Ο

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

Ξ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑι ΤΩΝ Κ.Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ***, † ***Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ*** (διδ. τῆς φιλ.), ***ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Μ. ΛΑΠΠΑ*** (δ. φ.), ***Θ. ΛΙΒΑΔΑ*** (δ. φ.), ***Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), † ***Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ*** (καθ. γυμν.), ***Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΥ*** (δ. φ.), ***Ε. ΡΟΙΔΟΥ*** (δ. ν.), ***Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), ***Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ*** (διευθ. νομισμ. μουσ.), ***Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ*** (ἐφ. τ. ἀρχ.), ***ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ*** (ἐφ. τ. ἀρχ.), ***Δ. ΦΙΛΙΟΥ*** (ἐφ. τ. ἀρχ.), ***Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ*** (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ ἄλλων λογίων,

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ, ΛΑΤΙΝΙΚΗΝ

ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΝΔΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΚΑΡΟΛΟΥ ΜΠΕΚ

1902

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΑΚΑΔΗΜΕΙΚΑ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ, ΛΑΤΙΝΙΚΗΝ

ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΝ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΝΔΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΤΟΜΟΣ Α΄.

Τὰς ἐπιδόσεις ἴσμεν γιγνομένας καὶ τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων οὐ διὰ τοὺς ἐμμένοντας τοῖς καθεστῶσιν ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐπανορθοῦντας καὶ τολμῶντας ἀεί τι κινεῖν τῶν μὴ καλῶς ἐχόντων.

(Ἰσοκράτους Εὐαγόρᾳ 7).

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1902

Constantius Fund
(2 vols)

ΓΡΗΓΟΡΙΩι ΜΑΡΑΣΛΗι

ΑΝΔΡΙ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩι ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΦΙΛΕΙ

ΑΝΑΤΙΘΕΤΑΙ

Φιλογενέστατε,

Εἰσὶν οἳ μεγάλ' ἂν οἴονται τὴν Ἑλλάδ' ἀγαθὰ ἐργάσασθαι, εἰ πολυτελῆ οἰκοδομήματα ὑπὲρ ἐνδεῶν καὶ καμνόντων ἐγείρειαν καὶ πάντα τρόπον ὑπὲρ αὐτῶν πρόνοιαν ποιήσαιντο. Σὺ δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου ταῖς Ἑλληνίσι Μούσαις θύων, εἰκότως διατελεῖς τε ἀδαμαντίνως πιστεύων, καθάπερ οἱ ἀοίδιμοι ἐκεῖνοι Ζωσιμᾶδες, Ῥιζᾶραι, Μπερναρδάκαι καὶ λοιποὶ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐεργέται, οὐδενὸς μᾶλλον ἢ ἀληθοῦς σοφίας δεῖσθαι τὴν Ἑλλάδα καὶ ταύτης ἀντεχομένην μάλιστ' εὖ πράξειν, καὶ πάνυ ἐλευθερίως οὐ τοῖς ὀλίγοις καὶ πάσχουσιν ἀλλὰ τοῖς πολλοῖς καὶ παιδείας ὀρεγομένοις ἐπικουρεῖς. Τοιγάρτοι πάντες, οἷς Ἑλληνικῆς ἐπιστήμης μέλει, μεγάλας ἴσασι καὶ εἴσονταί Σοι ἐς ἀεὶ χάριτας, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ ἐν τοῖς μάλιστα τιμῶν καὶ γεραίρων Σε

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν ἱστορικὴν Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἰνδικῆς γλώσσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Πηγαὶ τῆς ἀρχαίας Γραμματικῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Φωνητικῆς μέρος Α'.

Περὶ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ δι' αὐτῶν σχηματισμοῦ τῶν φθόγγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

Φωνητικῆς μέρος Β΄.

Περὶ τῆς παραστάσεως ἢ γραφῆς τῶν φθόγγων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Περὶ φθογγικῶν νόμων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Περὶ τῆς ἀναλογίας ἐν τῇ γλώσσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ΄.

Περὶ τῶν ξένων στοιχείων ἐν τῇ γλώσσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄.

Περὶ ἐκτενείας, ῥυθμικῆς ἐκτάσεως, ἑτεροιώσεως, ἐπαυξήσεως καὶ μεταπτώσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ΄.

Περὶ προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Μέρος πρῶτον γενικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'.

Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

Μέρος δεύτερον εἰδικόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

Περὶ τῶν πνευμάτων ψιλῆς καὶ δασείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία, ἃ πάντοτε μετ' ὠφελείας θέλει μελετήσει ὁ περὶ τὴν Γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης ἀσχολούμενος ἀναγράφω τάδε:

'Αθηνᾶ, σύγγραμμα περιοδικὸν τῆς ἐν 'Αθήναις ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας τόμ. 14.

'Αθήναιον, περιοδικὸν κτλ. ἐν 'Αθήναις τομ. 10.

Ahrens R., De Graecae linguae dialectis. Gottingae 1839. 1843.

Baunack J. und *Th.*, *Studien* auf dem Gebiete des Griechischen und der arischen Sprachen. Leipzig δύο τόμ. 1886. 1888.

Bechtel Fr., Die Hauptprobleme der indogerm. Lautlehre seit Schleicher. Göttingen. 1892.

Bezzenberger's Beiträge zur Kunde der indogerm. Sprachen 1878 κεξ. Göttingen.

Blass Fr., Ausführliche Grammatik der Griech. Sprache von Kühner besorgt von Blass. Hannover 1890. 1892.

— Die Aussprache³ des Griechischen 1888.

Bloomfield M., The Origin of the recessive Accent in Greek, Baltimore 1888.

('Εν American Journal of Philology τομ. Θ).

Boisacq Ém., Les dialectes Doriens. Paris 1891.

Brugmann K. und *Delbrück B.*, Grundriss der vergl. Grammatik 1889-92 καὶ ἔκδ. δευτ. 1897.

— Griech. Grammatik, τρίτην ἔκδ.

— Zum heutigen Stand der Sprachwissenschoft, Strassburg 1885.

Brugmann K. und *Osthoff H*, Morphologische Untersuchungen τομ. 5, Leipzig 1878 κἑξ.

— Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen. Strassburg. 1902.

Buttmann Phil., Ausführliche Griechische Sprachlehre. 1830. 1839.

Chandler H., Greek Accentuation[2], Oxford 1881.

Curtius G., Studien zur griechischen und lateinischen Grammatik τόμ. 10. Leipzig 1868 κἑξ.

Danielsson, Zur metrischen Dehnung im älteren griechischen Epos. Upsala 1897.

Delbrück B., Syntaktische Forschungen, 5 τομ. Halle 1871 κἑξ.

— Einleitung in das Sprachstudium[3] 1893.

— Grundfragen der Sprachforschung mit Rücksicht auf W. Wundt, Sprachspsychologie. 1901. Strassburg.

— Das Wesen der Lautgesetze ἐν τοῖς Annalen der Naturphilosophie. Leipzig. 1902.

Eranos, Acta philologica Suecana. Upsala.

Göttling C. Allgemeine Lehre vom Accent der grieschischen Sprache. Jena. 1835.

Grammatici Graeci ὑπὸ Uhlig, Schneider καὶ Hilgard. Lipsiae 1877-1901.

Grammatici Latini ὑπὸ *Keil.* Lipsiae τομ. 7. 1855 κἑξ.

Grundriss der germanischen Philologie von *H. Paul.* Strassburg 1891 κἑξ.

Grundriss der Indo-arischen Philologie und Altertumskunde begründet von *G. Bühler*, fortgesetzt von *F. Kielhorn.* Strassburg 1899 κἑξ.

Grundriss der iranischen Philologie von *W. Geiger* und *Ernst Kuhn.* Strassburg 1895 κἑξ.

Grundriss der romanischen Philologie von *G. Gröber.* Strassburg 1893 κἑξ.

Henry V., Précis de grammaire comparée du Grec et du Latin. Paris 1888.

Herodiani technici reliquiae ὑπὸ *Augustus Lentz* τομ. 3 Lips. 1867-70.

Hirt H., Der Indogermanische Accent 1895.

— — Der indogermanische Ablaut 1900 Strassburg.

— Handbuch der griechischen Laut-und Formenlehre, Heidelberg 1902.

Hoffmann Car., Quaestiones Homericae. Clausthaliae 1842. 1848.

Hoffmann O., Die Griechischen Dialecte 3 τόμοι. Göttingen 1891 κἑξ.

Indogermanische Forschungen von *K. Brugmann* und *W. Streitberg*, τόμ. 12. Strassburg 1892 κἑξ.

Jannaris A. *N.*, An historical Greek Grammar. London. 1897.

Kirchhoff A., Studien zur Geschichte des Griechischen Alphabets 1877.

Κόντος Κ., Λόγιος Ἑρμῆς. Λουγδούνῳ τῶν Βατάβων καὶ Ἀθήναις 1866. 1876.

— Σωκράτης, τομ. Α' καὶ Β'. 1874-5.

— Γλωσσικαὶ παρατηρήσεις. Ἀθήναις 1882.

Kretschmer P., Einleitung in die Geschichte der Griechischen Sprache. Göttingen. 1896.

— Die griechischen Vaseninschriften. Gütersloh 1894.

Kuhn's Zeitschrift für vergl. Sprachforschung τόμ. 36. Berlin und Gütersloh.

Lagercrantz O., Zur griech. Lautgeschichte. Upsala 1898.

Larfeld Wilh., Griechische Epigraphik ἐν τῷ Α' τόμῳ τοῦ Handbuch τοῦ Ivan von Müller.

Lehrs K., De Aristarchi Studiis Homericis. Lipsiae, 1865.

Lindsay W. M., The Latin language. Oxford. 1894.

Lobeck Chr. Aug., Phrynichi eclogae nominum etc. 1820.

— Paralipomena, 1837.

— Prolegomena 1843.

— Elementa Pathologiae 2 τόμ. 1853-62.

— Ajax² 1866.

Meister R., Die Griechischen Dialecte 2 Τόμοι. Göttingen 1882. 1889.

Meisterhans-Schwyzer, Grammatik der attischen Inschriften. Berlin 1900.

Meyer G., Griechische Grammatik[3]. Leipzig. 1896.

Osthoff H., Zur Geschichte des Perfects, Strassburg 1884.

— Etymologische Parerga. Leipzig 1901.

— Das Verbum in der Nominal-composition. Jena 1878.

Paul H., Principien der Sprachgeschichte. Halle. 1898.

Pezzi D., La lingua Greca antica. Torino 1888.

Planta R., Grammatik der Oskisch-Umbrischen Dialecte, Strassburg 1893. 1897.

Revue des Études Grecques, τόμ. 14. Paris.

Riemann O. et *Goelzer H.*, Grammaire Comparée du grec et du latin. Paris. 1901.

Rutherford W. G., The new Phrynichus. London 1881.

Saussure Ferd., Mémoire sur le système primitif des voyelles. Leipsick 1879.

Sievers Ed., Grundzüge der Phonetik. Leipzig 1893.

Solmsen F., Untersuchungen zur griechischen Laut-und Verslehre. Strassburg. 1901.

— Studien zur lateinischen Lautgeschichte. Strassburg 1894.

Schmidt Joh., Die Pluralbildungen der indogerm. Neutra. Weimar 1889.

— Kritik der Sonantentheorie Weimar. 1895.

Smyth H. W., The sounds and inflexions of the Greek Dialects. Ionic. Oxford 1894.

Schulze W., Quaestiones Epicae. Gueterslohae. 1892.

— Orthographica. Marburg 1894.

Schweizer Ed., Grammatik der pergamenischen Inschriften. Berlin 1898.

Skutsch Fr., Studien zur plautinischen Prosodie. Leipzig 1892.

Stolz Fr., Historische Grammatik der Lateinischen Sprache, 2 τομ.. Leipzig 1894-5.

Thumb Alb. Untersuchungen über den Spiritus asper. Strassburg 1889.

— und *Marbe K.*, Experimentelle Untersuchungen über die psychologischen Grundlagen der sprachlichen Analogiebildungen. Leipzig 1901.

Wackernagel Jac., Indische Grammatik 1896.

— Das Dehnungsgesetz der griechischen Composita. Basel. 1889.

— Vermischte Beiträge zur griechischen Sprachkunde. Basel. 1897.

— Beiträge zur Lehre vom griechischen Accent. Basel. 1893.

Wannowski Aug., Antiquitates Romanae a graecis fontibus explicatae. Regimontii Prussorum 1846.

Wheeler B., Der griechische Nominalaccent. Strassburg. 1885.

— Analogie and the scope of its application in Language. 1887.

Whitney W. Dw., Indische Grammatik. Leipzig. 1879.

Wiener Studien Wien 1879 κἑξ.

Wilamowitz Uhl., Homerische Untersuchungen. Berlin. 1884.

Wölfflin E., Archiv für Lateinische Lexicographie und Grammatik. Leipzig.

Wundt W., Völkerpsychologie, eine Untersuchung der Entwicklungsgesetze von Sprache, Mythus und Sitte. Leipzig. 1900.

— Sprachgeschichte und Sprachpsychologie mit Rücksicht auf B. Delbrücks Grudfragen der Sprachforschung. 1901 Leipzig.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

(Ἕνεκα τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς τυποῦνται τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης ταύτης καὶ τῶν παραρτημάτων αὐτῆς ποικίλα κατ' ἀνάγκην συμβαίνουσι παροράματα καὶ ἀβλεπτήματα· ἀναγράφω ἐν τῷ πίνακι τῷδε μόνον τὰ παραβλάπτοντα τὴν ἔννοιαν, τὰ δὲ περὶ τοὺς τόνους, τὰ πνεύματα, τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα κττ., ὅπου οὐδεμία σύγχυσις γεννᾶται, οὐχί, παρακαλῶ δὲ τὸν εὐμενῆ ἀναγνώστην νὰ παρίδῃ αὐτά).

Σελ.	10	Στίχ.	6 κάτωθ.	Ἀντὶ	*Ἀμυνίᾳ* γρ. *Ἀμυνία*.
»	25	—	13 ἄνωθ.	—	τοῖς Ἰσοκράτη γρ. τοῖς εἰς Ἰσοκράτη.
»	23	—	8-7 κατ.	—	·dum καὶ -dus-du-dum γρ. -ndum καὶ -ndus·ndu-ndum.
»	27	—	12 κάτ.	—	*θθμα* γρ. *θῆμα*.
»	31	—	4 ἄνωθ.	—	ἐτράπη ες γρ. ἐτράπη εἰς.
»	35	—	1 κάτ.	—	ες γρ. ἐς.
»	36	—	2-3 ἄνωθ.	—	ἀνωλίαι γρ. ἀνωμαλίαι.
»	43	—	6 ἄνωθ.	—	ἀποικίσεως γρ. ἀποικήσεως, ὁμοίως καὶ ἐν 44 στ. 8 κάτ. ἀποικήσεις ἀντὶ ἀποικίσεις καὶ σελ. 53, στ. 3 κάτ. ἀποικήσει ἀντὶ ἀποικίσει καὶ 59 στ. 2 κάτ. ἀπῴκησαν ἀντὶ ἀπῴκισαν.
»	58	—	14-15 ἄνωθ.	—	κλίσεωε γρ. κλίσεως.
»	64	—	4 ἄνωθ.	—	αἰτιατικαὶ πληθ. γρ. αἰτιατικαὶ πληθ. τῆς α' καὶ β' κλίσεως.
»	103	—	8 κάτ.	—	οὗ γρ. οὐ
»	112	—	2 ἄνωθ.	—	Παύλῳ-Φήστῳ γρ. Φήστῳ-Παύλῳ.
»	119	—	7 ἄνωθ.	—	ἀποίξῃ ὅδετι γρ. ἀποδείξῃ ὅτι.
»	125	—	12 κάτ.	—	θυριυειδὴς γρ. θυρεοειδής.
»	126	—	3 ἄνωθ.	—	ἀνθυπόστατοι γρ. αὐθυπόστατοι.
»	131	—	3 ἄνωθ.	—	ὑπερωϊκὰ ἐπειδὴ γρ. ὑπερωϊκά, ἐπειδή.
»	156	—	29 ἄνωθ.	—	ϙύκνος γρ. ϙύϙνος.
»	158	—	21 ἄνωθ.	—	παραστατικὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐκφωνουμένου γρ. παραστατικὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῶν ὀνομάτων ἐκφωνουμένου.
»	205	—	6 ἄνωθ.	—	ἐξομοιώθησαν γρ. ἐξωμοιώθησαν.
»	219	—	1 ἄνωθ.	—	κατὰ τοῦ νοῦ γρ. κατὰ τὸ νοῦ.
»	225	—	5 κάτ.	—	αὐτῶν κυρίως γρ. αὐτῶν γίνεται κυρίως.

Σελ. 238	Στίχ.	3 ἄνωθ.	Ἀντὶ	ΕΤΑΙΡΟΙΩΣΕΩΣ γρ. ΕΤΕΡΟΙΩΣΕΩΣ καὶ οὕτω πανταχοῦ ἐν τοῖς ἑξῆς διορθωτέον τὸ ἑταιροίωσις ἑταιροιοῦσθαι εἰς *ἑτεροίωσις ἑτεροιοῦσθαι* μέχρι τῆς σελ. 559.
» 245	—	6 κάτ.	—	τὸ τὸ ἔλεγχος γρ. *τὸ ἔλεγχος*.
» 254	—	6 κάτ.	—	ἀφομοιώθη γρ. ἀφωμοιώθη.
» 298	—	5 κάτ.	—	Τὸ ζήτημα ἄρα τῆς Ἑλληνικῆς γρ. Τὸ ζήτημα ἄρα τῆς προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς.
» 394	—	21 κάτ.	—	*κορόδο* γρ. *κορόιδο*.
» 401	—	3 κάτ.	—	*περὶ τὴν χρῆσιν* γρ. *περὶ τὴν γραφήν*.
» 403	—	25 κάτ.	—	309-8 γρ. 308.
» 412	—	2 κάτ.	—	Ἀριστομ. γρ. Ἀριστοφ.
» 417	—	21 κάτ.	—	*Περὶ τῆς διφθόγγου υι* γρ. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς διφθόγγου υι*.
» 432	—	17 κάτ.	—	*Περὶ τῆς διφθόγγου ηυ* γρ. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς διφθόγγου ηυ*.
» 427	—	19 ἄνωθ.	—	*κυνανοχαῖτα* γρ. *κυανοχαῖτα*.
» 461	—	14 ἄνωθ.	—	στηρίζοντα γρ. στηρίζονται.
» 474	—	9 ἄνωθ.	—	Ταράντι γρ. Τάραντι.
» 484	—	14 ἄνωθ.	—	*Τί ἐστὶ τόνος* γρ. *Τί ἐστι τόνος*.
» 513	—	5 ἄνωθ.	—	nāûsos γρ. nāúsos.
» 514	—	1 ἄνωθ.	—	*βραχεϜα γρ. βραχεϜια.
» 547	—	6 ἄνωθ.	—	διαγραπτέον «καὶ τὸ σύνθετον *ἐφευρέτης*».

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μέχρι τοῦδε ὁσάκις ἐδημοσίευόν τι, ἀεὶ κατὰ νοῦν εἶχον ἢ νὰ ἐλέγξω σφαλερὰν δοξασίαν καὶ ἀντ' αὐτῆς προτείνω εἴ τι ἔκρινον ἀληθές, ἢ νὰ διδάξω ἀλήθειάν τινα ἀγνοουμένην. Νῦν δ' ἔρχομαι ἐπὶ τὴν σύνταξιν τοῦ παρόντος βιβλίου, εἰ καὶ μηδέτερον τῶν εἰρημένων σκοπῶ νὰ πράξω. Ἡ αἰτία τοῦ ἀσυνήθους τούτου ἔγκειται ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τοῦ πράγματος περὶ οὗ διαλαμβάνω. Πεισθεὶς δηλ. ὑπὸ τῆς πείρας ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἕδρας προφορικὴ διδασκαλία, ἐὰν οἱ ἀκροαταὶ μὴ ἔχωσι βιβλίον πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ ἡμιτελὴς μένει καὶ διὰ τὰς συνήθεις τῶν μαθητῶν σημειώσεις πολυειδῶς παραμορφοῦται, ἠναγκάσθην νὰ προβῶ εἰς σύνταξιν καὶ ἔκδοσιν τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἰνδικῆς Γραμματικῆς παραδόσεών μου. Ἐπειδὴ δ' ἐπεθύμουν νὰ παράσχω τοῖς ὁμιληταῖς τὰ μαθήματα ταῦτα ὅσον οἷόν τε σαφέστατα, ἠπιστάμην δὲ πρῶτον ὅτι διὰ τὴν ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν ἔλλειψιν βιβλίων τοῦ εἴδους τούτου καὶ δὴ προσιτῶν τοῖς πλείστοις τῶν ἡμετέρων νεανίσκων οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἠδύναντο οὗτοι ν' ἀναπληρώσωσιν εἴ τι ἐλλιπὲς κατέλειπον, καὶ δεύτερον ὅτι πεπλανημέναι δοξασίαι, ἀπὸ μακροῦ χρόνου κρατοῦσαι καὶ ἐρριζωμέναι, μακροῦ συνήθως χρῄζουσι λόγου πρὸς ἀναίρεσιν, καὶ ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο περαίνεται ἐπιτυχέστερον διὰ τοῦ τύπου τῶν Ἀκαδημεικῶν ἀναγνωσμάτων, ἐπιτρέποντος τὴν ἔκτασιν καὶ ἀνάπτυξιν τούτων, ἢ διὰ τοῦ τύπου Γραμματικῆς μετὰ συντόμων κανόνων, ἠναγκάσθην νὰ δώσω τοῦτον τὸν τύπον τῇ ὅλῃ πραγματείᾳ, διαλαμβάνων κατὰ διέξοδον περὶ ἑκάστου ζητήματος, καὶ καταρτίσω οὕτω τὸ βιβλίον πολὺ ὀγκωδέστερον τοῦ ἐπιθυμητοῦ. Ἐπιθυμῶν δὲ πάλιν νὰ παρέχω αὐτοῖς ὅσον οἷόν τε ἀσφαλέστατα διδάγματα,

περιωρίσθην μὲν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐν τοῖς βεβαίοις νομιζομένοις πορίσμασι τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης, ἀπέστην δὲ κατὰ δύναμιν ἐμῶν τε καὶ ἀλλοτρίων θεωριῶν καὶ εἰκασιῶν. Τότε δὲ μόνον ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ παραλάβω εἰκασίας ἄλλων τε καὶ ἐμοῦ, ὅτε προέκειτο ν' ἀποδειχθῇ ὅτι τὰ ὡς ἀνώμαλα προσπίπτοντα καὶ ὡς ἐξαιρέσεις χαρακτηριζόμενα δὲν εἶναι εὔλογον νὰ νομίζηται ὅτι ἀνατρέπουσι τοὺς ὑπὸ τῆς ἐξετάσεως τῆς ὅλης γλώσσης ὑπαγορευομένους νόμους (ἰδὲ κατωτέρω § 11 καὶ ἰδίᾳ κεφάλ. Ε' καὶ ϛ.). Αὐτόδηλον δ' οὐ μόνον ὅτι κατὰ τὴν λύσιν τῶν αἰνιγμάτων τούτων «*σοφίᾳ δ' ἂν σοφίαν παραμείψειεν ἀνήρ*», ἀλλὰ καὶ ὅτι πλημμελὴς τυχὸν λύσις τινῶν ἐκ τούτων δὲν ἀνατρέπει τοὺς νόμους τῆς γλώσσης, διότι ἄλλος εὐφυέστερος ἢ εὐτυχέστερος ἐπιτυγχάνει ἔνθα οἱ προγενέστεροι ἥμαρτον.

Πρὸς τούτοις παρέλιπον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς παραπομπὰς καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰ ἀλλόγλωσσα καὶ δὴ τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν μου ἀπρόσιτα συγγράμματα ἢ περιοδικά. Τῇ μεθόδῳ ταύτῃ ἠκολούθησε καὶ ὁ κ. Victor Henry εἰπὼν ἐν σελ. δ' τῆς γραμματικῆς αὐτοῦ τάδε: ... Leur seul mérite, si elles en ont, est d'avoir été mises et tenues rigoureusement au courant de l'état actuel de la linguistique indo-européenne, et je désarmerai le reproche de plagiat, qui coûte si peu à la loyauté de certains censeurs, en déclarant sans ambages que je n'ai point prétendu faire oeuvre personnelle, bien que je n'aie presque jamais renvoyé aux sources, craignant de surcharger et de compliquer outre mesure un texte d'un aspect déjà peu attrayant.» Ὁμολογητέον δὲ ὅτι προκειμένου περὶ πονήματος, δι' οὗ μᾶλλον ἡ μεθοδικὴ κατάταξις καὶ διάδοσις τῶν ἤδη ἐξηυρημένων ἀληθειῶν ἢ ἐξεύρεσις νέων ἐπιδιώκεται, τὸ σύστημα τοῦτο φαίνεται ἄριστον.

Σκοπὸς τῆς Γραμματικῆς.

Σκοπὸς τῆς Γραμματικῆς εἶναι νὰ κατανοήσῃ σύμπασαν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν γραμματικῶν στοιχείων ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν δημιουργίας μέχρι σήμερον· παραλείπει δ' ὡς ἀλλοτρίαν ἑαυτῆς τὴν σημασίαν τῶν πρώτων γλωσσικῶν στοιχείων, ἤτοι τὴν ἐξιχνίασιν τίνος ἕνεκα αἱ λεγόμεναι ῥίζαι καὶ αἱ ἀρχαιόταται καταλήξεις εἶχον ἐξ ἀρχῆς ταύτην καὶ οὐκ ἄλλην σημασίαν, λ. χ. διατί τὸ *ει* τοῦ *εἶ-μι* ἐδήλου κίνησιν, τὸ δὲ *ες* τοῦ *ἐσ-τί* ὕπαρξιν, καὶ τὸ *στᾱ* τοῦ *ἵστημι* στάσιν κλπ., καὶ τίς ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ *ι* ἐν τῷ *θε-ί-ην*, τοῦ *ν* ἐν τῷ *λόγο-ν, πόλι-ν* κττ. Ὁμοίως παραλείπει καθόλου εἰπεῖν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν ἀγνώστου ἀρχῆς λέξεων, προπαιδεύει δὲ μόνον καὶ προπαρασκευάζει εἰς αὐτήν, δι' ὧν ἐξευρίσκει καὶ καθορίζει φθογγικῶν, κλιτικῶν, παραγωγικῶν καὶ συντακτικῶν νόμων. Διότι ὁμολογεῖται σήμερον ὑπὸ πάντων ὅτι ἡ ἀληθὴς ἐτυμολογικὴ ἔρευνα ἀνάγκη νὰ στηρίζηται ἐπὶ τῆς γνώσεως τῶν τῆς Γραμματικῆς διδαγμάτων, ἐπὶ τῆς ἐξετάσεως τῶν σημασιολογικῶν μεταβολῶν καὶ ἐπὶ τῆς ὅσον ἔνεστιν ἐντελεστάτης ἱστορίας τῆς γλώσσης καὶ τοῦ ἔθνους καθόλου. Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι ἀπαρτίζει τὸ τελευταῖον καὶ δυσκολώτατον κεφάλαιον τῆς γλωσσικῆς ἐρεύνης, καὶ διὰ τοῦτο σφόδρα πλανῶνται οἱ ἄνευ τῆς ἀναγκαιοτάτης ταύτης παρασκευῆς ἐπιχειροῦντες τῇ ἐτυμολογίᾳ τῶν ἀγνωστοτέρων λέξεων.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς ἡ Γραμματικὴ ὀφείλει νὰ περιγράψῃ καὶ κατὰ τὸ ἐνὸν ἑρμηνεύσῃ πάντα τὰ φαινόμενα τὰ εἰς τοὺς φθόγγους, τοὺς τύπους, τὴν παραγωγὴν καὶ σύνταξιν τῆς γλώσσης ἀναφερόμενα, ἐν ἄλλαις λέξεσι νὰ περιγράψῃ τοὺς ποικίλους ὀργανισμοὺς τῆς γλώσσης ἐν πάσῃ αὐτῶν τῇ ἐκτάσει καὶ ἑρμηνεύσῃ αὐτοὺς καὶ τὰς σχέσεις αὐτῶν. Πρὸς τοῦτο δ' ἀνάγκη πλὴν τῆς συλλογῆς καὶ ἐπιστημονικῆς κατατάξεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων νὰ προσγίνηται πρῶτον μὲν ἡ χρονολογικὴ παρακολούθησις τῆς ἐξελίξεως αὐτῶν, ἤτοι ἡ ἀπόδειξις

τοῦ πότε, πῶς καὶ πόθεν ὡς ἐκ σπέρματος προέκυψαν αἱ συντάξεις, οἱ τύποι, οἱ φθόγγοι κλπ. τῆς γλώσσης, ἔπειτα, ὃ καὶ τὸ πάντων σπουδαιότατον, ἡ γνῶσις τῆς φύσεως τῆς γλώσσης καὶ τῶν παραγόντων ἐκείνων, οἵτινες διέπουσι τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξιν αὐτῆς, ἤτοι ἀπαιτεῖται καὶ ἡ γνῶσις τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης. Διότι ὅπως οἱ λίθοι οὐκ ἐξαρκοῦσιν εἰς κτίσιν οἰκίας, οὕτως οὐδὲ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα εἰς σύνταξιν καὶ κατανόησιν τοῦ γλωσσικοῦ διακόσμου, τῆς Γραμματικῆς. Παραπέμπων περὶ τούτων τὸ μὲν εἰς τὰ ἑξῆς κεφάλαια, τὸ δὲ εἰς τὴν Γενικὴν Γλωσσικὴν παρατηρῶ τοσοῦτον μόνον ὅτι καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν ἐξέτασιν τῶν προχειροτάτων ἄλλοτε μὲν αὐτὰ τὰ παραδοθέντα ἐν τοῖς παλαιοτέροις γλωσσικοῖς μνημείοις ἀποδείκνυνται αἰτία, γονεῖς ὡς εἰπεῖν τῶν νεωτέρων, οἷον *λόγοιο* Ὁμ. ὅθεν *λόγω λόγου, γένεος* ὅθεν *γένους, λέγεαι* ὅθεν *λέγῃ* κ.τ.τ., ἄλλοτε δ' ὅμως ἡ ἀρχὴ τῶν παραδοθέντων ἡμῖν τούτων φαινομένων κεῖται πέραν πάσης γραπτῆς παραδόσεως, λ.χ. *πάνσα πᾶσα* καὶ *παῖσα* ἔκ τινος **παντjα, τιθένσα-τιθῆσα* καὶ *τιθεῖσα* ἔκ τινος **τιθεντjα, τά'ων τέων-τῶν* ἔκ τινος **τασων* κτλ. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι ἡ γραμματικὴ ὀφείλει νὰ λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰ οὐ παραδοθέντα ἀλλ' ἁπλῶς εἰκαζόμενα ταῦτα, καὶ μὴ καταλίπῃ ἀνερμήνευτα τὰ ἐμφανιζόμενα ποικίλα διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ προϋποτιθέμενοι γονεῖς οὐ παρεδόθησαν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς γλωσσικοῖς μνημείοις. Διότι, ἂν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν φαινομένων μόνης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μὴ δύνηται νὰ ῥιφθῇ φῶς ἐπὶ ταῦτα, κάλλιστα δ' ὅμως δύναται νὰ γένηται τοῦτο ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, τὴν ἐπιθυμίαν δὲ τοῦ εἰδέναι, ἤτοι τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὑποβάλλειν πάντα ὑπὸ νόμους, δὲν δύναται ν' ἀποβάλῃ ἡ ἐπιστήμη (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν. Α' σελ. 378.).

Πρὸς δὲ τούτοις, ἀφοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Πολιτικοῖς Α, 1, 3 διδάξαντος, ὅτι «*εἰ δέ τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγματα φυόμενα βλέψειεν, ... κάλλιστ' ἂν θεωρήσειεν*», πάντες οἱ τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν ὀπαδοὶ ὁμολογοῦσι σήμερον ὅτι τὸ *εἶναι* διὰ μόνου τοῦ

γίγνεσθαι δύναται προσηκόντως νὰ νοηθῇ, δῆλον ὅτι καὶ ἡ γλῶσσα, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἔργοις τοῦ ἀνθρώπου κατὰ μικρὸν ἀναπτυχθεῖσα καὶ καταστᾶσα ὁποία νῦν εἶναι, μόνον διὰ τῆς συνεξετάσεως τῶν παλαιοτέρων αὐτῆς φάσεων μέχρι τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ γενέσεως αὐτῆς, ἤτοι μόνον ἱστορικῶς ἐρευνωμένη γινώσκεται προσηκόντως ([1]).

Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλον ἔτι λόγον συνεξεταστέον καὶ τὴν προϊστορικὴν περίοδον, διότι ἐν ταύτῃ μάλιστα διεμορφώθη καὶ ἀνεπτύχθη ἡ γλῶσσα καὶ ἐν ταύτῃ ἐδημιουργήθησαν τὰ πρότυπα, καθ' ἃ τοῦ λοιποῦ ἐπλάττοντο καὶ πλάττονται ἔτι νῦν τὰ τῆς γλώσσης, ἐν μιᾷ λέξει διότι ἐν τῇ παλαιοτάτῃ ταύτῃ περιόδῳ ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰς πρώτας καὶ ἀληθεῖς αἰτίας αὐτῶν τὰ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις παρατηρούμενα. Ἐντεῦθεν δήλη ἡ ἀνάγκη οὐ μόνον νὰ συμπαραλαμβάνωνται εἰς ἐξέτασιν καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις ν' ἀνάγωνται τὰ φαινόμενα τῶν ἐπὶ μέρους γλωσσῶν εἰς τὴν κοινὴν πηγήν, ἤτοι τὴν ἀρχαίαν καὶ κοινὴν μητέρα πασῶν, καὶ μὴ μόνον ἐξετάζηται ἡ προϊστορικὴ περίοδος ἑκάστης ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸ τοῦ χωρισμοῦ αὐτῶν.

Ἀλλ' εἰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέτασις τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἤτοι ἡ ἑρμηνεία τῶν φαινομένων αὐτῆς, καθίστησιν ἀναγκαίαν τὴν ἐξέτασιν ταύτην μέχρι τῶν πρώτων γλωσσογονικῶν χρόνων, διὰ λόγους εὐνοήτους ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ μὴ ἐκταθῇ ἡ ἔρευνα ἡμῶν εἰς χρόνους τοσοῦτον ἀφεστῶτας καὶ εἰς τοσαύτας γλώσσας, ἀλλὰ νὰ περιορισθῇ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, τῇ Λατινικῇ καὶ μικρὸν ἐν τῇ Ἰνδικῇ. Καὶ τὴν μὲν ἐκλογὴν τῆς Λατινικῆς αἰτιολογεῖ ἀποχρώντως, κρίνω, τοῦτο ὅτι εἶναι γνωστοτέρα τῶν ἄλλων· τὴν δὲ τῆς Ἰνδικῆς ὅτι αὕτη, ἅτε ὁμολογουμένως διασῴζουσα καὶ ἐν τοῖς συμφώνοις φθόγγοις καὶ ἐν τοῖς τύποις καὶ ἐν τῷ θησαυρῷ τῶν λέξεων καὶ ἐν τῇ συντάξει πλεῖστα τὰ ἀρχαιοπινῆ καὶ πρὸς τούτοις διαφανῆ στοιχεῖα, παρέχει εἰκόνα, πρὸς ἣν

([1]) Πρβλ. Γλωσσολ. Μελετῶν Τόμ. Α' σελ. 371 κεξ.

ὅμοιαι ἦσαν καὶ ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις, καὶ δὴ εἰκόνα παλαιοτέραν αὐτῶν τούτων τῶν γλωσσῶν. Οὕτω π. χ. διὰ τῆς Ἰνδικῆς γλώσσης ἐγνώσθη ὅτι τὸ ἀνωτέρω ὑποτεθὲν *τασων* ὑπῆρξεν ἀληθῶς, διότι Ἰνδ. λέγεται tāsām, πρὸς δὲ τούτοις, ὅπερ πολὺ σπουδαιότερον, ὅτι πλεῖστα στοιχεῖα ἴδια τῆς Λατινικῆς ἢ τῆς Ἑλληνικῆς νομιζόμενα καὶ ὡς ἀνώμαλα ἢ ἐξαιρέσεις χαρακτηριζόμενα, λ.χ. ἡ ἀττικὴ λεγομένη σύνταξις, ἡ ἀφαιρετική, ἡ μεταπτωτικὴ ἀλλοίωσις τῶν θεμάτων καὶ τύπων (*κύων-κυνός, πατέρα πατρός, οἶδα ἴδμεν*) κττ. ἦσαν πάλαι ποτὲ κοινὰ πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις καὶ ἀπήρτιζον τὸν κανόνα κατὰ τοὺς παλαιοτάτους ἐκείνους χρόνους, ὅτι δ' ἔπειτα ἐξέλιπον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐν ταύτῃ ἢ ἐκείνῃ τῇ γλώσσῃ, διὸ καὶ περὶ ἰδίας δημιουργίας τῶν στοιχείων τούτων ἔπειτα ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις ἐν αἷς τυχὸν σῴζονται καὶ δὴ περὶ ἀνωμάλου σχηματισμοῦ αὐτῶν οὐδεὶς ἀληθῶς εἰπεῖν δύναται νὰ γίνηται λόγος, ἔτι δ' ἧσσον περὶ σκοπίμου δημιουργίας ἢ περὶ τελειότητος τῶν γλωσσῶν αὐτῶν ἕνεκα τῶν στοιχείων τούτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΙΝΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

§ 1. *Στοιχειώδεις γραμματικαὶ γνώσεις τῶν ἀρχαίων.* Αἱ ἀρχαὶ τῆς σπουδῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς φαίνονται ἐξικνούμεναι εἰς χρόνους ἱκανῶς ἀρχαίους. Πρῶτος λέγεται ὅτι διέλαβε περὶ Ὁμήρου καὶ τῆς ποιήσεως αὐτοῦ Θεαγένης ὁ Ῥηγῖνος κατὰ Καμβύσην γεγονώς, ἔπειτα Στησίμβροτος ὁ Θάσιος ἐπὶ Κίμωνος, ἔπειτα ὁ φιλόσοφος Δημόκριτος (γεννηθεὶς περὶ τὸ 460), οὗ μνημονεύονται καὶ ἔργα «περὶ Ὁμήρου ἢ ὀρθοεπείης καὶ γλωσσέων», περὶ ῥημάτων, ὀνομαστικόν, καὶ ἄλλοι (¹). Πρὸς δὲ τούτοις φαίνεται ὅτι διὰ τῶν μουσικῶν καὶ σοφιστῶν ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἡ φύσις καὶ ἡ δύναμις τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων καὶ δὴ καὶ τῶν παριστώντων αὐτοὺς γραπτῶν σημείων ἤτοι γραμμάτων εἶχεν οὕτως ἐξετασθῇ καὶ διαλευκανθῇ, ὥστε καὶ ἐν τοῖς σχολείοις ἐδιδάσκοντο καὶ ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος ὡς περὶ κοινῶν καὶ συνήθων πραγμάτων διαλαμβάνεται περὶ αὐτῶν· πρβλ. Κρατύλ. 424c ἔνθα *τὰ στοιχεῖα* διαιροῦνται εἰς *φωνήεντα*, εἰς *ἄφωνα* καὶ *ἄφθογγα* « οὑτωσὶ γάρ που *λέγουσιν οἱ δεινοὶ* περὶ τούτων », καὶ εἰς ἄλλα ἃ « φωνήεντα μὲν οὔ, οὐ μέντοι γε ἄφθογγα » ἤτοι *τὰ ὑγρὰ* καὶ τὸ σ. Ἀλλὰ τὸ στοιχειῶδες ἔτι τῶν γνώσεων τούτων γίνεται δῆλον καὶ ἐξ ἄλλων

(¹) Διογένους Λαερτίου ἐν Βίοις φιλοσ. Θ' 48.

καὶ ἐξ ὧν γράφει ὁ Ξενοφῶν ἐν Ἀπομνημ. Δ΄ 2, 20 «Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων; Ἔμοιγε. Πότερον δὲ *γραμματικώτερον* κρίνεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς *γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ* ἢ ὃς ἂν ἄκων; Ὃς ἂν ἑκὼν ἔγωγε, δύναιτο γὰρ ἄν, ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὀρθῶς ποιεῖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων *γραμματικὸς* ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων *ἀγράμματος*;». Ὁ γραμματικὸς ἄρα τοῦτο διέφερε τοῦ *ἀγραμμάτου*, πρὸς ὃν καὶ ἀντιδιεστέλλετο, ὅτι εἶχε γνῶσιν τῶν γραπτῶν σημείων, δι᾽ ὧν ἐγράφοντο αἱ λέξεις, καὶ δὴ ἠδύνατο νὰ γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ ἀπταίστως. Τοιούτου δ᾽ ὄντος τοῦ γραμματικοῦ δῆλον ὅτι ἀνάλογον ἔμελλε νὰ εἶναι καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, *ἡ γραμματική*· πρβλ. Ἀριστοτέλ. Τοπ. ΣΤ΄ ε΄ «Εἰ πρὸς πλείω λεγομένου τοῦ ὁριζομένου μὴ πρὸς πάντα ἀποδέδωκεν, οἷον εἰ (ὁρίσαιτό τις) τὴν *γραμματικὴν ἐπιστήμην τοῦ γράψαι τὸ ὑπαγορευθέν· προσδεῖται γὰρ ὅτι καὶ τοῦ ἀναγνῶναι*». Ὥστε ἡ γραμματικὴ ἐστιν ἐπιστήμη τοῦ γράψαι τὸ ὑπαγορευθὲν καὶ ἀναγνῶναι κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Ὁμοίως λέγει καὶ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς ὅτι ἡ γραμματικὴ τὸ πάλαι «*ἦν τέχνη τοῦ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν ἐν ψιλῇ γραμμάτων* γνώσει κειμένη».

Ὁμοίως καθολικὴν σημασίαν ἔχει, γράμματα καθόλου σημαίνουσα, ἡ λέξις *γραμματικὴ* καὶ παρὰ Διοδώρῳ ΙΒ΄ 12-13 «ἐνομοθέτησεν (ὁ Χαρώνδας) τῶν πολιτῶν τοὺς υἱεῖς ἅπαντας μανθάνειν γράμματα, χορηγούσης τῆς πόλεως τοὺς μισθοὺς τοῖς διδασκάλοις. Ὑπέλαβε γὰρ τοὺς ἀπόρους τοῖς βίοις, ἰδίᾳ μὴ δυναμένους διδόναι μισθούς, ἀποστερηθήσεσθαι τῶν καλλίστων ἐπιτηδευμάτων. *Τὴν γὰρ γραμματικὴν παρὰ τὰς ἄλλας μαθήσεις προέκρινεν ὁ νομοθέτης, καὶ μάλα προσηκόντως· διὰ γὰρ ταύτης τὰ πλεῖστα καὶ χρησιμώτατα τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιτελεῖσθαι, ψήφους, ἐπιστολάς, διαθήκας, νόμους, τἄλλα τὰ τὸν βίον μάλιστα ἐπανορθοῦντα. Τίς γὰρ ἂν ἄξιον ἐγκώμιον διάθοιτο τῆς τῶν γραμμάτων μαθήσεως; διὰ γὰρ τούτων μόνων οἱ μὲν τετελευτηκότες τοῖς ζῶσι διαμνημονεύονται, οἱ δὲ μακρὰν τοῖς τόποις διεστῶτες τοῖς πλεῖ-*

στον ἀπέχουσιν ὡς πλησίον παρεστῶσι διὰ τῶν γεγραμμένων ὁμιλοῦσι. Ταῖς τε κατὰ πόλεμον συνθήκαις ἐν ἔθνεσιν ἢ βασιλεῦσιν πρὸς διαμονὴν τῶν ὁμολογιῶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων ἀσφάλεια βεβαιοτάτην ἔχει πίστιν. Καθόλου δὲ τὰς χαριεστάτας τῶν φρονίμων ἀνδρῶν ἀποφάσεις καὶ θεῶν χρησμούς, ἔτι δὲ φιλοσοφίαν καὶ πᾶσαν παιδείαν μόνη τηρεῖ καὶ τοῖς ἐπιγινομένοις ἀεὶ παραδίδωσιν εἰς ἅπαντα τὸν αἰῶνα. Διὸ καὶ τοῦ μὲν ζῆν τὴν φύσιν αἰτίαν ὑποληπτέον, *τοῦ δὲ καλῶς ζῆν τὴν ἐκ τῶν γραμμάτων συγκειμένην παιδείαν.* Ὅθεν ὡς μεγάλων τινῶν ἀγαθῶν ἀποστερουμένους τοὺς ἀγραμμάτους διωρθώσατο τῇ νομοθεσίᾳ ταύτῃ καὶ δημοσίας ἐπιμελείας τε καὶ δαπάνης ἠξίωσε, καὶ τοσοῦτον ὑπερεβάλετο τοὺς πρότερον νομοθετήσαντας δημοσίῳ μισθῷ τοὺς νοσοῦντας τῶν ἰδιωτῶν ὑπὸ ἰατρῶν θεραπεύεσθαι, ὥσθ' οἱ μὲν τὰ σώματα θεραπείας ἠξίωσαν, *ὁ δὲ τὰς ψυχὰς τὰς ὑπ' ἀπαιδευσίας ἐνοχλουμένας ἐθεράπευσε,* κἀκείνων μὲν τῶν ἰατρῶν εὐχόμεθα μηδέποτε χρείαν τυχεῖν, *τοῖς δὲ τῆς παιδείας διδασκάλοις ἐπιθυμοῦμεν ἅπαντα τὸν χρόνον συνδιατρίβειν* ».

Ἀλλ' ἐπειδὴ πλὴν τῶν σοφιστῶν ἠσχολήθησαν ἐνωρὶς περὶ τὰ φαινόμενα τῆς γλώσσης καὶ οἱ φιλόσοφοι, ταχέως αἱ περὶ τὴν γλῶσσαν μελέται ἐγένοντο ἐπιστημονικώτεραι, ἤτοι ταχέως κατωρθώθη ὥστε νὰ φυλοκρινηθῶσι καὶ διασταλῶσι κατὰ μικρὸν αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι αὐτῶν καὶ καταταχθῶσιν εἰς *συστήματα*. Ἐπειδὴ δηλονότι ἡ γλῶσσα μεταδίδοται ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν οὐχὶ διὰ γραμματικῆς διδασκαλίας, ἀλλ' ἐν μορφῇ προτάσεων, λόγου, οὐδεμίαν οἱ ταύτην λαλοῦντες ἔχουσι συνείδησιν τῶν ἐπὶ μέρους, ἤτοι τῶν καταλήξεων, τῶν ῥιζῶν, τῶν ὀνομάτων, τῶν ῥημάτων κττ. κττ. Ἀπητεῖτο ἄρα ἐπιμελὴς παρατήρησις, ἵνα καταστῇ σαφές, ὅτι ἐν ταῖς προτάσεσιν, ἐν τῷ λόγῳ, ἄλλην λειτουργίαν τελοῦσι λέξεις τινές, οἷον τὰ νῦν λεγόμενα ὀνόματα, καὶ ἄλλην ἄλλαι, οἷον τὰ νῦν ῥήματα, τὰ ἐπιρρήματα, τὸ ἄρθρον κλπ., ὅτι ἐν ἑκάστῃ σχεδὸν τῶν λέξεων τούτων μέρος μέν τι μένει καθόλου εἰπεῖν κατὰ πᾶσαν χρῆσιν ἀναλλοίωτον, μόνιμον,

κείμενον καὶ ῥιζικὸν ὡς εἰπεῖν ὄν, διὸ καὶ *θέμα* καὶ *ῥίζα* ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν μετέπειτα, μέρος δὲ ἐν τῷ τέλει, ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ (λ.χ. ἡ *αὔξησις* καὶ ὁ *διπλασιασμὸς*) μεταβάλλεται, (*μετα*)*πίπτει* (διὸ καὶ *πτῶσις* ἐκλήθη)· ἀλλ᾽ ὅτι τὰ μεταβαλλόμενα ταῦτα στοιχεῖα εἶναι πάλιν κοινὰ ἐν πολλαῖς λέξεσι· πρβλ. λέγ-*ω*, λέγ-*εις*, λέγ-*ει*, φέρ-*ω*, φέρ-*εις*, φέρ-*ει*, στέγ-*ω*, στέγ-*εις*, στέγ-*ει*, θεό-ς, λόγο-ς, πόλι-ς θεό-*ν*, λόγο-*ν*, πόλι-*ν* κτλ. Ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα λανθάνοντα ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, νοοῦμεν κάλλιστα ἐκ τούτου ὅτι εὐθὺς ὡς ἐν τῷ λόγῳ ἔκτροπόν τι περὶ ταῦτα συμβῇ (*βαρβαρισμὸς* ἢ *σολοικισμός*), ἐξανιστάμεθα κατὰ τοῦ σφάλματος. Τὰ λανθάνοντα ἄρα ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λαλούντων συστήματα ταῦτα ἠδυνήθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ παρατηρήσεως καὶ ἀναλύσεως νὰ καταστήσωσιν ἑαυτοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις συνειδητά· τὸ ἔργον τοῦτο, νῦν μὲν πρῶτον καθῆκον τῆς Γραμματικῆς, τὸ κατ᾽ ἀρχὰς δὲ δυσκολώτατον, κατορθώσαντες οἱ Ἕλληνες διέστειλαν κατὰ μικρὸν τὰς λέξεις εἰς *ὀνόματα* καὶ *ῥήματα*, καὶ πάλιν διῄρεσαν τὰ ὀνόματα κατὰ τὰ *γένη*[1] καὶ ἐπεχείρησαν τῇ ἐτυμολογίᾳ αὐτῶν· τούτοις προσέθηκεν ὁ Ἀ-

[1]) *Ἀριστοφ. Νεφέλαις* 681.

Σωκρ. Ἔτι δή γε περὶ τῶν ὀνομάτων μαθεῖν σε δεῖ,
ἅττ᾽ ἄρρεν᾽ ἐστίν, ἅττα δ᾽ αὐτῶν θήλεα.
Στρεψ. ἀλλ᾽ οἶδ᾽ ἔγωγ᾽ ἃ θήλε᾽ ἐστίν.
Σωκρ. εἰπὲ δή.
Στρεψ. Λύσιλλα, Φίλιννα, Κλειταγόρα, Δημητρία.
Σωκρ. ἄρρενα δὲ ποῖα τῶν ὀνομάτων; Στρεψ. μυρία.
Φιλόξενος, Μιλησίας, Ἀμυνίας.
Σωκρ. Ἀλλ᾽ ὦ πόνηρε, ταῦτά γ᾽ ἔστ᾽ οὐκ ἄρρενα.
Στρεψ. οὐκ ἄρρεν᾽ ἐν ὑμῖν ἐστιν;
Σωκρ. οὐδαμῶς γ᾽ ἐπεὶ
πῶς ἂν καλέσειας, ἐντυχὼν Ἀμυνίᾳ;
Στρεψ. ὅπως ἄν; ὡδί. Δεῦρο, δεῦρ᾽ Ἀμυνίᾳ.
Σωκρ. ὁρᾷς; γυναῖκα τὴν Ἀμυνίαν καλεῖς;
Στρεψ. οὔκουν δικαίως, ὅστις οὐ στρατεύεται;
ἀτὰρ τί ταῦθ᾽ ἃ πάντες ἴσμεν μανθάνω;

Πρβλ. καὶ Ἀριστοτέλ. Ῥητορ. 3, 5 *καὶ Σοφιστ. Ἐλέγχων* 14, *ὅθεν μανθάνομεν ὅτι ὅσα λέγομεν νῦν οὐδέτερα, ὁ Πρωταγόρας ὠνόμαζε σκεύη.*

ριστοτέλης ὡς τρίτον μέρος λόγου *τοὺς συνδέσμους*, καὶ ὠνόμασε *πτώσεις* τὰς ἐν τέλει τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἐμφανιζομένας μεταβολάς, τοὺς *τύπους*, πρὸς δὲ διήρεσε τὰ ὀνόματα εἰς *ἁπλᾶ* καὶ *σύνθετα*. Οἱ δὲ Στωικοὶ μετέπειτα προσέθηκαν *τὸ ἄρθρον, τὸ ἐπίρρημα*, περιώρισαν τὸν ὅρον *πτῶσιν* ἐν τοῖς ὀνόμασι καὶ ὠνόμασαν τὰς πτώσεις διὰ τῶν γνωστῶν ἡμῖν ὀνομάτων, διήρεσαν τὰ ὀνόματα εἰς *προσηγορικὰ* καὶ *κύρια* κτλ. κτλ. Πάντα δὲ τὰ ἔργα καὶ κατορθώματα ταῦτα ἐδηλώθησαν ἐπ' ἴσης διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Γραμματικῆς.

§ 2. *Γραμματικὴ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκός.* Ὅτε μετὰ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα διεδόθησαν εἰς ἀλλογλώσσους ἀνθρώπους καὶ χώρας καὶ διὰ τὴν σὺν τῷ χρόνῳ ἐπιγενομένην περί τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν καθόλου βίον τῶν Ἑλλήνων μεταβολὴν τὰ τῶν παλαιῶν καὶ δοκίμων συγγράμματα δὲν ἦσαν τοῖς τότε οἴκοθεν σαφῆ οὐδ' ἤρκει εἰς νόησιν αὐτῶν ὅπως πρὶν ἡ ἐν γραμματιστοῦ γνῶσις τοῦ ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν, ἀλλ' ἔχρῃζον ἑρμηνευτοῦ καὶ τούτου εἰδότος τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν βίον τῶν παλαιοτέρων καὶ δὴ ἱκανοῦ νὰ κρίνῃ καὶ ἑρμηνεύῃ τὰ γράμματα ταῦτα, τότε ἡ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀσχολία ἀναγκαιοτάτη γενομένη ἀπεχωρίσθη κατὰ μικρὸν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας, ἀπετέλεσεν ἴδιον κλάδον μαθήσεως καὶ οἱ περὶ τὰ γράμματα ταῦτα ἀσχολούμενοι ὠνομάσθησαν ὁμοίως τοῖς παλαιοτέροις *γραμματικοί*, καθὰ καὶ *γραμματικὴ* ἡ τούτων ἐπιστήμη. Ἤδη ὁ Ἐρατοσθένης λέγεται (Βεκκήρ. Ἀνεκδ 725, 21) ὅτι ἐδίδαξεν «Γραμματική ἐστιν *ἕξις παντελὴς ἐν γράμμασιν*». Ἀλλ' ἐπειδὴ πρὸς τούτοις οὔτε οἱ ἐκ τῶν διαφόρων μερῶν τῆς Ἑλλάδος καταγόμενοι καὶ ἄλλας πρότερον λαλοῦντες διαλέκτους Ἕλληνες οὔτε οἱ ἀλλογενεῖς βάρβαροι ἠδύναντο νὰ μεταχειρίζωνται προσηκόντως τὴν ἐπίσημον ἐν Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ γλῶσσαν (ἴδε κατωτέρω § 18-19) ἀλλ' ἐσφάλλοντο πολυτρόπως, ἐγένετο ἀνάγκη ἵνα καὶ χάριν τῶν ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένων συνταχθῶσι σύντομα καὶ πρακτικὰ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου

διδακτικὰ βιβλία· ταῦτα δ' ὠνομάσθησαν *τέχναι γραμματικαὶ* καὶ περιεῖχον τὴν φωνητικήν, τὸ τυπικὸν καὶ μικρὰ περὶ μορίων τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Τὸν διπλοῦν τοῦτον σκοπόν, ἤτοι τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ τὸν πρακτικόν, τῆς γραμματικῆς ἀναγράφει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς πρώτης σῳζομένης Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς Διονύσιος ὁ Θρᾷξ λέγων (περὶ τὸ 100 π. Χ.):

« *Γραμματική ἐστιν ἐμπειρία τῶν παρὰ ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ λεγομένων. Μέρη δ' αὐτῆς εἰσιν ἕξ· πρῶτον ἀνάγνωσις ἐντριβὴς κατὰ προσῳδίαν, δεύτερον ἐξήγησις κατὰ τοὺς ἐνυπάρχοντας ποιητικοὺς τρόπους, τρίτον γλωσσῶν τε καὶ ἱστοριῶν πρόχειρος ἀπόδοσις, τέταρτον ἐτυμολογίας εὕρεσις, πέμπτον ἀναλογίας ἐκλογισμός, ἕκτον κρίσις ποιημάτων, ὃ δὴ κάλλιστόν ἐστι πάντων τῶν ἐν τέχνῃ* [1] ».

§ 3. *Γραμματικὴ μετὰ τὸν Διονύσιον.* Ἀφοῦ οὕτως ἡ Γραμματικὴ ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῆς ἐξελίξει ἀπὸ ψιλῆς τέχνης τοῦ γράφειν τὰ ὑπαγορευόμενα καὶ ἀναγινώσκειν ἐγένετο σχεδὸν ἰσοδύναμος τῇ νῦν λεγομένῃ *φιλολογίᾳ*, ἤρξατο κατὰ μικρὸν πάλιν νὰ περιορίζηται ἀποχωριζομένων μερῶν τινων τῆς φιλολογίας, λ. χ. τῆς λεξικογραφίας, τῆς γραμματολογίας, τῆς γεωγραφίας, τῆς κατ' ἐξοχὴν λεγομένης ἱστορίας κττ. καὶ δὴ ν' ἀσχολῆται *περὶ τὴν συλλογὴν καὶ ἐξακρίβωσιν τῆς χρήσεως τῶν φθόγγων, τῶν τύπων καὶ τῶν συντάξεων τῆς ἀρχαίας γλώσσης*, καὶ τοῦτο χάριν πρακτικοῦ σκοποῦ, ἤτοι χάριν τοῦ νοεῖν καὶ μεταχειρίζεσθαι τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα ταῦτα ὀρθῶς, ἧσσον δὲ χάριν τοῦ εἰδέναι διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως αὐτῶν τὴν φύσιν αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης, διὸ καὶ δὲν ἐλαμβάνετο εἰς ἐξέτασιν ἡ σύγχρονος λαλουμένη. Διότι συνεῖδον μὲν οἱ παλαιοὶ

[1]) Πρβλ. Scholia in Dionysii Thracis artem Grammaticam ὑπὸ Alfredus Hilgard 1901 σελ. 3, 11. 113 καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ. Ἔτι Κοραῆν ἐν Πλουταρχ. Β. σ. κθ' καὶ Ἀσώπιον ἐκτενῶς διαλαμβάνοντα περὶ τῶν ὀνομάτων *γραμματικός, κριτικός, καὶ φιλόλογος* ἐν Ἱστορίᾳ Ἑλλ. ποιητ. καὶ συγγρ. σελ. ι' κεξ., Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Β' σ. 485-6.

ὅτι εἰς ἀληθῆ κατανόησιν τῆς φύσεως τῆς γλώσσης χρησιμώτερος εἶναι ὁ ἁπλοῦς τῶν πεζογράφων λόγος τοῦ κεκαλλιεπημένου τῶν ποιητῶν, πρβλ. Ἀπολλωνίου Περὶ Συντάξεως «*πιστούμενος οὐκ ἐκ ποιητικῶν παραθέσεων, εἴ γε τῇ ποιητικῇ συντάξει ἐφεῖται καὶ ἐλλείπειν καὶ πλεονάζειν, ἐκ μέντοι τῆς κοινῆς φράσεως ἁπάσης καὶ τῆς τῶν συγγραφέων ἀκριβοῦς συνθέσεως καὶ τὸ μεῖζον ἐκ δυνάμεως τοῦ λόγου, ἣν καὶ δέον παραθέσθαι*»· ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην, τὴν ἀνακαινίσασαν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις τὴν ἐπιστήμην τῆς γλώσσης κατέλιπον ἡμιτελῆ, ἤτοι δὲν ἐξέτειναν, ὅπως ἔδει, μέχρι τοῦ λαλουμένου ὑπὸ τῶν πολλῶν κοινοῦ καὶ συνήθους λόγου, ἀλλ' ἀείποτε μᾶλλον ἐπὶ τὸν γραπτὸν λόγον ἢ ἐπὶ τὴν λαλουμένην ὑπ' αὐτῶν γλῶσσαν προσεῖχον τὴν διάνοιαν καὶ τοῦ γραπτοῦ τούτου λόγου τὴν γραμματικὴν κατήρτιζον. Διὰ ταῦτα καὶ ὡς φύλαξ καὶ διδάσκαλος τῆς ὀρθοεπείας ἐν τῷ γράφειν καὶ λέγειν, ἤτοι τῶν ἐπιτετραμμένων καὶ ἀπηγορευμένων, τῶν ὀρθῶν καὶ πλημμελῶν παρέμεινεν ἡ γραμματικὴ ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, κυρίως εἰπεῖν ὡς *διδακτικὴ Γραμματική*. Πρὸς ἄλλας γλώσσας δὲν ἠθέλησαν οἱ Ἕλληνες Γραμματικοὶ κατὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς ἀκμῆς αὐτῶν ἀπὸ Ζηνοδότου μέχρις Ἡρῳδιανοῦ νὰ παραβάλωσι τὴν γλῶσσαν αὐτῶν οὐδὲ νὰ συνεξετάσωσι μετ' αὐτῆς ἄλλην καὶ ἐκ τῆς παραβολῆς καὶ συνεξετάσεως ταύτης διδαχθῶσι τά τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια ἑκατέρας. Καὶ ὅμως οἱ Ἰνδοὶ Γραμματικοὶ εἶχον ἐπιμελέστατα καὶ κατὰ τρόπον ὅλως ἰδιαίτερον ἐξετάσει τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν, καὶ ἡ ἐξέτασις ἐκείνη πολλὰ ἠδύνατο νὰ διδάξῃ τοὺς ἡμετέρους Γραμματικούς, ἂν μόνον ἐλάμβανον γνῶσίν τινα αὐτῆς. Πρὸς μόνην δὲ τὴν Λατινικὴν ἐγένετό τις παραβολή· οὕτω λ. χ. ὁ Τυραννίων ἔγραψε περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς διαλέκτου ὑποστηρίζων ὅτι προῆλθεν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς, ὅπερ ἐπανέλαβον καὶ ἄλλοι ἔκτοτε. Ἀλλ' οὐ μόνον οὐδεμίαν ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης ἤντλησαν ἑρμηνείαν ὑπὲρ τῶν φαινομένων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς, ἀλλὰ καὶ πλάναι οὐκ ὀλίγαι ἐκ τῆς παραβολῆς ταύτης ἐγεννήθησαν διά τε τὰς

κακῶς γινομένας ἐτυμολογίας ἑκατέρωθι καὶ διὰ τὴν μικρὰν ἱστορίαν καὶ τὸ ὀλιγάριθμον τῶν παραβαλλομένων γλωσσῶν καὶ δὴ διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τοῦ ὑλικοῦ, ἐξ οὗ συνήγοντο γενικῶς πλημμελῆ περὶ γλώσσης διδάγματα.

§ 4. *Γενικὴ καὶ θεωρητικὴ Γραμματικὴ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ.* Ἀπὸ τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἐπικρατησάσης ἐν τῇ Δύσει τῆς *σχολαστικῆς* λεγομένης *φιλοσοφίας,* ἤρξαντο νὰ ἐξετάζωσι καὶ τὴν γλῶσσαν κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ταύτην. Ἐπειδὴ δ' ὅμως διά τε ἄλλα καὶ διότι ἀείποτε κατὰ τὰς φιλοσοφικὰς καὶ γραμματικὰς ταύτας ἐρεύνας ὡρμῶντο ἐκ τῶν ἀρχαίων, τῶν δοκίμων, τῶν ἐν τοῖς Σχολείοις καὶ διὰ κόπων μανθανομένων γλωσσῶν καὶ ἐν ταύταις περιωρίζοντο (σπανίως παρελάμβανον εἰς συνεξέτασιν καὶ τὴν Ἑβραϊκήν), ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν ἡ δοξασία ὅτι τὸ ὀρθῶς λαλεῖν γλῶσσάν τινα εἶναι ἔργον ἀνωτέρας μορφώσεως, ὅτι καθόλου ἡ γλῶσσα εἶναι προϊὸν παιδείας, καὶ δὴ τῆς διανοίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δὲ προσέτι οἱ νόμοι τοῦ διανοεῖσθαι εἶναι πανταχοῦ παρὰ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ αὐτοί, καὶ ἔκφρασις τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἀνθρώπου τελεῖται ἐν πάσῃ γλώσσῃ, εὐκόλως ἐγεννήθη ἡ ἔννοια τῆς *Γενικῆς καὶ θεωρητικῆς Γραμματικῆς* (Grammaire Générale et raisonnée) ἐξεταζούσης τὰ τῆς γλώσσης κατὰ τὰς λογικὰς σχέσεις καὶ κατηγορίας, καὶ διδασκούσης ὅτι καθ' ὃν τρόπον ὑπάρχουσιν ἑπτὰ λογικαὶ κατηγορίαι, οὕτως ἀνάγκη νὰ ὑπάρχωσιν ἐν πάσῃ γλώσσῃ καὶ ἑπτὰ μέρη λόγου ἀντιστοιχοῦντα ἓν πρὸς ἕν, ἅτε τῆς γλώσσης οὔσης ἐφηρμοσμένης, σεσωματωμένης λογικῆς κττ. Ἐντεῦθεν ἡ Γραμματικὴ ἀπὸ πρακτικῆς τέχνης τοῦ ὀρθῶς λέγειν καὶ γράφειν διὰ τῆς ἐπιμελοῦς συλλογῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ὁπωσδήποτε ταξινομήσεως τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες Γραμματικοὶ ἐποίουν, κατέστη *θεωρία ἐκ τῶν προτέρων* σκοποῦσα τὴν ἀναγωγὴν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων εἰς τὰς πρώτας φιλοσοφικὰς ἀρχάς. Ἐννοεῖται δ' ὅτι ταῦτα θηρεύοντες προσεῖχον μᾶλλον ἐπὶ τὸ περιεχόμενον, ἐπὶ τὰς ἐννοίας ἢ ἐπὶ τὸ πε-

ριέχον, ἐπὶ τὴν γλῶσσαν, ἥτις οὕτως ὑπεβιβάσθη εἰς δευτερεῦόν τι καὶ δι' αὐτὸν ἔτι τὸν Γραμματικόν.

§ 5. *Συγκριτικὴ καὶ ἱστορικὴ Γραμματική.* Ἀλλὰ πρὸς τὰς θεωρίας τῆς φιλοσοφικῆς ταύτης γραμματικῆς τῆς πολυειδῶς ὑπὸ τὰς λογικὰς σχέσεις καὶ ἐννοίας βιαζούσης τὰ ἱστορικὰ φαινόμενα (λ. χ. ἐδιδάσκετο ὅτι πέντε μόνον πτώσεις εἶναι λογικῶς δυναταί, εἰ καὶ ἡ Λατινικὴ παρεῖχεν ἕξ, ἡ δὲ Ἰνδικὴ ὀκτώ, ὅτι μόνον ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν εἶναι δυνατὸν καὶ φυσικὸν νὰ τονίζωνται αἱ λέξεις, εἰ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ τῇ Γερμανικῇ ἐτονίζοντο ἐπὶ πάσης συλλαβῆς κττ. κττ.) ἀντετάχθη ἐγκαίρως καὶ ἐπιτυχῶς ἡ συγκριτικὴ καὶ ἱστορικὴ τῶν γλωσσολόγων ἔρευνα. Οἱ τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ ἐπιχειρήσαντες, λαμβάνοντες παραδείγματα ἐκ διαφόρων γλωσσῶν, ἀπέδειξαν εὐκόλως, ὅτι ὅσα ἡ θεωρητικὴ γραμματικὴ ἔκρινεν ἀδύνατα ἢ παράλογα, εὑρίσκοντο ἐν πολλαῖς καὶ ταύταις δοκίμοις καὶ πλουσίαις γλώσσαις, ὅτι ἦσαν χρησιμώτατα καὶ κανονικώτατα, καὶ ὅτι περὶ ἀδυνάτου ἢ ἀλογίας τούτων οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ γίνηται λόγος. Ὁμοίως ἔδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπλασαν τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν, ἀλλ' ἐκληρονόμησαν ἐκ χρόνων ἀρχαιοτάτων παρὰ τῶν παλαιοτάτων προγόνων αὐτῶν, ὅτι εἶχον ταύτην κοινὴν ἄλλοις πολλοῖς ἔθνεσι, πρὸς ὧν τὰς γλώσσας παρέβαλον αὐτήν τε καὶ τὴν Λατινικήν. Διὰ τῆς συνεξετάσεως μάλιστα τῆς Ἰνδικῆς γλώσσης, ἧς ἡ μὲν σύνταξις ἁπλουστάτη καὶ αὐτόχρημα στοιχειώδης, ἀλλ' ὅμως παρὰ πάντα ταῦτα καὶ ἡ τελειότης καὶ ἡ δοκιμότης ἀναντίλεκτος, ἐδείχθη σύναμα ὅτι ἡ τελειότης τῶν γλωσσῶν δὲν κεῖται, ὅπως πρότερον διὰ τὰς δοκίμους γλώσσας, Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικήν, ἐπιστεύετο, ἐν τῇ συντάξει καὶ ἐν μόνῃ ταύτῃ (syntaxis ornata), ἀλλ' ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ, ἤτοι καὶ *ἐν τοῖς φθόγγοις, τοῖς τύποις, τῷ θησαυρῷ τῶν λέξεων, τοῖς συνθέτοις, ταῖς σημασίαις* κλπ., καὶ ὅτι ἐν τούτοις νεώτεραί τινες γλῶσσαι ὑπερέχουσι τῶν ἀρχαίων. Μάλιστα δ' ἐξηλέγχθησαν ἕωλα ὅσα περὶ εὐφωνίας καὶ ὁμαλότητος ἐν τοῖς

φθόγγοις τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἐλέγοντο, ὁμοίως ἡ δοξασία ὅτι μόναι αἱ ἀρχαῖαι γλῶσσαι ἔχουσι γραμματικήν, αἱ δὲ νεώτεραι οὐχί, ὡς δῆθεν οὐδὲν ἄλλο ἢ διεφθαρμένα, ἀκανόνιστα καὶ ἀνάξια προσοχῆς τινος λείψανα τῶν ἀρχαίων οὖσαι κττ. Ταῦτα δ' ἐπετεύχθησαν, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη ἐκ τῶν πραγμάτων ὅτι οὐκ ἐλάσσων λεπτότης καὶ εὐλάβεια τῶν φωνητικῶν κανόνων παρατηρεῖται ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις ἢ ἐν ταῖς ἀρχαίαις καὶ τοῦτο διὰ στατιστικῶν μεγαλομερῶν συλλογῶν. Ἡ σύναψις δὲ τῆς συγκριτικῆς μεθόδου, τῆς περὶ τὰς ἀδελφὰς γλώσσας ἀσχολουμένης (Bopp) μετὰ τῆς ἱστορικῆς, ἤτοι τῆς ἐξεταζούσης τὰ τῶν ἐπὶ μέρους νέων γλωσσῶν ἐν τῇ χρονικῇ ἐξελίξει αὐτῶν (Grimm, Diez) παρήγαγε τὴν *συγκριτικὴν* καὶ *ἱστορικὴν γραμματικήν*.

§ 6. ***Φυσιολογικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τῶν γλωσσικῶν φαινομένων.*** Ζητουμένου τοῦ λόγου τῶν φθογγικῶν παθήσεων, τῶν ὑπὸ τῆς ἱστορίας μαρτυρουμένων, οἱ γλωσσολογοῦντες ἐπέστησαν τὸν νοῦν ἐπὶ τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ φθόγγοι σχηματίζονται καὶ μεταβάλλονται ἐν τῷ στόματι ἡμῶν, οὕτω δὲ ἀφορμὴν λαβόντες παρὰ τῶν φυσιολόγων καὶ χειραγωγούμενοι ὑπ' αὐτῶν ἐσπούδασαν τὴν φυσιολογικὴν κατασκευὴν καὶ λειτουργίαν τῶν φωνητικῶν ἡμῶν ὀργάνων καὶ ὥρισαν τίνα τούτων καὶ πῶς ἑκάστοτε λειτουργοῦσιν εἰς σχηματισμὸν ἑκάστου φθόγγου καὶ διὰ τίνων ἀλλοιώσεων ἐν τῇ λειτουργίᾳ ταύτῃ ἐπιγίνονται αἱ ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων. Τὰς φθογγικὰς δὲ μεταβολὰς ταύτας, καθ' ὅσον τελοῦνται κατὰ φυσιολογικοὺς καὶ δὴ σταθεροὺς νόμους, ἀνήγαγον εἰς *φθογγικοὺς νόμους*, καὶ ἀπέδειξαν τὸ καθόλου ἀληθὲς αὐτῶν τὸ μὲν διὰ τῆς φυσιολογίας, τὸ δὲ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πρὸς τούτοις παρετηρήθη ὅτι μετὰ τῶν φθογγικῶν ὀργάνων ἐν τῷ λέγειν συνεργάζεται καὶ ἡ ψυχὴ καὶ οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς μεταβολὰς τῶν τε φθόγγων καὶ τῶν λοιπῶν γλωσσικῶν στοιχείων, διὰ τοῦτο ἐμελετήθησαν καὶ αἱ ψυχολογικαὶ αὗται ἐπὶ τὴν γλῶσσαν ἐπιδράσεις ἐφαρμοζομένων τῶν διδαγμάτων τῆς ψυχολογίας ἐπὶ τὰ γλωσ-

σικὰ φαινόμενα καὶ ζητουμένης τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν κατ' ἐκεῖνα. Οὕτω δὲ κατωρθώθη ὥστε, ἐνῷ οἱ παλαιότεροι φιλοσοφοῦντες περὶ τὴν γλῶσσαν, τὰς δοκίμους μάλιστα γλώσσας ἀεὶ ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐξελάμβανον συνήθως τὴν γλῶσσαν τῶν βιβλίων ὥς τι ἕτοιμον, ὥς τι δεδομένον, ὡς ἔργον τῆς διανοίας, διὸ καὶ ὑπῆγον αὐτὴν ὑπὸ τὴν λογικήν, νῦν ἡ γλῶσσα ἐθεωρήθη ὡς διηνεκὴς *ἐνέργεια*, ὡς λειτουργία τῶν σωματικῶν ἅμα καὶ ψυχικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι ἅμα μὲν τῶν φωνητικῶν ἡμῶν ὀργάνων, ἅμα δὲ τοῦ νοῦ, τῆς μνήμης, τῆς φαντασίας κλπ. κλπ., καὶ ἐκ τῆς γνώσεως τῆς λειτουργίας πασῶν τῶν δυνάμεων τούτων ἐζητήθη ἡ ἑρμηνεία τῶν γλωσσικῶν φαινομένων.

§ 7. *Διδακτικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ Γραμματική. Ἔκτασις καὶ σκοπὸς αὐτῆς.* Κατὰ τὰ εἰρημένα *διδακτικὴ γραμματικὴ* γλώσσης τινὸς εἶναι τέχνη διδάσκουσα τίνες οἱ φθόγγοι καὶ τύποι τῆς γλώσσης ταύτης ἐν ὡρισμένῃ τινὶ χρονικῇ περιόδῳ, πῶς παράγονται, συντίθενται καὶ συντάσσονται αἱ λέξεις αὐτῆς, καὶ ταῦτα πάντα ἐπὶ τῷ πρακτικῷ σκοπῷ τοῦ ἀπταίστως λαλεῖν καὶ γράφειν τὴν γλῶσσαν ταύτην· *ἱστορικὴ* δὲ καὶ *συγκριτικὴ* ἢ ἐν μιᾷ λέξει *ἐπιστημονικὴ* γραμματικὴ γλώσσης τινὸς εἶναι ἐπιστήμη διδάσκουσα οὐχὶ μόνον τίνες εἶναι, ἀλλὰ καὶ πῶς ἐγένοντο τοιοῦτοι ὁποῖοι εἶναι οἱ φθόγγοι καὶ οἱ τύποι, οὐ μόνον τίς ἡ χρῆσις τῶν διαφόρων καταλήξεων ἀλλὰ καὶ τίς ἡ ἀρχὴ καὶ γένεσις αὐτῶν καὶ πῶς δι' αὐτῶν ἐσχηματίσθησαν καὶ σχηματίζονται αἱ λέξεις· οὐ μόνον τίνες συνθέσεις ἢ συντάξεις εἶναι ἐν χρήσει ἀλλὰ καὶ πῶς προῆλθον κττ. Διὰ ταῦτα δὲν ἐξετάζει μόνον παλαιοτέραν τινὰ ἢ νεωτέραν γλωσσικὴν περίοδον καὶ δὲν ἀξιοῖ νὰ χρησιμεύσῃ ἁπλῶς ὡς προπαιδεία εἰς ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης χάριν τῶν ἐν αὐτῇ συντεταγμένων βιβλίων καὶ ἀνεύρεσιν τῶν ἐν τούτοις κειμένων νοημάτων, ἀλλ' ἵνα ἡ γλῶσσα πάσης περιόδου, προσηκόντως γνωσθεῖσα, χρησιμεύσῃ ὡς προπαιδεία εἰς ἐκμάθησιν αὐτῆς ταύτης τῆς γραμματικῆς, ἤτοι εἰς ἐξεύρεσιν τοῦ λόγου τῶν γραμματικῶν φαινομένων. Μανθάνομεν ἄρα οὐχὶ μόνον τὴν γραμματικὴν χάριν

τῆς πρακτικῆς χρήσεως τῆς γλώσσης, ἀλλὰ καὶ τὴν γλῶσσαν κατὰ πᾶσαν τὴν χρονικὴν αὐτῆς ἔκτασιν χάριν τῆς γραμματικῆς, ἤτοι χάριν τῆς ἐν τῇ γλώσσῃ παρατηρουμένης διὰ πάντων τῶν αἰώνων τάξεως καὶ νομιμότητος τῶν καθ' ἕκαστα φαινομένων, χάριν τοῦ ἀεὶ μὲν μεταβαλλομένου καὶ ἀναγεννωμένου ἀλλὰ καὶ ἀείποτε θαυμασίως κανονικοῦ γλωσσικοῦ μικροκόσμου. Οὐδ' ἀτόπως ἡ γραμματικὴ ἐπιστήμη σκοπὸν ἔχει ἑαυτήν, ὅπως καὶ ἡ Χημεία ἑαυτήν, οὐχὶ τὴν Ἰατρικήν, καὶ ἡ Μαθηματικὴ ἑαυτήν, οὐχὶ τὴν Μηχανικὴν καὶ Ἀστρονομίαν κτλ., ἀφοῦ ἀνέκαθεν παρετηρήθη ὅτι ἡ γραμματικὴ καὶ μάλιστα γλωσσῶν ἀνεπτυγμένων εἶναι τὸ ἄριστον καὶ κοινότατον μορφωτικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος παίδευμα καὶ μάλιστα ἐν τῇ νεαρᾷ ἡλικίᾳ.

Ἐκ τῆς διαγνωσθείσης δ' ἀρχῆς ταύτης συνάγονται τἀκόλουθα:

α') Ὅτι ἂν καὶ ἀληθὲς ὅτι αἱ φιλολογικῶς κεκαλλιεργημέναι, αἱ τοῦ πολιτισμοῦ γλῶσσαι, εὐρυτάτους πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ἐπισταμένου ταύτας διανοίγουσι πνευματικοὺς ὁρίζοντας καὶ παράγουσιν ἢ διασῴζουσι τὴν ἐθνικὴν ἑνότητα, καὶ ὅτι ἡ γραμματικὴ ἔρευνα αὐτῶν καὶ εὐκόλως καθόλου εἰπεῖν καὶ ἀκριβέστερον δύναται νὰ γίνηται, ἀλλ' ὅμως εἰς γνῶσιν οὐ μόνον τῆς γλώσσης καθόλου, ἤτοι τοῦ ἀρίστου δημιουργήματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς ἄριστα ἀνεπτυγμένης Ἑλληνικῆς, οὐδεμία ἀδελφὴ γλῶσσα οὐδ' αὐτὴ ἡ βαρβαρωτάτη λεγομένη καὶ παντάπασιν ἐστερημένη γραπτῶν μνημείων εἶναι ἀναξία προσοχῆς καὶ ἄχρηστος. β') Ὅτι εἰδικῶς ἐν τῇ μελέτῃ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς δὲν πρέπει νὰ ὁρμώμεθα ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ, ὡς ἀπὸ τοῦ πρώτου, τοῦ ἀλωβήτου, ὅπως οἱ ἀρχαῖοι ἐποίουν καὶ νῦν ἔτι πολλοὶ παρ' ἡμῖν διδάσκουσιν [1], καὶ νὰ ὑπο-

[1]) Οὕτω λ. χ. ἀνέγνων ἔναγχος ἔν τινι Γραμματικῇ «ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος εἶναι ὁ καλλιμορφότατος τύπος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, διὸ ἡ Ἑλλην. Γραμματικὴ ὀφείλει ἰδίᾳ νὰ περιλαμβάνῃ αὐτήν, ***στάθμη καὶ κανὼν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὀφείλει νὰ εἶναι ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος***, ***ἐξ ἧς ὁρμώμενοι δυνάμεθα νὰ σταθμώμεθα καὶ διακρίνωμεν τἆλλα τῆς γλώσσης ἰδιώματα***...». Ὁ ταῦτα διατεινόμενος οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχει τῆς ἱστορικῆς

λαμβάνωμεν ὅτι τὰ παραλλάσσοντα τῶν ἄλλων διαλέκτων εἶναι παραλλαγαὶ καὶ παραφθοραὶ προελθοῦσαι ἐκ τῶν ἀντιστοίχων τῆς Ἀττικῆς, καὶ δὴ ὅτι ἔχουσι μικρὰν ἢ καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν. Διότι ἡ τοιαύτη ἐκδοχὴ εἶναι καὶ ἱστορικῶς πλημμελὴς καὶ πρὸς τὴν ὀρθὴν κατάληψιν τῶν φαινομένων σφόδρα ἐπιβλαβής, ἐπειδὴ ἀληθῶς εἰπεῖν οὐδεμία τῶν διαλέκτων εἶναι πρώτη καὶ οὐδεμία διέσωσεν ἐν πᾶσιν ἀνεξαιρέτως παλαιοτέρους ἢ αἱ λοιπαὶ χαρακτῆρας, ἀλλὰ τὰ μὲν σπουδαιότατα τῆς γλώσσης στοιχεῖα ἤτοι τὰς πλείστας πτώσεις τῶν ὀνομάτων, τὰς ἐγκλίσεις, τὰς φωνὰς καὶ τοὺς χρόνους τῶν ῥημάτων, τὰς μετοχάς, τὰ ἀπαρέμφατα καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῶν κττ. διετήρησαν πᾶσαι ἀνεξαιρέτως, τῶν δ' ἄλλων τῶν ἐπουσιωδῶν διάφοροι λίαν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους διαλέκτοις· οὕτω π. χ. ἡ Αἰολὶς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διεφύλαξε τὰ διπλᾶ ὑγρὰ *λλ, ϱϱ* καὶ ἔρρινα *μμ, νν, (ἔστελλα, φθέϱϱω, ἄμμε, κϱίννω, ἐϱάτεννος)*, ἀλλ' ἀπέβαλε τὸν δυϊκὸν ἀριθμόν, μετέβαλε τὸν ἀρχαῖον τόνον πολυειδῶς κττ.· ἡ Δωρὶς διέσωσε μὲν τὸ *τ* πολλαχοῦ, *πλατίον, πέϱυτι, φαντί, φατί, τίθητι*, ἀλλ' ἀπώλεσε τὴν λεγομένην ἀττικὴν σύνταξιν, καταγομένην ἐξ Ἰαπετικῶν χρόνων· ἡ Ἰὰς καὶ ἡ Ἀτθὶς ἀπέβαλον πλεῖστα, λ.χ. τὸ Ϝ, πολλαχοῦ τὸ ᾱ ἀνθ' οὗ τὸ *η* κττ., ἀλλ' ὅμως διέσωσαν ἄλλα πολλά, πρβλ. τὴν *Ἀττικὴν* λεγομένην *σύνταξιν*, τύπους ἀρχαιοτάτους, οἷον *λόγοιο, νεικείω* Ἰων., *πόληι, βασιλῆι* Ἀττ. κτλ. Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ὁ θέλων νὰ νοήσῃ τὰ γραμματικὰ φαινόμενα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὀφείλει νὰ ἐξετάζῃ πλὴν τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν κατὰ τὸ ἐνὸν ἐξ ἴσου πάσας τὰς διαλέκτους αὐτῆς.

§ 8. ***Ἀδελφά, κοινῆς καταγωγῆς Ἰαπετικὰ ἔθνη· τόπος καὶ χϱόνος τῆς συμβιώσεως καὶ διάσπασις αὐτῶν.*** Οἱ πρόγονοι τῶν Ἑλλήνων, τῶν Λατίνων καὶ ἄλλων τινῶν τῆς Ἰταλίας

ἀναπτύξεως τῆς γλώσσης. Οὐχὶ δι' ἐπιστημονικοὺς ἀλλ' ἁπλῶς διὰ διδακτικοὺς λόγους ὀφείλει νὰ περιορίζηται ἡ ἐν τοῖς σχολείοις διδασκομένη Ἑλληνικὴ Γραμματικὴ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἀλλ' οὔτε σταθμὴ καὶ κανὼν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι οὔτε ἐξ αὐτῆς πρέπει νὰ ὁρμώμεθα εἰς ἐπιστημονικὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης διάγνωσιν.

λαῶν, οἷον τῶν Ὄμβρων, Ὀπικῶν ἢ Ὄσκων, Φαλίσκων κλπ. (οὐχὶ δ' ὅμως τῶν Τυρρηνῶν καὶ Λιγύων), τῶν Κελτῶν, τῶν Γερμανῶν (ἐν οἷς καὶ οἱ Ἄγγλοι, Ὁλλανδοί, Δανοί, Σουηδοί, Νορβηγοί), τῶν Βαλτικῶν λαῶν ἤτοι Λιθουανῶν, Λεττῶν καὶ ἀρχαίων Πρώσσων, τῶν Σλαύων ἤτοι Ῥώσων, Πολωνῶν, Βοημῶν, Κροατῶν, Δαλματῶν, Σέρβων κλπ., τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, τῶν Ἰλλυριῶν, νῦν Ἀλβανῶν, τῶν Φρυγῶν, τῶν Μήδων καὶ Περσῶν, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Βακτρίων, νῦν Ἀφγανῶν, τῶν Ἰνδῶν καὶ ἄλλων τινῶν μικρῶν ἐπὶ τοῦ Καυκάσου ἐθνῶν ἔζων πάλαι ποτὲ ὁμοῦ καὶ ἀπετέλουν ἓν ἔθνος, διέπλασαν μίαν γλῶσσαν καὶ ἀνέπτυξαν πολιτισμόν τινα. Οὔτε τὸν χρόνον τῆς συμβιώσεως ταύτης οὔτε τὸν τόπον δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν, (ὡς πιθανωτέρα κρίνεται ἡ γνώμη ὅτι κατῴκουν ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀσίας, ἐν ταῖς εὐρείαις χώραις τῆς μεσημβρινῆς Ῥωσίας, διότι μόνον ἐν οὕτως ἐκτεταμέναις καὶ ὁμοιομόρφοις καθόλου χώραις ἦν δυνατὸν ν' ἀναπτυχθῶσι τοσοῦτον πολυάριθμα φῦλα ἀνθρώπων, οἷα προϋποτίθησιν ἡ μεγάλη διασπορὰ αὐτῶν, καὶ διότι ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἠδύναντο τὰ φῦλα ταῦτα εὐκόλως νὰ τραπῶσι καὶ τὴν ἐπὶ τὴν ἀπωτέρω Ἀσίαν ὁδὸν καὶ τὴν ἐπὶ τὴν δυτικὴν Εὐρώπην). Οὐδὲ τὸ κοινὸν ὄνομα αὐτῶν, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι οὗτοι ἀληθῶς ὠνομάζοντο κοινῷ ὀνόματι, παρεδόθη ἡμῖν. Καλοῦμεν δ' αὐτοὺς *Ἰαπετικὸν ἔθνος* [1]) καὶ δὴ διαλαμβάνομεν περὶ *Ἰαπετικῆς γλώσσης*, *Ἰαπετικοῦ πολιτισμοῦ* κλπ. Ὁ πρῶτος ἐκεῖνος προπάτωρ λαός, ἤδη τότε ὑποδιῃρημένος εἰς διάφορα φῦλα, ὅπως καὶ πᾶς ἄλλος ἐν τῇ ἱστορίᾳ, καὶ ἔχων γλῶσσαν ἀνεπτυγμένην, ἤτοι κλινομένην, συντασσομένην, ὅπως περίπου καὶ ἡ σήμερον, διεσχίσθη παλαιότατα ὅπως καὶ οἱ λαλοῦντες αὐτήν, ἐξηπλώθη ἐπὶ εὐρυτάτων χωρῶν τῆς Ἀσίας καὶ

[1]) Οἱ Γερμανοὶ μεταχειρίζονται τὸν ὅρον *Ἰνδογερμανοί*, οἱ δὲ Γάλλοι *Ἰνδοευρωπαῖοι*, ἀμφοτέρους ἀνακριβεῖς· ἄλλοι λέγουσιν αὐτοὺς *Ἀρίους*, ὃ ἐπ' ἴσης πλημμελές, διότι ἡ ὀνομασία αὕτη μόνον παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς καὶ τοῖς Ἰρανικοῖς λαοῖς ἀπαντᾷ· διὰ ταῦτα προτιμότερον κρίνω τον ὑπὸ τοῦ **Diefenbach** προταθέντα *Ἰαπετικοὶ λαοί*. Πρβλ. **Whitney-Jolly** »Ἀναγνώσματα ὑπ' ἐμοῦ μετερρυθμισμένα σελ. 299.

τῆς Εὐρώπης, τὰ μικρὰ φῦλα αὐτοῦ ἀνεπτύχθησαν εἰς ἔθνη μεγάλα καὶ μετὰ αἰῶνας προβάλλουσιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἱστορίας ἐν Εὐρώπῃ καὶ Ἀσίᾳ ὑπὸ διάφορα ὀνόματα, οἷα τὰ μνημονευθέντα τῶν Ἑλλήνων, Ἰλλυριῶν, Θρᾳκῶν κλπ.

Ἂν δὲ πάντα ταῦτα τὰ φῦλα ἀπεχωρίσθησαν ἀλλήλων συγχρόνως ἢ ἂν πρῶτον μέν τινα, ὥστε τὰ ὑπολειπόμενα συνέζησαν ἔτι χρόνον τινά, ἔπειτα δὲ καὶ ταῦτα, ἂν διὰ πολιτικὰς καὶ πολεμικὰς αἰτίας ἢ δι' ἔλλειψιν τροφῆς ἐγένετο μετανάστευσις ἢ κατὰ μικρὸν ἐξάπλωσις αὐτῶν, ἂν ἕν τι τούτων βραδύτερον ὑποδιῃρέθη, ὥστε τὰ μέλη τούτου νὰ εἶναι σήμερον συγγενέστερα ἀλλήλοις ἢ τοῖς ἄλλοις (πρβλ. τοὺς Γερμανοὺς διαιρεθέντας εἰς τὰ σημερινὰ ἔθνη τῶν Ἄγγλων, Ὁλλανδῶν κλπ , τοὺς Σλαύους), περὶ τούτων πάντων οὐδὲν παρεδόθη ἡμῖν παλαιόθεν, ἐκ μόνης δὲ τῆς ἐξετάσεως τῶν γλωσσῶν αὐτῶν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν βραχέα τινά.

§ 9. ***Εἰδικώτεραι συγγένειαι Ἰαπετικῶν τινων ἐθνῶν.*** Ἐπειδὴ φανερὸν φαίνεται καὶ πάντες παραδέχονται ὅτι ὁ χωρισμὸς τῶν διαλέκτων τὸ κατ' ἀρχὰς καὶ τῶν γλωσσῶν ἔπειτα συνεβάδιζε μετὰ τοῦ χωρισμοῦ τῶν φύλων, διὰ τοῦτο δυνάμεθα ἐκ τῆς παρατηρουμένης νῦν μείζονος ὁμοιότητος ἢ ἀλλοτριότητος δύο ἀδελφῶν γλωσσῶν νὰ συνάγωμεν συμπεράσματα περὶ μείζονος ἢ ἐλάσσονος συγγενείας τῶν λαλούντων αὐτὰς ἐθνῶν.

Οὕτω λ. χ. εἶναι σήμερον ἀναντίλεκτον ὅτι αἱ γλῶσσαι τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Ἰρανικῶν λαῶν εἶναι ὁμοιότεραι ἀλλήλαις ἢ ταῖς λοιπαῖς ἀδελφαῖς, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ Σλαυικαὶ καὶ αἱ Βαλτικαί,- καθ' ἃ πιθανῶς καὶ ἡ Κελτικὴ καὶ ἡ Ἰταλική· ἡ μείζων δ' ὁμοιότης τῶν γλωσσῶν τούτων πρὸς ἀλλήλας καθίστησι πιθανὴν στενοτέραν συγγένειαν τῶν λαλούντων αὐτὰς λαῶν πρὸς ἀλλήλους. Τῆς δ' Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Λατινικὴν ἰδιαιτέραν συγγένειαν ἀνωμολόγησαν μέν, καθ' ἃ εἴπομεν, καὶ ἀρχαῖοι καὶ πολλοὶ τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν οὔτε πρὸς τὴν Αἰολικὴν διάλεκτον ἰδίᾳ οὔτε πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καθό-

λου ἀποδείκνυται συγγένεια τῆς Λατινικῆς στενοτέρα τῆς πρὸς ἄλλας ἀδελφὰς γλώσσας, ἅτε πάντων τῶν τεκμηρίων ὅσα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας ταύτης προσάγονται ἐλεγχομένων ἀνισχύρων

Οὕτω λ. χ. α') πολλά, ὄντα κοινὰ ἀμφοτέραις καὶ δὴ ἀποδεικτικὰ ἰδιαιτέρας συγγενείας πρότερον νομιζόμενα, εὑρέθησαν ἔπειτα καὶ ἐν ἄλλαις ἀδελφαῖς γλώσσαις, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι οὐδὲν περὶ ἰδιαιτέρας συγγενείας τῆς Ἑλληνικῆς πρὸς τὴν Λατινικὴν ἀπεδείκνυον· πρβλ. *πούς* pes καὶ Ἰνδ. pāt, *μῦς* mus καὶ Ἰνδ. mūs καὶ ἀρχ. Γερμ. mūs. *ἄνεμος* animus καὶ Ἰνδ. animas, *μὴν μήνη* mensis καὶ Ἰνδ. mās καὶ māsa, *ἀγρὸς* ager καὶ Ἰνδ. ajra καὶ Γερμ. acker, *πίνω* bibo καὶ Ἰνδ. pibati, *βροτὸς μορτὸς* mortuus καὶ Ἰνδ. mṛtás, *φέρω* fero, καὶ Ἰνδ. bharati κττ. κττ. Ὁμοίως ἦν τὸ ϝ κοινὸν τῇ Ἰαπετικῇ καὶ δὴ οὐδὲν κοινὸν τῇ Λατινικῇ καὶ τῇ Αἰολίδι ἐλέγχει. Ὡσαύτως τὰ τρία φωνήεντα *α ε ο* (a e o), ἃ πρότερον ἐνομίζοντο ἴδια τῶν γλωσσῶν τούτων, ἀπεδείχθησαν ἔπειτα κοινὸν τῆς Ἰαπετικῆς κτῆμα· β') πολλαὶ κοιναὶ λέξεις ἀμφοτέρων τῶν γλωσσῶν καὶ δὴ λαμβανόμεναι τεκμήρια ἰδιαιτέρας συγγενείας ἀπεδείχθησαν δάνεια τῆς Λατινικῆς ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ δὴ οὐδὲν ἀποδεικνύουσαι περὶ ἰδιαιτέρας αὐτῶν συγγενείας· πρβλ. *πορφύρα* purpura, *ἔλαιον ἐλαία* oleum oliva, *θύος* tus, *πλακοῦς* placenta, *ἄφλαστρον* aplustre, *θρίαμβος* triumphus, *ἄγκυρα* ancora, *σκῦτος* scutum, *ἀγκοῖναι* anquīna, κττ. γ') Οὐδ' ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν ἐν ταῖς γλώσσαις ταύταις ἀποδεικνύει συγγένειάν τινα ἰδιαιτέραν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἐξ αὐτῆς τῆς Λατινικῆς γλώσσης γίνεται φανερὸν ὅτι ὁ περιορισμὸς ἐν αὐτῇ οὐ πολὺ ἀρχαῖος. Ὁμοίως εἶναι ἀποδεδειγμένως τὸ βαρύτονον τῆς Ἀσιάτιδος Αἰολίδος ὀψιγενὲς καὶ δὴ ἡ ἡμιτελὴς ἄλλως ὁμοιότης αὐτοῦ πρὸς τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν τυχαία.

Τοὐναντίον μάλιστα παρατηροῦνται αὐτῶν μέγισται διαφοραὶ καὶ ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ ἐν τοῖς τύποις καὶ ἐν τῇ συντάξει

καὶ ἐν τῷ θησαυρῷ τῶν λέξεων, αἵτινες γίνονται καταφανεῖς μάλιστα πάντων, ὅταν τις παρατηρήσῃ πόσον αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι συμφωνοῦσιν ἀλλήλαις ὡς πρὸς ταῦτα· πρβλ. τὸ s καὶ j σωθέντα ἐν τῇ Λατ., ἀλλ' ἀποβληθέντα ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκ τοῦ μέσου τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων (*γένεος*-generis, ἕξ-sex, *ἧπαρ* -jecur)· ὁμοίως τὰ ἄφωνα c, t, d σωθέντα ἐν τέλει τῶν Λατ. λέξεων, ἀλλ' ἐκπεσόντα ἐν τῇ Ἑλλ. quid-*τί*, lac-*γάλα*, legebat-*ἔφυ(τ) ἔγνον(τ)*· τἀνάπαλιν τὰ διπλᾶ ξ, ψ, τὰ συμπλέγματα *κτ, πτ, χθ, φθ* κείμενα ἐν ἀρχῇ τῶν Ἑλλ. λέξεων, ἀλλ' ἐν τῇ τῶν Λατ. οὐχί· τὴν ἀφαιρετικὴν σωθεῖσαν ἐν τῇ Λατ. ἐν δὲ τῇ Ἑλλ. οὐχί, καὶ τἀνάπαλιν τὴν αὔξησιν σωθεῖσαν καὶ καθολικευθεῖσαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ἀπολομένην δ' ἐν τῇ Λατινικῇ, τὴν μέσην ἢ παθητικὴν φωνὴν διασωθεῖσαν ἀρχαιοπινῆ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἀλλοιωθεῖσαν δὲ καὶ ὑπὸ νεωτέρου τύπου (legor) ἐκβληθεῖσαν ἐν τῇ Λατινικῇ, τὴν ἀρχαίαν διαφορὰν τῶν πληρεστέρων καὶ ἐλλιπεστέρων καταλήξεων σωθεῖσαν ἐν τῇ Ἑλλ., ἀπολομένην δὲ ἐν τῇ Λατ. *τίθημι, ἐσσί, ἐστὶ-ἐτίθην, ἧεν* καὶ legam, legis)· τοὺς χρόνους ἀόριστον καὶ παρακείμενον σωθέντας ἐν τῇ Ἑλλ. διακεκριμένους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ Λατ. *εἶπον, εἴρηκα, ἐρρήθην εἴρημαι, dixi, dictus sum*· τὰς πολλὰς μετοχὰς τοῦ ἀορίστου καὶ παρακειμένου ἐνεργητικοῦ καὶ παθητικοῦ ἐν τῇ Ἑλλ., τὴν χρῆσιν δὲ μιᾶς μόνης ἀντ' αὐτῶν ἐν τῇ Λατ. *εἰρηκώς,-εἰπών, ῥηθείς, εἰρημένος*-dictus· τὴν μετάστασιν πολλῶν εἰς-us (Ἑλλ-*υς* -*υος*) ὀνομάτων εἰς ὕπτια· τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θετικῶν εἰς -*dum* καὶ -*dus* -*da* -*dum*· τὴν ἔκτατον γονιμότητα τῆς Ἑλλ. εἰς σχηματισμὸν λέξεων διὰ συνθέσεως καὶ παραγωγῆς, τὸν περιορισμὸν δὲ τούτων, μάλιστα τῆς συνθέσεως, ἐν τῇ Λατ.· τὴν ἀπόλυτον γενικὴν ἐν τῇ Ἑλλ., τὴν ἀπόλυτον ἀφαιρετικὴν ἐν τῇ Λατ.· τὸ εὐάριθμον καθόλου εἰπεῖν τῶν λέξεων τῆς Λατ. ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν μέγαν θησαυρὸν τῆς Ἑλληνικῆς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς πρῶτον ὅτι μιᾶς μόνης Ἰταλικῆς διαλέκτου, τῆς Λατινικῆς, ὁ λεξιλογικὸς

πλοῦτος παραβάλλεται πρὸς τὸν τῆς συμπάσης Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ δεύτερον ὅτι καὶ τῆς διαλέκτου ταύτης ἡ παράδοσις οὐ πάνυ ἀρχαία καὶ ὅτι διὰ τούτων δικαιολογεῖταί πως τὸ εὐάριθμον τῶν λέξεων, ἀλλ' ὁπωσδήποτε πάντοτε μένει μεγάλη καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη τῶν γλωσσῶν τούτων. Ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ λέξεις αἱ δηλοῦσαι τὴν θεὰν τοῦ ἐφεστίου πυρὸς *Ἑστία* - *Vesta* καὶ αἱ δηλοῦσαι τὸ ὅριον τῶν ἀγρῶν *τέρμων* - *terminus*, εἶναι κοιναὶ καὶ ἐλέγχουσιν κοινὴν συμβίωσιν, τότε ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ λέξεις αἱ δηλοῦσαι τὰ τοῦ πολεμικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου ὡς παντάπασι διάφοροι μαρτυροῦσιν μεγάλην ἀλλοτριότητα τῶν φυλῶν τούτων· πρβλ. τοῦτο μὲν *σάκος*, *ἀσπίς*, *λαισήιον*, *θυρεός*, *ῥινός*, *βῶς*, *ἔγχος*, *ἐγχείη*, *δόρυ*, *ξυστόν*, *μελίη*, *κόρυς*, *πήληξ*, *τρυφάλεια*, *κράνος*, *κυνέη*, *ξίφος*, *φάσγανον*, *ἄορ*, *σπάθη*, *τόξον*, *ἰός*, (Ἰνδ. isu , *βέλος*, *βιός* (Ἰνδ. jyā) *ὀϊστός*, *φαρέτρα*, *ἄκων*, *ἀκόντιον*, *λόγχη*, *αἰχμή*, *κοντός*, *ὑσσός*, *κνημῖδες*, *θώραξ* κτλ., τοῦτο δὲ **clupeus**. **scutum**. **hasta**, **pilum**, **veru**. **gladius** **ensis**, **arcus**, **sagitta**. **cassis**. **ocreae**, **lorica**, **lancea**, κτλ. Ἔπειτα ἄστυ (Ἰνδ. vastu) *πόλις*, (Ἰνδ. **puri-s** = φρούριον), *νόμος*, *θεσμός*, *θέμις*, *πολίτης*, *βασιλεὺς* κλπ. καὶ **urbes**, **civitas**, **civis**, **lex**, **rex**, **jus** κλπ. Ὁμοίως εἶναι παντάπασι διάφοροι αἱ λέξεις τῆς μελισσοκομίας καὶ ἄλλων τινῶν τεχνῶν καὶ ἐπιτηδευμάτων.

Καθόλου ἄρα ἐκ τῆς τῶν διαφόρων λέξεων παραβολῆς δὲν δύναται νὰ συναχθῇ συμπέρασμά τι βέβαιον περὶ τῆς στενοτέρας τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν συγγενείας· διὰ ταῦτα λέγομεν καθολικῶς ὅτι οὐχὶ ἡ ἰδιαιτέρα συγγένεια τῶν γλωσσῶν τούτων καθίστησιν ἡμῖν ἀναγκαίαν τὴν συνεξέτασιν αὐτῶν, ἀλλ' ἡ ἰδιαιτέρα ἱστορικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἀμοιβαία ἐπίδρασις τῶν λαλησάντων αὐτὰς λαῶν. Ἐπειδὴ ὅπως ἦν ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων περὶ ἑαυτῶν λεχθὲν **ingeniorum Graeciae flatu impellimur**, οὕτως εἶναι ἀληθὲς καὶ ὅτι ὁ Ῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς μέγιστον ἐπέδρασεν βραδύτερον ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον ὥστε καὶ τὸ πολίτευμα καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸν βίον αὐτοῦ μεγάλως μετέβαλεν, καὶ ἀμφο-

τέρων ὁ βίος συνεκράθη τέλος ἐν Ἑλλάδι εἰς ἕνα καὶ τούτου συνέχεια εἶναι ὁ πολιτισμὸς οὐ μόνον τῶν μεσαιωνικῶν Ἑλλήνων ἀλλὰ καὶ ἡμῶν τῶν νεωτέρων. Καὶ καθ᾽ ὃν τρόπον ὁ Ῥωμαϊκὸς πολιτισμὸς οὐκ ἦν τυφλὴ ἀπομίμησις καὶ ἀντιγραφὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλλ᾽ ἐν πολλοῖς ἀναπλήρωσις καὶ ἀνάπτυξις αὐτοῦ, καὶ δὴ ἄξιος ἰδίας ἐρεύνης, οὕτω καὶ ἡ ἐξέτασις καὶ γνῶσις τῆς γλώσσης τῶν Ῥωμαίων δὲν δύναται νὰ νομισθῇ περιττὴ ἀλλὰ μᾶλλον ἀναγκαία συμπλήρωσις τῶν περὶ τῆς Ἑλλ. Γραμματικῆς λεγομένων, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ πλεῖστα στοιχεῖα τῆς Ῥωμαϊκῆς γλώσσης οἷον λέξεις, καταλήξεις κλπ. ἀπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων εἰσήλασαν εἰς τὴν ἡμετέραν καὶ ὁσημέραι εἰσχωροῦσιν. Τὴν ἀνάγκην τῆς μελέτης τῆς Λατ. γλώσσης ἐξέφρασε κάλλιστα καὶ ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς τῷ 1807 ἐν τοῖς Ἰσοκράτη Προλεγομένοις εἰπὼν τάδε· *χωρὶς τὴν εἴδησιν τῆς Λατινικῆς γλώσσης ἢ πλανᾶται ἢ σκοπὸν ἔχει νὰ πλανᾷ, ὅστις φαντάζεται ὅτι εἶναι δυνατὸν ν᾽ ἀποκτήσῃ τῆς Ἑλληνικῆς ἐντελεστάτην εἴδησιν*».

§ 10. *Ἀναγκαία συνεξέτασις τῆς κοινῆς Ἰαπετικῆς γραμματικῆς.* Παραλείποντες τὴν περαιτέρω ἐξέτασιν τῆς εἰδικωτέρας συγγενείας ἐνίων ἐκ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας παρατηροῦμεν ὅτι τῆς Ἰαπετικῆς γλώσσης παλαιότατα διασχισθείσης δῆλον ὅτι πᾶσαι αἱ νεώτεραι γλῶσσαι, αἱ ἐξ αὐτῆς προελθοῦσαι, συνέχεια αὐτῆς κατ᾽ ἀλήθειαν οὖσαι, ἐκληρονόμησαν καὶ ἔχουσιν ἀπὸ κοινοῦ τὰ στοιχεῖα ἐκείνης, ἐφ᾽ ὅσον μὴ ἐνεωτέρισαν, ἤτοι ἔχουσι κοινὴν κληρονομίαν καὶ δὴ κοινοὺς καθόλου εἰπεῖν τοὺς φθόγγους, τοὺς τύπους, τοὺς σχηματισμοὺς τῶν λέξεων, τὴν σύνταξιν αὐτῶν κττ. κττ., καθόλου *κοινὴν τὴν γραμματικήν*. Ἐπὶ ταύτης δ᾽ ἀληθῶς, οὐχὶ ἐπὶ τῶν κοινῶν λέξεων, αἵτινες καὶ δάνεια δύνανται νὰ εἶναι, στηρίζεται ἡ συγγένεια αὐτῶν. Ἐντεῦθεν συνάγεται τὸ ἀναγκαῖον συμπέρασμα, ὅτι τὸ φωνητικόν, τὸ τυπικόν, τὸ παραγωγικόν, ἡ σύνταξις κττ., ἑνὶ λόγῳ ἡ γραμματικὴ ἑκάστης ἐπὶ μέρους γλώσσης δὲν δύναται νὰ νοηθῇ τελείως, ἂν χωρὶς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν γλωσσῶν ἐξετάζηται, ὅπως οὐδὲ τὰ φαινόμενα

μιᾶς μόνης τῶν νεολατινικῶν γλωσσῶν ἢ μιᾶς Ἑλληνικῆς διαλέκτου, λ. χ. τῆς Ἀττικῆς ἢ τῆς Δωρικῆς. νοοῦνται, ἂν μὴ παρεξετάζωνται πρὸς τὰ τῶν ἄλλων καὶ ἂν μὴ συνεξετάζηται ἡ πηγὴ αὐτῆς τε καὶ τῶν ἄλλων γλωσσῶν ἢ διαλέκτων. Εἶναι δ' ἀναγκαία ἡ συνεξέτασις αὕτη τῶν ἀδελφῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, προσέτι καὶ διὰ τοῦτο ὅτι τῆς μὲν πρώτης ἐκείνης Ἰαπετικῆς γλώσσης οὐδὲν ἐγράφη, τῶν δὲ κατόπιν Ἰαπετικῶν οὐδεμία διεφύλαξε πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν κληρονομίαν γνησίαν καὶ ὅλως ἀκραιφνῆ, ἀλλὰ πᾶσαι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον μετέβαλον ἡ μὲν ταῦτα, ἡ δ' ἐκεῖνα, καὶ πᾶσαι πάλιν διετήρησαν ἡ μὲν ταῦτα ἡ δ' ἐκεῖνα, καὶ πολλάκις ὃ ἐν ἐλαχίστοις διεσώθη ἐν ταύτῃ, τοῦτο διετηρήθη κάλλιστα ἐν ἐκείνῃ. Ἵν' ἄρα δυνώμεθα νὰ διαγινώσκωμεν τίνα τἀρχαῖα στοιχεῖα καὶ τίνα τὰ ἑκασταχοῦ καινοτομηθέντα, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ σχηματίσωμεν ἔννοιάν τινα καὶ τῆς παλαιοτάτης κοινῆς γλώσσης καὶ τῶν μετέπειτα καινοτομηθέντων, ἀνάγκη α) νὰ παραβάλλωμεν τὰ φαινόμενα ἑκάστης πρὸς τἀντίστοιχα τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν καὶ β) νὰ μελετῶμεν ἑκάστην γλῶσσαν κατὰ δύναμιν *ἱστορικῶς*, *φιλολογικῶς*, ἵνα μὴ τὰ χθὲς καὶ πρῴην ἀναφανέντα πλανώμενοι ἀπονέμωμεν τῇ πάλαι κοινῇ γλώσσῃ ἢ τἀνάπαλιν, ὅτε οὐδὲν ὑγιὲς δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν. Οὕτω διὰ τῆς διαρκοῦς συνεξετάσεως τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν, διὰ τῆς ἀκριβοῦς, φιλολογικῆς, ἱστορικῆς μελέτης τῶν φαινομένων ἑκάστης ἐπὶ μέρους γλώσσης ἀπὸ τῆς πρώτης ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐμφανίσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον, διὰ τῆς φυσιολογικῆς ἐξετάσεως τῶν ἀπαγγελλομένων σήμερον φθόγγων καὶ τῶν φυσιολογικῶς δυνατῶν μεταβολῶν αὐτῶν καὶ μάλιστα πάντων διὰ τῆς γνώσεως τῶν γενικῶν ἀρχῶν, ἤτοι διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς ψυχολογικῶς τελουμένων γλωσσικῶν συνδυασμῶν καὶ ἀλλοιώσεων, ἐγένετο δυνατὸν οὐ μόνον νὰ ἐξευρεθῇ καὶ ἀνασχηματισθῇ εἰκών τις τῆς παλαιοτάτης Ἰαπετικῆς γλώσσης, οἵα περίπου ἦν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῶν Ἰαπετικῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτοις νὰ κα-

θορισθῶσιν οἱ γενικοὶ νόμοι δι' ὧν ἑκάστη γλῶσσα ἐκ τῆς κοινῆς ἐκείνης πηγῆς ἀνεπτύχθη.

§ 11. *Μεθοδολογικαὶ ἀρχαὶ τῆς ἐρεύνης τῶν γλωσσικῶν φαινομένων.* Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἑκάστης γλώσσης παρετηρήθησαν πολλαὶ ἀνωμαλίαι καὶ ἐξαιρέσεις τῶν κρατούντων καθόλου ἐν αὐταῖς κανόνων, οἱ γλωσσοδῖφαι ἐπιστήσαντες τὴν διάνοιαν ἐπ' αὐτὰς καὶ ἐφαρμόζοντες τὰ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν γλωσσῶν, τὰ ἐκ τῆς φυσιολογίας τῶν φθόγγων καὶ τὰ ἐκ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς Γλωσσικῆς γνωσθέντα διδάγματα εὗρον α') ὅτι πολλαὶ τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων εἶναι μᾶλλον φαινόμεναι, αἰτίαν ἔχουσαι τὴν ἀτελῆ διὰ τῆς γραφῆς παράστασιν τῶν ἐκφωνουμένων ἀληθῶς φθόγγων· λ. χ. *κέρα, ἄνπαντον* ἐν Γόρτυνι ἀντὶ *χήρα, ἄμφαντον* διὰ τὸν ἐλλιπῆ ἀλφάβητον· *Ὀλυπικός, Ὀλυπιόδωρος* κττ. ἐπὶ ἀγγείων δι' ἀμελεστέραν παράστασιν τῶν ἐκφωνουμένων φθόγγων, ἢ *ταλάτων, ἀτί, ἄθρωπος* ἀντὶ *ταλάντων, ἀντί, ἄνθρωπος* ἐν Κύπρῳ, διότι τὸ Κύπριον ἀλφάβητον δὲν ἐδήλου τὸ ἔρρινον τὸ πρὸ τῶν ἀφώνων, κττ.

β') ὅτι πολλαὶ ἀνωμαλίαι αἰτίαν ἔχουσι πλημμελῆ ἐτυμολογίαν καὶ δὴ εἶναι ἀναλήθεις. Οὕτω λ. χ. τὸ ἐν ἀρχῇ λέξεως Ἑλληνικὸν *θ* ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Ἰνδικῇ dh καὶ ἐν τῇ Λατ. f, *θυμός*, **dhūmás fumus**, *θῆλυς* **dhēnú femina felare**, *θῦμα*, *τίθημι* *dhāman* facio κττ., ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἐλέγετο κατ' ἐξαίρεσιν, ὡς ἐφαίνετο, *θεός* deus dēvas, μέχρις οὗ τὸ *θεὸς* ἐσχετίσθη πρὸς τὸ Λιθουανικὸν dvesti = πνεῖν, dvase = πνεῦμα, οὗ τὸ d δύναται ν' ἀνάγηται κατὰ τοὺς φθογγικοὺς νόμους τῆς γλώσσης ἐκείνης εἰς dh, ὥστε ἀρχαιόθεν τὸ *θεὸς* εἶχεν ἐν ἀρχῇ dh-*θ*, καὶ δὴ ὅλως ἀλλότριον τούτου τὸ deus dēvas κλπ.

Οἱ παράγοντες τὸ *Μουνιχία-Μουνυχία* ἐκ τοῦ *μοῦνος* καὶ *ὄνυξ* (πρβλ. *μώνυχες* ἵπποι παρ' Ὁμ.) εὕρισκον ἀνώμαλον τροπὴν τοῦ *υ* εις *ι* κατὰ τὴν Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, καὶ οἱ ἐτυμολογοῦντες τὸ *σοβέω, γραοσόβης, μυοσόβη* ἐκ τοῦ *σεύομαι* εὑρίσκουσιν ἀνώμαλον τροπὴν τοῦ *υ* εἰς *β* κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους

χρόνους· ἀλλ' ὁ ἐπιστάμενος ὅτι καὶ ἄλλαι τούτων ἐτυμολογίαι προετάθησαν καὶ αὗται συνᾴδουσι τοῖς φθογγικοῖς νόμοις, οὐδέποτε θὰ θελήσῃ νὰ προτιμήσῃ τὰς ἐτυμολογίας ταύτας, τὰς καταπατούσας τοὺς φθογγικοὺς νόμους, τῶν σῳζουσῶν αὐτούς. Ὁμοίως εἶναι διάφορον τὸ *χι* τοῦ *κι* ἐν τῷ *οὐχὶ* καὶ *οὐκί*, ἐκείνου μὲν συναπτομένου τῷ Ἰνδ. hi, nahí, τούτου δὲ τῷ Ἰνδ. cid. Τὸ *καρα* ἐν τῷ *καρᾱδοκέω* τοῦ Ἡροδότου οὐχὶ ταὐτὸν τῷ *κάρη*, ἀλλὰ τῷ **καρασ-α κάραα-κάρᾱ*· πρβλ. «τοῦ καὶ ἐκ κεφαλῆς ἑκατὸν κάρα ἐξεπεφύκει», καὶ δὴ ὁμαλόν..

Οἱ παράγοντες τὸ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς *μαζὶ* ἐκ τοῦ *ἅμα*+*σὺν* παραδέχονται τροπὴν τοῦ σ μεταξὺ φωνηέντων εἰς ζ, ὅπερ παντελῶς ἀλλότριον τῆς γλώσσης ἡμῶν καὶ δὴ ἀνώμαλον· ἂν δέ τις παραγάγῃ αὐτὸ μετ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ *μᾶζα-μαζίον-μαζὶ* (πρβλ. Πλάτωνος τόμ. στ' σελ. 35 κέξ. καὶ Κόντον ἐν 'Αθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 158-9), οὐδένα παραβαίνει φθογγικὸν νόμον. Ὁμοίως οἱ παράγοντες τὸ *φιλεῖ* ἐκ τοῦ *φίλος* ἢ *φιλία*, παραβαίνουσι τονικὸν νόμον τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἀπαιτούσης τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχούσης συλλαβῆς τονισμὸν τούτου, (πρβλ. 'Αθηνᾶς, τόμ. ΙΓ' σελ. 237 καὶ κατωτέρω τὸ περὶ τόνων κεφάλαιον)· ὁ δὲ παράγων μετ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ *φιλεῖν*, ὅπως καὶ τὸ *φαγεῖ* ἐκ τοῦ *φαγεῖν*, τὸ *ἰδεῖ* ἐκ τοῦ *ἰδεῖν*, τὸ *φανῇ* ἐκ τοῦ *φανῆν*-*φανῆναι* κττ. οὐδένα τοιοῦτον παραβαίνει νόμον. Ὅτι δὲ πάντοτε αἱ οὐδένα νόμον παραβαίνουσαι παραγωγαὶ προτιμητέαι τῶν παραβαινουσῶν, τοῦτο οὐδενός, νομίζω, χρήζει συνηγόρου.

γ') ὅτι εἴτε διὰ τὴν ἐπιμειξίαν εἴτε διὰ τὴν ἐπίδρασιν φιλολογικῶν ἔργων ἐγγράφων ἢ καὶ ἀγράφων ἢ διὰ τὸ κῦρος τῆς πολιτείας ἢ τῆς ἐκκλησίας ἢ καὶ δι' ἄλλας πολλὰς αἰτίας, λέξεις τινὲς ἔκ τινος γλώσσης ἢ διαλέκτου μεταβαίνουσιν εἰς ἄλλην, ἐν ᾗ ἔπειτα ἀπαντῶσι μετὰ τύπων ἢ φθόγγων ἀλλοτρίων τῆς εἰς ἣν εἰσήλασαν. Αἱ ἐν τοῖς δανείοις τούτοις φαινόμεναι ἀνωμαλίαι δὲν παραβαίνουσιν ἐπ' ἀληθείας τοὺς φθογγικοὺς ἢ κλιτικοὺς νόμους τῆς παραλαβούσης γλώσσης, διότι αἱ λέξεις

αὗται παραληφθεῖσαι, ἐν ᾗ ἔπειτα εὑρίσκονται γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ, βραδύτερον τοῦ χρόνου καθ' ὃν οἱ προειρημένοι νόμοι ἐνήργουν δὲν συνέπαθον ὅσας αἱ ἐξ ἀρχῆς ἐν τῇ γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ ταύτῃ εὐχρηστοῦσαι λέξεις ἔπαθον μεταβολάς. Οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς πίναξι τῆς Ἡρακλείας παρὰ τοὺς ἀριθμητικοὺς γνησίους Δωρικοὺς τύπους *Ϝίκατι, διακατίαι, Ϝεξακατίαι* κττ. ἀναγινώσκονται καὶ οἱ ἐκ τῆς Ἀττικῆς διὰ τὴν ὑπερέχουσαν Ἀττικὴν φιλολογίαν καὶ ἐμπορίαν εἰσελθόντες *τετρακοσίαι, διακοσίων*. Ἐν ᾗ ἐγεννήθην παρὰ τὴν Ῥίθυμναν χώρᾳ, ἔμαθόν ποτε δίστιχον θεραπευτικόν, ὡς ἐλέγετο, τῆς λυγγός, «ἐγὼ κ' ὁ Θεὸς κ' ὁ λούξιγγας ποτάμιν ἐπερνοῦμαν, κ' ἐγὼ κ' ὁ Θεὸς ἐπέρασα κ' ὁ λούξιγγας ἐπνίγη». Οὔτε ὁ *Θεὸς* οὔτε *ποτάμιν* οὔτε *ἐπερνοῦμαν* οὔτε *ἐπνίγη* λέγεται σήμερον παρ' ἡμῖν, ἀλλ' ἀεὶ *Θεὸς* δισυλλάβως ἢ *Θὸς* (ἐν τῇ ἀπειλητικῇ φράσει, «*μὰ τὸ Θὸ νά σε κάμω θέλω*»), *ποταμός, ἐπερνούσαμεν, ἐπνίγηκεν* ἢ *ἐπνίγηνε*. Δῆλον ἄρα ὅτι ἄλλοθεν ἐκομίσθη ἡμῖν πρὸ πολλοῦ τὸ δίστιχον τοῦτο, ὃ καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ὁμοιοκαταληξίας φαίνεται ἱκανῶς παλαιόν. Οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίζοντο τοὺς Δωρικοὺς τύπους *Ἆγις, Ἀγησίλαος, Βρασίδας, Λεωνίδας, λοχαγὸς* κλπ. παρὰ τοὺς ἰδίους *ἡγεμών, ἡγεῖσθαι, Ἀλκιβιάδης, Μιλτιάδης, στρατηγός, φορτηγός*. Ὁ Ἡρόδοτος γράφει τὸ Λακωνικὸν *ἔφορος* παρὰ τὸ *ἀπικόμενος, ἐπορέωσι* (= ἐφορῶσι) κτλ.

Οἱ Βοιωτοὶ γράφοντες **ει** ἀντὶ **η** καὶ **υ** ἀντὶ **οι** (ἴδε κατωτ.) ἔγραφον ἀείποτε *Ἡρακλῆς* οὐχὶ *Εἰρακλῆς* καὶ *Βοιωτία* οὐχὶ Βυωτία (ἅπαξ μόνον εἶδον ἐν Βοιωτίᾳ ἐπιγραφῇ τὸ Βυωτ.). Ὁμοίως μετεχειρίζοντο οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἀσυνάλειπτον *Κυάνεαι* (πέτραι), τὸ Ἰακὸν Πριήνη, *δούρειος, Εὔξεινος* κττ., τὸ διὰ τῶν κωμικῶν εἰσαχθὲν *φλύαρος, φλύακες* κλπ. (πρβλ. Γλωσσολ. Μελ. σελ. 540) καὶ τὸ διὰ τῶν ἰατρῶν *καρηβαρία καρηβαρῶ* κλπ.· διὰ παρόμοιον λόγον οἱ Ῥωμαῖοι ἔγραφον τὴν δίφθογγον ἐν ταῖς πολιτικαῖς λέξεσι *poena, foedus* κλπ. Ἀρίστην δ' ἀπόδειξιν τῶν διὰ τοῦ δανεισμοῦ τούτου προκυπτουσῶν φαινομένων ἀνωμαλιῶν

παρέχει ὁ σημερινὸς ἡμῶν διφυὴς γραπτὸς (πολλαχῶς δὲ καὶ ὁ προφορικὸς) λόγος διὰ τύπων οἷον *πιέζω πίεσις* παρὰ τὸ *πιάνω πιάσιμο*, *καταλαμβάνω* (χώραν) παρὰ τὸ *καταλαβαίνω*, *νοῶ* παρὰ τὸ *νογῶ*, = νοῶ, *δουλεία* παρὰ τὸ *δουλειά*, *ἔννοια* παρὰ τὸ *ἔννοια σου*, *εὔμορφος* παρὰ τὸ *ἔμορφος* ἢ *ὅμορφος*, *ἄνθρωπος*, *ξανθὸς* παρὰ τὸ *ῥεβίθια*, *πεθερός*, *γρόθος*, *κολοκύθια* κττ.

δ') Ὅτι πολλαὶ νομιζόμεναι ἀνωμαλίαι ἑρμηνεύονται διὰ τοῦ χρονικῶς περιωρισμένου τῶν φθογγικῶν, κλιτικῶν, συνθετικῶν κλπ. γλωσσικῶν νόμων. Ἐπειδὴ δηλονότι οἱ νόμοι οὗτοι, καὶ αὐτοὶ οἱ φθογγικοὶ εἶναι χρονικῶς τε καὶ τοπικῶς περιωρισμένοι, βλέπομεν ὅτι νόμος τις ἐνεργήσας καὶ μεταβαλὼν ὅσα αὐτῷ ἐφικτά, ἐξέλιπεν, ἀνέκυψαν δ' ἔπειτα αὖθις ἄλλοθεν φθόγγοι ἢ φαινόμενα ὅμοια τοῖς ὑπ' ἐκείνου πρότερον παθοῦσιν, ἀλλ' ὅμως ταῦτα διὰ τὴν τότε ἀχρηστίαν τοῦ παλαιοῦ νόμου παρέμειναν ἀπαθῆ· λ. χ. ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ τὸ ἀρχαῖον ᾱ ἐτράπη εἰς *η*, *τιμή*, *βῆμα*, *καλὴ* κτλ., ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν τροπὴν ταύτην ἐκ τῆς ἀντεκτάσεως ἢ συναιρέσεως προελθὸν ᾱ (*πάνσανς-πάσας*, *τάνς-τάς*, *ὅραε-ὅρα*, *τέραα-τέρα*) παρέμεινεν ἄτρεπτον, ἐπειδὴ ὁ νόμος τῆς τροπῆς τοῦ ᾱ εἰς *η* εἶχε πρότερον ἐνεργήσει καὶ λήξει. Ὁμοίως *φορά*, *ὥρα χώρα* διὰ τὸ *ρ*, ἀλλὰ *κόρη κόρρη*, διότι, ὅτε ἐκ τοῦ κόρϝη, κόρση προέκυψαν ταῦτα, τοῦ μὲν *α* ἡ τροπὴ εἰς *η* ἦν ἤδη τετελεσμένη, τὸ δὲ *ρ* δὲν εἶχεν οἵαν πρότερον προφοράν.

Τὸ *σ* ἐν ἀρχῇ λέξεως καθ' ἃ καὶ μεταξὺ φωνηέντων ἐτράπη ἐν τῇ προδιαλεκτικῇ πανελληνίῳ περιόδῳ εἰς δασύ, καὶ ἔπειτα βαθμηδὸν ἐξηφανίσθη, πρβλ. **τέλεσ-ος-τέλεΗος τέλεος τέλους*, **σεπομαι Ηέπομαι*· ἀλλ' ὅμως τὸ ἐκ τοῦ *τ* μετὰ ταῦτα προελθὸν *σ* ἐν τοῖς * *δότις δόσις τίθητι τίθησι* κττ. καθ' ἃ καὶ τὸ ἐκ τοῦ τϝ, σϝ ἐν ἀρχῇ λέξεως, πρβλ. τϝέ-σὲ *σϝ*ιδηρος σίδηρος* κττ., παρέμειναν ἀλώβητα. Πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ ἀρχαῖαι δίφθογγοι ἐγένοντο βαθμηδὸν ἁπλοῖ φθόγγοι, ἀλλ' αἱ ἔπειτα ἀναπτυχθεῖσαι ἐν τοῖς *καημὸς καημένος*, *βόηθα*, *τόϊπα τοῦϊπα* κττ. (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετ. τομ. Α' σελ. 225 κἑξ.) μένουσιν ἄτρεπτοι.

ε΄) Ὅτι ἄλλαι ἀνωμαλίαι ἑρμηνεύονται ἐκ τούτου ὅτι δύο φθογγικοὶ νόμοι διασταυροῦνται, ἐντεῦθεν ὁ ἕτερος φαίνεται ἐξαίρεσις τοῦ ἄλλου, ἀλλ᾽ ἀληθῶς εἰπεῖν ἀμφότεροι εἶναι νόμοι ἰδίαν ἐνέργειαν ἑκάτερος ἔχοντες· λ. χ. ἡ συλλαβὴ τι ἐτράπη ες σι, διὸ *δόσις, θέσις, τίθησι, φησὶ* κττ. ἀλλ᾽ ὅμως προηγουμένου *σ* εἴτε ἀρχεγόνου εἴτε ὀψιγενοῦς ἔμεινεν, διὸ *ἐσ-τί, κύστις* (κευθ-κυθ), *κνῆστις* (κνηθ-), *γράστις* (γράω Ἰνδ. gras-ati) *μάστις* (μαστὴρ) *ἄμυστις* (μύω μύστης), *ἀμφίκαυστις, λῆστις, μνῆστις, μάστις, πιθ-τις-πίσ-τις, πυθ-τις-πύσ-τις, νη-εδ-τις-νῆστις* κττ.

ς΄) Ὅτι πολλαὶ ἀνωμαλίαι ἑρμηνεύονται διὰ τῆς λεγομένης *διπλῆς συνεκφορᾶς*· ἐν τῇ συνεπείᾳ δηλ. ἡ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων δύναται λέξις τις συνδυαζομένη ἑκάστοτε μετὰ διαφόρων ἄλλων πρὸ αὐτῆς ἢ μετ᾽ αὐτὴν νὰ λάβῃ δύο διαφόρους τύπους καὶ τότε ἄλλοτε μὲν λέγεται ἑκάτερος ἐν τῇ προσηκούσῃ συνδέσει, ἄλλοτε δ᾽ ὅμως συγχέονται καὶ παραλαμβάνονται ἀδιαφόρως, ἄλλοτε δὲ κατισχύει ὁ ἕτερος. Ἡμεῖς λέγομεν κανονικῶς *τὸν gακόν, τὴν bόλι, τὸν dόπο*, ἀλλ᾽ *ὁ κακός, ἡ πόλι, ὁ τόπος*, ἤτοι *τ* καὶ nd κατὰ τὴν ἑκάστοτε σύναψιν αὐτῶν μετὰ τοῦ *ὁ, ἡ* ἢ μετὰ τοῦ *τόν, τήν*· ἀλλ᾽ ὅμως λέγομεν καὶ *ὁ gρεμνὸς* καὶ *ἡ bέννα* ἀπὸ τοῦ *τὸν gρεμνόν, τὴν bέννα* ἀντὶ ὁ *κρεμνός, ἡ πέννα*· πρβλ. καὶ *ὁ ἄνθρωπος τὸν ἄνθρωπον, ὁ ἄνεμος τὸν ἄνεμον*, ἀλλὰ *τὸν ὦμον ὁ νῶμος, τὸν ὀρρὸν ὁ νορρὸς* κττ. Ὀρθῶς ἐλέγετο τὸ πάλαι *εἰς* πρὸ φωνήεντος (*εἰς ἄλλα*) καὶ ἐς πρὸ συμφώνου (*ἐς πολλά*), ὁμοίως *τάς ἄλλᾱς Ἀθηναίᾱς, τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους*, ἀλλὰ *τᾰς καλᾰς γυναῖκας, τὸς καλὸς φύλακας*. Ἀλλ᾽ ἔπειτα ἡ χρῆσις αὐτῶν κατέστη ἀδιάφορος καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ κατίσχυσαν οἱ ἐκτεταμένοι τύποι οἱ πρὸ φωνήεντος μόνον πρότερον λεγόμενοι, ἀλλαχοῦ δέ, λ. χ. ἔν τισιν ἰδιώμασι τῆς Δωρίδος, οἱ βραχύτεροι, *τὸνς ἄλλονς θεὸνς - τὸς ἄλλος θεός*. Ὁμοίως ἐλέγετο τὸ πάλαι ὀρθῶς *κατα - θνήσκω κατ-έθνησκον, παρα-βάλλω παρέβαλλον*, καὶ τοῦτο ἐσώθη ἐν τῇ Ἀττικῇ· ἀλλαχοῦ δ᾽ ὅμως ἐκαθολικεύθη ὁ βραχύτερος τύπος, ὥστε ἐλέχθη καὶ *κατ-θνήσκω, παρβάλλω,*

παρφάσθαι κττ. Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις λέγεται ἀντιστρόφως *ξαναέρχομαι, ξαναεῖπα ματαεῖδα* κττ. κατὰ τὸ *ξαναπάω ματακάνω, ματαλέγω, ματαβλέπω* κττ. Ἐκ τῶν φράσεων *ἤν μὴ ᾿θέλη, θεοῦ ᾿θέλοντος, ἐγὼ ᾿θέλω* κττ. ἀπεσπάσθη κατὰ μικρὸν ὁ βραχὺς τύπος *θέλω* παρὰ τὸν ἀρχαῖον ἐθέλω, ὥστε ἐν τῇ δοκίμῳ γλώσσῃ ἐλέγετο ἐκ παραλλήλου *θέλω* καὶ *ἐθέλω*, ὁ δὲ παρατατικὸς καὶ ἀόριστος ἀρχόμενος ἀπὸ μακροῦ φωνήεντος καὶ δὴ οὐδέποτε πάσχων ἀφαίρεσιν παρέμεινεν ἐν τῇ ὁριστικῇ, τῇ ἐχούσῃ αὔξησιν, μέχρι σήμερον ἀπαθής, *ἤθελον ἠθέλησα*.

ζ΄) Ὅτι ὅπως ἐν τοῖς προειρημένοις τὰ ὁμαλῶς ἔν τινι συνεκφορᾷ ἀναπτυχθέντα διεδόθησαν ἔπειτα καὶ εἰς ἃς χώρας οὐκ ἔδει, οὕτω καὶ πολλοὶ τύποι ἢ ἐντὸς λέξεως ἢ ἐν τῇ συναφείᾳ τῶν συνθέτων καθ᾿ ὡρισμένους φθογγικοὺς νόμους γενόμενοι, διεδόθησαν κατ᾿ ἀναλογίαν καὶ εἰς χώρας ἐν αἷς ἡ ἀνάπτυξις ἢ ἡ διάσωσις αὐτῶν φθογγολογικῶς ἦν ἀδύνατος· ἐντεῦθεν προκύπτουσι νέαι ἀνωμαλίαι ῥᾳδίως ἑρμηνευόμεναι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξισωτικῆς τοῦ ἠλλοιωμένου ὑλικοῦ τῆς γλώσσης ἀναλογίας, ἤτοι τῆς ἀναλογίας, ἥτις ἐξισοῦσα τὰ ὑπὸ τῶν φθογγικῶν νόμων διάφορα ἀλλήλων γενόμενα στοιχεῖα τῆς λέξεως ἀποβαίνει ἀληθῶς ὠφέλιμος. Οὕτω λ. χ. ἐλέγετο φωνητικῶς κάλλιστα *ἦ-μεν, ἦ-σαν* ἀλλ᾿ *ἦσ-τε ἦσ-τον ἤσ-την*, ἔπειτα δ᾿ ὅμως καὶ *ἦ-τε ἦ-τον ἤ-την* ὁμοίως *ἐσ-τὲ ἐσ-τί* καὶ *εἰμὲν εἰμί*, ἀλλ᾿ ἔπειτα *ἐσ-μέν, ἧμαι κάθημαι, καθήμην*, καὶ ***κάθησται καθῆστο*, ἔπειτα δὲ *κάθηται, ἐκάθητο*. Ὁμοίως *ὁ Περικλῆς, οἱ Ἀχαρνῆς* καὶ *Περικλέους, Ἀχαρνέων-νέας*, ἔπειτα δὲ καὶ *Περικλέ-ης Ἀχαρνέ-ης* καὶ *Ἀχαρνέες* κττ. Ὀρθῶς ἐλέγετο τὸ πάλαι *ἓξ ἄνδρες* καὶ *ἓκ χοίνικες, ἑκκαίδεκα, ἕκμηνος* κττ., ἀλλ᾿ ἔπειτα καθολικευθέντος τοῦ ἓξ ἐλέχθη καὶ *ἑξμέδιμνος* καὶ *ἑξκαίδεκα* κττ. πρβλ. καὶ *λακπατεῖν, λακπάτητος* (πρβλ. *πυγ-μάχος* παρὰ τὸ *πύξ*), ἀλλὰ καὶ *λαξπάτητος* ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἐτυμολογικῷ. Ἐν πᾶσιν ἄρα τούτοις πρόκεινται ἡμῖν τύποι, οἵτινες διὰ φωνητικὸν νόμον διασχισθέντες ἐγένοντο πρῶτον ἀλλήλων διάφοροι, ἔπειτα δὲ διὰ τὴν ὁμοίαν πάντοτε ση-

μασίαν ἐξωμοιώθησαν αὖθις, οὐχὶ δὲ ἀνώμαλος γένεσις αὐτῶν καὶ παράβασις τῶν γραμματικῶν νόμων.

η΄) Ὅτι ἄλλα πάλιν κατετάσσοντο ἐν τοῖς ἀνωμάλοις διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὅτι οἱ ἐρευνηταὶ παρεδέχοντο ὅτι ταῦτα πάλαι ἦσαν ἁπλᾶ καὶ ὁμοειδῆ, ἔπειτα δὲ διεσπάσθησαν καὶ ἐγένοντο ποικίλα, λόγος δ' ὅμως τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς ποικιλίας ταύτης οὐδεὶς ἐξηυρίσκετο· λ. χ. *γένος, ἐγενόμην, φέρω, λέγω, ἔτεκον, τέκος, τέκνον* κτλ., ἀλλὰ *γόνος, γονή, γονός, γέγονα, φόρος, φορέω, λόγος, τόκος, τέτοκα, τοκεὺς* κλπ.· ὁμοίως *οἶκος, γένος, φέρομεν* ἀλλὰ *οἶκε, γένεος, φέρετε, Λατ. tego toga, pendo pondo, nex noceo, memini moneo, decet doceo, ped-is tripodare* κττ. Ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν καὶ τῶν Ἰρανικῶν λαῶν ἐν πᾶσι τούτοις ἔχει *a*, ἐνομίσθη ὅτι τοῦτο ἦν ὄντως τὸ πρῶτον, ὃ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τῇ Λατινικῇ διεσπάσθη, εἰ καὶ λόγος τούτου οὐδεὶς ἀνευρίσκετο. Σήμερον ἀπεδείχθη ὅτι ἡ ποικιλία τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς ἁπλότητος τῆς ἐν Ἰνδίαις, καὶ δὴ περὶ ἀνωμάλου διασχίσεως τούτων οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται. Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι ἄλλοτε μὲν ἐλέγοντο τὰ χειλικὰ *π, β, φ* ἢ καὶ τὰ ὀδοντικὰ *τ, δ, ϑ* ἀντὶ τῶν ὑπερωϊκῶν *q*, *g*, *gh* τῶν ἄλλων γλωσσῶν, ἄλλοτε δ' ὅμως ἐλέγοντο τὰ ὑπερωϊκὰ *κ, γ, χ* ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις· πρβλ. *τίς, πότερος*, Λατ. *quis quot*, Ἰνδ. kás, katarás· *πόλος, ϑαλαμηπόλος πέλω*, Ἰνδ. carati, Λατ. colo=*quelo· ὄμμα ὄπωπα Λατ. oculus κλπ.· ἀλλ' ὅμως παρὰ ταῦτα πάλιν ἀεὶ *γέρανος, γίγνεσθαι, grus, gigno, κάλλος kalyas* Ἰνδ., *καλῶ calare, χεῖμα* hiems κλπ. Ἡ ἀνωμαλία ἐξέλιπεν, εὐθὺς ὡς ἀπεδείχθη ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις παρατηρεῖται ἀνάλογός τις ποικιλία, καὶ δὴ ἐγνώσθη ὅτι οὐ διάσπασις ἁπλοῦ τινος ἀλλ' ἀρχαία διαφορὰ σῴζεται ἐν τούτοις.

Καθ' ὃν ἄρα τρόπον Ἰαπετικός τις φθόγγος διεσχίσθη ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις ὥστε τὰ πρὶν ὅμοια κατέστησαν ἀνόμοια, καὶ ἀνάγκη διὰ διαφόρων συνδυασμῶν καὶ ὑπολογισμῶν ν' ἀνακαλυφθῇ καὶ ἀποδειχθῇ ὁ προϋπάρχων (πρβλ. τὰ ῥηθησόμενα κατωτέρω

περὶ τῶν ἐρρίνων καὶ ὑγρῶν φωνηέντων), οὕτω καὶ τἀνάπαλιν φθόγγοι τὸ πάλαι διάφοροι συνέπεσον πολλαχῶς ἔν τισι γλώσσαις ἢ καὶ ἐν πάσαις, ἄλλος ἐν ἄλλῃ, ἐντεῦθεν ἀνάγκη νὰ ἐξευρεθῇ καὶ καταδειχθῇ ἡ πάλαι ποικιλία, ἐξ ἧς τὰ νῦν ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις φαινόμενα. Οὕτως ἡ ἀκριβὴς μελέτη καὶ γνῶσις τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικοῦ γνωρίζει ἡμῖν πολλάκις ἀρχαίαν κληρονομίαν, ἔνθα πρότερον ἀντ' αὐτῆς ὑπετίθεντο νεώτεραι καὶ αὗται ἀνερμήνευτοι διαφθοραί.

θ') Ὅτι ἄλλαι παράδοξοι μεταβολαὶ καὶ ἀνωμαλίαι ἑρμηνεύονται δι' ἀναλογίαν καὶ παρετυμολογίαν, ἤτοι διὰ συσχέτισιν ὑπὸ τῶν λαλούντων λέξεώς τινος πρὸς ἄλλην, ἧς ἀληθῶς ἦν μὲν πάντῃ ξένη, ἀλλὰ διὰ τὴν σημασίαν ἢ δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν ἐξελήφθη συγγενής. Οὕτω π. χ. τὴν λέξιν *σύαγρος* κατὰ τὸν Ἀθήναιον Θ' 401 C ὁ Σοφοκλῆς «ἐπὶ κυνὸς ἔταξεν ἀπὸ τοῦ *σῦς ἀγρεύειν* εἰπὼν σὺ δ', ὦ σύαγρε Πηλιωτικὸν τρέφος»· ἀλλ' ἔπειτα ἡ λέξις παρενοήθη, διὸ Διονύσιος ὁ τύραννος Συρακουσῶν, ἐξέλαβεν αὐτὴν οὐχὶ ἐπὶ τοῦ σῦς ἀγρεύειν ἀλλ' ἐπὶ τοῦ σῦς ἄγριος, εἰ καὶ τοιαύτη σύνθεσις ἦν ἀδύνατος ἐν τῇ δοκίμῳ γλώσσῃ. Βραδύτερον δ' ἐπλάσθη κατ' αὐτὴν καὶ *αἴγαγρος, βόαγρος, ἵππαγρος, ὄναγρος* κλπ. Ἐκ τοῦ *σεύομαι* παράγεται ὁμαλῶς τὸ ὄνομα ὁ *σόος-σοῦς*=κίνησις καὶ *ὁ σοὸς*=ὁ κινούμενος (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετ. Α' σελ. 602), ὅθεν καὶ κύριον ὄνομα *ὁ Σόος*, πρβλ. *ῥεύσω-ῥόος, ἔπλευσα-πλόος, θεύσομαι-θοὸς* κττ., ἐλέχθη ἄρα ὀρθῶς *λαο-σσόος* Ἄρης, Ἀθηναίη (περὶ τοῦ *σσ* κατωτέρω) =ἡ τοὺς λαοὺς σεύουσα, σοοῦσα καὶ ἐπὶ πόλεμον ὁρμῶσα. Ἀλλ' ἔπειτα ἀπαρχαιωθέντος τοῦ *σεύομαι* καὶ *σοός*, τὸ ἐν συνθέσει-*σοος* συνεδέθη παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ *σάος-σῶς-σόος, σαώτερος, σωίζω-σῴζω ἐσάωσα-ἔσωσα,* καὶ δὴ ἐλέχθη καὶ *ψυχο-σόος*· ἴδε Κόντον ἐν Σωκράτ. τομ. Β' 113 καὶ τὰ ἐμὰ ἐν Ἀθηνᾶς τομ. Η' 141-2.

Τὸ περσικὸν *σατράπης* ἐγένετο *ἐξαθράπης*, ὡσεὶ ἦν *ἐξ-αθρά-*

πης, καὶ τὸ *Ξυπεταιών* ηὐξήθη εἰς *Ἐξυπεταιών* (πρβλ. Ἀθηνᾶς Α' σελ. 287-8).

Παρὰ τὸ *πέσημα* τοῦ Εὐριπίδου ἀναγινώσκεται *πέσωμα* ἐπὶ ἀγγείου, πάντως διότι συνεδέθη πρὸς τὸ *πτῶμα*, καὶ παρὰ τὸ *ὀφείλημα* ἀνεγνώσθη ἐν Κρητικῇ ἐπιγραφῇ *ὀφήλωμα*, πάντως διὰ τὸ *ἀνάλωμα*, οὐχὶ δὲ βεβαίως κατὰ τροπὴν τοῦ *η* εἰς *ω*.

Τὸ *Fέλωρ Fελώρια* ἔχουσι παρ' Ὁμ. τὸ F, τὸ δέ *(F)ελεῖν* οὐχί, καὶ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δὲ τῆς Κρήτης, τῆς Βοιωτίας καὶ Λοκρίδος ἀείποτε ἄνευ τοῦ F ἀναγινώσκεται· δῆλον ἄρα ὅτι κατ' ἐπίδρασιν τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸ *αἱρέω, ἥρεον, αἱρήσω* κλπ. ὃ οὐδέποτε εἶχε F, ἀπώλεσεν αὐτὸ καὶ τὸ *(F)ελεῖν*, διέσωσε δὲ τὸ *Fέλωρ Fελώρια* δι' οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι ἀπεσπάσθη τοῦ *ἑλεῖν - αἱρεῖν*. Διὰ τὴν σύνδεσιν δὲ τοῦ *αἱρεῖν* καὶ *ἑλεῖν* ἐλέχθη ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ *αἱλῆν* μετὰ τοῦ *λ* ἀντὶ *αἱρῆν*, ἐν δὲ Λοκρίδι *ἀρέσται*, ἀντὶ *ἑλέσθαι*, ἐν Θεσσαλίᾳ δ' ἐδασύνθη τὸ *ἀγρέω*, *ἐφάγρενθειν* διὰ τὴν συνωνυμίαν καὶ σύνδεσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ *αἱρεῖν*.

ι') Ὅτι φωνητικός τις νόμος ἐπὶ ὀλίγων μόνων λέξεων ἐφαρμόζεται, διότι ὀλίγαι μόνον παρέχουσι τοὺς ἐπιτηδείους πρὸς τοῦτο ὅρους· ἀλλ' ἂν ὁμαλῶς ἡ διάθεσις τῶν ὑπ' αὐτὸν γίνηται, οὐδὲν σημαίνει τὸ πλῆθος αὐτῶν· πρβλ. *λείβω* καὶ *εἴβω*, *λαιψηρὰ* καὶ *αἰψηρά*, leber Γερμ. καὶ *ἧπαρ*, ἀρχ. Βακτρ. yākare καὶ Ἰνδ. yakṛt. Ἐπειδὴ ἐν τῷ στίχῳ Ω 285 *χρυσέῳ ἐν δέπαϊ, ὄφρα λείψαντε κιοίτην* τὸ *α* πρὸ τοῦ *λείψαντε* λαμβάνεται μακρόν, δῆλον ὅτι ἐξεφωνεῖτο *ὄφρα λλείψαντε*· ἐντεῦθεν ᾐκάσθη ὅτι αἱ λέξεις αὗται ἤρχοντο πάλαι ἀπὸ τοῦ λ j, *ljēkṛt, *ljeibo κττ., ὅθεν ἐντὸς μὲν λέξεως καὶ ἐν συνεπείᾳ μετὰ τῆς προηγουμένης περατουμένης εἰς φωνῆεν ἀφωμοιώθη εἰς λλ (πρβλ. ἄλλος-alius, ἅλλομαι-salio), ἐν ἀρχῇ δὲ προτάσεως ἀπεβλήθη τὸ λ, ἔμεινε δὲ τὸ j ὅπερ ἔπειτα ἐτράπη εἰς δασεῖαν· βραδύτερον δὲ ἐκ τῶν διπλῶν τούτων κατίσχυσεν ἐν ταύτῃ μὲν τῇ γλώσσῃ οὗτος ἐν ἐκείνῃ δὲ ἐκεῖνος ὁ τύπος, ἢ ἐσώθησαν ἀμφότεροι λεγόμενοι ἀδιακρίτως· πρβλ. τἀνωτέρω *εἷς* καὶ ες κτλ.

Διὰ τῶν μεθοδολογικῶν τούτων ἀρχῶν, ὧν τὸ κῦρος καὶ ἡ ἀλήθεια προφανής, αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι ἐξαιρέσεις καὶ ἀνωλίαι, τ. ἔ. ὅσα πρότερον ἐνομίζοντο καὶ ὠνομάζοντο τάσεις, κλίσεις, ἰδιοτροπίαι κλπ. τῆς γλώσσης, ἐξηλέγχθησαν ὄντα ἁπλῶς δάνεια, παρετυμολογίαι, ἀναλογίαι κλπ. κλπ. Οὕτω δὲ τὰ δεινὰ ἐκεῖνα σφόδρα περιωρίσθησαν καὶ ὁσημέραι ἔτι μᾶλλον ἐλαττοῦνται, οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι ὅσῳ μᾶλλον αἱ ἐπὶ μέρους γλῶσσαι ἐπιμελέστερον καὶ ἱστορικώτερον ἐρευνῶνται, τοσούτῳ μᾶλλον καὶ τὰ διάφορα φαινόμενα θὰ νοῶνται ἤτοι θὰ ὑπάγωνται ὑπὸ νόμους. Βεβαίως ἡ ἐπιστημονικὴ Γραμματικὴ τῆς σήμερον δὲν δύναται νὰ λύσῃ πᾶσαν ἀπορίαν, ἀλλ' οὐδὲ πρόκειται ἡ λύσις πασῶν· πρόκειται ἁπλῶς νὰ χωρήσωμεν βαθμηδὸν προσωτέρω εἰς γνῶσιν τῶν φαινομένων, ἀδιάφορον ἂν ἐν τούτοις, ὅπως καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἐπιστημονικοῖς ζητήμασιν, ὁ ἔσχατος λόγος, ἡ τελεία καὶ πλήρης γνῶσις τούτων εἶναι ἡμῖν ἀνέφικτος· πάντοτε δηλονότι διὰ τὴν ἐλλιπῆ παράδοσιν καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν ἀδυναμίαν δὲν θὰ δυνώμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν ἁπαξάπαντα τὰ παράδοξα, (λ. χ. διατί λέγεται *τέτοιος* καὶ παλαιότερον *τίτοιος;* διατί *τριάντα, πενήντα* καὶ παλαιότερον *πεντήντα* κτλ. ἀντὶ *τριάκοντα, πεντήκοντα;*), ἀλλ' ὅμως τούτου ἕνεκα καθῆκον ἔχομεν οὐχὶ νὰ κηρύξωμεν αὐτὰ ἀνώμαλα καὶ ἀκανόνιστα ἤτοι ἀδύνατα νὰ γνωσθῶσι καὶ ὑπαχθῶσιν ὑπὸ νόμους, ὃ ἀνάξιον ἐπιστημόνων, ὅτε καὶ θὰ διέψευδεν ἡμᾶς ἡ πεῖρα καθ' ἑκάστην πλεῖστα διαφωτίζουσα, ἀλλὰ νὰ ζητῶμεν ἀδιαλείπτως τὴν ἑρμηνείαν αὐτῶν τὸ μὲν ἐφαρμόζοντες τὰς ἀνωτέρω ἐκτεθείσας μεθοδολογικὰς ἀρχάς, τὸ δὲ ἀγωνιζόμενοι ὅπως τὸ ὑλικὸν τῆς γλώσσης ἐπιμελέστερον συλλέγωμεν καὶ μελετῶμεν. Εἶναι δὲ τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι διὰ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς Γλωσσικῆς, διὰ τῶν ἀνακαλυπτομένων ἐπιγραφῶν, διὰ τῆς ἀκριβεστέρας μελέτης τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων καὶ τῶν νῦν λαλουμένων ἰδιωμάτων κττ. ἡ γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης σήμερον μᾶλλον ἢ πρότερον ἐπιτυγχάνεται καὶ ὁσημέραι πολλὰ τῶν ἀνωμάλων διαλευκαίνονται.

§ 12. *Προϊστορικὴ πανελλήνιος γλῶσσα καὶ χαρακτῆρες αὐτῆς.* Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐμφανίζεται εἰς τὸ φῶς τῆς ἱστορίας διῃρημένη εἰς διαλέκτους, καθ' ἃ καὶ οἱ Ἕλληνες εἰς φυλάς, ὥστε τὰ πρῶτα φιλολογικὰ μνημεῖα αὐτῆς εἶναι συντεταγμένα ἐν διαλέκτοις καὶ ταύταις σφόδρα ἀνεπτυγμέναις. Ἐπειδὴ δὲ πανταχοῦ, ὅπου εἶναι γνωσταὶ διάλεκτοι μιᾶς τινος γλώσσης ἢ γλῶσσαι προελθοῦσαι ἐκ μιᾶς τινος ἀρχαίας μητρὸς γλώσσης, ἔργον τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως εἶναι νὰ πιστώσῃ μὲν τὰ ἐν ἑκάστῃ διαλέκτῳ ἢ γλώσσῃ ἀπαντῶντα ὅμοια ἢ ἀνάλογα, ν' ἀνεύρῃ δὲ καὶ ἀνοικοδομήσῃ ἐκ τοῦ παραδεδομένου ὑλικοῦ κατὰ τὸ δυνατὸν τοὺς οὐ παραδοθέντας πρώτους τύπους καὶ τὰς πρώτας σημασίας, διὰ ταῦτα παρατηροῦντες τὰς διαφόρους Ἑλληνικὰς διαλέκτους εὑρίσκομεν ὅτι αὗται ἔχουσί τινα κοινὰ χαρακτηριστικά, ὧν τὰ πλεῖστα βεβαίως θ' ἀποδοθῶσιν εἰς τὴν πρώτην, τὴν πανελλήνιον γλῶσσαν, ἐξ ἧς προῆλθον αἱ κατόπιν διάλεκτοι. Ἐντεῦθεν παραδεχόμεθα ὅτι οἱ Ἕλληνες χωρισθέντες τῶν ἄλλων πρῴην ὁμογλώσσων καὶ ὁμαίμων, ἔζησαν ἐπί τινα χρόνον ἡνωμένοι, καὶ ὅτι τότε εὐάριθμοι πιθανῶς ὄντες καὶ ἐν σμικρῷ οἰκοῦντες ἐλάλουν μίαν γλῶσσαν, ἔχουσαν μέν, ὅπως πᾶσα λαλουμένη, διαλεκτικὰς μικρὰς ἢ μεγάλας διαφορὰς καὶ ποικιλίας, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ τηλικαύτας ἡλίκας αἱ κατόπιν διάλεκτοι παρέχουσιν, καὶ ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῆς συμβιώσεως ἀνέπτυξαν μὲν ἐπὶ μᾶλλον πολλοὺς οὓς ἡ Ἰαπετικὴ διάλεκτος, ἣν ἀρχαιόθεν ἐλάλουν, εἶχεν ἐν σπέρματι ἢ καθόλου οὐχὶ τοσοῦτον ἀνεπτυγμένους χαρακτῆρας, παρήγαγον δὲ καὶ νεώτερά τινα φαινόμενα. Διὰ τῶν νεωτέρων δὲ τούτων πᾶσα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα προσέλαβε τὸν ἰδιάζοντα αὐτῇ τύπον καὶ ἀπεσχίσθη τῶν λοιπῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν.

Τοιαῦτα νεώτερα χαρακτηριστικὰ φαίνονται τάδε: α') ἡ τροπὴ τοῦ τελικοῦ m εἰς *ν*· πρβλ. *ζυγόν,* Λατ. jugum, Ἰνδ. yugám, *τόν*, is-tum, Ἰνδ. tam, *ἔφερον*, Ἰνδ. abharam, νῦν, num κτλ. Τότε δηλ. οἱ Ἕλληνες δὲν συνέμυον ἀρκούντως τὰ χείλη κατὰ

τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ τελικοῦ ἐρρίνου, ἀλλ' ἀμελέστερόν πως προσήγγιζον τὴν προσθίαν γλῶσσαν τοῖς φατνίοις καί, καταϐιϐαζομένου ἅμα τοῦ ὑπερῴου ἱστίου, ὥστε ὁ ἐκϐαλλόμενος ἀὴρ νὰ ἐξέρχηται διὰ τῆς ῥινός, ἐσχημάτιζον ἀντὶ τοῦ χειλικοῦ *μ* τὸ ὀδοντικὸν ἢ φατνιακὸν *ν*.

ϐ') ἡ ἀποϐολὴ τῶν ἐν τέλει λέξεως ἀφώνων (πλὴν τῶν ὑπερωϊκῶν καὶ χειλικῶν οἷς εἵπετο ς)· πρϐλ. *μέλι(τ), γάλα(κτ), ἄνα(κτ), γύναι(κ), ἔφερε(τ), Ἰνδ.* abharat, *φέροι(τ), Ἰνδ.* bharēt, *φερέτω(τ),* Ἰνδ. bharatād καὶ Λατ. licētod, *ἔφερον(τ),* Ἰνδ. abaranht, *ἄλλο(δ), τὸ(δ)* Λατ. aliud, istud, Ἰνδ. tad.

γ') τὸ s καὶ τὸ j, ἅτινα μεταξὺ φωνηέντων καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς λέξεως φωνήεντος ἑπομένου ἐτράπησαν εἰς δασὺ πνεῦμα, ὁ μετὰ ταῦτα ἐξηφανίσθη, πρότερον μὲν ἐκ τοῦ μέσου, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ τῆς ἀρχῆς· πρϐλ. *ὁ, ἡ* Ἰνδ. sa, sā, *ἕπεαι* Ἰνδ. sácasē, *γένεος* Ἰνδ. janasas, generis, *βατοῖο* Ἰνδ. gatasya. *ὅς* Ἰνδ. yas, *ἁγνὸς* Ἰνδ. yajñas, *ἧπαρ* Ἰνδ. yakṛt, jecur, *φορέω*, Ἰνδ. bharayati κτλ.

δ') ὅτι τὸ ἐκ συστολῆς προελθὸν φωνῆεν ə ἐν τοῖς συμπλέγμασι iə, uə ἐν τῇ Ἑλλ. ἐγένετο *ια, υα,* ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς γλώσσαις συνηρέθη εἰς ī, ū, πρϐλ. *γενέτειρα* ἀντὶ *γενέτερ-ja* Λατ. genetrī-x καὶ Ἰνδ. janitrī, *φέρουσα* ἀντὶ *φεροντ-ja,* καὶ Ἰνδ. bharantī, *ἡδεῖα* καὶ Ἰνδ. svādvī καὶ Λατ. suavi-s, *πρέσβᾰ* ἀντὶ *πρεσβ-ϝα* καὶ Ἰνδ. ἀνάλογον tanū, *δάκρυα* Ἰνδ. açrū.

ε') ὅτι τὰ ἐκ συστολῆς προελθόντα φωνήεντα ṛ καὶ ḷ ἀνεπτύχθησαν εἰς πλήρεις συλλαϐὰς *αρ, ρα, αλ, λα,* πρϐλ. ádṛçam = *ἔδρακον,* pṛthù = *πλατύ.*

ϛ') ὅτι τὰ ἠχηρὰ δασέα bh, dh, gh ἐτράπησαν εἰς ἄηχα δασέα *πH, τH* (ἀνθ' οὗ εὕρηται *ΘH,* πρϐλ. Κεφ. Δ' § 6), κH. *ὀφρῦς* Ἰνδ. bhrūs, *θυμὸς* Ἰνδ. dhûmás, *ἐλαχὺς* Ἰνδ. laghús. (Καὶ ἡ Ἰταλ. γλῶσσα ἔτρεψε τὰ ἠχηρὰ δασέα εἰς ἄηχα, ἀλλ' ἔπειτα προέϐη περαιτέρω τρέψασα καὶ τὰ ἄηχα κλειστὰ kh ph th εἰς πνευματώδη h, f, ὥστε καὶ ἂν ὑποτεθῇ ἡ πρώτη τροπὴ κοινή, τὰ κατόπιν εἶναι παντάπασι διάφορα).

ζ΄) ὅτι τὸ σύμπλεγμα *ντj* φωνήεντος ἑπομένου ἐγένετο *νσ* καὶ περαιτέρω ἐν ταῖς πλείσταις διαλέκτοις ἁπλοῦν σ μετ' ἀντεκτάσεως· πρβλ. **παντ-jα* ὅθεν *πάνσα* (Κρητ.) *πᾶσα*, **τιθεντjα τιθένσα* (Κρητ.) *τιθεῖσα*, **λεγοντjα *λεγοντjας λέγουσα λεγούσης*.

η΄) ὅτι ἔρρινον m ἢ n ἀκολουθούμενον ὑπὸ σ καὶ ἀφώνου ἀποβάλλεται ἄνευ ἀντεκτάσεως· πρβλ. **δεμ-ς-ποτης — δεσ-πότης, τριάκοντα *τριακοντ-τὸς *τριακονσ-τὸς — τριακοστός, διδόντων *διδόνσθων-διδόσθων* κλπ.

θ΄) ὅτι τὸ σ ἐν μέσῳ λέξεως ἀφομοιοῦται προηγουμένῳ ἢ ἑπομένῳ *ν* ἢ *μ*, μεθ' ὃ ἐν ταῖς πλείσταις διαλέκτοις ἐπέρχεται ἁπλοποίησις τοῦ διπλοῦ ἐρρίνου μετ' ἀντεκτάσεως, *asme ὅθεν Αἰολ. *ἄμμε, ἀμές, ἡμεῖς*, Ἰνδ. asma· **α-σμορ-ος ἄμμορος-ἤμορος, *χανσος-χάννος* Αἰολ., *χᾶνός-χηνός*, Ἰνδ. hansa, Λατ. anser, *εμενσα-*ἔμεννα* Αἰολ., *ἔμεινα* κλπ.

ι΄) τὸ *σσ, ττ* τὸ ἐκ τοῦ κj, χj πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀναπτυχθέν, **γλωχjα-γλῶσσα* (γλωχίν), **πικjα-πίσσα* (pic-is), **πρακ-jω*-πράσσω κτλ.

ια΄) ἡ κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴ τοῦ u̯eu̯ εἰς u̯ei, ὅθεν e-u̯eu̯qom *ἔϜειπον*, Ἰνδ. ávōcam, u̯eu̯rētai *Ϝείρηται* κττ.

ιβ΄) ὁ σχηματισμὸς συστήματος ὅλου ἐνεργητικῶν παρακειμένων εἰς *-κα, βέβηκα, τετίμηκα, ἤγγελκα* κλπ.

ιγ΄) ὁ σχηματισμὸς ὅλου συστήματος ἀορίστων εἰς *-θην* καὶ μελλόντων εἰς *-θησομαι, ἐλύθην λυθήσομαι*.

ιδ΄) ἡ ἀνάπτυξις ὅλης τάξεως τύπων τῆς προστακτικῆς μάλιστα ἐν τῇ μέσῃ ἢ παθητικῇ φωνῇ, *λεγέσθω, συσ-σημαινόσθων*.

ιε΄) ἡ ἐκλογὴ τῶν εἰς *-σθαι* ἀπαρεμφ. ὡς μέσων ἢ παθητικῶν.

ιϛ΄) ὁ σχηματισμὸς ὑπερθετικῶν εἰς *-τατος* ἀντὶ *-ταμος*.

ιζ΄) ἡ πολλῶν θηλυκῶν ὀνομάτων εἰς-ᾱ καὶ εἰς-*τᾱ-τη* μεταβολὴ εἰς ἀρσενικὰ εἰς *ας, -τᾱς-της, ἡ γενετὴ ὁ γενέτης, ἡ *νεανια-ὁ νεανίας, ἡ βροντὴ ὁ βρόντης, ἡ ἀήτη ὁ ἀήτης(*)*, (πρβλ. *ἡ μάγκα ὁ μάγκας)* κτλ.

(*) Ἡ λέξις αὕτη παρ' Ὁμήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ ἀπαντᾷ κατὰ θηλυκὸν γένος, Ο 626

ιη') ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν καὶ ὁ κανονισμὸς αὐτοῦ καὶ ἡ ἐξάρτησις ἐκ τῆς προσῳδίας τῆς ληγούσης.

ιθ') ἡ ἀνάπτυξις τῆς γενικῆς ἀπολύτου.

κ') ἡ ἀνάπτυξις τῆς εὐκτικῆς τοῦ πλαγίου λόγου, ἧς χάριν καὶ αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος ἐσχηματίσθη ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ εὐκτικῆς τύπος, *λέξοι, ἔσοιτο* κττ.

§ 13. Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι, τεκμήρια τῆς συγγενείας αὐτῶν, ἀνάμειξις τῶν φυλῶν. Αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι ἐμφανίζονται ἐν ἀρχῇ τῆς γραπτῆς παραδόσεως αὐτῶν οὐ μόνον πολλαὶ καὶ ποικίλαι καὶ ταῦτα ἐν οὕτως ὀλίγῳ χώρῳ (οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἐν οὕτω μικρῷ χώρῳ τοσαῦται καὶ οὕτω ποικίλαι διάλεκτοι· αἰτία πάντως ἡ διὰ τῶν ὀρέων καὶ θαλασσῶν κατατομὴ τῆς χώρας), ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀνεπτυγμέναι, τῶν χαρακτήρων ἑκάστης πολὺ πρότερον ἐσχηματισμένων καὶ ἀνεπτυγμένων.

Ἐπειδὴ δὲ τὰ Ἑλληνικὰ φῦλα ἀπὸ τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐπολιτεύοντο καὶ κατῴκουν χωρίς, ἤριζον καὶ ἐπολέμουν ἀλλήλοις, ἐν μιᾷ λέξει εἶχον αἴσθησιν ἑαυτῶν ὡς φύλων, οὐχὶ δὲ ὡς ὅλου ἔθνους, διὰ ταῦτα αἱ μὲν διαφοραὶ καὶ αὐτῶν καὶ τῶν διαλέκτων αὐτῶν ἐφάνησαν τούτοις ἀρχαιόθεν ὥς τι φυσικὸν καὶ αὐτόδηλον, αἱ δὲ ἐν τῇ μεγάλῃ ποικιλίᾳ καὶ διαφορᾷ ταύτῃ κείμεναι μεγάλαι καὶ βαθύτατα ἐγκεχαραγμέναι ὁμοιότητες τῆς σωματικῆς κατασκευῆς, τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων (πρβλ. Ἡροδ. Η' 144: «*τὸ Ἑλληνικὸν ἐὸν ὅμαιμόν τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἱδρύματά τε κοινὰ καὶ θυσίαι, ἤθεά τε*

δεινὸς ἀήτη οὐχὶ ***ἀήτης***! καὶ Ἐργ. 620 ***δεινὰς ἀήτας***· ἐντεῦθεν τὸ «***ἀνέμων ἀήτας***» =πνοὰς τῶν ἀνέμων Ξ 254. Μετεβλήθη δ' εἰς ἀρσ. γένος οὐχὶ ὅπως ὁ Σχολιαστὴς ἐδόξαζεν ὅτι «ἡ ἀρσενικὴ ἐκφορὰ ἐμφαντικώτερον τὸν λόγον ἀπεργάζεται καὶ τὸν ἄνεμον σφοδρότερον δείκνυσιν», ἀλλὰ διότι τὰ ὀνόματα τῶν ἀνέμων ἦσαν ἀρσενικοῦ γένους καὶ ἰδίως τὰ γενικὰ ***ἄνεμος*** καὶ ***ἀήρ***, πρὸς δὲ διότι ἐν ταῖς πλείσταις πτώσεσι τοῦ ἑνικοῦ καὶ ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ πληθυντικῷ τὸ ἀρσ. καὶ θηλυκὸν γένος ἐταυτίζοντο· πρβλ. ***ἀπαρκτίας, ἀργέστης, ἀπηλιώτης, εὖρος, εὐρόνοτος, θρασκίας, Ζέφυρος, ἰάπυξ, καικίας, λιβόνοτος, νότος*** κλπ. πρβλ. τὸ ἡμέτερον ***ἡ πῆχυ*** ἀντὶ ***ὁ πῆχυς*** διὰ τὸ ***ὀργυιά, πιθαμή***, καὶ ἄλλα πολλὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. Β' σελ. 701 κέξ.

ὁμότροπα») ταῦτα ἀπεκαλύφθησαν αὐτοῖς βραδύτερον ὡς καινά τινα καὶ ταῦτα ἐφάνησαν αὐτοῖς ὅτι ἔχρῃζον ἑρμηνείας. Ἐπὶ τοῦτο δ' ἐπλάσθη ὁ μῦθος τῆς κοινῆς καταγωγῆς πάντων ἐκ τοῦ Ἕλληνος καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Αἰόλου, Δώρου καὶ Ξούθου, ἐξ οὗ ὁ Ἴων καὶ ὁ Ἀχαιός.

Ἀλλ' εἶναι ὀφθαλμοφανὲς ὅτι διὰ τῶν μυθολογουμένων τούτων δὲν διαφωτίζονται αἱ ἀληθεῖς συγγενικαὶ σχέσεις τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν καὶ διαλέκτων πρὸς ἀλλήλας. Ὁ περὶ τῶν διαλέκτων τῆς Ἑλλάδος λόγος εἶναι στενῶς συνημμένος μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν λαλούντων αὐτὰς καὶ ἅμα μετὰ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς, ἅτε μέρη, στοιχεῖα αὐτῶν ἀναπαλλοτρίωτα ἐξετάζων, ἀλλ' ὅμως καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν δύσκολος. Διότι εἰς καθορισμὸν τῆς συγγενείας τῶν γλωσσῶν καὶ διαλέκτων παραλαμβάνονται ὡς διαγνωστικοὶ χαρακτῆρες τοῦτο μὲν τἀρχαιόθεν διασωθέντα ἔν τισι τούτων κοινά, τοῦτο δέ, ἅπερ καὶ σπουδαιότερα, τὰ μετὰ τὸν χωρισμὸν καινοτομηθέντα καθ' ὅσον συμφωνοῦσιν ἔν τισιν αὐτῶν. Πλὴν ἀλλ' ὅμως κατ' ἀμφοτέρων τούτων τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα ἐπιπροσθοῦσι κωλύματα, ὥστε οὐχὶ σπανίως ματαιοῦται ἡ ἀποδεικτικὴ αὐτῶν δύναμις.

Οὕτω π. χ. πρὸς τἀρχαιόθεν παραμείναντα ἐν δυσὶν ἢ πλείοσι διαλέκτοις κοινὰ καὶ πρὸς τὴν δι' αὐτῶν ἀποδεικνυμένην ἰδιαιτέραν συγγένειαν ἀντιτάσσεται ἡ ἀνομοία κατὰ ποσὸν καὶ ποιὸν καὶ χρόνον παράδοσις τῶν διαλέκτων καὶ δὴ ἡ ἄνισος γνῶσις ἣν ἔχομεν αὐτῶν. Γνωστὸν ὅτι πολλῶν διαλέκτων βραχεῖαν μόνον ἔχομεν γνῶσιν, ἐπειδὴ καὶ ὀλίγα καὶ ταῦτα μεταγενέστερα καὶ ἐν ἀναμείκτῳ γλώσσῃ συντεταγμένα διεσώθησαν ἡμῖν μνημεῖα. Δῆλον ἄρα ὅτι διὰ τὴν ἐλλιπῆ καὶ ἐλαττωματικὴν παράδοσιν αἱ ὁμοιότητες αὗται περιορίζονται κατ' ἀνάγκην σφόδρα παρὰ τὴν ἐνδεχομένην ἀληθῆ συγγένειαν. Διότι ἐπ' ἀληθείας οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ σήμερον τίνα καὶ πόσα ἠθέλομεν ἀνευρίσκει ἀρχαῖα κοινὰ ἐν αὐταῖς, ἂν ἐξ ἀρχῆς πολλὰ καὶ ἀμιγῆ διεσῴζοντο ἡμῖν μνημεῖα αὐτῶν, οὐδὲ ν' ἀρνηθῇ, ὅτι ἠδύναντο αἱ διάλεκτοι ἐκεῖ-

ναι, ὧν μεταγενεστέρων χρόνων ἔχομεν μνημεῖα, νὰ ἔχωσιν ἀπολέσει πρὸ τῆς παραδόσεως οὐκ ὀλίγα τῶν κοινῶν τούτων καὶ δὴ σήμερον οὐκ ὀρθῶς διὰ τὸ εὐάριθμον αὐτῶν ἀποβάλλομεν τὴν συγγένειαν. Πρόσθες τούτοις ὅτι οὔτε κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐμελετήθησαν προσηκόντως αἱ διάλεκτοι οὔτε κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐξητάσθησαν ἐπιστημονικῶς πάντα ὅσα οὕτως ἢ ἄλλως παρεδόθησαν ἡμῖν λείψανα αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. περὶ τῆς Λακωνικῆς, περὶ τῆς Αἰολικῆς, περὶ τῆς Ἰωνικῆς κλπ. ἔγραψαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ ταῦτα καὶ τότε ἦσαν πολυειδῶς ἐλλιπῆ, (ἐπειδὴ ἐκεῖνοι σκοπὸν εἶχον κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 3 οὐχὶ τὴν ἐξακρίβωσιν αὐτῶν τούτων τῶν διαλέκτων, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὴν κατάληψιν τῶν παλαιοτέρων ποιητικῶν ἔργων, τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἀλκμᾶνος, τοῦ Ἀρχιλόχου, τοῦ Ἀλκαίου, τῆς Σαπφοῦς, τοῦ Πινδάρου κλπ. καὶ τοῦτο πάντοτε ἐν σχέσει πρὸς τὰς περὶ τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν παραδόσεις), καὶ ἡμῖν διεσώθησαν ἐλλιπέστερα (ἰδὲ Κεφαλ. Β′ περὶ τῶν πηγῶν τῆς ἀρχαίας Γραμματικῆς). Περὶ ἄλλων δὲ διαλέκτων οἷον περὶ τῆς Θεσσαλικῆς, Ἠπειρωτικῆς, Μακεδονικῆς, Αἰτωλικῆς κλπ. ἐλάχιστα καὶ μικροῦ ἄξια ἔγραψαν καὶ ἡμεῖς μικρά τινα μόνον τούτων καὶ ἐλαχίστας ἄλλας μαρτυρίας ἔχομεν. Ἀνάλογόν τι δύναται νὰ λεχθῇ καὶ περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν νεωτέρων, τ. ἔ. μέχρι τοῦδε δὲν ἐφροντίσαμεν προσηκόντως, ἵνα διὰ τῆς μελέτης τῆς μεσαιωνικῆς καὶ νέας Ἑλληνικῆς διαφωτίσωμεν κατὰ τὸ δυνατὸν μέρη τινὰ τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ δὴ ἀναπληρώσωμέν πως τὴν ἐλλιπῆ παράδοσιν. Οὕτω πρό τινος διὰ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου ἀπεδείχθη ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Λάκωνες ἀπὸ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος ἀπήγγελλον τὸ *υ*, καθ' ἃ καὶ οἱ Βοιωτοὶ τὸ πάλαι, διττῶς, ὡς *ου* καὶ ὡς *ιου* (πρβλ. Γλωσσολ. Μελετῶν Α′ σελ. 550 κἑξ). Ἀλλ' ὅμως εἰ καὶ αἱ ἐνστάσεις κατὰ τῆς ἀποδείξεως ταύτης εἶναι ἀληθεῖς, οὐχ ἧττον ὁμολογητέον ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν πολλαῖς Ἑλληνικαῖς διαλέκτοις ἀρχαῖα κοινά, ὧν τὴν ἀποδεικτικὴν ἰσχὺν οὐδεὶς δύναται ν' ἀμφισβητήσῃ εὐλόγως· λ. χ. ἐν τῇ Θεσσαλικῇ καὶ Ἀσιάτιδι Αἰολικῇ εὑρίσκεται τὸ διπλοῦν ὑγρὸν

καὶ ἔρρινον ἐν ταῖς ἀφομοιώσεσιν, *ἀπύστελλαι* Λεσϐ. καὶ *ἀπυστέλλαντος* Θεσσ., ἐν τῇ Κρητικῇ καὶ 'Αργείᾳ τὸ *νς* ἐν τοῖς *ὀβελὸνς* καὶ *Αἰγιναίανς*· ἐν 'Αρκαδίᾳ καὶ τῇ ἀπωτάτω Κύπρῳ α) τὸ τελικὸν ο τρέπεται εἰς *υ*, *ἐϜρητάσατυ*, *'Ονασαγόραϋ*, *ἀπὺ* κτλ. ϐ) ἡ *ἀπὺ* καὶ *ἐξ*-*ἐς* συντάσσονται τοπικῇ ἀντὶ γενικῆς. Ταῦτα πείθουσιν ὅτι πρὸ τῆς ἀποικίσεως τῶν Ἑλλήνων εἰς Κύπρον αἱ διάλεκτοι αὗται ἀπήρτιζον μίαν μόνην ἐν 'Αρκαδίᾳ διάλεκτον.

Πολλάκις τὰ κοινὰ καὶ ὅμοια ταῦτα παρατηροῦνται ἐν χώραις μακρὰν ἀλλήλων κειμέναις καὶ διαφόρους διαλέκτους μεταχειριζομέναις, ἀλλὰ κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπὸ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς καταληφθείσαις ἢ ἀποίκους δεξαμέναις ἢ ὁπωσδήποτε στενότερον συνδεδεμέναις πρὸς ἀλλήλας· λ. χ. τὸ *στ* ἀντὶ *σθ* ἀπαντᾷ καὶ ἐν 'Ηλείᾳ καὶ ἐν Λαρίσῃ καὶ ἐν Λοκρίδι καὶ ὀφείλεται πιθανῶς τοῖς ἐκ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ 'Ηπείρου ὁρμηθεῖσι καὶ καταλαβοῦσι τὰς χώρας ταύτας καὶ ἀναμιχθεῖσι μετὰ τῶν προτέρων κατοίκων.

Οὐδὲ τὰ ὁμοίως καινοτομηθέντα καὶ δὴ ὅμοια ἐν διαφόροις διαλέκτοις εἶναι πάντοτε μετ'ἀπολύτου βεϐαιότητος ἀποδεικτικὰ ἀρχαίας συγγενείας· διότι πᾶς νεωτερισμὸς καὶ ἐν τῇ συντάξει καὶ ἐν τῇ σημασίᾳ καὶ χρήσει τῶν λέξεων καὶ ἐν τῷ τυπικῷ καὶ τῇ φωνητικῇ δύναται μὲν νὰ ὁρμᾶται ἔκ τινος μικροῦ κύκλου καὶ τυγχάνων μιμήσεως νὰ ἐπεκτείνηται κατὰ πάσας ἢ κατά τινας διευθύνσεις καὶ ἴσως καὶ νὰ κατισχύσῃ, τότε δ' ὄντως εἶναι ἀποδεικτικὸς συμϐιώσεως καί πως καὶ συγγενείας· δύναται δ'ὅμως κάλλιστα, καθ'ὃν τρόπον τὸ αὐτὸ ἔθος καὶ ἡ αὐτὴ ἔννοια, νὰ γεννηθῇ καὶ ἀναπτυχθῇ καὶ ἐν δύο διαφόροις ἀτόμοις, ἐν δύο διαφόροις τόποις, καὶ ἐντεῦθεν ὡς ἀπὸ διαφόρων κέντρων νὰ ἐξαπλωθῇ, οὕτω δ'ἡ παρατηρουμένη ὁμοιότης εἶναι ἀπατηλή. Οὕτω λ. χ. ἡ παράλειψις τοῦ δασέος τοῦτο μὲν ἐν Κρήτῃ, τοῦτο δὲ ἐν 'Ηλείᾳ, τοῦτο δὲ ἐν Αἰολίδι καὶ 'Ιωνίᾳ τῆς Μικρᾶς 'Ασίας. Ἔπειτα εἶναι γνωστὸν οὐ μόνον ὅτι οἱ ποικίλοι νεωτερισμοὶ οὗτοι οὔτε ἐξ ἑνὸς κέντρου πάντοτε ὁρμῶνται οὔτε τὰ αὐτὰ ὅρια ἔχουσιν, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλα, ἐντεῦθεν καὶ

πολλαχῶς συμπλέκονται καὶ διασταυροῦνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ ἐξάπλωσις αὐτῶν περὶ τὸ κέντρον δὲν συμβαίνει πάντοτε ὁμαλῶς, ὅπως λ. χ. τὸ κῦμα τὸ παραχθὲν ἐκ λίθου πεσόντος εἰς τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ πολυειδῶς διαταράσσεται, τὸ μὲν διὰ φυσικὰ κωλύματα, λ. χ. ὄρη, ποταμούς, θαλάσσας κτλ., τὸ δὲ διὰ μεταναστεύσεις καὶ ἀπομακρύνσεις τῶν πρὶν συνεχομένων καὶ συμμεταβαλλομένων, τὸ δὲ δι' ἐποικίσεις ἢ κατακτήσεις καὶ ἐνσφηνώσεις ἀλλοτρίων, δι' ὧν διαχωρίζονται τὰ πρότερον συναναπτυσσόμενα, τὸ δὲ δι' ἐμπορικὴν ἢ φιλολογικὴν ἢ πολιτικὴν ἐπιμειξίαν καὶ οὕτω καθεξῆς. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ περὶ τὸ κέντρον ἐπέκτασις καὶ κατίσχυσις τῶν νεωτερισμῶν καὶ δὴ ἡ ἐντεῦθεν διάγνωσις παλαιοτέρων συμβιώσεων διακόπτεται πολλαχῶς, ἀνακύπτουσι δ' ἐκ τῆς συγχύσεως ταύτης μεικταὶ διάλεκτοι, ἐν αἷς οὐχὶ σπανίως ταῦτα μὲν ἐκ ταύτης, ἄλλα δ' ἐξ ἐκείνης τῆς διαλέκτου κατισχύουσι. Οὕτω λ. χ. ἐν τῇ νῦν διαλέκτῳ τῶν Ἰκαρίων ἡ μὲν πατρωνυμικὴ κατάληξις *-ᾶτοι (Παιδᾶτοι, Παππαδᾶτοι)* ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν Κεφαλλήνων ἀποίκων, ἡ δὲ χρῆσις τοῦ *-έ* ἀντὶ *-έα* καὶ *-ές* ἀντὶ *-έας* ἐν τοῖς ὀνόμασι *(ἡ μηλέ, ὁ Ἀνδρές)* ἐκ τῶν ἐκ τῆς δυτικῆς Κρήτης ἀποίκων, ἡ δὲ αὔξησις *η* ἀντὶ *ε*, *ἤκαμα, ἤφυγα,* ἡ χρῆσις τῶν διπλῶν συμφώνων κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, *γραμμένος, ξεραμμένος* ἀλλὰ *τιμημένος, ἄλλα* παρὰ τὸ *καλά*, τὸ πολὺ τελικὸν *ν* κττ. εἶναι γνήσια Ἰκάρια ἀπαντῶντα καὶ ἐν ταῖς πέριξ νήσοις· (πρβλ. Κωνσταντίνου Σ. Κόντου Εἰκοσιπενταετηρίδος σελ. 76. 37. 72. 54). Ἐπειδὴ δ' ἐκ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ πάλαι καὶ ἀποικίσεις εἰς μακρὰς χώρας καὶ δὴ διασπάσεις τῶν πρότερον συνεχομένων ἐγένοντο (Κύπριοι ἐκ Πελοποννήσου, Ταραντῖνοι ἐκ Σπάρτης, Ἀσιᾶται Αἰολεῖς ἐκ Θεσσαλίας κλπ.) καὶ τἀνάπαλιν ἐποικίσεις ἢ κατακτήσεις καὶ ἐπιδρομαὶ καὶ κάθοδοι ἢ ὅπως ἄλλως ὠνομάσθησαν (Δωριεῖς, («*ἔθνος πολυπλάνητον κάρτα*» καθ' Ἡρόδοτον Α' 56) εἰς Πελοπόννησον, Ἠλεῖοι ἐξ Αἰτωλίας, καὶ Βοιωτοὶ ἐκ Θεσσαλίας, Δωριεῖς καὶ Ἀχαιοὶ πολλαχόθεν εἰς Κρήτην κλπ.), διὰ τοῦτο πρόδηλον ὅτι πλεῖστα μὲν καὶ ποικιλώ-

τατα μείγματα διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων ἀνάγκη ἐκ τῶν προτέρων ἤδη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐσχηματίσθησαν (ὅπως ἀληθῶς καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων βλέπομεν), δυσκολώτατος δὲ καὶ ὅλως ἀβέβαιος ὁ περὶ τούτων λόγος, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ αἱ ἱστορικαὶ περὶ τῶν διαφόρων τούτων γεγονότων ἀρχαῖαι μαρτυρίαι ἐλλιπέσταται.

Πρβλ. γενικῶς Θουκυδίδου Α΄ 2 «Φαίνεται γὰρ ἡ νῦν Ἑλλὰς καλουμένη οὐ πάλαι βεβαίως οἰκουμένη, ἀλλὰ μεταναστάσεις τε οὖσαι τὰ πρότερα καὶ ῥᾳδίως ἕκαστοι τὴν ἑαυτῶν ἀπολείποντες, βιαζόμενοι ὑπό τινων ἀεὶ πλειόνων . . . . τῆς τε καθ' ἡμέραν ἀναγκαίου τροφῆς πανταχοῦ ἂν ἡγούμενοι ἐπικρατεῖν οὐ χαλεπῶς ἀπανίσταντο... μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν οἰκητόρων εἶχεν, ἥ τε νῦν Θεσσαλία καλουμένη καὶ Βοιωτία Πελοποννήσου τε τὰ πολλὰ πλὴν Ἀρκαδίας τῆς τε ἄλλης ὅσα ἦν κράτιστα· διὰ γὰρ ἀρετὴν γῆς αἵ τε δυνάμεις τισὶ μείζους ἐγγιγνόμεναι στάσεις ἐνεποίουν ἐξ ὧν ἐφθείροντο καὶ ἅμα ὑπ' ἀλλοφύλων μᾶλλον ἐπεβουλεύοντο».

Περὶ τοῦ συμμείκτου τῶν κατοίκων πολλῶν χωρῶν διδάσκει καὶ ὁ Εὐριπίδης ἐν Ἐρεχθεῖ, Ἀποσπ. 362 στ. 8 ἑξ. «*αἱ δ' ἄλλαι πόλεις πεσσῶν ὁμοίαις διαφοραῖς ἐκτισμέναι, ἄλλαι παρ' ἄλλων εἰσὶν εἰσαγώγιμοι*».

Περὶ τῶν Κρητῶν λέγει ὁ Ὅμηρος ἐν σ 172 ὅτι «*Κρήτη τις γαῖ' ἔστι μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ καλὴ καὶ πίειρα, περίρρυτος· ἐν δ' ἄνθρωποι πολλοί, ἀπειρέσιοι καὶ ἐννήκοντα πόληες, ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμιγμένη· ἐν μὲν Ἀχαιοί, ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες Δωριέες τε τριχάϊκες δῖοί τε Πελασγοί*». Καὶ ὄντως ἐξ ἐπιγραφῆς εὑρεθείσης ἐν τῇ ἀνατολικῇ Κρήτῃ, ὅπου οἱ Ἐτεόκρητες, ἀποδείκνυται, ὅτι καὶ μέχρι τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος οὗτοι ἐλάλουν ἰδίαν, οὐχὶ Ἑλληνικήν, γλῶσσαν. Περὶ δὲ τῶν μεγάλων διαφορῶν, ἃς ἡ Ἑλληνικὴ αὐτόθι λαλουμένη κατὰ πόλεις καὶ χώρας εἶχε, μικρὰ μόνον ἡμεῖς σήμερον διὰ τῶν ἐπιγραφῶν μανθάνομεν.

Περὶ τῶν κατοίκων τῆς Βοιωτίας διαλαμβάνει ὁ Θουκυδ. Γ΄

61, 2 «*κτισάντων ἡμῶν τὴν Πλάταιαν ὕστερον τῆς ἄλλης Βοιωτίας καὶ ἄλλα χωρία μετ' αὐτῆς ἃ ξυμμείκτους ἀνθρώπους ἐξελάσαντες ἔσχομεν ...*». Καὶ ἀληθῶς αἱ μὲν Ἀβαὶ καὶ ἡ Ὑάμπολις τοῖς Φωκεῦσιν, ἡ δὲ Τάναγρα καὶ ὁ Ὠρωπὸς τοῖς ἀπέναντι Εὐβοεῦσι συγγενεῖς καὶ ὁμόγλωσσοι ἦσαν.

Ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων διδάσκει ὑπερβολικώτερόν πως ὁ συντάξας τὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ξενοφῶντος φερομένην Ἀθηναίων Πολιτείαν Β' 8 ὅτι οὗτοι «*ἔπειτα φωνὴν πᾶσαν ἀκούσαντες ἐξελέξαντο τοῦτο μὲν ἐκ τῆς τοῦτο δὲ ἐκ τῆς. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες ἰδίᾳ μᾶλλον καὶ φωνῇ καὶ διαίτῃ καὶ σχήματι χρῶνται, Ἀθηναῖοι δὲ κεκραμένῃ ἐξ ἁπάντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων*». Μειχτῆς γλώσσης μνείαν ποιεῖται καὶ ὁ Θουκυδίδης ἐν ϛ' 5, 2 «*Ἱμέρα ἀπὸ Ζάγκλης ᾠκίσθη ὑπὸ Εὐκλείδου καὶ Σίμου καὶ Σάκωνος, καὶ Χαλκιδῆς μὲν οἱ πλεῖστοι ἦλθον εἰς τὴν ἀποικίαν, ξυνῴκησαν δὲ αὐτοῖς καὶ ἐκ Συρακουσῶν φυγάδες στάσει νικηθέντες, οἱ Μυλητίδαι καλούμενοι· καὶ φωνῇ μὲν μεταξὺ τῆς τε Χαλκιδέων καὶ Δωρίδος ἐκράθη, νόμιμα δὲ τὰ Χαλκιδικὰ ἐκράτησεν*». Καὶ Ἡρόδοτ. Α' 146 περὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἰώνων «*τῶν Ἄβαντες* (εἰς Χίον) *μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ ὀνόματος οὐδέν, Μινύαι δὲ καὶ Ὀρχομένιοί σφι* (εἰς Τέων) *ἀναμεμίχαται καὶ Καδμεῖοι* (εἰς Πριήνην, Κολοφῶνα, Μίλητον) *καὶ Δρύοπες καὶ Φωκέες* (εἰς Φώκαιαν) *ἀποδάσμιοι καὶ Μολοσσοὶ καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ καὶ Δωριέες Ἐπιδαύριοι, ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχαται*».

Εἰς τὰς πολυειδεῖς δ' ἀναμείξεις ταύτας μᾶλλον ἢ εἰς τὴν δῆθεν ἐπίδρασιν τοῦ ὁμοίου κλίματος δύνανται ν' ἀποδοθῶσιν οὐκ ὀλίγα κοινὰ πολλαῖς διαλέκτοις καὶ ἰδιώμασιν, ἅτινα τρανὰ τεκμήρια τοῦ ἀναμείκτου ἐν ταῖς ἀρχαίαις χώραις διδάσκουσιν ἡμᾶς αἱ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαί, π. χ. ἐν τῇ Δωρικῇ Κῷ εὑρίσκομεν Ἰωνικοὺς τύπους, οἷον *δέκνυμι, δέξω, τέλεως*, καθ' ὑπερβιβασμὸν χρόνου ἀντὶ *τέλησς*, *ξυλέων* (γεν. πληθ.), ἐκ τοῦ *ξυλή*. Ἐν Ἐρετρίᾳ, ὑπὸ τῶν Φθιωτῶν Ἀχαιῶν κτισθείσῃ, παρὰ τὰ Ἰωνικὰ τῶν

Εὐβοέων ἀπαντῶσι καὶ ἴχνη Θεσσαλικά, οἷον *Πολύοκτος* ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἐρετρίᾳ· ἐν Χίῳ πρότερον ὑπὸ τῶν Ἀβάντων, Αἰολικοῦ φύλου κατοικουμένῃ (Παυσαν. Ζ′ 416) καὶ ἔπειτα ὑπὸ τῶν Ἰώνων καταληφθείσῃ, ἀναγινώσκονται Αἰολικοὶ τύποι *λάβωισι, πρήξοισι*, ἔτι δὲ τὰ ὁμοίως Αἰολικὰ καὶ Χῖα κλιτὰ ἀριθμητικά, *δέκων, πεντηκόντων* κλπ., τὸ *Πελινναῖοι* (πρβλ. *Πέλιννα* πόλις τῆς Ἱστιαιώτιδος), *Ἄργεννον* κττ. Ἐν Δελφοῖς, ἔνθα ἐλαλεῖτο ἡ τῶν Φωκέων, ἤτοι τῶν βορείων Ἑλλήνων διάλεκτος ἀπαντῶσι καὶ τύποι παρὰ μόνοις τοῖς Αἰολεῦσιν ἄλλως ἀπαντῶντες, οἷον *συλήοντες, μαστιγώων*, (τὸ *ποιείμενος* καὶ τὸ ὅμοιον αὐτῷ *καλείμενος* ἀπαντῶντα καὶ ἐν τῇ Λοκρίδι οὐκ Αἰολικά). Ἴχνη τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου ἀνευρίσκονται καὶ ἐν τῇ Κύπρῳ, λ. χ. ὑπερσυντελ. *ὀμώμοκον* κατὰ τὸ *ἐπέφυκον, ἐμέμηκον* τοῦ Ὁμ. καὶ *ἐπέστακε* Αἰολ. ἐπιγρ., ἔτι *ἔροτις, Μύρρα* κοινὰ ἀμφοτέραις.

Καθ' ὃν τρόπον ἐν τῇ Ἰκαρίᾳ διαλέκτῳ εὕρομεν διαφόρων διαλέκτων λείψανα, οὕτω παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ τῆς ἀρχαίας Παμφυλίας, ἡ ὁμοιάζει μὲν τῇ Κρητικῇ κατὰ τὴν μετάθεσιν τῶν ὑγρῶν, *Ἀφορδίσιυς, Φορδισίου, Πρειία, Πρειίας* = Περγίας κττ. καὶ τῇ ἄκρᾳ Δωρίδι κατὰ τὴν ἀντέκτασιν τοῦ *ο* εἰς *ω, ὦσα, δαμιοργίσωσα* κττ., τὸ ἐπίθετον *ἱαρός* καὶ τό *-τι* ἀντὶ *σι* (*φίκατι, περτί*), ὁμοιάζει δὲ καὶ τῇ Ἀρκαδικῇ καὶ Κυπρίᾳ, ὅτι ἡ ἑν. γεν. τῶν πρωτοκλίτων λήγει εἰς *αῦ*, *Ὑδραμούαῦ* ὅπως καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ Κύπρῳ, ὅτι τὸ *ι* πρὸ φωνήεντος ἐσχίζετο ὅπως καὶ ἐν Κύπρῳ εἰς *ιι*, *ϝέτιια* (Κυπρ. *ϝέπιια*) *Ηιαροῖσι, διιά, πόλιι* (Κυπρ. *πτόλιjι*), ὅτι τὸ *ν*, ὅπως ἐν Κύπρῳ, ἀπὸ τοῦ *νδ* ἀποβάλλεται, *ἀδριjῶνα, ἀδρί, Ἐστϝέδιιυς* = Ἀσπένδιος κττ., καὶ μετὰ τοῦ *τ* ἑνοῦται εἰς *δ*, *πεδεκαίδεκα, γίνωδαι, κάθηδυ* κττ.

§ 14. *Διαίρεσις τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων.* Ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀναμείξεως ταύτης καὶ τῆς ἐντεῦθεν ποικιλίας οὔτε ἡ εἰς δύο μέρη διαίρεσις (*Ἰωνική-Ἀττική* μετὰ τοῦ *η* καὶ ἡ λοιπὴ Ἑλληνικὴ μετὰ τοῦ *ᾱ*) οὔτε ἡ εἰς τρεῖς οὔτε ἡ εἰς τέσσαρας διαλέκτους (*Αἰολικήν, Δωρικήν, Ἰωνικήν*, ἢ *Αἰολι-*

κήν, Δωρικήν, Ἰωνικήν, Ἀττικὴν) εἶναι ἐπιστημονικῶς ὀρθή· διότι πάντοτε κατὰ πᾶσαν διαίρεσιν λαμβάνονται μὲν καὶ ἐξαίρονταί τινα φαινόμενα ὡς χαρακτηριστικὰ καὶ ἀποδεικτικὰ συγγενείας, παρασιωπῶνται δ' ἄλλα, πολλάκις μάλιστα ἀρχαιότερα, ὅπως λ. χ. συμβαίνει κατὰ τὴν εἰς δύο διαίρεσιν, εἰς Ἰωνικὴν-Ἀττικὴν καὶ λοιπὴν Ἑλληνικήν, ἐν ᾗ ἡ βάσις *η-ᾱ* εἶναι ἱκανῶς ὀψιγενής. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τὰς διαιρέσεις ταύτας ἄλλοτε μὲν συνάπτονται εἰς ἓν διάλεκτοι σφόδρα διαφέρουσαι ἀλλήλων, λ. χ. εἰς τὴν Αἰολικὴν ὑπάγεται καὶ ἡ σφόδρα δωρίζουσα Βοιωτική, καὶ εἰς τὴν Δωρικὴν ἡ Ἀργεία ἡ τὰς μεγίστας διαφορὰς ἀπὸ τῆς λοιπῆς Δωρίδος ἐμφαίνουσα καὶ ἡ μέγιστον ἀπὸ τῆς Λακωνικῆς διαφέρουσα Σικελική, ἔτι δὲ καὶ ἡ ὅλως ἰδίαν ἀνάπτυξιν σχοῦσα Κρητικὴ κλπ., ἄλλοτε δὲ διαχωρίζονται ὅσαι κατ' ἀλήθειαν στενῶς πρὸς ἀλλήλας συνδέονται, λ. χ. οἱ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, οἱ Ἠπειρῶται καὶ Μακεδόνες, οἱ Αἰνιᾶνες, οἱ Φθιῶται, οἱ Λοκροί, οἱ Φωκεῖς, ἔπειτα ἐν Πελοποννήσῳ οἱ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ καὶ Ἤλιδι κατοικοῦντες ἐλάλουν μετὰ τῶν Δωριέων μίαν καθόλου διάλεκτον, ἀλλ' ὅμως διασπῶνται ἀπ' αὐτῶν.

Καθόλου δ' εἰπεῖν τῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλην. διαλέκτων ἕνεκα ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν λόγων οὕτω ποικίλης γενομένης, εἶναι ἀδύνατον ἡμῖν σήμερον νὰ καθορίσωμεν τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεις διὰ μιᾶς προτάσεως, οἵαν ἐμφαίνομεν ὁρίζοντες τὴν συγγένειαν αὐτῶν οὕτως ἢ ἄλλως· τοῦτο μανθάνει τις εὐκόλως παρατηρῶν, ὅτι κατὰ λόγον τῶν γνωρισμάτων, ἃ ἐκ τῶν παρεχομένων πολλῶν καὶ ποικίλων ἐν αὐταῖς λαμβάνομεν ἑκάστοτε ὡς βάσιν διαιρέσεως, εἰς ἄλλην ἑκάστοτε καταντῶμεν διαίρεσιν αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ἂν λάβωμεν βάσιν διαιρέσεως τὴν τροπὴν τοῦ ἀρχαίου ᾱ εἰς *η*, διαιροῦμεν εἰς δύο μέρη, ἤτοι τοῦτο μὲν Ἀττικὴν-Ἰωνικήν, τοῦτο δὲ πάσας τὰς λοιπάς· ἂν δ' ὅμως τὴν τροπὴν τοῦ *τι* εἰς *σι*, διαιροῦμεν τοῦτο μὲν εἰς Ἰωνικήν, Ἀττικήν, Ἀρκαδίαν, Κυπρίαν, Λεσβίαν, *(κελεύωνσι κελεύωΗι κελεύωισι)*, τοῦτο δὲ εἰς πάσας τὰς λοιπὰς *(κελεύωντι κελεύωνθι κελεύουνθι)*. Ἂν δὲ τὴν

χρῆσιν τοῦτο μὲν τῶν διπλῶν ὑγρῶν καὶ ἐρρίνων, τοῦτο δὲ τῶν ἁπλῶν μετ' ἀντεκτάσεως (*κρίννω ἔκριννα, στέλλαι, ἀέρρω* καὶ *κρῖνω ἔκρῖνα, στεῖλαι, ἀείρω*), τότε ἡ μὲν Λεσβία καὶ ἡ Θεσσαλικὴ ἀπαρτίζουσι τὸ ἓν μέρος, πᾶσαι δὲ αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι τὸ ἕτερον. Ἂν πάλιν τὰ συμπλέγματα *λϝ, ρϝ, νϝ* καὶ τὰς τύχας αὐτῶν, τότε ἡ Λεσβία συνάπτεται μετὰ τῆς Θεσσαλικῆς, Βοιωτικῆς, Ἀρκαδικῆς, Λακωνικῆς, Ἡρακλεωτικῆς, Μεσσηνίας, Ἀργείας, Κορινθίας καὶ Ἀττικῆς (*ἔπερος (ἐπι+ἔριον), ἕνεκα, ξένος*), ἡ δὲ Ἰὰς μετὰ τῆς Κρητικῆς καὶ τῆς τῶν λοιπῶν Δωρικῶν νήσων (ἀπὸ Θήρας μέχρι Ῥόδου, Κνίδου καὶ Ἁλικαρνασσοῦ) καὶ τῆς Κυρηναϊκῆς (*οὖρος, ἐπίουρος, οὐρεῖα, ὠρεῖα·* φυλακτήρια, ξεῖνος Ὁμ., *Ξηνοκλῆς* (Ῥόδῳ), Ξηνιάδας (Ἀκράγαντι), Ξήνιος (Κυρήνῃ) κττ. Ἂν δὲ πάλιν τὸ ψιλωτικόν, συνάπτεται ἡ Ἰὰς τῆς Ἀσίας μετὰ τῆς Ἀσιατικῆς Αἰολίδος πρὸς δὲ μετὰ μέρους τῆς Κρητικῆς καὶ Ἠλείας· ἂν τὸ διπλοῦν *ττ* ἀντὶ *σσ*, συνάπτεται ἡ Ἀττικὴ μετὰ τῆς Ἠπειρωτικῆς, Βοιωτικῆς καὶ Κρητικῆς· ἂν τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ *ρσ* εἰς *ρρ*, ἡ Ἀττικὴ μετὰ τῆς Μακεδονικῆς (*Κορράτας*), Ἀρκαδίας (*ἀρρέντερον*), τῆς Θηραίας (*Θαρ[ρ]ύμαρΗος*), τῆς Εὐβοϊκῆς, τῆς Ἠλείας κλπ. Καθόλου ἄρα πᾶν γνώρισμα ληφθὲν ὡς βάσις ἐπ' ἄλλην ἄγει διαίρεσιν τῶν διαλέκτων οὔτε ἀμείνονα οὔτε χείρονα τῶν προτέρων. Διὰ πάντα ταῦτα ἀντὶ οἱασδήποτε διαιρέσεως ἤτοι ἀντὶ πάσης βεβιασμένης ὑπαγωγῆς τῶν διαλεκτικῶν φαινομένων καὶ σχέσεων εἰς ἓν σχῆμα, ὀρθότερον φαίνεται νὰ καταταχθῶσι κατὰ σειρὰν αἱ διάλεκτοι, νὰ περιγραφῶσι συντόμως καὶ παρασταθῶσι τὰ κυριώτατα ἑκάστης φαινόμενα καθ' ὅσον εἶναι γνωστά, νὰ ὑποδεικνύωνται δ' ἅμα καὶ αἱ πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητες.

§ 15. *Περιγραφὴ τῶν χαρακτήρων ἑκάστης διαλέκτου.* Ἡ Ἰωνικὴ διάλεκτος χαρακτῆρας κυρίους εἶχε α) τὴν τροπὴν εἰς *η* παντὸς ἀρχαίου μακροῦ *α* καὶ παντὸς ᾱ προελθόντος ἐξ ἀντεκτάσεως κατ' ἀποβολὴν τοῦ *σ*, *φήμη, καλή, *ασμε - ἀμμε-ἀμε-ἡμεῖς, *χανσος-χαννος-χᾱνὸς-χηνὸς* κλπ.· β) τὴν τροπὴν τῆς συλλαβῆς *-τι* εἰς *-σι* καὶ ἐν αἷς περιπτώσεσιν ἐσῴζετο ἐν τῇ Δωρικῇ

διαλέκτῳ, *πέρυσι, πλησίον, τίθησι, φησί, φασί, λέγουσιν* κλπ.· γ) τὴν ἀπὸ ἱκανῶς παλαιῶν χρόνων ἀποβολὴν τοῦ F, ὥστε, ἐξαιρουμένων τῶν Ὁμ. ἐπῶν, ἐλάχιστα μόνον αὐτοῦ ἴχνη εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε ἐν τοῖς μνημείοις τῆς διαλέκτου ταύτης, *Fιώ, Ὀ*F*ατίης* ἐπὶ Χαλκιδικῶν ἀγγείων, F*ιφικαρτίδης* καὶ *ἀ*F*υτοῦ* ἐκ Νάξου κττ. (ὅτι τὸ F ἦν παλαιότερον καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ εὔχρηστον, ἀποδεικνύει ἡ παρ' Ὁμήρῳ χρῆσις αὐτοῦ)· δ) τὴν συχνοτέραν ἢ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀνοχὴν τῆς χασμωδίας· ε) τὸ εὐφωνικὸν *ν* (τῶν Δωρικῶν ἰδιωμάτων μόνον τὸ Ἡρακλεωτικὸν παρέχει δοτικὰς πληθυντικὰς μετὰ τοῦ ν, *ποιόντασσιν* καὶ τῶν Αἰολικῶν μόνη ἡ Θεσσαλικὴ διάλεκτος παρέχει *χρέμασιν).*

Ἐπειδὴ οἱ Ἴωνες ἀρχαιόθεν δὲν κατεῖχον γεωγραφικῶς συνεχῆ χώραν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς θαλάσσης πολλαχῶς κατατεμνομένην, καὶ ἐπειδὴ διὰ τῶν ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἀρξαμένων ἀποικιῶν διεσπάρησαν ὅσον οὐδεμία ἄλλη Ἑλληνικὴ φυλὴ (ἀπὸ Μασσαλίας μέχρι Χαλκιδικῆς καὶ Εὐξείνου Πόντου καὶ Ναυκράτιδος), διὰ ταῦτα ἡ διάλεκτος αὐτῶν διεσχίσθη εἰς πολλὰ ἰδιώματα ἱκανῶς διάφορα ἀλλήλων. Μέρη ταύτης εἶναι α) ἡ Ἰὰς τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς ἐπὶ τῆς Χαλκιδικῆς, Σικελίας καὶ Ἰταλίας, β) ἡ Ἰὰς τῶν Κυκλάδων, γ) ἡ Ἰὰς τῆς Ἰωνίας ἐν Ἀσίᾳ, ἐπὶ τῶν παρακειμένων νήσων καὶ ἐν ταῖς ἀποικίαις. (Ἡ ὁμοιότης αὕτη τῶν Ἰωνικῶν διαλέκτων ἑρμηνεύεται ἱστορικῶς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ἐξ Ἀττικῆς καὶ ἐξ Εὐβοίας ἀπῆλθον οἱ τὴν Ἰωνίαν οἰκίσαντες). Καὶ πρῶτον ἡ Ἰὰς τῆς Εὐβοίας διεστέλλετο τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς Ἰάδος διὰ τῶν ἀκολούθων: ὅτι ἔρρινον ἢ ὑγρὸν + F ἡπλοποιήθη ἐν αὐτῇ ἄνευ ἀντεκτάσεως, *ξένος, Δόριττος, Κόρων* κττ.· ὅτι τὸ *ρσ* ἀφωμοιώθη εἰς *ρρ*, *Δημοθαρρίδης, Θαρριπίδης, Ὄρριππος*· ὅτι τὴν γενικὴν τῶν εἰς *-ις* κυρίων ὀνομάτων ἐσχημάτιζεν ὁμοίως τῇ Ἀττικῇ εἰς *-ιδος*. αἱ δὲ λοιπαὶ Ἰάδες εἰς *-ιος (Δημοχάριος, Πρωτοχάριος)*· ὅτι τὰ ἐκ τοῦ *-κλέος* σύνθετα κύρια ὀνόματα λήγουσιν ἐν αὐτῇ (ἰδίως ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ Στύροις) εἰς *-κλέης*, οὐχὶ εἰς *-κλῆς*. (Μικροτέρα ὑποδιαίρεσις τῆς Εὐβοϊκῆς Ἰάδος ἦν ἡ Ἐρετριακή, ἐν ᾗ

κατὰ τὴν Δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀνεπτύχθη *ῥωτακισμός*, ἤτοι τροπὴ τοῦ μεταξὺ φωνηέντων σ εἰς ϱ, οἷον *Κτήϱιππος*, *ὁπόϱοι*, *ἄϱχουϱιν* κλπ.). Ἔπειτα ἡ Ἰὰς τῶν Κυκλάδων διεστέλλετο τῆς Εὐβοϊκῆς, ὅτι τὰ εἰς *κλῆς* κύρια ὀνόματα συνηρημένως ἐξέφερε καὶ τῶν εἰς *-ις* τὴν γενικὴν εἰς *-ιος* ἐσχημάτιζεν, ὅτι διέστελλεν (ἔν τισι νήσοις) τὸ ἀρχαῖον ē-*η* τοῦ ἐκ τοῦ ᾱ προελθόντος *η* ἐπὶ μακρὸν χρόνον (μέχρι τοῦ 400 π. Χ.). Καὶ τέλος ἡ Ἰὰς τῆς Ἰωνίας, τῶν παρακειμένων νήσων καὶ τῶν πολυπληθῶν ἀποικιῶν· αὕτη ἐχαρακτηρίζετο α') διὰ τῆς ἀσθενοῦς προφορᾶς τοῦ δασέος πνεύματος ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἕκτου αἰῶνος π. Χ., ὥστε τὸ πρὸ τούτου ψιλὸν δὲν ἐτρέπετο εἰς δασύ, πρβλ. *οὐκ οἷος*, *τοὐϱμοκϱάτεος*, *ἀπίκετο*, *κατήμενος* (ὅτι τὸ ψιλωτικὸν ἀλλότριον τῶν Ἰώνων τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Κυκλάδων, ἐλέχθη καὶ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ' σελ. 483—4)· β') διὰ τῆς ἰδιαζούσης προφορᾶς τῶν διφθόγγων *αυ*, *ευ*, *ὡς αο*, *εο*· γ') διὰ τοῦ *κ* ἀντὶ τοῦ *π* ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις καὶ τοῖς ἀντωνυμικοῖς ἐπιρρήμασι, *κόσος*, *ὅκως*, *κῶς* κττ. (Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἡ χρῆσις τοῦ *κ* ἀντὶ τοῦ *π* δὲν ἀποδείκνυται διὰ τῶν Ἰωνικῶν ἐπιγραφῶν). Περὶ τῶν Ἰώνων τούτων μαρτυρεῖ ὁ Ἡρόδοτος Α 142 ὅτι «γλῶσσαν οὐ τὴν αὐτὴν οὗτοι νενομίκασι, ἀλλὰ τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐτῶν πρώτη κεῖται πόλις πρὸς μεσαμβρίην, μετὰ δὲ Μυοῦς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοικέαται κατὰ ταὐτὰ διαλεγόμεναί σφισι· αἵδε δὲ ἐν τῇ Λυδίῃ, Ἔφεσος, Κολοφών, Λέβεδος, Τέως, Κλαζομεναί, Φώκαια· αὗται δὲ αἱ πόλιες τῇσι πρότερον λεχθείσῃσι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφίσι δὲ ὁμοφωνέουσι. Ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλιες, τῶν αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον, ἡ δὲ μία ἐν τῇ ἠπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραί. Χῖοι μέν νυν καὶ Ἐρυθραῖοι κατὰ τωὐτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ' ἑωυτῶν μοῦνοι. Οὗτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες γίνονται». Τοὺς τέσσαρας τούτους χαρακτῆρας γλώσσης ἢ τρόπους παραγωγῶν ἤ, ὅπως θὰ ἐλέγομεν σήμερον, τὰ τέσσαρα ταῦτα ἰδιώματα οὔτε οἱ ἀρχαῖοι γραμματικοὶ ἐδίδαξαν, οὔτε ἡμεῖς

σήμερον διὰ τῶν ἐπιγραφικῶν ἢ ἄλλων μνημείων δυνάμεθα νὰ ἐξεύρωμεν. Διότι αἱ σῳζόμεναι Ἰωνικαὶ ἐπιγραφαὶ καὶ ὀλίγαι σχετικῶς εἶναι καὶ σχεδὸν πᾶσαι οὐχὶ παλαιότεραι τοῦ Ε' αἰῶνος, ὅτε ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἀττικῆς ἡγεμονίας ἤρχετο νὰ ἐκβάλλῃ τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον. Ἴσως ὁ Ἡρόδοτος οὐχὶ γραμματικοὺς τύπους καὶ φθόγγους ἀλλὰ λέξεις ἰδιαζούσας ἑκάστοις εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν διαίρεσιν ταύτην. Διότι αἱ μὲν γραμματικαὶ διαφοραὶ αἱ ἰδιάζουσαι μιᾷ μόνῃ τῶν τεσσάρων τούτων μερίδων εἶναι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἐλάχισται, λ. χ. *ἱερέω* γεν. ἐν Μιλήτῳ, *δημιοργὸς* ἐν Σάμῳ καὶ εἴ τι ἄλλο, τὰ δὲ λοιπὰ ἰδιοτροπώτερα νομιζόμενα εἶναι ἐπ' ἀληθείας κοινὰ δύο ἢ πλείοσι τούτων. Ὁ δὲ λεξιλογικὸς πλοῦτος τῶν πόλεων τούτων θὰ ἦτο κατὰ λόγον τῶν παροικούντων βαρβάρων διαφόροις ξένοις στοιχείοις ἀνάμεικτος καὶ δὴ ποικίλος, διὸ μάλιστα διάφορος ὁ τῶν ἐν Καρίᾳ πόλεων ἀπὸ τοῦ τῶν ἐν Λυδίᾳ (*ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν*). Ὁ Ἡρόδοτος οὐκ ἠπίστατο τὸ γλωσσικὸν ἀξίωμα ὅτι χαρακτηριστικὸν τῶν γλωσσῶν καὶ διαλέκτων δὲν εἶναι ὁ τῶν λέξεων θησαυρός, ἀλλὰ τὸ τυπικὸν καὶ οἱ φθόγγοι.

Ὅπως δὲ τοπικῶς οὕτω καὶ χρονικῶς δυνάμεθα νὰ διαστείλωμεν τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον, καθ' ἃ ἤδη οἱ ἀρχαῖοι ἐποίουν, εἰς ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν, θεωροῦντες ἀρχαίαν τὴν τοῦ Ὁμήρου, οὗ δὲν δύναται ἀκριβῶς νὰ ὁρισθῇ ὁ χρόνος, καὶ νεωτέραν τὴν τῶν ἐλεγειακῶν καὶ ἰαμβογράφων, τὴν τοῦ Ἡροδότου, Ἱπποκράτους κλπ. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι παρ' Ὁμήρῳ τὸ F ἀπαιτεῖται πολλαχοῦ ἀναγκαίως ὑπὸ τοῦ μέτρου καὶ ἀποκαθίσταται, ἐνῷ ἐκ τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Ἀρχιλόχου (μικρὸν μετὰ τὸ 700 π. Χ.) καὶ τοῦ Σημωνίδου μανθάνομεν, ὅτι τὸ F ἀρχομένου τοῦ 7ου αἰῶνος εἶχεν ὅλως ἐκλίπει ἐκ τῆς διαλέκτου τῶν Ἰώνων ἔν τε τῇ Ἰωνίᾳ καὶ ταῖς Κυκλάσιν. Παρ' Ὁμήρῳ συχνότατον τὸ ἀσυναίρετον, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Ἰώνων ἰαμβογράφων καὶ ἐλεγειακῶν καὶ τῶν Ἰωνικῶν ἐπιγραφῶν διδασκόμεθα ὅτι ἡ συναίρεσις ἐπ' αὐτῶν εἶχε μεγάλως ἐπιδώσει, ὥστε οὔτε τῶν εἰς *-αω* οὔτε τῶν εἰς *-οω* ῥη-

μάτων ἐλέγοντο ὑπ' αὐτῶν ἀσυνάλειπτοι τύποι, οὔτε δύο ὅμοια φωνήεντα, λ. χ. *εε, οο, αα* κττ. ἦσαν ἀνεκτά, οὔτε τὸ *οε* κτλ. μόνον δὲ τὰ συμπλέγματα *εα, εο, εω* παραμένουσιν ἐν αὐτοῖς ἀπαθῆ (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΓ' (καὶ ἐν τοῖς μετατυπωθεῖσιν *Ἐλέγχοις* καὶ *Κρίσεσιν*) σελ. 484 καὶ κατωτέρω τὰ περὶ συναιρέσεως). Ὁμοίως φεύγει ἡ νεωτέρα Ἰὰς τὸ εὐφωνικὸν *ν*, μεταχειρίζεται δὲ ἡ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ *κῶς, ὅκως* κττ. ἀντὶ *πῶς, ὅπως, δέκομαι* ἀντὶ *δέχομαι, δέκνυμι, ἔδεξα, δέξις* ἀντὶ *δείκνυμι, ἔδειξα, δεῖξις, κρέσσων, μέζων, ἑσσοῦμαι, ἔωθα, αὖτις, ἐνθαῦτα, ἐνθεῦτεν, κιθών, κύθρη, ἵλεος, βασιλέος, Ἀχιλλέος, ἀξιόχρεος, τῆς νεός, αἱ νέες* κλπ. πιθανῶς καὶ *ἀλήθεια, εὔνοια* κττ. οὐχὶ δ' ἀληθείη, εὐνοίη (πρβλ. Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΓ' σελ. 433), *Ἰοῦν, Λητοῦν* κττ., *τῆς πόλιος, ἡ πρῴρη, ἡ Σμύρνη, μέγαθος, μεγάθεος, ἔρσην, τέσσερες, μεσαμβρίη, ἀμφισβατέω, ἀμφισβασίη, λάξομαι, λάξις, ἐλάφθην, λάψομαι, ὀγδώκοντα, ἔνωσεν, ἔβωσεν, ὦν (=οὖν), ἑωυτοῦ, θωῦμα, ἄν*, οὐχὶ κέν, κττ. Ἐν τῇ αὐξήσει χωρεῖ ἡ νεωτέρα Ἰὰς ὁμαλώτερον ἢ ὁ Ὅμηρος, διότι τὴν συλλαβικὴν παραλείπει μόνον ἐπὶ τῶν θαμιστικῶν χρόνων εἰς *-σκον* καὶ ἐπὶ τοῦ ὑπερσυντελίκου.

Τῶν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἰάδι ἀπαντώντων τούτων φαινομένων καὶ χαρακτηριζόντων αὐτὴν ἔνια πάντως ὑπῆρχον καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, ἀλλ' ἂν ἀπείχετο αὐτῶν ὁ Ὅμηρος ἢ ἄν, ὅπερ πιθανώτερον, ὑπὸ τῶν καταγραψάντων ἔπειτα τὰ ἔπη αὐτοῦ εἰσήχθησαν εἰς τὸ κείμενον αὐτοῦ τὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ εὔχρηστα ἀντὶ τῶν ἀρχαίων Ἰωνικῶν, ἄγνωστον ἡμῖν. Βεβαίως τὸ *δέκομαι* (πρβλ. *προδοκῆσι* παρ' Ὁμ.), *κρέσσων, μέζων* κττ. εἶναι ἀρχαιοπρεπέστερα τῶν *δέχομαι, κρεῖσσον, μείζων*.

Ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος ἦτο μὲν συγγενὴς τῆς Ἰάδος, διότι, καθ' ἃ ἐλέχθη, πολλοὶ τῶν Ἰώνων εἶχον ἀποικίσει ἐκ τῆς Ἀττικῆς, διεστέλλετο δ' ὅμως ταύτης κατὰ τὰ ἀκόλουθα:

α) ὅτι παρέχει *α* μακρὸν κατόπιν τοῦ *ρ, ι, ε*, (οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ

υ, πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν Α΄ σελ. 538 κέξ.) οὐχὶ *η* ὅπως ἡ Ἰάς, πρβλ. *σοφία, χώρα, γενεά.*

β) ὅτι διὰ τῆς συναλοιφῆς φεύγει τὴν χασμωδίαν ὑπὲρ πάσας τὰς ἄλλας διαλέκτους.

γ) ὅτι ἀντὶ *σσ* παρέχει *ττ*.

δ) ὅτι ἀντὶ *ρσ* παρέχει διπλοῦν *ρρ*.

ε) ὅτι πολλαὶ λέξεις ἄρχονται ἀπὸ *τ* ἀντὶ *σ*, ὅπως ἐν ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις, *τήμερον, τῆτες, τεῦτλον* κλπ. (Ὁ λεγόμενος *Ἀττικὸς διπλασιασμὸς* καὶ ἡ *Ἀττικὴ σύνταξις* οὐ μόνον Ἀττικά, καθὼς οὐδὲ τὸ Αἰολικὸν λεγόμενον Ϝ οὐχὶ μόνοις τοῖς Αἰολεῦσιν ἀνῆκεν).

Οἱ ἀρχαῖοι παρατηροῦσιν ὅτι καὶ ἡ Ἀττικὴ διαιρεῖται εἰς ἀρχαίαν μέσην καὶ νεωτέραν (πρβλ. Στράβωνος Η΄, σελ. 333 «τὴν μὲν Ἰάδα τῇ παλαιᾷ Ἀτθίδι τὴν αὐτήν φαμεν», καὶ Διονυσ. Ἁλικαρν. περὶ Θουκυδ. κεφ. 23 «τὴν ἀρχαίαν Ἀτθίδα μικράς τινας ἔχουσαν διαφορὰς παρὰ τὴν Ἰάδα»). Καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας χρόνον ὥριζον ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τῆς Ἀττικῆς γραμματείας μέχρι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου συμπεριλαμβανομένου, τῆς δὲ μέσης ἀπὸ τοῦ τέλους τούτου μέχρι τοῦ Δημοσθένους, τῆς δὲ νέας ἀπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ ἑξῆς. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι ἂν παραλίπωμεν τὰς κοινὰς τοῖς Ἴωσι καὶ Ἀττικοῖς λέξεις, πλείονας οὔσας φύσει ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις ἢ ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις, ἀλλ' οὐχ ἱκανὰς εἰς διαίρεσιν καὶ καταρτισμὸν περιόδων, ἔνια τῶν φθογγικῶν χαρακτηριστικῶν, ἅτινα ὡς χαρακτῆρες τῆς παλαιᾶς Ἀτθίδος μνημονεύονται, δὲν εἶναι ἀληθῆ, ἐπειδὴ τὸ *ττ* καὶ *ρρ* ἀπαντῶσιν καὶ ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς· δῆλον ἄρα ὅτι ἀρχαιόθεν ἐλέγετο ἐν τῇ Ἀττικῇ *κιττός, γλῶττα, πράττω, ἄρρεν, θάρρος* κττ., οἱ δὲ πρὸ τῶν κωμικῶν συγγραφεῖς κατὰ μίμησιν τῶν ἀρχαιοτέρων Ἰώνων συγγραφέων ἔγραφον *σσ, ρσ*. Ἀλλ' ἂν μὴ ταῦτα εἶναι ἀποδεικτικά, ὑπάρχουσιν ἄλλα φωνητικὰ καὶ τυπικὰ χαρακτηριστικά, ἅτινα, ἀναπτυχθέντα κατὰ τὸν Ε΄ καὶ Δ΄ αἰῶνα π. Χ. ἱκανοῦσιν ἡμᾶς

εἰς τὴν διάκρισιν παλαιᾶς καὶ νέας Ἀττικῆς· λ. χ. ἡ κατάληξις τῆς πληθ. δοτ. τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων ἔληγεν πρότερον εἰς *-ησι,-ασι (-ησι,-ᾳσι), -οῖσι,* ἀπὸ δὲ τοῦ 420 κἑξ. (ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς) μόνον εἰς *-αις-οις*· ἡ ὀνομ. πληθ. τῶν εἰς *-εὺς* ἦν *-ης, οἱ βασιλῆς, οἱ ἱππῆς* κττ., ἀπὸ δὲ τοῦ 378 κἑξ. καὶ *βασιλεῖς, ἱππεῖς.* Τὸ πρῶτον ἑν. πρόσωπον τοῦ ἐνεργητ. ὑπερσυντ. ἔληγε πάλαι παρὰ τοῖς δραματικοῖς τοῦ Ε΄ αἰῶνος καὶ παρὰ Πλάτωνι εἰς *-η* (ἐκ τοῦ *-εα*), (πρβλ. Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμῇ τόμ. Α΄ 39 κἑξ.), ἀλλ' ἔπειτα μετεπλάσθη εἰς *-ειν*· τὸ πρῶτον ἑν. πρόσωπον τοῦ παρατατ. τοῦ *εἰμὶ* ἦν *ἦ*, ἔπειτα ἐγένετο *ἦν*· τὸ γ΄ πληθ. τοῦ μέσου παρακειμένου καὶ ὑπερσυντ. ἔληγε πάλαι πολλάκις εἰς *-αται, -ατο*, διὸ καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ *ἐφθάραται, ἐτετάχατο*, ἀλλ' ἔκτοτε ἀπόλλυται ὁ σχηματισμὸς οὗτος· ἡ ἑν. γεν. τῶν εἰς *-ης -ους* κυρίων ὀνομάτων σχηματίζεται ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Δ΄ π. Χ. αἰῶνος κἑξ. κατὰ τὰ δευτερόκλιτα εἰς *-ου, τοῦ Ἀντιφάνου, τοῦ Δημοσθένου, τοῦ Σωκράτου*· τὸ *ηι* καὶ *ει* συγχέονται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ΄ αἰῶνος κἑξ., διὸ καὶ συνέπεσεν ἡ ὑποτ. καὶ ἡ ὁριστ. καὶ τὸ εἰς *η* δεύτερον ἑν. πρόσωπον τῆς μέσης φωνῆς· ἕνεκα τούτου τὸ *κλῄς, παρῃά, Πεντελῃκός, Ἀριστῄδης* κττ. ἐγράφοντο ἔκτοτε διὰ τοῦ *ει*· οἱ τῆς εὐκτικῆς τύποι εἰς *-σειας, -σειε, -σειαν* ἐπικρατοῦντες κατὰ τὴν Ε΄ ἑκατονταετηρίδα ἄρχονται κατὰ τὴν Δ΄ ὑποκύπτοντες τοῖς ὁμαλωτέροις εἰς *-σαις, -σαι, -σαιεν*, ὑφ' ὧν καὶ ἐκβάλλονται τελευταῖον. Ὁμοίως ἐλέγετο ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ Ἀττικῇ *ᾖα, ᾔεισθα, ᾔει(ν), ᾖσαν* καὶ *ᾔδη, ᾔδησθα, ᾔδει(ν)*, ἐν δὲ τῇ νεωτέρᾳ *ᾔειν, ᾔεις, ᾔει, ᾔεσαν, ᾔδειν, ᾔδεις, ᾔδει* κττ. κττ.

Καὶ λεξιλογικῶς διέφερεν ἱκανῶς ἡ ἀρχαία τῆς νεωτέρας, ὅπως μανθάνει ἕκαστος παραβάλλων τὸν λόγον τῶν τραγικῶν πρὸς τὸν τῶν κωμικῶν καὶ πεζογράφων, διότι βάσις τῆς γλώσσης τῶν τραγικῶν εἶναι καθόλου εἰπεῖν ἡ ἐν Ἀθήναις χρῆσις κατὰ τοὺς χρόνους τῆς γενέσεως τῆς τραγῳδίας, βάσις δὲ τῶν κωμικῶν καὶ τῶν πεζογράφων ἡ ἀπὸ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου

καὶ ἑξῆς χρῆσις, πρβλ. ***ἦν*** παρὰ τοῖς τραγικοῖς, ***ἂν*** δὲ παρὰ τοῖς κωμικοῖς κτλ.

Ἡ Αἰολικὴ διάλεκτος, ἧς χαρακτῆρες α) τὰ χειλικὰ ἀντὶ τῶν ὀδοντικῶν, ἐὰν ταῦτα προῆλθον ἐξ ἀρχαίων ὑπερωϊκῶν, ἔκειντο δ' ἐν ἀρχῇ λέξεως καὶ μετ' αὐτὰ εἵπετο ὁ φθόγγος ε, η, οἷον *πέτταρες, βέλλειτει, φὴρ* κλπ.· β) ἡ ἀφομοίωσις (ἂν ἦτο διάφορον) τοῦ τελικοῦ συμφώνου τῆς προθέσεως συγκοπτομένης πρὸς τὸ ἀρκτικὸν τῆς ἑπομένης λέξεως καὶ ἡ διατήρησις τῶν διπλῶν συμφώνων τούτων. πρβλ., *κάμμορε, κάββαλε, ὑββάλλειν* κλπ.· γ) ἡ χρῆσις κωφοτέρων φθόγγων ο, *υ* (=ου) ἀντὶ *α, ο,* μάλιστα δὲ *ορ ρο* ἐκ τοῦ *ṛ* φωνήεντος καὶ ἴσως *ολ* ἐκ τοῦ *ḷ* ἀντὶ τοῦ συνήθους ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλην. *αρ, ρα, αλ*- οἷον *στροτός, ὀλλής, ἄμυδις, ἄλλυδις, δεκόταν* κλπ.· δ) ἡ χρῆσις τοῦ ε ἀντὶ α ἔν τισι λέξεσι, (*κρέτος, θέρσος*), ε) ὁ μεταπλασμὸς πολλῶν συνηρημένων ῥημάτων εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς-*μι* καὶ τῶν μετοχῶν τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου εἰς τὴν τῶν βαρυτόνων, ἤτοι εἰς *-ων οντος* (*ὄρημι, ὄρημι, πεπληρώκοντα, κεκλήγοντες,* ϝεϝ*υκονομειόντων, πεφειράκοντες*[1])· στ) αἱ δοτ. πληθυντικαὶ τῶν τριτοκλίτων ὀνομάτων εἰς *-εσσι, πάντεσσι, χείρεσσι* κλπ.· ζ) ἡ χρῆσις πατρωνυμικῶν εἰς *-ιος* ἀντὶ γενικῆς, λ. χ. ***Φίλων Νικίαιος*** Λεσβ., ***Φίλουν Νικίαιος*** Θεσσ. καὶ ***Φίλων Νικίηος*** Βοιωτ. (Μόνον τῶν εἰς *-δας* ληγόντων παρελαμβάνετο ἡ γεν. καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις ταύταις, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, πλὴν ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ ἔνθα ἐλέχθη *Ἡρακλείδαιος*). Μέρη ταύτης Α) ἡ Αἰολὶς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τῆς Λέσβου, Τενέδου καί τινων ἄλλων νήσων, ἧς χαρακτῆρες 1) τὸ βαρύτονον, *θέος, θῦμος, πό-*

[1]) Καὶ ὁ τῶν συνηρημένων ῥημάτων μεταπλασμὸς κατὰ τὰ εἰς ***-μι*** καὶ ὁ τῆς δοτ. πληθ. τῶν τριτοκλίτων σχηματισμὸς εἰς ***-εσσι*** ἀρξάμενος ὡς φαίνεται παλαιότατα κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς πρὸ τῆς διασπάσεως τῶν Αἰολέων συνετελέσθη κατὰ μικρὸν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, διὸ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Θεσσαλιώτιδος περὶ τὰ μέσα τῆς ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος γραφείσῃ ἀναγινώσκεται ***ὑλῦρέοντος***, (οὐχὶ ***ὑλῦρέντος***. ὅπως ἐν τῇ μεταγενεστέρᾳ Λαρισαίᾳ ***γυμνασιαρχέντος, ἀγορανομέντουν, κατοικέντεσσι, κατοικείουνθι*** (ὑποτ. τοῦ ***κατοίκειμι***) κλπ. καὶ ***χρη̄μασιν*** (οὐχὶ ***χρημάτεσσι***), ὅπως ἐν τῇ Λαρισαίᾳ ***κατοικέντεσσι, πάντεσσι*** κλπ.). Ὁμοίως εὑρίσκονται καὶ ἐν Βοιωτίᾳ οἱ συνηρημένοι τύποι, οὐχὶ οἱ κατὰ τὰ εἰς ***-μι***, ἐν δὲ Λέσβῳ τοὐναντίον οἱ κατὰ ταῦτα.

ταμος, 2) αἱ δίφθογγοι *αι*, *οι* ἀντὶ *ᾱ*, *ω* (ἢ *ου*) ὅτε ἐγένετο ἀντέκτασις πρὸ τοῦ *νσ*, πρβλ. *παῖσα*, *λέγοισα*, 3) ἡ ψίλωσις, ἤτοι ἡ ἀπώλεια τοῦ δασέος πνεύματος, 4) ἡ διάσωσις τοῦ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος τῆς ἀρχαίας διφθόγγου *υι* ἐν τοῖς *ὀπυίω*, *φυίω*, *λυίω* κλπ. καὶ ὑπό τινας ὅρους τοῦ ὑποτακτικοῦ *υ*, πρβλ. *ναῦος* ἀντὶ **νασμος*, *ἔχευε* ἀντὶ **εχευσεν*, *ἐνδεύῃ* κλπ., 5) ἡ διάσωσις τῶν διπλῶν ὑγρῶν ἢ ἐρρίνων, ἐὰν ταῦτα προῆλθον ἐξ ἀφομοιώσεως ἐρρίνου ἢ ὑγροῦ + ἡμιφώνῳ (*σ* ἢ *j*) καὶ τἀνάπαλιν ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ *j* ἢ *σ* + ὑγρῷ ἢ ἐρρίνῳ, *ἔστελλα*, *ἀέρρω*, *ἔφθερρα*, *φθέρρω*, *ἄμμε* (= **ασμε*), *ἔνεμμα*, *ἔκτεννα*, *μῆννος*, *κτέννω*, *κρίννω* κλπ., 6) ἡ διάσωσις τῶν διπλῶν *ττ*, *ππ*, *σσ*, ἐὰν ταῦτα προῆλθον ἐξ ἀφομοιώσεως τοῦ προηγουμένου *δ* ἑπομένῳ *τ* ἢ *π*, *ὅττι*, *ὅππως*, καθὼς καὶ ἐκ συγχωνεύσεως τοῦ *τ* + *j*, *ὅσσον*, 7) τὸ *σδ* ἀντὶ *ζ* ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μέσῳ λέξεως, *συρίσδες*, *Σδεύς*, (σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἡ χρῆσις αὕτη δὲν ἀποδείκνυται διὰ τῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλὰ μαρτυρεῖται μόνον ὑπὸ Γραμματικῶν καὶ ἀντιγράφων), 8) ἡ πρόθεσις *ὀν* ἀντὶ *ἀνά*, *ἀπὺ* ἀντὶ *ἀπό*, καὶ τὸ *ἴα* ἀντὶ *μία* κτλ..

Β') ἡ Θεσσαλική, ἧς χαρακτῆρες α') κοινοὶ μετὰ τῆς Ἀσιάτιδος Αἰολίδος ἤτοι τὰ διπλᾶ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα, τὸ διπλοῦν *σσ*, αἱ λέξεις *ὄν*, *ἀπύ*, *ἴα*· β) ἴδιοι δὲ 1) ἡ διατήρησις τοῦ *νσ*, ἐὰν τοῦτο προῆλθεν ἐκ τοῦ *ντj*, *πάνσα*, *λειτορεύσανσα*· 2) ἡ τῶν εἰς *-αι* ληγουσῶν προσωπικῶν καταλήξεων καὶ ἀπαρεμφάτων τροπὴ εἰς *-ει*, (*-σειν* καὶ *-σθειν*), *βέλλειτει*, *ἔσσεσθειν*· 3) ἡ τροπὴ τοῦ *ω* εἰς *ου*, ἀλλὰ τοῦτο πάντως οὐχὶ πρὸ τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος· 4) ἡ τροπὴ τοῦ *η* εἰς *ει*, (*βασιλεῖος*, *χρεισίμουν*) ἀπὸ τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος κέξ. Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ τροπὴ τοῦ *η* εἰς *ει* ἡ καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ ἀπαντῶσα δὲν εἶναι κοινὴ κληρονομία ἐξ ἀρχαίων χρόνων, ἀλλ' ἰδία ἐν ἑκατέρᾳ διαλέκτῳ ἀνάπτυξις, διὸ οὐδ' ἐμφανίζεται ἐν ταῖς παλαιοτέραις ἐπιγραφαῖς)· 5) τὸ *νθ* ἀντὶ *ντ* ἐν ταῖς προσωπικαῖς καταλήξεσιν, οἷον *ἐγένονθο*, *κατοικείουνθι* = κατοικήωντι (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σελ. 601 κέξ.)· 6) τὸ *σσ* ἐν τοῖς ἐνεστωτικοῖς θέμασιν ἀντὶ *ζ* (*ἐνεφανίσσοεν*)· 7) ἡ ἀσυναίρετος γενικὴ

πληθυντικὴ τῶν πρωτοκλίτων εἰς -*άων* καὶ βραδύτερον -*άουν* (πρβλ. δ' ὅμως καὶ *προξεννιοῦν*)· 8) τὸ ῥῆμα *γίννμαι*=γίνομαι (κατὰ τὸ *ἄνυμαι*)· 9) τὸ μόριον *μά*=δέ· 10) ἡ μετὰ τὴν συνίζησιν ἀφομοίωσις τοῦ *j* πρὸς τὸ πρὸ αὐτοῦ σύμφωνον, *κύρρον*=κύριον, *ἰδδίαν*, *προξεννιοῦν*, *Πανσαννίαν*· 11) τὸ *κίς*=τίς· 12) ὁ προσχηματισμὸς *νε*, *ὅνε*=ὅδε. Τὸν Αἰολικὸν χαρακτῆρα τῆς Θεσσαλίας μαρτυροῦσι καὶ οἱ παλαιοί, πρβλ. Ἡροδοτ. Ζ' 176 «ἔδειμαν δὲ Φωκεῖς τὸ τεῖχος δείσαντες, ἐπεὶ Θεσσαλοὶ ἦλθον ἐκ Θεσπρωτῶν οἰκήσοντες γῆν τὴν Αἰολίδα τήνπερ νῦν ἐκτέαται». Σημειωτέον δ' ὅτι ἐπειδὴ ἡ Αἰολικὴ Θεσσαλία κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Ἠπειρωτῶν Θεσπρωτῶν καὶ ἀλλαχοῦ μὲν πυκνότερον ἀλλαχοῦ δ' ἀραιότερον κατῳκήθη ὑπ' αὐτῶν, διὰ ταῦτα ὅπως ὁ πληθυσμὸς οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῆς δὲν ἦτο ἁπλῆ ἀλλὰ τοὐναντίον ποικίλη· οὕτω λ. χ. ἐν Θεσσαλιώτιδι καὶ Μαγνησίᾳ ἡ ἐν. γεν τῆς β' κλίσεως ἔληγεν εἰς -*ω* καὶ μετὰ τὸ 400 π. Χ. εἰς -*ου*, *Φιλονίκō*, *Βελφαίō*, ἐν δὲ τῇ Πελασγιώτιδι καὶ Ἱστιαιώτιδι εἰς -*οι*. Τὰ ἐνεργητικὰ ἀπαρέμφατα ἐν μὲν τῇ Θεσσαλιώτιδι λήγουσιν εἰς -*ην* -*ειν*, *ἐξανανκάδεν*, ἐν δὲ τῇ Πελασγιώτιδι εἰς -*μεν* ὅπως καὶ ἐν Βοιωτίᾳ (*πρασσέμεν*, *κρεννέμεν* ἐν Λαρίσῃ καὶ Κραννῶνι) κτπ.

Γ) Ἡ Βοιωτία διάλεκτος, ἧς χαρακτῆρες α) κοινοὶ μετὰ τῆς Θεσσαλικῆς τὸ *νθ*, *ἐγράψανθο*, τὸ *ει* ἀντὶ τοῦ *η*, *μεῖνα* Βοιωτ., *ὑστερομειννία* Θεσσαλ., τὰ ἀπαρέμφατα εἰς -*μεν*, *φερέμεν*, *λειτωργῖμεν*, αἱ γενικαὶ πληθυντικαὶ τῶν πρωτοκλίτων εἰς -*αων*, τὸ *γίννμαι*. б) ἴδιοι δὲ 1) ἡ πρώιμος τροπὴ τῶν διφθόγγων *ου*, *αι*, *ει*, *οι* εἰς ἁπλοῦς φθόγγους u, ē, ī, *υ* (ἴδε κατωτέρω περὶ προφορᾶς)· 2) ἡ διπλῆ προφορὰ τοῦ *υ* ὡς *ου* καὶ ὡς *ιου*, 3) τὸ *ττ* ἀντὶ *σσ*, οὐ μόνον ὅτε προήρχετο ἐκ τῆς συγχωνεύσεως τοῦ *κι*, *χι* (*πίσσα*, *ἐλάσσων*, *πράσσω*) ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐκ τοῦ *τ*+*j*, *τ*+Ϝ, *θ*+*j*, *τ*+*σ*, πρβλ. *ὀπόττοι*, *πέτταρες*, *δάτтασθαι*, *δουλίττασθαι*, *δριττάντων*, πρὸς δὲ τέλος καὶ κατ' ἀφομοίωσιν ἐκ τοῦ *στ*, *ἴττω* (Πλατ. Φαιδ. 62 Α), *ἐπιχαρίττως* Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 867, *ἔττε*=*ἔστε* (ἐπιγρ.) (τοὐναντίον δ' ἐσῴζετο, ὁσάκις προῆλθεν ἐκ *σ*+*σ*, λ. χ. *ἐπιτελέσ-*

σωντι, Τελεσσίστ[ϱατος], Ἀγασσίδαμος, αἴγεσσι, βούεσσι κλπ.), 4) το διπλοῦν *δδ* ἐν μέσῳ λέξεως καὶ τὸ ἁπλοῦν *δ* ἐν ἀρχῇ ἀντὶ τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ Ἀττικοῦ ζ καὶ τοῦ Θεσσαλικοῦ σσ, πρβλ. *γϱαμματίδδω, Δωίλος*=Ζωίλος κττ.

Τὸν Αἰολικὸν χαρακτῆρα τῆς Βοιωτίας μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θουκυδίδης Ζ′ 57, 5 «πρὸς δὲ αὐτοῖς Αἰολεῖς, Μηθυμναῖοι μὲν ναυσὶ καὶ οὐ φόρῳ ὑπήκοοι, Τενέδιοι δὲ καὶ Αἴνιοι ὑποτελεῖς. Οὗτοι δὲ Αἰολεῖς Αἰολεῦσι τοῖς κτίσασι Βοιωτοῖς τοῖς μετὰ Συρακοσίων κατ' ἀνάγκην ἐμάχοντο». Ἐχωρίσθησαν ἄρα αἱ δύο Αἰολικαὶ αὗται χῶραι Θεσσαλία καὶ Βοιωτία ὑπὸ τῆς πρὸς ἀνατολὰς προβάσης βορειοδυτικῆς Ἑλληνικῆς τῶν Δωριέων, Λοκρῶν καὶ Φωκέων. Ἐπειδὴ δ' ὅμως οἱ Βοιωτοὶ Ἠπειρῶται τὸ κατ' ἀρχὰς ὄντες καὶ ἴσως συγγενεῖς τῶν Θεσπρωτῶν, καὶ δὴ Δωρικὴν διάλεκτον λαλοῦντες κατέλαβον μὲν τὴν ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Βοιωτίαν, ἀνεμείχθησαν δὲ μετὰ τῶν αὐτοχθόνων Καδμείων καὶ Μινυῶν, Αἰολικῶν φύλων, (πρβλ. *Πευμάττιος*: *Τευμάτιος, Πενθεύς*: *Τενθεύς, Βελφοί*: *Δελφοί*), διὰ τοῦτο ἡ ἐκ τῆς μείξεως ταύτης παραχθεῖσα διάλεκτος ἐχαρακτηρίσθη καὶ Αἰολὶς μετὰ Δωρισμῶν καὶ Δωρὶς μετὰ Αἰολισμῶν.

Συγγενὴς τῆς Αἰολικῆς λέγεται ἡ ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρκαδικὴ μετὰ τῆς ἐν Τριφυλίᾳ καὶ Πίσῃ λαλουμένης καὶ ἡ Κυπρία, ἀλλὰ τὰ φερόμενα τεκμήρια τῆς συγγενείας ταύτης, ἤτοι ὁ κατὰ τὰ εἰς *-μι* μεταπλασμὸς πολλῶν συνῃρημένων ῥημάτων καὶ αἱ προθέσεις *ὄν, ἀπὺ* ἀντὶ *ἀνά, ἀπὸ* δὲν ἀρκοῦσι ν' ἀποδείξωσι τὴν συγγένειαν ταύτην ἀναντιλέκτως, διότι ὁ μὲν μεταπλασμὸς δύναται νὰ ἔχῃ ἀναπτυχθῇ ἐν ἑκατέρᾳ χώρᾳ χωρίς, αἱ δὲ διαφέρουσαι προθέσεις νὰ εἶναι ἀρχαία κληρονομία. Ἀλλ' ἂν ἡ εὐρυτέρα αὕτη συγγένεια μὴ ἀποδεικνύηται, ἡ στενοτέρα Ἀρκάδων, Πισατῶν, Τριφυλίων, καὶ Κυπρίων εἶναι ἀναντίλεκτος. Ἐπειδὴ τῶν Ἀρκάδων καὶ Κυπρίων τὴν συγγένειαν καὶ δὴ καὶ τῶν διαλέκτων αὐτῶν μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράδοσις, καθ' ἣν ἐξ Ἀρκαδίας ἀπῴκισαν εἰς Κύπρον μετὰ τὰ Τρωϊκά· πρβλ. Παυσανίου Ἀρκαδ. Ε′ 2. «Ἰλίου δ' ἁλούσης ὁ τοῖς

Ἕλλησι κατὰ τὸν πλοῦν ἐπιγενόμενος χειμὼν Ἀγαπήνορα καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ναυτικὸν κατήνεγκεν εἰς Κύπρον καὶ Πάφου τε Ἀγαπήνωρ οἰκιστὴς ἐγένετο...». Ἀλλὰ κατὰ Στραβ. ΙΔ' 683 καὶ Λάκωνες Λάπαθον καὶ καθ' Ἡροδ Ε' 113 καὶ Ἀργεῖοι Κούριον ἀπῴκισαν, καὶ τὸ ὄνομα *Ἀχαιῶν ἀκτὴ* καὶ *Ἀχαιομάντεις* ἐμφαίνουσιν ὅτι καὶ Ἀχαιοὶ ἔπλευσαν ἐκεῖσε. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ διάλεκτος τῶν Κυπρίων πρὸς μόνην τὴν Ἀρκαδικήν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν Λακωνικὴν ὁμοία εἶναι, δῆλον ὅτι αἱ ἀποικίαι αὗται ἐστάλησαν πρὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Λακωνικῆς καὶ Ἀργολίδος ὑπὸ τῶν Δωριέων, ὅτε ἐν Πελοποννήσῳ ἡ Ἀχαϊκὴ διάλεκτος ἐκράτει· Ἰδίους χαρακτῆρας ἔχουσιν αἱ Ἀχαϊκαὶ διάλεκτοι αὗται 1) τὴν κώφωσιν τοῦ τελικοῦ *ο* εἰς *υ* (ἤτοι *u*) ἐν τῷ γ' ἑν. προσώπῳ τῶν παρῳχημένων χρόνων, *γένοιτυ, ἐϝρητάσατυ* καὶ ἐν τῇ γεν. τῶν ἀρσ. πρωτοκλίτων *Καλλίαῦ, Ἀριστόλαῦ, Ὀνασαγόραῦ, Μίδαῦ* κττ., ὁμοίως ἐν τῷ *ἄλλυ, ἀπύ·* 2) τὴν τροπὴν τοῦ *ε* εἰς *ι* ἐν τῇ προθέσει *ἐν-ἰν* (ἀτόνῳ) καὶ ἀλλαχοῦ, *ἀπεχόμινος·* 3) ἰδίαν διάθεσιν τῶν ἐκ τοῦ ὑπερωϊκοῦ q*u*, g*u*, gh*u* προελθόντων φθόγγων, προβλ. *σίς* Κυπρ. καὶ *σίς* Μαντινείας· 4) τὴν σύνταξιν τῆς *ἀπύ, ἐξ-ἐς* μετὰ τοπικῆς· 5) τὸ *κάς* ἀντὶ καί.

Ἴδιοι δὲ ἑκατέρας χαρακτῆρες εἶναι Α) τῆς Ἀρκαδικῆς 1) ἡ χρῆσις τοῦ *-τοι* ἀντὶ *-ται* τῆς μέσης καταλήξεως τῶν ῥημάτων, *τέτακτοι·* 2) ἡ τοῦ *εἰ* καὶ *ἄν, εἴ δ' ἄν* 3) τὸ *ἐς* ἀντὶ *ἐκ* πρὸ συμφώνων, *ἐσδότω*, ἀλλ' *ἐξέστω·* 4) τὸ *-νσι* ἀντὶ τοῦ *-ντι* ἐν τῷ γ' πληθ. προσώπῳ καὶ ἐν τῇ δοτ. πληθ. καὶ ἐν τῇ μετοχῇ *παρετάξωνσι, κελεύωνσι, ἱερομνάμονσι, κυένσα·* 5) τὸ *ζ* καὶ *δ* ἀντὶ *β* ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ, *ζέρεθρον* = βάραθρον, *ἐσδέλλοντες* = ἐκβάλλοντες· 6) τὸ *ε* ἀντὶ *α* ἔν τισιν εἰς *-ης* ὀνόμασι, *Σωκρέτης, Ἀριστοκρέτης* κττ. Β) τῆς δὲ Κυπρίας (γεγραμμένης οὐχὶ ἐν Ἑλλ. ἀλλ' ἐν Χεταίῳ ἀλφαβήτῳ, ὃ συλλαβογραφικὸν) χαρακτῆρες 1) ἡ ἑν. αἰτ. τῶν τριτοκλίτων λήγει εἰς *-ν, ἰjατῆραν, ἀδριjάταν*, 2) ἡ ἑν. γεν. ἐνίοτε εἰς *-ων* ἀντὶ *-ω, ἀργύρων, Φιλοκύπρων·* 3) ἡ διατήρησις τοῦ

F ἐν μέσῳ λέξεως· 4) ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἡμιφώνου j μεταξὺ φωνηέντων, *ἔπιjα*, *Ἀριστίjα*.

Οἱ Δωριεῖς ἦλθον εἰς τὰς χώρας, ἃς ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις κατεῖχον, βραδύτερον πάντων τῶν ἄλλων φύλων, διὸ περὶ μὲν τῆς ἀφίξεως τῶν ἄλλων οὐδεμία διὰ τὴν παλαιότητα τοῦ χρόνου διεσώθη παράδοσις, περὶ δὲ τῆς τῶν Δωριέων λέγεται ὅτι κατῆλθον μετὰ τῶν Ἡρακλειδῶν ὁριζομένου καὶ τοῦ χρόνου τῆς καθόδου αὐτῶν περὶ τὸ 1100 π. Χ. Ἡ διάλεκτος αὐτῶν χαρακτηρίζεται α΄) διὰ τῆς προσωπικῆς καταλήξεως *-μες* ἀντὶ *-μεν*, β΄) διὰ τοῦ *-τι* ἀντὶ *-σι* ἐν τῷ τρίτῳ ἑν. προσώπῳ τῶν εἰς *-μι* καὶ ἐν τῷ τρίτῳ πληθ. πάντων τῶν ῥημάτων, *φατί, τίθητι, λέγοντι, φαντί*· γ΄) διὰ τοῦ μέλλοντος *σέω-σίω-σῶ*, [1]· δ΄) διὰ τῆς συναιρέσεως τοῦ *αε* εἰς *η*· ε΄) διὰ τῶν καταλήξεων τοῦ ἀορίστου *-ξα, -ξάμην* ἀντὶ *-σα, -σάμην* ἐν τοῖς εἰς *-ζω-ζομαι* ῥήμασιν [2]· ϛ΄) διὰ τοῦ *γ* ἀντὶ τοῦ *δ*, ἐν ὡρισμέναις περιπτώσεσιν (ἴδε κατωτέρω), πρβλ. *γνόφος, γλέφαρον*· ζ΄) διὰ τοῦ *δ* καὶ ἐν μέσῳ λέξεως *δδ* ἀντὶ ζ (ὅπως καὶ ἐν Βοιωτίᾳ καὶ ἐν Ἠλείᾳ)· η΄) διὰ τοῦ διαφόρου ἀπὸ τοῦ συνήθους τονισμοῦ, λ. χ. *ἀνθρώποι, λεγομένοι, ἐλέγον, σκὼρ* ἀντὶ *σκῶρ* κτλ. (ἴδε κατωτέρω)· θ΄) διὰ τῶν παθητικῶν μελλόντων σχηματιζομένων δι' ἐνεργητικῶν καταλήξεων (*συναχθησοῦντι, ἀναγραφησεῖ, ἐπιμεληθησοῦντι*, κττ)· ι΄) διὰ τῆς τροπῆς τοῦ *λθ, λτ* εἰς *νθ, ντ*, ἥτις δύναται νὰ ὑποληφθῇ κοινὸς χαρακτὴρ τῆς Δωρίδος· πρβλ. ***πορτῆνθον*** ἐκ Γόρτυνος, ***ἐνθὼν*** ἐκ Κερκύρας, ***προαπενθεῖν*** ἐκ Δελφῶν, ***Μίντων*** ἐξ Ἄργους, ***Φιντίας*** ἐξ Ἡρακλείας καὶ Συρακουσῶν, ***Φίντων*** ἐκ Σικελίας, ***ἀπῆνθεν ὅθεν ἦνθεν***

[1]) Μέλλοντας εἰς ***-(σ)οῦμαι*** ἔχουσι καὶ ἄλλοι, λ. χ. ὁ Ὅμηρος ***ἐσσεῖται*** Β. 393, ἔπειτα οἱ Ἀττικοὶ ***κλαυσοῦμαι, πεσοῦμαι, πλευσοῦμαι, πνευσοῦμαι, νευσοῦμαι, χεσοῦμαι***, ἔπειτα ***χαριοῦμαι, βαδιοῦμαι*** κλπ. Καὶ ὁ Ἡρόδοτος ὁμοίως ***χαριεῖσθε, κομιεύμεθα*** κττ. ὥστε οὐκ ἴδιον γνώρισμα τῆς Δωρίδος.

[2]) Καὶ τοῦτο τὸ ***ξ*** ἀντὶ ***σ*** οὐκ ἀκριβέστατον Δώριον γνώρισμα α) ὅτι καὶ οἱ Ἀρκάδες κατ' ἀναλογίαν ἐσχημάτισαν ***παρετάξωνσι*** καὶ οἱ Κύπριοι ***δρύξη*** καὶ β) ὅτι οὐ πάντες οἱ Δωριεῖς εἰς ***-ξα*** ἐσχημάτιζον τοὺς τύπους τούτους, ἀλλά τινες καὶ εἰς ***-σσα***, π. χ. Ἀργεῖοι καὶ ἄλλοι.

παρ' Ἐπιχάρμῳ, *βέντιστος* παρὰ Θεοκρίτῳ κλπ. (Σημειωτέον δ' ἔτι καὶ *Μυντίλος* ἀντὶ Μυρτίλος ἀνεγνώσθη ἐν Θεσσαλ. ἐπιγραφῇ, ἤτοι καὶ τὸ ρτ φαίνεται τραπὲν εἰς ντ ἐν Θεσσαλίᾳ, πάντως διὰ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξ Ἠπείρου κατακτητῶν).

Διαιρεῖται δὲ συνήθως εἰς *ἄκραν* ἢ *αὐστηρὰν* καὶ εἰς *ἀνειμένην*· ἡ ἄκρα περιλαμβάνουσα τὴν Λακωνικήν, Μεσσηνίαν, Κρητικήν, Ἰταλιωτικὴν καὶ Κυρηναϊκὴν παρέχει *η* καὶ *ω* κατὰ τὴν ἀντέκτασιν τοῦ *ε* καὶ τοῦ *ο* καὶ συναιρεῖ τὸ *εε* εἰς *η* καὶ τὸ *οο* εἰς *ω*· ἡ δὲ περιλαμβάνουσα τὴν Ἀργολικήν, Αἰγιναίαν, Κορινθίαν μετὰ τῶν ἀποικιῶν αὐτῆς ἤτοι Κερκύρας, Συρακουσῶν κλπ., τὴν Μεγαρικήν, τὴν Θηραίαν, Μηλίαν καὶ λοιπὰς Δωρικὰς νήσους μέχρι τῆς ἐν Ἀσίᾳ Δωρικῆς Ἑξαπόλεως παρέχει κατὰ τὴν ἀντέκτασιν τοῦ *ε* καὶ *ο* τὸ ἐκ τῆς Ἀττικῆς γνωστὸν *ει*, *ου* καὶ συναιρεῖ τὸ *εε* εἰς *ει* καὶ τὸ *οο* εἰς *ου*. Μετὰ τῆς ἀνειμένης δὲ συμφωνεῖ ὡς πρὸς ταῦτα καὶ ἡ ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν Ἠπείρῳ λαλουμένη, πρὸς δὲ καὶ ἡ Λοκρικὴ καὶ Φωκικὴ διάλεκτος. Ἀλλ' ἡ διαίρεσις αὕτη, ὅπως καὶ πᾶσα ἄλλη, δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀκριβής, διότι ἡ διάλεκτος τῆς Ῥόδου, τῆς Κῶ, τῆς Θήρας, τῆς Μήλου, τοῦ Ἄργους καὶ ἄλλων χωρῶν, κατέχουσι μέσην τινὰ θέσιν, ἅτε τοῦ *οο* μὲν συναιρουμένου εἰς *ου* καὶ τοῦ *εε* εἰς *ει*, τῶν τῆς ἀντεκτάσεως δὲ οὐχ οὕτως ἁπλῶν ὄντων· πρβλ. *οὖρος* ἀλλὰ *βωλά*, *ἡμί*, *δηλομένα*, *Μηλίχιος*, *ἄηρεν* (Θήρᾳ), *Ξηνοκλέος*, *ἦμεν* κττ. (Ἄργει), *Ξηνοκλῆς* (Ῥόδῳ) καὶ *Ξηνιάδας* (Ἀκράγαντι) κττ. Τὰ φαινόμενα ἄρα ταῦτα ἀνάγκη νὰ φυλοκρινηθῶσι καὶ κατὰ χρόνον καὶ οὐ μόνον κατὰ τόπον. (Περὶ τούτων ἰδὲ κατωτέρω).

Χαρακτῆρες ἑκάστου τῶν Δωρικῶν ἰδιωμάτων δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῶσιν, ἐπειδὴ πολλῶν τούτων ἐλάχιστα ἔχομεν καὶ ταῦτα οὐχὶ καθαρὰ μαρτύρια. Τῆς Λακωνικῆς διαλέκτου ἀπὸ τῆς Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος φαίνονται οἱ ἑξῆς: ἡ τροπὴ τοῦ μεταξὺ φωνηέντων *σ* εἰς δασεῖαν καὶ ἡ διττὴ προφορὰ τοῦ *υ* ὡς *ου* καὶ ὡς *ιου* (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν Τομ. Α΄ σ. 550

κέξ.), ἡ τροπὴ τοῦ *θ* μάλιστα μεταξὺ φωνηέντων, ἧττον δ'ἐν συμπλοκῇ μετὰ συμφώνων, εἰς σ, καὶ τέλος ὁ ῥωτακισμός, ἤτοι ἡ τροπὴ τοῦ τελικοῦ ς εἰς ϱ. Τῆς Ἡρακλεωτικῆς ἡ δοτ. πληθ. τῶν μετοχῶν εἰς *-ασσι, πρασσόντασσι*. Τῆς Ἀργείας ἡ τήρησις τοῦ *-νς, Αἰγιναίανς, υἱόνς, Τίρυνςκττ.*, πολλάκις δὲ παρατηρεῖται ὅτι καὶ τὸ σ μεταξὺ φωνηέντων τρέπεται εἰς Η ὅπως καὶ ἐν τῇ Λακωνικῇ, ἐν συμπλοκῇ δὲ μετὰ τοῦ *θ* φαίνεται ὅτι ἀφωμοιώθη αὐτῷ, διὸ *ἐγκατοπτρίξασαι* ἀντὶ *-σθαι*. Τῆς δὲ Κορινθίας καὶ Κερκυραίας ἡ πρώιμος τροπὴ τῶν διφθόγγων ΕΙ καὶ ΟΥ εἰς ἁπλοῦς φθόγγους, καὶ δεύτερον ἡ διατήρησις τοῦ ϝ ἐν συμπλοκῇ μετὰ συμφώνου, *Δϝενία, Ξένϝων, πρόξενϝος, ὅρϝος*. (Σημειωτέον δ' ὅτι μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Ἀρκαδικοῦ *κάταρϝον* = κάταρον = κατάρατον καὶ τὴν ἀπόδειξιν ἐν Ἀθηνᾶς Ζ' σελ. 85—86 ὅτι τὸ *κόρϝα* δὲν εἶναι Θεσσαλικὸν ἀλλὰ Πελοποννήσιον, εἰκασίαν δὲ τοῦ κ. Meister ὅτι καὶ τοῦτο Ἀρκαδικόν, τὸ ϱϝ οὐκέτι γνώρισμα τῆς Κορινθιακῆς διαλέκτου). Τῆς Σικελικῆς πολλὰς καὶ μεγάλας ἐχούσης πάντως ποικιλίας ἐλάχιστα περιεσώθησαν ἡμῖν· διὸ δύο μόνοι τύποι ἀναφέρονται χαρακτηριστικὰ ταύτης ἤτοι αἱ προστακτικαὶ τῶν β' ἀορ. εἰς *-ον* ἀντὶ *-ε, λάβον, θίγον, ἄνελον* κττ., καὶ οἱ ἐκ τῶν παρακειμένων εἰς *-α* σχηματιζόμενοι ἐνεστῶτες εἰς *-ω, ὀλώλω, δεδοίκω, πεπόνθω, λελόγχω, ἑστήκω* (ὃ καὶ ἐν τῇ Κοινῇ), *γεγάθω* κλπ. Καὶ τῆς Κρητικῆς ἦσαν πολλαὶ ποικιλίαι, διότι καὶ ποικίλως ἡ τῶν αὐτοχθόνων μετὰ τῆς τῶν ἀποίκων γλώσσης ἀνεμείχθη καὶ οἱ ἐπήλυδες οὗτοι οὐχ ἐξ ἑνὸς σημείου πάντες ὡρμήθησαν καὶ δὴ οὐχ ὁμοειδεῖς. (πρβλ. Ὀμ. τ 173 . . . ἐν δ' ἄνθρωποι πολλοί, ἀπειρέσιοι καὶ ἐννήκοντα πόληες, *ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα μεμειγμένη*, ἐν μὲν Ἀχαιοί, ἐν δ' Ἐτεόκρητες μεγαλήτορες, ἐν δὲ Κύδωνες, Δωριέες τε τριχάϊκες, δῖοί τε Πελασγοί). Γενικὸν φαίνεται 1) τὸ *νς, τόνς, πάνσανς, ὀβολόνς, σπένσανσα*· 2) τὸ διπλοῦν *ττ* ἐκ τοῦ *τj* καὶ *τσ* (*ἰάττᾳ* = ἐάσσῃ = οὔσῃ), *ὀπόττοι, δάττασθαι*· 3) τὸ *δδ* ἢ *δ* ἀντὶ *ζ* ὅπως καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ Λακωνικῇ, *Δῆνα, δικάδδω, πράδδω*· 4) ἡ διατήρησις τοῦ σϝ, ἂν τοῦτο ἐξ ἄλ-

λων συμπλεγμάτων εἶχε προέλθει δι' ἁπλοποιήσεως, ϝίσϝος· 5) ἡ τροπὴ τοῦ *λ* εἰς *υ* πρὸ συμφώνων, *ἀδευφόν, αὐκὰν = ἀλκάν* 6) συχναὶ ἀφομοιώσεις, *θίθεθθαι, τὰθ θυγατέρας, πατρὸδ δῶντος τοῖλ λείονσι, Λύττος, Λάππα,* κτλ.· 7) αἰτιατικαὶ πληθ. μετὰ βραχέος φωνήεντος -ἄς-ὃς, *τὸς θεός, τὰς ἄλλας.* (Τοῦτο δ' ὅμως εἶχε κοινὸν μετ' ἄλλων, οἷον τῆς Θήρας, Μήλου, Κυρήνης κλπ. Ἡ ψίλωσις φαίνεται ὅτι δὲν ἐπεκράτει ἀνὰ πᾶσαν τὴν νῆσον, ἀλλὰ περὶ τὸ μέσον).

Τῆς Ῥοδίας (καὶ τῶν ἀποικιῶν τῆς Ῥόδου, Γέλας καὶ Ἀκράγαντος) χαρακτὴρ τὰ εἰς *-μειν* ἀντὶ *-μεν* ἀπαρέμφατα, *θέμειν.* Τῶν δ' ἄλλων Δωρικῶν ἰδιωμάτων οὐδὲν ἴδιον δυνάμεθα ν ἀναγράψωμεν γνώρισμα.

Αἱ δὲ ἐν τῇ Δυτικῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἠπείρῳ λαλούμεναι διάλεκτοι μετὰ τῆς τῶν Λοκρῶν, Φωκέων, Φθιωτῶν, Αἰνιάνων, Οἰταίων καὶ τῶν ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ καὶ Ἠλείᾳ Πελοποννησίων [1]), διαφέρουσι πάμπολυ τῆς Ἰωνικῆς καὶ Αἰολικῆς, ἔχουσι δὲ καθόλου εἰπεῖν τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀνειμένης Δωρίδος, ἤτοι συναιροῦσι τὸ *εε* εἰς *ει* καὶ ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ *ε* γίνεται ὁμοίως *ει,* πρὸς δὲ ἔχουσιν ἴδιον τὸν μεταπλασμὸν τῆς δοτ. πληθ. τῆς γ' κλίσεως εἰς *-οις* κατὰ τὰ δευτερόκλιτα ἀντὶ *-σι, ἀγώνοις, λιμένοις, γερόντοις.* Ἐν Λοκρίδι καὶ Φωκίδι παρατηρεῖται πρὸς τούτοις τροπὴ

[1]) Περὶ τῶν Ἑλλήνων τούτων Στέφανος μὲν ὁ Βυζάντιος ἐν λεξ. Ἰωνίᾳ γράφει «ἐν δὲ Δωριεῦσιν **Αἰτωλοί»**, ὁμοίως δὲ καὶ Ἰωάννης ὁ Γραμματικὸς 236 b «Δωρίδι χρῶνται Ῥόδιοι . . . καὶ οἱ τὴν Ἤπειρον λεγομένην οἰκοῦντες». Ὁ δὲ Στράβων ἐν Η 333 «τὴν μὲν Ἰάδα τῇ παλαιᾷ Ἀτθίδι τὴν αὐτήν φαμεν . . . τὴν δὲ Δωρίδα τῇ Αἰολίδι· πάντες γὰρ οἱ ἐκτὸς Ἰσθμοῦ πλὴν Ἀθηναίων καὶ Μεγαρέων καὶ τῶν περὶ Παρνασὸν Δωριέων, καὶ νῦν ἔτι Αἰολεῖς καλοῦνται» Ἀλλ' ὡς γνωστόν, ἡ ἀντίθεσις τῶν Ἰώνων πρὸς τοὺς Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς ἀνεπτύχθη τὸ πρῶτον ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, καὶ ἐντεῦθεν τὰ ὀνόματα ταῦτα μετεδόθησαν εἰς τὰς νήσους καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐπλάσθησαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων φύλων οἱ ἀρχηγέται Δῶρος Αἴολος κλπ. καὶ ὁ κοινὸς πατὴρ τούτων Ἕλλην. Ἐπειδὴ δὲ τότε οἱ τὰ δυτικὰ τῆς Ἑλλάδος μέρη κατοικοῦντες ἅτε ὑπολειπόμενοι ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ βάρβαροι νομιζόμενοι δὲν ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν γενεαλογικὴν ταύτην κατάταξιν, βραδύτερον ἐχαρακτηρίσθησαν Αἰολεῖς καὶ οὕτως ἐκαλοῦντο κατὰ Στράβωνα, ὑπ' ἄλλων δ' ὅμως, Γραμματικῶν ἴσως, ἐκλήθησαν Δωριεῖς ἅτε τῆς γλώσσης αὐτῶν οὐδὲν Αἰολικὸν παρεχούσης.

τοῦ *σθ* εἰς *στ* (ἀλλὰ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἠλείᾳ) *ἐλέστω*, *ἀρέσται*, καὶ σχηματισμὸς τῆς μετοχῆς ἐνίων εἰς *-εομαι* ῥημάτων εἰς *-είμενος* ἀντὶ *-ούμενος*. Ἐν τῇ Φωκίδι ἐσχηματίζοντο ἐνεστῶτες ἐκ τοῦ θέματος τοῦ μέλλοντος καὶ ἀορίστου (*δαμιώων*, *συλήων*, ἀλλὰ καὶ ἐν Λέσβῳ, *ἀδικήω ποθήω*). Ἐν τῇ Λοκρικῇ τὸ *ερ* ἐτρέπετο εἰς *-αρ* (*πατάρα*, *ϝεσπαρίων*, *ἀμφόταροι*, ἀλλὰ καὶ ἐν Ἠλείᾳ), τὸ *οο* συνῃρεῖτο εἰς *ω*, ἀλλὰ τὸ *ο* κατ' ἀντέκτασιν ἐγίνετο *ου*, διὸ *τῶ δάμω*, ἀλλὰ *τοὺς Λοκρούς*. Ἐνταῦθα ἄρα διέφερεν ὁ ἐκ συναιρέσεως τῶν δύο *ο ο* προελθὼν φθόγγος τοῦ κατ' ἀντέκτασιν ἐκ τοῦ *ο* ἀναπτυσσομένου. Ἐν τῇ Ἀχαϊκῇ αἱ αἰτ. πληθ. τῶν τριτοκλίτων συμφωνολήκτων ἔληγον εἰς *-ες* ὅπως αἱ ὀνομαστικαί, *τοὺς ἐλάσσονες*, *τοὺς συμπολεμήσαντες* (ἀλλὰ καὶ ἐν Δελφοῖς μνᾶς *δεκατέσσαρες*, καὶ ἐν Ἠλείᾳ *ἄνδρες ὀμόσαντες*=ἄνδρας ὀμόσαντας πρὸ τοῦ 570 π. Χ., καὶ *χάριτερ*=χάριτας, τοῦ τρίτου αἰῶνος). Σημειῶδες τὸ *ττ* ἐν τοῖς Αἰτωλικοῖς *Φαυττός*, *Πευματτὸς* (ὃ καὶ ἐν Φθιώτιδι *Πευματὸς* ἤτοι *Πευματτὸς* ἀντὶ *Πευμησσός*, ἀναμιμνήσκοντα τὰ *Σπαττός*, *Βουττός*, *Μολοττός*, *Κόττυφος* κττ.).

Μετὰ τῆς Δυτικῆς Ἑλληνικῆς συνδέεται στενῶς ἡ Ἠλεία διάλεκτος, διὸ συμφωνεῖ μετὰ τῆς Αἰτωλικῆς ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς πληθ. δοτ. τῶν τριτοκλίτων εἰς *-οις* ἀντὶ *-σι*, μετὰ τῆς Ἀχαϊκῆς ὡς πρὸς τὰς αἰτ. πληθυντ. εἰς *-ες* ἀντὶ *-ας* (*χάριτερ*, *ὀμόσαντες*), μετὰ τῆς Λοκρικῆς ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ *α* ἀντὶ *ε*, *φάρ̄ν*, *εὐσαβέοι*, *ϝάργον*, *σκεύαα*, μετὰ τῆς καθόλου δὲ Δυτικῆς ὡς πρὸς τὸ *στ* ἀντὶ *σθ*, *πεπάστω*, *λυσάστω* κττ. Εἶχε δ' ὅμως καὶ ἰδιαιτέρους χαρακτῆρας 1) τὸν ῥωτακισμὸν ἤτοι τὴν τροπὴν παντὸς τελικοῦ *-ς* εἰς *-ρ*, *τίρ*, *τοῖρ* *ϝαλείοιρ* κλπ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο πιστοῦται διὰ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἠλείας ἐπιγραφῶν καὶ φαίνεται ὅτι ἐντεῦθεν ἔπειτα μετέβη εἰς τὴν Λακωνικήν, διότι δὲν ἀναγινώσκεται ἐν ταῖς ἀρχαίαις Λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς· 2) τὴν τροπὴν οὐ μόνον τοῦ βραχέος *ε* εἰς *α* ἀλλὰ καὶ τοῦ μακροῦ *η* εἰς *ᾱ*, *πατάρ*, *ἀποσταλᾶμεν*, *ἔα*=*εἴη* κττ.· 3) τὸ *ζ* ἀντὶ *δ*, *ζίκαια*, *ζίφυιον* κλπ., εἰ καὶ ἀγνοεῖται ὁποία τις ἡ προφορὰ αὐτοῦ· 4) ὅτι καὶ

συνήρει τὸ *εε* εἰς *η* καὶ τὸ *οο* εἰς *ω* καὶ ἐξέτεινε τὸ *ε* εἰς *η* καὶ τὸ *ο* εἰς *ω*, πρβλ. *πολέμω, θαρρῖν, ἦμεν, ἀνταποδιδῶσα*· 5) ὅτι ἦν ψιλωτικὴ ὁμοίως τῇ Αἰολίδι καὶ Ἰάδι τῆς Ἀσίας καὶ τῇ Κρητικῇ· καὶ 6) ὅτι τὸ *ρσ* ἀφωμοίωσεν εἰς *ρρ*, *θαρρῖν*.

Ἡ Ἠπειρωτική, ἧς ὁ Ἑλληνισμὸς ἠμφεσβητήθη, ἀλλ' ἀπεδείχθη περιφανῶς ὑπὸ τοῦ Κ. Καραπάνου ἀνευρόντος ἐν τῷ ἐν Δωδώνῃ ἱερῷ ἱκανὰς ἐπιγραφὰς καὶ ἐκδόντος αὐτάς. Χαρακτῆρες αὐτῆς ἐλάχιστοι γινώσκονται, λ. χ. τὰ ἀπαρέμφατα εἰς *-μειν ἔμειν, δόμειν*, ὅπως καὶ ἐν Ῥόδῳ, τὸ *ττ* ἀντὶ *σσ* (φαίνεται ὅτι κοιτὶς τοῦ διπλοῦ *ττ* εἶναι ἡ Ἤπειρος, καὶ ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Αἰτωλίαν, Φθιῶτιδα, Βοιωτίαν, ὅθεν εἰς Ἀττικὴν καὶ εἰς Κρήτην) τὸ μόριον *γεν*=γε, ἴσως καὶ ἡ τροπὴ τοῦ ἀρχαίου dh-*θ* εἰς *φ*, *φεῶν, φύοντες* ἀντὶ *θεῶν, θύοντες*, καὶ εἴ τι ἄλλο.

Ἡ Μακεδονική, ἧς ὁ Ἑλληνικὸς χαρακτὴρ ἐπὶ μακρὸν ἠμφεσβητήθη, ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἀπεδείχθη ἀναντιλέκτως ὑπ' ἐμοῦ ἐν Γλωσσολογικαῖς Μελέταις σελ. 32 κέξ. Χαρακτὴρ αὐτῆς εἶναι ἡ χρῆσις τῶν μέσων *β, δ*, ἀντὶ τῶν δασέων *φ, θ*, οἷον *ἀβρούϝες* =ὀφρύες, *δανὸν* = θάνατον κττ.· ἔτι δὲ φαίνεται ἔχουσα *ρρ* ἀντὶ *ρσ* ὅπως καὶ ἡ Ἀττική· πρβλ. *Κορράτας, Κορραγός, Κορραῖος*, ἀπὸ τοῦ κόρσ-η, *Ἀρραβαῖος* παρὰ τὸ Ἐρραφεώτης καὶ ὁμοίως τοῖς Αἰολεῦσι *νν* ἀπὸ τοῦ *σν*, *Κρατέννας* ἀντὶ *Κρατεσνας (κρατεσ-).

Ἰδίαν διάλεκτον ἐλάλουν οἱ ἐν Παμφυλίᾳ Ἕλληνες, ἧς κύριοι χαρακτῆρες 1) ἡ κώφωσις τοῦ τῆς ληγούσης βραχέος *ο* εἰς *υ* (ἤτοι u), *ὑ βωλόμενυς, Δάμαρχυς, Ἐστϝεδιιυς* = Ἀσπένδιος.

2) ἡ διάσωσις τοῦ ϝ (*Ϝαναξίω, ΔιϜίδωρος*) καὶ ἡ τροπὴ αὐτοῦ εἰς *φ*, *φίκατι* = *ϝίκατι*.

3) ἡ ἀποβολὴ τοῦ τελικοῦ ἐρρίνου, *πύργο, ειαρό, ἐγενόμα*.

4) τὸ *ȝ*, *διιά*.

5) ἡ ἀποβολὴ τοῦ *ν* πρὸ τοῦ *δ*, *ἀδριjῶνα, ἀδρί*.

6) ἡ συγχώνευσις τοῦ *ντ* εἰς *δ*, ἤτοι d, *πεδεκαίδεκα, γίνωδαι, κάθηδυ* = κάθηντο.

7) ἡ τροπὴ τοῦ *η* εἰς *ει*, *Μεγάλει, Μεγάλειτυς*.

Ἐπειδὴ οἰκιστὴς Παμφυλίας λέγεται Ἀμφίλοχος ἐξ Ἄργους, διὰ τοῦτο οἱ Πάμφυλοι Ἀσπένδου, Πέργης καὶ Συλλίου λέγονται Δωριεῖς καὶ ἡ διάλεκτος αὐτῶν Δωρική· ἐπειδὴ δὲ ἡ εἰς Σίδην ἀποικία ἦλθεν ἐκ τῆς Αἰολικῆς Κύμης, οἱ Σιδῆται ἦσαν Αἰολεῖς, (πρβλ. Ἀρριανοῦ Α' 26, 4)· πάντως ἦσαν διαφόρων φύλων, διὸ *Πάμφυλοι*, (πρβλ. Ἡροδοτ. Ζ' 91 «οἱ δὲ Πάμφυλοι οὗτοί εἰσι τῶν ἐκ Τροίης ἀποσκεδασθέντων ἅμα Ἀμφιλόχῳ καὶ Κάλχαντι»· καὶ Στράβωνος ΙΔ' 667 «Καὶ μιγάδες τινὲς ἐκ Τροίας ἐπηκολούθησαν»). Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι οἱ ἄποικοι οὗτοι παλαιότατα ἀπελθόντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος καὶ χωρισθέντες διὰ τοσούτων ἄλλων λαῶν καὶ χωρῶν ἀπὸ τῶν ὁμογλώσσων αὐτῶν καὶ πρὸς τούτοις ζῶντες ἐπὶ αἰῶνας ἐν μέσῳ ἀλλογλώσσων πολυπληθεστέρων βαρβάρων, βεβαρβάρωνται χρόνιοι ὄντες ἐν βαρβάροις κατὰ τὸν τραγικόν· πρβλ. Ἀρριανοῦ Ἀναβ. Α, 26, 4 ἔνθα περὶ τῶν Σιδητῶν λέγεται ὅτι «τὴν μὲν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐξελάθοντο, εὐθὺς δὲ βάρβαρον φωνὴν ἵεσαν καὶ οὐδὲ τῶν προσχώρων βαρβάρων, ἀλλ' ἰδίαν σφῶν οὔπω πρόσθεν οὖσαν τὴν φωνήν· καὶ ἐκ τότε οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους προσχώρους Σιδῆται ἐβαρβάριζον». Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος αὐτῶν οὕτω πάμπολυ διάφορος τοῦ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κατέστη, δὲν δύνανται σήμερον νὰ εὑρεθῶσι τὰ ἐν αὐτῇ Δωρικὰ ἢ Αἰολικὰ στοιχεῖα.

§ 16. *Χαρακτηρισμὸς καὶ χρῆσις τῶν διαλέκτων εἰς φιλολογικὰ μνημεῖα.* Ὁ συνήθης χαρακτηρισμὸς τῆς μὲν Ἰάδος ὡς μαλακῆς, καὶ δι' αὐτὸ καταλλήλου εἰς τὸ ἔπος, τῆς δὲ Δωρίδος ὡς τραχείας, ἀνδρώδους καὶ δι' αὐτὸ χρησίμου εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν δὲν εἶναι ἀληθής, καθὼς οὐδὲ τὰ λεγόμενα περὶ τῆς ἰδιοφυΐας καὶ τοῦ διαφόρου πνεύματος τοῦ Ἰωνικοῦ, Αἰολικοῦ καὶ Δωρικοῦ φύλου. Ἀπόδειξις ὅτι οὔτε οἱ Δωριεῖς τοῦ Ἄργους ἢ τῆς Κορίνθου καὶ τῶν πολυαρίθμων αὐτῆς ἀποικιῶν εἶχον τὰς κυρίως μόνοις τοῖς Σπαρτιάταις ἰδιαζούσας ἀρετὰς ταύτας οὔτε οἱ Ἴωνες τῆς Εὐβοίας καὶ τῶν Κυκλάδων τὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ Ἀσιατῶν οὔτε οἱ Αἰολεῖς Θεσσαλοὶ τὰς τῶν Αἰολέων τῆς Ἀσίας

κλπ. Αἱ φυλαὶ ἐν Ἑλλάδι ὅπως δὲν ἀπετέλεσαν γεωγραφικὴν καὶ πολιτικὴν ἑνότητα οὕτως οὐδὲ πνευματικήν, ψυχολογικήν. Ἂν δὲ τῆς μὲν Ἰάδος ἐγίνετο διὰ παντὸς χρῆσις εἰς τὴν ἐπικήν, τῆς δὲ Αἰολίδος καὶ Δωρίδος, καὶ μάλιστα ταύτης, εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν, αἰτία εἶναι οὐχὶ ὅτι οἱ ποιηταὶ ἐξ ἀρχῆς ἐπιστάμενοι πάσας τὰς διαλέκτους καὶ τὰς ἰδιότητας ἑκάστης αὐτῶν ἐξέλεξαν τὴν ἁρμόζουσαν ἑκάστῳ εἴδει λόγου, ἀλλ' ὅτι χρονικῶς προηγήθη ἡ γένεσις καὶ ἀνάπτυξις ἑκάστου τῶν εἰδῶν τοῦ λόγου τούτων ἐν ταύτῃ ἢ ἐν ἐκείνῃ τῇ φυλῇ καὶ διαλέκτῳ καὶ μετὰ ταῦτα ἐμιμοῦντο αὐτὸ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες. Ὁμοίως ποιοῦσι καὶ οἱ ἡμέτεροι ποιηταὶ τὰ λυρικὰ αὐτῶν ποιήματα ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτῶν ἕκαστος καὶ τοῦτο δι' οὐδεμίαν ἄλλην αἰτίαν ἢ διότι μετὰ τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων διεδόθη εἰς ἡμᾶς καὶ ἐγνώσθη καὶ ὁ γλωσσικὸς αὐτῶν τύπος, καὶ οὕτως ἀμφότερα, ὕλη καὶ εἶδος, συνεδέθησαν ἐν τῷ ἡμετέρῳ αἰσθήματι, ὥστε δὲν δυνάμεθα εὐκόλως νὰ νοήσωμεν λυρικὴν ποίησιν πεποιημένην ἐν διαλέκτῳ, οὐδ' ἀρεσκόμεθα αὐτῇ.

§ 17. *Τύχαι τῶν διαλέκτων*. Τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων αἱ τύχαι ὑπῆρξαν σφόδρα διάφοροι· διότι ἄλλων μὲν ἐγένετο ἐνωρὶς χρῆσις εἰς σύνταξιν πολλῶν καὶ λαμπρῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων, ἄλλων δὲ μόνον εἰς σύνταξιν ὀλίγων καὶ ἄλλων οὐδαμῶς. Καὶ πάλιν ἄλλων μὲν ἔχομεν πολλὰ καὶ ἱκανῶς ἀρχαῖα (ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος π. Χ.) ἐπιγραφικὰ μαρτύρια, ἄλλων δ' ὀλίγα καὶ μεταγενέστερα, τῆς δὲ Μακεδονικῆς οὐδὲ ἕν, ἀλλὰ μόνον γλώσσας τινάς. Ἔπειτα ἄλλαι μὲν τούτων διετηρήθησαν ἐπὶ μακρότερον χρόνον, τρεῖς δέ, ἡ Ἀττική, ἡ Λακωνικὴ=Τσακωνικὴ ([1]) καὶ μέρος τῆς ἐν Πόντῳ Ἰωνικῆς καὶ μέχρι τοῦ νῦν, ἄλλαι δ' ἐπὶ βραχύτερον.

[1]) Τὴν ἐκ τῆς Λακωνικῆς διαλέκτου καταγωγὴν τῆς Τσακωνικῆς ἀποδειχθεῖσαν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Déville καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ κ. Deffner ἠμφεσβήτησέ τις ἐπ' ἐσχάτων ἀλλ' ἀδίκως. Ἐπειδὴ πρῶτον αὐτὸ τοῦτο ὅτι οὐχὶ ἕν τι ἀλλὰ καὶ τὰ τρία κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς Λακων., ἤτοι ἡ τροπὴ τοῦ ϑ εἰς σ, ἡ τοῦ σ μεταξὺ φωνηέντων εἰς δασεῖαν καὶ ἐξαφά-

§ 18. *Καταρτισμὸς καὶ κατίσχυσις τῆς Ἀττικῆς.* Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 54 ὅτι οἱ Ἀττικοὶ συγγραφεῖς τὸ κατ' ἀρχὰς ἰώνιζον· ἀλλ' ὅτε μετὰ τὰ Μηδικὰ οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῶν Ἰώνων καὶ ἄλλων πολλῶν Ἑλλήνων καὶ ἐφρονηματίσθησαν, ἔβλεπον δὲ καθ' ἑκάστην τοὺς λεγομένους συμμάχους Ἴωνας προσερχομένους εἰς τὰ Ἀττικὰ δικαστήρια καὶ ἐμπόρια, ὅτε διὰ μέγεθος τῆς πόλεως ἐκ πάσης γῆς τὰ πάντα ἐπεισήρχοντο (Θουκυδ. Β' 38), τότε ἀκούοντες τὰς διαφόρους διαλέκτους τῶν συμμάχων καὶ λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ ἀντιπαραβάλλοντες πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἤρξαντο ὅπως τοὺς λαλοῦντας τὰς διαλέκτους οὕτω καὶ αὐτὰς ταύτας νὰ καταφρονῶσι καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν ἑαυτῶν ὑπερτέραν νὰ θεωρῶσιν. Οὕτω π. χ. ὁ Πλάτων τὴν σύγχρονον αὐτοῦ γλῶσσαν ὀνομάζει *καλήν*, (Κρατύλ. 418 Β') καὶ ὅτι παραβαλλομένη πρὸς αὐτὴν ἡ παλαιὰ οὐδὲν θὰ διέφερε βαρβαρικῆς (αὐτ. 421, d). Ἐντεῦθεν ἤρξαντο κατὰ μικρὸν καὶ τοὺς ἀναττίκους φθόγγους καὶ τύπους καὶ τὰς λέξεις, ὅσας ἀνεγίνωσκον μὲν παρὰ τοῖς παλαιοτέροις ποιηταῖς, ἠγνόει δὲ ὁ καθ' ἡμέραν λόγος, ν' ἀποβάλλωσιν ἐκ τῆς γραπτῆς αὐτῶν γλώσσης, καὶ οὕτω κατὰ μικρὸν νὰ παρέχωσιν εἰς αὐτὴν τὸν ἀκραιφνῆ καὶ γνήσιον Ἀττικὸν τύπον τὸν διακρίνοντα αὐτήν. Ἐπὶ τῶν τραγικῶν, τοῦ Ἀντιφῶντος καὶ τοῦ Θουκυδίδου δὲν εἶχε τελεσθῆ τὸ ἔργον τοῦτο, διὸ πολλάκις οἱ τραγικοὶ ποιοῦνται χρῆσιν ἐξηλλαγμένων, ἀρχαιοτέρων στοιχείων καὶ ἐν

νισις αὐτῆς ἔπειτα, καὶ ἡ τροπὴ τοῦ τελικοῦ ς εἰς ρ, εὑρίσκονται ὁμοίως καὶ ἐν Τσακωνικῇ καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ διαλέκτῳ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ἀποβάλλει πάντα δισταγμόν. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι καὶ τὰ ἀνάλογα ὅσα ἐξ ἄλλων ἰδιωμάτων προσήχθησαν, δὲν εἶναι ἀληθῶς κατὰ πάντα ὅμοια. Οὕτω λ.χ. τρέπεται ἐν Ἰκάρῳ τὸ *ϑ* εἰς *σ*, οἷον *ῥοβίσιν, μάρασον, ἀσσόπετρα* =ἀθθόπετρα=ἀνθόπετρα κτλ. ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν τὸ *σ* εἰς *ϑ*, *ἐπίθημον, Γενέθιον*, 'ςτῆς *Πίθθας* κττ. (πρβλ. Κ. Κόντου, Εἰκοσιπενταετηρίδος σελ. 53). Διὰ τούτων οὐδὲν ἄλλο ἀποδείκνυται ἢ ὅτι ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ ἡ ἄρθρωσις τῶν συμφώνων τελεῖται λίαν ἀσθενῶς ὥστε ἐναλλάσσονται εὐκόλως πάντα ὅσα μεθ' ὁμοίας τινὸς ἀρθρώσεως σχηματίζονται. Ὁμοίως ἐτράπη καὶ ἐν Ἄργει καὶ ἐν Κύπρῳ τὸ μεταξὺ φωνηέντων σ εἰς δασεῖαν καὶ ἐν Ἠλείᾳ τὸ τελικὸν -ς εἰς ρ, ἀλλὰ τὰ λοιπὰ τῆς Λακωνικῆς καὶ Τσακωνικῆς διαλέκτου χαρακτηριστικὰ δὲν παρατηροῦνται ἐν αὐταῖς. Δῆλον ἄρα ὅτι ἀπαράβλητα παραβάλλονται· (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ. 563 κἑξ.).

αὐτῷ τῷ διαλόγῳ· πρβλ. Ἀριστοφ. Βατρ. 1058 «ἀνάγκη μεγάλων γνωμῶν καὶ διανοιῶν ἴσα καὶ τά γε ῥήματα τίκτειν· κἄλλως εἰκὸς τοὺς ἡμιθέους τοῖς ῥήμασι μείζοσι χρῆσθαι· καὶ γὰρ τοῖς ἱματίοις ἡμῶν χρῶνται πολὺ σεμνοτέροισιν». Πρβλ. *ἔτι τῆς ναός, ἤλυθον, Ἀθάνα, ἕκατι, Θρήκη, Θρήικες, Θρῆσσα, πολιήτας, τιήρα*, κτλ. (Γλωσσολ. Μελετ. σελ. 494 κέξ.). Ἀλλ' οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ ἐν μὲν τοῖς ἑξαμέτροις καὶ ἀναπαίστοις ἀνεμίγνυον Ἰωνικοὺς τύπους κατὰ μίμησιν τῆς παλαιᾶς ἐπικῆς ποιήσεως, καὶ ἐν τοῖς χορικοῖς ᾄσμασι μετεχειρίζοντο Δωρικωτέραν τινὰ γλῶσσαν, ὅπως περίπου καὶ οἱ τραγικοί. Διότι διὰ τὴν γνῶσιν ἣν εἶχον τῆς Δωρικῆς λυρικῆς καὶ χορικῆς ποιήσεως εἶχον ἱκανὸν αἴσθημα τῆς Δωρίδος, πρὸς δὲ συνάψαντες ἐν τῷ αἰσθήματι αὐτῶν τὴν χορικὴν ποίησιν μετὰ τῆς διαλέκτου ταύτης εὕρισκον τοσοῦτο φυσικὸν ν' ἀκούωσι τὰ χορικὰ καὶ καθόλου λυρικὰ ποιήματα καὶ ᾄσματα ἐν τῇ Δωρίδι ἢ ἐν δωριζούσῃ ὁπωσδήποτε γλώσσῃ, ὅσον εὑρίσκομεν καὶ ἡμεῖς φυσικὸν ν' ἀκούωμεν τὰ δημοτικὰ ᾄσματα καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν νήσων ἐκφερόμενα ἐν τῷ γνωστῷ ἡμῖν τῶν δημοτικῶν ᾀσμάτων τύπῳ. Ἀλλ' ἐν τοῖς ἰάμβοις καὶ τροχαίοις οὐδέποτε οὐδὲν ἄλλης διαλέκτου παρελάμβανον, πλὴν ἐν παρῳδίαις, ὅτε χάριν ἄλλων σκοπῶν ἐπετρέποντο γλωσσικαὶ ἀναμείξεις. Ἡ ἀποβολὴ δ' αὕτη τῆς παλαιοτέρας τραγικῆς καὶ καθόλου ποιητικῆς γλώσσης καὶ εἰσαγωγὴ νεωτέρας, λαϊκωτέρας καὶ ἡ τελείωσις οὕτω τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἐγένετο δυνατὴ διὰ τοῦτο ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν λαὸς μικρὸς καὶ ἐν μικρῷ συνοικῶν, ὁμοίως παιδευόμενος καὶ μάλιστα πάντων περὶ τὰ ἐλευθέρια ἐπαγγέλματα καὶ τὰ πολιτικὰ ἀσχολούμενος, ὥστε καὶ σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἦσαν ἐν διαρκεῖ ἐπικοινωνίᾳ πρὸς ἀλλήλους, (πρβλ. τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, τὰ δικαστήρια, τὸ θέατρον κλπ.). Ἀλλ' αὐτὴ αὕτη ἡ τοιαύτη γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τῆς γραπτῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἐλέγχει ἅμα σαφῶς ὅτι αὕτη ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος περίπου δὲν ἐσχηματίσθη κατὰ παλαιότερα πρότυπα, ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀνεπτυγμένων πολιτῶν

λαλούμενον ἐν τῷ ἄστει ἰθαγενῆ καὶ ζῶντα λόγον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις οὐκ ὀλίγαι ἐκυρώθησαν τοῦ γραπτοῦ τούτου λόγου μεταβολαὶ καὶ καινοτομίαι, ὁποῖαι αἱ ἀνωτέρω σελ. 55 καταλεχθεῖσαι, δι' ὧν διαστέλλεται ἡ νεωτέρα 'Ατθὶς τῆς ἀρχαιοτέρας.

'Αφοῦ δ' οὕτως ἐσχηματίσθη ἡ 'Αττικὴ διάλεκτος καὶ συνετάχθη ἐν αὐτῇ ἡ ὑπέροχος 'Αττικὴ γραμματεία, ἀνεπτύχθη κατὰ μικρὸν ἡ περὶ τῆς τελειότητος καὶ αὐτῆς τῆς διαλέκτου δοξασία, ἧς ἕνεκα ταχέως αὕτη μὲν μόνη ἐνομίσθη πανταχοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ὅτι προσήκει πεπολιτισμένοις ἀνθρώποις, αἱ δὲ λοιπαὶ διάλεκτοι περιέπεσον κατὰ μικρὸν εἰς ἀπαιδεύτων ἀνθρώπων ἰδιώματα καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν κατέστη τοῦ λοιποῦ τεκμήριον ἀπαιδευσίας (πρβλ. Θουκυδίδου Ζ' 63, 2 « οἱ τέως 'Αθηναῖοι νομιζόμενοι καὶ μὴ ὄντες ὑμῶν τῆς τε φωνῆς τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῶν τρόπων τῇ μιμήσει ἐθαυμάζεσθε κατὰ τὴν Ἑλλάδα », καὶ Θεοκρ. ΙΕ' 86 κἑξ. (Καθόλου περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διάλεκτός τις ἀνυψοῦται εἰς γραπτὴν γλῶσσαν τῶν ἄλλων ὑποβιβαζομένων εἰς ἀγροῖκα ἰδιώματα, ἴδε Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ. 519 κἑξ.). Διὰ ταῦτα καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτῶν ἀναμείξεως εἰς τὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ κατόπιν οἱ ἐν 'Ασίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ βασιλεύσαντες πάντες τὴν 'Αττικὴν διάλεκτον, ἐθνικὴν γλῶσσαν καταστᾶσαν μετεχειρίζοντο καὶ ἐν τῷ στρατῷ καὶ τῇ διοικήσει καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ ἐπισήμῳ σχέσει, τὸ αὐτὸ δ' ἔπραξαν μετέπειτα ἐν Ἑλλάδι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὑποτάξαντες τοὺς Ἕλληνας. Πρὸς δὲ τούτοις πολλοὶ συγγραφεῖς, καὶ ἐξ ἄλλων ἢ ἐκ τῆς 'Αττικῆς χωρῶν ὁρμώμενοι, ταύτης τῆς διαλέκτου, ὡς κατ' ἐξοχὴν Ἑλληνικῆς γλώσσης ἐποιοῦντο χρῆσιν καὶ πρὸ τοῦ Μεγάλου 'Αλεξάνδρου.

§ 19. *Μετασχηματισμὸς τῆς 'Αττικῆς εἰς Κοινήν.* Μετὰ τὸν Μέγαν 'Αλέξανδρον, ἐπειδὴ καὶ πλουσιώτεραι καὶ ἐκτενέστεραι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν αἱ κατακτηθεῖσαι χῶραι καὶ ἐν ταύταις οὐ μόνον ἰσχυρότερα κράτη συνέστησαν ἀλλὰ καὶ ἕδραι παιδείας

καὶ καλλιεργίας τῶν γραμμάτων πολὺ σπουδαιότεραι τῆς μητροπόλεως ἀνεπτύχθησαν, καὶ ἐπειδὴ αἱ ποικίλαι αὗται χῶραι χάριν συνεννοήσεως τὴν Ἀττικὴν-Κοινὴν μετεχειρίζοντο, καὶ τέλος ὁ Χριστιανισμὸς ταύτην παρέλαβεν ὡς ὄργανον διαδόσεως τῆς νέας ἀληθείας, δι' αὐτὸ ἡ Ἀττικὴ Κοινὴ γενομένη ἐπεκράτησε κατ' ἀρχὰς ἐν πάσαις ταῖς Ἑλληνιζούσαις ταύταις χώραις μακρὰν τῆς Ἑλλάδος, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι. Οὕτως ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος κατέστη βαθμηδὸν ἀπὸ *κοινῆς* γραφομένης *Κοινὴ* λαλουμένη ἐκβαλοῦσα κατὰ μικρὸν τὰς λοιπὰς διαλέκτους. (Πλὴν τῆς Λακωνικῆς διατηρηθείσης κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σελ. 68, ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης χώρας καὶ ὀνομαζομένης σήμερον Τσακωνικῆς καὶ καθ' ἃ φαίνεται καὶ τῆς Ἰωνικῆς σωζομένης ἐν ἐλαχίστοις λειψάνοις ἐν ταῖς περὶ τὸν Πόντον χώραις). Ἡ κατίσχυσις ἄρα τῆς Ἀττικῆς, τῆς γραπτῆς τοῦ ἔθνους γλώσσης ἐπὶ τὰς Ἑλληνικὰς διαλέκτους καὶ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν καὶ Ἀφρικὴν ἐγένετο διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους δι' οὓς καὶ ἡ γλῶσσα πεπολιτισμένου ἔθνους καταβάλλει τὰς τῶν ὑποτεταγμένων ἀπολιτίστων, καὶ παρέσχε τοῖς Ἕλλησι τὰς αὐτὰς εὐεργεσίας ἃς σήμερον αἱ τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν γλῶσσαι τοῖς ὑποτεταγμένοις τῶν ἄλλων ἠπείρων. Πόσον χρόνον ἐξηκολούθησεν ἡ πάλη αὕτη τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς πρὸς τὰς διαλέκτους ἑκασταχοῦ, ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς. Πρόσθες ὅτι ἀναμφηρίστως οὐχὶ πᾶσαι συγχρόνως ἀλλ' ἄλλη ἐν ἄλλοις χρόνοις ὑπέκυψεν. Πρώτη πασῶν φαίνεται ὑποχωρήσασα ἡ Ἰωνική, ἅτε τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως καὶ κατὰ τὴν Ε' καὶ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ τοὺς Ἴωνας μάλιστα ἐκτεινομένης. Πλὴν ἀλλ' ὅμως ἡ παρατήρησις ὅτι καὶ σήμερον ἔτι λέγεται ἐν τῷ Πόντῳ κατὰ τοὺς Ἴωνας (*οὐ*)*κὶ* ἀντὶ *οὐχί*, τὸ ε ἀντὶ τοῦ *η*, τὸ *πέρησον*, τὸ *φορήν*, καὶ εἴ τι ἄλλο, ὅτι δὲ καὶ ὁ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γλώσσῃ σχηματισμὸς τοῦ πληθ. εἰς -*ᾶδες*, οἱ *φαγᾶδες*, οἱ *ὑαλᾶδες*, καὶ τῶν θηλ. εἰς -*οῦ* -*οῦδες* (*ἡ Βασιλοῦ*, *ἡ μυλωνοῦ* κττ.) ἐκ τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἡ παρατήρησις, λέγω, αὕτη πείθει, ὅτι ἡ Ἰὰς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρό-

νον ἐσῴζετο (τοὐλάχιστον ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ) καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κοινῆς ἔσχεν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ αὕτη ἐν μέρει ἐν Ἰωνικαῖς χώραις (λ. χ. ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Περγάμου) ἐσχηματίσθη.

Περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ λαλουμένης διδάσκει ὁ Στράβων καὶ περὶ τῆς ἐν Μεσσηνίᾳ ἰδίᾳ ὁ Παυσανίας, ὅτι μέχρις αὐτῶν ἐσῴζετο, περὶ δὲ τῆς ἐν Ῥόδῳ Δωρίδος ὁ Σουητώνιος ἐν βίῳ Τιβερίου· πρβλ. Στράβωνος Η΄ σελ. 513 «ὅσοι μὲν ἧττον τοῖς Δωριεῦσιν ἐπεπλέκοντο . . . οὗτοι Αἰολιστὶ διελέχθησαν· οἱ δ᾽ ἄλλοι μεικτῇ τινι διαλέκτῳ ἐχρήσαντο ἐξ ἀμφοῖν, οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον αἰολίζοντες· *σχεδὸν δ᾽ ἔτι καὶ νῦν κατὰ πόλεις ἄλλοι ἄλλως διαλέγονται, δοκοῦσι δὲ δωρίζειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβᾶσαν ἐπικράτειαν*». Καὶ Παυσαν. Δ΄ 27 «Μεσσήνιοι δὲ ἐκτὸς Πελοποννήσου τριακόσια ἔτη μάλιστα ἠλῶντο, ἐν οἷς οὔτε ἐθῶν εἰσι δῆλοι παραλύσαντές τι τῶν οἴκοθεν, οὔτε τὴν διάλεκτον τὴν Δωρίδα μετεδιδάχθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον». Καὶ Σουητωνίου βίῳ Τιβερίου 56 «. . . quod dorice Rhodii loquuntur». Ἀλλ᾽ ἐκ τῆς ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν διαφόρων χωρῶν χρήσεως τῆς Κοινῆς ἢ τῶν διαλέκτων δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον συμπέρασμα περὶ τῆς ἐκβολῆς ἢ διατηρήσεως τῶν διαλέκτων, ἐπειδὴ καὶ τῆς Κοινῆς ἠδύνατο νὰ γίνηται χρῆσις σῳζομένων ἔτι τῶν διαλέκτων, καὶ τὰς διαλέκτους ἠδύναντο νὰ γράφωσι ζήλῳ ἀρχαιότητος καίπερ κάκιστα ἢ καὶ ἥκιστα σῳζομέ ας ἐν τῷ λαλουμένῳ λόγῳ, ὅπερ ἀληθῶς ἀποδείκνυται γινόμενον. Πάντως δ᾽ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι αἱ διάλεκτοι διετηρήθησαν λαλούμεναι ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας μετὰ τὴν κατίσχυσιν τῆς κοινῆς γραπτῆς, διότι τότε, ἐπειδὴ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν ἡ ἐξάπλωσις τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς ἦτο ἀδύνατος, ἡμεῖς θὰ εἴχομεν νῦν διαλέκτους ἀρχαίας ἐν Κρήτῃ, Θεσσαλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἂν μέχρι τοῦ Ε΄ αἰῶνος μ. Χ. ἐσῴζοντο. Δῆλον ἄρα ὅτι κατὰ τοὺς

πρώτους πέντε μ. Χ. αἰῶνας ἐξεβλήθησαν τοὐλάχιστον αἱ Δωρικαὶ (πλὴν τῆς Λακωνικῆς-Τσακωνικῆς) καὶ αἱ Αἰολικαί.

§ 20. *Γένεσις καὶ ἀνάπτυξις τοῦ Ἀττικισμοῦ.* Ἀλλ' ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος μεταδοθεῖσα εἰς τοσούτους ἀνθρώπους, ὧν πολλοὶ παντάπασιν ἀλλόφυλοι, κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον πολλὰς ἔπαθε παραλλαγὰς καὶ ἀλλοιώσεις ἢ διαφθοράς. Ἠλλοιώθη δὲ οὐχὶ τοσοῦτον τὸ τυπικόν, ὃ αἰσθητότερον καὶ περιωρισμένον καὶ διὰ τοῦτο εὐμνημόνευτον ὂν εὐκολώτερον τῶν λοιπῶν γλωσσικῶν στοιχείων ἀπεμνημονεύετο καὶ ἐσῴζετο, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τὸ φθογγικόν, αἱ σημασίαι, ἡ σύνταξις καὶ τὸ λεξιλογικὸν μέρος αὐτῆς, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἀλλότριοι φθόγγοι εἶναι πάντοτε δύσκολοι εἰς μίμησιν καὶ ἡ λεπτεπίλεπτος πλοκὴ τοῦ λόγου καὶ αἱ εὐφυέσταται μεταφορικαὶ καὶ ἄλλαι χρήσεις τῶν ὀξυνουστάτων Ἀθηναίων δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι αἰσθηταὶ τοῖς ὑπολειπομένοις κατὰ τὴν ὀξύτητα ἄλλοις Ἕλλησι καὶ πολὺ ἧσσον τοῖς ἀλλογλώσσοις, καὶ ἐπειδὴ νέα πράγματα, νέαι ἔννοιαι καὶ σχέσεις ἄλλας λέξεις εἰς παράστασιν ἀπῄτουν. Παραβάλλοντες ἄρα τὴν ἠλλοιωμένην ταύτην γλωσσικὴν φάσιν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ συντεταγμένα ἔργα (λ. χ. τὰ Πολυβίου, Δούριδος, Φυλάρχου κττ.) πρὸς τὴν παλαιοτέραν, τὴν γνησίαν τῶν Ἀττικῶν συγγραφέων καὶ πρὸς τὰ ἔργα αὐτῶν, εὕρισκον τὰ μεταγενέστερα ἔργα πολὺ ὑπολειπόμενα τῶν παλαιοτέρων κατά τε τἆλλα καὶ κατὰ τὸ ἀκαλλὲς τῆς φράσεως, τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο ἐνόμισαν καὶ τοῦτο λίαν ὀρθῶς, ὅτι ἂν μελετῶντες τοὺς δοκίμους συγγραφεῖς ζηλώσωσιν αὐτῶν τὴν τέχνην τοῦ γράφειν, θέλουσι παραγάγει καὶ αὐτοὶ ἐν τῷ μέρει δόκιμα ἔργα. Ἐντεῦθεν ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ λεγόμενος Ἀττικισμός. Ἀλλ' ἀτυχῶς ἡ κατ' ἀρχὴν ἐπαινετὴ αὕτη τάσις παρεπλανήθη ταχέως ἀπὸ τῆς μιμήσεως τῆς τέχνης, τοῦ ὕφους κττ. εἰς μίμησιν τῶν λέξεων, τύπων καὶ συντάξεων αὐτῶν, καὶ τέλος εἰς δουλικὴν ἀντιγραφήν. Ἔκτοτε κατέστη παρὰ τοῖς Ἕλλησι δόγμα ὅτι οἱ γράφοντες ἀνάγκη ν' ἀποβλέπωσιν οὐχὶ εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτοὶ οὗτοι καὶ οἱ περὶ αὐτοὺς κλίνουσι, συν-

τάσσουσι τὰς λέξεις καὶ καθόλου μεταχειρίζονται τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' εἰς τὸν τρόπον καθ' ὃν ἐποίουν ταῦτα οἱ δόκιμοι συγγραφεῖς, καὶ τὸ δόγμα τοῦτο κατέστη μὲν παραίτιον νὰ μὴ γράφηται τοῦ λοιποῦ ἡ σύγχρονος γλῶσσα, ἐξηκολούθησε δ' ἰσχῦον διὰ παντὸς τοῦ μέσου αἰῶνος μέχρι τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶναι δὲ καὶ σήμερον ἔτι ἡ κυρία αἰτία τοῦ λεγομένου παρ' ἡμῖν γλωσσικοῦ ζητήματος. (Περὶ τούτων ἰδὲ Γλωσσολογικῶν Μελετῶν Α' σελ. 240 κέξ.).

§ 21. *Προφορικὴ παράδοσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μέχρι σήμερον, νεώτεραι διάλεκτοι καὶ ἔκτασις αὐτῆς.* Τῆς προφορικῆς παραδόσεως αἱ τύχαι ὑπῆρξαν ἱκανῶς διάφοροι. Μετὰ τὸ πρωτοφανὲς μὲν ἐν τῷ κόσμῳ ἀλλ' εὐνόητον γεγονὸς (διὰ τὸν μέγαν πολιτισμὸν εἰς ὃν εἶχε προκόψει τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος), ἤτοι μετὰ τὴν ἀποβολὴν τῶν λοιπῶν διαλέκτων καὶ κατίσχυσιν μιᾶς, τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς ὡς γραπτῆς καὶ προφορικῆς ἐθνικῆς ἑνιαίας γλώσσης, ἤρξατο πάλιν ὁ χωρισμὸς αὐτῶν, διότι τοῦτο μὲν διὰ τὸν ἐπελθόντα Ἀττικισμὸν ἡ γραπτὴ καὶ μετ' αὐτῆς ἡ παίδευσις τοῦ ἔθνους ἐστράφη πρὸς τὸ παρελθόν, τοῦτο δὲ διὰ τὴν κατ' ἀκολουθίαν τῶν πολιτικῶν τυχῶν τοῦ ἔθνους ἐπικρατήσασαν ἀμάθειαν καὶ πνευματικὴν ἀνεπιμειξίαν ἡ προφορικὴ παραμεληθεῖσα ὅλως ἐν τοῖς ἀπαιδεύτοις ἠλλοιώθη οὐ μικρὸν κατὰ τόπους καὶ διεσχίσθη αὖθις εἰς πολλὰς καὶ ποικίλας διαλέκτους καὶ ἰδιώματα. Σήμερον αὕτη λαλεῖται ἀπὸ τῆς Κορσικῆς, τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, μέχρι τοῦ Ταύρου καὶ Καυκάσου καὶ ἀπὸ τῆς Κύπρου καὶ Ταινάρου μέχρι τοῦ Αἵμου, πολλαχῶς διασχιζομένη ὑπὸ ἄλλων γλωσσῶν Ἰταλικῆς (ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ Κορσικῇ), Ἀλβανικῆς ἐν Πελοποννήσῳ, Στερεᾷ Ἑλλάδι, Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ, Βλαχικῆς ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι, Ἠπείρῳ καὶ Μακεδονίᾳ, Βουλγαρικῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, Τουρκικῆς ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ, Ἀρμενιακῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ρωσσικῆς ἐν Καυκάσῳ. Οὔτε τὸν ἀριθμὸν τῶν Ἑλληνοφώνων δύναταί τις ἀκριβέστατα νὰ ὁρίσῃ, οὔτε τὰς χώρας ἐν αἷς

ἀρχαιόθεν οὗτοι κατοικοῦσι νὰ περιγράψῃ, οὐδὲ εἰς πόσας διαλέκτους διαιρεῖται ἡ γλῶσσα ἡμῶν σήμερον ἀκριβῶς νὰ εἴπῃ. Ἁδρομερέστερον· δύναταί τις νὰ χωρίσῃ Α) τὰ ἐν τῇ ἐνδοτέρω Μικρᾷ Ἀσίᾳ λαλούμενα ποικίλα ἰδιώματα, ὧν χαρακτηριστικὰ 1) τὸ (οὐ)*κὶ* ἀντὶ τοῦ παρ' ἡμῖν *δέν*, 2) ἡ κατάχρησις τοῦ φθόγγου ε ἀντὶ τοῦ παρ' ἡμῖν η καὶ ἀντὶ ἄλλων φωνηέντων, 3) ἡ χρῆσις τῶν εἰς *-οῦμαι* ῥημάτων ἀντὶ *-ώνομαι* (ἐν τούτοις ἴσως σῴζεται καί τι ἴχνος τῆς ἀρχαίας Ἰάδος). Β') τὴν βόρειον Ἑλληνικὴν λαλουμένην ἐν ταῖς πρὸς βορρᾶν τοῦ 38 βορείου πλάτους χώραις καθὰ καὶ ἐνιαχοῦ τῆς Ἀχαΐας, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐπὶ τῶν Βορείων Σποράδων, ἐν Τήνῳ καὶ ἐν δήμοις τισὶ τῆς Ἄνδρου, ἐν Σάμῳ, Ψαροῖς, Λέσβῳ, καὶ διακρινομένην 1) διὰ τῆς προφορᾶς τοῦ ἀτόνου ε ὡς ι καὶ τοῦ ἀτόνου ο ὡς υ, διὰ τῆς ἀποβολῆς δὲ τοῦ ἀτόνου ι καὶ υ, *πουτάμ*, *πιδάκ*, *σκλλί σκνί*, *κάρ(β)να*, *κνούπι*, *μλάρι*, *δλεύου* κτλ. 2) διὰ τῆς καθόλου εἰπεῖν ὀρθῆς προφορᾶς τῶν συμφώνων. Γ') Τὴν μεσημβρινὴν Ἑλληνικὴν περιλαμβάνουσαν τὴν Πελοπόννησον, τὰς Ἰονίους νήσους, τὰς Κυκλάδας (πλὴν τῶν εἰρημένων Τήνου καί τινων δήμων τῆς Ἄνδρου), Κρήτην, Χίον, Κύπρον καὶ λοιπὰς Νοτίους Σποράδας καθὰ καὶ τὰ ἀπὸ Σμύρνης καὶ κατωτέρω παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Χαρακτηριστικὸν ταύτης ἡ καθόλου διάσωσις τῶν φωνηέντων.

Ὑποδιαιρέσεις ἐν ταύταις πολλαὶ μὲν ἐπεχειρήθησαν, ἀλλ' ὀλίγαι ἀπεδείχθησαν ἀληθῶς ἰσχυραί, λ. χ. ἡ τῶν Νοτίων Σποράδων καὶ τῆς Κύπρου, (πρβλ. Κόντου Εἰκοσιπενταετηρίδος σελ. 34 καὶ Ἀθηνᾶς Τομ. Ϛ' σελ. 41), καὶ ἡ τῶν Ἀθηνῶν, Μεγάρων, Αἰγίνης καὶ Κύμης, Μάνης, Κυθήρων καὶ δυτικῆς Κρήτης (αὐτ. 35) καὶ ἡ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ λαλουμένων ἰδιωμάτων.

§ 22. *Αἱ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ λαλούμεναι πάλαι γλῶσσαι. Γλῶσσαι τῆς Ἰταλικῆς ὁμοφυλίας.* Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ ἐλαλοῦντο πολλαὶ καὶ διάφοροι γλῶσσαι, ἤτοι ἐν μὲν τῇ Σικελίᾳ ἡ Ἑλληνική,

ἡ Φοινικική, ἡ Σαμνιτικὴ ἢ Ὀσκικὴ καὶ ἡ τῶν αὐτοχθόνων Σικανῶν. Ἐν δὲ τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ ἡ Ἑλληνική, ἡ Μεσσαπία ἢ Ἰαπυγία καὶ ἡ Σαμνιτικὴ ἢ Ὀσκικὴ (ἐν Βρεττίᾳ, Λευκανίᾳ, Ἀπουλίᾳ)· ἐν δὲ τῇ μέσῃ ἡ Σαμνιτικὴ ἢ Ὀσκικὴ (Καμπανίᾳ, Σαμνίῳ), ἥτις πρὸς βορρᾶν διεσχίζετο εἰς τὰς διαλέκτους τῶν Πελιγνῶν, τῶν Σαβίνων, τῶν Μάρσων, τῶν Μαρρουκίνων, τῶν Οὐηστίνων, τὰς Σαβελλικὰς ὑπὸ πολλῶν καλουμένας, ἡ Λατινικὴ (πρὸς ἣν στενῶς συνάπτεται ἡ Φαλισκική, ἡ Πραινεστίνη καὶ ἡ Λανουβίνη διάλεκτος), ἡ Ὀμβρικὴ πρὸς ἣν συνδέεται καὶ ἡ διάλεκτος τῶν Οὐόλσκων, ἡ Τυρρηνική, ἡ Φοινικικὴ ἐν τῇ Καίρῃ τῆς Τυρρηνικῆς καὶ ἐν τῷ Punicum καὶ ἡ Ἑλληνικὴ (ἐν Καμπανίᾳ). Ἐν δὲ τῇ Ἄνω Ἰταλίᾳ ἀρχαιότερον μὲν ἡ Ὀμβρικὴ ἐκβληθεῖσα κατὰ τὴν Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ τῆς Γαλατικῆς, ἡ Ἐνετικὴ καὶ ἡ Λιγυστική. Τούτων ἡ μὲν Φοινικικὴ διεδόθη εἰς τὰ δυτικὰ καὶ βόρεια τῆς Σικελίας, εἰς τὴν Καίρην τῆς Τυρρηνικῆς καὶ τὸ Punicum (ἔτι δὲ εἰς Μελίτην, Σαρδηνίαν καὶ Κορσικὴν) ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐποίκων. Ὁμοίως καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐποίκων. Ἡ δὲ Ἰαπυγία ἢ Μεσσαπία καὶ ἡ Ἐνετικὴ Ἰλλυρικῆς καταγωγῆς οὖσαι, ὑπὸ Ἰλλυριῶν ἐποίκων ἐκ τῆς Ἰλλυρίας μεταβάντων εἰς τὴν Ἰταλίαν, τῶν μὲν Μεσσαπίων ἢ Ἰαπύγων διὰ θαλάσσης κατὰ τὸν ἔνατον ἢ ὄγδοον αἰῶνα, τῶν δὲ Ἐνετῶν διὰ ξηρᾶς ἑκατὸν περίπου ἔτη βραδύτερον. Ἡ δὲ τῶν Σικανῶν καὶ Λιγύων φαίνεται ὅτι, ὅπως καὶ ἡ τῶν παρὰ τὰ Πυρηναῖα Βάσκων, ἐλαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀπογόνων τῶν παλαιοτάτων αὐτοχθόνων, οἳ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Ἰαπετικῶν λαῶν κατεῖχον τὴν χώραν. Ὅλως δ' ἀγνώστου ἀρχῆς καὶ συγγενείας εἶναι ἡ Τυρρηνική, ἧς πολλαὶ μικραὶ ἐπιγραφαὶ ἐσώθησαν ἡμῖν, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἔτυχον πιθανῆς ἑρμηνείας. Ἡ δὲ Γαλατικὴ εἶναι κλάδος τῆς Κελτικῆς, περὶ ἧς ἴδε § 8. Αἱ γλῶσσαι ἄρα αὗται ἢ ἀνῆκον κλάδοις τῆς ἡμετέρας Ἰαπετικῆς ὁμοεθνίας, λ. χ. τῷ Ἑλληνικῷ, τῷ Γαλατικῷ, τῷ Ἰλλυρικῷ (ἡ Μεσσαπία ἢ Ἰαπυγία μετὰ τῆς Ἐνετικῆς), ἢ ἦσαν ὅλως ἀλλότριαι αὐτῆς ἀνήκουσαι ἄλλαις

ὁμοεθνίαις, ὅπως λ. χ. ἡ Φοινικική, ἀνήκουσα ταῖς Σημιτικαῖς γλώσσαις, ἡ Σικανικὴ καὶ ἡ Λιγυστικὴ ἰδιαιτέραν, ἀρχαιοτέραν ἀπαρτίζουσαι ἴσως ὁμοεθνίαν, καὶ ἡ ἀγνώστου ἀρχῆς Τυρρηνική. Αἱ δὲ ὑπολειπόμεναι γλῶσσαι, ἤτοι ἡ *Λατινική*, ἡ συγγενεστάτη αὐτῆς *Φαλισκική*, ἡ *Ὀμβρικὴ* καὶ ἡ μετ᾽ αὐτῆς στενῶς συγγενεύουσα *Οὐολσκική*, ἡ *Ὀσκικὴ* ἡ ἐν τῇ μέσῃ καὶ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Σικελίᾳ λαλουμένη ἀπαρτίζουσιν ἰδίαν ὁμοφυλίαν, τὴν Ἰταλικὴν (ὀνομάζομεν αὐτὴν Ἰταλικὴν οὐχὶ διότι αὕτη ἦν αὐτόχθων καὶ δὴ εἶχε πλείονα ἐπὶ τῆς Ἰταλίας δικαιώματα, ἀλλὰ διότι ἐπεκράτησε μετέπειτα καὶ ἀφωμοίωσεν ἑαυτῇ πάσας τὰς λοιπάς), ἥτις ἦτο μόριον τῆς μεγάλης Ἰαπετικῆς ὁμοεθνίας. Αἱ γλῶσσαι αὗται στενῶς συγγενεύουσαι πρὸς ἀλλήλας προῆλθον ἔκ τινος παλαιοτέρας Πανιταλικῆς, εἴπωμεν, γλώσσης, ὅπως αἱ Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι ἔκ τινος παλαιοτέρας Πανελληνίου. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῆς παναρχαίας Ἑλληνικῆς ἐκείνης ἀποσχισθέντα μόρια διὰ τὸν καθόλου συντηρητικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης χαρακτῆρα οὔτε ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους οὔτε ὡς πρὸς τοὺς τύπους ἀπέστησαν σφόδρα τοῦ τε ἀρχαίου τύπου καὶ ἀλλήλων, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀμοιβαία κατάληψις τῶν λαλούντων τὰ μόρια ταῦτα ἐξηκολούθησε διατηρουμένη καὶ τὰ μόρια ταῦτα οὐχὶ διάφοροι γλῶσσαι ἀλλὰ διάλεκτοι μιᾶς μόνης γλώσσης, τῆς Ἑλληνικῆς, ὀνομάζονται. Τὰ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας Πανιταλικῆς ἀποσχισθέντα μόρια οὕτω ταχέως ἐξηλλοιώθησαν καὶ διάφορα ἀλλήλων καὶ τῆς πρώτης ἐκείνης γλώσσης κατέστησαν, ὥστε ὅ,τι πρότερον μίαν μόνην ἀπήρτιζε γλῶσσαν ἀπετέλεσεν ἔπειτα πρῶτον μὲν διαλέκτους, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ γλώσσας ὅλως ἰδίας. Προέβαινε δ᾽ ἡ ἐξαλλοίωσις αὕτη καὶ μετέπειτα ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἐν αὐτῇ τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ τοσοῦτο ταχέως ὥστε ἐξέπληξε καὶ τὸν Πολύβιον λέγοντα ἐν Γ´ 22 «τηλικαύτη γέγονεν ἡ διαφορὰ τῆς διαλέκτου παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετωτάτους ἔνια μόλις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινεῖν». Καθόλου ἄρα χαρα-

κτὴρ καὶ τῆς Πανιταλικῆς καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς προελθουσῶν γλωσσῶν ἦν ἡ ταχεῖα ἐξαλλοίωσις.

§ 23. *Χαρακτῆρες τῶν Ἰταλικῶν γλωσσῶν.* Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς πανιταλικῆς γλώσσης ἀνεπτύχθησαν καὶ δὴ εἶναι κοινὰ πάσαις ταῖς Ἰταλικαῖς γλώσσαις καὶ διαλέκτοις τὰ χαρακτηριστικὰ τάδε: α) τὸ en καὶ em ἐκ τῶν Ἰαπετ. ἐρρίνων φωνηέντων *n̥ m̥*, ἀνθ' ὧν ἡ Ἑλλ. ἔχει *α*, πρβλ. *τατός*-tentus, *ἑκατόν*-centum, πόδ-α-pedem· 2) τὸ or, ol ἐκ τῶν Ἰαπετικῶν ὑγρῶν φωνηέντων *l̥ r̥*, ἀνθ' ὧν ἐν τῇ Ἑλλ. εὑρίσκεται *αλ-αρ* ἢ *λα-ρα*, πρβλ. cord-is *καρδία*, dor-mio *δαρθάνω*, porta *παρτὸς* (πείρω πέπαρται), doleo *δάλλει*· 3) τὸ z ἐκ τοῦ Ἰαπετικοῦ *s* μεταξὺ φωνηέντων, ὅπερ ἐν τῇ Ἑλλ. ἐτράπη εἰς δασεῖαν καὶ ἔπειτα παρελείφθη ἐλως· 4) τὸ f ἀντὶ Ἰαπετικοῦ dh-*ϑ* ἐν ἀρχῇ λέξεως fumus dhūmas *ϑυμός, ϑύρα* fores κλπ.· 5) τὸ kl ἀντὶ tl ἐντὸς λέξεως, πρβλ. poclom Ἰνδ. patram, Ὀσκ. sakaraclum=sacrum· 6) Αἱ ἀφαιρετικαὶ τοῦ ἑνικοῦ εἰς -ād, ēd, īd κατὰ τὴν τῶν δευτεροκλίτων Ἰαπετικὴν εἰς -ōd· 7) τὸ α' πρόσωπον τοῦ ῥήματος sum ἀντὶ esmi· 8) ὁ σχηματισμὸς τῶν ὑπτίων καὶ θετικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινά, εἰ καὶ μὴ τοσοῦτον γενικὰ μηδ' οὕτως ἀρχαῖα χαρακτηριστικὰ τῆς Πανιταλικῆς γλώσσης παρατηροῦνται, λ. χ. ἡ τάσις πρὸς κώφωσιν τοῦ βραχέος o εἰς u, ἡ τάσις πρὸς ἀποστροφὴν τῆς διφθόγγου eu, βραδύτερον δὲ καὶ τῆς ei καὶ ou ἐν τῇ Λατινικῇ, ἡ τάσις πρὸς βιαιοτέρας συγκοπὰς καὶ τἀνάπαλιν πρὸς ἀνάπτυξιν φωνηέντων, χάριν εὐκολωτέρας ἐκφωνήσεως, ἡ τάσις πρὸς σχηματισμὸν καὶ τῶν ἀθεμάτων ῥημάτων κατὰ τὰ θεματικά. Κατὰ τὰ εἰρημένα ἡ Λατινικὴ γλῶσσα εἶναι διάλεκτος τῆς πανιταλικῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρός τινα Ἑλλην. διάλεκτον, λ. χ. πρὸς τὴν κατισχύσασαν τῶν λοιπῶν Ἀττικήν, οὐχὶ δὲ πρὸς πᾶσαν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

§ 24. ***Κατίσχυσις καὶ μεγάλη ἐξάπλωσις τῆς Λατινικῆς γλώσσης.*** Καθ' ὃν τρόπον ἐν Ἑλλάδι κατίσχυσεν ἡ ἀπὸ τῆς ἐλαχίστης τὴν ἔκτασιν χώρας ὁρμωμένη Ἀττικὴ καὶ ἐξέβαλε πά-

σας τὰς λοιπὰς διαλέκτους, εἰ καὶ ὑπὸ πλειόνων ἀνθρώπων καὶ ἐν πολὺ εὐρυτέραις χώραις ἐλαλοῦντο, οὕτω καὶ ἐν Ἰταλίᾳ ἡ ἀπὸ τοῦ μικροτάτου Λατίου (24 περίπου τετραγων. χιλιομέτρων) ὁρμωμένη Λατινικὴ ἐξέβαλεν οὐ μόνον τὰς συγγενεῖς αὐτῆς γλώσσας, τῶν Ὄσκων, τῶν Ὄμβρων κλπ., ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἄλλας καὶ πρὸς τούτοις διεδόθη οὐ μόνον ἐπὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλικὴν χερσόνησον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὴν Ἰβηρικήν, ἐπὶ τὴν Γαλλίαν, ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν καὶ τὴν Δακίαν καὶ διασχισθεῖσα ἀπήρτισε τὴν Ἰταλικήν, τὴν Γαλλικήν, τὴν Ἱσπανικήν, τὴν Πορτογαλικήν, τὴν Ῥαιτικὴν καὶ τὴν Ῥωμουνικὴν γλῶσσαν, καθ᾽ὃν τρόπον ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις ἡ Πανιταλικὴ διεσπάσθη εἰς τὰς εἰρημένας γλώσσας, Λατινικήν, Ὀσκικήν, Ὀμβρικὴν κλπ.

Καὶ εἰς μὲν τὴν διάδοσιν τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου συνετέλεσεν, ὅπως εἴπομεν, καὶ ἡ πολιτικὴ ἡγεμονία τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἔτι μᾶλλον ἡ ὑπέροχος γραμματεία αὐτῶν· εἰς δὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Λατινικῆς συνεβάλετο μὲν καὶ ἡ καλλιεργία τῶν γραμμάτων παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις, οἱ εὐτυχεῖς πόλεμοι καὶ αἱ κατακτήσεις, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον ἡ ἔξοχος διοικητικὴ καὶ ἀποικιακὴ ἰδιοφυΐα αὐτῶν. Ὅπως δὲ ἦν ἀδύνατον ἡμῖν νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον τῆς ἐκβολῆς ἑκάστης Ἑλληνικῆς διαλέκτου ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς, οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς καὶ ὁ χρόνος τῆς κατισχύσεως ἑκασταχοῦ τῆς Λατινικῆς καὶ ἐκβολῆς τῆς ἐπιχωρίου γλώσσης· ὅτι καὶ ἐνταῦθα μακρὸς διεξήχθη ἀγών, δῆλον ἐντεῦθεν ὅτι αἱ Σαμνιτικαὶ ἢ Ὀσκικαὶ ἐπιγραφαὶ ἐξικνοῦνται μέχρι τοῦ ἔτους 63 μ. Χ. καὶ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μέχρι σήμερον ἔτι ἐξακολουθεῖ σῳζομένη ἔν τισι κώμαις παρὰ τὸν Ὑδροῦντα καὶ παρὰ τὸ Ῥήγιον.

§ 25. *Ῥωμαϊκὴ γραμματεία καὶ διαιρέσεις αὐτῆς.* Ἡ γραμματεία τῆς Λατινικῆς γλώσσης, ἄν τις μᾶλλον εἰς τὸν τύπον ἢ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἀποβλέψῃ, διαιρεῖται εἰς τὰς ἀκολούθους περιόδους· α) τὴν ἀρχαϊκὴν ἀπὸ τοῦ 284 (ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ταραντίνου Λιουίου Ἀνδρονίκου) μέχρι τοῦ θανά-

του τοῦ Ἐννίου (τῷ 169 π. Χ.). Ἡ περίοδος αὕτη διακρίνεται διὰ τῶν δραματικῶν ἔργων τοῦ Πλαύτου καὶ τῶν ἀποσπασμάτων Λιουίου, Ναιουίου, Ἐννίου κλπ. β) Τὴν δόκιμον ἀρχομένην ἀπὸ τοῦ 166 (ὅτε παρεστάθη ἡ Ἀνδρία τοῦ Τερεντίου, τὸ πρῶτον ἐν ἀληθῶς δοκίμῳ γλώσσῃ γεγραμμένον Λατινικὸν ἔργον), καὶ λήγουσαν περὶ τὸ 120 μ. Χ. ὅτε ἀπέθανεν ὁ Τάκιτος [1]). γ΄) Τὴν τῆς παρακμῆς καὶ φθορᾶς ἀπὸ τοῦ Φρόντωνος (143) κἑξ. Ἐν ταύτῃ ἀναφαίνονται συγγραφεῖς ἀρχαΐζοντες, ἤτοι παραλαμβάνοντες τὰς προκικερωνείους ποιητικὰς χρήσεις εἰς τὸν λόγον αὐτῶν καὶ οὕτως ἀγωνιζόμενοι νὰ ἐμβάλλωσι δύναμιν καὶ ζωὴν εἰς τὴν ἀπολιθωθεῖσαν γραφομένην γλῶσσαν.

§ 26. *Γλωσσικαὶ καὶ Γραμματικαὶ σπουδαὶ τῶν Ῥωμαίων.* Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου ἐλθόντες οἱ Ῥωμαῖοι εἰς μεγάλην ἐπικοινωνίαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας καὶ γνωρίσαντες ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν τελείαν καὶ φιλολογικῶς ἀνεπτυγμένην γλῶσσαν αὐτῶν ἐφιλοτιμήθησαν καὶ τὴν Ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ ἡμέρωσιν νὰ παραλάβωσι καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἑλλήνων νὰ καλλιεργήσωσι καὶ ἀναπτύξωσιν.

Poenico bello secundo Musa pinnato gradu intulit se bellicosam in Romuli gentem feram, λέγει ὁ Πόρκιος Λικίνιος παρὰ Γελλίῳ καὶ Graecia capta ferum victorem cepit, ὁ Ὁράτιος.

Ἐβοήθησαν δὲ τοῖς Ῥωμαίοις εἰς τὸ ἔργον τοῦτο αὐτοὶ οὗτοι οἱ Ἕλληνες, οἷον ὁ Λίουιος Ἀνδρόνικος ἐκ Τάραντος καὶ Ἔννιος ἐκ Ῥωδαιῶν τῆς Μεσσαπίας, οἵτινες καὶ ἰδιωτικῶς καὶ δημοσίως domi forisque) ἐδίδασκον τὴν Ἑλληνικὴν καὶ ἅμα ἐποίουν ἐν τῇ Λατινικῇ γλωσσῃ, ἦσαν ἄρα γραμματικοὶ ἅμα καὶ συγγραφεῖς. Ὅτε δὲ ὁ Ἔννιος ἀντὶ τοῦ τέως ἐν Ῥώμῃ Κρονίου στίχου μετε-

[1]) Ἐν ταύτῃ περιλαμβάνεται καὶ ὁ ἀργυροῦς λεγόμενος αἰὼν τῆς Ῥωμαϊκῆς γραμματείας, ἐπειδὴ εἰς λόγον καθαρότητος τοῦ τύπου τῆς γλώσσης οὗτος μικρὸν μόνον ὑπολείπεται τοῦ χρυσοῦ.

χειρίσατο τὸν Ἑλληνικὸν ἑξάμετρον, τότε ἐγένετο ἀνάγκη νὰ κανονισθῶσιν ἀκριβέστατα αἱ κατὰ ποιὸν καὶ ποσὸν σχέσεις τῶν φθόγγων πρὸς ἀλλήλας ἤτοι ποῦ o καὶ ποῦ u, ποῦ e καὶ ποῦ i, ποῦ u καὶ ποῦ i, ποῦ c καὶ ποῦ g, ποῦ μακρὸν καὶ ποῦ βραχὺ φωνῆεν, καὶ νὰ καθορισθῇ τίνα τελικὰ σύμφωνα ὤφειλον νὰ γράφωνται, καὶ τίνα οὐχί, ποῦ ἔδει νὰ γράφωνται δύο σύμφωνα καὶ ποῦ ἓν μόνον κττ. (Πρβλ Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ 491 κἑξ.). Ἦσαν δὲ ταῦτα ἀναγκαῖα, ἐπειδὴ ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἐπεκράτησεν ἀκολασία τις περὶ τὴν ἔκπτωσιν τῶν τελικῶν φθόγγων καὶ τὴν σύγχυσιν τῆς κλίσεως, περὶ τὴν βράχυνσιν τῶν τελικῶν φωνηέντων, περὶ τὴν ἀποσιώπησιν ἐν τῇ προφορᾷ πολλῶν ἐρρίνων κττ. Προσέχων ἄρα ὁ Ἔννιος εἰς τὴν ἀπαγγελίαν τῶν λογίων καὶ γνησίων Ῥωμαίων ἐκανόνιζε τὰ τῆς γλώσσης καὶ καθώριζε τὰ ὀρθογραφικὰ καὶ μετρικὰ ζητήματα αὐστηρότατα συνῳδὰ τῇ προφορᾷ τούτων καὶ τῷ Ἑλληνικῷ προτύπῳ. Τότε καθωρίσθη ἀκριβῶς ἡ χρῆσις τῶν μακρῶν καὶ τῶν βραχέων, τῆς χασμωδίας κλπ. Ἐπειδὴ δὲ πᾶσαι αἱ περὶ τὴν ὀρθογραφίαν, αἱ περὶ τὰ συνώνυμα καὶ τὴν λεξικογραφίαν καινοτομίαι ἐπιδιώκουσαι τὴν ratio scribendi δὲν περιορίζονται, ὡς εἰκός, πάντοτε ἐν μόνοις τοῖς ἐξωτερικοῖς τούτοις ζητήμασιν, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ἅπτονται καὶ αὐτῆς ταύτης τῆς γλώσσης, (οὐχὶ μόνον τί λέγεται καὶ πῶς ἐκφωνεῖται ἀλλὰ καὶ πῶς πρέπει νὰ ἐκφωνῆται; ποῖον φαίνεται συμφωνότερον πρὸς τὰ ἄλλα γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ πρὸς τὴν ὅλην τῆς γλώσσης φύσιν; κλπ.), δῆλον, ὅτι ἡ δρᾶσις τῶν ποιητῶν ἅμα καὶ γραμματικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν οὐ μικρὸν συνεβάλετο εἰς τὴν σύμπηξιν καὶ διαμόρφωσιν τοῦ τυπικοῦ τῆς δοκίμου γλώσσης.

§ 27. *Ἀπαρχαίωσις τῆς Λατινικῆς γραφομένης.* Κανονισθεῖσα ἡ γραπτὴ Λατινικὴ κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἑλληνικῆς, μάλιστα μετὰ τὴν ὑπὸ Κράτητος τοῦ Μαλλώτου εἰσαχθεῖσαν ἐπιστημονικωτέραν ἐξέτασιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων, κατέστη κατὰ μικρὸν τεχνητὴ γλῶσσα ὅπως πᾶσα γραφομένη, δὲν ἐλήφθη δὲ φροντὶς ὅπως διὰ τῶν σχολείων καὶ τῆς παιδείας ἡ τοιαύτη γρα-

φομένη καὶ ἡ λαλουμένη γλῶσσα ὡς δύο ῥεύματα ἐν τῇ αὐτῇ κοίτῃ βαίνωσι παρ' ἀλλήλας καὶ διαρκῶς συγκοινωνῶσιν, ἐντεῦθεν πᾶς οὗτος ὁ καθαρισμός, ἡ πρόοδος, ἡ ἀκμή, ἡ ὁμαλότης, ἡ τελειότης κττ. τῆς γραπτῆς γλώσσης ἠγνοοῦντο ἐν τῇ προφορικῇ, ἥτις ἐχώρει τὴν ἰδίαν ὁδὸν ὡσεὶ μηδὲν εἶχε συμβῇ ἐν τῇ γραφομένῃ. Καὶ ἡ διαφορὰ αὕτη ἀπ' ἀλλήλων ἐξηκολούθει σὺν τῷ χρόνῳ ἀδιαλείπτως ἐπιδιδοῦσα, καθ' ὅσον ἡ μὲν γραπτὴ γλῶσσα ταχέως ταριχευθεῖσα, ὡς εἰπεῖν, ἐντὸς ὡρισμένων γραμματικῶν κανόνων μικρὸν μόνον μετεβάλλετο καὶ ὁσημέραι ξένη καθίστατο τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος τῶν πολλῶν, ἡ δὲ λαλουμένη διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν αὐτῶν, οὐδεμίαν εἴδησιν ἐχόντων τῆς γραφομένης, ἐλευθέρως ἐξελισσομένη ἀπεχωρίζετο ὁσήμέραι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκείνης, οὕτω δὲ τὸ μεταξὺ αὐτῶν χάσμα ἐγίνετο ἀεὶ μεῖζον, μέχρις οὗ ἡ μὲν γραφομένη ἀπεξενώθη ὅλως τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος τῶν λαλούντων καὶ κατέστη νεκρὰ γλῶσσα, ἡ δὲ λαλουμένη διάφορος κατὰ τόπους ὁσημέραι γινομένη διεσχίσθη εἰς τὰς νῦν Ῥωμανικὰς ἢ Νεολατινικὰς λεγομένας γλώσσας.

§ 28. *Ἀρχαιοπινεῖς χαρακτῆρες τῆς Ὀσκικῆς καὶ Ὀμβρικῆς γλώσσης.* Αἱ γλῶσσαι τῶν Ὄσκων καὶ Ὄμβρων διαστελλόμεναι πολλαχῶς τῆς Λατινικῆς σῴζουσιν οὐκ ὀλίγα ἀρχαιοπρεπέστερα ἴχνη καὶ διαφωτίζουσι τὴν προϊστορικὴν περίοδον τῆς πανιταλικῆς γλώσσης καὶ τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὰς ἄλλας ἀδελφάς· οὕτω λ. χ. α) ἐκ τῶν ἀρχαίων Ἰαπετικῶν ὑπερωϊκῶν φθόγγων q, g ἡ μὲν Λατινικὴ ἀνέπτυξε q*u*, g*u* (καὶ ἀφαιρέσει τοῦ q, g μόνον *u*), αἱ δὲ **p** καὶ **b** (Ἑλλην. *τ* καὶ *π*, *β*, *δ*), πρβλ. **quis-pis** τίς, καὶ **biva=vivus, beru=veru**· β) τὰ ἀρχαῖα πανιταλικὰ δασέα διέσωσαν αὗται καὶ ἐντὸς λέξεως, ἔτρεψε δ' εἰς μέσα ἡ Λατινική, **alfu albus** ἀλφός, **mefiu medius** μέσος ἀντὶ *μεθιος· γ) τὸ **s** πρὸ τῶν ὑγρῶν καὶ ἐρρίνων ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν μέσῳ λέξεως διέσωσαν ἐκεῖναι, ἀπέβαλε δ' ἡ Λατινική, **slaagi, snata, fesna, prismu** καὶ **locus, nare, fânum, primus**· δ') τὸ μεταξὺ φωνηέντων **s** γινόμενον **z** ἐσώθη μὲν ἐν ἐκείναις, ἐτράπη δ' εἰς **r** ἐν τῇ Λατινικῇ· ε')

αὗται σχηματίζουσι τὸν μέλλοντα διὰ τοῦ s, ἡ δὲ Λατ. διὰ τοῦ b, deivast, prupehast, Λατ. amabo· ς΄) αἱ μὲν σχηματίζουσι τὴν ὀνομαστικὴν πληθ. τῆς β΄ κλίσεως κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἰς -ōs, καὶ τὴν γενικὴν εἰς -ōm, ἡ δὲ ἀεὶ τὴν ὀνομαστικὴν εἰς -ī καὶ σχεδὸν ἀεὶ τὴν γενικὴν εἰς -ōrum· ζ΄) αὗται σχηματίζουσι τὴν γεν. τοῦ ἑν. καὶ τὴν ὀνομ. τοῦ πληθ. τῶν πρωτοκλίτων ὁμοίως ἀρχαιοτρόπως εἰς -ās, ἡ δὲ Λατ. εἰς -ae· η΄) αὗται σχηματίζουσι τὴν γεν. τοῦ ἑν. τῶν δευτεροκλίτων καὶ τριτοκλίτων εἰς -eis, ἡ δὲ Λατινικὴ τῶν μὲν δευτεροκλίτων εἰς ī, τῶν δὲ τριτοκλίτων εἰς -ĭs (ἐκ τοῦ -es)· θ΄) αὗται διασῴζουσι τὴν τοπικὴν τοῦ ἑν. τῶν εἰς -o ὡς ζῶσαν πτῶσιν, λήγουσαν -εἰς -ei (thesavrei=in thesauro) καὶ τὴν δοτ εἰς -ōi, ἡ δὲ Λατ. τὴν μὲν τοπικὴν ἀπώλεσεν, τὴν δὲ δοτ. ἔχει εἰς -ō (ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐκ Πραινεστοῦ ἐπιγραφῇ Numasiōi)· ι΄) ἐν τοῖς ὀνόμασιν εἰς -ien αἱ μὲν ἐκαθολίκευσαν (πλὴν ἐν τῇ ἑν. ὀνομ.) τὸν ἀσθενέστατον τύπον τοῦ ἐπιθήματος τούτου, ἡ δὲ Λατ. τὸν ἰσχυρὸν εἰς -iōn, natine-natione. Ὁμοίως αἱ μὲν ἔχουσι τὸν ἀσθενῆ τύπον *-tr*, ἡ δὲ Λατ. τὸν ἰσχυρὸν -tōr, uhtr-etie=auctoritas. Αἱ διαφοραὶ δ᾽ αὗται καί τινες ἄλλαι ἑκατέρωθεν καινοτομηθεῖσαι εἶναι ἀληθῶς μέγισται, μάλιστα αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ τυπικόν, πρὸς ἃς παραβαλλόμεναι αἱ τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων εὑρίσκονται ἐλάχισται.

§ 29. *Ἀρία ὁμοφυλία, Ἰνδοὶ καὶ φιλολογία αὐτῶν.* Ἡ Ἀρία ὁμοφυλία διαιρεῖται εἰς δύο μεγάλα ἔθνη, τὸ τῶν Ἰνδῶν καὶ τὸ τῶν Ἰρανικῶν, ὧν τὸ Ἰνδικὸν πολὺ σπουδαιότερον διὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐπειδὴ οἱ Ἰνδοὶ καὶ παλαιότατα καὶ πάμπολλα ἔγραψαν καὶ ἐπιστημονικῶς θαυμασίως τὴν γλῶσσαν αὐτῶν ἐκαλλιέργησαν. Ἡ πρώτη περίοδος τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας ὀνομάζεται Βαιδικὴ ἤτοι περίοδος τῶν Vēda, ἐπειδὴ τότε ἐποιήθη τὸ Rig-vēda, καὶ συνετάχθησαν τὰ λοιπὰ ἱερὰ συγγράμματα τὰ μετὰ τῶν ὕμνων τούτου καὶ τῆς θρησκείας καθόλου συνδεόμενα, ἤτοι πλὴν τῆς ἀρχαιοτάτης συλλογῆς τῶν ὕμνων τοῦ Rig-vēda (=ἔμμετρος Vēda, vēda δὲ=εἴδησις ἐκ τοῦ ῥήματος vēda=

Foῖδα) συνεγράφησαν τότε καὶ τἆλλα Vēdās, ἤτοι τὸ Sāma-vēda, τὸ = Vēda τῶν ᾀσμάτων, τὸ Jajur-vēda = Vēda τῶν θυσιῶν, καὶ τὸ Atharva-vēda = Vēda τῶν Atharva, μυθικοῦ ἱερατικοῦ γένους· Ἡ δευτέρα περίοδος καλεῖται Σανσκριτικὴ (Sanskr̥ta) ἤτοι γραμματικῶς κατεσκευασμένη, κεκανονισμένη, δόκιμος (τρόπον τινὰ Ἀττική), ἐν ᾗ συνετάχθη ἡ πλουσιωτάτη δόκιμος φιλολογία τῶν Ἰνδῶν. Ἡ γλῶσσα τῆς περιόδου ταύτης ἔχει οὕτως ἐξακριβωθῇ καὶ κανονισθῇ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν καὶ μάλιστα τοῦ μεγάλου καὶ πολλοῦ Pānini καὶ τῶν λεξικογράφων, ὥστε οὐδεμία μεταβολὴ καὶ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τῶν ἅπαξ καθωρισμένων ἐπιτρέπεται ἐν τῇ χρήσει αὐτῆς ὡς γραφομένης γλώσσης. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ ἐξέλιξις καὶ ἀλλοίωσις τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν πολλῶν γλώσσης δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακοπῇ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν παραγγελμάτων, ἄλλως τε καὶ τοῦ πολλοῦ ἔθνους οὔτε παιδευομένων οὔτε γνῶσιν λαμβανόντων τῆς γραφομένης δοκίμου γλώσσης, ἡ λαλουμένη ἐξηκολούθησεν ἀλλοιουμένη, οὕτω δὲ παρήχθησαν ἐν τῇ πολιτικῶς διῃρημένῃ καὶ σφόδρα ἐκτεταμένῃ χώρᾳ διάφοροι κατὰ τόπους γλῶσσαι, ὀνομαζόμεναι πάλαι prākr̥t, τ. ἔ. ἁπλαῖ, φυσικαί, ἀκατασκεύαστοι, ἀκανόνιστοι γραμματικῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Σανσκριτικήν (ἐν μιᾷ τῶν Prākr̥t τούτων, τῇ Pāli, συνεγράφησαν τὰ ἱερὰ βιβλία τῶν ὀπαδῶν τοῦ Βούδδα), καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεπτύχθησαν κατὰ μικρὸν αἱ ἐννέα περίπου νεώτεραι Ἰνδικαὶ γλῶσσαι καὶ μέγα πλῆθος διαλέκτων.

§ 30. *Σημασία τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσης.* Ἡ μεγάλη σημασία τῆς Ἰνδικῆς φιλολογίας κεῖται οὐχὶ τοσοῦτον ἐν τῷ περιεχομένῳ αὐτῆς (εἰ καὶ ὄντως πολλοῦ λόγου ἄξιον), ὅσον ἐν τῷ περιέχοντι ἤτοι ἐν τῇ γλώσσῃ, ἐν ᾗ εἶναι συντεταγμένη. Διότι πρῶτον μὲν ἐγράφη καὶ παρεδόθη παλαιότερον πάσης ἄλλης ἀδελφῆς γλώσσης (οἱ παλαιότατοι ὕμνοι τῆς Συλλογῆς τοῦ Rig-vēda ἀνέρχονται κατὰ μὲν τοὺς πλείστους Ἰνδολόγους εἰς τοὺς χρόνους 2000—1500 π. Χ., κατ' ἄλλους δὲ ἔτι ἀρχαιότερον, εἰς 2500!), ἐντεῦθεν κεῖται ἐγγύτερον τῆς κοινῆς μητρός, ἐξ ἧς ἀπεσπάσθησαν

αἱ ἀδελφαὶ γλῶσσαι, πολὺ ἐγγύτερον ἢ πᾶσα ἄλλη. Εἰδικώτερον δὲ παρατηρεῖται ὅτι ἐν μὲν τοῖς φωνήεσιν ἀφίσταται τῆς παλαιᾶς Ἰαπετικῆς πλέον ἢ ἡ Ἑλληνική, ἀλλ' ἐν τοῖς λοιποῖς πᾶσιν εἶναι πολλῷ ὁμοιοτέρα ἐκείνη ἢ οἱαδήποτε ἄλλη τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν· διασῴζουσα δ' οὕτω κατὰ κανόνα παλαιοτέραν μορφὴν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, ἤτοι συμφώνων, τύπων, συντάξεων κλπ., πλεῖστον συμβάλλεται εἰς ἑρμηνείαν τῶν ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις ἀπαντώντων ἠλλοιωμένων. Πᾶσα ἄρα ἐπιστημονική, ἤτοι τοῦ λόγου τῶν φαινομένων ζητητικὴ γραμματική, ἀνάγκη νὰ παραλαμβάνῃ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς καὶ παραβάλλουσα ζητῇ ἑρμηνείας ἐξ αὐτῆς.

§ 31. *Ἰρανικοὶ λαοὶ καὶ φιλολογία αὐτῶν.* Οἱ Ἰρανικοὶ λαοὶ ὑποδιαιροῦνται εἰς δύο μεγάλους κλάδους, τὸν ἀνατολικόν, ὃν ἀπὸ τοῦ τόπου ὀνομάζομεν Βακτριανόν, καὶ τὸν δυτικόν, ὃς Περσικὸς καλεῖται. Τῆς γλώσσης τοῦ Βακτριανοῦ ἀρχαῖον μνημεῖον ἔχομεν τὰ ἱερὰ τοῦ Ζωροάστρου βιβλία, λεγόμενα Avesta ἢ Zendavesta· ἀλλ' ὁ νῦν αὐτῶν τύπος κατάγεται ἐκ τῶν χρόνων τῶν Σασσανιδῶν, καὶ δὴ εἶναι πολυειδῶς μεταβεβλημένος καὶ πολλαχοῦ σφόδρα διεφθαρμένος. Συνέχεια δ' αὐτῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις εἶναι ἡ Ἀφγανική, ἡ Βελουχιστανική, αἱ διάλεκτοι τοῦ Ἰνδικοῦ Καυκάσου ἢ Παροπαμίσου καὶ ἡ Ὀσσητική. Τοῦ δὲ Δυτικοῦ Ἰρανικοῦ ἢ Περσικοῦ κλάδου παλαιὰ μνημεῖα εἶναι αἱ σφηνοειδεῖς τῶν ἀρχαίων Περσῶν ἐπιγραφαί, ἀρχόμεναι ἀπὸ τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπους (521-485) καὶ λήγουσαι εἰς Ἀρταξέρξην τὸν Ὦχον (338). Κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Περσίας ὑπὸ τῶν Ἀράβων καὶ τὸν ἐξισλαμισμὸν τῶν Περσῶν συνετάχθησαν ἐν τῇ Περσικῇ γλώσσῃ πλείστου λόγου ἄξια φιλολογικὰ ἔργα, σῴζεται δὲ καὶ σήμερον ἐν Περσίᾳ, ἀλλ' ἔχει ἀπολέσει διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἀλλογλώσσων καὶ τὰς πολυειδεῖς ἀναμείξεις σχεδὸν ὅλως τὸ τυπικὸν αὐτῆς.

§ 32. *Χαρακτῆρες τῶν γλωσσῶν τῆς Ἀρίας ὁμοφυλίας.* Χαρακτῆρες τῶν Ἀρίων γλωσσῶν εἶναι α΄) ἡ τροπὴ παντὸς Ἰαπετικοῦ e καὶ o εἰς a, καὶ παντὸς ē ō εἰς ā, ὥστε τὸ ἐν αὐταῖς a ἀντιστοιχεῖ Ἑλληνικῷ καὶ Λατινικῷ ἄλλοτε μὲν a, ἄλλοτε e καὶ ἄλλοτε o, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς ā ἄλλοτε ā, ἄλλοτε ē καὶ ἄλλοτε ō· β΄) σύγχυσις πλήρης τῶν ὑγρῶν r καὶ l· γ΄) τροπὴ τοῦ ἀσθενεστάτου φωνήεντος ə (ἰδὲ κατωτ.) εἰς i· δ΄) τροπὴ τοῦ s εἰς παχὺ σῖγμα, ch, μετὰ τὸ ṛ, r, τὸ i, u, τὸ k καὶ τὸ ç· ε΄) σχηματισμὸς τῆς γενικῆς πληθ. τῶν φωνηεντολήκτων ὀνομάτων εἰς -nām (πρβλ. τὰ Λατ. -ōrum καὶ -ārum).

§ 33. *Μεταγραφὴ τῶν Ἀρίων λέξεων.* Ἡ μεταγραφὴ τῶν Ἰνδικῶν καὶ Ἰρανικῶν λέξεων διὰ τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἄγγλων, μετὰ ταῦτα δὲ τούτων τε καὶ ἄλλων ὑπὸ Γερμανῶν. Ἐντεῦθεν ἀπηρτίσθη κοινόν τι διὰ πασῶν τῶν γλωσσῶν τοὺς φθόγγους ἀλφάβητον, οὗ γίνεται χρῆσις εἰς μεταχαρακτηρισμὸν πάσης γλώσσης, εἰ καὶ περιέχει τινὰ στοιχεῖα μετ' Ἀγγλικῆς προφορᾶς καὶ ἄλλα μετὰ τῆς συνήθους Λατινικῆς, καὶ δὴ εἶναί πως δύσκολον, καὶ ἐν ἐνίοις ἐπικρατοῦσι διαφωνίαι. Οὕτω λ. χ. τὸ ya ye yi yo ἀναγνωστέον ja je ji jo, ἐπειδὴ τὸ y ἔχει τὴν δύναμιν τοῦ Ἀγγλικοῦ y ἐν τῷ yes, καὶ τὸ j ὁμοίως ἀπαγγελτέον ὡς τὸ Ἀγγλικὸν j, ἤτοι dz κτλ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

§ 1. *Ἄμεσοι καὶ ἔμμεσοι πηγαὶ τῆς Γραμματικῆς.* Αἱ πηγαὶ ὅθεν λαμβάνομεν τὰς περὶ τῆς Γραμματικῆς τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν γνώσεις ἡμῶν εἶναι τὸ μὲν ἄμεσοι, τὸ δὲ ἔμμεσοι· ἄμεσοι εἶναι τὰ ἐμμέτρως ἢ καταλογάδην συντεταγμένα γλωσσικὰ μνημεῖα, τὰ διασωθέντα ἡμῖν εἴτε ἐν πρωτοτύπῳ ὡς αὐτόγραφα, οἷον τὰ ἐπὶ λίθων ἢ χαλκοῦ, τὰ ἐπὶ ἀγγείων, νομισμάτων, παπύρων κττ., εἴτε ἐν ἀντιγράφοις, ὅπως τὰ κείμενα τῶν ποιητῶν καὶ πεζογράφων. Ἄμεσος πηγὴ εἶναι ὁμοίως τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, πλεῖστα περὶ προσῳδίας καὶ τῆς προφορᾶς καθόλου, περὶ τῶν τύπων κτλ. διδάσκοντα ἡμᾶς. Ἔμμεσοι δὲ εἶναι αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, σχολιαστῶν, γλωσσογράφων, Ἀττικιστῶν, μουσικῶν καὶ αὐτῶν ἐνίοτε τῶν συγγραφέων ποιουμένων γραμματικὰς παρατηρήσεις (πρβλ. Ἀθηναίου Ζ΄ 324 θ *τρίγλη, κίχλη,* διὰ τοῦ *η*. Τὰ γὰρ εἰς *-λα* λήγοντα θηλυκὰ ἕτερον αἰτεῖ λάμβδα, *σκύλλα, Τελέσιλλα*· ὅσα δὲ ἐπιπλοκὴν ἔχει τοῦ *γ* εἰς *-η* λήγει *τρώγλη, αἴγλη, ζεύγλη*. Τὴν δὲ *τρίγλην* φησὶν Ἀριστοτέλης τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους... μήποτ᾽ οὖν ἐντεῦθέν ἐστι καὶ τὸ τῆς ὀνομασίας, ὡς *ἀμίαι*, ὅτι οὐ κατὰ μίαν φέρονται ἀλλ᾽ ἀγεληδόν, *σκάρος* δὲ ἀπὸ τοῦ *σκαίρειν* καὶ *καρίς, ἀφύαι* δὲ ὡς ἂν *ἀφυεῖς* τουτέστιν δυσφυεῖς...»). Ἔμμεσος μαρτυρία εἶναι καὶ ἡ σῳζομένη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων μέχρι σήμερον ἐν τῷ στόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γλῶσσα, διότι πολλὰ τῆς ἀρχαίας φαινόμενα δύναται νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ἂν μόνον προσηκόντως ἐξετάζηται (ἰδὲ κατωτέρω Κεφ. περὶ προφορᾶς). Ἔμμεσος δὲ ὁμοίως καὶ ἡ ἀναλογία καθόλου τῆς γλώσσης.

§ 2. *Οὐχὶ πᾶσαι αἱ πηγαὶ αὗται ἑκάστοτε ἀπαραίτητοι.* Εὐχῆς ἔργον εἶναι ἂν πᾶσαι αἱ πηγαὶ αὗται ἀπὸ κοινοῦ καὶ συμφώνως μαρτυρῶσι περί τινος φαινομένου, εἰ δὲ μή, ὅτι πλεῖσται· Οὕτω λ. χ. περὶ τοῦ *Ἀκαδήμεια* καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν καὶ οἱ Γραμματικοὶ καὶ ἡ ἀναλογία μαρτυροῦσι συμφώνως καὶ πείθουσιν ὅτι οὕτως, Ἀκαδήμεια ἐλέγετο.

Περὶ τοῦ *δύο*, τοῦ *ἀνδρεία*, τοῦ *Συρακόσιος* ἐλλείπει μὲν ἡ ἀναλογία, ἀλλὰ τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν καὶ αἱ ἐπιγραφαί, (τὸ *ἀνδρεία* καὶ ἐν παπύρῳ περιέχοντι Πλατων. χωρίον), ἡ ἔκθλιψις τοῦ *ο*, *δύ'*, καὶ ὁ τόνος τοῦ συνθέτου *σύνδυο*, ἀποδεικνύουσι περιφανῶς τὸ ἀληθὲς τῆς τοιαύτης αὐτῶν ἐκφορᾶς ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ· τὸ *ΛαύρΕΙον* (οὐχὶ *ΛαύρΙον*) ἀποδείκνυται καὶ ὑπὸ τῆς παραδόσεως καὶ ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἐκ τῶν σχηματιζομένων ἐξ αὐτοῦ λέξεων *Λαυρεώτης*, *Λαυρεωτικός*, πρβλ. Κ. Σ. Κόντον ἐν Σωκράτους Τόμ. Α'. σελ. 46 κἑξ.· τὸ *κρεο-* (οὐχὶ *κρεω-*) ἀποδείκνυται καὶ ὑπὸ τῆς παραδόσεως (πρβλ. Κόντον ἐν Ἐφημερίδι Φιλομαθῶν 1879 σελ. 65) καὶ ὑπὸ τῶν φωνητικῶν νόμων τῆς γλώσσης, ἅτε συναιρουμένου τοῦ *ο* + *ε* εἰς *ου* ἐν τῷ χρεουργὸς (πρβλ. κεροελκὸς-κερουλκός), τοῦ δὲ *ω*+*ε* εἰς *ω* (πρβλ *γεω*+*εργός*-*γεωργός*), καὶ τρίτον ὑπὸ τῆς ἀναλογίας, πρβλ. *κρέας κρέο-*, *γῆρας γηροβοσκός*, *κέρας-κέρο-δέτης* κτλ. Ἀλλὰ καὶ μία τούτων μόνη μαρτυρία ἀρκεῖ, ἐὰν μόνον προσηκόντως βασανισθεῖσα ἀποδειχθῇ ἀληθής. Οὕτω πάντα τἀντίγραφα τοῦ Θεοκρίτου παρέχουσιν *ἄμμιν* ἐν ΣΤ' 2 καὶ 135, ἀλλ' ὁ Ahrens παρετήρησεν ὅτι καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Ἀντωνυμίας 52, c καὶ ἐν τῷ περὶ Συντάξεως 127, 9 καὶ ὁ Εὐστάθιος ἐν 1112, 36 μνημονεύουσι τοῦ χωρίου τούτου μετὰ τοῦ Δωρικοῦ *ὀξυτόνου ὀρθοτονουμένου* τύπου *ἀμίν*, διὸ καὶ ἀποκατέστησεν αὐτὸ παρὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀντιγράφων.

§ 3. *Σχετικὴ ἀξία ἑκάστης τῶν πηγῶν τούτων.* Παρὰ Θουκυδίδῃ πανταχοῦ τὰ ἀντίγραφα παρέχουσιν *ἀνακωχή*, ἀλλὰ καθ' ἃ ἤδη ὁ Κόντος ἀλλαχοῦ τε καὶ ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ζ' σελ. 24 ἐδί-

δαξεν, παλαιὸς γραμματικὸς ἐν Βεκκήρου Ἀνεκδότοις 406, 19 διδάσκει ἡμᾶς ὅτι «*Ἀνοκωχὴν* διὰ τοῦ ο τὴν ἀνοχὴν λέγουσι. πολὺ δέ ἐστι παρὰ Θουκυδίδῃ». Ὁμοίως πιστοῖ Αἴλιος Διονύσιος καὶ Ὧρος ὁ Μιλήσιος ὅτι «*σῷ*· μονοσυλλάβως *οἱ σῶοι* ὡς παρὰ Θουκυδίδῃ. οἱ δὲ συνηθέστερον γράφουσιν *σῶοι*· ἔχει δὲ τὸ ι· ἀπο γὰρ τοῦ *οἱ σῶοι οἱ σῷ*». Ἀλλ᾽ ὅμως ἐν Α´ 74 κεῖται κατὰ τἀντίγραφα «ὅτε γοῦν ἦμεν ἔτι *σῶοι*, οὐ παρεγένεσθε »

Ἐν τῷ τοῦ Ἀνακρέοντος «*Πρὶν μὲν Καλλιτέλης μ' ἱδρύσατο, τόνδε δ' ἐκείνου ἔκγονοι ἔστΑσαν, τοῖς χάριν ἀντιδίδου*» παρεδόθη παραδόξως τὸ ἀλλότριον τῶν Ἰώνων *ἔστασαν* ἀντὶ *ἔστησαν* ἐν ἅπασι τοῖς ἀντιγράφοις· ἀλλ᾽ ἔπειτα εὑρέθη καὶ ἐν στήλῃ ἐπιγεγραμμένον τὸ δίστιχον καὶ ἐν ταύτῃ ἀνεγινώσκετο σαφῶς *ἔστΗσαν*·

Περὶ τῶν ἀμέσων πηγῶν προκειμένου ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν ἐν τοῖς αὐτογράφοις τὰ δόκιμα ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων, τὰ γνήσια Ἑλληνικὰ ἀπὸ τῶν βαρβαρικῶν, τὰ ἰδιωτικὰ ἀπὸ τῶν ἐπισήμων τῆς πόλεως κττ. Διότι πρόδηλον ὅτι ἄλλην ἀποδεικτικὴν δύναμιν ἔχει ἐπιγραφὴ τῶν δοκίμων χρόνων, ὅτε ἑκάστη πόλις καθόλου εἰπεῖν μετεχειρίζετο τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον, καὶ ἄλλην μεταγενεστέρα, ὅτε ἡ Κοινὴ εἶχε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον κατισχύσει. Ὁμοίως εἶναι προφανὲς ὅτι ἄλλην σημασίαν ἔχει ἐπιγραφὴ γραφεῖσα ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴ γραφεῖσα ὑπὸ βαρβάρων ἢ ὑπὸ Ἑλλήνων ἐκβαρβαρωθέντων. Ὁμοίως ἄλλην σημασίαν καὶ πίστιν ἔχει ἐπιγραφὴ συντεταγμένη ἐν πεζῷ συγχρόνῳ λόγῳ καὶ ἄλλην ἐπιγραφὴ γεγραμμένη ἐμμέτρως· ὁμοίως ἄλλην ἐπιγραφαὶ ἰδιωτῶν καὶ ἄλλην ἐπιγραφαὶ ἐπίσημοι τῶν πόλεων, ἐπειδὴ ὁ ἐπίσημος λόγος πολλάκις ἀρχαΐζει καὶ εἶναι κεχανονισμένος τὸν τύπον μᾶλλον τοῦ ἰδιωτικοῦ, ὃν ἕκαστος ἐξέφερε κατὰ λόγον τῆς ἰδίας παιδείας.

Κατὰ ταῦτα ἄρα αἱ παντοίου εἴδους ἐπιγραφαὶ διαιροῦνται εἰς συντεταγμένας ἐν τῇ διαλέκτῳ τῆς χώρας ἐν ᾗ ἐγράφησαν καὶ εἰς ἀττικιζούσας, εἰς γεγραμμένας ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἐν Ἑλλάδι καὶ εἰς γεγραμμένας ἐν τῇ ξένῃ, εἰς πεζὰς καὶ εἰς ἐμμέτρους καὶ

τέλος εἰς ἐπισήμους καὶ εἰς ἰδιωτικάς. Τούτων δὲ καθόλου εἰπεῖν πιστοτέραν καὶ γνησιωτέραν εἰκόνα παρέχουσιν ἡμῖν αἱ γνήσιαι διαλεκτικαὶ ἢ αἱ ἀττικίζουσαι ἢ καὶ βαρβαρίζουσαι, καὶ αἱ πεζαὶ ἢ αἱ ἔμμετροι καὶ αἱ ἰδιωτικαὶ ἢ αἱ ἐπίσημοι.

Διότι ἐφ' ὅσον ἑκάστη μὲν Ἑλληνὶς πόλις ἴδιον ἀπετέλει κράτος, αἱ δὲ Ἀθῆναι δὲν εἶχον ἀναδειχθῆ διὰ τῶν πολιτικῶν, φιλολογικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν αὐτῶν πράξεων, οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἑκάστη πόλις ὑπελάμβανε τὸ ἰδίωμα ἢ τὴν διάλεκτον αὐτῆς ὡς τὴν καλλίστην πασῶν καὶ ὅτι προκειμένου περὶ μνημείων δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἀλλὰ πάντοτε τοπικῶς ἐν ἑκάστῃ πόλει περιωρισμένων, ταύτης τῆς διαλέκτου ἐποιεῖτο χρῆσιν. Μόνον δὲ τότε ἀπείχοντο τῆς ἐπιχωρίου διαλέκτου καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τῶν Ἀθηναίων χρόνους, ὅτε προέκειτο περὶ μνημείου οὐχὶ τοπικῶς περιωρισμένου, ἀλλὰ τρόπον τινὰ διεθνοῦς, ὅτε, ὡς φαίνεται, ἐπεζητεῖτο ἡ ἀποβολὴ παντὸς ἰδιωματικοῦ οὐχὶ ὡς χυδαίου ἀλλ' ὡς μὴ πασιγνώστου. Τότε καὶ ἀντὶ τοῦ ἐπιχωρίου ἰδιορρύθμου πολλάκις ἀλφαβήτου προετιμᾶτο ἐνίοτε τὸ ἐν τοῖς ἱεροῖς εὔχρηστον καὶ δὴ γνωστὸν καὶ ἀντὶ τῆς ἐπιχωρίου καὶ δὴ ἀγνωστοτέρας διαλέκτου ἐγίνετο χρῆσις κοινοτέρου τινὸς τύπου· οὕτω π. χ. οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιγράψαντες κατὰ Θουκυδίδην Α' 132, 3 τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων ἐπὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς τρίποδος ἔγραψαν *Φλειασίοι*, εἰ καὶ ἐξεφώνουν *ΦλειαΗίοι*, καὶ ἡ Λάκαινα Κυνίσκα κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ'. αἰῶνος ἔγραψε *νικῶσα, ἔστασε, πάσας*, εἰ καὶ ἄνευ τοῦ *σ*, *νικῶΗα, ἔσταΗε, πάΗας* ἐξεφώνει. Καὶ ἐν αὐτοῖς ἄρα τοῖς προγενεστέροις τῆς Ἀττικῆς ἡγεμονίας χρόνοις ὑπῆρχεν ἐν Πελοποννήσῳ διεθνὴς ὡς εἰπεῖν γλῶσσα, ἀφ' ἧς ἀπεκλείοντο τὰ ἰδιάζοντα ἑκάστῃ χώρᾳ. Ἀλλὰ τοῦτο ἦν σπάνιον, ἡ δὲ συνήθεια καθόλου ἦν ἄλλη, τ. ἔ. ἡ χρῆσις τῆς ἰδίας διαλέκτου ἑκασταχοῦ, τῆς ἐννοίας τοῦ *χυδαίου* καὶ *ἀγροίκου* οὐδενὶ ἰδιώματι τότε προσαπτομένης, ὅπως συνέβη, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτέρω Α' § 18, βραδύτερον ἀπὸ τῆς Δ'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος καὶ ἑξῆς. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν διαλέκτων κατὰ τοὺς χρόνους τού-

τους οὐ μόνον ἰδιαιτέρους ἑκάστη χαρακτῆρας παρέχουσι, τούτους ἄρα οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἠδύναντο νὰ παραλάβωσιν, ἀλλὰ καὶ οὐχὶ ἀεὶ τοὺς αὐτούς, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλους, δῆλον ἄρα ὅτι οὐκ ἔμπεδος καὶ κατὰ παλαιότερα πρότυπα κατεσκευασμένος ἀλλὰ ζῶν καὶ συνεχῶς μεταβαλλόμενος ἦν ὁ λόγος αὐτῶν.

§ 4. *Ἀναγκαία βάσανος τῶν πηγῶν, ἀτομικὰ σφάλματα, ποιητικά, Ἀττικὰ καὶ πλημμελῆ διαλεκτικὰ ἐν αὐταῖς.* Πρὶν τὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐκληρθῶσιν ὡς ἀσφαλεστάτη καὶ κατὰ πάντα ἀξιόπιστος πηγὴ τῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς ἀνάγκη νὰ ἐκβληθῶσιν ὅσα τυχὸν κατὰ τὴν γραφὴν αὐτῶν διέπραξαν σφάλματα οἱ χαράκται. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἡμεῖς πολλάκις οὐ μόνον γράφοντες ἀλλὰ καὶ μεταγράφοντες παραλείπομεν γράμμα ἢ συλλαβὴν ἢ καὶ λέξιν τινὰ ὅλην, ἢ γράφομεν δίς, οὕτως ἠδύναντο καὶ ἐκεῖνοι, ὡς ἄνθρωποι, νὰ σφάλλωνται, καὶ μάλιστα ὅσοι δὲν ἦσαν ἐξ ἐπαγγέλματος γραφεῖς, οἱ ἀμαθέστεροι, οἱ οὐκ ἀρκούντως ἐξησκημένοι, κλπ., οἷοι θὰ ἦσαν συνήθως οἱ τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιγραφὰς γράφοντες. Οἴκοθεν δὲ νοεῖται ὅτι τὰ σφάλματα ταῦτα δὲν εἶναι διδακτικὰ τῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς τῶν τότε λαλούντων, καθ' ὃν τρόπον οὐδὲ τὰ ἡμέτερα ἀνάλογα ἀβλεπτήματα εἶναι διδακτικὰ τῆς γλώσσης ἡμῶν. Ἐάν τις λ. χ. ἤθελε νὰ γράψῃ ΤΗΝ ΥΛΗΝ, ἠδύνατο ν' ἀπατηθῇ καὶ παραλίπῃ τινὰ ἢ τινὰς τῶν καθέτων γραμμῶν τούτων, ὥστε νὰ γράψῃ ΤΙΝ ΥΛΙΝ, ὅπως ἄλλος ἐν Ἠλείᾳ θέλων νὰ γράψῃ ΤΑ ΤΑΛΑ ΚΑΙ ἔγραψε μόνον ΤΑ ΤΑΛ ΚΑΙ, ὁμοίως ἀναγινώσκεται ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων, *ἐποίησον, Ἀθήνηθν* κλπ. ἀντὶ *ἐποίησΕν, ἈθήνηθΕν* κλπ., περὶ ὧν δὲν πείθομαι ὅτι παριστῶσιν ἡμῖν τὸν γνήσιον λαϊκὸν λόγον.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον πολλοὶ τῶν ἀμαθεστέρων παρ' ἡμῖν μεταβάλλουσι τὴν θέσιν συλλαβῶν ἢ φθόγγων ἐν ταῖς λέξεσι λέγοντες *δωερὰ* ἀντὶ *δωρεάν, καραφλὸς* ἀντὶ *φαλακρὸς* κτλ. οὕτως ἠδύναντο καὶ ἐκείνων πολλοί· πρβλ. *ἀμιθρός, κάτροπτον, καταντροκί, νεμονηΐα,* ἀντὶ *ἀριθμός, κάτοπτρον, καταντι-*

κρύ, νεομηνία κτλ.· ἀλλὰ τὰ ἀτομικὰ ταῦτα σφάλματα, παρακούσματα ἢ παραλαλήματα, δὲν εἶναι πάντοτε τῆς γλώσσης ὅλης ἢ τῆς διαλέκτου φαινόμενα, ἀλλὰ πολλάκις ἁπλῶς ἀτομικά, καὶ κατ' αὐτὰ ἄρα βασανιστέαι καὶ καθαριστέαι αἱ ἐπιγραφαί. Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ πᾶσα ἡ μεθ' Ὅμηρον Ἑλληνικὴ ποίησις δὲν ἀπηξίου νὰ παραλαμβάνῃ παρὰ τοῦ Ὁμήρου λέξεις, τύπους, φράσεις κλπ., οὐδ' αἱ ἔμμετροι ἐπιγραφαὶ ἠδύναντο νὰ μένωσιν ἀπαθεῖς· ἐντεῦθεν ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος εὑρίσκομεν ἐν ταῖς ἐμμέτροις ἐπιγραφαῖς λέξεις, φράσεις καὶ τύπους τοῦ Ὁμήρου· λ. χ. ἡ τοῦ Μενεκράτους ἐκ Κερκύρας ἐπιγραφὴ τοῦ 550 περίπου π. Χ. παρέχει γενικὰς εἰς-*ου* καὶ -*οιο, δάμου* καὶ *Ἀράθθοιο, κασιγνήτοιο*, καὶ πρὸς τούτοις *ΤλασίαϝΟ*, ὁ καθαρὸν πλάσμα (κατὰ τὸ *ΛαϝοκόϝΩν, φάϝος*) κτλ. Δῆλον ἄρα ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐξαιρῶνται τἀλλότρια τοῦ συγχρόνου λόγου στοιχεῖα ταῦτα, καὶ μὴ ἀποδίδωνται τῇ διαλέκτῳ τῶν ἐπιγραφῶν, ἅτε ἀλλότρια αὐτῶν.

Ἀπὸ δὲ τῆς κρατήσεως τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου (ἰδὲ Α' § 18) ἄρχεται ὁ λόγος τῶν διαλεκτικῶν ἐπιγραφῶν νὰ γίνηται ἀνάμεικτος καὶ δὴ μᾶλλον ἀναξιόπιστος· ἐντεῦθεν ἀνάγκη πᾶσαι αἱ τῶν χρόνων τούτων ἐπιγραφαὶ νὰ βασανίζωνται ἀκριβέστατα ὡς πρὸς τοῦτο καὶ μόνον ἀφοῦ καθαρισθῶσι νὰ χρησιμοποιῶνται εἰς τὴν γραμματικήν.

Πρὸς δὲ τούτοις, καθ' οὓς χρόνους ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Αὐγούστου κἑξ. ἀνεπτύχθη ὁ Ἀττικισμὸς ἤτοι ἡ ἀπόπειρα τῆς ἀναστάσεως τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου, ἀνεπτύχθη ἐκ παραλλήλου καὶ ζῆλος τῆς ἀναστάσεως τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, καὶ πολλαχοῦ τότε οἱ Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς ἐπεχείρησαν νὰ γράφωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν διαλέκτους· ἐπειδὴ δ' ὅμως αὗται εἶχον κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τῆς κοινῆς ἐκβληθῆ καὶ λησμονηθῆ, ἡ χρῆσις αὐτῶν δὲν ἐγίνετο πάντοτε κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον· ἀνάγκη ἄρα καὶ ὅσα καθ' ὑπεραιολισμὸν ἢ ὑπερδωρισμὸν ἐγένοντο σφάλματα, διαγνωσθέντα ν' ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ

τῆς ἐρεύνης· (πρβλ. *Καμβύσαις* καὶ *γενέταις* ὡς Αἰολ. δῆθεν ἀντὶ *Καμβύσας*, *γενέτας*, ὁμοίως *μυσταρίων* ἀντὶ *μυστηρίων*, *ἐφάβων* ἀντὶ *ἐφήβων*, κτλ. ἐν μεταγενεστέραις Αἰολιζούσαις ἐπιγραφαῖς. Ἡ Βάλβιλλα ἔγραφε καὶ *Γοι* καὶ *Γε* ἀντὶ Ϝο, Ϝε = *οἱ*, *ἕ* κτλ.).

Διὰ πάντα ταῦτα διαρρήδην κηρύττεται σήμερον ὅτι ὅπως τὰ ἐπὶ τῶν κωδίκων οὕτως ὀφείλομεν καὶ τὰ ἐπὶ τῶν λίθων, χαλκοῦ, ἀγγείων, παπύρων κλπ. νὰ κρίνωμεν αὐστηρῶς, καὶ διορθῶμεν ἐν ἀνάγκῃ πρὸ πάσης χρήσεως αὐτῶν, ἂν μὴ θέλωμεν καὶ στίχους ἀμέτρους καὶ ἄλλα πολλὰ σφάλματα νὰ καταλείπωμεν παρὰ πάντα λόγον ἀδιόρθωτα (πρβλ. περὶ τούτων καὶ Ἀθηνᾶς Τομ. Η΄. σελ. 351). Ὁμοίως συμφωνοῦσι πάντες ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιγραφικῶν μνημείων ἀνάγκη νὰ γίνηται ἀκριβὴς καὶ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν στοιχείων τῶν διαλέκτων καὶ ἐκβάλλωνται πάντα τἀλλότρια ἑκάστης εἴτε Ἀττικὰ εἴτε ψευδοδώρια εἴτε ψευδαιολικὰ εἶναι, καθ᾽ ὃν τρόπον καὶ παρὰ τοῖς ποιηταῖς, καὶ οὕτως ἐξευρίσκηται κατὰ τὸ ἐνὸν καὶ καθαρίζηται ὁ ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ λαλούμενος ἀληθῶς λόγος.

§ 5. *Τεκμήρια τοῦ δημοτικοῦ λόγου ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις*. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι δὲν διεσώθησαν ἡμῖν αἱ αὐτόγραφοι ἐπιστολαί, οὐδὲ τὰ ἐμπορικὰ κατάστιχα τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τοῦ Ε΄ ἢ τοῦ Δ΄ αἰῶνος· ἀλλ᾽ ἐσώθησαν ἡμῖν πολλαὶ ἰδιωτικαὶ ἐπιγραφαί, οἷον ὁρόσημα, μαγεῖαι καὶ γοητεῖαι, ἀραί, παροιμίαι, αἳ πάντοτε ἀπὸ τοῦ λαοῦ ἔχουσι τὴν ἀρχήν, ἔπειτα πλῆθος ἐνεπιγράφων ἀγγείων κττ., ἁπλῶν ἀνθρώπων μαρτυρίαι κττ., καὶ ὁ λόγος τούτων, ἄν τις ἐξαιρέσῃ ὀλίγα τινὰ παράχορδα ἔχοντα τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις ἢ ἀλλογλώσσοις ἀγγειοπλάσταις, εἶναι ὁμοιότατος ὡς πρὸς τὸ τυπικὸν καὶ τοὺς φθόγγους τῷ τῶν πεζῶν συγγραφέων. Πρβλ. «Ἑρμῆ κάτοχε καὶ Περσεφόνη, κατέχετε [Ἁγνοθέο καὶ Μυρρίν]ης καὶ Παρθενίο καὶ Ἀπολλωνίο καὶ τῶν Ἁγνοθέο οἰκετῶν πάντων καὶ τῶν νῦν ὄντων καὶ τῶν προτερίων (sic) καὶ ἔργα καὶ ψυχά[ς] καὶ

γλῶτταν καὶ βουλάς· μηδ' ἀ[νι]ῆτε ἕως ἂν εἰς Ἅιδου καταβῶσι», τοῦ 4ου αἰῶνος· καὶ «Καταδῶ Θεαγένην γλ(ῶ)τταγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγον ὅμ μελετᾷ· καταδ(ῶ) δὲ καὶ Πυρρίου μαγείρου χεῖρας (κ)αὶ πόδας (γλ)ῶτταγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγον ὅμ μελετᾷ· καταδῶ δὲ καὶ (Πυ)ρρίου γυναῖκα, γλῶτταν καὶ ψυχήν· καταδῶ δὲ καὶ Κερκίωνα τὸμ μ(ά)γειρον καὶ Δόκιμον μάγειρον γλῶτταγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγον ὅμ μελετῶσιν· καταδῶ δὲ καὶ Κινέαν γλῶτταγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγον ὃν συμμελετᾷ Θεα(γ)ενει· (κα)ταδῶ δὲ καὶ Φερεκλέους (γ)λῶτταγ καὶ ψυχὴν (καὶ μ) αρτυρίαν ἣ(ν) Θεαγέν(ει) μαρτυρεῖ· καταδῶ δὲ (καὶ Σ)κύθου γλῶτταγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγον ὅμ μελετᾷ καὶ πόδας καὶ χεῖρας, ὀφ(θ)αλμοὺς (καὶ στόμ)α· καταδῶ (δὲ) Λαμπρίου (γλῶττ)αγ καὶ ψυχὴν καὶ λόγομ (sic) (ὅ)μ με(λ)ετᾷ χεῖρας, πόδας, ὀφθαλμοὺς καὶ στόμα Τούτους ἅπαντας καταδῶ, ἀφα(ν)ίζω, κατ(ο)ρύττω, καταπατταλεύω, καὶ ἐπ(ὶ) (δ)ικαστη(ρί)ου καὶ παρὰ διαιτητεῖ, ἄν τι ποι(ήσω)σι, μηθαμοῦ φαίνεσθαι, μήτ' ἐ(ν λό)γῳ μητ' ἐ)ν ἔργ)ῳ», περὶ τὰ 300 π. Χ.. Καὶ «Καταδήω (sic) Ὠφιλίωνα καὶ Ὠφιλίμη[γ] καὶ Ὄλυμπον καὶ Πιστίαν καὶ Μάγαδιν καὶ Πρῶτον καὶ Κάδον, Θουκλείδην καὶ Μέλανα καὶ Κῶμον, καὶ Βα(κ)χίδα καὶ Κίττον· τούτων τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικ(ῶ)ν καὶ ἐλπίδας καὶ παρὰ θεῶν καὶ πα(ρ') ἡρώων καὶ ἐργασίας Η(α)πάσας καὶ πρὸς τὸν Ἑρμῆν τὸν κατούχιον καὶ πρὸς τὴν Ηεκάτην και πρὸς τὴν γῆ(ν) καὶ (τὴν Γὲν) καὶ πρὸς θεοὺς ἅπαντας καὶ μητέρα θεῶν»», τοῦ Γ' ἢ καὶ Δ' αἰῶνος π. Χ.. Καὶ «Καταγράφω καὶ κατα(τί)θω) ἀνγέλης (sic) καταχθονίοις, Ἑρμῇ καταχθονίῳ καὶ Ἑκάτῃ κα(τα)χθονίᾳ Πλούτωνι κα(ὶ) Κόρῃ κ(αὶ) Πέρσιφόνῃ (sic) καὶ Μοίραις καταχ(θον)ίαις καὶ πάντοις (sic) τοῖ(ς) (θεοῖ)ς καὶ τῷ Κερβέρω...καὶ καθ'ἡμέρα(ν καθ)ημερινῷ ῥιγο(πυρέτω)...», χρόνων μεταγενεστέρων. Πρβλ. καὶ Δημοσθένους κατὰ Μειδίου 522, Παμμένης Παμμένους ἔπαρχος, ἔχω χρυσοχοεῖον ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν ᾧ καὶ κατα-

1) Καὶ ὁ τύπος **παρατίθομαι** ἀνεγνώσθη ἐν ἄλλῃ ἐκ Βοιωτίας ἐπιγραφῇ ὁμοίου περιεχομένου, χρόνων ἀρχαιοτέρων ἴσως τῆς παρούσης.

γίγνομαι καὶ ἐργάζομαι τὴν χρυσοχοϊκὴν τέχνην. Ἐκδόντος δέ μοι Δημοσθένους, ᾧ μαρτυρῶ, στέφανον χρυσοῦν, ὥστε κατασκευάσαι, καὶ ἱμάτιον διάχρυσον ποιῆσαι, ὅπως πομπεύσῃ τὴν τοῦ Διονύσου πομπήν, καὶ ἐμοῦ συντελέσαντος αὐτά, καὶ ἔχοντος παρ' ἐμαυτῷ ἕτοιμα, εἰσπηδήσας πρὸς με νύκτωρ Μειδίας ὁ κρινόμενος ὑπὸ Δημοσθένους, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ ἄλλους ἐπεχείρησε διαφθείρειν τὸν στέφανον καὶ τὸ ἱμάτιον, καί τινα μὲν αὐτῶν ἐλυμήνατο, οὐ μέντοι πάντα γε ἠδυνήθη, διὰ τὸ ἐπιφανέντα με κωλῦσαι·» καὶ 569 «Κλέων Σουνιεύς, Ἀριστοκλῆς Παιανιεύς, . . . καθ' ὃν καιρὸν ἐκ Στύρων ἀπεπλέομεν δεῦρο τῷ στόλῳ παντί, ἐτύχομεν τριηραρχοῦντες καὶ αὐτοὶ καὶ Μειδίας ὁ νῦν κρινόμενος ὑπὸ Δημοσθένους, ᾧ μαρτυροῦμεν· παντὸς δὲ τοῦ στόλου πλέοντος ἐν τάξει καὶ τῶν τριηράρχων ἐχόντων παράγγελμα μὴ χωρίζεσθαι, ἕως ἂν δεῦρο καταπλεύσωμεν, Μειδίας ὑπολειφθεὶς τοῦ στόλου, καὶ γεμίσας τὴν ναῦν ξύλων καὶ χαράκων καὶ βοσκημάτων καὶ ἄλλων τινῶν κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ μόνος μεθ' ἡμέρας δύο καὶ οὐ συγκατέστησε τὸν στόλον μετὰ τῶν ἄλλων τριηράρχων».

§ 6. *Νομίσματα καὶ πάπυροι οὐ κατὰ πάντα ἀξιόπιστοι μάρτυρες.* Τὰ νομίσματα, ὅσα ἐκόπησαν καὶ ἐχαράχθησαν ἐν Ἑλλάδι καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων παρέχουσι τύπους καὶ φθόγγους ἀληθῶς γνησίους, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὅσα ἐκόπησαν καὶ ἐχαράχθησαν ὑπὸ βαρβάρων καθ' ἃ οὐδ' οἱ μεταγενέστεροι πάπυροι. Διότι τούτων καὶ οἱ φθόγγοι καὶ οἱ τύποι καὶ καθόλου ὁ λόγος πάμπολυ ἀφίσταται τοῦ ἀληθοῦς. (Ἐπὶ νομίσματος τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ἀναγινώσκεται *ἰωνιστής*, εἰ καὶ τὸ *οι* μόνον μετὰ τὸ 1000 μ. Χ. ἐξεφωνήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁμοίως τῷ *ι*). Εἶναι δὲ σφόδρα πλημμελὴς ἡ γνώμη ὅτι οἱ πάπυροι παρέχουσιν ἡμῖν πιστὴν καὶ γνησίαν εἰκόνα τῆς τότε λαλουμένης Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπειδὴ συχνότατα τοιοῦτος εἶναι ὁ λόγος αὐτῶν, οἷος οὐδέποτε οὔτε τὸ πάλαι οὔτε μετέπειτα ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος Ἑλλήνων, ἄλλοτε δὲ τοιοῦτος οἷος ἐξῆλθε μὲν ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον

μετὰ αἰῶνας· πρβλ. *τὸ προσκύνημα τέκτονος καὶ τῷ πατρὶ αὐτοῦ καὶ τῇ μητρεὶ.... καὶ ἀδελφοῖς καὶ τῶν φιλούντων αὐτῶν καὶ ὑ ἀπὸ τοῦ...*» ἢ « αὐτὴ ἀμειβόμενος ἑκὼν τοῦ ἀντρὸς » κττ. κττ. *Ὑπερέτην, ὑπερετῶ, ὑπερεσία* κττ. ἀναγινώσκονται ἔν τισι παπύροις καὶ λέγονται καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ· ἀλλ' ἡ λέξις *ὑπηρέτης* εἰσήχθη ἐπ' ἐσχάτων ἐκ τῆς γραφομένης εἰς τὴν λαλουμένην καθ' ἃ καὶ *τὸν Πειραιᾶ-Περαία* καὶ δὴ οὐδὲν ἀποδεικνύει. Οἱ ἐν Αἰγύπτῳ γραφεῖς δὲν ἠδύναντο συνήθως νὰ διαστέλλωσι τὰ ψιλὰ τῶν μέσων οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἄλλως ὀρθογραφοῦντες, διὰ τοῦτο ἔγραφον *ὀτοῦ* = ὀδοῦ, *ὀρυμακτὸς* ἀντὶ ὀρυμαγδός, *Ζμαράκτου* κτλ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως πολυειδῶς ἐσφάλλοντο· πρβλ. *σχυζομένη, ἐχεπευχές, Μαρκαρίτου, ὄκδοος, Κερκεσῆφις καὶ Γεργεσοῖφις, ὑπογίμενος, πρόγιτε* (=πρόκειται), *κράψας* (=γρ.), *ὑδρακωγός, ἰδιόκραπον* (=ἰδιόγραφον), *οὐχ ὀλίκην, ἀρκυρίου, συνσφρακιῶ, κατειγήσας* = κατοικήσας, *ἤταμεν* = εἴδαμεν, *οἰκούμενος* = ἡγούμενος κλπ.

§ 7. *Πλημμέλεια καὶ ἀναξιοπιστία τῆς ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παραδόσεως· αἰτίαι τῆς φθορᾶς καὶ ποικιλίας ἐν τοῖς ἔργοις Ὁμήρου, Ἡροδότου, Αἰολέων ποιητῶν, Καλλιμάχου, Θεοκρίτου* κλπ. Ἀκριβεστέρας βασάνου χρήζουσι τἀντίγραφα τῶν παλαιῶν πρὶν παραληφθῶσιν ὡς πηγὴ τῆς Γραμματικῆς, πρῶτον μὲν διότι ἀπαξάπαντα, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἴσου πάντα καὶ κατὰ πάντας τοὺς χρόνους ὁμοίως πολυειδῶς ἐφθείροντο, διὸ καὶ διαφόρου πίστεως καὶ ἀξίας. Ἀνάγκη ἄρα οὐ μόνον παλαιογραφικῆς ἱκανότητος οὐ τῆς τυχούσης, ἵνα ὀρθῶς ἀναγινώσκωνται πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ κριτικῆς ὀξυτάτης, ἵν' ἀποκαθιστῶνται εὐστόχως ὅσα οἱ μεταγραφεῖς ἡμάρτανον ἢ διὰ χρόνου παλαιότητα ἄλλως ἐβλάφθησαν. Δεύτερον δὲ διότι καὶ αὐτοὶ οἱ συγγραφεῖς πρὸ πάντων οἱ μεταγενέστεροι δὲν συνέγραφον πάντοτε πάντες τὰ ἑαυτῶν πονήματα ἐν τῇ γνησίᾳ, ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ αὐτῶν, ἀλλὰ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω (σελ. 93 κἑξ.) πολλοὶ τούτων πολυειδῶς ἀνεμίγνυον. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ ἀνάμειξις αὕτη δὲν ἐγίνετο εἰκῇ ἐν παντὶ εἴ-

δει λόγου καὶ ἐκ πασῶν τῶν διαλέκτων ἀδιαφόρως ἀλλὰ πάντοτε κατά τινας ἀρχάς, λ. χ. οἱ ἐλεγειακοὶ ἠδύναντο νὰ παραλαμβάνωσιν ἐκ τοῦ Ὁμήρου, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων λυρικῶν, ὅπως οἱ λυρικοὶ ποιηταὶ πάσης χώρας ἐποίουν, οἱ τραγικοὶ πάλιν ἐν τοῖς χορικοῖς αὐτῶν παρελάμβανον μὲν ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐκ τῶν Δωριέων ποιητῶν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐκ τῶν Αἰολέων κττ., διὰ τοῦτο οἱ εἰδότες τοὺς τῶν διαλέκτων χαρακτῆρας δύνανται πολλάκις νὰ διορθῶσι τὰ παρὰ τοῖς ποιηταῖς τούτοις παράλογα, ἔστω καὶ ἂν ὁμοφώνως ἡ τῶν ἀντιγράφων παράδοσις συνηγορῇ ὑπὲρ αὐτῶν (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 89). Πρόδηλον ἄρα ὅτι οὐ μόνον τὰ μεταγενέστερα, εἴτε ἀττικίζουσιν εἴτε βαρβαρίζουσιν εἴτε τὰς διαλέκτους ἀναμιγνύουσιν, μεγάλης καὶ αὐστηρᾶς δέονται βασάνου, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ τῶν δοκίμων χρόνων, καὶ ὅτι μέγα διαφέρει ἡμῖν τὸ γραμματολογικὸν εἶδος τοῦ πονήματος, ἡ γένεσις καὶ ἱστορία αὐτοῦ, ἂν εἶναι γεγραμμένον ἐμμέτρως ἢ καταλογάδην, ἐξ ἀρχῆς ἐν καθαρᾷ διαλέκτῳ ἢ μή, ἂν διεσώθη ἐν γνησίῳ τύπῳ ἢ διεσκευασμένῳ κττ. Οὕτω λ. χ. ἐπειδὴ ἡ γλῶσσα τοῦ Ὁμήρου σύγκειται ὁμολογουμένως ἐξ Ἰωνικῶν καὶ Αἰολικῶν στοιχείων (περὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀναμείξεως ταύτης δὲν συμφωνοῦσιν οἱ ἐρευνηταί, ἀλλὰ τὸ ἀνάμεικτον οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ), δὲν δύναται νὰ γίνηται ἐλευθέρα καὶ ἀβασάνιστος χρῆσις τῶν τύπων αὐτῆς ὡς πηγῆς τῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς, ἂν μὴ πρότερον διὰ παραβολῆς τῶν διαφόρων στοιχείων αὐτῆς πρὸς τἀνάλογα τῶν ἄλλοθεν ἡμῖν γνωστῶν Ἰωνικῶν καὶ Αἰολικῶν καθορισθῇ τίνα εἶναι Ἰωνικὰ καὶ τίνα Αἰολικά.

Πρὸς δὲ τούτοις ἥ τε Ἰλιὰς καὶ ἡ Ὀδύσσεια ἐποιήθησαν μὲν ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῶν ἀρχαιοτάτων σῳζομένων ἐπιγραφῶν καὶ δὴ ἐμφανίζουσιν ἡμῖν, ἔστω καὶ ἀμυδρῶς πως, εἰκόνα τῆς Ἰωνικῆς καὶ Αἰολικῆς διαλέκτου παλαιοτέραν τῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐποιήθησαν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ καὶ χρόνῳ, διὸ καὶ ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους μεγάλαι παρατηροῦν-

ται διαφοραὶ αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ἀναγκαίως ἔχει, ἵνα ἐκ τῶν προτέρων προσδοκῶμεν ποικιλίας ἔν τε τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ γραμματικοῖς τύποις. Διότι οὐδεμία παράδοσις ἐν τῇ τέχνῃ ἠδύνατο νὰ εἶναι οὕτως ἰσχυρὰ ὥστε νὰ συγκρατήσῃ διὰ πάντων τῶν χρόνων τῆς ποιήσεως τοὺς ἀοιδοὺς καὶ ῥαψῳδοὺς ἐντὸς ὡρισμένων ἐξ ἀρχῆς γλωσσικῶν (καὶ μετρικῶν) ὁρίων, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἀρχαιόθεν ὑπῆρχον ἀκριβῆ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης καὶ τῶν μέτρων ὅρια, ὅπερ ἀναπόδεικτον, ἀφοῦ οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐποίουν οὐχὶ κατὰ συνειδητάς, γραπτάς, ἀκριβεῖς καὶ συστηματικὰς διδασκαλίας, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ τὸ γλωσσικὸν καὶ ποιητικὸν ἔμφυτον αἴσθημα αὐτῶν. Καὶ ἡ τοῦ Ἡροδότου Ἰὰς χρῄζει πολλῆς καὶ μεγάλης βασάνου καὶ καθάρσεως, πρὶν ληφθῇ βεβαία πηγὴ τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου, ἐπειδὴ καὶ πλημμελεῖς δι' ἄγνοιαν ἐξαττικισμοὶ καὶ συχνότερον πλημμελεῖς ὑπεριωνισμοὶ (κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ὁμ. ἐπῶν) διέφθειραν αὐτήν, ὥστε τοῦτο μὲν *πόλει* ἀντὶ *πόλι* τοῦτο δὲ *ποιέειν* ἀντὶ *ποιεῖν* κττ. ἀπαντῶσι παρ' αὐτῷ. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας συχνὰ μεταχειρίζεται ἀρχαιοτέρους τύπους καὶ λέξεις λ. χ. *νοῦσος* παρὰ τὸ *νοσέω, ἀείρω* παρὰ τὸ *αἴρω, ἀείδω ἀοιδὸς ἀοιδὴ ἀοίδιμος* παρὰ τὸ *κιθαρῳδός, ῥαψῳδός, ζωάγρια* παρὰ τὸ *ζώγρει* (ὅπως Ὁμ.) κττ., ὥστε πολλάκις ἐπιτρέπεται ἀμφιβολία περὶ τοῦ πότερα ἀληθῶς ἔγραψεν· ἀλλ' εἴτε αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως εἴτε τῶν μεταγραφέων εἶναι τὰ ἀρχαϊκὰ ταῦτα, τοσοῦτον μένει πάντοτε ἀναντίλεκτον ὅτι διὰ τὸ ἀνάμεικτον τοῦτο ἡ γλῶσσα τοῦ Ἡροδότου δὲν δύναται ἄνευ μεγάλης μελέτης καὶ ἀκριβοῦς παρεξετάσεως πρὸς τὰ ἐπιγραφικὰ τεκμήρια τῆς Ἰωνικῆς διαλέκτου νὰ χρησιμεύσῃ ἡμῖν ὡς πηγὴ τῆς Ἰάδος. Τὸ λεχθὲν περὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἡροδότου ἰσχύει πολλῷ μᾶλλον περὶ τῶν ἐλεγειακῶν (ἀπὸ Καλλίνου περὶ τὸ 675 π. Χ. κἑξ.) καὶ τῶν ἰαμβογράφων ποιητῶν, ἤτοι καὶ τούτων ἡ γλῶσσα πασιδήλως ἀναμιγνύουσα ὅπως πᾶσα σχεδὸν ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις ἐπικὰ στοιχεῖα, εἶναι ἀναξιόπιστος καὶ μόνον παραβαλλομένη ἀδιαλείπτως πρὸς τὰς Ἰωνικὰς

ἐπιγραφὰς καὶ κατὰ ταύτας καθαριζομένη ἀπὸ τῶν ἐπικῶν στοιχείων καὶ τῶν πολλῶν σφαλμάτων τῶν μεταγραφέων δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πηγὴ τῆς Ἰάδος, ἄλλως οὐχί· πρβλ. *Ἐνυαλίοιο θεοῖο, θανάτοιο, Ποσειδάωνος, κερτομέειν, φιλέειν, δοκέει*, τοῦ μέτρου ἀπαιτοῦντος τοὺς συνῃρημένους τύπους· ἔπειτα *Ἰόλαος, Χαρίλαε, Αἰήταο πόλιν* κττ. κττ. παντάπασιν ἀλλότρια τῶν ποιητῶν τούτων.

Ἔτι δὲ χεῖρον διάκειται ἡ γλῶσσα τῶν λυρικῶν ποιητῶν Ἀλκαίου, Σαπφοῦς, Πινδάρου, Σημωνίδου, Βακχυλίδου κλπ. Οὐδεὶς δηλονότι τούτων παρέχει ἡμῖν καθαρὰν τὴν διάλεκτον τῆς πόλεως, ἐν ᾗ ἐγεννήθη, ἀλλ' οἱ μὲν Αἰολεῖς ἀναμιγνύουσι τῇ διαλέκτῳ αὐτῶν ἐπικὰ στοιχεῖα, οἱ δὲ λοιποὶ καὶ ἐπικὰ καὶ Δωρικά, πολλοὶ δὲ καὶ Αἰολικά.

Οὕτω λ. χ. ἀπαντῶσι παρὰ τοῖς Αἰολεῦσι ποιηταῖς ἐπικά, οἷον *ἐν στήθεσι, ὅσα, τέλεσον* παρὰ τὸ γνήσιον Αἰολικὸν *ὄσσα* = ὅσα, καὶ *πειράτων, οὔρεσι, ποικιλοδείρων, γαίας* παρὰ τὰ γνήσια Αἰολικὰ *περάτων, κατ' ὄρος, δέρας, γᾶς· ἐρχομένοιο, ἀνήτοιο* παρὰ τὰ γνήσια *ποτάμω, ναύω*, κλπ., *Μοισάων* ἀντὶ τοῦ συνήθους *Μοισᾶν* ἢ *Μοίσαν* κλπ. Πρόσθες ὅτι τῶν Αἰολέων λυρικῶν διεσώθησαν ἡμῖν μόνον ὀλίγιστα ποιήματα καὶ ἀποσπάσματα, σφόδρα ἐπισφαλῆ τῆς διαλέκτου τεκμήρια, ἐπειδὴ καὶ πλημμελῶς πολλάκις κατέγραφον οἱ διασώσαντες αὐτὰ συγγραφεῖς καὶ ἐκτενεστέραν τοῦ προσήκοντος ἐποιοῦντο χρῆσιν τοῦ τεχνικοῦ ὅρου «*Αἰολικοῦ*». Δὲν βοηθοῦσι δ' ἡμῖν ἐπαρκῶς εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς διαλέκτου ταύτης αἱ Αἰολικαὶ ἐπιγραφαί, ἐπειδὴ καὶ μεταγενέστεραι εἶναι αἱ πλεῖσται (καὶ αὐταὶ αἱ παλαιόταται εἶναι ὑπὲρ τὰ 150 ἔτη νεώτεραι τῆς Σαπφοῦς) καὶ κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα κατὰ πλημμελῆ μίμησιν τῆς παλαιᾶς διαλέκτου συντεταγμέναι.

Περὶ δὲ τῆς κρίσεως τῆς γλώσσης τῶν λυρικῶν ποιητῶν προκειμένου ῥητέον ὅτι κυρίως Δωρικοὺς τύπους μετὰ τοῦ ᾱ οὐχὶ δὲ καὶ Δωρικὰς λέξεις παρελάμβανον οἱ οὐχὶ Δωριεῖς λυρικοὶ καὶ

δὴ καὶ οἱ τραγικοὶ (ἐπικὰς δὲ λέξεις καὶ τύπους πάντοτε μετεχειρίζοντο). Οὕτω λ. χ. ὁ Πίνδαρος δωρίζει ὡς πρὸς τὸ ᾱ τοῦ *Μενέλα* τοῦ *Ποσειδᾶνος*, τοῦ *ἴσαμι*, κττ. ὡς πρὸς τὴν ῥηματικὴν κατάληξιν *-οντι*, τὰ ἀπαρέμφατα εἰς *-εν*· αἰολίζει δὲ ὡς πρὸς τὸ *-οισα* αντὶ *-ουσα* (*λέγοισα*), *Μοῖσα*, τὴν κατάληξιν *αις* ἀντὶ ας (*Μοίσαις*), ῥήματά τινα εἰς *-μι*, *αἴτημι*, τὸ διπλοῦν *νν* κλπ. Κατὰ ταῦτα ἄρα βασανιστέον τὰ ποιήματα αὐτῶν. Ὁμοίως ὁ Βακχυλίδης εἶπεν *εἰρήνα*, *μαχανὰ* παρὰ τὰ ἐπικὰ *ζῆλος*, *Ζηνός*, *Ἀλκμήνιος*, *παρηΐς*, *ληϊστής*) καὶ Αἰολ. *ἄμμι*, *κλεεννὸς* (καὶ *κλεινὸς*) *ἔμμεν* (παρὰ τὸ *εἶμεν*) κλπ.

Ὁμοίως ἐλέγχουσιν αἱ Βοιωτικαὶ ἐπιγραφαὶ τὴν πλημμέλειαν τῆς παραδόσεως τῶν ἀποσπασμάτων τῆς Κορίννης, διδάσκουσαι ὅτι μέχρι τοῦ 400 π. Χ. ἐν Βοιωτίᾳ ἐγράφετο μόνον τὸ Υ εἰς δήλωσιν τοῦ φθόγγου **u** καὶ ΑΙ οὐχὶ Η εἰς δήλωσιν τῆς ἀρχαίας διφθόγγου *αι*, ὅπως μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου· γραφαὶ ἄρα οἷον *ὠνούμηνεν* ἀντὶ *ὠνύμαινεν*, *ούμές*, *λιγουροκωτίλης*, *πουκτεῦϊ*, *μέρφομη δὲ κὴ λιγουρὰν Μουρτίδ' ἰώνγα ὅτι βανὰ φοῦσ'* κτλ. εἶναι ἀλλότριαι τῆς ποιητρίας. Οἱ δὲ μεταγενέστεροι ποιηταί, οἷον Καλλίμαχος, Θεόκριτος κλπ. εἶναι πολλῷ μᾶλλον ἀναξιόπιστοι ὡς διαλεκτικαὶ πηγαί, ἐπειδὴ θηρεύοντες νὰ κοσμῶσι τὰ ἑαυτῶν πονήματα διὰ ποικίλων διαλεκτικῶν στοιχείων ἀναμιγνύουσι Δωρικά, Αἰολικὰ καὶ Ἰωνικὰ καὶ ταῦτα ἄνευ τινὸς κανόνος· λ. χ. ὁ Καλλίμαχος γράφει τὰ Αἰολικὰ *ἔπωνε*. *ἔλλατε*, *μαλοπάραυος*, *γραῦις* (γράϝις) κττ., τὰ Ἰων. *θεή*, *νομαῖος*, κττ. Καὶ ὁ Θεόκριτος, καθ' ἃ ἤδη ὁ Σχολιαστὴς αὐτοῦ παρατηρεῖ «Δωρίδι καὶ Ἰάδι διαλέκτῳ κέχρηται,... οὐ μὴν ἀπολιμπάνεται καὶ Αἰολίδος»· γράφει ἄρα τοῦτο μὲν *ἄμμιν*, *ὔμμιν*, *ἐοῖσα* (ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ Αἰολικοῦ *ἔοισα*), *ταὶ Μοῖσαι*, *μελίσδεται*, *συρίσδεν* (παρὰ τὸ *λυγίζειν*) *ἑσδώμεθα* κλπ., τοῦτο δὲ *γεώλοφον*, *τὰς μηκάδας*, *μούνη*, *κανηφόρος*, *Ἡφαίστοιο*, *τάληθέα*, *βύσσοιο*, *ἀλιτρύτοιο*, *ἑλιχρύσοιο* κλπ. κλπ.

§ 8. *Ἰωνικὰ καὶ ἀρχαϊκὰ ἐν τῇ Ἀττικῇ.* Ὁ δὲ Ἀττικὸς γραπτὸς λόγος σχηματισθεὶς κατὰ τὰ παλαιότερα τῶν Ἰώνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων πρότυπα ἀληθῶς ἰώνιζε καθ' ἃ παρετηρήσαμεν (ἀνωτ. σελ. 54-5) οὐ μόνον ὡς πρὸς λέξεις ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς φθόγγους καὶ τύπους (πρβλ. τὸ διπλοῦν *σσ* τὸ *ρσ* ἀντὶ *ρρ*, τὰς λέξεις *ἑκάς, ἀλκή, ἀριστεύς, ἐπαυρέσεις* κλπ. κλπ. αἳ παρ' οὐδενὶ τῶν κωμικῶν καὶ τῶν ῥητόρων τοῦ Δ' αἰῶνος ἀπαντῶσιν). Σὺν τῷ χρόνῳ δ' ὅμως διὰ τὰς ἀνωτέρω σελ. 69 κἑξ. ἐκτεθείσας αἰτίας ἐκαθαρίσθη μὲν ὁ Ἀττικὸς λόγος τῶν ἀλλοτρίων στοιχείων τούτων κανονισθεὶς κατὰ τὸν προφορικόν, ἀλλὰ δὲν ἐταυτίσθη ὅλως τούτῳ. Διότι εἶναι γνωστόν, ὅτι πάντοτε καὶ πανταχοῦ πᾶσα γραφομένη γλῶσσα εἶναι μουσειωτόν, τ. ἔ. ἀνάμεικτος ἐξ ἀρχαιοτέρων καὶ συγχρόνων στοιχείων, οὐδ' ἐν αὐτῇ ἄρα τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ τὰ γεγραμμένα ἦσαν πιστὴ εἰκὼν τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἤτοι καὶ ἐν αὐτῇ ὑπῆρχεν, ὅπως καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ γλώσσῃ, διαφορὰ τῆς γραφομένης ἀπὸ τῆς λαλουμένης κατ' ἀρχὰς μὲν ἐν τῇ χρήσει πολλῶν λέξεων ἀγνώστων τοῖς ἀμαθεστέροις καὶ ἐν τῇ πολυπλόκῳ καὶ περιτέχνῳ κατασκευῇ τοῦ λόγου, ἔπειτα δὲ καὶ ἐν τοῖς τύποις καὶ ἄλλοις. Ἀλλ' αἱ διαφοραὶ αὗται τοῦ γραπτοῦ λόγου ἀπὸ τοῦ προφορικοῦ ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων κἑξ. ἐπέδωκαν πλεῖστον καταλαβοῦσαι καὶ τὸ τυπικὸν καὶ τὴν σύνταξιν, ἅτε τοῦ λόγου καθόλου κανονιζομένου κατὰ τἀρχαιότερα πρότυπα. (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν Τομ. Α' σελ. 239 κἑξ.)

§ 9. *Μαρτυρίαι ἀρχαίων Γραμματικῶν, Μουσικῶν κλπ. πολύτιμοι ἀλλὰ καὶ πολλαχῶς ἐλλιπεῖς.* Πολυτίμους γνώσεις τῆς ἀρχαίας γλώσσης καὶ γραμματικῆς συνέλεξαν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, Μουσικοὶ κλπ., διὸ καὶ εἶναι ἀπαραίτητοι τῷ βουλομένῳ νὰ ἐξετάσῃ τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, ἄλλως τε καὶ διότι πολλὰ γλωσσικὰ μνημεῖα εἶχον ἐκεῖνοι πρὸ ὀφθαλμῶν, ἃ οὐ περιεσώθησαν ἡμῖν. Ἀλλ' ὅμως ἡ χρῆσις τούτων ἀνάγκη νὰ γίνηται μετὰ προηγουμένην αὐστηρὰν βά-

σανον, πρῶτον τούτου ἕνεκα ὅτι καθόλου εἰπεῖν δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν αὐτὰ ταῦτα τὰ πονήματα τῶν Γραμματικῶν, ἀλλὰ μόνον ὅσα οἱ μεταγενέστεροι καὶ οἱ Βυζαντιακοὶ λόγιοι παρέλαβον ἐξ ἐκείνων καὶ τοῖς ἰδίοις πολυειδῶς καὶ οὐκ ἀεὶ εὐδιακρίτως συγκατέμειξαν. Δεύτερον, διότι συνήθως οὐχ ὡρμῶντο ἀπὸ τῶν ἐπιγραφῶν, αἳ κατὰ τὰ εἰρημένα παριστῶσιν ἡμῖν ὁπωσδήποτε τὸν ἀληθῶς λαλούμενον λόγον, ἀλλ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν φιλολογικῶν μνημείων καὶ ἰδίως ἀπὸ τῶν ἐμμέτρων, ἅτινα κατὰ τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω σελ. 93. 97-8 οὐδέποτε ἐγράφησαν ἐν ἀμείκτῳ τινὶ διαλέκτῳ. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις ἐστεροῦντο καὶ τῶν διδαγμάτων τῶν προερχομένων ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης φαινομένων πρὸς τὰ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, ἐσφάλλοντο πολλαχῶς. Οὕτω λ. χ. ἠπίσταντο ὅτι ἐκ τῶν συμφώνων μόνον τὸ *ρ* ἐν ἀρχῇ λέξεως ἐδασύνετο· ἡμεῖς ἐμάθομεν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ὅτι πολλάκις καὶ τὸ *λ* καὶ τὸ *μ* καὶ τὸ F. Ἐκεῖνοι ὠνόμαζον τὸ F Αἰολικόν, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν Αἰολέων λυρικῶν εὕρισκον αὐτό· ἡμεῖς σήμερον ἐμάθομεν ὅτι ἦν πάσης τῆς Ἑλληνικῆς. Κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς ἡ Αἰολικὴ καὶ Ἰωνικὴ ἦσαν ψιλωτικαί, σήμερον εἶναι γνωστὸν ὅτι οὐχὶ πᾶσα ἡ Ἰάς, ἀλλὰ μόνον ἡ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, πρὸς δὲ ὅτι καὶ ἡ Ἠλεία καὶ τῆς Κρητικῆς μέγα μέρος ἦν ὁμοίως ψιλωτικόν. Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Συντάξεως Δ΄ διδάσκει ὅτι «*Τίρυς,* καὶ τούτῳ προστίθεται τὸ *ν*, λέγω κατὰ τὸ τέλος· οὐ δὴ προσκείσεται μετὰ τὸ *σ*, καίτοι τελικὸν ὂν πολλῶν λέξεων, καθὸ τὸ *σ* τοῦ *ν* οὗ προηγεῖται, ἀνάπαλιν μέντοι ὥς γε *παρ᾽ Ἀργείοις* πάμπολλός ἐστιν ἡ τοιαύτη σύνταξις»· ἤτοι τὸ *νς* συχνὸν παρ᾽ Ἀργείοις· ἡμεῖς σήμερον ἐπιστάμεθα ὅτι καὶ παρὰ Κρησίν.

Τὸ *τύνη* (ἐν Ζ 262) καὶ τὸ *ἐσσεῖται* (ἐν Β 313 καὶ 317) ἐνόμιζεν ὁ Ἀρίσταρχος Δωρικὰ στοιχεῖα καὶ παρεδέχετο Δωρισμοὺς παρ᾽ Ὁμήρῳ· σήμερον εἶναι γνωστόν, ὅτι τὸ *τύνη* εἶναι ἀρχαιότατον, καὶ τὸ *ἐσσεῖται* ἑρμηνεύεται ἄλλως, οὐκ ἐκ τοῦ Δωρικοῦ. Ὁ Τερέντιος Μαῦρος μαρτυρεῖ ὅτι οἱ παλαιοὶ

Ἕλληνες ἔγραφον ΑΕ ἀντὶ ΑΙ, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀσθενὴς ἀπήχησις τῆς ὑπὸ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἀγγείων παραδοθείσης ἡμῖν σπανίας καὶ νεωτέρας χρήσεως τοῦ ΑΕ ἀντὶ τοῦ ΑΙ, (ἰδὲ κατωτέρω). Πολλάκις ἐπηνέθη ὑπ' ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἡ Αἰολὶς ἐπὶ βαθείᾳ ἀρχαιότητι, καὶ ὠνομάσθη ἀρχαιοτάτη καὶ πρώτη τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων, καὶ εἰς ἀπόδειξιν προσήγοντο τὰ εἰς *-μι* αὐτῆς ῥήματα· σήμερον εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦτο ἦν καινοτομία καὶ οὐχὶ ἀρχαϊκόν τι αὐτῆς. Ὁ δυϊκὸς ὠνομάσθη ὀψιγενὴς ἐπειδὴ ἐν τῇ ὑποτιθεμένῃ ἀρχαιοτάτῃ ταύτῃ διαλέκτῳ δὲν εὑρίσκετο, ἀλλ' ἡ Ἰνδικὴ γλῶσσα ἐδίδαξεν ἡμᾶς τοὐναντίον. Κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς οἱ Αἰολεῖς λυρικοὶ δὲν ἔγραφον τὸ λεγόμενον ὑπογεγραμμένον ἰῶτα, καὶ ἀληθῶς αἱ Λέσβιαι ἐπιγραφαὶ δὲν διασῴζουσιν ἴχνη αὐτοῦ· ἀλλ' ἐπειδὴ πᾶσαι εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεραι τῶν λυρικῶν, αἱ δὲ ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ τῆς Θεσσαλίας (*Σωταίρωι τῶι Κορινθίωι, αὐτῶι*) καὶ Βοιωτίας διέσωσαν αὐτό, ἀμφίβολον σφόδρα ἂν ὄντως ἐπὶ Ἀλκαίου καὶ Σαπφοῦς ἦν ἄφωνον.

Κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς ἐν Λέσβῳ ἡ ἐν. γεν. τῶν δευτεροκλίτων ἔληγεν εἰς *-οιο*, ὃ πλημμελές· ὡς φαίνεται τὴν συμφωνίαν τὴν παρατηρουμένην πολλαχῶς μεταξὺ Ὁμήρου καὶ Αἰολίδος ἐπεξέτεινον πέρα τοῦ προσήκοντος. Ὁμοίως διδάσκουσιν ὅτι τὰ τῆς α' κλίσεως θηλ. ἔληγον παρὰ τοῖς Αἰολεῦσιν εἰς βραχὺ α, οἷον *Ἕλενα, Ἀφρόδιτα, ἔδυνα, φέρενα* κττ. Ἀλλὰ καὶ ἐν τούτοις φαίνονται καθολικεύσαντες παρατήρησιν ἐπί τινων μόνον ἀληθεύουσαν. Ὁμοίως διδάσκουσιν ὅτι «τὸ *ὁμῶς* ἀπὸ τοῦ *ὁμοίως*· ἡ δὲ τοιαύτη συγκοπὴ Δωριέων ἐστίν· ἐκεῖνοι γὰρ τοὺς *ὁμότριχας ὄτριχάς* φασι καὶ τοὺς *ὁμοετεῖς ὀετεῖς* καὶ τοὺς *μονώνυχας μώνυχας*» (Σχολ. Ἀρατ. 19). Καὶ ὅμως πᾶσαι αἱ λέξεις αὗται αἱ ὑπὸ τῶν Δωριέων δῆθεν συγκοπεῖσαι εἶναι Ὁμηρικαί. Καὶ ἐν τούτῳ ἄρα φαίνονται καθολικεύσαντες τὴν παρατήρησιν ὅτι ἐν ταῖς Δωρικαῖς διαλέκτοις αἱ προθέσεις ἐν τῇ συνθέσει πολλάκις ἐκφέρονται μετὰ βραχυτέρου τύπου. Καθόλου ἄρα

ῥητέον ὅτι καὶ τὰ διδάγματα τούτων μόνον κατόπιν ἰσχυρᾶς βασάνου δυνάμεθα ν' ἀποδεχώμεθα, καὶ ὅτι ἀξιοπιστότεροι μὲν εἶναι ὅταν μὴ ἐπιχειρῶσι νὰ ἑρμηνεύωσιν τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα ἀλλ' ἁπλῶς ἀναγράφωσι προστιθέντες ὅτι οὕτως ἔχει ἡ παράδοσις, ἧττον δέ, ὅταν ἐπιζητῶσι νὰ ἑρμηνεύωσι καὶ ὑποβάλλωσιν ὑπὸ κανόνας, βιάζοντες οὕτω πολλάκις τὴν γλῶσσαν καὶ διαστρέφοντες τὴν παράδοσιν· πρβλ. «τὸ *ἀνδρεία* διὰ τῆς *ει διφθόγγου γράφει ἡ παράδοσις*» Ἡρῳδιανοῦ Α' 292, 9, καὶ «*Ζέλεια*... παρὰ Ποσειδίππῳ *δ' εὕρηται* καὶ διὰ τοῦ *ι Ζελίη*» κλπ. Σημειωτέον δ' ἐν τέλει ὅτι, ὅταν αἱ γραμματικαὶ παρατηρήσεις ἀναφέρωνται εἰς ἔργα σῳζόμενα, λ. χ. εἰς τὰ τοῦ Ὁμήρου, Ἡροδότου, Θεοκρίτου κττ., μικρὸν ὠφελοῦσιν ἡμᾶς (ἐκτὸς ἂν συντελῶσιν εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς παραδοθέντων ἐν τοῖς ἀντιγράφοις) πολλάκις εἰδότας τὰ πράγματα ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, καὶ δυναμένους ἀφ' ἑαυτῶν νὰ κρίνωμεν αὐτά, ὅταν δ' ὅμως ἀναφέρωνται εἰς ἔργα ἀπολωλότα, εἶναι ἀπαραίτητοι ἡμῖν καὶ πολλαχῶς ἀναπληροῦσι τὰς ἐλλιπεῖς ἄλλοθεν γνώσεις.

§ 10. *Σχολιασταί, λεξικογράφοι καὶ γλωσσογράφοι.* Πάμπολλα καὶ πολύτιμα γραμματικὰ διδάγματα διέσωσαν ἡμῖν οἱ σχολιασταὶ τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ λοιπῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οὐκ ὀλίγα οἱ Ἀττικισταὶ Φρύνιχος, Μοῖρις κλπ., οἱ λεξικογράφοι καὶ οἱ γλωσσογράφοι, διότι τὰ χωρία καὶ αἱ γλῶσσαι, ἃς οὗτοι διέσωσαν ἡμῖν. δίκην παλαιῶν κωδίκων ἐμφανίζουσιν ἡμῖν πολλάκις λείψανα ἀρχαίων κειμένων καὶ πολλάκις οὐ μόνον ἀναπληροῦσι τὰς ἐλλιπεῖς γνώσεις ἡμῶν διασῴζουσαι στοιχεῖα ἀπολωλότων ἔργων, ἀλλὰ καὶ ἐπανορθοῦσι τὰ πλημμελῶς διασωθέντα ἐν τοῖς βιβλίοις, ἐξ ὧν πάλαι ἐλήφθησαν.

§ 11. *Αἱ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι γραμματικαὶ μαρτυρίαι πολύτιμοι, ἀλλὰ καὶ αὗται μετ' αὐστηρὰν βάσανον.* Ἐπειδὴ καθ' ἃ ἀνωτέρω ἐλέχθη ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων αἱ γλωσσικαὶ καὶ γραμματικαὶ μελέται ἀνεπτύχθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ τὰ γραμματικὰ ζητήματα συνεζητοῦντο ἐν τοῖς σοφισταῖς μετὰ πολλοῦ ζήλου,

δῆλον ὅτι αἱ παρατηρήσεις τῶν τότε, ἀνθρώπων λαλούντων καὶ αἰσθανομένων τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, εἶναι πλείστου λόγου ἄξιαι, εἰ καὶ ἀτυχῶς ὀλίγαι. Πολλάκις δὲ ἐτυμολογοῦντες, ἔστω καὶ πλημμελῶς, πιστοῦσιν ἡμῖν τύπους λέξεων γενόμενοι οὕτω πηγὴ γραμματικῶν εἰδήσεων, (πρβλ. τὸ ἀνωτέρω σελ. 88 παρατεθὲν χωρίον τοῦ Ἀθηναίου 324 c).

Ἀλλὰ καὶ τούτων αἱ μαρτυρίαι δέονται κριτικῆς βασάνου πρὸ πάσης χρήσεως αὐτῶν, ἐπειδὴ πολλάκις ἀπονέμοντες τὰ μιᾶς διαλέκτου εἰς ἄλλην ἢ καθολικεύοντες τὰ μερικὰ ἐπλανῶντο· πρβλ. Κρατύλ. 434 c Πλάτωνος, Σωκρ. «Οἶσθα οὖν ὅτι ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἡμεῖς μέν φαμεν *σκληρότης*, Ἐρετριεῖς δὲ *σκληρότηρ*; Κρατ. πάνυ γε». Καὶ ὅμως οἱ Ἠλεῖοι ἔλεγον τότε *σκληρότηρ*, οἱ δὲ Ἐρετριεῖς *σκληρότης* οὐχὶ *σκληρότηρ* (ἰδὲ κατωτέρω). Ὁμοίως αὐτ. 418 b-c, Σωκρ. «οἶσθα ὅτι οἱ παλαιοὶ οἱ ἡμέτεροι τῷ *ἰῶτα* καὶ τῷ *δέλτα* εὖ μάλα ἐχρῶντο καὶ οὐχ ἥκιστα αἱ γυναῖκες, αἵπερ μάλιστα τὴν ἀρχαίαν φωνὴν σῴζουσι· νῦν δὲ ἀντὶ μὲν τοῦ *ἰῶτα* ἢ *εἶ* ἢ *ἦτα* μεταστρέφουσιν, ἀντὶ δὲ τοῦ *δέλτα* *ζῆτα*, ὡς δὴ μεγαλοπρεπέστερα ὄντα. Ἑρμ. πῶς δή; Σωκρ. οἷον οἱ μὲν ἀρχαιότατοι *ἱμέραν* τὴν *ἡμέραν* ἐκάλουν, οἱ δὲ *ἑμέραν*, οἱ δὲ νῦν *ἡμέραν*. Ἑρμογ. ἔστι ταῦτα. Σωκρ. Οἶσθα οὖν....ὅτι γὰρ ἀσμένοις τοῖς ἀνθρώποις καὶ *ἱμείρουσιν* ἐκ τοῦ σκότους τὸ φῶς ἐγίγνετο, ταύτῃ ὠνόμασαν *ἱμέραν*. Ἑρμ. φαίνεται. Σωκρ. Νῦν δέ γε τετραγῳδημένον οὐδ' ἂν κατανοήσαις ὅ,τι βούλεται ἡ *ἡμέρα*· καί τινες οἴονται, ὡς δὴ ἡ *ἡμέρα* *ἥμερα* ποιεῖ, διὰ ταῦτα ὠνομάσθαι οὕτως. Ἑρμ. Δοκεῖ μοι. Σωκρ. Καὶ τό γε *ζυγὸν* οἶσθα ὅτι *δυογὸν* οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν. Ἑρμ. πάνυ γε . . . ». Ἀλλ' εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ παλαιότεροι Ἀθηναῖοι (*οἱ παλαιοὶ οἱ ἡμέτεροι*) *Hεμέραν* μὲν εἶπον, ἀλλ' *ἱμέραν* ἢ *δυογὸν* ἢ τοιοῦτόν τι οὐδέποτε, ὁ δὲ Πλάτων κατ' ἀναλογίαν ἄλλων διαλέκτων, ἐν αἷς ἐγίνετο ἀληθῶς χρῆσις τοῦ *δ* ἀντὶ *ζ* (ἰδὲ κατωτέρω) καὶ κατ' ἀναλογίαν ἴσως τοῦ *ἥκω* Ἀττ. καὶ *ἵκω* Δωρ. ἐξήνεγκε τὴν πλάνην ταύτην. Ὁμοίως διδάσκει ὁ Παυσανίας Δ' 27 καθ' ἃ ἀνω-

τέρω σελ. 73 εἴδομεν, ὅτι «Οἱ Μεσσήνιοι *καὶ ἐς ἡμᾶς ἔτι τὸ ἀκριβὲς αὐτῆς* (τῆς Δωρίδος) *Πελοποννησίων μάλιστα ἐφύλασσον*». Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιστάμεθα ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ὅτι τὸ *ἀκριβὲς τῆς Δωρίδος* πρὸ πολλοῦ ᾤχετο ἀπιόν. Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι οἱ παλαιοὶ ἀδυνατοῦντες ν' ἀκριβῶσιν ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἠρκοῦντο γενικῇ τινι ἐντυπώσει.

Ἐν ἄλλοις πάλιν μαρτυροῦσιν ἡμῖν διαφορὰς καὶ ποικιλίας, οἷον τὸ ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου περὶ τῶν Κρητῶν λεγόμενον ὅτι «ἄλλη ἄλλων μεμιγμένη» τ 175, ἢ τὸ ὑπὸ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας περὶ τῶν τεσσάρων παραγωγῶν τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἰάδος(ἰδὲ ἀνωτ. σ. 51) λεγόμενον, ἀλλ' ἡμεῖς διὰ τὸ μεταγενέστερον καὶ ὀλιγάριθμον τῶν ἐπιγραφῶν τῶν πλείστων Κρητικῶν πόλεων καὶ τῆς Ἰωνίας μικρὰν αἴσθησιν λαμβάνομεν τῶν διαφορῶν τούτων.

Αἰολικὴν παρέδωκαν ἡμῖν οἱ παλαιοὶ τὴν διάλεκτον τῶν κατοίκων τῆς Βοιωτίας εἰπόντες τοὺς Βοιωτοὺς ὁμοφύλους τοῖς Μικρασιάταις Αἰολεῦσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ μὲν ἐκ Θεσσαλίας ἐλθόντες καὶ καταλαβόντες τὴν χώραν, οἱ Βοιωτοί, ἦσαν Ἠπειρωτικὸν φῦλον, οἱ δὲ πρώην κάτοικοι Μινύαι, Τέμμικες, Γραῖοι κλπ. Αἰολεῖς, ἐκ δὲ τῆς συγχωνεύσεως αὐτῶν προῆλθε μεικτὴ διάλεκτος, διὰ τοῦτο ἡ γνωστὴ γενομένη διάλεκτος αὐτῶν ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν μᾶλλον δωρίζει ἢ αἰολίζει (πρβλ. σελ. 59).

Ἐνίοτε φαίνεται ὅτι καὶ ἐπλάσθησαν παραδόσεις εἰς ἑρμηνείαν τῶν φαινομένων· οὕτω π. χ. διηγεῖται ὁ Στράβων ἐν 448 ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς «ἐποίκους ἔσχον ἀπ' Ἤλιδος, ἀφ' οὗ καὶ τῷ γράμματι τῷ *ῥῶ* πολλῷ χρησάμενοι οὐκ ἐπὶ τέλει μόνον τῶν ῥημάτων ἀλλὰ καὶ ἐν μέσῳ κεκωμῴδηνται». Ἀλλ' ὡς γνωστὸν ἡμῖν ἐκ τῶν Ἐρετριακῶν ἐπιγραφῶν τὸ *ῥῶ* ἀντὶ τοῦ σίγμα μετεχειρίζοντο οἱ Ἐρετριεῖς οὐχὶ ἐν τέλει λέξεως, ὅπως οἱ Ἠλεῖοι, ἀλλὰ μόνον ἐν μέσῳ ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι· πρόσθες ὅτι καὶ παρὰ τοῖς Ἠλείοις καὶ παρὰ τοῖς Ἐρετριεῦσιν ὁ ῥωτακισμὸς ἀνεπτύχθη ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις, οὐχὶ ἐν προϊστορικοῖς, ὅτε βεβαίως θὰ ἐδέχοντο τοὺς λεγομένους ἐποίκους, καὶ ὅτι οὐδὲ ἐν

ἄλλο γνώρισμα τῆς Ἠλείας διαλέκτου ἀπαντᾷ ἐν τῇ τῆς Ἐρετρίας, καὶ τότε καθίσταται πιθανώτατον, ὅτι τὰ περὶ τῶν ἐποίκων τούτων λεγόμενα εἶναι καθαρὸς μῦθος.

Πολὺ χεῖρον γίνεται τὸ πρᾶγμα ὅτε βραδύτερον ἀντὶ τῶν αἰσθανομένων τὴν ἰδίαν αὐτῶν γλῶσσαν δοκίμων λαμβάνουσι τὸν λόγον οἱ μεταγενέστεροι, ἐπειδὴ οὐ μόνον οὗτοι ὑπελείποντο τῶν ἀρχαίων μεγάλως κατὰ τὴν παρατηρητικὴν δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἡ γλῶσσα ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀλλοιωθῇ. ὥστε ἀντὶ τοῦ αἰσθήματος ἐλάλει νῦν ἡ ἐκ τῶν προτέρων θεωρία καὶ ἀναλογία, πράγματα ἐπικίνδυνα πάσῃ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

§ 12. *Ἡ μεσαιωνικὴ καὶ νεωτέρα Ἑλληνικὴ ὡς πηγὴ γραμματικῆς.* Καὶ ἡ μεσαιωνικὴ καὶ ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ δύναται νὰ διδάξῃ ἡμᾶς οὐκ ὀλίγα καὶ ἀπαλλάξῃ πολλῶν πλανῶν, ἐπειδὴ ἡ γραπτὴ παράδοσις τῆς γλώσσης τῶν παρελθόντων αἰώνων εἶναι πάντοτε ἐλλιπής, τ. ἔ. μόνον μικρὸν μόριον τῆς γλώσσης ηὐτύχησε νὰ τύχῃ τῆς χαρτίνης ἀθανασίας· δῆλον ἄρα ὅτι ἡ νῦν φάσις αὐτῆς δυναμένη νὰ μελετηθῇ καὶ γνωσθῇ πολὺ ἐκτενέστερον ἢ πᾶσα ἄλλη παλαιοτέρα, οὐκ ὀλίγα δύναται ν' ἀναπληρώσῃ κενὰ τῆς γραπτῆς παραδόσεως. Οὕτω π. χ. ἐκ μόνης τῆς λαλουμένης νῦν Τσακωνικῆς διδασκόμεθα ὅτι ἡ παλαιὰ Λακωνικὴ ἐξεφώνει τὸ Υ ὡς u καὶ ὡς iu (ἰδὲ Γλωσσολογ. Μελετῶν Α' σελ. 550 κἑ.), καὶ ἐκ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς μανθάνομεν ὅτι τὸ πολλάκις λεγόμενον καὶ ὑποστηριζόμενον περὶ συμπτώσεως καὶ ταυτίσεως τοῦ *υ* καὶ *ου*, τοῦ *αι* καὶ *η* ἐν ἀρχαίοις χρόνοις, εἶναι παντάπασιν ἀνάληθες, ἐπειδὴ κατὰ γλωσσικὸν ἀξίωμα δύο φθόγγοι ἅπαξ συμπεσόντες καὶ ταυτισθέντες οὐδέποτε ἔπειτα αὖθις δύνανται νὰ χωρισθῶσιν ὥστε ἀκριβέστατα νὰ διαστέλλωνται ἀλλήλων, ὅπως νῦν τὸ ΑΙ καὶ Η, τὸ Υ καὶ ΟΥ. Πρβλ. τοὐναντίον τὸ *ι* καὶ *ει*, τὸ *οι* καὶ *υ* κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, (περὶ τούτων ἰδὲ πλείονα ἐν Κεφ. Ζ'). Ἐπ' ἴσης μανθάνομεν ἐκ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ὅτι ἡ γνώμη καθ' ἣν τὸ τελικὸν ς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς παρελείφθη ἢ ἡ ἄλλη

καθ' ἣν ἡ λέξις *ἥμερος* τὸ πάλαι ἀπηρχαιώθη κττ. δὲν δύνανται νὰ εἶναι ἀληθής, ἐπειδὴ ταῦτα καὶ σήμερον ἔτι εἶναι πασίχρηστα.

§ 13. *Ἡ ἀναλογία γραμματικὴ πηγή.* Ἐπιτήδειον μέσον εἰς διάγνωσιν τοῦ ἀληθοῦς ἀπὸ τοῦ ψευδοῦς εἶναι πολλάκις καὶ ἡ ἀναλογία· ἀλλ' ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐλλιπῆ παράδοσιν δὲν δύναται νὰ εἶναι ἡμῖν γνωστὸς σύμπας ὁ ἑκάστοτε γλωσσικὸς θησαυρός, καθ' ὃν ἐπλάττοντο καὶ ἐκανονίζοντο τὰ ἐπὶ μέρους, διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ οἱ εὐφυέστατοι καὶ ἐμπειρότατοι περὶ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, οἷον ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος, κλπ. ἐσφάλησαν ἐνίοτε περὶ αὐτήν. Ἀνάγκη ἄρα μεγάλης προσοχῆς περὶ τὴν χρῆσιν αὐτῆς (ἰδὲ κατωτέρω τὸ Ε' καὶ ΣΤ' Κεφάλαιον περὶ Φωνητικῶν νόμων καὶ Ἀναλογίας).

§ 14. *Πηγαὶ τῆς γραμματικῆς τῶν Ἰταλικῶν γλωσσῶν.* Τὰ λεχθέντα περὶ τῶν πηγῶν τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς ἰσχύουσιν, ὡς εἰκός, καὶ περὶ τῆς Λατινικῆς. Ἰδίᾳ δ' ἄξια μνείας εἶναι τάδε: τῶν ἐν Ἰταλίᾳ λαλουμένων ἀρχαιόθεν Ἰταλικῶν (ἰδὲ ἀνωτ. Α', § 22) γλωσσῶν οὔτε παλαιὰ οὔτε πολλά, πλὴν τῆς Λατινικῆς, παρεδόθησαν ἡμῖν μνημεῖα· καὶ ἐπιγραφικὰ μὲν ἔχομεν τῆς Λατινικῆς, Φαλισκικῆς, Πραινεστίνης, Ὀσκικῆς, Ὀμβρικῆς καὶ Οὐολσκικῆς, φιλολογικὰ δ' ἔργα συνετάχθησαν μὲν ἐν τῇ Ὀσκικῇ καὶ Λατινικῇ, ἐσώθησαν δὲ ἐν μόνῃ τῇ Λατινικῇ. Καὶ τῆς μὲν Ὀμβρικῆς σπουδαιότατον μνημεῖον εἶναι οἱ χαλκοῖ πίνακες τοῦ Ἰγουβίου συνταχθέντες περὶ τὸ 200 π. Χ., τῆς δὲ Ὀσκικῆς ἐπιγραφαὶ ἀνευρέθησαν ἐν Σαμνίῳ, Καμπανίᾳ (Cippus Abellanus, ἐν ᾗ συνθήκη μεταξὺ Νώλης καὶ Ἀβέλλης περὶ κοινοῦ ναοῦ τοῦ Ἡρακλέους ἐν τοῖς μεθορίοις κειμένου), ἐν Λευκανίᾳ, Βρεττίᾳ, τῇ νοτιοδυτικῇ Ἀπουλίᾳ (tabula Bantina) καὶ ἐν τῇ Μεσσήνῃ. Τῇ Ὀσκικῇ γλώσσῃ ἀνῆκον κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. (Α' § 22) καὶ αἱ Σαβελλικαὶ διάλεκτοι, ὧν ἐλαχίστου λόγου ἐπιγραφικὰ μνημεῖα διεσώθησαν.

Τῆς δ' ἐν Πραινεστῷ καὶ Λανουβίῳ λαλουμένης μικρὰ μὲν

ἔχομεν ἐπιγραφικὰ λείψανα, ἀρκοῦντα δ' ὅμως ἵνα διδάξωσιν ἡμᾶς ὅτι αὗται μικρὸν διέφερον τῆς Λατινικῆς καὶ εἶναι τρόπον τινὰ διάλεκτοι αὐτῆς· πρβλ. τὴν Πραινεστίνην ἐκ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ γεγραμμένην ἐπιγραφὴν Manios: med: FHe: FHaked: Numasioi (= ὁ Μάνιός μ' ἐποίησε τῷ Νομασίῳ) ἀναγομένην κατά τινα γνώμην εἰς τὴν ἕκτην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἐν ταύτῃ καὶ ὁ διπλασιασμὸς τοῦ fecit καὶ ἡ δοτικὴ εἰς -οi πλήρης καὶ τελεία διασῴζεται (πρβλ. καὶ Keil, Grammatici Latini ΣΤ' 17, 20), καὶ τὸ μεταξὺ φωνηέντων s εἰσέτι δὲν ἔχει τραπῇ εἰς r (τοῦτο καὶ ἄλλως εἶναι μεμαρτυρημένον, ἰδὲ κατωτ.) Numāsioi ἀντὶ Numerio. (Ἐν Ὀσκικῇ ἐπιγραφῇ ἀνεγνώσθη ὁμοίως fefacid καὶ τετελ. μέλλ. fefacust, καὶ ὁ τύπος poploe ἀνεγνώσθη ἐν ἄλλῃ Λατινικῇ ἐπιγραφῇ).

§ 15. *Πηγαὶ τῆς Λατ. γραμματικῆς, ἐπιγραφαί, ἀρχαῖα ᾄσματα, ἡ δωδεκάδελτος, οἱ ἀρχαῖοι Κωμικοὶ καὶ λοιποὶ συγγραφεῖς.* Τῆς δὲ Λατινικῆς γραμματικῆς ἡ παραδόσις εἶναι μὲν πολὺ μᾶλλον γνωστὴ διά τε τὰς πολλὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ φιλολογικὰ ἔργα αὐτῆς καὶ διὰ τοὺς Λατίνους Γραμματικούς, Σχολιαστάς, λεξικογράφους κλπ., ἀλλὰ δὲν ἀνέρχεται εἰς πάνυ ἀρχαίους χρόνους· διότι παραλιπομένων τῶν ἐλλιπῶς καὶ πλημμελῶς παραδοθέντων ἡμῖν λειψάνων τοῦ carmen Arvale καὶ τοῦ carmen Saliare καὶ τῆς δωδεκαδέλτου, ὀλίγα ἐπιγραφικὰ μαρτύρια αὐτῆς ἔχομεν παλαιότερα τοῦ 300 π. Χ.

Λείψανα ἀρχαιοτάτης πασῶν τῶν μέχρι τοῦδε γνωστῶν Ρωμαϊκῶν ἐπιγραφῶν, εἰς τὸν ἕκτον ἢ καὶ τὸν ἕβδομον αἰῶνα π. Χ. ἀνερχομένης καὶ βουστροφηδὸν γεγραμμένης ἀνευρέθησαν πρὸ ὀλίγον ἐτῶν ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ ἀγορᾷ, ἔχουσι δὲ ὧδε:

1) quoi hoi... | ... sakros es | edsor.....
2) ... iasias | recei lo... | ... euam | quos ri...
3) ... m Kalato | rem hap... | ... ciod rouxmen | ta kapia dotau....

4) m ite ri... | .... m quoi ha | uelod nequ... | ... od iouestod

5) ... oiuouiod.

Σημειώσεως ἄξια α') ἡ χρῆσις τοῦ *K* ὅπως ἐν Ἑλλάδι, τοῦ C δὲ ἐπὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γ καὶ τοῦ νεωτέρου Λατ. *g* (recei=regi), καὶ τοῦ *q* μετὰ τοῦ *u* (*qu*·), ὅπως καὶ μετέπειτα· β') αἱ δίφθογγοι ἐν τοῖς quoi, recei, iouxmenta (=jumenta) κττ.· γ') τὸ s ἀντὶ τοῦ r μεταξὺ φωνηέντων ἐν τῷ ...iasias· δ') τὸ *d* ἐν τέλει τοῦ ciod, havelod, iouestod, oiuouiod.

Πρβλ. ἔτι τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν μεταξὺ Κυριναλίου καὶ Οὐιμιναλίου λόφου εὑρεθεῖσαν καὶ ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ γεγραμμένην κατὰ τὰ τέλη τῆς Ε' ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος.

Jovei Sat. deiuos qoi med mitat, nei ted endo cosmis uirco sied, asted noisi Ope Toitesiai pakari vois. Duenos med feced en manom einom dze noine med mano statod.

(Σημειωτέον δ' ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη καὶ ἄλλως ἀναγινώσκεται, οἷον Jouei Sat(urno) deiuos. Qoi med mitat, nei tedendo cosmis uirco sied. Asted noisi ope Toitesiai parari uois. Duenos med feked enmanom: einom duenoi ne med malo statod, ἤτοι Jovi Saturno sacer. Cui mittet (-ent?), ne in te comis Uirgo sit. Abs te (Alstet?) nisi opem Toitesiae parare uis. Bonus me fecit immanem; igitnr bono ne a me malum stato (Allen καὶ Lindsay). Καὶ «Jou(a)s(et) deiuos qoi med mitat, nei ted endo cosmis uirco sied, as(t) ted noisi op et oites iai pakari uois.—Duenos med feced en mano(m) meinom duenoi; ne med malos (d)atod» ἤτοι Juuerit deus qui me mittat, nisi erga te comis uirgo sit, ast te nobis ad id utens, ei pacari uis. Bonus me fecit in bellum proposito bono; ne me malus dato. Thurneysen).

Ἐν ταύτῃ σημειωτέον ὅτι πρῶτον αἱ δίφθογγοι σῴζονται ἔτι καλῶς, qoi, noisi, vois, Toitesiai, noine, Jovei, deivos, nei einom, β') ὅτι τὸ c ἐν τῷ uirco τελεῖ ἔτι τὰ τοῦ g ὥστε γράφεται

καὶ ἀντὶ k καὶ ἀντὶ g· γ΄) ὅτι ὁ ῥωτακισμὸς ἐμφανίζεται ἐν τῷ pakari (πρβλ. dasi ἀντὶ dari παρὰ Παύλῳ-Φήστῳ 68) ἀλλ' οὐχὶ ἐν τῷ Toitesiai (ἰδὲ κατωτ.)· δ΄) ὅτι ἐν τῷ Λατ. ἀλφαβήτῳ σώζεται ἔτι τὸ z (ἰδὲ κατωτ.)· ε΄) ὅτι λέγεται ἔτι Duenos, manom μετὰ τοῦ *o*, τὸ en ἀντὶ in καὶ endo μετὰ τοῦ e. Ἄλλη ἐπιγραφὴ εὑρεθεῖσα ἐν Σπολητίῳ τῆς Ὀμβρικῆς, Λατινικῇ ἀποικίᾳ ἀπὸ τοῦ 260 π.Χ., καὶ γραφεῖσα πάντως κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ΄ π. Χ. αἰῶνος ἔχει ὧδε

Honce loucom ne qu[i]s violatod neque exvehito neque exferto quod loucei siet, neque cedido nesei quo die res deina anua fiet. eod die quod rei dinai causa [f]iat, sine dolo ced[e]re [l]icetod. Seiquis violasit, Jove bovid piaclum datod; sei quis scies violasit dolo malo, Jovei bovid piaclum datod et [a CCC] moltai suntod. eius piacli moltaique dicator [ei] exactio est[od].

Ἀξιοσημείωτα καὶ ἐν ταύτῃ α΄) αἱ δίφθογγοι *ou*, loucom· ei deina (παρὰ τὸ dinai), sei, loucei· ai, dinai, moltai· β΄) τὸ τελικὸν *d* ἐν τῇ προστακτικῇ καὶ τῇ ἀφαιρετικῇ violatod, datod, suntod, licetod, eod, bovid, quod, παρὰ τὸ exvehito, exferto, cedito, quo, die, dolo malo· γ΄) s ἀντὶ r ἐν τῷ violasit· δ΄) τὸ *o* ἐν τῷ loucom παρὰ τὸ piaclum· ε΄) τὸ scies ἀντὶ sciens, δι' οὗ ἐλέγχεται ἡ ἀπὸ παλαιῶν χρόνων ἀσθενὴς τοῦ n προφορὰ πρὸ τοῦ s.

Καὶ ἔτι νεώτεραι αἱ ἐν τῇ Ἀππίᾳ ὁδῷ ἀνευρεθεῖσαι τῶν Σκιπιώνων κατὰ μὲν τοὺς πλείστους ἀπὸ τοῦ 240 — 230 π. Χ. κατὰ δέ τινα νεώτερον ἀπὸ τοῦ 210 — 200. Τούτων ἡ παλαιοτέρα ἔχει ὧδε:

Honc. oino. ploirume. cosentiont. R(omai)
duonoro. optumo. fuise. viro.
Luciom. Scipione. filios· Barbati.
consol. censor. aidilis. hic fuet a(put vos).
Hec. cepit Corsica. Aleriaque. urbe.
dedet. Tempestatebus. aide merceto.

Ἡ δὲ νεωτέρα (κατά τινα γνώμην παλαιοτέρα) ὧδε.

Cornelius. Lucius. Scipio. Barbatus.
Gnaivod. patre. prognatus. fortis. vir. sapiensque.
quoius fortuna. virtutei. parisuma fuit.
consol. censor. aidiles. quei fuit aput vos·
Taurasia. Cisauna. Samnio. cepit.
subigit omne. Loucanam. obsidesque. abdoucit.

Ἰδιαιτέρας ἄξια παρατηρήσεως καὶ ἐν ταύταις 1) τὸ o, honc, consol, oino, cosentiont, duonoro viro, Luciom κττ. ἐν τῇ α', ἐν δὲ τῇ β' Cornelius, Lucius, Barbatus κλπ. ἀλλὰ καὶ Samnio.

2) τὸ e ἐν τοῖς fuet hec, dedet παρὰ τὸ hic, cepit ἐν α' καὶ fuit, subigit, abdoucit ἐν τῇ β'.

3) ὁ σάλος τοῦ ἐρρίνου ἐν τέλει λέξεως καὶ πρὸ τοῦ s, oino, duonoro, optumo, viro, cosentiont, Scipione, Corsica, Alaria urbe, aide, Taurasia, Cisauna, Samnio, omne, καὶ Luciom Loucanam, sapiensque, censor, consol.

4) ὁ σάλος τοῦ τελικοῦ d ἐν τῇ ἀφαιρετικῇ Gnaivod καὶ patre.

Πρβλ. ἔτι τὰς συντόμους ἀναθηματικὰς Aecetiai pocolom = Aequitatis, Belolai, Coerai pocolo, Keri pocolom, (Cerus = creator), Laviirnai pocolom, Saiitarni pocolom, Salutes pocolom, Poloces, Losna, Amuces, Juno, Hercele, Diovem, Venos, Proserpinai, aidilis, praidad Fortuna dedet.

Τοῦ carmen Arvale ἐσώθησαν τάδε τὰ λείψανα:

Enos, Lases, juvate neve luae rue (ἢ nevel verver, Marmar sius incurrere in pleores. Satur fu.... advocapit.... enos Marmor juvato. Τὰ πλεῖστα τούτων ἐφθαρμένα. Τοῦ δὲ carmen Saliare τάδε: cume ponas (καὶ κατὰ διόρθωσιν tonas) Leucesie, praetexere monti (καὶ κατὰ διόρθωσιν prae tet tremonti) hemones. Καὶ duonos cerus es (= bonos creator es). Πρόδηλον δ' ὅτι ἐξ αὐτῶν οὕτω παραδοθέντων ἡμῖν ἡ γνῶσις τῆς γλώσσης ἐλάχιστον προάγεται.

Τῶν δώδεκα πινάκων ἐσώθησαν ἔνια λείψανα, ἀλλὰ μέγιστον παρηλλαγμένα καὶ δὴ ὀλίγον χρήσιμα ἡμῖν· τούτων δείγματος χάριν παρατίθεμεν τάδε:

Si in ius vocat, ito· ni it, antestamino· igitur em capito· si calvitur pedemve struit, manum ento iacito. (τούτων ὁ τύπος σφόδρα νεωτερικός· ὁ γνήσιος θὰ ἦτο πάντως sei in ious vocat, eitod κλπ., μόνον τὸ antestamino καὶ τὸ em ἀρχαϊκὰ ἔτι).

Si membrum rumpsit, ni cum eo pacit, talio esto· (ἐν τούτῳ ἀξιοσημείωτος ὁ τύπος rumpsit, ἀνθ' οὗ κατόπιν rupit ἐλέγετο, καὶ τὸ talio = ζημία).

Si pater filiun ter venum duit, filius a patre liber esto. (σημειῶδες τὸ duit = δοίη).

Τῶν φιλολογικῶν μνημείων χρησιμώτατα εἰς τὴν Λατινικὴν γραμματικὴν εἶναι τὰ ἀποσπάσματα τῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαίας περιόδου καὶ μάλιστα αἱ κωμῳδίαι τοῦ Πλαύτου καὶ Τερεντίου, παρέχουσαι ἡμῖν εἰκόνα τῆς Λατινικῆς γλώσσης κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

§ 16. *Μαρτυρίαι τῶν Λατ. Γραμματικῶν, συγγραφέων, σχολιαστῶν κλπ. περὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν.* Χρήσιμοι εἰς τὴν γραμματικὴν εἶναι καὶ οἱ Λατῖνοι Γραμματικοί, οἱ σχολιασταὶ κλπ., οἵτινες ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ποδηγετούμενοι πολλὰ περὶ τῆς γλώσσης αὐτῶν παρετήρησαν καὶ ἐξέθηκαν εἴτε ἐν πραγματείαις ἐπὶ τούτῳ συντεταγμέναις, λ. χ. ὁ Οὐάρρων ἐν τῷ De lingua Latina, ὁ Donatus ἐν Ars Donati, εἴτε ὡς Σχόλια, Λεξικά, οἷον τὸ τοῦ Φήστου, εἴτε ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν παρενέβαλον ὡς παρατηρήσεις περὶ τῆς γλώσσης, ὅπως λ. χ. πολλάκις ποιεῖ ὁ Κικέρων. πρβλ. Orator 48 § 159 «quid vero hoc elegantius, quod non fit natura, sed quodam instituto? *indoctus* dicimus brevi prima littera, *insanus* producta, inhumanus brevi, *infelix* longa. et ne multis, quibus in verbis eae primae litterae sunt, quae in *sapiente* atque *felice*, producte dicitur, in ceteris omnibus breviter. Itemque cŏmposuit cōnsuevit,

cŏncrepuit cōnfecit, consule veritatem, reprehendet; refer ad aures, probabunt». Καὶ αὐτ. § 160 «quin ego ipse, cum scirem ita majores locutos esse, ut nusquam nisi in vocali aspiratione uterentur, loquebar sic, ut *pulcros, Cetegos, triumpos, Kartaginem* dicerem... usum loquendi populo concessi, scientiam mihi reservavi...» Καὶ ὁ Γέλλιος ἐν Ἀττικαῖς Νυξὶ Θ' 6 «ab eo quod est *ago* et *egi*, verba sunt, quae appellant grammatici frequentativa, *actito* et *actitavi*. Haec quosdam non sane indoctos viros audio ita pronuntiare, ut primam in his litteram corripiant, rationemque dicunt, quoniam in verbo principali, quod est *ago* prima littera breviter pronuntietur. Cur igitur ab eo quod est *ĕdo* et *ŭngo*, in quibus verbis prima littera breviter dicitur, ēsito et ūnctito, quae sunt eorum frequentativa, prima littera longa promimus, et contra dĭctito ab eo verbo quod est dīco, corrupte dicimus? Num ergo potius actito et actitavi producenda sunt? quoniam frequentativa ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia praeteriti temporis ex his verbis, unde ea perfecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicuti lĕgo lēctus facit lēctito; ŭngo ūnctus ūnctito,... mŏveo mōtus mōtito, pĕndeo pēnsus pēnsito, ĕdo ēsus ēsito; dīco autem dĭctus dĭctito facit,...»

§ 17. *Πηγὴ τῆς Λατ. γραμματικῆς καὶ αἱ μεταγεγραμμέναι ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ λέξεις.* Ἑτέρα πηγὴ τῆς Λατινικῆς γλώσσης καὶ γραμματικῆς εἶναι αἱ διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου γεγραμμέναι λέξεις αὐτῆς, οἷον *κώσουλε, Κρήσκης, κῆνσον, Προύδης*, κλπ. κλπ., περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω ἐν τῷ περὶ Προφορᾶς.

§ 18. *Πηγαὶ τῆς Ἰνδικῆς γραμματικῆς.* Αἱ πηγαὶ τῆς Ἰνδικῆς γραμματικῆς εἶναι ἐν τοῖς πλείστοις ὅμοιαι τῇ Ἑλληνικῇ. Οὕτω λ. χ. σῴζονται καὶ ἐν τοῖς Ἰνδοῖς ἀρχαιότατα καὶ ἄριστα διατηρούμενα κείμενα ἐμμέτρως καὶ καταλογάδην γεγραμμένα (Rig-vēda, Jajur-vēda, Sāma-vēda, Atharva-vēda), καὶ ἀπὸ

ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ Ἰνδικὴ γλῶσσα ἐξητάσθη λεξικογραφικῶς (ὑπὸ Jāska καὶ ἄλλων) καὶ γραμματικῶς, καὶ μάλιστα ῥητέον ὅτι πολὺ ἐνωρίτερον καὶ τελειότερον ἐκαλλιεργήθη ἐν Ἰνδίαις ἢ ἐν Ἑλλάδι ἡ Γραμματικὴ ἐπιστήμη. Ἐπειδὴ δηλονότι τὰ ἱερὰ τῶν Ἰνδῶν βιβλία (Vēdās) ἀπέβησαν σὺν τῷ χρόνῳ δυσνόητα καὶ ἐπειδὴ κατὰ μικρὸν ἡ ὑπὸ τῶν πολλῶν λαλουμένη γλῶσσα κατέστη σφόδρα διάφορος τῆς τῶν λογίων καὶ ἐπισήμων, διὰ ταῦτα ἐνωρὶς ἐγένετο ἀνάγκη, ἵνα διὰ διδασκαλίας καὶ κανόνων διδάσκωνται τὰ ἱερὰ βιβλία καὶ τὴν γλῶσσαν ὅσοι ἤθελον νὰ νοῶσι ταῦτα καὶ τύχωσι παιδείας τινός. Ἡ ἀρχαιοτάτη εἰς ἡμᾶς διασωθεῖσα γραμματικὴ τῆς δοκίμου Ἰνδικῆς γλώσσης εἶναι ἡ τοῦ Γραμματικοῦ Pānini ἀκμάσαντος πιθανῶς κατὰ τὴν Δ΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Τηλικοῦτον δ' ἦν τὸ ἀξίωμα ὅπερ ἡ περιεκτικωτάτη ἀληθῶς γραμματικὴ αὕτη ἐκτήσατο παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, ὥστε ἐπιστεύθη ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς Çiva ἐδίδαξε τὸν Pānini τοὺς κανόνας αὐτῆς, διὸ τῶν Σχολιαστῶν αὐτοῦ τις προέταξε τῆς Γραμματικῆς αὐτοῦ τὴν ἑξῆς προσφώνησιν:

« *Τιμὴ τῷ Pānini, ὅς παραλαβὼν παρὰ τοῦ Μεγάλου Κυρίου* (δηλ. τοῦ Θεοῦ Çiva) *τὸν σωρὸν τῶν λέξεων κατήρτισε πᾶσαν τὴν Γραμματικήν! Τιμὴ τῷ Pānini, ὅς διελεύκανε τὰς τῶν ἀνθρώπων φωνὰς διὰ τῶν διαυγῶν τῆς σοφίας αὐτοῦ ναμάτων καὶ διέλυσε τὸ ὑπὸ τῆς ἀμαθείας γεννώμενον σκότος!* »

Αὕτη διῃρημένη εἰς 8 βιβλία περιέχει τέσσαρας χιλιάδας κανόνας (Sūtra) οὐ μόνον τὰ ὁμαλῶς ἔχοντα κανονίζοντας ἀλλὰ καὶ τὰς ἐξαιρέσεις μνημονεύοντας. Καὶ ἄλλα πάμπολλα γραμματικά, λεξικογραφικά, καὶ ἑρμηνευτικὰ κατέλιπον οἱ Ἰνδοὶ λόγιοι, ἅτε πλεῖστον καὶ περὶ τὰ ἱερὰ αὐτῶν βιβλία (Vēdās) καὶ περὶ τὴν δόκιμον αὐτῶν γλῶσσαν (Sanskṛta) ἀσχοληθέντες, ὥστε μεγάλως διελεύκαναν τὰ τῆς γλώσσης αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ σύμφωνοι φθόγγοι καὶ οἱ τύποι τῆς τε ἀρχαίας γλώσσης τῶν Vēdās καὶ τῆς δοκίμου διατηροῦνται πολλῷ ἀλωβητότεροι τῶν ἀντιστοίχων Ἑλληνικῶν καὶ Λατινικῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ Ἰνδοὶ περὶ τὴν ἀνάλυσιν καὶ κατα-

νόησιν τῶν γραμματικῶν στοιχείων ἐκέκτηντο ἐξέχουσαν ἀληθῶς εὐφυΐαν, ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα τῶν φθόγγων, τῶν τύπων, τῶν καταλήξεων, τῶν ῥιζῶν κτλ., οὕτω δ' ἐπέτυχον ν' ἀναλύσωσι τὴν γλῶσσαν εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς (Vyākarana ἤτοι ἀνάλυσις, ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν ἡ Γραμματική), νὰ καταρτίσωσι κατάλογον τῶν ῥιζῶν (dhātupātha), νὰ διαιρέσωσιν αὐτὰς εἰς τάξεις, νὰ συντάξωσι καταλόγους τῶν καταλήξεων, ἃς ὁμοίως διῄρεσαν εἰς πρωτευούσας καὶ δευτερευούσας κττ. καὶ ἔθηκαν τὰς βάσεις τῆς ἐτυμολογίας ἐπὶ βάσεων ἀληθῶς ἐπιστημονικῶν, ὁποίας ἠγνόουν οἱ Ἕλληνες Γραμματικοὶ καὶ οἱ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ λόγιοι πρὶν γνωρίσωσι τοὺς Ἰνδοὺς Γραμματικούς

Ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ Γραμματικὴ κατὰ τὰ εἰρημένα σκοπὸν εἶχε τὴν ἀκριβῆ νόησιν, μάθησιν καὶ χρῆσιν τῆς γλώσσης, οἱ Ἰνδοὶ γραμματικοὶ δὲν ἐξήταζον ἱστορικῶς τὴν γλῶσσαν ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν Vēdās καὶ λήγοντες εἰς τὴν δόκιμον, ἀλλὰ περιοριζόμενοι ἐν τῇ δοκίμῳ ἐξελάμβανον τὰ παλαιότερα φαινόμενα ὡς ἀποκλίσεις ἀπὸ τῆς δοκίμου χρήσεως. Τὸ σφάλμα τοῦτο ἐπηνωρθώθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἀμερικανοῦ Whitney συντάξαντος γραμματικὴν οὐχὶ τῆς δοκίμου (Sanskṛta) ἀλλὰ τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς καθόλου γλώσσης τῷ 1879.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΟΣ Α'

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΩΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙ' ΑΥΤΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

§ 1. *Σημασίαι καὶ φθόγγοι. Τί λέγεται φωνητική; τί εἰδικὴ καὶ τί γενική; Προηγεῖται τῶν λοιπῶν μερῶν τῆς γραμματικῆς καὶ εἶναι βάσις πάσης ἐτυμολογίας καὶ παραβολῆς γλωσσικῶν στοιχείων. Δι' αὐτῆς συνάπτονται τὰ ἀνομοιότατα νομιζόμενα καὶ χωρίζονται τὰ ὅμοια προσπίπτοντα.* Ἐν πάσῃ λέξει παρατηροῦνται δύο στοιχεῖα, διάφορα μὲν ἀλλήλων, στενῶς δὲ συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα, ἡ σημασία καὶ οἱ φθόγγοι. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἔχουσι καθόλου ἰδίαν ἑκάτερον ἱστορίαν (ἐνίοτε καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα) καὶ ἡ ἐξέτασις τῶν φωνῶν χωρὶς τῆς σημασίας λέγεται *φωνητική*. Αὕτη ὡς εἰδικὴ μὲν γλώσσης τινὸς ὑπόθεσιν ἔχει τὰς φωνὰς ἢ τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης ταύτης, τὸν σχηματισμόν, τὰ πάθη αὐτῶν κττ., ὡς γενικὴ δὲ ὑποκείμενον ἔχει καθόλου τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης τοῦ ἀνθρώπου, ἐξετάζουσα τίς ἡ φύσις καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἰς ἀπαρτισμὸν συλλαβῶν, λέξεων καὶ προτάσεων καὶ τέλος πῶς μεταβάλλονται καὶ ἀποβάλλονται. Προκειμένου δὲ περὶ γλώσσης γραπτῆς καὶ οὐκέτι λαλουμένης ἐξετάζει πρὸς τούτοις καὶ τὸν τρόπον τῆς παραστάσεως τῶν φθόγγων τούτων. Οὕτως ἡ φωνητικὴ προηγεῖται τῶν λοιπῶν ὑποθέσεων τῆς γραμματικῆς, τοῦ τυπικοῦ, παραγωγικοῦ, συντακτικοῦ, ἅτε ἀποτελοῦσα τὴν βάσιν πάσης ἐτυμολογίας καὶ δὴ πάσης ταυτίσεως καὶ παντὸς χωρισμοῦ τῶν παραβαλλομένων γλωσσικῶν στοιχείων. Οὔτε τύπον δηλονότι, οὔτε παραγωγήν, οὔτε σύνταξιν δύναταί τις εὐλό-

γως νὰ παραβάλῃ πρὸς ἄλλην καὶ εἴπῃ περὶ αὐτῶν τι, ἂν μὴ πρῶτον ἀποδείξῃ ὅτι κατὰ τοὺς φθογγικοὺς νόμους τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γλώσσης ἢ τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος γλωσσῶν τὰ παραβαλλόμενα ἔχονται ὀρθότητος· λ. χ. τὸ *τίς* πρὸς τὸ quis, τὸ *πόσος* πρὸς τὸ quot, τὸ *ἕπομαι* πρὸς τὸ sequor κττ. οὐδεὶς δύναται νὰ παραβάλῃ καὶ ὁμολογήσῃ ὅμοια, ἂν μὴ πρότερον ἀποδείξῃ ὅδετι τὸ Λατ. qu ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τῷ *π*, *τ*. Ὁμοίως οὐδὲ τὸ *ἧπαρ* jecur, *εἰνάτερες* janitrices κττ., ἂν μὴ ἀποδείξῃ ὅτι τὸ Λατ. j ἀντιστοιχεῖ ἐν τῇ Ἑλλ. πρὸς τὸ δασὺ πνεῦμα. Πολλάκις συνάπτονται καὶ τὰ διαφορώτερα νομιζόμενα, λ. χ. *βίος* καὶ *ζῆν*, *αἰπόλος* καὶ *βουκόλος*, *ἐλαφρὸς* καὶ *ἐλαχὺς* κλπ., ἐὰν μόνον πρότερον ἀποδειχθῇ, ὅτι τὰ ὑπερωϊκὰ q*u*, g*u* παρὰ μὲν τὸ *υ* φυλάττουσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὸν ὑπερωϊκὸν αὐτῶν χαρακτῆρα, παρ' ἄλλους δὲ φθόγγους τρέπονται εἰς χειλικὰ ἢ οὐρανικά.

Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποδειχθέντος ὅτι τὸ Ἑλλ. *α* ἀντιστοιχεῖ πολλάκις ἐν τῇ Λατ. em, en, παραβάλλεται τὸ centum, pedem, noctem κττ. πρὸς τὸ *ἑκατόν*, *πόδα*, *νύκτα* κττ. Καθ' ὃν δὲ τρόπον διὰ τῆς φωνητικῆς συνάπτονται τὰ κατὰ πρῶτον ὡς ὅλως διάφορα προσπίπτοντα, οὕτω καὶ τἀνάπαλιν δι' αὐτῆς χωρίζονται πολλάκις τὰ κατὰ πρῶτον ὡς ὅμοια ἐμφανιζόμενα· λ. χ. *πατρὶ* καὶ patrī. *βούλομαι* καὶ velle κτλ. κτλ.

§ 2. *Τί λέγεται φθόγγος, πῶς παράγεται. Ἡ γνῶσις αὐτῶν καὶ τῶν σχηματιζόντων αὐτοὺς ὀργάνων ἀπαραίτητος, ἅτε διδάσκουσα τὴν αἰτίαν τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων, εἰς ὃ τὰ γραπτὰ σημεῖα τῶν φθόγγων εἶναι ἀνεπαρκῆ.* Φθόγγον λέγομεν κατὰ πρῶτον ὅ,τι τῆς ἀνθρωπίνης ἐνάρθρου γλώσσης διὰ τῶν ὤτων ἀντιλαμβανόμεθα· παράγομεν δὲ τοὺς φθόγγους οἱ ἄνθρωποι διὰ τῶν φωνητικῶν ἡμῶν ὀργάνων. Ἡ ἀκριβὴς δὲ γνῶσις καὶ τῆς κατασκευῆς καὶ τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας τῶν ὀργάνων τούτων εἶναι ἀπαραιτήτως ἀναγκαία ἡμῖν, ἐπειδὴ ἑρμηνεύουσα αὐτὴν τὴν πρώτην γένεσιν τοῦ ἑτέρου τῶν παραγόντων τῆς γλώσσης, τῶν φθόγγων,

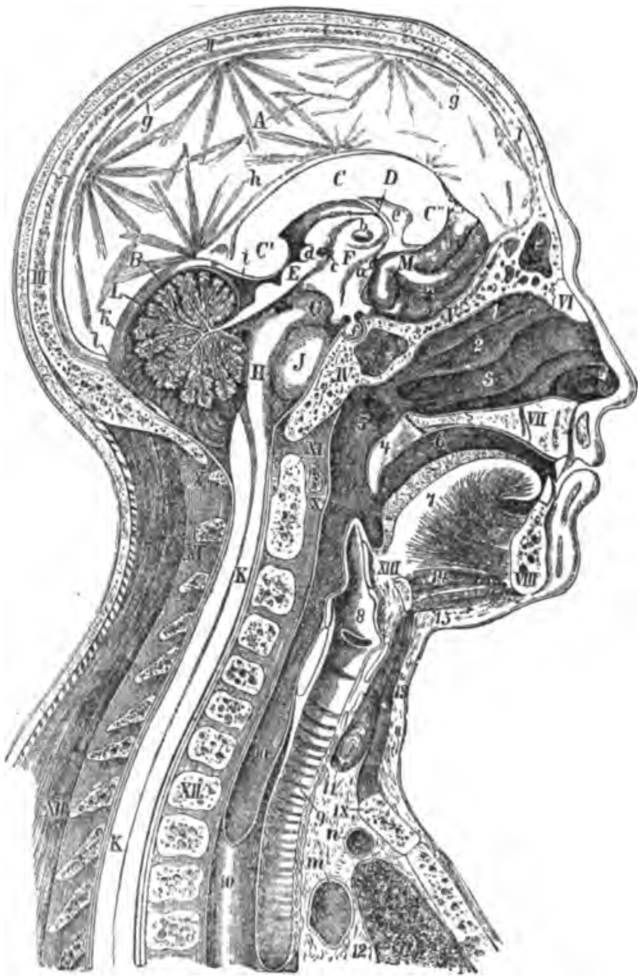
διδάσκει ἡμᾶς τοῦτο μὲν νὰ ὑπάγωμεν ὑπὸ νόμους ἤτοι νοῶμεν ἐπιστημονικῶς τὰς παρατηρουμένας ἐν τῇ ἐξελίξει τῆς γλώσσης φωνητικὰς μεταβολάς, τοῦτο δὲ ν' ἀποδεικνύωμεν πῶς οἱ ἔν τινι χρόνῳ ἐκφωνούμενοι φθόγγοι ἀνεπτύχθησαν ἀντ' ἄλλων πρότερον ἐκφωνουμένων καὶ ποῖοί τινες ἦσαν οἱ παλαιότεροι ἐκεῖνοι. Διότι διδάσκομεν μὲν πολλάκις ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος τῆς λέξεως ταύτης ἢ ἐκείνης ἢ οἱ φθόγγοι τῆς γλώσσης καθόλου ἠλλοιώθησαν, ἀπεβλήθησαν, ἀνεπτύχθησαν, ἐβραχύνθησαν κλπ. κλπ., ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας οὐδὲν διὰ τούτων λέγομεν, ἂν μὴ τὴν αἰτίαν τῶν παθῶν τούτων ἀνεύρωμεν ἐν τῷ τρόπῳ τῆς ἀρθρώσεως αὐτῶν ἐν τῷ στόματι.

Ὁμολογουμένου δηλ. ὅτι ὁ φθόγγος ἢ ἡ φωνὴ εἶναι φυσικὸν φαινόμενον ἐρχόμενον καὶ παρερχόμενον τάχιστα, δῆλον ὅτι οὐδεὶς φυσικὸς δεσμὸς ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἑκάστοτε ἐπαναλαμβανομένων τούτων φαινομένων, καὶ δὴ ὅτι ὁ δεύτερος φθόγγος οὔτε ὁ αὐτὸς τῷ πρώτῳ δύναται νὰ εἶναι οὔτε τροποποίησίς τις αὐτοῦ, ἀλλ' ὅλως νέος, καθ' ὃν τρόπον ἡ νῦν ἐκπυρσοκρότησις ὅπλου δὲν δύναται νὰ εἶναι οὔτε ἡ αὐτὴ τῇ προτέρᾳ οὔτε τροποποίησις αὐτῆς. Προκειμένου ἄρα νὰ νοήσωμεν ἀληθῶς φθογγικήν τινα μεταβολὴν ἀνάγκη νὰ δειχθῇ *φυσιολογικῶς* ποῦ πράγματι ἐτελέσθη αὕτη καὶ πῶς ἀντὶ τοῦ πρώτου, συνήθους φθόγγου παρήχθη ἕτερος, καθ' ὃν τρόπον προκειμένου περὶ ἄλλων μεταβολῶν τῆς γλώσσης ἀπαιτεῖται πλὴν τῆς ἱστορικῆς ἐξελίξεως αὐτῶν καὶ ἡ γνῶσις τῶν ψυχολογικῶν παραγόντων, οἵτινες ἤγαγον εἰς τὴν τοιαύτην ἢ τοιαύτην ἐξέλιξιν. Κατὰ ταῦτα λέγομεν ὅτι ὅπως ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς τίνες φθόγγοι ἐξεφωνοῦντο ἐν παλαιοτέροις χρόνοις, οὕτως ἡ φυσιολογία ἑρμηνεύει ἡμῖν πῶς ἀντ' ἐκείνων ἐσχηματίσθησαν οἱ μετέπειτα. Διότι ἡ ἱστορικὴ τῶν φθόγγων γλώσσης τινὸς ἐξέλιξις δὲν καταλείπει ἐν τοῖς γραπτοῖς σημείοις εἰ μὴ ἴχνη τινά, πολλάκις λίαν ἀσαφῆ καὶ ἀβέβαια τῶν γενομένων ἐν τῷ παρελθόντι φωνητικῶν μεταβολῶν, δίκην ὁδοσήμων ὑπεμφαινόντων τὴν διανυσθεῖσαν ὁδόν. Ἀλλὰ τὰ σήματα

ταῦτα τότε μόνον μέλλουσι νὰ εἶναι ἡμῖν ὄντως ἀσφαλεῖς ὁδηγοί, ἂν διὰ τῆς φυσιολογικῆς τῶν φθόγγων ἐξετάσεως καταστῇ δῆλον ὅτι μεταξὺ τῶν ὁδοσήμων τούτων ὑπάρχει ἀληθὴς ὁδὸς ἄγουσα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς σημείου, τοῦ παλαιοτέρου φθόγγου, ἐπὶ τὸ ἕτερον, τὸν νεώτερον· λ. χ. ἀπὸ τοῦ κε εἰς τὸ κιε καὶ τέλος εἰς τὸ τσε νησιωτῶν τινων. Μόνον ἄρα ἐπὶ τῇ βάσει ἀκριβοῦς φυσιολογικῆς διαγνώσεως τῶν φωνητικῶν φαινομένων δύναται νὰ ἱδρυθῇ ἀληθὴς φθογγολογία καὶ μόνον διὰ τῆς συνεργασίας τῆς διαγνώσεως ταύτης καὶ τῆς ἱστορίας ἐγένετο ἡ ἔρευνα τῶν φθόγγων ἀληθῶς ἐπιστημονική, ἐπειδὴ μόνον οὕτως ὑπήχθησαν τὰ παθήματα αὐτῶν ὑπὸ νόμους.

Αἱ φυσιολογικαὶ αὗται λειτουργίαι καὶ ἡ σπουδαιότης αὐτῶν λανθάνουσι συνήθως ἡμᾶς, καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἐπειδὴ μανθάνοντες τὴν γλῶσσαν ἐν τῇ νηπιακῇ ἡλικίᾳ δι' ἁπλῆς μιμήσεως οὐδεμίαν λαμβάνομεν αἴσθησιν οὔτε τῶν κινήσεων, ἃς τὰ φωνητικὰ ὄργανα ἐπιτελοῦσι καὶ ὀφείλουσι νὰ ἐπιτελῶσιν εἰς παραγωγὴν τῶν φθόγγων καὶ ἀπαρτισμὸν λέξεων καὶ προτάσεων, οὔτε τοῦ πολυπλόκου αὐτῶν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς δύναται νὰ διατείνηται, ὅτι νοεῖ ἀληθῶς τὰ φθογγικὰ ζητήματα, ἂν μὴ ἐπίσταται πῶς καὶ διὰ τίνων ὀργάνων καὶ διὰ τίνων κινήσεων αὐτῶν παράγονται οἱ φθόγγοι, πῶς οἱ παραγόμενοι κατατάσσονται καὶ δὴ καὶ ἐναλλάσσονται κατὰ λόγον τῆς συγγενείας ἤτοι τοῦ ὁμοίου σχηματισμοῦ αὐτῶν, καὶ ἂν μὴ δύνηται νὰ παρακολουθῇ καὶ μετ' ἐπιγνώσεως ἐκτελῇ τὰς ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ γινομένας κινήσεις εἰς ἐκφώνησιν τῶν φθόγγων καὶ ταξινομήσῃ αὐτούς.

§ 3. *Σύντομος περιγραφὴ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων.* Τὸ φωνητικὸν ὄργανον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολὺ ἁπλούστερον καὶ ἅμα τελειότερον παντὸς χειροποιήτου μουσικοῦ ὀργάνου, ἐπειδὴ δι' ἑνὸς καὶ μόνου αὐλοῦ, τοῦ λάρυγγος, παράγει τοσαύτην ποικιλίαν ἤχων, ἣν μόνον πολλὰ μουσικὰ ὄργανα συνεργαζόμενα δύνανται νὰ παραγάγωσιν. Συνίσταται δὲ κατὰ πρῶτον ἐκ δύο μερῶν, ἤτοι α') *ἐκ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων* καὶ β') *ἐκ τῶν κυρίως φωνητικῶν·*

Εἰκὼν 1.

Κάθετος μέση διατομὴ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ λαιμοῦ.

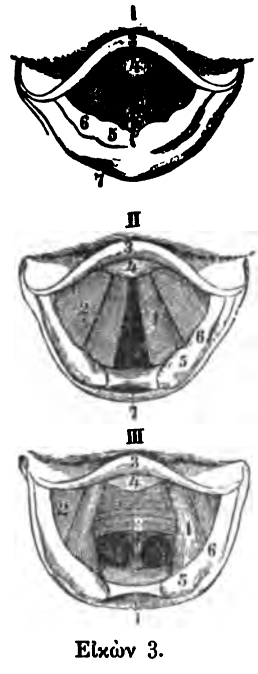
1, 2, 3, ῥινικαὶ κόγχαι. 4 σαρκώδης ὑπερῴα. 5 φαρυγγικὸν στόμιον τῆς Εὐσταχιανῆς σάλπιγγος. 6 κοῖλον στόματος. 7 γλῶσσα. 8 λάρυγξ. 9 τραχεῖα. 10 οἰσοφάγος.

Τὰ ἀναπνευστικὰ διαιροῦνται εἰς τὰ κυρίως ἀναπνευστικά, ἤτοι εἰς *τοὺς πνεύμονας*, οἵτινες ἐκτελοῦσι τὴν ἀναπνοήν, καὶ εἰς τὰ *ἀεραγωγά*, ἤτοι τὰ χρησιμεύοντα εἰς εἰσαγωγὴν τοῦ ἀέρος εἰς τοὺς πνεύμονας· ταῦτα δ' εἶναι *ὁ λάρυγξ*, ὅστις κοινωνεῖ πρὸς τὸν φάρυγγα καὶ δι' αὐτοῦ πρὸς τὸ κοῖλον τοῦ στόματος καὶ πρὸς τὸ κύτος τῆς ῥινός, *ἡ τραχεῖα ἀρτηρία*, ἥτις εἶναι συνέχεια τοῦ λάρυγγος, καὶ *οἱ βρόγχοι*, εἰς οὓς ἀποσχίζεται ἡ τραχεῖα. Τῶν ἀεραγωγῶν τούτων ὀργάνων τὸ ἀνωτέρω μέρος χρησιμεύει οὐ

Εἰκὼν 2.

Χόνδροι τοῦ λάρυγγος ἔξωθεν ἐκ τοῦ πλαγίου ὁρώμενοι.
Cth, Θυρεοειδὴς χόνδρος. C.cr, κρικοειδὴς χόνδρος. Ca, ἀρυταινοειδὴς χόνδρος.

Εἰκὼν 3.

Λαρυγγοσκοπικὴ εἰκὼν τοῦ ἄνω στομίου τοῦ λάρυγγος.
I. ἡ γλωττὶς ὁρωμένη ἐν τῇ φωνήσει ὑψηλοῦ ἤχου. II ἡ γλωττὶς ὁρωμένη ἐν τῇ ἠρεμαίᾳ ἀναπνοῇ. III ἡ γλωττὶς ὁρωμένη ἐν βαθείᾳ ἀναπνοῇ. 1 οἱ κάτω φωνητικοὶ σύνδεσμοι. 2 οἱ ἄνω φωνητικοὶ σύνδεσμοι. 3 ἐπιγλωττίς.

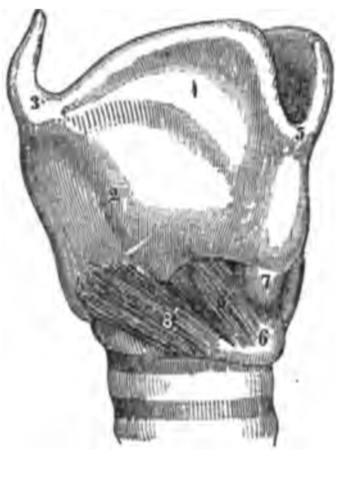
μόνον πρὸς δίοδον τοῦ ἀέρος ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς φωνῆς, διὸ καὶ μεταπλάσσεται εἰς φωνητικὸν ὄργανον.

Ὁ λάρυγξ ἅτε ἀεραγωγὸν ἅμα καὶ φωνητικὸν ὄργανον σύγκειται ἐκ μερῶν προσφόρων πρὸς τὴν διττὴν λειτουργίαν αὐτοῦ, ἤτοι α΄) ἐκ τοῦ σκελετοῦ, συγκειμένου ἐκ χόνδρων καὶ παρεμφεροῦς πρὸς τὸν σκελετὸν τῶν λοιπῶν ἀεραγωγῶν ὀργάνων, ἀλλὰ τελειότερον διαπεπλασμένου· β΄) ἐκ τῶν συνδέσμων, δι᾽ ὧν οἱ χόνδροι τοῦ λάρυγγος συνδέονται τὸ μὲν πρὸς ἀλλήλους κινητῶς ἢ ἀκινήτως, τὸ δὲ πρὸς τὰ παρακείμενα μόρια· γ΄) ἐκ τῶν μυῶν τῶν ἐπιτελούντων τὴν κίνησιν τῶν χόνδρων καὶ δ΄) ἐκ τοῦ ὑμένος ὅστις ὑπαλείφει σύμπασαν τὴν ἔσωθεν ἐπιφάνειαν καὶ συνάπτεται ἔνθεν μὲν πρὸς τὸν ὑμένα τοῦ φάρυγγος, ἔνθεν δὲ πρὸς τὸν τῆς τραχείας.

Οἱ δὲ χόνδροι τοῦ λάρυγγος εἶναι ὁ *θυρεοειδής, ὁ ἀνώνυμος ἢ κρικοειδὴς ἢ δακτυλιοειδής, οἱ ἀρυταινοειδεῖς* καὶ *ἡ ἐπιγλωττίς*. Καὶ ὁ μὲν θυρεοειδής, ὁ καὶ μέγιστος πάντων, ἀποτελεῖται ἐκ δύο τετραπλεύρων πετάλων ἔμπροσθεν συμβαλλόντων καὶ ἀποτελούντων γωνίαν προέχουσαν ἀκριβῶς πρὸς τὰ ἔμπροσθεν. Τὸ ὀπίσθιον δὲ μέρος τελευτᾷ ἄνωθέν τε καὶ κάτωθεν εἰς ὀξείας ἀποφύσεις, τὰ ἄνω ἢ μείζονα καὶ τὰ κάτω ἢ ἐλάσσονα κέρατα τοῦ θυρεοειδοῦς. Ὁ δὲ δακτυλιοειδὴς κεῖται κάτωθεν τοῦ θυρεοειδοῦς, ἀποτελῶν τὸ κάτω μέρος τοῦ λάρυγγος, καὶ ἄνωθεν τῆς τραχείας, καὶ ἔχει σχῆμα δακτυλίου, οὗ ὁ μὲν κύκλος εἶναι ἔμπροσθεν, ἡ δὲ πυελὶς ὄπισθεν. Οἱ δὲ ἀρυταινοειδεῖς ἐπίκεινται ἐπὶ τοῦ ἄνω χείλους τῆς πυελίδος τοῦ δακτυλιοειδοῦς καὶ ὁμοιάζουσιν ἑκάτερος πρὸς τριγωνικὴν πυραμίδα Καὶ τέλος ἡ ἐπιγλωττὶς σχῆμα τριγώνου ἔχουσα κεῖται ἀμέσως ὄπισθεν τῆς γλώσσης καὶ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ λάρυγγος, ἣν κατὰ τὴν κατάποσιν φράσσει.

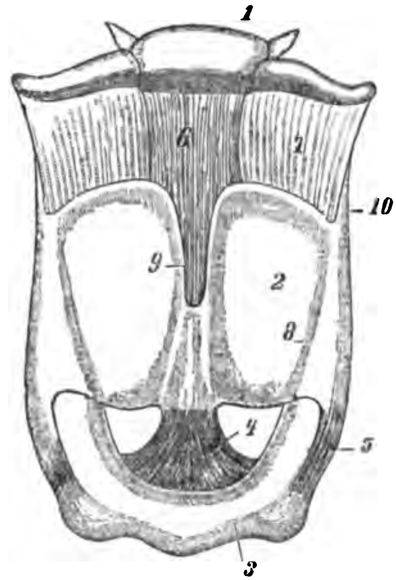
Συνάπτονται δ᾽ οἱ χόνδροι πρὸς ἀλλήλους κινητῶς ἢ ἀκινήτως, διὸ κινούμενοι ἐπ᾽ ἀλλήλων διὰ μυῶν ἀποτελοῦσιν διαρθρώσεις ἀπαρτιζομένας ὥσπερ ἐπὶ τῶν ὀστῶν τοῦ σκελετοῦ ἐξ ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν καὶ ἀρθρικῶν συνδέσμων. Οὕτως ὁ θυρεοειδὴς διαρθροῦται πρὸς τὸν δακτυλιοειδῆ καὶ ἡ κατὰ τὴν

διάρθρωσιν ταύτην γινομένη κίνησις εἶναι στροφὴ πρὸς τὰ πρόσω ἢ ὀπίσω περὶ ἄξονα ἐγκάρσιον. Οἱ δὲ ἀρυταινοειδεῖς διαρθροῦνται πρὸς τὸν δακτυλιοειδῆ, καὶ ἡ ἐν τῇ διαρθρώσει αὐτοῦ γινομένη κίνησις εἶναι στροφὴ πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἔξω περὶ ἄξονα κάθετον.

Εἰκὼν 4.

Λάρυγξ ἐκ τῶν πλαγίων ὁρώμενος.
1. Θυριοειδὴς χόνδρος. 2 λοξὴ γραμμή. 3 ἄνω κέρας. 4 κάτω κέρας. 5 ἐντομὴ τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου. 6 κρικοειδὴς χόνδρος. 7 σύνδεσμος συνδέων τὸν κρικοειδῆ μετὰ τοῦ θυρεοειδοῦς χόνδρου. 8 μύες κρικο-θυρεοειδεῖς.

Εἰκὼν 5.

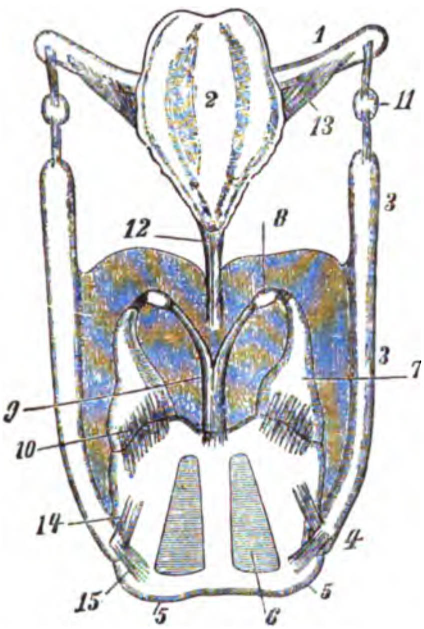
Σύνδεσμοι τοῦ λάρυγγος ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας.
2 θυρεοειδὴς χόνδρος. 3 κρικοειδὴς χόνδρος. 4 μέσος κρικοθυρεοειδὴς σύνδεσμος. 5 μέσος θυρεοειδο-ὑοειδὴς σύνδεσμος.

Τὰς κινήσεις ταύτας ἐκτελοῦσι μύες προσπεφυκότες ἐπὶ τῶν χόνδρων· οὕτω τὴν πρὸς τὰ πρόσω στροφὴν τοῦ θυρεοειδοῦς ἐπιτελεῖ ὁ κρικο-θυρεοειδὴς μῦς, τὴν δὲ πρὸς τὰ ἔσω ἢ ἔξω στροφὴν τῶν ἀρυταινοειδῶν ἐνεργοῦσιν οἱ κρικο-ἀρυταινοειδεῖς μύες. Ὁ ἔνδοθεν τὸν λάρυγγα ὑπαλείφων ὑμὴν καλεῖται βλεννογόνος (ὑμήν),

μεταξὺ δὲ τούτου καὶ τῆς ἔσω ἐπιφανείας τῶν χόνδρων ὑπάρχουσι φωνητικοὶ σύνδεσμοι, εἷς ἑκατέρωθεν, οἱ καλούμενοι *γνήσιοι*. Οὗτοι δὲν εἶναι κυρίως ἀνθυπόστατοι σύνδεσμοι, ἀλλὰ μέρος τοῦ βλεννογόνου, ὅστις ἐνταῦθα ἀποβαίνει συμπαγέστερος. Ἑκάτερος τῶν φωνητικῶν συνδέσμων φέρεται ἑκατέρωθεν ἀπὸ τῆς φωνητικῆς ἀποφύσεως τῶν ἀρυταινοειδῶν ἐπὶ τὸ μέσον μέρος τῆς εἰσεχούσης γωνίας τοῦ θυρεοειδοῦς. Οἱ γνήσιοι φωνητικοὶ σύνδεσμοι ἀπαρτίζουσι σχισμὴν καλουμένην *γλωττίδα*. Αὕτη δ'εἶναι τὸ στενότατον μέρος τοῦ κοίλου τοῦ λάρυγγος καὶ καλεῖται γλωττίς, ἐπειδὴ οἱ φωνητικοὶ σύνδεσμοι οἱ ἀφορίζοντες αὐτὴν ὑπόκεινται εἰς δονήσεις ἕνεκα τοῦ ῥεύματος τοῦ ἀέρος τοῦ ἐκ τῶν πνευμόνων ἐπ' αὐτοὺς φερομένου, καὶ αἱ δονήσεις αὗται παράγουσι τοὺς *ἤχους ἐξ ὧν ἡ γλῶσσα.* Ἔχει δ' ἡ γλωττὶς ἄλλοτε ἄλλο σχῆμα, ἤτοι κατὰ τοὺς βαρεῖς ἤχους εἶναι πλατυτέρα, κατὰ δὲ τοὺς ὀξεῖς στενοτέρα, τῆς εὐρύνσεως ἢ στενώσεως αὐτῆς ἐπιτελουμένης διὰ μυῶν. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἡ τάσις τῶν φωνητικῶν συνδέσμων ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ ὕψος τοῦ ἤχου, τ. ἔ. ὅσῳ μείζων ἡ διάτασις τῶν συνδέσμων, τοσούτῳ ὀξύτερος ὁ ἦχος καὶ τἀνάπαλιν, τῆς διατάσεως ἢ ὑφέσεως πάλιν τελουμένης διὰ μυῶν. Ἀλλὰ τὸ ὕψος τοῦ ἤχου ἐξαρτᾶται οὐ μόνον ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς διατάσεως τῶν φωνητικῶν συνδέσμων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ μήκους αὐτῶν· τὸ μῆκος τῶν συνδέσμων τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸ τῆς γυναικὸς εἶναι ὡς 3 : 2, διό καὶ ἡ φωνὴ τῶν ἀνδρῶν βαρυτέρα· καὶ πάλιν ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν ὁ ὀξύφωνος ἔχει βραχυτέρους συνδέσμους τοῦ βαρυτόνου.

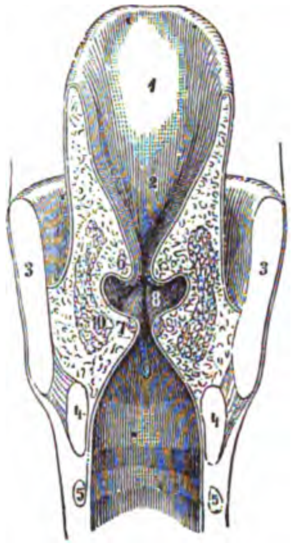
Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι ὁ λάρυγξ εἶναι μουσικὸν ὄργανον ὅμοιον πρὸς τὰ ἐμπνευστὰ μουσικὰ ὄργανα τὰ ἔχοντα ἀσκὸν καὶ γλωττίδα. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐπὶ τῶν ἐμπνευστῶν τοιούτων ὀργάνων διακρίνομεν τὸν ἀσκόν, τὴν σύριγγα μετὰ τῆς γλωττίδος καὶ τελευταῖον τὸν πρὸς ἀντήχησιν σωλῆνα, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ λάρυγγος τὸ μὲν ἔργον τοῦ ἀσκοῦ τελοῦσιν οἱ πνεύμονες ἐξωθοῦντες τὸν ἀέρα πρὸς τὸν λάρυγγα, τὸ δὲ τῆς σύριγγος μετὰ τῆς γλωττίδος ὁ λάρυγξ μετὰ τῶν φωνητικῶν συνδέσμων, τὸ δὲ τοῦ

ἀντηχοῦντος σωλῆνος ὁ φάρυγξ καὶ τὸ στόμα. Ἡ φωνὴ ἄρα παράγεται διὰ τῶν φωνητικῶν συνδέσμων δονουμένων, καὶ ἀποτελεῖται, καθάπερ ἡ φωνὴ παντὸς μουσικοῦ ὀργάνου, *ἐκ θεμε-*

Εἰκὼν 6.

Λάρυγξ ὄπισθεν ὁρώμενος.
2 ἐπιγλωττίς. 3 ἄνω κέρας τοῦ θυρεοειδοῦς. 4 κρικοειδὴς χόνδρος. 5 σύνδεσμος ὀπίσθιος κρικο-ἀρυταινοειδής.

Εἰκὼν 7.

Τὸ πρόσθιον ἥμισυ τοῦ λάρυγγος, διὰ καθέτου ἐγκαρσίας ἐντομῆς χωρισθὲν ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου.
1. Ἐπιγλωττίς, 2 θυρεοειδὴς χόνδρος, 4 κρικοειδὴς χόνδρος.

λιώδους ἤχου καὶ ἐκ μερικῶν ἢ ἁρμονικῶν ἤχων. Ἡ δὲ σχέσις τοῦ θεμελιώδους ἤχου πρὸς τοὺς ἁρμονικοὺς εἶναι ὡς 1 : 2 : 3. . . . τ. ἔ. ἐὰν ὁ θεμελιώδης γεννᾶται ὑπὸ 20 δονήσεων, οἱ μερικοὶ γεννῶνται ὑπὸ 40, 60 κλπ. Ἐκ τῶν ἁρμονικῶν δὲ τούτων ἤχων ἐξαρτᾶται ἡ χροιὰ τῆς φωνῆς παντὸς μουσικοῦ ὀργάνου.

§ 4. *Προϊόντα τῶν φωνητικῶν ὀργάνων.* Ἡ γλῶσσα ἀπαρ-

τίζεται ἐκ μουσικῶν ἤχων καὶ ψόφων (=ἀκανονίστων δονήσεων) ἤτοι ἐκ φθόγγων, καλουμένων φωνηέντων, καὶ ἐκ συμφώνων. Καὶ τὰ μὲν φωνήεντα ἀποτελοῦνται ἐκ τοῦ θεμελιώδους ἤχου καὶ ἐκ τῶν ἁρμονικῶν ἤχων (δι' ὧν καὶ διακρίνονται ἀλλήλων), γεννωμένων ἐν τῷ φάρυγγι καὶ τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος, ἅτινα ἐπὶ ἑκάστου φωνήεντος λαμβάνουσιν ἄλλο σχῆμα, τὰ δὲ σύμφωνα, οἱ ψόφοι ἀναπτύσσονται ἐν τοῖς ἀντηχητικοῖς κοιλώμασι τοῦ φάρυγγος, τοῦ στόματος, τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ μεταξὺ τῶν δύο γλωττίδων Μοργανείου κόλπου. Καθ' ὃν χρόνον δηλονότι ὁμιλοῦμεν, οὐ μόνον ἐκβάλλομεν ἐκ τῶν πνευμόνων διὰ τῆς τραχείας, τοῦ λάρυγγος, τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ στόματος ῥεῦμα ἀέρος, ἀλλὰ καὶ ἕκαστον τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἡμῶν μεταβάλλει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον θέσιν, οὕτω δ' ἐπιδρᾷ ποικιλοτρόπως ἢ μόνον ἢ ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων ἐπὶ τὸν ἐκπεμπόμενον ἀέρα καὶ σχηματίζει κυμάνσεις αὐτοῦ, αἵτινες ἐρχόμεναι εἰς τὸ οὖς ἡμῶν γίνονται αἰσθηταὶ ὡς φθόγγοι· φθόγγος ἄρα κατ' ἀλήθειαν εἶναι τὸ διά τῶν ὤτων προσγινόμενον ἡμῖν αἴσθημα τὸ παραγόμενον, ὅταν ἐκβάλληται μὲν ἐκ τῶν πνευμόνων ῥεῦμα ἀέρος, καταλαμβάνωσι δὲ ἔνια ἢ ἓν τῶν φωνητικῶν ἡμῶν ὀργάνων θέσιν τινὰ καὶ τοῦτο μετά τινος ἐντάσεως.

Τῶν οὕτω δὲ σχηματιζομένων φθόγγων ἔνιοι διὰ τὸν τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον αὐτῶν σχηματισμὸν εἶναι ἐπιτηδειότεροι εἰς τὸ ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους, λ. χ. τὰ ἁδρὰ φωνήεντα a o u ὑπερβάλλουσι τὰ λεπτότερα e i, πάντα τὰ φωνήεντα τοὺς ἡμιφώνους φθόγγους, οἱ ἡμίφωνοι τοὺς συμφώνους κττ. Οἱ τεχνικοὶ ἄρα ὅροι φωνῆεν, ἁδρὸν ἢ λεπτόν, ἡμίφωνον καὶ σύμφωνον ἐκφράζουσι τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἤχου ἑκάστου αὐτῶν.

§ 5. *Περὶ τῆς λειτουργίας τῶν φωνητικῶν ὀργάνων.* Καθ' ὃν χρόνον σιγῶμεν, τὰ φωνητικὰ ὄργανα εὑρίσκονται συνήθως ἐν τῇ λεγομένῃ *ἀδιαφόρῳ θέσει,* ἤτοι τὸ μὲν στόμα εἶναι ὀλίγον ἀνοικτόν, τὸ δὲ ὑπερῷον ἱστίον χαλαρὸν (ὥστε ὁ ἀὴρ νὰ ἐξέρ-

χηται διά τε τοῦ ῥινικοῦ καὶ τοῦ στοματικοῦ κοιλώματος), ἡ δὲ γλῶσσα κεῖται, ὡς εἰπεῖν ἐκτάδην ἐπὶ τοῦ στόματος, καὶ οἱ φωνητικοὶ σύνδεσμοι ὁμοίως χαλαροὶ ὄντες ἐπιτρέπουσιν ἐλευθέραν τὴν διάβασιν τοῦ ἀέρος. Προκειμένου δὲ νὰ μεταβῶμεν ἀπὸ τῆς σιγῆς εἰς τὸ λέγειν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος, ἵνα ἔνια τῶν ὀργάνων τούτων καταλίπωσι τὴν ἠρεμίαν αὐτῶν καὶ κινηθῶσι σκοπίμως, ἤτοι ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ μέλλων νὰ σχηματισθῇ φθόγγος, ἐπειδὴ ἀλλοίας τούτων κινήσεις ἀπαιτεῖ ἑκάστη τάξις αὐτῶν καθ' ἃ καὶ ἕκαστος χωρίς. Ἐκ τῶν διαφόρων ἄρα κινήσεων καὶ τῶν διαφόρων κινουμένων ὀργάνων καὶ τῶν διαφόρων τόπων, ἐν αἷς ἡ κίνησις ἑκάστοτε, παράγονται τὰ φωνήεντα, τὰ σύμφωνα καὶ τὰ ἡμίφωνα.

§ 6. *Περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν φωνηέντων.* Οἱ φωνήεντες φθόγγοι σχηματίζονται, ἂν κατὰ τὴν ἐκπομπὴν τοῦ πνεύματος τείνωμεν μὲν τοὺς ἐν τῷ λάρυγγι φωνητικοὺς συνδέσμους, ὥστε τὸ ἐξερχόμενον πνεῦμα κραδαῖνον αὐτοὺς νὰ καταστῇ ἦχος, ἀνυψώσωμεν δὲ μετὰ ταῦτα τὸ ὑπερῷον ἱστίον καὶ φράξαντες οὕτω τὴν διὰ τῆς ῥινὸς ἔξοδον, μὴ κλείσωμέν που τὸ στόμα, ἀλλὰ δώσωμεν εἰς τὸ κοίλωμα αὐτοῦ ὡρισμένον τι σχῆμα. Θεμελιώδης ἄρα πάντων τῶν φωνηέντων χαρακτὴρ ὡς πρὸς τὴν ἀκουστικὴν εἶναι ὁ ἦχος ἢ ἡ φωνή, διὸ καὶ φωνήεντα λέγονται, ὡς πρὸς δὲ τὴν γένεσιν ἢ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν ἡ ἔλλειψις παντὸς φραγμοῦ ἢ στενοῦ ἐν τῷ στόματι.

Διὰ τῶν διαφόρων δηλ. σχημάτων ἅτινα τὸ στόμα ἑκάστοτε κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν φωνηέντων λαμβάνει, ὁ γενικὸς ἦχος συνδυαζόμενος μετὰ τῶν ἁρμονικῶν ἐμφανίζεται ὡς ὡρισμένον τι φωνῆεν. Διότι ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς θέσεως ἣν τὸ στόμα λαμβάνει κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ ἀνοικτοῦ *α*, μέχρι τοῦ τελείου φραγμοῦ ἢ καὶ τοῦ στενώματος ὑπάρχει σφόδρα μεγάλη ἀπόστασις, ὥστε τὸ στόμα δύναται νὰ μεταβάλλῃ πολλαχῶς θέσιν ἐπὶ τὸ ἀνοικτότερον ἢ τὸ κλειστότερον ἐντὸς τοῦ εὐρέος διαστήματος τούτου· πρὸς δὲ τούτοις δύναται τὸ στόμα νὰ προεκταθῇ στρογγυ-

λουμένων ἅμα τῶν χειλέων, δύνανται αἱ στοματικαὶ γωνίαι νὰ μεγεθύνωνται ἢ νὰ σμικρύνωνται κττ., κατὰ λόγον δὲ τῆς ἑκάστοτε θέσεως τούτων σχηματίζονται ἀνοικτότεροι ἢ κλειστότεροι φωνήεντες φθόγγοι (πρβλ. τὰ φωνήεντα a, e, i, o, u, καὶ πάλιν *a*, *o* ἀνοικτόν, *o* κλειστόν, e καὶ i ἀνοικτὰ ἢ κλειστὰ κλπ.). Οὕτως ἄρα ὁ κατὰ πρῶτον σχηματισθεὶς καθολικὸς ἦχος ἀτομικεύεται εἰς *a*, ἤτοι σχηματίζεται ὁ φθόγγος *a*, ἂν τὰς μὲν γωνίας τοῦ στόματος καταστήσωμεν ἀμβλείας, τὴν δὲ γλῶσσαν ἀνυψώσωμεν ὀλίγον συστέλλοντες αὐτὴν ἅμα πρὸς τὰ ἔσω, τὰ δὲ χείλη καταλίπωμεν ἤρεμα. Κατὰ λόγον δὲ τῆς γενομένης μείζονος ἢ ἐλάσσονος στοματικῆς γωνίας καὶ τῆς θέσεως, ἣν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ *a* ἡ γλῶσσα ἐντὸς τοῦ ὑπερωϊκοῦ ἱστίου ἢ κάτωθεν τοῦ μέσου οὐρανοῦ λαμβάνει, ὁ φθόγγος *a* προσεγγίζει μᾶλλον τῷ στρογγυλωτέρῳ *o* ἢ τῷ ὀξυτέρῳ *e*.

Εἰς *e* δ' εἰδικεύεται ὁ ἦχος ἤτοι σχηματίζεται ὁ φθόγγος *e*, ἂν αἱ μὲν τοῦ στόματος γωνίαι γίνωνται ὀλίγον μικρότεραι ἢ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ *a*, ἡ δὲ γλῶσσα συσπᾶται βραχὺ πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ δὲ *o* σχηματίζεται, ἂν ἡ γλῶσσα μετρίως πρὸς τὰ ἐμπρὸς μετακινῆται καὶ οὕτω τὸ ὀπίσθιον στοματικὸν κοίλωμα αὐξάνηται, αἱ δὲ γωνίαι τοῦ στόματος μήτε ὀξεῖαι μήτε ἀμβλεῖαι ἀλλὰ μέτριαί τινες ὦσιν, τὰ δὲ χείλη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπὶ τὸ στρογγυλώτερον ἢ κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ *e* διατιθῶνται. Ὁ δὲ φθόγγος *i* σχηματίζεται, ἂν αἱ μὲν γωνίαι τοῦ στόματος γίνωνται ἐλάχισται, ἡ δὲ προσθία γλῶσσα προσεγγίζῃ τῷ ἐξωτέρῳ μέρει τοῦ οὐρανοῦ, ἅμα δὲ καὶ ὁ λάρυγξ ὑψῶται, ὥστε τὸ μῆκος τοῦ ἀντηχείου (ἀπὸ τοῦ λάρυγγος μέχρι τοῦ ἄκρου στόματος) νὰ γίνηται ὅσον οἷόν τε βραχύτατον. Ὁ δὲ φθόγγος u, ἂν τὰ μὲν χείλη προεκτεινόμενα καὶ στρογγυλούμενα σχηματίζωσι κυκλικὴν ὀπήν, ὁ δὲ λάρυγξ καταπίπτῃ πρὸς τὸ βάθος ὥστε τὸ μῆκος τοῦ ἀντηχείου (ἀπὸ τῶν ἄκρων χειλέων μέχρι τοῦ λάρυγγος) νὰ καθιστῆται ὅσον οἷόν τε μέγιστον καὶ ἡ ὀπισθία τῆς γλώσσης μερὶς συσπωμένη προσεγγίζῃ τῷ οὐρανῷ· ἢ ἂν ἡ γλῶσσα

σφόδρα ἕλκηται πρὸς τὸ ὑπερῷον ἱστίον καὶ ὁ λάρυγξ καταπίπτῃ εἰς τὸ βάθος, σχηματίζηται δ' οὕτω τὸ κοῖλον τοῦ στόματος εἰς ἐπίμηκες στρογγύλον στένωμα. Ἐκ τῆς χειλικῆς ἢ ὑπερωϊκῆς γενέσεως τοῦ *u* μανθάνομεν ὅτι, πολλοὶ φθόγγοι καίπερ γενετικῶς διάφοροι ἐμποιοῦσιν ἡμῖν ἀκουστικῶς ἐντύπωσιν ἁπλῆν. Τὸ σπουδαῖον ἄρα ἐν τούτοις εἶναι ἡ γένεσις οὐχὶ ἡ ἀκοή. Τὰ φωνήεντα a, o, u λέγονται καὶ *ὑπερωϊκὰ* ἐπειδὴ ὁ ἐκ τοῦ λάρυγγος ἐκπεμπόμενος ἦχος τροποποιεῖται προσεγγίζοντος τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς γλώσσης πρὸς τὴν ὑπερῴαν. Τὰ δὲ φωνήεντα *e, i* λέγονται *οὐρανικά*, ἐπειδὴ ὁ ἦχος τροποποιεῖται προσεγγίζοντος τοῦ προσθίου μέρους τῆς γλώσσης πρὸς τὸν πρόσθιον οὐρανόν.

§ 7. *Μεγάλη ποικιλία τῶν φωνηέντων.* Σημειωτέον δ' ὅτι ἕκαστον τῶν εἰρημένων φωνηέντων δὲν εἶναι ἁπλοῦν τι, ὅπως κατὰ πρῶτον φαίνεται, ἀλλὰ μᾶλλον ἄθροισμα πολλῶν ὁμοίων μὲν καθόλου ἀλλὰ καὶ ἱκανῶς διαφόρων φθόγγων, ἐπειδὴ πλεῖσται παραλλαγαὶ ἑκάστου τούτων καὶ θεωρητικῶς ἐκ τῶν προτέρων εἶναι δυναταὶ καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδείκνυνται ἀληθῶς ὑπάρχουσαι, (εἶναι γνωστὸν λ. χ. ὅτι καὶ ἀνοικτὸν καὶ κλειστὸν *e, i* καὶ *o* διακρίνονται ἐν πολλαῖς γλώσσαις). Γίνεται δὲ τοῦτο ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς σχηματισμὸν φθόγγου τινὸς οἱουδήποτε δὲν ἀπαιτεῖται μία τις ἁπλῆ κίνησις, ἀλλὰ τοὐναντίον συνδυασμὸς διαφόρων, εἶναι δὲ δυνατὸν κάλλιστα τούτων τις νὰ ἀλλοιωθῇ μικρόν, ὅτε παράγεται παραλλαγὴ τοῦ φθόγγου. Πρόσθες τούτοις ὅτι ἐπειδὴ αἱ κινήσεις αἱ συμβάλλουσαι εἰς σχηματισμὸν φθόγγου τινὸς συνδέονται μετ' ἀλλήλων, ἡ ἀλλοίωσις μιᾶς τούτων τείνει νὰ ἐπενέγκῃ θᾶττον ἢ βράδιον ἀλλοίωσιν καὶ ἄλλης ἢ καὶ ἄλλων κινήσεων. Ἔπειτα ἕκαστος φθόγγος δὲν εἶναι μεμονωμένος ἐν τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἀποτελεῖ μέρος τοῦ φωνητικοῦ συστήματος, οὗ πάντα τὰ μέρη συνέχονται καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα. Ἡ μεταβολὴ ἄρα καθίσταται οὕτω μείζων ἐκείνης ἣν θὰ προσεδόκα τις βλέπων τὴν πρώτην ἀλλοίωσιν. Ὥστε ἄπειροι μὲν ἀληθῶς εἶναι οἱ φθόγγοι, ὀλίγα

δὲ τὰ σημεῖα τὰ παριστῶντα αὐτούς, διὸ καὶ σφόδρα ἀτελὴς καὶ ἐλλιπὴς ἡ διὰ τῶν γραπτῶν σημείων παράστασις αὐτῶν δεικνύουσα μᾶλλον τοὺς σταθμοὺς ἢ αὐτὴν τὴν πορείαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, τὰ δ' ἀκουστικὰ ἡμῶν ὄργανα, ἄν μὴ καταλλήλως γυμνασθῶσιν, αἰσθάνονται καθ' ἕξιν ἕνα μόνον φθόγγον καὶ ἐκεῖ ὅπου κατ' ἀλήθειαν οὐχὶ εἷς ἀλλὰ πλείονες σχηματίζονται καὶ ἀκούονται. Ἐντεῦθεν συμβαίνει ὥστε ἕκαστος φθόγγος, ἅτε οὐκ ἐκφωνούμενος ἀεὶ καὶ ὑπὸ πάντων καθ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ἐλευθερώτερόν πως καὶ ποικιλώτερον, δύναται νὰ τρέπηται ἐφ' ἑκάτερα καὶ ἄλλοτε μὲν δυνατὸν νὰ εἶναι ἡ ἀπόστασις αὐτοῦ ἀπὸ τῶν γειτόνων ἀρκούντως μεγάλη ὥστε νὰ διαστέλληται πάντοτε αὐτῶν, ἄλλοτε δὲ καὶ νὰ ἐλαττωθῇ ἢ καὶ ἐκμηδενισθῇ, ὥστε καὶ νὰ συμπέσωσιν ὅλως οἱ πρότερον σαφῶς διακρινόμενοι (πρβλ. τὸ **η** καὶ **ι**, τὸ **υ** καὶ **ι**)· ἐντεῦθεν λέγομεν ὅτι τὸ **α** ἐτράπη εἰς **ε**, τὸ **ε** εἰς **ι**, τὸ **η** καὶ **υ** εἰς **ι** κλπ., ἐνῷ τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι ἀντὶ τῶν κινήσεων δι' ὧν παρήγετο πρότερον τὸ **α**, τὸ **η**, τὸ **υ** κλπ., οἱ μετέπειτα μεταβάλλοντες κατὰ μικρὸν ἢ τὸ σχῆμα ἢ τὴν θέσιν τῆς γλώσσης ἐν τῷ στόματι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν φθόγγων, ἢ τὴν στάσιν τοῦ ὑπερῴου ἱστίου, ἢ τὴν τῶν χειλέων ἢ τὸ μέγεθος τῆς τῶν σιαγόνων γωνίας κτλ. ἔμαθον ἀνεπαισθήτως νὰ σχηματίζωσιν ἄλλας κινήσεις, δι' ὧν ἀπήγγελλον ἄλλα φωνήεντα. Πᾶσα ἄρα μεταβολὴ ἐν τοῖς φθόγγοις προϋποτίθησι μεταβολὴν ἢ ἐν τῇ θέσει τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἢ ἐν τῇ χρήσει ἄλλου ὀργάνου ἢ τέλος καὶ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς λειτουργίας αὐτῶν, ὅτε καταντᾷ νὰ παράγηται ἄλλος κατ' οὐσίαν φθόγγος. Ἀλλ' αἱ ἀλλοιώσεις αὗται φθόγγου τινὸς δύνανται νὰ εἶναι μέγισται καὶ ὅμως παρὰ πάσας ταύτας οὗτος ἐν τῷ αἰσθήματι, ὅπερ οἱ λαλοῦντες ἔχουσι τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης αὐτῶν, νὰ μὴ συμπέσῃ ἄλλῳ τινί. Τοῦτο δὲ γίνεται ὅταν ὁ φθόγγος, πρὸς ὃν ἡ προσέγγισις γίνεται, διαφέρῃ τοῦ ἐπήλυδος πάμπολυ ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ. Οὕτω δὲ συμβαίνει ὥστε φθόγγος τις λ. χ. ὁ **ο** τῆς γλώσσης Α τοῖς

μὲν λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν ταύτην ὡς μητρικὴν νὰ μὴ φαίνηται συγγενὴς καὶ ταυτιζόμενος τῷ u, ἅτε τούτου παρ' αὐτοῖς ὅλως κλειστοῦ προφερομένου, τοῖς δὲ λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν B, ἐν ᾗ τὸ u σχηματίζεται ἀνοικτότερον ὡς ů, τὸ o τῆς γλώσσης A νὰ φαίνηται ὅτι συμπίπτει τὸ u. Ἀνάγκη ἄρα ἵνα ἑκάστης γλώσσης τὸ φωνητικὸν σύστημα ἐξετάζηται οὐχὶ καθ' ἕκαστον φθόγγον χωρὶς ἀλλ' ὡς ἕν τι ὅλον λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς δυνάμεως ἑκάστου χωρὶς καὶ τῆς ἀποστάσεως αὐτοῦ ἀπὸ τῶν πλησίων καὶ καθόλου τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. τὸ Λατινικὸν βραχὺ i ἐξεφωνεῖτο λίαν ἀνοικτόν, ὥστε τοῖς μεταγενεστέροις Ἕλλησι παρ' οἷς κλειστὸν μόνον i ἦν ἐν χρήσει, προσέπιπτε μᾶλλον ὡς ε, διὸ καὶ πλειστάκις ἔγραφον ε ἀντὶ i λ. χ. ***Καπετώλιον, Λέπεδος, Τέβερις*** κλπ. Οὐ μόνον δ' ἑκάστης γλώσσης ἀλλὰ καὶ ἑκάστης διαλέκτου καὶ ἑκάστου ἰδιώματος τὸ φωνητικὸν σύστημα ὡς ἓν ὅλον ἀνάγκη νὰ μελετᾶται, ἐπειδὴ ἄλλως ἐν ἑκάστῳ δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ ὁ σχηματισμὸς φθόγγων τινῶν καὶ δὴ ἀλλοία νὰ εἶναι ἡ σχέσις τῶν φθόγγων αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Οὕτω λ. χ. ἡ ἄρθρωσις τοῦ τῆς βορείου Ἑλληνικῆς ἀτόνου *e* προσήγγισε καὶ ἐταυτίσθη τῇ ἀρθρώσει τοῦ *i* καθὰ καὶ ἡ τοῦ ἀτόνου *o* τῇ τοῦ *u*, ἐν τῇ μεσημβρινῇ δ' Ἑλληνικῇ διακρίνονται ταῦτα κάλλιστα. Ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ ὁ ἀρχαιότατος φθόγγος ā βαθμηδὸν ἄλλως ἀρθρούμενος ἐτράπη εἰς λίαν ἀνοικτὸν ä, καὶ ἐντεῦθεν βραδύτερον ἐχώρησεν εἰς τὸν συνήθη ē (η) καὶ τέλος μετ' αὐτοῦ εἰς i. Ἐν ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις τὸ μὲν ā παρέμεινεν ἀπαθές, τὸ δὲ ē ἐτράπη ἐν μὲν τῇ Ἤλιδι εἰς ἀνοικτὸν ä, παρὰ δὲ τοῖς Βοιωτοῖς τοὐναντίον εἰς κλειστὸν φθόγγον γραφόμενον διὰ τοῦ EI. Τὸ *ε* ἐν πολλοῖς Δωρικοῖς ἰδιώμασι καὶ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πρὸ φωνήεντος *α, ο, υ* προσήγγιζε σφόδρα τῷ *ι*, μεθ' οὗ καὶ ἐταυτίσθη τέλος, ἐν τῇ Ἤλιδι τοὐναντίον διὰ τὴν ἀνοικτὴν προφορὰν αὐτοῦ συνέπεσε τῷ *α*.

Τὸ πλῆθος τῶν παραλλαγῶν τούτων ἐν ταῖς ἀρθρώσεσι τῶν φθόγγων καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἀλλοίωσις αὐτῶν πολλαπλασιάζεται ἔτι

καὶ διὰ τοῦτο ὅτι εἶναι κάλλιστα δυνατὸν ἄλλα μὲν ὄργανα νὰ τηρῶσι τὴν θέσιν ἣν κατὰ τὴν προφορὰν φθόγγου τινὸς ἔχουσιν, ἄλλα δὲ τῶν συνεργαζομένων κατὰ τὴν προφορὰν αὐτοῦ τούτου τοῦ φθόγγου νὰ μεταβάλλωσιν αὐτήν· ἐντεῦθεν συμβαίνει ὥστε καὶ μεικτοὶ ὡς εἰπεῖν φθόγγοι νὰ σχηματίζωνται, λ. χ. ὁ Γαλλικὸς u ἢ Γερμανικὸς ü, ὃς κατασκευάζεται, ἂν ὁ μὲν λάρυγξ σχηματισθῇ ὅπως κατὰ τὴν ἄρθρωσιν τοῦ i, τὰ δὲ χείλη ὅπως κατὰ τὴν τοῦ u.

Ἐκ τῆς ἀπείρου δὲ διαφορᾶς ταύτης τῶν ἀρθρώσεων προκύπτουσιν αἱ ἄπειροι φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ μεταβολαί, καὶ ἐπειδὴ αὗται ἀδιάλειπτοι, δῆλον ὅτι οἱ φθόγγοι τῆς γλώσσης εὑρίσκονται ἐν διηνεκεῖ σάλῳ ἀδιαλείπτως μετακινούμενοι καὶ ἀλλήλων ἀφιστάμενοι ἢ προσεγγίζοντες ἢ καὶ ὅλως ταυτιζόμενοι ἀλλήλοις.

Ὅπως δὲ κατὰ χρόνους οὕτω καὶ κατὰ τόπους οἱ φθόγγοι εἶναι καὶ γίνονται διάφοροι, ἤτοι καὶ οἱ φθόγγοι γλώσσης ἢ διαλέκτου τινὸς σὺν τῷ χρόνῳ μεταβάλλονται καὶ οἱ φθόγγοι τῶν διαφόρων διαλέκτων γλώσσης τινὸς διαφέρουσι, καὶ ἑκάστη γλῶσσα ἔχει, δυνατὸν δὲ καὶ ἑκάστη διάλεκτος, ἴδιον σύστημα φθόγγων οὐδαμῶς ταυτιζόμενον πρὸς τὸ σύστημα ἄλλης. Ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ διάφορος καθόλου **προφορὰ** τῆς γλώσσης ἢ κατὰ Λουκιανὸν Πλοι. ἢ Εὐχ. 2 «*τὸ πάτριον τῷ ψόφῳ καὶ τῷ τῆς φωνῆς τόνῳ*». Οἱ δ' ἑκασταχοῦ ἄνθρωποι ἐθισθέντες τοῖς ἑαυτῶν φθόγγοις ὑπολαμβάνουσι τούτους μόνους ὡς ὁμαλοὺς καὶ καθαρούς, φυσικοὺς καὶ εὐκόλους, εἰ καὶ πολλάκις ὅλως τοὐναντίον ἀληθεύει.

§. 8. *Ἔρρινα φωνήεντα.* Τὰ φωνήεντα δύνανται νὰ σχηματισθῶσι καὶ ἔρρινα, ἂν κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτῶν μὴ ἀναβιβάσωμεν τὸ ὑπερῷον ἱστίον καὶ μὴ ἐμποδίσωμεν οὕτω τὴν ἔξοδον τοῦ ἀέρος διά τε τοῦ στοματικοῦ ἅμα καὶ ῥινικοῦ σωλῆνος, ἀλλ' ἐπιτρέψωμεν τὴν δίοδον αὐτοῦ δι' ἀμφοτέρων. Τὰ ἔρρινα ταῦτα φωνήεντα γράφονται διαφόρως, συνηθέστερον δ' ὡς περι-

σπώμενα ἤτοι ᾶ, ῶ κλπ. Ταῦτα εἶναι συχνὰ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Γάλλων, πρὸς δὲ καὶ ἐν τῇ τῶν νοτίων Σποράδων.

§ 9. *Μακρὰ καὶ βραχεῖα προσῳδία.* Πᾶσαι αὗται αἱ ποικιλίαι τῶν φωνηέντων ἀναφέρονται εἰς τὸ ποιὸν αὐτῶν, ἀλλὰ ταῦτα δύνανται καὶ κατ' ἄλλον τρόπον ἤτοι ὡς πρὸς τὸ ποσὸν νὰ διαφέρωσιν ἀλλήλων. Συνήθως διαιροῦμεν αὐτὰ καθ' ἃ καὶ τὰς συλλαβάς, εἰς μακρὰ καὶ βραχέα, καὶ ὁρίζομεν τὸν λόγον αὐτῶν ὡς 2 : 1· τοῦτο ἔπραξαν τὸ πάλαι πρῶτοι οἱ μετρικοί. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ἄλλην ποσότητα εἶχον συλλαβαὶ φύσει ἅμα καὶ θέσει μακραί, λ. χ. *φέρωνται*, *φέροιντο*, καὶ ἄλλην συλλαβαὶ μόνον φύσει ἢ θέσει μακραί, *ἀρήγω*, *δή*, *λήγω*, *λέξις*, *λεκτός*· πρὸς δὲ ἄλλην συλλαβαὶ ἐκ συναιρέσεως προελθοῦσαι καὶ περισπώμεναι, *φιλοῦσι*, *χρυσοῦς*, *αἰδῶ*, καὶ ἄλλην μακραὶ μὲν ὁμοίως ἀλλὰ ἀσυναίρετοι καὶ ὀξύτονοι ἢ καὶ ἄτονοι, *τιμὴ φορά*, *δίκη*, *ἠχώ*, κλπ., καὶ ὅτι καθόλου εἰπεῖν σφόδρα ποικίλαι εἶναι αἱ σχέσεις αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας, καθ' ἃ ἤδη Διον. Ἁλικαρν. παρετήρησεν εἰπὼν ἐν σελ. 178 «μήκους δὲ καὶ βραχύτητος συλλαβῶν οὐ μία φύσις, ἀλλὰ καὶ μακρότεραί τινές εἰσι τῶν μακρῶν καὶ βραχύτεραι τῶν βραχειῶν». Διὰ ταῦτα οὔτε δι' ἀκεραίων ἀριθμῶν πάντοτε δύνανται νὰ παριστῶνται αἱ σχέσεις αὗται ἅτε κατὰ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις, κατὰ τὸ εἶδος τοῦ λόγου κλπ. ἀδιαλείπτως μεταβαλλόμεναι, οὔτε ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις τὸν αὐτὸν λόγον 2 : 1 ἔχουσιν, ἐπειδὴ ἡ σχέσις πρὸς ἄλληλα τῶν ἐπὶ μέρους φωνηέντων ὡς πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς ἐκφωνήσεως ἀλλαχοῦ ἄλλη εἶναι, ἐντεῦθεν καθολικῶς λέγομεν ὅτι οὐχὶ ἡ κανονική, ἡ ἀπόλυτος διάρκεια τῶν μακρῶν ἢ βραχέων, ἀλλ' αἱ σχέσεις τῶν μακρῶν πρὸς τὰ βραχέα ἐν ἑκάστῃ γλώσσῃ λαμβάνονται πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῶν διαφόρων ποσοτήτων.

Ἐξαρτᾶται δὲ ἡ ἔντασις καὶ ἡ διάρκεια, ἢ ὡς λέγεται ἡ ποσότης, ἑκάστου φωνήεντος ἐκ τῆς διαφόρου στήλης τοῦ πνεύματος, ὃ κατὰ τὸν σχηματισμὸν αὐτοῦ ἐκβάλλεται ἐκ τοῦ θώρακος καὶ ἐκ τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος ἰσχύος μεθ' ἧς ἐν ἑκάστῃ

γλώσσῃ ἐκφέρονται αἱ τονούμεναι συλλαβαί. Ὅσω ἰσχυρότερος ὁ τονισμός, τοσούτῳ μακρότερα καὶ τὰ μακρὰ φωνήεντα καὶ δὴ μείζων ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἀπὸ τῶν βραχέων, ὅπως παρατηρεῖται ἐν τῇ Ἀγγλικῇ καὶ Γερμανικῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ.

§ 10. *Ἐπίδρασις τοῦ ποσοῦ ἐπὶ τὸ ποιόν.* Ἡ μακρὰ ἢ βραχεῖα προσῳδία τῶν φωνηέντων δὲν εἶναι πάντοτε ἀδιάφορος πρὸς τὴν ποιότητα αὐτῶν καὶ τἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοὐναντίον πολλάκις παρατηρεῖται ἀμοιβαία ἐπίδρασις αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἠδυνήθησαν τὰ κατὰ πρῶτον μόνον κατὰ ποσὸν διακρινόμενα ἀλλήλων φωνήεντα ᾰ-ᾱ ĕ-ē (=η) νὰ καταστῶσι βαθμηδὸν διαφορώτερα ἀλλήλων διὰ τῆς ἐπὶ τὸ κλειστότερον μεταβολῆς τῶν μακρῶν. Τοῦτο ἐγίνετο, ἵνα τὸ ἐκβαλλόμενον πνεῦμα στενουμένου τοῦ πόρου, τοῦ στόματος, δύνηται νὰ ἐξακολουθῇ ἐκβαλλόμενον ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον, ὅσον ἀπῄτει τὸ αἴσθημα τῶν λαλούντων εἰς ἐκφώνησιν τοῦ μακροῦ φωνήεντος. Ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον ἡ κατὰ τὸ ποιὸν διαφορὰ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀπ' ἀλλήλων ἐπεδίδου, τοσούτῳ μᾶλλον ἐφαίνετο περιττὴ ἡ δήλωσις τῆς προτέρας κατὰ ποσὸν διαφορᾶς τούτων. Οὕτω δὲ τὸ ᾱ ἐτράπη εἰς η καὶ τοῦτο περαιτέρω εἰς ī καὶ τέλος εἰς ĭ.

§ 11. *Περὶ ψοφωδῶν φθόγγων. Τόποι καὶ τρόποι τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν.* Οἱ ψοφώδεις φθόγγοι σχηματίζονται, ἂν ἔν τινι χώρᾳ τοῦ στόματος ἢ ἐπὶ τῶν χειλέων σχηματισθῇ ἢ ἁπλῶς στενόν τι ἢ πλήρης καὶ τέλειος φραγμός, ὥστε ὁ ἐκ τῶν πνευμόνων ἐκβαλλόμενος ἀὴρ ν' ἀναγκάζηται νὰ διέρχηται διὰ τοῦ στενοῦ ἢ νὰ διαρρηγνύῃ τὸν φραγμὸν καὶ δὴ νὰ παράγῃ ψόφον, ὅθεν καὶ *ψοφώδεις* [1]). Θεμελιώδης ἄρα τῶν ψοφωδῶν φθόγγων

[1]) Ψοφώδεις φθόγγους ὀνομάζομεν ὀρθότερον τὰ συνήθως καλούμενα σύμφωνα· διότι ἐνῷ ἡ ὀνομασία φωνῆεν δηλοῖ τὴν φυσιολογικὴν γένεσιν τῶν φωνηέντων, ὡς τελείαν φωνήν, οὐχὶ ψόφον ἐχόντων, ἡ ὀνομασία σύμφωνον δὲν ἐμφαίνει τὴν οὐσίαν ἀλλὰ μόνον τὴν λειτουργίαν αὐτῶν ἐν τῇ συλλαβῇ, ὅτι δηλονότι μόνον συνημμένα φωνήεντι λέγονται ἐν τῷ λόγῳ Εἶναι ἄρα ἀνακολουθία ἡ ὀνομασία ἐκείνων μὲν κατὰ τὴν φυσιολογικὴν γένεσιν, τούτων δὲ κατὰ τὴν λειτουργίαν. Προδήλως δ' ὀρθὸν εἶναι τὸ ὄνομα ἐκεῖνο ὃ διαρρήδην

χαρακτὴρ ὡς πρὸς τὴν ἀκουστικὴν μὲν εἶναι ὁ ἑκάστοτε σαφῶς ὑπὸ τοῦ ὠτὸς διακρινόμενος ψόφος, ὡς πρὸς τὴν γένεσιν δὲ τὸ ἐν τῷ στόματι σχηματιζόμενον στενὸν ἢ ὁ φραγμὸς καὶ ἡ δίοδος τοῦ πνεύματος δι' αὐτῶν.

Τοὺς φθόγγους τούτους διαιροῦμεν καὶ ὀνομάζομεν κατὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν καὶ κατὰ τὸν τόπον ἐν ᾧ γίνεται ἡ ἄρθρωσις. Ἤτοι ἂν μὲν πλήρης καὶ τέλειος φραγμὸς κατασκευασθῇ που τοῦ στόματος διὰ τῆς γλώσσης ἢ ἐπὶ τῶν χειλέων καὶ ἔπειτα διὰ τῆς βίας τοῦ ἐκβαλλομένου ῥεύματος ἀέρος αἴφνης ἀνοιχθῇ, παράγονται φθόγγοι λεγόμενοι *ἔκκροτοι,* ἅτε κατὰ τὴν ἔκκρηξιν ἢ ἐκκρότησιν σχηματιζόμενοι, ἢ *κλειστοί,* ἅτε ὅλως κλειστοῦ ὄντος που τοῦ στόματος πρὸ τῆς ἀνοίξεως, ἢ *μεταβατικοί,* ἅτε κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ φραγμοῦ εἰς τὴν ἄνοιξιν παραγόμενοι, ἢ *ἀκαριαῖοι,* ἅτε μίαν μόνον στιγμὴν διαρκοῦντος τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν. Ἂν δέ που σχηματισθῇ μόνον στενὸν ἢ χάσμα τι, δι' οὗ νὰ διέρχηται ὁ ἐκβαλλόμενος ἀήρ, σχηματίζονται φθόγγοι *μετάστενοι,* ἅτε μεταξὺ τοῦ στενοῦ κατασκευαζόμενοι, ἢ *διαρκεῖς,* ἅτε ἐφ' ὅσον ἂν τις θέλῃ διαρκούσης τῆς προφορᾶς τούτων.

Ἂν δὲ ἀντὶ τοῦ φραγμοῦ ἢ τοῦ στενοῦ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸν *τόπον* τῆς λειτουργίας, ἤτοι τὴν χώραν τοῦ στόματος, ἐν ᾗ συμβαίνει ὁ φραγμὸς ἢ τὸ στενόν, παρατηροῦμεν ὅτι δύνανται μὲν νὰ σχηματίζωνται ἄπειροι φθόγγοι, ἐπειδὴ καὶ πάμπολλοι καὶ πολλαχοῦ δύνανται νὰ σχηματίζωνται φραγμοὶ καὶ στενώματα ἀπὸ τοῦ ὑπερῴου ἱστίου μέχρι τῶν χειλέων, ἀλλ' ὅμως καθόλου παρατηρεῖται ὅτι παράγονται φθόγγοι α') *διχειλικοί,* ἂν ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν χειλέων τελῆται ὁ φραγμός, ὅπως κατὰ τὴν

κατονομάζει τὸν κύριον χαρακτῆρα τούτων ἤτοι τὸν ψόφον, οὐχὶ δὲ τὴν λειτουργίαν ἁπλῶς· πρόσθες ὅτι καὶ τὰ λεγόμενα σύμφωνα κατ' ἀλήθειαν ἐκφωνοῦνται κάλλιστα καὶ καθ' ἑαυτά, καὶ ὅτι καὶ ἄλλα πολλά, ὅπως καὶ τὰ σύμφωνα, συνεκφωνοῦνται μετ' ἄλλων, λ. χ. τὸ ι̯ ἐν ταῖς διφθόγγοις αι̯ οι̯ ει̯ υι̯ (*χάι̯δι, τό εἶπα, τοῦ εἶπα, λει̯μόνι*) καὶ ὅμως οὐδεὶς λέγει ταῦτα σύμφωνα

ἐκφώνησιν τοῦ *π*, b, *πH*· β΄) *χειλοδοντικοί*, ἂν μεταξὺ τοῦ κάτω χείλους καὶ τῶν ὀδόντων σχηματίζηται ὁ φραγμὸς ἢ τὸ στενόν, ὅπως λ. χ. προφέρονται τὰ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης *φ*, *β*· γ΄) *μεσοδοντικοί*, ἂν διὰ τῆς ἄκρας γλώσσης μεταξὺ τῶν ὀδόντων, λ. χ. τὰ ἡμέτερα *ϑ*, *δ*· δ΄) *ὀδοντικοὶ* ἢ *φατνιακοί*, ἂν διὰ τῆς ἄκρας γλώσσης ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἢ τῶν φατνίων, λ. χ. *τ*, d, th· ε΄) *οὐρανικοί*, ἂν διὰ τῆς μέσης γλώσσης ἐν τῷ οὐρανῷ, λ. χ. *κε*, *κι*, *γε*, *γι*, *χε*, *χι*, [1]· ε΄) *ὑπερωϊκοὶ* ἂν διὰ τῆς ὀπισθίας γλώσσης ἐν τῷ ὑπερῴῳ ἱστίῳ, λ. χ. *κα*, *κο*, *κου*, *γα*, *γο*, *γου*, *χα*, *χο*, *χου*· ἂν δὲ ἡ ἄκρα γλῶσσα ὀλίγον πρὸς τὰ κάτω κεκαμμένη καὶ ἐπερειδομένη ἐπὶ τὰ φατνία σχηματίζῃ στενόν, δι᾽ οὗ τὸ ἐκβαλλόμενον πνεῦμα περᾷ, ἐκφωνεῖται ὁ φθόγγος s καὶ z· ἂν δὲ ἡ μέση γλῶσσα προσεγγίζῃ καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσθενῶς προστρίβηται πρὸς τὸν οὐρανόν, σχηματίζεται τὸ j· ἂν δὲ τέλος τὰ χείλη ἀσθενῶς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον προσεγγίζωσιν ἀλλήλοις, σχηματίζεται τὸ v.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων ἐξετάζεται καὶ ὁ τρόπος, καθ᾽ ὃν ὁ λάρυγξ λειτουργῶν τελεῖ τὰ τῆς ἀρθρώσεως αὐτῶν. Ἐντεῦθεν κατὰ λόγον τῆς τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε τοῦ λάρυγγος ἐνεργείας οἱ φθόγγοι διαιροῦνται, 1) *εἰς ἀήχους*· οὗτοι ἐκφωνοῦνται, ὅταν ἡ γλωττὶς εἶναι ἀνοικτή, καὶ τὸ ἐκβαλλόμενον πνεῦμα διέρχηται δι᾽ αὐτῆς ἐλευθέρως, ὥστε οὔτε πλήττει οὔτε κραδαίνει τοὺς φωνητικοὺς συνδέσμους, ἤτοι δὲν παράγει ἦχον· 2) *εἰς ἠχηρούς*· οὗτοι ἐκφωνοῦνται, ὅταν ἡ γλωττὶς εἶναι τεταμένη καὶ ἀπαρτίζῃ στενόν, ὥστε τὸ ἐκπεμπόμενον πνεῦμα διερχόμενον δι᾽ αὐτῆς πλήττει καὶ κραδαίνει τοὺς ἑκατέρωθεν ὑμένας, ἤτοι τοὺς φωνητικοὺς συνδέσμους καὶ οὕτω μεταβάλλεται εἰς ἦχον· 3) *εἰς ψιθύρους*· οὗτοι σχηματίζονται, ὅταν ἡ γλωττὶς ἀπαρτίζῃ

1) Τῆς μεγίστης ἄρα ποικιλίας ἐν πᾶσι τούτοις ἐπιδεκτικοὶ εἶναι **οἱ οὐρανικοί**, ἐπειδὴ ἡ ἔκτασις τοῦ οὐρανοῦ ἐφ᾽ ἧς δύναται νὰ σχηματισθῇ τὸ στενὸν ἢ ὁ φραγμὸς εἶναι σφόδρα μεγάλη ὡς πρὸς τὰς ἄλλας, καὶ πρὸς τούτοις δύναται νὰ τελεσθῇ διὰ διαφόρων μερῶν καὶ κινήσεων τῆς γλώσσης.

μὲν στενόν, ἀλλὰ τὸ ἐκβαλλόμενον ῥεῦμα εἶναι οὕτως ἀσθενὲς ὥστε δὲν κραδαίνει τοὺς φωνητικοὺς συνδέσμους· 4) *εἰς τὴν ψιλὴν* τῶν ἀρχαίων, ἥτις σχηματίζεται ὅταν πρῶτον φραχθῇ ὁ λάρυγξ καὶ ἔπειτα διὰ μιᾶς ἀνοιχθῇ· 5) εἰς *τὸ δασὺ πνεῦμα*, ἐκφωνούμενον, ὅταν μετὰ τὸν σχηματισμὸν φθόγγου τινὸς ἢ καὶ πρὸ τοῦ σχηματισμοῦ αὐτοῦ ἐπιτραπῇ ἡ ἔξοδος ποσοῦ τινος ἀέρος.

Οὕτω τὰ ψοφώδη κατὰ μὲν τὸν τρόπον τῆς ἀρθρώσεως, ἤτοι καθ' ὅσον σχηματίζεται ἐν τῷ στόματι φραγμὸς ἢ στενὸν διαιροῦνται 1) εἰς *ἄφωνα, κλειστὰ ἢ ἀκαριαῖα* κττ., οἷον τὰ k, p, t, g, b, d, kh, ph, th, gh, bh, dh· 2) εἰς *πνευματώδη, μετάστενα ἢ διαρκῆ*, οἷον τὰ τῆς νεωτέρας Ἑλλ. *γ, χ, β, φ, δ, ϑ, ζ, σ*. Κατὰ δὲ τὸν ἐν τῷ στόματι τόπον ἢ τὴν χώραν τῆς κατασκευῆς 1) εἰς *χειλικά*, p, b, ph, bh· 2) εἰς *χειλοδοντικά*, οἷα τὰ ἡμέτερα *β, φ*, μεταξὺ τοῦ κάτω χείλους καὶ τῶν ὀδόντων σχηματιζόμενα· 3) εἰς *μεσοδοντικὰ δ, ϑ*· 4) εἰς *φατνιακὰ* t, d, th dh· 5) εἰς *οὐρανικὰ γε, γι, χε, χι, κε, κι, ge gi*· 6) εἰς *ὑπερωϊκὰ κα, κο, κου*, κH, *γα, γο, γου*, g, *χα, χο, χου*, gh. 7) εἰς τὰ *γλωσσικὰ* καὶ *φατνιακὰ σ*, z.

Κατὰ λόγον δὲ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας τοῦ λάρυγγος 1) εἰς *ἠχηρὰ* b, g, d, *β, γ, δ, ζ*· 2) εἰς *ἄηχα κ, π, τ, φ, ϑ, χ, σ*. Κατὰ λόγον δὲ τοῦ συνεκβαλλομένου πνεύματος εἰς *ψιλά*, καὶ *δασυνόμενα, π-πH, κ-κH, τ-τH* κτλ.

§ 12. *Ποικιλίαι καὶ παραλλαγαὶ τῶν ψοφωδῶν φθόγγων.* Ὅπως τῶν φωνηέντων οὕτω καὶ τῶν συμφώνων ἑκάστου ὁ σχηματισμὸς κινεῖται ἐντὸς σφαίρας ἢ κύκλου τινός, ἐπειδὴ καὶ ἡ θέσις ἐν ᾗ καὶ τὰ ὄργανα δι' ὧν παράγεται δὲν εἶναι οὕτως ἀδιασείστως ὡρισμένα ὥστε νὰ μὴ μετακινῶνται μηδέποτε. Ἐντεῦθεν φθόγγος τις δύναται μετακινούμενος νὰ προσεγγίσῃ σφόδρα ἢ καὶ ταυτισθῇ ὅλως ἄλλῳ γειτονικῷ. Πολλάκις δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φθογγικαὶ ἀλλοιώσεις δὲν ἐξικνοῦνται μέχρι τῆς πλήρους τοῦ ἀλλοιουμένου φθόγγου ταυτίσεως πρὸς ἄλλον, διότι ἐν τῇ γλώσσῃ ἧς ὁ φθόγγος ἀλλοιοῦται, ὁ πρὸς ὃν ἡ προσέγγισις

γίνεται, ἔχει ὅλως διάφορον ἄρθρωσιν, ὥστε παρὰ πᾶσαν τὴν ἀλλοίωσιν σῴζεται ἐν τῇ γλώσσῃ ταύτῃ εἰσέτι διαφορὰ τῶν φθόγγων τούτων· οὕτω τὸ ζ ἀπώλεσε μὲν τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ ἰδιότητα ὡς διπλοῦ γράμματος, ἀλλ' ὅμως δὲν συνέπεσε τῷ *σ*, οὗ διαφέρει κατὰ τὸ ἠχηρόν. Ἄλλοτε δ' ὅμως ἡ ἀλλοίωσις προβαίνει ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἀλλοιούμενος φθόγγος συμπίπτει ἐντελῶς ἄλλῳ τινί, λ. χ. τὸ *β* καὶ τὸ F, ἐν αἷς διαλέκτοις τοῦτο ἐσῴζετο, συνέπεσον, ὁμοίως δὲ ἐν πολλοῖς καὶ τὸ Λατ. b καὶ v. Ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἑλληνικῇ τὸ ἐκ τοῦ ὑπερωϊκοῦ q προελθὸν *π* καὶ *τ* συνέπεσε τοῖς ἀρχαίοις *π* καὶ *τ*, ἐν δὲ τῇ νέᾳ τὸ ἐκ τῶν οὐρανικῶν *κ* + *j*, *χ* + *j* προελθὸν *σσ* τῷ ἁπλῷ *σ* κλπ. Δι' ἀτελεστέραν, νωθροτέραν ἄρθρωσιν δύναται ἀντὶ πλήρους καὶ τελείου φραγμοῦ νὰ συμβῇ ὥστε κατὰ μικρὸν ἡμιτελὴς μόνον, ἤτοι στενόν τι νὰ κατασκευάζηται, οὕτω δὲ ἀντὶ τῶν προτέρων *κλειστῶν, μεταβατικῶν, ἀκαριαίων, ἐκκρότων* θὰ ἐκφωνῶνται *προστριβόμενα, πνευματώδη, διαρκῆ.* Κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον προῆλθον τὸ πάλαι ἐκ τῶν ἠχηρῶν κλειστῶν b, g, d τὰ ἠχηρὰ διαρκῆ *β, γ, δ*, καὶ ἐκ τῶν ἀήχων κλειστῶν δασέων *πH, κH, Θ* τὰ ἄηχα διαρκῆ πνευματώδη *φ, χ, ϑ*. Ὅπως δ' ἐν τοῖς φωνήεσιν οὕτω καὶ ἐν τοῖς συμφώνοις πολλάκις φθόγγος τις ὁμοειδῆ μὲν καθόλου παρέχει εἰς τὸ οὖς ἡμῶν ἐντύπωσιν, ἤτοι ἀκουστικῶς εἶναι σχεδὸν ὁ αὐτός, ἀλλὰ σχηματίζεται ἐν ὅλως διαφόροις χώραις ἢ κατὰ διάφορον ὅλως τρόπον ἢ διὰ διαφόρων ὀργάνων καὶ δὴ γενετικῶς ὅλως διάφορος, λ. χ. τὸ *β, φ*, δύνανται νὰ εἶναι καὶ διχειλικὰ καὶ χειλοδοντικά, τὸ *τ*, ς δύνανται νὰ εἶναι καὶ γλωσσικὰ καὶ ἀκρογλωσσικὰ κττ. Καὶ τἀνάπαλιν δύνανται δύο φθόγγοι νὰ ἐμποιῶσι μὲν εἰς τὸ οὖς ἡμῶν ἐντύπωσιν ὅλως ἰδίαν ἑκάτερος, ἀλλ' ὅμως νὰ σχηματίζωνται διὰ τῶν αὐτῶν ὀργάνων καὶ καθ' ὅμοιον σχεδὸν τρόπον καὶ ἐν τῇ αὐτῇ περίπου χώρᾳ, λ. χ. τὸ *t* καὶ *c* πρὸ τοῦ *l*. διὸ *cl* ἀντὶ *tl*.

Ἐκ τούτων κατέστη δῆλον ὅτι ἀπειράριθμοι μετακινήσεις καὶ παραλλαγαὶ περὶ τὴν λειτουργίαν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων καὶ δὴ

καὶ περὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν φθόγγων ἀδιαλείπτως συμβαίνουσι, καὶ ὅτι αἱ φωνητικαὶ λεγόμεναι μεταβολαὶ εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν ἄπειροι. Ἀνάγκη ἄρα τῷ φιλολόγῳ ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν ἀπείρων παραλλαγῶν τῆς ἀρθρώσεως καὶ τῶν ἐντεῦθεν ἀλλοιώσεων τῶν φθόγγων, ἵνα προκειμένου περὶ γραπτῆς γλώσσης ἐν τῇ ὁρατῇ ἡμῖν, τῇ ἐξωτερικῇ μεταβολῇ τῶν φθόγγων ἐνορᾷ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἀληθῆ αἰτίαν ἑκάστης ἀλλοιώσεως, ἤτοι τὴν διάφορον ἄρθρωσιν. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν, οἱ φθόγγοι γλώσσης τινὸς ἀρχαίας ἢ νεωτέρας καὶ αἱ μεταβολαὶ αὐτῶν τότε μόνον νοοῦνται ἀληθῶς, ὅταν ἀναχθῶσιν εἰς μεταβολὰς τῶν ἀρθρώσεων.

§ 13. *Συγγένεια καὶ ἀλλοτριότης τῶν φθόγγων*. Ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν κινήσεων καὶ τῆς λειτουργίας τῶν αὐτῶν ὀργάνων κατὰ τὸν σχηματισμὸν δύο τινῶν φθόγγων προκύπτει ἡ φυσιολογικὴ ὁμοιότης καὶ συγγένεια καὶ δὴ καὶ ἡ εὔκολος ἐναλλαγὴ καὶ σύγχυσις αὐτῶν· ἐκ τῆς διαφορᾶς δὲ τῶν κινήσεων καὶ τῆς λειτουργίας διαφόρων ὀργάνων πηγάζει ἡ φυσιολογικὴ διαφορὰ καὶ δὴ καὶ τὸ ἀσύγχυτον αὐτῶν. Ὅσῳ ὁμοιότεραι αἱ κινήσεις καὶ ὅσῳ μᾶλλον τὰ αὐτὰ ὄργανα λειτουργοῦσιν, τοσούτῳ ὁμοιοτέρους καὶ μᾶλλον εὐσυγχύτους φθόγγους σχηματίζομεν, καὶ τἀνάπαλιν. Ἡ συγγένεια ἄρα καὶ ὁμοιότης καὶ δὴ καὶ τροπὴ ἢ ἐναλλαγή, σύγχυσις κττ. κττ. φθόγγων τινῶν κυρίαν αἰτίαν ἔχει τὰς ὁμοίας φυσιολογικῶς κινήσεις φωνητικῶν τινων ὀργάνων καὶ ἀεὶ τῶν αὐτῶν, καὶ ἡ ἀλλοτριότης τοὐναντίον τὰς διαφόρους φυσιολογικῶς κινήσεις ἢ τὴν χρῆσιν ἄλλων ὀργάνων, ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἐν τῷ στόματι, ἐν τῇ γεννήσει οὐχὶ ἐν τοῖς ὠσὶ κεῖται ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς συγγενείας ἢ διαφορᾶς τῶν φθόγγων.

§ 14. *Περὶ τῶν ἡμιφώνων*. Μεταξὺ τῶν φωνηέντων, ὧν θεμελιώδης ὡς πρὸς τὴν ἀκουστικὴν χαρακτὴρ εἴδομεν ὅτι εἶναι ὁ διὰ τοῦ ἀνοικτοῦ ὁπωσδήποτε στόματος ἐκπεμπόμενος καὶ σαφῶς καὶ εὐκρινῶς ἀκουόμενος ἦχος ἢ ἡ φωνὴ καὶ ἁρμονικοί τινες ἦχοι, καὶ τῶν ψοφωδῶν, τῶν συμφώνων λεγομένων, ὧν κύριον χαρακτῆρα εὕρομεν τὸν σαφῶς διακρινόμενον ψόφον, τὸν

ἐν τῷ στόματι παραγόμενον εἴτε διὰ πλήρους φραγμοῦ εἴτε διὰ στενοῦ τινος, μεταξὺ τούτων τῶν δύο ἄκρων, τῆς δλως ἐλευθέρας ἐξόδου τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πλήρους φραγμοῦ ἢ στενοῦ ὑπάρχουσι καὶ μεσάζοντες βαθμοί, ὧν ὁ μὲν ἐγγυτάτω τῶν φωνηέντων, ἅτε τοῦ πνεύματος καὶ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν ἀκωλύτως καθόλου ἐκϐαλλομένου, ὁ δὲ μεταλαμϐάνει τῶν κυρίων χαρακτήρων τῶν ψοφωδῶν φθόγγων, ἅτε καὶ ψόφου τινὸς παραγομένου. Οἱ φθόγγοι οὗτοι εἶναι τὰ ἔρρινα, τὰ ὑγρά, τὸ *ἰ̯* καὶ *ṷ* (πρϐλ. i καὶ j, u καὶ v κλπ.).

§ 15. *Περὶ τῶν ἐρρίνων μ, ν, ν̣, γ.* Εἰς σχηματισμὸν τῶν ἐρρίνων ἀνάγκη νὰ διέλθῃ τὸ ἐκϐαλλόμενον ῥεῦμα τοῦ ἀέρος διὰ τῆς ῥινός, ἵνα ἐν τῷ κοιλώματι αὐτῆς τελεσθῇ ἀντήχησις. Ὁ ἰδιάζων ἄρα τούτοις χαρακτὴρ προσγίγνεται αὐτοῖς διὰ τοῦτο ὅτι ὁ ἐν τῷ λάρυγγι σχηματιζόμενος ἦχος διέρχεται διὰ τῆς ῥινός. Ἀλλ' ἵνα τὸ πνεῦμα ἀναγκασθῇ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ κατασκευασθῇ που τοῦ στόματος φραγμός· κατὰ τὴν χώραν δὲ τοῦ στόματος, ἐν ᾗ συμϐαίνει ὁ φραγμός, ὀνομάζεται τὸ οὕτω παραγόμενον ἔρρινον, ἤτοι α΄) *χειλικόν*, ἂν ἐπὶ τῶν ἄκρων χειλέων ἡ μύσις τελῆται, λ. χ. *μ*· ϐ΄) *φατνιακὸν* ἢ *ὀδοντικόν*, ἂν ἐπὶ τῶν φατνίων ἢ τῶν ὀδόντων ἐρειδομένη ἡ γλῶσσα ἀπαρτίζῃ τὸν ἀναγκαῖον φραγμόν, λ. χ. *ν* ἐν τῷ *νοῦς, ναός*· δ΄) *οὐρανικόν*, ἂν ἡ γλῶσσα ἐνδοτέρω περὶ τὸν μέσον οὐρανὸν πλαγιάζουσά πως προσαρμόζηται αὐτῷ καὶ αὐτόθι ἐπιτελῇ τὸν φραγμόν, πρϐλ. *ἐννᵼά, νᵼός*· δ΄) *ὑπερωϊκόν*, ἂν ἡ ὀπισθία γλῶσσα ἐγειρομένη προσκολλᾶται τῷ ὑπερῴῳ ἱστίῳ καὶ σχηματίζῃ αὐτόθι φραγμόν, λ. χ. *ἀναγκάζω, ἀγκών, ἀγκάλη*, κλπ., ἐν οἷς τὸ πρῶτον *γ* ἐπέχει θέσιν τοῦ ὑπερωϊκοῦ ἐρρίνου. Δύναται δὲ τέλος καὶ ἀοριστότερός τις ἔρρινος φθόγγος νὰ σχηματίζηται, ἂν ἐν μηδεμιᾷ τῶν εἰρημένων τεσσάρων χωρῶν ἀπαρτίζηται πλήρης φραγμός, ἀλλὰ συμπλεκομένου τοῦ ἐρρίνου μεθ' ἑπομένου τινὸς συμφώνου μόνος ὁ πρὸς σχηματισμὸν τοῦ ἀκολούθου συμφώνου φραγμὸς ἢ τὸ στενὸν ἐκτελῆται καὶ ἅμα τὸ ὑπερῷον ἱστίον καταϐιϐάζηται, ὥστε

νὰ διέρχηται καὶ διὰ τῆς ῥινὸς ὁ ἦχος· τοιοῦτόν τινα φθόγγον ἐκφωνοῦμεν λέγοντες *πάω 'ς τὸν Πειραιᾶ, 'ς τὴν βουλή, 'ς τὸν Πόρο*», (ἰδὲ καὶ κατωτέρω περὶ προφορᾶς).

§ 16. *Περὶ τῶν ὑγρῶν λ, λι, ρ.* Τῶν ὑγρῶν τὸ ρ παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις σχηματίζεται τῆς ἄκρας γλώσσης ἀνυψουμένης πρὸς τὰ φατνία ἢ τὸν παρ' αὐτὰ οὐρανόν, προσψαυούσης αὐτοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἐκβαλλομένου ῥεύματος ἀέρος κινουμένης τρομώδη κίνησιν. Τοῦτο διδάσκει ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλῳ 427 d «...ἑώρα γάρ, οἶμαι, τὴν γλῶτταν ἐν τούτῳ (τῷ ρ) ἥκιστα μένουσαν, μάλιστα δὲ σειομένην»· καὶ Διονύσιος Ἁλικαρν. περὶ Συνθ. ὀνομάτων ΙΔ' 168 (Schäfer) «τὸ δὲ ρ (ἐκφωνεῖται) τῆς γλώσσης ἄκρας ἀπορραπιζούσης τὸ πνεῦμα καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐγγὺς τῶν ὀδόντων ἀνισταμένης.» Τὸ δὲ λ σχηματίζεται, ἂν ἡ μὲν προσθία γλῶσσα ἐγείρηται καὶ προσψαύῃ τῶν φατνίων ἢ τοῦ παρ' αὐτὰ οὐρανοῦ, τὸ δ' ἐκπεμπόμενον ῥεῦμα τοῦ ἀέρος πλῆττον τὴν μέσην γλῶσσαν κοιλαίνῃ αὐτὴν καὶ ἔπειτα ἐξέρχηται διὰ τῶν ἑκατέρωθεν, παρὰ τὴν ἔσω ἐπιφάνειαν τῶν παρειῶν, σχηματιζομένων διόδων. Καὶ διὰ μόνης τῆς ἑτέρας τῶν διόδων τούτων δύναται νὰ ἐξέρχηται τὸ πνεῦμα, ὅτε γεννᾶται ὁ ὑγρὸς ἢ ὀρθότερον *ἑτερόρροπος* φθόγγος λι, λ. χ. *καλλιά, παλαιός*. Δύναται νὰ σχηματισθῇ ὁ φθόγγος οὗτος καὶ ἂν ἡ γλῶσσα μηδαμῶς ἅπτηται τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ἀνυψουμένη μικρὸν πρὸς αὐτὸν μένῃ μετέωρος. Οὕτω νῦν ἐν Σφακίοις, Ἁγίῳ Βασιλείῳ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κρήτης προφέρεται τὸ λ πρὸ τοῦ a, o, u. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ οὕτω παραγόμενος φθόγγος δύναται καθιστάμενος ἔτι ἁδρότερος νὰ καταστῇ τέλειον u, ὅπερ συνέβη τὸ πάλαι ἐν Κρήτῃ ἔνθα *ἀδευφός, αὐκὰ* κλπ. ἀντὶ *ἀδελφός, ἀλκὰ* ἐλέγετο. Εἶναι δ' ἄξιον σημειώσεως ὅτι καὶ νῦν ἔτι πολλαχοῦ τῆς Κρήτης, λ. χ. ἐν Λάκκοις τῆς Κυδωνίας καὶ ἐν Ἀμαρίῳ λέγουσιν *οὐάδι, Οὐάκκοι* κλπ. ἀντὶ *λάδι, Λάκκοι* κλπ.

Κατὰ λόγον τῆς μείζονος ἢ ἐλάσσονος κοιλότητος τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἰσχυροτέρας ἢ ἀσθενεστέρας πιέσεως αὐτῆς ἐπὶ τῶν

ἑκατέρωθεν παρειῶν παράγεται ἁδρότερον ἢ λεπτότερον **λ**. Οἱ κάτοικοι λ. χ. τῆς Ἐλευσῖνος καὶ τοῦ δήμου Φυλῆς προσκολλῶντες τὴν γλῶσσαν ἰσχυρῶς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν προφέρουσι τὸ **λ** ἰσχυρότατον, ὅταν ἐν Ἀθήναις πωλοῦντες ξύλα βοῶσι «ξύ**λλ**α κα**λλ**ά!»

§ 17. *Περὶ τῶν ἡμιφώνων i̯, u̯,* F. Ἂν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ φωνήεντος *i* ἢ *e* ἡ γλῶσσα κατ' ἐλάχιστον προσψαύσῃ που τοῦ οὐρανοῦ, ὅπως λ. χ. κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ *καίjεται, κλαίjεται, ῥολόjι* καὶ *ῥολόϊ*, γεννᾶται ὁ ἡμίφωνος ἀσθενέστατος φθόγγος *i̯*. Καὶ ἂν κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ φωνήεντος ***u*** τὰ χείλη συμμύσωσιν ἐλαφρῶς πως, παράγεται τὸ ἀσθενέστατον ***u̯*** ἢ F. Ὡς ἐκ τῆς γενέσεως αὐτῶν οἱ φθόγγοι οὗτοι ἐλάχιστον διαφέρουσι τῶν φωνηέντων i, u, διὸ καὶ ἐναλλάσσονται ἐν τῇ αὐτῇ λέξει, πρβλ. *θέω* ἀντὶ *θέu̯ω* παρὰ τὸ *θεύσομαι, πόλεi̯ες-πόλεες* παρὰ τὸ *Νεγοπόλει-ς*. Διὰ τὴν ἐλαχίστην δὲ διαφορὰν ταύτην οὐδὲν ἀληθῶς μεταξὺ τῶν φωνηέντων καὶ τῶν συμφώνων δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβὲς ὅριον, ἐπειδὴ διὰ μικρᾶς τινος μεταβολῆς ἐν τῇ ἀρθρώσει ἀναμιγνύεται πολλάκις ψόφος τις ἐν τῷ καθαρῷ φωνήεντι ἢ σύμφωνόν τι ἀποβάλλει τὸν ἰδιάζοντα αὐτῷ ψόφον (πρβλ. τὸ ***γ*** γενόμενον j-***i̯*** ἐν πολλοῖς, καὶ τὸ ***λ*** προφερόμενον ὡς ***u̯*** ἐν τοῖς Κρητικοῖς ὡς *αὐκά, ἀδευφοί*...) (Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων παραδοχῆς τῶν *ἡμιφώνων*, τ. ἔ. τῶν μεσαζόντων). Μάλιστα δ' ἡ διαφορὰ τῶν φωνηέντων ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἐλαχίστη, στηριζομένη κυρίως (πλὴν τοῦ στενοῦ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ στόματος) ἐπὶ τοῦ ἰδιαιτέρου τρόπου τῆς ἀρθρώσεως τῆς γλώσσης, ἤτοι τὰ μὲν φωνήεντα ἀρθροῦνται ἐπὶ τῆς ῥάχεως τῆς γλώσσης, τὸ δὲ ***ρ*** ἐπὶ τοῦ ἄκρου, τὸ δὲ ***λ*** ἐπὶ τῶν πλαγίων αὐτῆς. Οὐδὲ διὰ τῆς γραφῆς δηλοῦται ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἀρκούντως· διότι γράφομεν λ. χ. *λi̯ïμονi̯ά λi̯ημόνησέ με, γάi̯δαρος, καi̯μένος, χαi̯μένος, τό εἶπα βόηθα,, τοῦ·εἶπα* κττ., ἐν οἷς τὸ ὑποτακτικὸν στοιχεῖον τῶν διφθόγγων *αi̯, εi̯ οi̯ υi̯* παριστῶμεν διὰ φωνηέντων (ἢ καὶ διὰ τοῦ *ει*), εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν ἡμίφωνόν τι **i̯** μόνον εἶναι. Ὁμοίως δὲν διέστελλον διὰ τῆς

γραφῆς οἱ ἀρχαῖοι τὸ ι τῶν διφθόγγων *ηι ωι αι ει οι υι* ἀπὸ τοῦ καθαροῦ φωνήεντος ι, οὐδὲ πάντοτε τὸ *u* τῶν διφθόγγων *αυ, ευ* ἀπὸ τοῦ καθαροῦ φωνήεντος *υ*.

§ 18. ***Ἐναλλαγὴ τῶν ἡμιφώνων καὶ φωνηέντων.*** Ἕνεκα τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ πολλάκις ἐξαφανιζομένης ὅλως διαφορᾶς τῶν ἡμιφώνων ἀπὸ τῶν καθαρῶν φωνηέντων, συμβαίνει ὥστε καὶ τὰ ἡμίφωνα νὰ γίνωνται φορεῖς τῆς συλλαβῆς ἤτοι αὐτόφωνα, φωνήεντα, καὶ τῶν φωνηέντων τὰ πλεῖστα ἡμίφωνα. Διότι καθόλου εἰπεῖν ὡς πρὸς τὸν συλλαβισμὸν *φωνῆεν* λέγεται ὁ φθόγγος ὅστις διὰ τὰς ἀκουστικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας κρίνεται τῶν ἑκάστοτε μετ' αὐτοῦ συλλαβιζομένων ἄλλων ὑπέρτερος καὶ δύναται νὰ φέρῃ τὸν τόνον τῆς συλλαβῆς. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἕκαστος τούτων μετὰ διαφόρων ἑκάστοτε φθόγγων, φωνηεντικωτέρων ἢ συμφωνικωτέρων, δύναται νὰ συλλαβίζηται (πρβλ. *φευγω* ἀλλὰ *φυγεῖν*), δῆλον ὅτι ἀναγκάζεται ἄλλοτε μὲν τὰ τοῦ καθαροῦ φωνήεντος (*ἐλήλυθα ἐπέπιθ-μεν*), ἄλλοτε δὲ τὰ τοῦ ἡμιφώνου νὰ τελῇ (*ἐλευσομαι πειθω πεποιθα*). Ἐπειδὴ δὲ τῶν φωνηέντων ἄλλα ἀνοικτοτέρῳ τῷ στόματι καὶ ἄλλα κλειστοτέρῳ ἐκφωνοῦνται, διὰ τοῦτο δῆλον ὅτι ὅσῳ κλειστοτέρῳ τῷ στόματι σχηματίζεται φωνῆέν τι (λ. χ. τὸ i καὶ u), τοσούτῳ εὐκολώτερον τρέπεται εἰς ἡμίφωνον, καὶ τἀνάπαλιν ὅσῳ ἀνοικτοτέρῳ, τοσούτῳ δυσκολώτερον (λ. χ. τὸ *a*, τὸ *o*)· τὰ ἡμίφωνα δὲ πάντα σχηματίζονται διὰ μικρᾶς τινος προσεγγίσεως τῆς γλώσσης ἢ τῶν χειλέων πρὸς ἄλλα φωνητικὰ ὄργανα, διὰ τοῦτο εὐκολώτατα ἡ προσέγγισις αὕτη δύναται νὰ παραλειφθῇ ὅλως ἢ τροποποιηθῇ οὕτως ὥστε ἀντὶ ἡμιφώνου νὰ παραχθῇ πλῆρες φωνῆεν. Ἡ παρατήρησις δ' αὕτη ὅτι καὶ ἄλλοι τινὲς φθόγγοι πλὴν τῶν κυρίως φωνηέντων, ἤτοι οἱ ὑγροὶ καὶ οἱ ἔρρινοι, δύνανται νὰ καταστῶσι φορεῖς τοῦ τόνου καὶ ν' ἀπαρτίσωσιν ἰδίαν συλλαβήν, συνεβάλετο μέγιστον εἰς διαφώτισιν μεγάλων φωνητικῶν ἀλλοιώσεων ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς γλώσσης καὶ δὴ εἰς ἀκρίβειαν τῆς γλωσσικῆς (ἴδε Κεφ. Η').

§ 19. *Ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων ἐν συνδυασμῷ.* Ἐπειδὴ τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης ἐκφωνοῦμεν ὅταν ὁμιλῶμεν, τ. ἔ. ὅταν συνεκφέροντες τοὺς φθόγγους, τὰς συλλαβὰς καὶ τὰς λέξεις κατασκευάζωμεν προτάσεις, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅταν συμπλέκωμεν τοὺς φθόγγους μετ' ἀλλήλων, διὰ τοῦτο παράγονται ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων οὐ μόνον *ἐλεύθεραι*, ἤτοι τοιαῦται ἃς φθόγγος τις πάσχει αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν ἐν πάσῃ χώρᾳ τῆς λέξεως, λ. χ. τὸ *υ*, τὸ *ει*, τὸ *η* ἐτράπησαν ἐν πάσῃ χώρᾳ εἰς *ι*, τὸ *αι* εἰς *e*, κττ., ἀλλὰ καὶ *συνδυασταὶ* καὶ *ἐξηρτημέναι*, ἅτε οὐκ ἐν πάσῃ χώρᾳ ἀλλὰ μόνον ἐν συνδυασμῷ μετ' ἄλλων ἢ ἐν ὡρισμένῃ χώρᾳ τῆς λέξεως γινόμεναι, λ. χ. τὰ ὀδοντικὰ *δ*, *ϑ* ἐτράπησαν εἰς *σ* ἐν τῷ *οἶσθα*, *ἴστε*, *πίστις* κλπ. διὰ τὸ ἀκόλουθον ὀδοντικόν, τὸ *ὀβελὸς* ἀφωμοιώθη καὶ ἐγένετο *ὀβολός*, ὅπως καὶ τὸ *Τριπτόλεμος* ἐτράπη εἰς *Τριπτόλομος* διὰ τὸ ἑξῆς *ο*, τὸ **μελυνω* εἰς *μολύνω* κλπ. διὰ τὸ *υ*=u (ἰδὲ κατωτ.), τὸ *κ*, *χ*, *γ* ἐν τῷ *γε*, *γι*, *κε*, *κι*, *χε*, *χι*, ἐγένετο οὐρανικὸν διὰ τὸ ἑξῆς οὐρανικὸν *e*, *i*, ἐνῷ πρὸ τοῦ *α*, *ο* *u* καὶ πρὸ τῶν συμφώνων εἶναι ὑπερωϊκὸν *γ*, *χ*, *κ*, *κρίνω*, *γράφω*, *χρίω*, *χάρων*, *γάμος*, *γόμος*, *κομίζω*, *κακὸς* κττ. Αἱ ἀλλοιώσεις αὗται συμβαίνουσι συνήθως, ἐπειδὴ μέλλοντες νὰ σχηματίσωμεν τὸν πρῶτον τῶν συμπλεκομένων φθόγγων διατίθεμεν προληπτικῶς τὴν γλῶσσαν οὕτως, ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ προφορὰ τοῦ ἀκολούθου, ἵνα μὴ μετὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ πρώτου διανύσῃ μακρὰν ἀπόστασιν, ὅπως ἔλθῃ εἰς τὸν τοῦ δευτέρου. Οὕτω π. χ. κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ *κε*, *κι*, ἀπὸ τῆς ὑπερωϊκῆς θέσεως, παρ' ἣν τὸ *κ* ἄλλως σχηματίζεται, λ. χ. *κα*, *κρο*, *κλα* κλπ., μεταφέρεται ἡ γλῶσσα πρὸς τὰ ἔξω καὶ τελεῖ τὴν ἄρθρωσιν ὑπὸ τὸν μέσον περίπου οὐρανὸν ἤτοι ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ *ε*, *ι*, ἐντεῦθεν *κε*, *κι*. Γίνεται δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ γενικοὶ φυσιολογικοὶ νόμοι κατὰ τὴν ἄρθρωσιν δύο ἀμέσως ἀκολουθούντων ἀλλήλοις φθόγγων εἶναι καθόλου εἰπεῖν, μάλιστα ἐν γλώσσαις ταχέως λαλουμέναις, οἵα ἡ Ἑλληνική, οἵδε: α') ὅτι ἀντὶ δύο κινήσεων, ὁμοίων καὶ κοινῶν ἀμφοτέροις τοῖς φθόγγοις, προτιμᾶται ἡ ἐκτέλεσις μιᾶς μόνης, β') ὅτι ἡ μετάβασις

ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἑτέρου εἰς τὴν τοῦ ἑτέρου γίνεται ὅσον ἔνεστιν συντομωτάτη καὶ ἁπλουστάτη. Ἐντεῦθεν δ' ἑρμηνεύεται ἡ συχνὴ ἀμοιβαία ἐπίδρασις τῶν ἀρθρώσεων τῶν γειτονικῶν φθόγγων καὶ ἡ ἐλάττωσις τῶν ὀφειλομένων νὰ γίνωνται κατὰ σειρὰν ἀρθρώσεων, πρβλ. *ἀμφιφορεὺς-ἀμφορεύς, ἐκπλάγλως-ἐκπάγλως, νέος-νιός, φωτία-φωτ ά* κττ. κττ. Διὰ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τούτου τῶν κινήσεων τῶν ἀπαιτουμένων εἰς σχηματισμὸν δύο ἢ πλειόνων διαδοχικῶν φθόγγων προκύπτει ἀληθῶς μεγάλη εὐκολία τοῖς φωνητικοῖς ὀργάνοις, μάλιστα κατὰ τὰς ταχείας κινήσεις αὐτῶν.

§ 20. *Ἀνάπτυξις φθόγγων τελείων ἢ ἁπλῶς συνοδιτῶν*. Κατὰ τὰς μεταβάσεις ἀπὸ τοῦ σχηματισμοῦ φθόγγου τινὸς ἐπὶ τὸν τοῦ ἀκολούθου συμβαίνει καὶ ἡ ἀνάπτυξις φθόγγων ἄλλοτε μὲν τελείων, ἄλλοτε δὲ *συνοδιτῶν*· οὕτω π. χ. προκειμένου νὰ σχηματίσωμεν διαδοχικῶς δύο σύμφωνα, ἂν μετὰ τὴν κατασκευὴν καὶ ἐκφώνησιν τοῦ α΄ μὴ χωρήσωμεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν τοῦ β΄, μὴ ἐπιτρέποντες μηδ' εἰς ἐλάχιστον ῥεῦμα ἀέρος τὴν ἔξοδον, ἀλλὰ τοὐναντίον καταβιβάσαντες τὴν γλῶσσαν ἔλθωμεν μετά τινος νωχελείας εἰς ἀπαρτισμὸν τοῦ φραγμοῦ τοῦ ἀπαραιτήτου εἰς σχηματισμὸν τοῦ ἑπομένου, οἷον τοῦ *ν* μετὰ τὸ *π*, τοῦ *τ*, *μ* μετὰ τὸ *λ* κλπ., τότε κατὰ τὴν στιγμὴν τοῦ καταβιβασμοῦ τῆς γλώσσης ἀντὶ φραγμοῦ ἐν τῷ στόματι ἀνοίγματός τινος παραγομένου ἐκβάλλεται ἦχός τ ς ὃς κατὰ λόγον τῆς θέσεως, ἐν ᾗ σχηματίζεται, λαμβάνει τὸ τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον χρῶμα ἤτοι ἐμφανίζεται ὡς τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον φωνῆεν.

Οὕτως ἀντὶ *καπνός, βαλμένος* κττ. λέγεται ὑπὸ πολλῶν ἐν Ἀθήναις *καπινός, βαλιμένος*, ἐν Κρήτῃ δὲ *βόλιτα, ψαλιτήρι* ἀντὶ *βόλτα, ψαλτήρι*, ἤτοι ἀντὶ *πν, λτ, λμ* ἐκφωνεῖται *πιν, λιτ, λιμ*. Ὁμοίως ἀναπτύσσεται τὸ ἠχηρὸν *d* μεταξὺ τοῦ *ν* καὶ τοῦ ἠχηροῦ *ρ* ἐν τῷ **ανρος-ἀνδρός*, τὸ ἠχηρὸν *b* μεταξὺ τοῦ *μ* καὶ τοῦ ἠχηροῦ *ρ* ἐν τῷ **μεσημρια μεσημβρία*, μεταξὺ τοῦ *μ* καὶ τοῦ ἠχηροῦ *λ* ἐν τῷ *χαμ(η)λὸς χαμλὸς-χαμbλὸς* ἐν τῇ βορείῳ Ἑλ-

λάδι κττ., τὸ ἄηχον δὲ *p* μεταξὺ τοῦ *m* καὶ τοῦ ἀήχου *t* ἢ *s*, ἐν τοῖς comtempsi contemptus, τὸ ἄηχον *τ* μεταξὺ τοῦ *ν* ἢ *λ* καὶ τοῦ ἀήχου *σ*, ἐν τοῖς *οὖλτς, ἰκείντς* κττ. ἀντὶ *οὔλους, ἐκεί-νους* πολλαχοῦ τῆς βορείου Ἑλλάδος. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ πρώτου τῶν συμφώνων τούτων μεταφέρεται ἡ γλῶσσα εἰς τὴν τοῦ β΄ διὰ τῆς χώρας τοῦ ἀναπτυσσομένου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ *μ* εἰς τὸ *ρ* διὰ τοῦ *b*, ἀπὸ τοῦ *ν* εἰς τὸ *ρ* διὰ τοῦ *d* κττ.

Συνοδίτης δ' ἁπλῶς φθόγγος σχηματίζεται δι' ἀτελεστέραν ἀσθενῆ τῶν ὀργάνων ἄρθρωσιν. Οὕτω π. χ. μεταξὺ τοῦ u καὶ o ἀναπτύσσεται ἡμίφωνός τις *u̯* ἢ *F*, διὸ *σῦ-ς* ἀλλὰ **συF-ος -σὐός*. Ἐν τῇ μέσῃ καὶ νεωτέρᾳ Ἑλλ. ἀναπτύσσεται μεταξὺ διαφόρων φωνηέντων τὸ ὀλισθηρὸν *γ*, *ἀκούjει, κλαίjει, ἔκλαιjε, καίjεται, ἀκούjεται, λούjεται* κλπ. (πρβλ. Ἀθηνᾶς Α΄ 277 κἑξ.). Καὶ οἱ ἡμέτεροι φθόγγοι *χ* καὶ *φ* ἐν τοῖς *χτίζω, φτέρνα, φτύνω* κττ. εἶναι κυρίως συνοδῖται μόνον, τ. ἔ. ἀντὶ *κτίζω, πτέρνα* ἐλέχθη *κχτίζω, πφτέρνα* μετ' ἀσθενεστάτου *χ* καὶ *φ* ὡς μεταβατικοῦ ἐπὶ τὸν ἀκόλουθον φθόγγον καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦτο κατὰ μικρὸν ἐπέδωκεν, ἐγένετο δ' αἰτία νὰ παρασιωπηθῇ τὸ πρὸ αὐτοῦ *κ, π*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΩΣ Η ΓΡΑΦΗΣ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΩΝ

§ 1. *Ἡ ἱστορία τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι μέρος τῆς φωνητικῆς.* Ἡ ἱστορία τοῦ ἀλφαβήτου ἀποτελεῖ μέρος ἀναπόσπαστον τῆς ἱστορικῆς γραμματικῆς, ἄλλως τε καὶ προκειμένου περὶ ἀρχαίας γλώσσης, ὅτε ἀνάγκη εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν καὶ τῆς φύσεως ἑκάστου φθόγγου αὐτῆς καὶ τῶν παθῶν αὐτοῦ καὶ τῶν νόμων τῶν παθῶν τούτων νὰ ὁρισθῇ ὅσον οἷόν τε ἀκριβέστατα ὁ ἑκάστοτε τρόπος τῆς παραστάσεως αὐτῶν. Οὕτως ἄρα ἡ ἱστορία τῶν φθόγγων συνάπτεται ἀναποσπάστως μετὰ τῆς ἱστορίας τῶν παριστώντων αὐτοὺς σημείων.

§ 2. *Χρόνος καὶ τόπος τῆς παραλαβῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου.* Τὸν ἀλφάβητον ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν Φοινίκων· τοῦτο διδάσκει Α) ἡ παράδοσις τῶν ἀρχαίων, πρβλ. ἐπιγραφὴν ἐκ Τέω «ἢ *φοινικήια* ἐκκόψει», Ἡροδότου Ε' 58 «ἐφάτισαν.... *φοινικήια* κεκλῆσθαι», Βεκκ. Ἀνεκδ. 782, 14 «*Φοινικήια* δὲ τὰ γράμματα ἐλέγοντο, ὥς φησιν Ἔφορος ὁ Κυμαῖος καὶ Ἡρόδοτος, ἐπεὶ Φοίνικες εὗρον αὐτά», καὶ Ἀθηναίου 28c «*Φοίνικες* εὗρον γράμματα λεξίλογα», καὶ Διοδώρου Γ' 67 «Ἔτι δὲ Κάδμου κομίσαντος ἐκ Φοινίκης τὰ καλούμενα γράμματα πρῶτον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μεταθεῖναι διάλεκτον... κοινῇ μὲν οὖν τὰ γράμματα *Φοινίκεια* κληθῆναι διὰ τὸ παρὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκ Φοινίκων μετενεχθῆναι, ἰδίᾳ δὲ τῶν Πελασγῶν πρώτων χρησαμένων τοῖς μετατεθεῖσι χαρακτῆρσι Πελασγικὰ προσαγορευθῆναι... τὸν δ' οὖν Λίνον φασὶ τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι συνταξάμενον τὰς τοῦ πρώτου Διονύσου πράξεις καὶ τὰς ἄλ-

λας μυθολογίας ἀπολιπεῖν ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν. Ὁμοίως δὲ τούτοις χρήσασθαι τοῖς Πελασγικοῖς γράμμασι τὸν Ὀρφέα καὶ Προναπίδαν τὸν Ὁμήρου διδάσκαλον...». (Μὴ ἐν τοῖς Πελασγικοῖς τούτοις γράμμασιν ὑποκρύπτεταί τις παράδοσις περὶ τῶν ἐν Κρήτῃ ἀνευρεθέντων ἐπ' ἐσχάτων προφοινικείων γραμμάτων;)· Β) τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, ὅμοιον ὂν τοῖς Σημιτικοῖς· Γ) τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἃ ξένα τῆς Ἑλληνικῆς, εἶναι σημαντικὰ ἐννοιῶν ἐν τῇ τῶν Φοινίκων γλώσσῃ· Δ) ἡ τάξις αὐτῶν ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ, ὅπως διὰ τῶν εὑρεθέντων ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ ἀλφαβήτων καὶ διὰ τῶν ἀκροστιχίδων ἐν Συρίᾳ ἀποδείκνυται· Ε΄) ἡ ὁμοία χρῆσις αὐτῶν ὡς ἀριθμητικῶν σημείων.

Οὔτε τὸν χρόνον τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ ἀλφαβήτου γινώσκομεν οὔτε ἂν αὐτοὶ οἱ Φοίνικες εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα (τοῦτο παραδέχεται ὁ Ἡρόδοτος) ἢ ἂν οἱ Ἕλληνες πλέοντες εἰς Φοινίκην παρέλαβον αὐτὸν ἐκεῖθεν. (Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἀληθεῖς ἐφευρέται τοῦ ἀλφαβήτου τούτου δὲν εἶναι οἱ Φοίνικες, ἀλλ' οἱ Αἰγύπτιοι, πρβλ. Ἀναγνώσματα Γενικῆς Γλωσσικῆς Whitney ὑπ' ἐμοῦ μετερρυθμισμένα σελ. 628 κέξ.· ἀλλ' ὅμως εἰς ἡμᾶς ἐκομίσθη ὁ παρὰ τοῖς Σύροις ἐν χρήσει). Τοσοῦτο μόνον φαίνεται βέβαιον ὅτι κατὰ τοὺς Μυκηναίους χρόνους ἠγνοεῖτο ἔτι ὁ ἀλφάβητος οὗτος, ὁμοίως δὲ καὶ ὅτε ἐγένοντο αἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι εἰς Κύπρον, διὰ τοῦτο δὲ οἱ Κύπριοι μετεχειρίζοντο κατόπιν οὐχὶ τὸν αὐτὸν τοῖς Ἕλλησιν ἀλφάβητον, ἀλλ' ἕτερον Χεταῖον, πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀτελέστερον (ἰδὲ κατωτ. § 13). Ὁμοίως δὲ ἠγνοεῖτο καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῶν εἰς Κρήτην καὶ Ῥόδον καὶ Ἰωνίαν ἀποικιῶν, διότι καὶ αἱ χῶραι αὗται μετεχειρίζοντο βραδύτερον Ἑλληνικὸν μὲν ἀλλ' ἴδιον ἑκάστη ἀλφάβητον. Τοὐναντίον δὲ ἦν γνωστὸς ἐπὶ τῶν εἰς Σικελίαν καὶ Ἰταλίαν ἀποικιῶν, ἅτε πασῶν ἐπισταμένων καὶ μεταχειριζομένων τὰ γράμματα. Ἂν δὲ πρὸς τούτοις ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰ καὶ μηδεμία Ἑλληνικὴ ἐπιγραφὴ ἀνάγεται πέραν τοῦ ἑβδόμου π. Χ.

αἰῶνος, ἀλλ' ὅμως τὰ ἐν ταῖς ἀρχαιοτάταις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶντα γράμματα παραβαλλόμενα πρὸς τὰ τῶν ἀρχαίων Φοινικικῶν, ἤτοι τῆς τοῦ Βασιλέως Χιρὰμ τῆς Τύρου (969—936) καὶ τῆς τοῦ Μέσα (βραχὺ μετὰ τὸ 896 π. Χ.), εὑρίσκονται ὁμοιότατα ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, καὶ ὅτι τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον παραληφθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐδέησε νὰ μεταρρυθμισθῇ καὶ συμπληρωθῇ ἐν πολλοῖς, ἵνα προσαρμοσθῇ τοῖς Ἑλληνικοῖς φθόγγοις, ὅτι δ' ἡ ἐργασία αὕτη κατ' ἀνάγκην ἐτελέσθη κατὰ μικρόν, δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἰκάσωμεν ὅτι πάντως κατὰ τὸν 10 π. Χ. αἰῶνα ἦν ἤδη τὸ ἀλφάβητον τοῦτο ἐν Ἑλλάδι γνωστόν. Πρὸς τούτοις παρατηρεῖται ὅτι τὸ σχῆμα τοῦ Fαῦ ποικίλλει ἐν Ἑλλάδι καθ' ὃν τρόπον καὶ πολλαχοῦ τῆς Συρίας, ἐντεῦθεν γίνεται πιθανὸν ὅτι πηγὴ τοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἦτο μία μόνη ἀλλὰ πολλαπλῆ, ἴσως τὸ μὲν Ϝ ἢ V ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Μωαβίτου Μέσα ἀναγινωσκομένου Y, ὃ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ μετασχηματισθῇ εἰς Ϝ ἢ V, τὸ δ' ἐν Παμφυλίᾳ καὶ Ὀάξῳ τῆς Κρήτης ἀναγινωσκόμενον ꟻ ἢ C ἐκ τοῦ συνήθους Φοινικικοῦ Fαῦ, τὸ δὲ F εὑρισκόμενον καὶ ἐν Ἑβραϊκοῖς νομίσμασιν ὡς ꟻ ἢ ב ἐξ ἄλλου ἀλφαβήτου γνωστοῦ τοῖς Ἑβραίοις.

§ 3. *Ὀνόματα τῶν γραμμάτων.* Τὸ Φοινικικὸν ἀλφάβητον συνίστατο ἐξ 22 γραμμάτων:

𐤀 aleph (=βοῦς).
𐤁 beth (οἶκος).
𐤂 gimel (κάμηλος).
𐤃 daleth (θύρα).
𐤄 he (θυρίς).
𐤅 vau (ἧλος).
𐤆 zajin (=?).
𐤇 cheth (φραγμός).
𐤈 teth (ὄφις?).
𐤉 yod (χείρ).

ϒ kaph (φοίνιξ).
Ⱡ lamed (βούκεντρον).
Ⱳ mem (ὕδωρ).
Ɣ nun (ἰχθύς).
ǂ samech (=?).
O ajin (ὄμμα).
Ↄ pe (στόμα).
Ϻ tsade (?)
Φ goph (πίθηκος;).
◁ resh (κεφαλή).
W shin (ὀδούς).
\+ tau (σταυρός).

Ἐκ τῶν ὀνομάτων δὲ aleph, beth κλπ. παρήχθησαν τὰ Ἑλληνικὰ τούτων ὀνόματα *ἄλφα*, *βῆτα*, *γάμμα* (γέμμα κατὰ τὸν Δημόκριτον), *δέλτα*, *εἶ*, *ζῆτα*, *ἦτα* (καὶ ἔπειτα *ἦτα* διὰ τοὺς Ἴωνας, ἰδὲ § 6), *θῆτα ἰῶτα* (τὸ *ἶ*, οὐχὶ τὸ ἰῶτα, ἐν Συλλ. Ἀττ. ἐπιγρ. Δ΄ 4321 τοῦ 340 π. Χ), *κάππα*, *λάμβδα* ἢ *λάβδα*, *μῶ* (κατὰ Δημόκριτον) καὶ *μῦ* (κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἀκολούθου), *νῦ*, *ξεῖ*, (κατὰ τὸ *πεῖ*, καὶ κατὰ τὰ νέα *φεῖ*, *χεῖ*, *ψεῖ*) καὶ *ξῦ* (κατὰ τὸ *μῦ*, *νῦ*, (ἡ μετονομασία τοῦ samech εἰς *ξεῖ* συνάπτεται μετὰ τῆς νεωτέρας, καθαρῶς Ἑλληνικῆς χρήσεως αὐτοῦ ὡς διπλοῦ, καθορισθείσης μετὰ τὸ φεῖ, χεῖ, ψεῖ καὶ κατ' αὐτά)· *οὖ*, (Πρβλ. Ἀθηναίου Ι΄ 453 d Καλλίου τοῦ Ἀθηναίου «ἐστ' *ἄλφα*, *βῆτα*, *γάμμα*, *δέλτα*, θεοῦ παρ' *εἶ*, *ζῆτ' ἦτα*, *θῆτ' ἰῶτα*, *κάππα*, *λάβδα*, *μῦ*, *νῦ*, *ξῦ*, τὸ *οὖ*, *πῖ*, *ῥῶ*, τὸ *σάν*, *ταῦ*, *ὖ παρόν*, *φῖ*, *χῖ* τε τῷ *ψῖ* εἰς τὸ ὦ. . . . . Καὶ *βῆτα ἄλφα βα*, *βῆτα εἶ βε*, *βῆτα ἦτα βη*, *βῆτα ἰῶτα βι*, *βῆτα οὖ βο*, *βῆτα ὖ βυ*, *βῆτα ὦ βῶ* . . . . *γάμμα ἄλφα*, *γάμμα εἶ*, *γάμμα ἦτα*, *γάμμα ἰῶτα*, *γάμμα οὖ*, *γάμμα ὦ* . .». Καὶ «ἄλφα μόνον, ὦ γυναῖκες, *εἶ* τε δεύτερον, μόνον λέγειν χρή; . . . *ἦτ'* ἄρα φήσει· τό τε τέταρτον αὖ μόνον *ἰῶτα*, πέμπτον *οὖ*, τό θ' ἕκτον *ὖ* λέγειν μόνον· τὸ λοίσθιον δὲ φώνησον τὸ . . *ὦ*»)· *πεῖ*, *ῥῶ*, *σίγμα* (ἀπὸ τοῦ samech - simcha - *σίγμα* κατὰ παρετυ-

μολογίαν πρὸς τὸ *σίζω*) καὶ *σὰν* παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν, (Ἡρόδ. Α 139 «Δωριεῖς μὲν *σὰν* καλέουσι, Ἴωνες δὲ σίγμα» καὶ Πινδ. Ἀποσπ. 47 τὸ *σὰν* κίβδαλον.) ἐκ τοῦ Σημιτικοῦ schin - schan *-σάν, ταῦ, ὗ*. Αἱ ὀνομασίαι δ' *ἒ ψιλὸν* καὶ *ὖ ψιλὸν* ἢ *ἐψιλὸν* καὶ *ὑψιλὸν* ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ἐκ παρανοήσεως καὶ πλημμελοῦς ἐκφωνήσεως κατὰ τοὺς Βυζαντιακοὺς χρόνους· ἐπειδὴ δηλ. τότε τὸ *ε* δὲν διεστέλλετο ἐν τῇ προφορᾷ ἀπὸ τοῦ *αι* καὶ τὸ *υ* ἀπὸ τοῦ *οι* (ἰδὲ Κεφάλ. Θ' καὶ Ι'), διὰ τοῦτο πρὸς διάκρισιν ὠνόμαζον τὸ *ε* καὶ *υ* ψιλόν, ἤτοι *ἒ, ὖ* γυμνόν, ἁπλοῦν, μόνον, οὐχὶ διπλοῦν ὅπως τὸ *ΑΙ* καὶ *ΟΙ*, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον τὸ *ι* ἄλλοτε ἐν τοῖς σχολείοις ἐλέγετο *jῶτα μοναχὴ* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Η*, ὅπερ καὶ διὰ πλειόνων γράφεται γραμμῶν καὶ *ἶ μεγάλο* κατὰ τὸ *ὦ μέγα* ἐκαλεῖτο· ἐπ' ἴσης μεταγενέστεραι εἶναι καὶ αἱ ἐπωνυμίαι *ὂ μικρὸν* καὶ *ὦ μέγα*, σχηματισθεῖσαι ἐν χρόνοις ὅτε ταῦτα δὲν διεστέλλοντο ἐν τῇ προφορᾷ κατὰ τὸ ποσόν.

§ 4. *Γενικὴ μεταρρύθμισις καὶ πλουτισμὸς τοῦ ἀλφαβήτου.* Ἐπειδὴ τὸ ἀλφάβητον οὗ χρῆσιν ἐποιοῦντο οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπενοήθη ὑπ' αὐτῶν ἐπίτηδες εἰς ἔκφρασιν τῶν φθόγγων τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης, δι' αὐτὸ δὲν ἦτο εὐθὺς ἐκ πρώτης ἀρχῆς κατάλληλον πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἔχρῃζε μεταρρυθμίσεως καὶ προσαρμογῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνικοὺς φθόγγους. Ἐπεβάλλετο δ' ἡ προσαρμογὴ αὕτη ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐπειδὴ οἱ μὲν Σημῖται ἔχοντες σχεδὸν πάσας τὰς ῥίζας τῶν λέξεων τρισυμφώνους (ἰδὲ Γλωσσικὴν Whitney σελ. 450 τῆς Ἑλλ. μεταφράσεως) ἠδύναντο νὰ περιορίζωνται εἰς δήλωσιν μόνων τῶν συμφώνων, νὰ παραλείπωσι δὲ τὰ φωνήεντα ἀδήλωτα, οἱ δ' Ἕλληνες ἔχοντες πολλὰς λέξεις καὶ συλλαβὰς ἄνευ συμφώνου, οἷον *ἠοῖαι, οἷοι, οἷα, ᾠὰ, ᾠά, εἴη, ἱείη* κλπ. δὲν ἠδύναντο ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς δήλωσιν μόνον τῶν συμφώνων. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ὁ Φοινικικὸς ἀλφάβητος ἔβριθε γραμμάτων σημαινόντων διαφόρους πνευματώδεις καὶ συριστικοὺς φθόγγους, ἀγνώστους ἢ τοὐλάχιστον οὐχὶ σφόδρα συχνοὺς καὶ σημαντικοὺς ἐν τοῖς Ἑλ-

λησιν, διὰ τοῦτο οὗτοι μετερρύθμισαν αὐτὸν συνῳδὰ ταῖς ἀνάγκαις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Εἶναι δὲ αἱ μεταρρυθμίσεις αὗται διτταί, ἤτοι α') γενικαί, πανελλήνιοι, β') μερικαί, κατὰ χώρας. Καὶ πανελλήνιοι μὲν εἶναι αἱ ἀκόλουθοι τέσσαρες, 1) τὰ γράμματα aleph, He, jod ajin (ꓘ, ∃, ⅄, o) μετερρύθμισαν οὕτως ὥστε νὰ δηλώσωσι τὰ καθαρὰ φωνήεντα Α, Ε, Ι. Ο, (διὰ τοῦ Ε καὶ Ο ἐδήλουν καὶ τὸ ĕ καὶ τὸ ε̄ καὶ τὸ ŏ καὶ τὸ ō, ὅπως καὶ διὰ τοῦ Α, Ι τά τε μακρὰ ᾱ, ῑ καὶ τὰ βραχέα ᾰ, ῐ).

2) τὸ σημεῖον Υ, ὅπερ ἐν τῇ Μωαβιτικῇ τοῦ Μέσα ἐπιγραφῇ ἔχει μορφὴν ὁμοίαν τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τελεῖ τὰ τοῦ **Faῦ,** ἤτοι τὰ τοῦ ἡμιφώνου u̯ (ὁμοίου τῷ Ἀγγλ. w), παρελήφθη εἰς παράστασιν τοῦ καθαροῦ φωνήεντος u, τῶν ἑτέρων τύπων ꟻ ∃, ὅθεν ℶ (ἐν Γόρτυνι), F καὶ Ϝ (ἐν Ἐλευθέρνᾳ καὶ Ὀάξῳ) ὁρισθέντων εἰς δήλωσιν τοῦ ἡμιφώνου u̯, ὅπως τὸ jod ἔχον ἐν τῷ Σημιτικῷ ἀλφαβήτῳ ἡμιφώνου i̯ δύναμιν παρελήφθη εἰς τὴν Ἑλληνικὴν εἰς παράστασιν τοῦ καθαροῦ φωνήεντος ι.

3) τὸ *Zajin* προφερόμενον ὅπως τὸ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ζ παρελήφθη εἰς δήλωσιν τοῦ διπλοῦ Ζ, ὠνομάσθη δὲ *ζῆτα,* πιθανῶς κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀκολουθούντων μετ' αὐτὸ γραμμάτων *ἦτα, θῆτα.* (Κατά τινας τὸ ὄνομα *ζῆτα* προῆλθεν ἐκ συγχύσεως τῶν δύο συριστικῶν, τοῦ *Zajin* καὶ τοῦ Tsade).

4) Διὰ τοῦ Teth ⊕ ἢ ⊙ παριστᾶτο ἐν ταῖς Σημιτικαῖς γλώσσαις καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πάντως κατ' ἀρχὰς κλειστὸς φθόγγος συνοδευόμενος ὑπὸ πνεύματος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν, διὸ καὶ ἐν Θήρᾳ εὑρίσκεται ἡνωμένον μετὰ τοῦ Η (ΘΗ)· ἔπειτα δ' ὅμως, ἐπειδὴ σὺν τῷ χρόνῳ τὸ πνεῦμα μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ στοιχείου συνεχωνεύοντο εἰς ἕνα ἁπλοῦν καὶ ἑνιαῖον φθόγγον, ἐφηρμόζετο δὲ ἡ ἀρχὴ καθ' ἣν ἁπλοῖ φθόγγοι δι' ἑνὸς σημείου ὤφειλον νὰ γράφωνται, τὸ Η παρελείφθη καὶ τὸ Θ μόνον ἐδήλου τὸν ἁπλοῦν δασὺν φθόγγον.

§ 5. *Χρόνος καὶ τόπος τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων.* Πότε, ποῦ καὶ ὑπὸ τίνος ἢ ὑπὸ τίνων ἐγένοντο αἱ μεταρρυθμίσεις

αὗται εἰς παράστασιν τῶν φωνηέντων Α, Ε, Ι, Ο καὶ τῶν συμφώνων Ζ, Θ καὶ ἡ εἰσαγωγὴ τοῦ Υ, εἶναι ἡμῖν ἄγνωστον, ἅτε ἐπέκεινα πάσης γραπτῆς παραδόσεως κειμένων. Πιθανὴ φαίνεται ἡ εἰκασία ὅτι ἐτελέσθησαν ἐν μιᾷ τινι χώρᾳ, ἴσως ἐν ἱερῷ τινι, καὶ ὅτι ἐντεῦθεν ἐξηπλώθησαν κατὰ μικρὸν πανταχοῦ, ὥστε οὐδαμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἢ τῶν ἀποικιῶν εὑρέθη μέχρι τοῦδε ἀλφάβητον στερούμενον τούτων. Τὸ ἀλφάβητον τοῦτο τοιουτοτρόπως μεταρρυθμισθὲν καὶ ἐξ εἴκοσι τριῶν γραμμάτων συνιστάμενον (22 Φοινικικῶν καὶ ἑνὸς Μωαβιτικοῦ, τοῦ Υ) ἐσώθη ἐν Κρήτῃ, Θήρᾳ καὶ Μήλῳ μέχρι τοῦ Ε΄ π. Χ. αἰῶνος.

§ 6. *Μερικαὶ κατὰ τόπους μεταρρυθμίσεις τοῦ ἀλφαβήτου.* Αἱ νεώτεραι κατὰ πόλεις μεταρρυθμίσεις εἶναι πάμπολλαι, διὸ καὶ ἡ ἀκριβὴς παρακολούθησις τούτων ἔργον οὐχὶ τῆς γραμματικῆς ἀλλὰ τῆς ἐπιγραφικῆς καθ' ἃ καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ πολυμόρφου κατὰ πόλεις γραμμάτων τινῶν, οἷον τοῦ Β ἢ ʙ, ὃ προῆλθε μὲν ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ 9 διττῶς ἀποκολπωθέντος χάριν διαστολῆς αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ϱ (Δ), ἀλλὰ καὶ ἄλλοι αὐτοῦ τύποι κατὰ διαφόρους χώρας ἀνεπτύχθησαν, λ. χ. ꝩ, ⊔⊓, Z, Ꝛ ἢ ᔕ κλπ.

Ὅπως δὲ ὁ αὐτὸς φθόγγος πολλαχῶς παριστᾶτο, οὕτω καὶ τἀνάπαλιν τὸ αὐτὸ γράμμα ἀλλοῖον ἀλλαχοῦ πολλάκις παρίστα φθόγγον, οἷον τὸ Β ἢ ʙ καθολικῶς ἐσήμαινε τὸ Β, ἀλλ' ἐν Κορίνθῳ καὶ Κερκύρᾳ τὸ ε, ε· τὸ C ἐσήμαινε τὸ Γ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐν Δήλῳ, Πάρῳ, Θάσῳ καὶ Κέῳ ἐσήμαινε τὸ Β καὶ ἐν Κρήτῃ τὸ Π· τὸ Γ δηλοῖ τὸ Γ ἐν Μιλήτῳ, Ῥόδῳ, Ἀττικῇ, Εὐβοίᾳ, Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ἀλλ' ἐν Δήλῳ καὶ Πάρῳ τὸ Λ· τὸ ⊢ ἐν Ἠλείᾳ, Σικυῶνι, Ἀττικῇ καὶ Ἰταλίᾳ τὸ δασὺ πνεῦμα, ἀλλὰ ἐν Ῥόδῳ τὸ Λ κλπ. (Πρβλ. τοὺς ἀπειροπληθεῖς δύναταί τις εἰπεῖν τύπους οὓς κατὰ διαφόρους χρόνους καὶ τόπους τὸ ἁπλούστατον κατ' ἀρχὰς σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἔσχε μέχρι σήμερον).

Διὰ τῶν νεωτέρων μερικῶν τούτων κατὰ τόπους μεταρρυ-

θμίσεων τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον διαιρεῖται εἰς τάξεις ἢ κατηγορίας. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι πλὴν τοῦ ἤδη μνημονευθέντος zajin (=*ζῆτα*) τὰ λοιπὰ τρία συριστικὰ τῶν Σημιτῶν, ἤτοι τὸ Samech ‡, τὸ Tsade ʍ (ἰσχυρὸν ἐν τῷ ἐνδοτάτῳ στόματι σχηματιζόμενον ṣ) καὶ τὸ schin W (ch) διέθηκαν ἄλλοι ἄλλως παραλιπόντες κατὰ μικρὸν τὴν ἀκριβῆ δήλωσιν καὶ διάκρισιν τοῦ ἐμφατικοῦ *σσ* καὶ τὴν τοῦ καθαροῦ ὀδοντικοῦ *σ* ἀπὸ τοῦ ṣ, ὅπως ἐν τῷ Σημιτικῷ ἀλφαβήτῳ παριστῶντο. Ἐντεῦθεν τὸ samech ‡ τηρῆσαν τὴν ἐν τῷ ἀλφαβήτῳ θέσιν αὐτοῦ μετὰ τὸ *νῦ* καὶ τὸ ἀρχαῖον σχῆμα ἔλαβεν ἐν τῇ δυτικῇ Ἀργολίδι, Φλειοῦντι, Κορίνθῳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς, καὶ ἐν τοῖς Ἴωσι τῆς Ἰωνίας τὴν δύναμιν τοῦ ἡμετέρου *ξ*, οἱ δ' ἄλλοι Ἕλληνες ἠγνόουν αὐτὸ πρὸ τῆς παραλαβῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου, μετεχειρίζοντο δὲ ἀντ' αὐτοῦ ἢ τὸ ΚΣ ἢ τὸ ΧΣ, ὅπως λ. χ. οἱ Ἀττικοί, οἱ Κυκλάδιοι, οἱ Βοιωτοί, οἱ Θεσσαλοὶ κλπ. Ἔπειτα ἄλλοι μέν, λ. χ. οἱ Κρῆτες, οἱ Θηραῖοι, οἱ Μήλιοι, οἱ Ἀργεῖοι καὶ Κορίνθιοι μετὰ τῶν ἀποίκων αὐτῶν, οἱ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ καὶ ταῖς ἀποικίαις ἐν Σικελίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ Ἀχαιοί, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Φωκεῖς μετεχειρίσαντο τὸ ἐμφατικὸν Tsade εἰς παράστασιν τοῦ φθόγγου *σ*, οἱ δὲ λοιποὶ τὸ schin ὀνομασθὲν ὑπὸ τῶν Δωριέων *σάν*, ὑπὸ δὲ τῶν λοιπῶν *σίγμα* (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 153). (Κατ' ἄλλους ἐν μὲν ταῖς χώραις τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ἐν Εὐβοίᾳ, ἐν ταῖς Κυκλάσιν, ἐν τῇ Ἀττικῇ, Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ παρελήφθη οὐχὶ τὸ schin ἀλλὰ τὸ Tsade μετὰ τοῦ ἐπὶ Ἑβραϊκῶν νομισμάτων τύπου αὐτοῦ ᛋ, ὃ ἐν τῇ ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ γραφῇ ὤφειλε νὰ λάβῃ τὸ σχῆμα *N*).

Παρὰ τὸ ᛕ ἢ Κ (kaph κάππα) ὑπῆρχε τὸ φ ἢ ᛘ (goph, κόππα) προφερόμενον πρὸ τοῦ *υ* καὶ *ο* (καὶ ἂν μεταξὺ τοῦ ϙ καὶ τοῦ *ο, υ* ὑπῆρχεν Η ἢ *λ, ϱ, ν*), λ. χ. *ϙύκνος, Λοϙϱός, ϙλυτώ, ἐπευϙΗόμενος, ΘΗαϱύμαϙΗος*. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο μὲν ἡ διαφορὰ τοῦ goph καὶ kaph δὲν ἦτο ἐν Ἑλλάδι, ὡς φαίνεται, μεγάλη ἢ τοὐλάχιστον δὲν ἦτο σημαντική, ὅπως ἐν ταῖς Σημιτικαῖς γλώσ-

σαις ὅπου τὸ πᾶν τὰ σύμφωνα, καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἔτι μᾶλλον ἴσως ἠλαττοῦτο, τοῦτο δὲ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ, ἔνθα τὸ Φ (*φεῖ*) ἀνεφάνη, συνεχέετο πρὸς αὐτό, διὰ ταῦτα ἡ χρῆσις τοῦ ϙ ἤρξατο πολλαχοῦ νὰ κρίνηται περιττή, ἐντεῦθεν εὑρίσκομεν μὲν αὐτὸ ἐν τοῖς ἐπιχωρίοις ἀλφαβήτοις ἐν Σάμῳ, Ῥόδῳ, Θήρᾳ καὶ τῇ ἀποικίᾳ αὐτῆς Κυρήνῃ, ἐν Πάρῳ, ἐν Ἀττικῇ, Κορίνθῳ καί τισιν ἀποικίαις αὐτῆς, ἐν Βοιωτίᾳ, Λοκρίδι καὶ ἐν ταῖς ἐν Ἰταλίᾳ ἀποικίαις τῶν Λακεδαιμονίων καὶ Ἀχαιῶν, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ἰωνικοῦ Ἀλφαβήτου τὸ ϙ ἐξεβλήθη ἐκ τῆς χρήσεως, παρέμεινε δ' ἁπλῶς ὡς *ἐπίσημον*.

Τὰ χειλικὰ καὶ ὑπερωϊκὰ δασέα *φ*, *χ* παριστῶντο ἐν Κρήτῃ διὰ τῶν ψιλῶν Κ, Π (*κρέματα, πυλά*) παραμελουμένης τῆς παραστάσεως τοῦ μετὰ τὰ κλειστὰ σύμφωνα ἐκπεμπομένου πνεύματος· ἐπειδὴ δὲ τὸ ὀδοντικὸν δασὺ παρεστάθη διὰ τοῦ Θ καὶ ΘΗ, ἐκρίθη καλόν, ἵνα καὶ ταῦτα παρασταθῶσιν ἀκριβέστερον, ἤτοι διὰ τῆς προσθήκης τοῦ Η εἰς τὰ ψιλὰ ταῦτα, τ. ἔ. διὰ τῶν γραμμάτων ΚΗ, ΠΗ (οὕτως ἐν τοῖς παλαιοτάτοις ἀλφαβήτοις τῆς Θήρας καὶ Μήλου καὶ ἀλλαχοῦ). Ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν εἰς παράστασιν τοῦ ὀδοντικοῦ δασέος Θ ταχέως ἓν μόνον ἁπλοῦν καθωρίσθη σημεῖον, τὸ Θ, ἐπεζητήθη καὶ ἡ τοῦ χειλικοῦ καὶ ὑπερωϊκοῦ δασέος παράστασις δι' ἑνὸς μόνου γράμματος, ἐντεῦθεν ἀντὶ τοῦ ΠΗ ἐξηυρέθη τὸ Φ, ἀνθ' οὗ καὶ ΦΗ εὑρίσκεται, καὶ ἀντὶ τοῦ ΚΗ τὸ Χ ἢ ᛘ, Ψ ἐν Εὐβοίᾳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς, ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. (Σημειωτέον δ' ὅτι ἂν νέα ὅλως ἐπινόησις εἶναι τὰ στοιχεῖα ταῦτα Φ καὶ Χ (ἢ Ψ) ἢ ἂν μᾶλλον τροποποιήσεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον αὐθαίρετοι ἄλλων προϋπαρχόντων, ὅπως ἤδη πολλοὶ ᾔκασαν, δὲν δύναται ν' ἀποδειχθῇ μετὰ βεβαιότητος δι' ἔλλειψιν μεταβατικῶν μορφῶν. Τοσοῦτο μόνον φαίνεται ἀναντίλεκτον, ὅτι ταῦτα ἦλθον εἰς χρῆσιν πρὸ τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος, διότι τὸ Ω, ὃ πάντως τούτου ἕνεκα ἐτοποθετήθη ἐν τέλει τοῦ ἀλφαβήτου, διότι ἐξηυρέθη

τελευταῖον, ἀναγινώσκεται ἐν ταῖς Ἰωνικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς 7ης ἑκατονταετηρίδος).

Καθ' ὃν δὲ τρόπον τὸ ὀδοντικὸν διπλοῦν ἀρχαιόθεν ἐδηλώθη διά τοῦ *zajin*, Z, καὶ τὸ οὐρανικὸν διπλοῦν βραδύτερον παρεστάθη πολλαχοῦ διὰ τοῦ sameeh ǂ, οὕτως ἐγένετο αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη τῆς δι' ἑνὸς μόνου σημείου παραστάσεως καὶ τοῦ χειλικοῦ διπλοῦ, ἐντεῦθεν ἐσχηματίσθη ἐν Ἰωνίᾳ τὸ Ψ, ὅθεν διεδόθη εἰς τοὺς λοιποὺς παρὰ τὴν δυτικὴν Μικρὰν Ἀσίαν Ἕλληνας, ὅθεν εἰς Παμφυλίαν, Κόρινθον καὶ ἀλλαχοῦ. Οἱ δὲ λοιποὶ ἐξηκολούθουν παριστῶντες τὸν φθόγγον τοῦτον διὰ τοῦ ΠΣ ἢ ΦΣ ὅπως λ. χ. ἐποίουν οἱ Ἀττικοί, οἱ Εὐβοεῖς, οἱ Κορίνθιοι, οἱ Ἀρκάδες κλπ.

Ἐπειδὴ τὸ Η (Hēth) ἀποβληθέντος τοῦ ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων δασέος πνεύματος ἐν Ἰωνίᾳ ἐξεφωνεῖτο ἁπλῶς *ἦτα* ἀντὶ Hētha-*ἦτα*, τὸ σημεῖον Η κατέστη δηλωτικὸν οὐχὶ πλέον τοῦ ἀνυπάρκτου δασέος, ἀλλὰ τοῦ ὑπολειφθέντος καὶ ἐκφωνουμένου μακροῦ ē· καὶ ἐπειδὴ πρὸς τούτοις τὸ μακρὸν τοῦτο ē διεκρίνετο τοῦ βραχέος οὐ μόνον κατὰ τὸ ποσὸν ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ κατὰ τὸ ποιόν, (ἰδὲ κατωτέρω τὸ κεφάλαιον περὶ προφορᾶς), ἐκρίθη πρὸ τοῦ 6ου αἰῶνος ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἀναγκαῖον, ἵνα τὸ σημεῖον Η καθορισθῇ εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ τούτου ē, ἤτοι Η=ē, ὅπως τὸ *ἄλφα, ἰῶτα, λάμβδα* κλπ. ἦν παραστατικὸν τοῦ ἐν ἀρχῇ ἐκφωνουμένου φθόγγου *α, ι, λ* κλπ.

Ἐκ τῆς Ἰωνίας μετεδόθη τὸ Η τοῦτο εἰς τὰς παρακειμένας Δωρικὰς νήσους καὶ εἰς τὰς Κυκλάδας. Ἐν τοῖς ἄλλοις δ' ἐπιχωρίοις ἀλφαβήτοις τὸ Η ἐδήλου τὸ δασὺ πνεῦμα. (Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ εἰς παράστασιν τοῦ ἑ ἤτοι τοῦ Ηε παρελαμβάνετο ἐνίοτε τὸ Η, ἤτοι *Ηρσαῖος=Ηερσαῖος, ΛΗοντι=ΛΗεοντι*). Ἡ διαστολὴ δ' αὕτη τοῦ μακροῦ καὶ βραχέος e συνεπηγάγετο ὡσαύτως ἐν Ἰωνίᾳ κατὰ μικρὸν καὶ τοῦ μακροῦ ō ἀπὸ τοῦ βραχέος ŏ τὴν διάκρισιν, ἐπειδὴ καὶ ταῦτα διέφερον ὁμοίως πρότερον ἤδη οὐ μόνον κατὰ ποσὸν ἀλλὰ καὶ κατὰ ποιόν. Ἐντεῦθεν οἱ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ ἀφέντες κατὰ πρῶτον τὸν κύκλον τοῦ Ο κάτωθεν

ἀνοικτὸν ∩, εἵλκυσαν ἔπειτα ὀλίγον τὰ τῆς συγκλινούσης καμπύλης ἄκρα πρὸς τὰ ἔξω Ω καὶ οὕτως ἀντιδιέστειλαν αὐτὸ τοῦ Ο. (Ἐν Πάρῳ, τῇ ἀποικίᾳ αὐτῆς Θάσῳ καὶ ἐν Σίφνῳ ἐγένετο ἐπί τινα χρόνον χρῆσις τοῦ Ω εἰς δήλωσιν τοῦ βραχέος ο, τοῦ δὲ Ο εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ φθόγγου ō, οἷον *Δόριῃ* ξένοι, καὶ *Κώρη, ωὐ ωὔτε* = Κόρη, οὐ, οὔτε κλπ.).

Διὰ τῆς προσθήκης τῶν νεωτέρων στοιχείων Φ, Χ, Ψ καὶ Ω εἰς τὸ τέλος συνεπληρώθη τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον κατὰ πρῶτον ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμφανίζεται δὲ οὕτω τέλειον ἐν αὐτῷ τῷ αἰῶνι τῶν πρώτων Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, ἤτοι ἐν τῷ ἑβδόμῳ π. Χ. Ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου διετηρήθησαν τὰ στοιχεῖα Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν ⵘ Ο Π Ρ Σ Τ Υ (=20), ἔτι δὲ παρὰ πολλοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ μακρὸν τὸ F καὶ τὸ ϙ, ἀπεβλήθη δὲ τὸ Tsade καὶ ἐτροποποιήθη ἡ δύναμις τοῦ Samech ⵘ εἰς παράστασιν τοῦ διπλοῦ κσ-ξ. Νέα δὲ προσετέθησαν τὰ μετὰ τὸ Υ τέσσαρα, Φ, Χ, Ψ, Ω.

§ 7. *Ἄλλαι τινὲς μεταρρυθμίσεις τοῦ ἀλφαβήτου.* Ἐπειδὴ ἐν μὲν τῇ Ἰωνίᾳ ἀπὸ τοῦ ἕκτου αἰῶνος, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ πέμπτου αἱ ἀρχαῖαι Ἰαπετικαὶ δίφθογγοι *ει, ου* ἐν τοῖς *εἶμι, λείπω, πείθω, βοῦς, σπουδή, ἀκόλουθος* κλπ. εἶχον καταστῆ ἁπλοῖ φθόγγοι, ē (κλειστὸν ē), ū, διὰ τοῦτο τὰ σημεῖα ταῦτα, ΕΙ, ΟΥ, τὰ παραστατικὰ τῶν ἁπλῶν φθόγγων τούτων ē, ū παρελήφθησαν εἰς δήλωσιν παντὸς τοιούτου φθόγγου, ἀδιάφορον πόθεν οὗτος εἶχε τὴν ἀρχήν, ἤρκει ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἐκφώνησιν ἦν ὅμοιος τοῖς ē, ū τούτοις. Ἐντεῦθεν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὸ ἐξ ἀντεκτάσεως ἢ συναιρέσεως προελθὸν ē, ū γράφεται πολλάκις διὰ τοῦ ΕΙ, ΟΥ, οἷον *κτείς, εἰς, τεθείς, εἰμί, τρεῖς, παχεῖς, Λητοῦς, Περικλέους, διδοὺς* κττ., ὅπως καὶ *βοῦς, σπουδή, ἀλήθεια* κττ. [1]) (Ὅμοιόν τι συνέβη καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ

[1]) Πολλαχοῦ παρατηρεῖται ὅτι οὐχὶ τὸ *ο* καὶ *υ*, οὐδὲ τὸ *ε* καὶ *η* διέστειλαν πρῶτον, ἀλλὰ τὸ *ε* καὶ *ει* (ē), τὸ *ο* καὶ *ου*· τοῦτο συνέβη ἐν Κερκύρᾳ, Οἰανθείᾳ καὶ Ναυπάκτῳ,

Ἑλληνικῇ, ἔνθα κατὰ τὸ *καλλι̯ά, μαλλι̯ά, λαλι̯ά, (ὁ)μιλι̯ά, κτένι̯α, ἀρνι̯ά, παννι̯ὰ* κττ. γράφομεν καὶ *ἐλι̯ά, μηλι̯ά, ἐννι̯ά, νι̯ός, νι̯ὰ* κλπ., ἐπειδὴ δηλ. τὸ ὑγρὸν ἢ ἑτερόρροπον οὕτως, ὡς *λι̯, νι̯,* ἐμάθομεν νὰ παριστῶμεν, νῦν γράφομεν *λι̯, νι̯* πανταχοῦ ὅπου τούτους τοὺς φθόγγους ἀκούομεν, οἷον *μπάνι̯α, μποτίλι̯α* κττ.). Οὐχὶ ἄρα σκέψις ἰδιαιτέρα, ἐπίτηδες γενομένη συνῆψε τῷ Ο τὸ Υ ἢ τὸ Ι τῷ Ε εἰς ἀπαρτισμὸν τῶν σημείων ΕΙ, ΟΥ πρὸς ἔκφρασιν τῶν νέων φθόγγων. Πρβλ. Γλωσσολ. Μελετ. Α' σελ. 548. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἐξετείνετο ἡ χρῆσις τῶν σημείων ΟΥ εἰς παράστασιν τῆς πρότερον διὰ τοῦ Ο μόνου γραφομένης νόθου διφθόγγου, ἐγίνετο ἐνίοτε καὶ ἡ ἐναντία χρῆσις, ἤτοι ἐλήφθη καὶ μόνον τὸ Ο εἰς παράστασιν τῆς πρότερον διὰ τοῦ Ο Υ δηλουμένης τελείας διφθόγγου ΟΥ, ὥστε ἐγράφη καὶ *τότον*=τούτων, *βοκολέοντι* κλπ. ἐν Ἀττικῇ, Χίῳ καὶ Ῥόδῳ [1]).

§ 8. *Κατηγορίαι τοῦ ἀλφαβήτου κατὰ χώρας*. Αἱ νεώτεραι αὗται τροποποιήσεις καὶ συμπληρώσεις τοῦ ἀλφαβήτου α') ὡς

ἔτι δὲ ἐν Ἀττικῇ, Κορινθίᾳ κλπ., καὶ συνᾴδει πρὸς τὴν διισχύρισιν ὅτι οὐχὶ τὰ κατὰ ποσὸν διάφορα, τὰ μακρὰ τῶν βραχέων (πρβλ. ᾰ, ῐ, ῠ, ᾱ, ῑ, ῡ), ἀλλὰ τὰ κατὰ *ποιὸν* διάφορα ἐσκόπουν διὰ τῶν μεταρρυθμίσεων τούτων νὰ διαστείλωσιν.

[1]) Τῶν συμπληρώσεων τούτων γνῶσιν εἶχε καὶ ἡ παράδοσις τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν, εἰ καὶ πολλαχῶς πλημμελῆ· πρβλ. Βεκκ. Ἀνεκδ. 780, 6 «Δεῖ δὲ προειδέναι καὶ τοῦτο, ὅτι πάλαι οὐκ ἦν τὰ εἴκοσι τέσσαρα γράμματα, ἀλλὰ ἑκκαίδεκα· οὐκ ἦν τὰ τρία λεγόμενα διπλᾶ *ζ, ξ, ψ*, τὰ τρία δασέα *ϑ, φ, χ*, τὰ δύο μακρὰ *η* καὶ *ω*». (Ἀλλὰ τὸ **I**, ◠, H, 丰 ἦσαν Σημιτικά, ὅτι δὲ καὶ τὸ ϙ καὶ τὸ **Tsade** παρελήφθησαν ἐκ τοῦ Σημιτικοῦ ἀλφαβήτου, ἠγνόει ὁ Γραμματικός, ἐπεξέτεινε δὲ τὴν παλαιὰν παράδοσιν περὶ τοῦ **Φ Χ** καὶ ἐπὶ τὸ Θ, τὴν περὶ τοῦ ψ ἐπὶ τὸ Ζ καὶ Ξ, καὶ τὴν περὶ τοῦ **Ω** ἐπὶ τὸ Η.). Καὶ 781, 2 «Σιμωνίδου τοῦ Κείου εὕρεμα τὰ δύο μακρά, τὸ *η* καὶ τὸ *ω* καὶ τὰ δύο διπλᾶ τὸ ξ καὶ τὸ ψ.» (Περὶ τοῦ Ζ οὐδὲν λέγει ὁ Γραμματικός, διότι πάντως ἡ περὶ αὐτοῦ παράδοσις διέφερε τῆς περὶ τῶν ἄλλων δύο. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ μὲν Σιμωνίδης ἔζησεν ἀπὸ τοῦ 556-468 π. Χ., τὸ δὲ **Η** εὑρίσκεται ἐν ἐπιγραφῇ μισθοφόρων Ἑλλήνων ἐν Αἰγύπτῳ (**Cauer 174**) περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἕκτου αἰῶνος γεγραμμένη καὶ τὸ **Ω** ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ναυκράτεως τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων). Καὶ 781, 27. «Οἱ μὲν Προμηθέα λέγουσι τούτων εὑρετὴν (τῶν γραμμάτων), ἄλλοι δὲ Φοίνικα τὸν τοῦ Ἀχιλλέως παιδαγωγόν, ἄλλοι τὸν Μιλήσιον Κάδμον, ἄλλοι τὴν Ἀθηνᾶν, ἄλλοι δὲ ἐξ οὐρανοῦ ἐρρῖφθαι τοῖς ἀνθρώποις πρὸς ὠφέλειαν. Εὕρηται δὲ οὐχ ὑφ' ἑνὸς ἅπαντα· ὕστερον γὰρ ἐπενοήθησαν τὰ δασέα καὶ τὰ διπλᾶ».

πρὸς τὰ συριστικὰ (samech, Tsade, schin) καὶ β') ὡς πρὸς τὰ δασέα φ, χ καὶ τὰ διπλᾶ ξ, ψ, ἅτε οὐχ ὁμοιομόρφως πανταχοῦ γενόμεναι, λαμβάνονται ὡς βάσις διαιρέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου κατὰ τόπους ἢ πόλεις καὶ χρόνους. Παλαιοτέραν διαίρεσιν ἐμφαίνει ἡ τῶν συριστικῶν διάθεσις, νεωτέραν δὲ (ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος) ἡ τῶν δασέων καὶ τῶν διπλῶν.

Ὡς πρὸς δὲ τὰ δασέα φ, χ καὶ τὰ διπλᾶ ξ, ψ τὸ ἀλφάβητον διαιρεῖται:

Α') εἰς τὸ τῆς Κρήτης, Μήλου καὶ Θήρας, ἐν ᾧ οὔτε τὰ δασέα χ, φ οὔτε τὰ διπλᾶ ξ, ψ ὑπάρχουσιν (οὔτε η οὔτε ω). (Σημειωτέον δ' ὅτι, καθ' ὃν τρόπον ἐπὶ πανελληνίων ὡς εἰπεῖν ἀναθημάτων δὲν ἐποιοῦντο οἱ Ἕλληνες πάντοτε χρῆσιν τῶν ἰδίων διαλέκτων ἀλλὰ διεθνοῦς τινος ὡς εἰπεῖν γλώσσης, οὕτω καὶ προκειμένου περὶ μνημείων εἰς πανελλήνιον θέαν ἐκτιθεμένων δὲν ἐγίνετο πάντοτε χρῆσις τοῦ τοπικοῦ καὶ δὴ τοῖς ἄλλοθεν δυσχεροῦς εἰς ἀνάγνωσιν ἀλφαβήτου, ἀλλὰ καθολικωτέρου τινός. Οὕτω λ. χ. οἱ Μήλιοι ἐπὶ τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀναθημάτων μετεχειρίσαντο οὐχὶ τὸ ἴδιον ἀλφάβητον, ἀλλὰ τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ εὔχρηστον. Ὁμοίως φαίνεται ὅτι ὀφείλει νὰ ἑρμηνευθῇ καὶ ἡ ἐμφάνισις τοῦ φ καὶ χ ἐπὶ Κρητικῶν νομισμάτων (*Χερσονασίον, Φαιστίον*) πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου· ἠπίσταντο ἄρα καὶ πρότερον αὐτὰ καὶ οὐκ ἐγένετο αἰφνιδία ἡ εἰσαγωγὴ αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ μακρὸν ἀντείχοντο τοῦ παλαιοῦ ἐπιχωρίου ἀλφαβήτου).

Β') εἰς τὸ ἑῷον, ὅπερ ὑποδιαιρεῖται α') εἰς τὸ βόρειον, περιλαμβάνον τὰς Κυκλάδας (πλὴν Μήλου καὶ Θήρας), τὴν Θάσον (ἀποικίαν τῆς Πάρου), τὴν Σαμοθράκην, Θράκην, Μακεδονίαν, Ἀττικήν, Σαλαμῖνα καὶ Αἴγιναν καὶ ἐμφαῖνον τὸ πρῶτον στάδιον τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ Ἑλλ. ἀλφαβήτου, τ. ἔ. τὸ Φ καὶ Χ (ἢ +), ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ Ξ καὶ Ψ, ἀνθ' ὧν ΧΣ καὶ ΦΣ μεταχειρίζονται· β') εἰς μεσημβρινὸν περιλαμβάνον τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τὰς παρακειμένας νήσους, ἔπειτα δι' Ἀμοργοῦ καὶ Μήλου (ἐν ᾗ καὶ τὸ νεώτερον ἀλφάβητον) εἰς Μέγαρα, Κό-

ρινθον, Ἀργολίδα καὶ τὰς ἀποικίας τῆς Κορίνθου Λευκάδα, Κέρκυραν καὶ μέρος τῆς Σικελίας (Συρακούσας, Ἀκράγαντα, Γέλαν, Ἄκρας, Σελινοῦντα), καὶ ἐμφαῖνον τὸ β' στάδιον τῆς συμπληρώσεως τοῦ ἀλφαβήτου, ἤτοι τὰ Φ, Χ, (ἢ +) καὶ τὸ Ψ (ἢ ψ) καὶ τὸ Ξ.

Γ') εἰς τὸ δυτικόν, περιλαμβάνον τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς ἀποικίας αὐτῆς ἐν τῇ Σικελίᾳ καθ' ἃ καὶ πᾶσαν τὴν Σικελίαν (πλὴν τῶν ἀνωτέρω μνημονευθεισῶν πόλεων) καὶ Ἰταλίαν καὶ στερούμενον τοῦ samech, ǂ, ἔχον δὲ τὸ Φ, Χ (+), ↓ ἢ ψ, ἀλλὰ τὸ μὲν τὸ Χ=ξ τὸ δὲ ↓=χ.

§ 9. *Ἐπικράτησις τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.* Ἡ κατὰ τὰ εἰρημένα παραχθεῖσα μεγάλη κατὰ πόλεις ποικιλία τοῦ Ἑλλ. ἀλφαβήτου ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Ε' αἰῶνος ἐκλείπουσα, εἰσαγομένης κατὰ μικρὸν τῆς χρήσεως τοῦ ἐν Ἰωνίᾳ (πιθανῶς ἐν Μιλήτῳ) τελειοποιηθέντος ἀλφαβήτου, ὅπερ πρὸ τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος ἦν τελείως κατηρτισμένον, ἐπειδὴ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Μιλήτου τοῦ 7ου αἰῶνος παρέχουσι τὸ Ω, αἱ δὲ Δωρικαὶ τοῦ Abu Simel τὰ σύμφωνα *φ, χ, ξ, ψ*. Εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσήχθη μικρὸν μετὰ τὰ Μηδικά, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐγένοντο ἡγεμόνες τῶν Ἰώνων, καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐγίνετο χρῆσις τοῦ ἀλφαβήτου τούτου ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἰδιωτῶν πρὸ πάντων ἐν φιλολογικοῖς ἔργοις,[1]) ἀπὸ δὲ τῶν μέσων τοῦ ε' αἰῶνος καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς γράμμασι τῆς πόλεως οὐχὶ σπανίως, ἐπὶ δὲ τοῦ ἄρχοντος Εὐκλείδου (403 π. Χ.) ὡρίσθη διὰ νόμου, ἵνα τούτου γίνηται χρῆσις καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις τῆς πόλεως γράμμασι καὶ ἐν τοῖς σχολείοις. Οὕτω δὲ κυρωθὲν διεδόθη μὲν κατὰ μικρὸν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, παρέμεινε δὲ μέχρι σήμερον. (Σημειωτέον δ' ὅμως

[1]) Εὐριπίδου Ἀποσπ. 385 (Ἀθηναίου Χ 454 Β) «ἐγὼ πέφυκα γραμμάτων μὲν οὐκ ἴδρις, μορφὰς δὲ λέξω καὶ σαφῆ τεκμήρια· κύκλος τις ὡς τόρνοισιν ἐκμετρούμενος, οὗτος δ' ἔχει σημεῖον ἐν μέσῳ σαφές· *Τὸ δεύτερον δὲ πρῶτα μὲν γραμμαὶ δύο, ταύτας διείργει δ' ἐν μέσαις ἄλλη μία...*» Διὰ τούτων περιγράφονται σαφέστατα τὰ γράμματα Θ καὶ Η.

ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἐξηκολούθει γραφόμενον καὶ τὸ παλαιότερον ἀλφάβητον παρὰ τὸ νεώτερον. Οὕτω λ. χ. εἰ καὶ παλαιόθεν ἤρξατο ἡ χρῆσις τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ὅμως ἐν ἐπιγραφῇ Ἀττικῇ τοῦ 350 π. Χ. (Συλλογῇ Ἀττ. ἐπιγρ. Δ' 4321, 3-4) ἀναγινώσκεται «τὸ δὲ πέμπτον τῶν φωνηέντων τὸ Υ», δι' οὗ δηλοῦται ὅτι καὶ τότε ἔτι δὲν εἶχε κατισχύσει ἡ χρῆσις τοῦ Η καὶ Ω. Καὶ τοῦτο ἦν φυσικόν, ἀφοῦ ἡ πόλις σχολεῖα ἐπίσημα δὲν εἶχε καὶ τὸ πᾶν κατελείπετο τοῖς ἰδιώταις, ἐντεῦθεν συνέβαινε ἄλλοι μὲν τούτων νὰ εἶναι προοδευτικοί, ἄλλοι δὲ συντηρητικοί. Πρόσθες ὅτι πιθανώτατα καὶ τὰ ἀναγινωσκόμενα ἐν τοῖς σχολείοις βιβλία οὐχ ἁπλῶς ἦσαν γεγραμμένα).

§ 10. *Σημασία τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.* Διὰ τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἐδηλώθη ἀκριβέστερον ἡ διάφορος προσῳδία δύο μακρῶν καὶ δύο βραχέων φωνηέντων ĕ-ē, ŏ-ō, ἡ πρότερον ἀδήλωτος καταλειπομένη· ὅτι δ' ὅμως καὶ πρότερον σαφῶς διεστέλλετο κατὰ τὴν ἐκφώνησιν καὶ οὐδεμία περὶ τὴν οὐσίαν, ἤτοι τὴν ἀληθῆ προσῳδίαν, ἀλλὰ μόνον περὶ τὴν γραφὴν ἢ παράστασιν τῶν φωνηέντων ἐπεγένετο μεταβολὴ ἐν τῇ γλώσσῃ διὰ τῆς χρήσεως τοῦ *η* καὶ *ω*, τοῦτο διδασκόμεθα τὸ μὲν ὑπὸ τῆς χρήσεως τῶν πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τούτων καὶ μετ' αὐτὴν ποιητῶν ἀείποτε ἐν πᾶσι συμφωνούντων, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς μετέπειτα Ἑλληνικῆς γλώσσης μέχρι σήμερον διαστελλούσης τὸ *ο* καὶ *ω* τοῦ *ου* καὶ τὸ *ε* τοῦ *ει* καὶ τοῦ *η*. Διότι δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶναι τυχαῖον, α') ὅτι μόνον ἐν ἐκείναις ταῖς συλλαβαῖς λαμβάνουσιν οἱ πρὸ τῆς χρήσεως τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου γράψαντες ποιηταὶ τὸ Ε καὶ τὸ Ο φύσει μακρὸν ἐν τῇ ποιήσει, ἐν αἷς οἱ μετέπειτα γράφουσι μακρὸν φωνῆεν *η*, *ω* ἢ νόθον δίφθογγον *ει*, *ου*, καὶ β') ὅτι ἐν πάσῃ συλλαβῇ, ἐν ᾗ ἐκεῖνοι παρελάμβανον τὸ Ε ὡς φύσει μακρὸν (*ει* ἢ *η*), ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν σήμερον i, τοὐναντίον δὲ ἐν πάσῃ συλλαβῇ ἐν ᾗ παρελάμβανον αὐτὸ φύσει βραχύ, ἡμεῖς ἀπαγγέλλομεν σήμερον ε, πρβλ. *σε̄μα - σῆμα, κεκλε̄σομαι - κεκλήσομαι, μνε̄μα - μνῆμα, ἀρχε̄ς - ἀρχῆς, ἐμὶ - εἰμὶ εἶμαι*, κλπ. καὶ γ')

ὅτι ἐν πάσῃ συλλαβῇ ἐν ᾗ ἐκεῖνοι εἶχον τὸ *ο* ἐπὶ τοῦ *u*, ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν σήμερον *u*, διαστέλλοντες οὕτως αὐτὸ τῶν ἄλλων *ο*, ἤτοι τοῦ *ο* καὶ *ω*, πρβλ. *δηλοῦμεν, λόγου*, ἀλλὰ *λόγον, λόγων*.

Πρόσθες τούτοις α΄) ὅτι οὐδεὶς βλέπει, διατί ἔμελλον νὰ παραλάβωσι δύο σημεῖα, Η καὶ ΕΙ, εἰς παράστασιν τοῦ πρότερον διὰ τοῦ Ε μόνου γραφομένου μακροῦ ε̄, καὶ δύο σημεῖα Ω καὶ ΟΥ εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ ō, ἂν μὴ ὑπῆρχε διάφορος τούτων ἐκφώνησις, ἥτις σῴζεται καὶ σήμερον ἔτι· πρβλ. *ἔδōκεν, πάσχō, Αἴσōπος* ἀλλὰ *Φανοδίκō, Προκοννησίō, γάμō* κλπ. Καὶ β΄) ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ μεταχαρακτηρισμοῦ οἱ ἄνθρωποι εἶχον προφορικὴν παράδοσιν τούτων ζῶσαν καὶ ἰσχυρὰν καὶ τέλος γ΄) ὅτι ἡ παραβολὴ πρὸς τὰς ἀδελφὰς γλώσσας διδάσκει ὅτι ἀληθῶς *ω* ἔγραψαν ὅπου ἀρχαιόθεν ἦν ō, τοὐναντίον δὲ ὁ ὅπου ἀρχαιόθεν ο, καὶ *ου* ὅπου ἐκ τοῦ *ο* κατ' ἀντέκτασιν ἢ συναίρεσιν προῆλθεν ὁ φθόγγος u. Ὁμοίως ἔγραψαν *η* ὅπου ἀρχαιόθεν ἦν ē, *ε* δὲ ὅπου ĕ καὶ *ει* ὅπου ἐκ τοῦ *ε* κατ' ἀντέκτασιν ἢ συναίρεσιν προέκυψεν ὁ κλειστὸς φθόγγος ē. Οὐδὲν ἄρα εἰς τὴν ἀληθῆ λαλουμένην γλῶσσαν (περὶ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν καὶ τῶν ποιημάτων τοῦ Πινδάρου κττ. οὐδεὶς λόγος) ἥμαρτον κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου.

§ 11. *Νεώτεραί τινες μεταρρυθμίσεις οὐ κατισχύσασαι.* Πλὴν τῶν εἰρημένων μεταρρυθμίσεων ἐγένοντο βραδύτερον καὶ ἄλλαι τινὲς κατὰ διαφόρους τόπους καὶ χρόνους μεταρρυθμιστικαὶ ἀπόπειραι, αἵτινες, ἂν μή τι ἄλλο, εἶναι πάντως ἐνδεικτικαὶ τῆς προφορᾶς τῶν οὕτω γραφομένων φθόγγων κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τόπους ἐκείνους. Οὕτω λ. χ. ἀπὸ τοῦ 400 περίπου π. Χ. τὸ Βοιωτικὸν *η* ἀντὶ *αι*, τὸ Βοιωτικὸν καὶ Θεσσαλικὸν *ει* ἀντὶ *η* καὶ τὸ Βοιωτικὸν *ι* ἀντὶ *ει* καὶ *υ* ἀντὶ *οι* (τοῦτο ἀπὸ τοῦ γ΄ π. Χ. αἰῶνος κἑξ.), ὁμοίως τὸ ἐν Τανάγρᾳ, Πλαταιαῖς τῆς Βοιωτίας καὶ ἀλλαχοῦ γραφόμενον *αε* ἀντὶ *αι* καὶ *οε* ἀντὶ *οι* κατὰ τὸν ε΄ π. Χ. αἰῶνα, τὸ *αο* καὶ *εο* ἀντὶ *αυ*, *ευ* ἐν ταῖς Ἰων. ἐπιγραφαῖς, τὸ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἀνακῦψαν ἔθος τῆς παρα-

στάσεως τοῦ μακροῦ ι διὰ τοῦ ει, *Καφεισόδοτος, πείπτω, Σαλαμεῖνος, πολείτης, τειμὰς* κλπ., (καὶ τὸ βραχὺ ι κατόπιν τοῦ α, ω κλπ. γράφεται πολλάκις διὰ τοῦ ει, πρβλ. *πάεις, λαεικός, Ἀειτανᾶς, Ῥαειδᾶν, Σαβαειτῶν, Βουγαειτῶν, Ἀθαναείς, Ὁμολωείς, ἥρωει* κλπ., ὅπως μὴ τὸ ι συλλαβισθῇ μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ φωνήεντος καὶ συναφθῇ εἰς δίφθογγον), ἡ παράλειψις τοῦ ὑπογεγραμμένου ἰῶτα, ἡ γραφὴ *αϝυ, εϝυ* ἢ *αυϝ, ευϝ* ἢ *αϝ*, εϝ ἀντὶ *αυ, ευ* κλπ., περὶ ὧν ἐν τοῖς ἑξῆς ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

§ 12. *Ἀρχαία καὶ νεωτέρα χρῆσις τοῦ ἀλφαβήτου*. Ὁμοίως τοῖς Σημίταις ἔγραφον οἱ Ἕλληνες τὸ κατ' ἀρχὰς ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τἀριστερά, καὶ τοῦ τρόπου τούτου διεσώθησαν ἡμῖν ὀλίγαι τινὲς μικραὶ ἐπιγραφαί· μετὰ ταῦτα ἤρξαντο νὰ γράφωσι *βουστροφηδόν*, ἤτοι τὸν μὲν πρῶτον στίχον ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τἀριστερά, τὸν δὲ δεύτερον ἀπὸ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ἔπειτα πάλιν τὸν τρίτον ἀπὸ δεξιῶν πρὸς τἀριστερὰ καὶ τὸν τέταρτον ἀπὸ ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ οὕτω καθεξῆς· ἐνίοτε δὲ ὁ πρῶτος ἤρχετο ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιά, ὁ δεύτερος τἀνάπαλιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ὁ τρόπος οὗτος ἐπεκράτει ἔτι κατὰ τὸν 6ον αἰῶνα (οὕτως ἐγράφησαν οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἐπὶ τῶν ἀξόνων), ἀλλὰ κατὰ τὸν 5ον φαίνεται ἐπικρατῶν ὁ νῦν ἐν χρήσει ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ (πρβλ. Ἡροδ. Β'. 26 «γράμματα γράφουσι καὶ λογίζονται Ἕλληνες μὲν ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ φέροντες τὴν χεῖρα, Αἰγύπτιοι δέ...»). Πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι διὰ τοῦ καθορισμοῦ τῆς γραφῆς ταύτης κατέστη ὁ τύπος τῶν γραμμάτων πάγιος καὶ δὴ εὐκολώτερος εἰς γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν καὶ ἅμα ὡραιότερος, πρότερον κυμαινόμενος πρὸς δύο διαφόρους διευθύνσεις οἷον Γ καὶ ꓶ, Κ καὶ ꓘ, Ε καὶ Ǝ κλπ.

§ 13. *Δήλωσις τοῦ δασέος πνεύματος*. Μετὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ σημείου Η εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ ē καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοῦ 400 περίπου π.Χ., τὸ δασὺ πνεῦμα, τὸ πρότερον διὰ τοῦ Η δηλούμενον ἔμενε τοῦ λοιποῦ ἀδήλωτον. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐξεφωνεῖτο ἔτι

πολλαχοῦ σαφῶς, διὰ τοῦτο ἐλήφθη τὸ ἥμισυ τοῦ Η ἤτοι τὸ ⊢ εἰς παράστασιν αὐτοῦ [1]· τοῦτο εὑρίσκομεν ἐπὶ Ἀττικῶν ἀγγείων, ἐν ἐπιγραφῇ Ἠλείας, *ἀδεαλτώ⊢ειε*, ἔτι δὲ ἐν Σικυῶνι, καὶ ἐπὶ ἀγγείων καὶ ἐπιγραφῶν τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, *⊢ηρακλῆς, ⊢ερμείας, ⊢οκτώ, ⊢ιαρός, ⊢αμές, ⊢έξω, πεντα⊢ετηρίδα* κλπ.

§ 14. ***Κύπριον ἀλφάβητον.*** Ἀντὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου οἱ Κύπριοι Ἕλληνες μετεχειρίζοντο ἄλλο, ***Χεταῖον*** λεγόμενον καὶ ἀτελέστερον τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἅτε συλλαβογραφικὸν οὐχὶ φθογγογραφικόν. Ἕκαστον δηλ. γράμμα αὐτοῦ ἐδήλου συλλαβὴν ὅλην, ἐντεῦθεν εἶχε τοσαῦτα σημεῖα ὅσας συλλαβὰς ἠδύναντο συμπλεκόμενοι ν' ἀπαρτίσωσιν οἱ φθόγγοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἤτοι a, e, i, o, u, ka ke ki ko ku, ta te ti to tu ja je ji jo ju, va ve vi vo κλπ. Δὲν διέστελλε δὲ τὰ μακρὰ τῶν βραχέων φωνηέντων οὐδὲ τὰ ψιλὰ τῶν μέσων καὶ δασέων ἤτοι τὸ *τ* τοῦ *δ* καὶ *ϑ*, τὸ *κ* τοῦ *γ* καὶ *χ*, τὸ *π* τοῦ *β* καὶ *φ*· δὲν ἐδήλου τὸ δασὺ πνεῦμα, οὐδὲ τὰ δύο ὅμοια σύμφωνα οὐδὲ τὸ ἔρρινον πρὸ ἑπομένου συμφώνου, (λ. χ. *ἄ(ν)ϑρωπος, ἀ(ν)δριjά(ν)ταν, τάλα(ν)τον, ἀ(ν)τί, ἐπιό(ν)τα, ἰό(ν)τα, πε(μ)παμέρων, ἰ(ν)τύχα, τὸ(ν) χῶρον, τῶ(ν) ταλά(ν)των* κλπ. Περὶ τοῦ συλλαβισμοῦ αὐτῶν, ἤτοι πῶς τὰ συλλαβὴν ὅλην, ἤτοι σύμφωνον καὶ φωνῆεν ἅμα, παριστῶντα γράμματα ἠδύναντο νὰ παραλαμβάνωνται προκειμένου νὰ δηλωθῇ εἷς μόνον φθόγγος, λ. χ. ἐν τοῖς συμπλέγμασι, *στρα, πρα, κρα*, ἔνθα τὸ *σ, τ, π, κ* δὲν ἠδύναντο ν' ἀναγνωσθῶσιν ὡς συλλαβαί, περὶ τούτων ἰδὲ τὸ Κεφάλαιον περὶ συλλαβισμοῦ.

§ 15. ***Πηγὴ τοῦ ἀλφαβήτου τῶν Ἰταλικῶν φύλων.*** Τὸ Ἑλληνικὸν δυτικὸν ἀλφάβητον (ἰδὲ ἀνωτ. § 8) παρέλαβον οὐχὶ βραδύτερον τῆς ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἰταλικοὶ λαοὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ μέσῃ Ἰταλίᾳ Ἑλλήνων (πιθανῶς ἐκ Κύμης) ἀποίκων· τεκμαιρόμεθα δὲ τοῦτο μάλιστα ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμ-

[1] Πρβλ. Βεκκήρου Ἀνεκδ. Β' 786, 26 «ὅτε ἐφηυρέθη τὰ ὀκτὼ γράμματα, ὧν τὸ ἕν ἐστι τὸ Η, ἡ τότε δασεῖα ἐτμήθη εἰς δύο κατὰ κάθετον, καὶ τὸ μὲν πρῶτον αὐτῆς μέρος τῆς δασείας ἐστὶ τὸ σημεῖον, τὸ δὲ δεύτερον τῆς ψιλῆς».

μάτων C=Γ, L=Λ καὶ X=Ξ (ἰδὲ ἀνωτ. § 8, Γ'). Ἡμῖν διαφέρει μάλιστα τὸ ἐν Ρώμῃ ἐν χρήσει καὶ περὶ τούτου λέγομεν ὅτι συνέκειτο ἐξ ἑνὸς καὶ εἴκοσι στοιχείων ἢ γραμμάτων, τῶνδε: A B C D E F G H I K Ɫ M N O Ր Ϙ R Ϟ T V X (=ξ).

§ 16. *Ἱστορικὴ ἀνάπτυξις τοῦ ἀλφαβήτου ἐν Ῥώμῃ.* Διὰ τὴν σπάνιν τῶν πρὸ τοῦ δευτέρου Λιβυκοῦ πολέμου ἐπιγραφικῶν μνημείων οὐδεὶς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ λεπτομερῶς ταῖς ἑκάστοτε μεταμορφώσεσι τοῦ ἀλφαβήτου καὶ προσαρμογαῖς αὐτοῦ εἰς τοὺς φθόγγους τῆς Λατινικῆς γλώσσης. Γενικῶς δὲ παρατηροῦνται αἱ ἑξῆς ἐπιγενόμεναι διαφοραί: α') Τὰ γράμματα Φ, Χ, Θ ἀπέβαλον οἱ Ῥωμαῖοι, ἐπειδὴ φθόγγους οἵους ταῦτα παρίστων ἐν τῇ Ἑλλ., δὲν εἶχεν ἡ γλῶσσα αὐτῶν· ἐντεῦθεν παραλαμβάνοντες μετέπειτα Ἑλληνικὰς λέξεις ἐν αἷς ὑπῆρχον οἱ φθόγγοι οὗτοι, ἐπὶ πολὺν χρόνον παρίστων ἐλλιπῶς, ἤτοι διὰ μόνον τῶν ψιλῶν c, p (ἢ b), t τοὺς διὰ τῶν Ἑλληνικῶν δασέων *χ*, *φ*, *ϑ* παριστωμένους Ἑλληνικοὺς φθόγγους, λ. χ. Pilippus, Bruges, Burrus, balaena, ampora (= ἀμφορεύς), Aciles, tus = θύος κττ. Ἔνιαι τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους εἰς τὴν Λατινικὴν εἰσαχθεισῶν λέξεων πολιτογραφηθεῖσαι ὡς εἰπεῖν ἐνωρίς, διετήρησαν μέχρι τέλους τὴν ὀρθογραφίαν ταύτην· πρβλ. calx (=χάλιξ), calare = χαλᾶν, Poeni, Punicun, apua ἀφύη, paenula = φαινόλης, purpura = πορφύρα, tus, minta = μίνθη κττ.· β') Ὁμοίως ἀπέβαλον καὶ τὸ γράμμα Ζ, ἀλλὰ βραδύτερον τῶν δασέων· διὸ ταῦτα μὲν ἐν οὐδεμιᾷ μέχρι τοῦδε ἀνεγνώσθησαν ἐπιγραφῇ, τὸ δὲ Ζ κεῖται καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Duenos καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Λατ. ἀποικίας Κόσης, οἷον KoIa, KoIano (μετὰ τὸ 273 π. Χ.), κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Οὐάρρωνος ἀνεγινώσκετο καὶ ἐν τῷ Carmen Saliare. Κατὰ δὲ τὸν Μαρκιανὸν Καπέλλαν ὁ Ἄππιος Κλαύδιος ἐξέβαλεν αὐτὸ περὶ τὸ 300 π. Χ. ἐκ τοῦ Λατ. ἀλφαβήτου. Ἀντ' αὐτοῦ δ' οἱ Ῥωμαῖοι ἔγραφον S ἐν ἀρχῇ λέξεως, SS δὲ ἐν μέσῳ, πρβλ. Setus, saplutus,

patrisso massa κτλ. κατὰ τοὺς Ταραντίνους καὶ Μεσσαπίους. γ') Τὸ F παρ' ἡμῖν παρίστα φθόγγον ἠχηρὸν ὁποῖον τὸ Ἀγγλικὸν w, ἐν δὲ τῇ Ἰταλίᾳ ἄηχον F—f. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι ὁ φθόγγος οὗτος τὸ κατ' ἀρχὰς ἐγράφετο διὰ δύο στοιχείων, τοῦ F καὶ τοῦ H, τῆς προσθήκης τοῦ H θεωρουμένης, ὡς φαίνεται, ἀναγκαίας, ἵνα οὕτω παρασταθῇ ἄηχος φθόγγος f. Ἐντεῦθεν τὸ ἐκ Πραινεστοῦ ἀνωτέρω σελ. 110 παρατεθὲν ᐊƎꓘAHꟻƎHꟻ· (πρβλ. τὸ ἐν ἀρχαιοτάταις Τυρρηνικαῖς ἐπιγραφαῖς FHulxenas = Fulcinius, καὶ τὰ ἐν Ἐνετικαῖς FHremahs FHremahstna = Fremo, FHremantio (fremo), FHuxi(i)a, FHouxontios = Fugonie, FHugenia (fugio) κλπ. Ἐπειδὴ οὐ μακρὰν τῆς Χαλκίδος κεῖται ἡ Τάναγρα, ὅπου εὑρέθη τὸ FH ἡνωμένον, οἷον *ἐπὶ* F*Hεκαδάμοε ἐμί*, ἠκάσθη ὅτι ἡ παράστασις αὕτη διὰ τοῦ FH ἐκ τοῦ Χαλκιδικοῦ ἀλφαβήτου εἰσήχθη εἰς τὴν Ἰταλίαν). Κατὰ μικρὸν δ' ἐνομίσθη ὅτι καὶ τὸ ἁπλοῦν F ἤρκει εἰς παράστασιν τοῦ ἁπλοῦ καὶ ἀήχου φθόγγου F (πρβλ. τἀνωτέρω σελ. 154 λεχθέντα περὶ τοῦ ΘΗ-Θ) καὶ τοῦτο τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς παράστασιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ F γραφομένου φθόγγου παρέλαβον τὸ V. δ) Τὸ Χαλκιδικὸν C (= γ) παρέστησεν ἐν τῷ Λατ. ἀλφαβήτῳ οὐ μόνον τὸ Γ (ἤτοι τὸ g) ἀλλὰ καὶ τὸν ἄηχον φθόγγον, ὃν οἱ Ἕλληνες διὰ τοῦ K παρίστων. Ἐντεῦθεν τὸ K περιέστη βαθμηδὸν εἰς ἀχρηστίαν καταστὰν σημεῖον ταχυγραφικὸν ὀνομάτων τινῶν (notam magis esse quam litteram) ἀπὸ ka ἀρχομένων. Ἐντεῦθεν ὀλίγα μόνον ἐν ταῖς ἀρχαϊκαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσιν αὐτοῦ παραδείγματα, ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 110—11, ἔτι δὲ kaput, interkalaris, kaussa, kalumnia, kaili, Dekem[bres], keri, karum kommata, Kornelius, καὶ ἐλάχισται μόνον λέξεις ἀπὸ τῆς συλλαβῆς ka ἀρχόμεναι γράφονται διὰ τοῦ k, οἷον παλαιότερον μὲν karus, kanna, kalamus, kaleo, Kato, Kartago, Kalendae, kaput, kalumnias, Kaeso, ἔπειτα δὲ Kaeso, Kartago, Kalendae, kaput, kalumnia, Kato, καὶ τέλος μόνον τὸ Kalendae. Ὁ περιορισμὸς τοῦ k ἐν ταῖς ἀπὸ ka ἀρχομέναις λέξεσιν ἐγένετο,

ἐπειδὴ τὸ γράμμα τοῦτο ὠνομάζετο ka, τὸ δὲ C ἐκαλεῖτο ce· ἐντεῦθεν καὶ συλλαβογραφικῶς εὑρίσκεται γεγραμμένον τοῦτο μὲν krus ἀντὶ karus, τοῦτο δε cra ἀντὶ cera, ἤτοι τὸ k μόνον ὑπελαμβάνετο ὅτι ἔχει παρ' ἑαυτὸ τὸ a, τὸ δὲ c τὸ e, διὸ καὶ ἀνεγινώσκοντο οὕτως, (ὅρα ἀνωτ. σελ. 166 τὸ Κύπριον συλλαβογραφικὸν ἀλφάβητον καὶ τὰ Ἰνδικὰ σύμφωνα κατωτ. σελ. 177). Ἀφοῦ δ' οὕτω τὸ C κατήντησε νὰ σημαίνῃ καὶ τὸν ἠχηρὸν καὶ τὸν ἄηχον οὐρανικὸν φθόγγον, γ καὶ κ, ἐπεζητήθη ἐκ νέου περὶ τὰ τέλη τοῦ δ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ γ' αἰῶνος π. Χ., καθ' οὓς χρόνους τὸ I ἐξεβάλλετο, ἡ διάκρισις αὐτῶν, καὶ τοῦτο ἐπετεύχθη διὰ τῆς προσθήκης μικρᾶς ἀκίδος εἰς τὸ κάτω ἄκρον τοῦ C, ἤτοι σχηματισθέντος τοῦ γράμματος G καὶ τεθέντος εἰς ἣν χώραν τοῦ ἀλφαβήτου ἔκειτο τὸ I [1]). Τὸ πρῶτον παράδειγμα τοῦ g εἶναι τὸ εὑρεθὲν ἐν Λουκερίᾳ Ga. f. μεταξὺ τοῦ 300 καὶ 250 π. Χ. (Παρέμεινε δ' ἡ ἀρχαία χρῆσις τοῦ C εἰς παράστασιν ἠχηροῦ g ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασι C(aius) καὶ Cn(aeus) [2]).

Μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦ ἀήχου c ἀπὸ τοῦ ἠχηροῦ G ἐκανονίσθη καὶ τοῦ q ἡ χρῆσις, οὕτως ὥστε πρότερον μὲν πολλάκις

[1]) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ G εἰς τὸ Λατ. ἀλφάβητον καθ' ἃ καὶ περὶ τοῦ εἰσαγαγόντος αὐτὸ διαφωνοῦσιν οἱ παλαιοί, ἐπειδὴ ὁ μὲν Πλούταρχος (Ῥωμαϊκ. Ζητηματ. 54, 59) διδάσκει ὅτι ὁ Σπ. Καρουίλιος Ῥούγας περὶ τὸ 293 π. Χ. ἔγραψε τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα διὰ τοῦ G, ἀντὶ τοῦ C, ὁ δὲ Μαρκιανὸς Καπέλλας μαρτυρεῖ ὅτι πρότερον ἔτι ὁ Ἄππιος Κλαύδιος Καῖκος ὁ ὑπατεύσας κατὰ τὸ 312 π. Χ. ἐξέβαλε τὸ Z ἐκ τῆς ἐν τῷ ἀλφαβήτω θέσεως αὐτοῦ, πάντως ἐμβαλὼν ἄλλο γράμμα εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ, ἤτοι τὸ G.

[2]) Ἡ παλαιοτέρα χρῆσις τοῦ C εἰς παράστασιν καὶ τοῦ ἠχηροῦ φθόγγου (**g**) δὲν ἐξεβλήθη διὰ μιᾶς, διὸ πολλαὶ λέξεις ἐκ τῶν ἀρχαίων γραπτῶν μνημείων παρατιθέμεναι ὑπὸ τῶν γραμματικῶν εἶναι γεγραμμέναι διὰ τοῦ C ἀντὶ G, πρβλ. **acetare** ἀντὶ **agitare**, **Cabino**, **lece**, **acna**, **cnatus**, **cemelos**, **caudet**, **collecio**, **coniuci**, **insicnia** κλπ. Οὕτω κεῖται ἐν τῇ κατὰ τοὺς πρώτους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἀνακαινισθείσῃ **columna rostrata c** ἀντὶ **g**, **leciones**, **macistratos**, **exfociont**, **pucnantod**, **Cartaciniensis**, ἵνα τὸ ὅλον προσλάβῃ ἀρχαϊκὴν ὄψιν. Ἐνίοτε καὶ συνεζητεῖτο περὶ τῆς ὀρθῆς γραφῆς, λ. χ. ἂν τὸ **ni ita pacunt** τῶν Δώδεκα Πινάκων ἔκειτο ἀντὶ **pagunt** (πρβλ. **pango pepigi**) ἢ ἀντὶ **pacunt** (πρβλ. **paciscor**). Ἴσως δὲ συνέβησαν καὶ σφάλματά τινα κατὰ τὸν μεταχαρακτηρισμὸν τοῦτον, ὅπως καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνικόν, λ. χ. ἴσως **decĕre** οὐχὶ **degĕre** =**expectare** (δέχομαι, προσδοκάω) καὶ **frico** οὐχὶ **frigo** (φρίσσω) ἦν ὁ ἀρχαῖος τύπος.

ἐγράφετο τὸ q πρὸ τοῦ πλήρους καὶ τελείου φωνήεντος u, πρβλ. pequnia, pequlatu, pequs, oqupare, qura, quraverunt, qur, qum, persequtio, proqulus, contiquere, Mirqurios, Aqutius, Aquria, Aresqusa, Aesqullius, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸ τοῦ *ο* ἢ καὶ τοῦ a, οἷον ἐν τῇ τοῦ Duenos ἐπιγραφῇ qoi (ἂν μὴ σφάλμα τοῦ χαράκτου), ἔπειτα καὶ ἀλλαχοῦ, Luqorcos, Maq[olnia], q[olonia], qolunt, qae, qaerella· ἔπειτα δὲ περιωρίσθη ἡ χρῆσις αὐτοῦ, ὡς φαίνεται, διὰ τοῦ Ἀκκίου πρὸ τοῦ ἡμιφώνου *u*, οὕτω δ' ἐσώθη ἡνωμένον μετ' αὐτοῦ ὡς *γράμμα* (littera) οὐχὶ ἁπλῶς ὡς σημεῖον (nota) ὅπως τὸ K. ε') Τὸ ἄγμα ἤτοι τὸ ἔρρινον πρὸ τοῦ *κ, χ, γ (ἀγκών, ἄγγελος, ἐλέγχω)* οἱ Ἕλληνες παρέστησαν διὰ τοῦ *γ*, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὁ μὲν ποιητὴς Ἄκκιος (κατὰ τὴν παρὰ Πρισκιανῷ σωθεῖσαν μαρτυρίαν τοῦ Οὐάρρωνος) προέτεινε τὴν γραφὴν aggulus, agcora, agceps. iggerunt κττ., ἀλλ' ἀντιστάντος τοῦ Λουκιλίου ἐπεκράτησεν ἡ συνήθης διὰ τοῦ n παράστασις, anceps, angulus, ingerunt, ancora κλπ. Πρόδηλον δ' ὅμως ὅτι οὐδετέρως ἐπετυγχάνετο ἀληθὴς παράστασις τοῦ ὑπερωϊκοῦ ἐρρίνου φθόγγου, (περὶ τούτου ἰδὲ ἄνωτ. Γ' § 14).

§ 17. *Ἄλλαι τινὲς ἀπόπειραι εἰς μεταρρύθμισιν τοῦ Λατ. ἀλφαβήτου.* Ἀλλὰ πλὴν τῶν διαφορῶν τούτων τοῦ Λατ. ἀλφαβήτου ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπεχειρήθησαν καὶ ἄλλαι μεταβολαί, ὡς φαίνεται, κατὰ τὴν ϐ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα καὶ ἰδίως ἀπὸ τοῦ 150 κέξ. καὶ αὗται οὐχὶ ὅπως νῦν παρίστανται ἡμῖν διακεκομμέναι ἀλλὰ μᾶλλον συστηματικαὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀκριβοῦς δηλώσεως τῶν ἀπαγγελλομένων ἐγχωρίων καὶ Ἑλληνικῶν φθόγγων, καὶ τῆς ἐξευρέσεως νέων σημείων πρὸς καθορισμὸν τῶν κυμαινομένων ἐν τῇ προφορᾷ. (Κατὰ ταῦτα ἴσως καὶ τὰ μνημονευθέντα ἐπιχειρήματα τοῦ Σπορίου Καρουιλίου, τοῦ Ἀκκίου, τοῦ Ἀππίου Κλαυδίου κλπ, ἀνάγκη νὰ θεωρηθῶσιν οὐχὶ ὡς ἀτομικὰ τολμήματα, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ὑπὸ τῶν λογίων ἐπιδιωκόμεναι βελτιώσεις, αἵτινες διὰ τὸ μέγα ἀξίωμα τῶν ἀνδρῶν

ἐκείνων ἔτυχον καθολικοῦ κύρους καὶ ἐγένοντο κοινῶς ἀποδεκταί.) Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι τότε κατὰ μίμησιν τῆς μετρικῆς τῶν Ἑλλήνων εἰσήγαγον οἱ Ῥωμαῖοι μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ δακτυλικοῦ ἑξαμέτρου καὶ τὸ ἔθος τοῦ γράφειν διττὰ σύμφωνα, ὅπου οὐχὶ ἁπλοῦν ἐξεφωνεῖτο. Διαρρήδην μαρτυρεῖ ὁ Φῆστος ὅτι ὁ ποιητὴς Ἔννιος εἰσήγαγε τὴν γραφὴν τῶν διττῶν συμφώνων εἰς τὴν Λατινικὴν ὀρθογραφίαν utpote Graecus Graeco more usus.[1]) Ἀλλ' ἡ παράστασις τῶν διττῶν συμφώνων ἐκυμαίνετο μέχρι τῶν Γράκχων· παρατηρεῖται δ' ὅτι συνήθως γράφονται δύο σύμφωνα μετὰ βραχέα φωνήεντα, οἷον eSSe, poSSidere, oPPidum, tuRRis, ἁπλοῦν δὲ μετὰ μακρὸν ἢ δίφθογγον, ὡς jouSit ἀντὶ joussit, πάντως τούτου ἕνεκα ὅτι μετὰ τὰ μακρὰ φωνήεντα δὲν ἐξεφωνεῖτο ἔκτοτε σαφῶς τὸ διττὸν σύμφωνον, ὅπως ἐλέγχει ἡ πλήρης ἁπλοποίησις αὐτῶν μετέπειτα caussa-causa, gavissus-gavisus κλπ. Τὸ πρῶτον ἐπιγραφικὸν παράδειγμα τῆς παραστάσεως διττοῦ συμφώνου εἶναι τὸ poSSidere τοῦ 189 π. Χ.

Ὅπως κατὰ τοὺς Ἕλληνας τὰ διττὰ σύμφωνα οὕτω κατὰ τοὺς Ὄσκους τὰ μακρὰ φωνήεντα ā, ē, ū ἠθέλησαν οἱ Ῥωμαῖοι νὰ παραστήσωσι διὰ τῆς γραφῆς AA, EE, UU. Εἰσηγητὴς τῆς γραφῆς ταύτης φέρεται ὁ ποιητὴς Ἄκκιος (γεννηθεὶς τῷ 170 π. Χ), ἀλλὰ τὸ πρῶτον ἐπιγραφικὸν παράδειγμα εἶναι τὸ paastores τοῦ 132 π. Χ.· κυρίως δ' ἀναγινώσκονται ἐν ἐπιγραφαῖς τὰ δύο φωνήεντα aa, ee ἀπὸ τοῦ 130—90 π. Χ. (τοῦ διττοῦ O ἓν μόνον καὶ τοῦτο οὐ Ῥωμαϊκὸν ἀλλὰ Φαλισκικὸν εὑρέθη παράδειγμα vootum).[2]) Ἀλλ' ἡ χρῆσις αὕτη τῆς διὰ δύο ὁμοίων φθόγγων παραστάσεως τῶν μακρῶν φωνηέντων μετέ-

[1]) Καὶ ἄλλα τινὰ κατὰ μίμησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπεχείρησε νὰ κανονίσῃ ὁ Ἔννιος, ἤτοι περιώρισε τὴν χρῆσιν τῆς συνιζήσεως, συνέστησε τὴν γραφὴν τῶν τελικῶν συμφώνων ὅσα ἐν τῇ ἐπισήμῳ γλώσσῃ τῶν Ῥωμαίων ἐξεφωνοῦντο ἔτι κττ.

[2]) Αἱ τοῦ Κικέρωνος γραφαὶ aiio, Maiia, Aiiax, eiius cuiius Caiius, Troiia, coiicit, καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος Pompeiius κττ. ἔχουσιν ἄλλον λόγον, οὐχὶ τὴν ἔκτασιν τοῦ i. (Περὶ τούτων ἰδὲ κατωτέρω).

πειτα ἐξεβλήθη, (ἴσως διότι δὲν ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ), ἀντ' αὐτῆς δ' ἐπεζητήθη ἀπὸ τοῦ Καίσαρος καὶ ἑξῆς ἡ δήλωσις τῆς μακρότητος διὰ τῆς γραφῆς σημείου τινὸς apex καλουμένου καὶ τιθεμένου ἐπὶ τοῦ ἅπαξ γραφομένου φωνήεντος. Ὁ apex οὗτος ἔλαβε κατὰ μικρὸν ποικίλας μορφάς, ἤτοι', ˥, z καὶ τέλος ', ἣν δὲ μάλιστα ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ἐν χρήσει, διὸ Jùlios, excìdere, òrdine, màlus (=ἱστός), tèctor, Mùsa ἢ Mùsa, mànibus crùstam, sènsi, vènit, lègit (παρακειμ.), arà (ἀφαιρ.) κτλ.,[1] κατὰ μικρὸν ἐχρησίμευσε τοῖς Γραμματικοῖς, ἵνα διαστέλλωσι τὰ συγχεόμενα καὶ δὴ καθιστῶσιν εὐκολωτέραν τὴν κατανόησιν.

Καθ' ὃν τρόπον διὰ τοῦ apex ἐσημαίνετο ἡ μακρότης τῶν φωνηέντων, οὕτως ἐζητήθη ἐπὶ Αὐγούστου, ἵνα διὰ ταχυγραφικοῦ τινος ἐπὶ τῶν μακρῶς ἐκφωνουμένων συμφώνων γραφομένου σημείου δηλωθῇ ἡ ἰσχυρὰ ὡς διττῶν ἐκφώνησις αὐτῶν· τὸ σημεῖον τοῦτο ὀνομαζόμενον sicilicus καὶ ἔχον σχῆμα ὁποῖον ἡ ἡμετέρα ψιλὴ ἀναγινώσκεται ἐν ἐπιγραφαῖς οἷον OS̓A, SABEL̓IO, MVM̓IAES, AN̓S (=annos).

Εἰς παράστασιν τοῦ μακροῦ i μετεχειρίσαντο οἱ Ῥωμαῖοι πλὴν τοῦ apex καὶ ἄλλους τρόπους, ἤτοι α) ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σύλλα ἐγράφετο τὸ i οὕτως ὥστε ὑπερεῖχε τῶν παρακειμένων γραμμάτων, Iota longum, οἷον vIcus, felIcI, sIgna, quInque κττ. (Ἐνίοτε εὑρίσκονται ἡνωμένα ἀμφότερα τὰ σημεῖα ὅ τε apex καὶ τὸ I longum, οἷον (cI'vi, dI's, prI'mitivus κλπ). Κατὰ τὰ τέλη τοῦ πρώτου μ. Χ. αἰῶνος ἦν ἐν χρήσει μάλιστα εἰς δήλωσιν τῆς καταλήξεως τῆς ἐν. γεν. εἰς —iI καὶ τῆς ἀφαιρετ. καὶ δοτ. πληθ. εἰς iIs. Ἀλλὰ καὶ μεταξὺ λέξεων, ὅτε ἐν τῇ συνεκφορᾷ ἐτελεῖτο κρᾶσις τοῦ τελικοῦ τῆς προηγουμένης μετὰ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἑπομένης, ἐγράφετο τὸ I, conjugIncomparabili. Πρὸς τούτοις ἐγίνετο αὐτοῦ χρῆσις καὶ ὡς ἀρ-

[1]) Δι' ἔλλειψιν τυπογραφικῶν σημείων τυποῦται i, o, a, e μετὰ βαρείας ἀντὶ καθέτου γραμμῆς.

κτικοῦ πρὸς δήλωσιν σεβασμοῦ πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας, οἷον Imp[erator], Invicto, Incomparabili (ὅθεν ἴσως καὶ τὸ ἡμέτερον ἔθος τοῦ μεγαλογραφεῖν τὰ κύρια ὀνόματα). Διήρκεσε δ' ἡ χρῆσις τοῦ I longum ἐπὶ χρόνον μακρὸν (μέχρι τοῦ 130 περίπου μ. Χ., ὅτε κατηργήθη, ἅτε τότε ἀδιακρίτως ἐπὶ μακρῶν καὶ βραχέων τιθεμένου). Ἀλλὰ καὶ ἄλλη χρῆσις τοῦ I longum παρατηρεῖται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἤτοι παρίστησι καὶ τὴν συλλαβὴν ji, ὅπως ἴσως τὸ U παρίστα τὸ *uu*, διὸ εὕρηται abIcere.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ δίφθογγος EI καὶ τὸ ī συνέπεσον ἐν τῇ προφορᾷ κατὰ τὴν β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα, ὥστε ἀπὸ τοῦ 150 περίπου καὶ ἑξῆς καθ' ὁλοκληρίαν συγχέονται ἐν τῇ γραφῇ, καὶ ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἕλληνες παρίστων τὸ μακρὸν ι διὰ τοῦ EI, ὁ ποιητὴς Ἄκκιος εἰσηγήσατο τὴν καθολικὴν χρῆσιν τοῦ EI ἀντὶ τοῦ μακροῦ i, οὕτω δ' ἀληθῶς ἀναγινώσκεται audeire (123 — 122), ameicitia ameicorun, deividunda, feient κλπ. Ὁ Λουκίλιος ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὴν χρῆσιν τοῦ EI εἰς παράστασιν τοῦ μεταξὺ e καὶ i κειμένου φθόγγου, i pingue, διὸ ἠξίου νὰ γράφηται hei puerei ἀλλὰ huius pueri κλπ. Ἀλλ' αἱ λεπτότητες τῆς προφορᾶς αὗται ταχέως ἐξέλιπον καὶ ἤδη πρὸ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐγκατελείφθη καὶ ἡ ἀπόπειρα αὕτη.

Ἐπὶ Καίσαρος ἐπεζητήθη καὶ τῶν ἡμιτελῶς καὶ οὐκ εὐκρινῶς ἐκφωνουμένων ἐρρίνων ἰδιαιτέρα παράστασις, ἤτοι ἀντὶ μὲν τοῦ πρὸ τοῦ s ἐρρίνου ἐγράφοντο δύο στιγμαὶ ἐπ' ἀλλήλων οἷον pare:s, ἀντὶ δὲ τοῦ τελικοῦ m (ὑπὸ τοῦ Οὐερρίου Φλάκκου) ἄλλο τι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν ἐπιγραφαῖς δὲν ἐσώθη, ἀγνοεῖται τὸ σχῆμα αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἠθέλησε νὰ πλουτίσῃ τὸν Λατ. ἀλφάβητον διὰ τριῶν γραμμάτων, ἤτοι τοῦ ἀντεστραμμένου *Fαυ*, Ⅎ, εἰς δήλωσιν τοῦ ἡμιφώνου *u* καὶ διαστολὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ καθαροῦ φωνήεντος u, τοῦ ἡμίσεος H ἤτοι Ⱶ εἰς δήλωσιν τοῦ μεταξὺ τοῦ u καὶ i κειμένου φθόγγου ü, καὶ τοῦ ἀντίσιγμα ἤτοι τοῦ C ἀντεστραμμένου Ↄ εἰς παράστασιν τοῦ PS ἢ BS. Ἀλλὰ τὰ γράμματα ταῦτα ἐξεβλήθησαν ἐκ

τῆς χρήσεως ἅμα τῷ θανάτῳ αὐτοῦ. Οὕτως ἐκπάντων τούτων οὐδὲν ἄλλο κατίσχυσεν ὁριστικῶς ἢ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἐννίου προταθέντα ἤτοι ἡ γραφὴ τῶν διττῶν συμφώνων καὶ τῶν τελικῶν.

Εὐτυχέστεροι ὑπῆρξαν οἱ ἀκόλουθοι νεωτερισμοί, οἵτινες ὅμως ἀπέβλεπον εἰς παράστασιν οὐχὶ ἐγχωρίων φθόγγων ἀλλὰ ξένων, Ἑλληνικῶν. Ὅτε δηλ. οἱ Ῥωμαῖοι ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 6′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος οὐ μόνον περὶ τὰς γραμματικὰς μελέτας τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης ἤρξαντο ν' ἀσχολῶνται, ἀλλὰ καὶ πλῆθος Ἑλληνικῶν λέξεων νὰ παραλαμβάνωσιν εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐπεθύμουν δὲ καὶ νὰ ἐκφωνῶσιν αὐτὰς ὁμοίως τοῖς Ἕλλησιν, τότε ἐνόμισαν ἀναγκαῖον, ἵνα τοὺς ξένους τούτους τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων φθόγγους παραστήσωσιν ἀκριβῶς· ἐπὶ τοῦτο δὲ τὸ μὲν προσέθηκαν τὸ H μετὰ τὰ ψιλὰ c, p, t εἰς δήλωσιν τῶν Ἑλληνικῶν δασέων (πρβλ. Corintho, Achaia, triumphus ἐπιγρ. Μομμίου 146 π. Χ.), τὸ δὲ παρέλαβον, βραδύτερον κατὰ τὰ τέλη τῆς δημοκρατίας αὐτὰ ταῦτα τὰ παριστῶντα ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ τοὺς ἀλλοτρίους τῆς Λατινικῆς γλώσσης φθόγγους, ἤτοι τὸ Υ ἐν τῷ νεωτέρῳ αὐτοῦ Ἀττικῷ σχήματι (τὸ παλαιὸν εἶχε τὸ σχῆμα V) καὶ τὸ Ζ. Καὶ ἐν αἷς Ἑλλην. λέξεσι συνήπτοντο δύο δασέα, *φϑ*, *χϑ* ἔγραφον οἱ Λατ. phth, chth, εἰ καὶ ἀναντιλέκτως δὲν ἠδύναντο εὐκόλως νὰ ἐκφωνῶσιν αὐτά, διὸ καὶ εὕρηται ἐπιγρ. pthois (=φθόϊς) καὶ ἐν ἀντιγράφοις Pthiam, Pthiotam. (Πλημμελὲς εἶναι ὅτι οἱ Λατ. ἔγραψαν ph. th, ch κατὰ μίμησιν τῆς παλαιᾶς χρήσεως παρ' Ἑλλ. ΚΗ ΠΗ. Διότι πρῶτον τὸ τΗ οὐδέποτε ἐγράφη, ἔπειτα δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι τούτων γνῶσιν οἱ Λατῖνοι τοῦ β′ π. Χ. αἰῶνος· καὶ τέλος ἀκριβῶς παλαιότερον γράφει ὁ Πλαῦτος c, p ἢ b, t ἀντὶ χ φ θ).

Γνήσιαι δὲ Λατ. λέξεις δὲν ἐγράφησαν διὰ τοῦ ch, th, ph, πλὴν ὅσαι παρετυμολογηθεῖσαι συνεδέθησαν πρὸς Ἑλληνικάς, λ. χ. pul-cher (ἐκ τοῦ pol-ire καὶ δὴ = pul-cros) ἀπὸ τῶν μέσων τῆς β′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος παρητυμολογήθη πρὸς τὸ

πολύχρους· inchoo ὡς ἀπὸ τοῦ χάος· sepulchrum ὅτι οὐ pulchrum· chorona ὡς ἀπὸ τοῦ χορός· brachiun ὡς ἐκ τοῦ βραχίων κττ. Ὁμοίως γράφονται διὰ τοῦ Υ αἱ παρετυμολογηθεῖσαι λέξεις, dacryma ἀντὶ dacruma πρὸς τὸ δάκρυα, sylva πρὸς τὸ ὕλη, lympha πρὸς τὸ νύμφη, clypeus, inclytus corylus, intybus κττ. Ὁ Ῥωμαϊκὸς λαὸς ἐν πάσαις ταύταις ἐξεφώνει u καὶ c, κατὰ τὸν ἀρχαῖον πάντοτε τρόπον ὅπως ἐποίουν πάντες ἐν ταῖς παλαιότερον εἰσαχθείσαις καὶ ὡς εἰπεῖν πολιτογραφηθείσαις λέξεσι, λ. χ. apua, buxus, cubus, cumba, cuminum, cupressus, cuprum, gubernare, muraena, murra, purpura, culigna colapus (colpo Ἰταλ.) (=κόλαφος) κττ. Καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ λέξεως δασυνομένου ρΗ τὴν προφορὰν καὶ γραφὴν ἐμιμήθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τούτους οἱ τῶν Ῥωμαίων Ἑλληνίζοντες λόγιοι· ἐντεῦθεν πρότερον μὲν ἐγράφετο resina, Regium κττ., ἔπειτα, εἰ καὶ ἀπεδοκίμαζε τὴν γραφὴν ταύτην ὁ Οὐάρρων, Rhadamanthus, rhabdos, Rhamnus, Rhea, rhapsodia, Rhodus, rhetor κλπ. Καὶ ξέναι δ' οὐχὶ Ἑλληνικαί, ἀλλὰ Γαλατικαὶ λέξεις γράφονται διὰ τοῦ rh, λ. χ. rhaeda, Rhenus, Rhaeti κλπ. ἀντὶ raeda, Renus, Raeti.

§ 18. *Περὶ τοῦ Ἰνδικοῦ ἀλφαβήτου.* Ὁ Ἰνδικὸς ἀλφάβητος ἦν ἀποδεδειγμένως ὁμοίως Σημιτικῆς ἀρχῆς· ἀνεπληρώθη δ' ὅμως ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν, ἐξητάσθη καὶ κατετάχθη ἀληθῶς ἐπιστημονικῶς.

Πρῶτα τάσσονται τὰ φωνήεντα καὶ ταῦτα κατὰ λόγον τῆς ἀνοικτοτέρας προφορᾶς αὐτῶν, καὶ προσέτι διαστέλλονται δι' ἰδιαιτέρων σημείων πάντα τὰ μακρὰ τῶν βραχέων, ἤτοι

a, ā, i, ī, u, ū, ṛ, ṝ, ḷ, ḹ,

ἔπειτα ἔρχονται αἱ δίφθογγοι, ἐν αἷς πάλιν διαστέλλονται δι' ἰδίου σημείου αἱ ἔχουσαι τὸ προτακτικὸν φωνῆεν μακρὸν τῶν ἐχουσῶν αὐτὸ βραχύ, ἤτοι

ē (=ăi), āi, ō, (=ău), āu.

Μετὰ ταῦτα ἀκολουθοῦσι τὰ ἄφωνα διῃρημένα εἰς 5 σειράς, κατὰ τὴν χώραν τοῦ στόματος, ἥτις κατὰ τὴν προφορὰν αὐτῶν

χρησιμοποιεῖται, πρῶτον τὰ ἐνδοτάτω, ἔπειτα κατὰ σειρὰν πρὸς τὰ ἔξω μέχρι τῶν χειλέων· οὕτως ἔχομεν.

1) Φωνήεντα.

a ā, i ī, u ū, ṛ ṝ, ḷ ḹ.

2) Διφθόγγους.

ē, ō, āi, āu.

3) Σύμφωνα

k	kh,	g	gh,	ṅ	ὑπερωϊκὰ
c	ch	j	jh	ñ	οὐρανικὰ
ṭ	ṭh	ḍ	ḍh	ṇ	γλωσσικὰ
t	th	d	dh	n	ὀδοντικὰ
p	ph	b	bh	m	χειλικά.

4) Ἡμίφωνα.

y (προφερόμενον ὅπως τὸ Λατ. j) οὐρανικὸν
r γλωσσικὸν
l ὀδοντικὸν καὶ γλωσσικὸν
v χειλικόν.

5) Πνευματώδη.

ç οὐρανικὸν
ṣ γλωσσικὸν
s ὀδοντικόν.

6) Δασύ.

Τὸ h

7) Ἔτι δ' ἔχουσι καὶ τὸ visarga ἤτοι τὸ τελικὸν ḥ καὶ τὸ ἔρρινον, anusvāra ṅ ἢ ṁ.

Οὕτω τὸ Ἰνδικὸν ἀλφάβητον ἦτο πολὺ πλουσιώτερον τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Λατινικοῦ, ἅτε παριστῶν διακεκριμένως τὰ μακρὰ φωνήεντα τῶν βραχέων, τὰς διφθόγγους τὰς ἐχούσας τὸ

προτακτικὸν φωνῆεν μακρὸν ἀπὸ τῶν ἐχουσῶν αὐτὸ βραχύ, τὰ ὑπερωϊκὰ τῶν οὐρανικῶν, τὰ διάφορα δασέα kh, gh, th, dh, ph bh, τὰ διάφορα ἔρρινα καὶ τὰ διάφορα συριστικά. Καὶ φαίνεται μὲν ὅτι ὑπολείπεται τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἅτε οὔτε εἰς παράστασιν τοῦ e καὶ ē οὔτε εἰς παράστασιν τοῦ o καὶ ō ἔχει σημεῖά τινα, ἀλλ' αἰτία τούτου εἶναι ὅτι οἱ φθόγγοι οὗτοι πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς γραφῆς εἰς τὰς Ἰνδίας εἶχον συμπέσει τῷ φθόγγῳ a, ā, ἐντεῦθεν τὰ Ἰνδικὰ a, ā ἀντιστοιχοῦσι καὶ ă καὶ ĕ καὶ ŏ Ἑλλ. καὶ Λατ. καὶ δὴ καὶ αἱ δίφθογγοι ăi (ἀνθ' οὗ ē), āi, ău (ἀνθ' οὗ ō), āu Ἑλληνικαῖς καὶ Λατ. διφθόγγοις *ει ηι, αι ᾱι, οι ωι, ευ ηυ, αυ ᾱυ, ου ωυ*, ĕi ēi, ăi āi, ŏi ōi, eu ēu, ău āu, ŏu ōu.

§ 19. ***Γραφικὸν σύστημα τῶν Ἰνδῶν.*** Ἡ γραφὴ τῶν Ἰνδῶν εἶναι ἐν μέρει μόνον φθογγογραφική, κατὰ δὲ τὸ λοιπὸν συλλαβογραφική, ἐπειδὴ πᾶν σύμφωνον γραφόμενον καθ' ἑαυτὸ εἴτε ἐν ἀρχῇ εἴτε ἐν μέσῳ εἴτε ἐν τέλει λέξεως ἀναγινώσκεται ὡσεὶ ἦν μετ' αὐτὸ ὁ φθόγγος a, ἤτοι *π, τ, κ, γ* κλπ. σημαίνει *πα, τα κα, γα*. Ἀνάγκη ἄρα, ἂν μὴ μετ' ἄλλου τινὸς φωνήεντος εἶναι συμπεπλεγμένον, λ. χ. μετὰ τοῦ i, u, ki, ti, vu, lu κλπ. σύμφωνόν τι δὲ ὀφείλῃ νὰ ἐκφωνηθῇ εὐθὺς μετ' αὐτό, λ. χ. *κτ, πτ, βδ* κλπ., νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ ἀκολουθοῦντος τούτου συμφώνου γραφικῶς ὥστε τὰ δύο ν' ἀπαρτίζωσιν ἓν μόνον σῶμα, οἷον τὸ ἡμέτερον ϛ, ἢ νὰ τεθῇ μετὰ τὸ πρῶτον σύμφωνον γραμμή τις τοιαύτη \, virāma = παῦσις καλουμένη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΦΘΟΓΓΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

§ 1. ***Φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις.*** ***Ἐκ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν σχηματίζονται οἱ φθόγγοι διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων συνάγεται λογικῶς ἐκ τῶν προτέρων ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις αὐτῶν τελοῦνται κανονικῶς.*** Εἶναι ἀλήθεια καθ' ἑκάστην ὑπὸ τῆς πείρας κυρουμένη, ὅτι ὅπως ἐν τοῖς ἄλλοις στοιχείοις τῆς γλώσσης οὕτω καὶ ἐν τοῖς φθόγγοις συμβαίνουσιν ἀλλοιώσεις. Λέγομεν δὲ ἀλλοίωσιν τῶν φθόγγων πᾶσαν μεταβολὴν ἣν σὺν τῷ χρόνῳ προϊόντι πάσχουσιν οὗτοι ἐν ταῖς λέξεσιν ἐκφωνουμέναις διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. Ἐκ τοῦ τρόπου δὲ καθ' ὃν κινούμενα φυσιολογικῶς, ἤτοι κατὰ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα σχηματίζουσι τοὺς διαφόρους φθόγγους, ἐγένετο ἡμῖν ἐν τῷ Γ' Κεφαλαίῳ δῆλον, τίνες τῶν φθόγγων τούτων εἶναι συγγενεῖς καὶ ὅμοιοι καὶ δὴ τίνες τούτων μεταβολαὶ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων φυσιολογικῶς δυναταί. Αὐτόθι ὡσαύτως ἐμάθομεν ὅτι τὰ ὄργανα ταῦτα ὄντα λεπτοτάτης κατασκευῆς δύνανται δι' ἐλαχίστων, ἀνεπαισθήτων τὸ πρῶτον παρεκκλίσεων ἀπὸ τοῦ συνήθους νὰ σχηματίζωσι φθόγγους ὁμοίους μὲν καθόλου ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς τοῖς πρότερον, καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἀνακύπτουσιν ἐλάχισταί τινες κατὰ πρῶτον φθογγικαὶ παραλλαγαί, αἵτινες σὺν τῷ χρόνῳ ἐπίδοσιν λαμβάνουσαι ἀλλοιοῦσιν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν γλῶσσαν. Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο: ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται προέρχονται μικρὸν κατὰ μικρὸν (ὥστε νὰ μὴ εἶναι μηδενὶ τῶν λαλούντων αἰσθηταὶ) ἐξ ἀναπτύξεως ἐλαχίστων τὸ κατ' ἀρχὰς παραλλαγῶν, καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἴδιον αἴσθημα ἑκάστου φθόγγου ἐν ἑκάστῃ λέξει, ἀλλ' ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ἐν πάσαις, λ. χ. τοῦ *κε, κι* ἢ *κο, κα, κου, χε,*

χι, γε, γι, σι, τοῦ *λ* ὡς *λ* ἢ ὡς *λι*, τοῦ *ν*, ὡς *ν* ἢ *νι* κττ. πανταχοῦ ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν ἐν αἷς ἐκφωνοῦνται, καὶ ὅτι, κατὰ τοῦτο τὸ ἐν ἡμῖν ὑπάρχον αἴσθημα ἑκάστου τούτων, ἀγωνιζόμεθα νὰ σχηματίζωμεν ἑκάστοτε τοὺς φθόγγους προφέροντες τὰς λέξεις, καὶ ἡ αὐτόθι ὁμοίως ἀποδειχθεῖσα ἀλήθεια ὅτι: πάντα ὅσα ἡμεῖς λέγομεν συνήθως πάθη τῶν φθόγγων, ἤτοι τροπὰς ἢ μεταβολάς, ἀποβολάς, ἀναπτύξεις κττ. (ἐξαιρουμένων τῶν κατ' ἀναλογίαν γινομένων) οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀποτέλεσμα, ἐκδήλωσις ἀλλοιώσεως ἢ ἀλλοιώσεων ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἑνὸς ἢ πλειόνων παραγόντων τῆς ἀρθρώσεως αὐτῶν, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι: ἡ ἐν τοῖς φθόγγοις ἀλλοίωσις εἶναι ἐπακολούθημα ἀλλοιώσεως ἐν τῇ λειτουργίᾳ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, τ. ἔ. τῆς εὐκινήτου καὶ μυώδους γλώσσης, τῶν σιαγόνων, τῶν χειλέων κττ., πάντα ταῦτα διδάσκουσι περιφανῶς ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων αὗται δὲν δύνανται νὰ εἶναι διάφοροι ἐν ἑκάστῃ λέξει, ἀλλὰ πάντως ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ὅμοιαι πανταχοῦ ἐν πάσαις, καὶ δὴ ὅτι ἡ ὁμαλότης τῶν μεταβολῶν τούτων εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ εἶναι πλήρης καὶ τελεία, τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται τελοῦνται κατὰ νόμους οὓς καλοῦμεν *φωνητικούς*.

§ 2. *Ποῖοί τινες εἶναι οἱ φωνητικοὶ νόμοι*. Οἱ φωνητικοὶ νόμοι δὲν εἶναι ὅπως οἱ φυσικοί, οἱ μαθηματικοὶ καὶ λογικοὶ πάντοτε καὶ πανταχοῦ οἱ αὐτοί, ἀμετακίνητοι καὶ ἀπαρασάλευτοι, ἀλλὰ μᾶλλον, ὅπως οἱ πολιτικοὶ καὶ καθόλου οἱ κοινωνικοί, διάφοροι κατὰ τόπους καὶ χρόνους. Διαφέρουσι δ' ὅμως καὶ τῶν πολιτικῶν ὅτι οὐ κανονίζουσι τὸ δέον γενέσθαι ἐν τῷ μέλλοντι· εἶναι ἄρα ἰδίας φύσεως, οὐδὲ θαυμαστὸν τοῦτο, ἀφοῦ εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἡ ἔννοια τῆς λέξεως *νόμος* μεταβάλλεται κατὰ λόγον τοῦ πράγματος ἐφ' οὗ ἐφαρμόζεται, καὶ δὴ ἄλλο νοοῦμεν ὅταν λέγωμεν φυσικὸν καὶ ἄλλο ὅταν κοινωνικόν, ἐμπορικόν, οἰκονομολογικὸν κλπ. νόμον. Ἐν τούτοις δηλονότι ὁ ὅρος νόμος δηλοῖ ἁπλῶς τὴν σταθερὰν μένουσαν σχέσιν μεταξὺ φαινομένων· τοιαύτη δὲ σταθερὰ σχέσις παρατηρεῖται πολλαχῶς καὶ ἐν τοῖς

ἀντιστοιχοῦσι φθόγγοις, διὸ φθογγικὸν νόμον λέγοντες νοοῦμεν ὅτι ἐν ταῖς γλώσσαις ὡρισμένα τινὰ φαινόμενα εὑρίσκονται πρὸς ἄλλα ὡρισμένα φαινόμενα ἐν σταθερᾷ σχέσει, τ. ἔ. τὸν καθορισμὸν ὁμοιοτήτων ἐν τῇ προφορᾷ τῶν φθόγγων ἐντὸς ὡρισμένων τοπικῶς καὶ χρονικῶς ὁρίων. Τοιαύτας δὲ παμπόλλας ὁμοιότητας βλέπομεν εὐθὺς ὡς παραβάλωμεν δύο ἀδελφὰς γλώσσας ἢ διαλέκτους ἢ δύο διαφόρους φάσεις τῆς αὐτῆς γλώσσης.

§ 3. *Ἀποτελέσματα τοῦ τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ περιορισμοῦ τῶν φθογγικῶν νόμων καὶ καθήκοντα ἡμῶν ἐντεῦθεν.* Ἐπειδὴ οἱ φθογγικοὶ νόμοι εἶναι τοπικῶς καὶ χρονικῶς περιωρισμένοι, πρόδηλον α) ὅτι δυνατὸν ἄλλοι νόμοι νὰ ἰσχύωσιν ἐν ἑκάστῃ χώρᾳ καὶ β) ὅτι τούτων ἄλλοι εἶναι παλαιότεροι ἤτοι πρότερον ἰσχύσαντες καὶ ἔπειτα ἐκλιπόντες καὶ ἄλλοι νεώτεροι ἀνακύψαντες βραδύτερον, καὶ ὅτι πολλάκις συμβαίνει οἱ παλαιότεροι νὰ εἶναι βάσις τῶν νεωτέρων· λ. χ. οἱ νόμοι τῆς τροπῆς καὶ ἀποβολῆς τῶν ἡμιφώνων *σ*, j, F εἶναι παλαιότεροι καὶ βάσις τῶν νόμων τῆς συναιρέσεως, παλαιότεροι τῆς γενέσεως τοῦ δασέος πνεύματος κττ. Τὸ τελικὸν m ἐτράπη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ πανταχοῦ εἰς *ν*, ἀλλ' ἐν τῇ Λατινικῇ οὐχί, τὰ ἐν τέλει λέξεως ἄφωνα ἀπεβλήθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ἀλλ' ἐν τῇ Λατινικῇ οὐχί, καὶ πάλιν τὸ μεταξὺ φωνηέντων s ἐτράπη ἐν τῇ Λατ. εἰς r, ἀλλ' ἐν τῇ Ἑλλ. ἀπεβλήθη ὅλως, Ἰνδ. jánasas-*γένεος*-generis κττ. Διὰ τὸ χρονικῶς περιωρισμένον τοῦτο τῶν φθογγικῶν νόμων συμβαίνει πολλάκις ὥστε φθόγγος τις ἔν τινι γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ νὰ πάθῃ κατά τινα νόμον ἀλλοίωσίν τινα ἢ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ, μετὰ ταῦτα δ' ἐκλιπόντος τοῦ φωνητικοῦ τούτου νόμου, ν' ἀνακύψῃ ἄλλοθεν ὅμοιος τῷ ἀρχαίῳ φθόγγος νεώτερος καὶ νὰ μείνῃ ἀπαθής. Οὕτω λ. χ. τὸ ἀρχαῖον ᾱ ἐτράπη εἰς *η* ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ (ἰδὲ Α' § 15), ἀλλὰ βραδύτερον προέκυψε νεώτερον ᾱ ἐκ συναιρέσεως καὶ ἀντεκτάσεως καὶ τοῦτο παρέμεινεν *(τέρᾱ, ἱστᾶσα,)*. Ὁμοίως τὸ ἀρχαῖον Υ, προφερόμενον ὡς u, ἐτράπη πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς *υ* (Γαλλικὸν u ἢ Γερμ. ü), ἀλλ' ἔπειτα ἀνα-

πτυχθὲν νεώτερον u ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ *ο* (*διδοῦσα*) ἢ ἐκ συναιρέσεως (*δοκοῦμεν, δηλοῦμεν,*) ἢ ἐξ ἁπλοποιήσεως τῆς ἀρχαίας διφθόγγου *ου* (*βοῦς, σπουδή*) ἐσώθη ἀμετάβλητον μέχρι σήμερον.

Ἔτι δὲ παρατηρεῖται ὅτι φωνητικός τις νόμο· ἐν ταύτῃ μὲν τῇ διαλέκτῳ ἴσχυσε πρότερον, ἐν ἐκείνῃ δὲ βραδύτερον ἢ καὶ οὐδαμῶς· λ. χ. τὸ *-νς* ἡπλοποίησαν μὲν αἱ λοιπαὶ διάλεκτοι εἰς -ς, διετήρησαν δὲ ἐπὶ μακρὸν χρόνον οἱ Κρῆτες καὶ οἱ Ἀργεῖοι *τόνς ἄλλονς-τοὺς ἄλλους, τὰνς-τὰς* κτλ. Τὸ δασὺ πνεῦμα ἀπώλετο πολὺ πρότερον ἐν Ἠλείᾳ, Ἰωνίᾳ, Αἰολίδι τῆς Ἀσίας καὶ ἐν τῇ μέσῃ Κρήτῃ, βραδύτερον δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις· τὸ *υ* ἐτράπη εἰς ü ἐν Ἀττικῇ, Κορίνθῳ καὶ ἀλλαχοῦ ἀπὸ τῆς 6ης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἀλλ' ἐν Βοιωτίᾳ, Λακωνικῇ καὶ ἀλλαχοῦ οὐδέποτε κλπ.

Ἕνεκα τοῦ τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ περιορισμοῦ τούτου καθίσταται ἀναγκαῖον νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς φθογγικοὺς νόμους χωρὶς οὐ μόνον ἑκάστης γλώσσης ἢ διαλέκτου ἢ ἰδιώματος ἀλλὰ καὶ ἑκάστης περιόδου τῆς αὐτῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου, καὶ νὰ μὴ μεταφέρωμεν ἀταλαιπώρως τοὺς φωνητικοὺς νόμους ταύτης τῆς γλώσσης ἢ διαλέκτου ἢ περιόδου ἐπ' ἄλλην γλῶσσαν, διάλεκτον ἢ περίοδον οἱανδήποτε. Λ. χ. τὸ τελικὸν -ς ἐτράπη εἰς *ρ* ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Ἠλείων καὶ Λακώνων, *τίρ, ἵππορ*, τὸ δὲ μεταξὺ φωνηέντων ἐν τῇ τῶν Ἐρετριέων *ὀπόροι, Κτήριππος*, ἐσώθη δ' ἀπαθὲς ἐν τῇ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων· τὸ *ω* ἐτράπη εἰς *ου* ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Θεσσαλῶν ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. καὶ μετὰ Χριστὸν ἐν τῇ Λακωνικῇ (πρβλ. Γλωσσολογικῶν Μελετῶν Τομ. Α' σελ. 558 κέξ.), ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλληνικῇ· τὸ *αι* φαίνεται τραπὲν ἐν Βοιωτίᾳ οὐ μόνον εἰς Η = ε, ἀλλὰ καὶ εἰς ΕΙ ἤτοι ē λίαν κλειστὸν (*Ταναγρεῖος, Εἴμων*), ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ κττ. κττ.

§ 4. *Τὸ ἀνεξαίρετον τῶν φθογγικῶν νόμων δὲν ἀποδείκνυται πάντοτε ἐκ τῶν ὑστέρων, ἀλλὰ πιθανολογεῖται ἐκ τῶν προτέρων.* Ἄν τις κατὰ τὴν τοιαύτην ἐξέτασιν καὶ ζήτησιν τῶν φθογ-

γικῶν νόμων ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀρχαίας γλώσσας, ἐργάζεται ἐπὶ ὑλικοῦ ἐλλιπεστάτου καὶ πλήρους χασμάτων, συνάγει δὲ πολλάκις ἐξ ὀλίγων καθόλου παραδειγμάτων, ἃ ἐξέλεξε, φθογγικούς τινας νόμους καὶ κινδυνεύει νὰ σφαλῇ· ἂν δὲ πάλιν ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν νέας γλώσσας, ἔχει μὲν πληρέστερον τὸ ὑλικόν, ἀλλ' ἕνεκα τῶν μεταναστάσεων, ἐποικήσεων καὶ καθόλου τῆς ἐπικοινωνίας, ἕνεκα τῆς παιδείας καὶ τῶν βιβλίων, ἕνεκα τῆς ἐκκλησίας κττ. βλέπει φρικτὴν σύγχυσιν φαινομένων, ἐν οἷς συχνότατα ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ ἀνεύρῃ τάξιν τινὰ καὶ νόμον. Ἀναγκαζόμεθα ἄρα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι πράγματι τελεία ὁμαλότης πασῶν τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων ἐν οὐδεμιᾷ γλώσσῃ, ἀρχαίᾳ ἢ νεωτέρᾳ παρατηρεῖται. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὁμολογοῦντες πάλιν ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν ὅτι ὑπάρχουσιν ἱκανοὶ λόγοι πείθοντες ὅτι ὁμαλὴ τῶν φθόγγων μεταβολὴ εἶναι τῶν παραγόντων ἐκείνων, οἳ ἀπὸ κοινοῦ ἐνεργοῦντες κατεργάζονται τὸν συνήθη τύπον τῆς γλώσσης. Ἐντεῦθεν διατεινόμεθα ὅτι πᾶσαι αἱ τυχὸν παρατηρούμεναι ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους ἐξαιρέσεις δὲν δύνανται ν' ἄρωσι τὸ κῦρος τῶν παρατηρηθέντων νόμων, ἐὰν μόνον α') καθ' ἑαυτὸν ὁ φθογγικὸς νόμος εἶναι φυσιολογικῶς δυνατὸς καὶ β') τὰ μὲν δι' αὐτοῦ ἑρμηνευόμενα μὴ ἐπιδέχωνται ἄλλην ἑρμηνείαν, τὰ δὲ μὴ ὑπαγόμενα ὑπ' αὐτὸν καὶ δὴ ὡς ἐξαιρέσεις προσπίπτοντα τυγχάνωσιν ἄλλης ἀποχρώσης ἑρμηνείας. Διατεινόμενοι ἄρα ὅτι ὑπάρχουσι φθογγικοὶ νόμοι καὶ οὗτοι μάλιστα ἀνεξαίρετοι δὲν λέγομεν μὲν ὅτι καθόλου ἐν δεδομένῃ τινὶ γλώσσῃ ἢ διαλέκτῳ ἀείποτε ὄντως παρατηρεῖται πλήρης ὁμαλότης ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους φθογγικαῖς μεταβολαῖς (πολλάκις φαίνεται προφανῶς τοῦτο, λ. χ. τὰ τελικὰ ἄφωνα ἐξέπεσον ἐκ τοῦ τέλους τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων ἀνεξαιρέτως), ἀλλ' ἁπλῶς ὅτι τοιούτους νόμους δυνάμεθα καὶ ὀφείλομεν νὰ προσδοκῶμεν, ἂν μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης προσοχῆς ἐξετάζωμεν τὰ τῆς γλώσσης φαινόμενα καὶ ἂν ἐκβάλλωμεν τὰ παράχορδα, ὅσα δυνατὸν νὰ ἔχωσι προέλθει δι' ἄλλων δυνάμεων γνωστῶν καὶ ἐνεργῶν ἐν τῇ γλώσσῃ. Διότι α') πλὴν τοῦ ἐγχωρίου ὑλικοῦ ὑπάρχει

καὶ τὸ ξένον τὸ ἔξωθεν εἰσελθόν, ὃ δὲν ἐμφανίζεται πάντοτε ἐξωμοιωμένον τῷ ἐγχωρίῳ καὶ β΄) πολλὰ ἠλλοιώθησαν δι' ἀναλογίας. Ἐντεῦθεν δυνατὸν ἡ προσδοκωμένη ἐκ τῶν προτέρων ὁμαλὴ διάθεσις πάντων τῶν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ἐκφωνουμένων φθόγγων νὰ μὴ παρατηρῆται ἐπί τινος σημείου, διότι εἰσῆλθον ξένα στοιχεῖα μετὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὴν λῆξιν τοῦ νόμου ἢ διότι προσέκρουσεν ἄλλῃ ἰσχυροτέρᾳ ἐνιαχοῦ δυνάμει, λ. χ. τῇ ἀναλογίᾳ.

§. 5. ***Ἡ κατὰ μικρὸν κτηθεῖσα διάγνωσις περὶ τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φωνητικῶν νόμων.*** Ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων κληρονομηθεῖσα κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἐτύμου τῶν λέξεων ἐλευθερία ἢ μᾶλλον ἀκολασία, («προστιθέντες γράμματα καὶ ἐξαιροῦντες σφόδρα ἀλλοιοῦσι τὰς τῶν ὀνομάτων διανοίας» Πλάτων. Κρατύλ. 418, Β, καὶ 399 ΑΒ «πρῶτον τὸ τοιόνδε δεῖ ἐννοῆσαι περὶ ὀνομάτων, ὅτι πολλάκις ἐπεμβάλλομεν γράμματα, τὰ δ' ἐξαιροῦμεν, παρ' ὃ βουλόμεθα ὀνομάζοντες καὶ τὰς ὀξύτητας μεταβάλλομεν . . . . ἄλλων δὲ τοὐναντίον ἐμβάλλομεν γράμματα» καὶ 414 C «τὰ πρῶτα ὀνόματα τεθέντα κατακέχωσται ἤδη ὑπὸ τῶν βουλομένων τραγῳδεῖν αὐτὰ περιτιθέντων γράμματα καὶ ἐξαιρούντων εὐστομίας ἕνεκα καὶ πανταχῇ στρεφόντων καὶ ὑπὸ καλλωπισμοῦ καὶ ὑπὸ χρόνου· ἐπεὶ καὶ ἐν τῷ κατόπτρῳ οὐ δοκεῖ σοι ἄτοπον εἶναι τὸ ἐμβεβλῆσθαι τὸ ρῶ; . . »), ἡ ἀκολασία, λέγω, αὕτη ἡ ἀταλαιπώρως ἀποβάλλουσα καὶ μεταβάλλουσα καὶ προστιθεῖσα τὰ στοιχεῖα τῶν λέξεων ἤρξατο νὰ περιορίζηται εὐθὺς ὡς παραβαλλομένων τῶν λέξεων διαφόρων γλωσσῶν καὶ διαλέκτων ἢ τῶν γλωσσικῶν μνημείων δύο διαφόρων φάσεων τῆς αὐτῆς γλώσσης ἐδείχθη ὅτι ἀντιστοιχία τις ἐπικρατεῖ ἐν ταῖς διαφόροις γλώσσαις καὶ διαλέκτοις. Ἀκριβέστερον δ' ἔτι κατεδείχθη ἡ ὁμαλότης τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων, ὅτε ἐξητάσθησαν καὶ ἐξετέθησαν τὰ παθήματα, ἅτινα οἱ φθόγγοι μιᾶς ἀδελφῆς γλώσσης, τῆς Γερμανικῆς, ἐν τῇ ἱστορικῇ αὐτῶν ἐξελίξει ἔπαθον (Grimm). Ἡ πεῖρα δ' αὕτη περὶ τοῦ ὁμαλοῦ τῆς μεταβολῆς τῶν φθόγγων ἡ ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν διαφόρων γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ ἐκ τῆς

ἱστορικῆς ἐξετάσεως τῶν φθογγικῶν παθημάτων μιᾶς μόνης γλώσσης συναγομένη καὶ ἐν πλείστοις παρατηρουμένη παρεκίνησε τοὺς ἐρευνητάς, ἵνα τὴν ὁμαλότητα ταύτην πανταχοῦ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπιζητῶσι καὶ ἀποδεικνύωσιν. Ὅσῳ δ' ἀκριβεστέρα ἐγίνετο ἡ φιλολογικὴ μελέτη καὶ ἑρμηνεία τῶν γραπτῶν μνημείων καὶ ἡ ψυχολογικὴ ἐξέτασις τῶν φαινομένων, ὅσῳ μᾶλλον οἱ γλωσσοδῖφαι ἐνέκυπτον εἰς τὴν μελέτην τῶν συντακτικῶν, σημασιολογικῶν, μορφολογικῶν φαινομένων τῆς γλώσσης καὶ ἐφυλοκρίνουν καὶ διέστελλον τὰ διαφόρως ἔχοντα, ὅσῳ μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἀρχαίων γλωσσῶν ἐτρέποντο ἐπὶ τὴν ἔρευναν τῶν νεωτέρων, ἐν αἷς διὰ τὴν μακρὰν γραπτὴν παράδοσιν τοσούτων φάσεων καὶ τὰ δάνεια καὶ αἱ ἀναλογίαι εἶναι προδηλότεραι καὶ ἡ ἱστορία τῆς γλώσσης μᾶλλον εὐπαρακολούθητος, ὅσῳ μᾶλλον ἀπὸ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐτρέποντο ἐπὶ τὸν προφορικόν, τ. ἔ. ὅσῳ μᾶλλον ἀντὶ τῶν γραμμάτων, ἅτινα ἐπὶ τοῦ ἀψύχου χάρτου εὐκόλως δύνανται καὶ ν' ἀποβάλλωνται καὶ νὰ μεταβάλλωνται καὶ νὰ προστιθῶνται κττ., ἐλαμβάνοντο εἰς ἐξέτασιν αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκφωνούμενοι φθόγγοι, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπείθοντο ὅτι νόμοι ἀληθεῖς διέπουσι τὰς φθογγικὰς ταύτας μεταβολάς· οὕτω δὲ κατὰ μικρὸν διετυπώθη ὡς ἀξίωμα ὅτι οἱ φθόγγοι τῶν λέξεων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ἐκφωνούμενοι διατίθενται πάντοτε ὁμαλῶς καὶ κατὰ νόμους ἀνεξαιρέτους, καὶ ὅτι ἀνάγκη ἀπαραίτητος κατὰ πᾶσαν ἡμῶν ἔρευναν οἱ νόμοι οὗτοι νὰ τηρῶνται καὶ ἐφαρμόζωνται ἀκριβῶς.

§ 6. ***Ὅροι τῆς ὁμαλῆς μεταβολῆς τῶν φθόγγων καὶ δὴ τοῦ ἀνεξαιρέτου τῶν φθογγικῶν νόμων.*** Ἀλλὰ τίνες εἶναι ***οἱ αὐτοὶ ὅροι,*** ἐφ' οἷς οἱ φθόγγοι ὁμοίως μεταβάλλονται; Ἐν πρώτοις ἀνάγκη νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι τὰς πλείστας μὲν λέξεις τῆς γλώσσης ἐκφωνοῦμεν ὅπως ἐμάθομεν αὐτὰς παρὰ τῶν ἄλλων καὶ οὐδέποτε ἐπέρχεται ἡμῖν νὰ μεταβάλωμεν αὐτὰς ἑκόντες· ὑπάρχει δ' ὅμως τάξις τις λέξεων, λέγω τὰ κύρια ὀνόματα, ἃ δυνάμεθα νὰ ὑποβάλωμεν εἰς ἀσυνήθεις καὶ ὅλως ἐκτρόπους μεταβολάς, συγ-

κόπτοντες, ἀποκόπτοντες, ἀφαιροῦντες, ἢ καὶ διπλασιάζοντές τινας φθόγγους αὐτῶν κττ. Δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι λαμβάνοντες μικρόν τι στοιχεῖον ὀνόματος γνωστοῦ *πλάττομεν τεχνικῶς*, ὅπως σχεδὸν θέλομεν, *νέον ὄνομα*. Διὰ τοῦτο λέγομεν *Ἀθανάσις* καὶ *Θάνος* καὶ *Νάσιος*, *Δημήτρις* καὶ *Δῆμος* καὶ *Μῆτρος*, *Ἀναστάσις* καὶ *Ἀνάστος* καὶ *Τάσος*, *Μανόλης* καὶ *Μάνος* καὶ *Μανοῦσος*, *Κωνσταντῖνος* καὶ *Κώστας* καὶ *Κῶτσος* καὶ *Κωστῆς* καὶ *Ντῖνος*, *Χαραλάμπης* καὶ *Μπάμπης*, *Διονύσις* καὶ *Νιόνιος* κττ. Ὁμοίως ἐποίουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀπὸ κυρίων δηλ. ὀνομάτων τελείων, ἤτοι συνθέτων, ἠδύναντο ν' ἀφαιρέσωσι καὶ ἀρκτικὸν φωνῆεν καὶ ὅλην συλλαβὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἢ ἀπὸ τοῦ τέλους· πρβλ. *Γώνιππος* ἀντὶ *Ἀγώνιππος*, *Γελάνωρ*, *Γέλαρχος* ἀντὶ *Ἀγελάνωρ*, *Ἀγέλαρχος*, *Λάσιππος* ἀντὶ *Ἐλάσιππος*, *Ναξικλῆς* ἀντὶ *Ἀναξικλῆς*, *Νάξανδρος* ἀντὶ *Ἀνάξανδρος*, *Πρωνάσιοι Πρώνασος* ὅθεν καὶ *Πρῶννοι* καὶ *Νασιῶται*, *Καλλίπολις* καὶ *Κάλλιον*, *Ἀτρόμητος* καὶ *Τρόμης*, *Πολυφράδμων* καὶ *Φράδμων*, *Ἀλέξανδρος* καὶ *Ἀλεξᾶς*, *Ἀλεξάνδρα* καὶ *Κασσάνδρα*, *Ἀμύνανδρος* καὶ *Ἀμυνᾶς*, *Ξεύξιππος* καὶ *Ξεῦξις*, *Κλεομένης* καὶ *Κλέομμις*, *Πυθοκλῆς* καὶ *Πυθῆς*, *Σκαμανδρώνυμος* καὶ *Σκάμων*, *Πολύμνηστος* καὶ *Πόλυμνις* (πρβλ. Ἐλέγχων καὶ Κρίσεων σελ. 519), *Εὔχρηστος* καὶ *Εὔχρους* καὶ *Εὖχρις*, *Μνασιδίκα* καὶ *Δίκα*, *Κλειναρέτη* καὶ *Κλειναρώ*, *Κλειταρέτη* καὶ *Κλειταρώ*, *Νικαρέτη* καὶ *Νικαρώ* κλπ. Τοῦτο παρετήρησαν ἤδη οἱ ἀρχαῖοι, διὸ διδάσκουσιν «*Ἄμφις*· τοῦτο οὐ *συγκοπή*, ἀλλὰ *μετασχηματισμός*. Ἀπὸ γὰρ τοῦ *Ἀμφιάραος* *Ἄμφις*, ὥσπερ *ἀστράγαλος* *ἄστρις* καὶ *Ἰφιάνασσα* *Ἶφις* καὶ *Θρασυκλῆς* *Θράσυλλος* καὶ *Βαθυκλῆς* *Βάθυλλος* ὑποκοριστικά. Ταῦτα γὰρ *μετασχηματισμοὶ* καλοῦνται, ἐπεὶ οὐ συμφωνεῖ ἡ κατάληξις· οὐκ ἔστι δὲ συγκοπή· οὐδέποτε γὰρ συγκοπὴ γίνεται τριῶν συλλαβῶν. Ἀλλ' οὐδὲ πάλιν δυνάμεθα λέγειν ἀποκοπήν, ἐπεὶ τὸ σ ἔχει τῆς τελικῆς συλλαβῆς. Ὅπου γὰρ τῆς τελευταίας συλλαβῆς τηρηθῇ τὸ ἐν τέλει στοιχεῖον, οὐ λέγομεν ἀποκοπήν· ὥστε *μετασχηματισμός* ἐστιν». (Ἡρωδ. Β' 208 καὶ

Reitzenst. Ἱστορ. τῶν Ἑλλ. Ἐτυμολ. 36.) Καὶ «*Πάρθις* ὁ *Παρθένιος*· εἴρηται οὐκ ἀποκοπή, ἀλλὰ μεταποίησις καὶ μετασχηματισμὸς» Ἡρωδ. Β' 206 καὶ 859. Καὶ «Κερδώ . . ὑποκοριστικῶς, ὡς παρ' Αἰσχύλῳ ἡ Εἰδὼ καὶ ἡ Ὑψὼ ἀντὶ τοῦ Εἰδοθέα καὶ Ὑψιπύλη κλπ». Τὰ πάθη ἄρα ταῦτα οὐ φωνητικά, διὸ οὐδ' ὑπάγονται ὑπὸ τοὺς φωνητικοὺς νόμους.

Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἡ τῶν πατρωνυμικῶν καὶ κυρίων ὀνομάτων κατάληξις -*δης* μετηνέχθη ἐπὶ τὰ προσηγορικά, πρβλ. *κλεπτίδης*, *μισθαρχίδης*, *σπουδαρχίδης*, *στρατωνίδης*, *γραμμοδιδασκαλίδης*, κττ., ἵνα οὕτω παρασταθῇ, ὅτι τινὲς εἶναι θρέμματα τῶν κλεπτῶν, τοῦ στρατοῦ, τῆς περὶ τὰς ἀρχὰς σπουδῆς κλπ., ὅτι ἔχουσι τὴν ἰδιότητα ταύτην οὕτω μόνιμον ὡσεὶ εἶχον αὐτὴν ἐκ γενετῆς, ἐκ φύσεως, διὸ καὶ κατ' αὐτὴν ὠνομάσθησαν, οὕτω μετηνέχθησαν καὶ ἄλλαι τῶν κυρίων ὀνομάτων καταλήξεις ἐπὶ τὰ προσηγορικὰ πρὸς δήλωσιν ὁμοίων σχέσεων, οἷον ὑποκορισμοῦ· πρβλ. *ἄστρις* ἀντὶ *ἀστράγαλος*, *γάστρις* ἐκ τοῦ *γαστρίμαργος*, *γύννις* ἐκ τοῦ *γύνανδρος*, *κόπις* ἐκ τοῦ *δημοκόπος*, *πάλαμις* ἐκ τοῦ *εὐπάλαμος*, *μούσων* ἐκ τοῦ *μουσουργὸς*, κτλ.· ὁμοίως ἐπλάσθη καὶ *στόμις*, *στρόφις*, *τρόφις*, *ψεῦδις*, *φείδων*, *λάτρις*, *ἀμυνίας*, *γλῶσσος* (=γλωσσαργός), *κορυζᾶς* (=βουκόρυζος), *πινακᾶς*, *ὑαλᾶς* (=ὑαλοπώλης), *κερατᾶς* (=κερασφόρος) κττ. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπειδὴ ταῦτα ἐπλάσθησαν κατὰ τὸν τύπον τῶν κυρίων καὶ συνδέονται στενῶς μετὰ τῶν προτύπων τούτων καὶ πάσχουσιν οἵας καὶ ταῦτα παθήσεις, δι' αὐτὸ οὔτε ὁ σχηματισμὸς αὐτῶν δύναται νὰ παραβάλληται πρὸς τοὺς τῶν ἄλλων λέξεων οὔτε αἱ βίαιαι ἀλλοιώσεις αὐτῶν πρὸς τὰ φωνητικὰ πάθη ἐκείνων, ἅτε ἐπὶ ἄλλοις ὅροις τελούμεναι.

Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι ἐν τοῖς ἐπιφωνήμασι καὶ ταῖς ἐπιφωνηματικαῖς λέξεσι πολλάκις οἱ φωνητικοὶ νόμοι φαίνονται ἐξαιρούμενοι, πρβλ. *ἆ*, *ἀᾶ*, *ὀᾶ*. Τὸ μακρὸν δηλονότι *α* τούτων καίτοι ἀρχαιότατον δὲν ἐτράπη ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ εἰς *η* ὁμοίως τῷ ἄλλῳ ἀρχαίῳ ᾱ. Φαίνεται ὅτι τὸ *α* τῶν ἐπιφωνημά-

των τούτων, ὡς φυσικός τις φθόγγος ἑκάστοτε ἐκβαλλόμενος ἢ ἦτο διάφορος τοῦ ἐκφωνουμένου ἐν ταῖς κληρονομηθείσαις μετὰ τοῦ συνήθους ᾱ λέξεσιν, διὸ καὶ δὲν ἐτράπη ὁμοίως τούτῳ εἰς η, ἢ αἱ λέξεις αὗται ἐπλάττοντο καὶ ἐξεφέροντο ἑκάστοτε ἐκ νέου ὡς φυσικοὶ φθόγγοι οὐχὶ δὲ ὡς ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντες.

Πρὸς τούτοις παρατηρεῖται ὅτι τῶν λέξεων ἄλλαι εἶναι ἄτονοι, ἤτοι ἐγκλιτικαὶ ἢ προκλιτικαὶ καὶ ἄλλαι τονούμεναι, καὶ ὅτι πάλιν ἄλλαι ἀπὸ κυρίων καὶ αὐτοτελῶν περιῆλθον εἰς δήλωσιν γραμματικῶν σχέσεων, ἤτοι ἀπώλεσαν τὴν κυρίαν σημασίαν καὶ αὐθυπαρξίαν αὐτῶν καὶ κατέστησαν ἁπλῶς ὑπηρετικαί· δῆλον ἄρα ὅτι οἱ φθόγγοι τούτων δὲν ἐκφωνοῦνται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις καὶ δὴ ἔτι αἱ φθογγικαὶ τούτων παθήσεις δυνατὸν νὰ μὴ εἶναι ὅλως αἱ αὐταί· πάντες λ. χ. λέγομεν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ *θέλω ψωμί, θέλω χρήματα* κλπ.· ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἁπλῆς δηλώσεως τοῦ μέλλοντος, οὐχὶ τῆς θελήσεως, λέγομεν *θὰ φάγω* ἀντὶ *θέλω νὰ φάγω*· τὸ προκλιτικὸν ἄρθρον *τοῖς*, *τῶν* ἐξεφέρετο μονοσυλλάβως καὶ ἐν αἷς διαλέκτοις αἱ δοτ. πληθ. ἔληγον εἰς *-οισι* (Αἰολ.) καὶ ἡ γεν. πληθ. ἐξεφέρετο ἀσυναιρέτως *τάων τάουν τέων* (Βοιωτ. Θεσσαλ. Ἰων.) κτλ. Ταῦτα διδάσκουσιν ὅτι μεγάλως διαφέρει ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἔντονος ἄρθρωσις τῶν φθόγγων τῆς ἀσθενοῦς καὶ χαλαρᾶς καὶ δὴ ὅτι λέξεις ἄτονοι δύνανται νὰ πάθωσιν σφόδρα διάφορα πάθη τῶν ἄλλων. Τὰ πάθη ἄρα αὐτῶν ἐπὶ ἄλλοις ὅροις γενόμενα ἀνάγκη νὰ κρίνωνται καὶ κατ' ἄλλον τρόπον.

Τὸ παρατηρούμενον δ' ἐν ταῖς ὁπωσδήποτε ἀτόνοις λέξεσι παρατηρεῖται καὶ ἐν ταῖς ἀτόνοις συλλαβαῖς, πρὸ πάντων ἐν ταῖς γλώσσαις ἐκείναις, ἐν αἷς ὁ ἐντατικὸς ἢ ἰσχυρὸς τονισμὸς ἐπικρατεῖ, ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Λατινικῇ ἢ ἐν τῇ νῦν βορείῳ Ἑλληνικῇ. Καὶ ἐν ταύταις αἱ ἄτονοι συλλαβαὶ συστέλλονται, τρέπονται, συγκόπτονται καὶ καθόλου πάσχουσι παθήματα παντάπασι διάφορα τῶν τονουμένων. Διασταλτέον ἄρα τὰς τονουμένας συλλαβὰς τῶν ἀτόνων, τὰς μακρὸν ἐχούσας φωνῆεν ἢ δίφθογγον τῶν

ἐχουσῶν βραχύ, τὰς ἀρκτικὰς τῶν τελικῶν καὶ μέσων κττ.· πρβλ. λόγοΣ, ἀλλὰ **Σισταμι*-*ΣεπεΣαι-Ἵστημι ἔπεαι, Νοῦς ἀλλὰ τὸ *κακό(ν), τίς, τίνω* ἀλλὰ **δοτις*-δόσις κλπ. Ὁμοίως διακριτέον τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ μέσον λέξεως ἁπλῆς ἀπὸ τῆς συναρμογῆς τῶν συνθέτων· πρβλ. **νυσὸς-νυός*, (Λατ. nurus, Ἰνδ. nusás) ἀλλὰ *δυσ-ώνυμος, δυσ-άρεστος*, καὶ *ἕσ-νυμι-ἕννυμι* ἀλλὰ *δύσνους, πάνσας-πάσας* ἀλλὰ *ἀνστήσειε, πανσθενής, πανστρατιὰ* κττ.· ὁμοίως τὰ μετὰ συμφώνων πολλῶν ἢ ὀλίγων καὶ τοιούτων ἢ τοιούτων συμπεπλεγμένα φωνήεντα τῶν μετὰ φωνήεντος ἄλλου συνεκφωνουμένων, τὰς πολυσυλλάβους καὶ μακρὰς λέξεις τῶν μικροτέρων, τὰ θέσει μακρὰ τῶν φύσει κλπ. κλπ. Διότι οὐδ᾽ ἐν τούτοις πᾶσιν ὁμοίως αἱ αὐταὶ ἐπικρατοῦσι σχέσεις καὶ δὴ οὐδ᾽ αἱ φωνητικαὶ μεταβολαὶ τελοῦνται ἀληθῶς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀεὶ ὅροις καὶ δὴ οὐδ᾽ ὁμοίως. Πρὸς δὲ τούτοις παρατηρεῖται ὅτι ἄλλοτε μὲν ὁ λόγος ἡμῶν γινόμενος μετὰ σοβαρότητος καὶ ἀξιώματος, ἐκφέρεται βραδύτερον καὶ δὴ ἀκραιφνέστερος διασῴζων τοὺς παλαιοτέρους πληρεστέρους τύπους, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ τὸ οἰκειότερον τρεπόμενος ἐκπέμπεται ταχύτερον καὶ δὴ συνεσταλμένος, προτιμῶν τοὺς νεωτερικοὺς τύπους. Ἐντεῦθεν πολλάκις ἔχομεν δύο τύπους τῆς αὐτῆς λέξεως, οὐ μόνον ἐν τοῖς κυρίοις ὀνόμασιν, ἔνθα προφανές, οἷον *Γεώργις* καὶ *Γεώργιος* κλπ. ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, λ. χ. *valide* καὶ *valde, validus* καὶ *valdus, τὸ ὄνομα-τοὔνομα, καλά ἐστιν-κάλ᾽ ἐστὶν* κττ. (Ὅτι τὸ *κάλ᾽ ἐστὶν* ἀντὶ *καλά ἐστιν ἦν δυσφωνότερον* καὶ δὴ οὐχὶ τῆς σεμνῆς προφορᾶς, διδάσκει ὁ Δημήτριος ἐν τῷ περὶ Ἑρμηνείας 70· πρβλ. Ἐλέγχων καὶ Κρίσεων (=Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ´) σελ. 506).

Ἔτι δ᾽ εἶναι φανερὸν ἐκ τῆς βαθμιαίας ἀλλοιώσεως τῶν φθόγγων, ὅτι αἱ κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους γινόμεναι ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων δὲν ἔχουσιν εὐθὺς ἅμα ἀνακύψασαι πᾶσαν αὐτῶν τὴν δύναμιν, ὑπάρχει ἄρα πάλη μεταξὺ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων φθόγγων καὶ ὁ ἀγὼν οὗτος δύναται νὰ

διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν, ὅτε ἐν τῇ γλώσσῃ ἐμφανίζεται σάλος τις· οὕτω π. χ. ἀπὸ πολλῶν αἰώνων παρ' ἡμῖν τὸ *γ* πρὸ τοῦ *ι* ἤρξατο νὰ ἐκφωνῆται ἀσθενέστατα ὡς *ἰ̯* καὶ δὴ πολλάκις καὶ ν' ἀποβάλληται ὅλως: *λέει, πάει, τρώει, νὰ φάῃ, ῥολόϊ, σκυλλολόι, κουκκολόι, ἀνθολόι, κατώει, ἀπόει, φαεῖ, πλάι καὶ πλάγι, λοῆς* καὶ *λογῆς* κλπ., ἀλλ' ὅμως εἰσέτι δὲν ἐξεβλήθη πανταχόθεν, διὸ λέγομεν *κατὰ γῆς* (ἐν Εὐβοίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ *κατὰ ἦς*), *τριγύρου* καὶ *τριύρου, στέγη, τραγί, φυλάγει* (καὶ *φυλάει*), *ψέγει, ἀνοίγει, κυνήγι,* κττ. Τὸ ἄτονον *ε* καὶ *ο* ἤρξατο ἀπὸ τριῶν τοὐλάχιστον ἑκατονταετηρίδων νὰ τρέπηται ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ εἰς **i** καὶ *u*, ἀλλὰ πολλάκις παρετήρησα ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οἱ ἐκφωνοῦντες αὐτὰ ἀγνοοῦσιν ἂν ἀληθῶς e, o κλειστὰ ἢ ἀληθῶς i καὶ u ἐκφωνῶσιν. Ἐν τῇ γραφῇ παρίσταται. ὡς εἰκός, ἀτελέστατα ἡ τοιαύτη ἐξέλιξις, διότι τότε μόνον ἡ γραφὴ ἄρχεται νὰ δηλοῖ τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην, ὅταν ἤδη ἔχῃ μεγάλως προβῇ ἢ καὶ ὅλως ἔλθει εἰς τέλος, πολλάκις δὲ παρατηρεῖται σάλος ἐν τῇ γραφῇ τῶν παλαιῶν καὶ νέων φθόγγων· οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς ἀρχαίοις Λοκροῖς καὶ Ἠλείοις τὸ *ε* ἐξεφωνεῖτο λίαν ἀνοικτῶς, ὥστε ἐκυμαίνετο ἡ παράστασις αὐτοῦ μεταξὺ τοῦ *α* καὶ *ε*. Τὸ περὶ τοῦ *γ* παρατηρούμενον ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ ἐφαρμόζεται ἐπὶ τὸ *F* τῆς ἀρχαίας· πρὸ τοῦ *ο* ἐξεβλήθη παλαιότατα, ὁμοίως δὲ καὶ ἐκ τοῦ μέσου τῶν λέξεων, ἀλλ' ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἤδη σάλος τις ἐπεκράτει ἐπὶ τῶν Ὁμ. χρόνων διὰ τὴν ἀσθενῆ προφορὰν αὐτοῦ (ἰδὲ κατωτ.). Δῆλον ἄρα ὅτι μεγίστη ἐπιβάλλεται προφύλαξις περὶ τὸν καθορισμὸν «*τῶν αὐτῶν ὅρων*», ἐφ' οἷς ὁμολογεῖται ὅτι οἱ φθόγγοι ἀνάγκῃ νὰ διατιθῶνται ὁμαλῶς, ἢ ἐφ' οἷς μέλλει νὰ ἐξευρεθῇ καὶ τεθῇ νέος φθογγικὸς νόμος.

Ἀλλὰ πᾶσαι αὗται αἱ ποικίλαι περιπτώσεις τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων ἔχουσι τοῦτο τὸ κοινόν, ὅτι ἐφ' ὅσον εἶναι ἁπλῶς *φυσιολογικαί, φωνητικαὶ* καὶ οὐχὶ *ψυχολογικαί, ἀναλογικαὶ* (ἰδὲ τὸ ἑξῆς Κεφάλ.) τελοῦνται ἀνεπιγνώστως, ἄνευ προμελέτης καὶ ἄνευ αἰσθήσεώς τινος αὐτῶν, διὸ καὶ σπουδαιότατα χαρακτηριστικὰ

στοιχεῖα τῆς γραμματικῆς πολλάκις ἀπόλλυνται, λ. χ. τὸ *τ*, ὁ χαρακτὴρ τοῦ γ΄ ἑν. καὶ πληθ. προσώπου τῶν παρῳχημένων χρόνων, (**εφερετ, *ελεγετ, *ελεγοντ, *ετιθεντ*), ὁ χαρακτὴρ τῆς ὀνομ. καὶ αἰτ. τοῦ οὐδ. *ἄλλο(δ), τοῦτο(δ), τι(δ)* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, καὶ τὸ *ν* τοῦ *καλό(ν), ξύλο(ν)* κλπ. ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι πολλάκις παρατηρεῖται καὶ συνειδητὴ μεταβολὴ τῆς προφορᾶς τῶν φθόγγων κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων. Οὕτω λ. χ. ἐν τοῖς σχολείοις μανθάνομεν νὰ προφέρωμεν φθόγγους τινὰς ἄλλως ἢ ὅπως ἐμάθομεν κατ' οἶκον, οἷον τὸ *τσε, τσι* μεταβάλλουσιν οἱ νησιῶται εἰς *κε, κι*. Οἱ Πάριοι, Ἄνδριοι καὶ ἄλλοι νησιῶται μαθόντες ὅτι πρὸς τὸ *τσε, τσι* τῆς διαλέκτου αὐτῶν ἀντιστοιχεῖ συνήθως *κε, κι* τῆς συνήθους γλώσσης προφέρουσι καὶ *ἔκι, παπούκια, νεράγγια, κικάλι* κλπ. (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετ. 523)· ὁμοίως μεταβάλλουσι σκοπίμως φθόγγους τινὰς οἱ μετοικήσαντες ἐκ χωρῶν, ἐν αἷς λαλοῦνται διάλεκτοι, εἰς πόλεις ἢ εἰς ἄλλας καθόλου χώρας, ἔνθα λαλεῖται ἢ ἡ συνήθης γλῶσσα ἢ ἄλλαι διάλεκτοι. Ὁμοίως γίνεται ἐπίτηδες μίμησις φθόγγων καὶ ὅπου συμβαίνει πολλὴ ἐπικοινωνία καὶ πάντοτε κατὰ λόγον τῆς συχνοτέρας ἢ σπανιωτέρας ἐπιμειξίας παρατηρεῖται καὶ μείζων ἢ ἐλάσσων μίμησις καὶ ἐξομοίωσις τῶν φθόγγων, καὶ ἂν μὲν ἐπέλθῃ τελεία τῶν λαλούντων συγχώνευσις, ἡ μίμησις καὶ ἐξομοίωσις ἀποβαίνει βαθμηδὸν τελεία, ἂν δὲ τέλειος χωρισμός, ἡ μίμησις παύεται ὅλως. Ὁμοίως γίνεται σκόπιμος μίμησις, ἂν τυχὸν ἡ προφορὰ τόπου τινὸς φαίνηται δι' οἱονδήποτε λόγον ὀρθοτέρα, προσήκουσα ἀνθρώποις μεμορφωμένοις. Πρόδηλον δ' ὅτι οὕτω γεννῶνται ἀναμείξεις ἐν τῇ προφορᾷ καὶ δὴ ταραχὴ ἐν τοῖς φωνητικοῖς νόμοις· ἀλλὰ καὶ ταῦτα ὑπαγόμενα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς παραλαβῆς ξένων στοιχείων, περὶ ὧν ἰδὲ τὸ ἑξῆς Κεφάλαιον, εἶναι ἀνάγκη νὰ φυλοκρινῶνται καὶ ἐκβάλλωνται, οὐχὶ δὲ νὰ νομίζωνται ἐξαιρέσεις τῶν φθογγικῶν νόμων.

§ 7. *Ἐξηρτημέναι φθογγικαὶ ἀλλοιώσεις.* Αἱ μέχρι τοῦδε ἐξητασμέναι τῶν φθόγγων ἀλλοιώσεις λέγονται *ἀπόλυτοι*, διότι

ἐπὶ τὴν παραγωγὴν αὐτῶν δὲν ἐπέδρασαν γείτονες φθόγγοι ἢ ὁ τονισμὸς τῶν λέξεων ἢ ἄλλο τι ἐκτὸς τῆς ἐπισυμβάσης μεταβολῆς ἐν τῇ ἀρθρώσει καὶ τῷ σχηματισμῷ αὐτῶν· τούτου δ' ἕνεκα καὶ πανταχοῦ, ἐν πάσῃ θέσει τῶν λέξεων, τονουμένῃ ἢ ἀτόνῳ, ἔπαθον ὁμοίως· πρβλ. τὸ Υ γενόμενον ü καὶ τέλος i, τὸ ā γενόμενον *η* καὶ τέλος i, τὸ *αι* γενόμενον e κττ. Ὑπάρχουσιν δ' ὅμως καὶ ἄλλαι τῶν φθόγγων ἀλλοιώσεις αἵτινες λέγονται *ἐξηρτημέναι*, διότι εἰς παραγωγὴν αὐτῶν ἐπέδρασαν καὶ ἄλλαι δυνάμεις, οἷον τόνοι, παρακείμενοι φθόγγοι κττ., λ. χ. τὸ e καὶ *o* τρέπονται ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ τῆς σήμερον μόνον τότε εἰς i, u, ὅταν εἶναι ἄτονα, ἐξαρτῶνται ἄρα ἐκ τοῦ τόνου· ἡ ἀφομοίωσις τοῦ φωνήεντος ε πρὸς τὸ ἑπόμενον *o* ἐγένετο ἐν τῇ λέξει *ὀβολός*, ἀλλ' ἐσώθη ἐν τῷ *ὀβελίσκος*, ἐξαρτᾶται ἄρα ἡ ἀφομοίωσις ἐκ τοῦ παρακειμένου ἢ τῶν παρακειμένων φθόγγων κττ. Ὑπὸ τὰς ἐξηρτημένας ταύτας ἀλλοιώσεις ὑπάγονται καὶ *αἱ ἁλματικαί*. Διότι πλὴν τῶν κατὰ μικράς, ἐλαχίστας μετακινήσεις ἐν τῇ ἀρθρώσει γινομένων ποικίλων φωνητικῶν μεταβολῶν, αἵτινες ἅτε βραδύτατα χωροῦσαι *σχολαῖαι* καὶ *ὑπολισθάνουσαι* δύνανται νὰ ὀνομάζωνται, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι γινόμεναι κατὰ μεγάλας καὶ αἰφνιδίας, *ἁλματικάς*, ὡς εἰπεῖν μετακινήσεις, ὅτε ἀπὸ τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ εὐχρήστου φθόγγου ἢ συμπλέγματος φθόγγων ὁ λέγων μεταπηδᾷ εἰς ἄλλην νέαν, ὅτε πάντες κάλλιστα αἰσθάνονται, ὅτι συνέβη ἀλλοίωσις. Τὰ φαινόμενα δὲ ταῦτα μάλιστα πάντων ἀνθίστανται πρὸς τὴν ὑπαγωγὴν ὑπὸ νόμους διὰ τὸ ἀκανόνιστον καὶ ἀπροσδιόριστον αὐτῶν. Τοῦ πρώτου γένους εἶναι λ. χ. ἡ κατὰ μικρὸν τροπὴ τοῦ ἀρχαίου ᾱ εἰς *η* ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, ἡ τροπὴ τοῦ *η* εἰς *ει* ἐν τῇ Βοιωτικῇ, ἡ τροπὴ τοῦ Υ εἰς *υ* (Γαλλ. u) ἐν τῇ Ἰωνικῇ, τῇ Κορινθίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, τοῦ *ϑ* εἰς *σ* ἐν τῇ Λακωνικῇ κττ. Τοῦ δευτέρου δὲ γένους αἱ μεταθέσεις αἱ ἐγγύθεν ἢ μακρόθεν, αἱ πλήρεις ἢ ἡμιτελεῖς ἀφομοιώσεις καὶ ἀνομοιώσεις καὶ αἱ δι' ἁπλοποίησιν ἀποβολαὶ συλλαβῆς ὅλης. Ταῦτα κυρίως εἰπεῖν εἶναι σφάλματα

περὶ τὴν προφοράν, ἀλλ' ὅμως πολλὰ τούτων γενόμενα ἐν πλείοσι καὶ τυχόντα μιμήσεως ἐγκρίνονται, πρβλ. *τάφρος* καὶ *τράφος*, *ἀριθμὸς* καὶ *ἀμιθρός*, *νεομηνία* καὶ *νεμονηία* (ἐν Κρήτῃ), *Μελαγκόμας*-*Μαλαγκόμας*, *μελανθράκη μαλανθράκη* ὅθεν *μαλάθρακας* ὁ βοθύν ἐν Κρήτῃ σήμερον, *Θέθις*, *Θεμισθοκλῆς* (ἐπιγρ.) *κόχλακας*, *χοχλιὸς* ἐν Κρήτῃ, **pinque* - *quinque* **pequo* - **quequo* ὅθεν *coquo*, *κεφαλαργία* ἀντὶ *κεφαλαλγία*, *παναθύρι* καὶ *παλεθούρι* παρὰ τὸ *παραθύρι*, *εἶντα* ἀντὶ *τί εἶν' τά*, *πενῆντα* ἀντὶ *πεντῆντα*, *καωμένος κάωμα* ἀντὶ *καμωμένος κάμωμα*, *ἀμφορεὺς* ἀντὶ *ἀμφιφορεύς*, *κελαινεφὴς* ἀντὶ *κελαινο-νεφὴς* κλπ. κλπ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ σφάλματα τῆς προφορᾶς ταῦτα οὔτε συμβαίνουσιν ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν οὔτε τυγχάνουσι πάντα μιμήσεως καὶ δὴ οὐχ ἐξαπλοῦνται οὐδὲ καθολικεύονται, δῆλον ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν ν' ἀξιῶμεν, ὅπως τὰ ἁλματικὰ ταῦτα παθήματα ἀναζητῶνται καὶ ἀνευρίσκωνται ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν ἐν αἷς ἦν δυνατὸν νὰ γένωνται, ὅπως λ. χ. ἡ ἠρεμαία μεταβολὴ τοῦ *υ* εἰς ῑ, τοῦ τελικοῦ m εἰς ν κττ.

Διὰ τῶν ἁλματικῶν, ἀνωμάλων καὶ ἀκανονίστων μεταβολῶν τούτων δὲν παράγεται ἀληθῶς νέος καὶ ἄγνωστος τέως ἐν τῇ γλώσσῃ φθόγγος οὐδὲ φθόγγων σύμπλεγμα, ὅπως διὰ τῶν ἠρεμαίων μεταβολῶν προβαίνομεν πολλάκις εἰς νέους, τὸ πρὶν ὅλως ἀγνώστους φθόγγους, λ. χ. διὰ τοῦ παθήματος τοῦ Ἰαπετικοῦ u καὶ τῆς τροπῆς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ εἰς *υ* (Γαλλ. u) ἐκτήσατο ἡ γλῶσσα νέον, ἄγνωστον τὸ πρὶν φθόγγον. Ὁμοίως διὰ τῆς τροπῆς τοῦ s καὶ j εἰς δασεῖαν κττ. Ὅτι δὲ μετὰ μακρὰν ἀνάπτυξιν δύναται ὁ νέος οὗτος φθόγγος νὰ συμπέσῃ ἄλλῳ ἀρχαίῳ, ὑπάρχοντι ἐν τῇ γλώσσῃ, διδάσκει αὐτὸ τοῦτο τὸ υ γινόμενον i.

§ 8. *Ἡ πρώτη ἀρχὴ τῶν φθογγικῶν ἀλλοιώσεων.* Ἀλλὰ τίς ἡ ἐσχάτη αἰτία τῆς ποικιλίας καὶ ἀλλοιώσεως τῶν φθόγγων ἐν τοῖς λαοῖς; Ἡ ἀνατομικὴ κατασκευὴ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πανταχοῦ τῆς γῆς ὁμοία, ἔτι δὲ μᾶλλον

ἢ τῶν διαφόρων γενεῶν ἔθνους τινός, ἐντεῦθεν ἄρα οὐδὲν ἑρμηνεύεται. Ὁμοίως οὐδεμίαν ἐπίδρασιν ἀποδείκνυται ἔχον τὸ κλῖμα τῆς χώρας, ἄλλως ἔδει αἱ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ καὶ δὴ ἐν τῷ αὐτῷ κλίματι ζῶσαι γενεαὶ νὰ διατηρῶσι τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης ἀναλλοιώτους. Συνήθως ἀναφέρεται τούτων μία αἰτία, ἡ πρὸς εὐκολίαν τάσις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, ἡ φειδὼ τῆς καταναλισκομένης ἐνεργείας. Ἀλλὰ τοῦτο ἐν πολλοῖς μὲν φαίνεται ἀληθῶς οὕτως ἔχον, ἐν ἄλλοις δ' ὅμως οὐχί, διὸ ἀνάγκη νὰ μὴ πιστεύηται ὅτι ἔχει καθολικὸν κῦρος. Διότι συμπλέγματα μέν τινα νεώτερα εἶναι ὄντως εὐαπαγγελτότερα τῶν παλαιοτέρων, λ. χ. τὸ *φτ*, *χτ*, *στ* ἀντὶ *κτ*, *χθ*, *πτ*, *φθ*, *σθ* κλπ., ἀλλ' ὁ ἁπλοῦς νεώτερος φθόγγος δὲν εἶναι πάντοτε εὐκολώτερος, ἀλλὰ πολλάκις καὶ δυσκολώτερος τοῦ πρώτου, λ. χ. ὁ ü εἶναι δυσκολώτερος τοῦ u, ὁ *γ* τοῦ *g* κλπ.. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι οὗτοι μὲν ταύτην, ἐκεῖνοι δ' ἐκείνην τὴν ἀλλοίωσιν προετίμησαν ὡς εὐκολωτέραν, λ. χ. οἱ ἀρχαῖοι Ἀθηναῖοι ἔτρεψαν τὸ u εἰς ü, οἱ δὲ μεσαιωνικοὶ καὶ νεώτεροι τὸ ü τοῦτο εἰς *ιου* (*ξούλα*, *τσιουλιά*, *σκιουλλιά* = ξύλα, κοιλία, σκυλλία κλπ.).

Τὸ μέτρον ἄρα τῆς εὐκολίας φαίνεται ἄλλοτε ἄλλο, ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι δὲν εἶναί τι ἐξ ἀντικειμένου, ἀεὶ σταθερὸν καὶ ἔμπεδον, ἀλλ' ὑποκειμενικόν, εἶναι σχετικὴ ἔννοια, καὶ δὴ ἄχρηστος ἡμῖν. Καθόλου ἄρα ἐνθυμητέον ὅτι ἡ πολλάκις ἐξυμνουμένη αὕτη πανακείας δίκην εὐκολία δὲν εἶναί τι ἁπλοῦν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα πολύπλοκον καὶ πολλαχόθεν ἐξαρτώμενον, ἤτοι καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτέρω § 5, ἐκ τῆς θέσεως τῆς συλλαβῆς ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῷ μέσῳ ἢ τῷ τέλει τῆς λέξεως, ἐκ τῶν περιβαλλόντων τὴν λέξιν ἢ συλλαβήν, ἐκ τῆς ποσότητος τῶν φωνηέντων, ἐκ τοῦ τονισμοῦ, ἐκ τῆς ἀδιαφόρου θέσεως τῆς γλώσσης, ἐκ τοῦ σχήματος καὶ τῶν κινήσεων τοῦ στόματος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν κλπ. κλπ., ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἄλλο εἶναι εὔκολον ἐν τῇ τονουμένῃ καὶ ἄλλο ἐν τῇ ἀτόνῳ συλλαβῇ, ἄλλο ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἄλλο ἐν τῷ μέσῳ καὶ

ἄλλο ἐν τῷ τέλει τῶν λέξεων, ἄλλο ἐν τῇ μακρᾷ καὶ ἄλλο ἐν τῇ βραχείᾳ συλλαβῇ κττ.

Ἄλλοτε λέγεται ὅτι νωθρότης μὲν καὶ ἀμέλεια ἐξηφάνισάν τινα φθόγγον ἔν τισι, φροντὶς δὲ καὶ προσοχὴ διέσωσαν αὐτὸν ἐν ἄλλοις· λ. χ. τὸ μὲν *νεικείω, τελείω* ἐγένετο *νεικέω, τελέω,* τὸ δὲ *θείην, εἴην* οὐχὶ *θέην, ἔην,* ἵνα μὴ ἀποβληθῇ τὸ *ι* ἅτε χαρακτηριστικὸν ὂν τῆς εὐκτικῆς ἐγκλίσεως. Ἀλλὰ τοῦτο φαίνεται μέν, δὲν εἶναι δ' ὅμως ἀληθές, ἐπειδὴ πρῶτον μὲν ἄντικρυς ἀντιβαίνει εἰς τὸ γλωσσικὸν ἀξίωμα, καθ' ὃ σκοπίμως, κατὰ σκέψιν οὔτε προστίθεται οὔτε ἀφαιρεῖται ἐκ τῶν λέξεων τῆς γλώσσης οὐδέποτε οὐδὲ ἕν. Δῆλον ἄρα ὅτι οἱ μεταχειριζόμενοι τὴν γλῶσσαν καὶ δι' ἠρεμαίας μετακινήσεως ἐν τῇ ἀρθρώσει ἐξασθενοῦντες κατὰ μικρὸν καὶ τέλος παραλείποντες ὅλως τὸ *ι* οὐδαμῶς ᾐσθάνοντο ὅτι ἐκινδύνευέ τι καὶ ἔχρῃζε φυλακῆς, ἀλλ' ἐφρόνουν ὅτι ἐλάλουν ἀεὶ ὁμοίως. Ἀπέβαλον ἄρα ἀληθῶς καὶ ἐν τούτοις τὸ *ι*, διὸ *ἔα* καὶ *λαχόην* κττ. εὑρέθησαν, ἀλλ' ἔπειτα ἐκ τῶν τύπων *εἶμεν, εἶτε, λάχοιμεν* κττ. ἐπηνώρθωσαν τὰ πεπονθότα· οὐδεὶς ἄρα λόγος περὶ νωθρότητος ἢ προσοχῆς τῶν λαλούντων πρὸς σωτηρίαν φθόγγου τινὸς δύναται νὰ γένηται. Ἔπειτα εἴδομεν ἀνωτέρω § 6 ὅτι ἀπεβλήθησαν καὶ σημαντικώτατα στοιχεῖα, λ. χ. τὸ *τ*, ὁ χαρακτὴρ τοῦ γ' ἑνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ προσώπου, **ελεγε(τ)*, **εφη(τ)*, **εφαν(τ)*, **εγνον(τ)* (πρβλ. legit, legebant), τὸ *δ*, ὁ χαρακτὴρ τοῦ οὐδετέρου γένους ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις, *ἄλλο, τό,* (πρβλ aliud, is-tud), τὸ *ν*, ὁ χαρακτὴρ τῆς ἑν. αἰτ. ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἡμῶν, *τὸν καλό, τὸν ἄνθρωπο, ἄνθρωπο βλέπεις, καρδιὰ δὲν ξεύρεις.*

Πολλάκις ἡ ἐξαλλοίωσις αὕτη ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἐν τούτῳ, ὅτι ἀλλόγλωσσοι ἀναγκασθέντες διά τινα λόγον (λ. χ. διὰ κατάκτησιν, διὰ μετανάστασιν κλπ.) νὰ μάθωσι ξένην τινὰ γλῶσσαν ὑποκατέστησαν αὐτῇ τὰς ἐκ τῆς ἰδίας γλώσσης συνήθεις καὶ οἰκείας κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων καὶ ἀρθρώσεις τῶν φθόγγων, οὕτω δ' ἐπεγένετο τῆς οὕτω διαδοθείσης γλώσ-

στης διαστροφὴ καὶ ἀλλοίωσις. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πολλαχῶς οὐδὲν μὲν τοιοῦτον ἐγένετο, ἡ γλῶσσα δ' ὅμως ἠλλοιώθη, ἀνάγκη ἄλλης γενικωτέρας ἑρμηνείας, τοιαύτη δὲ πιθανολογεῖται ἡ ἑξῆς· καθ' ἑκάστην πολυάριθμα ἄτομα, λ. χ. αἱ νεώτεραι γενεαί, μανθάνουσι νὰ προφέρωσι τὴν γλῶσσαν προσέχουσαι ἐπὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν οἱ φθόγγοι αὐτῆς ἐκφωνοῦνται ὑπὸ τῶν πέριξ, ἤτοι δεχόμεναι κατὰ πρῶτον διὰ τῆς ἀκοῆς τὰς λέξεις καὶ ἀποπειρώμεναι ἔπειτα διὰ τοῦ στόματος νὰ σχηματίζωσιν ὅσα ἤκουσαν. Αἱ κατὰ μίμησιν δὲ τῶν ἄλλων γενόμεναι αὗται ἀπόπειραι κρίνονται ἐπαρκεῖς καὶ ἐπιτυχεῖς, ὅταν τὸ οὖς τοῦ ἐκφωνοῦντος εὑρίσκῃ τὸν ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνούμενον φθόγγον ὅμοιον τῷ ὑπὸ τῶν ἄλλων ὁμογλώσσων. Οὕτως ἀποδείκνυται ἡ διὰ τοῦ στόματος μίμησις τῶν διὰ τῶν ὤτων ἀκουομένων φθόγγων μέγα τι καὶ σημαντικὸν ἐν τῇ μαθήσει τῆς γλώσσης. Ἐπειδὴ δ' ὅμως κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Κεφαλαίῳ Γ' § 11 ὅμοιος φθόγγος παράγεται πολλάκις διὰ διαφόρων κινήσεων τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, δῆλον ὅτι ἂν ἄνθρωπός τις ἢ καὶ γενεὰ ὅλη μάθῃ ἐξ ἀρχῆς νὰ παράγῃ φθόγγους τινὰς δι' ἄλλων κινήσεων ἢ ἡ προτέρα, τότε ἀσκεῖ τὰ ὄργανα αὐτῆς διαφοροτρόπως καὶ τὰ ἀκουόμενα ἀναπαράγει ἀτελῶς, ὅπερ ἀρχὴ ποικιλίας καὶ δὴ μεταβολῆς. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις κατὰ τὰ ἐν Κεφαλαίῳ Γ' § 7 λεχθέντα οἱ φθόγγοι γλώσσης τινὸς συνδέονται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀπαρτίζουσι σύστημα, αὐτόδηλον ὅτι ἡ ἀλλοίωσις τοῦ ἑνὸς συνεπάγεται τὴν ἀλλοίωσιν ἄλλου ἢ καὶ ἄλλων καὶ οὕτω καθεξῆς. Διὰ πάντα ταῦτα ἐλέχθη ὅτι τῶν σπουδαιοτάτων αἰτιῶν τῆς τῶν φθόγγων μεταβολῆς εἶναι τοῦτο ὅτι ἡ γλῶσσα ἀδιαλείπτως μεταδίδοται εἰς νεωτέρας γενεάς, αἵτινες ἀσκούμεναι ἐξ ἀρχῆς εἰς νεωτέραν προφορὰν τελειοῦσι καὶ παραδίδουσιν αὐτὴν τοῖς μετέπειτα. Ὅτι δὲ καίτοι πάντοτε ὑπάρχουσι νεώτεραι γενεαί, δὲν παρατηροῦνται πάντοτε καὶ ἰσάριθμοι φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις, τοῦτο δὲν ἀναιρεῖ τἀνωτέρω· διότι καὶ ἄλλαι ἑκάστοτε τῶν ἀλλοιώσεων τούτων ὑπάρχουσιν αἰτίαι, λ. χ. ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων πνευματικὴ ἀνάπτυξις,

ποικίλαι διαφοραὶ ἐν τῇ διαίτῃ καὶ τῷ πολιτισμῷ κλπ. κλπ., αἵτινες δυνατὸν νὰ ἐπιβραδύνωσιν ἢ ἐπιταχύνωσι τὴν ἐξαλλοίωσιν.

Ἀφοῦ δὲ ὁπωσδήποτε παραχθῇ ἡ καινὴ φθόγγου ἢ φθόγγων τινῶν προφορὰ ἔν τινι κύκλῳ ἀνθρώπων εἴτε τοπικῶς εἴτε διὰ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν ἡνωμένων, τότε ἕνεκα τοῦ ἀξιώματος ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῶν καινοτομησάντων ἢ καὶ ἕνεκα ἄλλων λόγων (λ. χ. τῆς φιλαρεσκείας) δύναται νὰ ὁρμηθῇ ἐντεῦθεν, νὰ νομισθῇ ἀξία μιμήσεως καὶ νὰ διαδοθῇ. Διότι διὰ τῆς μιμήσεως καὶ ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως, ἐν ᾗ εὑρίσκεται διαρκῶς ἡ κοινωνία καὶ τὸ ἄτομον καὶ ὅταν κατὰ πρῶτον κτᾶται τὴν ἕξιν τοῦ λέγειν καὶ ὅταν βραδύτερον μανθάνῃ νὰ λαλῇ τὴν γλῶσσαν καλῶς, πάντοτε συμβαίνει ὥστε αἱ ἀνακύπτουσαι καινοτομίαι ἢ ν' ἀποβάλλωνται ὅλως ἢ νὰ ἐξαπλῶνται ἐπὶ μεγάλας ἢ μικρὰς ἐκτάσεις τῆς ὁμογλώσσου χώρας ἢ καὶ ἐπὶ πᾶσαν.

Διότι ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων ἀνάγκη τῆς ἐπικοινωνίας καὶ συνεννοήσεως ἐπιβάλλει καὶ μείζονα ἢ ἐλάσσονα ὁμοίαν ἄσκησιν καὶ ἐκφώνησιν τῶν φθόγγων ὑπὸ τῶν συναναστρεφομένων. Καὶ ἄλλοτε μὲν τοῦτο γίνεται, ἐπειδὴ πολυάριθμοι λέξεις διαδίδονται μετὰ τοῦ ἠλλοιωμένου φθόγγου καὶ οὕτω μετ' αὐτῶν εἰσάγεται καὶ οὗτος εἰς καθολικωτέραν χρῆσιν, ἡ δὲ πάλη ἡ νῦν ἀνακύπτουσα τοῦ ἐπήλυδος πρὸς τὸν ἀρχαῖον φθόγγον ἐξομαλίζεται κατὰ μικρόν· ἄλλοτε δέ, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ νέος φθόγγος κριθεὶς εὐγενέστερος προτιμᾶται καὶ εἰσάγεται ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου. Οὕτως ἐπέρχεται ἡ τῆς προφορᾶς ἁπλότης καὶ δὴ ἡ ὁμαλότης ἢ ἐντὸς πάντων τῶν ὁμογλώσσων ἢ ἐντὸς μέρους αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν γεννᾶται ἡ ἀνάγκη, ἵνα κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 1 ὁμολογήσωμεν ὅτι φθόγγος τις ἐν πάσαις ταῖς λέξεσιν, ἐν αἷς ἐμφανίζεται, προφέρεται ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις ὁμοίως, ἐν ἄλλοις λόγοις ὅτι αἱ ἀλλοιώσεις τῶν φθόγγων τελοῦνται ὁμαλῶς καὶ δὴ ὅτι ὑπάρχουσι φωνητικοὶ καὶ οὗτοι ἀνεξαίρετοι νόμοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΗι ΓΛΩΣΣΗι

§ 1. *Ἀναλογία παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις*. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας καὶ τῆς κατ' αὐτὴν μεταπλάσεως καὶ ἀλλοιώσεως τῶν γλωσσικῶν στοιχείων ἦν καὶ τοῖς ἀρχαίοις γνωστή· πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Α' 490, 24 «τό τε *ἡσυχῇ* περισπᾶται παραλόγως, εἰ μὴ συνεξέδραμε τοῖς εἰς-*χῇ* περισπωμένοις, *τριχῇ, τετραχῇ*». Α' 371 «*Φίκειον ὄρος* Βοιωτίας· τοῦτο εὕρηται καὶ διὰ βραχέος τοῦ *ι*, ἴσως δὲ συνεξέδραμε τῷ *Ῥίτιον, Αἴγιον, Σούνιον*». Β' 436, 30 «ἔδει καὶ τὸ *Βορυσθένης, Βορυσθένεος Βορυσθενείτης* διὰ διφθόγγου· οὐ γὰρ ὅμοιον τῷ *τεμενίτης* οὐδὲ τῷ *ἑρκίτης*· οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς γενικῆς, ἀλλ' ἀπὸ τῆς εἰς-*ος* εὐθείας ταῦτα, καὶ εἰκότως ἔχει τὸ *ι*· τὸ δὲ *Βορυσθενίτης* οὐκ εἰς-*ος* λήγει, ἀλλ' ἠκολούθησε τῷ πλείονι χαρακτῆρι διὰ τοῦ *ι*, τὰ γὰρ διὰ διφθόγγου ὀλίγα» κττ. κττ. Ἀλλ' ἡ χρῆσις καὶ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἐπέδωκε μάλιστα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Διότι οἱ μὲν ἀρχαῖοι μάλιστα προκειμένου περὶ παρεκτροπῶν ἀπὸ τοῦ συνήθους ἀνεγνώριζον τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς καὶ παρελάμβανον εἰς ἑρμηνείαν αὐτῶν, οἱ δὲ νεώτεροι παρετήρησαν ὅτι τὸ σκόπιμον τῶν ἡμετέρων ἐκφράσεων στηρίζεται κυρίως ἐπὶ τούτου ὅτι ἡμεῖς ἐμάθομεν νὰ ἐκφράζωμεν ὅμοια δι' ὁμοίων μέσων, λ. χ. τὴν ἔννοιαν τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου διὰ τοῦ -*θην*, διὸ οὐ μόνον *εὑρέθην, ἠγαπήθην* κτλ. ὅσα ἀρχαιόθεν παρελάβομεν, ἀλλὰ καὶ *ἐφωτογραφήθη, ἐξημερικανίσθη* κττ. λέγομεν, τ. ἔ. ἐπὶ τοῦ ὅτι ἐμάθομεν νὰ ἐνεργῶμεν *ἀναλόγως* πρὸς ἄλλα· ἐντεῦθεν ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας προκειμένου οὐ μόνον περὶ μεταπλάσεως καὶ μεταμορφώσεως τῶν ἀρχαίων στοιχείων ἀλλά, ὅπερ σπουδαιότατον, καὶ περὶ πλάσεως νέων, ἀνεγνωρίσθη καὶ ἐκηρύχθη σπου-

δαιότατος παράγων τῆς γλώσσης καὶ τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς.

§ 2. *Ἡ κατὰ μικρὸν γνωσθεῖσα δύναμις τῆς ἀναλογίας.* Ἦλθον δὲ οἱ γλωσσοδῖφαι ἐπὶ τὴν διάγνωσιν τῆς ἀρχῆς ταύτης βαθμηδόν, ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἐρεύνας τῶν φθογγικῶν παθῶν ἐγένετο αὐτοῖς δῆλον ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς γλώσσης μόνον ἐν μέρει ἔγκειται ἐν φθογγικαῖς, κατὰ τοὺς φυσιολογικοὺς φθογγικοὺς νόμους τελουμέναις ἀλλοιώσεσιν, ἀπέβαινε δὲ τοῦτο τοσούτῳ καταφανέστερον ὅσῳ ἐπιμονώτερον ἐφυλοκρινοῦντο τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα καὶ διεστέλλοντο κατὰ τόπους καὶ χρόνους, καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ προηγουμένῳ Κεφαλαίῳ, ἐζητεῖτο ν' ἀποδειχθῇ ἡ ἀκρίβεια καὶ τὸ ἀνεξαίρετον τῶν φθογγικῶν νόμων. Εὐθὺς δ' ὡς ἐφάνη τὸ πολλαχῶς ἐξαιρετὸν αὐτῶν, ἐπείσθησαν πάντες (καὶ αὐτοὶ οἱ πλημμελῶς καταλέγοντες τὴν γλωσσικὴν ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις) ὅτι οἱ νόμοι οὗτοι ἢ κακῶς διετυπώθησαν ἢ πολλαχῶς διασταυροῦνται καὶ καταβάλλονται ὑπὸ ἄλλων, παντάπασι διαφόρου φύσεως δυνάμεων, ἤτοι ὑπὸ ψυχολογικῶν, ὑπὸ τῆς ἀναλογίας. Οὕτως ἐδέησεν ἵνα πλὴν τῆς φυσιολογικῆς τῶν φθόγγων γενέσεως καὶ μεταβολῆς ὑποβληθῶσιν ὑπὸ βάσανον καὶ αἱ ψυχολογικαὶ ἀλλοιώσεις αὐτῶν καὶ ὁμολογηθῇ ὑπὸ πάντων, ὅτι δύο μάλιστα παράγοντες ἐπιφέρουσι τὴν ἐξωτερικὴν τῆς γλώσσης μεταβολήν, αἱ φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις καὶ οἱ ἀναλογικοὶ σχηματισμοί.

§ 3. *Σχέσις τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν. Σπουδαιότης τῶν ἀναλογιῶν.* Συνήθως θεωρεῖται πειστικωτέρα καὶ δὴ προτιμοτέρα ἡ κατὰ τοὺς φθογγικοὺς νόμους ἑρμηνεία τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἢ ἡ κατ' ἀναλογίαν. Πρὸ ἐτῶν μάλιστα ἡ ἀναλογία ἐθεωρεῖτο ὡς ταραχοποιός τις δύναμις, διὸ καὶ ἐπὶ μομφῇ *ψευδὴς ἀναλογία* ἀπεκαλεῖτο. Λόγοι τούτου εἶναι τὸ μὲν ὅτι, καθ' ἃ εἴδομεν, οἱ φωνητικοὶ νόμοι ἐνεργοῦσι τυφλῶς, ἤτοι πανταχοῦ ὁμοίως, οὔτε τῶν γραμματικῶν τύπων φειδόμενοι οὔτε ὑπ' αὐτῶν κωλυόμενοι, οἱ δὲ ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς πανταχοῦ μὲν εἶναι δυ-

νατὸν ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀναγκαῖον νὰ συμβῶσιν· τὸ δὲ ὅτι τῶν μὲν φωνητικῶν νόμων αἱ μεταβολαὶ εἶναι ὑλικαί τινες καὶ τοῖς πᾶσι καταφανεῖς (πρβλ. *φάμα-φήμη, πύστις-δόσις* κλπ.), αἱ δὲ τῶν ἀναλογιῶν ὡς ψυχολογικώτεραι οὐχ αὐτόδηλοι τυγχάνουσιν οὖσαι, πρβλ. *ἔδιδον-ἐδίδοσαν, ὄμνυμι-ὀμνύω, ζαμίας-ζαμίαυ* κλπ. Ἐπειδὴ δ' ὅμως παρατηρεῖται πρῶτον ὅτι διὰ μὲν τῆς ἀναλογίας συνήθως ἐπέρχεται ἐξομαλισμὸς τῶν πρότερον διὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους γενομένων διαφόρων, διὰ δὲ τῶν φωνητικῶν νόμων τούτων συμβαίνει διάσπασις τῶν πρώην ὁμοίων, (πρβλ. *ἔχω, ἕξω, ἔσχον, ἴσχω, ἐκτός, σχῆμα* κττ. ἐκ ῥίζης *σεχε* πάντα κατὰ φωνητικοὺς νόμους), διὰ τοῦτο φαίνεται παράδοξον νὰ ἐπαινῆται μὲν ὁ ταράσσων διὰ τὸν λόγον ὅτι τοῦτο ποιεῖ πανταχοῦ ὁμοίως, νὰ ψέγηται δὲ ὁ ἐπανορθῶν, διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐ πάντα ἐπανορθοῖ, ἢ νὰ ἐπαινῶνται μὲν αὐτὰ ταῦτα τὰ διασῳζόμενα ἀνώμαλα, *ἔχω, ἕξω, ἔσχον*, νὰ κατακρίνωνται δὲ τὰ ἐξωμαλισμένα *ἔχω-ἕξω. ἔχω-[ἐπρόσ]εξα.* Δεύτερον ὅτι ὁμολογηθέντος ὅτι αἱ ἀναλογίαι εἶναι κυρίως ψυχολογικὰ φαινόμενα ὅπως αἱ φωνητικαὶ μεταβολαὶ φυσιολογικά, δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν ἐπιστημονικῶς καὶ τὰς ἀναλογίας, ἐὰν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ *νοεῖν* σημαίνῃ ἀνάγειν εἰς τὰς ψυχολογικὰς αἰτίας, ἤτοι ἐξευρίσκειν τίνες ψυχικοὶ παράγοντες παρήγαγον τὸ ἑκάστοτε ἐξεταζόμενον φαινόμενον. Διὰ ταῦτα πάντα ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναλογίας ἀναγνωρίζεται σήμερον ὡς ἀναπόσπαστον στοιχεῖον πάσης γλωσσικῆς ἐξελίξεως, ὡς δύναμις μεγίστη καὶ σπουδαιοτάτη εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ τὸν βίον τῆς γλώσσης, ψυχολογικῶς ἑρμηνευομένη καὶ δὴ ἐπιστημονική, οὐχὶ δὲ ὡς ἀνωμαλία ἢ ὡς ἀρχὴ ἁπλῶς ὑπηρετική, δευτερεύουσα καὶ μόνον εἰς σωτηρίαν τῶν φωνητικῶν νόμων εὔχρηστος.

§ 4. *Βάσις τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν εἶναι τὰ συστήματα τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, τούτων δὲ πάλιν τὰ ψυχολογικά.* Διὰ τῆς ἀναλογίας πλάττονται μὲν γλωσσικὰ συστήματα, ἐξομοιοῦνται δὲ ἐξωτερικῶς, ἤτοι ὡς πρὸς τοὺς φθόγγους, τοὺς

τύπους κττ. καὶ ὅσα ἐσωτερικῶς, ἤτοι κατὰ τὴν σημασίαν ἢ λειτουργίαν συνδέονται. Ἵνα δὲ τοῦτο προσηκόντως νοηθῇ, ἀνάγκη νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι σύμπας ὁ τῆς γλώσσης ἡμῶν θησαυρὸς κεῖται ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν κατατεταγμένος εἰς συστήματα ποικιλώτατα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον στενῶς πρὸς ἄλληλα συνδεδεμένα, καθ᾽ ὅσον μείζων ἢ ἐλάσσων εἶναι ἡ φθογγικὴ καὶ σημασιολογικὴ αὐτῶν ὁμοιότης. Διότι ὁ συνδυασμὸς τούτων στηρίζεται ἢ ἐπὶ τῆς συμφωνίας τῶν φθόγγων ἅμα καὶ τῶν σημασιῶν ἢ ἐπὶ τῆς συμφωνίας μόνων τῶν σημασιῶν. Οὕτω λ. χ. ἀπαρτίζουσι μέγα σύστημα οἱ τύποι τοῦ ῥήματος, οἱ τοῦ ὀνόματος, αἱ προθέσεις, τὰ ἐπιρρήματα, αἱ ἀντωνυμίαι, τὸ ἄρθρον κττ. κττ. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι τὰ συστήματα ταῦτα ὑποδιαιροῦνται, συνδυάζονται καὶ διασταυροῦνται πολλαχῶς, πρβλ. τὰ ὀνόματα ἑκάστης κλίσεως χωρίς, ἢ κατ᾽ ἀριθμοὺς πασῶν, κατὰ πτώσεις, ἔπειτα πάσας τὰς πτώσεις ἑνὸς ὀνόματος κττ., οἷον *χαρὰ χαρᾶς, λόγος λόγου, ἰχθὺς ἰχθύος* κλπ. ἢ *αἱ χαραί, οἱ λόγοι, οἱ ἰχθύες*, ἢ *τῆς χαρᾶς, τοῦ λόγου, τοῦ ἰχθύος*, *ἡ χαρά, τῆς χαρᾶς, τῇ χαρᾷ* κτλ. κτλ. Ὁμοίως τὸ σύστημα τῶν τύπων ἑκάστου ῥήματος ὑποδιαιρεῖται εἰς συστήματα κατὰ χρόνους, κατ᾽ ἐγκλίσεις, κατ᾽ ἀριθμούς, κατὰ πρόσωπα, κατὰ διαθέσεις, κατὰ χαρακτῆρας κτλ., *λέγω λέγεις*: *λέγω λέγῃς*: *λέγοιμι λέγοις*, ἢ *λέγω*: *εἴρηκα, ἐρῶ, εἶπον*, ἢ *λέγω λέγομεν*, ἢ *λέγω λέγεις λέγει* κλπ. ἢ *λέγω λέγομαι*, ἢ *ῥίπτω, νίπτω, κράζω, ἁρπάζω, σφάζω* κλπ. κλπ. Ὁμοίως ἀπαρτίζουσι τὰ ἐπίθετα, τὰ ἀφῃρημένα ὀνόματα, τὰ τοῦ δρῶντος δηλωτικά, τὰ ὑποκοριστικά, τὰ μεγεθυντικά, τὰ πατρωνυμικά, τὰ ἐθνικά, τὰ τεμενικά, τὰ περιεκτικὰ κλπ. κλπ. ἰδιαίτερα συστήματα. Ὁμοίως τὰ γένη τῶν ὀνομάτων, ὁ τονισμὸς τῶν πτώσεων κλπ. κλπ., ἐν μιᾷ λέξει σύμπας ὁ γλωσσικὸς θησαυρός. Ἀνάγκη ἄρα πρῶτον ν᾽ ἀναλύσωμεν τὸ γλωσσικὸν ἡμῶν αἴσθημα καὶ διακρίναντες τὰ στοιχεῖα ταῦτα καταστήσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς σαφῆ αὐτά τε καὶ τὴν σύνδεσιν αὐτῶν πρὸς ἄλληλα· καὶ δεύτερον νὰ ἐξετάζωμεν κατὰ τὴν ἐμ-

φάνισιν ἑκάστου φαινομένου, μὴ μετ' ἄλλων ἀπαρτίζῃ τοιοῦτόν τι σύστημα καὶ δὴ δὲν εἶναι οὕτω μονῆρες καὶ ἔκτροπον ὅπως κατὰ πρῶτον φαίνεται, μήπως ἐτελέσθη ψυχολογικὴ σύναψις αὐτοῦ μετ' ἄλλων ἢ μετ' ἄλλου καὶ ἐντεῦθεν ἀφωμοιώθη αὐτοῖς ἢ αὐτῷ. Οὕτω λ. χ. *ἡ μύρτος, ἡ ἀχράς, ἡ λύγος* κτλ. μετεσχηματίσθησαν παρ' ἡμῖν εἰς *μυρτεά, ἀχλαδεά, λυγεά,* διότι ἡ παράστασις αὐτῶν ὡς φυτῶν συνήφθη μετὰ τῶν ἄλλων φυτῶν, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν τῇ γλώσσῃ ἡμῶν λήγουσιν εἰς *-εά,* (πρβλ. *μηλεά, μορεά, συκεά, ἐλαιὰ* κλπ.) καὶ ἀφωμοιώθη αὐτοῖς. Ἡ ἐν τῷ τύπῳ ἄρα *μυρτεά, λυγεά, ἀχλαδεὰ* κτλ. ἐκδηλωθεῖσα ἀφομοίωσις εἶναι κυρίως προϊὸν ἄλλης προγεγονυίας ψυχολογικῆς συνδέσεως τῶν ὀνομάτων τῶν φυτῶν εἰς ἓν σύστημα. Οὕτω πᾶσα ἀναλογία στηρίζεται ἐπὶ τῆς τάσεως τῆς ψυχῆς, ἵνα συνάψῃ τὸ γλωσσικὸν ὑλικὸν καὶ δώσῃ αὐτῷ καὶ ἐξωτερικῶς ὁμαλότητα καὶ τάξιν ὁποίαν ἔχει ἐν ταῖς παραστάσεσι τῶν πραγμάτων, νὰ καταστήσῃ συστήματα γλωσσικῶν μέσων, τύπων ἢ λέξεων, ἀνάλογα καὶ ἀντίστοιχα πρὸς τὰ συστήματα τῶν παραστάσεων.

§ 5. *Κωλύματα καὶ πολλαπλότης τῶν συνδέσεων καὶ ἀφομοιώσεων τούτων.* Ἐπειδὴ πρὸς τὴν ἀφομοιωτικὴν ταύτην τῆς ψυχῆς τάσιν ἀντιπαλαίει οὐ μόνον τὸ παραδοθὲν ἡμῖν ἀρχαιόθεν καὶ ἐν τῇ μνήμῃ διατηρούμενον πολυάριθμον καὶ πολυποίκιλον ὑλικὸν τῶν λέξεων, τύπων, συντάξεων κλπ. καὶ τὸ νέον τὸ ὁσημέραι ὁμοίως ποικίλον πλαττόμενον κατὰ τὰ ποικίλα πρότυπα τοῦ παραδοθέντος, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνέργεια τῶν φωνητικῶν νόμων ἡ ἀεννάως διαλύουσα καὶ διασπῶσα τὴν ἑνότητα τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, πρβλ. *εσμι -εσι -εστι -εσμεν -εστε -εσαντι* ὅθεν *ἔμμι -εἰμί, εἶ, ἔστι, εἰμέν, ἐστέ, ἔαντι -ἔασι, ἀργῶ, ἀρjεῖς, ἀρjεῖ* κτλ., καὶ ἐπειδὴ τὰ γλωσσικὰ φαινόμενα κατὰ τὰ λεχθέντα συνδέονται πολυειδῶς εἰς συστήματα καὶ διασταυροῦνται καὶ πολλάκις στοιχεῖόν τι ἕλκεται ὑπὸ τούτων μὲν ἐπὶ τάδε, ὑπ' ἐκείνων δὲ ἐπ' ἐκεῖνα, διὰ ταῦτα πάντα ἡ τῆς ἀναλογίας ἐνέργεια

καὶ πολυειδῶς γίνεται καὶ πολλάκις κωλύεται· λ. χ. ἡ προστακτικὴ ζῇ εἱλκύσθη μὲν ὑπὸ τῶν προστ. εἰς *-θι*, οἷον *ἴσθι*, *ἴθι*, *στῆθι*, *φάθι*, *γνῶθι* κλπ., εἱλκύσθη δὲ καὶ ὑπὸ τῶν προστ. εἰς *-ε*, οἷον *λέγε*, *φέρε* κλπ., ἐντεῦθεν ἐλέχθη καὶ *ζῆθι* ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων καὶ ζηὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων· τὰ γ' πληθ. πρόσωπα τοῦ ἐνεργ. παρατατικοῦ καὶ ἀορ. β' εἰς *-ον* εἱλκύσθησαν μὲν καὶ ὑπὸ τοῦ ἡπλοποιημένου συστήματος τῶν καταλήξεων τοῦ ἀορίστου α' καὶ τοῦ παρακειμένου, οἷον *-α-ας-ε-αμεν -ατε-αν*, εἱλκύσθη δ' ὅμως καὶ ὑπὸ τῶν καταλήξεων μόνου τοῦ ἀορίστου εἰς *-σαν*, ἐντεῦθεν καὶ *εἶχα*, *εἶχαν*, *εἶδα*, *εἶδαν* κτλ. καὶ *εἶχον εἴχοσαν*, *εἶδον εἴδοσαν* κλπ. Ἐντεῦθεν γεννῶνται δυσχολίαι περὶ τὴν ταξινόμησιν και τὸν καθορισμὸν τῶν ἀναλογιῶν.

§ 6. *Ταξινόμησις τῶν ἀναλογικῶν φαινομένων*. Εὐσυνοπτοτέρα φαίνεται ἡ διαίρεσις τῶν ἀναλογικῶν φαινομένων εἰς φαινόμενα γινόμενα ἐν λέξεσι διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν, καὶ εἰς φαινόμενα γινόμενα ἐν τύποις διὰ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν· τὰ πρῶτα γινόμενα ἐν τῷ σώματι τῶν λέξεων, τῇ ὕλῃ, ὀνομάζουσι καὶ *ὑλικά*, τὰ δὲ παρατηρούμενα ἐν τοῖς τύποις *τυπικά*.

Οὕτω Α') παρατηρεῖται ὅτι διὰ τὴν ἁπλῆν καὶ ἑνιαίαν σημασίαν λέξεώς τινος συμβαίνουσιν ἐν τοῖς τύποις ἢ παραγώγοις αὐτῆς ὑλικαὶ ἀναλογίαι καὶ ἀφομοιώσεις, ἤτοι ἡ ὁμοιότης τῆς σημασίας ἐπιφέρει ὁμοιότητά τινα καὶ τῶν ὑπαρχόντων στοιχείων αὐτῆς. Ἐπειδὴ δηλονότι ἐν τῇ συνειδήσει τῶν λεγόντων κεῖται ἑνιαία ἡ σημασία ἑκάστης λέξεως, τὸ ἐσωτερικόν, ἡ ψυχὴ ὡς εἰπεῖν, διὰ τοῦτο ἡ ψυχὴ ἡμῶν τείνει νὰ καταστήσῃ καὶ τοὺς ποικίλους ἐν τοῖς τύποις καὶ παραγώγοις τῆς λέξεως ταύτης φθόγγους, τὸ ἐξωτερικόν, τὸ σῶμα αὐτῆς, κατὰ τὸ ἑνόν, ἑνιαῖον, ἁπλοῦν. Ἐντεῦθεν πλεῖσται παρέχονται ἀφορμαὶ εἰς ἀναλογικὰς τοῦ ὑλικοῦ, ἤτοι τῶν ὅλων τύπων λέξεώς τινος, ἢ τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν παραγώγων αὐτοῦ ἐξισώσεις. Οὕτως ἔχομεν 1) Ἀφομοίωσιν τῶν διαφόρων τύπων τῆς αὐτῆς λέξεως· οἷον διὰ διαφόρους φωνητικοὺς νόμους προῆλθον οἱ ποικίλοι τύποι *πατήρ*,

πατέρα, πατρός, πάτερ, μήτηρ, μητέρα, μητρός, μῆτερ κλπ.· ἀλλ' ὅτε οἱ νόμοι οὗτοι ἔληξαν, ἡ κληρονομηθεῖσα ποικιλία αὕτη ἦν βάρος τῇ μνήμῃ τῶν μετέπειτα, ἐντεῦθεν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν λαλούντων ἐπεδιώχθη ὁ ἐξομαλισμός, ἡ τῶν φθόγγων ἑνότης, ἀφοῦ καὶ ἡ σημασία ἦν ἑνιαία, ὅθεν ἐλέχθη *πατέρα πατέρος, μητέρα μητέρος, θυγατέρα θυγατέρος* κλπ. Κατὰ τὸ *φρένες φρένας* κττ. ἐλέχθη καὶ *φρεσί* ἀντὶ παλαιοτέρου *φρασί*, ὅπως εὑρέθη ἐν ἀρχαίᾳ Ἀττ. ἐπιγρ. καὶ παρὰ Πινδ.· ὁμοίως κατὰ τὸ *ἡδέες, ἡδέων* κττ. ἐλέχθη *ἡδέσι, πόλεσι, ὄφεσι, πήχεσι, σὖσί, δρυσί, ἰχθύσι* κττ. ἀντὶ παλαιοτέρων **ηδυσι, πόλισι, ὄφισι,* **πήχυσι,* **σοσί,* **δρῦσί,* **ιχθῦσι*. Ὁμοίως *τέκτοσι, λιμέσι, χαρίεσι, ποιμέσι* ἀντὶ **τεκτασι,* **λιμασι,* **χαριασσι,* **ποιμασι· γαστῆρσι* παρὰ τὸ ἀρχαιότερον *γαστράσι* κτλ. Ὁμοίως *ὀνόματι, ἥπατι, ὕδατι* κτλ. ἀντὶ **ονομασι,* **ἥπασι,* **υδασι* (πρβλ. *πέρυτι-πέρυσι, τίθητι-τίθησι*)· ἡ *Λητὼ τὴν Λητὼ* καὶ δὴ καὶ *τῆς Λητῶς* ἀντὶ *Λητοῦς* καὶ *ὦ Λητὼ* ἀντὶ *ὦ Λητοῖ· ταμίας ταμίᾳ ταμίαν* καὶ δὴ καὶ τοῦ *ταμία* ἀντὶ *ταμίου*, καὶ *πρεσβύτης πρεσβύτῃ πρεσβύτην* καὶ δὴ καὶ *πρεσβύτη* γεν. καὶ κλητ. ἀντὶ *πρεσβύτου, πρεσβῦτα·* ὁμοίως *ὁ Πέτρος, τὸν Πέτρον* καὶ δὴ καὶ *τοῦ Πέτρο, ὦ Πέτρο, ὁ Μᾶρκος τοῦ Μᾶρκο, τὸν Μᾶρκο, ὦ Μᾶρκο* κττ. κττ. Πρὸ τοῦ *α, ο, ω, ου*, ἐτράπη τὸ *ε* εἰς *ι* ἐν πολλοῖς Δωρικοῖς ἰδιώμασι καὶ ἐν Βοιωτίᾳ (ἰδὲ κατωτ.), ἀλλ' οὐχὶ πρὸ τοῦ *ε, η*. Καὶ ὅμως εὑρέθη καὶ *ιε, ιη* ἀντὶ *εε, εη*, οἷον *ϝικατιϝέτιες, εὐσεβίες, πλίες, Προκλίῖς, δοκίει* κττ. πάντως ἐκ τῶν ὁμαλῶν τύπων, *ϝικατιϝετίων-ιος ϝέτια, πλίων πλίονος, εὐσεβίων, δοκίω δοκίομεν* κττ. ληφθέντος τοῦ *ι*. Ὁμοίως ἐπανῆλθεν ἡ ἐξαφανισθεῖσα ὁμοιότης ἐν τοῖς φωνήεσι τοῦ *πίπτω, ἔπεσον*, ἀνθ' ὧν *πέφτω, ἔπεσα* λέγομεν σήμερον. Ὁμοίως ἐξισώθησαν οἱ τύποι *σβέννυμι σβεννύω* καὶ *ἔσβην, ἔσβηκα, ἀλήθω ἤλεσα*, ὅθεν *σβήνω ἔσβησα, ἀλέθω ἄλεσα* κττ. κττ. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ τὸ πάλαι κατὰ φθογγικοὺς νόμους καὶ δὴ ὁμαλῶς διάφορα καταστάντα *γέγονα γέγαμεν, μέμονα μέμαμεν, ἔοικα ἔϊγμεν, ἕστηκα ἕσταμεν, τέθνηκα τέθναμεν, δέδοικα δέδιμεν, πέποιθα πέπιθμεν, ἐλήλουθα*

ἐληλύθ(α)μεν, *οἶδα ἴδμεν* κττ. ἐξωμοιώθησαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑλικῆς ἀναλογίας εἰς τὰ γνωστὰ *γέγονα-γεγόναμεν* ἢ *ἐληλύθαμεν-ἐλήλυθα*, *δέδοικα-δεδοίκαμεν* ἢ *δέδιμεν δέδια*, *οἶδα-οἴδαμεν* κτλ. Ὁμοίως ἐσχηματίζοντο τὰ εἰς *-νυμι* καὶ *-νω* ῥήματα ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς τύπου τῆς ῥίζης, διὸ τὸ Κρητικὸν *πιδίκνυτι* καὶ τὸ Ἰωνικὸν καὶ Δωρικὸν *τάμνω* ἔχουσιν ὁμαλῶς, τὰ δὲ γνωστὰ *δείκνυμι*, *τέμνω* ἔπαθον ἐξομαλισμὸν κατὰ τὸ *δείξω ἔδειξα*, *τεμῶ ἔτεμον* κλπ. Διὰ τὴν ἀφομοίωσιν τῶν φωνηέντων καὶ τὸν ἀναβιβασμὸν τοῦ τόνου ἐν τῇ κλητικῇ ἐγένετο τὸ *Ἄπολλον* ἐκ τοῦ *Ἄπελλον*, ἐνῷ αἱ λοιπαὶ πτώσεις ἔσῳζον τὸ ἑαυτῶν τονούμενον *ε*. Ἀλλ' ἔπειτα ἐπῆλθεν ὁ ἐξομαλισμός, ὅθεν παρ' ἄλλοις μὲν ἐπεκράτησαν οἱ μετὰ τοῦ *ε*, παρ' ἄλλοις δὲ οἱ μετὰ τοῦ *ο* τύποι. Κατὰ τὸ *δέχεσθε*, *λέγεσθε*, *φέρεσθε* κττ. ἐλέχθη καὶ *δεχόμεσθα*, *λεγόμεσθα*, *φερόμεσθα* κττ. μετὰ τοῦ *σ*, ἀλλ' οἱ τύποι οὗτοι δὲν κατίσχυσαν τὸ πάλαι, ἐπανελήφθη δὲ καὶ μετέπειτα ἡ αὐτὴ πρᾶξις, διὸ σήμερον λέγεται *εἴμαστε*, *καθόμαστε*, *ἐρχόμαστε* κττ. μετὰ τοῦ *σ*, (ἐν Κρήτῃ ἄνευ αὐτοῦ, *εἴμεθα*, *καθόμεθα*, *ἐρχόμεθα* κλπ.).

2) Ἀφομοίωσιν τῶν διαφόρων ὁμορρίζων. Τὸ πάλαι ἐσχηματίζοντο αἱ τοῦ θηλυκοῦ γένους εἰς *-υῖα* μετοχαὶ τοῦ παρακειμένου ἐκ θέματος ἀσθενεστέρου ἢ αἱ τοῦ ἀρσενικοῦ εἰς *-ὼς* καὶ τοῦ οὐδ. εἰς *-ός*· πρβλ. *ἀρηρὼς ἀραρυῖα*, *τεθηλὼς τεθαλυῖα*, *εἰδὼς ἰδυῖα*, *ἐεικὼς ἐϊκυῖα* κττ., ἀλλ' ἡ ποικιλία αὕτη ἐξηφανίσθη ἔπειτα ἐπικρατήσαντος τοῦ ἰσχυροτέρου θέματος. *Δέκομαι* ἦν τὸ πάλαι, διὸ *προδοκὴ* παρ' Ὁμ., *ἐσδοκὰ* Ἀρκαδ., *πανδοκεὺς* κττ. Ὅτε δ' ἔπειτα κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς *-χω -χομαι* ῥημάτων, ἤτοι *ἄρχω*, *ἄρχομαι*, *εὔχομαι*, *βρέχω* κλπ. ἐτράπη εἰς *δέχομαι* (*ἠρξάμην*, *ηὐξάμην*: *ἐδεξάμην* = *εὔχομαι ἄρχομαι*: *δέχομαι*), τότε ἠκολούθησαν αὐτῷ τὰ μετ' αὐτοῦ στενῶς συνδεόμενα ἀφῃρημένα εἰς *-ή*, *ὑποδοχή*, *ἐκδοχή*, *ἀποδοχὴ* κλπ., βραδύτερον καὶ τὰ εἰς *-δόκος*, *-δοκεύς*, *-εῖον*, ὅθεν *ξενοδόχος*, *πανδοχεῖον*, *πανδοχεὺς* κλπ., ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ *προσδοκάω*, *προσδοκία*, *καραδοκέω*, *καραδοκία*, *δοκός*,

δοκάνη, δωροδοκῶ, δωροδόκος, δωροδοκία, διότι ταῦτα τότε χαλαρῶς μόνον συνεδέοντο μετὰ τοῦ *δέχομαι*. Ὁμοίως τῷ *δοκός, προσδοκῶ* κττ. ἔχει καὶ τὸ *καταπακτὴ* Ἡροδ. Ε΄ 16, *πακτόω* (Σοφ. Αἴ. 579) παρὰ τὸ *πηκτὸς πήγνυμι* ἐκ τοῦ *πήξω ἔπηξα,* ἤτοι καὶ ἐν τούτῳ τὰ ἀποσπασθέντα σημασιολογικῶς διετήρησαν τὸν ἀρχαιοπινῆ χαρακτῆρα, τὰ δὲ συναπτόμενα ἐξομοιώθησαν.

3) Ἀφομοίωσιν τῶν πεπονθότων τύπων τῶν ἀκλίτων. Ὅπως οἱ διασπασθέντες ποικίλοι τύποι ἑκάστης τῶν κλιτῶν λέξεων οὕτω καὶ ὁ ἁπλοῦς τῶν ἀκλίτων, ἐπειδὴ ἐν τῇ συνεκφορᾷ πολλαῖς πολλάκις ὑπόκειται μεταβολαῖς καὶ γίνεται ποικίλος, ἐπανέρχεται ὡς τὰ πολλὰ εἰς τὸν πρῴην, τὸν ἄρτιον καὶ οὕτω τὰ μίαν σημασίαν ἔχοντα γίνονται πάλιν καὶ ἐξωτερικῶς ὅμοια· πρβλ. τὸ *πρὸ* ἐν τοῖς *προέχω, προάγω, φροίμιον-προοίμιον, προορῶ, πρόοδος,* κλπ. Μόνον δ' ἐν ὅσοις συνθέτοις ἐπῆλθε σημασιολογικῶς ἀπόσπασις ἀπὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ἡ ἔννοια τῆς προθέσεως ἐπεσκοτήθη, διεσώθησαν τὰ φωνητικῶς ὁμαλά, ἤτοι τὰ πεπονθότα, πρβλ. *φροῦδος, προύργου, φρουρός*. Ὁμοίως λέγεται παρ' ἡμῖν *ἄεργος* ἐπειδὴ τὸ *ἀργὸς* δὲν φαίνεται ἡμῖν ἐκφράζον ἀρκούντως τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπραξίας, ἤτοι ἐπανελήφθη τὸ στερητικὸν *α*.

4) Ἀφομοίωσιν διαφόρων λέξεων ὁμοίας ἢ ἐναντίας σημασίας. Ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι ἡμῶν συνδέονται κατὰ τοὺς ψυχολογικοὺς νόμους τοῦ συνειρμοῦ καὶ αἱ διάφοροι μὲν φθογγικῶς, ὅμοιαι δὲ ἢ ἐναντίαι σημασιολογικῶς λέξεις εἰς διάφορα συστήματα καὶ συστημάτια, καὶ ταῦτα πάλιν ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα πολλαχῶς. Οὕτω λ. χ. ἐπλάσθη ὁμαλῶς ἀπὸ τοῦ *οὐρεὺς οὐρηϜ-ος -ὀρέως τὸ ὀρε-ικὸν ζεῦγος* καὶ κατ' αὐτὸ ἐλέχθη καὶ *βο-εικὸν ζεῦγος*· πρβλ. *ἐμποδὼν* κατὰ τὸ *ἐκ-ποδών, μη-κέτι* κατὰ τὸ *οὐκ-έτι, ναι-δαμῶς* κατὰ τὸ *οὐδ-αμῶς, γερ-αίτερος* κατὰ τὸ *παλαί-τερος (πάλαι)* καὶ κατ' αὐτὰ καὶ *ἡσυχ-αίτερος, σχολ-αίτερος* κττ. διὰ τὴν ὁμοίαν περίπου σημασίαν. Πολυάριθμα συγκριτικὰ εἰς *-ύτερος* ἐσχηματίσθησαν ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ ἡμῶν ἀντὶ *-ότερος* κατὰ τὰ ἀρχαῖα εἰς *-ύ-τερος*, οἷον *μακρύτερος, κοντύτερος, κα-*

λύτερος, χονδρύτερος, εὐμορφύτερος, ἐλαφρύτερος, ἀσπρύτερος κττ. κατὰ τὸ *παχύτερος, βαρύτερος, βαθύτερος* κλπ. ὁμοίως ἀπόλυτά τινα εἰς *-ὺς* ἀντὶ *-ὸς* διὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἀρχαίων εἰς *-ύς*, ἤτοι *ἀρὺς* κατὰ τὸ *δασύς, παχύς· πρικὺς* κατὰ τὸ *γλυκύς· ἐλαφρὺς* κατὰ τὸ *βαρύς· μακρὺς* κατὰ τὸ *βραχὺς* κτλ., ἰδίᾳ δ' ἐπέδωκαν ὁ τῶν θηλυκῶν τύπος εἰς-*κειά*, πρβλ. *Κρητικειά, στεφανωτικειά, ἀγαπητικειά, πιστικειά, ἀρραβωνιαστικειά, κακειά, παστρικειά* κττ. κατὰ τὸ γλυκειὰ κττ. Τὸ ὄπι-σθεν ἐλέχθη κατὰ τὸ ἔμπροσ-θεν, καὶ τὸ *ὀπί-σσω* κατὰ τὸ *πρόσσω* (**προτ.ω*)· τὸ *ἠριστήκαμεν* συναφθὲν τῷ *ἑστήκαμεν, ἑστάναι* μετεβλήθη εἰς *ἠρίσταμεν ἠριστάναι*, κατὰ δὲ τὸ *ἠριστάναι* ἐγένετο καὶ τὸ συγγενὲς *δεδειπνάναι·* τὸ *ἡσσᾶσθαι* ἀντὶ *ἡσσοῦσθαι* ('Ιων. *ἑσσοῦσθαι*) μετεσχηματίσθη κατὰ τὸ *νικᾶσθαι* κλπ. Κατὰ τὸ *θεραπεύω* μετεβλήθη τὸ συνώνυμον *ἀναπαύω* εἰς *ἀναπεύω*, ἐνῷ τὸ ἁπλοῦν *παύω* δὲν ἐτράπη εἰς *πεύω·* πρβλ. ἔτι *ἡμεῖς* ἀντὶ **ἡμεῖς*, 'Ινδ. asma, διὰ τὸ *ὑμεῖς*, 'Ινδ. yuṣma, καὶ *ἧμαι* ἀντὶ **ἧμαι*, 'Ινδ. ās-te διὰ τὸ συνώνυμον *ἕζομαι, ἵζω·* Τὸ *ἀγήγοχα* τοῦ *ἄγω* ἐπλάσθη κατὰ τὸ *ἐνήνοχα* ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου *ἦχα*, καὶ τὸ 'Ομ. *ἐδήδοται* κατὰ τὸ *πέπο-ται*, ἔπειτα δ' ἐκ τοῦ *ἐδήδοται* τὸ 'Αττ. *ἐδήδοκα·* τὸ grave μετεσχηματίσθη εἰς greve διὰ τὸ leve· τὸ *λόγου σου* εἰς *ἐλόγου σου* διὰ τὸ *ἐγώ, ἐσύ, ἐκεῖνος·* τὸ *αὐτὸς* εἰς *εὐτὸς* διὰ τὸ *ἐγώ, ἐσύ, ἐκεῖνος*, καθὼς καὶ τὸ *ἐκεῖνος* εἰς *εὐκεῖνος* διὰ τὸ *εὐτός*. Τὸ *Φάληρον* μετεπλάσθη εἰς τὸ ἀρσ. *ὁ Φαληραίας* κατὰ τὸ *ὁ Πειραίας, αἱ φιλαινίδες* εἰς *οἱ φιλαινάδες* κατὰ τὸ *μανάδες, κυράδες, ἀδελφάδες·* πρβλ. καὶ *κόντης - κοντᾶδες, δοῦκας δουκᾶδες* κατὰ τὸ *ἀφεντᾶδες, δεσποτᾶδες, παππᾶδες, βασιλιᾶδες*. Κατὰ τὸν ἀόριστον *ἐκάην καῆναι* ἐσχηματίσθη ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὁ ἀόριστος *ἀνεπάην* (πρβλ. *τέμνειν* καὶ *κάειν* καὶ δὴ *θεραπεύειν, καταπαύειν τὸ ἄλγος, ἀναπαύειν*), κατ' αὐτὰ δ' ἐλέχθη βραδύτερον καὶ *ἐδjάην* = *διέβην*, ἐτελεύτησα. 'Ομοίως ἐλέχθη *ἀπὸ βραδύς, σήμερις, ὕστερις*, διὰ τὸ *ἐνωρὶς ἀπονωρίς*.

5) 'Αφομοίωσιν δι' ὑποτιθεμένην σημασιολογικὴν ὁμοιότητα.

Πολλάκις ὑποτοπάζεται κοινότης καὶ ὁμοιότης, ἔνθα ἀληθῶς οὐχ ὑπάρχει, καὶ συνάπτονται καὶ προσαρμόζονται ἀφομοιούμενα ὡς κοινὰ καὶ ὅμοια τἀλλότρια· τοῦτο δὲ λέγεται *παρετυμολογία*· οὕτω λ. χ. τὸ ἀρχ. *Ἀμφιάρηος (ἀμφι + ιαρεύς)* ἐγένετο *Ἀμφιάραος* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *ἀρὰ* ἐν τοῖς μεθ' Ὅμηρον χρόνοις ὅθεν εἰσήλασεν ἔπειτα καὶ εἰς τὸ ἔπος. Κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ουργὸς -ουργὴς* λήγοντα (ἐκ τοῦ *-Ϝοργὸς-Ϝεργός,-Ϝέργω*) οἷον *Ἀττικουργὴς Μιλησιουργής, χειρουργός, μουσουργὸς* κττ. παρετυμολογηθὲν μετεσχηματίσθη καὶ τὸ ἐκ τοῦ *ῥέζω-ργ-* σύνθετον, *ἀλο-ργὴς* εἰς *-ουργής*, οἷον *ἀλουργής*· μόνον δ' ἐν Σάμῳ ἐσώθη τὸ *ἀλοργής*, ἐπειδὴ αὐτόθι καὶ τὰ ἐκ τοῦ *Ϝοργος* σύνθετα ἔληγον εἰς *-οργός, δημιοργός*. Ὁμοίως κατὰ τὰ *ἀκρῶνυξ ἀκρωνυχία, μῶνυξ, γαμψῶνυξ* κλπ. ἐλέχθησαν παρετυμολογηθέντα καὶ *Ἀβρώνυχος, Μουνυχία* ἀντὶ *Ἀβρώνιχος Μούνιχος Μουνιχία* (πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' 96). Ἐκ τοῦ *κέλομαι, κέλης* ἐγένετο τὸ ῥῆμα *κελεύω* καὶ τοῦτο συμφυρθὲν πρὸς τὸ *ἐλεύ(θ)-σομαι* ἐγέννησε τὸ *κέλευθος ἀκόλουθος-θῶ* ἤτοι παρήχθη νέον ὅλως σύστημα λέξεων. Ὁμοίως ἐλέχθη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων *Φιάλεια* ἀντὶ *Φιγάλεια*· ἐπειδὴ δὲ οὔτε τὸ πάλαι οὔτε ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐξέπεσεν ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ τὸ *γ* πρὸ τοῦ *α*, δῆλον ὅτι ἂν ἡ λέξις ἦν Ἑλληνικὴ ἔχουσα ἀρχαιόθεν τὸ *γ*, οὐδ' ἐν ταύτῃ ἦν δυνατὴ ἡ ἔκπτωσις καὶ ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι παρητυμολογήθη πρὸς τὸ *φιάλη* καὶ ἐκανονίσθη πρὸς αὐτό.

Τὸ *ἄρκτος* ἀπώλεσε τὸ *τ* αὐτοῦ γενόμενον *ἄρκος*, πάντως ἐπειδὴ συνεδέθη παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ *ἀρκέω, τὸ ἄρκος* κττ. *Ὁ χρυσοχόος-χὸς* μετεβλήθη εἰς *χρυσοφὸς* (ἐν Κύπρῳ *γρουσοφὸς*) κατὰ τὸ *σοφὸς* καὶ *χρυσάφι*· ἡ *καπνοδόχος* ἐγένετο ἐν Κύπρῳ *καπνο(δ)ούφας* ὡς *καπνορρούφας*· τὸ *κελαδῶ* συναφθὲν τῷ *ἀηδὼν* ἐγένετο *κελαηδῶ*, καὶ τὸ ἐκ τοῦ *δόνησις* παραγόμενον ὁ *δόνησος*=τάρακτρον, ἤτοι ξύλον δι' οὗ οἱ τυροκόμοι περιδινοῦσι τὸ ἐν τῷ λέβητι πεπηγὸς γάλα, λαβὸν τὸ προθετικὸν *ἀ* *ἀδόνησος*, ἐγένετο δι' ὁμοίαν παρετυμολογίαν *ἀηδόνησος* ἐν

Κρήτῃ. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι δι' ὁμοίαν παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *μύγδαλο ἀμυγδάλι* ἐλέχθη καὶ *σιμιγδάλι* ἀντὶ *σεμιδάλι*. Πρβλ. καὶ τὰ Λατινικὰ ὀρείχαλκος -aurichalcum, μηλόφυλλον - millefolium, μηλωτὴ -mollestra (mollis), ἀμυγδάλη -amandula (mandere), πλακοῦς -placenta (placere), χαιρέφυλλον -caerefolium, ἀορτὴρ -averta, ἐλεγεῖον -elogium, γλυκύρριζα -liquiritia κλπ.

6) Ἀφομοίωσιν ἐν τοῖς συνθέτοις. Καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν παρατηροῦνται ἀναλογικοὶ σχηματισμοί, σχηματιζομένου τινὸς κατ' ἄλλα πρότυπα, πρὸς ἃ σημασιολογικῶς ἢ ὁπωσδήποτε συνδέεται· πρβλ. *Θεόσ-δοτος* κατὰ τὸ *Διόσ-δοτος, κηρεσι-φόρος* κατὰ τὸ *κηρεσσι-φόρητος, νυκτι-κόραξ* κατὰ τὸ *νυκτί-πλαγκτος* κλπ. (ἰδὲ τὸ περὶ συνθέσεως Κεφάλαιον).

7) Ἀφομοίωσιν ἐν τῇ συντάξει. Καὶ ἐν τῇ συντάξει εἶναι συχνὴ ἡ κατ' ἀναλογίαν μεταβολὴ τῶν διαφόρων στοιχείων. Πάντες ἐπίστανται ὅτι ῥῆμά τι προσλαβὸν σημασίαν ἄλλου συντάσσεται κατ' ἀναλογίαν αὐτοῦ, λ. χ. κατὰ τὸ *ἐρῶμαί τινος* ἐλέχθη καὶ *φλέγομαι ἢ καίομαί τινος*, κατὰ τὸ *ἔμπειρος πολέμου, πολέμου εὖ εἰδὼς* συνετάχθη καὶ τὸ *διδασκόμενος πολέμοιο* (Ἰλ. Ρ 811.), κατὰ τὸ *φεύγω τινὰ* λέγεται καὶ *ἐκκλίνω τινὰ* καὶ *ἐξίσταμαί τινα (φρονοῦντα γάρ νιν οὐκ ἂν ἐξέστην ὄκνῳ* Σοφ. Αἴ. 82). Πάντα δὲ τὰ σχήματα, αἱ ἕλξεις, αἱ προλήψεις κττ. αἰτίαν ἔχουσι τὴν ἀναλογίαν, δι' ἣν μυριοτρόπως συνάπτονται τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα πρὸς ἄλληλα, πολλάκις μὲν κατὰ τὸν εἰωθότα τρόπον, πολλάκις δὲ καὶ κατὰ παρεκκλίνοντά πως, κατὰ λόγον καὶ ὁμοιότητα πρὸς ἄλλα συνώνυμα ὄντα ἢ γινόμενα.

B) Διὰ τὴν αὐτὴν λειτουργίαν τύπων τινῶν γίνονται ἐν αὐτοῖς ποικίλαι ἀναλογίαι (Γραμματικαί, τυπικαί) ἅτε τύπων τινῶν ἀκολουθούντων ἄλλοις καὶ δὴ κατ' ἐκείνους μετασχηματιζομένων. Ὅτε λ. χ. τὸ *η* τῶν πρωτοκλίτων εἰς *-ης* ὀνομάτων καὶ τὸ τῶν τριτοκλίτων εἰς *-ης* φωνητικῶς ἐξωμοιώθησαν, ὥστε ἡ ὀνομαστικὴ *Μιλτιάδης, Ἀριστείδης* καὶ *Ἀριστοτέ-*

λης, Ἀντιγένης ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως, συνέβη ὥστε καὶ ἡ αἰτ. τῶν πρότερον εἰς (*-εα*) *-η* ληγόντων τριτοκλίτων νὰ σχηματισθῇ κατ' ἀναλογίαν τῆς τῶν πρωτοκλίτων καὶ δὴ νὰ προσλάβῃ τὸ *ν, τὸν Σωκράτην, τὸν Ἀντιγένην*. Τὸ οὕτω δὲ κατ' ἀναλογίαν τὸ πρῶτον ἐξαπλωθὲν *-ν* κατέστη βαθμηδὸν ὁ καθολικὸς δείκτης τῆς πτώσεως ταύτης, ὥστε ἔληξε μὲν ἔπειτα τὸ ἔργον τῆς ἀναλογίας τῶν αἰτιατικῶν τῆς α' κλίσεως, ἤρξατο δὲ ἡ ἐπίδοσις τούτου ὡς καθολικοῦ χαρακτῆρος τῆς αἰτ. τοῦ ἑν. ἀριθμοῦ. Διὰ τοῦτο οὐ μόνον κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους ἐλέχθη *τὸν ἄνδραν, τὴν θυγατέραν, τὴν μητέραν, τὴν ἐλπίδαν, τὸν βασιλέαν* κττ. ἀπὸ ὀνομαστικῆς *ὁ ἀνήρ, ἡ θυγάτηρ, ἡ μήτηρ, ἡ ἐλπίς, ὁ βασιλεὺς* κττ., ἀλλὰ καὶ βραδύτερον (ἐπὶ τῶν Βυζαντίνων) τὸ *πρᾶγμαν, τὸ ὄνομαν, τὸ γάλαν, ἐκεῖνον, τὸ ἄλλον* κλπ. (Οὐχὶ δ' ὅμως καὶ *τὸν* ἀντὶ *τό*, ἢ *τοῦτον* ἀντὶ *τοῦτο*, τ.ἔ. ἡ ἀναλογικὴ ἐξίσωσις δὲν ἐξίκετο ἐπὶ πάντα τὰ ἐφικτά). Ὅπως δὲ τὸ *-ν* κατέστη κατὰ μικρὸν καθολικὸς χαρακτὴρ τῆς ἑν. αἰτ., οὕτω καὶ τὸ *-σαν* τοῦ γ' πληθ. προσώπου τῶν πλείστων παρῳχημένων· ὁρμηθὲν δηλονότι ἀπὸ τῶν ἐνσίγμων ἀορίστων *ἔδειξαν, ἔπλεξαν, ἔγραψαν, ἐδάκρυσαν* κλπ. μετηνέχθη τὸ πάλαι καὶ ἐπὶ τοὺς παρατατικοὺς καὶ ἀορ. β' τῶν εἰς *-μι* ῥημάτων καὶ τοὺς παθητικοὺς ἀορίστους εἰς *-θην -ην*, ἐν τοῖς νεωτέροις δὲ χρόνοις καὶ ἐπὶ τὸν παθητικὸν παρατατικόν, ἤτοι *ἐλέξαμεν ἐλέξατε: ἔλεξαν = ἔδομεν ἔδοτε: ἔδο-σαν, ἐτράπημεν ἐτράπητε: ἐτράπησαν, ἔδιδον ἐδίδοσαν, ἐμίανθεν ἐμιάνθησαν, ἔτραφεν ἐτράφησαν*, καὶ *ἐλέγοντο ἐλεγόντησαν, ἤρχοντο ἠρχόντησαν*. Ἀλλ' οἱ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους κατὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην πλασθέντες παρατ. καὶ β' ἀορ. τῆς ἐνεργ. φωνῆς εἰς *-σαν, εἴχοσαν, εἴδοσαν* δὲν ἐπεκράτησαν, ἀλλὰ περιέπεσον εἰς λήθην.

Ἡ ὑποτ. εἶχεν ἐγκλιτικὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω* μόνον ὅπου ἡ ὁριστικὴ εἶχε θεματικὸν φωνῆεν *ε* καὶ *ο* ἤτοι ἐν μόνοις τοῖς ἐνεστῶσι τῶν εἰς *-ω -ομαι* καὶ τοῖς β' ἀορ. εἰς *-ον -ομην*· ἐν πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις ἡ μὲν ὁριστικὴ ἐστερεῖτο παντελῶς τὸ πάλαι ἐγ-

κλιτικοῦ φωνήεντος, ἡ δὲ ὑποτ. εἶχεν ε καὶ ο, *ἐπέπιθ-μεν πεποίθ-ο-μεν*, *Ϝίδ-μεν-Ϝείδ-ο-μεν*, *ἴ-μεν ἴ-ο-μεν*, *ἐδάμη-μεν δαμή-ο-μεν*, *ἐδάμητε δαμήετε*, *ἔστη-μεν στήετε στήετον*, *ἐλέγμην* ἀντὶ **ἐλεγ-σ-μην λέξομαι*, *ἀμείψομεν*, *λείψομεν* (τοῦ *λείβω*) κττ. Ἀλλ' ἔπειτα κατὰ μικρὸν εἰσεχώρησαν τὰ μακρὰ φωνήεντα *η* καὶ *ω*, ἐκληφθέντα ὡς οἱ κατ' ἐξοχὴν χαρακτῆρες τῆς ὑποτακτικῆς, εἰς πάντας τοὺς τύπους αὐτῆς. Ὁμοίως τὸ nurus (Ἰνδ. nusas Ἑλλ. *νυὸς* ἀντὶ **νυσος*) καὶ socrus (*ἑκυρὰ*) μετεσχηματίσθησαν εἰς nura, socra socera, ὅπως ἀναγινώσκονται ἐν πολλαῖς μεταγενεστέραις ἐπιγραφαῖς (πρβλ. καὶ Ἰταλ nuora, suocera), ἐπειδὴ τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων ἐν τῇ Λατ. κατάληξις καθολικὴ κατέστη τὸ *-α*.

Ἡ αἰτ. τοῦ *Ζεὺς ΔιϜὸς ΔιϜὶ* ἔμελλε νὰ εἶναι κανονικῶς *Ζῆν* (ἅτε ἰσχυρὰ πτῶσις καὶ δὴ ἐκ τοῦ θέματος dįēu- ὀφείλουσα νὰ σχηματισθῇ, οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς div-) καὶ ἀληθῶς οὕτως ἔχει παρ' Ὁμ. ἐν Ἰλ. Θ 206, Ξ 295 καὶ Ω 331. Κατ' ἀναλογίαν δ' ὅμως τῆς αἰτιατικῆς τῶν ἄλλων εἰς *-ευς* ὀνομάτων καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ἀρχαίαν αἰτ. *ΔίϜ-α*, Ἰνδ. divam, ἐπεξετάθη ἔπειτα εἰς *Ζῆν-α*, ἐγένετο ἄρα τυπικὴ κατ' ἀναλογίαν ἐξίσωσις· μετέπειτα δὲ πάλιν ἀνεπτύχθη ἐντεῦθεν καὶ ὑλική, ἤτοι ἐπλάσθη ἀπὸ τῆς νέας αἰτιατικῆς *Ζῆν-α* γενικὴ *Ζην-ός*, δοτ. *Ζην-ὶ* κττ. κατὰ τὸ σχῆμα *πευθῆν-α πευθῆν-ος πευθῆν-ι*, *λειχῆν-α*, *κηφῆν-α*, *σωλῆν-α*, *Κεφαλλῆν-α* κλπ. Ἐν τούτῳ ἄρα ἐφηρμόσθη καὶ διεσταυρώθη ἥ τε τυπικὴ καὶ ἡ ὑλικὴ ἀναλογία. Τὸ *πλέω*, *ἀναπνέω*, *ῥέω* κλπ. δὲν συναιροῦνται παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς τύποις ἐν οἷς τὸ πάλαι συνῃροῦντο, ἤτοι λέγομεν *πλέεις*, *πλέει*, *ἀναπνέει* κλπ. τὸ μὲν κατὰ τὸ *καίω καίεις καίει*, *κλαίω κλαίεις κλαίει* κλπ. τὸ δὲ κατὰ τὸ *πλέω πλέομεν*, *πλέουσιν-πλέουν* κλπ. τ. ἔ. καὶ ἐν τούτοις ἀμφότεραι αἱ ἀναλογίαι ἐπέδρασαν. Διὰ τὰ παράλληλα *αἰῶ*, *κυκηῶ* καὶ *αἰῶνα κυκεῶνα* ἐλέχθη καὶ *Πυθῶνα* παρὰ τὸ *Πυθώ*, *γληχῶνα* παρὰ τὸ *γληχὼ* καὶ ἀντιστρόφως *Ἀπόλλω*, *Ποσειδῶ*, παρὰ τὸ *Ἀπόλλωνα*, *Ποσειδῶνα* (τὸ *Ἀπόλλω*, *Ποσειδῶ* οὐχ Ὁμ.). Ἐπειδὴ τὸ *θεράπων*, *λέων* ἐν τῇ ὀνομαστικῇ ἦσαν ὅμοια τῷ *γέρων*, *λέ-*

γων κττ., ἐσχηματίσθησαν καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς πτώσεσιν ὁμοίως τούτοις, *θεράποντος λέοντος, θεράποντι λέοντι* κλπ. ἀντὶ παλαιοτέρων **θεράπονος, *λέονος* (πρβλ. *θεράπαινα λέαινα*, leo leōnis)· Ὁμοίως ἐλέχθη Αἰολιστὶ καὶ *τάλαντος* ἀντὶ *τάλανος* ἀπὸ τοῦ τάλας κατὰ τὸ *Ἄτλας-αντος γίγας-ντος ἵστας ἵσταντος* κλπ. Ἐπειδὴ καὶ τῶν εἰς *-γος* καὶ τῶν εἰς *-κος* καὶ τῶν εἰς *-χος* ἐν τῇ γενικῇ ληγόντων ὀνομάτων ἡ ὀνομαστικὴ ἔληγεν εἰς *-ξ*, ἐπεγένετο σύγχυσίς τις ἐνίων τούτων, πρβλ. **ορτυκ-ος* Ἰνδ. vartaka-s *ὄρτυξ*, ὅθεν *ὄρτυξ ὄρτυγος* κατὰ τὸ *κόκκυξ-γος*, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις πάλιν *ὄρτυξ ὄρτυκος* (κατὰ τὸ *πέρδιξ-ικος*) ὅθεν νῦν *ὀρτύκι*. Ἀντὶ τοῦ *ὕσπληξ ὕσπληγ-ος* ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ ἐξ Ἐπιδαύρου (*ὕσπλαξ*) *ὕσπλακος* (κατὰ τὸ *πλὰξ πλακός*). Καὶ τὸ *διῶρυξ διώρυχος* μετεπλάσθη ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εἰς *διῶρυξ διώρυγος*, ὅπως ὁ Κόντος ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Β΄ σελ. 321 κέξ. ἀπέδειξεν.

Ἐπειδὴ ἡ γεν. πληθ. τῶν βαρυτόνων τριτοκλίτων ἦν πως ὁμοία πρὸς τὴν γεν. πληθ. πολλῶν δευτεροκλίτων, ἤτοι *παθημάτων = προβάτων, ἀγώνων = λόγων, λιμένων = ἀρμένων* κλπ. ἐσχηματίσθη ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι τὸ πάλαι καὶ ἡ δοτ. πληθ. τῶν τριτοκλίτων εἰς *-οις, λιμένοις, μειόνοις, γερόντοις, ἀγώνοις, παθημάτοις* κττ. Ἐπειδὴ ἡ πληθ. ὀνομαστικὴ τῶν τριτοκλίτων ἀρσ. καὶ θηλ. ἔληγεν εἰς *-ες* καὶ ἡ αἰτιατ. εἰς *-ας*, ἡ ἀντωνυμία *ἡμὲς ἡμὲ* προσέλαβε τὰς καταλήξεις ταύτας, διὸ *ἡμέες-ἡμεῖς, ἡμέας -ἡμᾶς*. Ἐπειδὴ ἡ ὀνομαστ. πληθ. τῶν ἀρσ. καὶ θηλ. τῆς β΄ κλίσεως ἔληγεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς βραχὺ ὡς πρὸς τὸν τόνον *-οι*, τὸ ἐκ συναιρέσεως προελθὸν *οι* ἐν τῷ *εὔνοοι* **εὔνοι* ἐβραχύνθη, διὸ *εὖνοι*· οὕτω δ' ἠλλοιώθη τὸ ποιὸν τοῦ τόνου. (Ἀλλ' ἡ παγεῖσα αὐτοῦ θέσις ἐν τῷ *ἐπίπνοι, παράπλοι, ἐπίπλοι, ἀνάπλοι* κλπ. οὐχί. Ὁμοίως *δεκάμνοι, πεντάμνοι, τετράμνοι* κλπ. οὐχὶ *δέκαμνοι*· πρβλ. Κόντον ἐν Σωκράτους Β΄ 74).

Ἀφοῦ τὰ ἀρχαιόθεν εἰς -ος λήγοντα bonos, annos κττ. ἐγένοντο bonus, annus, καὶ ὡμοιώθησαν τοῖς εἰς -us λήγουσι τῆς

δ′ κλίσεως, senatus, portus κλπ., ὁ τύπος τῆς ἑν. γεν. τῶν τῆς ϐ′ κλίσεως εἰς -ī μετηνέχθη καὶ ἐπὶ τὴν δ′, διὸ senāti.

Ἀπὸ τῆς ὑποτ. καὶ εὐκτικῆς εἰς *-ύω -ύοιμι* τῶν εἰς *-υμι* ῥημάτων ἐσχηματίσθη καὶ ὁριστικὴ εἰς *-υω* ἀντὶ *-υμι*, ἐπειδὴ *λύω λύῃς λύῃ, λύοιμι λύοις λύοι - λύω λύεις λύει=δεικνύω δεικνύῃς δεικνύῃ, δεικνύοιμι δεικνύοις δεικνύοι,* ὅθεν καὶ *δεικνύω δεικνύεις δεικνύει* κλπ.

Ὅπως ἐν τούτοις ἡ ὑποτακτικὴ καὶ εὐκτικὴ οὕτως ἐν ἄλλοις ὁ ἀόριστος (καὶ ὁ μέλλων) ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν τῆς ἀναλογικῆς ἀλλοιώσεως· πρβλ. *ἐχάραξα χαράξω: χαράττω, ἤλλαξα ἀλλάττω=ἔσφαξα: σφάττω* ἀντὶ παλαιοτέρου *σφάζω· ἔτριψα θὰ τρίψω: τρίβω=ἄλειψα θ' ἀλείψω, ἀλείβω,* καὶ *ἔκλεψα, θὰ κλέψω: κλέβω, ἔκαψα, θὰ κάψω: κάβω· ἐτίμησα θὰ τιμήσω: τιμῶ, ἐχαιρέτισα θὰ χαιρετίσω: χαιρετῶ, ἐψήφισα θὰ ψηφίσω: ψηφῶ ἀντὶ χαιρετίζω, ψηφίζω· ἐσκόρπισα θὰ σκορπίσω: σκορπίζω=ἐκράτησα θὰ κρατήσω: κρατίζω* κλπ. Ἐν πᾶσι τούτοις προδήλως οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος οὔτε περὶ τροπῆς τοῦ *ζ* εἰς *ττ* (*σφάζω - σφάττω*) οὔτε περὶ τροπῆς τοῦ *φ* ἢ τοῦ *πτ* εἰς *β* ἢ τοῦ *αι* εἰς *αβ* (*ἀλείφω - ἀλείβω, κλέπτω - κλέβω, καίω-κάβω),* οὔτε περὶ ἀποκοπῆς τοῦ *ιζ* (*ψηφίζω ψηφῶ*) οὔτε περὶ ἐπεμβολῆς αὐτοῦ (*κρατῶ - κρατίζω*) κττ.

Ὅπως πολλαχοῦ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς τὸ σύστημα τῶν προσωπικῶν καταλήξεων *-ομεν -ετε -ον* ἀφομοιωθὲν ἐγένετο *-αμε -ετε-ανε* χάριν τοῦ ἰσοσυλλάβου, *ἐλέγαμε(ν) ἐλέγετε (ἢ ἐλέγατε) ἐλέγανε,* οὕτω καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ τὸ πάλαι τὸ γ′ πληθ. πρόσωπον τῶν παρῳχημένων ἔληξεν εἰς *-εν* ἤτοι *ἐτάξαεν ἐνεφανίσσοεν* κττ. κατὰ τὸ *ἐτάξαμ-εν ἐτάξατ-ε, ἐνεφανίσσομ-εν ἐνεφανίσσετ-ε.* Τὸ *ἔρχομαι, ἔρχῃ, ἔρχεται, καυχῶμαι καυχᾷ καυχᾶται* κττ. μετεσχηματίσθησαν ἐν τοῖς μεταγεν. χρόνοις κατὰ τὸ *δίδομαι δίδοσαι δίδοται, γέγραμμαι γέγραψαι γέγραπται* κττ. εἰς *ἔρχομαι, ἔρχεσαι, ἔρχεται, καυχῶμαι, καυχᾶσαι, καυχᾶται* κττ. Καὶ συστήματα δὲ ὅλα τύπων ἀντιστοιχοῦντα ἄλλοις συστήμασιν μεταβάλλονται ἀναλόγως

αὐτοῖς, πρβλ. *ἔφερες ἔφερε ἐφέρομεν, φέροις φέροι φέροιμεν, φέρῃς φέρῃ φέρωμεν* καὶ κατ' αὐτὰ *φέρεις φέρει φέρομεν* ἀντὶ **φερεσι *φερετι φέρομες*.

Ὅπως ἐπὶ τῶν προσωπικῶν καὶ πτωτικῶν οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν παραγωγικῶν καταλήξεων ἐμφανίζεται ἡ ἀναλογία καὶ αἱ κατ' αὐτὴν μεταβολαί. Οὕτως ἐπειδὴ ἀρχαιόθεν πολλὰ ὀνόματα ἔληγον παρὰ τοῖς Δωριεῦσι καὶ Αἰολεῦσιν εἰς -ᾱνᾱ (Ἀττ. *-ήνη*) οἷον *σελάνα, γαλάνα, Ἀθάνα, σαγάνα, ἀπάνα, λαμπάνα (λαπάνα)* κττ, τὸ *εἰρήνα* ὃ ἀρχαιόθεν εἶχεν *η* (διὸ καὶ Ἀττ. οὐχὶ *εἰράνη* ὅπως *πήρα χώρα ἐπείρασα ἐπειράθην*) ἐγένετο πολλαχοῦ (λ. χ. ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι καὶ τῇ Ἀρκαδίᾳ) *εἰράνα*, παρέμεινε δ' ἐν Κρήτῃ καὶ Λέσβῳ *εἰρήνα*. Τὸ *-ποτης* ἀντὶ **ποτις πόσις* ἐν τῷ *δεσπότης* ἑρμηνεύεται ἐκ τούτου, ὅτι ἐπειδὴ τὸ *-της* ἦν οὕτω συχνὸν εἰς δήλωσιν τοῦ ἀρσ. γένους παρὰ τὸ τοῦ θηλ. εἰς *-τις* (*πολίτης πολῖτις, πρεσβύτης-ῦτις, Σπαρτιάτης -ᾶτις, προδότης -ότις* κττ.), συνέβη ὥστε καὶ ὅπου ἐξ ἀρχῆς τὸ ὄνομα ἔληγεν εἰς *-τις* νὰ σχηματισθῇ ἄλλος ἀρσ. τύπος αὐτοῦ εἰς *-της*· πρβλ. *πόσις* ἀντὶ **πότις δεσ-πότης = μῆτις ἀγκυλομήτης, ποικιλομήτης* (παρὰ τὸ ἀρχαιοτέρου τύπου *δολόμητις, πολύμητις*).

Πάμπολλα παρ' ἡμῖν ὀνόματα μετὰ ποικίλης σημασίας λήγουσιν εἰς *-ᾶτος -άτη -ᾶτον -ᾶτοι, γενᾶτος, ἀφρᾶτος, στηθᾶτος, φευγᾶτος, πεμπᾶτος, γεμᾶτος, γεμάτη, γεμᾶτον γεμᾶτοι* κλπ. Κατ' αὐτὰ ἐλέχθη καὶ *Σαββᾶτο* καὶ *κρασὶ ἀκρᾶτο* ἀντὶ *Σάββατον, ἄκρατον*, εἰ καὶ ἡ σημασία δὲν ἐπεκούρει εἰς τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην. Ἐξελήφθη ἄρα ἐπὶ τῆς γενικῆς *Σαββάτου, ἀκράτου* ὅτι καὶ ἐν τούτοις τὸ *-ατου* ἦν κατάληξις. Ὁμοίως κατὰ τὸ *Καρχ-ηδών, Ἀνθ-ηδών, ἀχθ-ηδών, κλεϝ-ηδών*, μετεσχηματίσθη τὸ *Μακεδών* εἰς *Μακ-ηδών*, ὡσεὶ καὶ ἐν τούτῳ ἦν *-ηδών*. Ἡ *ἀγριελαία ἀγριελαιὰ* μετεβλήθη ἐν Ἰκάρῳ εἰς *ἀγρέλλα* κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-έλλα* οὐσιαστικὰ τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης.

Κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-εύω* ῥήματα μετεπλάσθη τὸ *ἀνταμείβω* εἰς *ἀντιμεύω*, τὸ *συγκρύβω* εἰς *συγκρέβω* ἐν Πόντῳ καὶ τὸ *φεύγω*,

ζεύγω εἰς *φεύω, ζεύω* αὐτόθι. Τὸ *ἔμπλαστον* (*ἐμ-πλαστὸν ἐμ-πλάσσω*) τῶν ἀρχαίων ἰατρῶν ἐκληφθὲν ὡς θεραπευτικὸν μέσον, ὄργανον μετεσχηματίσθη εἰς *ἔμπλαστρον* (οὕτω παρὰ Διοσκουρίδῃ) ὅθεν νῦν *μπλάστρι*, (πρβλ. *μοδίστρα* ἀπὸ τοῦ modiste κατὰ τὸ *πλύστρα, ῥάφτρα, θερίστρα* κτλ.). Ἡ ἀρχαία λέξις *καλλονὴ* ἐδήλωσεν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ σάρωθρον, τὸ κάλλυντρον ἄλλως λεγόμενον τότε· ἐπειδὴ δὲ ταῦτα κατεσκευάζοντο ἔκ τινος θάμνου ἐπωνομάσθη καὶ οὗτος *καλλονὴ* καὶ ἔπειτα μετεπλάσθη εἰς *καλλονέα*, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα τῶν φυτῶν κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα μετεπλάσθησαν εἰς *-έα*, (*ἀχλαδέα, μυρτέα, λυγαρέα, ῥιζαρέα, τριανταφυλλέα, κολοκυνθέα* κλπ.), ἵνα ἀντιδιασταλῶσι πρὸς τὸν καρπόν, τὸ ἄνθος, τὴν ῥίζαν κτλ. αὐτῶν. Ὅπως τὰ τῶν φυτῶν οὕτω καὶ τὰ τῶν πληγῶν ὀνόματα ἐσχηματίσθησαν κατὰ τὸν μεσαίωνα εἰς *-έα* (*ῥαβδέα, κονταρέα, σπαθέα* κτλ.)· κατὰ ταῦτα δὲ μετεσχηματίσθη καὶ ὁ *γρόνθος* εἰς *γρονθέα*. Τὸ nepōs nepōtis ἐλέγετο Ἰνδ. napāt napātam, ἀλλ' ὡς συγγενείας δηλωτικὸν μετεβλήθη κατ' αὐτὰ εἰς -tār ἤτοι εἰς naptā.

Ἐπειδὴ τὰ λήγοντα εἰς *-είδης-είτης-εια* εἶναι εὐαριθμότερα τῶν εἰς *-ίδης -ίτης -ια*, αἱ καταλήξεις τῶν συχνοτέρων ὑποκατεστάθησαν ἐν πολλοῖς ἀντὶ τῶν σπανιωτέρων. Οὕτω λ.χ. ἐλέχθη *αὐθαδία, ἀμαθία, ἀληθία* κτλ. παρὰ τὸ *αὐθάδεια, ἀμάθεια, ἀλήθεια* κατὰ τὸ *κακία, σοφία* κλπ. (καὶ ἀντιστρόφως *εὐφύεια, εὐτύχεια* παρὰ τὸ *εὐφυΐα εὐτυχία*, κατὰ τὰ εἰς *-εια, εὐγένεια, εὐπάθεια, ἀστάθεια* κλπ. [1]). Ὁμοίως ἐγένοντο ἀπὸ τῶν τοπικῶν *Μαρώνεια, Ἀπάμεια* τὰ ἐθνικὰ *Μαρωνῖται, Ἀπαμῖται* (τῆς δ' ἑκατονταετηρίδος) πάντως κατὰ τὰ *Ἀβδηρῖται, Καλλιπολῖται,*

[1]) Τὴν κατ' ἀναλογίαν δημιουργίαν θηλυκῶν εἰς *-ιά -ειά* καὶ τὴν συνύπαρξιν τοιούτων διπλῶν τύπων μαρτυρεῖ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος ἐν τῷ περὶ Συντάξ. Δ' λέγων «παρὰ δὴ τὸ *ἀφανὲς* ὄνομα ἀπετελεῖτό τι θηλυκὸν κατὰ παρώνυμον σχηματισμὸν *ἀφανία* καὶ *ἀφάνεια*· δισσὰ γὰρ τὰ τοιαῦτα, *εὐσεβὴς εὐσέβεια*, ἀφ' οὗ πάλιν τὸ *εὐσεβίη τέθνηκεν, εὐμάθεια* ἀλλὰ μὴν καὶ *εὐμαθία* «*εὐμαθίην* ᾐτεῖτο διδοὺς ἐμέ»· οὕτως ἔχει καὶ τὸ *ἀδρανίη* τόδε».

Χερρονησῖται, Βοσπορῖται κττ. καὶ ἀντιστρόφως *Ἀνκυρείτης, Βοσπορείτης*. Ὁμοίως ἐλέχθη *Ἀριστοκλίδης, Δημοκλίδης, Εὐκλίδης, Νεοκλίδης, Ξενοκλίδης, Χαρικλίδας* (Κορίνθου), *Ἡρακλίδης* (Ἁλικαρν.) (παρὰ τὸ *Ἀριστοκλείδης, Νεοκλείδης* κλπ.) κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ίδης* [1]).

Γίνονται δὲ ἐπὶ τῶν καταλήξεων αἱ ἀναλογικαὶ ἐπιδράσεις αὗται, ἐπειδὴ ὅπως τῶν προσώπων, τῶν χρόνων, τῶν ἐγκλίσεων κλπ. τοῦ ῥήματος, ὅπως τῶν πτώσεων, τῶν γενῶν καὶ ἀριθμῶν τοῦ ὀνόματος κττ. οὕτως ἔχομεν καὶ ἑκάστης τῶν παραγωγικῶν καταλήξεων καὶ τῆς σημασίας ἢ σημασιῶν αὐτῆς αἴσθημά τι ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν, καὶ ἡ κατάληξις αὕτη μετὰ τῆς σαφοῦς σημασίας αὐτῆς τείνει νὰ ἀφομοιώσῃ ἑαυτῇ πάντα ἄλλον τύπον ἐκφράζοντα ἢ ὑποληφθέντα ὅτι ἐκφράζει ὅ,τι δι' αὐτῆς ἐπεκράτησε νὰ παρίσταται (πρβλ. *ἔμπλαστον-ἔμπλαστρον, μοδίστα -μοδίστρα, καλονὴ-καλονέα, γρόνθος γρονθέα*, naptār).

Διὰ τῆς ἀναλογίας μεταβάλλεται καὶ τὸ γένος διαφόρων ἀλλὰ ὁπωσδήποτε συνδεδεμένων ὀνομάτων (πρβλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 39 σημ. περὶ τοῦ *ἡ ἀήτη-ὁ ἀήτης*). Οὕτω λέγεται *ὁ Ἀκράγας* καὶ *ἡ Ἀκράγας, ἡ Ἐλαιοῦς* (δηλ. πόλις), ὁμοίως *ἡ νῆσος, ἡ ἤπειρος* (δηλ. ἡ *γῆ*), *ἡ δρόσος* (δηλ. ἔρση), παρ' ἡμῖν τὸ *μιστὸ* τὰ *μιστὰ* διὰ τὸ *κρῖμα κρίματα* (ἐπὶ τῆς ἑτέρας σημασίας τῆς μηνιαίας ἀμοιβῆς, σῴζεται τὸ ἀρσ. γένος. λ. χ. ὁ *μισθός* του εἶναι....), *ἡ παράδεισο* διὰ τὸ *ἡ κόλασι, ὁ ἤσκιος* διὰ τὸ *ὁ ἥλιος, ὁ ἀνθὸς* διὰ τὸ *ὁ καρπός, τὸ βουνὸ* ἀντὶ *ὁ βουνὸς* διὰ τὸ *τὸ ὄρος, ὁ ῥῖγος* ἐν Κρήτῃ διὰ τὸ *ὁ πυρετός, οἱ ὀνομᾶτοι* ἀπὸ τοῦ τὰ ὀνόματα διὰ τὸ *οἱ ἀνθρώποι, ὁ λᾶας* παρ' Ὁμ. καὶ *λάου* παρὰ Σοφ. καὶ *λάω* ἐν ἐπιγρ. Γορτυν. ἐξ ὀνομ. ὁ λᾶος κατὰ τὸ *ὁ λίθος*

[1]) Διὰ τῆς χρήσεως ταύτης τοῦ *-ίδης* καὶ ἐπὶ τῶν *-κλείδης* ἑρμηνεύεται ἡ βραχύτης ἐν τῷ ἐπιγράμματι «*Λυσικλεῖδης* ἀνέθηκεν Ἐπανδρίδου υἱὸς ἀπαρχήν». Ὁ ποιητὴς ἠπίστατο καὶ τὸν εἰς *-ίδης* τύπον τούτων, διὸ κατὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ μέτρου ἠδύνατο κάλλιστα νὰ παραλάβῃ τὴν βραχεῖαν συλλαβὴν ἀντὶ τῆς μακρᾶς. Ἀλλὰ προφανὲς ὅτι οὐδὲν ἐντεῦθεν ἀποδείκνυται ὑπὲρ τῆς προφορᾶς τοῦ *ει* ὡς ῑ ἢ καὶ ὡς ῐ.

ὁ πέτρος ἀντὶ ἀρχ. οὐδ. τὸ **λᾶας*. Μάλιστα δὲ τὸ περιεχόμενον συμβάλλεται εἰς τὴν μεταβολὴν τοῦ γένους, πρβλ. *ἡ Λεόντιον, ἡ Γλυκέριον,* Venus, *ἡ δάμαρ, ἡ ὄαρ, ὁ Πέλωρ* ἀντὶ *τὸ Λεόντιον* κττ. Ὁμοίως μεταβάλλεται καὶ ὁ τόνος καὶ τὸ πνεῦμα πολλῶν λέξεων· οὕτω λ. χ. ἐτονίσθη τὸ *κριτὴς* ἀντὶ *κρίτης διὰ τὸ *δικαστής*, πρβλ. τὸ ἀνωτέρω παρατεθὲν *ἡσυχῇ*· τὸ *ὀκτώ, ἐννέα* ἐδασύνθη ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ τὸ ἕξ, *ἑπτά*· τὸ ἡμεῖς ἐδασύνθη κατὰ τὸ ὑμεῖς (πρβλ. Ἰνδ. asma, yusmā) τὸ ἧμαι Ἰνδ. ās-tē = ἧσται ἐδασύνθη κατὰ τὸ ἕζομαι ἕζω κττ.

Γ) Καὶ ἐν τοῖς φθόγγοις παρατηρεῖται ἡ ἀναλογικὴ ἐξίσωσις, ἤτοι ἐπειδὴ λέγεται *λέγω λέγομεν λέγουν: λέjεις λέjει λέjετε, στέργω στέργομεν στέργουν: στέρjεις στέρjει στέρjετε,* ἐλέχθη καὶ *βασιλεύγω βασιλεύγομεν βασιλεύγουν: βασιλεύjεις -jει -jετε* καὶ *κλαίγω κλαίjετε, ἀκούγω κρούγω ἀκούjετε κρούjετε καίγομαι καίjεται* κττ. ἤτοι πανταχοῦ γ: j, ἐνῷ ὅπου ἀλλαχοῦ ἀνεπτύχθη τὸ j πρὸ τοῦ ε ἐκεῖ μένει πάντοτε j, πρβλ. *jεμᾶτος jεμίζω, jέ(ῦ)μα* καὶ ἐντεῦθεν ἔπειτα ὁμοίως *jομᾶτος jομίζω -jόμα*. Ὁμοίως λέγομεν *μπάνιο, μπάνια, μποττίλια -λιες,* ἀλλὰ *μπαν-άκι, μποττιλ-άκι* κατὰ τὸ *πανν̥ιά -παννάκι, ἀμπέλια ἀμπελάκι* κττ., ἐπειδὴ πρὸ τῆς καταλήξεως *-ακι* οὐχὶ ὑγρὸν φθόγγον, *ν̥, λ̥,* ἀλλ' ἀπαθῆ, *ν, λ* ἐκφωνοῦμεν. Σαφέστατον παράδειγμα τῆς ἐν τοῖς φθόγγοις ἀναλογίας παρέχουσιν οἱ νησιῶται ὅσοι ἐν τῇ διαλέκτῳ αὐτῶν ἐκφωνοῦσι τὸ κε κι ὡς τσε, τσι, τὸ ge gi ὡς τζε τζι. Θέλοντες δηλ. νὰ ὁμιλήσωσιν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Κεφ. Ε΄ λέγουσιν *ἔκι*, (οὕτως *ἔκι* ἤκουσα ἡμέραν τινὰ ἐν Ἄνδρῳ παρὰ γέροντος πλοιάρχου), *κίττα, κάλκες, παπούκια, κιουβάλι, κιουράπια, νεράγγια,* κτλ. ἀντὶ *ἔτσι, τσίττα, κάλτσες, παπούτσια, τσουβάλι, τσουράπια, νεράντζια* (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 190).

§ 7. *Παρατηρήσεις περὶ τῶν ἀναλογικῶν σχηματισμῶν*. Ἐπισκοποῦντες τοὺς παρατεθέντας ἀναλογικοὺς σχηματισμοὺς παρατηροῦμεν α΄) ὅτι τὰ τῆς ἀναλογίας φαινόμενα τελοῦνται ἐν πάσῃ τῆς λέξεως συλλαβῇ, ῥιζικῇ καὶ καταληκτικῇ (πρβλ·

καθίζω-καθιῶ, ὅπως *νομίζω-νομιῶ* κττ. κττ., *δείκνυμι* ἀντὶ *δίκνυμι*, *φρεσὶ* ἀντὶ *φρασί*, *ἡδέσι* ἀντὶ **ηδυσι* κλπ.), συχνότερον δ' ὅμως ἐν καταληκτικῇ, ἐπειδὴ τοῦτο μὲν αἱ σημασίαι τῶν εὐαρίθμων καθόλου παραγωγικῶν καὶ κλιτικῶν καταλήξεων εἶναι μᾶλλον περιωρισμέναι ἢ αἱ τῶν πολυαρίθμων καὶ πολυσημαντοτάτων ῥιζῶν, ἐντεῦθεν πλείονα καὶ συχνότερα σημεῖα ἐπαφῆς καὶ ἀμοιβαίας ἐπιδράσεως αὐτῶν, τοῦτο δὲ αἱ ὅμοιαι λειτουργίαι τῶν καταλήξεων καὶ ἐπιθημάτων παριστῶνται πολλάκις διὰ ποικίλων τύπων (πρβλ. *θεᾶς*, *λόγου*, *νυκτός*, *δάσους*, *βασιλέως*, *πράγματος*, πάντα γενικαί), ὅθεν γεννᾶται ἡ τάσις τῆς ἁπλοποιήσεως τούτων τῶν ὁμοίων ὡς πρὸς τὴν σημασίαν (πρβλ. *τοῦ δάσου*, *τοῦ πραμάτου*, *τοῦ βασιλεοῦ*), τὰ μίαν δὲ σημασίαν ἢ λειτουργίαν ἔχοντα καὶ δὴ ὅμοια ὡς πρὸς ταύτην τείνουσιν ἐν τῇ συνειδήσει νὰ ἐξομοιωθῶσι καὶ ὡς πρὸς τὸν τύπον· τοῦτο δὲ τέλος καὶ ἡ μερικὴ τῶν φθόγγων ὁμοιότης ἐπιφέρει περαιτέρω ἀναλογικὴν ἀφομοίωσιν (πρβλ. *ἀριστάναι-ἑστάναι*, *ὄρτυκος-πέρδικος*, *ὕσπλακος-πλακός*, *σιμυγδάλι-ἀμυγδάλι*). Ἐπειδὴ δ' ὅμως πολλάκις συμβαίνει τὸ ἐν ἄλλοις δι' ἀναλογίαν μεταβαλλόμενον νὰ εἶναι ἔν τινι λέξει ἅμα μὲν τυπικὸν ἅμα δὲ ῥιζικὸν στοιχεῖον καὶ δὴ νὰ λέγηται καὶ ἐν ἄλλοις τύποις, ἔνθα ἡ ἀναλογία αὕτη δὲν ἐνεργεῖ, δι' αὐτὸ φεύγει αὐτήν· πρβλ. **ovis -ovem, finis finem** ἀλλὰ **vis vim**, διότι τὸ **i** τούτου ἦν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πτώσεσιν. Ὁμοίως *τρέες τρεῖς* ὅπως καὶ *πόλεες-πόλεις*, ἀλλὰ *τριῶν τρισὶ* παρὰ τὸ *πόλεων πόλεσι* ἀντὶ *πόλι-σι*, διότι τὸ *ι* καὶ ἐν τῷ *τρί-α τρί-πους* κλπ.

β') Ὅτι δὲν γίνεται πάντοτε ἡ ἐπίδρασις ἀμοιβαία, ἀλλὰ πολλάκις μόνον μονομερής, ἤτοι δὲν μεταβάλλεται τὸ Α κατὰ τὸ Β, καὶ ἅμα τὸ Β κατὰ τὸ Α, ἀλλὰ συνήθως μόνον τὸ ἕτερον κατὰ τὸ ἄλλο, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ ἀμοιβαία. Οὕτω π. χ. τὸ *ὑμεῖς* δὲν ἐψιλώθη κατὰ τὸ **ἡμεῖς*, ὅπως τοῦτο ἐδασύνθη κατὰ τὸ *ὑμεῖς*· τὸ *Καλλιπολῖται Ἀβδηρῖται* κττ. δὲν ἐτράπησαν εἰς *-εῖται*, ὅπως κατ' αὐτὰ ἐλέχθη *Μαρωνῖται*, *Βορυσθενῖται*. Κατὰ τὸ *ἀηδόνι* ἐλέχθη *κελαηδῶ*

ἀντὶ κελαδῶ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ *ἀδόνι* κατὰ τὸ *κελαδῶ* καὶ κατὰ τὸ *Πειραίας* λέγεται ὁ *Φαληραίας,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ *Πείραιον* κατὰ τὸ *Φάληρον* κττ. Τοὐναντίον συνέβη ἐν ἄλλοις, ἤτοι κατὰ τὸ *γλυκὺς* ἐλέχθη ὁ *πρικὺς* καὶ κατὰ τὸ *δασὺς* κττ. ὁ *ἀρύς, ἀδρὺς* καὶ τἀνάπαλιν ὁ *γλυκὸς* κατὰ τὸ *πικρὸς-πρικός,* ὅπως καὶ *καλύτερος μεγαλύτερος* κττ. κατὰ τὸ *παχύτερος, γλυκύτερος, βαρύτερος* κττ. καὶ τἀνάπαλιν *γλυκώτερος* κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ότερος -ώτερος.* Ὁμοίως ἐλέχθη ὁ *ὄφιος* κατὰ τὸ ὁ *σκορπιὸς* ἀλλὰ καὶ ὁ *σκόρπις* ἐν Ἰκαρίᾳ κατὰ τὸ ὁ *ὄφις.* Ἀλλὰ τὸ *Περσ-ικὸς Μηδ-ικὸς* κττ. δὲν μετεσχηματίσθη εἰς *Περσεικός, Μηδεικὸς* ὅπως κατ' αὐτὰ τὸ *Δαρεικὸς* ἐγένετο *Δαρ-ικός·* τὸ *σὺ* μετεβλήθη εἰς *ἐσὺ* κατὰ τὸ *ἐγώ,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ *ἐγὼ* εἰς *γὼ* κατὰ τὸ *σύ,* τὸ *ἔχθρα* ἐγένετο *ἐχθρία* κατὰ τὸ *φιλία,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ *φιλία φίλα* διὰ τὸ *ἔχθρα* κττ. *σωέα* ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ Πριήνης κατὰ τὸ *ὑγιέα,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ τἀνάπαλιν *ὕγιος* κατὰ τὸ *σῶος.*

Κατὰ τὸ *ἓξ ἑπτὰ* ἐδασύνθη ἐν Ἡρακλείᾳ τὸ *ὀκτὼ ὀγδοήκοντα, ὀκτακατίοι, ἐννέα ἐνενήκοντα,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ τἀνάπαλιν, ἤτοι δὲν ἐψιλώθη τὸ *ἑπτὰ* κατὰ τὸ *ὀκτώ, ἐννέα.* Ἐν Ἠλείᾳ ἐλέχθη *ὀπτὼ* κατὰ τὸ *ἑπτά,* ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀντιστρόφως *ἑκτὰ* κατὰ τὸ *ὀκτώ.* Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ παρατηρεῖται ὅτι τῆς εὐκτικῆς ὁ δυϊκὸς καὶ πληθ. κανονίζεται κατὰ τὸν ἑνικὸν *εἴην, θείην, σταίην, φαίην, δοίην,* καὶ ἐντεῦθεν *εἴημεν, εἴητε, εἴητον* κττ. ἀντὶ *εἶμεν, εἶτε, εἶτον,* οὐχὶ δὲ καὶ ἀντιστρόφως ὁ ἑν. κατὰ τὸν πληθ. ἤτοι οὐχὶ *εἶν θεῖν* κατὰ τὸ *θεῖμεν εἶμεν.* Τοὐναντίον δὲ ἐν τῇ Λατ. ὁ ἑνικὸς κατὰ τὸν πληθυντ. ***sim sis sit*** κατὰ τὸ ***simus sitis sint*** ἀντὶ παλαιοτέρων ***siem sies siet,*** οὐχὶ δὲ καὶ ὁ πληθ. κατὰ τὸν ἑνικόν, ἤτοι οὐχὶ καὶ ***siemus, sietis.*** Ἀμοιβαίαν ἐπίδρασιν ἐμφαίνουσι τοῦτο μὲν τὰ Ἰωνικὰ *δεσπότεα, Γύγεα* κττ. τοῦτο δὲ τὰ Ἀττικὰ καὶ Κοινὰ *Σωκράτην, Δημοσθένην,* κττ. ὁμοίως ἡ γεν. τοῦτο μὲν τοῦ *Ἀντιφάνου,* τοῦ *Δημοσθένου,* κλπ. τοῦτο δὲ τοῦ *Καλλιάδους,* τοῦ *Ἀπελλέος,* τοῦ *Μίθρεος,* τοῦτο μὲν τὸ *ἀναιδία, ἀμαθία* κττ. τοῦτο δὲ τὸ *βοήθεια* (βοηθός), *ἀφύεια* κττ.· τοῦτο μὲν τοῦ

βοῦ κατὰ τοῦ *νοῦ*, τοῦτο δὲ τὸ μτγν. τοῦ *νοὸς νοΐ νόες* κτт. κατὰ τὸ *βοὸς βοΐ βόες* κλπ. ἀλλ' οὐχὶ καὶ *νοῶν* κατὰ τὸ *βοῶν* (πρβλ. Κόντον ἐν Σωκράτει Β' 12. 23.)· ὁμοίως οὐχὶ καὶ τοῦ *γέρονος* ἀντὶ *γέροντος* κατὰ τὸ *τέκτονος γείτονος*, ὅπως *λέοντος θεράποντος* κατὰ τὸ *γέροντος*· οὐχὶ *πέπεσται* κατὰ τὸ *ἐδήδεσται* ὅπως *ἐδήδοται* κατὰ τὸ *πέποται*. Δῆλον ἄρα ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀπαιτῶμεν πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ τὰς ἀντιστρόφους ἀναλογίας καὶ νὰ διατεινώμεθα ὅτι ἐπειδὴ αὗται συνήθως δὲν παρατηροῦνται, οὐδ' αἱ πρῶται ἀληθῶς ἐγένοντο.

γ') Ὅτι ἐπειδὴ τὸ ἔργον τῆς ἀναλογίας ἐν τῇ γλώσσῃ ἑκάστοτε ὁρίζεται ὑπὸ τῆς αὐτομάτου τάσεως τῆς ψυχῆς τοῦ ἀποκαταστῆσαι ἑνότητα ἀντὶ τῆς πολλαπλότητος, συστήματα ἀντὶ τῶν ἀνωμάλων καὶ σποραδικῶν, πρβλ. *προέχων*, *προοίμιον*, *ἔρχομαι ἔρχεσαι ἔρχεται*, *πλέω πλέεις πλέει*, *πλέομεν πλέετε πλέουσιν*, *ἐγώ*, *ἐμέ*, *ἐσύ*, κλπ., διὰ τοῦτο δῆλον ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῆς χωρεῖ κατὰ μικρὸν ἀπὸ τύπου εἰς τύπον, ἀπὸ λέξεως εἰς λέξιν κττ. Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι αἱ ἀναλογίαι δὲν ἐξικνοῦνται πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην οὐδὲ συγχρόνως ἐπὶ πάντα τὰ ἐφικτά, ἀλλ' ἐκτείνονται ἐλευθερώτερον ἐπὶ πλειόνων ἢ ἐλασσόνων φαινομένων τῆς γλώσσης. Οὕτω τὰ εἰς *-μι* ῥήματα μετεσχηματίσθησαν κατὰ μικρὸν εἰς *-ω* κατὰ διαφόρους ἀναλογίας, ἀλλ' ἄλλα μὲν ἤδη πρὸ τοῦ Ὁμήρου, λ. χ. *ἄνυται* καὶ *ἀνύω*, ἄλλα ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις *ἀνίης* καὶ *ἀνίεις*, *τίθης* καὶ *ἐτίθει*, *δίδωσι* καὶ *ἐδίδου* κλπ., ἄλλα μετὰ τὸν δ' π. Χ. αἰῶνα *ἀπολλύει*, *ὀμνύει* κττ., ἄλλα ἐν τῇ Κοινῇ λ. χ. *ἱστῶ* καὶ *ἱστάνω*, *ἐδίδετο*, κλπ. καὶ ἄλλα βραδύτερον. Ἀλλ' ὅμως καὶ σήμερον ἔτι λέγομεν *θές*, *δός*, *εἶμαι*, *εἶσαι*, *εἴμεθα* κλπ., ἐν Πόντῳ καὶ Ἰκαρίᾳ *κεῖμαι*, *κεῖται* κλπ. ἤτοι τύπους κατὰ τὰ εἰς *-μι*. Δῆλον ἄρα ὅτι βραδέως μόνον χωρεῖ ἡ κατάκτησις τῆς ἀναλογίας οὐδὲ ἐξικνεῖται ἐπὶ πάντα τὰ ὁμοίως ἔχοντα. Αὐτὸ τοῦτο μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι τὰ περιττοσύλλαβα τριτόκλιτα ὀνόματα μετέστησαν ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος εἰς τὴν τάξιν τῶν ἰσοσυλλάβων,

ἀλλ' ὅμως καὶ νῦν ἔτι λέγεται *τί, τίνος, εἷς ἑνοῦς* (*γεῖς* ἄνθρωπος), *κανεὶς - κανενὸς κανενοῦς*.

Αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις εἰς *-ον -ες -ε -ομεν -ετε -ον* καὶ *α -ας -ε -αμεν -ατε -αν* ἐξωμοιώθησαν καὶ συνεχωνεύθησαν εἰς ἓν μόνον σύστημα *-α -ες -ε -αμεν -ετε* (ἐνιαχοῦ *-ατε*) *-αν*. Ἀλλὰ τὰ συστήματα *-ῶ -εῖς -εῖ -οῦμεν -εῖτε -οῦσι* καὶ *-ῶ -ᾷς -ᾷ -ᾶμεν -ᾶτε -ῶσι* δὲν ἐξισώθησαν πανταχοῦ ὁμοίως, διὸ λέγομεν *ἀγαπῶ ἀγαπᾷς ἀγαπᾷ ἀγαποῦμεν ἀγαπᾶτε ἀγαποῦν* καὶ *ζῶ ζῇς ζῇ ζοῦμεν ζῆτε ζοῦν, θωρῶ θωρεῖς θωρεῖ* κλπ. Καὶ ἐνιαχοῦ μὲν λ. χ. ἐπὶ τῶν Κυκλάδων, τῆς Κρήτης καὶ ἀλλαχοῦ διαστέλλονται εἰσέτι τὰ πλεῖστα ῥήματα εἰς *-εω* ἀπὸ τῶν εἰς *-αω* ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ ἑνικῷ καὶ τῷ δευτέρῳ πληθυντικῷ προσ. *θαρρεῖς θαρρεῖ θαρρεῖτε, ἀργεῖς ἀργεῖ ἀργεῖτε, καλεῖτε, λαλεῖτε, μπορεῖτε* κλπ., ἀλλ' ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ ὅλως συνέπεσον αἱ δύο συζυγίαι αὗται καὶ αὐτοῦ τοῦ *ζῶ ζῇς ζῇ* ἐν Θεσσαλίᾳ εἰς *ζάου ζάεις, ζάει* τραπέντος. Κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρχαίων ἐπιρρημάτων εἰς *-α* μετεπλάσθησαν τὰ νεώτερα ἐπιρρήματα, διὸ κανονικῶς ταῦτα λήγουσι σήμερον εἰς *-α*, ἀλλ' ὅμως σῴζεται τῶν ἀρχαίων εἰς *-ως* τὸ *καλῶς*, ἔν τισι φράσεσιν, οἷον *καλῶς σᾶς ηὕραμεν, καλῶς ὡρίσετε, καλῶς τὰ κάνετε*, τὸ *πῶς*, τὸ *ὅπως*, *θεληματικῶς* κλπ. Κατ' ἀναλογίαν τῶν δευτεροκλίτων εἰς *-ου* ἐλέχθη *τοῦ δάσου, τοῦ πελάου*, ἀλλ' ὅμως πάντοτε τοῦ *χρέους*, τοῦ *ἔχνους* κλπ. Κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀληθῶς συνθέτων, ὧν τὸ α' συνθετικὸν λήγει εἰς ο (*νομομαθής, λογογράφος*) ἐλέχθη καὶ *ζευγολάτης, κοπολάτης, χαμόμηλα, ἀροθυμῶ, ἀμοσκάλη* (ἐν Ῥόδῳ), *φιλονάδα* ἀντὶ *φιλαινάδα, Κεφαλλονιά, ἀγριομπελίδα* ἐν Ἄνδρῳ ἀντὶ *ἀγριαμπελίδα, μεσόρανα, Χριστόγεννα, μυροψὸς* κττ., ἐπ' ἐσχάτων δὲ καὶ *πολεμοφόδια*. Ἀλλ' ὅμως λέγομεν πάντοτε *ἀρχημηνιὰ κ'ἀρχηχρονιά, μεσημέρι, μεσάνυχτα, ὀχταπόδι* κλπ. Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι τὸ ἀπαιτεῖν τὴν ἁπανταχοῦ ἔκτασιν τῶν ἀναλογιῶν, καθάπερ τῶν φωνητικῶν νόμων, καὶ διατείνεσθαι, ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἐξετάθησαν οὐδ' ἐφηρμόσθησαν ἐπὶ πάντα τὰ ὁμοίως ἔχοντα, διὰ

τοῦτο δὲν πρέπει νὰ παραδεχώμεθα αὐτὰς οὐδ' ἔνθα ἐγένοντο, ἐλέγχει πλήρη καὶ τελείαν ἄγνοιαν τῆς ψυχολογικῆς ἀρχῆς τῆς ἀναλογίας. Πάντοτε μένει ἀληθὲς τὸ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κουρτίου λεχθέν, ὅτι οἱ ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι πανταχοῦ δυνατοί, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἀναγκαῖοι.

δ') Ὅτι οὐ πάντα τὰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναλογίας γενόμενα κατισχύουσιν, λ. χ. τὸ ***εἴχοσαν, εἴδοσαν, λεγόμεσθα, ἀληθεία*** κλπ. ἐξεβλήθησαν τὸ μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων ***ἀλήθεια*** κττ., τὸ δὲ ὑπὸ τῶν ἄλλῃ ἀναλογίᾳ κατακολουθησάντων ***εἶδαν, εἶχαν*** κλπ. Καὶ ***Ζεῦν*** αἰτ. εἶπέ τις (πρβλ. Ἀθηναίου 335 c) κατὰ τὸ ***ναῦς-ναῦν, γραῦς γραῦν,*** ἀλλ' οὐ κατίσχυσε τοῦ ἀρχαίου ***Δία*** καὶ ***Ζῆνα.*** Καὶ ***δεσπότειρα*** (κατὰ τὸ ***σώτειρα, δότειρα*** κττ.) ἐλέχθη, ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον ***δέσποινα*** ἦν ἰσχυρότερον ἐντετυπωμένον ἐν τῷ αἰσθήματι καὶ ἐξενίκησεν.

ε') Ὅτι ὅπως τὰ παραδείγματα ***βο-εικὸς ἐδήδ-οται, Ἡρακλ-ίδης*** κλπ. διδάσκουσι, τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν λαλούντων δὲν ἀναλύει, ὅπως ὁ Γραμματικός, ἤτοι ἀεὶ ὀρθῶς τὰς λέξεις εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῶν, τ. ἔ. εἰς ῥίζας, καταλήξεις κλπ., ἀλλὰ πολλάκις ἁδρομερῶς καὶ δὴ πλημμελῶς χωρίζον ἢ ἀπονέμει πολλάκις τῇ καταλήξει καὶ μέρος τῆς ῥίζης ἢ τοῦ θέματος· πρβλ. ***ἀρα-ῖος*** καὶ κατ' αὐτὸ ***εὐκτ-αῖος, γυρεύω, ὁδεύω*** κττ. καὶ κατ' αὐτὰ ***ἀντιμ-εύω*** ἀντὶ ***ἀνταμείβω*** καὶ ***ἀναπ-εύω, ὀρε-ικὸς ὀρεικὸς*** καὶ ***βο-εικὸς*** κττ.· ἢ ἀποβάλλει καὶ μέρος τοῦ θέματος (πρβλ. ***Χαρικλ-ίδης*** ἀντὶ ***Χαρικλε-ίδης*** κττ.), διότι ὅλου τοῦ τέλους ὡς καταλήξεως λαμβάνομεν αἴσθησιν· διὰ τοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε κατὰ τὰς ἀναλογικὰς ταύτας ἐπιδράσεις οὐχὶ μόνον ἡ ἀληθὴς κατάληξις ἀλλὰ καὶ τοῦ θέματος μέρος νὰ μεταφέρηται καὶ ἐξαπλῶται ἐφ' ἃ ἐτυμολογικῶς οὐκ ἔδει· πρβλ. ****τεκταν-ια τέκταινα, *λεϝαν-ια λέαινα*** κλπ. ἔπειτα καὶ ***θέαινα, κάπραινα, λύκαινα*** κτλ.

ς') Ὅτι πολλάκις οὐδεὶς δύναται νὰ εἴπῃ, διατί ἡ ἀναλογία αὕτη ἐν ταύτῃ μὲν τῇ διαλέκτῳ ἐγένετο ἢ ἐγένετο οὕτως, ἐν ἐκείνῃ δὲ οὐχὶ ἢ ἄλλως. Γνωστὸν ὅτι συναιρεθέντος τοῦ *εε* εἰς *η* καὶ ἀναβιβασθέντος

τοῦ τόνου ἐν τῷ *φιλέετε φιλῆτε-φίλητε φίληται* κττ. ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Λεσβίων πολλοὶ τῶν συνῃρημένων τύπων ἐγένοντο ὅμοιοι τοῖς εἰς *-μι*, οἷον *ἄητον ἄημεν κίχημεν* κττ., ἐντεῦθεν *φίλητε-τίθητε, φίλητον-τίθητον* καὶ τέλος *φίλημι* κατὰ τὸ *τίθημι, ἄημι*, ἤτοι ἐντεῦθεν δῆλον διατί τὰ συνῃρημένα ῥήματα ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ ἐτράπησαν εἰς τὴν τάξιν τῶν εἰς *-μι*. Ἀλλὰ διατί ἐν μόνοις τοῖς Αἰολικοῖς ἰδιώμασιν ἡ μετοχὴ τοῦ ἐνεργ. ἐνεστῶτος ἐφείλκυσε τὴν τοῦ ἐνεργ. παρακειμένου; καὶ διατί παρὰ μόνοις σχεδὸν τοῖς Σικελιώταις ἐκ τῆς ὑποτ. καὶ εὐκτ. καὶ προστ. τοῦ ἐνεργ. παρακειμένου μετεβλήθη καὶ ὁ τῆς ὁριστικῆς παρακείμενος κατὰ τὸν ἐνεστῶτα, *δεδοίκω, ἀπολώλω, πεποίθω* κττ.; ἢ διατί τὸ *δέκομαι, ἑσσοῦσθαι* ἐτράπη μὲν ἐν τῇ Ἀττ. διαλέκτῳ εἰς *δέχομαι, ἡσσᾶσθαι*, ἐσώθη δ' ἀπαθὲς ἐν τῇ Ἰάδι *δέκομαι ἑσσοῦμαι;* διατί ἐν τῇ Ἑλλ. καθόλου ἡ ὀνομ. πληθ τῆς γ'. κλίσεως ἐξέβαλε μικρὸν κατὰ μικρὸν σχεδὸν ὅλως τὴν αἰτ. τῆς γ' καὶ τῆς α' καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἄρχεται καὶ τὴν τῆς β' (*τοὺς βασιλεῖς, τὰς πόλεις, τοὺς μείζους, τὰς χάριτες, τοὺς συμπολεμήσαντες, τοὺς μῆνες, τοὺς ὁδῖτες, τοὺς ἀνθρώποι, ἔχομεν ἀπόψε ξένοι*...), ἐν δὲ τῇ Λατ. ἡ αἰτ. τῆς γ' κλ. τὴν ὀνομ. *navēs, finēs, pedēs*...; διατί τὸ ἐκ τοῦ ἐπιθέτου *πρυμνὸς* γενόμενον ὁμαλῶς οὐσ. *πρύμνη*, οὕτω παρ' Ὁμ. ἐν τοῖς Ἴωσι καὶ τῇ ἀρχαιοτέρᾳ Ἀττικῇ (τῇ τῶν Τραγικῶν), ἀπὸ τοῦ Θουκυδίδου καὶ ἑξῆς μετεσχηματίσθη ἐν τῇ Ἀττικῇ εἰς *πρύμνᾰ* κατὰ τὸ *πρῷρα*, τοὐναντίον δὲ ἐν τοῖς Ἴωσι τὸ *πρῷρα* μετεσχηματίσθη εἰς *πρῴρη* κατὰ τὸ *πρύμνη* κττ. κττ.;

ζ') Ὅτι ἐπειδὴ τὰ συνδεόμενα τυπικῶς ἢ ὑλικῶς ἢ σημασιολογικῶς κλπ. καὶ σύστημα ἀπαρτίζοντα συμμεταβάλλονται καὶ ἐξομοιοῦνται κατὰ τὰ εἰρημένα ἀναλογικῶς, δῆλον ὅτι τὰ ὁπωσδήποτε ἀπομεμονωμένα πιστότερον διασῴζουσι τοὺς ἀρχαίους φθόγγους, τύπους κλπ. αὐτῶν, (πρβλ. ἀνωτ. § 5) πρὸς δὲ *δέκομαι, δοκή, πανδοκεὺς πανδοκεῖον δοκὸς προσδοκάω καραδοκέω*, ὧν μόνον τὸ *δέχομαι δοχὴ* ἔλαβον τὸ χ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις, τὸ *πανδοχεὺς* δὲ καὶ *πανδοχεῖον* ἐν τοῖς μεταγενεστέροις, τὰ δ' ἄλλα

οὐχὶ ἅτε ἀποσπασθέντα, ἐντεῦθεν καὶ σήμερον ἔτι λέγεται *δοκάρι*. Τὰ ἀπαρέμφατα τῶν δευτέρων ἀορίστων εἰς *-εῖν* (*λαβεῖν, φαγεῖν*) ἐτονίσθησαν ἐν τοῖς μεσαιωνικοῖς χρόνοις ἐπὶ τῆς παραληγούσης κατ' ἀναλογίαν τῶν τοῦ ἐνεστῶτος, *θέλω λάβει(ν), θέλω φάγει(ν)* κττ. ἀλλὰ τὸ *φαγεῖν* γενόμενον οὐσιαστικὸν = ἔδεσμα, ἤτοι ἀποσπασθὲν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπαρεμφάτων διετήρησε τὸν τόνον, διὸ τὸ *φαγεῖ(ν)*. Ὁμοίως λήγουσι νῦν πάντες οἱ τῆς ἐνεργ. προστακτικῆς τῶν βαρυτόνων ῥημάτων τύποι εἰς *-ε*, οἷον *γράφε, γράψε*, ἀλλ' ὅμως ***ἆρον ἆρον, κύριε ἐλέησον***, διότι ταῦτα δὲν εἶναι πλέον αἰσθητὰ ὡς προστ. Αἱ τοπικαὶ πτώσεις εἰς *-ασι -ησι* τῆς α' κλίσεως (*ταμίασι, δραχμῆσι*) ἔλαβον κατὰ μικρὸν τὸ *ι* παρὰ τῶν εἰς *-οισι* τῆς β' κλίσεως, διὸ *ταμίαισι, δραχμῇσι*, ἀλλ' ὅσαι τούτων ἀποσπασθεῖσαι πρὶν ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν πτώσεων κατέστησαν ἐπιρρήματα, οἷον ***Ἀθήνησι, Πλαταιᾶσι***, διετήρησαν τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν φωνητικὸν τύπον. Καθόλου ἄρα λεκτέον 1) ὅτι μᾶλλον ἐν τοῖς ὁπωσδήποτε ἀπομονωθεῖσιν ἢ ἐν τοῖς σύστημά τι τυπικὸν ἢ ὑλικὸν ἀποτελοῦσι μέλλει νὰ εὑρίσκηται ἑκάστοτε ἀδιατάρακτος ἡ τῶν φωνητικῶν νόμων δρᾶσις. Καὶ δὴ καὶ τὰ ἀπομεμονωμένα ταῦτα, τὰ φαινόμενα ἀνώμαλα εἶναι τοὐναντίον πολυτιμότατα λείψανα καὶ ἅμα τεκμήρια παλαιᾶς τάξεως, παλαιοτέρας ὁμαλότητος, παλαιοτέρων φθογγικῶν νόμων. Καὶ ὅσα φωνητικῶς διάφορα γενόμενα ἔλαβον ἔπειτα καὶ διάφορον σημασίαν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπομονωθέντα καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα δὲν ἀφωμοιώθησαν δι' ἀναλογίαν· πρβλ. ***πιστός, πίστις*** καὶ ***πειστός, πεῖσις, νυστός, νυστάζω*** καὶ ***νευστός, νευστάζω*** **partim, statim** κττ. καὶ **partem, stationem** κλπ.

2) ὅτι κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰρημένα ἡ τῶν συστημάτων ἀνεύρεσις καὶ ὁ καθορισμὸς εἶναι τὸ ἄριστον κριτήριον τῶν γινομένων ἀναλογικῶν συνδυασμῶν καὶ ἀλλοιώσεων. Διότι γενομένου σαφοῦς ὅτι μεγάλη συνάφεια ἐν τοῖς μέρεσι τῶν συστημάτων ὑπάρχει, εἶναι εὐθὺς σαφὲς καὶ ὅτι πιθανὴ ἡ ἐπίδρασις αὐτῶν. Καθολικῶς μάλιστα δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ὅσῳ μείζων ἡ συνά-

φεια τῶν μερῶν τῶν συστημάτων πρὸς ἄλληλα, τοσούτῳ μείζων ἡ δύναμις τῆς ἀναλογίας καὶ τἀνάπαλιν, ὅσῳ ἧττονα τὰ σημεῖα τῆς ἐπαφῆς δύο γλωσσικῶν στοιχείων, τοσούτῳ ἧσσον ἐμφανίζεται ἡ ἀναλογία. Οὕτω π. χ. αἱ ἀντωνυμίαι ***οὗτος, ἐκεῖνος, αὐτὸς*** πολλαχῶς ἐπέδρασαν ἐπ' ἀλλήλας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ (πρβλ. ***εὗτός, ἐτοῦτος, ἐκειός, ἐκ̧ιοῦ*** κλπ.).

Καὶ 3) ὅτι ὅταν ἡ πάθησις καὶ ἡ ταραχὴ δὲν συμβαίνῃ ἐν οἱᾳδήποτε λέξει, ἀλλὰ μόνον ἐν λέξεσι συνδεδεμέναις ὁπωσδήποτε πρὸς ἀλλήλας καὶ ἀποτελούσαις σύστημά τι, τότε ἀναγκαίως ἔχει νὰ ὁμολογήσωμεν οὐχὶ φωνητικὴν ἀλλοίωσιν ἀλλ' ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν· λ. χ. τὸ *σσ* καὶ *σ* προφέρονται καθόλου παρ' ἡμῖν ὁμοίως· πρβλ. ***γλῶσσα, πίσσα, θάλασσα, περίσσος*** καὶ ***ἴσα ἴσος*** κτλ.· ἀλλ' ὅμως ἐνίοτε προφέρομεν *ζ* ἀντὶ τοῦ *σσ*, ἀλλὰ τοῦτο οὐχὶ ἐν οἱᾳδήποτε λέξει, ἀλλ' ἐν μόνῳ τῷ χαρακτῆρι τῶν εἰς ***-σσω-σσομαι*** ῥημάτων, ἃ λήγουσι σήμερον πολλαχοῦ εἰς ***-ζω*** (***ἀλλάζω-χαράζω*** κλπ.), δῆλον ἄρα ὅτι οὐ φωνητικὴ ἀλλ' ἀναλογικὴ ἡ πάθησις. Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ τὸ *ει* τῶν καταλήξεων ***-είδης -εικος -ειον -εια*** ἐναλλάσσεται πρὸς τὸ βραχὺ *ι* τῶν ταυτοδυνάμων καταλήξεων ***-ιδης -ικος -ιον -ια***· ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ἐν τοῖς θέμασιν οὔτε ἐν οἱᾳδήποτε λέξει ἐμφανίζεται ἡ σύγχυσις αὕτη, δῆλον ὅτι τότε δὲν εἶχον ταῦτα φωνητικῶς ταυτισθῇ, ἀλλὰ δι' ἀναλογίαν ἐνηλλάσσοντο. Ὅταν ἄρα τὰ φαινόμενα ἀντιβαίνωσι μὲν ὀφθαλμοφανῶς πρὸς ἀναντίλεκτον φωνητικὸν νόμον τῆς γλώσσης (λ. χ. ***ἀλλάζω***), μὴ ἑρμηνεύωνται δὲ δι' ἄλλου φωνητικοῦ τινος πάλιν νόμου, (λ. χ. ***ἐστὶ*** μετὰ τοῦ *τ* παρὰ τὸ ***φησί, τίθησι, πέρυσι, εἴκοσι,*** διὰ τὸ *σ*, μεθ' οὗ συνεδέετο τὸ *τ*) καὶ μηδεμία φυσιολογικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλῃ τὴν ἰδίαν διάθεσιν αὐτῶν (ὅπως λ. χ. ἐν τῷ ***καλό, κακό,*** παρὰ τὸ ***νέος, νοῦς, νόμος, ἐπάνω*** ἢ ὅπως ἐν τῷ ***τοῖς*** παρὰ τὸ ***ἀνθρώποισι, τῶν*** παρὰ τὸ ***θεάων, τιμέων*** κλπ.), οὐδεὶς δὲ λόγος δύναται νὰ γένηται περὶ ἀναμείξεως διαλέκτων, πανταχοῦ ἐν τούτοις ὁ ἕτερος τύπος ὀφείλει νὰ ὑπολαμβάνηται κατ' ἀνάγκην ἀμείλικτον ἀναλογικός. Διότι ἐπί-

δρασις τῶν φθογγολογικῶν νόμων κατὰ δύο παντάπασι διαφόρους τρόπους ἐντὸς τῆς αὐτῆς διαλέκτου καὶ ἄνευ τῆς ἐπιδράσεως ἄλλου τινὸς φθογγικοῦ νόμου, τ' ἔ. ἁπλῶς φωνητικὴ παραγωγὴ δύο διαφόρων φθόγγων ἐξ ἑνὸς ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ***ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις,*** εἶναί τι ὅλως παράλογον καὶ ἀδιανόητον.

η') Ὅτι ὅσῳ πολυχρηστότερον εἶναι στοιχεῖόν τι, τοσούτῳ μᾶλλον ἰσχυρότερον εἶναι ἐντετυπωμένον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν λαλούντων καὶ τοσούτῳ μᾶλλον ἀντέχει καὶ σῴζεται καὶ ἂν ἔτι εἶναι ἀπομεμονωμένον, μονῆρες· διότι τὸ ὀλιγάριθμον ἀντισηκοῦται ὑπὸ τῆς πολλῆς χρήσεως. Οὕτω π. χ. παρατηρεῖται, ὅτι πάντων μὲν τῶν ἄλλων ὀνομάτων εἰς *-τηρ* ἡ κλητικὴ ἀφωμοιώθη τῇ ὀνομαστικῇ, ἀλλ' ὅμως παρέμεινεν ***ὦ πάτερ, ὦ μῆτερ, ὦ θύγατερ, ὦ σῶτερ*** (θεῶν ἐπίκλησις). Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὰ εὐχρηστότατα στοιχεῖα τοῦ λόγου, ἤτοι αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι, τὸ ὑπαρκτικὸν ῥῆμα κττ. εἶναι καθόλου εἰπεῖν ἀνώμαλα ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις, ἅτε ἐπιμονώτερον τῶν λοιπῶν ἀνθιστάμενα εἰς τὸν ἐξομαλισμόν. (Πρβλ. *εἰμί, ἐστί, εἰσὶ* ἀντὶ ****σεντι, ἐσμέν, ἐστέ, ἐστὸν*** κλπ.). Κατ' ἀλήθειαν ἄρα ταῦτα δὲν εἶναι ἀνώμαλα ἀλλὰ κατὰ παλαιοτέρους μέν τινας νόμους γενόμενα καὶ δὴ ὁμαλά, διαφυγόντα δὲ διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν χρῆσιν τῆς ἀναλογίας τὴν ἐξισοῦσαν ἐνέργειαν, ἐντεῦθεν ὡς ἀρχαιοπινῆ μᾶλλον λείψανα ἢ ὡς ἀνωμαλίας καὶ παραβάσεις τῶν φθογγικῶν νόμων νομιστέα, καὶ λεκτέον ὅτι ἡ ἰσχὺς τῆς παραδόσεως κωλύει τὸν κατ' ἀναλογίαν μετασχηματισμόν, διὸ καὶ οἱ ἐγγράμματοι ἅτε ἀναγινώσκοντες καὶ γράφοντες πολὺ συχνότερον τῶν ἀπαιδεύτων καὶ τὰς λέξεις καὶ τοὺς τύπους αὐτῶν ἀεὶ ἐν τῇ συνειδήσει ἔχοντες, δὲν μεταβάλλουσιν εὐκόλως κατ' ἀναλογίαν αὐτά. Ἡ ἀλλοίωσις αὐτῶν κυρίως ἐν τοῖς ἀπαιδεύτοις καὶ μάλιστα ἐν τοῖς παιδίοις, διότι καὶ ἡ μνημονικὴ ἰσχὺς τῶν στοιχείων μικρὰ ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ εὐάριθμον τῶν γνωστῶν αὐτοῖς στοιχείων ἐπιτρέπει εὐκολώτερον τὸν μετασχηματισμόν.

θ') Ὅτι ὅσῳ πλείους τάξεις φαινομένων ἑρμηνεύει καὶ ὅσῳ

ἁπλούστερον καὶ ἀπεριπλοκώτερον τοῦτο ποιεῖ ἡ ὑποτιθεμένη μία μόνη ἀναλογία, τοσούτῳ ἀξιοπιστοτέρα εἶναι· λ. χ. παρετηρήθη ὅτι μόνον τότε τῶν ῥημάτων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης τὰ ἐνεστωτικὰ θέματα μετασχηματίζονται κατ' ἄλλα, ὅταν οἱ ἀόριστοι τῶν τε ἀλλοιουμένων καὶ τῶν καθ' ἃ ἀλλοιοῦνται, λήγωσιν ὁμοίως ὡς πρὸς τὴν προφοράν, ἤτοι μόνον τῶν ληγόντων εἰς -ισα (-*ησα* -*υσα* -*ισα*, *ἐχαιρέτισα*-*χαιρετῶ*, *ἐσκόρπισα*-*σκορπῶ* ἢ *ἐζωγράφησα*-*ζωγραφίζω*, *ἐκράτησα κρατίζω*, *ἐδάκρυσα δακρύζω*), τῶν εἰς -*ψα* (*ἄλειψα ἀλείβω*, *ἔκαψα κάβω*, *ἔσκαψα σκάβω*, ἢ *ἔτριψα τρίφου* ἐν Τσακων., *ἔσκαψα*-*σκάφω* ἐν Αἰγίνῃ), τῶν εἰς -*ξα* (*ἄλλαξα*-*ἀλλάζω*, *ἐχάραξα χαράζω* ἢ *ἔσταξα στάσσω*, *ἔμυξα*-*μύσσω* ἐν Κρήτῃ) κττ.· τῶν δὲ ῥημάτων ὅσων ὁ ἀόριστος σχηματίζεται διαφόρως, τούτων οὐδέποτε συγχέονται τὰ ἐνεστωτικὰ θέματα· πρβλ. *λέγω* οὐχὶ *λέχω* (ὅπως *τρίβω*-*τρίφω*), *τρώγω*, *θέλω*, *μένω* κλπ. κλπ.

ι') Ὅτι πολλάκις συμβαίνει ὥστε στοιχεῖόν τι μικρὸν μόνον ἐπίδοσιν λαβὸν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐξ ἀναλογίας καθίσταται κατὰ μικρὸν τὸ κατ' ἐξοχὴν δηλωτικὸ· τύπου ἢ σημασίας τινός, ἐντεῦθεν οὐχὶ πλέον κατ' ἀναλογίαν, ἀλλ' ἁπλῶς διὰ μόνην τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἐξαπλοῦται ἐπὶ πάντα σχεδὸν τὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν παριστῶντα. Πρβλ. τὰ λεχθέντα περὶ τοῦ -*ν* τῆς ἑν. αἰτ. ἀνωτ. σελ. 209, τοῦ -*ου* τῆς ἑν. γεν. καὶ τοῦ -*εα* ὡς καταλήξεως δηλωτικῆς φυτῶν, πληγῶν κλπ.

ια') Ὅτι ἀναλογικός τις σχηματισμὸς δύναται μὲν νὰ ὁρμᾶται ἀφ' ἑνὸς μόνου ἀτόμου, ἀλλ' ὅμως τυγχάνων μιμήσεως ἐπιδίδωσιν, ἐπειδὴ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν ὁμογλώσσων ὑπάρχει ἡ αὐτὴ ὑπὲρ τούτου προδιάθεσις, τ'. ἔ. ἐπειδὴ καὶ οὗτοι τὴν αὐτὴν κατάταξιν τῶν γλωσσικῶν φαινομένων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν ἔχουσι καταρτίσει καὶ δὴ ἀκούσαντες οὐχ εὑρίσκουσιν αὐτὸν ἀλλόκοτον.

ιβ') Ὅτι ἡ τῆς ἀναλογίας δρᾶσις χωροῦσα κατὰ μικρὸν ἀπὸ παραδείγματος εἰς παράδειγμα (κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 7, γ) δύναται νὰ ὁρμᾶται καὶ ἀπὸ λίαν ὀλιγαρίθμων ἢ καὶ ἀπὸ ἑνὸς

μόνου παραδείγματος καὶ ὅμως νὰ εὐδοκιμήσῃ· οὕτω λ. χ. ἡ κατάληξις τῶν ὑπερθετικῶν *-τατος* ὡρμήθη τὸ μὲν ἀπὸ τοῦ *τρίτ-ατος* λεχθέντος παρὰ τὸ *τρίτ-ος* κατὰ τὸ *δέκατος, ἔνατος, τέτρατος, ὕπατος* κττ., ὅπως τὸ *ὀγδόατος, ἑβδόματος* παρὰ τὸ *ὄγδοος, ἕβδομος,* τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ *φέρτατος* (*φέρτερος*), *βέλτατος* (*βέλτερος*), *φίλτατος* (*φίλτερος*)· ἐντεῦθεν μετεδόθη ἐπὶ πάντα τὰ ὑπερθετικὰ καὶ ἐξέβαλεν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις τὴν ἀρχαιοτάτην εἰς -*τεμος, Ἰνδ. tamas καὶ Λατ. tumus timus κατάληξιν. Ἡ κατάληξις τοῦ παθ. ἀορ. τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης *-(θ)ηκα, ἐγράφηκα, ἐδέχτηκα, εὑρέθηκα, ἐστράφηκα* κτλ. ὡρμήθη ἀφ' ἑνὸς τύπου *-έβηκα* ἀντὶ *βέβηκα,* ὃς παρὰ τὸν *-έβην* λεγόμενος ἐγένετο τὸ πρότυπον, καθ' ὃ ἐπλάσθησαν οἱ ὅμοιοι κατὰ τὴν σημασίαν τύποι οὗτοι (πρβλ. περὶ τούτων Ἀθηνᾶς, Τόμ. ΙΔ' σελ. 335).

ιγ') Ὅτι μόνον φθογγικὴ ὁμοιότης καθόλου εἰπεῖν οὐκ ἐξαρκεῖ εἰς ἀναλογικὴν ἐξαλλοίωσιν τῶν λέξεων καὶ τύπων, ἀνάγκη δὲ ἤτοι ἀληθῶς ὑπαρχούσης ἢ ἁπλῶς ὑποτιθεμένης τινὸς ὁμοιότητος ἐν τῇ σημασίᾳ, τῇ λειτουργίᾳ κτλ. Τοῦτο δ' ἀποδεικνύει καταδήλως τὴν ψυχολογικὴν αἰτίαν τοῦ ὅλου φαινομένου· πρβλ. *ἀλλάζει ἀλλὰ περίσσοι.*

ιδ') Ὅτι ἡ σύναψις στοιχείου τινὸς μετ' ἄλλων καὶ ὁ σχηματισμὸς οὕτω νέου συστήματος συνεπάγεται τὴν ἀπόσπασιν αὐτοῦ ἀπ' ἄλλου ἢ καὶ τὴν πλήρη διάλυσιν τούτου· λ. χ. τὰ μεταγενέστερα *τὸν πατέραν, τὴν μητέραν, τὴν θυγατέραν* κττ. γενόμενα ὅμοια πρὸς *τὸν ταμίαν, τὴν ἑσπέραν* κττ., ἐγένοντο αἰτία νὰ πλασθῶσι νέαι ὀνομαστικαί, *ὁ πατέρας, ἡ μητέρα, ἡ θυγατέρα,* ὅπως *ὁ ταμίας, ἡ ἑσπέρα.* Οὕτω δ' ἐπῆλθε διάλυσις τοῦ ἀρχαίου μικροῦ συστήματος τῶν εἰς *-τηρ* ὀνομάτων.

ιε') Ὅτι τὰ μὲν φωνητικῶς ἀλλοιούμενα εἶναι ὁπωσδήποτε ἁπλᾶ, δὲν δύνανται δηλ. νὰ λέγωνται ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ οἱ παλαιότεροι καὶ οἱ νεώτεροι φθόγγοι (*φάμα* καὶ *φήμη*, πλὴν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχαιοτέρου εἰς τὸν νεώτερον), ἅτε ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀνακύψεως τῶν νέων ἐκβαλ-

λομένων τῶν ἀρχαίων, ὥστε ἀποβολὴ τούτων καὶ εἰσαγωγὴ ἐκείνων εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις· τοὐναντίον δὲ τῶν δι' ἀναλογίας μεταβαλλομένων δύνανται ἐπὶ πολύ· πρβλ. *ἀνύω* καὶ *ἄνυται, τανύω* καὶ *τάνυται, ταμίασι* καὶ *ταμίαισι, γαστράσι* καὶ *γαστῆρσι, χερσὶ* καὶ *χείρεσσι, κακίων* καὶ *κακώτερος, κἀνεὶς* καὶ *κἀνένας, τἀνδρὸς* καὶ *τἀνδροῦς* κττ. Παράγονται ἄρα διὰ τῶν ἀναλογιῶν πάντοτε νέα στοιχεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀποβάλλονται πάντοτε τὰ παλαιά, (ὅπου ἀνεπτύχθη σημασιολογικὴ διαφορὰ οἷον *Ἀθήνησι-Ἀθήναισι-Ἀθήναις*, ἐννοεῖται οἴκοθεν ἡ διατήρησις ἀμφοτέρων).

ιϛ') Ὅτι τὰ κατ' ἀναλογίαν τινὸς σχηματιζόμενα ἄλλοτε μὲν γίνονται ἐντελῶς ὅμοια, ἄλλοτε δὲ ἡμιτελῶς μόνον. Εἴδομεν λ. χ. ἀνωτέρω τὸ *εὖνοι* παρὰ τὸ *δεκάμνοι,* ὁμοίως λέγεται *τὰ ὀστέα ὀστᾶ, τὰ ἁπλόα ἁπλᾶ* κττ. κατὰ τὰ λοιπὰ δευτερόκλιτα (*καλά, ξύλα, ζῷα*), ἀλλὰ μετὰ μακροῦ, οὐχὶ μετὰ βραχέος *α,* εἰ καὶ τὰ πρότυπα ᾰ ἔχουσιν.

ιζ') Ὅτι καθ' ἃ ἤδη ἀνωτ. σελ. 199 ἐδηλώθη, συχνότατα διὰ τῆς ἀναλογίας ἐπανορθοῦνται ὅσα διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν φωνητικῶν νόμων κατέστησαν διάφορα· πρβλ. *ἔχω καθέχω* κττ. ἐν Ἀττ. ἐπιγρ. ἀντὶ *ἕχω* παρὰ τὸ *ἕξω, δείκνυμι ζεύγνυμι* κττ. ἀντὶ *δίκνυμι,* *ζύγνυμι Ἰνδ. yunájmi, *πατέρος, πατέρων* ἀντὶ *πατρός, πατρῶν* κατὰ τὸ *πατέρα πατέρες, ἄνδρες, ἄνδρα* ἀντὶ *ἀνέρες ἀνέρα* κατὰ τὸ *ἀνδρὸς ἀνδρῶν, θυγατέρων, θυγατέρεσσι,* ἀντὶ *θυγατρῶν θυγατράσι* κατὰ τὸ *θυγατέρες* καὶ ἀντιστρόφως *θύγατρες θύγατρα* κατὰ τὸ *θυγατρός, θυγατρῶν* κλπ.

ιη') Ὅτι ἀφοῦ ἀνωμολογήθη ἡ ψυχολογικὴ ἀρχὴ τῶν ἀναλογικῶν ἀλλοιώσεων, ὁμολογεῖται δ' ἅμα ὅτι αἱ ψυχολογικαὶ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν αἱ αὐταί, δῆλον ὅτι κατὰ πάντας τοὺς χρόνους τελοῦνται ὁμοίως ἀναλογικαὶ ἐπιδράσεις καὶ ἀλλοιώσεις τοῦ ὑλικοῦ. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἄλλοτε ἐπιστεύετο τοὐναντίον, ὅτι δηλ. ἡ κατ' ἀναλογίαν μεταβολὴ τῆς γλώσσης, προϋποτιθεῖσα ἐπισκότησιν τῶν ἀλλοιουμένων στοιχείων ἐν τῇ ψυχῇ τῶν λαλούντων, ἰδίαζε μόναις ταῖς νεω-

τέραις γλώσσαις, ἔνθα ἀληθῶς πολλάκις ἐλέγχονται οἱ ἄνθρωποι οὐδὲν τρανὲς εἰδότες περὶ τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, οἷον καταλήξεων, ῥιζῶν κλπ. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐγνώσθη ὅτι τῆς γλώσσης ἡ δημιουργία καὶ τῆς κλίσεως καθόλου ὁ σχηματισμὸς εἶχε συντελεσθῇ πολλὰς χιλιάδας ἔτη πρὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ πρὸ πάσης γραπτῆς παραδόσεως, ἀπεδείχθη δ' ἅμα ὅτι διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν φωνητικῶν νόμων ἀπεβλήθησαν τῆς γλώσσης σπουδαιότατα καὶ ἀναγκαιότατα ἄλλως κρινόμενα στοιχεῖα (πρβλ. σελ. 190), δι' οὗ σαφῶς καταφαίνεται ὅτι οὐδ' ἐκεῖνοι εἶχον σαφεστέραν αἴσθησιν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων, καὶ πρὸς τούτοις μάλιστα παρετηρήθη ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ οἰκοδομία τῆς καθόλου κλίσεως ἐγένετο διὰ τῆς καταστροφῆς πολλῶν λέξεων, αἵτινες τὸ πρὶν αὐθύπαρκτοι καὶ τέλειαι ἀποβαλοῦσαι τὴν αὐθυπαρξίαν αὐτῶν (ὅπερ βεβαίως ἐλέγχει ἀμυδρὸν καὶ ἐξησθενωμένον τὸ περὶ αὐτῶν αἴσθημα τῶν τότε) κατέστησαν ἁπλῶς γραμματικῶν σχέσεων δηλωτικαί, κατόπιν τούτων οὐδεὶς ἀληθὴς ἐπιστήμων σήμερον πιστεύει ὅτι τὸ γλωσσικὸν αἴσθημα τῶν παλαιοτέρων ἦν ζωηρότερον τοῦ ἡμετέρου καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα ἥσσονες ἀναλογίαι ἐγένοντο τότε ἢ νῦν. Ἐντεῦθεν συνάγομεν ὅτι ἐπὶ τὴν μελέτην καὶ διάγνωσιν τῶν ψυχικῶν τούτων δυνάμεων δυνάμεθα κάλλιστα νὰ ὁρμώμεθα ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν φαινομένων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης, ἐν ᾗ οὐ μόνον αἰσθητότερα, ἐναργέστερα ἡμῖν εἶναι ἀλλὰ καί, τοῦτο πρὸ πάντων, διὰ τὴν μακρὰν γραπτὴν παράδοσιν τῆς γλώσσης εὐκόλως δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν πάσῃ σχεδὸν τῇ βαθμηδὸν μορφώσει καὶ ἐξελίξει αὐτῶν, τὰ ἐξ αὐτῶν δὲ συναγόμενα πορίσματα νὰ ἐφαρμόσωμεν ἐπὶ τὴν κρίσιν καὶ ἑρμηνείαν τῶν παλαιοτέρων καὶ αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν ὁμοίων φαινομένων.

ιθ') Ὅτι ἀναλογικαὶ καὶ φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις εἶναι ἐναντία ἀλλήλων φαινόμενα καὶ ἀποκλείουσιν ἄλληλα, ἤτοι ὅπερ ἐτελέσθη κατὰ τοὺς φωνητικοὺς νόμους δὲν δύναται νὰ ἑρμηνεύηται ἀναλογικῶς καὶ τἀνάπαλιν. Ἂν λ. χ. ἀντὶ τοῦ ζ ἔχωμεν ττ ἐν

τῷ *σφάττω* καὶ σσ ἐν τῷ *στάσσει* (ἐν Κρήτῃ) καὶ τἀνάπαλιν ζ ἀντὶ σσ ἐν τῷ *ἀλλάζω, χαράζω* κττ. καὶ ταῦτα ἡρμηνεύθησαν ὀρθῶς δι' ἀναλογίας, δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ἅμα ὅτι καὶ φωνητικῶς ἐτράπη τὸ σσ εἰς ζ ἢ τἀνάπαλιν. Καὶ ἂν φωνητικῶς τὸ **εσμι *θιθημι *σισταμι* ἐτράπη εἰς *εἰμὶ τίθημι ἵστημι,* δὲν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ταῦτα καὶ κατά τινα ἀναλογίαν ἐγένοντο.

κ') Ὅτι καθόλου εἰπεῖν οἱ ἀναλογικοὶ σχηματισμοὶ τελοῦνται ἄνευ ἐπιγνώσεως, ἀλλὰ καὶ πάντες ὑπόκεινται τῷ ἐλέγχῳ τὸ μὲν τῶν πρεσβυτέρων καὶ συντηρητικωτέρων, τὸ δὲ τῆς ἐπικοινωνίας τῶν ὁμογλώσσων. Διότι πᾶσα ἀναλογικὴ μετάπλασις εἶναι ἀπόκλισις ἀπὸ τοῦ συνήθους, διὸ πολλάκις διορθοῦται ἢ καταδικάζεται ὡς πλημμελής.

κα') Ὅτι ἡ κατ' ἀναλογίαν ἑρμηνεία φαινομένου τινὸς κάλλιστα ἔχει καὶ ἐπαρκὴς κρίνεται, ἂν μὴ μόνον τὸ κατ' ἀρχὴν δυνατὸν τῆς γενέσεως αὐτοῦ σημαίνηται, ἀλλὰ πρὸς τούτῳ δηλῶται πῶς φύσει οἱ λαλοῦντες ἤχθησαν ἐπὶ τὸν νέον σχηματισμὸν δεικνυομένου ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἦν δύσχρηστον, διότι ἢ συνέπιπτεν ἄλλοις τύποις διάφορον ἔχουσι σημασίαν, λ. χ. τὸ ***ἦν*** ὡς τύπος τοῦ πρώτου προσώπου ἀντὶ ἀρχαίου ***ἦ*** ἐκ τοῦ ***ἦα*** ἐπλάσθη μὲν κατὰ τὸ *ἐφάνην, ἐκείμην* κλπ., ἀλλὰ τότε συνέπεσε τῷ τοῦ τρίτου προσ. *ἦν* ἐκ τοῦ *ἦεν*· ἐντεῦθεν οἱ νέοι σχηματισμοὶ *ἤμην ἦτο* ἦσαν σαφέστεροι· ὁμοίως τὸ β'. ἑν. πρόσ. τοῦ παθητικοῦ *λέγῃ, φαίνῃ* συνέπεσε τοῖς ἐνεργητικοῖς *φαίνει, φαίνῃ*, καὶ τότε τὸ *φαίνεσαι* (κατὰ τὸ *τίθεσαι, γέγραψαι* κλπ.) ἦν πολὺ σαφέστερον· ἢ ἦν ἐν δυσαρμονίᾳ πρὸς τὸ ὅλον σύστημα, λ. χ. τὸ *φρασὶ* ἔχον α διέφερε τοῦ *φρένες φρένας φρενῶν* κλπ.· ἢ δεικνυομένου ὅτι τὸ ἀρχαῖον ἦν σπάνιον καὶ δὴ οὐκ ἰσχυρῶς ἐντετυπωμένον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν λαλούντων, τοὐναντίον δὲ τὸ χρηματίσαν ὡς πρότυπον τῆς ἀναλογίας ἦν πολὺ συχνότερον καὶ δὴ γνωστότερον αὐτοῖς Οὕτω λ. χ. νοεῖται διατί *τὰ χρέα* μετεβλήθη εἰς *τὰ χρέη* (πρβλ. *τὸ κράτος τὰ κράτη, τὸ βάρος τὰ βάρη, τὸ πάθος τὰ πάθη* κττ.), διατί τὸ ***πέπερι πεπέρεως, σίναπυ σινάπεως*** μετεβλήθη εἰς ***πιπέρι πιπερίου, σινάπυ***

σιναπύου κττ., διατί οἱ ἀόρ. *ἔκηα-ἔκεα, ἔχευα-ἔχεα* ἐξεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ *ἔκαυσα, ἔχυσα* κττ. κττ.

§ 8. *Παρετυμολογίαι, ψυχολογικὴ αἰτία αὐτῶν.* Καθ' ὃν τρόπον δι' ὑπάρχουσαν ἀληθῶς σημασιολογικὴν καὶ φθογγικὴν σχέσιν δύο τινῶν γλωσσικῶν στοιχείων δύναται νὰ ἐπέλθῃ ψυχολογικὴ σύνδεσις καὶ δὴ ἀναλογικὴ ἐπίδρασις αὐτῶν, οὕτω δύναται νὰ συμβῇ καὶ δι' ἁπλῶς ὑποτοπασθεῖσαν, ὅτε γεννῶνται αἱ λεγόμεναι *παρετυμολογίαι*. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι, ἀφοῦ κατὰ τὰ εἰρημένα τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης πολυειδῶς ταξινομοῦνται καὶ κατατάσσονται ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν εἰς ποικιλώτατα συστήματα καὶ συστημάτια, δὲν ἔχομεν δὲ οἱ ἄνθρωποι συνήθως σαφῆ συνείδησιν τοῦ ἐτύμου τῶν λέξεων καὶ τύπων, εὔλογον φαίνεται και προσδοκητὸν μάλιστα νὰ συμβαίνωσι κατὰ τὴν κατάταξιν ταύτην καί τινες παρεκδοχαὶ καὶ πλημμελεῖς συνδέσεις, ἤτοι νὰ εἰκάζωνται σημασιολογικαὶ ἢ φθογγικαὶ σχέσεις καὶ συγγένειαι καὶ ὅπου ἀληθῶς οὐδεμία ὑπάρχει, καὶ ἐκ τῆς εἰκασθείσης ταύτης συγγενείας νὰ προκύπτῃ ἐπίδρασις αὐτῶν. Διὰ ταῦτα παρατηρεῖται ὅτι μάλιστα πάντων τὰ μεμονωμένα, τὰ ἀγνωστότερα καὶ δὴ μετ' οὐδενὸς ἄλλου συναπτόμενα ἀληθῶς στοιχεῖα, οἷον αἱ ξέναι λέξεις, ἕλκονται καὶ προσαρμόζονται κατὰ τοὺς φθόγγους ἢ τὰς καταλήξεις κττ. πρὸς ἄλλα γνωστότερα. Οὕτω λ. χ. διὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *χεῖλος* μετεβλήθη ἡ γραφὴ τοῦ *Χίλων* εἰς *Χείλων*, ὅπως καὶ τὸ *Χίρων, Χιρωνεία* διὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *χείρων* ἐγράφη *Χείρων Χειρωνεία* καὶ ἀντιστρόφως τὸ *Εὐχείρω* διὰ τὸ *Χίρων* ἐγράφη *Εὐχίρω*· τὸ *Στάγιρος Σταγιρῖται, Αἰγιράτης, Φιλαιγίρης* διὰ τὸ *αἴγειρος, ἐγείρω* ἐγράφη *Στάγειρος Σταγειρῖται, Αἰγειράτης Φιλαιγείρης*· τὸ *Στίβων* διὰ τὸ *στείβω Στείβων*· τὸ *Στιριεὺς* ἐγένετο διὰ τὸ *στεῖρα Στειριεύς*, τὸ *οἰκτίρω οἰκτείρω* διὰ τὸ *σπείρω πείρω κείρω* κττ., τὸ *Ἰφιστιάδης* παρὰ τὸ *Ἰφίστιος* διὰ τὸ γνωστότερον *Ἥφαιστος Ἡφαίστιος* ἐγένετο *Ἡφαιστιάδης*.

Κατὰ παρετυμολογίαν ἐγένετο τὸ *Μουνιχία—Μούνυχία* τὸ

Ἶρις—Εἶρις (πρβλ. Πλάτων. Κρατύλ. 408 «ἡ γε *ἶρις* ἀπὸ τοῦ *εἴρειν* ἔοικε κεκλημένη» καὶ Κραμήρου Ἀνεκδ. Ὀξονίᾳ Α΄ 210 «*Ἶρις* παρὰ τὸ *εἴρω*, γράφεται διὰ τοῦ *ι* καὶ τὸ *Ἶρος*, καίτοι παρὰ τὸ *εἴρειν*, οὕνεκ' ἀγγέλλεσκε κιὼν ὅτε κέν τις ἀνώγῃ (σ. 71.). Ὁ Πολύβιος ἔγραφε *Σκηπίων* ἀντὶ *Σκιπίων* πάντως κατὰ παρετυμολογικὴν σύνδεσιν πρὸς τὸ *σκῆπτρον σκηπτοῦχος*, ὁ Πλούταρχος *Παλήλια* καὶ *Σερουήλιος* διὰ τὸ *ἥλιος*. Καὶ τὸ *Χρηστιανὸς* πρὸς τὸ *χρηστὸς* ἐσχετίσθη κατὰ τὸν δεύτερον μ. Χ. αἰῶνα ὑπὸ Ἰουστίνου παρετυμολογικῶς. Πρβλ. ἔτι *Τισαφέρνης* *Ὀλοφέρνης* καὶ *Ὁλοφέρνης*, ὡσεὶ συνέκειτο ἐκ τοῦ *τισι-ὁλο-*καὶ *φερνή*, *Ἁλίαρτος* ἀντὶ παλαιοτέρου *Ἀρίαρτος, Δια-σκουρίδης* ἀντὶ *Διοσκουρίδης* ἐν Ἐπιγρ. Μικρᾶς Ἀσίας κττ..Ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ ἔχουσι πλεῖστα παρητυμολογημένα μέχρι τοῦδε παρατηρηθῇ· πρβλ. *ἁλιδώνα* ἀντὶ *ἐλεδώνη, ἁλι-σασχνη* ἀντὶ *ἁλοσ-αχνη, χρυσοφὸς* καὶ *Αἴσωφος* ἀντὶ *χρυσοχὸς* καὶ *Αἴσωπος*, *πέρδικα* ἐν Κρήτῃ καὶ ἀλλαχοῦ ὁ ἰχθὺς ὁ λεγόμενος *πέρκα, πλιθάρι* ἀντι *πιθάρι* διὰ τὸ *πλί(ν)θος* καὶ *πλοκάρι* ἀντὶ *ποκάρι* διὰ τὸ *πλέκω* κττ.

§ 9. *Περὶ συμφύρσεως*. Πολλάκις ἡ ἰσχὺς τῶν ψυχολογικῶς συναπτομένων στοιχείων εἶναι περίπου ἴση, ὥστε δὲν δύναται τὸ ἕτερον κρατῆσαν νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἑαυτὸ καὶ ἀφομοιώσῃ ὁπωσδήποτε τὸ ἄλλο· ἐντεῦθεν καθ' ἣν στιγμὴν μέλλει νὰ ἐκφρασθῇ ἡ ἔννοια αὐτῶν, σπεύδουσι συγχρόνως ἀμφότερα εἰς τὴν συνείδησιν καὶ τότε οὐδέτερον μὲν ἐξέρχεται καθαρόν, συμφύρονται δὲ ἀμφότερα εἰς ἑρμαφρόδιτόν τι νέον. Τοῦτο παρατηρεῖται ἐν τοῖς συνδεδεμένοις σημασιολογικῶς ἢ ἐτυμολογικῶς· πρβλ. *χαραυγὴ* ἐκ τοῦ *χαραγὴ* (χαράσσει ἡμέρα) + *αὐγή· πετυλαχαίνω* ἐκ τοῦ *πετυχαίνω* + *λαχαίνω· σφανταλώνω* ἐκ τοῦ *σφαλίζω* + *μανταλώνω· ἀγκίδα, ἀγκάθι* ἐκ τοῦ *ἀκίδα, ἀκάνθιον* + *ἀγκίστρι, ἀγκύλη ἀγκυλώνω· κερόμπολι* ἐκ τοῦ *κερὶ* + *πρόπολι· πίνος* (Κύθνῳ) ἐκ τοῦ *ποῖος* + *τίνος· ἀζόγυρος* ἐκ τοῦ *ὄζω* + *(ἀνά)γυρος· ἀναπίνω* ἐκ τοῦ *ἀναπνέω* + *πίνω· ὄφιενδρα* ἐκ τοῦ *ὄφις* + *ἔχενδρα· κυπάρι* ἐκ τοῦ *κερὶ* + *τυπάρι· δρέξε* ἐκ τοῦ *δράμε* + *τρέξε· εὐκεῖνος* ἐκ τοῦ *εὐτὸς* + *ἐκεῖνος*·

μυρσεὰ ἐκ τοῦ *μυρσίνη* + *μυρτιά· σιγαληνὸς* ἐκ τοῦ *σιγανὸς* + *γαληνός· πολυσσότερο* ἐκ τοῦ *πολὺ* + *περισσότερο· ἁρμπερόρριζα* ἐκ τοῦ herberosa + *ῥίζα* ὁμοίως *ἔρθομαι* ἐκ τοῦ *ἦρθα* + *ἔρχομαι*, καὶ τἀνάπαλιν *ἦρχα* ἐκ τοῦ *ἔρχομαι ἦρθα· ἀλέθω, πέφτω, βρέσκομαι* ἐκ τοῦ *ἄλεσα, ἔπεσα, εὑρέθηκα* + *ἀλήθω, πίπτω, βρίσκομαι· κείθομαι* (ἐν Καρπάθῳ) ἐκ τοῦ *κεῖμαι* + *θέτω-ομαι, κρεάρι* ἀπὸ τοῦ *κρέας* + *κριάρι, μνημούρι* ἀπὸ τοῦ *μνῆμα* + *μεμούρι-μεμόριον* memorium, κτλ. πρβλ. Ἀθηνᾶς, Τόμ. Ϛ' σελ 143 καὶ Η' σελ. 131 κέξ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΕΝ ΤΗι ΓΛΩΣΣΗι

§ 1. *Πόθεν ἡ ἀνάγκη τῶν ξένων στοιχείων.* Ἡ γλῶσσα δὲν εὐχρηστεῖ μόνον ἐν τῷ ἀτόμῳ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, διὰ τοῦτο δὲ δὲν μεταβάλλεται μόνον ἐν τοῖς φωνητικοῖς ὀργάνοις καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῶν λεγόντων, ἄλλοτε ἄλλως ἐκφερόντων καὶ συνδυαζόντων τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς προϊὸν τῆς κοινωνίας μεταφέρεται δίκην γνησίων καὶ γνωστῶν νομισμάτων ἀπὸ ἀνθρώπου εἰς ἄνθρωπον, ἀπὸ ἰδιώματος εἰς ἰδίωμα, ἀπὸ διαλέκτου εἰς διάλεκτον, ἀπὸ γλώσσης εἰς γλῶσσαν καὶ ἀπὸ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. Οὕτως ἄρα ἡ ἀνάμειξις τῶν γλωσσῶν, ἡ μετάβασις λέξεων ἀπὸ γλώσσης ἢ διαλέκτου εἰς ἄλλην, ὁ σχηματισμὸς γραπτῆς γλώσσης, ἡ διάδοσις καὶ συντήρησις αὐτῆς, ἡ ἀνάμειξις αὐτῆς μετ' ἄλλων στοιχείων, διαλεκτικῶν, ἀρχαιοτέρων ἢ ξένων, ταῦτα πάντα εἶναι φαινόμενα ἀναπόσπαστα ἀπὸ πάσης γλώσσης, μάλιστα ἔθνους πεπολιτισμένου, καὶ ὀφείλονται οὐχὶ τῇ φωνητικῇ ἢ τῇ ἀναλογίᾳ ἀλλ' ἁπλῶς τῇ κοινωνίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἐξ ἧς καὶ ἑρμηνεύονται.

§ 2. *Ἡ ἐκ τῆς ἀναμείξεως ξένων στοιχείων ποικιλία δὲν σημαίνει παράβασιν τῶν φθογγικῶν καὶ λοιπῶν νόμων τῆς γλώσσης.* Καθ' ὃν τρόπον διὰ τοὺς ἀναλογικοὺς συνδυασμούς, διὰ τῆς παρετυμολογίας καὶ συμφύρσεως, ἀλλοιοῦνται τὰ στοιχεῖα τοῦ λόγου καὶ διασταυροῦται ἡ ἐνέργεια τῶν φωνητικῶν νόμων, οὕτω συμβαίνει καὶ διὰ τὴν μεταφορὰν λέξεως ἢ στοιχείου τινὸς ἀπὸ γλώσσης ἢ διαλέκτου εἰς ἄλλην ἢ ἀπὸ τῆς γραπτῆς εἰς τὴν προφορικὴν καὶ τἀνάπαλιν. Ἀλλ' ὅπως τὰ ἀναλογικὰ οὕτω καὶ ἡ εἴσοδος τῶν ξένων στοιχείων δὲν ἀναιρεῖ ἀληθῶς τὸ κῦρος τῶν φθογγικῶν καὶ ἄλλων τῆς γλώσσης νόμων, καθ' ὃν τρό-

που οὐδ' οἱ ἐν Ἀθήναις ὀλίγοι Αἰθίοπες ἀποδεικνύουσι ψευδῆ τὴν περὶ τοῦ ἀνθρωπολογικοῦ τύπου τῶν Ἑλλήνων διδασκαλίαν τῆς ἐθνολογίας. Οὕτω λ. χ. τὸ *λοχαγός*, *ξεναγὸς* μετὰ τοῦ μακροῦ *α* παρὰ τὸ *στρατηγός*, *κυνηγός*, *φορτηγὸς* καὶ λοιπὰ εἰς -*ηγὸς* (πρβλ. καὶ *λοχηγέω* παρ' Ἡροδ. καὶ *Λόχηγος* Μιλήσιος) οὐδὲν ἄλλο ἐμφαίνει ἢ ὅτι αἱ λέξεις αὗται ἐκ τῆς Λακεδαίμονος, ἔνθα πρῶτον ἀνεπτύχθησαν τὰ τακτικά, εἰσήχθησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν (πρβλ. τὰ Γαλλικὰ sergent, général, major, lieutenant, maréchal κτλ. ἐν τῷ Γερμανικῷ στρατῷ), οὐχὶ δὲ ὅτι τὸ ᾱ ἐν τοῖς ἄλλοις μὲν εἰς -*αγὸς* ἐτράπη εἰς -*η* παρ' Ἴωσι καὶ Ἀθηναίοις, ἐν τούτοις δὲ παρέμεινεν ἀπαθές. Ὁμοίως ἔχει τὸ *Εὔξεινος Πόντος* παρὰ τὸ *ξένος*, τὸ *Κυάνεαι* παρὰ τὸ *κυανοῦς*, τὸ *Τερψιχόρη* παρὰ τὰ ἄλλα εἰς -*ρα*, τοῦ *Ἄγιος* παρ' Ἡροδότῳ Ϛ' 65 παρὰ τὸ *Ἧγις*, τὸ παρὰ Θουκυδίδῃ *Ἀρχίδαμος*, *Ὀνάσιμος*, *Πιτανάτης*, *Ἆγις*, *Βρασίδας*, *Κλεαρίδας* κτλ. παρὰ τὸ *Ἀλκιβιάδης* κττ., ἢ αἱ ἀνάττικοι γενικαὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων καὶ τοπωνυμιῶν, οἷον *Ἀφύτιος*, *Σκήψιος*, *Κρεύσιος* κττ. παρὰ τὰς γνησίας Ἀττικὰς εἰς -εως, (πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΓ' 465), ἔτι τὰ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀναγινωσκόμενα, *Ἀρχίδαμος* Χολλείδης, *Ἀρχίδαμος* Προσπάλτιος διαιτητὴς (324 π. Χ.) καὶ *Ἀρχίδαμος* Ἀναγυράσιος αὐτόθι, *Δαμοκλέας* ἐκ τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς (Μακεδ. χρόνων), *Δαματρίου* κττ.

§ 3. *Ὅροι ἐφ' οἷς ἡ παραλαβὴ ξένων λέξεων.* Ἡ παραλαβὴ λέξεων ἀπὸ γλώσσης ἢ διαλέκτου εἰς ἄλλην προϋποτίθησι πάντοτε ὅτι οἱ παραλαμβάνοντες νοοῦσιν ὁπωσδήποτε τὴν γλῶσσαν ἐξ ἧς λαμβάνουσιν ἢ τοὐλάχιστον στοιχεῖά τινα αὐτῆς· διότι μόνον ὅ,τι νοεῖται, ἔστω καὶ ἀτελῶς, δύναται νὰ παραληφθῇ. Νοοῦσι δ' ὁπωσδήποτε οἱ ἄνθρωποι πλὴν τῆς ἰδίας γλώσσης ἢ διαλέκτου καὶ ἄλλην ἢ διότι παροικοῦσιν ἢ διότι συγκοινωνοῦσί τισιν ἄλλως λαλοῦσιν, ἢ διότι ἐγένετο ἀποικία ἢ κατάκτησις, ἢ διότι ὡς ἔμποροι ἢ ποιμένες κττ. ἀναγκάζονται νὰ μεταβαίνωσιν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἢ διότι τὰ φιλολογικὰ μνημεῖα χώρας τινὸς

τιμῶνται καὶ ἀναγινώσκονται καὶ ἐν ἄλλῃ χώρᾳ (λ. χ. τὰ Γαλλικὰ συγγράμματα παρ᾽ ἡμῖν), ἢ τέλος διότι τὰ βιομηχανικὰ ἢ φυσικὰ προϊόντα χώρας τινὸς μεταφέρονται εἰς ἄλλην κλπ. κλπ. Ἐννοεῖται δ᾽ ὅτι καθ᾽ ἑκάστην τῶν εἰρημένων περιπτώσεων διάφορον δύναται νὰ εἶναι καὶ τὸ εἶδος τῶν παραλαμβανομένων λέξεων καὶ ἐν ἄλλῃ κοινωνικῇ τάξει ν᾽ ἀπαντᾷ, καὶ ὅτι ἐν ἐλλείψει ἄλλων ἱστορικῶν μαρτυρίων αἱ λέξεις αὗται ἐλέγχουσι τὴν τῶν ξένων ἑκάστων ἐπίδρασιν. Πρβλ. τὰς Περσικὰς λέξεις *σατράπης, ἀκινάκης, παρασάγγης, παράδεισος, ἀναξυρὶς* κτλ., τὰς Ἑβραϊκὰς *ἀμήν, Σαβαώθ, Μιχαήλ, ὡσαννὰ* κτλ. τὰς Ῥωμαϊκὰς *ὁσπίτιον, μίλλιον, βέργα, φόρος, νοτάρις* κττ. κττ.

§ 4. *Τὰ περὶ τοὺς φθόγγους τῶν ξένων λέξεων· πῶς διατίθενται ἐν τῇ παραλαβούσῃ γλώσσῃ.* Ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἄξιοι εἶναι οἱ φθόγγοι τῶν παραλαμβανομένων λέξεων. Ἐπειδὴ καθ᾽ ἃ εἴδομεν, τὸ φθογγικὸν σύστημα γλώσσης τινὸς δὲν ταυτίζεται τῷ συστήματι ἄλλης, διὰ τοῦτο εἰς προφορὰν ξένης γλώσσης πάντοτε ἀπαιτεῖται ν᾽ ἀσκηθῶμεν ἤτοι νὰ μορφώσωμεν ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν τὸ κατάλληλον αἴσθημα τῶν φθόγγων αὐτῆς καὶ τὰς καταλλήλους κινήσεις. Ἐφ᾽ ὅσον δὲ τοῦτο δὲν γένηται ἐπαρκῶς, ἐκτελοῦμεν μόνον τὰς γνωστὰς ἡμῖν κινήσεις καὶ δὴ ὑποκαθιστῶμεν λεληθότως εἰς τοὺς φθόγγους τῆς ξένης γλώσσης τοὺς τῆς ἡμετέρας, ἢ ἂν πειραθῶμεν νὰ ἀποδώσωμεν ὅπως ἀκούομεν τοὺς ξένους, σφαλλόμεθα κατ᾽ ἀρχάς, συνήθως δὲ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἢ καὶ διὰ παντός. Ὅπου ἄρα γλῶσσά τις ἐξαπλοῦται περιορίζουσα ἄλλην, οἱ μανθάνοντες τὴν ἐπιδιδοῦσαν ὑποκαθιστῶσιν εἰς τοὺς φθόγγους αὐτῆς τοὺς τῆς ἰδίας, τῆς περιοριζομένης, διότι παρ᾽ αὐτοῖς τὸ αἴσθημα τῆς κινήσεως καὶ τὸ τῶν φθόγγων δὲν διεμορφώθη ἐξ ἀρχῆς ἐλευθέρως καὶ διὰ τοὺς φθόγγους τούτους ἀλλὰ δι᾽ ἄλλους. Ὅπου δ᾽ ἡ γνῶσις ξένης γλώσσης ἐπιτυγχάνεται διὰ μόνης τῆς γραφῆς, ἐκεῖ αὐτόδηλον ὅτι οὐδεμία μίμησις τῶν ξένων φθόγγων εἶναι δυνατή, ἀλλ᾽ ἀεὶ συμβαίνει ὑποκατάστασις τῶν ἐγχωρίων εἰς τοὺς τῆς ξένης. Ὅπου μεταξὺ ἐθνῶν ἡ ἀνάμειξις μι-

κρά, τ'.ἐ. μόνον ἐν τοῖς ὁρίοις ἢ διὰ γραπτῶν μνημείων, ἐκεῖ ὀλίγοι μόνον θὰ νοῶσι καὶ θὰ λαλῶσι τὴν ξένην γλῶσσαν καὶ ἔτι ὀλιγώτεροι ἀκριβῶς· πάσης ἄρα παραλαμβανομένης λέξεως θὰ μετασχηματίζωσιν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τοὺς ξενοτρόπους φθόγγους κατὰ τοὺς ἐγχωρίους, καὶ ὅσαι δὲ τυχὸν ἤθελον εἰσαχθῇ καὶ διαδοθῇ πανταχοῦ μετὰ τῶν ξένων φθόγγων, τάχιστα προσλαμβάνουσι τοὺς γνησίους (πρβλ. τὰ νῦν ἐν χρήσει καδῆς, καφὲς ἀντὶ kadi kaabé). Διότι ἡ ἔλλειψις καταλλήλου διὰ τοὺς ξένους φθόγγους αἰσθήματος κινήσεως καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν ὑποκατάστασιν, ὥστε κατὰ μικρὸν καὶ αἱ εἰσαχθεῖσαι καὶ πολιτογραφηθεῖσαι ὡς εἰπεῖν ξέναι λέξεις προφέρονται μετὰ τῶν ἐγχωρίων φθόγγων. Σπανίως δὲ εἰσάγεται καὶ ξένος φθόγγος, ἀλλ' ἐννοεῖται ὅτι πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ εἶναι συχνὸς καὶ ἱκανῶς διάφορος (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. ϛ' 154 - 5 σημ.).

Πολλάκις δύο διάφοροι φθόγγοι τῆς παρεχούσης γλώσσης ἀντικαθίστανται δι' ἑνὸς τῆς παραλαμβανούσης, ὅταν λ. χ. ἡ παραλαμβάνουσα μὴ ἔχῃ ἀντιστοίχους· πρβλ. Müller - Μύλλερ, Κρύγερ., Λατ. ἀρχαῖα Aciles, Poeni, tus, calx = χάλιξ, *cu*preus atticis*s*o (ἀνωτ. σελ. 167 168. 174. 175).

Καὶ ἂν ὁ δανεισμὸς γίνηται διὰ μόνου τοῦ προφορικοῦ λόγου, συχναὶ καὶ εὔκολοι αἱ ὑποκαταστάσεις τῶν γνωστῶν φθόγγων εἰς τοὺς ἀγνώστους, οἳ οὔτε ἀκριβῶς ἀκούονται οὔτε πιστῶς μνημονεύονται. Συχνὴ δὲ τότε καὶ ἡ παρετυμολογία.

§ 5. ***Ἡ παραλαβὴ λέξεων καὶ τύπων ἀπὸ διαλέκτου εἰς διάλεκτον καὶ ἀπὸ χρόνου εἰς χρόνον δύναται νὰ λεχθῇ χαρακτὴρ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.*** Ἐπειδὴ κατὰ τὰ ἀνωτ. Α' § 13 καὶ ἑξῆς εἰρημένα ἡ ἀνάμειξις, ἤτοι ἡ μεταφορὰ λέξεων καὶ τύπων ἀπὸ διαλέκτου τινὸς εἰς ἄλλην καὶ ἀπὸ χρόνου τινὸς εἰς ἄλλον ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου μέχρι σήμερον συχνοτάτη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καὶ ὁ σημερινὸς γραπτὸς καὶ ἐν μέρει ὁ προφορικὸς ἡμῶν λόγος εἶναι ὁμοίως διφυής, τὸ μὲν ἐξ ἀρχαίων τὸ δὲ ἐκ νέων στοιχείων ἀπαρτιζόμενος, διὰ τοῦτο μεγίστη ἀπαιτεῖ-

ται πάντοτε προσοχὴ περὶ τὴν κρίσιν καὶ χρῆσιν τῶν στοιχείων τῆς ἀρχαίας, μεσαιωνικῆς καὶ νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης.

Ταῦτα ἀρκοῦσιν, ἵνα δείξωσι μὲν τὴν μεγάλην ποικιλίαν περὶ τὴν μετάβασιν τῶν γλωσσικῶν στοιχείων ἀπὸ διαλέκτου εἰς διάλεκτον, ἀπὸ γλώσσης εἰς γλῶσσαν, ἀπὸ γλωσσικῆς τινος φάσεως εἰς ἄλλην καὶ τὰς ἐντεῦθεν μεγάλας ἀνωμαλίας, καταστήσωσι δ' ἔμπεδον τὸ κῦρος τῶν φωνητικῶν νόμων καὶ πείσωσι πάντας ὅτι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ φυλοκρινῶνται καὶ ἀποχωρίζωνται οὐ μόνον τὰ κατὰ συνεκδρομὴν ἀπομακρυνθέντα τοῦ ἀρχαίου αὐτῶν τύπου ἀλλὰ καὶ τὰ ὁπωσδήποτε καὶ ὁποθενδήποτε παραληφθέντα, καὶ τέλος ὅτι ὅσα συνήθως λέγονται κλίσεις ἢ τάσεις ἢ ἰδιοτροπίαι τῆς γλώσσης οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἢ ἀναλογικοὶ μετασχηματισμοί, παρετυμολογίαι, συμφύρσεις, ἄλλοθεν παρειλημμένα στοιχεῖα, οὐδαμῶς ἀναιροῦντα τοὺς νόμους τῆς γλώσσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄

ΠΕΡΙ ΕΚΤΕΝΕΙΑΣ, ΡΥΘΜΙΚΗΣ ΕΚΤΑΣΕΩΣ, ΕΤΑΙΡΟΙΩΣΕΩΣ, ΕΠΑΥΞΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΤΩΣΕΩΣ

§ 1. *Χαρακτὴρ καὶ χρόνος τῶν παθῶν τούτων καὶ ἀναγκαία διαστολὴ ἀπὸ τῶν μετέπειτα.* Πάντα τὰ ἄνω γεγραμμένα ταῦτα πάθη ἐγένοντο ἐπὶ τῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων παλαιότατα ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς χρόνοις πολὺ πρὸ τῆς διασπάσεως τῆς μητρὸς γλώσσης εἰς τὰς νῦν γνωστάς· ἐντεῦθεν ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ διαστέλλωνται τῶν φωνητικῶν παθημάτων τῶν γενομένων βραδύτερον ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις χωρίς, διότι, ἀφοῦ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν σελ. 179—180 οἱ φωνητικοὶ νόμοι εἶναι καὶ τοπικῶς καὶ χρονικῶς περιωρισμένοι, δῆλον ὅτι κατ' ἄλλους φωνητικοὺς νόμους ἐτελέσθησαν τὰ τῆς μεταπτώσεως Ἰαπετικὰ φαινόμενα καὶ κατ' ἄλλους τὰ ἰδιαίτερα τῆς Ἑλληνικῆς ἢ Λατινικῆς γλώσσης, καὶ ὅτι τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα κατὰ τοὺς μετέπειτα Ἑλληνικοὺς ἢ Λατ. φθογγικοὺς νόμους εἶναι παντάπασιν ἀδιανόητα.

§ 2. *Τὰ φαινόμενα ταῦτα ἐμφανίζονται ἐπὶ πάσης συλλαβῆς ῥιζικῆς καὶ καταληκτικῆς, τ'. ἔ. συνέβησαν ἐπὶ λέξεων κλιτῶν.* Παραβάλλων τις λέξεις ὁμορρίζους ἢ τύπους μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς λέξεως εὑρίσκει μεγάλην ποικιλίαν αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα ἢ τὰς διφθόγγους καὶ τοῦτο οὐχὶ μόνον ἐν ταῖς ῥιζικαῖς ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς καταληκτικαῖς συλλαβαῖς· πρβλ. *τένων τόνος τάσις τέταται τατός· στέμφω στέμφυλον στόμφος σταφυλή· θείνω φόνος φατός· γενέσθαι γένος γόνος γονὴ γέγονα γέγαμεν βανὰ γυνή· νημερτὴς νημέρτεια ἁμαρτάνω· δέμας δόμος δῶ δάμ-αρτος* (δόμον ἀρτύειν)· *ἡμέρα ἦμαρ· ὑπὲρ ὕπαρ· ὄνειρον ὄνοιρον*

ἄναιρον· λείχω-λοιχὸς λιχάς· ἀλείφω ἀλήλιφα ἀλοιφή· τεῖσαι τίσις· μεῖξαι μιγάς· στέλλω στόλος στολὴ ἔσταλται σταλτός· θύρα θαιρός· σαίρω σύρω συρμός· ἀγείρω ἀγορὰ ἄγυρις· πέκτω pecten (π)κτενός· Ζεὺς Ζῆν ΔιϜός· νύμφη νύμφα· κύων κυνός· πατὴρ πατέρα πατρός· ῥήγνυμι ῥαγῆναι ἔρρωγα ῥωγαλέος· τήκω ταкῆναι τακερός· φεύγειν φυγεῖν φυγή· ἐλεύ(θ)-σομαι ἐλήλουθα ἤλυθον· θύος θυε(σ)-ος θυσ-πόλος· ὕδωρ unda vadar· ὑφαίνω va'bhati Ἰνδ. κτλ. κτλ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ πάσης θέσεως τῶν λέξεων, ἤτοι καὶ ἐπὶ τῶν ῥιζῶν καὶ ἐπὶ τῶν καταλήξεων, ἐμφανίζονται αἱ παθήσεις καὶ ἀλλοιώσεις αὗται, δῆλον ὅτι ἐπὶ ἑτοίμων, τελείων, κλιτῶν, πολυσυλλάβων λέξεων, οὐχὶ δ' ἐπὶ ῥιζῶν ἀκλίτων ἔτι, ἐφηρμόσθησαν τὰ πάθη ταῦτα, καὶ ὅτι ἡ γλῶσσα καθ' οὓς χρόνους ταῦτα ἐγένοντο, εἶχεν ἤδη ἐσχηματισμένην καὶ ἀνεπτυγμένην κάλλιστα τὴν κλίσιν, καὶ ἐκέκτητο κεκλιμένας πολυσυλλάβους λέξεις, οὐχὶ δ' ἁπλῶς ῥίζας. Ἐπὶ λέξεων ἄρα τελείων οὐχὶ ἐπὶ ῥιζῶν, θέλομεν ἀναζητεῖ καὶ ἀποδεικνύει τὰ παθήματα ταῦτα καὶ τοὺς νόμους αὐτῶν.

§ 3. *Ποικιλία τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων, διαίρεσις καὶ ὀνομασία αὐτῶν*. Ἐπισκοπῶν τις τὰ διάφορα ταῦτα φαινόμενα εὑρίσκει ὅτι ἐν ἄλλοις μὲν παρατηρεῖται ἐναλλαγὴ μακρῶν καὶ βραχέων, ἤτοι ποσοῦ, ἐν ἄλλοις δὲ ποιοῦ, ἐν ἄλλοις δὲ ποιοῦ καὶ ποσοῦ, (πρβλ. *τίθημι τίθεμεν, φᾱμὶ -φᾰμέν, δίδωμι -δίδομεν* καὶ *τέμνω -τόμος, ἀρήγω -ἀρωγός*, καὶ *κλέπτω-κλώψ, νέμω-νωμάω)*· ἐν ἄλλοις πάλιν ἐμφανίζεται ἔκτασις τοῦ φωνήεντος ἐν ὡρισμένῳ τύπῳ, οἷον *δαίμονα δαίμων, ποιμένα ποιμήν, πατέρα πατήρ, ποδὸς πὼς* Λατ. *pedis pēs* καὶ Ἰνδ. *padas pāt* κττ., ἢ ἐν παραγώγῳ, οἷον *avis - ὤϜιον, ἀγαθὸς - ἠγάθεος, στόμα - στωμύλος* κττ., ἢ ἐν ὡρισμένῃ συνθέσει ἢ παραγωγῇ, οἷον *πρόφρων* ἀλλὰ *πρω-πέρυσι πρω-τέλεια, λεπτότερος* ἀλλὰ *κακώτερος σοφώτερος* κττ. Χάριν σαφηνείας διακρίνομεν και ὀνομάζομεν αὐτὰ διαφόροις ὀνόμασιν, μεταπτώσει, ἑταιροιώσει, ἐκτενείᾳ, ἐπαυξήσει

καὶ ῥυθμικῇ ἐκτάσει. Ποιούμεθα δὲ λόγον περὶ ἑκάστου χωρὶς ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν ἁπλουστάτων.

§ 4. ***Περὶ ῥυθμικῆς ἐκτάσεως***. Παρατηρεῖται ὅτι πολλάκις τὸ τελικὸν βραχὺ φωνῆεν a, e, o, u, i ἐξετείνετο πρὸ ἁπλοῦ συμφώνου τῆς ἀκολούθου λέξεως (ἂν μὴ ἐγίνετο διακοπὴ τῆς φωνῆς) ἢ πρὸ ἁπλοῦ συμφώνου τοῦ β΄ συνθετικοῦ καὶ τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως (μάλιστα ἂν τοῦ βραχέος φωνήεντος προηγεῖτο καὶ ἄλλο ἢ καὶ ἄλλα βραχέα φωνήεντα). Διὰ τοῦτο λέγεται Ἑλλ. ***πρω-πέρυσι, πρω-τέλεια, σοφώ-τερος ἀτέρω-τα*** κττ. (πρβλ. Ἰνδ. ṛtī-sāh= ἀντέχων κτλ. Οὕτως ἐκτείνεται κατὰ λόγον τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἀκολούθου λέξεως τὸ tū, αἱ προστακτ. pibā̆, bhavā̆, τὸ ἐπιρρ. adha κτλ.). Παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἐκτάσεως εὑρισκόμενα καὶ ἐν τοῖς παλαιοτάτοις μνημείοις τῆς γλώσσης τῶν Ἰνδῶν διδάσκουσιν ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦτο πάλαι ἀνεπτύχθη καὶ ἦν κοινὴ κληρονομία (δι' αὐτοῦ, φαίνεται, ἐπεδιώκετο ἡ ἀποφυγὴ πολλῶν διαδοχικῶς ἐκφερομένων βραχειῶν συλλαβῶν), ὅτι δ' ἔπειτα καθ' ὁμαλισμὸν ὑπεισῆλθον πολλαχόσε ἐκ τῶν ἀντιστοίχων τὰ βραχέα φωνήεντα πλὴν ὅπου τὰ μακρὰ κατέστησαν κανών, λ.χ. ἐν τοῖς παραθετικοῖς.

§ 5. ***Περὶ ἐπαυξήσεως***. Ἐπαύξησιν (Vṛddhi) ὠνόμασαν οἱ Ἰνδοὶ Γραμματικοὶ τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἀντὶ τοῦ βραχέος φωνήεντος ἐμφανίζεται τὸ ἀντίστοιχον μακρὸν ἢ ἡ ἀντίστοιχος δίφθογγος μάλιστα ἐν τοῖς παραγώγοις· πρβλ. ***στόμα στωμύλος, στοιὰ -στοὰ στωϊκός***, avis ***ὤϝιον, ὄϊς ᾠά, νόμος νωμάω, στρόφος στρωφάω, ἀγαθὸς ἠγάθεος, ἄνεμος ἠνεμόεις, ἀνὴρ ἠνορέη, ἄμαθος ἠμαθόεις*** κττ., Ἰνδ. mánas = μένος ὅθεν mānasá-s, bhūmi=φύσις, ὅθεν bhāumá κττ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο εἶναι κανονικώτατον μάλιστα ἐν τοῖς παραγώγοις τῆς Ἰνδικῆς γλώσσης, φαίνεται ὅτι ἀρχαιόθεν ἐκληρονομήσαμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι τὰς ἀρχὰς τοῦ φαινομένου, ἐπέδωκε δὲ παρ' αὐτοῖς ἔπειτα, παρ' ἡμῖν δ' οὐχί. Ἡ πρώτη αἰτία τοῦ φαινομένου τούτου ἀγνοεῖται.

§ 6. ***Περὶ ἐκτενείας καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῆς***. Ἐκτένειαν καλοῦμεν τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ ἐν ἀρχαιοτάτοις Ἰαπετικοῖς χρόνοις τονούμε-

νόν τι βραχὺ φωνῆεν ă, ĕ, ŏ ἐξετάθη ἐνιαχοῦ εἰς ā, ē, ō. Οὕτω λ. χ. τὰ ὀνόματα ὅσα λήγουσιν εἰς ὑγρὸν *-ϱ*, εἰς ἔρρινον *-ν* καί τινα εἰς -ς ἀρσ. ἢ θηλ., ἤτοι τὰ εἰς *-τηϱ*, *(-τωϱ)*, *-μην*, *(-μων)*, *-Ϝων*, *-ων*, *-Ϝως*, *-ης*, πρὸς δὲ καί τινα ῥιζικὰ ὀνόματα ἐκτείνουσι τὸ βραχὺ φωνῆεν ἐν τῇ ὀν. ὀνομαστικῇ, πρβλ. *πατέϱα-πατήϱ*, **σωτέϱο-σωτήϱ*, *ἁγεμόνα-ἡγεμών*, *ποιμήν*, *λιμήν*, *αὐχήν*, *αἰών* (τοπ. *αιϜεσι-αἰεί*), *αἰδώς*, *ἠώς*, *ἐοικώς*, *σαφής*, *εὐγενής*, *κλώψ*, *-βλώψ*, *ὤψ*, *ῥώψ*, *πώς* κττ. Ὁμοίως τοπικαί τινες, οἷον **πόλη*, ὅθεν τὸ *πόληϊ*, πρβλ. Ἰνδ. agnā=ἐν τῷ πυρί, ajā=ἐν ἀγῶνι δρόμου, *δόμην*=δοῦναι (Κρήτῃ) κττ Ἑρμηνεύεται δὲ ὧδε: ἂν τὸ τονούμενον φωνῆεν συλλαβῆς τινος ἦν φύσει καὶ θέσει βραχύ, τὸ δὲ τῆς ἀμέσως ἀκολούθου βραχὺ καὶ ἄτονον, ἀπεβάλλετο μὲν τὸ ἄτονον τοῦτο τῆς β΄, ἐξετείνετο δὲ τὸ τῆς πρώτης, τὸ τονούμενον, πρβλ. **patéro-patē'r** *πατήϱ*, **astéro-astē'r** *ἀστήϱ*, **veidvóso-veidvō's** *Ϝειδώς*, **ausóso-ausō's** **αὐὼς ἠώς* κττ. Ἡ ἀπώλεια τοῦ ἑπομένου βραχέος καὶ ἀτόνου φωνήεντος εἶναι ἄμεσον ἐπακολούθημα τῆς ἐκτάσεως τοῦ προηγουμένου καὶ τονουμένου καὶ τἀνάπαλιν. Ἀμφότερα τὰ φαινόμενα ταῦτα εἶναι σύγχρονα, ἤτοι ἐτελοῦντο ἐκ παραλλήλου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον· πρβλ. τὰ βόρεια Ἑλληνικὰ *τοῦ μλάϱ'*, *τ' Νίκ*, *πγάδ'* κλπ., ἐν οἷς ἡ ἔκτασις καὶ ἡ συστολὴ ἢ ἀποβολὴ καὶ αἰτιωδῶς συνδέονται καὶ ταὐτοχρόνως ἐγίνοντο. Ἐπειδὴ δὲ παράλληλοι τοιοῦτοι τύποι ἤτοι τύποι εἰς ◡́ ◡ καὶ –́ ὑπάρχουσιν ἀληθῶς, οἷον πέδον καὶ **pēs**, πώς **pāt**, **ferus** καὶ *φὴϱ ϑήϱ*, **gava-yá** Ἰνδ. καὶ **gâu-s**=βοῦς, αἱ μετοχαὶ εἰς *-μενος* καὶ τὰ εἰς *μήν* κττ., δικαιούμεθα ἐκ τούτων νὰ ἀντλήσωμεν καθόλου τὴν ἀνωτέρω ἑρμηνείαν, ὅτι δηλ. τὰ ἐκτεταμένα ἐμφανιζόμενα ἡμῖν νῦν φωνήεντα ταῦτα ἠκολουθοῦντο ἄλλοτε ὑπὸ ἄλλης συλλαβῆς μετὰ βραχέος καὶ ἀτόνου φωνήεντος, ὃ παρασιωπηθὲν ἐπήνεγκε τὴν ἔκτασιν, τ. ἔ. ὅτι ἐλέγετό ποτε **pédo** ὅθεν **pē'd**, **patéro** ὅθεν **patē'r**, **poiméno** ὅθεν **poimē'n**, **góvos** ὅθεν **gōus** **diéuos** ὅθεν **diēus**, **légos régos** ὅθεν **lēx rēx**, **klópo**, **skópo**, **bhóro**, **vrópo**, **vọko**, ὅθεν *κλώψ*, *σκώψ*, *φώϱ*, *Ϝϱώψ*, *Ϝώψ*,

dómo-δῶ(μ) κλπ. Τὴν ἐκτατικὴν ἐπίδρασιν τοῦ τόνου βλέπει τις παραβάλλων τὸ ***παραβλῶπες*** πρὸς τὸ ***κατῶβλεψ***, τὸ ***κλὼψ κλωπὸς*** πρὸς τὸ ***τυρόκλεψ βοόκλεψ*** κττ., ἐν οἷς σαφῶς τὸ τονούμενον μακρὸν ἀντίκειται τῷ ἀτόνῳ βραχεῖ.

§ 7. ***Περὶ ἑταιροιώσεως***. Παραβάλλοντες τὸ ***πατὴρ*** πρὸς τὸ ***εὐπάτωρ***, τὸ ***ἀνὴρ*** πρὸς τὸ ***ἀγήνωρ***, τὸ ***φρὴν*** πρὸς τὸ ***εὔφρων***, ***δαΐφρων***, τὸ ***γαστὴρ*** πρὸς τὸ ***προγάστωρ***, τὸ ***δοτὴρ βοτὴρ φρατὴρ πρακτὴρ ῥητὴρ*** κττ. πρὸς τὸ ***δότωρ***, ***βώτωρ***, ***φράτωρ***, ***πράκτωρ ῥήτωρ***, τὸ ζε(ι)ὰ πρὸς τὸ ***φυσί-ζοος***, τὸ ***velim*** πρὸς τὸ ***nōlim*** ἐκ τοῦ ****ne-volim***, τὸ Σλαυ. ***zemlia*** πρὸς τὸ ***χθὼν*** κττ. εὑρίσκομεν ὅτι ἡ μὲν ὀρθοτονουμένη, ἡ τὸν κύριον τόνον φέρουσα συλλαβὴ ἔχει *e*, ē, ἡ δὲ τὸν δευτερεύοντα ŏ, ō, ὃ παρατηρεῖται μάλιστα ἐν τοῖς συνθέτοις. Τὸ πλῆρες ἄρα, οὐχὶ τὸ συνεσταλμένον e, γενόμενον ἐπίτονον τρέπεται εἰς *o*.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἀντιστοιχία αὕτη τῶν τονουμένων καὶ ἀτόνων συλλαβῶν πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ ĕ/o, ē ō δὲν ἀνευρίσκεται πανταχοῦ οὕτω καθαρά, ἄλλοτε μὲν τοῦ ο, ἀναπτυχθέντος τὸ κατ' ἀρχὰς ἐν χώραις τὸν δευτερεύοντα μόνον φερούσαις τόνον καὶ δὴ ὁμαλῶς, καὶ ἔπειτα ἐντεῦθεν καθολικευθέντος, (λ. χ. τὸ ***-χθων*** ἀπὸ τοῦ συνθέτου ἐλήφθη καὶ μετηνέχθη καὶ εἰς τὸ ἁπλοῦν), ἄλλοτε δὲ τοῦ ε ὀρθοτονουμένου καὶ δὴ καλῶς τὸ πρῶτον σῳζομένου, ἔπειτα δὲ διαδοθέντος, πρβλ. ***ποιμὴν*** καὶ κατ' αὐτὸ ***ἀρχιποίμην***, ***αὐχὴν -ἐριαύχην ὑψαύχην καμπυλαύχην***, ***πατὴρ-αἰνοπάτηρ***, (παρὰ τὸ ***ἀπάτωρ εὐπάτωρ*** κττ.), ἃ φαίνονται ὅτι ἐπλάσθησαν κατὰ νεώτερον σχῆμα, ἄλλοτε δὲ τοῦ ἀρχαίου τόνου μετακινηθέντος. Ἀλλ' ὅμως καθόλου παρατηρεῖται ὅτι ἡ τοπικὴ λήγει εἰς ***-ει***, ἂν τονίζηται, οἷον ***ἐκεῖ***, ***πεῖ***, ***αὐτεῖ***, ***ἀμαχεὶ*** (ἄμαχος) ***ἀθεεί***, ***πανδημεὶ*** κττ. (πρβλ. καὶ Λατ. certē, facillumē, altē κττ.), ἀλλ' εἰς ***-οι***, ἂν εἶναι ἄτονος, οἷον ***οἴκοι*** (βραδύτερον καὶ ***ἁρμοῖ*** καὶ ***ἐνταυθοῖ*** καὶ ***ποῖ***, ***μυχοῖ***, ***Φαληροῖ***, ***Ἰσθμοῖ***, ***Σφηττοῖ*** κττ.)· ὅτι ἡ κατάληξις τοῦ πρώτου πληθ. προσώπου ἦν ***-μες*** ἐν τοῖς τονουμένοις, ***φαμὲς ἐσμὲς*** κττ., ***-μος*** δὲ ἐν τοῖς ἀτόνοις, οἷον bheromos, le-

gomos κττ., ὅθεν τοῦτο μὲν *λέγομες, πλέκομες* κττ., τοῦτο δὲ sumus, imus κττ. κατὰ τὸ ferimus, legimus· ὁμοίως ὅτι ἡ κατάληξις τῆς ἑν. γεν. τῶν τριτοκλίτων ἦν -es ἐν τοῖς τονουμένοις ἐπ᾽ αὐτῆς, οἷον *pedés *noctés κτλ. ὅθεν τὸ Λατ. Salut-es (ἴδε ἀνωτ. σελ. 113), Apolones dederi, Cereres, ἐξ οὗ τὸ γνωστὸν -is, ἀλλ᾽ -ος ἐν τοῖς βαρυτόνοις, ὅθεν senatuos, Castorus, Cererus, *φύλακος, μάρτυρος* κττ.· ἔπειτα δ᾽ ἐκαθολικεύθη παρ᾽ ἡμῖν τὸ -ος καὶ ἐν τῇ Λατ. τὸ -es-is. Ὅτι ὁμοία ποικιλία φωνηέντων ἐμφανίζεται καὶ ἐν τοῖς ῥηματικοῖς τύποις, πρβλ. *λέγω λέγομεν λέγοντι* καὶ *λέγεις λέγει λέγετε,* Λατ. lego legont vivont, καὶ legis legit legitis, ὅθεν καὶ legimus (πρβλ. καὶ docent, amant, καὶ τὰ ἡμέτερα *βουλειέσαι βουλειέται βουλειέμαι, ἀγαπειέσαι ἀγαπειέται ἀγαπειέμαι* κλπ.) παρὰ τὰ ἀρχαιότερα sumus, possumus, volumus, quesumus. Καὶ οὐδαμοῦ μὲν ἐσώθησαν ἴχνη ποικίλου τονισμοῦ τούτων, ἀλλὰ πιθανώτατον φαίνεται ὅτι ἐν τῷ ὑπάρχοντί ποτε ποικίλῳ τονισμῷ ἔγκειται ἡ αἰτία τῆς ποικιλίας ταύτης τῶν φωνηέντων.

Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι τὸ ο εὑρίσκεται ἐν ὡρισμέναις κατηγορίαις ὀνοματικῶν καὶ ῥηματικῶν τύπων, οἷον α᾽) ἐν τῷ ἑνικῷ ἀριθμῷ τῶν ἐνεργητικῶν παρακειμένων, ἔπειτα δὲ καθ᾽ ὁμαλισμὸν καὶ ἐν τῷ πληθ. (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 203—4), πρβλ. *γένος* καὶ *γέγονα, μέρος* καὶ *ἔμμορε δέρκομαι* καὶ *δέδορκα, πένθος* καὶ *πέπονθα, τρέφω* καὶ *τέτροφα, ἔλπω* καὶ *ἔολπα, ἔρξω* καὶ *ἔοργα, φθείρω φθερῶ* καὶ *ἔφθορα, εἴκω εἰκών* καὶ *ϜέϜοικα, λείπω* καὶ *λέλοιπα, πέμπω* καὶ *πέπομφα, πείθω* καὶ *πέποιθα, εἴσομαι* καὶ *οἶδα, ἐλεύσομαι* και *ἐλήλουθα, μένος* καὶ *μέμονα, δέος* καὶ *δέδοικα* κττ. Λατ. memordi, spopondi, totondi κττ.

β᾽) Ἐν τοῖς ὀνόμασι τοῖς σχηματιζομένοις διὰ τοῦ ἐπιθήματος ο, καὶ δηλοῦσιν εἴτε τὸν δρῶντα τὸ ὑπὸ τῆς ῥίζης δηλούμενον εἴτε ἀφῃρημένην ἔννοιαν, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς σχηματιζομένοις διὰ τοῦ ᾱ (η)· πρβλ. *πέμπω* καὶ *πομπός, τρέφω* καὶ *τροφός, σκέπτομαι* καὶ *σκοπός, κλέπτω* καὶ *κλοπός, φέρω* καὶ *φορὸς*

καὶ *φόρος*, *νέμω* καὶ *νομὸς* καὶ *νόμος*, *φέβομαι* καὶ *φόβος*, *λέπω* καὶ *λοπός*, *γέμω* καὶ *γόμος*, *λέγω* καὶ *λόγος*, *τέμνω* καὶ *τόμος*, *ἕλκω* καὶ *ὁλκός*, *ψέγω* καὶ *ψόγος*, *δέρω-δορά*, *φέρω-φορά*, *ἐν-έπω ἐν-οπή*, *μέλπω-μολπή*, ὁμοίως *τροφὴ φθογγὴ τροπὴ ῥοπὴ ὁλκὴ νομὴ λοιπὸς ἀοιδὸς ἀλοιφὴ ἀμοιβή τοῖχος ϝοῖκος σπουδὴ ἀκόλουθος θοϝὸς χόϝος ῥόϝος πλόϝος* κττ.). Λατ. *procus* precor), *pondō* (pendo), *toga* (tego), *domus* κτλ. Ὁμοίως ἐν τοῖς εἰς *-εύς*, τοῖς παραγομένοις ἐκ τῶν εἰς *-ος*, οἷον *τοκεύς*, *φονεὺς* κττ.

γ΄) Ἐν τοῖς παραγώγοις ῥήμασιν εἰς *-έω*, *βρέμω βρομέω*, *πένομαι πονέω*, *τρέμω τρομέω*, *φέβομαι φοβέω*, *φέρω φορέω*, *ϝέχω ὀχέω* κττ. καὶ Λατ. moneo, doceo, spondeo, noceo κτλ.

δ΄) Ἐν ὀνόμασιν εἰς *-μο(ς)* *-μη*, *κορμός*, *τόρμος*, *πλοχμός*, *ὅλμος*, *ὅρμος φλογμός*, *στολμός*, *οἶμος*, *ὁρμὴ* (*σερ*), *πότμος* (*πετ*), *δοχμή*, *λόχμη*, *ἀλλοιμμὸς* κττ. *formus*, *forma*, **spoima spūma* κτλ.

ε΄) Ἐν ὀνόμασιν εἰς *-νο(ς)*, *-νή*, οἷον *ὀρφνὸς* (*ἐρέφω*), *ποινὴ* (*τεῖσαι*), *θρόνος* (*θερ-*), *πόρνη* (*περ*), *ϝοῖνος* (*ϝει*) κτλ., *fornus*, **coinae-cūnae*, **olna-olla*.

ϛ΄) Ἐν ὀνόμασιν εἰς *-ανο(ν)*, *-ανη*, *ὄργανον*, *χόανον χοάνη*, *ξόανον*, *ὄχανον*, *πλόκανον*, *πόπανον*, *ὀρκάνη* κττ. (τὸ *ἑρκάνη* καὶ *ϝέργανον* φαίνονται νεώτερα κατὰ τὸ *ἕρκος* καὶ *ἔργον*, *ἐργάζομαι* κανονισθέντα).

ζ΄) Ἐν ὀνόμασιν εἰς *το(ς)*, *-τη*, *κοῖτος*, *φόρτος*, *κοντός*, *οἶτος* (εἰ), *κοίτη*, *βροντὴ* (*βρέμ-ω*), *νόστος* κττ. hortus.

η΄) Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν ἰσχυρῶν λεγομένων πτώσεων πολλῶν εἰς en/on, er/or σχηματιζομένων ὀνομάτων, *φράτορα*

[1]) *Ὁ ἔλεγχος*, *ὁ ἔλεος*, *ὁ κέλαδος*, *ὁ ἄφενος* (πρβλ. Ἡσιοδ Ἐργ. 24 *εἰς ἄφενον*) φαίνονται ὅτι ἀποτελοῦσιν ἐξαίρεσιν τῶν ἀνωτέρω· ἀλλὰ τὸ *τὸ ἔλεγχος* ἦν τὸ κατ' ἀρχὰς ἀποδεδειγμένως οὐδ., *κάκ' ἐλέγχεα* Ὁμ., ἐγένετο δ' ἀρσ. διὰ τὸ ἀντίθετον ὁ *ἔπαινος*. Ὁμοίως ἐλέχθη *ὁ ἄφενος* (παρ' Ὁμ. ἔτι *τὸ ἄφενος*) διὰ τὸ συνώνυμον *ὁ πλοῦτος*· ὁμοίως εἰκάζεται ὅτι ἐλέχθη κατ' ἀρσ. γένος καὶ *ὁ ἔλεος* διὰ τὸ ὁ *οἶκτος*, καὶ *ὁ κέλαδος* διὰ τὸ *ὁ κτύπος*, *ὁ θόρυβος*, *ὁ ῥοῖζος*, ὁ *κρότος*, ὁ *ψόφος* κττ.· πρβλ. καὶ Λατ. **pondus ponderis** ἀντὶ ***pendus - eris** κατὰ σύμφυρσιν τοῦ ***pendus** τούτου καὶ τοῦ **pondus - i**, ὅθεν τὸ **pondō**.

φράτορες φράτορας, ἄκμονα ἄκμονες ἄκμονας κλπ. καὶ Λατ. oratorem, domitorem, oratores, honōs παρὰ τὸ hones-tus κτλ.

θ') Ἐν ἀκλίτοις, οἷον *(ἐπὶ) ὀπί-σω, ὄπι-θεν*, καὶ ob ἀντὶ *op (πρβλ. op-erio ἐκ τοῦ op-*verio).

Δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποδειχθῇ βεβαίως ὅτι ἐν πᾶσι τούτοις τὸ *o* προῆλθεν ἐκ τοῦ ὀξυτόνου *e*, ὅπως φαίνεται σαφῶς ἐν τῷ *πατέρα ἀπάτορα, φρένα εὔφρονα*, κττ. καὶ ὅπως εἰκάσθη περὶ τοῦ *ζέα*: *φυσίζοος, zemlja -χθων, velim-*névolim nolim*. Ἀλλ' ὅμως μεθοδικὴ ἀνάγκη πείθει ὅτι κάλλιστα ἠδύνατο καὶ ἐν τούτοις τὸ *o* ν' ἀναπτυχθῇ ἐν τοῖς συνθέτοις, ὅτε ἦν βαρύτονον καὶ ἐντεῦθεν νὰ διαδοθῇ ἐπὶ τὰ ἁπλᾶ, ἤτοι ὅτι ἐλέχθη dúsbhoros *δύσφορος* ὅθεν καὶ *φορὸς* κττ., ὅπως σαφῶς ἐλέγχεται ἐν τῷ ἐνεργ. παρακειμένῳ, ἐπειδὴ τὸ e τῆς ῥιζικῆς συλλαβῆς τούτου ἐν τῷ ἐν. ἀριθμῷ διὰ τὴν ἔγκλισιν (ἰδὲ τὸ περὶ τονισμοῦ Κεφάλ.) ἦν ἄτονον, καὶ δὴ ἐγένετο *o*, ἐν δὲ τῷ πληθ. ἐξηφανίσθη, sesoda *sezdmé, ἐντεῦθεν κατὰ μικρὸν ἐκαθολικεύθη τὸ *o* τοῦ ἐν.· τοὐναντίον δὲ ἐν τῷ ἐνεστῶτι τὸ e ἐν μὲν τῷ ἐν. διὰ τὴν ἔγκλισιν θὰ ἐτρέπετο εἰς *o*, ἀλλ' ἐν τῷ πληθ. κατὰ τὰ ῥηθησόμενα κατωτέρω θὰ συνεστέλλετο μόνον εἰς e, ἀλλὰ δὲν ἐξέπιπτεν, ἐντεῦθεν δὲν ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς *o*, διὰ ταῦτα ἐν τῷ ἐνεστῶτι ἐκ τοῦ prósodmi prósedmes ἐπανῆλθε τὸ prósedmi prósedmes. Ἡ μετοχὴ καὶ ἡ ἀπαρέμφατος τοῦ παρακειμένου ἔχουσιν *e* (*εἰδέναι εἰδώς*), διότι ὡς ὀνόματα δὲν ὑπέκειντο τῇ ἐγκλίσει (ἰδὲ κατωτ.) ἀλλ' ὠρθοτονοῦντο ἀεί.

Ὅπως τὸ ĕ/ŏ οὕτω καὶ τὸ ē/ō ἐναλλάσσονται καθ' ἑταιροίωσιν, πρβλ. *ῥήγνυμι ἔρρωγα ῥώξ ῥωγμὴ ῥωγαλέος, ἀρήγω ἀρωγός, θῆ-μα θωμός, ἀνὴρ -ἀγήνωρ ἀνήνωρ δεισήνωρ, πατὴρ εὐπάτωρ, μήτηρ ἀμήτωρ δυσμήτωρ, φρὴν -ἄφρων, εὖ -σώφρων, -τὴρ: τωρ, ῥητὴρ-ῥήτωρ, πρακτὴρ-πράκτωρ, δοτὴρ δότωρ* κλπ. ēd *-ἐδ-ηδὼς ἐδ-ωδή, ἧμα ἧμων ἵημι* ἀλλ' *ἀφέωκα ἀφέωνται* κτλ. Ὁμοίως δὲ φαίνεται ὅτι καὶ τὸ ā καὶ ō πάσχουσιν ἑταιροίωσιν· πρβλ. *φαμὶ*: *φωνή, amb-āges ἀγωγή,*

πτάσσω πτώσσω πτωχός, βᾶ βωμός, θά'γει : τεθωγμένος, ācer: *ὠκὺς* ōcior κττ.

§ 8. *Τί λέγεται μετάπτωσις, καὶ τίς ἡ αἰτία αὐτῆς· ἀνάλογα ἐκ τῆς νεωτέρας γλώσσης· διασταλτέα ἀπὸ νεωτέρων ὁμοίων φαινομένων.* Μετάπτωσιν λέγομεν τὴν ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς χρόνοις γενομένην περὶ τὸ ποσὸν ἐξαλλοίωσιν τῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων ἐν ταῖς ῥιζικαῖς καὶ καταληκτικαῖς συλλαβαῖς τῶν λέξεων. Αἰτία δ' αὐτῆς οὔτε ἀναλογία τις οὔτε ἡ σημασία τῶν λέξεων εἶναι, ἀλλὰ πρὸ πάντων ὁ ἐντατικὸς ἢ ἰσχυρὸς τονισμός, μεθ' οὗ ἐξεφωνοῦντο αἱ λέξεις καὶ οὗ ἕνεκα ἐπῆλθεν ἐξασθένωσις πασῶν τῶν ἀτόνων συλλαβῶν, προτόνων καὶ ἐπιτόνων· πρβλ. *πατέρα* καὶ *πατρός, τήκω* (Δωρ. *τάκω*) καὶ *τακῆναι, Ϝοῖδα* καὶ **Ϝιδμὲν* ὅθεν *ἴδμεν, θῆμα* καὶ *θετός, *πάχεμος-πᾶχυ-ς* κττ.

Αἰτία τῆς ἐξασθενώσεως τῶν πρὸ τοῦ τόνου συλλαβῶν φαίνεται ψυχολογική τις, δηλ. ὁ λαλῶν σπεύδει ἐπὶ τὴν τὸν ἰσχυρὸν τόνον ἔχουσαν συλλαβήν, διὸ συστέλλει τὴν ἢ τὰς πρὸ αὐτῆς· ἡ δὲ ἐξασθένωσις τῶν μετὰ τὸν τόνον συλλαβῶν ἔχει μᾶλλον φυσιολογικὴν αἰτίαν, ὅτι ἐκβαλλόμενον ἐν μεγάλῳ ποσῷ τὸ πνεῦμα κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκφωνήσεως τῆς μετ' ἰσχυροῦ τόνου ἐκφωνουμένης πρότερον συλλαβῆς, δὲν ἐξαρκεῖ ἔπειτα εἰς τὸν πλήρη καὶ τέλειον σχηματισμὸν καὶ τὴν ἐκφώνησιν τῶν ὑπολειπομένων.

Ἀρκούντως διαφωτίζει τὴν αἰτίαν τῆς μεταπτώσεως ἡ βόρειος νεωτέρα Ἑλληνικὴ ἰσχυρὸν ἔχουσα τονισμὸν καὶ συστέλλουσα ἢ καὶ ἀποβάλλουσα τὰ φωνήεντα τῶν ἀτόνων συλλαβῶν· πρβλ. *μῆνις* ἀντὶ *μῆνες,* ἀλλὰ *μνῶν* ἀντὶ *μηνῶν, μίλαγα* ἀλλὰ *μλάου, μίλσα* ἀλλὰ θὰ *μλήσου, κίνσα* ἀλλὰ *κνάου* (=κινῶ) θὰ *κνήσου, θκὸς* (=ἰδικὸς) καὶ *ἄδκους* (=ἄδικος), *θμὸς* (=θυμός) ἀλλὰ *χάθκα* (=χάθηκα), *ἕτμους τμάζουμ* (=ἕτοιμος ἑτοιμάζομαι), *κιμοῦμ* (=κοιμῶμαι), *κόκκνος* (=κόκκινος), *τ' γέρ', τ' μπούλσι* (=τὴν πούλησιν), *τ' ἀθρώπ, τσ' ἀθρώπς* κλπ. Ὅμοιαι διαφοραὶ ἐν τοῖς τύποις μιᾶς τινος τῆς αὐτῆς λέξεως ἀνεπτύχθησαν καὶ ἔπειτα ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις, τὸ μὲν διὰ τοὺς

φθογγικοὺς ἑκάστης νόμους, λ. χ. *Ζῆν* καὶ *Ζεὺς* ἀντὶ **Ζηύς*, *ἔγνων ἔγνωμεν* καὶ **εγνοντ-ἔγνον* ἀντὶ **εγνωντ*, *ἐφῦν ἐφῦμεν* καὶ *ἔφῦν* ἀντὶ **εφῦντ* κλπ., τὸ δὲ δι' ἀναλογίαν κατ' ἄλλα παλαιότερα φαινόμενα, λ. χ. *ἐσ-τὶ ἦστον*, *ἔρχομαι-ἠρχόμην* κττ. κατ' αὐτὰ δὲ καὶ *ἱκετεύω ἱκέτευον*, *ὑφαίνω ὕφαινον* κλπ. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ νεώτεραι παθήσεις αὗται, εἰ καὶ παρέχουσιν ἔμφασιν μεταπτώσεως, ἀνάγκη νὰ διαστέλλωνται ἀκριβῶς τῶν ἀρχαίων Ἰαπετικῶν φαινομένων τῆς μεταπτώσεως, ἐν οἷς πρυτανεύει οὐχὶ ἀναλογία τις (διὸ καὶ λέξεις ὅλως μεμονωμέναι εὑρίσκονται μεταπτωτικῶς παθοῦσαι), ἀλλ' ἁπλῶς φωνητικὴ πάθησις διὰ τὸν τονισμόν.

§ 9. ***Βάσις διαιρέσεως τῶν μεταπτωτικῶν φαινομένων.*** Διὰ τῆς μεταπτώσεως προέκυψαν πολλαὶ καὶ ποικίλαι τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων μεταβολαί, ὥστε τὰ πρότερον ἐτυμολογικῶς συναπτόμενα καὶ ὅμοια, οἷον οἱ τύποι τῶν λέξεων πρὸς ἀλλήλους, τὰ πρωτότυπα καὶ παράγωγα, ἠλλοιώθησαν πολλάκις καὶ διεσπάσθησαν. Πρὸς κανονισμὸν δὲ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων αὐτῆς φαινομένων ἐπάναγκες οὐ μόνον νὰ διασταλῶσι τῶν ἄλλων ὁμοίων, ἤτοι τῆς ῥυθμικῆς ἐκτάσεως, τῆς ἐκτενείας κλπ.· ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξετάζωνται τὰ ἴδια αὐτῆς φαινόμενα λαμβανομένου πρὸ ὀφθαλμῶν α') τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ τοῦ πάσχοντος φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου καὶ τοῦ ἐκ τῆς μεταπτώσεως προκύψαντος νέου· β') τῆς ἀποστάσεως τοῦ πάσχοντος ἀπὸ τοῦ κυρίου τόνου τῆς λέξεως· γ') τοῦ μονοσυλλάβου ἢ πολυσυλλάβου καὶ τοῦ ἁπλοῦ ἢ συνθέτου τῆς λέξεως· δ') τῆς θέσεως τῆς λέξεως ἐν τῇ προτάσει· ε') τῆς φύσεως τῶν φθόγγων, οἵτινες περιβάλλουσι τὸ πάσχον στοιχεῖον. Κατὰ λόγον δὲ τοῦ μεγέθους τῆς μεταπτωτικῆς ἀλλοιώσεως διαστέλλομεν τὰς ἑξῆς βαθμῖδας ἐν τῇ μεταπτωτικῇ κλίμακι· 1) τὴν ἀπαθῆ ἢ σῴαν, 2) τὴν παθοῦσαν ἐλάττωσιν καὶ 3) τὴν παθοῦσαν ἐξαφάνισιν.

§ 10. *Νόμοι τῆς μεταπτώσεως.* Πᾶσα λέξις ἕνα μόνον ἔχουσα κύριον τόνον μίαν μόνην ἔχει καὶ σῴαν συλλαβήν, τὴν

ὀρθοτονουμένην, τὰς δὲ λοιπὰς εἴτε προτόνους εἴτε ἐπιτόνους μεταβεβλημένας, ἤτοι ἠλαττωμένας ἢ ἐξηφανισμένας· πρβλ. *πατρὸς* ἀπὸ τοῦ **πάτερός*, *κύων*, (ἀντὶ **κυὼν*) ἀλλὰ *κυνὸς* ἀπὸ τοῦ **κυονός*, *μάρναται* ἀπὸ τοῦ **μερνάταί*, ἔνθα πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ πλὴν τῆς τονουμένης εἶναι ἠλαττωμέναι, ὁμοίως *δίκνυμες* ἀντὶ **δικνυμὲς* (ἀπὸ τοῦ **δεικνευμές*), *πᾶχυς* ἐκ **πάχευ-ς*, *ὄφις* ἐξ **οφει-ς* κττ. Ὑποτεθήτω ὅτι ἐν τῇ ὀρθοτονουμένῃ καὶ δὴ σῴᾳ βαθμῖδι ἔχομεν τὰ φωνήεντα ā, ē, ō, καὶ τὰς διφθόγγους ei̯ ēi̯, ai̯, āi̯, oi̯, ōi̯, eu̯, ēu̯, au̯ āu̯, ou̯, ōu̯, καὶ τὰς ἀντιστρόφους αὐτῶν συμπλοκάς, οἷον i̯ē, i̯ā, i̯ū, u̯ē, u̯ā κττ. καὶ τὰς συνδέσεις τῶν βραχέων φωνηέντων a, e, o, μετὰ τῶν ὑγρῶν ἢ ἐρρίνων οἷον el, er, em, en, al, ar, am, an, le, re κλπ., καὶ ἐξετασθήτω κατὰ σειρὰν τί προέκυψεν ἐξ ἑκάστου γενομένης τῆς μεταπτώσεως.

§ 11. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν μακρῶν φωνηέντων.* Ἂν ἐν τῇ ἀτόνῳ καὶ δὴ ἐξασθενωτέᾳ μεταπτωτικῶς συλλαβῇ ἔκειτο ἀρχῆθέν τι τῶν μακρῶν φωνηέντων ā ē ō, τοῦτο συνεστάλη πρῶτον εἰς a, e, o, καὶ περαιτέρω εἰς ə, ἐξ οὗ προῆλθεν Ἑλλ. α, Λατ. a ἐν τονουμένῃ καὶ i ἐν ἀτόνῳ θέσει, Ἰνδ. σπανίως a, συνήθως δὲ i.

Οὕτως ἐγένετο παρὰ τὸ ᾱ ἕτερον ᾰ, πρβλ. *ἅδομαι* καὶ *ἁδεῖν ἁνδάνειν· ἄρᾱρα ἀρᾰρὼς* καὶ *ἀρᾰρυῖα· λέλᾱκα λελᾰκὼς* καὶ *λελᾰκυῖα· λέλᾱθα λελᾰθὼς* καὶ *λελᾰθυῖα λελᾰσμένος· λᾱψομαι* καὶ *λαβεῖν λαβή· μεμᾱκὼς καὶ μεμᾰκυῖα· ἆσαι καὶ ἄατος, ἄση*, satur satis· *δᾶμος* καὶ *δατέομαι ἄδατος*· ἀδιαίρετος· *μᾱχανὰ μᾶχος* καὶ *μάχη μάχομαι· πάγνυμι πᾶξαι* καὶ *παγῆναι, πάγη, πάγος, paciscor, pacit, pacunt· pāti*=φυλάττει, *πατὴρ pater*, Ἰνδ. *pit*(ā)*r*· *πτάσσω* καὶ *πτακίς· σάπομαι σᾰπεδὼν* καὶ *σαπρὸς σαπῆναι· στᾶσαι, στάμων stā-rem* καὶ *στατὸς status, sthitás· τάκω καὶ τακῆναι τάγ-ηνον, τακερός· φᾱμὶ φάμᾱ φᾰμὲν φάσθαι φατὸς θέσ-φατον φάτις, fāma*, καὶ *făteor, in-fitias ire*. Ὁμοίως ἔχομεν ᾰ ἐκ τοῦ ə παρὰ τὸ ω, πρβλ. *γλῶσσα γλωχὶν* καὶ *γλάσσα, γλάσσων*=

μωρός· δῶρον (*ἑκκαιδεκάδωρα*) καὶ *δάριν· σπιθαμήν*, Ἀρκάδες· *δῶρον dōnum δίδωμι* καὶ *dătus, δοτός· κλώζω* καὶ *κλαγεῖν, clango· κρώζω* καὶ *κραγεῖν· κρώπιον* καὶ *καρπὸς* carpo· *κώπη* καὶ *κάπη* capio· *κωρὶς* καὶ *κᾰρὶς* ὅθεν συμφύρσει καὶ *κᾱρίς· λῶπος* καὶ *λάφος· ῥώξ* καὶ *ῥᾱγὸς* ὅθεν συμφύρσει καὶ *ῥᾰγὸς* (srōg: srăg srāg)· *σώχω*=*θρύπτω* καὶ *σαχνός· τρώγω* καὶ *τραγεῖν· τωθάζω* καὶ *ἀτάσθαλος* κτλ. Προσέτι ᾰ ἐκ τοῦ ə παρὰ τὸ *η*· πρβλ. *ἐπ-ήρεια* καὶ *ἐπηρεάζειν* (*η* πανελλ. διότι καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ), *ἀρειή· δηλέομαι dēleo* καὶ *πανδᾰλητος, φρενοδᾰλής· δῆνος* καὶ *ἀδᾰνές*· ἀπρονόητον· *ἴληϝος* (*Λακων.*) ὅθεν *ἵλεως, ἵλημι*, καὶ *ἵλλαος* Αἰολ.· *ἐκεκήδει, cēdo* καὶ *κεκαδὼν* cado· *κτῆμα ἔγκτησις* (καὶ ἐν Φθιώτιδι), *Ἐπικτήτα* (Θήρα) *Εὐκτείμων*, *Κτεισίαο* (Βοιωτ.) (τὸ *η* ἄρα πανελλήνιον), καὶ *κτά-εσθαι· λήγω* καὶ *λαγάζω λαγαρὸς λαγωός· ἀπέληκα· ἀπέρρωγα* καὶ *λακὶς lacer· μησάμενοι mētior* καὶ *ματεύω, ἱερόμαος ἱερόμας*= ὁ τῶν ἱερῶν ἐπιμελούμενος, *μαῖτο· πητῖται*=πιτύρινοι ἄρτοι (Λάκωνες) καὶ *πάσσω quatio· ῥήγνυμι* καὶ *ῥαγῆναι· ῥῆγος ῥήγεα* καὶ *χρυσορραγής*= *χρυσοβαφής· ἐμπρησόντι* ἐν Ἡρακλείᾳ, καὶ *πιμπράναι· πίμπλημι* καὶ *πιμπλάναι· χῆρος χῆτις*, καὶ *χατίζω χατέω· χρηῶ* καὶ *χράομαι* κττ. Ὁμοίως ἑρμηνεύονται τὰ Λατ. ēgi: ago, fēci: facio κττ.

Οὕτω συνδέονται τύποι τῆς αὐτῆς λέξεως ὅλως παράδοξοι κατ' ἀρχὰς φαινόμενοι, ἅτε ᾱ καὶ ᾰ, *ω* καὶ ᾰ ἢ *ο*, *η* καὶ ᾰ ἢ *ε* παρέχοντες. Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ συνήθως ἡ μεταπτωτικὴ βαθμὶς τῶν μακρῶν φωνηέντων ā ē ō εἶναι *α ε ο*, ἰδίᾳ ἐν λέξεσι σύστημα ἀποτελούσαις, ἧττον δ' ὅπου πρόκεινται ἀπεσπασμέναι, πρβλ. *τίθημι τίθεμεν θέσις θετός, ἵημι ἕσις ἑτὸς* ἀλλὰ Λατ. *satus, ἵστᾱμι ἵσταμεν στάσις στατός, δίδημι δίδεμεν δετὴ δέσις, δίδωμι δίδομεν δόσις δοτός*, ἀλλὰ Λατ. *datus, ἀργὴς ἀργῆτα* καὶ *ἀργέτι, γῆρας* καὶ *γέρων, μέδομαι* καὶ *μῆδος, πένης* καὶ *πενέσ-τερος, βώτωρ, συ-βώτης* καὶ *βοτὰ βοτάνη*, *βόσκω βοσκὸς* ἀλλὰ καὶ *πρόβατον* κττ. Ἂν τὸ *ο*, *ε*, τοῦτο εἶναι ἡ πρώτη μετα-

πτωτικὴ βαθμὶς τῶν μακρῶν φωνηέντων ō ē, ἢ ἂν τὸ ἐκ τοῦ *ə* προελθὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ *α* ἐτράπη μὲν εἰς *ε*, *ο* χάριν ἐξομοιώσεως τῶν συνεχομένων συστημάτων (κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρ. σελ. 203), διεσώθη δὲ ὅπου οἱ περιέχοντες αὐτὸ τύποι δὲν συνεδέοντο εἰς σύστημα, ἀμφίβολον, εἰ καὶ διὰ τὸ datus satus κττ. τὸ τελευταῖον φαίνεται πιθανώτερον. Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι ὅπου τῷ Ἑλληνικῷ ᾰ ἀντιστοιχεῖ μὲν ἐν τῇ Ἰνδ. i καὶ ἐν τῇ Λατ. a τονούμενον ἢ i ἄτονον, παράκειται δὲ ἄλλοις τύποις τῶν λέξεων ἔχουσι μακρὸν φωνῆεν ᾱ *η*, *ω*, ἐκεῖ τὸ *α* ἑρμηνεύεται κατὰ μετάπτωσιν ἐκ τῶν μακρῶν τούτων φωνηέντων, ὅπως καὶ ὅπου ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀντὶ ᾰ εὑρίσκεται φωνῆεν ὅμοιον ὡς πρὸς τὸ ποιὸν τῷ καθολικῷ τῆς ῥίζης φωνήεντι.

§ 12. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν βραχέων φωνηέντων.* Ἂν ἐν τῇ ἀτόνῳ καὶ δὴ ἐξασθενωτέᾳ μεταπτωτικῶς συλλαβῇ ἔκειτο ἀρχῆθεν βραχύ τι φωνῆεν a, e, o, συνεστάλη μὲν εἰς βραχύτατον *a*, *e*, *o* ψιθυρὸν φωνῆεν, ὅθεν ἔπειτα *α*, *ε*, *ο*, ἔν τισι χώραις, ἀπώλετο δ' ἐν ἄλλαις. Οὕτως ἐσώθησαν συνεσταλμένα 1) ἐν τῇ ἀρκτικῇ καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ τόνου κειμένῃ συλλαβῇ, ἂν ἡ λέξις ἔκειτο ἐν ἀρχῇ προτάσεως, πρβλ. *g̯uen-g̯uₑná-βανά*, *es-més ₑsmés - *εσμες, ἐσμέν, βέλος - βελεῖν - βαλεῖν, φέ-ρω - *φₑρέτρα-φαρέτρα, -*εν-της (αὐθ-έντης) -*Hₑνύω-ἀνύω, τένων -*τₑνύω-τανύω, τανύ-πτερος, μένος-*μₑνi̯όμαι -*μανi̯ομαι-μαίνομαι* κττ. 2) Ἐν τῇ ἀρκτικῇ συλλαβῇ πολυσυλλάβου καὶ ὁπουδήποτε τῆς προτάσεως κειμένης λέξεως, ἂν ὁ τόνος μὴ ἔκειτο ἐπὶ τῆς συλλαβῆς τῆς ἑπομένης εὐθὺς μετὰ τὴν ἀρκτικήν, οἷον pequetós - *πεπτός*, seketòs -*Hεκτός*, eneròs enrós - *ἀνδρός*, astersí - asstr̥í-**αστρασὶ - ἀστράσι* κττ. 3) Ἐν μεσαίᾳ προτόνῳ, ἂν προηγῆται αὐτῆς μακρὰ συλλαβή, *κάμ-νω, δάκ-νω* ἀντὶ **καμνώ *δακνώ* ἀλλὰ *ἀνδάνω, θιγγάνω, τυγχάνω, μανθάνω, λαμβάνω* κττ. ἀντὶ **ἀνδₑνώ, *θιγγₑνὼ* κττ.

Τοὐναντίον δ' ἐπῆλθε πλήρης μὲν ἀποβολὴ τοῦ βραχέος φωνήεντος a, e, o, ὅπως καὶ συστολὴ μεγίστη τοῦ ā ē ō εἰς

ə = α. 1) ἐν τῇ ἀρκτικῇ καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ τόνου κειμένῃ συλλαβῇ τῆς λέξεως, ἂν αὕτη ἔκειτο ἐν μέσῳ προτάσεως, πρβλ. *esmès - *smés, Ἰνδ. smas, esénti - *sénti - Ἰνδ. santi = εἰσί, *τεϜέ - τϜέ - σέ, *enē r - *nēr Ἰνδ. nār, Ἑλλ. *enē r -*ἀνήρ*, ἀλλὰ καὶ (ν) *δρ-ώψ*, ν) *δρο-τῆτα* [1] *astē'r-*stē'r, Ἰνδ. star, Λατ. ster-la-stella, *πέτεσθαι* ἀλλὰ **πετέσθαι-πτέσθαι*, *ἔχειν* ἀντὶ **σέχειν* ἀλλὰ *σχεῖν*. 2) ἐν συλλαβῇ εὐθὺς μετὰ τὸν τόνον ἐκφερομένῃ, ὅτε πολλάκις καὶ ἐκτένεια ἐγένετο (ἰδὲ § 6), fĕros ὅθεν *φὴρ-θήρ*, pédos-pē'ds-pē's *πὼς* ποὺς pā't, κλπ. 3) ἐν συλλαβῇ μεταξὺ τοῦ κυρίου καὶ δευτερεύοντος τόνου ἐκφωνουμένῃ pāteròs-*πατρός*, ἐκ **πάτερός*, çvā' = *κύων*, çunas **κύονός-κυνός*, *lège-tós-*λεκτός*, **φὲρε-τός-φερτός* κτλ. Οὕτως ἔχομεν τὰς ἑξῆς σειρὰς ἐν λέξεσιν ὀρθοτονουμέναις.

	Ἐκτένειαν	Σῶαν	Ἠλαττωμένην	Ἐξηφανισμένην.
1)	ē'	é	e	—
2)	ā'	á	a	—
3)	ō'	ó	o	—
4)	ē'	ē'	e (a)	ə
5)	ā'	ā'	a	ə
6)	ō'	ō'	o (a)	ə

§ 13. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν βραχυφώνων διφθόγγων ai, ei, oi, au, eu, ou.* Ἂν τὸ ἐν ἀτόνῳ καὶ ἐξασθενωτέρᾳ μεταπτικῶς συλλαβῇ κείμενον ἀρχῆθεν ἦν δίφθογγος μετὰ βραχέος προτακτικοῦ φωνήεντος, ἃς καλοῦμεν βραχυφώνους, ἐκπίπτει τὸ προτακτικὸν αὐτῶν τοῦτο φωνῆεν, τὸ δ' ὑποτακτικόν, τὸ πρότερον ἡμίφωνον, καθίσταται αὐτόφωνον καὶ φορεὺς τῆς συλλαβῆς κατὰ τὰ ἄνωτ. Γ' § 17 εἰρημένα· πρβλ. *εἴκω εἰκὼν εἰκάζω ἔοικα* ἀλλ' *ἀϊκὴς αἰκὴς αἰκία, ἴκελος, ἔϊγμεν· λείπειν* ἀλλὰ *λιπεῖν* aedes, *αἴθω* ἀλλ' *ἰθαρός, ἰθή, ἰθαίνω· κρούω* ἀλλ' *ἀντικρύ·*

[1]) Πρβλ. Π 857 ὃν πότμον γοόωσα λιποῦσα δροτῆτα καὶ ἥβην.

δαίω ἤτοι *δαϝ-ἰω* ἀλλὰ δύη· *αὖ αὖ-θι αὖ-τις αὖθις* Λατ. *au*-tem *aut*, ἀλλὰ *u* ἐν τῷ πάν-υ· *εἶμι* Λατ. eo ἀντὶ *eio, ἀλλ' *ἴμεν* ἀντὶ *ἰμέν, Ἰνδ. i-más, Λατ. i-mus· *πείκω-ποικίλος* = Ἰνδ. pēçalás, péças οὐδ. = εἶδος, ἀλλὰ *πικρός* [1]· *στείχω στοῖχος* ἀλλὰ *στίχος στίχω*, Γοτθ. steiga, Ἰνδ. stighnutē· *φθείσω φθεισήνωρ* ἀλλὰ *φθιτὸς φθίσις φθίνω· εἶδος εἰδέναι εἰδάλιμος εἴδωλον οἶδα*, vēdas = *γνῶσις*, ἀλλ' *ἴδρις, ἴδμη, ἴδμων, ἴστωρ, ἰδεῖν, ἰδέα ἀλλο-ιδὴς ἰνδάλλομαι* (Ἴδη καὶ Ἰδομενεὺς οὐχὶ, διότι οὐχ εἶχον ϝ)· *ἔνεικα, ἤνεικα* Ὁμ., *εἴκω* Δωρ., *ἤνικαν, ἐξενικάμενος* Λεσϐ., *ἀνηνίκαμες* Καλυμν., *ἤνικε* Επιδαυρ. καὶ *ἴκω, ἴκ-μενος ἱκάνω, ἱκτήριος ἱκνέομαι ἱκανός, πόθ-ικες, ἄ-ικτος* = ἀπροσπέλαστος ἀπρόσιτος· *λείβω λοιβὴ* ἀλλὰ *λιβὰς* καὶ *λίβει*· σπένδει· *λείχω* ἀλλὰ *λίχνος λιχάς· νείφω* ἀλλὰ *νιφὰς νιφετός· τεῖσαι τίσις τιτὸς τίνω καὶ τίω· πείθω πειθὼ πέποιθα* ἀλλὰ *πίστις πιστὸς* καὶ *feido fīdo fĭdes· δεῖξαι deico-dīco* ἀλλὰ *πιδίκνυτι* Κρητ. *in-dīco, dĭcis· δϝείγην* ἀλλ' *δϝίγω* ὅθεν *οἴγω δἴγνυμι οἴγνυμι· χεῖμα* Ἰνδ. *hēman*, ἀλλὰ *χίμαρος δύσχιμος χιὼν hiems· Ποσειδῶν Ποτειδὰν ΠοΗοιδᾶνι ΠοΗοίδαια* Λακων. ἀλλὰ *Ποσιδήιον Ποσιδεών, Ποτιδὰν* Κορινθ. κττ.· *ἐρεύθω ἔρευθος* ἀλλ' *ἐρυθαίνομαι ἐρυθρός. γλεῦκος* ἀλλὰ *γλυκύς· δεῦκος* ἀλλ' *ἐνδυκής· ζεῦγος* ἀλλὰ *συζυγής. τεῦχος* ἀλλ' *ἀτυχής· σεῦται* ἀλλὰ *παλίσσυτος σύτο· φεύγω* ἀλλὰ *φυγεῖν· ἐλεύ(θ)-σομαι ἐλήλουθα* ἀλλ' *ἤλυθον· ῥεῦμα ῥύσις ῥυτός· deuco-douco-dūco* ἀλλὰ *dŭc-is, bōdhatē* = *πεύθεται* ἀλλὰ *ἐπυθόμην πύστις πυστός*, Ἰνδ. *buddha'-s, babudhana's, ζεῦξαι-ζυγόν*, Ἰνδ. *yukta's* (= *ζευκτός*) *yuga'm* κτλ.

Ὅπως δ' ἐν τοῖς θέμασιν οὕτω καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν ἀπαντῶσιν αἱ μεταπτωτικαὶ σχέσεις καὶ ἀντιστοιχίαι. Οὕτω λ. χ.

[1]) Διάφορον τοῦ *πείκω* (*ποικίλος πικ-ρὸς* **pēças**, **pēçalas** κττ.) εἶναι τὸ *πέκω* **pecten**, λιθ, **pèszti** = μαδῶ, *πόκος* **pecus**, **paçu** Ἰνδ., ὅπως καὶ τὸ *στείχω στοῖχος στίχος στίχες* Γοτθ. **steiga** Ἰνδ. **stighnutē**, Λιθ. **staigas**, τοῦ *στόχος στοχάζομαι* Λετ. **stega**, *στάχυς* ἐκ **stn̥ghus**· ὁμοίως τὸ *φθείσω φθό(ι)η, φθῐ-τὸς* **ksīyatē** **ksi nāti**, **ksitás**, Βακτρ. **akhsaena** = διαρκής, τοῦ *φθόνος* Ἰνδ. **ksanōti**. Καθόλου αἱ ἀντιστοιχίαι *ei/oi/i* διάφοροι τοῦ *o*.

ə = α, 1) ἐν τῇ ἀρκτικῇ καὶ ἀμέσως πρὸ τοῦ τόνου κειμένῃ συλλαβῇ τῆς λέξεως, ἂν αὕτη ἔκειτο ἐν μέσῳ προτάσεως, πρβλ. *esmès - *smés, Ἰνδ. smas, esénti - *sénti - Ἰνδ. santi = εἰσί, *τεϜέ - τϜέ - σέ, *enē r - *nēr Ἰνδ. nār, Ἑλλ. *enē r - *ἀνήρ*, ἀλλὰ καὶ (ν) *δρ-ώψ*, (ν) *δρο-τῆτα* [1]) *astē'r-*stē'r, Ἰνδ. star, Λατ. ster-la-stella, *πέτεσθαι* ἀλλὰ **πετέσθαι-πτέσθαι*, *ἔχειν* ἀντὶ **σέχειν* ἀλλὰ *σχεῖν*. 2) ἐν συλλαβῇ εὐθὺς μετὰ τὸν τόνον ἐκφερομένῃ, ὅτε πολλάκις καὶ ἐκτένεια ἐγένετο (ἰδὲ § 6), fĕros ὅθεν *φὴρ-θήρ*, pédos-pē'ds-pē's *πώς* πούς pā't, κλπ. 3) ἐν συλλαβῇ μεταξὺ τοῦ κυρίου καὶ δευτερεύοντος τόνου ἐκφωνουμένῃ pāteròs-*πατρός*, ἐκ **πάτερός*, çvā' = *κύων*, çunas **κύονός-κυνός*, *lège-tós-*λεκτός*, **φὲρε-τός-φερτός* κττ. Οὕτως ἔχομεν τὰς ἑξῆς σειρὰς ἐν λέξεσιν ὀρθοτονουμέναις.

	Ἐκτένειαν	Σῴαν	Ἠλαττωμένην	Ἐξηφανισμένην.
1)	ē'	é	e	—
2)	ā'	á	a	—
3)	ō'	ó	o	—
4)	ē'	ē'	e (a)	ə
5)	ā'	ā'	ạ	ə
6)	ō'	ō'	ọ (a)	ə

§ 13. ***Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν βραχυφώνων διφθόγγων αι, ει, οι, αυ, ευ, ου.*** Ἂν τὸ ἐν ἀτόνῳ καὶ ἐξασθενωτέᾳ μεταπτικῶς συλλαβῇ κείμενον ἀρχῆθεν ἦν δίφθογγος μετὰ βραχέος προτακτικοῦ φωνήεντος, ἃς καλοῦμεν βραχυφώνους, ἐκπίπτει τὸ προτακτικὸν αὐτῶν τοῦτο φωνῆεν, τὸ δ' ὑποτακτικόν, τὸ πρότερον ἡμίφωνον, καθίσταται αὐτόφωνον καὶ φορεὺς τῆς συλλαβῆς κατὰ τὰ ἄνωτ. Γ' § 17 εἰρημένα· πρβλ. *εἴκω εἰκὼν εἰκάζω ἔοικα* ἀλλ' *ἀϊκής αἰκής αἰκία, ἴκελος, ἔϊγμεν· λείπειν* ἀλλὰ *λιπεῖν* aedes, *αἴθω* ἀλλ' *ἰθαρός*, *ἰθή*, *ἰθαίνω· κρούω* ἀλλ' *ἀντικρύ·*

[1]) Πρβλ. Π 857 ὃν πότμον γοόωσα λιποῦσα δροτῆτα καὶ ἥβην.

δαίω ἤτοι *δαυ̯-ι̯ω* ἀλλὰ δύη· *αὖ αὖ-θι αὖ-τις αὖθις* Λατ. *au*-tem *aut*, ἀλλὰ *u* ἐν τῷ πάν-υ· *εἶμι* Λατ. eo ἀντὶ *eio, ἀλλ' *ἴμεν* ἀντὶ *ἰμέν, Ἰνδ. i-más, Λατ. i-mus· *πείκω-ποικίλος* = Ἰνδ. pēçalás, péças οὐδ. = εἶδος, ἀλλὰ *πικρός*[1])· *στείχω στοῖχος* ἀλλὰ *στίχος στίχω*, Γοτθ. steiga, Ἰνδ. stighnutē· *φθείσω φθεισήνωρ* ἀλλὰ *φθιτὸς φθίσις φθίνω· εἶδος εἰδέναι εἰδάλιμος εἴδωλον οἶδα*, vēdas = *γνῶσις*, ἀλλ' *ἴδρις, ἴδμη, ἴδμων, ἴστωρ, ἰδεῖν, ἰδέα ἀλλο-ιδὴς ἰνδάλλομαι* (Ἴδη καὶ Ἰδομενεὺς οὐχὶ, διότι οὐκ εἶχον Ϝ)· *ἕνεικα, ἤνεικα* Ὁμ., *εἴκω* Δωρ., *ἤνικαν, ἐξενικάμενος* Λεσϐ., *ἀνηνίκαμες* Καλυμν., *ἤνικε* Ἐπιδαυρ. καὶ *ἵκω, ἵκ-μενος ἱκάνω, ἱκτήριος ἱκνέομαι ἱκανός, πόθ-ικες, ἄ-ικτος* = ἀπροσπέλαστος ἀπρόσιτος· *λείβω λοιβὴ* ἀλλὰ *λιβὰς* καὶ *λίβει*· σπένδει· *λείχω* ἀλλὰ *λίχνος λιχάς· νείφω* ἀλλὰ *νιφὰς νιφετός· τεῖσαι τίσις τιτὸς τίνω καὶ τίω· πείθω πειθὼ πέποιθα* ἀλλὰ *πίστις πιστὸς* καὶ *feido fīdo fĭdes·δεῖξαι deico-dīco* ἀλλὰ *πιδίκνυτι* Κρητ. *in-dĭco, dĭcis·ὀϜείγην* ἀλλ' *ὀϜίγω* ὅθεν *οἴγω ὀΐγνυμι οἴγνυμι· χεῖμα* Ἰνδ. *hēman*, ἀλλὰ *χίμαρος δύσχιμος χιὼν hiems· Ποσειδῶν Ποτειδὰν ΠοΗοιδᾶνι ΠοΗοίδαια* Λακων. ἀλλὰ *Ποσιδήιον Ποσιδεών, Ποτιδὰν* Κορινθ. κττ.· *ἐρεύθω ἔρευθος* ἀλλ' *ἐρυθαίνομαι ἐρυθρός. γλεῦκος* ἀλλὰ *γλυκύς· δεῦκος* ἀλλ' *ἐνδυκής· ζεῦγος* ἀλλὰ *συζυγής. τεῦχος* ἀλλ' *ἀτυχής· σεῦται* ἀλλὰ *παλίσσυτος σύτο· φεύγω* ἀλλὰ *φυγεῖν· ἐλεύ(θ)-σομαι ἐλήλουθα* ἀλλ' *ἤλυθον· ῥεῦμα ῥύσις ῥυτός· deuco-douco-dūco* ἀλλὰ *dŭc-is, bōdhatē* = *πεύθεται* ἀλλὰ *ἐπυθόμην πύστις πυστὸς*, Ἰνδ. *buddha'-s, babudhana's, ζεῦξαι-ζυγόν*, Ἰνδ. *yukta's* (= *ζευκτὸς*) *yuga'm* κτλ.

Ὅπως δ' ἐν τοῖς θέμασιν οὕτω καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν ἀπαντῶσιν αἱ μεταπτωτικαὶ σχέσεις καὶ ἀντιστοιχίαι. Οὕτω λ. χ.

[1]) Διάφορον τοῦ *πείκω* (*ποικίλος πικ-ρὸς* pēças, pēçalas κττ.) εἶναι τὸ *πέκω* **pecten**, λιθ, **pèszti** = μαδῶ, *πόκος* **pecus**, **paçu** Ἰνδ., ὅπως καὶ τὸ *στείχω στοῖχος στίχος στίχες* Γοτθ. **steiga** Ἰνδ. **stighnutē**, Λιθ. **staigas**, τοῦ *στόχος στοχάζομαι* Λετ. **stega**, *στάχυς* ἐκ **stṇghus**· ὁμοίως τὸ *φθείσω φθό(ι)η, φθῐ-τὸς* **ksīyatē** **ksi nāti, ksitás**, Βακτρ. **akṣsaena** = διαρκής, τοῦ *φθόνος* Ἰνδ. **ksanōti**. Καθόλου αἱ ἀντιστοιχίαι *ei/oi/i* διάφοροι τοῦ *o*.

τὰ εἰς *-ις-εως (-εος)* εἶχον ἀρχῆθεν τὸ *ei̯* ὅθεν μεταπτωτικῶς *i*, πρβλ. **πόλει-ος* ἀλλὰ *πόλι-ς πόλι-ν*, **ὄφει-ος* ἀλλὰ *ὄφι-ς* (πρβλ. *Νεγοπόλει-ς* γεν. ἐκ Παμφυλίας καὶ Ἰνδ. agnē-s). Ὁμοίως ἦν ostei̯-om ὅθεν *ὀστέον* ἀλλ' Ἰνδ. *asthi* καὶ Λατ. *ossis* Ὁμοίως τὰ εἰς *-υς-εος* (*-εως*) εἶχον *eu̯* ὅθεν ŭ, πρβλ **αστευ-ἄστυ-***παχευ-πᾶχυ-ς*, **γλυκευ-γλυκὺ-ς* κττ. Καὶ αἱ προσωπικαὶ καταλήξεις *-mai.-sai,-tai,-ntai* ἔχουσι μεταπτωτικῶς πρὸς τὰς ἐλλιπεστέρας *-mi,-si,-ti,-nti*. ἤτοι αἱ μέσαι ἐτονίζοντο **διδομαὶ* **διδοσαὶ* **διδοταὶ* κττ. καὶ ἔσωσαν τὸν πλήρη τύπον αὐτῶν, ἐξησθένωσαν δὲ τὸ θέμα, τοὐναντίον αἱ ἐνεργητικαὶ ὡς ἄτονοι τὸν συνεσταλμένον μὲν αὐτῶν, τὸν ἐκτενῆ δὲ τοῦ θέματος, **διδῶμι*, **τιθῆμι*, *εἶμι* **φῆμι* κλπ. (ἰδὲ τὸ Κεφάλαιον περὶ τοῦ τονισμοῦ).

Ἐπειδὴ ἐνίοτε μεταπτωτικὴ βαθμὶς τοῦ ei eu ἀπαντᾷ τὸ μακρὸν καὶ τονούμενον ῑ́ ῡ́, ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι τὸ ei, eu ἀρξάμενον νὰ πάσχῃ μετάπτωσιν συνεστάλη κατὰ πρῶτον εἰς *ei eu*, ὃ ἀφωμοιώθη εἰς *ii uu*, καὶ ταῦτα τότε τονισθέντα (κατὰ νεωτέραν τοῦ τόνου μετακίνησιν) συνῃρέθησαν εἰς ῑ, ῡ, καὶ διέσωσαν τὸν μακρὸν χρόνον, τὰ δ' ἄλλα ἄτονα μείναντα ἀπέβαλον ὅλως τὸ ψιθυρὸν e καὶ ἔμεινον ῐ ῠ· πρβλ. *πρεσβεὺς πρεσβεύω πρέσβυς* ἀλλὰ καὶ *πρεσβύτης*, **πόλει-ος πόλι-ς* ἀλλὰ καὶ *πολί-της*· *Ϝείκατι* καὶ *Ϝίκατι* (dvei + kati), *κλειτὺς* ἀλλὰ *κλίνη*, *κλῖμαξ*. Ὁμοίως tevo-tvam Ἰνδ. ἀλλὰ καὶ tū, ὅτε ὠρθοτονεῖτο, *τὺ* δὲ ὅτε οὐχί· nevom-neum -nuum-nūm *νῦν*, καὶ περαιτέρω ὅτε ἦν ἄτονον καὶ ἐν μέσῳ προτάσεως *νύν*, *νύ*, κττ. Ὅτι δὲ τὸ *ei̯ eu̯* ἀληθῶς οὕτω συσταλὲν εἰς ei, eu ἀφομοιώθη ὅπου ἐτονίσθη, συνῃρέθη ἔπειτα εἰς ῑ, ῡ καὶ ἐσώθη, ἐλέγχεται ἐκ τοῦ περισπωμένου τόνου ἐν τοῖς *νῦν* (ἐκ τοῦ néu(o)m -néùm-núùm-nūm-*νῦν*), *ὀφρῦς*, *ὀσφῦς*, *ἰχθῦς*, *ἰξῦς*, *ὀϊζῦς*, ὧν παλαιότερος τύπος ἦν εἰς *-ευς* (πρβλ. ἀρχ. Γερμ. brewa=ὀφρῦς), διότι κατὰ τὰ ῥηθησόμενα κατωτέρω ἐν τῷ περὶ τόνων Κεφαλαίῳ

ἡ περισπωμένη ἐπὶ τούτων ἐκ μόνης τῆς συναιρέσεως ἠδύνατο νὰ προέλθῃ.

§ 14. ***Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν συμπλεγμάτων ἐκ βραχέος φωνήεντος ε ἢ α + ὑγρῷ ἢ ἐρρίνῳ.*** Καθ᾽ ὃν τρόπον αἱ δίφθογγοι *ei*, *ai*. *eu*, *au*, οὕτω διατίθενται καὶ τὰ συμπλέγματα *em*, *en*, *el*, *er*,[1]) ἤτοι καὶ ταῦτα ἀποτελοῦσιν, ὡς εἰπεῖν, δίφθογγον, καὶ δή, ἂν ἑπομένου ἄλλου συμφώνου συλλαβίζωνται ὁμοῦ ὡς δίφθογγος, ἐξασθενοῦται τὸ προτακτικὸν καὶ τούτων φωνῆεν ἢ καὶ ἀποβάλλεται (κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 13), τὸ δ᾽ ὑπολειφθὲν ὑγρὸν ἢ ἔρρινον γίνεται φωνῆεν καὶ φορεὺς τῆς συλλαβῆς, (ἑπομένου δὲ φωνήεντος καὶ δὴ τούτου φέροντος τὸν τόνον τῆς συλλαβῆς τὸ ὑγρὸν ἢ ἔρρινον ἐμφανίζεται ὡς σύμφωνον m, n, l, r). Τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα ταῦτα φωνήεντα τὰ ἐν τῇ παλαιᾷ Ἰαπετικῇ περιόδῳ μεταπτωτικῶς ἀναπτυχθέντα παριστῶμεν διὰ τῶν ***m̥*** ***n̥*** ***r̥*** ***l̥***, εὑρίσκομεν δὲ ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις διαφόρως διατεθέντα ἤτοι

Ἰαπετ.	Ἑλλ.	Λατ.	Ἰνδ.	ἀρχ. Γερμ.
n̥	= α, αν,	en, in,	a, an,	un on
m̥	= α, αμ,	em, im,	a, am,	um om,
r̥	= ρα, αρ	or	*r̥ l̥*	ru ur or ro
l̥	= λα, αλ	ol	*l̥ r̥*	ul lu.

Πρόδηλον δ᾽ ὅτι ὅταν ταῦτα οὕτω γένωνται φωνήεντα, ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλαβῶν τῆς λέξεως δὲν ἐλαττοῦται. Πρβλ. 1) τἀποβαλόντα ὅλως τὸ φωνῆεν ἐν οἷς καὶ κατὰ συλλαβὴν ἐλάττωσις τῆς λέξεως δύναται νὰ γένηται, ***pāter-ós*** - ***πατρ-ός***, ἀλλὰ ****pātersí*** - ****pətr̥sí*** ὅθεν Ἰνδ. ***pitr̥-sú*** καὶ Ἑλλ. ***πατράσι*** ἀντὶ ****πα-***

[1]) Σημειωτέον δ᾽ ὅτι, εἰ καὶ ἀληθῶς ὁμοίως διατίθενται ἐν τῇ μεταπτώσει τὰ συμπλέγματα *el er em en* τοῖς *ei*, *eu ai au*, οὐχ ἧττον ἀνάγκη νὰ λεχθῇ διαρρήδην ὅτι καὶ λόγῳ τῆς ἀρθρώσεως αὐτῶν καὶ λόγῳ τῆς ἐντυπώσεως ἣν ὁ ἦχος αὐτῶν ἐπὶ τὸ οὖς ἡμῶν παράγει, αἱ συλλαβαὶ *em en er el* πολὺ διαφέρουσι τῶν συλλαβῶν *ei eu* κττ., διὸ εἰ καὶ ἔν τισιν διατίθενται ὁμοίως, ἐν ἄλλοις διακρίνονται οὐχὶ μικρόν.

τροπῇ (ἴδε κατωτέρω περὶ τῶν τόνων)· *δέρκομαι* καὶ *ὑπόδρα* ἀντὶ **ὑπόδρκ*, *ἔδραμον* Ἰνδ. *ádrçam*, péd-om, ὅθεν ped-*m* = *πόδα*, Λατ. ped-em, τοῦ *om* δηλ. συσταλέντος εἰς *m* τὸ *m* τοῦτο συμφώνου μὲν προηγουμένου ἐσυλλαβίζετο καθ' ἑαυτὸ καὶ ἀπετέλει ἰδίαν συλλαβὴν ὡς φωνῆεν *m*, ὅθεν *a* Ἑλλ., *em* Λατ., φωνήεντος δὲ προηγουμένου συνεδέετο μετ' αὐτοῦ καὶ ἐσυλλαβίζετο ὡς *m* σύμφωνον ἤτοι δὲν ἀπήρτιζεν ἰδίαν συλλαβήν· ἐντεῦθεν λέγεται τοῦτο μὲν *νύκτ-m* = *νύκτ-α* καὶ noct-em, τοῦτο δὲ *πόλι-ν*, *ὄφι-ν*, *ἡδύ-ν*, *λόγο-ν*, *τιμή-ν*. Ὅπως δ' ἐγένετο bheuge-to-bh$_e$uktós-*bhuktós-*φυκτὸς* οὕτω καὶ τὸ *stele-tós, *spere-tós, *tene-tós, ἐγένετο *stl̥-tòs *spr̥-tòs *tn̥-tòs, ὅθεν *σταλτὸς σπρατὸς* καὶ *σπαρτὸς* (ἴδε κατωτέρω) *τατὸς* κλπ., Ἰνδ. *dr̥shtà* = *δερκτὸς* ἀντὶ **δρακτός*. Πρβλ. ἔτι *Ϝίκατι* viginti Ἰνδ. viṅçati, *ἑκατὸν* centun Ἰνδ. çatám, *χανδάνω ἔχαδον* prae-hendo· *ἅ-παξ* ἤτοι *sa-παξ, sim-plex sin-guli, *ἕν-ὸς* ἀντὶ sen-os; *ὄνομα nomen; φρέν-α φρα-σὶ* **φρn̥-σὶ πρόφρασσα· ἧπαρ* jecur; *κείρω καρτὸς* curtus· *τέρπομαι τραπή-ομεν· verto vorsus* ἀντὶ **vort-tus* ἤτοι *vr̥t-tus* Ἰνδ. *vr̥tta's; ortus* Ἰνδ. r̥tás· *ἄρκτος* ursus Ἰνδ. r̥ksas· *ἀμέλγω* mulctus ἀντὶ *melctus· celo oc-cultus· gatás *βατὸς* ventus παρὰ τὸ gám-ati· tatás *τατὸς* tentus παρὰ τὸ *τένων*, hatás *φατὸς* παρὰ τὸ *θείνω φόν-ος*. Ἐν τέλει λέξεως *πόδα*, *νύκτα*, pedem noctem, *ἑπτά*, *ἐννέα*, *δέκα* septem, novem, decem, *ἦα* *ησ-m̥ *ἔλεξα* = **ελεγσ-m̥* κλπ. Πρβλ. ἔτι -mon-mn̥ ἐν τῷ *χειμὼν χεῖμα* ἤτοι **χειμn̥*, *ἀετμὴν ἄετμα*, *τέρμων τέρμα*, *ἥμων ἧμα*, *στήμων στῆμα* κττ. καὶ *λιμὴν λίμν-η*, *ποιμὴν ποίμν-η*, *ἡμέρα-ἦμαρ* ἤτοι **ημ-r̥*, *πιερὸς πίειρα* καὶ *πῖαρ· ὑπὲρ ὕπερος ὕπαρ, ὀνερ-ἰον-ὄνειρον ὄναρ*, Λατ. δὲ termen, *τέρμα*, *semen*, *ἧμα*, *Ϝεῖμα* ἐκ *Ϝεσμα* Ἰνδ. *va's man* κλπ.

Ὁμοίως μεταπτωτικῶς ἔχει καὶ τὸ *-κοντα* ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς (*τριάκοντα τεσσαράκοντα* κλπ.) πρὸς τὸ *-κατ(ι)*, *Ϝείκατι Ϝίκατι Ϝεικὰς Ϝικὰς Ϝικαστὸς* (Βοιωτ.) *διακατίοι τριακατίοι* (Δωρ.) κλπ. Ὁμοίως τὸ *Ϝεντ* καὶ *Ϝατ*, ὅθεν *χαρίϜεντ-ος* **χαριϜατ-ja-*

**χαριϝασσα χαρίεσσα, *χαριϝατ-σι *χαριϝασσι χαρίεσι*[1]). Τὸ α τῆς ἀσθενοῦς βαθμῖδος ἐσώθη ἐν τῷ *Φλειάσιος *Φλειο-ϝατ-ιος *Φλειοάσιος* καὶ Δωρικῇ συναιρέσει *Φλειάσιος* (πρβλ. *πρόατος πρᾶτος*), ὅθεν εἰσῆλθεν καὶ εἰς τὴν Ἰων. καὶ Ἀττ. Φλειᾱ́σιος. Ὁμοίως ἔχει τὸ *πόντος* καὶ *πάτος, πάτον* ἀνθρώπων ἀλεείνων, *Ἑλλήσποντος, πόντος ἁλὸς πολιῆς· μὲν καὶ μά· ἔπειτεν* καὶ *ἔπειτα, κὲν* καὶ *κα, εἶεν* καὶ *εἶα* (τὸ *εἶεν* ἐκφράζον ἐν τέλει περιόδου ἢ κώλου ὅτι ὁ λέγων θεωρεῖ ἱκανὰ τὰ εἰρημένα, ὅτι ἀρκεῖται τούτοις, δὲν ἀπέχει πολὺ τοῦ *εἶα* σημασιολογικῶς).

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀναλογία εἶναι πλήρης, ἤτοι ὃν λόγον ἔχει τὸ *ei, eu, ai, au* κττ. πρὸς τὸ *i, u*, τὸν αὐτὸν ἔχει καὶ τὸ *el*. *er, em, en* πρὸς τὸ *r* ἢ *r̥, l* ἢ *l̥, m* ἢ *m̥, n* ἢ *n̥*· πρβλ. *πρεσβεύς*: *πρέσβυς* = *ποιμένα*: *ποίμν-η, λιμένα*: *λίμν-η, ὄνομα, τέρμα* κττ., ἢ *πατέρα μητέρα-πάτρ-α μήτρ-α: σπερῶ-σπρατὸς* κττ.

2) Τὰ μέχρι συστολῆς μόνον ἐξασθενούμενα, διότι ὅπως τὸ ἐν ἄλλαις συμπλοκαῖς *é* δύναται κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω § 12 νὰ ἐλαττωθῇ μὲν εἰς βραχύτατον *e*, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἀποβληθῇ ὅλως, οὕτω καὶ τὸ παρὰ τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα *e* δύναται νὰ συσταλῇ εἰς *el er em en*, ὅθεν προκύπτει *αλ, αρ, αμ, αν*· πρβλ. *τένων *τενύω-τανύω· φέρω-φαρέτρα· γέν-ος βανά· μένος μανῆναι· βέλος βαλεῖν· στέλλω σταλῆναι· τέμω ταμεῖν· πέρι παρὰ παραὶ·* (παρὰ τὸ prae ἐν ἐγκλίσει)· *τελαμὼν ταλαίπωρος· σπερῶ σπαρτός· στελῶ σταλτὸς* κττ.

Οὕτως ἑρμηνεύονται οἱ διφάσιοι τύποι (*γέν-ος*) *βανὰ* καὶ *γυνὴ* (*g̯ᵘenā* καὶ *gunā*)· Ἰνδ. *dhvar-* ὅθεν *dhuᵉr-*ϑϝαρ-ι̯ος ϑαιρὸς* καὶ *dhur- ϑύρ-α ϑύρ-δα*, κλπ. κλπ.

Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ὅτι τὸ μὲν *r̥ m̥* καὶ τὸ *em en* ἐγέ-

[1]) Ὅπως τὸ *χαρίεσσα χαρίεσι* ἀντὶ **χαριασσι, *χαριασσα* ἐξωμοιώθησαν κατὰ τὸ φωνῆεν πρὸς τὸ *χαρίϝεντ-ος* κτλ., οὕτω καὶ τὸ *Συράκοσα(ι) Συρακόσιος Συρακοσὶς* ἐγένοντο ἐκ τοῦ **Συρακατια *Συρακατιος *Συρακασιος* κατὰ τὸ *Συρακούσιος, Συράκουσαι* ἐκ τοῦ **Συρακοντιος *Συρακοντι̯α*· πρβλ. *Ἀχέρων Ἀχερόντιος Ἀχερούσιος, Θάλπουσα = *Θαλποντι̯α Θαλπούσιος, γερούσιος, ἑκούσιος, ἐθελούσιος, περιούσιος ϝαδούσιος, Σελινούσιος, Ἀνθεμούσιος, Σολούσιος* κττ.

νοντο ὁμοίως ἐν τῇ Ἑλλ. καὶ Ἰνδ. *α*, ἐν δὲ τῇ Λατ. *em*, *en*, τὸ δὲ *r̥* καὶ *l̥* καὶ *er*, *el*, ἐν μὲν τῇ Ἰνδικῇ γλώσσῃ διεσώθη ὡς φωνῆεν *r̥* (καὶ *l̥*, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις γλώσσαις ἐκ τῶν ὑγρῶν φωνηέντων *r̥ l̥* ἀνεπτύχθη φωνῆεν + r ἢ l, ἐν δὲ τῇ Ἑλληνικῇ ἢ φωνῆεν + ὑγρῷ ἢ ὑγρὸν + φωνήεντι· ἐντεῦθεν οἱ διάφοροι τύποι *κραδίη* καὶ *καρδίη*, *σπρατὸς* καὶ *σπαρτός*, *τέρπω τραπήομεν* καὶ *ταρπήομεν*, *δρατὸς* καὶ *δαρτός*, *θρασὺς* καὶ *θαρσὺς* ἤτοι *θερσύς*. Ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν τέλει λέξεως κεῖται μόνον *αρ*, οὐχὶ καὶ *ρα*· πρβλ. *ἄρκτος*, **αρνυμι - ὄρνυμι*, *ἄρσεν* κττ. καὶ *ἧπαρ*, *ἔαρ*, *ἦμαρ*, κττ.[1]) Οὕτω διὰ τῆς παραδοχῆς ὅτι ἐκ τῶν συνεσταλμένων μὲν **er**, **el** ἀνεπτύχθη τὸ *αρ*, *αλ*, ἐκ τῶν ἐξηφανισμένων δὲ *r̥*, *l̥* τὸ *ρα*, *λα*, ἑρμηνεύεται ὁ περὶ τὴν θέσιν τοῦ ὑγροῦ σάλος· ἄλλοι δ' ὅμως ἧττον πιθανῶς παραδέχονται κανονικὸν τὸ *ρα*, *λα* καὶ φροντίζουσι διὰ μεταθέσεως καὶ ἀναλογίας νὰ ἑρμηνεύσωσι τὰ ἀντιβαίνοντα. Ὅτε προηγεῖτο *u̯*, διαστέλλεται σαφῶς τὸ **er**, **el** τοῦ *r̥*, *l̥*, διότι τὸ μὲν *u̯*er, *u̯*el γίνεται *ϝρα ϝλα*, τὸ δὲ *u̯r̥ u̯l̥* τρέπεται εἰς *ρυ λυ*· πρβλ. *τετϝρα* - ἐκ **ku̯etu̯er* καὶ *τρυ - φάλεια* ἐκ **ku̯etu̯r*, ὁμοίως Λιθ **vilkas**, Γερμ. **wulfs**, ἀλλὰ **lupus** λύκος.

Κατὰ ταῦτα λέγομεν καθολικῶς ὅτι μετάπτωσις ἐγένετο πανταχοῦ ὅπου εὑρίσκομεν *α* ἐν τοῖς ἀσθενέσι τύποις τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων ἢ μορίων παρὰ τὸ *εν*, *εμ*, *ελ*, *ερ* ἐν τοῖς ἰσχυροῖς· πρβλ. *τένων-τατός*, (φεν-) *φόνος-φατός*, (στέλ-) *στόλος σταλτὸς* κττ. Ὁμοίως ἔχει τὸ Κύπριον *ἔρα* πρὸς τὸ *ἄρα* τῶν ἄλλων διαλέκτων, καὶ τὸ Ἀρκαδ. *Ἐρίων* πρὸς τὸ Ἀρίων· τὸ *γελανὴς* πρὸς τὸ *γαλήνη*, τὸ *βέρεθρον* καὶ *δέρεθρον* πρὸς τὸ *βάραθρον*, τὸ *Ἐρριδαῖος* πρὸς τὸ *Ἀρριδαῖος*, τὸ *ἐρρηφορεῖν* πρὸς τὸ *ἀρρηφορεῖν*, τὸ *χέραδος* πρὸς τὸ *χάραδος*, τὸ *Δρέκων* Βοιωτ. πρὸς τὸ *δράκων*, τὸ *καταπέλτης* πρὸς τὸ Ἰων. *καταπάλτης* (ἂν μὴ παρητυμολογήθη πρὸς τὸ *πάλλω*), τὸ *ἔγχουσα* πρὸς τὸ *ἄγχουσα* (*χῆγ-*

[1]) Ἀντὶ τοῦ *α* καὶ *αν* τοῦ ἀπὸ τοῦ συνεσταλμένου **em en** καὶ ἀντὶ τοῦ *αλ αρ λα ρα* τοῦ ἀπὸ τοῦ συνεσταλμένου **el er** ἀναπτυσσομένου ἡ διάλεκτος τῶν Αἰολέων ἔχει *ο*, *ον*, καὶ *ορ*, *ολ*, *ρο*, *λο*· περὶ τούτων ἴδε κατωτέρω.

χουσα Ἀριστοφ.), τὸ *ῥέφανος* πρὸς τὸ *ῥαφανίς*, ὅθεν συμφύρσει *ῥεφανὶς* καὶ *ῥάφανος* κλπ., τὸ *ἐλέγχω ἐλεγχέες ἔλεγχος* πρὸς τὸ *ἐλαχὺς ἐλάσσων, ἐλάχιστος, ἐλαφρός*, τὸ *Ἄρτεμις* πρὸς τὸ *Ἄρταμις*, τὸ *πτύαλον, σίαλον* πρὸς τὸ *πτυέλου, σιέλου*, ἤτοι *αλ*: *ελ*, τὸ *χλιαρὸς* πρὸς τὸ *χλιερός*, τὸ *ἔρσην* πρὸς τὸ **ἀρσενός*, ὅθεν ἔπειτα *ἄρσην ἄρσενος* καὶ *ἔρσην ἔρσενος*, τὸ *ἄχερδος ἀχέρδου* πρὸς τὸ *ἀχράς ἀχράδος*, τὸ **τέτϝωρες* catvāras **τετϝέρων* - *τεσσέρων*, πρὸς τὸ **τέτϝαρσι* (τετϝr̥sí), ὅθεν *τέσσαρες τεσσάρων τέσσαρσι* καὶ *τέσσερες τεσσέρων* κλπ.

§ 15. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν συμπλεγμάτων ἡμιφώνου + φωνήεντι.* Ὅπως ἐν τοῖς συμπλέγμασιν *ei, eu, ai, au, em, en, el, er*, ἐν οἷς προηγεῖται τὸ φωνῆεν καὶ ἕπεται τὸ *i, u*, τὸ ὑγρὸν ἢ ἔρρινον, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀντεστραμμένοις *i̯a, i̯e, i̯o, u̯a, u̯e, u̯o, ra, re, ro* κττ., τὸ φωνῆεν ἀποβάλλεται ἢ συστέλλεται κατὰ τὴν μετάπτωσιν καὶ τὸ ἡμίφωνον γίνεται φωνῆεν ī ἢ ĭ, u ἢ ū, *r̥* κλπ.· πρβλ. eu - u, *ἐρεύγεσθαι* - *ἐρυγγάνειν* καὶ *ue* - *u*, **svapnàs* Ἰνδ., somnos ἤτοι **suepnos* καὶ *ὕπνος, voda* καὶ *unda ὕδωρ ὕδρα ὑδ - αρός*, Ἰνδ. *udaka· vábhati* Ἰνδ., *web -en* Γερμ. καὶ *ὕφος ὑφαίνω· ϝέτος vetus* καὶ *par - ut* = *πέρ* - *υτι· er r̥, πέρθω* **πr̥θ-εῖν πραθεῖν* καὶ *re - r̥, κρέκω κρὲξ* καὶ Ἰνδ. *kr̥kara* = πέρδιξ, *trepidus* καὶ Ἰνδ. *tr̥prá* = ἀνήσυχος· e*i̯* - o*i̯* i (*πείθειν-πέποιθα-πιθεῖν*) καὶ *i̯e, i̯a, i̯o* - i, *Κρον-ίον-ος Οὐρανίωνες Ἀκρισιώνη* καὶ *Ἀδρηστ-ίν-η, Εὐη-ίν-η, Ὠκεαν - ίν -η, δωτ - ίν - η* (*donat - ion - em*) κττ., ὁμοίως *Φιλῖνος* (*Φιλίων -ωνος*), *Μυρῖνος* (*Μυρίωνος*), *Δεξῖνος* (*Δεξίωνος*), *Κτησῖνος, alios - alis, πότνια* κατὰ τὸ *ψάλτρια* κττ., ἀλλὰ **πότνι* κλητική, ὅθεν ἐξομαλισμῷ *πότνα*, **ἄ - τϊα* (πρβλ. Μεγαρικὸν *σά μὰν*) καὶ Κρητ. *ἄτι*, ὁμοίως *ϝίκατι* κλπ.

§ 16. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα τῶν μακροφώνων διφθόγγων.* Ἂν τὸ μεταπτωτικῶς ἐξασθενούμενον εἶναι μακρόφωνος δίφθογγος ēi, āi, ōi, ēu, āu, ōu, τὸ προτακτικὸν φωνῆεν αὐτῆς συστέλλεται κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 11 εἰς ə, ὥστε προκύπτει *əi əu*, τότε δὲ συμφώνου ἑπομένου τὸ *əi, əu* δύναται νὰ παραμένῃ

καὶ ἀποτελῇ δίφθογγον *ai̯ au̯*, ἂν ἡ λέξις κεῖται ἐν ἀρχῇ προτάσεως (ἰδὲ § 12), δύναται δ' ὅμως, τοῦτο μάλιστα πολὺ συχνότερον, ν' ἀφομοιωθῇ τὸ προτακτικὸν συνεσταλμένον *ə* τῷ ἑπομένῳ *i*, *u* καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συναιρεθῇ μετ' αὐτοῦ εἰς ī, ū· Οὕτως ἔχομεν τὴν κλίμακα āi -*əi (ai)* -*ii* -ī, āu -*əu (au)* -*uu* -ū [1]). Ἐπειδὴ δ' ὅμως τῶν μακροφώνων τούτων διφθόγγων τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν ἐν ἄλλαις χώραις καὶ κατ' ἄλλους νόμους (ἰδὲ κατωτ.) πολλάκις ἀπόλλυται καὶ ἀντὶ τῆς μακροφώνου διφθόγγου ἔχομεν μόνον μακρὸν φωνῆεν καὶ ἐπειδὴ προσέτι αἱ ἐκ τοῦ συνεσταλμένου *əi*, *əu* προκύψασαι δίφθογγοι *ai*, *au* ἀφωμοιώθησαν πολλάκις ὡς πρὸς τὸ ποιὸν τῷ ἰσχυρῷ καὶ ἀπαθεῖ τύπῳ, ἀνάγκη προσοχῆς ἐπὶ τὰ ἀντίστοιχα τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν, διότι ἡ μακρόφωνος δίφθογγος ἢ τὸ ἕτερον μόνον, μακρὸν φωνῆεν δυνατὸν νὰ σῴζηται ἐν μιᾷ μόνῃ τούτων· πρβλ. *κεῖμαι κειμήλιον κοιμῶμαι* καὶ *κῶμα, κώμη*, Λατ. *cūnae* ἀντὶ **coinae*, Λιθ. kēmus, Πρωσ. cay-mis = κώμη, τ.ἔ. kē(i) -kō(i) -kəi· *λαικάζω λαικὰς* καὶ *ληκέω ληκῶ ληκαλέος*, ἤτοι *lēi* (ὅθεν *ləi* -*λαι*) καὶ *lē*. Ὁμοίως *lē i), lāi (= ləi)* καὶ *lī* κεῖται ἐν τοῖς **ληιω* -*λήω* -*λέως* (ἀντὶ λῆος) = πλήρης, *λεωκόρητος λεώλης λεωργός, λαι-σποδίας, λίαν· slēi* -*slī* ἐν τῷ *λέων* ἀντὶ **λήων* καὶ *λῖ-ς* πρβλ. καὶ *λοιμὸς* καὶ *λιμός· οἶμος* καὶ *οἴμη* = ᾠδὴ καὶ Ἰνδ. *sa-mā* = ᾠδή· *ōs ōra* ἀντὶ **ōus***ōura* καὶ *aus-culum· ζωμὸς* καὶ *ζύμη* Ἰνδ. *yūsas* καὶ ā-*yavanam*, Λατ. *jūs*, Λιθ. *jōvalas* ἤτοι ōu̯ -*əu* -*uu* -ū· *ϑῆσϑαι ϑήσασϑαι ϑῆλυς ϑηλή, γαλα-ϑηνός, ϑηλαμών, fēmina, fē lare*, καὶ Ἰνδ. *dhē-nús* = ἀγελάς, ἀργ. Βακτρ. *dae-na* = γυνή, ἤτοι *dhēi· dhē· ϑῶμα Θώμων* Βοιωτ., *Θωμάντας* Φλειασ. καὶ *ϑαῦ-μα* ἐκ *ϑωu̯-· ϑῶσϑαι ϑώσασϑαι* καὶ *ϑοίνη ϑοινᾶσϑαι· μῖμος* καὶ Ἰνδ. *māyā* = ἀπάτη *μῶμαρ, ἄμωμος μωμέομαι*, καὶ *μῦμαρ ἀμύμων* ἐκ *mōu* - *məu* -*mū· μωρὸς* καὶ Ἰνδ. *mūrás* ἤτοι

[1]) Ὅτι καὶ μετὰ βραχέος φωνήεντος συνῃρεῖτο τὸ συνεσταλμένον τοῦτο ə εἰς μακρόν, ἐλέχθη ἀνωτέρω § 13, ὅτε περὶ τοῦ *νῦν, πολίτης, πρεσβύτης, ὀφρῦς* κττ. ἐγένετο λόγος.

mōuros - məurós - mūros· *πέπωκα πώνω* (Αἰολ.) *πῶμα* pōtus pōculum καὶ *πίνω πῖθι πιπίσκω πῖσαι*, ἀλλ' Ἰνδ. *pāy* · *anam* = ποτήριον, *pāy* - *yas* = πόσιμον· *πλωτὸς* καὶ *πλύνω* ἐκ *plōu* - *pləu* - *plū* (ὅθεν καὶ *πλοῦ-τος*, μετὰ γνησίας διφθόγγου, ὡς πλησμονή, abundantia)· *πρᾱύς πρᾷος* καὶ Ἰνδ. *prē* - *man* = ὁ Ἔρως, ἀλλὰ *pri* - *ṇā'ti* = φιλεῖν, ἤτοι *prāi* - *prəi* - *prī*· *πῶ(ι̯)-ν*, Ἰνδ. *pāy* - *u*, *pāy* - *ús* = φυλάττων, καὶ Ἰνδ. *nr̥* - *pīti* = ποιμὴν ἀνδρῶν καὶ *pāti* = ποιμαίνειν, φυλάττειν· *ῥώθων* καὶ *ῥῖν* - *α*, *srēi* - *srōi* καὶ *srəi* *srī*· *σταυρὸς* Σλαυ. *stáv* - *iti*, Λιθ. *stov-ëti* καὶ *στύ-ω*, *στῦλος*, *stāu̯* - *stəu* - *stū* - · *τήτη τητᾶσθαι*, καὶ Ἰνδ. tāy - u = κλέπτης· *τρῶμα τρώω* καὶ *τρύω*· *φωλεὸς φωλεὰ* καὶ *φῦλή*· *χελώνη* καὶ *χέλυς χελύνη*· *ὠ-ρυγὴ ὤ-ρυγμα*, καὶ Λατ. rāvis Ἰνδ. rāu - ti.

Καὶ ἐν ταῖς καταλήξεσιν ἐμφανίζεται ἡ αὐτὴ μετάπτωσις καὶ δὴ καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ μακροῦ φωνήεντος ā, ō, ē καὶ τοῦ ū ἢ τοῦ ī, πρβλ. *βόρμαξ μύρμαξ* καὶ *formīca*, Ἰνδ. *vālmīka*, Ὀμβρ. *curnāko* καὶ Λατ. *cornīcem*, ἤτοι καὶ ἐν τούτοις ἦν *āi*, ὅθεν ἄλλοτε ā καὶ ἄλλοτε *əi* = ī· πρβλ. καὶ *πάτρως*, *μήτρως*, *ἥρως* ἀντὶ παλαιοτέρου **patrōu̯* **matrōu̯*, **ὀκτών* - *ὀκτώ* καὶ *octāv* - *us* *ὀγδοϝ-ος*, **λυκων-λύκω* καὶ Ἰνδ. *vr̥kā* καὶ *vr̥kāu*.

Ὅταν ἄρα ἐν λέξεσιν προφανῶς συνδεομέναις ἐτυμολογικῶς εὑρίσκηται τοῦτο μὲν τῶν προτακτικῶν φωνηέντων τι μακρόν, ā ē ō ἢ δίφθογγος, τοῦτο δὲ πάλιν τι τῶν ὑποτακτικῶν *i*, *u* μακρόν, ī ū, τότε ἀνάγκη νὰ ὑποτιθῆται βάσις τούτων μακρόφωνος δίφθογγος āi, ēi, ōi, āu, ēu, ōu, καὶ νὰ ζητῆται ἡ ἀνεύρεσις αὐτῆς ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις.

Διὰ τῆς παρατηρήσεως ταύτης ἡρμηνεύθησαν αἱ ἀνωμαλίαι τινῶν ῥημάτων, οἷον *εὑρί-σκω εὑρή-σω*, *ἁλί-σκομαι ἑάλω-ν*, *στερί-σκω στερή-σω*, *ἀμβλί-σκω* καὶ *ἤμβλω-σα*, *χρηί-σκομαι* καὶ *χρηώ*, *ὀφλί-σκω* καὶ *ὀφλι-σκάνω ὀφλή-σω*, *πι-πί-σκω* καὶ *πέπω-κα πώ-νω* κττ., τ. ἔ. ἐν πᾶσι τούτοις ἐναλλάσσεται μεταπτωτικῶς μακρὸν φωνῆεν ē, ō καὶ ī ἐξ ἀρχαίας μακροφώνου διφθόγγου.

Ἂν ταῖς μακροφώνοις διφθόγγοις ἕπηται φωνῆεν, καὶ τὸ ὑποτακτικὸν αὐτῶν δύνηται νὰ συλλαβίζηται μετὰ τοῦ φωνήεντος τούτου, τὸ προτακτικὸν συστέλλεται μεταπτωτικῶς εἰς ə, τ. ἔ. *α*, πρβλ. **κηυ-αι* - *κῆαι, κήια· καθάρματα,* **κηṷαλέα-κηάλεος* ἀλλὰ καὶ **καṷαλεος-κανάλεος* Ἡσυχ., **καṷιω* **καϜιω-καίω*. Ὁμοίως τὸ *καλιά, καλιᾶς* καὶ τὸ *σκιά, σκιᾶς* παρὰ τὸ Ἰνδ. kalāya (Γοτθ. hlija) chāyā ἑρμηνεύονται μεταπτωτικῶς, ἤτοι ἐξ ἀρχαίων *kəlē'jā *kəlē'jam καὶ γεν. *klijā's δοτ. *klijā'i προῆλθεν Ἑλλ. **καλήṷα*-**καλήṷαν-καλιᾶς καλιᾶς* ὅθεν *καλιὰ καλιὰν καλιᾶς* κττ. τῆς ποσότητος τοῦ *η* ἐπὶ τὸ ι μετενεχθείσης· ὁμοίως ἐλέγετό ποτε **σκάṷα* **σκάṷαν* - *σκάα σκάαν*, - (πρβλ. *σκα-νὰ* καὶ σκοιὸς ἀντὶ *σκωιὸς) ἀλλὰ *σκιjᾶς σκιjαῖ* ὅθεν *σκιά, σκιάν, σκιᾶς* κλπ. (πρβλ. τἀνωτέρω σελ. 249 παρατεθὲν *γλῶσσα γλῶσσαν* ἀλλὰ **γλασσᾶς* **γλασσᾶι*, ὅθεν τοῦτο μὲν καὶ *γλώσσης γλώσσῃ*, τοῦτο δὲ καὶ *γλάσσα γλάσσαν*)· ὡσαύτως **κηϜέλη-ην* **κηέλη* ὅθεν *κήλη* (Ἰων.), ἐκ δὲ τῶν πλαγίων πτώσεων *kəuelās-lāi **καϜελᾶς*, ᾳ **καϜελᾶι* προέκυψε **καέλης-κάλης κάλῃ* καὶ ὀνομ. *κάλη* (Ἀττ.)· **νηϜερος-νηρὸς* καὶ **ναϜερος-ναρός, νάτωρ* (**ναϜετωρ*)· *πῶλος ἀπὸ τοῦ* *pōṷlos, pov-er καὶ *păv-is *πάϜις· χρὼς* **χρανος*, ὅθεν *χροὸς* καὶ ῥῆμα *χραύω, χραῦσαι*.

Καὶ πάλιν ἐν τούτοις σημειωτέον ὅτι εἴτε προηγεῖται τὸ μακρὸν φωνῆεν τοῦ ἡμιφώνου, ὥστε ν' ἀποτελῆται μακρόφωνος δίφθογγος, εἴτε ἕπεται αὐτῷ, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα· πάντοτε συστέλλεται τὸ μακρὸν φωνῆεν εἰς ə καὶ συναιρεῖται, ἂν ἀμφότερα κεῖνται πρὸ συμφώνου, μετὰ τοῦ ἡμιφώνου εἰς ī ἢ ū· ἤτοι καὶ τὸ āi ēi ōi καταλήγει εἰς τὸ ī (pāy-anam *πίνω πῖθι* pīti, pītá) καὶ τὸ ṷā ṷē ṷō εἰς ī· πρβλ.. *ε-ίη-ν* καὶ *ε-ῖ-μεν*, s-ie-s, καὶ s-ī-mus, *βία* Ἰνδ. jyā καὶ *βι-νέω· ζη* - Ἰνδ. jyā-tu καὶ vī-vos ἀντὶ *gṷī-vos, ἤτοι ἢν gṷiē-gṷiə gṷīi-gṷī· *δϜαρὸν δϜάν* καὶ dūrus ἤτοι dṷā-duə duu-dū κλπ.

§ 17. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα δύο παρακειμένων συλλαβῶν ἰαμβικοῦ ῥυθμοῦ,* ⏑–. Ἂν ἡ μὲν ἀρχτικὴ συλλαβὴ ἔχῃ βραχὺ φωνῆεν, ἡ δὲ εὐθὺς ἑπομένη μακρὸν ἢ δίφθογγον, χωρίζωνται δ' ἀπ' ἀλλήλων διὰ συμφώνου ἢ ἡμιφώνου τινός, ὥστε ἀπαρτίζεται σύμπλεγμά τι, οἷον ejā, ewā, erā, elā, enā, emā, ekā.. eiē, ewē, erē, elē, enē, emē, ekē..., τότε τονουμένου μὲν τοῦ φωνήεντος τῆς πρώτης συλλαβῆς ἐγένετο éiə éwə élə érə... ὅθεν τὰ Ἰνδ. a'vi a'ri...» τονουμένου δὲ τοῦ μακροῦ ē, ā τῆς β', τὸ α' ἐξησθένει ἢ καὶ ἐξέπιπτεν ὅλως, τὸ δὲ μακρὸν παρέμενεν ἀπαθὲς καὶ ἐφαίνετο ὡσεὶ διέφυγε τοὺς τῆς μεταπτώσεως νόμους, ὅπερ οὐκ ἀληθές. Ἂν ἡ δευτέρα συλλαβὴ περιεῖχε μακρόφωνον δίφθογγον, συστέλλεται κατὰ τὰ εἰρημένα εἰς ī, ū. Ἂν δὲ μηδετέρα τῶν συλλαβῶν τούτων τονίζηται ἀλλ' ἄλλη τις, ἡ ἐξασθένωσις χωρεῖ ἔτι περαιτέρω, ἤτοι ἐμφανίζεται α) ἡ ἠλαττωμένη ἐν τῇ πρώτῃ καὶ ἐξηφανισμένη ἐν τῇ δευτέρᾳ συλλαβῇ ἐν ἀρχῇ προτάσεως, β) ἐν ἀμφοτέραις ἡ ἐξηφανισμένη, ἐν μέσῳ προηγουμένων ἄλλων τονουμένων συλλαβῶν. Οὕτως ἔχομεν κατὰ τὴν α' περίπτωσιν *erə, elə, enə, emə, ejə, ewə,* κατὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐντὸς λέξεως, ἐν δεδιπλασιασμένοις τύποις, *rə, lə, nə, mə, jə, we,* ὅθεν Ἑλλ. *ρα, λα, να, μα, ἰα, ϝα·Fα.*

Οὕτω συνδέονται ὀργανικῶς τύποι οἷον *τέρε-τρον τέρεσεν* = ἔτρωσεν, *tere-bra,* *τόρονος* καὶ *τρη-τὸς τρῆ-μα, τόρ-νος κέρας κερα-νίξαι·* κυβιστῆσαι, *cere-brum* καὶ **καρας* - ὅθεν *κάρανον* (= καρασ-νον) **κάρασ-α* - *κάρᾱ* (ἐκατὸν *κάρᾱ* ἐξεπεφύκει) *κάραννος κάρᾱνος* καὶ *κρανίξαι·* ἐπὶ κεφαλὴν ἀπορρῖψαι, *κρᾱνίον, κρή-δεμνον, κρηνιῶν, κράσ-πεδον,* **κρασ-να* -*κράννα* - *κράνα* - *κρήνη, κατὰ κρῆ-θεν,* καὶ ἔτι περαιτέρω *κρά-νος* καὶ *ἴγ-κρ-ος· κερά-ννυμι κεράσσαι* καὶ *κέ-κρα-μαι ἐκράθην, κρατός, κρατήρ· κρέμα-μαι κρεμά-σαι κρεμά-θρα* καὶ *κραμάσαι* (Ἐπιδαύρου), καὶ *κρημνός· γενέ-τωρ, γενέτης γένος* καὶ *βανὰ* καὶ *γνή-σιος, κασί-γνητος· γελέοντες,* Ζεὺς *Γελέων γελα-ρὴς γελά-σαι γέλως γελᾱνὴς* ἀντὶ **γελα-*

σ-νῆς καὶ *γαλάνα* ἀντὶ **γαλάσ-να* *γαληνὸς* καὶ *γλη-νός*. Οὕτω συνδέονται οἱ τὰς διαφόρους βαθμῖδας τῆς μεταπτώσεως ἐμφαίνοντες τύποι οἷον *βέλε-μνον* *βέλε-ος*, *βελόνη* καὶ *βάλλω* *βαλεῖν* καὶ *βέβληκα* *βλητός* *καμεῖν* *κάμα-τος*, çami = κόπος çamamas = ὁ ἑτοιμάζων καὶ *κάμ-νω* καὶ *κμητὸς* *κέκμηκα*· *θείνω* καὶ *θάνα-τος* καὶ *θνήσκω* *θνητός* καὶ *τέθναθι*· *φέρε-να* *φέρε-τρον* *φέρω* καὶ *φαρέ-τρα* καὶ *εἰσ-φρή-σω* *ἐκ-φρή-σω* καὶ *δίφρος*· *σκελε-τὸς* καὶ *σκλη-ρὸς* *ἔσκλην*· *στερε-ὸς* καὶ *στρηνής*· *πέλεθρον* Ἰνδ. paritum *πέλας* *πελάσω* *πελάθω* καὶ *πλατίον* *πλᾶθω*· *κέλα-δος* καὶ *καλέω* *calare* καὶ *ὁμο-κλή*, *κικλήσκω* *κλητὸς* *κλῆσις* *clāmor* *clarus*· *βέρεθρον* *βορὸς* *βορὰ* καὶ *βάραθρον* καὶ *βιβρώσκω* *βροτός*· *περάσαι* καὶ *πιπράσκω*· *δαμά-τωρ* καὶ *ἀδμὴς* *δέδμηκα*· *ἐγείρω* καὶ *ἐγρήγορα* καὶ *ἔγρης*· *ἐξηγέρθης*· *ἐχέ-τλη*, *ἐχε-πάμων* καὶ *σχῆ-μα* *σχήσω* καὶ *σχέ-σις* *σχεῖν* *(σ)ί-σχ-ω*· *πέτεσθαι* καὶ *πτηνὸς* *πεπτηὼς* *καταπτήτην*· *στορέσαι* Ἰνδ. *stari-tun* καὶ *στρῶσαι* *στρωτός*· *τέμενος* *τέμαχος* καὶ *τμῆμα*· *τέρυ*=*ἀσθενές*, καὶ *τρύω*, *ἄτρυτος* *τέτρυμαι*· *Fερύω* *Fέρυμα* *Fερύ-σαι* καὶ *Fρυ-τήρ*, *Fρυτὸς* *Fρῦμα*· *Fέλυ-τρον* *volvo* καὶ *εἴλυμα*, *εἴλυτο*, καὶ *πέλλυτρον* **πεδ-λυτρον*· *χερε-ίων* καὶ *χρή* *-χρηώ* *χρηίζω* κτλ.

Πολλάκις ἐν ταύτῃ μὲν τῇ γλώσσῃ σώζεται ἡ σῴα, ἐν ἐκείνῃ δὲ ἡ συνεσταλμένη μεταπτωτικὴ βαθμίς, ἥτις ὅμως ἀνεπτύχθη εἰς πλῆρες σύστημα, πρβλ. *χάλαζα* καὶ grando καὶ Ἰνδ. hraduni· *γέρανος* καὶ grus, *παλάμη* καὶ palma, *βάλανος* καὶ glans, *κάλαμος* καὶ culmus, *γέρας* *γεραρὸς* *γεραίρω* καὶ gratus· *θρῆνυς* *θρήσασθαι*· *καθέζεσθαι* καὶ Ἰνδ. dharayati· *μνήσομαι* *μνῆμα* καὶ Ἰνδ. manisyē· *διδράσκω* καὶ Ἰνδ. *daridra* =πλάνης· seg-nis καὶ *σβ-έσαι*· *πέφυκα* *φῦμα* Ἰνδ. bhūmī ἀλλὰ καὶ bhavi-tum; *σφάραγος* καὶ *fragor*· *πεῖρα* ἤτοι perịa ἀλλὰ Γοτθ. fraisan = πειρᾶσθαι, *κόρυζα* ἀλλ' ἀρχ. Ἰσλανδ. hrjōta = ῥέγχειν, *γόνυ* Γοτθ. kniu, καὶ τἀνάπαλιν *γι-γνώ-σκω* *γνώ-σκω* gnosco καὶ Ἰνδ. janā'ti, ἀρχ. Βακτ. zan, ἀρχ. Γερμ. chennen·

ἐλάτη καὶ ἀρχ. Γερμ. linda κττ. Πολλάκις δ' ὅμως καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γλώσσῃ εὑρίσκονται καὶ αἱ σῷαι καὶ αἱ ἠλαττωμέναι βαθμῖδες· πρβλ. *γλῶσσα* καὶ *γλάσσα*, *κάλαθος* καὶ *κλώθω*, *κλὼν κλωνὸς* καὶ *κλάδος*, *γόνυ* καὶ *γνυπετεῖν γνύπετος*, *δόρυ* καὶ *δρυ-τόμος δρύφρακτον δρῦς*· *γάλακτ-* καὶ *γλακῶνες*=μεστοὶ γάλακτος καὶ *γλάγος* Λατ. (g)lac-tis, *γέ-ρων* jarant καὶ *γρ-αῦς γραῖος*, *γραῖα* κλπ.

Ἐξωτερικῶς ἐξεταζομένων τῶν διαφόρων φαινομένων τούτων φαίνεται πολλάκις ὅτι ἡ δισύλλαβος βάσις γίνεται μεταπτωτικῶς μονοσύλλαβος πρὸ τῶν τονουμένων καὶ ἀπὸ συμφώνου ἀρχομένων καταλήξεων, πρὸ φωνήεντος δὲ μένει δισύλλαβος, ἐξασθενουμένου τοῦ πρώτου αὐτῆς φωνήεντος ἢ καὶ οὐχί· πρὸς δ' ὅτι ὁμοίως μένει δισύλλαβος καὶ ὅταν αὕτη τονίζηται· πρβλ. *βλη-τός*, *βέ-βληκα*, *βέ-βλημαι*, ἀλλὰ *βαλεῖν βάλλω* ἀντὶ βαλ̣ι̯ώ, *ἀρε-ίων* (ὅθεν καὶ *ἀρετή*), *τέμω τάμνω τμῆμα τμητὸς τέτμηκα* ἀλλὰ *τέμαχος*, *τέμενος*. Ὁμοίως φαίνεται ὡσεὶ πρὸ τοῦ -ᾰ τῶν πρωτοκλίτων καὶ τοῦ -ος τῶν β'κλίτων ἀπεβλήθη τὸ φωνῆεν τῆς β'ας συλλαβῆς τῆς ῥίζης, οἷον *τομὴ τομὸς τόμος*, *φορὰ φορὸς φόρος*, *γονὴ γονὸς γόνος* κλπ. (περὶ τούτων λεχθήσονται τὰ δέοντα ἐν τῷ περὶ Παραγωγῆς Κεφαλαίῳ).

§ 18. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα, ἐν οἷς τὸ* i *καὶ* u *ἐναλλάσσονται πρὸς τὸ α. ε, ο.* Καὶ ἄλλη τις ἔτι ἀρχαιοτάτη μεταπτωτικὴ ἐναλλαγὴ τοῦ ἀτόνου *α*, *ε*, *ο* πρὸς τὸ *υ* (ἰδίᾳ παρὰ τὰ ὑγρὰ r l) καὶ τοῦ ἀτόνου *ε* πρὸς τὸ *ι* παρατηρεῖται πολλάκις· πρβλ. *ἀγερῶ ἀγορὰ* καὶ *ἄγυρις παν-όμ-ήγυρις*, *ἀγυρτής*· *ῥοφεῖν* καὶ *ῥυφεῖν*· *κάρταλος* καὶ *κυρτὸς κύρτος κύρτη*· *con-(p) sternare* καὶ *πτύρω*· *Πέργαμον* καὶ *πύργος*· *μάλευρον* καὶ *μύλη*, *μύλλω*· *folium* καὶ *φύλλον* ἐκ *φυλ-jον· *πέλομαι πόλος* καὶ *πύλη*· *calix* καὶ *κύλιξ* Ἰνδ. kalaças· *πέσυρες* καὶ *πίσυρες*· *πιτνέω πίτνημι* ἐκ **petnā'mi* καὶ *ἔπετον πετάννυμι*, *σκίδνημι κίδναμαι* καὶ *σκεδάννυμι*, *κίρνημι* καὶ *κεράννυμι*· *πίλναμαι πιλνόν*· φαιὸν Κυπρ. καὶ *πελάσαι*· *κρίμνημι* καὶ *κρεμάσαι*· *ὀριγνάομαι* καὶ *ὀρέγνυμι ὀρέγω rego*· *κισσὸς* καὶ *hedera*, *κρίκε*

καὶ *κρέκοντες· ἴθρις* = σπάδων καὶ *ἔθρις, ἴσθι* καὶ *ἐστί· λικροὶ λικριφὶς* καὶ *λέχριος λεκροί· μελλιχόμειδε* Αἰολ. καὶ *Μείλιχος Μειλίχιος* 'Αττ. καὶ *Μίλιχος* 'Αττ.· *χθὲς* καὶ *χθιζός· ἑστία* 'Αττ. Λεσβ. Κρητ. καὶ *ἱστία* 'Ομηρ. *'Ιστιαία 'Ιστιαίδας* Βοιωτ. Θεσσαλ. 'Αρκαδ. κλπ.· *Κάβειρος* καὶ *Κάβιρος, Κάμιρος* καὶ *Κάμειρος, μάγειρος* καὶ *μάγιρος, χείλιοι* καὶ *χίλιοι ἐννεάχιλοι δεκάχιλοι* κτλ.

'Εν ἄλλοις τὸ *υ* προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐξασθενωθέντος *ε* ἢ *ο* εἰς *ə* διὰ τὴν ἐπίδρασιν μάλιστα τῶν ἐρρίνων *μ, ν*· τοῦτο ἐγένετο ὡς εἰκὸς ἔν τισι πτώσεσι καὶ μετὰ ταῦτα κατίσχυσαν οἱ ἀσθενεῖς οὗτοι τύποι· πρβλ. *νυκτὸς* ἀντὶ **νοκτὸς noctis* 'Ινδ. *nákti*, ὅθεν καὶ *νύκτα, νύξ·* ἀρχ. Γερμ. *nagal*, Λιθ. *nãgas* καὶ *ὄνυξ· ὄνομα* καὶ *ἀνώνυμος ἐπώνυμος εὐώνυμος* κλπ.· ἐκ δὲ τῶν συνθέτων τούτων καὶ τῶν τοιούτων ἀφῃρέθη ἔπειτα ἁπλοῦν *ὄνυμα*, Αἰολ. *ὄνουμα ὄνιουμα* Βοιωτ.· *νύσσω*, ἀρχ. Βουλγ. pron-noziti = διαπερᾶν, ἀρχ. Γερμ. nagan. κττ.

'Εν ἄλλοις ἐναλλάσσεται τὸ *υ* πρὸς τὸ *α* ἢ *ε* παρὰ χειλικόν τι· πρβλ. *μύσταξ* καὶ *μάσταξ· μύδος* καὶ *μαδάω madeo* κττ., ἐν οἷς αἰτία φαίνεται τὸ προηγούμενον χειλικόν. Καὶ τὰ ἀνωτέρω μνημονευθέντα *μύλη, πύργος*, ἅτε χειλικὸν πρὸ τοῦ *υ* ἔχοντα, δύνανται νὰ καταλεχθῶσι καὶ ἐνταῦθα. Ὅτι τὰ χειλικὰ δύνανται κατὰ τὴν ταχεῖαν προφορὰν νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὰ παρ' αὐτὰ φωνήεντα οὕτως ὥστε ἀντ' αὐτῶν νὰ παραχθῇ *υ*, τ'. ἔ. u, ἐλέγχουσι τὰ ἡμέτερα *πουρνάρι, μουστάρι, φουμίζω* κλπ.

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι πολλάκις φαίνονται μὲν ὅτι ἐναλλάσσονται τὰ *α, ε, ο* πρὸς τὸ *υ*, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας ἐν τούτοις πρόκειται ἡ συνήθης ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐξετασθεῖσα μετάπτωσις, τοῦ μὲν φωνήεντος *α, ε, ο* ἐκβαλλομένου, τοῦ δὲ ἡμιφώνου *u̯* ἀναπτυσσομένου εἰς *υ*, ἤτοι ὅπως ἐν τῷ 'Ινδ. *dhvar*-ὅθεν **θϝαρ-ι̯ος θαιρὸς* = ὁ στροφεὺς τῆς θύρας καὶ *θύρ-α, θύρδα θύρετρον, θυρεὺς* 'Ινδ. *duras* πληθ., ὅπως ἐν τῷ *βανὰ* Βοιωτ. ἤτοι gu̯ənā καὶ *γυνὴ* guná κττ., οὕτω καὶ ἐν τῷ *καλινδέω* καὶ *κυλίνδω* ἤτοι quel-qu̯əl-qul· *κοσκυλμάτια* καὶ *quisquiliae· σκάλλω σκαλμὸς* καὶ *σκύλ-*

λω· κύκλος καὶ Ἰνδ. *cakra*-ἤτοι *queklos*-*quəklos*- ὅθεν Ἰνδ. *cakra*- καὶ Ἑλλ. *quklos*· *σαίρω* καὶ *σύρω σύρμα* ἐκ s̯uer s̯uər-σϝαρ καὶ sur -συρ, ὅθεν *σαρἰω-σαίρω καὶ *συρἰω-σύρω *σὰρξ* καὶ *σύρκες* Αἰολ. ἐκ s̯uerk *s̯uərk-σϝαρκ*-καὶ *s̯urk συρκ· σέρφος* καὶ *σύρφος* = *ἐμπὶς* ἐκ *s̯uerbh*-*suərbh*-*surbh*- ὅθεν *σερφ*-καὶ *surbh*-*σύρφος*·*σφαῖρα* καὶ *σπύραθος σπυρὰς* καὶ *σφυράς· πέτταρες* καὶ *πέσυρες* ἤτοι *q̯uetu̯ərеs *πέσσαρες*-καὶ q̯uetures *πέτυρες*-*πέσυρες* κτλ.

§ 19. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα ἐν οἷς τὸ α καὶ ο φαίνεται ὅτι ἐναλλάσσονται.* Ὑπάρχουσιν οἱ παραδεχόμενοι μεταπτωτικὴν ἐναλλαγὴν καὶ μεταξὺ τοῦ *α* καὶ *ο*· ἀλλ' ἄν τις ἐξαιρέσῃ τὸ *ἄκρος acer acuo acies* καὶ *ὄκρις*·= ὀξύς, ἄκρος, τὸ *ἄγω*-*ὄγμος ἀγκὼν ὄγκος, κάστωρ κεκαδμένος κόσμος* καί τινα ἄλλα ἐλάχιστα, πάντα τὰ λοιπὰ εἶναι ἢ ἐτυμολογίαι οὐ πάνυ πιθαναί, ἢ τὸ *α* ἐν τούτοις δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὅτι προῆλθεν ἐκ τοῦ *ə*. Οὕτω λ. χ. τὸ *alere* καὶ *ind-oles*. *adolesco*· τὸ *λακεῖν* καὶ *loqui*, τὸ *scabere* καὶ *scobis* = *ῥίνισμα* κττ., ἐν οἷς τὸ *α* προῆλθεν ἐκ τοῦ συνεσταλμένου *ə*, ὅπως καὶ ἐν τοῖς *aper* ἀρχ. Γερμ. *ëbur*, *πατάνη patere* παρὰ τὸ *πετάννυμι*, *magnus* παρὰ τὸ *μέγας*, *quattuor* παρα τὸ *πεσ*-*τεσ*-, *assir* παρὰ τὸ *ἔαρ*, *gradior* παρὰ τὸ ἀρχ. Σλαυ. *gredan*, *lapis* παρὰ τὸ *λέπας*, *labium* παρὰ τὸ ἀρχ. Γερμ. *lefze*, ἀρχ. Σαξ. *lëpor*, *laqueus* παρὰ τὸ *λέπαδνον*, *Ἀρέπυιαι* παρὰ τὸ *rapio*, *caterva* παρὰ τὸ ἀρχ. Σλαυ. *ceta*, *sacena saxum* παρὰ τὸ *secare*, *dapes* παρὰ τὸ *δέπας*, *flagrare flamma* παρὰ τὸ *φλέγω*, *ἔριφος* παρὰ τὸ *aries*. *ἐπὶ* παρὰ τὸ *ap-ud*, *μένω* παρὰ τὸ *manēre* κτλ.

§ 20. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα ἐν ἁπλῇ ἢ συνθέτῳ λέξει καὶ πλησίον ἢ μακρὰν τοῦ κυρίου τόνου τῆς λέξεως.* Πλὴν τοῦ ποιοῦ καὶ ποσοῦ τῶν διαφόρων φωνηέντων καὶ διφθόγγων τῶν τῇ μεταπτώσει ὑποκειμένων ἐξεταστέον καθ' ἃ ἀνωτέρω § 9 εἴπομεν, καὶ τὴν ἀπόστασιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς τονουμένης συλλαβῆς, καὶ τὸ ἁπλοῦν ἢ σύνθετον τῶν λέξεων, ἐπειδὴ καὶ κατὰ

λόγον τῆς ἀποστάσεως ταύτης καὶ τοῦ ἁπλοῦ ἢ οὐχὶ τῆς λέξεως, κανονίζονται τὰ τῆς μεταπτώσεως, ὥστε ὅσῳ μᾶλλον ἀφίστανται τοῦ τόνου, τοσούτῳ μᾶλλον πάσχουσι μεταπτωτικῶς.

Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι ἂν διὰ σύνθεσιν ἢ ἀναδίπλωσιν, ἥπερ σύνθεσίς τις ὁμοίως εἶναι, ἢ διὰ συνεκφορὰν λέξις τις ἐνεκλίνετο, ὅπως συνέβαινεν ἐν τῷ ῥήματι (ἰδὲ τὸ περὶ Τονισμοῦ Κεφαλ.), καὶ δὴ ἡ τὸν κύριον τόνον πρότερον φέρουσα συλλαβὴ ἐγίνετο ἄτονος, τότε τὰ μὲν ὀρθοτονούμενα ε ϵ' ἠταιροιοῦντο εἰς ο ο', καθ' ἃ εἴδομεν ἐν § 7, τὰ δὲ ἐξησθενωμένα *a, e, o*, καὶ τὸ *ə* τὸ ἐκ τῶν (ā ē ō) ἐξαφανίζονται ὅλως (κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 14), πλὴν πρὸ δύο συμφώνων· πρβλ. *πατὴρ ἀπάτωρ πατέρες ἀπάτορες*, ἀλλὰ *δόσις* ἀντὶ **dotì-s*, Ἰνδ. *ditis* καὶ ἐν συνθέσει *bhaga-ttis*, maghattis, δοτὸς Ἰνδ. Λατ. *datus*, ἀλλ' Ἰνδ. *dēvá-ttas*, ni-ttás, ā-ttas· *τίθεμεν* (ἐν ἀρχῇ προτασ.) ἀλλ' ἐν μέσῳ προτάσεως *da-dh-más*· δίδομεν ἀλλὰ da d-más Ἰνδ.· **bhevətóm* ὅθεν *bhevətóm *bhūta'm* Ἰνδ. καὶ *bhvətom - *ἔμφυτον*· *πέλλα* ἀλλὰ *πέ-πλ-ος*· *φέρω φαρέτρα* ἀλλὰ *δίφρος*· *γενέ-της γενέ-σθαι γένος* ἀλλὰ *γί-γν-ομαι* καὶ *ὁμ-όγ-νιος*, *gi-gno*, *beni-gn-us mali-gn-us*· *στα-τὸς* ἀλλὰ *ἕκα(σ)-στ-ος*, *δυ-(σ)-στος*, *μετ-ανά-στ-ης*, *ἵ-στ-ός*, *caele st-is* ἐκ τοῦ *sthā*· *κέρας κάρα* ἀλλ' *ἴγ-κρος*· *θείνω* ἀλλ' *ἔπε-φν-ον*· *τελάσαι ταλάσαι*, ἀλλὰ *πολυ-τλή-μων ἄ-τλας πολύ-τλας*· *μένω* ἀλλὰ *μίμνω* ἀπὸ **μι-μεν-ω*, *μιμνάζω*· *ἔχω* ἀλλ' *ἴσχω* **σι-σχ-ω*· *πίπτω τίκτω*, **σι-σδ-ω-ἵζω* sīdo ἀντὶ *sizdo· *τείνω* καὶ *τι-ταίν-ω*, *εἴκω εἰκὼν εἰκάζω* καὶ *ϝε-ϝι(κ)-σκω*· *βέλος βαλεῖν* καὶ *βέβληκα βέβλημαι*· *μείρομαι* = smer-*ιομαι* ἀλλὰ *sə-smr̥tai = *εἵμαρται*· *πέλομαι ἔπλετο*, *κέλομαι ἐκεκλόμην*. *ἔδ-ω* ἀλλὰ **αρι-(ε)δ-τον ἄριστον*, *πέδ-ον πέζα ποδ-ὸς* ἀλλ' *ἐπί-βδ-αι* (ἀντὶ **επί-πδ-αι*), *μάλα* ἀλλ' **αμ(ε)λὺς-ἀμβλύς*, *pezdo pēdo* Λατ. *pezdzú* Λιθ., ἀλλ' Ἑλλ. *βδέω* (p(ez)dejō). *βοῦς βοϝ-ὸς* ἀλλ' *ἑκατόμ-βϝ-η*, *Πόλυ-βϝ-ος*, *μέσαβϝ-ον*, Ἰνδ. *gāus gōbhis* τ. ἑ. *gău-bbis*, ἀλλὰ *sapta-gu*, *sárva-gu*, *ὑπερ-φυ-ής* ἀλλ' *ὑπερ-*

φ(ϝ)-ίαλος, superb(u̯)us, catvā̆ras καὶ *(k)turiya* καὶ *(π)τρά-πεζα (π)τρυφάλεια· δέμα δόμος δάμ-αρ-τος* (δόμον ἀρτύειν) καὶ *μεσό-δμ-η, καλέω* καὶ *δμο-κλή, *ο-σ(ε δ ος-ὄζος*=ὁ συνοδοιπόρος (σεδ-σοδ-ὁδός), *ni-sed-os-*ni-sd-os *nīdus* (πρβλ. Γερμ. Nest).

Ὅπως τὸ *μέσα-β (ϝ)-ον, ἑκατόμ-β(ϝ)-η* κτλ., οὕτω καὶ τὸ *οπ-* ἀπώλεσε τὸ *ο* αὐτοῦ, ὅτε ἦν β′ συνθετικόν, διὸ λέγεται *αἶθο-π-ς, μῆλο-π-ς, οἶνο-π-ς, νῶρο-π-ς, μέρο-π-ς* κττ. Λατ. *atro-x, fero-x* κττ., καθ' ἃ καὶ *Χάροψ Αἰθίοψ* κττ., ὁμοίως *χαρο-πὸς* κττ. παρὰ τὰ εἰς *-ώψ, -ώπης,-ωπός, δεινώψ, ἀγλαώψ, γοργώψ, κελαινώψ, ταυρώψ, μονώψ, ταυρώψ, κυνώπης βλοσυ-ρῶπις γλαυκῶπις αὐλῶπις* κττ. *οἰνωπὸς* κττ. (Τὰ παροξύτονα εἰς *-ωψ ἕλικωψ, Κύκλωψ, κέρκωψ* κττ. σημαίνουσιν οὐχὶ τὸ φαί-νεσθαι τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον, ἀλλὰ τὸ ἔχειν ὀφθαλμὸν τοιοῦτον, διάφορος ἄρα ἡ τούτων σύνθεσις).

Τὰ οὐδ. εἰς *-ος*, γεν. *-es -os* ἠδύναντο ὁμοίως ἐν συνθέσει νὰ ἀπολέσωσι τὸ *-ε* αὐτῶν καθὰ καὶ πρὸ τῶν παραγωγικῶν κατα-λήξεων, διότι καὶ τότε σύνθεσίς τις γίνεται· πρβλ. τὸ *βλάβος, βλαβες - βλαβσ + φημη - βλά(β)σ-φημος, *ὄδος *ὀδεσ-ος* (odor-ōris) *ὀδσ - φραίνομαι, *οπος - *οπες-ος* (Σλαυ. oces, Λιθ. akas, **οπς - θαλμὸς - ὀφθαλμός, *πειθος - *πειθεσ - ος (εὐπειθής) *πειθσ-α -πεῖσα, *κνιδος - *κνιδεσ-ος* (nīdor) **κνιδς-α κνῖσα*, θύος, **θυεσ-ος θυσ-πόλος θυσπολίαι·* θυηπολίαι· **ακος (ἀκὴς ταναήκης) *ἀκ(ε σ-ίνη - ἀξίνη, *δϝεῖος *δϝεῖεσ-ος- *δϝεισ-νος δεινὸς* καὶ **δϝισ-νὸς *διννος* ὅθεν Αἰολ. *Διννομένης, αἶθος -*αἰθεσ-ος *αἰθς-τος aes-tus, edos* ὅθεν Λιθ. *edes *eds-ca=esca, liquos *liquesos* (liquor) *liqs-a-lixa, e lix-um· ἔρευθος *rudh(e)s-os =russus· ὁμοίως τῷ **δϝισ-νος Διννομένης* ἔχει τὸ *ϝεῖδος *ϝειδεσ-ος *ϝιδσ-u̯ος ϝίσϝος ἴσος, χαμαὶ* ἀλλὰ *νεο χμ-ὸς* καὶ δὴ = νέος ἐπὶ τῆς γῆς, νέος, καινός, ἀνήκουστος· *δεκὰς-άδος* ἀλλὰ **decatóm-*dcatóm -çatám* centum· πρβλ. ἔτι *ὀϊζὺς* καὶ *πάνοιζυς, ὀφρῦς* καὶ *χρύσοφρυς κυάνοφρυς, λεύκοφρυς, ἰχθῦς* καὶ *κάλλιχθυς φίλι-χθυς* κλπ.

Ἐπειδὴ αἱ ῥίζαι τῶν ῥημάτων συχνότατα ἀπαντῶσιν ἐν συνθέσει, ὡς β' συνθετικά, εἶναι συνήθως ἐξησθενωμέναι, πρβλ. *εἴκω* καὶ *πόθ-ικες* ἐπιγρ. Τεγέας, *προ-ίξ προικός, μειγ-ἀναμίξ, ἐπιμίξ, τρίβω* καὶ *οἰκότριψ, πάγνυμι ἀπό-παξ, ἐπί-παξ,* δέρκομαι ὑπόδρα(κ), *ἄζυξ σύζυξ* (ζεύγνυμι) *αἰγί-λιψ* (λείπω). *δί-πλαξ* (πλέκω) *πρόσ-φυξ* (φεύγω) κττ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ θέσις τοῦ τόνου ἦν ἐξ ἀρχῆς εὐμετάβολος διὰ τὴν κλίσιν, τὴν σύνθεσιν, τὴν ἐν τῇ προτάσει θέσιν τῶν λέξεων, τὴν ἔγκλισιν τοῦ ῥήματος κττ., ἡ ἐξασθενουμένη μεταπτωτικῶς συλλαβὴ ἠδύνατο νὰ τονίζηται ἢ μὴ καὶ νὰ κεῖται ἐγγύτερον ἢ ἀπωτέρω τῆς τονουμένης συλλαβῆς, καὶ δὴ νὰ φέρῃ κύριον ἢ δευτερεύοντα τόνον ἢ καὶ νὰ εἶναι ὅλως ἄτονος καὶ νὰ ἐλαττῶται τὸ φωνῆεν αὐτῆς εἰς ψιθυρὸν ἢ καὶ ἀποβάλληται ὅλως, διὰ τοῦτο παρήχθη μεγάλη ποικιλία τύπων, ὧν οὗτος μὲν ἠδυνήθη ἐν ταύτῃ τῇ γλώσσῃ νὰ κατισχύσῃ, ἐκεῖνος δὲ ἐν ἐκείνῃ, ἢ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἀμφότεροι, ἐντεῦθεν ἀνάγκη πολλῆς προσοχῆς. Οὕτω κατὰ πρῶτον παρατηρεῖται ὅτι ἀπαντῶσι διπλοῖ τύποι, πρβλ. *ἐσ-μὲν* καὶ sumus, Ἰνδ. s-más, **εσ-ίην εἴην* καὶ Ἰνδ. s-yā-m, *τε-θε-ίη-ν* καὶ Ἰνδ. da dh-yā'm, *τίθεμεν* καὶ Ἰνδ. da-dh-más κτλ., τῶν μὲν τύπων *ε-ἴην, ἐσμέν, τίθεμεν, τιθείην* κττ. ἐκ τῆς ἐν ἀρχῇ προτάσεως θέσεως αὐτῶν, ὅτε ὠρθοτονοῦντο, τῶν δὲ *s más, s-yā'-m, da-dh-yā'm, da-dh-más* κττ. ἐκ τῆς ἐν μέσῳ προτάσεως, ἐκ τῆς συνθέσεως καὶ καθόλου ἐκ τῆς ἐγκλίσεως ὁρμηθέντων καὶ καθολικευθέντων.

Πολλάκις παρατηρεῖται ὅτι τύποι μετὰ διπλασιασμοῦ καὶ τονιζόμενοι ἐπὶ τῆς ληγούσης ἔπαθον μείζονα ἐξασθένωσιν τῶν ἁπλῶς διὰ σύνθεσιν ἐγκλινομένων, διότι οὗτοι μὲν ἔσῳζον καὶ δευτερεύοντά τινα τόνον, ἐκείνων δέ, ἐπειδὴ καὶ ὁ διπλασιασμὸς ἔσῳζέ τινα δευτερεύοντα τόνον, καὶ ἡ λήγουσα ἰσχυρῶς ἐτονίζετο, ἐξησθένει σφόδρα ἡ μεταξὺ τούτων συλλαβή, πρβλ. *ca-kár-a* ἀλλὰ *ca-kr̥-má, Ϝέ-Ϝοικ-α* ἀλλὰ **Ϝε-Ϝιγ-μέν, ἐλή-λουθα* ἀλλ' *ἐληλυθμέν. (πρβλ. ἀνωτ. § 7.).

§ 21. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα ἐμφανιζόμενα ὡς διτυπία.* Πολλάκις συμβαίνει ὥστε ν' ἀποβληθῇ μὲν μεταπτωτικῶς φωνῆέν τι βραχὺ ἔκ τινων τύπων λέξεώς τινος, νὰ διασωθῇ δ' ἐν ἄλλοις, νὰ ἀναπληρωθῇ ἔπειτα ἑκάτερος τύπος κατ' ἀναλογίαν καὶ νὰ ἔχωμεν οὕτω διττοὺς τύπους· πρβλ. *φέρενα* (παρ' Αἰολ.), καὶ *φερνή*, *τόρονος* (Ταραντίνων) *τορονευτὸς* παρὰ τὸ *τόρνος*, *τετορνευμένος*, *μαλακὸς* καὶ *βλάξ*, *ἀμαλὸς* καὶ *ἀμβλύς*, *γάλα* καὶ *γλάγος*, *ταράσσω ταραχὴ* καὶ *τάρχη*· τάραξις, *ἄταρχον*· ἀχείμαστον καὶ *θράσσω*· *ἀλεγὴς* - *γίζω*, *ἀλέγω ἀλεγύνω ἀλεγεινὸς ταν* - *ηλεγὴς δυσ*- καὶ *ἄλγος ἀλγεινὸς ἀλγύνω*, *nec* - *lego re* - *ligio*· *ἄφεν* - *ος* καὶ *ἀφν* - *ειός*, *'Αρέπυιαι* καὶ *"Αρπυιαι*, *ὀρέγυια* καὶ *ὀργυιᾶς*, *σκόροδον* καὶ *σκόρδον*, *ἀλωφοὺς*=*λευκοὺς* καὶ *ἀλφὸς* albus, *Τολοφὼν καὶ Τολφὼν* ἐκ telebh καὶ telbh ἀρχ. Γερμ. delban = σκάπτειν, *τάριχος* καὶ *ταρχύω*, *σκάριφος* καὶ *κάρφος*, *στέριφος* καὶ *στέρφος*, *ἄνθος* Ἰνδ. andhas καὶ *ἀνήνοθε ἐνήνοθε ἐπενήνοθε*, *ὀλοαὶ* ἤτοι *ὀλοϝαὶ* καὶ *οὐλαὶ ὀλαὶ* ἤτοι *ὀλϝαὶ* ὅπως *κενεϝὸς* καὶ *κενϝὸς* τ'. ἑ. θέμα πληρεστέρων, *ole* - καὶ *ol* -, *kene* - καὶ *ken*, καὶ κατάληξις *u̯o*/*u̯e*. Ὁμοίως **δαu̯e* - *λὸς* καὶ *δαu̯* - *λός*, ὅθεν ἐν Τσακων. *δαβελὲ* ἔτι καὶ νῦν, καὶ **δαελὸς δἄλός*, *γλῶσσα* καὶ *γλάσσα* κττ. Πολλάκις ἀπαντᾷ ἡ μεταπτωτικὴ διτυπία αὕτη καὶ ἐν τῇ παραγωγῇ, πρβλ. *πλόκαμος* καὶ *πλοχμός*, *στεγανὸς* καὶ *στεγνός*, *σιναρὸς* καὶ *σινδρός*, *ὑδαρὸς* καὶ *ὕδρος ὕδρα* κττ.

Πολλάκις δ' ἕνεκα τῆς εὐκινησίας ταύτης τοῦ τόνου κατὰ τὴν κλίσιν, τὴν παραγωγήν, σύνταξιν καὶ σύνθεσιν συνέβη, ὥστε ἐν τοῖς κινήμασι καὶ παραγώγοις τοιαύτη τῶν λέξεων ν' ἀναπτυχθῇ ποικιλία τύπων, ὥστε νὰ φαίνηται ὡσεὶ ἐγένετο μετάθεσις τοῦ ἐρρίνου ἢ καὶ ἄλλου συμφώνου. Ἐπὶ τῶν πληρεστέρων δῆλον ὅτι πολυσυλλάβων καὶ ποικίλως τονιζομένων ἐκείνων λέξεων ἐφαρμοσθέντες οἱ τῆς μεταπτώσεως νόμοι ἄλλοτε ἄλλης συλλαβῆς τὸ φωνῆεν ἠλάττωσαν ἢ ἐξηφάνισαν, ἐντεῦθεν ἡ λέξις ἀλλοίαν μορφὴν ἔλαβεν· οὕτω λ. χ. ἐκ τοῦ *onokh* προ-

ἦλθε κατὰ τοὺς μεταπτωτικοὺς νόμους *ὄνυχ-ος* καὶ *nakham* Ἰνδ. (nokh), Γερμ. *Nagel*, ἐκ τοῦ *eneṷen* τὸ *ενϝα-τος* (envn̥) καὶ *novem* (nevem), ἐκ τοῦ onobh τὸ *ὀμφαλὸς umbo umbilīcus* (ombh) καὶ Ἰνδ. *na'bhyan* Γερμ. Nabel (nobh), ἐκ τοῦ onebh *νέφος,νεφέλη nebula* Ἰνδ. *nabhas* (nebh-) καὶ *abhra'm ὄμβρος* (ombh), ἐκ τοῦ *enemō* τὸ *nëman* ἀρχ. Γερμ. (nem-) καὶ *emo* (enmo), ἐκ τοῦ *onokt* τὸ *noctis νυκτὸς naktā'* Ἰνδ. (nok) καὶ Λιθ. *anksti* Ἰνδ. *aktú (onkt)*, ἐκ τοῦ *enek ἐνεγκεῖν, ἐνήνοχα δουρ-ηνεκὲς* (enek-) καὶ Σλαυ. *nesti* (nek), ἐκ τοῦ *eṷegh εὔχομαι* (eugh) καὶ *voveo* (= voghṷeo) Ἰνδ. vāghat = *εὐχέτης* (vegh), ἐκ τοῦ *avege aϝέξω* καὶ *αὔξω augeo* (aug-) καὶ *vegere* (veg) καὶ τέλος *ug, ugrás* (= *ὑγιὴς*), ἐκ τοῦ *av(e)d αὐδή* καὶ Ἰνδ. *va'dati* = λέγει *(ved)*, ἐκ τοῦ *gṷerebh* τὸ *βρέφος* καὶ Ἰνδ. *ga'rbhas*, ἐκ τοῦ *areg* τὸ *ἄργ-υρος argentum* καὶ Ἰνδ. *rajata'm*, ἐκ τοῦ *eṷer* τὸ *εὐρὺς* καὶ Ἰνδ. *va'rīyan* = *εὐρύτερος*, ἐκ τοῦ *ojebh* - τὸ *οἴφω* (oibh-) καὶ Ἰνδ.*yabhati*, Ῥωσσ. jebú (jebh-), ἐκ τοῦ *ajem*-τὸ *aemulari* (aim-) καὶ *imitor imago* (im-), ἐκ τοῦ *aves ἠὼς* ἀντὶ āusōs Λατ. *aurōra* καὶ *ver ἔαρ* ἐκ vesr̥, Ἰνδ. vasanta = ἔαρ καὶ *ἄγχ-ουρος* ἐκ τοῦ aus-ros (aus-), ἐκ τοῦ eṷes *εὕω* ἀντὶ eṷsō, ūro ὁμοίως ἐκ τοῦ eusō καὶ *Vesuvius* Ὀσκ., *Ves-ta*, ἐκ τοῦ *aįeqṷ-αἰτέω αἴτης* καὶ *yacati* = αἰτεῖσθαι, καὶ ἀποβολῇ τοῦ *a*, *προ-ίσσομαι* = ἐπαιτῶ· ἐκ τοῦ *evek* τὸ *εὔκηλος* (*eṷk*-) καὶ *ἕκηλος* (vek), ἐκ τοῦ *ove-oṷes* τὸ auti Λιθ. (ou-) καὶ τὸ **ϝεσ-νυμι ϝέννυμι, ϝεσ-θὴς* ves-tis, Ἰνδ. vastrām (ṷes-)· ἐκ τοῦ *dheṷes* τὸ Λιθ. *daus-os* = ἀήρ, (dheus-) καὶ *θεὸς* ἤτοι **θϝεσ-ος*, Λιθ. *dves-iu* καὶ *dves-ti* = πνέω, *dvas-e* = πνεῦμα (dhves-)· ἐκ τοῦ *ana* τὸ *ἀν-* καὶ τὸ *nā* (*νη-ποινὶ*) καὶ τὸ *n̥* = *ἀ*, ἀν., ἐκ τοῦ *eneu*-τὸ *ἄνευ* (ἀντὶ eneú) καὶ ἀρχ. Γερμ. *inu* κττ.

§ 22. *Μεταπτωτικὰ φαινόμενα ἐξεταζόμενα κατὰ λόγον τῶν φθόγγων τῶν περιβαλλόντων τὰ πάσχοντα.* Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 248 ὅτι τὸ ὑγρὸν καὶ ἔρρινον, ἂν μετὰ τὴν συστολὴν μείνῃ μόνον ἐν τῇ

συλλαβῇ καὶ καταστῇ φορεὺς αὐτῆς, ἀναπτύσσεται εἰς τέλειον φωνῆεν, ἂν δὲ παράκειται αὐτῷ ἄλλο φωνῆεν, τρέπεται εἰς σύμφωνον· πρβλ. *πόλι-ν* καὶ *πόδ-α*, *turri-m* καὶ *ped-em* *πατρ̥-ὸς* καὶ **πατr̥-σὶ* - **πατρα-σὶ* - *πατρά-σι*, *ποίμν-η* καὶ *ποιμέ-σι* ἀντὶ **ποιμα-σί*, *δμό-γν-ιος* καὶ *γέ-γα-μεν* κττ. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ πρὸ τοῦ ἡμιφώνου *i̯* καὶ *u̯* τὸ ὑγρὸν καὶ ἔρρινον διατίθενται ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὡσεὶ ἦσαν πρὸ συμφώνου· πρβλ. *ἀφρεν* - **αφρr̥-i̯ω* **αφραν-i̯ω* - *ἀφραίνω*, **ονομn̥-i̯ω* - **ὀνομαν-i̯ω* - *ὀνομαίνω*, *βελ-βl̥-i̯ω* **βαλi̯ω* - *βάλλω*, **ἱκn̥u̯ω* - **ἱκάνϝω* - *ἱκάνω*, **κιχανϝω* *κιχάνω* κλπ. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἔρρινα καὶ τὰ ὑγρὰ λαβόντα θέσιν καὶ δύναμιν φωνήεντος δὲν διεσώθησαν ὁμοιόμορφα ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις, ὅπως λ. χ. τὰ αὐτόφωνα καταστάντα *i*, *u*, ἀλλὰ διετέθησαν διαφόρως, καὶ δὴ τὰ μὲν ἔρρινα *n̥* *m̥* ἐγένοντο ἐν τῷ Ἑλλ. καὶ Ἰνδικῷ *α* ἢ *αν αμ*, an am κατὰ λόγον τοῦ συλλαβισμοῦ, en em δὲ ἐν τῇ Λατινικῇ, τὰ δὲ ὑγρὰ *r̥*, *l̥* διετέθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ταῖς λοιπαῖς γλώσσαις κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 258, διὰ ταῦτα ἡ παλαιοτέρα Ἰαπετικὴ κατάστασις τούτων ἐπεσκοτήθη καὶ μόνη ἡ ἀναλογία τῶν συστημάτων διδάσκει σήμερον πῶς εἶχον ταῦτα ἐν ἀρχῇ.

Ἂν μετὰ τὰς διφθόγγους *ei* *eu* κλπ. ἕπηται βραχὺ φωνῆεν καὶ τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων δύνηται νὰ συλλαβίζηται μετὰ τοῦ ἑπομένου τούτου φωνήεντος καὶ γίνηται οὕτω συμφωνικώτερον *i̯ u̯*, τότε ἐπειδὴ τοῦτο δὲν δύναται νὰ γένηται πλέον φορεὺς τῆς συλλαβῆς, τὸ προτακτικὸν συστέλλεται μὲν κατὰ τὰ λεχθέντα, ἀλλὰ δὲν ἐξαφανίζεται καὶ ἡ μεταπτωτικὴ βαθμὶς τοῦ *ei eu* εἶναι *ᵉi̯ ᵉu̯* καὶ περαιτέρω ii̯, uu̯· πρβλ. *χεῖ-μα* ὅθεν **χεi̯ὼν*-**χᵉi̯ών*-**χιi̯ών*-*χιών* καὶ Λατ. *hiem-is*, **polei-os* **polᵉi-os* **πολιi̯ος* *πόλιος*, **obhreu̯-os* - **obhrᵉu̯-os* - **οφρυu̯ος* -*ὀφρύος*, οὕτως ἐσχηματίσθη τὸ *ὀσφύος* *ἰχθύος* *νέκυος* **dei̯eu̯o*-**dᵉi̯eu̯o*-**dii̯ĕu-s*, Ἰνδ. *diyāus*, κλπ.

§ 23. *Διδακτικὴ ἀντιστοιχία ἐν τοῖς μεταπτωτικοῖς.* Εἴδομεν ἀνωτέρω § 14 καὶ § 22, ὅτι διὰ τὰ περιβάλλοντα τὸν ἐξα-

σθενούμενον μεταπτωτικῶς φθόγγον ἄλλοτε μὲν τὰ ὑγρὰ καὶ ἔρρινα r, l, m, n, γίνονται φωνήεντα *r̥, l̥, m̥, n̥*, καὶ περαιτέρω *αρ, ρα, αλ, λα, α, αν, αμ* κλπ., ἄλλοτε δὲ μένουσι σύμφωνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἐξασθένωσις καὶ ἡ εἰς φωνῆεν τροπὴ αὕτη παρατηρεῖται ἀκριβῶς ἐν ἐκείνοις τοῖς τύποις καὶ καθόλου ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις, ἐν αἷς καὶ αἱ δίφθογγοι ei, ai, oi, eu, au, ou ἀποβάλλουσι τὸ προτακτικὸν αὐτῶν φωνῆεν καὶ τὸ ὑποτακτικὸν i, u γίνεται φορεὺς τῆς συλλαβῆς καὶ ἐν αἷς αἱ μακρὸν φωνῆεν ἔχουσαι βάσεις βραχύνουσιν αὐτὸ κλπ., διὰ τοῦτο ἡ παρατηρουμένη ἐν τούτοις ἀναλογία εἶναι σφόδρα διδακτικὴ οὐ μόνον περὶ τῆς γενέσεως καὶ ἐξελίξεως τῶν ὑγρῶν καὶ ἐρρίνων φωνηέντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ πότεροι καθόλου τῶν τύπων τούτων, οἱ πληρέστεροι ἢ οἱ ἐλλιπέστεροι, ὀφείλουσι νὰ θεωρῶνται πρῶτοι καὶ πότεροι παράγωγοι. Μέχρι τοῦδε ὑπετέθη σιωπηρῶς ὅτι οἱ πληρέστεροι, οἱ ἐκτενεῖς, οἱ πολυσύλλαβοι εἶναι πρῶτοι, οἱ δὲ ἄλλοι παράγωγοι προελθόντες κατ' ἐξασθένωσιν ἐξ αὐτῶν. Νῦν δὲ νοεῖ ἕκαστος τὴν ἀλήθειαν ταύτην βλέπων ὅτι οὕτω διὰ μιᾶς ἀρχῆς, τῆς μεταπτωτικῆς ἐξασθενώσεως, ἑρμηνεύονται πάντα τὰ φαινόμενα· ἂν δὲ τὸ ἐναντίον ὑποτεθῇ, τότε ἀνάγκη νὰ πιστευθῇ ὅτι ἐν ἄλλοις μὲν ἀνεπτύχθη φωνῆεν *ε* ἢ *ο* ἢ *α*, ἐν ἄλλοις δὲ τὸ ᾰ ἐτράπη εἰς *ω* ἢ *η* ἢ ᾱ κτλ., καὶ ἐν ἄλλοις ἀνεπτύχθη συλλαβὴ ὅλη, ὅτι πολλάκις ἡ ῥίζα θὰ τιθῆται ἄνευ τινὸς φωνήεντος κττ.· πρβλ. *s-ma's s-a'nti* καὶ *ἐσ-τί, φυγεῖν* καὶ *φεύγειν*, *ἴδμεν* καὶ *οἶδα*, *ἐριπεῖν* καὶ *ἐρείπειν*, *ἰθαρὸς* καὶ *αἴθω, τα-τὸς* καὶ *τέν-ων, ἀνύω* καὶ *αὐθ-έν-της, σταλ-τὸς* καὶ *στέλλω, σχ-εῖν, ἴ-σχ-ω* καὶ *ἔχω, στρω-τὸς* καὶ *στορέ-σαι, τέμε-νος* καὶ *τμῆ-μα, δαμάτ-ωρ* καὶ *ἄ-δμη-τος, τακ-ῆναι* καὶ *τήκω, ῥαγῆναι* καὶ *ῥήγνυμι, τραγεῖν* καὶ *τρώγω* κττ. κττ.

Ὁμοίως πείθει ἡ παρατήρησις ὅτι ἡ συστολὴ τῶν διφθόγγων ἄλλοτε μὲν εἶναι βραχὺ φωνῆεν (*εἶμι - ἴμεν, οἶδα-ἴδμεν*) ἄλλοτε μακρόν, *ε-ἴη-ν—s-ī-mus, pāy -yas -πίνω* κττ. ὅτι ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ βάσις ἐκείνων μὲν δίφθογγοι βραχύφωνοι, τούτων δὲ

δίφθογγοι μακρόφωνοι. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐπειδὴ τῶν μακροφώνων διφθόγγων καὶ τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν ἀπεβλήθη πολλάκις ἐν ὡρισμέναις χώραις καὶ τὸ προτακτικὸν ἐβραχύνθη (πρβλ. *πώνω* ***poculum*** καὶ *ποτός, κοῖ-τος* καὶ *κῶ-μα*), καὶ ἐπειδὴ διὰ τὴν ἀεὶ ἐνεργὸν ἐξισωτικὴν ἀναλογίαν τὰ ποικίλα τὸ πάλαι γενόμενα ἡπλοποιήθησαν πολλαχῶς, διὰ ταῦτα συνέβη ὥστε οὐχὶ μόνον οὐκ ἐσώθησαν πάντα τὰ κληρονομηθέντα ἡμῖν μεταπτωτικὰ σχήματα ἐν πλήρει ἰσχύϊ αἰσθητὰ καὶ προκαλοῦντα εἰς δημιουργίαν ἀναλόγων, ἀλλὰ καὶ ἄρδην ἀπώλοντο ἔνια ἄλλων ἐπίδοσιν λαβόντων. Οὕτω λ. χ. ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ μεταπτωτικοῦ σχήματος ōi: ī ἀνεπτύχθη νεώτερον ō:o, *πέπωκα πέποται πόσις ποτός*, διότι *δέδωκα δέδοται δόσις, δοτός*· ὁμοίως ἐλέχθη *πνίγω πνῐγῆναι, τρίβω τρῐβῆναι, ψύχω ψῠγῆναι* κττ. κατὰ τὸ *τάκω σάπομαι*: *τᾰκῆναι, σᾰπῆναι, ῥήγνυμι ῥαγῆναι* κτλ.

§ 24. ***Χῶραι τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἀσθενῶν μεταπτωτικῶν.*** Ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων παραδειγμάτων ἐγένετο δῆλον ὅτι ἐν χώραις τισὶν ἐμφιλοχωρεῖ μάλιστα ἡ ἐξησθενωμένη συλλαβή, ἐν ἄλλαις δὲ ἡ σῴα. Τῶν ἐξησθενωμένων χαρακτὴρ κοινὸς εἶναι τὸ ἄτονον, εἰ καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἐπελθοῦσαν μετακίνησιν τοῦ τόνου τὸ μὲν ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς ἤδη χρόνοις, τὸ δὲ ἐν τοῖς μετέπειτα ἐν ἑκάστῃ γλώσσῃ χωρὶς δὲν εἶναι φανερὸν ἐκ πρώτης ὄψεως τῷ ὁρμωμένῳ εἰς ἐξέτασιν ἐκ μόνης τῆς Ἑλληνικῆς ἢ ἐκ μόνης τῆς Λατ. γλώσσης, καθίσταται δ' ὅμως ἀναμφίβολον, ὅταν τις λάβῃ ὑπ' ὄψιν πάσας τὰς ἀδελφὰς γλώσσας. Ἡ ἐξησθενωμένη ἄρα συλλαβὴ ἐμφανίζεται Α' ἐν τῇ κλίσει καὶ δή:

1) Ἐν ταῖς ἀσθενέσι πτώσεσι τῶν ὀνομάτων εἰς er/or, ter/tor, en/on· πρβλ. *ἀνέρα ἀνέρες ἄνερ (ἀνὴρ)* ἀλλ' *ἀνδρὸς ἀνδρῶν ἀνδράσι*, ἀντὶ **ἀνδρασί, πατέρα πατέρες πάτερ* ἀλλὰ *πατρὸς πατρῶν* (Ὁμ.) *πατράσι* ἀντὶ **πατρασί, θυγατέρα θυγατέρες* ἀλλὰ *θυγατρὸς θυγατράσι, γαστέρα γαστέρες* ἀλλὰ *γαστρὸς γαστράσι, κύον κύων* ἀλλὰ *κυνὸς κυνῶν* κλπ.

2) Ἐν τοῖς μετὰ θεματικοῦ φωνήεντος o/e (τονουμένου τὸ

πάλαι) σχηματιζομένοις ἀσίγμοις ἀορίστοις εἰς *-ον -ομην* εἴτε δεδιπλασιασμένοις εἴτε οὐχί· πρβλ. *ἐκέκλετο, ἑσπόμην, σχεῖν, πτέσθαι, ἔπεφνον, πεπιθεῖν, λελαθεῖν, τετάρπετο, πεφιδέσθαι, πεπύθοιτο, ἐριπεῖν, τετυκεῖν, λελάθοντο, λιπεῖν, στιχεῖν, κύθε, φυγεῖν, ἐρικεῖν, Ϝιδεῖν, ἀγρόμενος, ἔγρετο, ἔπλετο, ἔδρακον, ἔδραπον* (δρέπω), *ἔτραφον, ἔκραγον, ἔπραθον, ἔπαρδον, ἔτραπον, ἔμαθον, ἔπαθον, ἔχαδον, λαχεῖν, λαβεῖν, ταμεῖν, βαλεῖν, δακεῖν* κτλ.

3) Ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ πληθυντικῷ ἀριθμῷ τοῦ ἐνεργητικοῦ παρακειμένου καὶ ὑπερσυντελίκου καὶ ἐν πᾶσι τῶν μέσων ἢ παθητικῶν, πρβλ. *ϜέϜοικα ϜέϜιγμεν, Ϝοῖδα Ϝίδμεν, πέποιθα ἐπέπιθμεν, ἐλήλουθα ἐληλύθ(α)μεν, δέδοικα δέδιμεν, ἕστηκα ἕστᾰμεν, τέθνηκα τέθνᾰμεν, μέμονα γέγονα, μέμαμεν γέγαμεν, πέπονθα πέπασθε* (οὐχὶ *πέποσθε*), *λέληθα λελασμένος, πεύθομαι πεπυσμένος. φεύγω πεφυγμένος, τεύχω τετυγμένος τέτυκται, τρέπομαι τετραμμένος, στρέφω ἐστραμμένος, στέλλω ἐσταλμένος, φθείρω ἔφθαρται· κείρω κεκαρμένος, (φεν-)φόνος πέφαται* (*φεν-*), *τένων τέταται, μείρομαι εἵμαρται εἵμαρτο* (se-smr̥-tai), *πείρω πεπαρμένος, σπείρω ἔσπαρται, σεύω ἔσσυται* κλπ.

4) Ἐν τῷ δυϊκῷ καὶ πληθ. ἀριθμῷ τῆς ὁριστικῆς ἐγκλίσεως τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς καὶ ἐν πᾶσι τῆς μέσης τῶν εἰς *-μι* ῥημάτων καὶ τῶν κατ' αὐτὰ ἤτοι ἄνευ θεματικοῦ φωνήεντος κλινομένων ἀορίστων[1]), ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς παθητικοῖς λεγομένοις ἀορίστοις εἰς *-ην* καὶ εἰς *-θην*, καθὰ καὶ ἐν τῇ εὐκτικῇ τούτων· πρβλ. *τίθημι τίθεμεν, φημὶ φᾰμέν, πίμπλημι πίμπλᾰμεν, ἔδομεν, ἔθεμεν, εἶμεν, ἔβης ἔβη* ἀλλὰ *ἐβάτην* (ἔπειτα *ἐβήτην* καθ' ἃ καὶ πᾶς ὁ δυϊκὸς καὶ πληθυντικὸς ὁμοίως), *φθίμενος, κλύμενος, ἐσσύ-*

[1]) Μόνοι οἱ ἀόριστοι οἱ γενόμενοι ἐκ μακροφώνων διφθόγγων καὶ οἱ ἐκ δισυλλάβων βάσεων μεταπτωτικῶς μονοσυλλάβων γενομένων κατὰ τὰ ἐν σελ. 263. οὗτοι ἔσωζον τὸ πάλαι τὸ μακρὸν φωνῆεν αὐτῶν ἐν πᾶσι τοῖς ἀριθμοῖς, ἅτε τῆς βάσεως ἤδη διὰ τῆς εἰς μονοσύλλαβον τροπῆς μεταπτωτικῶς συσταλείσης, λ. χ. **ἑάλωμεν, ἔγνων ἔγνωμεν, ἔσβημεν, ἔσκλημεν** κτλ. Πλὴν καὶ ἐν τούτοις ἐπέδρασεν ἡ ἀναλογία τῶν ἄλλων, ὥστε κατὰ τὸ **ἔστην ἔσταμεν ἔβην ἔβαμεν, ἔφυν ἔφυμεν, ἔδυν ἔδυμεν** κλπ. ἐλέχθη καὶ **ἔτλαμεν, ἔτλατε** κλπ.

μενος, πτάτο πτάμενος, κτάμενος, φθάμενος, ἐτράπην ἐτάρφθην, ἐστάλθην, ἐλύθην, ἐμάνην, ἐτάθην, ἐδάρθην, ἐκτάθην, ἐφθάρην, ἐκάρην, ἐκλάπην, ἐβράχην, ἐσπάρην, ἐξεπλάγην, ἐσάπην, ἐτάκην, ἐπνίγην, ἐτρίβην, ἠλίφην, ἐκλίθην κλπ.

5) Ἐν τοῖς προσταχτικοῖς τύποις τῶν ἄνευ θεματικοῦ φωνήεντος e/o σχηματιζομένων ῥημάτων (τῶν εἰς *-μι*) καὶ χρόνων (παρακειμένου, καὶ ἀορ. β΄)· πρβλ. *ἴ-θι ἴ-τω, ἕστα-θι ἑστάτω, τέθναθι τεθνάτω, ἴσ-θι ἴστω, δεικνύτω, φαθὶ φάτω, γνῶθι, ἵλαθι, ὄρνυθι, ἐπόμνυθι* κτλ.

Β΄.) ἐν τῇ παραγωγῇ, καὶ δὴ 1) ἐπὶ τῶν ἐνεστωτικῶν θεμάτων τῶν εἰς -nā, nō, neu-nu, jo/je, skō/ske ῥημάτων καθ' ἃ καὶ τῶν μετὰ διπλασιασμοῦ σχηματιζομένων ἐνεστώτων, πρβλ. *ὄρ-νυμι στόρνυμι ὀμόργνυμι* κατ' ἀφομοίωσιν ἀντὶ **ἄρ-νυμι* ἐκ τοῦ *r̥*-νυμι, **στάρνυμι *ὀμάργνυμι* (ἴδε τὸ περὶ Ἀφομοιώσεως Κεφ.), *ἄνυμι, τανύω, φθινύθω, ἄγνυμι, ὀ-Ϝίγ-νυμι, πιδίκνυτι, μινύθω, μάρναμαι, τάμνω, κάμνω, δάκνω, δάμνημι, κίρνημι, κρίμνημι, πίτνημι* παρὰ τὸ *πέτομαι, σκίδνημι* (περὶ τοῦ *ι* ἀντὶ *ε* ἴδε ἀνωτ. σελ 265), *τυγχάνω, λανθάνω, ἀνδάνω, φυγγάνω, λιμπάνω, ἐρυγγάνω, πυνθάνομαι* κττ. παρὰ τὸ *τεύχω, λήθω, ἥδομαι, φεύγω, λείπω, ἐρεύγομαι, πεύθομαι*· πρβλ. πρὸς τούτοις *χείσομαι* (χενδ-) *χανδάνω, μενθ-ήρη μανθάνω, εὐφραίνω* ἀντὶ **εὐφρṇ-jω, μαίνομαι, τιταίνω, καίνω, βαίνω, φαίνω, αἴρω, δαίω, καίω, λύω, φύω, δύω, βάλλω, πάλλω, δάλλει· κακουργεῖ, σκαίρω (ἀ)σπαίρω, πταίρω* (πτόρος), *χαίρω, δράσσομαι, φράσσω, εἴσκω* (Ϝικ), *πάσχω* (πενθ-*πέπονθα), βάσκω* Ἰνδ. gacchati ἤτοι *gesketi (ἐκ ῥίζης geme), *διδάσκω, πιπράσκω* (περάσαι), *χάσκω* (χαν), *τιτύσκομαι, γίγνομαι, μίμνω, πίπτω, ἴσχω, τίκτ-ω* ἀντὶ *τί-τκ-ω, ἐ-ν-ί-σπω* (σεπ καὶ = ἐν-Ηίσπω), *ἵζω* =σι-σδω Λατ *sīdo* = si-sd-o καὶ nīdus ἀντὶ ni-s(e)d-os, *Ϝι-Ϝάχω, δεδίττομαι, δειδίσσομαι, ἰάλλω* ἐκ *σι-σαλ-jω, *τι-ταίνω, τε-τρ-αίνω (τέρετρον)* κλπ.

2) Ἐν τῇ παραγωγῇ ὀνομάτων εἰς -tó-s, -ti-s, -ú-s, -isto-s

-i̯ā, -n̥ti̯a, -usi̯a, -τρις, -τειρα -τρία, -ā, -nā, -lā, -rā, -vā, -ης (ὀνοματικῶν καὶ ῥηματικῶν), εἰς -os, -i̯os, -nos, -rós κττ.· πρβλ. κλευ-κλυτός, χευ-χυτός, πειθ-πιστός, πευθ-πυστός, τει - τιτός, φθει-φθιτός, κλει - κλιτός, πλευ -πλυτός, φευγ - φυκτός, τευχ - τυκτός, δερ - δρατὸς καὶ δαρτός, σπερ - σπαρτός, φθερ -φθαρτός, κερσ - καρτός, στελ- σταλτός, βεμ - βατός, τεν -τατός, μεν-αὐτό-ματος, φεν - φατὸς ὀδυνήφατος κττ.· φθίσις, τίσις, πίστις, πύστις, βάσις, τάσις, ἄσις, κλίσις, πλύσις, χύσις, κάρσις, στάλσις, ἄγαρσις ὅθεν ἀφομοιώσει ἄγαρρις, ἀνδρο-κτασίη, ῥύσις, φύξις φύξιμος κττ.· *τανυ-ς ἐν τῷ τανύ- γλωσσος, εὐρὺς ἀλλ' Ἰνδ. urús, γλυκὺς (γλεῦκος), βαθὺς (βένθος), βραχύς, -παθὴς (πένθος), παχύς, ταχὺς (θᾶσσον), θρασύς, κρατύς, πλατύς, ἐλαχύς, ταρφὺς (τρέφω), ἐλαχὺς (ἐλέγχιστος ἔλεγχος), δασὺς (densus) κττ.· ἐλάχ-ισ-τος κράτ-ισ-τος κττ., ἐν οἷς καὶ τὸ - is ἐκ τοῦ πληρεστέρου ios, ies τοῦ συγκριτικοῦ ἐπιθήματος (πρβλ. *ma - ios - a*, *mel · io - sa* βελτ - ιο(σ) - ες κτλ.)· σχίζα ῥίζα φύζα· τέκταινα (*τεκταν-i̯α *τέκτn̥-i̯α ἀπὸ τοῦ *τεκτον - i̯α), γείταινα (*γείτον-i̯α), λέαινα, ζύγαινα (ζύγων, πρβλ. ζούγωνερ· βόες ἐργάται), ἄκαινα (ἄκων) κττ.· ἔασα (es - n̥t i̯a), ἐπ - ίασσα, ἀέκασσα, θέρμασσα, πρόφρασσα, Φερέφασσα (ἐκ τοῦ -n̥ti̯a - ati̯a - ασσα, πρβλ. καὶ λελόγχᾰσι πεφύκᾰσι, ἱεριτεύκᾰτι (Φωκ.) ἐκ τοῦ - n̥ti - ᾰτι - ᾰσι)· εἰδὼς (ϝειδϝώς) ἀλλὰ *ϝιδύσi̯α ϝιδυῖα (πρβλ. Ἰνδ. vīdusī), μεμᾱκώς, μεμᾰκυῖα, λελᾱκὼς λελᾰκυῖα τεθᾱλὼς τεθᾰλυῖα, πεπονθὼς πεπᾰθυῖα, γεγονὼς γεγᾰυῖα, δεδηὼς δεδᾰυῖα, ϝεϝεικὼς ϝεϝικυῖα - εἰκυῖα, ἤτοι **vidus-i̯a* **vidui(s)a* - ϝιδυῖα· (ἐκ τοῦ ἰσχυροτέρου θέματος τοῦ ἀρσ. *vid-ves*, ὅθεν *vidves-i̯a* ἐγένετο ὁ τύπος εἰς -εῖα, γεγονεῖα, ἐρρηγεῖα, ἤτοι -*εσ-i̯α-*εισα-εῖα, ὅπως ἐκ τῶν εἰς -τηρ -τηρος-τηρι -τηρα (ἀρχαιότερον -τερα -τρος -τερι) παρήχθησαν θηλ. εἰς -τερ-i̯α -τειρα καὶ εἰς -τρ-ια, οἷον *εὐνητερ-i̯α εὐνήτειρα καὶ εὐνήτρ-ια, ὁμοίως δότειρα, σώτειρα, δμήτειρα, βότειρα, καὶ ψάλτρια, ῥάπτρια κττ.). αὐλητρίς, ἀλετρίς, ψάλτρια, δμήτειρα· φράτρ-α, μήτρ-α, γάστρ-α, πά-

τρ-α, αὖρ-α (ἀϜερ-), φυγ-ή, θεράπων -θεράπν-η, ποίμν-η, λίμ-νη, στρωμν-ὴ (στρῶμα ἤτοι *στρῶμ**ŋ**), *στάμν-ος, ἐρυμν-ὸς ἀνώνυμν-ος* (ἐρυμ**ŋ**, *ὀνομ**ŋ**)· *πάτρ-ιος, ὁμό-γν-ιος· στεγνός, φερνή, λίχνος, στέρνον· μακ-ρός, πικ-ρός· διηλιφής, ἀκαρής, ἐλλιπής, κακ-ιθής, ἀπαγής, εὐπιθής, εὐσταλής, ἀστιβής, ἀστραφὴς* καὶ *ἀστραβής, ἰθυτανὲς* (Ἡσύχ.), *εὔτραφής, ἀφανής, εὐτυκές, ἀχαρής, ἀχρανής, ἀψυθής,* πένθος *ἀπαθής, βένθος ἀβαθής, κρέτος ἀκρατής, θέρσος εὐθαρσής, τεῦχος εὐτυχής, ζεῦγος-συζυγής, εἶδος ἀϊδὴς ἀλλοϊδής, εἰκο-ἀϊκὴς αἰκία.* Οὕτως ἐλέγετό ποτε καὶ **δενσος δασύς,* καὶ *πέγχος-*παχὺς* ἐξ ὧν ἔπειτα *δάσος, πάχος,* ὅπως παρὰ τὸ *πένθος βένθος* ἐλέχθη *πάθος βάθος· ἦδος *αὐτο-Ϝαδης αὐθάδης, ῥῆγος χρυσορραγές, ἐνδυκέως (δεῦκος)* κττ.

Ἡ σῴα δὲ ἡ κανονικὴ βαθμὶς ἀπαντᾷ

α΄.) Ἐν τῇ ῥιζικῇ συλλαβῇ τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τονουμένων καὶ ἄνευ παραγωγικῆς καταλήξεως σχηματιζομένων ἐνεστωτικῶν θεμάτων οἷον, *λέγω, ἔχω, λείβω, πείθω, εὕω, φεύγω λήγω, ἀρήγω, τήκω* κττ.

β΄.) ἐν τῇ ῥιζικῇ συλλαβῇ τοῦ ἐνσίγμου μέλλοντος καὶ ἀορίστου, *ἕξω, λείψω, πείσω, εὕσω, φεύξομαι, λήξω, ὀρέξω, τήξω, ἔλειψα, ἔπεισα, ἔσπευσα, ἔληξα, ἤρηξα, ἔτηξα.*

γ΄.) ἐν τῷ ἑν. ἀριθμῷ τῆς ἐνεργητ. ὁριστικῆς τῶν ἄνευ θεματικοῦ φωνήεντος ε | ο σχηματιζομένων ῥημάτων καὶ χρόνων, πλὴν τοῦ παρακειμένου, οἷον *δίδημι, τίθημι, ἵστᾱμι, φᾱμί, δίδωμι, ἐσ-τί, εἶμι, ἔστην, ἔφην, ἔβην* κττ.

δ΄.) Ἐν τῷ θέματι τῆς ὑποτακτικῆς τῶν ἄνευ θεματικοῦ φωνήεντος σχηματιζομένων ἐν τῇ ὁριστικῇ ῥημάτων καὶ χρόνων, *στή-ο-μεν, καταθή-ο-μαι, ἕω,* (= *ἐσ-ω ero), *εἴδ-ο-μεν* καὶ *εἰδέω* (τοῦ *οἶδα*), *τείσ-ο-μεν, ἀμείψ-ο-μεν, λήξω, τήξω* κτλ.

ε΄.) Ἐν τῷ ἑν. ἀριθμῷ τῆς ἄνευ καταλήξεως σχηματιζομένης προστακτικῆς τῶν εἰς *-μι* καὶ τῶν ὁμοίως αὐτῇ κλινομένων *ἵστη, κρίμνη, πίμπλη, δείκνῡ.*

στ΄.) ἐν τῇ ῥιζικῇ συλλαβῇ τῶν οὐδ. εἰς *-ος -εος, βρέ-*

φος, *ἔτος*, *λέχος*, *μένος*, *γένος*, *δῆνος*, *ῥῆγος*, *εἶδος*, *δέ(ι)ος*, *τεῖχος*, *ζεῦγος*, *τεῦχος*, *βένθος*, *πένθος*, *κρέτος* καὶ *θέρσος* Αἰολ. κττ..

ζ'.) ἐν τῇ ῥιζικῇ συλλαβῇ τῶν εἰς *-μα*, *βλέμμα*, *πέμμα*, *κλέμμα*, *ἔχμα*, *πεῖσμα*, *σπέρμα*, *δέρμα*, *πλέγμα*, *τέρμα*, *λεῖμμα*, *ἄλειμμα*, *ψεῦμα*, *γεῦμα*, *ἧμα*, *αἷρημα*, *εὕρημα*, *θῆμα*, *πῶμα*, *στῆμα*, κττ. Σημειωτεέον δ' ὅτι ἐν τούτοις οὐκ ὀλίγα εὑρίσκονται ἐκ δισυλλάβου βάσεως ὁρμώμενα καὶ δὴ εἰς μονοσύλλαβον μέν, μακροκατάληκτον δὲ θέμα περατούμενα, οἷον *ῥῆμα*, *βλῆμα*, *τρῦμα*, *κρᾶμα*, *βρῶμα*, *τμῆμα*, *μνῆμα* κττ. Ταῦτα δὲ παραβαλλόμενα πρὸς τὸ χῦμα παρὰ τὸ *χεῦμα*, *φῦμα*, ἀντὶ **φεῦμα* (bhev-), *κλῖμα* ἀντὶ **κλεῖμα* κττ. διδάσκουσι σαφῶς ὅτι ἀναλογικῶς ἐσχηματίσθησαν: πρβλ. τὰ μεταγεν. *αἷρεμα*, *θέμα* *πόμα* κλπ.

η') Ἐν τῇ ῥιζικῇ συλλαβῇ τῶν διὰ τῆς παραγωγικῆς καταλήξεως -ion συγκριτικῶν, *μέζων*, *κρέσσων* [1]), *δλείζων* **ἐλεγχίων*, *θεγχίον* - *ἐλάσσων* *θᾶσσον*.

θ') Ἐν ταῖς πλείσταις τῶν λεγομένων ἰσχυρῶν πτώσεων, ἤτοι ἐν τῇ ἑν. ὀνομ. αἰτιατ. τοπικῇ καὶ κλητικῇ, ἐν τῇ πληθ. καὶ δυϊκῇ ὀνομ. καὶ αἰτ., τῶν εἰς -er/or καὶ en on ὀνομάτων *πατέρα*, *πάτερ*, *πατὴρ* (ἐν ᾧ καὶ *ἐκτένεια*), *πατέρε*, *πατέρες*, *πατέρας*.

ι') Ἐν τῇ πληθ. ὀνομαστικῇ καὶ ἐν τῇ ἑν. γεν. τῶν εἰς -i καὶ -u ὀνομάτων, **πόλε(ἰ)-ες* **ὄφε(ἰ)-ες*, **παχε(ὐ)-ες*, **παχε(ὐ)-ος*, **πολε(ι)-ος*.

Ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς σφὰς μορφῆς τοῦτο μὲν πρὸς τὴν διὰ μεταπτώσεως ἐξασθένωσιν ἢ πρὸς τὸν ἐξαφανισμόν, τοῦτο δὲ πρὸς

[1]) Οἱ Ἀττικοὶ τύποι *κρείσσων*, *μείζων* δὲν εἶναι φθογγικῶς ὁμαλοί, ἐσχηματίσθησαν δὲ πιθανῶς κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀντιστοίχων *πλείων*, *μείων*, *ὀλείζων*, (τὸ *ὀλίγος* *ὀλίγιστος* ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς θέματος).

τὴν ἑταιροίωσιν καὶ ἐκτένειαν ἔχομεν τοὺς τύπους τῆς κλίμαχος:

ἐξαφανίσεως	ἐξασθενώσεως	ὑγιοῦς	ἑταιροιώσεως	ἐκτενείας
πτέσθαι		*πέτομαι*	*ποτέομαι*	*πωτάομαι*
δί-φρος	*φαρέτρα*	*φέρω*	*φορέω*	*φὼρ*
εἰσ-φρήσω			*φορά*	
δρ-ὼψ	*ἀνδρὸς*	*ἀνέρα*	*ἠνορέη*	*ἠνορέη*
ὁμό-γν-ιος	*γέγαμεν*	*γένος*	*γόνος γονὴ*	
γυνὴ	*βανὰ*		*γονεὺς*	
	τραπεῖν	*τρέπω*	*τροπὴ τρόπος*	*τρωπάω*
ΔιϜὶ		*Ζεῦ*		**Ζηὺς*
βέ-βλη-ται	*βαλεῖν*	*βέλος*	*βόλος βολὴ*	*βῶλος*
			βεβόληται	
da-dh-màs	*θετὸς hitàs*	*τίθημι*	*θωμὸς*	
	con-ditus	*θῆμα*		
	ῥαγὴ	*ῥήγνυμι*	*ἔρρωγα, ῥὼξ*	
			ῥωγμὴ	
	φαμὲν	*φαμί*	*φωνὴ*	
	τακερὸς	*θάγω*	*τέθωκται*	
	τακῆναι	*τάκω*		
	πτακὼν	*πτάσσω*	*πτωχὸς*	
			πτώσσω	

Πίνακες ἑταιροιώσεως καὶ μεταπτώσεως.

Τὸ *ε* 1) ἑταιροιοῦται εἰς *ο*, *ὄχος *ὀχὴ ἐξ-οχή, νόμος, στροφή, χειρονομέω.*

— 2) πάσχει ἐκτένειαν, *ῥώψ, φώρ, κλώψ, πὼς (=πούς).*

— 3) ἐξαφανίζεται, *σχεῖν, σχέσθαι, ἄρι-σ-τον, ἐπί-βδ-αι.*

Τὸ *η* 1) ἑταιροιοῦται εἰς *ω*, *ἐδωδὴ* (ēd), *χωρὶς* (*χῆ-τις*), *ψωμὸς* (ψῆν), *θωμὸς* (τίθημι), *ἀρωγὸς* (ἀρήγω), *ἔρρωγα ῥωγαλέος* (*ῥήγνυμι*).

— 2) μεταπίπτει συστελλόμενον εἰς *ᾰ*, *ῥαγῆναι (ῥήγνυμι),*

*ψάμαθος (ψῆν), *κἄϜιω-καίω (κῆαι), χα-τίζω (χῆ-ρος χῆ-τις).*

— 3) μεταπίπτει συστελλόμενον εἰς μηδὲν (*da-dh-ma's*).

Τὸ ᾰ 1) ἑταιροιοῦται εἰς ŏ, *ὄκρις ὄγμος*.

— 2) πάσχει ἐκτένειαν καὶ ἑταιροιοῦται εἰς ω, *ἀγωγή*.

Τὸ ā 1) ἑταιροιοῦται εἰς ω, *φωνή, βωμὸς* (*βᾶμα*), *ἀκωκὴ* (āk).

— 2) μεταπίπτει συστελλόμενον εἰς ᾰ, *ἵσταμεν, στατός, φαμέν*.

— 3) μεταπίπτει συστελλόμενον εἰς μηδέν, *ta-sth-úr* (= ἕστανται), *ἕκα-στ-ος ἱ-στ-ός, caele-st-is*.

Τὸ ο 1) μεταπίπτει εἰς ο καὶ περαιτέρω εἰς μηδὲν, *ὀφρῦς* καὶ Ἰνδ. *bhrū's*.

Τὸ ō 1) μεταπίπτει συστελλόμενον εἰς ᾰ, *datos*, τραγεῖν (τρωγ-)

— 2) .... εἰς μηδέν, *dēva-ttàs, de-d-i*.

Αἱ δίφθογγοι *ei ai oi* καὶ *i̯e i̯a i̯o* μεταπίπτουσιν 1) εἰς ī, *πολίτης, Ϝίκατι*, 2) συστέλλονται εἰς i, *ἴμεν, ἰθαρός, ἴδμεν πότνι, ἄτι, Ϝίκατι*, miser (moes-tus).

Αἱ δίφθογγοι *eu au ou* καὶ *ue ua* 1) συστέλλονται εἰς ū, *πρεσβύτης, νῦν*, 2) εἰς u, *φυγεῖν, πάν-υ, ἐληλύθαμεν, ἑκατόμβυ̯-η, νύ, ὑφαίνω, ὕπνος*. (πρβλ. τὰ Ἰνδ. citá (παθητ. μετοχή: ca'y-atē (ἐνεστώς): ci-káy-a (παρακειμ. ἐνεργ.), cittá, cēt-ati, ci-kēt-a, sruta's (= ῥυτός), sráv-ati (= ῥεῖ), susrāva, καὶ τὰ ἀρχ. Γερμ. stigum, steiga, staig, bugum, biuga baugo).

Τὰ συμπλέγματα *el er* μεταπίπτοντα συστέλλονται εἰς *el r* ἢ περαιτέρω εἰς *l̥ r̥ = αλ, αρ, λα ρα, σπαρτὸς σπρατὸς καρδία κραδίη, σταλτός*. Τὰ συμπλέγματα *em en* μεταπίπτοντα συστέλλονται εἰς *α* ἢ *αμ αν, ἑκατόν, ἱκάνω, ἀφραίνω* (πρβλ. τὰ Ἰνδ. bhr̥tá (= φερτός): bhárati (= φέρει), babhāra (ἐνεργ. παρακειμ.), vr̥ttá (= vorsus), várt-ati (= vertit), vavárta· gatás (ventus) gám-ati, jagāma, καὶ τὰ ἀρχ. Γερμαν. vaurpum, vairpa, varp, bundum, binda band).

Αἱ δίφθογγοι ā*i* ē*i* ō*i* ἢ τὰ συμπλέγματα *i*ā *i*ē *i*ō συστέλλονται εἰς ī (ĭ), *valmīca, βίνεω, μῖμος, vīvos, πίνω, s - iē - s s - ī - mus.*

Αἱ δίφθογγοι ā*u* ē*u* ō*u* ἢ τὰ συμπλέγματα *u*ē *u*ā *u*ō συστέλλονται εἰς ū (ŭ) (dūrus, *χελύνη, ζύμη*).

Δισύλλαβοι ῥίζαι τοῦ τύπου terā μεταπίπτουσι συστελλόμεναι εἰς *trā* (*tră*), *βελε-βλη-βέβληκα, καμα-κμη-κέκμηκα, τέθνηκα τέθναθι.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΓΕΝΙΚΟΝ

§ 1. *Δυσκολώτατον τὸ περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἀρχαίας γλώσσης ζήτημα διὰ τὴν μεγάλην ποικιλίαν τῶν φωνῶν, ἃς τὰ γράμματα παρέστησαν, ἀλλ' ὅμως ἀπαραίτητον νὰ ἐξετασθῇ ἅτε μέρος τῆς φωνητικῆς ὄν.* Μαθόντες διὰ τίνων γραμμάτων παρίστων οἱ Ἕλληνες τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης αὐτῶν, τίνες ἀπόπειραι εἰς μεταρρύθμισιν τῶν παραστατικῶν τούτων μέσων κατὰ καιροὺς ἐγένοντο, πῶς διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἡμῶν σχηματίζονται φυσιολογικῶς καὶ μεταβάλλονται βαθμηδὸν οἱ φθόγγοι καὶ πῶς διὰ τῶν ψυχολογικῶν ἡμῶν ἐνεργειῶν, ἤτοι τῶν ἀναλογιῶν μεταρρυθμίζομεν τὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἔτι δὲ τὰ μεταπτωτικὰ πάθη τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων, ὁποῖα ἐγένοντο ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ Ἰαπετικῇ γλώσσῃ ἐρχόμεθα νῦν, οὕτω παρεσκευασμένοι, ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τοῦ πολυκρότου ζητήματος περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τὸ περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν ἀρχαίων φθόγγων ζήτημα εἶναι δυσκολώτατον, πρῶτον διότι τὸ ὄργανον τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς εἶναι ἐπιδεκτικόν, καθ' ἃ ἐμάθομεν, ἀπείρου λεπτότητος καὶ ποικιλίας φθόγγων (πρβλ. τὴν προφορὰν τῶν ἐκ διαφόρων χωρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας καταγομένων Ἑλλήνων), εἰς ὧν τὴν ἀκριβῆ παράστασιν οὐδὲν οὐδὲ τὸ τε-

λειότατον ἐπινοηθὲν ἀλφάβητον δύναται οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν νὰ ἐξαρκέσῃ. (Τοῦτο βλέπει τις ὁμολογούμενον καὶ ἐν ταῖς Γαλλικαῖς γραμματικαῖς, ὅταν ἑκάστοτε περὶ πολλῶν φθόγγων ἀναγινώσκῃ ὅτι τὴν προφορὰν τούτων μανθάνει ὁ μαθητὴς διὰ μόνης τῆς ζώσης φωνῆς, δι' οὗ ῥητῶς ὁμολογεῖται τὸ ἀδύνατον τῆς παραστάσεως διὰ γραπτῶν σημείων). Δεύτερον διότι τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον δὲν ἐξηυρέθη ἐξ ἀρχῆς, καθ' ἃ εἴδομεν, ἐν Ἑλλάδι ἐπὶ τῷ σκοπῷ ἵνα παραστήσῃ τοὺς φθόγγους τῆς γλώσσης ταύτης ἀκριβῶς, ἀλλὰ παρελήφθη παρ' ἄλλων ἀνθρώπων ἄλλην γλῶσσαν λαλούντων καὶ μόνον ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα καὶ ἐλάχιστον ὡς πρὸς τὰ σύμφωνα μετερρυθμίσθη καὶ προσηρμόσθη κατὰ μικρὸν τοῖς Ἑλληνικοῖς φθόγγοις.

Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι τὸ φθογγικὸν σύστημα γλώσσης τινὸς καὶ τὸ ἀλφάβητον αὐτῆς, ἤτοι οἱ ἀκουστοὶ φθόγγοι καὶ τὰ ὁρατὰ γράμματα, τὰ παριστῶντα ἐν τῇ γραφῇ τοὺς ἀκουστοὺς φθόγγους, εἶναι συχνότατα ὅλως διάφορα πράγματα. Οἱ φθόγγοι δύνανται νὰ ἐλαττῶνται, συμπιπτόντων κατὰ μικρὸν εἰς αὐτό τινων πρότερον διαστελλομένων, πρβλ. *ι, η, ῃ, υ, υι, ει, οι* πάντα = *i, αι, ε, ο, ω* κττ. ἢ καὶ νὰ αὐξάνωνται διασπωμένων ἐνίων, πρότερον ἁπλῶν· πρβλ. *αὐγὴ - αὐτὸς (ἀβγὴ ἀφτὸς), κακὸς - κακοὶ (κ', κ'), γάμος - γέρων (γ-j) χαρὰ - χαίρω (χ-ch)* κτλ. Δύνανται καὶ νὰ μείνωσι κατὰ τὸ ποσὸν ἴσοι, ἀλλὰ κατὰ τὸ ποιὸν ν' ἀλλοιωθῶσι, πρβλ. τὰ *πΗ κΗ -φ, χ,* τὸ ζ ἀπὸ διπλοῦ γενόμενον ἠχηρὸν *s (z)* κττ. κττ. Ταῦτα συνήθως οὐχὶ ἡ γραφή, ἀλλ' ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις εὑρίσκει καὶ διαλευκαίνει. Ἂν τις ἄρα ἐνθυμηθῇ, πρῶτον ὅτι ἡ μὲν κατ' ἀρχὰς διὰ τῶν γραπτῶν τούτων σημείων ἀτελῶς μόνον παρασταθεῖσα προφορὰ σὺν τῷ χρόνῳ ὁπωσδήποτε μετεβάλλετο καὶ ἠλλοιοῦτο, τὰ δὲ γράμματα μικρὸν μόνον μετερρυθμίσθησαν καὶ ταῦτα οὐχὶ πάντα, καὶ δεύτερον ὅτι οὔτε κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης καταγραφῆς ἦν ἡ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προφορὰ ἁπλῆ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα ποικίλη ὅπως καὶ αἱ διάλεκτοι (ἰδὲ Α' § 13 κέξ.),

οὔτε αἱ μεταβολαὶ αἱ μετὰ ταῦτα ἐτελοῦντο πανταχοῦ κατὰ πάντα ὁμοιομόρφως, τότε λαμβάνει μικράν τινα ἔννοιαν τῆς ἀπείρου τῶν φθόγγων ποικιλίας, ἣν κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας τὰ γράμματα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἐδέησε νὰ παραστήσωσι καὶ δὴ καὶ τῆς δυσκολίας τοῦ περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἀρχαίας γλώσσης ζητήματος.

Ἀλλὰ παρὰ πάσας τὰς ἐπιπροσθούσας δυσκολίας ταύτας ἡ ζήτησις τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ἐπιβάλλεται, καὶ τοῦτο οὐχὶ ὑπὸ περιεργίας τινός, ἀλλὰ διότι γνησία προφορὰ γλώσσης ἢ διαλέκτου τινὸς εἶναι οὐσιῶδές τι, αὐτὸ τοῦτο ζωοποίησις τῆς γλώσσης, ἤτοι σαφὴς παράστασις τῶν ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει αὐτῆς ἐπιγενομένων φωνητικῶν μεταβολῶν, συγκρυπτομένων ὑπὸ τῆς ἀμεταβλήτου συνήθως μενούσης ὀρθογραφίας. Μόνον ἄρα ὅταν κατὰ τὸ ἐνὸν γνωσθῇ ἡ ἀληθὴς προφορὰ τῶν γραπτῶν σημείων, δύναται ἀληθῶς νὰ γίνηται λόγος *περὶ γλώσσης, περὶ λόγου ἀνθρώπων*· ἄλλως εἶναι ἁπλῶς γρῖφοι, κατὰ τὸ φαινόμενον μόνον σημαίνοντές τι, ἐπ' ἀληθείας δ' ὅμως οὐδὲν σαφὲς λέγοντες, διὸ καὶ τὰ πλεῖστα φωνητικὰ ζητήματα μένουσιν ἀδιανόητα ἄνευ γνώσεως τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν πάλαι ἐκφωνουμένων καὶ ἀλλοιουμένων φθόγγων.

§ 2. *Διττὴ ἡ παράδοσις τῆς προφορᾶς, προφορικὴ καὶ γραπτή.* Προκειμένου νὰ περιγραφῇ ἐπιστημονικῶς ἡ προφορὰ γλώσσης τινὸς νεωτέρας καὶ δὴ λαλουμένης λαμβάνεται πρὸ ὀφθαλμῶν α΄) *ἡ ἀδιάφορος θέσις τῆς γλώσσης ἐν τῷ στοματικῷ κοιλώματι*, β΄) *ἡ στάσις τοῦ ὑπερωϊκοῦ ἱστίου*, γ΄) *ἡ στάσις τῶν χειλέων*, δ΄) *τὸ μέγεθος τῆς τῶν σιαγόνων γωνίας*, ε΄) *ἡ ταχυτέρα ἢ βραδυτέρα προφορά*, ϛ΄) *ἡ μείζων ἢ ἐλάσσων ἔντασις καὶ ἰσχὺς μεθ' ἧς ἐκφέρονται οἱ φθόγγοι, οἱ τόνοι* κττ. Προκειμένου δ' ὅμως περὶ ἀρχαίας γλώσσης οὐδὲν τούτων εἶναι ἡμῖν δυνατὸν νὰ παρατηρήσωμεν ἀπ' εὐθείας καὶ περιγράψωμεν, μόνον δ' ἐμμέσως ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων δυνάμεθα βραχέα τινὰ νὰ εἰκάσωμεν. Ἐπὶ τὴν εὕρεσιν ἄρα τῆς γνησίας τῶν ἀρχαίων προφορᾶς ἐρχόμεθα

μόνον ἐμμέσως ἐξετάζοντες πρῶτον τὴν γραπτὴν *παράδοσιν*, ἔπειτα τὴν προφορικὴν διὰ τὰ ἐν αὐτῇ σωζόμενα ἀποτελέσματα τῆς ἀρχαίας προφορᾶς καὶ διαθέσεως τῶν φθόγγων.

§ 3. *Πρότερον μόνη ἡ προφορικὴ παράδοσις ἠκολουθεῖτο, ἔπειτα μόνη ἡ γραπτή*. Ἐφ' ὅσον τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πρότερον μὲν ἐν Ἑλλάδι, ἔπειτα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Ἀσίᾳ καὶ βραδύτερον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπρωταγωνίστει ἐν τῷ πολιτισμῷ, ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἐν τῇ ῥηθείσῃ πόλει ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ μαχόμενον πρὸς τοὺς παντοδαποὺς ἐξ Ἀσίας καὶ Εὐρώπης ἐφορμῶντας βαρβάρους, ἐφ' ὅσον χάριν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ πάντες οἱ φιλομαθεῖς παρ' αὐτὸ ὡς εἰς διδασκάλου ἐφοίτων, μόνη ἡ προφορικὴ παράδοσις ἐγινώσκετο καὶ κατ' αὐτὴν ἀνεγινώσκοντο τὰ Ἑλληνικὰ βιβλία, ἀρχαῖα, μεταγενέστερα καὶ μεσαιωνικά. Καὶ οἱ Ἀσιᾶται καὶ οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πάλαι καὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ Ἑνετοὶ καὶ λοιποὶ Ἰταλοὶ καὶ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Σλαῦοι κατόπιν ἐμάνθανον τὴν γλῶσσαν ἡμῶν μετὰ τῆς ἑκάστοτε ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν προφορᾶς. Ὅτε δ' ὅμως ἀντὶ τοῦ Σταυροῦ ὑψώθη ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἡ ἡμισέληνος καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος πανταχόθεν καταδιωχθέν, δουλωθὲν καὶ ταπεινωθὲν περιῆλθεν εἰς δεινὴν ἀμάθειαν καὶ μεγάλην ἀφάνειαν καὶ ἐνομίσθη νεκρόν, τότε ἐπειδὴ οἱ νεκροὶ φύσει οὔτε λαλοῦσιν οὔτε προφορὰν διδάσκουσιν, ἀπεχωρίσθη ἡ παλαιὰ Ἑλληνικὴ ἀπὸ τῆς γλώσσης τοῦ τεταπεινωμένου, περιφρονουμένου καὶ τεθνηκότος, ὡς ἐλέγετο καὶ ἐπιστεύετο, ἔθνους, καὶ ἐζητήθη κατὰ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ὀλλανδοῦ Ἐράσμου τῷ 1528 χάριν τῆς ἀρχαίας γλώσσης προφορά τις ἄλλη, ὀρθὴ καὶ γνησία (pronuntiatio recta).

Ἂν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μὴ ἔπιπτε τηλικαύτην πτῶσιν, ἀλλ' ἐξηκολούθει ἤτοι νὰ πρωταγωνιστῇ ἢ τοὐλάχιστον νὰ συμβαδίζῃ τοῖς ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ λαοῖς ἐν τῇ τέχνῃ, τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῷ πολιτισμῷ, οὐδέποτε θὰ ἐτολμᾶτο τοιοῦτό τι καὶ οὐδέποτε θὰ κατεφρονεῖτο ὁ τρόπος καθ' ὃν τοῦτο ἀπήγγελλε καὶ μετεχειρίζετο τὴν ἑαυτοῦ γλῶσσαν, καθ' ὃν τρόπον οὐδεὶς ἀλλογενὴς σή-

μερον τολμᾷ ν' ἀναγινώσκῃ τὰ τοῦ Σαίξπηρ ποιήματα ἄλλως ἢ ὅπως ἀναγινώσκουσιν αὐτὰ οἱ σημερινοὶ Ἄγγλοι, εἰ καὶ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ ποιητοῦ μέχρι σήμερον ἡ Ἀγγλικὴ γλῶσσα σφόδρα ἠλλοιώθη. Καὶ δὲν τολμᾷ τοῦτο, διότι οἱ Ἄγγλοι ἔκτοτε διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἐξακολουθοῦσιν ἐργαζόμενοι ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν γραμμάτων· ἐντεῦθεν δὲν κρίνεται καλὸν νὰ χωρισθῇ ἡ γλῶσσα αὐτῶν εἰς δύο διὰ τῆς εἰσαγωγῆς ἄλλης προφορᾶς διὰ τὰ ἀρχαιότερα ἔργα.

§ 4. ***Λόγοι τῆς κατισχύσεως τῆς γραπτῆς παραδόσεως ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ. Προφανεῖς πλημμέλειαι τῆς προφορικῆς. Διαφοραὶ αὐτῶν.*** Ἡ ἐπινόησις ἄρα τῆς Ἐρασμικῆς προφορᾶς προῆλθε κυρίως ἐκ τῆς ταπεινώσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ ἐκ τῆς πεπλανημένης δοξασίας περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπινοηθεῖσα καὶ ἐφαρμοσθεῖσα κατὰ μικρὸν ἐπεκράτησε καὶ ἐπικρατεῖ μέχρι σήμερον, πρῶτον μὲν ὅτι λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν γραπτὴν παράδοσιν ἐξήλεγξεν εὐκόλως καὶ ἐπιτυχῶς τὴν πλημμέλειαν τῆς προφορικῆς. (Οὕτω λ. χ. τρία μεγάλα καὶ ἀληθῶς ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς θεωρίας αὐτοῦ καὶ πρὸς ἔλεγχον τῆς νεωτέρας προφορᾶς προσήνεγκεν ὁ Ἔρασμος, α') ὅτι παραδόξως αἱ ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ τὸ πάλαι παραληφθεῖσαι Ἑλληνικαὶ λέξεις ἐγράφοντο, βεβαίως δὲ καὶ ἐξεφωνοῦντο, ὅλως διαφόρως ἀπὸ τῆς συνηθείας τῶν νέων Ἑλλήνων, λ. χ. ecclesia, ethice, alphabetum κτλ. β') ὅτι τοσαῦτα σημεῖα *η*, *ῃ*, *ι*, *ει*, *οι*, *υι*, *υ* (*αι*, *ε*, *ο*, *ω*), παριστῶσι τὸν αὐτὸν φθόγγον ἐν τῇ νέᾳ γλώσσῃ, οὐδεὶς δὲ νοεῖ τίνος ἕνεκα οἱ τὸν ἀλφάβητον καταρτίσαντες καὶ τελειοποιήσαντες ἔμελλον νὰ μεταχειρίζωνται πάντα ταῦτα, ἂν εἷς διὰ τούτων ἐσημαίνετο φθόγγος· γ') ὅτι ἡ νέα προφορὰ γεννᾷ πλῆθος δυσκολιῶν περὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς ἀρχαίας γλώσσης, αἵτινες ἂν τὸ πάλαι ὑπῆρχον, ἔμελλον κατ' ἀνάγκην ἔκτοτε εἰς μεγάλας ὀρθογραφικὰς συγχύσεις καὶ ἐναλλαγὰς ν' ἀγάγωσιν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν συνέβαινε· δῆλον ἄρα ὅτι δὲν ἐξέφραζον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν φθόγγον). Ἔπειτα δὲ ὅπερ

καὶ τὸ κυριώτατον, ὅτι ἐν τοῖς σχολείοις πολλὰς παρέχει εὐκολίας τοῖς μαθηταῖς. ἅτε διαστέλλουσα ὅσους ἡ *προφορικὴ* συγχέει φθόγγους.

Τὰ διαστελλόμενα μὲν ὑπὸ τῶν Ἐρασμικῶν, συγχεόμενα δὲ ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἅτινα καὶ τὴν κυρίαν διαφορὰν τῶν δύο μερίδων ἀπαρτίζουσιν εἶναι τάδε: α΄) τὸ *υ* καὶ τὸ *η*, ἐξ οὗ καὶ *ἠτακισταὶ* μὲν οἱ Ἐρασμικοί, *ἰωτακισταὶ* δὲ οἱ ἀντίπαλοι τούτων ὠνομάσθησαν ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ *η* ὡς ē ἢ τοῦ *η, ει, οι, υ, ῃ, υι* ὁμοίως τῷ *ι*· β΄) αἱ δίφθογγοι *αι, ει, οι, υι, αυ, ευ*, ἃς διφθογγικῶς ὡς *αί, εί, αύ* κλπ. οἱ Ἐρασμικοὶ ἐκφωνοῦσιν· γ΄) ἡ ποσότης τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἣν διαστέλλουσιν οἱ Ἐρασμικοί· δ΄) τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ τὰ δασέα *φ, χ, ϑ*, ἐν οἷς οἱ Ἐρασμικοὶ ἐκφωνοῦσι τὸ δασὺ πνεῦμα προφέροντες *πΗ, κΗ, τΗ*· ε΄) τὸ διπλοῦν γράμμα *ζ*, ὃ ὑπὸ τῶν Ἐρασμικῶν προφέρεται συνήθως ὡς dz.

§ 5. *Ἡ Ἐρασμικὴ δὲν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ εἶναι γνησία διά τε ἄλλα καὶ διότι ἁπλῶς ἐκφωνεῖ ὅ,τι ἦν πολλαπλοῦν.* Ἀλλ' εἰ καὶ ἐλέγχεται οὕτως ἡ νέα ἡμῶν προφορὰ πλημμελής, ἀλλ' ὅμως καὶ ἡ Ἐρασμικὴ δὲν δύναται *κατ' ἀρχὴν* νὰ εἶναι ὀρθὴ καὶ γνησία, πρῶτον μὲν διότι, ἀφοῦ διὰ τῆς φυσιολογικῆς ἐξετάσεως τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἐγνώσθη, ὅτι ἄπειροι τὴν ποικιλίαν φθόγγοι δύνανται νὰ σχηματισθῶσιν, εἶναι ἄντικρυς ἐπιστημονικὸς σολοικισμὸς ἡ δισχύρισις ὅτι δύναταί τις βοηθούμενος ὑπὸ τῆς γραφῆς νὰ ἐξεύρῃ τὴν γνησίαν προφορὰν καὶ ν' ἀπαγγείλῃ τοὺς φθόγγους ξένης γλώσσης καθ' ὃν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων προφέρονται ἢ προεφέροντο τρόπον, ἂν μὴ ἐπὶ πολὺ ἀκούσῃ καὶ μετ' ἐπιμελείας ζητήσῃ νὰ μιμηθῇ αὐτούς, πολλάκις δέ, ὡς γνωστόν, οὐδὲ τότε. Οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀκριβεστάτη περιγραφὴ τῶν κινήσεων τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἐξαρκεῖ πολλάκις, ἵνα τις παραγάγῃ ἀπαραλλάκτως τοὺς ἐκφωνουμένους φθόγγους, ἥκιστα δὲ πάντων γράμματα ὀλίγα καὶ ξένα, ἃ ὡς σύμβολα, οὐχὶ δ' ὡς πισταὶ φωνογραφικαὶ εἰκόνες τῶν ἀπαγγελλομένων πολλαπλασίων φθόγγων χρησιμεύουσιν. Πρόσθες ὅτι, καθ' ἃ εἴπομεν, ἡ προφορὰ τῆς

ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης οὔτε κατὰ πάντας τοὺς τόπους οὔτε κατὰ πάντας τοὺς χρόνους ἦν ἡ αὐτή, ἀλλ' ἠλλοιοῦτο ἀδιαλείπτως καὶ ἐποίκιλλε κατὰ τόπους, καὶ δὴ ὁ ὁμοίως ἀπαγγέλλων τὰ Ὁμηρικὰ καὶ τὰ Πλατωνικὰ καὶ τὰ τῶν μεταγενεστέρων, ἢ τὰ Λακωνικά, τὰ Βοιωτικά, τὰ Ἀττικὰ καὶ τὰ Ἰακὰ κλπ., πάντως σφάλλεται δεινῶς. Περὶ τούτου πείθεται ἕκαστος ἐνθυμηθεὶς ὅσα εἴπομεν ἀνωτ. σελ. 40, ὅτι δηλ. οὐδαμοῦ τῆς γῆς ἐν οὕτω μικρῷ χώρῳ ἀνεπτύχθησαν τοσαῦται καὶ οὕτω διαφέρουσαι ἀλλήλων διάλεκτοι ὅσαι ἐν Ἑλλάδι, καὶ προσέτι μαθὼν ὅτι, καθ' ἃ ἤδη πρὸ πολλοῦ παρετηρήθη, αἱ τῶν διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων διαφοραὶ ἀπ' ἀλλήλων κεῖνται πρὸ πάντων ἐν τοῖς φθόγγοις καὶ ἐν τούτοις ἀνάγκη ν' ἀναζητῶνται. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ πάλαι ποικιλωτάτη κατὰ τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἑλλάδος ἦν ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης, πολὺ ποικιλωτέρα ἢ ὅσην ἡμεῖς σήμερον ἐν ἰσομεγέθει ἄλλῃ χώρᾳ ἢ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι ἀνευρίσκομεν. Διότι τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, ἡ ἑνιαία διοίκησις, τὸ αἴσθημα τῆς ἐθνικῆς ἑνότητος, ἡ κοινὴ λατρεία, ἡ κοινὴ γραπτὴ παράδοσις, τὰ κοινὰ σχολεῖα κλπ. ἐπιβάλλουσι σήμερον ἐξομαλισμὸν καὶ ὁμοιότητά τινα ἄγνωστον τὸ πάλαι.

Τὴν ἐκ τῶν προτέρων δ' οὕτως εἰκαζομένην μεγίστην ποικιλίαν εὑρίσκομεν ἐπιβεβαιουμένην ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων· πρβλ. τὰ περὶ τοῦ *η* λεχθέντα τὸ μὲν παρὰ τοῖς Ἠλείοις, τὸ δὲ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς καὶ Θεσσαλοῖς, τὰ περὶ τοῦ ΑΙ τὸ μὲν παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς καὶ Θεσσαλοῖς, τὸ δὲ παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς, τὰ περὶ τοῦ Υ τὸ μὲν παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς καὶ Κορινθίοις, τὸ δὲ παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς, Λάκωσιν, κλπ., τὰ περὶ τοῦ *δ* παρὰ τοῖς Ἠλείοις κττ. Ἔπειτα, ὡς γνωστόν, πρῶτοι οἱ Βοιωτοὶ ἔτρεψαν τὰς διφθόγγους εἰς ἁπλᾶ φωνήεντα, καὶ πρῶτοι οἱ Ἠλεῖοι, οἱ ἐν Ἀσίᾳ Αἰολεῖς, οἱ Ἴωνες τῆς Ἀσίας καί τινες Κρῆτες ἀπέβαλον τὸ δασὺ πνεῦμα, ὁμοίως πρῶτοι οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν τὸ F κττ. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι διὰ πάντων τούτων βαθμηδὸν ἡ γλῶσσα

μετεβάλλετο καὶ ὡς εἰπεῖν καθίστατο ἀπὸ ἀρχαίας νεωτέρα Ἑλληνική. Αὐτόδηλον ἄρα ὅτι, ἂν τις ἀξιοῖ ὅτι προφέρει τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν καθ' ὃν οἱ ἀρχαῖοι τρόπον, ὅπερ κατὰ τὰ λεχθέντα ὅλως ἀνέφικτον, ἀνάγκη νὰ μὴ ἀπαγγέλλῃ ὁμοίως τὰ τῶν διαφόρων χρόνων καὶ τόπων ἔργα, ἀλλὰ νὰ διαστέλλῃ καὶ φυλοκρινῇ αὐτὰ κατὰ τόπους καὶ χρόνους, καὶ ἐπὶ ἑκάστων νὰ ἐφαρμόζῃ ἄλλην προφοράν.

§ 6. *Ποία τις ἦν ἡ ἀρχαία, ἡ ἐθνικὴ προφορά, ἀδύνατον νὰ νοήσωμεν, ὥστε πλημμελὴς καὶ ἄλλως ἡ Ἐρασμικὴ καὶ μάλιστα πλημμελεστέρα, ἅτε ψιλὸν ἐπινόημα, τῆς ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τῆς γλώσσης ἡμῶν ἀναπτυχθείσης ἀντερασμικῆς.* Πόσον δὲ λεπτὴ καὶ αὐτόχρημα ἀκατάληπτος ἡμῖν σήμερον ἦν ἡ ἀρχαία προφορά, καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίσημος, ἡ ἐθνικὴ ὡς εἰπεῖν, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἂν μόνον τὸ Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρνασέως μελετήσῃ. Τῶν πολλῶν παρ' αὐτῷ ἀναγράφω ὀλίγα τινά, οἷον (σελ. 126) «Μουσική τις ἦν καὶ ἡ τῶν πολιτικῶν λόγων ἐπιστήμη τῷ ποσῷ διαλλάττουσα τῆς ἐν ᾠδαῖς καὶ ὀργάνοις οὐχὶ τῷ ποιῷ. Καὶ γὰρ ἐν ταύτῃ καὶ μέλος ἔχουσιν αἱ λέξεις καὶ ῥυθμὸν καὶ μεταβολὴν καὶ πρέπον· ὥστε καὶ ἐπὶ ταύτης ἡ ἀκοὴ τέρπεται μὲν τοῖς μέλεσιν, ἄγεται δὲ τοῖς ῥυθμοῖς, ἀσπάζεται δὲ τὰς μεταβολάς, ποθεῖ δ' ἐπὶ πάντων τὸ οἰκεῖον· ἡ δὲ διαλλαγὴ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον.», καὶ (184) «τὰ γράμματα πολλὰς ἔχει διαφορὰς οὐ μόνον παρὰ τὰ μήκη καὶ τὰς βραχύτητας ἀλλὰ καὶ παρὰ τοὺς ἤχους», καὶ (162) «τούτων δὴ (τῶν φωνηέντων) κράτιστα μέν ἐστι καὶ φωνὴν ἡδίστην ἀποτελεῖ τά τε μακρὰ καὶ τῶν διχρόνων ὅσα μηκύνεται κατὰ τὴν ἐκφοράν, ὅτι πολὺν ἠχεῖται χρόνον καὶ τοῦ πνεύματος οὐ κατακόπτει τὸν τόνον· χείρω δὲ τὰ βραχέα ἢ τὰ βραχέως λεγόμενα ὅτι μικρόφωνά τέ ἐστι καὶ σπαδονίζει τὸν ἦχον. Αὐτῶν δὲ τῶν μακρῶν εὐφωνότατον τὸ *α*, ὅταν ἐκτείνηται· λέγεται γὰρ ἀνοιγομένου τοῦ στόματος ἐπὶ πλεῖστον καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου πρὸς τὸν οὐρανόν. Δεύτερον δὲ τὸ *η*, ὅτι κάτω περὶ τὴν βάσιν τῆς γλώσσης ἐρεί-

δει τὸν ἦχον ἀκόλουθον, ἀλλ' οὐκ ἄνω καὶ μετρίως ἀνοιγομένου· τρίτον δὲ τὸ ω, στρογγύλλεταί τε γὰρ ἐν αὐτῷ τὸ στόμα καὶ περιστέλλει τὰ χείλη, τήν τε πληγὴν τὸ πνεῦμα περὶ τὸ ἀκροστόμιον ποιεῖται· ἔστι δ' ἧττον τούτου τὸ υ, περὶ γὰρ αὐτὰ τὰ χείλη συστολῆς γινομένης ἀξιολόγου πνίγεται καὶ στενὸς ἐκπίπτει ὁ ἦχος· ἔσχατον δὲ πάντων τὸ ι, περὶ τοὺς ὀδόντας γὰρ ἡ ἡ κρότησις τοῦ πνεύματος γίνεται μικρὸν ἀνοιγομένου τοῦ στόματος καὶ οὐκ ἐπιλαμπρυνόντων τῶν χειλέων τὸν ἦχον· τῶν δὲ βραχέων οὐδέτερον μὲν εὔηχον, ἧττον δὲ δυσηχὲς τὸ ο· διίστησι γὰρ τὸ στόμα κρεῖττον θατέρου, τὴν δὲ πληγὴν λαμβάνει περὶ τὴν ἀρτηρίαν μᾶλλον», καὶ (172) «τριῶν δὲ τῶν ἄλλων γραμμάτων, ἃ δὴ διπλᾶ καλεῖται, τὸ ζ μᾶλλον ἡδύνει τὴν ἀκοὴν τῶν ἑτέρων», καὶ «ἄχαρι δὲ καὶ ἀηδὲς τὸ σ, καὶ εἰ πλεονάσειε, σφόδρα λυπεῖ . . . » κτλ. κτλ.

Δὲν πιστεύω νὰ εὑρεθῇ τις σήμερον ὅστις θά μοι διαφωνήσῃ ἂν εἴπω, ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν δύναται σήμερον νὰ δισχυρίζηται ὅτι σαφῶς καὶ ἀληθῶς αἰσθάνεται ταῦτα τοῦ Ἁλικαρνατέως, καθὼς οὐδεὶς θά μοι ἀντείπῃ διατεινομένῳ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ γινώσκῃ, ὅπερ ἀνωτ. σελ. 134 ἀνεγράφη, τὸ *πάτριον τῷ ψόφῳ καὶ τῷ τῆς φωνῆς τόνῳ*» τῶν ἀρχαίων, οὐδεὶς τὴν ἔντασιν ἢ ἰσχὺν τῶν τονουμένων καὶ ἀτόνων συλλαβῶν, οὐδεὶς τὴν ἀδιάφορον θέσιν τῆς γλώσσης, τὴν βάσιν πάσης τῶν φθόγγων ἀρθρώσεως κτλ. κτλ. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ταῦτα ὁμολογοῦντες συνομολογοῦμεν ἅμα καὶ ὅτι οὐδεὶς ἡμῶν δύναται κατ' ἀρχὴν νὰ διατείνηται ὅτι ἐπανεῦρε τὴν ἀρχαίαν, τὴν γνησίαν προφοράν.

Ἀφοῦ δ' οὕτως, ἐκ τῶν προτέρων, ἀπεδείχθη τὸ κατ' ἀρχὴν ἀδύνατον τῆς εὑρέσεως τῆς ἀληθοῦς ἀρχαίας προφορᾶς, δῆλον ὅτι ἡ Ἐρασμικὴ ὑπολείπεται τῆς ἀντερασμικῆς πρῶτον ὅτι ὡς ἁπλοῦν καὶ καθαρὸν ἐπινόημα καὶ πλάσμα ἑνὸς ἢ πλειόνων δὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἀντερασμικήν, ἤτοι πρὸς αὐτὴν τὴν ἐπὶ τῆς *ἱστορικῆς ἀναπτύξεως στηριζομένην γλῶσσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους*. Δεύτερον ὅτι ἡ μὲν ἀντερα-

σμικὴ εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ πανταχοῦ ὅπου λαλεῖται, ἡ δὲ Ἐρασμικὴ ποικίλλεται κατὰ τόπους, ὥστε οὐδενὸς ἔθνους οἱ λόγιοι ἑλληνισταὶ δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι δι' αὐτῆς πρὸς τοὺς ἑλληνιστὰς ἄλλου ἔθνους ἢ πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἡ ἀχρηστία δ' αὕτη ὑπὲρ πᾶν ἄλλο συμβάλλεται εἰς τὴν κοινὴν δοξασίαν, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι νεκρά.

§ 7. *Πλημμελὴς καὶ ἡ νεωτέρα ἡμῶν προφορά· ἡ συνεχὴς διδασκαλία τῆς γλώσσης ἐν τοῖς σχολείοις καὶ ἡ ἀνάγνωσις δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ κωλύσῃ οὔτε νὰ καταστήσῃ τοῖς συγχρόνοις καὶ λαλοῦσι τὴν γλῶσσαν σαφῆ τὴν γινομένην ἑκάστοτε ἀλλοίωσιν τῶν φθόγγων.* Ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα ἡ νεωτέρα ἡμῶν προφορὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς προφορικῆς παραδόσεως, ἥτις ἀποδεδειγμένως ὑπῆρξεν ἀδιάκοπος, οὐχ ἧττον ῥητέον ὅτι ἠλλοιώθη καὶ αὕτη, ὅπως πᾶσα ἄλλη προφορικὴ παράδοσις καὶ ὅπως ἠλλοιώθησαν καὶ τἆλλα γλωσσικὰ στοιχεῖα, οἷον τύποι, λέξεις, συντάξεις, σημασίαι κλπ. Διότι πάντα ταῦτα συνδέονται ἀναποσπάστως μετ' ἀλλήλων καὶ συμμεταβάλλονται.[1]) Ὅτι δ' οὐ μόνον ἐξεφωνεῖτο ἀλλὰ καὶ ἐγράφετο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα κατὰ πάντας τοὺς αἰῶνας, τοῦτο ὁμολογοῦσι πάντες, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποδεικνύει τὸ ἀναλλοίωτον καὶ δὴ γνήσιον τῆς νέας ἡμῶν προφορᾶς. Διότι εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ ὀρθογραφικὸν σύστημα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καθὼς καὶ πάσης ἄλλης μεταχειριζομένης τελείαν φθογγο-

[1]) Ἡ ἀρχαία προφορὰ ἔχει ὅπως ἡ ἀρχαία μουσική, καὶ καθ' ὃν τρόπον διετηρεῖτο μὲν καθ' ἅπαντας τοὺς αἰῶνας ἡ μουσικὴ ἐν τοῖς Ἕλλησιν, ἀλλ' ἅμα καὶ ἠλλοιοῦτο, ὥστε νῦν οὐδεὶς ἀνθρώπων πιστεύει ὅτι ἡ ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν ἐκκλησιαστικὴ ἢ ἡ θύραθεν μουσικὴ εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ ἀρχαίᾳ, εἰ καὶ ἀναντιρρήτως κατάγεται ἐξ αὐτῆς καὶ ταῦτα κατὰ σειρὰν ἀδιάκοπον, οὕτω διετηρεῖτο μὲν καὶ ἡ προφορὰ ἀλλ' ἅμα καὶ ἠλλοιοῦτο κατὰ πάντας τοὺς χρόνους ὥστε σήμερον διαφέρει τῆς ἀρχαίας. Ἀλλὰ καὶ πάλιν καθ' ὃν τρόπον οὐδεὶς τῶν νεωτέρων ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ τἀρχαῖα μουσικὰ σημεῖα, ὅσα διεσώθησαν ἡμῖν, οἷον ἐν τοῖς Δελφικοῖς εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνοις καὶ ἀλλαχοῦ, ἀκριβῶς καθ' ὃν τρόπον οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλως, ἤτοι διαφόρως τῶν ἀρχαίων, οὕτω καὶ οὐδεὶς ἀληθῶς ποτε ἠδυνήθη οὐδὲ θὰ δυνηθῇ ν' ἀναγνώσῃ κατὰ γνήσιον ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν τρόπον τὰ ἀρχαῖα γράμματα· περὶ τούτου καιρός εἶναι, φρονῶ, νὰ πεισθῶσι πάντες καὶ παύσωνται διατεινόμενοι πράγματα ἀδύνατα.

γραφίαν (οὐχὶ συλλαβογραφίαν), στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ ὑπεμφαίνειν διὰ σειρᾶς σημείων διαδοχικῶς τεταγμένων τὰς ὑπὸ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ὀφειλομένας νὰ ἐκτελεσθῶσι διαδοχικῶς κινήσεις. Ἐπειδὴ δηλονότι ἀπὸ θέσεώς τινος εἰς ἄλλην μία μόνη ὑπάρχει συντομωτάτη ὁδός, γίνονται εὐκολώτατα διὰ γραμμάτων δῆλαι αἱ ἐκτελεστέαι κινήσεις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων· τὰ γράμματα εἶναι τρόπον τινά οἱ ὁδοδεῖκται, οὓς ἵστησιν ὁ γράφων χάριν τοῦ ἀναγνώστου, ἵνα τούτοις ἀκολουθῶσι τὰ ὄμματα καὶ ἅμα τὰ φωνητικὰ ὄργανα αὐτοῦ. Ἀλλ' ἡ κατ' ἀρχὴν ὀρθὴ ἀρχὴ αὕτη συνηθέστατα καταπατεῖται, ἐπειδὴ οἱ μὲν ἐκφωνούμενοι φθόγγοι ἄλλοτε ἄλλως σχηματίζονται καὶ δὴ μεταβάλλονται, ἡ δὲ ὀρθογραφία αὐτῶν πήγνυται καὶ διατηρεῖται ἐπὶ αἰῶνας πολλοὺς ἀμετάβλητος. Παραμένει δ' ἀναλλοίωτος ἡ γραφὴ κυρίως τούτου ἕνεκα, ὅτι οἱ ἄνθρωποι γράφοντες συνάπτουσιν ἑκάστοτε μετὰ τῆς ὁρατῆς εἰκόνος ἑκάστου γράμματος τὴν παράστασιν ἐκείνην τοῦ φθόγγου, ἣν οὗτος ἐν τῷ χρόνῳ καὶ τῷ τόπῳ αὐτῶν ἔχει, καὶ δὲν αἰσθάνονταί ποτε ὅτι ἄλλοτε ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἄλλην καὶ τοῦτο εὐλόγως, ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῦ ἑκάστοτε προφορὰν ὑποκαθίσταται κατὰ μικρὸν ἄλλη τις βραχὺ καὶ τοῦτο ἀνεπαισθήτως παρηλλαγμένη, ὅθεν ὁ νέος καὶ οὕτως ἠλλοιωμένος φθόγγος παραδίδοται ταῖς ἐφεξῆς γενεαῖς ὡς φύσει καὶ ἐξ ἀρχῆς συνημμένος μετὰ τοῦ γράμματος τοῦ παριστῶντος αὐτόν. Διὰ τὴν ἀνεπαίσθητον δ' ἀλλοίωσιν τούτων οὐδεὶς οὐδέποτε ὅσον καὶ ἂν ἤθελε ζήσει χρόνον, καὶ ὅσον λόγιος καὶ ἂν ἤθελεν εἶναι, θὰ ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ ὅτι συνέβη ἐπ' αὐτοῦ μεταβολή τις οἱαδήποτε, ἀλλὰ πάντες πιστεύουσιν ὅτι ἀκριβῶς κατὰ τὸν αὐτὸν ἀείποτε τρόπον ἐκφωνοῦσι τοὺς φθόγγους τῆς μητρικῆς αὐτῶν γλώσσης.

Οὐδεὶς λ. χ. τῶν ἀδιαλείπτως ῥαψῳδούντων τὰ Ὁμήρου ἔπη ἀπὸ τῆς γενέσεως αὐτῶν μέχρι Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ᾐσθάνετο ὅτι ἐπ' αὐτοῦ συνέβαινον ἀλλοιώσεις τούτων καὶ καθό-

λου ὅτι ἄλλως ἐξεφωνοῦντο ταῦτα ὑπὸ τῶν παλαιοτέρων ῥαψῳδῶν καὶ ἄλλως ὑπ' αὐτοῦ, οὐδεὶς τούτων ὅτι ἐπ' αὐτῶν ἀπώλλυτο τὸ Ϝ, ἢ ὅτι τὸ ἀρχαῖον u ἐτρέπετο εἰς ü κτλ. Ἥκιστα δὲ πάντων ἠδύναντο οὗτοι νὰ κωλύσωσιν ἢ καὶ ἐπιβραδύνωσι τὸ παράπαν τὰς φωνητικὰς ἀλλοιώσεις ταύτας, καὶ οὕτω διατηρήσωσιν ὁμοιόμορφον τῆς γλώσσης προφορὰν τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν ἐν ταῖς διαφόροις χώραις τῆς Ἑλλάδος. Ὁμοίως οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων εἴτε σοφῶν εἴτε ἀσόφων ἔλαβεν αἴσθησιν τοῦ κακοῦ, ὅτε αἱ δίφθογγοι *αι οι* καθίσταντο κατὰ μικρὸν ἁπλοῖ φθόγγοι *ε*, *υ*· οὐδεὶς ὅτε τὰ μακρὰ φωνήεντα ἀπώλλυσαν τὸν μακρὸν αὐτῶν χρόνον, οὐδεὶς τῶν μεσαιωνικῶν ἡμῶν πατέρων ὅτε τὸ *υ* ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς αὐτοῦ προφορᾶς βαθμηδὸν ἐκκλῖνον ἐταυτίσθη κατὰ μικρὸν περὶ τὸ χιλιοστὸν ἔτος μ. Χ. τῷ *ι* κττ. Ταῦτα παρατηρεῖ μόνος ὁ ἱστορικὸς ὁ τὰς διαφόρους περιόδους τῆς γλώσσης παραβάλλων, οὐχὶ δὲ οἱ λαλοῦντες τὴν γλῶσσαν εἴτε σοφοὶ εἴτε ἄσοφοι εἶναι. Ὁ δὲ διατεινόμενος ὅτι, ἐπειδὴ οἱ νέοι ἐν τοῖς σχολείοις ἐδιδάσκοντο ἀδιαλείπτως ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων τὸ ὄνομα, τὸ σχῆμα καὶ *τὴν δύναμιν* τῶν γραμμάτων, διὰ τοῦτο δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μεταβληθῶσιν οἱ φθόγγοι χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τις τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην, καὶ συνάγων ἐντεῦθεν ὅτι κατ' ἀνάγκην ἡ προφορὰ τούτων ἔμελλε νὰ εἶναι καὶ ἐπὶ Διονυσίου τοῦ Θρᾳκὸς ὁποία καὶ ἐπὶ Ἀριστάρχου καὶ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου καὶ Καλλιμάχου καὶ Δημοσθένους καὶ Πλάτωνος, οὗτος οὐδὲν ἄλλο ἢ δηλοῖ σαφῶς ὅτι ἀγνοεῖ παντελῶς τὸν φυσιολογικὸν τρόπον, καθ' ὃν μεταβάλλονται οἱ φθόγγοι πάσης γλώσσης. Ἔπειτα μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου θὰ διισχυρίζετό τις καὶ ὅτι τῆς Γαλλικῆς ἢ Γερμανικῆς ἢ Ἀγγλικῆς γλώσσης ἡ προφορὰ οὐδαμῶς ἠλλοιώθη ἀπὸ πολλῶν αἰώνων, ἐπειδὴ ἀπὸ μακροῦ συνεχῶς οἱ παῖδες ἀδιαλείπτως μανθάνουσι τὴν προφορὰν τῶν γραμμάτων ἐν τοῖς σχολείοις [1]).

[1]) Μεγάλως ἐξεπλάγην ἀναγνοὺς ἐσχάτως παρά τινι Ἄγγλῳ ἀντερασμικῷ ὅτι «ἴσως οὐδὲν ἐμμένει οὕτω διαρκὲς ἐν ἔθνει τινὶ ὅσον ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ». Ἂν ἓν μόνον βλέμμα ἔρριπτεν ἐπὶ τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, δὲν θὰ διετείνετο τοῦτο ὁ ἀνήρ.

§ 8. *Εἰ καὶ μὴ γνησία ἡ προφορὰ ἡμῶν, πάλιν οὐκ ἀπόβλητος.* Εἰ καὶ ὁμολογοῦμεν ὅτι κατ' ἀλήθειαν ἡ προφορὰ ἡμῶν δὲν εἶναι ἡ γνησία, ἡ ἀρχαία, πάλιν ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ὅτι οὐδαμῶς δυνάμεθα ἡμεῖς νὰ μεταβάλωμεν τὸν ἀπ' αἰώνων ἐν χρήσει παρ' ἡμῖν τρόπον τῆς ἀναγνώσεως τῶν ἀρχαίων· διότι ἔχοντες συνείδησιν τῆς ἑνότητος τῆς ἡμετέρας ἱστορίας καὶ γλώσσης ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ κρίνομεν δίκαιον, ἵνα διὰ διαφόρου προφορᾶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων διακόψωμεν καὶ ἀποχωρίσωμεν τὴν νέαν γλῶσσαν ἡμῶν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας καὶ οὕτω καταστήσωμεν τοὺς πολυτίμους πνευματικοὺς θησαυροὺς τῶν παλαιῶν δυσπροσίτους καὶ σχεδὸν εἰπεῖν ἀλλοτρίους ἡμῶν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ, ἂν πεισθῶσι τοῦτο μὲν ὅτι ἐπιστημονικῶς οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξεύρῃ *τὴν ὀρθὴν καὶ γνησίαν προφοράν*, καὶ δὴ ὅτι περὶ ὀρθότητος τῆς Ἐρασμικῆς οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος, τοῦτο δ' ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ζῇ ἔτι καὶ ὁπωσδήποτε ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ, καθ' ὅσον αἱ ἱστορικαὶ τύχαι καὶ περιστάσεις ἐπιτρέπουσιν αὐτῷ, ἄν, λέγω, πεισθῶσι ταῦτα, δυνατόν ποτε νὰ μεταβάλωσι τὴν συνήθη αὐτοῖς προφοράν [1]). Πέπεισμαι ὅτι τὸ ἔθνος ἡμῶν πολὺ μᾶλλον θὰ συ-

[1]) Οὐδεμιᾶς ἔχεται ἀληθείας ἡ ἀντίρρησις ἡ ἐξενεχθεῖσα κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἡμετέρας προφορᾶς εἰς τὰ Γαλλικὰ Λύκεια ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. **Combes**, ὑπουργοῦ ἄλλοτε τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ἐν Γαλλίᾳ, κατασταθείσῃ ἐπιτροπείᾳ. Ἐκεῖ ἐλέχθη ὅτι, «σήμερον ὑπάρχουσι δύο Ἑλληνικαὶ γλῶσσαι .... ὅτι οἱ συγγραφεῖς ἀγωνίζονται ν' ἀναστήσωσι τὴν φιλολογίαν ὑποκαθιστῶντες τὴν δημοτικὴν καὶ ζῶσαν γλῶσσαν ἀντὶ τῆς λογίας καὶ στασίμου, καὶ ὅτι *ἡ ἐξέλιξις αὕτη ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῇ προφορᾷ*, . Ὅτι δὲ εἰσαγομένης τῆς νέας ἡμῶν προφορᾶς οἱ Γάλλοι «*θὰ ἐλάλουν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μετὰ προφορᾶς νέας ἥτις οὔτε ἐπάνοδος τῆς ἀρχαίας προφορᾶς θὰ ἦτο οὔτε, τοῦτο μάλιστα πολὺ ὀλιγώτερον, ἡ νέα ἐν χρήσει· θὰ κατέληγον,* ἐξακολουθεῖ, *εἰς τὸ ἄτοπον τοῦτο νὰ διδάσκωνται τὴν Ἑλληνικὴν τοῦ Ὁμήρου μετὰ προφορᾶς ἥτις οὔτε ἀρχαία οὔτε νέα θὰ ἦτο, καὶ μαθητὴς μαθὼν τὴν τῆς λογίας γλώσσης ἐκφώνησιν θὰ ἠναγκάζετο νὰ λησμονήσῃ αὐτὴν τελέως καὶ νὰ μάθῃ τὴν ἀληθῆ λαϊκὴν προφοράν, ἵνα δύνηται νὰ πορίζηταί τι πρακτικὸν ὄφελος ἐκ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ*». Τὸ μανικὸν πάθος, ὃ κατὰ τῆς γραφομένης γλώσσης τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀνόματος ἔχει ὁ ταῦτα εἰπών, παραφέρει αὐτὸν τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῆς προφορᾶς ἡμῶν καὶ διδάσκει τοιαῦτα. Ἐγὼ ἕνα μόνον εὑρίσκω οὐσιώδη λόγον κατὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἡμετέρας προφορᾶς εἰς τὰ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ἐκπαιδευτήρια, τὴν δυσκολίαν, ἥτις πάντως θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς νέας προφορᾶς περὶ

νεβάλλετο εἰς ἐπιτυχίαν τούτου διὰ τῆς καλλιεργίας καὶ ἀναπτύξεως τῆς καθόλου ἐπιστήμης καὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ, διὰ τῆς πολιτικῆς εὐκοσμίας καὶ τῆς ἐπιδόσεως αὐτοῦ εἰς τὸν πολιτισμόν, ἢ διὰ μυρίων πλημμελῶν, ἵνα μὴ ἄλλην σκληροτέραν λέξιν εἴπω, διατριβῶν καὶ βιβλίων περὶ τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς.

§ 9. *Αἰτίαι δι' ἃς παρ' ἡμῖν πιστεύεται ὅτι ἐσώθη ἡ ἀρχαία, ἡ γνησία προφορά.* Εἶναι ἀληθὲς ὅτι παρ' ἡμῖν πιστεύεται κοινῶς ὅτι ἡμεῖς διεσώσαμεν πιστότατα ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρι σήμερον τὴν ἀρχαίαν, τὴν γνησίαν προφοράν. Ἀλλ' εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην ἀφορμὴν ἔδωκαν οὐχὶ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλλότριά τινα, ἤτοι τὸ μὲν ἡ ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ἀμετάβλητος παραμένουσα ὀρθογραφία, τὸ δὲ ἡ μικρὰ σχετικῶς ἀλλοίωσις τοῦ τυπικοῦ τῆς γλώσσης καθόλου (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ 242 κἑξ.), τὸ δὲ τέλος ἡ δοξασία ὅτι ἡ ταυτότης τῆς προφορᾶς ἀποδεικνύει ταυτότητα τῆς φυλῆς, τὴν γνησίαν καταγωγὴν ἡμῶν ἐκ τῶν ἀρχαίων, ὡσεὶ οἱ νῦν Γερμανοί, ὧν ἡ προφορὰ καὶ καθόλου ἡ γλῶσσα ὑπερβαλλόντως μετεβλήθη ἀπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ μέσων χρόνων, δὲν εἶναι δι' αὐτὸ γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Γερμανῶν. Εἰς λύσιν τῶν ἐθνολογικῶν ζητημάτων ὑπάρχουσι σήμερον πολλῷ πλείονα καὶ πολλῷ ἀκριβέστερα σωματικὰ καὶ ψυχολογικὰ γνωρίσματα ἢ ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης, πρᾶγμα πανταχοῦ τῆς γῆς ἀδιαλείπτως μεταβαλλόμενον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον καὶ δὴ ἀδύνατον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τοιαύτην ἀπόδειξιν. Ὅτι δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν σημαίνει διαφθορὰν ἀλλ' ἁπλῶς ἐξέλιξιν, ἀπόδειξις εἶναι τὸ μὲν ὅτι οὐχ ὀλίγαι τούτων

τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων, καὶ δυσκολίαν τηλικαύτην, ὥστε ἀμφίβολον λίαν, ἂν θὰ ἀντισηκωθῇ ὑπὸ τούτου ὅτι θέλει διδάσκεσθαι ὡς ζῶσα γλῶσσα. Ὅταν δέ τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι αἱ πρακτικαὶ τοῦ βίου ἀνάγκαι ἐπιβάλλουσιν ὁσημέραι πανταχοῦ τῆς Ἑσπερίας τὸν περιορισμὸν τῶν δοκίμων μαθημάτων ἐν τοῖς Γυμνασίοις, νοεῖ ὅτι πᾶσα καινοτομία συνεπαγομένη δυσκολίας εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν δοκίμων γλωσσῶν, σφόδρα ἀμφίβολον ἂν πρέπῃ κατ' ἀλήθειαν νὰ εἶναι εὐκταία.

ἐγένοντο ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, τὸ δ' ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ἱστορικῇ ἐξελίξει τελεῖται, συνέχεια καὶ ἀποτέλεσμα προγενεστέρων αἰτίων ὄν, δὲν δύναται νὰ καταδικασθῇ ὡς διαφθορὰ ὑπὸ τοῦ ἱστορικοῦ, ἂν κρίνῃ ὀρθῶς· ἢ τίς τολμᾷ σήμερον νὰ κηρύξῃ τὴν Γερμανικὴν ἢ Γαλλικὴν προφορὰν διεφθαρμένην, εἰ καὶ διὰ μεγίστων μεταβολῶν προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρχαίας; Οὔτε ὀρθὸν ἄρα οὔτε προσῆκον εἶναι ν' ἀρνώμεθα τὸ πρόδηλον, ὅτι πολλαὶ καὶ ποικίλαι μεταβολαὶ ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων ἀρξάμεναι καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διαρκοῦσαι μετέβαλον βαθμηδὸν τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, οὕτως ὥστε ἄνευ δισταγμοῦ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐγένετό τι διάφορον, νέον. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι τῶν ἀλλοιώσεων τούτων μέγα καὶ σπουδαῖον μέρος συνετελέσθη ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρχαίοις, ἤτοι τοῖς π. Χ. χρόνοις, καὶ δὴ δὲν εἶναι δίκαιον νὰ ἀπονέμωνται τῇ νεωτέρᾳ καὶ νὰ νομίζωνται διαφοραὶ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἀλλοιώσεις τῶν διαφόρων φάσεων ἀπὸ ἄλλων παλαιοτέρων φάσεων αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχαίας. Οὕτω λ. χ. ἡ γνησία δίφθογγος *ου* προφερομένη πρότερον οὐχὶ ὡς u ἀλλ' ὡς *oṷ* ἐγένετο ἁπλοῦν φωνῆεν *u* καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὸν Ε' ἢ καὶ Ϛ' π. Χ. αἰῶνα, καὶ ἡ *ει* ὁμοίως κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἐγένετο ἁπλοῦν φωνῆεν κείμενον μεταξὺ τοῦ ē καὶ ī, ἤτοι κλειστὸν ē (γράφομεν αὐτὸ συνήθως ẹ̄ ἢ $\bar{e}_1$) καὶ λήγοντος τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. συνέπεσεν ὄντως τῷ ī. Διὰ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων ἡ φωνητικὴ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἠλλοιώθη τοσοῦτον κατὰ τοὺς μικρὸν π. Χ. καὶ τοὺς ἀμέσως μετ' αὐτὸν αἰῶνας, ὥστε ἤδη πρὸ τῆς κτίσεως τῆς Κων/πόλεως ἐφαίνετο ὁμοία μᾶλλον τῇ νεωτέρᾳ ἢ τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ. Τὸ ζήτημα ἄρα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης δὲν εἶναι τοσοῦτον ἁπλοῦν, ὥστε διὰ μιᾶς προτάσεως νὰ ἀποφασίσῃ τις ἂν ἡ Ἐρασμικὴ προφορὰ ἢ ἡ ἡμετέρα εἶναι ὀρθή· διότι ἀμφότεραι κατ' ἀνάγκην εἶναι πλημμελεῖς, ἡ μὲν μᾶλλον, ἡ δ' ἧττον, καὶ ἡ μὲν ἐν τούτοις, ἡ δ' ἐν ἐκείνοις.

§ 10. *Διάφοροι ἀντιλήψεις καὶ μέθοδοι κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος παρ' ἡμῖν.* Ἀλλ' ἂν ἐγὼ περὶ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς κρίνω οὕτω σήμερον, ἄλλοι τῶν ἡμετέρων ἀπονέμοντες τῷ ζητήματι τούτῳ μεγίστην ἐθνικὴν σημασίαν, εἰ καὶ κατ' ἀλήθειαν μόνον ἐπιστημονικὴν σπουδαιότητα ἔχει [1]), φρονοῦσιν ἄλλα καὶ ἐπανειλημμένως ἔγραψαν ὑπὲρ τοῦ ζητήματος.

Μέγας μάλιστα ἠγέρθη πάταγος καὶ μεγάλη κατακραυγὴ κατ' ἐμοῦ ἐπ' ἐσχάτων διὰ τὸν λόγον ὅτι προκειμένου περὶ τῆς ἑρμηνείας φωνητικῶν τινων φαινομένων σχετιζομένων πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἀρχαίας προφορᾶς δὲν ἐδήλωσα ἐκ τῶν προτέρων διαρρήδην, ἂν κρίνω ὀρθὴν καὶ γνησίαν τὴν κατ' Ἔρασμον ἢ τὴν καθ' ἡμᾶς προφοράν, ἂν εἶμαι Ἐρασμικὸς ἢ μή. Ὁ ταῦτα παρ' ἐμοῦ ἀπαιτῶν περιέπιπτεν ἐν ἀγνοίᾳ βεβαίως εἰς ἐπιστημονικὸν ἁμάρτημα, ἤτοι εἰς διάλληλον κύκλον. Διότι, ὡς γνωστόν, τὴν περὶ τῆς καθόλου προφορᾶς γνώμην ἡμῶν δὲν δυνάμεθα, ἂν εἴμεθα ἀληθεῖς ἐρευνηταὶ καὶ μὴ ἁπλῶς συνήγοροι τῆς ἑτέρας γνώμης, νὰ ἔχωμεν ἐκ τῶν προτέρων ἐσχηματισμένην, διότι τοῦτο λέγεται προκατάληψις καὶ εἶναι ἄντικρυς ὀλεθρία τῇ ἐρεύνῃ, ἀλλὰ θὰ σχηματίσωμεν κατὰ μικρὸν δικαστῶν δίκην ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς ἐξετάσεως τῶν ἐπὶ μέρους. Ἐξαρτᾶται ἄρα ἡ ἀρχή, ἡ καθολικὴ περὶ τοῦ ζητήματος γνώμη ἡμῶν ἐκ μόνων τῶν ἐπὶ μέρους, ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων, οὐχὶ τἀνάπαλιν τὰ ἐπὶ μέρους καὶ ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν ἐκ τῆς καθόλου ἀρχῆς. Τοῦτο ὁμολογήσουσί μοι, ἐλπίζω, πάντες. Καὶ ὅμως εἶναι πρόδηλον ὅτι οἱ ἀπαιτοῦντες πρὸ πάσης τῶν ἐπὶ μέρους ἐρεύνης δήλωσιν καὶ

[1]) Σφόδρα ἐθνικὸν ὑπελαμβάνετο ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρ' ἡμῖν καὶ τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐκ τῶν διαλέκτων Δωρικῆς καὶ Αἰολικῆς, καὶ οὐκ ὀλίγοι τῶν Ἑλλήνων λογίων ἔγραψαν καὶ ἐδίδαξαν πολλὰ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Κατόπιν ὑποβληθέντα ὑπὸ αὐστηρὰν κριτικὴν πάντα τὰ ὑπὲρ τῆς ἐκ τῶν διαλέκτων τούτων καταγωγῆς τῆς γλώσσης ἡμῶν προενεχθέντα τεκμήρια ἐξηλέγχθησαν πλημμελῆ, ἐδείχθη δὲ πασιφανῶς ὅτι ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα καθόλου εἰπεῖν ἀνεπτύχθη ἐκ τῆς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπικρατησάσης Κοινῆς. Ἡ γνώμη αὕτη προενεχθεῖσα ἐπεκράτησε κατὰ μικρόν, ἀλλὰ τὸ ἔθνος ἡμῶν οὐδεμίαν βλάβην ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ὑπέστη. Δὲν ἦτο ἄρα τὸ ζήτημα ἐθνικόν, ἀλλ' ἁπλῶς ἐπιστημονικόν.

καθομολογίαν πίστεως καὶ ἀρχῆς, κρίνουσι μὲν καὶ ἐξαρτῶσι τὰς ἀρχὰς ἀπὸ τῶν ἐπὶ μέρους, ἀλλ' ἅμα καὶ τὰ ἐπὶ μέρους ἀπὸ τῶν ἀρχῶν, ἀφοῦ ταύτας ὑπολαμβάνουσιν ἐκ τῶν προτέρων ἀπαραιτήτους εἰς ἐξέτασιν καὶ θεωρίαν καὶ τῶν ἐλαχίστων ἐπὶ μέρους φαινομένων καὶ ἀπαιτοῦσι νὰ ἐξενεχθῶσι καὶ διατυπωθῶσι διαρρήδην πρὸ πάσης ἐξετάσεως, φρονοῦντες, ὡς φαίνεται, ὅτι ἀπαραίτητον εἶναι κατὰ τὴν ἔρευναν ἑκάστου ν' ἀποβλέπωμεν πρὸς τὰς ἀρχὰς καὶ ἀποδεικνύωμεν τὴν συμφωνίαν αὐτοῦ πρὸς αὐτάς· ὅπερ προδήλως οὐδὲν ἄλλο ἢ διάλληλος κύκλος. Ἔπειτα ἐγὼ δὲν διέλαβον περὶ τοῦ ὅλου ζητήματος τότε, ἀλλὰ μόνον μικρά τινα φαινόμενα ἐπεχείρησα νὰ ἑρμηνεύσω ἄλλως ἢ ὅπως πρότερον ὑπ' ἄλλων ἡρμηνεύοντο. Καὶ ἦν βεβαίως κάλλιστα δυνατὸν ν' ἀποβάλω μὲν τὰ ἐπὶ μέρους ἐκεῖνα μικρὰ τεκμήρια, νὰ ἔλθω δὲ δι' ἄλλων ὑγιῶν κατ' ἐμὲ ἐπιχειρημάτων καὶ ἀποδείξεων ἐπὶ τὴν αὐτὴν τῷ ἀντιλέγοντί μοι θέσιν. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη ἦν, ἵνα ἐκ τῶν προτέρων πρὸ πάσης τῶν ἐπὶ μέρους βασάνου προβῶ εἰς ὁμολογίαν πίστεως, ὅπως τότε σκοπίμως, ἵνα λέγηταί τι, διεδίδοτο καὶ ὑπὸ τῶν ἁπλοϊκωτέρων ἐπιστεύετο καὶ ὡς μέγα τι ἐνομίζετο.

§ 11. *Σύντομος βάσανος τῶν ὑπὲρ τῆς προφορᾶς ἡμῶν καὶ κατὰ τῆς Ἐρασμικῆς προενεχθεισῶν ἀποδείξεων.* Τῶν ὑπὲρ τῆς προφορᾶς ὑμῶν γραψάντων Ἑλλήνων τε καὶ ἀλλογενῶν ὀνομαστοὶ εἶναι μάλιστα δύο, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἐκδοὺς τῷ 1830 ἐν Πετρουπόλει ὀγκῶδες βιβλίον «*Περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*», καὶ ὁ κ. Θεόδ. Παππαδημητρακόπουλος γράψας ἄλλα τε καὶ τὴν «*Βάσανον τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς προφορᾶς Ἐρασμικῶν ἀποδείξεων*» τῷ 1889, ἐν ᾗ μετὰ θαυμαστῆς ἀληθῶς φιλοπονίας συνέλεξεν ὅσα ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν καὶ ἄλλοθεν ἐφαίνοντο ὅτι ἠδύναντο νὰ προσαχθῶσι τεκμήρια τῆς ἀρχαιότητος τῆς ἡμετέρας προφορᾶς καὶ ἔλεγχοι τῶν Ἐρασμικῶν ἀποδείξεων.

Ἀτυχῶς οἱ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς γράφοντες πεπεισμένοι, ὡς φαίνεται, ἐκ τῶν προτέρων περὶ τῆς γνησιότητος τῆς

ἡμετέρας καὶ περὶ τῆς πλημμελείας τῆς Ἐρασμικῆς προφορᾶς ὁρμῶσι μετὰ πολλοῦ ζήλου, ἵν' ἀποδείξωσι τὰ ἡμέτερα σφόδρα ἀρχαῖα καὶ δόκιμα, οὕτω δὲ μεταβαλλόμενοι ἀπὸ ἐρευνητῶν καὶ δικαστῶν εἰς θερμοὺς συνηγόρους τῶν ἡμετέρων καὶ δεινοὺς ἐξελεγκτὰς τῶν ἐναντίων δοξασιῶν καὶ ἀποδείξεων πάσχουσιν ὅ,τι συνήθως οἱ ἐρασταί, τ. ἔ. ἐκλαμβάνουσι μὲν πολλάκις ὡς Ἥραν τὴν νεφέλην, ἤτοι ὡς ἀληθέστατα καὶ ἀναντίλεκτα τεκμήρια τῆς καθ' ἡμᾶς προφορᾶς ὅσα ἀπαθὴς καὶ δικαία κριτικὴ δὲν δύναται νὰ ὁμολογήσῃ αὐτοῖς, ὑποτιμῶσι δὲ συχνὰ καὶ ἀγωνίζονται πολυειδῶς νὰ ἐκμηδενίσωσιν ὅσα προφανῶς μαρτυροῦσι κατὰ τῆς θέσεως αὐτῶν, διὰ ταῦτα οὐκ ὀλίγα οὐδ' ἀσήμαντα διαπράττουσι μεθοδικὰ σφάλματα ἐπιβλαβῶς ἐπιδρῶντα ἐπὶ τὸ ὅλον ἔργον αὐτῶν.

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἄγευστοι καὶ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ διὰ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων φυσιολογικοῦ τῶν φθόγγων σχηματισμοῦ, δὲν λαμβάνουσι δὲ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸ ζήτημα τῆς γνησίας προφορᾶς τῶν ἀρχαίων φθόγγων εἶναι μικρὸν μόριον τῆς ἱστορίας καὶ τῆς γραμματικῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, καὶ ὅτι πάντοτε καὶ πανταχοῦ μόνον ἐν τῷ φωτὶ τοῦ συνόλου εἶναι δυνατὸν νὰ διαφωτίζηται καὶ κατανοῆται τὸ μέρος, ἐπιβάλλονται δ' ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὅλου νὰ διαλευκαίνωσι τὸ μέρος, διὰ πάντα ταῦτα ἀναγκαίως πολλαῖς περιπλέκονται ἄνευ λόγου δυσκολίαις καὶ πολλὰ πλημμελῶς διδάσκουσιν.

Οὕτω λ. χ. πρὸς τὴν παρ' ἡμῖν ἐν τῇ συνήθει προφορᾷ παράλειψιν τοῦ ἑτέρου τῶν διττῶν συμφώνων (λ. χ. *ἄλος* οὐχὶ *ἄλλος*, *γράμα* οὐχὶ *γράμμα* κλπ.) ἀντιτάττεται (ἐν Βασάν. 562) ἡ διισχύρισις ὅτι καὶ οἱ ἀρχαῖοι λιθοχόποι πολλάκις τὸ ἕτερον τούτων μόνον ἔγραφον, ἤτοι ἀντιτάσσεται γραφὴ πρὸς προφοράν. Παρατεθέντων δέ τινων παραδειγμάτων ἐν οἷς ἓν μόνον γράφεται ἀντὶ δύο ὁμοίων συμφώνων καὶ ἄλλα ἐν οἷς τἀνάπαλιν φέρονται πλημμελῶς δύο ἀνθ' ἑνός, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ παράλειψις

τοῦ ἑτέρου τούτων δὲν εἶναι ἐξαλλοίωσις τῆς νεωτέρας γλώσσης ἡμῶν λόγῳ ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ σύγχυσις τῶν ἁπλῶν καὶ διττῶν συμφώνων. Οὕτω διὰ μιᾶς διισχυρίσεως ἀποβάλλεται πᾶσα ἡ ἐκ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν καὶ τῶν ἐπιγραφῶν πασίγνωστος χρῆσις καθὼς καὶ ἡ σημερινὴ μαρτυρία τῶν μεσημβρινῶν Σποράδων καὶ τῆς Κύπρου, αἵτινες διαστέλλουσιν αὐτὰ καὶ σήμερον ἔτι!

Οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις μέχρι τοῦδε ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ συμπλοκὴ δασέος + ψιλῷ (*φτ, χτ*), ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ νέᾳ γλώσσῃ κανονική, δὲν ἀνάγεται πέρα τοῦ ιϐ' μ. Χ. αἰῶνος, ἀλλοτρία οὖσα τοῦ Διγενῆ (Μιλιαράκι), τοῦ Trinchera κλπ. Καὶ ὅμως παρὰ τὴν διισχύρισιν ταύτην παραϐάλλεται πρὸς τὰ ἡμέτερα *φτέρνα, χτίζω* κττ. τὸ ἐπὶ ἀρχαιοτάτου ἀγγείου ἀναγινωσκόμενον *Ἔχτωρ* καὶ ἅμα συνάγεται ἐκ τούτων τὸ φοϐερὸν συμπέρασμα ὅτι ἡ φωνητικὴ δύναμις τῶν δασέων καὶ τὸ πάλαι, ὅτε ἐγράφη *Ἔχτωρ*, καὶ νῦν εἶναι ἡ αὐτή! Πασίγνωστα εἶναι τὰ Ὁμηρικὰ *πόληϊ, βασιλῆϊ* κττ., καὶ ὅμως προκειμένου περὶ τῶν τύπων *πόλῃ γραμματῇ*, οἵτινες καὶ πολλάκις ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσι καὶ ὁμαλώτατα ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν προῆλθον, διδάσκεται ὅτι «ἐν πάσαις ταύταις ταῖς λέξεσιν οὐδαμῶς συγχωρεῖται νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι τὸ *ῃ* ἐξεφωνεῖτο, ὡς *ηι*, *ἐπειδὴ οὐδέποτε τοιοῦτος φθόγγος ὑπῆρξεν ἐν αὐταῖς*».

Ἐν ἐπιγραφῇ Δήλου τοῦ 180 π. Χ. ἀναγινώσκεται *ἔνΕΙ* ἀντὶ *ἔνι*, καὶ τοῦτο τολμηρότατα δι' εἰκασίας ἀναζητεῖται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Χίᾳ τοῦ Ε' αἰῶνος. Οὕτω δέ, καίτοι ὁ λόγος ἐν τῇ ἐπιγραφῇ (Cauer[2] 496) εἶναι περὶ τῶν συνθέτων *ἐπαρὴ* καὶ *ἐπαρᾶσθαι*, εἰσάγεται τὸ ἁπλοῦν *ἀρὴ* καὶ ὁ παλαιότατος ποιητικὸς τύπος τῆς προθέσεως *ἐνί*, ὃς ἀνευρίσκεται δῆθεν ἐν τῷ εἰκαζομένῳ *ἐνεὶ* ἀντὶ τοῦ ἁπλοῦ *ἐν*. Καὶ τὸ πλάσμα τοῦτο φέρεται ἔπειτα ὡς ἀπόδειξις ὅτι ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος τὸ *ει* καὶ τὸ βραχὺ *ι* συνεχέοντο.

« Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν φωνηέντων καὶ τῶν διφθόγγων, λέγουσιν,

ἡ ἐμφανιζομένη συχνότερον ἐν ταῖς Ἑλλην. ἐπιγραφαῖς κατὰ τὴν 6' καὶ γ' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα συμβαίνει οὐχὶ διότι τότε πρῶτον αἱ δίφθογγοι ἤρξαντο ἀποδίδουσαι ἁπλοῦς καὶ στοιχειώδεις ἤχους, ἀλλὰ διότι τότε πρῶτον ἤρξαντο συστελλόμεναι φανερώτερον εἰς βραχέα φωνήεντα καὶ ὅλως ἀδιάκριτοι ἀπὸ τῶν ἀντιστοιχούντων αὐταῖς φωνηέντων ἀποβαίνουσαι» (Βασάν. 185). Ἀλλὰ ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, διατὶ τὸ μὲν *ΕΙ* καὶ ι συγχέονται ἀληθῶς ἀπὸ τοῦ δ' π. Χ. αἰῶνος, κατὰ δὲ τοὺς ἀντερασμικοὺς καὶ ἀπὸ τοῦ ε' ἢ καὶ ζ', τὸ δὲ *ΟΙ* καὶ *υ* ἐν τῇ Ἀττικῇ μόνον ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ γ' μ. Χ. αἰῶνος; Πῶς ἑρμηνεύεται ἡ διάφορος τύχη αὕτη; Καὶ σημειωτέον ὅτι τὸ μὲν ΟΙ ἦν ἐν τέλει λέξεως βραχὺ ὡς πρὸς τὸν τόνον καὶ πολλάκις ἐξεθλίβετο, τὸ δὲ *ΕΙ* οὐχί.

Ὁμοίως διδάσκουσιν ὅτι «ἤδη ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις τοῦ Περικλέους ἠδύνατο ἡ γνησία δίφθογγος *ει* οὐ μόνον νά . . . . . ἀλλὰ καὶ πορρωτέρω χωροῦσα νὰ συστέλληται εἰς τὸ ἀσθενέστατον καὶ βραχύτατον *ι*», καὶ ὅτι τοῦτο εἶναι «πολλοῦ λόγου ἄξιον δίδαγμα», καὶ «ἴσως πολλαχοῦ ἡ *ει* συνεστάλη παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς εἰς *ι* βραχύ, ὅπως παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ἐν ταῖς λέξεσιν *ὀπτάνιον, ἴσος, ὠφελία, ἀμαθία* κλπ. καὶ ὅπως ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς *Ποσιδήιον, ἴκελος, ἰδυίῃσι, ἀϊκῶς*» (Βασ. 141), (περὶ τούτων ἰδὲ τὰ ῥηθέντα ἀνωτ. σελ. 252—3), καὶ σελ. 204 «πρόδηλον ὅτι καὶ ἐν Στύροις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Εὐβοίας ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀνεφαίνετο ἡ σύγχυσις τῆς γνησίας καὶ νόθου *ει* πρός τε τὸ μακρὸν καὶ τὸ βραχὺ *ι*» (Καὶ σημειωτέον ὅτι τὴν τροπὴν καὶ βράχυνσιν ταύτην δὲν παραδέχεται γενικῶς περὶ τοῦ ΕΙ πάσης λέξεως, ἀλλὰ μόνον περὶ τοῦ ἐνίων, διὸ διατείνεται ὅτι δὲν εἶπεν ὅτι τὸ *Νεοκλίδης Ἀριστοκλίδης* προέκυψαν ἐκ *συγχύσεως τῆς ΕΙ* καὶ τοῦ βραχέος *ι*, ἀλλ' ὅτι προῆλθον ἐκ τοῦ *Ἀριστοκλείδης συστολῇ* τῆς *ει* εἰς *ι* βραχύ, οὐδ' ἐδίδαξεν, λέγει, ὅτι τὸ Ποτειδεᾶται προῆλθεν ἐκ τοῦ Ποτειδαιᾶται *διὰ συγχύσεως* τοῦ *αι* καὶ *ε*, ἀλλὰ *συστολῇ* τοῦ *αι* ἤτοι τοῦ μακροῦ καὶ ἀνοικτοῦ ē εἰς

τὸ βραχὺ καὶ συνεσταλμένον ε. Ἀλλ' ἀφοῦ τοιαῦται ἐξαίρετοι χάριτες ὑπὲρ ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς λέξεως ἀνομολογοῦνται, ποῦ τὸ κῦρος τῶν φωνητικῶν νόμων; πρβλ. ἀνωτ. σελ. 225). Καὶ «ἤδη ἀπὸ τῆς ἕκτης ἑκατονταετηρίδος ἡ *οι* ἠδύνατο ν' ἀποβῇ ἁπλοῦν *ι* *ἔν τισι* τῶν λέξεων, ἐν αἷς ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων διὰ τροπῆς τοῦ *ο* εἰς *ε* εἶχε μεταβληθῇ εἰς *ει*» κλπ. Καὶ τὸ *οι* ἐν τῷ *Βοιωτός*, *Τροιζήνιος* «ἠδύνατο νὰ ἐκφωνῆται *Βοϊωτός*, *Τροϊζάνιος* ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων, κατὰ μίμησιν δὲ τούτων ἐνίοτε καὶ ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων» (Βασάν. 165), καὶ ὅτι «ἐν Λέσβῳ λέξεών τινων αἱ δίφθογγοι *αι* καὶ *οι* διέσωσαν τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν ἐπὶ Ἀλκαίου καὶ Σαπφοῦς εἰς *δύο συλλαβὰς ἐκφώνησιν*, καὶ ὡς παράδειγμα φέρεται τὸ *δείγην*, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἐγράφη διὰ τοῦ *ΕΙ* ἀντὶ τοῦ *ι* καὶ οὕτω συνάγεται τὸ ταυτοδύναμον αὐτῶν (σελ. 261)· (περὶ τοῦ *ὀ-Ϝίγην-ὀίγνυμι* πρβλ. ἀνωτ. σελ. 253).

Καὶ «ὀνόματά τινα δήμων ἐφύλασσον καὶ μέχρι τέλους τῆς τετάρτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος (ἴσως δὲ καὶ ὕστερον) τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτῶν ἐκφώνησιν, διατηροῦντα ἀσυνάλειπτον τὴν κατάληξιν -*εες* τῆς πληθυντικῆς ὀνομαστικῆς οἷον *Λαμπτρέες*, *Κολυτέες*» (αὐτ. 165), καὶ «ἡ ἀρχαιοτέρα μορφὴ καὶ προφορὰ τοῦ *δῆλος* ἦτο *δέελος*, ὅπως τῶν ὀνομάτων *Φαληρεῖς*, *ἱππεῖς*, *πήχεις*, *τριήρεις*, ἡ *Φαληρέες*, *ἱππέες*, *πήχεες*, *τριήρεες*» (αὐτ. 167). (Ἀλλ' ἐκ τοῦ *δέελος* ἦτο ἀδύνατον νὰ προέλθῃ τὸ Ἀττικὸν *δῆλος*, καὶ ἀτόπως παραβάλλεται τὸ *η* τούτου πρὸς τὸ *ει* τῶν ἄλλων παραδειγμάτων). Καὶ «τίνα ἄλλην δύναμιν ἢ τὴν τοῦ μακροῦ *ι* εἶχε καὶ ἡ ἁπλῆ καὶ ἀσύνθετος *ει*, ἡ γεννωμένη ἐκ τοῦ ἁπλοῦν καὶ ἀσύνθετον φθόγγον ἔχοντος *η*, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξις τῆς πληθυντικῆς ὀνομαστικῆς τῶν εἰς -*ευς*, ἡ εἰς -*εις*, ἡ προελθοῦσα ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας εἰς -*ης*. . .». (Ἀλλ' οὔτε ἐκ τῆς -*ης* προῆλθε φωνητικῶς ἡ -*εις* οὔτε ὡς *ι* ἐξεφωνεῖτο τὸ *ει*). Καὶ «τὸ *Διειτρέφης* ἐγένετο . . . . τροπῇ τὸ *ο* εἰς *ε* καὶ ἐκτάσει τοῦ *ε* εἰς *ει*» (σελ.

207). Καὶ «τὸ *ι* ἐν τῷ συγκριτικῷ *ὀλίζων* εἶναι φύσει μακρόν, ἅτε προελθὸν ἐκ συναιρέσεως τοῦ *ι* τῆς ῥίζης *ολιγ-* καὶ τοῦ *ι* τῆς καταλήξεως *-ιων*, ὡς ἡ *ει* τοῦ *μείζων* ἐκ συναιρέσεως τοῦ *ε* τῆς ῥίζης *μέγ-* καὶ τοῦ *ι* τῆς αὐτῆς καταλήξεως *μεγίων - μεζίων - μείζων*» (αὐτ. 215). (Ἀλλὰ πρῶτον μὲν τὸ *ἰ* τῆς καταλήξεως δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπερπηδήσῃ τὸ *γ* καὶ συναιρεθῇ μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ φωνήεντος· τοιαύτη ἐπένθεσις εἶναι ἀδύνατος καὶ ἀνύπαρκτος ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ (ἰδὲ κατωτέρω τὸ περὶ Ἐπενθέσεως)· ἔπειτα τὸ *ἰ* (οὐχὶ τὸ καθαρὸν φωνῆεν *ι*) κεῖται ἤδη συγκεχωνευμένον μετὰ τοῦ *γ* ἐν τῷ *ζ*, *μεγ-ἰ-μεζ-*, *ὀλίγ-ἰ-ὀλιζ-*, λοιπὸν πῶς θὰ ἠδύνατο καὶ νὰ συγχωνευθῇ μετὰ τοῦ *γ* εἰς *ζ* καὶ ἅμα νὰ ὑπερπηδήσῃ καὶ συναιρεθῇ μετὰ τοῦ πρὸ τοῦ *γ* φωνήεντος;). Καὶ ὅτι «τὸ *σευ* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ τὸ *σεϜο* γεννηθὲν ἐξ αὐτοῦ ὅπως τὸ *Ἰσοκλεῦς*, ὅπερ ἀπαντᾷ ἐν Δωρικῇ ἐπιγραφῇ ἐκ Θήρας ἐκ τοῦ *ἸσοκλέϜος* ..... Ὁμοίως, ἐγένοντο, ἐξακολουθεῖ, [τὰ Αἰολοδωρικὰ *Θεύδωρος*, *νευμηνία*, *Κλευμενίδας*] ἐκ τῶν *ΘεϜόδωρος*, *νεϜομηνία*, κατὰ συγκοπὴν τοῦ *ο*, ὅπως δι' ὁμοίας συγκοπῆς τὸ *θέσκελος* ἐκ τοῦ *θεοσίκελος*, τὰ Βοιωτικά, *Σαύμειλος*, *Σαυκράτεις* κλπ. ἐκ τοῦ *ΣαϜόμειλος*, *ΣαϜοκράτεις*, ὅπως διὰ τῆς αὐτῆς συγκοπῆς τοῦ *ο* τὸ *Κλειγένης*, *Κλεισθένης*, *Κλείβουλος*, *Κλείδημος*» (Βασάν. 472)· (Πάντα τὰ τοιαῦτα, εἰ καὶ ὡς ἀναντίλεκτα προφέρονται, εἶναι ὅλως πλημμελῆ, ἑρμηνεύονται δὲ κατωτέρω ἄλλως). Καὶ ὅτι τὸ *υ*(ι) ἐν μόναις ταῖς μετοχαῖς τῶν ἐνεργητικῶν παρακειμένων ἠδύνατο ἤδη ἀπὸ τοῦ δ' καὶ γ' αἰῶνος π. Χ. νὰ τρέπηται εἰς *ει*, ἤτοι *ι*, ἐνῷ πᾶν ἄλλο *Υ* ἀλλαχοῦ ἐξεφωνεῖτο διαφόρως, τ'.ἔ. ὡς ü. Ὁμοίως διατείνονται ὅτι ἡ κατάληξις τῆς δοτ. πληθ. *-αις* ἐξεφωνεῖτο ὡς *-ês*, καὶ ὅτι καθόλου ἡ *αι* καὶ ἡ *οι* ἦσαν ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἁπλοῖ φθόγγοι ἴσοι τῷ ē καὶ *υ*, ἐγράφετο δὲ ΑΙ καὶ ΟΙ δι' ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν.

Τὸ δ' ἀληθὲς εἶναι ὅτι καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐποιήθησαν οἱ εἰς τὸν Ἀπόλλωνα ὕμνοι οἱ ἐν Δελφοῖς ἀνευρεθέντες καὶ δημοσιευθέντες

ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἑλλ. Ἀλληλογραφίας (ἔτ. 1893 καὶ 1894), ἡ δίφθογγος *αι* ἦν ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ ἔτι δίφθογγος· τούτου δ' ἕνεκα ἐν αὐτοῖς τὸ *αι* παρίσταται ἐνίοτε διὰ τοῦ *αει* καὶ *αιει* (*ωἰδαεῖσι, αείόλοιοις* καὶ *αιείόλοις, κλυταιεῖς, αιεῖθει, εὐχαιεῖσι, ὑγραιεῖς*), τὸ δὲ *ει* καὶ *ου* ἐκφέρονται ἀείποτε διὰ τῆς ἐπαναλήψεως ὁλοκλήρων αὐτῶν τούτων τοῦ *ει* καὶ *ου* (*μαντειειον, κλειειτῦν, ἐ*[*φρ*]*ουουρειει*). Αἰτία δὲ τούτου ἀναμφιβόλως οὐδεμία ἄλλη εἶναι ἢ ὅτι, ὅπως ἤδη πολλοὶ καὶ ὀνομαστοὶ γλωσσοδῖφαι, οἷον ὁ Weil καὶ ὁ ἀείμνηστος ἐμὸς διδάσκαλος Johannes Schmidt ᾔκασαν, οἱ μὲν ὑπὸ τοῦ *ει* καὶ ὑπὸ τοῦ *ου* παριστώμενοι φθόγγοι ἦσαν τότε ἁπλοῖ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἠδύναντο κατὰ τὴν ᾠδικὴν ἐκφώνησιν νὰ ἀκουσθῶσι διάφορα στοιχεῖα αὐτῶν, διὸ καὶ ἐπανελαμβάνοντο ἀμφότερα τὰ παριστῶντα ἑκάτερον γράμματα, ὁ δὲ ὑπὸ τοῦ *αι* δηλούμενος δὲν ἦτο ἁπλοῦς τις φθόγγος, ἀλλὰ ἀληθὴς δίφθογγος, ἐν ᾗ καὶ τὸ *α* εὐκρινῶς ἐξεφωνεῖτο, διὸ καὶ ἐγράφετο, καὶ μετ' αὐτὸν καὶ ἄλλοι, ἤτοι οἱ μεταξὺ τῆς θέσεως τοῦ *α* καὶ *ι* κείμενοι ä, *ε* καὶ τελευταῖον ὁ *ι*. Ἰδοὺ τί λέγει ὁ Joh. Schmidt ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ Kritik der Sonantentheorie σ. 8. «Ἡ ἄρθρωσις γνησίων διφθόγγων συνίσταται ἐν τούτῳ ὅτι ὁ ἐκφωνῶν αὐτὰς μεταβαίνει ἀπὸ τῆς ἀρθρώσεως τοῦ ἑτέρου φωνήεντος ἐπὶ τὴν τοῦ ἄλλου ἐξακολουθῶν κατὰ πάντα τοῦτον τὸν χρόνον ἐκπέμπων ἦχον. Τότε δὲ πᾶσαι αἱ τῶν φωνηέντων ἀρθρώσεις, ὅσαι κεῖνται μεταξὺ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ τοῦ ἐσχάτου τέλους τῆς κινήσεως, γίνονται ἀκουσταὶ καὶ τοῦτο τοσούτῳ σαφέστερον ὅσῳ μᾶλλον ἀφίσταται ἡ ἄρθρωσις ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ τέλει. Οὕτω π. χ. κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς *αι* ἀκούονται, ἐννοεῖται βραχύτατα, πάντες οἱ μεταξὺ κείμενοι φθόγγοι ä καὶ e, καὶ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ *au* πάντες οἱ μεταξὺ κείμενοι φθόγγοι å καὶ o. Ἐντεῦθεν νοεῖται πρῶτον διατί, ὅταν ἡ κίνησις μὴ ἀχθῇ ἐντελῶς εἰς πέρας, τὸ *ai* καὶ *au* γίνεται *ae, ao*, καὶ διατί ἐν πολλαῖς γλώσσαις ἀντὶ τῆς ὅλης κλίμακος *ai* ἀρθροῦται μόνος ὁ μεταξὺ κείμενος φθόγγος *e*, τ. ἔ. παράγεται ε ἀντὶ *ai*. Κατὰ τὴν ἀληθῆ

δὲ διφθογγικὴν ἐκφώνησιν τοῦ *αi*, *au* εἶναι ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ ποῦ λήγει τὸ *a* καὶ ἄρχεται τὸ *i* ἢ *u*, ἐπειδὴ ἐν τούτοις διὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν μεσαζόντων φθόγγων, ὧν οὐδεὶς χωρίζεται ἀπὸ τοῦ ἑτέρου ἀκριβῶς, οὔτε παῦλά τινος οὔτε ἀρχὴ ἄλλου φθόγγου ὑπάρχει. Οἱ μεσάζοντες οὗτοι φθόγγοι δύνανται νὰ καταστῶσιν αἰσθητοὶ ἐν τῷ ᾄδειν, (πρβλ. καὶ *ταούρων*, *εοὐύδρου*, ἐλέγχοντα ὅτι τὸ ἡμίφωνον *u̯* τῆς ὁμιλίας παριστᾶτο ἐν τῷ ᾄδειν διὰ πλήρους φωνήεντος *ου)*, ἂν ἡ ἐκφώνησις τῆς διφθόγγου διατηρῆται ἐπὶ μακρότερον χρόνον... Οὕτω π. χ. ἐν τῷ ᾄσματι τῆς ἡμετέρας λειτουργίας Heilig, heilig, heilig ist der Herr und alle Lande sind seiner Ehre voll (=ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος ὁ Θεός, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ) ἀείποτε ἐγὼ ἀκούω haeilig. Καὶ οἱ πρὸ μικροῦ εὑρεθέντες Δελφικοὶ ὕμνοι μετὰ μουσικῶν σημείων φαίνονται παριστῶντες τοὺς μεσάζοντας τούτους φθόγγους καὶ ἐν τῇ γραφῇ κττ.».

Δῆλον ἄρα ἐγένετο πᾶσιν ὅτι ὅτε (κατὰ τὴν β´π.Χ. ἑκατ.) ἐγράφησαν οἱ ὕμνοι ἐκεῖνοι, ἡ *AI* ἐξεφωνεῖτο εἰσέτι διφθογγικῶς, ἤτοι οὕτως ὥστε καὶ τὸ *α* καὶ τὰ μετ' αὐτὸ φωνήεντα ἠκούοντο. Εἶναι δ' ὅλως ἀσύστατος ἡ διισχύρισις ὅτι αἱ γραφαὶ αὗται τῶν ὕμνων οὐδὲν ἀποδεικνύουσι, διότι ἐμφανίζονται τὸ μὲν ἐν λέξεσιν οὐχὶ τῆς συνήθους γλώσσης, λ.χ. *αἰόλος*, *αἴθω*, τὸ δὲ ἐν καταλήξεσιν, οἷον *ᾠδαῖσιν*, *ὑγραῖς*, *εὐχαῖσιν*. Πρῶτον διότι τὸ *αἰθάλη* σῴζεται μέχρι σήμερον, ὥστε θὰ ἦτο καὶ τότε γνωστὸν καὶ δὴ τὸ ῥῆμα *αἴθω* δὲν ἠδύνατο νὰ χωρισθῇ ἀπ' αὐτοῦ καὶ διαστραφῇ ἐν τῇ ἐκφωνήσει, ἀλλ' ἀναγκαίως θὰ ἐξεφωνεῖτο ὅπως καὶ τὸ ὄνομα· ἔπειτα διότι οὐδὲν ἀληθῶς σημαίνει ἂν ἐπὶ λέξεων τῆς συνήθους γλώσσης ἢ ἐπὶ λέξεων ἀρχαιοτέρων ἀπαντᾷ ἡ γραφὴ *αει* ἢ *αιει*, διότι ἡ προφορὰ ἐπὶ πασῶν τῶν λέξεων ἦν μία καὶ ἡ αὐτή· ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν καὶ τὸ *αἰτία* ἐν τῷ *ἐξ αἰτίας* καὶ τὸ *αἰνεῖν* καὶ *αἰνεῖσθαι* κττ. ὁμοίως. Πρόσθες ὅτι ἐκεῖνοι, καὶ ἂν οἱ φθόγγοι μεγάλως εἶχον ἀλλοιωθῇ, ἔμελλον κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω § 7 ν' ἀγνοῶσιν ὅλως ὅτι παλαιότερον ἤτοι πρὸ δύο ἢ τριῶν ἑκατονταετηρίδων

ἄλλη ἐπεκράτει προφορὰ τοῦ *αι* καὶ δὴ ὅτι ἐκφωνοῦντες τὰς παλαιοτέρας λέξεις ὤφειλον νὰ μεταχειρίζωνται ἀρχαιοπρεπεστέραν προφοράν. Τοῦτο οὐδεὶς οὐδαμοῦ εἶδέ ποτε. Ἔπειτα καὶ ἡ διισχύρισις ὅτι τὸ *αι* ἐν ταῖς δοτικαῖς πληθυντικαῖς τῆς α΄. κλίσεως ἐδήλου ἀρχαιόθεν τὸν ἀνοικτὸν φθόγγον ē, εἶναι παντάπασιν ἄτοπος, διότι ἢ πανταχοῦ ἢ οὐδαμοῦ τὸ *αι* θὰ ἐξεφωνεῖτο ὡς ε. Ὅμοια δὲ τούτοις παραδείγματα γραφῆς εὑρίσκονται καὶ ἄλλα οἷον *καιέ* = *καὶ* ἐν ἐπιγραφῇ Σαμίᾳ τοῦ ἔτους 306, *Ἐλαίαν* καὶ *Ἐλαιέαν* ἐν τοῖς ἀπολογισμοῖς τῶν Ἑλληνοταμιῶν πολλάκις κατὰ τὸν *Ε΄* αἰῶνα, *ἀναιρεεῖ* ἐν ἐπιγραφῇ Χαιρωνείας γεγραμμένῃ κατὰ τὸν γ΄ αἰῶνα οὐχὶ ἐν τῇ Βοιωτικῇ διαλέκτῳ ἀλλ᾿ ἐν τῇ Ἀττικῇ, φαίνεται δ᾿ ὅτι ὁ γράφων ἠθέλησεν νὰ παραστήσῃ οὕτω τὴν ἐν τῇ ἐπισήμῳ, ἐθνικῇ γλώσσῃ προφορὰν ἀκριβέστερον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν Βοιωτικήν. *Ἀμυκλαιέοις* ἐν ἐπιγραφῇ Λακωνικῇ τοῦ 6΄ αἰῶνος, ἔπειτα *Κορωναιέων, Οἰταιέων* κτλ.· τούτοις δ᾿ ὅμοιον φαίνεται καὶ τὸ Ἀττ. *Νέαιηχμος* ἀντὶ *Νέαιχμος* τῆς δ΄ ἑκατονταετηρίδος. Ὅτι δὲ καὶ ἐν Βοιωτίᾳ (καὶ ἐν Κορίνθῳ) πολλάκις ἐγράφετο ἐν προευκλειδείοις χρόνοις τὸ *ΑΕ* ἀντὶ τοῦ *ΑΙ* καὶ τὸ *ΟΕ* ἀντὶ τοῦ *ΟΙ*, εἶναι γνωστόν.

Ὁμοίως σφάλλονται πολλάκις καθολικεύοντες καὶ ἐφαρμόζοντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γλῶσσαν ὅ,τι κατ᾿ ἀλήθειαν ἦν περιωρισμένον, ἢ συνάγοντες ἐκ τῶν φαινομένων μιᾶς τινος διαλέκτου συμπεράσματα περὶ ἄλλης· οὕτω λ. χ. ἐπειδὴ παρετηρήθη ὅτι αἱ ἀρχαῖαι δίφθογγοι *ΕΙ* καὶ *ΟΥ*, ἐγένοντο κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα π. Χ. ἁπλοῖ φθόγγοι ē, ū, συνήγαγον ἐντεῦθεν κατεσπευμένως τὸ συμπέρασμα (πρὸς μεγάλην βλάβην τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας παρὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν) ὅτι «εἶνε ὅλως ἀπίθανον ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας φωνῆς ἐξαλλοίωσις ἐν ταύτῃ μὲν τῇ διφθόγγῳ ἐπῆλθεν ὕστερον, ἐν ἐκείνῃ δὲ πρότερον. Τὴν ἀπόφανσιν ταύτην....ἀσπαζόμεθα ἀσμενέστατα» (Βασάν. 350). Καὶ ὅμως οὔτε ἡ *ΑΙ* οὔτε ἡ *ΟΙ* ἐγένοντο ἁπλοῖ φθόγγοι ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐθνικῇ γλώσσῃ κατὰ τοὺς πρὸ Χριστοῦ χρόνους, οὔτε ἀπώλε-

σαν τὸ ὑποτακτικὸν αὐτῶν φωνῆεν, ὅπως λ. χ. ἡ *ΥΙ*. Μεθοδικὸν ἄρα σφάλμα διαπράττουσιν οἱ διατεινόμενοι ὅτι εἶναι ὅλως ἀπίθανον κλπ., ἐνῷ ἐπ' ἀληθείας εἶναι ἱστορικῶς βέβαιον ὅτι τοὐναντίον ἐγένετο.

Ἐπειδὴ οἱ Βοιωτοί, τῶν Κυπρίων τινὲς καὶ πολλοὶ τῶν Δωριέων ἐξεφώνουν *ι* ἀντὶ *ε* πρὸ τοῦ *α, ο, ω, ου,* οἷον *θιός, σιός* κλπ., συνήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἦν τοῦτο δυνατόν, διὰ τοῦτο διδάσκουσιν, «Ὅτι τὸ *ε* τῶν λέξεων *πόλεως* καὶ *θεὸς* ἠδύνατο νὰ καταντήσῃ ἁπλοῦν *ι*, ὑποσημαίνουσιν οἱ τραγικοί, ὅτε πολλάκις συνιζάνουσιν αὐτὸ μετὰ τοῦ ἑπομένου φωνήεντος εἰς μίαν συλλαβήν, δεικνύει δὲ καὶ τὸ Βοιωτικὸν *θιὸς καὶ* τὸ Λακωνικὸν *θιὸς* ἢ *σιός*, συμμαρτυροῦσι δὲ καὶ οἱ Κύπριοι λέγοντες *θεὸς* ἅμα καὶ *θιός*» (Βασάν. 240—1). Καὶ «τὸ *Αὐλεᾶται*, *Αἰνεᾶται*, *Χαλκεᾶται,* ἠδύνατο φωνητικῶς νὰ τραπῇ εἰς *Αὐλιᾶται,* κλπ. μετὰ τοῦ *ι* ἀντὶ *ε* ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ», πρβλ. Ἀθηνᾶς Θ΄. 213.

Ἐπειδὴ ἐν Χαιρωνείᾳ, Λεβαδείᾳ καὶ Θίσβῃ παριστᾶτο διὰ τοῦ ΕΙ ὁ ἐκ τοῦ *οι - υ* προελθὼν κλειστὸς φθόγγος, οἷον *τεῖ Τρεφωνίει, τεῖ Σαράπι, τεῖ Δί τεῖ βασιλεῖ, αὐτεῖς, ἔναρχει* κττ., διατείνονται ὅτι καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ κατὰ τὸν Δ΄ αἰῶνα συνέβη τὸ αὐτό, ὅπως ἑρμηνεύσωσιν οὕτω τὸ *ει* ἀντὶ *υι* ἐν τῇ μετοχῇ τοῦ παρακειμένου *ἐρρηγεῖα* κττ.

Ὁμοίως διὰ τὴν περὶ τὰ διδάγματα τῆς γενικῆς γλωσσικῆς ἀπειρίαν αὐτῶν διδάσκουσιν ὅτι «Ἂν δὲ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ ἀντιμεταχώρησις προβαίνει συνήθως πρὸς τὰ ἐμπρός, ἐπ' ἴσης εἶναι γνωστόν, ὅτι καὶ οἱ γενικώτατοι κανόνες ἔχουσι τὰς ἑαυτῶν ἐξαιρέσεις»· δὲν βλέπουσι δ' ὅτι οὕτως ἀναιροῦσιν ἄρδην πᾶσαν ἐπιστημονικὴν ἀλήθειαν· διότι τίς ἀλογία δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ διὰ τοιούτων ἐπιχειρημάτων; Ὁμοίως διατείνονται, ὅτι «ἐν ταῖς αὐτοδήλοις συνεκδρομαῖς μεταβάλλεται μόνον ἡ κατάληξις» (πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 216-7), ὅτι «τὸ *Ποτιδὰν* προῆλθε (ἐκ τοῦ *Ποτειδὰν)* κατὰ συστολὴν τῆς ΕΙ τῆς *γνησίας* ΚΑΙ *νό-*

θου» (Ἀθηνᾶς Θ' 183), ὅτι «τὰ προϊόντα τῶν μεταπτώσεων οὐδέποτε συγχέονται πρὸς ἄλληλα, ὥστε νὰ παραβληθῶσι πρὸς τὰς εἰρημένας φανερὰς συστολάς, ἀλλὰ μένουσι κεχωρισμένα καὶ διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων οὐδεμίαν ἐπιτρέποντα ἔκτασιν ἢ συστολὴν τοῦ φωνήεντος τῆς ῥίζης, ὅπερ ἅπαξ ἔλαβον διὰ τῆς μεταπτώσεως» (πρβλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 203—4) καὶ ὅτι «τὰ φαινόμενα τῆς μεταπτώσεως *λείπω - λοιπὸς - ἐλλιπής, εἶδος - ἰδέα, φεύγω - φυγή*) διέμειναν μέχρι τέλους *ὁποῖα ἐπλάσθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μορφώσεως αὐτῆς* ΜΕΤΑ *τὸν ἀποχωρισμὸν* ἀπὸ τῶν ἄλλων συγγενῶν γλωσσῶν» (Ἀθηνᾶς Θ' 181), πρβλ. ἀνωτ. σελ. 247 κέξ.

Καὶ διὰ τὴν περὶ τὴν φυσιολογικὴν γένεσιν τῶν φθόγγων ἀπειρίαν αὐτῶν σφάλλονται πολλὰ καὶ μεγάλα. Οὕτω λ. χ. ἐρωτῶσι, διατί τὰ μὲν μονοσυλλάβως ἐκφωνούμενα *αι̯, οι̯, αυ̯, ευ̯* κττ. διετέθησαν διαφόρως τῶν δισυλλάβως ἐκφωνουμένων *αου (τιμάουσι), εου (φιλέουσι), αϊ (πάϊς), οϊ (ὀϊστός)*, κττ. Μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου θὰ ἠδύνατό τις ν' ἀπορῇ καὶ ἐρωτᾷ, διατί τὸ μὲν -αο ἐν τῷ Λατ. *saol, *nao, *amao κττ. ἐγένετο sōl, nō, amō, τὸ δὲ aut, augeo κττ. οὐχ ὁμοίως ot, ogeo. Καὶ ὅμως ὁ ἐνθυμούμενος τἀνωτέρω Γ' § 18 λεχθέντα περὶ τῆς φύσεως τοῦ *i* καὶ *u*, ὅτι δηλ. ταῦτα ὡς σχηματιζόμενα κλειστοτέρῳ τῷ στόματι εὐκόλως μεταβάλλονται εἰς ἡμίφωνα, ἤτοι εἰς ὑποτακτικὰ τῶν διφθόγγων στοιχεῖα, πρᾶγμα ἀδύνατον νὰ συμβῇ εἰς τὸ *α* τὸ ἀνοικτῷ τῷ στόματι ἐκφωνούμενον, ἐκεῖνος εὑρίσκει φυσικώτατον τὸ φαινόμενον αὐτοῖς ἄπορον καὶ δύσκολον. Ὅπου μὲν δηλ. εἶναι δυνατὸν ἐκφερομένων ἀμφοτέρων τῶν φωνηέντων διὰ μιᾶς ὠθήσεως τοῦ πνεύματος νὰ ὑποβιβασθῇ τὸ β' εἰς ἡμίφωνον, συνάπτονται εἰς δίφθογγον, ὅπου δ' οὐχί, συγχωνεύονται ἄλλως, πρβλ. *πάϊς-παῖς, γένεϊ-γένει*, ἀλλὰ *φιλέω-φιλῶ, τιμάουσι-τιμῶσι, τιμάου-τιμῶ* κτλ.

Τοῦτο δύναταί τις ἐφ' ἑαυτοῦ νὰ παρατηρήσῃ εὐκόλως ἐκφωνῶν τὰς λέξεις τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης *ἀετός, ἀηδόνι, βοηθῶ,*

νὰ ἰδῶ, τοῦ εἶπα, λεημοσύνη πρῶτον μὲν οὕτως ὥστε τὰ *αε, αη, οη, αι, ουει, εη,* ν' ἀπαρτίσωσι δύο συλλαβάς, ἔπειτα δ' οὕτως ὥστε νὰ συναφθῶσιν εἰς μίαν μόνην. Αἱ κινήσεις τῆς γλώσσης ἐν τῷ στόματι γίνονται κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ὁμοίως, (*ἀετὸς* (τρισυλλ.) καὶ *ἀετός* (δισυλλ.), ἀλλ' ἀντὶ δύο ἐξωθήσεων πνεύματος πρὸς σχηματισμὸν ἑκατέρου ὡς τελείου φωνήεντος, ἐκβάλλεται ἅπαξ μόνον διὰ μιᾶς ὠθήσεως τὸ πνεῦμα πρὸς σχηματισμὸν καὶ τοῦ πρώτου, τοῦ πλήρους καὶ τελείου φωνήεντος, καὶ ἅμα τοῦ δευτέρου, τοῦ ἡμιφώνου καθισταμένου, ἤτοι ἐκφωνεῖται ἀληθὴς δίφθογγος, *τὸ εἶπα - τόειπα, εἰς τὸ ὕστερον - 'ς τό ἴστερο(ν), νὰ εἰπῶ, νὰ ἰδῶ νὰ εἶχα-νάειχα* κττ. Ἔπειτα λέξεις οἷον *μετέωρα-μέτωρα, ὅπου ἀγαπᾷς - ὅπ' ἀγαπᾷς, ὅπου ἀπομένει - ὅπ' ἀπομένει, τοῦ ἀνθρώπου - τά(ν)θρώπου, θὰ ὁμιλήσῃ - θὰ μιλήσῃ, τὸ ἄκουσα-τἄκουσα, ἀπὸ αὐτοῦ-ἀπ' αὐτοῦ, ἔρχεται ἄλλος-ἔρχετ' ἄλλος, ἔρχεται ὅμως-ἔρχετ' ὅμως* κττ. Ἐπειδὴ δηλ. ἡ φύσις τοῦ *α* καὶ *ο* ὡς ἀνοικτῶν φθόγγων καθίστησι τὰ συμπλέγματα *ου+α, α+ο, ο+α, ε+α, ε+ο* ἀσύναπτα εἰς δίφθογγον, συμπεσόντα διατίθενται ὅλως διαφόρως τῶν συμπλεγμάτων *α+i, α+e, ο+i, u+i, e+i,* ἐν οἷς ἡ φύσις τοῦ *ι* καὶ *ε* ἐπιτρέπει τὸν ὑποβιβασμὸν αὐτῶν εἰς ἡμίφωνον [1]). Ταῦτα πάντα παρέλιπον ἀνεξέταστα, διὸ καὶ ἀποροῦσιν (Βασάνῳ 17 — 18), διατί τὸ μὲν *α* καὶ τὸ *ι* συναιρεθέντα ἀπετέλεσαν δίφθογγον, τὰ δὲ *αε, εα, αο, εο, οε, αου, εου* οὐχὶ δίφθογγον ἀλλ' ἁπλᾶ φωνήεντα *α, η, ω, ου* (δηλ. u).

Ὁμοίως ἕνεκα τῆς ἀπειρίας αὐτῶν ταύτης διδάσκουσιν ὅτι, ἐπειδὴ παρ' Ὁμήρῳ μὲν ἐπικρατεῖ τὸ ἀσυναίρετον, παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς δὲ τὸ συνῃρημένον, αἱ παρ' Ὁμ. ἔτι δίφθογγοι οὖσαι θὰ

[1]) Δυστυχῶς ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ δίφθογγοι μετὰ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος *u* δὲν εἶναι ἐν χρήσει ἢ τοὐλάχιστον δὲν εἶναι τοῖς πᾶσιν αἰσθηταὶ (πρβλ. *τοῦ πελάου, ἐλόουτου*), ὅπως αἱ μετὰ ὑποτακτικοῦ *i*, αἵτινες εὑρίσκονται καὶ ἐντὸς λέξεως καὶ πρὸ πάντων ἐν τῇ συντακτικῇ συνεκφορᾷ τῶν λέξεων· πρβλ. *τόειπα, τάειπα, τόἐλεγα, ἐγώ ἡ μαργιόλα δέ(ν) μιλῶ* κλπ. Οὐδεμία δ' ὅμως ἀμφιβολία, ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὸ ὑποτακτικὸν *i* οὕτως ἐξεφωνεῖτο τὸ πάλαι καὶ τὸ *u* ἡμιφώνως ὡς *u* ἐν τοῖς *ευ, αυ, ηυ, ωυ* παλαιότερον δὲ καὶ ἐν τῷ *ου*.

εἶχον καταστῆ ἐν τοῖς Ἀττικοῖς ἁπλοῖ φθόγγοι. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς ὅτι ὅπως ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ *λέγω* ἤλθομεν εἰς τὸ *λέω* καὶ ἐντεῦθεν πολλαχοῦ εἰς τὸ *λῶ*, ἀπὸ τοῦ *κατέχω* εἰς τὸ *κατέω* καὶ *κατῶ* (ἐν Κρήτῃ), ἀπὸ τοῦ *φάγω* εἰς *φάω* καὶ εἰς *φῶ* (ἐν Κῷ), ἀλλ' εἰς ταῦτα διὰ πολλῶν αἰώνων καὶ οὐχ ἤλθομεν πάντες μέχρι τοῦδε, καὶ ὅπως ἡμεῖς πάντοτε λέγομεν *ἀῖτός* διφθογγικῶς (καὶ μόνον ἐν Ῥόδῳ *ἀτός*, *βόηθα*, *βουηθῶ* κτλ., οὕτω καὶ ἐκεῖνοι μόνον διὰ μακροῦ χρόνου ἠδύναντο νὰ προβῶσιν ἀπὸ τῶν πλήρων *πάϜις*, *ἔϜιδον*, *ἠδέϜι*, *ὄϜις*, *γένεHι* κττ. εἰς τὰ *πάϊς ἔϊδον ἠδέϊ ὄϊς γένεϊ* καὶ ἐκ τούτων εἰς τὰ συνῃρημένα μετὰ μονοσυλλάβου μὲν ἀλλὰ πάντως διφθογγικῶς ἐκφωνουμένης διφθόγγου *παῖς*, *εἶδον*, *ἠδεῖ*, *οἷς*, *γένει* καὶ ἐκ τούτων πάλιν εἰς τὸ *πὶ'ς ἶδον ἠδῖ, ὗς γένι*, ὅθεν τέλος εἰς τὸ *πές*, *ἴδον* κττ. Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τοῦ *τὰ εἶδα* -*τάειδα* καὶ περὶ τοῦ *τὸ ἱμάτιον τὰ ἱμάτια* - *θοἰμάτιον θαἰμάτια* κλπ., καὶ καθόλου ὅτι ἐὰν ἐκ τῶν φωνηέντων μετὰ τὴν συναλοιφὴν ἕνεκα τῆς φύσεως ἑκατέρου παραχθῇ δίφθογγος, δύναται αὕτη ἐπὶ μήκιστον νὰ διαμένῃ ἀπαθής· πρβλ. *ἀηδόνι*, *ἀῖτός*, *βόηθα*, *λειμόνι*, *καημός*, *ῥόϊδι*, *βόϊδι* κλπ.

Ὁμοίως διδάσκουσιν ὅτι αἱ ἡμέτεραι δίφθογγοι εἶναι διάφοροι τῶν ἀρχαίων, ἐπειδὴ αἱ μὲν νεώτεραι «εἶναι προφορὰ δύο φωνηέντων ἐν συνιζήσει συνεκφωνουμένων», ἐκεῖναι δὲ εἶναι «προφορὰ φθόγγων διὰ συναιρέσεως ἢ κράσεως γενομένων» (Βασάν. 106 σημ.), καὶ ὅτι τῆς κράσεως ἀποτέλεσμα εἶναι ἀεὶ καὶ ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως φωνῆεν ἁπλοῦν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἀνάγκη αἱ δίφθογγοι *αι*, *οι* ἐν τῷ *θοἰμάτιον θαἰμάτια* νὰ ἐκφωνῶνται ὡς ἁπλᾶ φωνήεντα. Ἀλλὰ τοιαύτην διαφορὰν ἐν τῇ τῶν διφθόγγων ἐκφωνήσει ἀγνοεῖ ἡ φυσιολογία τῶν φθόγγων. Ἰδοὺ πῶς ὁ ὕπατος τῶν Γερμανῶν φωνητικῶν καὶ φίλτατος ἐμοῦ διδάσκαλος Eduard Sievers ὁρίζει τὴν προφορὰν αὐτῶν ἐν τῷ παγκάλῳ αὐτοῦ βιβλίῳ Grundzüge der Phonetik ἐκδ. 4. § 384 «*ὑπὸ τὸν ὅρον δίφθογγον ἐν τῇ εὐρυτάτῃ σημασίᾳ τῆς λέξεως νοοῦμεν σύναψιν εἰς μίαν συλλαβὴν* (*ἤτοι*

μετὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὠθήσεως τοῦ πνεύματος ἐκβαλλομένην) *δύο ἁπλῶν φωνηέντων, ὧν τὸ ἕτερον εἶναι ὁ ἀληθὴς φορεὺς τῆς συλλαβῆς, τὸ δ' ἄλλο συμπροφέρεται, ἀλλ' εἶναι ἡμίφωνον σημειούμενον δι' ἀνεστραμμένου τινὸς σημείου* ◡ , λ. χ. *τὸ* a<u>i</u>. a<u>u</u> *σύγκεινται ἐκ τοῦ φορέως τῆς συλλαβῆς α καὶ τοῦ ἡμιφώνου* <u>i</u>, <u>u</u> » Τὸν ὁρισμὸν δὲ τοῦτον τῶν διφθόγγων, ὃν ἡ φυσιολογία τῶν φθόγγων παρέχει, νοοῦσι καὶ παραδέχονται πάντες σήμερον οἱ γλωσσικοί, οὐδεὶς δέ ποτε οὔτε ἀρχαῖος οὔτε νεώτερος εἶπεν ἢ ἀπέδειξεν ὅτι τὸ *αι* καὶ *οι* τοῦ (*πάϊς*) *παῖς*, (*ὄϊς*) *οἶς* ἦν διάφορον ὡς πρὸς τὴν προφορὰν τοῦ *θαἰμάτια, θοἰμάτιον, τοἰκόπεδον* (ἐπιγρ. Χίου) κττ., τ'. ἔ. ὅτι ἡ δίφθογγος ΑΙ καὶ ΟΙ κατὰ λόγον τῆς γενέσεως αὐτῶν ἐκ συναιρέσεως ἢ ἐξ ἐπενθέσεως ἢ ἐκ συναλοιφῆς οἱασδήποτε, εἰ καὶ ἐγράφοντο καθ' ἕνα ἀεὶ ἐξ ἀρχῆς τρόπον, ἐξεφωνοῦντο διαφόρως. Τοὐναντίον πάντες ὁμολογοῦσιν ὅτι πάντοτε καὶ πανταχοῦ ὁπωσδήποτε κἂν ἑνωθῶσι δύο φωνήεντα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον εἶναι ἁδρότερον, τὸ δ' ἕτερον λεπτότερον *ι, υ*, πάντοτε προκύπτει δίφθογγος *α͜ ῐ, ε͜ ῐ, ο͜ ῐ* κττ. Οὕτω λ. χ. ἐλέχθη ἐκ τοῦ *πάϝις πάϊς—παῖς* ἤτοι pa<u>i</u>s, ὅπως ἐκ τοῦ *ταχυτέρου* ἐγένετο ἐν Κρήτῃ *ταΰτέρου* (ta<u>i</u>téru). Πῶς νῦν δύναται περὶ μὲν τοῦ *α<u>ι</u>* ἐν τῷ *παῖς* νὰ λέγηται ὅτι προῆλθεν ἐκ συναιρέσεως ἢ κράσεως περὶ δὲ τοῦ *α<u>ι</u>* ἐν τῷ *ταΰτέρου* ὅτι ἐκφωνεῖται ἐν συνιζήσει, καὶ τοῦτο νὰ ἀνακηρύττηται οὐσιώδης διαφορὰ αὐτῶν, ὁμολογῶ ὅτι δὲν βλέπω. Ἀντὶ τούτων ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς οὐδεμίαν ποιούμεθα διαφορὰν τούτων εἴτε ἐκ συναιρέσεως φωνηέντων ἀρχαιόθεν παρακειμένων προῆλθον *βόηθα, ἀηδόνι, λεημόνησέ με, ἀιτός*, εἴτε ἐξ ἐκπτώσεώς τινος ἄλλου φθόγγου, *ταχυτέρου—ταΰτέρου* (Κρήτη =πρωΐ), εἴτε ἐκ τῆς ταχείας συνεκφορᾶς τῶν παρακειμένων λέξεων καὶ δὴ συναλοιφῆς τοῦ τελικοῦ φωνήεντος τῆς προηγουμένης καὶ τοῦ ἀρκτικοῦ τῆς ἐπιφερομένης (*τά͜ εἶδες, μὰ 'γὼ͜ ἡ μαργιόλα δὲ μιλῶ, τοῦ͜ εἶπες*), εἴτε ἐξ ἐπενθέσεως, ὅπως λ. χ. ἐν τῷ Δήμῳ Λαγείας τῆς Μάνης, ὅπου λέγεται *Μαΐρά, νοΐτὰ*

κλπ. εἴτε ἐξ ἄλλης γλώσσης παρελάβομεν, οἷον *γά ιδαρος, λεϊμόνι, μεϊτάνι, μεϊντάνι, γαϊτάνι, οὐϊντίζει*, κττ. εἴτε ὁπωσδήποτε ἐγένοντο, *πώειθηκε, πωειτό, φαητό, καημένος, καημός, χαημὸς* κλπ., οὕτως ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ἐγένετο καὶ τὸ πάλαι περὶ πάσας ἀνεξαιρέτως τὰς διφθόγγους. Πρόσθες τοῦτο ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ὅτι πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι δίφθογγοι προῆλθον ἐκ συναιρέσεως ἢ κράσεως, ὅπως φαίνονται διδάσκοντες, διότι πλεῖσται τούτων εἶναι Ἰαπετικαί, λ. χ. *εἶμι, λοιπός, αἴθω, πλοῦτος* κλπ., ἄλλαι δὲ προῆλθον πάλαι ἐξ ἐπενθέσεως (λ. χ. **μορια-μοῖρα, *σφαρια-σφαῖρα*), ἄλλαι ἐκ συναιρέσεως, *ὀϊστὸς-οἰστός, δαΐς-δᾴς* κττ. καὶ ἄλλαι ἐκ κράσεως· ὥστε ἂν πιστεύσωμεν αὐτοῖς, ὅτι αἱ ἐκ κράσεως προελθοῦσαι δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο ὡς ἁπλᾶ φωνήεντα, τ.ἔ. ὅτι ἐξεφωνοῦντο διαφόρως τῶν ἄλλων, εἰ καὶ ἐγράφοντο ὁμοίως αὐταῖς, ἄλλος ἔπειτα θὰ δύνηται μετὰ τοῦ αὐτοῦ δικαίου νὰ διατείνηται ὅτι πᾶσαι αἱ δίφθογγοι κατὰ λόγον τῆς γενέσεως αὐτῶν εἶχον διάφορον προφορὰν καὶ θὰ ἔχωμεν τέσσαρας ἐκφωνήσεις ἑκάστης.

Διὰ τὴν παραμέλησιν ταύτην τῆς φυσιολογικῆς τῶν φθόγγων γενέσεως δὲν δύνανται νὰ διαστέλλωσιν ἀπ' ἀλλήλων ὀρθῶς φθόγγον, δίφθογγον καὶ συλλαβήν, ὑπολαμβάνουσι δ' ὅτι εὐθὺς ὡς αἱ δίφθογγοι *αι, οι* κλπ. ἐκφωνηθῶσι διφθογγικῶς ὡς αϊ οϊ (*αηδόνι, κορόϊδο, βόηθα*) ἀπαρτίζουσι δύο συλλαβάς· ἐντεῦθεν διισχυρίζονται ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀριστοφάνης τὸ δισύλλαβον *ὄϊν* λέγει Ἰωνικόν, τὸ δὲ μονοσύλλαβον *οἶν* Ἀττικόν, ἀνάγκη νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι τὸ Ἀττικὸν *οἶν* ἀπήρτιζεν οὐχὶ δίφθογγον *οι* ἀλλ' ἁπλοῦν φθόγγον *ι*. Ἀλλ' ὅπως ἡμεῖς θὰ διεκρίνομεν κάλλιστα, ἂν τις ἔλεγεν ἡμῖν ὅτι *γαΐδαρος* (τετρασυλλάβως) λέγεται κατά τινας τὸ *γάιδαρος*, ἢ *καϊμένος* (τετρασυλλάβως), καϊμὸς τρισυλλάβως κττ. τὸ σύνηθες *καημένος, καημὸς* κττ., οὕτως ἐποίουν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οἱ ἀκούοντες τὸ Ἰακὸν *ὄϊν* παρὰ τὸ ἴδιον αὐτῶν *οἶν* (*οἰν*). Δῆλον ἄρα καὶ τοῖς τυφλοῖς ὅτι συναίρεσις εἰς μίαν συλλαβὴν τῶν δύο φωνη-

έντων καὶ μονοφθογγικὴ αὐτῶν προφορὰ εἶναι δύο ὅλως διάφορα πράγματα· (πρβλ. καὶ τὸ ἀνωτ. 304 «*αἱ δίφθογγοι αι καὶ οι διέσωσαν τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν ἐπὶ Ἀλκαίου καὶ Σαπφοῦς* **εἰς δύο συλλαβὰς ἐκφώνησιν**», καὶ «ἡ δίφθογγος *ου* (sic) ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀπέβη ταυτοδύναμος τῷ φωνήεντι *υ (=ου)*») Ἀθηνᾶς Ι′ 383.

Διὰ τὴν αὐτὴν ἄγνοιαν ὁμοίως διατείνονται ὅτι, ἂν τὸ *αι* καὶ *οι* μὴ ἀπήρτιζον ἕνα ἁπλοῦν φθόγγον ἐν τῷ *θαἰμάτια θοἰμάτιον*, δὲν θὰ μετέβαινε τὸ δασὺ πνεῦμα τοῦ *ι* ἐπὶ τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ *τ*. Ἀλλ' εἶναι προφανὲς πᾶσιν ὅτι καὶ ὡς *αἰ̯*, *οἰ̯* (*γαἰ̯τάνι, κορόἰ̯δο*) ἐκφωνουμένων τῶν διφθόγγων μία καὶ μόνη συλλαβὴ ἀπετελεῖτο, καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα κάλλιστα ἠδύνατο νὰ μετατεθῇ ἀπὸ τοῦ μέσου αὐτῆς ἐπὶ τὴν ἀρχήν, ἀφ' οὗ καὶ ἀπὸ τῆς δευτέρας συλλαβῆς μετατίθεται εἰς τὴν ἀρκτικήν, πρβλ. *ἀΗέκων-Ηάκων, ἰΗερὸς* (Ινδ. isirás)-*Ηιερός, εὖΗω* (Λατ. uro) -*Ηεύω, *προοίμιον φροίμιον, *πρόορος φρουρός, *προόδος-φροῦδος* κττ. Ὡσαύτως διδάσκουσι (Βασάνῳ 18) ὅτι τὸ *α* καὶ τὸ *ι* «καὶ ἄνευ συναιρέσεως ἐν μιᾷ συλλαβῇ συγκρουόμενα ἐν τῷ ἑτοίμῳ πρὸς συναίρεσιν *παῖς* ἀποδίδουσιν ἦχον ὁμοιότατον πρὸς τὸ ê. .». Ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὴν ἀρχὴν ἔχουσιν ἐν τῇ αὐτῇ ἀπειρίᾳ, καὶ εἶναι ἐμοὶ τοὐλάχιστον παντάπασιν ἀκατάληπτα, ἵνα μὴ εἴπω, παντάπασι πεπλασμένα. *Τὸ ἀηδόνι, ταῢτέρου* κττ. καὶ πρὸ τῆς συναιρέσεως καὶ μετ' αὐτὴν παρέχουσι τοὺς ἤχους *α* καὶ *ἰ̯* ἀκουστοὺς σαφέστατα μέχρι τοῦδε, οὐχὶ τὸ e. Λοιπὸν πῶς ἔμελλον τὰ ἕτοιμα πρὸς συναίρεσιν, καὶ δὴ οὔπω συναιρεθέντα ἢ καὶ συναιρεθέντα *α* καὶ *ι* ἐν τῷ *πάϊς* νὰ παρέχωσι τὸν ἦχον ê;

Διὰ τὴν αὐτὴν ἀπειρίαν διατείνονται ὅτι κατὰ τὸ *τιμάουσα τιμῶσα, φοβέου φοβοῦ* ἔδει νὰ λέγηται καὶ *Κέντωρος, Ἐπίδωρος, νῶς, ἐλουθερία* κττ. ἀντὶ *Κένταυρος, Ἐπίδαυρος, ναῦς, ἐλευθερία*, ἐκ τῶν δῆθεν προϋπαρχόντων *Κεντάουρος, Ἐπιδάουρος, νάους, ἐλεουθερία*. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιστάμεθα ὅτι οὐχὶ *Κεντάουρος, ἐλεουθερία* κττ. ἀλλὰ *Κένταυ̯ρος, ἐλευ̯θερία* κττ. ὀφεί-

λεινὰ προϋποτεθῇ. Ὅτι δ' ἀληθῶς οὔτε καθαρὸν καὶ τέλειον φωνῆεν *u*, οὔτε πλῆρες σύμφωνον *β* ἢ *φ*, ἀλλ' ἁπλῶς ἡμίφωνον *u̯* ἐξεφωνεῖτο ἐν τούτοις, τούτου τεκμήρια ἔχομεν τάδε: α, τὰς πολλὰς γραφὰς *αϝ*, *αϝυ*, *εϝ*, *ευϝ*, *οϝ* ἀντὶ *αυ*, *ευ*, *ου* (ἰδὲ ἀνωτέρ. σελ. 165). Ὅτε δηλ. τὸ ἀλφάβητον εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῶν εἰς -*υ* ληγουσῶν διφθόγγων *αυ*, *ευ*, *ου*, ἦν ἔτι ἐγγύτερον τῷ φωνήεντι Υ ἢ τῷ ϝ. διὸ καὶ παρεστάθη διὰ τοῦ Υ, ὅπως καὶ τὸ Λατινικὸν *au*, *ou* (καὶ eu). Ὅτε δ' ὅμως μετὰ ταῦτα ἤρξατο κατὰ τόπους τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων φωνῆεν Υ γινόμενον ὁσημέραι ἡμιφωνότερον καὶ δὴ ἔτι μᾶλλον ἀπομακρυνόμενον τοῦ ἐν ἄλλαις χώραις ἐκφωνουμένου καθαροῦ φωνήεντος Υ (ὡς *ü* ἢ *u*), τότε ἐγένοντο πολλαὶ ἀπόπειραι, ἵνα παρασταθῇ ὁ ἡμίφωνος οὗτος φθόγγος, ἤτοι ἐγράφη *αϝ*, *αϝυ*, *εϝ*, *ευϝ*, *οϝ* κττ., ἐν αἷς χώραις τὸ γράμμα ϝ ἔτι ἐσῴζετο. Τέλος δὲ ἐπειδὴ καὶ ἐκ τῆς ἄλλης χρήσεως ἐξέπεσε τὸ στοιχεῖον ϝ μάλιστα ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ τῇ Ἀττικῇ, ἐπεκράτησεν ὁ ἀρχαῖος τρόπος, ὃς καὶ Ἰωνικὸς καὶ Ἀττικὸς ἅμα ἦν, ἤτοι νὰ παριστᾶται τὸ ὑποτακτικὸν ἡμίφωνον τοῦτο *u̯* διὰ τοῦ Υ, εἰ καὶ ἀληθῶς σὺν τῷ χρόνῳ ὁσημέραι ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀφίσταντο ἀπ' ἀλλήλων τὸ μὲν ἐπὶ τὴν προφορὰν ü, (*ὕπνος, βραχῢς*), τὸ δὲ ἐπὶ τὴν συμφωνικωτέραν τρεπόμενον ὁδόν, ὅπου εὑρίσκομεν αὐτὸ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Σωτῆρος καὶ ἑξῆς· πρβλ. *σποϝδδάν, τιτοϝτὸς* ἀντὶ *σπουδάν*, *τιτουτός*, *ἀϝτάν*, *Ἀϝλῶνι* καὶ *ἀμεϝύσασθαι*, *ἀϝυτὰν* ἐκ Κρήτης, *ἀϝυτῶ* ἐκ Νάξου, *ἀϝυτάρ, ναϝυ*-ἐξ Ἀττικῆς, (ἀλλὰ πιθανῶς οὐκ Ἀττικά), *Ναϝπακτίων* ἐκ Ναυπάκτου, *ἀριστεύϝοντα* ἐκ Κερκύρας, *ἐϝρητήσαντο* καὶ *εὐϝρητήσαντο* ἐκ Κύπρου κλπ.

β') Ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ *αu̯*, *εu̯* δὲν ἐχώρει ἡ τοῦ στόματος σύμμυσις μέχρι τοῦ *u̯*, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ *ο* τοῦ μεταξὺ *α*, *ε* καὶ τοῦ *u* κειμένου, (ἰδὲ τἀνωτέρω σελ. 307 ὑπὸ τοῦ J. Schmidt εἰρημένα περὶ τοῦ *ae*, *ao*. . . . . .), διὸ γράφουσι πολλάκις *αο*, *εο* ἀντὶ *ευ*, *αυ*, ἤτοι *ταo̯τα*,

φεόγειν, βασιλεός, εδεργέτης, λεοκοῖς κττ. Ὁμοίως ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Κρητικῆς πόλεως Ἰτάνου *παρεορέσι, πολιτεο-[σέομ]αι* κτλ.

γ΄) Ἐν Παμφυλίᾳ ὁ ἡμίφωνος οὗτος φθόγγος *u̯* οὔτε διὰ τοῦ Υ οὔτε διὰ τοῦ Ϝ παριστᾶτο, εἰ καὶ τὸ Ϝ ἐσῴζετο ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ, ἀλλὰ διά τινος ἄλλου σημείου, И, πρβλ. *ἀИτόν*. (Ὁμοίως παρεστάθη καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ τὸ μὲν υ διὰ τοῦ V, τὸ δὲ *u̯* διὰ τοῦ ∇, οὐχὶ διὰ τοῦ Ϝ). Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων *αυ, ευ* φωνῆεν Υ ἦν διάφορον καὶ τοῦ Ϝ καὶ τοῦ καθαροῦ φωνήεντος Υ, τ. ἔ. ὅτι οὔτε τὸ καθαρὸν φωνῆεν *υ*, οὔτε τὸ συμφωνικώτερον ὁσημέραι καθιστάμενον Ϝ ἠκούετο ἐν ταῖς διφθόγγοις ταύταις ἀλλὰ τὸ ἡμίφωνον *u̯*.

δ΄) Ἐν Βοιωτίᾳ ἐξεφωνεῖτο τὸ καθαρὸν φωνῆεν Υ ὡς τὸ Λατινικὸν *u*, διὸ καὶ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἀντὶ τοῦ Υ γράφεται *ου*, ἤτοι *κούνες, Φαούλιος, Πραούλα* ἀντὶ *κύνες, Φαῦλλιος, Πραῦλα*· ἀλλὰ τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων *αυ, ευ* φωνῆεν δὲν παριστᾶτο διὰ τοῦ *ου*, ἤτοι οὐδέποτε ἐγράφη *αούτόν, φεούγω, εοῦ* ἤ τι τοιοῦτον, ἀντὶ *αὐτόν, φεύγω, εὖ* κτλ., πάντως διότι τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων τούτων στοιχεῖον δὲν ἦτο καθαρὸν φωνῆεν u, ὅπως τὸ Υ τοῦ *Υδωρ κΥμα* κλπ., γραφομένων *οὖδωρ κοῦμα* κλπ.

ε΄) Καὶ αὐτοὶ οἱ τὴν χασμῳδίαν μεταξὺ λέξεων ἐπιμελέστατα ἀποφεύγοντες συγγραφεῖς δὲν διστάζουσι νὰ μεταχειρίζωνται αὐτὴν παρὰ τὸ μόριον *εὖ*, ἤτοι *εὖ οἶδα, εὖ εἰδῇ, εὖ ἴσθι*, κλπ. (Ἀριστοφάνους)· δῆλον ἄρα ὅτι τὸ Υ ἐν τούτοις δὲν ἦτο καθαρὸν φωνῆεν, ὅπως ἐν ταῖς λέξεσι *δάκρυ, ἡδὺ* κλπ. ἀλλ' ἡμίφωνον *u̯*.

στ΄) Τὸ ἐν ἀρχῇ τῶν λέξεων *ρ* δὲν διπλασιάζεται, ὅταν ἡ σύνθεσις γίνηται μετὰ τοῦ *εὖ*, λ. χ. *εὔρους* ἐν ἐπιγρ. Ἀττικῆς τοῦ Δ΄ αἰῶνος παρὰ τὸ *διάρρους* καὶ τὸ Ὁμηρικὸν *ἐΰρροος*. Ὁμοίως λέγεται *εὔρυθμος, εὔρωστος* κττ., πάντως διότι τὸ *υ* ὡς

ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων δὲν ἦτο καθαρὸν φωνῆεν ἀλλ' ἡμίφωνον *u̯*.

ζ') Ἂν τὸ *υ* τῶν διφθόγγων *αυ*, *ευ* ἦν καθαρὸν φωνῆεν *u*, ὤφειλε καὶ τοῦτο νὰ τραπῇ, ὅπως καὶ πᾶν ἄλλο καθαρὸν φωνῆεν Υ, εἰς *ü*, καὶ περαιτέρω εἰς *i*, ἤτοι ὅπως ἀπὸ τοῦ *Ηυπνος* ἦλθον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἴωνες εἰς *Ηüπνος* καὶ ἐκεῖθεν οἱ μεσαιωνικοὶ Ἕλληνες εἰς *ἴπνος*, οὕτως ὤφειλον νὰ εἴπωσι καὶ *αυτὸς-αüτὸς-αἰτὸς* ἀντὶ *αὐτός*. Ἐπειδὴ δὲ τὸ *υ* τῶν διφθόγγων δὲν ἐτράπη εἰς *ü*, δῆλον ὅτι πολὺ πρὸ τοῦ Πεισιστράτου [1]) τὸ ὑποτακτικὸν τῶν διφθόγγων τούτων φωνῆεν ἦν οὐχὶ καθαρὸν φωνῆεν Υ ἀλλ' ἡμίφωνον *u̯*.

Ἀλλ' οὐδὲ τῷ *β* ἢ τῷ *φ* ὅμοιον ἠδύνατο νὰ εἶναι· α') Διότι ἂν τὸ *ευ* ἦν ἐν Κρήτῃ τέλειον *εβ* ἢ *εφ*, ἡ μερικὴ ἀφομοίωσις τοῦ *ε* πρὸς τὸ ἑξῆς *u* δὲν θὰ ἐτελεῖτο· πρβλ. *ψούδια*, *ἐπιτάδουμα*, *οὐε[ργ]έτας*, *ἐξοδούσαντες*, *βωλουομέναις*, *Ἐλουσ[ιν]ίω*, κττ. ἐπειδὴ μόνον τὸ ἡμίφωνον *u̯* ἠδύνατο νὰ ἐφελκύσῃ καὶ ἀφομοιώσῃ τὸ πρὸ αὐτοῦ *ε*, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ σύμφωνον *β* ἢ *φ*. πρβλ. καὶ Λατ. **deuco* - *douco* - *dûco*, **jeus* - *jous* - *jûs*, **jeubeo* - *joubeo*-*jūbeo*, **euso* - **ouso*-*ûro* κττ. β') Διότι ἐν τύποις οἷον *ἔψευσται*, *πεπαιδεῦσθαι*, *παυστέον* κλπ. τὸ *σ* δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ μεταξὺ δύο συμφώνων (*φ* (*σ*) *τ*) (πρβλ. τὸ ἡμέτερον *ψεύτης* ἀντὶ ψεύστης). γ') Διότι ἐν τύποις οἷον *πεπαίδευνται*, *πέπαυνται* κτλ. φαίνονται συμπλεκόμενα τοιαῦτα σύμφωνα (β ν τ), οἷα οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ εἶναι ἀνεκτά. δ') Διότι ἐν τύποις οἷον *Ζεῦ*, *βασιλεῦ*, *εὖ*, *παῦ*, *ἄνευ*, κττ. φαίνεται τοῦτο μὲν τελικὸς φθόγγος τὸ *β* ἢ *φ*, ὅπερ ἀνελλήνιστον, τοῦτο δὲ περισπώμενος τόνος ἐπὶ βραχέος φωνήεντος *ε*, *ᾰ*, *ο* ἀδύνατον. ε') Διότι τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν ἀπαιτοῦσι μακρὰς ἀείποτε συλλαβὰς *ευ*, *αυ*, καὶ ἂν μὴ εἶναι θέσει μακραί· ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι αἱ συλλαβαὶ *αβ*, *εβ* ἐν τῷ *ἐβεργέτης*, *ἐβήνορα*, *ἐβ ἔρρεξα*, *πάβω* κλπ. δὲν δύ-

[1]) Περὶ τοῦ χρόνου τῆς τροπῆς τοῦ Υ εἰς ü ἰδὲ κατωτέρω.

νανται νὰ εἶναι μακραί. Ἡ δισχύρισις δ' ὅτι *ἐβ-ήνορα, ἐβ-εργέτης* ἐχωρίζετο, εἶναι ὅλως ἀσύστατος, ἀντιβαίνουσα τοῖς περὶ συλλαβισμοῦ νόμοις τῆς Ἑλλ. γλώσσης. Οὐδὲ βλέπει τις, διατί τὸ μὲν *εφ, εβ* (*ἐβ, βασιλὲφ* κττ.) θ' ἀπήρτιζον θέσει μακρὰν συλλαβήν, τὸ δὲ *-αρ* ἐν τῷ *ἧπαρ*, τὸ *-ον* ἐν τῷ *δαῖμον*, τὸ *-ος* ἐν τῷ *θεὸς* κττ. θέσει βραχεῖαν. στ΄) Διότι αἱ γραφαὶ *ταούρων, εοὐύδρου* ἐν τῷ α΄ ὕμνῳ εἰς Ἀπόλλωνα μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῆς *αυ* καὶ *ευ* οὐδ' ὅτε ἐποιήθησαν οἱ ὕμνοι ἐκεῖνοι ἦν ἀληθῶς πλῆρες σύμφωνον *β* ἢ *φ*. Διότι εἶναι πρόδηλον ὅτι ἂν ἀπηγγέλλετο σύμφωνον ἐν τῷ *αβ, εβ*, ἡ γένεσις τῶν γραφῶν *αου, εου* εἶναι παντάπασιν ἀδιανόητος.

ζ΄) Διότι ἂν τὸ *υ* τοῦ *ευ, αυ* ἐξεφωνεῖτο καὶ ἐν αὐτοῖς ἔτι τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ὡς σύμφωνον, ὅπως σήμερον προφέρεται, τότε ἀπορεῖται τοῦτο μὲν ἡ βράχυνσις τοῦ *ηὔξατο, ηὗρε, ηὐχούμην*, (τοῦ *αὐχέομαι*) κττ. εἰς τὰ γνωστὰ τοῖς μεταγενεστέροις *εὔξατο, εὗρε, εὐχούμην*, ἀναλόγως τοῖς *εἰρέθη*, (*εἰρέθησαν* ἐκ Χαλκίδος τοῦ Α΄. π. Χ. αἰῶνος. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΑ΄. σελ. 272) ἀντὶ *ἠρέθη* (*αἱρέομαι*), *εἰκόνιζον, οἰκοδομημένα* κττ. Διότι μόνον ὅτε μετὰ τὸ μακρὸν φωνῆεν εἵπετο ἡμίφωνον καὶ ἔπειτα σύμφωνον, ἐγένετο ἡ βράχυνσις τοῦ μακροῦ φωνήεντος, οὐχὶ δὲ ὅτε δύο εἵποντο σύμφωνα· τοῦτο δὲ ἡ ἔκπτωσις τοῦ *υ* ἐκ τῶν διφθόγγων *αυ ευ* ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, ὅθεν *ἀτόν, σκεάζω, ἐκοσμήτεον* κλπ., ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἔτι λέγομεν *ἀτός του, ἀπατός του, παρασκή*, κττ.

η΄) Διότι οἱ Βοιωτοὶ οἱ διαρκῶς τὴν γραφὴν κατὰ τὴν προφορὰν μεταβάλλοντες, θὰ ἔγραφον βεβαίως *ἀφτὸν ἐβεργέτας* κτλ., ἂν οὕτως ἐξεφώνουν ταῦτα.

θ΄) Διότι εἶναι ὅλως ἀδιανόητος ἡ τροπὴ τοῦ *λ* εἰς *β* καὶ ἡ γένεσις συμφωνικῶν συμπλεγμάτων ὅλως ἀνελληνίστων, οἷον *βκ, βθ, βπ* κττ. ἐν τοῖς Κρητικοῖς *αὐκάν, αὐκυόνα, ἀδευπόν, θεύγεσθαι, εὐθεῖν, αὖσος* κττ. Ταῦτα τότε μόνον νοοῦνται, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων *ευ, αυ*, ἐξεφωνεῖτο

ὡς *ų*· κατὰ τὰ εἰρημένα δὲ ἀνωτ. σελ. 143-4 πρὸς τοῦτο τὸ *ų* ὁμοιάζει καὶ σήμερον ἔτι ἡ προφορὰ τοῦ *λ* ἐνιαχοῦ τῆς Κρήτης.

Ὅστις ἄρα παρὰ τὰ προφανῆ καὶ ἀναντίλεκτα ταῦτα διατείνεται ὅτι «τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀπὸ ἀρχαίων χρόνων εἶχε τὴν σήμερον γνωστὴν προφορὰν τῶν διφθόγγων *αυ* καὶ *ευ* . . . καὶ πρὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων» (Βασάν. 508), οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁμολογεῖ ὅτι δὲν δύναται ἢ δὲν θέλει νὰ ἴδῃ ἄνευ προκαταλήψεως καὶ κρίνῃ τὰ πράγματα ὅπως ὄντως ἔχουσιν.

Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν διατείνονται ἀληθῶς πάντες οἱ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς συνηγορήσαντες ὅτι ἡ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν νῦν δὲν μετεβλήθη· ὅλως τοὐναντίον ὁμολογοῦσι πολλὰς αὐτῆς μεταβολάς, λ. χ. ὅτι τὰ μακρὰ καὶ βραχέα φωνήεντα συνέπεσον, («μέχρι τῆς α' καὶ β' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος διεστέλλοντο ἔτι ὡς οἷόν τε ἀκριβῶς τὰ μακρὰ ἀπὸ τῶν βραχέων καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀπαιδεύτων καὶ τῶν τοῦ πολλοῦ ὄχλου» Βασ. 49), ὅτι αἱ δίφθογγοι ἀπέβησαν ἁπλοῖ φθόγγοι κττ., ἀλλ' ἀγωνίζονται πάσῃ δυνάμει τὰ μὲν ν' ἀναγάγωσιν εἰς ὅσον οἷόν τε ἀρχαιοτάτους χρόνους, τὰ δὲ ὑπολειφθέντα νὰ παραστήσωσι μικρὰ καὶ ἐπουσιώδη, λ. χ. τὸ *υ* καὶ τὰ μακρὰ φωνήεντα.

Οὕτω λ. χ. νομίζουσιν ὅτι εἶναι μικρὸν καὶ ἀσήμαντον πρᾶγμα ἡ τελεία ἐξίσωσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, ἡ τροπὴ τοῦ *υ* εἰς *ι* καὶ ἡ ταύτισις τοῦ *η* καὶ *ι*, ἅτινα ὁμολογοῦσιν ἀλλότρια τῶν ἀρχαίων χρόνων. Ἀλλ' ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι ἡ ἀπώλεια τῆς διαφόρου ποσότητος τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων οὐ μόνον τῆς ἀπωλείας τοῦ διαφόρου τονισμοῦ, ὀξέος καὶ περισπωμένου αἰτία ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ μεγάλην μονοτονίαν ἀντὶ τῆς πρότερον ποικιλίας καὶ τοῦ παλαιοτέρου ῥυθμοῦ ἐπήνεγκεν (πρβλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω σελ. 291—2 ὑπὸ Διονυσίου τοῦ Ἁλικαρν.), καὶ ὅτι διὰ τῆς ἀπωλείας τοῦ *η*, τοῦ *υ* καὶ τῶν διφθόγγων *a̯i, o̯i, e̯u, a̯u* ὁ φωνηεντικὸς πλοῦτος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης περιωρίσθη εἰς τὰ στοιχειώδη πέντε φωνήεντα (*a, e, i, o, u*), τότε δύναται νὰ

σχηματίσῃ ἔννοιάν τινα τῆς μεγάλης σπουδαιότητος τῶν ἀλλοιώσεων τούτων.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα, περὶ ὧν κατ' ἀρχὴν ὁμολογοῦσιν ὅτι εἶναι ἀλλότρια τῶν ἀρχαίων χρόνων, λέγω τὴν τροπὴν τοῦ *η* καὶ *υ* εἰς *ι*, τὴν ἀπώλειαν τῆς διαφόρου ποσότητος τῶν μακρῶν φωνηέντων, καὶ ταῦτα δὲν διστάζουσιν ἔπειτα ἐν τοῖς ἐπὶ μέρους νὰ παραδέχωνται ὡς δυνατὰ καὶ ἀληθῆ καὶ κατ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς δοκίμους χρόνους. Πράττουσι δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ δουλεύουσι μὲν τῇ αἱρέσει, τῇ ἐκ τῶν προτέρων ἐσχηματισμένῃ πεποιθήσει, στεροῦνται δὲ τῆς ἀκριβοῦς ἐπιστημονικῆς μεθόδου καὶ δὴ καὶ τῆς πλήρους ἐπιγνώσεως τοῦ κύρους τῶν φωνητικῶν νόμων. Ἐντεῦθεν πᾶν ὅ,τι ἂν φανῇ αὐτοῖς ὅτι ὁπωσδήποτε συμβάλλεται ἔστω καὶ πόρρωθεν πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῶν ἁρπάζοντες προσάγουσιν ὡς τεκμήριον τῆς νεωτέρας προφορᾶς. Οὕτω λ. χ. ἐπίστανται μὲν ὅτι τὸ *ει* ἐταυτίσθη τῷ μακρῷ *ι* μόνον κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ., καὶ ὅτι μ. Χ. συνέπεσε τῷ βραχεῖ *ι*, ὅτε καθόλου τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα ἐξισώθησαν, ἀλλ' ὅμως χάριν τῆς ὑποθέσεως παραδέχονται ὅτι καὶ αἰῶνας πολλοὺς πρότερον, ἤδη ἐπὶ Ὁμήρου, *ἐνίοτε*, ὡς λέγουσι, καὶ ταῦτα ἄνευ τινὸς λόγου, οὐ μόνον εἰς ῑ ἀλλὰ καὶ εἰς ῐ ἐτρέπετο· καὶ σημειωτέον ὅτι πάντα ταῦτα τὰ τεκμήρια τὰ ὑπὲρ τῆς οὕτω πρωΐμου τροπῆς προσαγόμενα ἑρμηνεύονται ἄλλως, ἤτοι διὰ τῆς μεταπτώσεως, λ. χ. *Ποσειδῶν Ποσιδήιον* κττ., τῆς ἀναλογίας, *Ἡρακλίδης* κττ. Ὁμοίως ὁμολογοῦσιν ὅτι τὸ Η καὶ μ. Χ. μακρὸν χρόνον διεστέλλετο ἔτι τοῦ *ι*, ἀλλ' ὅμως προθύμως παρατιθεῖσι τὸ βάρβαρον (ἰδὲ σελ. 335) *εὐφίβου*, ἵν' ἀναγάγωσι τὴν εἰς *ι* τροπὴν τοῦ Η εἰς τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι πάντα ταῦτα ὀφείλουσι νὰ βασανίζωνται ἀκριβῶς καὶ ἑρμηνευόμενα καταλλήλως ἐκβάλλωνται ὅλως ἐκ τῆς ἐρεύνης ὡς παντελῶς ἄχρηστα. Τούτου δὲ γενομένου εὑρίσκεται ὅτι καὶ μετὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν ὑπερασπιστῶν τούτων ἡ προφορὰ τὰς μεγίστας ἀλλοιώσεις ἔπαθε κυρίως ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου, ἤτοι ἐν ἑξακοσίοις πεντή-

χοντα περίπου ἔτεσιν, ὅτι δ' αὗται κατ' ἀλήθειαν ἦσαν ἀλλότριαι τῶν δοκίμων χρόνων τῆς Ἑλλάδος.

§ 12. *Περὶ τῆς χρησιμότητος τῆς προφορικῆς παραδόσεως.* Εἴπομεν ὅτι ὑπὸ τῶν ἀντερασμικῶν ἐξαίρεται καὶ ὡς βάσις λαμβάνεται κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον λόγον ἡ προφορικὴ παράδοσις· ἀλλ' ὀφείλει νὰ λεχθῇ παρρησίᾳ, ὅτι μέχρι τοῦδε δὲν ἠντλήθησαν ὅσα ἐξ αὐτῆς δύνανται καὶ ὀφείλουσι νὰ ληφθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐξευρέσεως τῆς γνησίας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις προφορᾶς πορίσματα, πολλάκις δὲ καὶ ἄτοπος, ἄντικρυς ψευδὴς ἐγένετο αὐτῆς χρῆσις. Δὲν ἐξητάσθησαν δηλονότι προσηκόντως τὰ ἐκ τῶν φθόγγων τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς προκύψαντα καὶ νῦν ἐν τῇ νεωτέρᾳ πρόδηλα φαινόμενα τῶν φθόγγων. Οὕτω π. χ. διδάσκουσιν (Βασάν. σελ. 74—5) ὅτι πάλαι τὸ *αι* καὶ τὸ *η* συνέπεσον ἐν τῇ προφορᾷ, ἀλλὰ δι' ὀρθογραφικοὺς λόγους ἐξηκολούθησαν νὰ παριστῶνται διὰ διαφόρων ἑκάτερον στοιχείων, ὅτι «ἦν δυνατὸν ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας νὰ γράφηται ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων *η* παρὰ τὴν *αι* χωρὶς οὐδεμιᾶς συγχύσεως αὐτῶν . . . ὅπως γίνεται σήμερον ἐν Γαλλίᾳ, ἔνθα προφέρεται μὲν τὸ ai ὁμοίως τῷ ē, ἀλλὰ διαστέλλεται ἐν τῇ γραφῇ μετὰ μεγίστης ἀκριβείας»· (καὶ ὅμως ἄπειρα τῆς συγχύσεως τῶν γραφῶν *ai* καὶ *e* παραδείγματα βλέπει τις ἐν τοῖς ὑπ' ἀμαθῶν Γάλλων γραφομένοις. Ὁμοίως ἐσφάλλοντο πλειστάκις καὶ οἱ μεταγενέστεροι Ῥωμαῖοι περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ E καὶ AE, εἰ καὶ οἱ γραμματικοὶ ἐπανειλημμένως ἀπέτρεπον ἀπ' αὐτῶν). Τὸ αὐτὸ ἁμάρτημα διαπράττουσι διδάσκοντες ὅτι τὸ Υ ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u, μέχρις οὗ ἡ γνησία δίφθογγος ΟΥ κατέστη ἁπλοῦς φθόγγος ū, ὥστε Υ καὶ ΟΥ συνέπεσον ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ϛ' ἢ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ε' αἰῶνος (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ι' σελ. 382 κἑξ.). Καὶ ὅμως, καθ' ἃ ἀνωτ. σελ. 163 εἴδομεν, ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα διαστέλλουσα καθολικῶς τὸ αι (= e) ἀπὸ τοῦ *η* (= i) καὶ τὸ Υ (= *ι*) ἀπὸ τοῦ ΟΥ (= u) διδάσκει πειστικώτατα, ὅτι οἱ φθόγγοι οὗτοι κατ' ἀλήθειαν οὐδέποτε ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέ-

κτῳ συνέπεσον· εἰ δὲ μή, ἀνάγκη νὰ πιστευθῇ τὸ ἀπίστευτον καὶ οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου οὐδέποτε γενόμενον, ὅτι δηλ. δύο τινὲς φθόγγοι συνέπεσόν ποτε πρότερον ἐν τῇ προφορᾷ καὶ ἔπειτα πάλιν ἐχωρίσθησαν (πρβλ. τὸ *η, ι, ει, οι, υι, υ).* Καὶ ἡ μέχρι σήμερον πιστὴ διατήρησις τοῦ τελικοῦ -ς διδάσκει μεγαλοφώνως ὅτι τὸ πάλαι δὲν παρελείπετο καὶ ὅτι πᾶσα ἑρμηνεία στηριζομένη ἐπὶ τῆς παραλείψεως ταύτης εἶναι ἀπόβλητος.

Ὁμοίως διδάσκεται ἀπὸ μακροῦ ὅτι τὸ *γίγνομαι* καὶ *γιγνώσκω* ἐγένοντο *γῑνομαι* καὶ *γῑνώσκω*, ἐπειδὴ τὸ *γ* πρὸ τοῦ *ν* ἐξεφωνεῖτο ὡς ἔρρινον *n* καὶ οὕτως ἐξεβλήθη μετ' ἀντεκτάσεως. Ἀλλ' ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι λέγεται παρ' ἡμῖν καὶ σήμερον ἔτι ἐν τῇ δημώδει γλώσσῃ *γνωρίζω, γνώριμος γνωριμιά, γνώρα, γνῶσι, γνωστὸς γνωστικὸς ἄγνωστος, ἀγνώριστος, γνώθω* (ἐν Κρήτῃ = ἐγείρω καὶ ἐγείρομαι ἐκ τοῦ ὕπνου), *ἔγνωσα, θὰ γνώσω, γνώμη, δίγνωμος* κττ., ὁμοίως *γνάφω ἔγναψα, γνέφω* (= ἐκ + νεύω) κτλ., ἔτι δὲ πολλαχοῦ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τύποι μετὰ τοῦ *γμ,* οἷον *φυλαγμένος, ἀλλαγμένος, χαραγμένος* κλπ., οὗτος δὲν θὰ πιστεύσῃ ποτὲ ὅτι ἐξεβλήθη τὸ *γ* πρὸ τοῦ ἐρρίνου *μ* ἢ *ν*, ἀλλὰ θὰ σπεύσῃ νὰ ζητήσῃ ἄλλην ἑρμηνείαν (ἰδὲ κατωτέρω ἐν τῷ Περὶ Ἀνομοιώσεως Κεφαλ.).

Ὁμοίως ἡ προφορικὴ παράδοσις τῆς γλώσσης διδάσκει ὅτι ἡ λέξις *αἰθάλη* σῳζομένη καὶ σήμερον ἔτι δὲν ἦτο ἄχρηστος, ὅτε συνετέθησαν οἱ εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα ὕμνοι, ὅπως διατείνονται, ἵνα ἄρωσι τὸ κῦρος τῆς γραφῆς *αιεῖθει* (ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 307).

§ 13. *Περὶ τῆς γραπτῆς παραδόσεως, μέρη αὐτῆς.* Πολλῷ πλουσιωτέρα ἀποδείκνυται ἡ γραπτὴ παράδοσις καὶ ἐπειδὴ τὰ κατ' αὐτὴν δὲν εἶναι τοῖς πᾶσι καταφανῆ, ἀνάγκη ἀναλύσεως καὶ διαφωτίσεως αὐτῆς. Μέρη ταύτης εἶναι α') αἱ ἐν σελ. 88 μνημονευθεῖσαι πηγαὶ τῆς γραμματικῆς καθόλου· β') τὰ πάθη τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης, ἤτοι ἡ συναλοιφή, ἡ τροπὴ τῶν ψιλῶν εἰς δασέα κλπ.· γ') ἡ παραλαβὴ εἰς ξένην τινὰ γλῶσ-

σαν καὶ καταγραφὴ δι᾽ ἄλλου ἀλφαβήτου Ἑλληνικῶν λέξεων, καὶ τἀνάπαλιν ἡ παράστασις ξένων λέξεων καὶ φθόγγων διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου· δ΄) αἱ παρηχήσεις, τὰ λογοπαίγνια καὶ αἱ μιμήσεις τῶν φωνῶν τῶν ζῴων· ε΄) ἡ ἐτυμολογία τῶν λέξεων· στ΄) αἱ ἐν ταῖς διαλέκτοις ἀντιστοιχίαι. Ἀλλ᾽ εἶναι πρόδηλον ὅτι καὶ τῶν πηγῶν τούτων δὲν ἐπιτρέπεται ἡ ἀταλαίπωρος χρῆσις, ἂν μέλλωσιν ὄντως νὰ καταστῶσι τῆς ἀληθείας διδακτικαί.

§ 14. *Βάσανος τῆς γραπτῆς παραδόσεως· οὐχὶ ἱστορικὴ ἡ ὀρθογραφία πρὸ τοῦ 400 π. Χ.* Ἡ βάσανος καὶ μεθοδικὴ χρῆσις τῆς γραπτῆς παραδόσεως δὲν γίνεται πάντοτε κατὰ τὸν προσήκοντα τρόπον, ἀλλ᾽ ἄλλοτε μὲν ὑπερτιμᾶται πέρα τοῦ δέοντος, ἄλλοτε δὲ ἐπιδιώκεται ἡ ἐλάττωσις τοῦ κύρους αὐτῆς παρ᾽ ἀξίαν. Οὕτω πρῶτον ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ῥητῶς, ὅτι πᾶσα ἡ διδασκαλία, ἣν παρέχουσιν ἡμῖν αἱ τῶν δοκίμων χρόνων ἐπιγραφαί, στηρίζεται ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ὅτι κατὰ τὴν Ϛ΄ καὶ Ε΄ ἑκατονταετηρίδα οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες παρίστων διὰ τῶν γραμμάτων κατὰ τὸ δυνατὸν αὐτοῖς τοὺς φθόγγους, ὅπως ἐξεφώνουν αὐτούς, ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὅτι *μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ε΄ ἑκατονταετηρίδος δὲν ὑπῆρχεν ἱστορικὴ ὀρθογραφία τῶν λέξεων οἵα παρ᾽ ἡμῖν.* Ἱστορικὴ παγία ὀρθογραφία προϋποτίθησι πάντοτε καὶ πανταχοῦ παλαιότερα φιλολογικὰ μνημεῖα σφόδρα μελετώμενα καὶ θαυμαζόμενα, ὠργανωμένα σχολεῖα, γραμματικάς, λεξικογραφικάς, ἐτυμολογικὰς μεγάλας ἐργασίας, δι᾽ ὧν κατὰ μικρὸν καθορίζεται καὶ ἀποκρυσταλλοῦται ἡ γραπτὴ γλῶσσα καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτῆς, ὅπως ἐγένετο ἐν ταῖς νεωτέραις Εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Ὅπου δὲ τοὐναντίον αἱ προϋποθέσεις αὗται ἐλλείπουσιν, ὅπως ὁμολογουμένως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸν Ζ΄, Ϛ΄ καὶ Ε΄ αἰῶνα π. Χ., ἐκεῖ πάντοτε παρατηρεῖται ὅτι ἡ γραφὴ τῶν λέξεων κανονίζεται συνῳδὰ πρὸς τοὺς ἐκφωνουμένους καὶ ἀκουομένους φθόγγους, ὅτι ἄρα δύναται μὲν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ γράμμα νὰ ἐκφωνῆται κατὰ δύο ἢ καὶ τρεῖς τρόπους (πρβλ. *Ε*=*ε*, *ει*, *η* κττ.) διὰ τὴν τὸ κατ᾽ ἀρχὰς μάλιστα πενίαν τοῦ

ἀλφαβήτου, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τἀνάπαλιν, ἤτοι δὲν εἶναι δυνατὸν πλείονα γράμματα νὰ λαμβάνωνται εἰς παράστασιν ἑνός τινος φθόγγου (λ. χ. τὸ *ει, ι, η, υ, ει, οι, υι* εἰς δήλωσιν τοῦ φθόγγου *ἰ* [1]). Τὴν ὑπὸ τῆς πείρας παρεχομένην ἀλήθειαν ταύτην ὁμολογοῦσι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, παραδεχόμενοι, ὅτι ἀληθῶς δὲν ἐλαμβάνοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πλείονα γράμματα εἰς δήλωσιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγου, ἀλλὰ συγχρόνως φροντίζουσιν ὥστε ὅ,τι παρέχουσι διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ν' ἀφαιρῶσιν εὐθὺς διὰ τῆς ἑτέρας διατεινόμενοι ὅτι, ὅτε μὲν τὸ πρῶτον ἔγραψαν οἱ Ἕλληνες τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐποίησαν οὕτως, ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων εἶχε καταστῆ ἱστορική, ἔμπεδος καὶ ἀμετακίνητος, καὶ δὴ ὅτι οἱ Ἕλληνες τότε παρίστων διὰ τῶν γραμμάτων οὐχὶ τοὺς φθόγγους, οὓς αὐτοὶ ἐξεφώνουν καὶ ὅπως ἐξεφώνουν αὐτούς, ἀλλ' ὅπως ἐξεφώνουν οἱ παλαιότερον ζήσαντες καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων συμπήξαντες, διὸ ἡ κατὰ τὴν Ε' ἑκατονταετηρίδα παράστασις τῶν φθόγγων οὕτως ἢ ἄλλως οὐδὲν μαρτυρεῖ περὶ τῶν συγχρόνων φθόγγων τούτων, ἀλλὰ μόνον περὶ παλαιοτέρων. Ἀλλ' ἡ διισχύρισις αὕτη εἶναι παντάπασιν ἀσύστατος, ὅπως διδάσκουσι τὰ ἀκόλουθα:

Εἶναι γνωστὸν ὅτι οἱ Βοιωτοὶ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα παραλαβόντες τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον ἐπεχείρησαν νὰ παραστήσωσι καὶ ἐπὶ τέλους παρέστησαν ὁριστικῶς διὰ τοῦ Η ὃν πρότερον διὰ τοῦ ΑΙ ἢ ΑΕ παρίστων φθόγγον. Ὁμοίως ἔγραψαν ΕΙ ὅπου πρότερον

[1]) Ἡ ἐπ' ἐσχάτων ὑπ' ἀλλογενοῦς λογίου ἐξενεχθεῖσα γνώμη ὅτι οἱ Ἕλληνες παραλαμβάνοντες παρὰ τῶν Φοινίκων τὸν ἀλφάβητον ἐλάμβανον παρ' αὐτῶν ἅμα καὶ τὴν ἱστορικὴν τῆς Φοινικικῆς γλώσσης ὀρθογραφίαν, εἶναι ὑπὲρ πᾶσαν ἔννοιαν ἀπίθανος, πρῶτον διότι τοιαύτη δουλικὴ μίμησις εἶναι ἄντικρυς ἐναντία πρὸς τὸ ἀνεξάρτητον ἐν πᾶσι δειχθὲν Ἑλληνικὸν πνεῦμα, ἔπειτα διότι ἡ μίμησις αὕτη προϋποτίθησιν οὐ μόνον ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν ἐν τῇ γλώσσῃ ἐκείνῃ ἀλλὰ καὶ ἐκτενεῖς μελέτας καὶ γνώσεις τῆς Φοινικικῆς γλώσσης ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἅπερ παντάπασιν ἀπίθανα· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τότε μόνον ἐμιμήθησαν τὴν Ἑλληνικὴν ὀρθογραφίαν, ὅτε ἐνεβάθυναν εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Ἑλληνικῶν, πρότερον δ' οὐχί.

μετεχειρίζοντο Ε, μακρὸν αὐτὸ ἐκφωνοῦντες [1]). Ἐπ᾽ ἴσης ἔγραψαν, ὀλίγῳ βραδύτερον, καὶ Υ ὅπου πρότερον *οι* ἢ *οε*. Ὁμοίως ἔγραψαν ΟΥ ἀντὶ τοῦ Υ, ἐπειδὴ τὸ *υ* διέσῳζε παρ᾽ αὐτοῖς τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφοράν. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι ὁ καινοτομῶν *χῆρε*, *κή*, *πατείρ*, *ἀνέθεικε*, *μεῖλα*, *μεί*, *κοῦμα*, *κούνες* κττ. ἀντὶ *χαῖρε*, *καί*, *πατήρ*, *ἀνέθηκε*, *μῆλα*, *μή*, *κῦμα*, *κύνες*, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἱστορικὴν ἔμπεδον ὀρθογραφίαν.

Ἀλλ᾽ οὐ μόνον οἱ ἐπὶ ἀμαθείᾳ διασυρόμενοι Βοιωτοί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀθηναῖοι, καθ᾽ ἅπαντα τὸν Ε΄ αἰῶνα, μέχρι τοῦ 403 ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος καὶ μακρὸν ἔτι μετὰ ταῦτα χρόνον, δὲν φαίνονται ἔχοντες μόνιμον ὀρθογραφίαν. Διότι εἶναι γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ 500 περίπου μέχρι τοῦ 360 π. Χ. ἐκυμαίνετο ἐν τῇ Ἀττικῇ ἡ παράστασις τοῦ νόθου *ου* διὰ μόνου τοῦ Ο ἢ διὰ τῶν σημείων ΟΥ. Ὁμοίως ἐγράφετο ἀναμὶξ ΕΙ καὶ Ε εἰς παράστασιν τοῦ νόθου *ει* μέχρι τοῦ 334. Ἐπ᾽ ἴσης κατὰ πάντας τοὺς δοκίμους καὶ κατ᾽ αὐτοὺς ἔτι τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἀδιαλείπτως ἐκυμαίνετο ἡ γραφὴ τοῦ *ΗΙ* καὶ *ΕΙ*, *ληιτουργεῖν-λειτουργεῖν*, *παρηιά-παρειά* κττ., τοῦ *υι* καὶ *υ*, τοῦ *ει* καὶ *ε*, τοῦ *οι* καὶ *ο*, τοῦ *αι* καὶ *α* πρὸ φωνήεντος, *βατραχειοὺς-χεούς*, *ποιῶ-ποῶ*, *Ἁλαιεὺς-Ἁλαεύς*, *ἐιὰν-ἐάν*, *υἱὸς-ὑός*, ἡ γραφὴ τῶν ἀφομοιωθέντων ἢ οὐχὶ ἐν τῇ συνεπείᾳ τελικῶν συμφώνων πρὸς τὰ ἑξῆς, οἷον *γῆγ καὶ θάλασσαν*, *τὴμ πόλιν*, *μὲμ ψυχάς*, *τὸλ λόγον*, *ἐρ Ῥόδῳ*, *ἐσ Σάμῳ* κτλ. κτλ. Ὁμοίως ἐν τῷ μακρῷ ἀγῶνι τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ Ἀττικοῦ ἀλφαβήτου ἐπὶ μήκιστον ἐβράδυνεν ἡ κατίσχυσις τοῦ Η εἰς δήλωσιν τοῦ ē, ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκφωνοῦντες τὸ δασὺ πνεῦμα ἔχρῃζον τοῦ Η εἰς δήλωσιν αὐτοῦ κττ. Ταῦτα πάντα μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφιέντα βοῶσιν ὅτι τὰ τῆς ὀρθο-

[1]) Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι καὶ ἐν τούτῳ ἐπὶ μακρὸν διήρκεσεν ὁ ἀγὼν τῶν ἀρχαιοτέρων πρὸς τὰ νεώτερα, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ εὑρίσκεται ὁ παλαιότερος τρόπος τῆς γραφῆς παρὰ τὸν νεώτερον· λ. χ. ἐπιγραφὴ Βοιωτίας τοῦ 355-346 παρέχει *πρισγε̄ες*, *Ἀνακτοριε̄ες*, *Τερε̄ος ὀγδοέκοντα* κτλ. καὶ *Εἰροτίμου*, *Εἰραίονος*, *χειλίας* κττ., ἔτι δὲ καὶ μικρὸν πρὸ τοῦ 329 ἄλλη *Σωτε̄ρι*, *Δαμοσθένες*, *Καλλισθένες*, *Πανκλε̄ς* κττ.

γραφίας δὲν ἦσαν τότε πάγια. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ μεγάλη ἐπὶ Εὐκλείδου ἄρχοντος κυρωθεῖσα ἐπισήμως ὑπὸ τῆς πόλεως μεταρρύθμισις τῆς ὀρθογραφίας διδάσκει μεγαλοφώνως ὅτι μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων δὲν ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις ἀμετακίνητος καὶ ἔμπεδος ὀρθογραφία, διότι ὅπου ἔμπεδος ὀρθογραφία, ἐκεῖ οὔτε ἐπιχειρεῖται οὔτε κυροῦταί τις αὐτῆς μεταρρύθμισις. Ἔμπεδος ἱστορικὴ ἀμετακίνητος ὀρθογραφία καὶ ἅμα μεταρρύθμισις αὐτῆς καὶ μάλιστα μεταρρύθμισις τοσοῦτον σπουδαία καὶ κατισχύσασα εἶναι ἔννοιαι καθ' ὁλοκληρίαν ἐναντίαι καὶ ἀσυμβίβαστοι.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι τότε εἰσαχθέντος τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν Ἀττικὴν παρέστησαν διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ΕΙ καὶ τὴν ἀρχαίαν γνησίαν δίφθογγον ει ἐν τοῖς *εἶμι*, *πείθω*, *λείπω*, *γένει*, *εἶπον*, *εἶδον* κττ. καὶ τὴν ἐξ ἀντεκτάσεως ἢ ἐκ συναιρέσεως τῶν δύο εε προελθοῦσαν νόθον, *εἰμί*, *εἷς*, *τιθείς*, *τρεῖς*, *ἤδεις*, *ποιεῖτε* κττ. Ὁμοίως παρέστησαν τότε διὰ τῶν αὐτῶν γραμμάτων ΟΥ καὶ τὴν ἀρχαίαν γνησίαν δίφθογγον *ου* ἐν τοῖς *οὐ*, *οὗτος*, *βοῦς*, *σπουδή*, *ἀκόλουθος* κττ. καὶ τὴν νόθην τὴν ἐξ ἀντεκτάσεως ἢ συναιρέσεως προελθοῦσαν, οἷον *διδούς*, *ὀδούς*, *λέγουσι*, *δηλοῦμεν*, *δηλοῦτε*, *γένους* κττ.. Ὁμοίως παρεστάθη ἐν Ἀθήναις διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος Η καὶ τὸ ἀρχαῖον μακρὸν Ε ἐν τῷ *πατήρ*, *τίθημι*, *κρατήρ*, *ποιήσω κλπ.*, καὶ τὸ ἐκ τοῦ ᾱ ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ προελθὸν ἐν τῷ *ἵστημι*, *στήσω*, *τίμημα*, *ἡ καλὴ κόρη*, *ὁ κριτὴς* κλπ. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον κατὰ τὴν Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀπέβλεψαν εἰς παλαιοτέραν ὀρθογραφίαν ἢ εἰς τὴν ἐτυμολογικὴν γένεσιν ἑκάστου φθόγγου, ἀλλ' ἁπλῶς εἰς τὴν προφορὰν καὶ δὴ παρέστησαν ἁπλούστατα διὰ τῶν αὐτῶν σημείων τοὺς ὁμοίως ἐκφωνουμένους φθόγγους *ει*, *ου*, *η*, οὕτω παρέστησαν πάντως καὶ πάντ' ἄλλον φθόγγον, ὅπως ἐξεφώνουν αὐτόν, οὐχὶ δὲ κατὰ παλαιότερον τρόπον. Διὰ ταῦτα ἡ ἀπὸ τοῦ 480 περίπου ἐμφιλοχωρήσασα καὶ ἐντὸς τοῦ Ε' αἰῶνος κατισχύσασα σχεδὸν παντελῶς πολυμερὴς μεταρρύθμισις αὕτη (πρβλ. καὶ *ρρ*, *ττ* ἀντὶ

τῶν παλαιότερον γραφομένων *ρσ, σσ)*, διδάσκει περιφανῶς, ὅτι κατὰ τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα ἡ ὀρθογραφία δὲν ἦτο ἱστορική.

Ἀλλὰ πλὴν τούτων καὶ ἄλλα οὐκ ὀλίγα γλωσσικὰ φαινόμενα ἐλέγχουσι τὸν σάλον τῆς ὀρθογραφίας κατὰ τὴν Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδα· οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι μάλιστα ἐπὶ ἀγγείων ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος γράφει τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα *Ἀρχεκλῆς* καὶ *Ἀρχικλῆς, Ἀρχέδημος* καὶ *Ἀρχίδημος* κττ.· ταῦτα δὲ θὰ ἦσαν παντάπασιν ἀδύνατα, ἂν ἡ ὀρθογραφία τῶν λέξεων τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν κυρίων ὀνομάτων εἶχε καταστῇ ἔμπεδος καὶ παγία.

Ἔπειτα εἶναι γνωστὸν ὅτι εἰσαχθέντος εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐπικρατήσαντος τοῦ πληρεστέρου Ἰακοῦ ἀλφαβήτου ἐγένετο ἀνάγκη, ἵνα τὰ πρότερον ἐν τῷ ἁπλουστέρῳ ἀλφαβήτῳ γεγραμμένα Ὁμηρικά, Πινδαρικὰ κλπ. μεταγραφῶσιν ἢ μεταχαρακτηρισθῶσιν εἰς τὸν νεώτερον, καὶ εἶναι γνωστὸν ὅτι κατὰ τὸν μεταχαρακτηρισμὸν τοῦτον συνέβησαν οὐκ ὀλίγα σφάλματα, ε καὶ ει ἀντὶ η ἢ τἀνάπαλιν γραφέντος κττ. Ἀλλ' ὁμοίως εἶναι τοῖς πᾶσι δῆλον ὅτι ἔμπεδος ἱστορικὴ ὀρθογραφία καὶ μεταχαρακτηρισμὸς τῶν πρότερον γεγραμμένων κατὰ τὸν νεώτερον τρόπον εἶναι ἀσυμβίβαστοι ἔννοιαι.

Κατ' αὐτὰ δυνάμεθα θαρρούντως νὰ διισχυριζώμεθα ὅτι μέχρι τῆς ὁριστικῆς συμπήξεως τῆς ὀρθογραφίας τῶν λέξεων, ἤτοι μέχρι τοῦ 400 περίπου οἱ διὰ διαφόρων σημείων παριστώμενοι ἐν Ἀθήναις φθόγγοι, ἦσαν κατ' ἀνάγκην διάφοροι, τ. ἔ. ὅτι οὔτε τὸ ΕΙ συνέπιπτε τῷ Ι οὔτε τὸ ΑΙ τῷ Ε οὔτε τὸ Η τῷ ΑΙ ἢ τῷ Ε, οὔτε τὸ ΟΙ τῷ Υ κλπ. Τὸ ἀποδειχθὲν δὲ περὶ τῶν Ἀθηναίων ἰσχύει, ὡς εἰκός, πολλῷ μᾶλλον καὶ περὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τῶν ὀλιγώτερον φιλομαθῶν, ὅσοι παρὰ τούτων ἔλαβον ἀπὸ τοῦ 400 κέξ. τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον.

Μετὰ δὲ τὴν εἰς Ἀττικὴν καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος εἰσαγωγὴν καὶ ἐπικράτησιν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου κατέστη ἀληθῶς κατὰ μικρὸν ἡ ὀρθογραφία ἔμπεδος καὶ ἀμετα-

κίνητος παρὰ τὰς ἔκτοτε πολλὰς καὶ διαφόρους φωνητικὰς ἀλλοιώσεις, ὥστε μικρὰ μόνον τοῦ λοιποῦ ἐξ ἄλλων μεταρρυθμίσεων αὐτῆς διδασκόμεθα [1]. Ἀλλ' ἂν μὴ συνέβησαν ἔκτοτε μεταρρυθμίσεις ἄξιαι λόγου, ἐγένοντο δ' ὅμως εὐτυχῶς σφάλματα ὑπὸ τῶν ἀμαθεστέρων οὐκ ὀλίγα, καὶ ταῦτα κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι ὁ κύριος ἡμῶν ὁδηγὸς καὶ διδάσκαλος.

§ 15. *Τὰ παρὰ τοῖς δοκίμοις συγγραφεῦσι πάθη τῆς συναλοιφῆς οὐκ ἀρχαία κληρονομία.* Ὅπως δὲ διὰ τῆς ὑποτιθεμένης ἱστορικῆς ὀρθογραφίας ἐπεδιώχθη ἡ ἐξασθένωσις τῆς γραπτῆς παραδόσεως, οὕτως ἐγένετο καὶ διὰ τῆς ἀσυστάτου διισχυρίσεως ὅτι αἱ παρὰ τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς μάλιστα ἀπαντῶσαι κράσεις, οἷον *καὶ - ἐγὼ - κἀγώ, καὶ ἂν - κἂν, τὰ ἱμάτια - θαἰμάτια, τὸ ἱμάτιον - θοἰμάτιον* κλπ. καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν γένεσις τῶν διφθόγγων *αι, οι*, οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν, ἐπειδή, ὡς διατείνονται, οἱ κεκραμένοι οὗτοι τύποι παλαιότατα σχηματισθέντες, ὅτε αἱ δίφθογγοι *αι, οι* ἐξεφωνοῦντο ἔτι διφθογγικῶς ὡς *αἱ οἱ*, ἐκληρονομήθησαν τοῖς μετέπειτα παρὰ τοὺς ἀσυναλείπτους· εἰς ἀπόδειξιν δὲ τούτου προσήγαγον τὸ παράλληλον ζεῦγος *τὸ ἕτερον - θἄτερον*. Ἀλλά μοι φαίνεται ὅτι εἰς ἀπόδειξιν τηλικούτου πράγματος ἦν ἀνάγκη ἰσχυροτέρας ἀποδείξεως· τὸ *θἄτερον* τοῦτο βε-

[1]) Εἶναι γνωστὸν ὅτι καὶ κατόπιν ἐπεχειρήθησαν διάφοροι καινοτομίαι, λ. χ. μετὰ τὴν σύμπτωσιν τοῦ *ει* πρὸς τὸ μακρὸν ῑ παρίστατο ὁ μακρὸς φθόγγος ῑ διὰ τοῦ *ει*, οἷον *πείπτω, Σαλαμεῖνα* κττ., ἐπὶ Στράβωνος παρελείπετο ὑπὸ πολλῶν τὸ ὑπογραφόμενον σήμερον ἰῶτα, «*ἅτε λόγον οὐκ ἔχον*» κττ.· ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἀπόπειραι αὗται ἀπέτυχον διὰ τὸν ἐπικρατήσαντα μετέπειτα Ἀττικισμὸν καὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν Γραμματικῶν, Λεξικογράφων κλπ. Οὐδ' ἔτυχον εὐμενεστέρας ἀποδοχῆς ὅσα ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ΙΘ' ἑκατονταετηρίδος κέξ. συνεβούλευσάν τινες, οἷον τὴν παράλειψιν τοῦ ψιλοῦ πνεύματος ἢ τὴν τῶν τόνων, ἢ τὴν γραφὴν μόνον τοῦ *η* ἀντὶ τοῦ *ι, ει, οι, υ, υι* καὶ τοῦ *ε* ἀντὶ τοῦ *αι* κττ. κττ. Δὲν πιστεύω δὲ νὰ ἐπιδοκιμασθῇ οὐδ' ὅπερ πρὸ μικροῦ ἐδίδαξέ τις παρ' ἡμῖν, ὅστις διακηρύττει μὲν ὅτι δὲν ἀσπάζεται τὰ καινὰ τῆς γλωσσικῆς ἐπιστήμης δαιμόνια, τολμᾷ δ' ὅμως νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον τὰ ἴδια αὐτοῦ παντάπασιν ἄτοπα καὶ ἀντιφατικά, διὸ μεταχειρίζεται τὸ ὑπογεγραμμένον ἰῶτα μόνον ἐν ταῖς καταλήξεσιν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐν τῷ θέματι τῶν λέξεων. Ἀνάγκη ἄρα κατὰ τὴν καινὴν ταύτην διδασκαλίαν νὰ γράφωμεν *τῇ τιμῇ, τῷ λόγῳ, νὰ εἴπῃ* κττ., ἀλλὰ *τραγωδία, κωμωδία* (ὅπως καὶ *χασμωδία κτηνωδία), διάττοντες, ληστής, Ἅδης, ἄδεται, ὠδή, ἐπωδός, χρήζω, ῥάδιος, ῥᾶστος*, κλπ. κλπ.

βαίως ἐσώθη ἐπὶ μακρότερον χρόνον, ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι ἀσυνάλειπτοι τύποι *ἀτέρου ἀτέρῳ ἀτέρων ἀτέρα* κλπ. ἔχοντες τὸ *α* βραχὺ καὶ ἄτονον ἐγένοντο κατ' ἀφομοίωσιν (περὶ ἧς ἰδὲ κατωτ.) *ἑτέρου ἑτέρῳ, ἑτέρα* κλπ. καὶ οὕτως ἀπεσπάσθησαν καταστάντες ὅλως διάφοροι φωνητικῶς τῶν συναληλιμμένων καὶ δὴ μακρὸν καὶ ἀναλλοίωτον ἐχόντων τὸ *α*, *ἅτερος, θἀτέρου, θἅτερον* κλπ. Ἕνεκα δὲ τῆς ἐπιγενομένης ταύτης διαφορᾶς ἠδυνήθησαν ὄντως οἱ κεχραμένοι τύποι νὰ διασωθῶσιν ἐπί τινα χρόνον ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς ἀσυναλείπτους. Ὁμοίως παρέμεινε τὸ *κἄν, κάμμιὰ κἀνείς κἀνέν, κἄποιος, κἄμποσος* διὰ τὴν διάφορον σημασίαν αὐτῶν καὶ δὴ τὴν ἀπόσπασιν ἀπὸ τοῦ *καί*. Ἀλλ' αἱ λοιπαὶ λέξεις δὲν ἔπαθον τηλικαύτας ἀλλοιώσεις ὥστε οἱ κεχραμένοι αὐτῶν τύποι νὰ διασώσωσιν ἀρχαιοπρεπέστερα φωνήεντα ἢ οἱ ἄκρατοι. Πρὸς δὲ τούτοις οἱ τύποι τούτων ἐλέγοντο μὲν καὶ ἐν αἷς χώραις ἐπετρέπετο καὶ ἐτελεῖτο ἡ κρᾶσις, ἐλέγοντο δ' ὅμως καὶ ἐν ἄλλαις — μάλιστα πολὺ συχνότερον — ἐν αἷς δὲν ἐπετρέπετο. Καὶ ἐπειδὴ οἱ τὴν κρᾶσιν πάσχοντες τύποι καὶ τοῦ ἀπαθοῦς καὶ ἀλλήλων πολλάκις ἐγίνοντο δι' αὐτὴν διάφοροι (πρβλ. *κἀγώ, οὑγώ, ἀνήρ, ὦνερ, τοὐπιόντος τὠπιόντι, θοὔπλον θὤπλα* κττ.), διὰ τοῦτο τὰ ποικίλα ταῦτα ἐξεβάλλοντο πλειστάκις ὑπὸ τοῦ ἁπλοῦ καὶ ὁμοειδοῦς ἀπαθοῦς τύπου καὶ ἐξ αὐτῶν ἔτι τῶν χωρῶν, ἐν αἷς ὁμαλῶς ἐλέγοντο. Διότι κατ' ἀρχὴν τῆς γενικῆς γλωσσικῆς ὁ ἀπαθὴς ἑνιαῖος τύπος νικᾷ καὶ ἐκβάλλει τοὺς πολλαχῶς παθόντας καὶ διασπασθέντας. Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι ἐν τῷ πεζῷ, τῷ ἐπισήμῳ λόγῳ ἡ κρᾶσις παραλείπεται πλειστάκις καὶ δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένη ἐν πάσαις ταῖς περιπτώσεσιν, ἐν αἷς οἱ ποιηταὶ διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου μεταχειρίζονται αὐτήν, λ. χ. *ὦναξ, ὦνερ, ὠὐριπίδη, οὑξερῶ, ὡφυτεύσαμεν, κλαὐσδρα, οὑκράτησα, τἄργα, τἄνδον, τοὖναρ, τοὖρος, τοὖπος, θοὖδατος, θὔδωρ, κἄτι, χὤτι, χὤταν, κεἰ* κττ. κττ. Ἂν τοιοῦτοι τύποι εἶχον παραδοθῇ καὶ ἐσῴζοντο ἐν τῷ κοινῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ, οὐδεὶς βλέπει τίνος ἕνεκα ἔμελλον ν' ἀπέχωνται αὐτῶν οἱ ῥήτορες καὶ μάλιστα

ὁ Ἰσοκράτης ὁ τοσοῦτον ἐπιμελῶς φεύγων τὴν χασμωδίαν. Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι οἱ ποιηταὶ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ μέτρου ἐπεξέτεινον πέρα τοῦ συνήθους τὴν χρῆσιν τούτων, τὴν ἐν ἄλλαις, περιωρισμέναις συνεκφοραῖς ἐπιτρεπομένην ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ. Ἀλλὰ πλάττοντες τοὺς συναληλιμμένους τύπους τούτους ἐποίουν συνῳδὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἐκφωνουμένοις φθόγγοις, οὐχὶ δὲ συνῳδὰ παλαιοτέρᾳ τινὶ τούτων προφορᾷ, ἧς κατὰ τὰ ἀνωτέρω § 7 εἰρημένα δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσι γνῶσίν τινα.

Οἱ ἀσυνάλειπτοι ἄρα τῶν λέξεων τύποι κατισχύοντες τῶν συναληλιμμένων καὶ ὡς τοιοῦτοι αἰσθητοὶ ὄντες εὐχρήστουν ἐν τῷ λόγῳ καὶ συνηλείφοντο ἐνίοτε, δὲν ἐσῴζοντο δὲ οἱ συναληλιμμένοι κεχωρισμένοι παρὰ τοὺς ἀσυναλείπτους. Τοῦτο δ' ἀληθῶς μαρτυρεῖται σαφῶς καὶ ὑπὸ τῆς μεταγενεστέρας καὶ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἔνθα τύποι οἷον *κἀγώ, κἄπειτα, θἄτερον* (ὅτι τοῦτο ἠγνοεῖτο ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἐλέγχει ἡ πλημμελὴς αὐτοῦ χρῆσις), *τοὔνομα* κττ. δὲν λέγονται, ἀλλ' ἀεὶ *κ' ἐγώ, κ' ἔπειτα, τ' ὄνομα.* (Ὅτι ἐνίοτε εὑρίσκονται τοιοῦτοι τύποι ἐν μεσαιωνικοῖς ἢ καὶ νεωτέροις βιβλίοις, οὐδὲν σημαίνει· οὗτοι εἶναι ἁπλῶς παρειλημμένοι ἐκ τῶν ἀρχαίων βιβλίων). Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὅτε ἡ συναλοιφὴ ἐγένετο ἐντὸς λέξεως, *πάις-παῖς, ἀείδω-ᾄδω, φοβέου-φοβοῦ, ὄϊς-οἶς, ὀϊστὸς-οἰστός, ὀΐω-οἴομαι* κλπ., διότι ὅσῳ μᾶλλον ἐγίνετο ἡ συναλοιφή, (ἐγίνετο δὲ πάντοτε οὐδαμῶς ὑπὸ τῆς διαφόρου θέσεως τῶν λέξεων κωλυομένη) καὶ αἱ δύο συλλαβαὶ συνεχωνεύοντο εἰς μίαν, τοσούτῳ μᾶλλον ἐλησμονεῖτο ὁ ἀπαθὴς τύπος, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπαναληφθῇ. Ὅπου δ' ὅμως καὶ ἐν τῇ συναιρέσει τὸ ἕτερον τῶν συναιρουμένων στοιχείων ἐλέγετο καὶ ἐν χώραις, ἐν αἷς ὤφειλε νὰ μείνῃ ἀπαθές, ἐκεῖ ἦν κάλλιστα δυνατὸν νὰ ἐπανέλθῃ αὖθις ὁ πλήρης καὶ σαφέστερος τύπος, ν' ἀποβληθῇ δ' ὅλως ὁ κεκραμένος, πρβλ. *προοίμιον* ἀντὶ παλαιοτέρου *φροίμιον*, ἢ *προορῶ, προοδοποιῶ* παρὰ τὰ παλαιότερον συναιρεθέντα *φρουρός, φροῦδος*, ἃ ἐσώθησαν, ἐπειδὴ ἀπεχωρίσθησαν σημασιολο-

γικῶς. Ὁμοίως ἐλέχθη παρὰ τὸ *πλέω, ἀναπνέω* καὶ *πλέεις, ἀναπνέεις, ἀναπνέει* κττ.

Καὶ ἡ διισχύρισις δὲ ὅτι τὸ συναληλιμμένον *ᾦζυρέ, ᾦζυρὰ* κατάγεται ἐξ ἀρχαίων χρόνων, ὅτε εἰσέτι ἐξεφωνεῖτο *ὀΐζυρέ, ὀΐζυρά*, οὐδεμίαν ἔχει πιθανότητα καὶ ἐλέγχεται ἀσύστατος ὑπὸ τῶν τύπων *ἐγῷδα, ἐγῷμαι*, οἵτινες οὔτε ποιητικοὶ καὶ ἄγνωστοι τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ εἶναι, οὔτε ἐκ τῶν διῃρημένων *ὄϊδα, ὄϊμαι* ἠδύναντο νὰ προέλθωσιν, ἐπειδὴ τρισύλλαβος τύπος *ὄϊδα, ὄϊμαι* οὐδέποτε ἐλέχθη ἐν τῇ λαλουμένῃ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ (περὶ τοῦ τῆς Σαπφοῦς *ὄϊδα*, ἴδε κατωτέρω ἐν τῷ περὶ Διφθόγγων Κεφαλ.). Πρόσθες ὅτι ἂν ἐν τῷ ἁπλῷ *οἰζυρέ, οἰζυρὰ* μὴ ἠκούετο σαφῶς τὸ *ι* τῆς διφθόγγου *οι*, ἔτι ὀλιγώτερον θὰ ἠκούετο ἐν τῷ *ωι* τοῦ *ᾦζυρέ, ᾦζυρά*. Καὶ ἂν ἡ λέξις *οἰζυρὸς* μὴ ἐσῴζετο ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ, ὁ δὲ Ἀριστοφάνης παρέλαβεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ποιητικοῦ, ἤτοι τοῦ παλαιοτέρου λόγου, ὅπως διατείνονται, (πρβλ. δ' ὅμως τὸ *υ*, ὃ μακρὸν μὲν παρὰ τοῖς παλαιοτέροις, βραχὺ δὲ παρὰ τῷ Ἀριστοφάνει), πάλιν ὤφειλε νὰ ἀπαγγέλλῃ αὐτὴν κατὰ τὴν νέαν, τὴν σύγχρονον προφοράν, οὐχὶ δὲ οὐδαμῶς κατ' ἄλλην παλαιοτέραν, ἣν δὲν ἠδύνατο νὰ γινώσκῃ. Ὅτι δὲ δὲν ἠδύνατο ὁ κωμικὸς οὐδὲ νὰ παραλάβῃ ἐκ παλαιοτέρων βιβλίων τὴν ὀρθογραφίαν καὶ *προφορὰν* ταύτην, τοῦτο οὐδενὸς δεῖται λόγου.

§ 16. *Ἡ μετὰ τὰ ψιλὰ κ, π καὶ μετὰ τὸ ϑ γραφὴ τοῦ Η ἐμφαίνει σαφῶς τὴν δασύτητα τῶν λεγομένων δασέων.* Ὁμοίως ἐπεζητήθη καὶ ἐν ἄλλοις ἡ ὑποτίμησις τοῦ κύρους τῆς γραπτῆς παραδόσεως. Οὕτω λ.χ. τὰ δασέα ἐγράφοντο ὑπὸ τῶν Μηλίων καὶ Θηραίων ἐν τῷ ἐγχωρίῳ αὐτῶν ἀλφαβήτῳ διὰ τοῦ ΚΗ, ΠΗ, ΘΗ, προφανὲς τεκμήριον ὅτι μετὰ τὸ κλειστὸν ἠκολούθει καὶ ἡ ἐκφώνησις πνεύματός τινος. Ἀλλ' οἱ ἀντερασμικοὶ ζητοῦσι, καὶ ταῦτα ἄνευ λόγου, ν' ἄρωσι τὸ κῦρος τῶν γραφῶν τούτων διατεινόμενοι πρῶτον ὅτι τὸ ἄφωνον γράμμα δὲν ἀρκεῖ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς (ὡσεὶ μὴ μέγα μέρος τῶν περὶ τοῦ παρελθόντος τῆς γλώσσης γνώσεων ἡμῶν

ἠρυόμεθα ἐκ τῆς γραφῆς, ἐκ τῶν ἀψύχων γραμμάτων)· καὶ δεύτερον ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ Η οὐδὲν μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς δασύτητος, ἐπειδὴ διὰ τοῦ Η ἐσκοπεῖτο ἁπλῶς ἡ διαστολὴ τῶν ψιλῶν ἀπὸ τῶν δασέων, ὡσεὶ τὸ ϑ ἔχρηζε τοῦ Η, ἵνα διαστέλληται τοῦ τ.

Ἐν ταῖς ἐκθλίψεσι καὶ συναλοιφαῖς, διατείνονται, τὰ ψιλὰ ἐτρέποντο εἰς δασέα οὐχὶ διότι εἵπετο δασύ, *ἀπ' Ηῶν-ἀπΗῶν-ἀφ' ὧν,* ἀλλὰ διότι εἶχε πάλαι ποτὲ τραπῆ, καὶ δὴ ἦν ἱστορικῶς παραδεδομένη ἡ τοιαύτη αὐτῶν γραφή. Ἀλλά, ἂν τοῦτο οὕτως εἶχε, διατί δὲν ἐτήρουν καὶ οἱ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Ἴωνες τὴν παλαιὰν ταύτην ὀρθογραφίαν, ἀφοῦ ἡ φιλολογικὴ παράδοσις παρ' αὐτοῖς δὲν ἦτο βεβαίως μικροτέρα τῆς παρ' Ἀττικοῖς, Βοιωτοῖς κλπ.; Καὶ διατί βραδύτερον γράφεται *κατ' ὑοθεσίαν, κατ' ἑταιρίαν, εἶσατ' ὑπὸ* π. Χ., καὶ *πάντ' ἅ, μετ' ἑαυτοῦ* κλπ. κλπ. μ. Χ.; μὴ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τούτους χρόνους ἐγένοντο οἱ Ἀθηναῖοι καὶ λοιποὶ Ἕλληνες τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας ἐπιλήσμονες;

§ 17. ***Ἄτοπος ὑπερτίμησις τῆς γραπτῆς παραδόσεως.*** Ἐνῷ δὲ οὕτω διὰ τῆς ὑποθέσεως περὶ τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας καὶ περὶ τῆς κατὰ παράδοσιν γραφῆς τῶν συναληλιμμένων ἐζητεῖτο ἡ ἐξασθένωσις τοῦ κύρους τῆς γραπτῆς παραδόσεως, ἐν ἄλλοις πάλιν παρατηρεῖται ὑπερβολικὴ αὐτῆς ἐκτίμησις, ἤτοι χρῆσις καὶ τοιούτων στοιχείων αὐτῆς, ἅτινα κατὰ δίκαιον λόγον ὤφειλον ν' ἀποκλείωνται τοῦ ζητήματος. Οὕτω π. χ. παραλαμβάνονται ὡς μάρτυρες ἀξιόπιστοι καὶ ἰσότιμοι ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰς ἀνεύρεσιν τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ὅσα οἱ πολλοὶ καὶ πολυώνυμοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἀλλαχοῦ βάρβαροι καὶ ἀλλόγλωσσοι διέφθειρον πονήρως ἐκφωνοῦντες τοὺς φθόγγους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατά τε τοὺς δοκίμους χρόνους καὶ τοὺς μεταγενεστέρους. Ἀλλ' ἐγὼ φρονῶ ὅτι πολλὰ φαινόμενα ἅτινα ἀναγινώσκονται ἐπὶ τῶν ἀγγείων τῶν δοκίμων χρόνων καὶ ἐν ταῖς μεταγενεστέραις μακρὰν τῆς Ἑλλάδος συνταχθείσαις ἐπιγραφαῖς, ὀφείλουσι νὰ ἐκληφθῶσι ψελλίσματα ἀλλογλώσσων βαρβάρων καὶ δὴ παντάπασιν ἀλλότρια

τῆς ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων τότε λαλουμένης γλώσσης, ἀφοῦ πᾶσαι αἱ ἐπιγραφικαὶ καὶ λοιπαὶ μαρτυρίαι, ἃς περὶ τῶν φθόγγων τῆς τότε γλώσσης ἔχομεν, διδάσκουσι τἀναντία τούτων. Ὥστε καθ' ὃν τρόπον τὰ ἐπὶ τῶν Ἀττικῶν ἀγγείων ἀναγινωσκόμενα, *Λαγίσκα, Λύκα, Κοσσύφα, Σιμαίθα, Ναΐς, Πατροφίλα, Δόρκα, Σελινίκα, καλά, ἱμερόπα, Κλεοδόξα, Φιντίας, Ἀρχέδαμος, αἴθε πλούσιος γενοίμαν, παρβέβακεν* κλπ., ἐπειδὴ ἐγράφησαν ὑπὸ ξένων τεχνιτῶν, εἶναι ἀλλότρια τοῦ Ἀττικοῦ λόγου, οὕτως εἶναι καὶ πολλὰ τῶν ὑπὸ τῶν ἀλλογλώσων βαρβάρων γεγραμμένων κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, καθὰ καὶ τὰ τοῦ παρ' Ἀριστοφάνει Σκύθου, καθ' ὁλοκληρίαν ξένα τῆς τότε Ἑλληνικῆς γλώσσης. Οὐ μόνον δ' οἱ βάρβαροι καὶ οἱ ἐξ ἄλλων Ἑλληνικῶν φύλων Ἕλληνες, ἀλλ' ἴσως καὶ αὐτῶν τῶν Ἀθηναίων ὁ ὄχλος τῆς κατωτάτης τάξεως διέστρεφε τὴν Ἀττικὴν διάλεκτον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους μάλιστα χρόνους οὕτω σφόδρα, ὥστε καὶ ἐφείλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν κωμικῶν ποιητῶν· πασίγνωστα εἶναι τὰ τῶν ἰχθυοπωλῶν «*ττάρων βολῶν γένοιτ' ἄν ἡ δὲ κέστρα; κτὼ 'βολῶν*», ἀνθ' ὧν ἐν τῷ συνήθει λόγῳ τῷ κληροδοτηθέντι ἡμῖν ἐλέγετο *τεττάρων* (πρβλ. *τέσσερα τεσσάρων), ὀχτώ*. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐξέφερον οἱ τῶν τότε χρόνων κουτσαβάκιδες· ἀλλ' ὅπως τὰ τῶν σημερινῶν *ρὲ Μίστο* κττ. οὕτω καὶ τὰ τῶν τότε ἀνάγκη νὰ κρίνωνται ἴδια ἀλλοκότων τινῶν, οὐχὶ δὲ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου. Ἐπ' ἴσης γνωστὰ εἶναι καὶ τὰ τοῦ Ὑπερβόλου *δητώμην* καὶ *ὀλίον*. Καὶ περὶ μὲν τοῦ *ὀλίον* ἰδὲ Ἀθηνᾶς ΙΑ' σελ. 162, σήμερον μόνον ὁ μετὰ τοῦ *γ* τύπος λέγεται ἐν τῇ συνήθει Ἑλληνικῇ· οὗτος ἄρα θὰ ἦτο καὶ τότε ὁ τῆς ἐθνικῆς γλώσσης τύπος, ὁ δὲ ἄνευ τοῦ *γ* σπάνιος καὶ ἰδιάζων τισίν. Τὸ δὲ *δητώμην* ἀντὶ *διῃτώμην* οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ παραφθορὰ τοῦ χυδαίου Ὑπερβόλου καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ Ἀθηναίων. Καὶ ὅταν μὲν συμβαίνῃ, ὅπως ἐν τοῖς βαρβαρικοῖς ψελλίσμασι τοῦ Σκύθου παρ' Ἀριστοφάνει, τὰ ὑπὸ τῶν ἀλλογλώσσων διαφθειρόμενα ταῦτα νὰ εἶναι καὶ τῆς μετέ-

πειτα καὶ τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἀλλότρια, τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀναντίλεκτον, λ. χ. *ἐλαπρός, κάτησο, τυγάτριον, στέριπο, Ἀρταμουξία, πιλήσει, τὸ γλῶσσα, κατεύδει, κάρισο, ὦ μιαρὸ γρᾶο* κλπ., ταῦτα πάντες κρίνουσιν ὅλως ἀλλότρια τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν οἷς δ' ὅμως παρατηρεῖται συμφωνία τις πρὸς τὴν νεωτέραν γλῶσσαν, δὲν εἶναι οὕτω σύμφωνοι οἱ ἐρευνηταί. Ἀλλ' ἂν μὴ παντάπασιν ἀπατῶμαι, καὶ ἐν τούτοις ἐπιβάλλεται ἡμῖν ὑπὸ μεθοδολογικῆς ἀνάγκης νὰ προσέχωμεν καὶ μὴ ἀποδιδῶμεν τῇ καθολικῇ ἐπισήμῳ Ἑλληνικῇ τῶν παλαιοτέρων χρόνων ὅσα οἱ βάρβαροι καὶ χυδαῖοι ἐκεῖνοι πάλαι διέφθειρον. Οὕτω λ. χ. *μιαρό, σκῆμα* κττ. λέγει ὁ Σκύθης, ἀλλ' οὐδεὶς νοῦν ἔχων θὰ θελήσῃ νὰ πεισθῇ ὑπὸ τούτων ὅτι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐξεφώνουν *σκ* ἀντὶ *σχ*, ὅτι παρέλειπον τὸ τελικὸν *ν* κττ. (πρβλ. καὶ *ψύλλο, βόμβο*, ὅπου καὶ τὸ -ς παρέλιπεν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος). *Μάμε* ὁμοίως καὶ *ποτέω* ἐπέγραψεν ἀλλόγλωσσός τις πάντως ἀγγειοπλάστης, ἀκούσας ἴσως που ᾀδόμενον τὸ *καὶ ποθήω καὶ μάομαι* τῆς Σαπφοῦς· ἀλλ' ὅσης πίστεως ἄξιος εἶναι ὡς πρὸς τὸ παραλειφθὲν *ο* καὶ ὡς πρὸς τὸ *τ* ἀντὶ *ϑ*, ἄλλης τοσαύτης εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὸ *ε* ἀντὶ *αι*. Ἄλλος γράφει *δέχε* ἀντὶ *δέχου*, ἄλλοι *ΕΥΦΙΒΟΣ, Χλίσοφος* ἀντὶ *Κλε͑σοφος, Κλίβυλος,* ἀντὶ *Κλε͑βολος Τερσιχόρη, Ἀλέσανδρος, Ἐχθύφρων, Ζηύς, Ὑπήρβιος* κττ. Ὁμοίως *εφρε* ἀντὶ *εὗρε* ἀνεγνώσθη ἐν παπύρῳ περιέχοντι ἀπόσπασμα τῆς Ἀντιόπης τοῦ Εὐριπίδου τοῦ γ'. π. Χ. αἰῶνος.

Ἀλλ' ἐγώ, καὶ μετ' ἐμοῦ, ἐλπίζω, θὰ συμφωνήσῃ πᾶς σωφρονῶν, τοσοῦτον θὰ πιστεύσω ὅτι τὸ *η* τοῦ *ἔφηβος* εἶχεν ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις καταστῇ *ι*, ὅσον καὶ ὅτι ἀντὶ τοῦ *δέχου* τότε ἐλέγετο *δέχε*, καὶ ὅτι τὸ *εὗρε* εἶχε τραπῇ κατὰ τὸν γ'. αἰῶνα εἰς *εφρε*, καὶ τὸ *τεττάρων* εἶχε συγκοπῇ εἰς *τάρων* κλπ. Ὁμοίως ἔχει τὸ *Διόνισος* ἐπὶ ἀρχαιοτάτου ἀγγείου, τὸ *ἰωνιστὴς* ἐπὶ νομίσματος Ἰουλίου Καίσαρος, τὸ *Διονισιγένες, Εὐκῆς, Καλιτῶς* ἀντὶ *Εὐκλῆς, Καλλιστώ,* τὸ *δακρίων, Δυνεικέτυ, Ἐρυθυς* ἀντὶ *Εὐρυσθεύς, Ἐνευάλιος, Πηλεῦος, Ὀδευσσεύς, Νιόπη, Ἀφροτίδη,*

Τυτάρεως, Τιμάδρα, Δίπιλον, Νικοπίλη, Πίλων, Πίλιπ(π)ος, Στένελος, Ἱπποστένης, Ἔχτωρ, Ἀταλάτη, Ἀδρομάχη, Αἴατος, Λάπος, Ἀγαμέμμων καὶ *Ἀγαμέννων, Φονιξ, Φαλίος* ἀντὶ *Βαλίος, Καλλιτράτη, Νικοτράτη, Ἀνρομάχη, Δβεῦ* ἀντὶ *Ζεῦ, γλεκετάτῳ, συνεδύσει* κττ.

Ταῦτα πάντα ὑγιὴς ἐπιστημονικὴ μέθοδος ἐπιβάλλει ἡμῖν ν' ἀπομακρύνωμεν ἀπὸ τῆς καθολικῆς ἐρεύνης περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς γνησίας αὐτῆς προφορᾶς. Ἄλλως ἀπονέμοντες τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὅσα μόνοις τοῖς ἀλλογλώσσοις βαρβάροις ἀνήκουσι, σφαλλόμεθα μέγιστον. (Πρβλ. ὅσα περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις λαλουμένης ὑπὸ τῶν δούλων καὶ τοῦ παμμιγοῦς ὄχλου γλώσσης λέγονται ἐν τῇ τοῦ (Ξενοφῶντος) Πολιτείᾳ, Β'. 3, καὶ ὑπὸ Φιλοστράτου, Βίοις σοφιστῶν 238).

Ὁμοίως οὐδὲν διδασκόμεθα ὑπὸ γραφῶν βαρβαρωτάτων, οἷαι αἱ ἐπὶ Αἰγυπτιακῶν παπύρων *ῥίσης, βαζάνων, ἰτών, ἐμβλεύσαντες* κλπ. ἢ ὑπ' ἄλλων νεωτέρων ἔτι βαρβαρωτάτων, *ἄτομος ἀτομίζω* ἀντὶ *ἀτμός ἀτμίζω* ἐν τῷ Λαοδ. Γλωσσαρίῳ κλπ. κλπ. Περὶ τῶν πηγῶν ἄρα τούτων λεκτέον ὅτι μόνον ὡς δευτερεύουσαι, βοηθητικαί, ἐνισχύουσαι μαρτυρίαι, δύνανται νὰ παραλαμβάνωνται εἰς τὴν ἔρευναν προκειμένου περὶ τῆς γνησίας προφορᾶς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, οὐχὶ δὲ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἀταλαιπώρως ὡς πρῶται, ὡς παριστῶσαι τὴν προφορὰν τῶν γνησίων Ἑλλήνων. Κατὰ ταῦτα μόνον ὅταν ἀποδεικνύηται διὰ μαρτυριῶν ἐπιγραφικῶν καὶ ἄλλων αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος ἀνεπιδέκτων ὑπονοίας τινὸς τεκμηρίων, ὅτι τὰ παθήματα ταῦτα συνέβησαν καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐκείνους χρόνους, τότε, καὶ μόνον τότε, δυνάμεθα νὰ παραλαμβάνωμεν καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν ἀγγείων καθ' ἃ καὶ τὰς τῶν ἄλλων χωρῶν ὡς τεκμήρια τῆς γνησίας, δοκίμου προφορᾶς, ἄλλως οὐχί.

Ὁμοίως γίνεται ἄτοπος ὑπερτίμησις τῆς γραπτῆς παραδόσεως, ὅταν ἐξ ἑνὸς ἢ δύο καὶ τούτων ἐσφαλμένων παραδειγμάτων διαφόρων τόπων καὶ χρόνων συνάγωνται συμπεράσματα περὶ

τῆς καθολικῆς προφορᾶς καὶ δὲν λαμβάνηται τὸ παράπαν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι καὶ οἱ χαράκται ἦσαν ἄνθρωποι καὶ δὴ ὅτι ὅπως ἡμεῖς ἀντιγράφοντες καὶ μάλιστα πάντων ὅπως οἱ στοιχειοθέται στοιχειοθετοῦντες, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι μεταφέροντες καὶ χαράττοντες τὰ πρὸ αὐτῶν γράμματα ἐπὶ τοῦ μαρμάρου ἢ μετάλλου πλεῖστα ἠδύναντο νὰ σφάλλωνται ἐκ μετεωρίας, οὐχὶ δ' ἐκ τοιαύτης ἢ τοιαύτης προφορᾶς· πρβλ. *ἄαλμα* ἐξ Ἀττ. ἐπιγρ. τῆς ϛ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, *ἐγ Ῥυμοῦ* ἀντὶ *ἐγ Δρυμοῦ*, *Ηράφσαντι* ἀντὶ Γράφσαντι ἐκ Βοιωτ. τῆς ϛ' ἢ ε' π. Χ. ἑκατ., *Κλεεσθένεος* ἀνεγνώσθη ἐν Βοιωτ. καὶ *Τιμόνοον* ἐν Ἀττ. τοῦ δ' αἰῶνος κατὰ διττογραφίαν, ἐπειδὴ ἀσυναίρετοι τύποι τότε δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι ἐν χρήσει· *αἶτὰν* ἀντὶ *αὗτὰν* ἐν Μαντινείᾳ, ἐν ἄλλοις δὲ *Σιγευεῦσι*, *Ἀρκστομάχου*, *ἀεόντων* (=ἀγόντων), *ἀταθῶν* ἀντὶ ἀγαθῶν, *πευαέων* ἀντὶ *Πειραέων*, *Δνμαρχος* = Δημ -, *ἀρκῶν* = ἀρνῶν κττ. κττ. Ὁμοίως ἀνεγνώσθη ἐπὶ Ἀττ. ἀγγείων *Τερσιχόρη*, *Ἀλέσανδρος* ἀντὶ *Τερφσιχόρη*, *Ἀλέχσανδρος*, *σύλον* ἀντὶ *χσύλον* κατὰ παράλειψιν ἐν τῇ γραφῇ τοῦ *φ*, *χ*, οὐχὶ βεβαίως καὶ ἐν τῇ προφορᾷ. Ὁμοίως εὑρέθη ἐν Δωδώνῃ ἐν προϊωνικῷ ἀλφαβήτῳ γεγραμμένον ΑΙ ΚΑ ΜΕΛΛΙ ἀντὶ ΑΙ ΚΑ ΜΕΛΛΕΙ ἤτοι *μέλλῃ*, ἐν ᾧ παρελείφθη τὸ *Ε*· *ἱρώων* ἐκ Καρπάθου ἀντὶ ἡρώων, *πάσις ἀρετῖς* ἐξ Ἄνδρου. Ὁμοίως κριτέον τὸ *ΜΝΙσίστρατος* (Ἀττ. μετὰ τὸ 400) ἀντὶ *ΜΝΗσίστρατος*, τὸ *ΤΙΝΔΕ*, *ΣΙμα* (ἐκ Χίου τοῦ Ε' αἰῶνος), *Ἀριμνίστει* Ἀττικ. (τῆς γ'. ἑκ.) ἀντὶ ΤΗΝΔΕ, ΣΗΜΑ, ΑΡΙΜΝΗΣΤΕΙ· ὡσαύτως τὸ *Δηώνα* ἀντὶ *Διώνα* (ἂν μὴ ὑποληφθῇ ὅτι ἐγένετο κατὰ σύμφυρσιν ἐκ τοῦ Δηὼ καὶ Διώνα)· τὸ *Δυμαινέτου* ἐκ Σάμου τοῦ γ' π. Χ. αἰῶνος, τὸ *δηανγεῖλαι* ἐκ Νισύρου περὶ τὸ 200 π. Χ., τὸ *Δυοκλῆς* Ἀρκαδ., τὸ *Ὑσμήνα* ἀντὶ *Ἱσμήνα*, τὸ *χρήα*, *Φιλοκλήους* τῆς γ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, *στεφανωθείεν* ἀντὶ *στεφανωθείη* ἐκ Μυτιλήνης, *δραχμαν* ἀντὶ δραχμῶν Ἀττ., *σάτυρος* ἀντὶ *σάτυρον*, *αὐτῶν* ἀντὶ *αὐτοῦ* αὐτόθι, *Κωιμωιδίων* ἀντὶ *Κωμωιδίων* τῆς δ' π. Χ. ἑκατ. ἐξ Ἐπιδαύρου, *Διονυσοδοώρου* Ἀττ. τῆς γ' π. Χ.

ἑκατ., *Εὐωνιμεὺς* αὐτ. τῶν αὐτῶν χρόνων. Ὁμοίως Κρητ. *πρεὶν* ἀντὶ *πρίν*, Ἀττ. *Ἀριστονείκης*, *ἐρασθίς, φιλῖν, Νέκαυλος* κττ. καθ' ἃ καὶ *Τερψειχόρη*, διότι τούτου τὸ ῑ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ γράφηται τότε διὰ τοῦ ΕΙ καὶ προφέρηται ὁμοίως αὐτῷ.

Ταῦτα πάντα εἶναι οὕτως ἀβλεπτήματα καὶ μετεωρίαι ὅπως καὶ τὸ Κρητικὸν *ἀ[να]πκάζω* ἀντὶ *ἀνανκάζω*, ἢ ὅπως τὰ Ἀττ. *Πυρίφου, Ἐχθύφρων* ἀντὶ *Πυρίχου, Εὐθύφρων, Ταρσεχς* ἀντὶ *Ταρσεύς, Τάλεια* καὶ *Σμίκυτος* ἀντὶ Θάλεια καὶ Σμίκυθος, *ἀείνδειν* ἀντὶ *ἀείδειν* ἐπὶ Ἀττ. ἀγγείων, *χευχὴ* ἀντὶ *εὐχὴ* ἐπὶ ἄλλου κλπ. Διότι οὐδεὶς ἀνθρώπων θέλει πείσει ἡμᾶς ὅτι ἀντὶ *νκ* ἢ *γκ* ἐξεφωνεῖτό ποτε ἐν Κρήτῃ *πκ* ἢ ὅτι ἐν Ἀθήναις συνεχέετο ἐν τῇ προφορᾷ τὸ *φ* καὶ *χ*, τὸ *ϑ* καὶ *τ*, τὸ *ευς* καὶ *χς* κττ.

§ 18. *Τίς ἡ προφορὰ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου κατὰ τὴν Ε' καὶ Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα; τὰ τῶν διαλέκτων καὶ τὰ τῶν μεταγενεστέρων οὐχὶ ἡ γνησία Ἑλληνικὴ προφορά, περὶ ἧς πρόκειται.* Ταῦτα ἐνθυμούμενοι καὶ πρὸς τούτοις τἀνωτέρω σελ. 290 λεχθέντα περὶ τῆς οὐχὶ ταυτοχρόνου ἀλλοιώσεως τῶν φθόγγων πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν ἀποικιῶν, ὀφείλομεν προκειμένου περὶ τοῦ ζητήματος τῆς προφορᾶς νὰ διαστέλλωμεν καὶ φυλοκρινῶμεν ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς διαφόρους περιόδους καὶ τὰς διαφόρους χώρας καὶ βασανίζωμεν ἀκριβῶς τὰς πηγὰς αὐτῆς, νὰ μὴ διατυπῶμεν δὲ γενικῶς τὸ ζήτημα ἐρωτῶντες «*τίς ἦν ἡ γνησία προφορὰ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς*», ἐπειδὴ οὔτε κατὰ πάντας τοὺς τόπους οὔτε κατὰ πάντας τοὺς χρόνους ἦν μία καὶ ἡ αὐτή, μετὰ δὲ τὸν Μέγαν Ἀλέξανδρον καὶ πολλαχῶς ἠλλοιώθη. Ἀλλ' ἔχοντες πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ὁ γνώμων τοῦ τε τύπου καὶ τῆς προφορᾶς πάσης γλώσσης ὀφείλει νὰ ζητῆται ἐν τοῖς διαμένουσιν εἴτε ἐν τῷ κέντρῳ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως εἴτε ἐγγὺς αὐτοῦ καὶ ἐν τοῖς πεπαιδευμένοις, νὰ ἐρωτῶμεν «*τίς ἦν ἡ προφορὰ τῶν γνησίων Ἀττικῶν κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα*» ἤτοι ἀπὸ τῶν Μηδικῶν μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Δημο-

σθένους. Διότι μόνον ὅταν περιορισθῇ οὕτω τὸ ζήτημα, εἶναι ἐλπὶς νὰ τύχῃ ἀπαντήσεως ἀληθοῦς, οὐχὶ δὲ οὐδαμῶς ὅταν ἀναμιγνύωνται καὶ τὰ τῶν ἄλλων διαλέκτων καὶ τὰ μεταγενέστερα. Διότι οἱ Ἠλεῖοι λ. χ. ἔτρεπον τὸ *η* εἰς *ᾱ*, *μά*, *ἔα*, *καζαλήμενοι* κλπ., ἀλλ' ἡ νεωτέρα Ἑλληνική, ἡ συνέχεια δηλ. τῆς καθολικῆς Ἑλληνικῆς, οὐχὶ δὲ τῶν κατὰ τόπους ἰδιωμάτων, ἀγνοεῖ τὴν τροπὴν ταύτην· ὁμοίως ἐξεφώνουν οἱ Θεσσαλοὶ καὶ οἱ Βοιωτοὶ τὸ *αι* ὡς *ει*, ***Εἵμων***, ***Ἀθανεῖος***, ***Θηβεῖος***, *εἰ* = *αἰ*, ***Ἀνδρείμουν***, ***Εἱμούνιος***, *βέλλειτει*, *γινύειτει*, *ἐψάφιστει* κλπ. Καὶ οἱ Ἀρκάδες μετεχειρίζοντο τύπους τῆς μέσης φωνῆς εἰς *-οι* ἀντὶ *-αι*, *τέτακτοι*, *ἐπισυνιστᾶτοι*, *ἀδικῆτοι*, *ἰνδικάζητοι*, *δέατοι* κλπ., ἀλλ' ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ παρέχει *φέρεταΙ*, *δέχομΑΙ*, *δέχεταΙ*, *αἷμα*, *Ὑδραῖος*, *αἰτία*, *ἐπαινῶ* κττ., πάντοτε μετὰ τοῦ e = ΑΙ. Οἱ Κύπριοι μετεχειρίζοντο τύπους ῥημάτων εἰς *-υ* ἀντὶ *-ο*, *εὐϝρητάσατυ*, *ἐϝρητάσατυ*, *γένοιτυ* κλπ. καὶ τύπους ἑνικῆς γενικῆς εἰς *-ων*, *ἀργύρων*, ***Φιλοκύπρων***, ***Ὀνασικύπρων***, *τῶ μισθῶν*, *τῶ ταλάντων* κλπ., ἀλλ' ἡ νεωτέρα Ἑλληνικὴ οὐδὲν τούτων ἔχει.

Ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν ἀρχαίων Λακώνων ἐλέγετο, *ἀκκόρ*, *ἵππορ*, ***Κλέανδρορ***, *σιόρ*, ***Ἀσᾶναι***, *ἀνέσηκε*, ***Μῶα***, *νικάαρ* κλπ., οἷς ὅμοια καὶ σήμερον σῴζονται ἐν τῇ Τσακωνικῇ, ἀλλ' ἡμεῖς οἱ λοιποὶ Ἕλληνες οὐδεμίαν τούτων ἔχομεν ἔννοιαν, διότι οὐδ' ἡ ἀρχαία καθολική. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ Ἐρετριακοῦ ῥωτακισμοῦ, *ὁπόροι*, *ἄρχουριν*, ***Ὀνήριμος***, ***Κτήριππος***, ***Κτηρίας*** κλπ., καὶ περὶ τοῦ Κρητικοῦ *υ* ἀντὶ *λ* (*αὐκά*, *ἀδευφός*), περὶ τοῦ *ου* ἀντὶ *ευ*, *ἐξοδούσαντες*, *βωλουομέναις*, περὶ τοῦ *ου* ἀντὶ *ω* ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ περὶ τοῦ *β*, *δ*, ἀντὶ *φ*, *ϑ* ἐν Μακεδονίᾳ, περὶ τῆς ἐν πολλοῖς Δωρικοῖς ἰδιώμασιν αἰτιατικῆς πληθυντικῆς εἰς *-ος*, *τός*, *ἄλλος*, *ϑεός*, περὶ τῆς ἐν ἄλλοις Δωρικοῖς ἰδιώμασι τροπῆς τοῦ *λ* εἰς *ν* πρὸ τῶν ὀδοντικῶν, *ἦνθον*, *φίντατος*, περὶ τοῦ Λεσβίου τονισμοῦ *τίμα*, *ϑῦμος*, *πόταμος* κττ. κττ.. Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Σπάρτης ἀνεγνώσθη *ἐστρεμμένος*, ἀλλ' ἡμεῖς μέχρι σήμερον λέγομεν *κατεστράφηκε*, *εἶναι κατεστραμ-*

μένος, *ἄνθρωπος διεστραμμένος*. *ἐστράφηκα κ' εἶδα, στράψου ἀπὸ 'δῶ* = γύρισε καὶ ἴδε κλπ. πάντοτε μετὰ τοῦ **α**. Ταῦτα πάντα ἀγνοοῦνται σήμερον, δῆλον ἄρα ὅτι θὰ ἦσαν καὶ τὸ πάλαι περιωρισμένα, διὸ καὶ οὐδὲν δύνανται νὰ μαρτυρήσωσι περὶ τῆς προφορᾶς τῆς καθολικῆς, τῆς ἐθνικῆς ὡς εἰπεῖν Ἑλληνικῆς. Ἢ τίνα συμπεράσματα, ἐρωτῶ, θὰ ἠδύνατό τις, λογικῶς σκεπτόμενος, νὰ συναγάγῃ περὶ τῆς προφορᾶς τῆς καθολικῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐκ διαλεκτικῶν φαινομένων, οἷον ὁ *ὀσκός*, ὁ *ἀσιλιάς* κττ. τῶν σημερινῶν Καρπαθίων, ἡ *κάσσαι*, *πιοστάσιν*, *ἐχάησαν*, *ἀκόη*, *γοιόιν*. *πέρα ορὲ* κλπ. τῶν Ἰκαρίων (πρβλ. Κ. Κόντου Εἰκοσιπενταετηρίδος σελ. 49—51), ἡ *μαχαιρία*, *ῥαβδία*, τῶν Κεφαλλήνων, ἡ *πουτάμι*, *σκλί*, *σκνί*, *φκὶ* κττ. τῶν Σπερεσελλαδιτῶν, ἡ *ἀγρώποι*, *ἀρκάτης*, *ὀρκή*, *ῥκά*, *Κερκακή*, *ρκὸς* κλπ. τῶν Κυπρίων (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Ϛ' σελ. 145 κἑξ.), ἡ *ὄροξι* κττ. τῶν Ῥοδίων. κλπ. κλπ.; Καθ' ὃν ἄρα τρόπον θὰ ἐσφάλλετο ὅστις διαλαμβάνων περὶ τῆς προφορᾶς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς γλώσσης θ' ἀπένεμεν αὐτῇ τὰ φαινόμενα ταῦτα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνάγκη πᾶσα νὰ πιστευθῇ ὅτι σφάλλεται μεθοδικῶς καὶ ὅστις τὰ γνωστὰ ἔν τινι ἀρχαίῳ ἰδιώματι καθολικεύει ἀταλαιπώρως.

Ἀλλ' οὐχὶ μόνον ἐν οἷς ἡ ἡμετέρα νέα γλῶσσα διαφωνοῦσα πρὸς ταῦτα διδάσκει τὸν περιορισμὸν αὐτῶν τὸ πάλαι, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς, συμφωνοῦσα, φαίνεται συνηγοροῦσα ὑπὲρ εὐρυτέρας αὐτῶν χρήσεως ἐν τῇ καθόλου ἀρχαίᾳ καὶ μεσαιωνικῇ Ἑλληνικῇ, καὶ ἐν τούτοις ἀνάγκη μεθοδικὴ ἐπιβάλλει νὰ ἐπέχωμεν, καὶ μὴ σπεύδωμεν, ὅπως συνήθως γίνεται, εἰς ταύτισιν τῶν ὁμοίων φαινομένων, διότι ἡ ὁμοιότης δύναται νὰ εἶναι ἀπατηλή, ἤτοι νὰ μὴ στηρίζηται ἐπὶ συνεχοῦς ἱστορικῆς παραδόσεως. Οὕτω λ. χ. οἱ Βοιωτοὶ γράφουσιν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος τὸ *η* ἀντὶ τοῦ ΑΙ, ἀλλ' ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ ἤτοι τῇ ἐθνικῇ ὡς εἰπεῖν καὶ ἐπισήμῳ προφορᾷ καὶ γλώσσῃ ἡ τροπὴ εἰς ἁπλοῦν φθόγγον *e* τοῦ ΑΙ ἐγένετο βεβαιότατα πολὺ βραδύτερον (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 305—7)·

μεθοδικὸν ἄρα σφάλμα εἶναι ἡ ἀπόδοσις τῆς μονοφθόγγου ταύτης Βοιωτικῆς προφορᾶς τῇ καθόλου Ἑλληνικῇ ἤδη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ' αἰῶνος ἢ καὶ ἔτι παλαιότερον, λόγῳ ὅτι ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ εἶχε τότε ἡ *αι* τραπῇ εἰς ἁπλοῦν φθόγγον· τότε, διατείνομαι ἐγώ, πρέπει νὰ δοθῇ τῇ καθολικῇ Ἑλληνικῇ ταύτῃ καὶ ἡ ὡς *ει* ἤτοι ὡς κλειστοῦ ē προφορὰ τοῦ *αι*, ἐπειδὴ οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ εἶπον *Ἀθανεῖος* καὶ *Ταναγρεῖος* καὶ *Εἵμων* καὶ *βεβεία* κλπ., ὅτι ὁμοίως πρέπει ν' ἀποδώσωμεν τῇ καθολικῇ Ἑλληνικῇ καὶ τὴν Θεσσαλικὴν προφορὰν τοῦ *ω* ὡς *ου*, οἷον *τοῦν λοιποῦν, πάντουν, ταγευόντουν, Εἵμουν*, ἢ τὴν τοῦ *ε* ὡς *ι*, οἷον *νίος, θιὸς* κττ., διότι καὶ ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Ὁμοίως ἐταυτίζετο μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὁ τονισμὸς τῶν ἡμετέρων *ἐγράψαν, ἐκλέψαν, οἱ ἀνθρώποι, οἱ ἀνέμοι* κλπ. πρὸς τὸν ὅμοιον Δωρικὸν (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Α'. σελ. 253), καὶ ἡ ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ τοῦ πληθυντικοῦ τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων γραφόμεναι διὰ τοῦ *αι, τιμαίς, καλαὶς* ἐταυτίζοντο τῇ αἰτιατικῇ πληθυντικῇ τῆς Αἰολικῆς διαλέκτου (πρβλ. Ἀθηναίου, Τόμ. Ι'. σελ. 27). Ὁμοίως *Εὔταχτος, ἐχ τῶν, κατέχτανον, Ἕχτωρ, Εὔκειρος, ἐσκάτω, παρασκόντα* κλπ. ἀνεγνώσθησαν ἐπὶ ἀρχαίων ἐπιγραφῶν, ἀγγείων, κλπ.· ἀλλ' ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι τοιοῦτοι τύποι ἀγνοοῦνται ὅλως ἐν ταῖς μεταγενεστέραις καὶ μεσαιωνικαῖς ἔτι γνησίαις Ἑλληνικαῖς ἐπιγραφαῖς, δυσκόλως θὰ ὁμολογήσῃ ὅτι τὰ ὅμοια ταῦτα φαινόμενα συνδέονται ἱστορικῶς. Ὁμοίως ἐξεφώνουν καὶ οἱ Πάμφυλοι τὸ τελικὸν *-ν* λίαν ἀσθενῶς, ἐντεῦθεν δὲν ἔγραφον αὐτὸ πάντοτε, πρβλ. *πύργο, Ϝαναξίω, Μαρίω, ἐγενόμα*· θὰ ἠδύνατο ἄρα τις νὰ διισχυρίζηται ὅτι ἡ παρ' ἡμῖν σήμερον συχνὴ παράλειψις τοῦ τελικοῦ *-ν* ἀνάγεται εἰς χρόνους ἀρχαιοτάτους· ἀλλ' ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα τὸ *ν* τοῦτο ἀπηγγέλλετο ὁμαλῶς καὶ ὅτι καὶ σήμερον ἔτι ἔν τισιν ἰδιώμασιν καὶ ἀκριβῶς τοῖς νοτιωτέροις, ἤτοι ἐν τῷ Κυπρίῳ καὶ τῷ τῶν μεσημβρινῶν Σποράδων προφέρεται καθόλου καλῶς, ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ καὶ θὰ εὕρῃ

προτιμότερον νὰ ὁμολογήσῃ μετ' ἐμοῦ ὅτι τὰ ὅμοια ταῦτα φαινόμενα ἀνεπτύχθησαν ἑκάτερον χωρὶς καὶ ὅτι οὐδαμῶς προῆλθε τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου, ἡ δὲ ὁμοιότης ὅλως τυχαία.

Καθόλου ἄρα μόνα ἐκεῖνα τὰ διαλεκτικὰ παραδείγματα δύνανται νὰ παραλαμβάνωνται ὀρθῶς ὡς μαρτυρία τῆς προφορᾶς τῆς ἀρχαίας, τῆς καθολικῆς, τῆς ἐπισήμου Ἑλληνικῆς, τῆς μετέπειτα κληροδοτηθείσης ἡμῖν, ὅσα δι' ἐπιγραφικῶν ἢ ἄλλων ἀναμφηρίστων μαρτυρίων ἀποδείκνυνται ὅτι ἦσαν ἤδη τῇ καθολικῇ γλώσσῃ γνωστὰ καὶ συνήθη, ἐν ἄλλαις λέξεσι, μόνον ὡς δευτερεύουσαι, βοηθητικαί, ἐνισχύουσαι μαρτυρίαι πρέπει νὰ παραλαμβάνωνται τὰ διαλεκτικὰ ταῦτα φαινόμενα, οὐχὶ δὲ ὡς πρῶται καὶ κύριαι, ἥκιστα δὲ πάντων τὰ ἀπὸ τοῦ 300 κἑξ. ἀναπτυχθέντα, ὅτε ἡ ἀνάμειξις τῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς ἀλλογλώσσους πλείστην καὶ τῶν φθόγγων καὶ τῶν τύπων κλπ. ἐπήνεγκε σύγχυσιν. Πολλὰ μέχρι τοῦδε ἡμαρτήθησαν κατὰ τῆς μεθοδολογικῆς ἀρχῆς ταύτης, καιρὸς ν' ἀπεχώμεθα τοῦ λοιποῦ αὐτῶν.

§ 19. *Ἀξία καὶ βάσανος τῶν περὶ προφορᾶς μαρτυριῶν τῶν παλαιῶν, τῶν Γραμματικῶν, τῶν Σχολιαστῶν* κλπ. Ἐλέχθη ἀνωτέρω ὅτι εἰς ἀνεύρεσιν τῆς γνησίας προφορᾶς συμβάλλονται καὶ οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, οἱ Γραμματικοί, Μουσικοί, Σχολιασταί, Λεξικογράφοι κλπ. Ἀλλ' ἐνταῦθα μάλιστα πάντων ἀπαιτεῖται προσοχή, ἵνα μὴ περιπίπτωμεν εἰς μεθοδικόν τι ἁμάρτημα ποιούμενοι σφαλερὰν χρῆσιν τῶν μαρτυριῶν τούτων. Διότι οἱ ἀρχαῖοι πρῶτον μὲν ἠγνόουν ὅλως τὸν φυσιολογικὸν σχηματισμὸν τῶν φθόγγων· διὰ τοῦτο δὲ οὐδέποτε προσηκόντως περιγράφουσι τὰς κινήσεις, ἃς τὰ φωνητικὰ ἡμῶν ὄργανα πρὸς παραγωγὴν ἑκάστου φθόγγου ἐκτελοῦσιν. Αἱ περιγραφαὶ αὐτῶν εἶναι ὅλως ἐξωτερικαὶ καὶ πλημμελεῖς, ἐντεῦθεν ἐπιδεκτικαὶ πολλαπλῆς ἑρμηνείας (πρβλ. τὸ ἀνωτέρω § 6 παρατεθὲν χωρίον Διον. τοῦ Ἁλικαρνασέως).

Οὕτω διδάσκει ὁ Πλάτων, Κρατύλ. 427 αβ, ὅτι «τῆς δ' αὖ τοῦ *δ* συμπιέσεως καὶ τῆς τοῦ *τ* ἀπερείσεως τῆς γλώττης τὴν δύ-

ναμιν χρήσιμον φαίνεται ἡγήσασθαι (ὁ ὀνοματοθέτης) πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ δεσμοῦ καὶ τῆς στάσεως». Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι διὰ τούτων δὲν περιγράφεται ὁ τρόπος τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ *τ* καὶ *δ* καὶ ἡ φύσις αὐτῶν, ἀλλ' ἁπλῶς τὸ αἴσθημα ὃ ἐκ τῆς ἐκφωνήσεως τούτων ἐγεννᾶτο ἐν τῷ Πλάτωνι, ὅθεν ἡμεῖς οὐδὲν σαφὲς μανθάνομεν. Ὁμοίως γράφει «ᾗ δ' ὀλισθανούσης τῆς γλώττης ἀντιλαμβάνεται ἡ τοῦ *γ* δύναμις, τὸ *γλίσχρον* ἀπεμιμήσατο καὶ *γλυκὺ* καὶ *γλοιῶδες*». Ἀλλ' εἴτε *γλυκὺ* ἐξεφωνεῖτο εἴτε *glukú* (ὅπως *γλιουκοὺ* ἔλεγον οἱ Βοιωτοί), πάντοτε σύνδεσις ἀφώνου τινὸς ὑπερωϊκοῦ μετὰ τοῦ *λ* γίνεται. Ὁμοίως καλεῖ ὁ Πλάτων (Κρατ. 427 Α') τὸ *ζ* ὅπως καὶ τὸ *σ πνευματώδη* γράμματα δηλῶν οὕτως, ὅτι πνεῦμά τι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν ἐξεβάλλετο καθ' ἃ παριστᾷ, ὡς λέγει, τὸ *ζέον*. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὡς τὸ νῦν *ζ* καὶ ἂν ὡς *zd* ἐκφωνηθῇ τοῦτο, *ζέον* ἢ *zdéon*, πάλιν πνεῦμά τι ἐκβάλλεται. Περὶ τῶν συμφώνων διαλαμβάνει ἐκτενῶς πως Διονύσιος ὁ Ἁλικαρν. (Περὶ συνθέσεως ὀνομάτων κεφ. ιδ'), ἀλλ' ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ ἐλάχιστα δύναταί τις νὰ διδαχθῇ, διότι καὶ οὗτος λαλεῖ οὐχὶ περὶ τοῦ φυσιολογικοῦ σχηματισμοῦ αὐτῶν ἀλλὰ περὶ τοῦ αἰσθήματος τοῦ κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τούτων. Οὕτω λ. χ. διατείνεται ὅτι «...τρία διπλᾶ, τό τε *ζ* καὶ τὸ *ξ* καὶ τὸ *ψ* συνεφθαρμένων ἀλλήλοις καὶ ἰδίαν φωνὴν λαμβανόντων» (ἀλλὰ τίς ἡ συμφθορὰ καὶ μεῖξις; καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν προκῦπτον; τίς ἡ ἰδία φωνή;). «.......τούτων κρείττω μέν ἐστι τὰ διπλᾶ τῶν ἁπλῶν, ἐπειδὴ μείζω ἐστὶ τῶν ἑτέρων καὶ μᾶλλον ἐγγίζειν δοκεῖ τοῖς τελείοις, ἧττω δὲ τὰ ἁπλᾶ διὰ τὸ εἰς βραχυτέρους αὐτῶν τόνους συνάγεσθαι τὸν ἦχον» (καὶ πάλιν τί σημαίνει τὸ *κρείττω* καὶ *μείζω;*). «Τριῶν δὲ τῶν ἄλλων γραμμάτων ἃ δὴ διπλᾶ καλεῖται, τὸ *ζ* μᾶλλον ἡδύνει τὴν ἀκοὴν τῶν ἑτέρων. ....ἡσυχῇ τῷ πνεύματι δασύνεται καὶ ἔστι τῶν ὁμογενῶν γενναιότατον». (Οὔτε τὴν ἡδύτητα τοῦ *ζ* οὔτε τὴν γενναιότητα αἰσθανόμεθα ἡμεῖς) «.... ἐκφωνεῖται δὲ ἕκαστον αὐτῶν (ἤτοι τῶν ἀφώνων) τρόπον τοιόνδε· τρία μὲν ἀπὸ τῶν χειλέων ἄκρων τὸ *π*

καὶ τὸ *φ* καὶ τὸ *β*, ὅταν τοῦ στόματος πιεσθέντος τὸ προβαλλόμενον ἐκ τῆς ἀρτηρίας πνεῦμα λύσῃ τὸν δεσμὸν αὐτοῦ .... Τρία δὲ ἄλλα λέγεται τῆς γλώσσης ἄκρῳ τῷ στόματι προσερειδομένης κατὰ τοὺς μετεωροτέρους ὀδόντας, ἔπειθ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὑπορραπιζομένης καὶ τὴν διέξοδον αὐτῷ περὶ τοὺς ὀδόντας ἀποδιδούσης, τὸ *τ* καὶ τὸ *ϑ* καὶ τὸ *δ*... τρία δὲ τὰ λοιπὰ τῶν ἀφώνων λέγεται μὲν τῆς γλώσσης ἀνισταμένης κατὰ τὸν οὐρανὸν ἐγγὺς τῆς φάρυγγος καὶ τῆς ἀρτηρίας ὑπηχούσης τῷ πνεύματι... Κράτιστα μὲν οὖν ἐστιν ὅσα τῷ πνεύματι πολλῷ λέγεται· δεύτερα δὲ ὅσα μέσως, χακίω δὲ ὅσα ψιλῶς· ταῦτα γὰρ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν ἔχει μόνον, τὰ δὲ δασέα καὶ τὴν τοῦ πνεύματος προσθήκην, ὥστε ἐγγὺς τοῦ τελειότατα εἶναι ἐκεῖνα». (Ἀλλὰ τίς ὁ ἀληθὴς σχηματισμὸς τῶν ὀδοντικῶν καὶ οὐρανικῶν ἢ ὑπερωϊκῶν λεγομένων δὲν μανθάνομεν ἐκ τούτων· καὶ ὡς d καὶ ὡς *δ*, ἄν τις ἐκφωνήσῃ τὸ *δ*, ἡ γλῶσσα προσερείδεται κατὰ τοὺς μετεωροτέρους ὀδόντας· καὶ περὶ τοῦ *γ* ταὐτὰ λεκτέον· τίς δ' ἡ *προσϑήκη* τοῦ πνεύματος ἡ γινομένη τοῖς δασέσι καὶ διακρίνουσα αὐτὰ ἀπὸ τῶν ψιλῶν; ἦν ἆρά γε οἵα ἡ ἡμετέρα *τ-ϑ*, *π-φ*, *κ-χ*, ἢ ἦν ὁποία ὑπὸ τῶν Ἐρασμικῶν νομίζεται, Κ+Η, Π+Η, Θ+Η; ἡ λέξις προσθήκη αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν φαίνεται συνηγοροῦσα μᾶλλον τοῖς Ἐρασμικοῖς). Ὅμοιαί τινες εἶναι αἱ περὶ τούτων ἀποφάνσεις καὶ πάντων τῶν λοιπῶν.

Διὰ τὴν ἄγνοιαν δὲ ταύτην τοῦ φυσιολογικοῦ σχηματισμοῦ τῶν φθόγγων οἱ ἀρχαῖοι συγχέουσι τοὺς φθόγγους πρὸς τὰ παριστῶντα τούτους γραπτὰ σημεῖα ἢ γράμματα, οἷον «πολλὰ πρὸς τὴν γένεσιν *τῶν γραμμάτων* οἱ πρόσθιοι τῶν ὀδόντων συμβάλλονται» (Ἀριστοτέλ.), καὶ οὐκ ἐπίστανται τὸν ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν φθόγγων ἢ φωνῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἐντεῦθεν ἄλλοι μὲν περιώριζον τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης, ἤτοι τοὺς φθόγγους, εἰς τριακαίδεκα, ἄλλοι δὲ ἀνεβίβαζον εἰς τέσσαρα καὶ εἴκοσιν καὶ ἄλλοι εἰς ἔτι πλείονα· πρβλ. Διονυσ. Ἁλικαρν. περὶ Συνθ. Ὀνομ. Κεφ. ΙΔ', «ὁ ἀριθμὸς (τῶν στοιχείων) ὅστις ἐστὶν οὐ

ῥᾴδιον εἰπεῖν ἀκριβῶς· ἐπεὶ πολλὴν παρέσχε καὶ τοῖς πρὸ ἐμοῦ ἀπορίαν τὸ πρᾶγμα· οἱ μὲν γὰρ ᾠήθησαν εἶναι τριακαίδεκα τὰ πάντα τῆς φωνῆς στοιχεῖα, οἷς χρώμεθα νῦν, πλείω........ Ἡμῖν δ' ἀπόχρη μήτ' ἐλάττους τῶν τεσσάρων καὶ εἴκοσι μήτε πλείους ὑποτιθεμένοις δεικνύναι τὰς τῆς φωνῆς ἀρχὰς καὶ τὰ συμβεβηκότα αὐτῇ λέγειν, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν φωνηέντων ποιησαμένοις».

Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις οἱ μεταγενέστεροι συχνότατα ἐπαναλαμβάνουσι θεωρίας παλαιοτέρων καὶ τὰ ἐκείνων ὡς ἴδια προβάλλουσιν οὐδαμῶς ἀντιδιαστέλλοντες τὰ ἴδια τῶν ἀλλοτρίων, πολλάκις προφέρουσι διδάγματα ἀληθῆ μὲν προκειμένου περὶ παλαιοτέρων χρόνων, ψευδῆ δὲ περὶ τῶν χρόνων αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. εἴδομεν ὅτι λέγεται ὑπὸ Διον. τοῦ Ἁλικαρν. περὶ *τῶν τριῶν* χειλοφώνων, ὅτι ἐκφωνοῦνται ὅταν «τοῦ στόματος πιεσθέντος τὸ προβαλλόμενον ἐκ τῆς ἀρτηρίας πνεῦμα λύσῃ τὸν δεσμὸν αὐτοῦ» καὶ ὁ Ἀριστ. Κοϊντιλιανὸς διδάσκει ῥητῶς ὅτι «τῶν ἀφώνων τὰ μὲν διὰ τῶν χειλῶν ἠχεῖται μόνον, τοῦ πνεύματος τὴν *ἔμφραξιν* αὐτῶν κατὰ μέσον ἐκβιαζομένου, ὡς τὸ *β* καὶ τὰ τούτου περιεκτικά». Ἐν τούτοις λέγεται σαφῶς ὅτι ὅπως τὸ *π*, οὕτω καὶ τὸ *φ* καὶ τὸ *β* ἦσαν ἔτι ἐπ' αὐτῶν κλειστά, ἤτοι καὶ κατὰ τὴν τούτων ἐκφώνησιν ἀπῃτεῖτο νὰ λυθῇ ὑπὸ τοῦ ἐκπεμπομένου πνεύματος ὁ ἐπὶ τῶν χειλέων πρότερον ἐσχηματισμένος φραγμός, ὅπως νῦν γίνεται κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ *π*, ἀλλ' οὐχὶ καὶ κατὰ τὴν τοῦ *β* καὶ *φ*. Καὶ ὅμως ἡ σαφὴς αὕτη μαρτυρία τούτων δὲν φαίνεται ἀληθὴς προκειμένου περὶ τῶν χρόνων αὐτῶν· δῆλον ἄρα ὅτι ὑπῆρχε κατὰ παράδοσιν τοιαύτη ἀρχαία διδασκαλία, ἣν οὗτοι ἐπαναλαμβάνουσιν, εἰ καὶ ἐπ' ἀληθείας ἄλλως τοὺς φθόγγους ἐσχημάτιζον.

Καθόλου δ' εἰπεῖν μικρᾶς προσοχῆς ἠξίωσαν οἱ Ἕλληνες τὰ φωνητικὰ ζητήματα, μείζονος δὲ τὰ τυπικά, συντακτικά, λεξιλογικὰ κλπ., ἅτε τῶν ἐπιγενομένων ἀλλοιώσεων ἐν τῇ προφορᾷ

οὐκ αἰσθητῶν αὐτοῖς, ὅπως τῶν ἐν τοῖς ἄλλοις γλωσσικοῖς στοιχείοις τῶν δι' αὐτὸ καὶ ἑρμηνείας δεομένων.

Ἔπειτα εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ περὶ τὴν γραμματικὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἀσχοληθέντες ἤκμασαν οὐχὶ ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις, ἀλλ' ἐν τοῖς μετέπειτα, ὅτε ἡ προφορὰ τῆς γλώσσης εἶχεν ἀλλοιωθῆ, τούτου δὲ κατὰ τὰ ἀνωτέρω § 7 ῥηθέντα οὐδεμίαν εἶχον ἢ ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν οὗτοι γνῶσιν. Ὅσα ἄρα περὶ τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης διδάσκουσιν, ἀνάγκη ἀπαραίτητος εἶναι νὰ μὴ ἀποδιδῶνται ἀβασανίστως τοῖς δοκίμοις χρόνοις, ἀλλὰ μόνοις τούτοις, καθ' οὓς οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι ἐδίδαξαν. Σφάλλεται ἄρα μεγάλως ὅστις τὰ τούτων διδάγματα ἀπονέμει τοῖς ἀρχαίοις ἢ ὅστις ἐκ τῶν λόγων τούτων συνάγει συμπεράσματα περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ἀπ' εὐθείας. Καὶ ὅμως τοῦτο ποιοῦσι διδάσκοντες τοιαῦτα οἷον «Ἡ ῥῆσις Διονυσίου τοῦ Θρᾳκός, μαθητοῦ τοῦ Ἀριστάρχου δεικνύουσα διὰ τίνα λόγον ὁ Διονύσιος δὲν κατατάσσει ἐν τοῖς διφθόγγοις καὶ τὰς κατ' ἐπικράτειαν, διδάσκει σαφῶς ὅτι τὸ ι τῶν διφθόγγων τούτων εἶχε παύσει ἐκφωνούμενον πολὺ πρὸ τοῦ Ἀριστάρχου καὶ τῶν παλαιοτέρων Γραμματικῶν, οὓς ὀλίγα ἔτη χωρίζουσιν ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ Δημοσθένους» (Βασάν. 302.). Οὕτω τὸ φαινόμενον τῆς α' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀναβιβάζεται αὐθαιρέτως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Δημοσθένους καὶ Ἀριστοτέλους. Κατὰ ταῦτα δῆλον πόσον εἶναι σφαλερὰ ἡ διισχύρισις ὅτι «ἡ μόνη ὁδὸς ἡ ἀσφαλῶς ἄγουσα εἰς εὕρεσιν τῆς γνησίας καὶ ἀληθοῦς προφορᾶς τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ διδασκαλία τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν, τῶν ἀμέσων διαδόχων τῆς ἐγκρίτου ἀρχαιότητος καὶ τῶν ἀρίστων ἑρμηνευτῶν τῆς πατρῴας φωνῆς» (Ἀθηνᾶς, τόμ. Ι' 393 κέξ). Διότι καὶ ἄλλαι ὁδοὶ καὶ αὗται ἀσφαλέστεραι ὑπάρχουσιν εἰς εὕρεσιν (κατὰ προσέγγισίν τινα πάντοτε, οὐχὶ ἀπολύτως!) τῆς γνησίας προφορᾶς, καὶ οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ὑπῆρξαν ἀδυνατώτατοι παρατηρηταὶ καὶ ἐρευνηταὶ τῶν φθόγγων τῆς τε ἀρχαίας καὶ τῆς συγχρόνου αὐτῶν γλώσσης.

Πρὸς δὲ τούτοις ἀνάγκη νὰ ἐνθυμώμεθα καὶ τόδε, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν περιεσώθησαν ἡμῖν αὐτὰ τὰ ἔργα τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν, ἀλλὰ μόνον διδάγματά τινα αὐτῶν μνημονευόμενα ὑπὸ μεταγενεστέρων ἢ καὶ Βυζαντίνων Γραμματικῶν, Σχολιαστῶν, Λεξικογράφων κλπ. Ἀλλ' εἶναι ἐπ' ἴσης γνωστὸν ὅτι οὗτοι δὲν διέστελλον πάντοτε μετὰ φιλολογικῆς ἀκριβείας τὰ τῶν παλαιοτέρων διδάγματα ἀπὸ τῶν ἑαυτῶν ἐπινοημάτων, ἀλλὰ συχνότατα συνέφυρον αὐτὰ εἰς ἓν ὅλον οὕτως ὥστε πολλάκις ἀποβαίνει ἀδύνατον νὰ χωρισθῶσι τὰ τῶν παλαιῶν ἀπὸ τῶν μετέπειτα. Ὁμοίως εἶναι γνωστὸν ὅτι τὰ διδάγματα τῶν νεωτέρων τούτων καὶ μάλιστα τὰ τῶν Βυζαντίνων εἶναι πλειστάκις διάστροφα καὶ παντάπασιν ἀλλότρια τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν. Καθῆκον ἄρα ἀπαραίτητον παντὸς ἀληθοῦς ἐρευνητοῦ εἶναι νὰ μὴ ἀπονέμῃ ἀνεξετάστως πᾶσαν τούτων μαρτυρίαν τοῖς ἀρχαιοτέροις, ἀλλὰ νὰ φυλοκρινῇ πρότερον καὶ διαστέλλῃ ἀκριβέστατα τὰ τῶν παλαιῶν ἀπὸ τῶν νεωτέρων, ὅπου δὲ μὴ δύναται τοῦτο, νὰ προτιμᾷ νὰ ἐγκαταλείπῃ μαρτυρίαν τινὰ ἄχρηστον ἢ νὰ προσάγῃ ψευδομαρτυρίας. Καὶ ἡ μεθοδολογικὴ ἀρχὴ αὕτη οὐχὶ σπανίως ἠγνοήθη, ἐντεῦθεν προσάγονται μαρτυρίαι ὑπὲρ τῆς γνησίας προφορᾶς ἀνθρώπων ἀκμασάντων ἐν οἷς χρόνοις ἡ προφορὰ εἶχεν ἀποδεδειγμένως ἀλλοιωθῆ, οἷον Χοιροβ. 20, 25 «δίφθογγοι λέγονται διὰ τὸ ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν δύο φωνηέντων φθόγγους· *φθόγγους γὰρ λέγομεν ἐνταῦθα τὰ φωνήεντα κἂν ἐκφωνῶνται κἂν μὴ ἐκφωνῶνται* »!

§. 20. *Ἀξία τῶν περὶ προφορᾶς τεκμηρίων ἐκ τῆς μεταγραφῆς Ἑλλ. λέξεων δι' ἄλλου ἀλφαβήτου ὑπ' ἀλλογλώσσων.* Τῶν πηγῶν τῆς γραπτῆς παραδόσεως εἶναι, ὡς ἐλέχθη, καὶ ἡ μεταγραφὴ ξένων λέξεων, ὧν ἄλλως εἶναι γνωστὴ ἡ ἐκφώνησις, διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου, καθὼς καὶ τἀνάπαλιν ἡ μεταγραφὴ Ἑλληνικῶν λέξεων δι' ἀλφαβήτου γλώσσης ἄλλης, ἧς γνωστὴ εἶναι ἡμῖν ὁπωσδήποτε ἡ προφορά. Τοὺς ὅρους τούτους πληροῖ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ἡ Λατινική, ἐπειδὴ καὶ Ἑλληνικαὶ λέξεις πάμπολλαι εἰσῆλα-

σαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐγράφησαν διὰ τοῦ Λατινικοῦ ἀλφαβήτου καὶ οὐκ ὀλίγαι Λατινικαὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι τὰ ἐκ τῆς μεταγραφῆς τῶν λέξεων ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ συμπεράσματα εἶναι ἀείποτε ἀσθενῆ καὶ οὐδέποτε δύναται ἄλλως ἢ ὡς βοηθητικαὶ δευτερεύουσαι πηγαὶ νὰ ἐκλαμβάνωνται. Πρβλ. *Seelmann, Aussprache des Latein 12-4.* «ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μεταγραφὴν (Λατ. λέξεων) δι' Ἑλληνικῶν χαρακτήρων πλειστάκις παρατηρεῖται ὅτι αὐτὸ τοῦτο τὸ πρὸς διαφώτισιν τῶν Λατινικῶν φθόγγων παραλαμβανόμενον πρὸς μεταγραφὴν Ἑλληνικὸν γράμμα δεῖται διαφωτίσεως καὶ καθορισμοῦ ὡς πρὸς τὴν προφοράν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἤθελεν εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ὡρισμένη ἡ δύναμις αὐτοῦ, πάλιν συνεργάζονται κατὰ τὴν ἀναπαράστασιν τοῦ γνησίου ἔν τινι γλώσσῃ φθόγγου ὑπ' ἀλλογλώσσων τοσαῦτα ψυχικὰ στοιχεῖα, ὥστε ἡ παραβολὴ τούτων ἀποβάλλει πᾶσαν ἀξίαν. Ἀνάγκη νὰ ἐνθυμώμεθα, ὅτι πολλάκις ἐν τῷ ἀλλογλώσσῳ φθογγικῷ συστήματι οὐδὲ συγγενὴς κἂν ἀντίστοιχος φθόγγος ἀναγκαίως ὑπάρχει, ὅτι διάλεκτος, ὀρθογραφικὴ συνήθεια, γλωσσικαὶ περίοδοι παριστῶσι τὸν αὐτὸν φθόγγον δι' ἄλλου γράμματος.... Μόνον πρὸς διαφώτισιν ἢ πρὸς ὑποστήριξιν πορισμάτων ἄλλοθεν βεβαίων ἐπιτρέπεται να παραλαμβάνωμεν τὰ βοηθητικὰ ταῦτα μέσα....ἄλλως τίθεμεν τὰ σχετικῶς ἀσφαλέστατα ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμῖδος μετ' ἐκείνων ἅτινα μόλις ἔχουσι βαθμόν τινα πιθανότητος, καὶ οὕτως ἐξαφανίζομεν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν ἡδονὴν τὴν ἀκολουθοῦσαν τῇ εὑρέσει τοῦ ἀληθοῦς καὶ πραγματικοῦ». Οὕτω παρατηρεῖται ὅτι φαίνεται μὲν μαρτυροῦσα ἡ παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις χρῆσις τῶν ψιλῶν τὸ πάλαι, τῶν συμπλεγμάτων δὲ ch th ph βραδύτερον ἀντὶ τῶν ἡμετέρων δασέων, ὅτι ὡς ΠΗ, ΚΗ ΘΗ ἐξεφωνοῦντο τὰ Ἑλλ. δασέα. Διότι θὰ ἠδύναντο βεβαίως οἱ Ῥωμαῖοι νὰ γράφωσιν Filippus, Filēmo, faenula, Foeni, purfura drahma, hălix, halare κττ. ἀντὶ Pilippus-Philippus, purpura, dracuma, calx, calare κττ., ἂν τὰ Ἑλλ. φ χ ἐξεφωνοῦντο ὅπως σήμερον. Ἀλλ' ἡ μαρτυρία αὕτη ἐξασθενοῦται εὐθύς, ὡς ἐξ αὐτῆς τῆς Ἑλλ. γλώσσης καταστῇ πι-

θανὸν ὅτι πρὸ τῆς ἁλώσεως τῆς Κορίνθου τὰ δασέα φ, χ, θ δὲν ἐξεφωνοῦντο ἐν τῇ ἐπισήμῳ Ἑλλ. γλώσσῃ ὡς κλειστὰ μετὰ πνεύματος ΠΗ, ΚΗ, ΘΗ.'Αλλὰ πάλιν σφόδρα διδακτικαὶ εἶναι γραφαὶ οἷον Ajax, Maja, Phaedrus κλπ. ἢ *Καικίλιος*, *Πραινεστός*, *Καΐκος*, ἢ Athēnae, Thēbae καὶ *κῆνσος*, *Λουκρήτιος*, *Πομπήιος*, Phoebus, Troja, Ϙinomavos, Croesus, Poenices κττ., ἐπειδὴ καὶ κανονικῶς τὸ *αι*, *οι* παριστᾶται διὰ τοῦ ae, oe (oi) καὶ τὸ *η* διὰ τοῦ ē καὶ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι γνωστὸν ὅτι ταῦτα διεστέλλοντο ἔτι. Μόνον ἄρα τότε ὅταν εἶναι ἄλλοθεν γνωστὸν ὅτι ἡ παραλαμβάνουσα γλῶσσα εἶχεν ἀληθῶς πρόχειρον μέσον εἰς παράστασιν φθόγγου τινός, λ. χ. τὸ *ι*, καὶ ὅμως ποιεῖται χρῆσιν ἄλλου σημείου, λ. χ. τοῦ e, τότε δῆλον ὅτι οἱ παραλαμβάνοντες δὲν ἤκουον τὸν φθόγγον i ἐν τῇ λέξει Thebae, Philemo κλπ. ἀλλ' ἄλλον τινά, εἰ καὶ ποῖός τις ἀκριβῶς ἦν οὗτος, τοῦτο δὲν διδασκόμεθα ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς διὰ τῆς Λατινικῆς μεταγραφῆς αὐτοῦ. Ὅπου δ' ὅμως ἢ ἀποδείκνυται ἀληθῶς ἢ πιθανὸν φαίνεται ὅτι ἡ παραλαμβάνουσα γλῶσσα δὲν εἶχεν ἀντίστοιχον φθόγγον, ἐκεῖ, ἐπειδὴ οἱ ἀγνοούμενοι ἔν τινι γλώσσῃ φθόγγοι καὶ ἀτελῶς γίνονται αἰσθητοὶ καὶ ἀτελέστερον κατ' ἀνάγκην διὰ τοῦ ἐγχωρίου ἀλφαβήτου παριστῶνται, ἡ ἀξιοπιστία τῶν μεταγραφῶν τούτων αἴρεται ὅλως. Οὕτω λ. χ. ἐν Αἰγύπτῳ τὸ ἡμέτερον *κα* ἄλλοτε μὲν ἐγράφετο διὰ τοῦ *ka* ἄλλοτε διὰ τοῦ ga ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, καὶ τὸ ἡμέτερον *γ* ἄλλοτε μὲν διὰ τοῦ *g*, συχνότερον δ' ὅμως διὰ τοῦ *ng* ὑπ' αὐτῶν. Ὁμοίως τὸ *δ* ἄλλοτε διὰ τοῦ *d* καὶ ἄλλοτε διὰ τοῦ *t*. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ φθογγικὸν σύστημα τῶν Αἰγυπτίων ἠγνόει τὴν διαίρεσιν τῶν φθόγγων τούτων, διὸ καὶ συγχέει αὐτούς, ἐντεῦθεν οὐδὲν βέβαιον εἶναι δυνατὸν νὰ διδαχθῶμεν ἐξ αὐτοῦ.

Ὁμοίως γράφεται ἐν τῇ ἀρχαιοτέρᾳ Λατινικῇ πολλαχῶς τὸ u ἀντὶ τοῦ *υ*, οἷον Burrus, Marsuas, Luqorcos κτλ., ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ συναχθῇ ἐντεῦθεν περὶ τῆς προφορᾶς τούτου ἢ ὅτι δὲν συνέπιπτεν τῷ *ι*, ὅπως νῦν γίνεται, οὐδαμῶς δὲ ὁποία τις ἦν ἡ ἀληθὴς προφορὰ αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὅταν γράφωσι

Iacintus, Didemus, Euplia, Amarillis, goritus, πάλιν οὐδὲν διδάσκουσιν ἡμᾶς, ἐπειδὴ ἄλλοθεν εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Ἑλλάδι διεστέλλετο ἔτι τὸ *υ* τοῦ *ι*. Κατέφυγον δὲ οἱ Λατῖνοι εἰς τὴν παράστασιν ταύτην, ἅτε στερούμενοι γράμματος παραστατικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ τούτου φθόγγου, διὸ ἐζήτησαν ἡμιτελῆ παράστασιν τοῦ ἀληθῶς ἐκφωνουμένου, ὅπως καὶ ἡμεῖς γράφομεν *Μύλλερ, Κρύγερ*.

§ 21. *Ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν διὰ τοῦ Ἑλλην. ἀλφαβήτου παρασταθέντων ξένων φθόγγων.* Οὐδ᾽ ἐκ τῆς παραστάσεως ξένων φθόγγων διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου δύναται πάντοτε μετὰ βεβαιότητος νὰ συνάγηται ἀσφαλές τι συμπέρασμα περὶ τῆς προφορᾶς τῶν Ἑλληνικῶν φθόγγων. Διότι προκειμένου νὰ παρασταθῶσι διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ξένων λέξεων φθόγγοι, ἄγνωστοι τῇ Ἑλληνικῇ, ἐπειδὴ πολλάκις τὸ ἀλφάβητον ἡμῶν δὲν ἐξήρκει, φυσικὸν ἦτο νὰ μὴ παριστῶνται ἀκριβῶς οὐδὲ πάντοτε ὁμαλῶς διὰ τῶν αὐτῶν γραμμάτων, ἀλλὰ μετά τινος σάλου, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἠδύναντο ν᾽ ἀλλοιῶνται παρετυμολογικῶς· οὕτω π. χ. τὸ βαρβαρικὸν *Δαυνιοτειχῖται* γράφεται ὑπὸ τῶν Ἑλληνοταμιῶν καὶ *Δαμνιοτειχῖται*· ἀλλ᾽ ἐκ τούτου οὐδαμῶς συνάγεται ὅτι ἡ δίφθογγος *αυ* ἐξεφωνεῖτο ὡς *αβ*, (ὅθεν *αμ*-), ἀφοῦ ἐν οὐδεμιᾷ Ἑλληνικῇ λέξει, (ἐν ταύταις δὲ ὀφείλει κατὰ δίκαιον λόγον νὰ ἐξετάζηται ἡ Ἑλληνικὴ προφορά), φαίνεται ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις τρεπόμενον τὸ *αυ* εἰς *αβ*, (πρβλ. *χαῦνος, αὐγή, αὐλὸς* κττ.), ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ὀφείλει νὰ συναχθῇ ὅτι οἱ ἀκουόμενοι ξένοι φθόγγοι τῆς λέξεως ταύτης οὔτε διὰ τοῦ *αυ* οὔτε διὰ τοῦ *αβ* ἠδύναντο νὰ παρασταθῶσιν ἀκριβῶς, ἐντεῦθεν ὁ σάλος. Οὐδ᾽ ὅτι ἀντὶ Samnites ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι *Σαυνῖται* σημαίνει τι, ἐπειδὴ ὁ Ἑλληνικὸς τύπος ἀνάγεται οὐχὶ εἰς τὸν συγκεκομμένον Samnium, ἀλλ᾽ εἰς τὸν παλαιότερον Sabinium, Sabnium, οὗ τὸ β κατὰ τὴν προφορὰν τῶν Ὀπικῶν ὡμοίαζε μᾶλλον τῷ νεωτέρῳ ἡμῶν *β* ἢ τῷ Λατ. b. Ἐντεῦθεν οἱ παλαιοὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ *Σαυν*- προσήγγιζε μᾶλλον τῷ βαρβαρικῷ

Sabn- ἢ τὸ Σαμν- εἰς ὃ τὸ *Σαβν*- θὰ κατέληγεν, ἐπειδὴ *βν* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δὲν ἐκφωνεῖται.

Τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ξένων λέξεων, ὧν οἱ φθόγγοι ἄγνωστοι ὄντες ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ δὲν ἠδύναντο νὰ παρασταθῶσιν ἀκριβῶς, ἀλλὰ πάντοτε κατὰ προσέγγισιν, διὸ καὶ ἄλλοτε ἄλλως· πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 522, 33 «*Θύμβρα* πόλις Τρῳάδος, οὗ ποταμὸς *Θύμβρας*, ἀφ' οὗ Ἀπόλλωνος *Θυμβραίου* ἱερόν, ἐν ᾧ ἐτοξεύθη Ἀχιλλεύς· λέγεται δὲ καὶ διὰ τοῦ *Ζ, Ζυμβραῖος*· λέγεται καὶ *Θύμβριος*· Ἑλλάνικος δὲ *Δύμβριός* φησιν διὰ τοῦ *δ* καὶ *Δυμβρεύς*.» Ἢ τίς θέλει ποτέ, ὁρμώμενος ἐκ τούτου, πιστεύσει ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐνηλλάσσετο τὸ *ϑ* τῷ *δ* καὶ τῷ *ζ;* Τὰ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ *Βρυγχειῆς* καὶ *Γρυγχειῆς* τῶν Ἑλληνοταμιῶν καὶ περὶ τοῦ *Ῥύγχας, Βρύγχας, Γρύγχας* Στεφ. τοῦ Βυζαντίου. Τὸ *γ* καὶ *β* δὲν ἐξέπιπτον βεβαίως ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν Ἑλληνικῶν λέξεων. Τὰ αὐτὰ λεκτέον περὶ τοῦ *Ϝῶϋς* ἐν Κορινθιακῷ ἀγγείῳ καὶ *φῶϋς* ἢ *ϑῶϋς* παρ' Ἀριστοτέλει· πρβλ. καὶ *σατράπης* καὶ *σαθράπης, Βρυγινδάριος* καὶ *Βρικινδάριος, Ἀτραμυτηνὸς* καὶ *Ἀδραμυτηνός, Ἀμπρακιῶται, Λεβαθεὺς* καὶ Λεπ-, *Μηκύβερνα* καὶ *Μηκύπερνα, Πίγρης* καὶ *Πίκρης, Κόρτυν* Ἀρκδ., *Γόρτυς* Κρητ., *Κυρτώνη* Βοιωτ. = *Γυρτώνη* Θεσσαλ. (πρβλ. καὶ τὰ εἰρημένα ἐν Ἀθηνᾶς τομ. ΙΑ' σελ. 262 περὶ τοῦ *ἄνηθον ἄνητον ἄνησον ἄνηττον ἄννητον ἄννηθον)*. Καθόλου ἄρα καὶ περὶ τούτων λεκτέον, ὅτι μόνον ὡς ἔμμεσοι μαρτυρίαι τῆς προφορᾶς δύνανται νὰ παραλαμβάνωνται. Περὶ τῆς γραφῆς *Λίουιος Φλάουιος, Οὐεσσούουιος* κττ. ἰδὲ κατωτ.

§ 22. *Ἀποδεικτικὴ δύναμις τῶν λογοπαιγνίων, παρηχήσεων* κττ. Τὰ λογοπαίγνια, αἱ παρηχήσεις καὶ αἱ τῶν φωνῶν τῶν ζῴων μιμητικαὶ λέξεις ἐλαχίστην ἔχουσιν ἀποδεικτικὴν δύναμιν, ἐπειδὴ διὰ τούτων σχεδὸν οὐδέποτε ἐπιτυγχάνεται πιστὴ καὶ ἀκριβὴς ὁμοιότης καὶ ἀναπαράστασις τῶν ἐκφωνουμένων φωνῶν. Ὑπολείπεται ἄρα ἀναγκαίως πολὺ τὸ κυμαινόμενον ἐν τούτοις, ὃ πα-

ραβλέπουσα ἑκατέρα μερίς, καὶ ἡ τῶν Ἐρασμικῶν καὶ ἡ τῶν ἀντερασμικῶν, ὑπέλαβεν ὅτι μέγιστον καὶ ἀναντίλεκτον εὗρεν ἐν τούτοις τεκμήριον ὑπὲρ τῆς γνώμης αὐτῆς, ὃ πλημμελές. Εἶναι βεβαίως ἀναντίλεκτον, ὅτι παριστῶν ὁ Ἀριστοφάνης καὶ ὁ Κρατῖνος τὴν φωνὴν τῶν προβάτων διὰ τῶν γραμμάτων *βῆ βῆ* δηλοῦσι σαφῶς, ὅτι οὐχὶ ὡς *ι* ἐξεφωνεῖτο ὑπ' αὐτῶν τὸ *η* ἀλλὰ πάντως ὡς ä, διότι οὕτω βληχῶνται διὰ πάντων τῶν αἰώνων τὰ πρόβατα. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι, ἂν ἐπ' αὐτῶν ἐξεφωνεῖτο ἡ δίφθογγος *αι* ὡς ē μακρόν, ταύτην θὰ ἔγραφον εἰς παράστασιν τοῦ βληχηθμοῦ τῶν προβάτων, ὅπως ἡμεῖς σήμερον λέγομεν καὶ θὰ ἐγράφομεν *μπέε, μπεέ, μπεμπέ*, οὐχὶ μπή!

Τῶν ἀντερασμικῶν τις θέλων νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἰσχὺν τοῦ παραδείγματος τούτου, ὅπερ οἱ Ἐρασμικοὶ σφόδρα ἐξαίρουσι, διατείνεται ὅτι οὐχὶ τὴν φωνὴν (τὴν βληχὴν) τῶν προβάτων ἀλλ' αὐτὰ τὰ πρόβατα ἐσήμαινον οἱ κωμικοὶ διὰ τοῦ *βῆ*. Ἀλλὰ πρῶτον τὰ χωρία τῶν ποιητῶν βοῶσι τοὐναντίον, «*ὁ δ' **ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων** βαδίζει*», καὶ «***θύειν** με μέλλει καὶ **κελεύει βῆ λέγειν***», πρβλ. καὶ Ἡσυχ. *βῆ λέγει·* βληχᾶται, καὶ ΜΕ. *τὸ βῆ*... ἔστι *μίμημα* προβάτου. Ἔπειτα παρατηρητέον ὅτι καὶ ἂν ἀληθῶς *βῆ* ἐδήλου αὐτὸ τὸ πρόβατον, πάλιν τοῦτο θὰ ἐλήφθη ἐκ τῆς φωνῆς αὐτοῦ κατ' ὀνοματοποιίαν, δὲν φαίνεται δὲ πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχε καὶ τούτου ἱστορικὴ ὀρθογραφία. Καὶ τὰ ἡμέτερα παιδία λέγουσι «*μπέε μπέε φωνάζει τὸ πρόβατον*» καὶ ἔπειτα πλάττουσιν ὄνομα *μπεμπὲ* (τὸ) [1].

Δὲν ἦτο ἄρα τότε προφανῶς ἡ προφορὰ τοῦ *η* ὁμοία τῷ *ι*,

[1] Καὶ ἐν τοῖς Κρητικοῖς Δράμασι (Σάθα) σελ. 133 περιγράφεται ὁ φθόγγος *b* διὰ τοῦ *μπέ*· ἰδοὺ δὲ τί κωμικόν τι πρόσωπον σκῶπτον τὸν Λατινιστὶ λαλοῦντα λογιώτατον λέγει πρὸς αὐτόν:

«Τὸ πρῶτο γράμμα ὁ γάιδαρος, χαημένε, ἑρμήνεψέ σου, **ha**, **ha**, **ha**, **ha** φωνάζοντας κ' ἐκαταμούντζωσέ σου· καὶ τἄλλο πάλι (γ) εἶς κριὸς σου ἑρμήνεψεν ἐκεῖνο, ὅπου σᾶ βάλῃς ὀρὸ ἀπ' αὐτά, ***μπὲ μπὲ*** θὰ ποῦσι, κρίνω· τὸ *τσέ* ἀπὸ τσέρχουλο μισὸ ἐπῆρες τὸ ξαμάρι» κλπ.

ἀλλὰ τίς ἀκριβῶς ἦν, δὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τῆς παρὰ Κρατίνῳ καὶ Ἀριστοφάνει ταύτης χρήσεως, διότι καθ' ὃν τρόπον τὸ *βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ* τοῦ Ἀριστοφάνους δὲν παριστᾷ ἀκριβῶς καὶ ἐντελῶς, ἀλλ' ἁπλῶς κατὰ προσέγγισιν τὴν φωνὴν τῶν βατράχων, οὕτω δύναται καὶ τὸ *βῆ, βῆ* νὰ μὴ εἶναι πιστὴ καὶ τελεία ἀπομίμησις καὶ παράστασις τῆς φωνῆς τῶν προβάτων. Ὁμοίως δὲν παριστᾷ βεβαίως ἀκριβῶς τὸ *κόκκυξ* καὶ *κοκκύζειν* τὴν φωνὴν τοῦ *κόκκυγος*, οὐδὲ τὸ *ὠρύεσθαι* τὴν τῶν λύκων ἢ λεόντων, οὐδὲ τὸ *αὖ αὖ* τὴν ὑλακὴν τοῦ κυνὸς παρ' Ἀριστοφ. Σφηξὶν 903, κλπ. κλπ.

Ἀλλ' ὅπως διὰ τούτων οὕτως οὐδὲ διὰ τῶν παρηχήσεων καὶ λογοπαιγνίων διδασκόμεθά τι ἀκριβές, ἐπειδὴ καὶ ἐν τούτοις δὲν ἀπαιτεῖται ἡ πλήρης καὶ τελεία ταύτισις τῶν φθόγγων, ἀλλ' ἡμιτελής τις μόνον ὁμοιότης καὶ προσέγγισις, ὥστε ὁ ἀκούσας τὴν μίαν νὰ ἀναπολήσῃ καὶ τὴν ἄλλην λέξιν· τοῦτο δὲ καθίσταται παντὶ εὔδηλον, ἂν μόνον παρατηρήσῃ ὅτι ἀληθῶς κατὰ τὰς παρηχήσεις ταύτας μέρος μόνον τῶν φθόγγων ταυτίζεται, οἱ δὲ λοιποὶ διαφέρουσιν. Οὕτω π. χ. ἐν τῷ *ζηλῶ σε τῆς εὐβουλίας, μᾶλλον δὲ τῆς εὐωχίας* » ἡ ταυτότης τῶν φθόγγων *ευ-ίας*, οἵτινες τρεῖς ὅλας συλλαβὰς καὶ πρὸς τούτοις τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῶν λέξεων ἀπήρτιζον, ἤρκει εἰς τὴν παρήχησιν, οἱ δ' ἄλλοι *βουλ-ωχ* ἦσαν βεβαίως διάφοροι· καὶ ἂν τις διατείνηται, ὅτι καὶ τὸ *υ* τῆς ἑτέρας ἰσοῦται τῷ *β* τῆς ἄλλης, τότε δύναται ἕτερος νὰ εἴπῃ ταὐτὸ καὶ περὶ τῶν *ου* καὶ *ω*, *λ* καὶ *χ*. Ἡ παρήχησις ὑπῆρχεν εἴτε πέντε φθόγγοι (*εὐ-ίας*) ἑκατέρας λέξεως εἴτε πέντε τῆς ἑτέρας καὶ ἓξ τῆς ἄλλης εἶχον τὴν αὐτὴν προφοράν. Πόσα ἐταύτιζεν ὁ Ἀριστοφάνης, οὐδεὶς παρέδωκεν ἡμῖν, εἶναι δ' αὐθαιρεσία ἀναπόδεικτος καὶ οὐχὶ ἐπιστήμη γνησία τὸ διατείνεσθαι ὅτι πλὴν τῶν ὁμολογουμένως καὶ προφανῶς ταυτιζομένων φθόγγων καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἢ ὀλίγοι ἐταυτίζοντο. Τὸ αὐτὸ λεκτέον καὶ περὶ τοῦ *ἀληθινόν-λίθινον*, ἐν οἷς καὶ ὡς πρὸς τὸ *η*-ῐ καὶ ὡς πρὸς τὸν τόνον διέφερον αἱ λέξεις, ἀλλ' ὅμως

διὰ τοὺς φθόγγους ***λ - θινον*** ὁμοιάζουσαι ἀπετέλεσαν παρήχησιν. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ ***κηρύλος - κειρύλος***, περὶ τοῦ ***πλῆκτρον - σκῆπτρον*** παρ' Ἀθηναίῳ, περὶ τοῦ ***γηγενέων*** ἀνδρῶν μιμούμενοι ἔργα ***γιγάντων*** (Βατραχομυομ. 7), ἐν ᾧ τὸ ***γηγεν-*** καὶ τὸ ***γιγαν***-ποιοῦσι παρήχησίν τινα, ἀλλ' οὐ πλήρη ταυτότητα· τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ***σκοτοδινιῶ - σκοτοβινιῶ***, ὧν τὰ σύμφωνα ***β*** καὶ ***δ*** ἠδύναντο πλεῖστον νὰ διαστέλλωνται, ἀλλ' ὅμως πάλιν τὰ ῥήματα νὰ εἶναι ὁμοιότατα. Τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ***φερε - φαλακρῷ καὶ μὴ ἀφαίρει (φ - ρ = φ φ - ρ), βοΐ - βοηθεῖν (βο - βο), Ἠχὼ - ἔχω, ναίχι - ἔχει, οὐδεὶς - ἐλπὶς*** κττ. Ἐν τούτοις γίνεται ὄντως αἰσθητοτέρα ἡ παρήχησις, ἂν κατὰ τὴν νεωτέραν προφορὰν ἐκφωνήσωμεν αὐτά, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει πολλοῦ γε καὶ τοῦ παντὸς δεῖ, ὅτι ἀληθῶς καὶ τὸ πάλαι τηλικαύτην εἶχον αἱ λέξεις ὁμοιότητα καὶ τοσοῦτον ἦν αἰσθητὴ ἡ παρήχησις. Τὸ παρ' Ἀθηναίῳ ΙΓ'. 588 F ἀπόφθεγμα Διογένους πρὸς τὸν Ἀρίστιππον «***κοινῇ*** συνοικεῖς πόρνῃ· ἢ ***κύνιζε*** οὖν ἢ πέπαυσο», ἂν ὑποτεθῇ γνήσιον καὶ μὴ πεπλασμένον, ὅπως πλεῖστα ἄλλα κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους, ὅτε ἀληθῶς τὸ ***οι*** καὶ ***υ*** ἐταυτίζοντο, παρέχει καὶ ἄλλως ὁμοιότητα διὰ τῶν κοινῶν φθόγγων ***κ*** καὶ ***ν*** καὶ πρὸς τούτοις ἐν τῷ ***οι*** ἐνυπῆρχε καὶ ὁ μεσάζων κλειστὸς φθόγγος ὸ (***ο ὸ ι*** ἢ ***ο ε ι***), ὅς καταπιὼν τοὺς ἄλλους ἐγένετο τέλος ***υ***. Ἄλλως δὲ καὶ διέφερον πάντως ταῦτα ἀλλήλων κατὰ τὴν προσῳδίαν ***κοινῇ - κύνιζε***, ὥστε ἡ ὁμοιότης οὐ ταυτότης. Ἔτι μείζων ὁμολογουμένως ἡ διαφορὰ τοῦ Δημοσθενείου 337 «***ἐπὶ τῆς σκηνῆς - ἐν τοῖς κοινοῖς***», ἔνθα καὶ τὸ ***ἐπὶ*** καὶ τὸ ***η*** διάφορον τοῦ ***ἐν*** καὶ ***οι***. Ὅτι δ' αἱ παρηχήσεις καὶ τὰ λογοπαίγνια ταῦτα οὐ πλήρη καὶ τελείαν ὁμοιότητα πάντων τῶν φθόγγων τῶν σχετιζομένων λέξεων ἀπαιτοῦσιν, ἀλλ' ὀλίγων τινῶν μόνον, μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς χρήσεως τῶν μεσαιωνικῶν καὶ αὐτῶν τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων· πρβλ. ***χαῖρε τὸ τῶν ἀγγέλων πολυθρύλητον θαῦμα, χαῖρε τὸ τῶν δαιμόνων πολυθρήνητον τραῦμα, ἀνάκλησις - λύτρωσις, λογισμοῖς - ὀφθαλμοῖς, κτίσις - κτίστης, μύστις - πίστις***, ἡ

χαρὰ ἐκλάμψει - ἡ ἀρὰ ἐκλείψει, γεννήσασα - διδάξασα, ἀμαράντου κλῆμα-ἀκηράτου κτῆμα, οἰκτιρμῶν - ἱλασμῶν, θυμίαμα - ἐξίλασμα, εὐδοκία - παρρησία, ἀμυντήριον - ἀνοικτήριον, ἔρεισμα - γνώρισμα, τρέφονται πιστοὶ - σκέπονται πολλοί, ἀχωρήτου χῶρα - μυστηρίου θύρα κλπ. κλπ. Σημειωτέον δὲ καὶ τοῦτο ὅτι ἐν τῷ *μύστις - πίστις* ἡ παρήχησις σήμερον εἶναι μείζων ἢ ὅτε ἐπὶ Ἡρακλείου ἐποιήθη ὁ Ἀκάθιστος ὕμνος, ἐπειδὴ τότε τὸ *υ* ἐξεφωνεῖτο ἔτι διαφόρως τοῦ *ι*. Πρβλ. καὶ τὰ σημερινὰ «*'πὲ ψάρι*», «*δὲν κατέχεις εἶντα ψάλλεις*», ἢ «*πέ ἀλεύρι*», «*ὁ (δεῖνα) σὲ γυρεύγει*».

Ὁμοίως οὐδαμῶς ἀποδείκνυται διὰ τῶν παρὰ Θουκυδίδῃ Β΄ 54,1 κειμένων «*ἥξει Δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ*· ἐγένετο μὲν οὖν ἔρις·τοῖς ἀνθρώποις μὴ **λοιμὸν** ὠνομάσθαι ἐν τῷ ἔπει ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἀλλὰ **λιμόν**· ἐνίκησε δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰκότως **λοιμὸν** εἰρῆσθαι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι πρὸς ἃ ἔπασχον τὴν μνήμην ἐποιοῦντο. Ἦν δέ γε οἶμαί ποτε ἄλλος πόλεμος καταλάβῃ Δωρικὸς τοῦδε ὕστερος καὶ ξυμβῇ **λιμὸν** γενέσθαι, κατὰ τὸ εἰκὸς οὕτως ᾄσονται», δὲν ἀποδεικνύεται, λέγω, ὅτι τότε τὸ *οι* καὶ τὸ ι συνεχέοντο κατὰ τὴν ἐκφώνησιν· ὁ χρησμὸς φερόμενος *ἄγραφος* ἀνὰ τὰ στόματα τῶν ἀνθρώπων (*ἀνεμνήσθησαν* τοῦ ἔπους φάσκοντες οἱ πρεσβύτεροι *πάλαι ᾄδεσθαι*), ἠδύνατο τοῦ μέτρου ἐπιτρέποντος καὶ διὰ τοῦ *λιμὸς* καὶ διὰ τοῦ *λοιμὸς* νὰ ἐκφέρηται, τοῦτο δὲ καὶ ἐγίνετο κατὰ τὰς ἑκάστοτε χρείας, ὥστε οἱ ἄνθρωποι ἠγνόουν ποτέρα ἐκφορὰ ἦν ἡ γνησία, ἤτοι ἂν *λοιμὸν* (ἤτοι λοιμὸν ὅπως βόηθα) ἢ *λιμὸν* ἐνόει τὸ κατ' ἀρχὰς ὁ θεός. Οὕτως ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν λέγεται «*Σῶσον, κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρονομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατ' ἐναντίων δωρούμενος*» καὶ «*.....νίκας τοῖς εὐσεβέσι κατὰ βαρβάρων δωρούμενος.....*», ἐπειδὴ ἀμφότερα προσαρμόζονται καλῶς τῷ ῥυθμῷ. Οὐδεὶς δέ, ἂν μὴ ἀναδράμῃ εἰς παλαιὰ βιβλία, πρᾶγμα ὅπερ δὲν ἠδύναντο νὰ πράξωσιν οἱ Ἀθηναῖοι τότε, δύναται νὰ εἴπῃ ποτέρα ἐκφορὰ ἡ γνησία. Ὅπως ἄρα ταυτίζονται κατὰ τὴν προφορὰν τὰ *εὐσεβέσι-βασιλεῦσι*, τὰ *κατὰ βαρ-*

βάρων-κατ' ἐναντίων, οὕτω καὶ τὸ *λοιμὸν* καὶ *λιμόν*. Πρβλ. καὶ Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια, *ὡς λυτρωθεῖσα* τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια *ἀναγράφω σοι ἡ πόλις* σου .... » καὶ « .....ὡς *λυτρωθέντες* ..... *ἀναγράφομεν οἱ δοῦλοι σου* .... ». Ὁμοίως οὐδὲν ἀκριβὲς δύναται νὰ συναχθῇ συμπέρασμα ἐκ τῶν ἐπίτηδες διαστροφῶν χάριν παιδιᾶς, ἐπειδὴ ἀγνοεῖται πόσοι φθόγγοι ἠλλοιώθησαν καὶ ἐπὶ πόσον προυχώρησεν ἡ ἐξομοίωσις· πρβλ. *βλέπειν Βαλλήναδε* ἀντὶ *βλέπειν Παλλήναδε* (Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 234), πρβλ. ὁ νοῦς....ἐν *Κλωπιδῶν* αὐτ. Ἱππ. 78). Ὁμοίως οὐδὲν σαφὲς διδάσκει ἡμᾶς τὸ *Βδεῦ* ἀντὶ *Ζεῦ* (ἔνθα ὁ Ζεὺς ὡς *βδέων* ἄνθρωπος παριστᾶται), τὸ τοῦ Ἀριστοτέλους *θράττει σε* ἀντὶ τοῦ *Θρᾷκα ποιεῖ σε, ἀποφαίνει σε*, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν τῶν ἀρχαίων ταῦτα εἶναι *παρὰ γράμμα*, ἤτοι ἄλλο γράφεται καὶ ἐκφωνεῖται καὶ ἄλλο νοεῖται. Ὀρθῶς δὲ λίαν ἐλέχθη, ὅτι, ἵνα τις πεισθῇ ὅτι τὰ παρηχοῦντα ταῦτα ὡμοίαζον ἀλλήλοις καὶ κατὰ τοὺς ἄλλους φθόγγους, ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων τεταγμένος ὑπὲρ τῆς ἑτέρας γνώμης, νὰ ὁρμᾶται ἐξ ἀρχῶν κειμένων ἐκτὸς τοῦ πράγματος, οὐχὶ δὲ ἐκ τῶν φαινομένων αὐτῆς τῆς γλώσσης, ἀνάγκη νὰ μὴ εἶναι ἐρευνητὴς καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ καὶ τῇ ἀληθείᾳ προσιτός.

Σημειωτέον δ' ὅτι πολλάκις ἐπεζητήθησαν τοιαῦται παρηχήσεις καὶ ὁμοιότητες, καὶ ὅπου ἀληθῶς κατὰ τὴν ἀρχαίαν προφορὰν δὲν ὑπῆρχον, καὶ μυρίαι ἐπενοήθησαν τέχναι πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῶν, κατεπατήθησαν δ' ὁλοσχερῶς οἱ περὶ τῆς παραγωγῆς καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν λέξεων νόμοι. Οὕτω π. χ. ἐπεζητήθη ἡ ἀπόδειξις τῆς ταυτίσεως τοῦ *αι* καὶ *ε* διὰ τοῦ *εὐκταῖος, τὰ καινὰ τοῦ πολέμου* κττ. (πρβλ. Βασάν. 374, 419, 436). Καὶ ὅμως ὅτι τὸ *εὐκταῖος ἀπευκταῖος* οὐδὲν κοινὸν δύναται νὰ ἔχῃ τῷ *εὐκτέος*, δηλοῦται σαφῶς διὰ τούτου ὅτι τῶν μὲν εἰς *-τέος* δὲν σχηματίζονται παραθετικά, τοῦ δὲ *εὐκταῖος* σχηματίζονται κάλλιστα, δῆλον ἄρα ὅτι εἶναι παντάπασι διάφορα ἀλλήλων· ἴσως τὸ *εὐκταῖος ἀπευκταῖος* εἶναι παρέκτασις τοῦ *εὐκτός*,

ἀπευκτὸς κατὰ τὸ *ἀραῖος, πομπαῖος* κττ. Περὶ δὲ τῆς γραφῆς *κενὰ* ἀντὶ *καινὰ* διέλαβεν ὡς ἄριστα κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ὁ κ. Κόντος ἐν Λογ. Ἑρμῇ Ε′ σελ. 105 κἑξ. (πρβλ. καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ′ σελ. 453 καὶ 616-7), ἀπέδειξε δ' ὅτι εἶναι ὅλως κενὴ καὶ ἀσύστατος.

§ 23. *Ἀξία τῶν ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τεκμηρίων τῆς προφορᾶς.* Καὶ ἡ ἐτυμολογία καὶ ἡ μορφολογικὴ γένεσις τῶν τύπων καὶ λέξεων εἶναι κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 14 τεκμήριον τῆς ἀρχαίας προφορᾶς, ἀλλὰ τεκμήριον μᾶλλον ἀρνητικὸν ἢ θετικόν, ἤτοι χρησιμωτέρα εἰς ἀποβολὴν παμπόλλων πλημμελῶν ἐτυμολογιῶν καὶ ἀτόπων ἐντεῦθεν περὶ προφορᾶς συμπερασμάτων ἢ εἰς σαφῆ διάγνωσιν τῆς γνησίας προφορᾶς. Διότι ὀφείλομεν πάντοτε νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ἡ ἐτυμολογία ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 12, ταχθεῖσα ὀρθότατα ἐν τοῖς τελευταίοις καὶ σπουδαιοτάτοις τῆς γραμματικῆς μέρεσι, προϋποτίθησι τὴν γνῶσιν τῶν πλείστων μερῶν αὐτῆς, (τῆς ἀναγνώσεως, τῆς ἐξηγήσεως, τῆς ἑρμηνείας τῶν διαφόρων λέξεων)· πρόδηλον ἄρα ὅτι ταῦτα μᾶλλον ὀφείλουσι νὰ διαφωτίζωσι τὴν ἐτυμολογίαν ἢ ἡ ἐτυμολογία αὐτά, καὶ ὅτι ὁ ἐπιχειρῶν ἀντιστρέφως νὰ ἑρμηνεύῃ διὰ τῆς ἐτυμολογίας τὰ τῆς ἀναγνώσεως κινδυνεύει ἀνὰ πᾶν βῆμα νὰ σφάλληται. Πρὸς δὲ τούτοις ἐνθυμητέον ὅτι ἡ ἐτυμολογία ἡ ἐπὶ τῆς συγκρίσεως τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν καὶ τῆς ἱστορικῆς ἐξετάσεως τῶν φθόγγων, τῶν τύπων, τῶν συντάξεων, τῶν σημασιῶν κλπ. τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης στηριζομένη, βοηθεῖ μὲν ἡμῖν μέγιστον εἰς ἐξεύρεσιν τῶν φθογγικῶν αὐτῆς νόμων, ἐγκαταλείπει δ' ἡμᾶς ὅλως προκειμένου νὰ ἐξετάσωμεν τίς ἦν ἡ προφορὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἐν δεδομένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ. Πάντ' ἄρα τὰ ἐκ τοιούτων ἐτυμολογιῶν συναγόμενα περὶ τούτου συμπεράσματα εἶναι ἀκατάλληλα. Καὶ ὅμως πάμπολλα ὡς πρὸς τοῦτο μέχρι τοῦδε ἡμαρτήθησαν, καὶ δι' ἄγνοιαν τῶν φωνητικῶν νόμων, τῶν κυρίων στύλων πάσης ἐτυμολογίας, καὶ διὰ πλημμελῆ ἑρμηνείαν πολλῶν γλωσσικῶν φαινομένων

οὐκ ὀλίγα ὡς ἀποδεικτικὰ δῆθεν τῆς προφορᾶς προηνέχθησαν, εἰ καὶ ταῦτα ἀπὸ πολλοῦ ὑπ' ἄλλων πειστικῶς ἡρμηνεύθησαν. Ὀλίγα τινὰ τῶν οὕτω πεπλημμελημένων ἐπανορθοῦνται ἐν τῷ παρόντι, ἄλλα δὲ ἐν τοῖς ἑξῆς. Οὕτω π. χ. ἄλλως ἔχει ὁ σχηματισμὸς τοῦ *ἐρρηγυ(ῖ)α, γεγονυ(ῖ)α* κττ. καὶ ἄλλως ὁ τοῦ *ἐρρηγεῖα γεγονεῖα* κττ. (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 278), διὰ τοῦτο οὐδὲν περὶ τῆς ὁμοίας δῆθεν προφορᾶς τοῦ *υ*(*ι*) καὶ ει δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τούτων συμπέρασμα. Οὐδὲ τὸ ***περιαλιφὴν*** ἀποδεικνύει τι, διότι ἢ ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ ἀσθενὲς θέμα τοῦ ***ἤλιφην, ἀλήλιφα, ἀλήλιμμαι, -ηλιφής, ἀνηλιφής, νεηλιφής, μιλτηλιφής, πισσαλιφὴς*** κλπ. ἢ εἶναι σφάλμα τοῦ χαράκτου παραλιπόντος τὸ *ο*. Εἶναι πλημμελὲς ὅτι τὸ ***Ἀλκμεωνίδης*** προῆλθεν ἐκ τοῦ ***Ἀλκμαιωνίδης*** κατὰ βράχυνσιν τοῦ ***αι*** εἰς ***ε***· τὸ Αἰολικὸν παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντῶν ***Ἀλκμάων*** ἀντὶ ****Ἀλκμάϝων*** ἐγένετο Ἰωνιστὶ μὲν καὶ Ἀττικιστὶ ****Ἀλκμήων***, ὅθεν ὁμαλῶς ***Ἀλκμέων Ἀλκμεωνίδης*** (πρβλ. ****νᾱϝῶν, -νηῶν-νεῶν, *λᾱϝὸς-ληὸς-λεώς, *ᾱϝὼς-ἠὼς-ἕως***), Δωριστὶ δὲ ***Ἀλκμάων-Ἀλκμάν*** ὅπως ***τάων Μωσάων-τᾶν Μωσᾶν***, (ἡ ὀξεῖα τοῦ ***Ἀλκμὰν*** κατὰ τὸ ***Εὐρυτάν, Ἀκαρνάν, Αἰνιὰν*** κττ.)· πρβλ. ****κυκηϝων κυκεών, Μαχάων, Μαχέων, *ὀργηϝων, ὀργεών***, (ἐν Ὁμ. ὕμν. ***ὀργειόνας*** τ. ἔ. ***ὀργηϝόνας***), ***ἀπατεών, λυμεὼν*** κλπ. (πρβλ. Κόντου Γλωσσ. Παρατηρ. 281 κἑξ.).

Ὁ τύπος *Δηώνη* ἢ ἐσχηματίσθη κατὰ τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω σελ. 337 κατὰ σύμφυρσιν ἐκ τῶν ὀνομάτων *Δηὼ+Διώνη* ὅπως τὸ *ἠῷος* παρὰ Καλλιμάχῳ ἐκ συμφύρσεως τοῦ *ἠοῖος+ἑῷος* ἢ εἶναι μετεωρία τοῦ γράψαντος. Κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις οὐδὲν περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *η* ὡς *ι* ἐντεῦθεν δύναται νὰ συναχθῇ. Ὁμοίως ἐζητήθη πλημμελῶς ἡ ταύτισις τοῦ ***αι*** καὶ ***ε*** ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς τύποις εἰς ***-έας*** καὶ ***-αίας*** τῶν κυρίων ὀνομάτων. Ἀλλ' εἶναι γνωστόν, ὅτι τὰ κύρια ὀνόματα ὑποκοριζόμενα δύνανται νὰ προσλάβωσι σφόδρα ποικίλους τύπους (πρβλ. ***Αἰχμαῖος, Αἰχμέας, Αἶχμις, Αἴχμων, Αἰχμίων, Ἡρέας, Ἧρις, Ἡρίων, Ἥρυλλος, Ἥρων, Ἡρώνδας, Ἡρίδας*** κττ.)

(ἴδε ἀνωτ. σελ. 184—5), οὐδεμία δ' εὔλογος ἀνάγκη ἐπιβάλλει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δύο τινὲς τούτων, εἰ καὶ ἐγράφοντο διαφόρως, ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη, ἵνα τις ὑπολάβῃ ὅτι τὸ *αι* καὶ *ε* ἐν τοῖς *Ἀριστέας, Ἀρισταίας, Αἰχμέας, Αἰχμαῖος, Φιλέας, Φιλαῖος, Τιμέας, Τίμαιος* κττ. ἐσήμαινον ὅμοιον φθόγγον. Τὸ παρ' Ἡσιόδῳ *κανάξαις* προῆλθεν ἐκ τοῦ *κατ-ϝάξαις*, ἀφομοιώσει *καϝ-ϝάξαις*, ὅπως καὶ τὸ Ὁμηρικὸν *αὐέρυσαν* ἐκ τοῦ *ἀνϝέρυσαν* (=ἀνὰ+ϝέρυσαν) καὶ *αὐίαχοι* ἐκ τοῦ *ἀν-ϝίαχοι*. Ἡ ἀφομοίωσις τοῦ τελικοῦ συμφώνου πρὸς τὸ ἀρκτικὸν τῆς ἑξῆς λέξεως ἡμίφωνον ϝ οὐδὲν ἔχει τὸ θαυμαστόν, οὐδεμία δ' ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ ϝ ἦν πλῆρες σύμφωνον ἢ ὅτι τὸ *υ* τῆς διφθόγγου *αυ* ἐξεφωνεῖτο συμφωνικῶς. Οὐδὲ τὸ *κασαλβεῖον* παρὰ τὸ *κασαυρεῖον* διδάσκει τι, ἀφοῦ καὶ ἄλλως διαφέρουσιν οἱ τύποι οὗτοι. Πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι ἐπὶ ἄλλων διαυγεστέρων ὀφείλει ν' ἀποδειχθῇ πρότερον ἡ προφορὰ τοῦ *αυ, ευ* ὡς *αβ, εβ*. Ὁμοίως ἀπόβλητος ἡ ἐτυμολογία τοῦ *σοβῶ* ἐκ τοῦ *σεύω*, διότι τὸ *ευ* ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἰαπετικῇ γλώσσῃ ἠλλοιώθη εἰς *-ου* καὶ τοῦτο μένει ἀπαθὲς μὲν πρὸ συμφώνου, τρέπεται δὲ εἰς *-οϝ*, ὅθεν *ο*, πρὸ φωνήεντος, ἀλλ' οὐδέποτε μεταβάλλεται εἰς *οβ*· πρβλ. *σπεύδω, σπουδή, σεύω, *σοϝος-σόος-σοῦς, ὁ Σοῦς, λαο-σσόος, πολι-σσόος, νηοσσόος* κλπ., **σσοέω* ὅθεν *ἐσσοημένον*· τεθορυβημένον, ὡρμημένον, *σοῦμαι· -ῥευ - ῥεῦμα - ῥόϝος - ῥόος - ῥοῦς, ῥοή-ῥοέω, πλευ-πλοϝος-πλόος-πλοῦς* κλπ. Ἔπειτα, ἂν ἀληθῶς τὸ *σοβέω σόβος, Σόβας* (ὄνομα ἵππου, ἐκ Κλεαινῶν), *σόβη, σοβαρὸς* παρήγοντο ἐκ τοῦ *σεύω*, ἔδει ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥήματος νὰ παράγωνται διττοὶ τύποι παρὰ τὰ εἰρημένα ἐν σελ. 225 ἤτοι ἅμα μὲν *σόϝος σοϝέω σόος, Σοῦς,* ἅμα δὲ *σόβος σοβέω* κλπ. Οὐδεὶς δὲ δύναται νὰ νοήσῃ, διατί ἐδιχάσθησαν οἱ τύποι οὗτοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι τὸ μὲν *σέβεσθαι* παρ' Ὁμήρῳ ἄρχεται ἀεὶ ἀπὸ ἁπλοῦ *σ*, *κτεῖναι μέν ῥ' ἀλέεινε, σεβάσσατο γὰρ τό γε θυμῷ* καὶ *οὐδέ μιν ἐξενάριξε, σεβάσσατο γὰρ τό γε θυμῷ, Ἀργεῖοι ἰόμωροι, ἐλεγχέες, οὔ νυ σέβεσθε,* τὸ δὲ *σεύω, σεύομαι* συνηθέστατα ἀπὸ δύο *σσ*, ὑπεμφαίνει τὴν

ἐτυμολογικὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτῶν διαφοράν, ἥν ἐπίστωσαν οἱ γλωσσικοὶ συνάψαντες τὸ μὲν *σεύω σεύομαι* πρὸς τὸ Ἰνδικὸν *cyávati*, *cyávatē*=ὠθεῖν, ἐλαύνειν, φοβεῖν, τὸ δὲ *σέβω σέβομαι* πρὸς τὸ Ἰνδικὸν *tyájati* = ὑποχωρεῖν. Ἐκ τοῦ *σέβω σέβομαι* παρήχθη τὸ *σόβος*, *σόβη*, *σοβέω*, ὅπως ἐκ τοῦ *φέβομαι* τὸ *φόβος*, *φόβη*, *φοβέω*, ἐκ τοῦ *φέρω*, τὸ *φόρος φορέω* κλπ.

Ὁμοίως παραβάλλεται τὸ *λήθαργος* καὶ *λαίθαργος*, ὅθεν συνάγεται πλημμελῶς ἡ ὡς ἁπλοῦ φωνήεντος προφορὰ τῆς διφθόγγου *αι*. Ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἀσύστατον, ἀποδείκνυται ἐκ τῶν ἐν Η' § 16 λεγομένων περὶ μεταπτώσεως

Ἐπ' ἴσης πλημμελῶς ἐτυμολογεῖται τὸ *ἀμοιβὴ* ἐκ τοῦ *ἀμοιϝάν*, ἐπειδὴ ταῦτα ἦσαν ἀρχαιόθεν διάφορα, ἤτοι τὸ μὲν *ἀμείβω*, *ἀμοιβός*, *ἀμοιβὴ* ἀντιστοιχεῖ τῷ Λατινικῷ *mig*-rare ἔχον χειλικὸν *β* ἀντὶ ὑπερῳικοῦ g (ἰδὲ κατωτ.), τὸ δὲ *ἀμοιϝὰν* προῆλθε κατ' ἐπένθεσιν ἐκ τοῦ **ἀμοϝ-ια* τοῦ *ἀμεύ-σασθαι* ἀντιστοιχοῦντος τῷ Λατινικῷ *moveo*. Εἶναι ἄρα παντάπασιν ἀλλότρια ἀλλήλων.

Τὸ ὄνομα *Εὔθυνος* εἴτε προῆλθεν ἀπὸ τοῦ *εὐθύνω*, πρβλ. *ἀρτύνω ἄρτυνος*, εἴτε ὑπεκορίσθη ἐκ τοῦ *Εὐθύνομος*, καὶ τὸ *Εὔθοινος* ἀπὸ τοῦ *θοίνη θοινᾶσθαι* (πρβλ. *Δαμόθοινος* (Θηβ.), *Βούθοινος* Φαρσ.), *Ἀριστόθοινος* (Ταναγρ.), *Κλεόθοινος*, *Μενέθοινος* κλπ.) εἶναι διάφορα ἀλλήλων καὶ δὴ οὐδὲν περὶ τῆς ὁμοίας προφορᾶς τοῦ *οι* καὶ *υ* διδάσκουσιν.

Οὐδὲν βιάζει ἡμᾶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ *Εὔβιος* δὲν εἶναι ἐκ τοῦ *εὐ+βιος* παρηγμένον, ἀλλ' ὅτι κεῖται ἀντὶ *Εὔιος* (πρβλ. *Καλλίβιος*, *Αριστόβιος*, *Εὐθύβιος* κλπ.). Καὶ ἀντιστρόφως οὐδεὶς λόγος πείθει ὅτι τὸ *Θειοϝίοτος* εἶναι ἐκ τοῦ *-βιοτος* καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ *ϝιοτο-* τοῦ *ϝιότης* = θέλησις, ἐπιθυμία, ὥστε *Θειοϝίοτος* = ὁ θεῶν ἰότητι γεγονώς.

Ὅπως ἐλέγετο τὸ πρῶτον συνθετικὸν πολλῶν ὀνομάτων *Καλλε-* καὶ *Καλλι-* *Ἀρχε-* καὶ *Ἀρχι-* κτλ. οὕτω καὶ *Κλεϝε-* καὶ *Κλεϝι-*, ὅθεν ἐκπτώσει τοῦ ϝ καὶ συναιρέσει τοῦ *Κλέϝε-* *Κλεε-Κλῆ-Κλεῖ-* μετὰ νόθου διφθόγγου καὶ *Κλεϝι-κλεῖ-κλεῖ-*

μετὰ γνησίας, ὅπως **εϜιδον - εἶδον, *ἤδεϜι - ἤδει*. Ἐντεῦθεν νοεῖται ὅτι οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τούτων συμπέρασμα περὶ τῆς συγχύσεως τῆς γνησίας διφθόγγου ΕΙ μετὰ τῆς νόθου ē (ἐκ τοῦ εε).

Περὶ τοῦ *εἷμα* (ἐκ τοῦ **Ϝέσ - μα εἷμα *Ϝεσ - νυμι *Ϝέσ - σαι* κττ). καὶ τοῦ *ἱμάτιον* ἐδίδαξεν ὁ W. Schulze ὅτι ταῦτα εἶναι διάφορα ἐτυμολογικῶς, ἅτε τοῦ μὲν ἀναγομένου εἰς ῥίζαν *Ϝες - *Ϝεσσαι, *Ϝεσ - μα - *Ϝεμμα, ἑμα, εἷμα*, Δωρ. *ἧμα*, τοῦ δὲ ἱμάτιον εἰς ἄλλην vi, δηλοῦσαν πλέκειν, ὑφαίνειν, καὶ δὴ οὐχὶ ἔνδυμα ἀλλὰ κυριολεκτικῶς πλέγμα, πλεκτόν, ὕφασμα. Ὁμοίως κρίνω προτιμοτέραν τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀειμνήστου I. Schmidt, ὅτι τὸ ἐκ Στύρων *Εἰθύμαχος* ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ *Εὐθύμαχος* ἢ τὴν γνώμην τῶν ἐκ τούτου συναγόντων τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸν Ε' αἰῶνα τὸ *ει* ἀπηγγέλλετο ὡς *ι*, τ.ἔ. ὅτι τὸ *Εἰθύμαχος* κεῖται ἀντὶ *Ἰθύμαχος*.

Καὶ αὐτὸς ὁ θεῖος Πλάτων ἐπιχειρῶν ἐτυμολογίαις καὶ ἄλλαις περὶ τὴν γλῶσσαν θεωρίαις κατέστη ἀναξιόπιστος διδάξας τἀνωτέρω σελ. 106 παρατεθὲν περὶ τοῦ *ἡμέρα-ἱμέρα* ἐκ τοῦ *ἱμείρω*· ἢ τὸ ἐν 401 c «ἐοίκαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς τὸ παλαιὸν *ἐσσίαν* καλεῖν τὴν οὐσίαν». Ἢ τίς θέλει πιστεύσει ὅτι ἐπειδὴ ὁ Πλάτων (αὐτ.) παράγει τὸ *Ποσειδῶν* ἀπὸ τοῦ *ποσιδεσμον*, ἐξεφωνοῦντο τότε ὁμοίως τὸ ι καὶ *ει*; ἢ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ *Δημήτηρ* ἐκ τοῦ *διδοῦσα ὡς μήτηρ* τὸ $ι = η$; Καὶ ὅμως ἐκ τῆς ἐτυμολογίας τοῦ *αἰθὴρ* ἐκ τοῦ *αἰειθεὴρ* (Πλάτων. Κρατύλ. 410 b ὅτι *ἀεὶ θεῖ* περὶ τὸν ἀέρα ῥέων *αἰειθεὴρ* δικαίως ἂν καλοῖτο) συνήχθη τὸ συμπέρασμα ὅτι «τὸ *αει* ἠδύνατο νὰ συναιρεθῇ καὶ εἰς *αι*, ὡς διδάσκει ὁ Πλάτων, ὅταν παίζων ἢ σπουδάζων, *ἀκολουθῶν δ' ὅμως πάντοτε τοῖς νόμοις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης λέγῃ* ὅτι τὸ *αἰθὴρ* ἐκ τοῦ *αἰειθεήρ....!*»

Οὐδεμίαν δὲ ἀξίαν οὐδὲ πειστικὴν δύναμιν ἔχουσιν ἐτυμολογίαι, οἷον *ταφὼν τέθηπα θάμβος* καὶ *θαῦμα θαυμάζω* κλπ., ἐξ ὧν συνάγεται ἡ ταυτότης τοῦ *π, φ, β* καὶ τοῦ Ϝ· ἢ *σῦς-συὸς* ἀντὶ *συϜ-ὸς σύαξ* καὶ *συφεὸς* καὶ *σύβαξ συβάκην*, ἐξ ὧν δῆθεν ἐμφαίνεται

ταυτότης τοῦ ϝ τοῦ *β* καὶ τοῦ *φ*· ἢ **κλοιὸς* ἀντὶ *κλοιϝ-ὸς* καὶ *κλωβός*, ἢ *σφέλας* καὶ *ἑΰσσελμος*, ἓ ἀντὶ **σϝε* καὶ *σφὸς σφέτερος*, δι᾽ ὧν ἀποδείκνυται δῆθεν ὅτι ϝ = *φ*, ἢ *κοίρανος* (ἀρχ. Γερμ. hēr) καὶ *κύριος* (Ἰνδ. çūras = ἰσχυρός, ἥρως)· *λυγρὸς* (lugeo luctus *λευγαλέος*) καὶ *λοιγὸς* Λιθ. ligà = νόσος.

Τὸ *αἰώρα αἰωρέω* καὶ *ἑώρα μετέωρος μετήορος παρήορος συνήορος*) εἶναι συγγενεῖς ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ τῆς αὐτῆς κατασκευῆς σχηματισμοί, τ. ἔ. τὸ *αἰώρα αἰωρέω* εἶναι ἐπιτατικὸς σχηματισμὸς *ϝαι-ϝωρέω ϝαι-ϝώρα* (πρβλ. *παιπάλλω, παι-φάσσω, μαι-μάω*), τὸ δὲ *ἑώρα* ἀντὶ **ἠόρα* ὅπως *μετέωρος* ἀντὶ *μετήορος* κλπ. Ὁμοίως εἶναι ἄλλος σχηματισμὸς τὸ *γέα* (γηα-γέα-) *ἀνώγεων* καὶ ἄλλος τὸ *γαῖα ἀνώγαιον*· *ὀϝείγην* εἶναι ὁ πληρέστερος τύπος, *ὀ-ϝειγην* (πρβλ Γερμ. weichen) τοῦ **ὀ-ϝιγ-νυμι-οἴγ-νυμι*.

Τὸ Κρητικὸν *Ποίτιος* (Ἀπόλλων) ὅπως καὶ τὸ *τ* σαφῶς διδάσκει, δὲν δύναται νὰ συναφθῇ πρὸς τὸ *Πύθιος*, ἀλλ᾽ ἢ πρὸς τὸ *ποι-μὴν ποί-μνη* καὶ δὴ = νόμιος, ἐπιμήλιος, Κάρνειος, ἢ πρὸς τὸ *ποι-νή*, πρβλ. *ἀερο-ποῖτις* (Ἐρινύς), *πολυ-ποίτης, προποιτίδες*.

Τὰ ἐπιρρήματα εἰς *-εί* καὶ ῑ ἢ -ί εἶναι διαφόρου σχηματισμοῦ, ἤτοι τὰ μὲν εἰς *-εί* εἶναι τοπικῆς πτώσεως μετὰ καταλήξεως *-ι* προσκεκολλημένης τῷ εἰς *-ε* θέματι, πρβλ. *ἐκε-ῖ, οὐθαμεῖ* (Ἐπιδαύρῳ), *ἀθεεὶ* κτλ. Τὰ δὲ εἰς *ι* φαίνονται ὁμοίως τοπικαὶ μετὰ καταλήξεως πάλιν *-ι*, ἀλλὰ προσκεκολλημένης τῷ ὀδοντολήκτῳ θέματι· ἐπειδὴ δ᾽ ἐλέγοντο πολλάκις ἐκ παραλλήλου ἐκ τῆς αὐτῆς ῥίζης τὰ δευτερόκλιτα εἰς *-τος* καὶ τὰ τριτόκλιτα εἰς -*(τ)ς* γεν. *-τος*, οἷον *ἄγνωτος* καὶ *ἀγνὼς-ἀγνῶτος, ἄπτωτος* καὶ *ἀπτώς, ἄκμητος* καὶ *ἀκμής, ἄδμητος* καὶ *ἀδμής, σύγκλητος* καὶ *συγκλὴς συγκλῆτος, ἀπόβλητος* καὶ *ἀποβλὴς προβλής, ἄβρωτος* καὶ *σιδηροβρὼς* κττ., διὰ τοῦτο ἐπῆλθεν ἐνωρὶς ἐναλλαγὴ τοῦ *-ει* καὶ *-ῖ* καὶ συμφύρσει ῑ, ὅθεν *ἀκονιτὶ καὶ ἀκονιτεί, ἀμισθί, ἀστακτὶ* καὶ *ἀστακτεί, ἀναιμωτί, ἀνουτητί, ἀμαχητὶ* κλπ.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλη πηγὴ τῶν εἰς -*ί*, κυρίως τῶν εἰς -*τί* ὑπάρχει, ἤτοι τὸ ἐπιτατικὸν μόριον *τι(δ)*, Ἰνδ. cid, προστιθέμενον εἰς τὰ ἐπιρρήματα, πρβλ. *μεγαλωσ-τί, νεωσ-τί, ἕκη-τι* (ἑκὼν) *ἀέκη-τι, ἀμί-τις*· ἅπαξ Ταραντῖνοι κτλ., ὅθεν καὶ *μελεϊστὶ ὀνομαστὶ φιλιππιστὶ δωροδοκηστὶ* κλπ. Ἐντεῦθεν ἐν τοῖς εἰς -*στι* συνήθως τὸ -ῖ οὐχὶ καὶ τὸ -*ει* ὅπως ἐν τοῖς ἄλλοις.

Τὸ *ἐπήβολος* οὐκ ἐκ τοῦ *ἐπί-βολος* ἀλλ' ἐκ τοῦ ἄλλου τύπου *ἐπη*, ὅς καὶ ἐν τῷ *ἐπη-ετανὸς* καὶ ἐν τῷ Ἠλείῳ *ἐπή*=*ἐπ-εί*. Τὸ *πόλειος* καὶ *πόληος* εἶναι ὁμοίως διάφοροι σχηματισμοί, καὶ φωνητικῶς οὐχὶ οἱ αὐτοί. Ὁμοίως ὑπῆρχον ἀρχαιόθεν ἐκ παραλλήλου μεταπτωτικοὶ τύποι τῆς ἐπιθετικῆς καταλήξεως -*ιος* καὶ -*ειος* (πρβλ. patrius καὶ aureus)· οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη ἐπιβάλλει ὅπως τὸ *ἵππιος* παραχθῇ ἐκ τοῦ *ἵππειος* κατὰ βράχυνσιν, ἢ τὸ *Αἴνιος* ἐκ τοῦ *Αἴνειος* κττ., ἐπειδὴ κάλλιστα ἠδύναντο νὰ σχηματισθῶσιν ἑκάτερον δι' ἄλλου τύπου τῆς καταλήξεως.

Τὸ *Διειτρέφης* (Ἀττ. καὶ Κείᾳ ἐπιγρ.), *ΔιϜείθεμις* (Κυπρ.) (καθ' ἃ καὶ παρ' Ὁμ. *διειπετὴς* γρ. ἀντὶ *διϊπετής*, ἂν μή τις προτιμᾷ νὰ ὁμολογήσῃ ἔκτασιν τοῦ ῐ χάριν τοῦ μέτρου) ἑρμηνεύονται οὐχὶ ἐκ συγχύσεως τοῦ ῑ καὶ *ει*, *ΔιϜ-ὶ ΔιϜ-ει-*, ἀλλ' ἐξ ἄλλου θέματος, *divo-*, ὅθεν ἡ τοπικὴ *διϜει* (πρβλ. *οἰκο-οἴκε*) καὶ *διϜοι* ἐν τῷ (Βοιωτ.) *Διοί-δοτος Διοιδότω* (πρβλ. *οἰκο-οἴκοι*). (Ἡ γνώμη ὅτι τὸ *Διειτρέφης* προῆλθεν ἐκ τοῦ *Διοτρέφης* τροπῇ τοῦ *ο* εἰς *ε* καὶ ἐκτάσει τούτου εἰς *ει* εἶναι παντελῶς ἀσύστατος, ἅτε τοὺς φωνητικοὺς νόμους τῆς γλώσσης ἄρδην παραβαίνουσα).

Πρὸς τούτοις εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔν τισι λέξεσιν ἐπεκράτει ἀρχαιόθεν ἕνεκα τῆς διαφόρου γενέσεως αὐτῶν ἢ καὶ ἕνεκα ἄλλων φωνητικῶν λόγων ποικιλία τοῦ *ε* καὶ ῐ (ἰδὲ Η' § 18) καὶ δὴ καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν κατ' ἀντέκτασιν προελθόντων *ει* καὶ ῑ, ἀλλ' αὐτόδηλον ὅτι ὅπως περὶ τοῦ *ε* καὶ *ι* οὕτω καὶ περὶ τοῦ *ει* καὶ ῑ οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ συμπέρασμα περὶ ὁμοίας προφορᾶς, πρβλ. *πετάννυμι, σκεδάννυμι* καὶ *πίτνημι, σκίδνημι, ἐσμὲν* καὶ *ἴσθι, χθὲς* καὶ *χθιζός, ἑστία* καὶ *ἱστία, χῖλιοι* ἐκ τοῦ **χίσ-λιοι*

καὶ Λεσβ. *χέλλιοι* ἐκ τοῦ **χεσ-λιοι, χέλληστυς*, ὅθεν ἀντεκτάσει *χείλιοι, χηλίοι* Λακων. καὶ *χείλιοι* Βοιωτ.· *πέσυρες* καὶ *πίσυρες*, equos-*ἵππος* κττ. Ἔπειτα *Μίλιχος, μιλίχιος* καὶ Λεσβ. *μελλιχόμειδε*, ὅθεν *μείλιχος μειλίχιος*, πρβλ. καὶ Ὁμ. *μείλια μειλίσσω* καὶ παρ' Ἡσυχ. *μελλὸς*=βραδύς, χαῦνος, ἀργός, νωχελὴς καὶ *μιλός*· ἄχρηστος.

Ἐκτὸς δὲ τούτου, ὅτι πλεῖσται τῶν ἐτυμολογιῶν τούτων εἶναι πλημμελεῖς καὶ ἄτοποι καὶ δὴ καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν συναγόμενα συμπεράσματα ἀσύστατα, παρατηρεῖται καὶ τοῦτο ἔτι ὅτι καὶ τῶν ὀρθῶς ἐτυμολογηθέντων οὐκ ὀλίγα ἠδύναντο ν' ἀλλοιωθῶσιν ἀποσπασθέντα τοῦ λοιποῦ συστήματος αὐτῶν εἴτε δι' ἀναλογίας εἴτε διὰ λόγων ἄλλων, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται σήμερον πάντοτε, ἀληθῶς εἰπεῖν, ἡ ταύτισις τῶν φθόγγων αὐτῶν. Ἐπιβάλλεται ἄρα κατ' ἀνάγκην, ἵνα ἐπὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς ἐτυμολογίας προσαγόμενα ὑπὲρ τῆς προφορᾶς τεκμήρια ἐφαρμόζηται ἀμείλικτος κριτικὴ βάσανος, ἵνα καὶ τὰ κακῶς ἠτυμολογημένα ἀποβάλλωνται καὶ μὴ συνάγωνται ἐξ αὐτῶν πλημμελῆ συμπεράσματα, καὶ τὰ ἕνεκα ἄλλου τινὸς λόγου ἀποστάντα ἀπὸ τοῦ ἐτυμολογικοῦ αὐτῶν τύπου μὴ ὑπολαμβάνωνται ὅτι παριστῶσιν ἔτι οὓς πρὸ τοῦ πάθους παρίστων φθόγγους· διότι αἱ διὰ παρετυμολογίαν γενόμεναι ἀλλοιώσεις ἠδύναντο βεβαίως νὰ γένωνται καὶ ἂν μὴ τὰ ἀλλοιωθέντα ἐξεφωνοῦντο πρότερον κατὰ πάντα ὁμοίως.

Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι ὁ βουλόμενος ν' ἀποδείξῃ τὴν ταυτότητα φθόγγων διαφόρως γραφομένων ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις, ὀφείλει ν' ἀπέχηται ἐτυμολογιῶν παρακεκινδυνευμένων ἢ καὶ ἄντικρυς πλημμελῶν, νὰ ζητῇ δὲ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ἐν τοιαύταις λέξεσι, περὶ ὧν οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία.

§ 24. *Ἀξία τῶν ἐκ τῶν διαλέκτων λαμβανομένων τεκμηρίων τῆς προφορᾶς.* Μεγάλην προσοχὴν ἀπαιτοῦσι καὶ τὰ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων, ὁσάκις διὰ τῆς παραβολῆς αὐτῶν ἐπιζητεῖται ἡ ἐξεύρεσις τῆς ἀρχαίας προφορᾶς· βεβαίως ὅταν ἐν πάσαις

ταῖς διαλέκτοις εὑρίσκομεν λέξιν τινὰ γεγραμμένην διὰ τοῦ *ει* ἢ *ου*, δυνάμεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι αἱ δίφθογγοι αὗται εἶναι γνήσιαι, καὶ ὅτι ἢ εἶναι ἀρχαιόταται, πανελλήνιοι, ἢ προῆλθον τὸ μὲν ἐξ ἐπενθέσεως, *βραχεῖα, ὠκεῖα* κττ., τὸ δὲ ἐκ συναιρέσεως τοῦ *ε+ι*, *γένεϊ - γένει*. Ἀλλ' ὁσάκις ἡ μὲν παρέχει *ει*, ἡ δὲ *ι*, τότε ἀνάγκη νὰ ζητήσωμεν, μὴ ἡ διαφορὰ αὕτη ἔχῃ αἰτίαν τὴν μετάπτωσιν καὶ δὴ οὐδὲν περὶ τῆς προφορᾶς διδάσκῃ. Οὕτω π. χ. παρεβλήθη τὸ Γορτύν. *Ϝίκατι* πρὸς τὸ τῶν Ἡρακλειωτῶν *Ϝείκατι*, Ὁμ. Ἰω. καὶ Ἀττ. *εἴκοσι*, καὶ ἐντεῦθεν συνήχθη ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀνάγκης τὸ συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τῆς προφορᾶς τοῦ *ει* καὶ *ι*, εἰ καὶ ἡ σχέσις αὐτῶν μεταπτωτική. Ὁμοίως τὸ Δωρ. *εἴκω* πρὸς τὸ Ἀττ. Κορινθ. *ἴκω* (πρβλ. καὶ Λακων. *πόθ - ικες*), ἐν ᾧ τὸ *Ϝεικ* - ἔχει πρὸς τὸ *Ϝικ* - ὅπως τὸ *λειπ - λιπ, πειθ - πιθ* κτλ.

§ 25. *Εἰς ὀρθὴν κρίσιν τῶν περὶ τῆς προφορᾶς τεκμηρίων τῆς γραπτῆς παραδόσεως ἀνάγκη νὰ διαγινώσκωνται καὶ ἐξαιρῶνται καὶ ὅσα ἐγένοντο κατὰ μετάπτωσιν ἢ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλα ἢ κατ' ἄλλο τι φωνητικὸν πάθος*. Ἐπ' ἴσης δὲν ἐλέγχουσι σύγχυσιν τοῦ *ει* καὶ *ι* λέξεις ἢ τύποι μεταπτωτικοί, οἷον *Ποσειδῶν* καὶ *Ποτιδάν*, *Ποσιδήιον*, *τίνϜω - τίνω* καὶ *τεῖσαι*, *πιδίκνυτι* (ἐν Κρήτῃ) *δίκη* καὶ *δεῖξαι δείξω*, *νείφω*, ὅπως εἶναι ἡ ἀρχαία ὀρθογραφία, καὶ *νιφάς*, (πρβλ. *λείχω λιχάς, λείβω λιβάς, λείπω ἐλλιπής, στείχω στιχάς, στείβω στιβάς, μεῖξαι - μιγάς, τεῖσαι τίσις* κλπ.), *φθεῖσαι* ὅθεν καὶ *φθεισήνωρ* παρὰ τὸ *φθίσις φθιτὸς ἄφθιτος*, *κλειτὺς* παρὰ τὸ *κλίνω κλίσις*, *ἐν - είκω* (Λιθ. sëkiu) καὶ *ἐν - ικω ἱκανὸς* κλπ. *ἐξ - ἐν - ιχθεὶς* καὶ *ἐξ - εν - ειχθείς*, *εἴκελος εἴκω* καὶ *ἴκελος*, *εἶμι* καὶ *ἴμεν*, *χεῖμα χειμὼν* καὶ *χίμαρος χίμαιρα*, *εἰδὼς ἰδυῖα*, *εἰκὸς ἀϊκῶς* κττ. περὶ ὧν ἐν τῷ περὶ μεταπτώσεως Κεφαλαίῳ ἐγένετο ὁ προσήκων λόγος.

Οὐκ ὀλίγα ἐπλάσθησαν κατ' ἀναλογίαν, λ. χ. τὸ *ἐτίθεις ἐτίθει*, *ἵεις ἵει* ἀντὶ *ἐτίθη*, *ἵη* (πρβλ. καὶ *ἐδίδους ἐδίδου* ἀντὶ *ἐδίδως ἐδίδω*, καὶ *διδοῖ*, *ἀφιεῖ* ἀντὶ *δίδωσιν ἵησιν*), *τέθηκα* εἶναι τὸ

ὁμαλόν, τὸ ἀρχαῖον, *τέθεικα* δὲ μεταγενέστερον κατὰ τὸ *τέθειμαι* καὶ τοῦτο κατὰ τὸ *εἶμαι* ἐσχηματισμένον ἀντὶ *τέθεμαι*. Ἀπὸ τοῦ *ἔτεισα τείσω τέτεικα* καὶ *τίνω τίσις* ἐγένετο τοῦτο μὲν *ἀποτείνω* ὅθεν Κρητ. *ἀποτεινύτω*, τοῦτο δὲ *ἀπέτισε* τῆς Δ' π. Χ. ἑκατ.. *Τισικράτης, Τισικλέους, Τισωνίδης* κλπ. Ἀπὸ τοῦ *ἠργαζόμην ἠργασάμην ἠργάσθην*, ἀλλ' *εἴργασμαι εἰργάσμην* ἐγένοντο καὶ οἱ αὔξησιν λαμβάνοντες χρόνοι *εἰργαζόμην εἰργασάμην εἰργάσθην*, οὐχὶ δὲ φωνητικῶς (πρβλ. *ἑώρων-ἑόρακα* καὶ ἔπειτα *ἑώρων ἑώρακα*). Ὅπως ἐν τοῖς εἰς *-κλειδης* εἰσῆλθεν ἡ κατάληξις *ιδης* (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 214—5), οὕτω καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς, οἷον ἐν τοῖς πατρωνυμικοῖς εἰς *-ίδης* τοῖς ἐξ ὀνομάτων εἰς *γένης-κράτης-μένης-μήδης* κλπ. σχηματιζομένοις, *Καλλικρατίδας* ἀλλὰ καὶ *Λακρατείδης, Ἀντιγενίδης, Τιμηγενίδης, Ἐπιμενίδης, Παρμενίδης* ἀλλὰ καὶ *Ἀντιγενείδας, Ἐπικυδείδης, Μεγαμηδείδης, Πολυθερσείδης, Θεογενείδης, Παρμενείδας* Κραννούνιος κλπ. Ὁμοίως λήγουσιν εἰς *-ίδιον* τὰ ὑποκοριστικὰ ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν εἰς *-ος-ους* οὐδετέρων, πρβλ. *Σωκρατ-ίδιον, ξιφ-ίδιον*.

Ὁμοίως ἐλέχθη κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ικὸς* οὐ μόνον *Μαντινικός, Ἀντιοχ-ικὸς* κλπ. ἀλλὰ καὶ *Δαρ-ικὸς* (τοῦ ε' αἰῶνος ἐκ Λακων.), καὶ *ἁλ-ικὸς* μτγν. κττ., καὶ ἀντιστρόφως *βο-εικὸς* κατὰ τὸ *ὀρε-ικὸς ὀρεικὸς* (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 199 κἑξ. καὶ Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' 186 κἑξ. καὶ Τόμ. Ι' 359 κἑξ.).

Ἐπειδὴ ἡ ἐπιχώριος χρῆσις διεστέλλετο πολλαχῶς τῆς Ἀττικῆς ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν τοπωνυμιῶν, (πρβλ. Ἀθηνᾶς, τόμ. Η' σελ 463, 467), *Αἰθάλη* καὶ *Αἰθάλεια, Χάλκη* καὶ *Χαλκία* καὶ *Χάλκεια, Ἰόπη Ἰοπία* καὶ *Ἰόπεια* κττ., πρὸς δὲ τούτοις πολλὰ ἐθνικὰ ἔληγον εἰς *-ιᾶται, -ειᾶται-εᾶται*, συνέβαινεν ὥστε ἐκ τῶν ποικίλων τούτων τύπων νὰ σχηματισθῶσι διάφορα ἐθνικὰ καὶ ταῦτα ἀναμὶξ νὰ παραλαμβάνωνται ἄλλοτε τούτου καὶ ἄλλοτε ἐκείνου τοῦ τύπου προτιμωμένου· διὰ τοῦτο τὰ ἐθνικὰ *Χαλκειᾶται Χαλκεᾶται Χαλκιᾶται, Αἰνειᾶται Αἰνεᾶται Αἰνιᾶται, Αὐλαὶ Αὐλεᾶται Αὐλιᾶται* κττ. δὲν σημαίνουσι φωνητικὴν σύγχυσιν

ἀλλ' ἐναλλαγὴν καταλήξεων (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. Θ' σελ. 213). Τὴν ἐξάπλωσιν καταλήξεώς τινος ἔνθα οὐκ ἔδει, ὁμολογοῦσι καὶ οἱ ἀντερασμικοὶ λέγοντες (Βασάν. 602) «Ἀφοῦ ἡ συλλαβὴ *-ζε*, γεννηθεῖσα ὅπως εἴπομεν, ἔλαβε τὴν σημασίαν καταλήξεως δηλούσης τὴν εἰς τόπον κίνησιν, ἐγένετο ἔπειτα χρῆσις αὐτῆς καὶ ἐκεῖ ὅπου περιεμένετο ἀντ' αὐτῆς ἡ *-δε*· τὸ τοιοῦτον δὲ ἔχει κοινὸν πρὸς ἑτέραν *κατάληξιν*, τὴν *-αιεύς*, ἥτις, ὡς εἴδομεν (ἀνωτ. 382), ἀπαντᾷ καὶ ἐν τοῖς ὀνόμασι ***Βησαιεὺς*** ***Ὀαιεύς***, ἂν καὶ τὰ πρωτότυπα ***Βῆσα*** καὶ ***Ὄα*** δὲν ἔχουσι *ι*, καὶ εἰς ταῦτα ἔπρεπε πρὸς δήλωσιν τοῦ κατοίκου νὰ προστεθῇ μόνη ἡ κατάληξις - ευς, ***Ὀαεύς, Βησαεύς***». Εννοεῖται δ' ὅτι δεκτῆς κατ' ἀρχὴν γενομένης τῆς ἐναλλαγῆς ταύτης οὐδὲν περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἐναλλασσομένων φθόγγων μανθάνομεν.

Κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς *-ει* ληγόντων τοπικῶν ἐπιρρημάτων, ***ἐκεῖ, Φαληρεῖ, οἴκει*** κττ. ἠδύνατο κάλλιστα καὶ τὸ ***δεῦρο δευρί*** νὰ μετασχηματισθῇ εἰς ***δευρε̄=δευρεῖ***, (πρβλ. τὸ ἐναντίον ***ἐκεῖ***) καὶ τότε τὸ Ε (=*ει*) οὐκ ἀντὶ τοῦ *ι*.

Ἄλλα ἐγένοντο κατ' ἀφομοίωσιν ἢ ἀνομοίωσιν, λ. χ. ***Ἐλευ-Ηύνια*** ἀντὶ ***Ἐλευσίνια*** ἐκ Λακωνικῆς. Ὁ συνάγων ἐκ τούτου ὅτι τὸ *ι* καὶ *υ* ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως, ὀφείλει νὰ συναγάγῃ τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ *ε* καὶ *ο*, διότι ***Κέρκυρα - Κόρκυρα, *μελυνω -μολύνω*** κλπ. ἐρρήθησαν. Περὶ τοῦ ***Εἰθύμαχος*** ἀντὶ ***Εὐθύμαχος*** (κατ' ἀνομοίωσιν) ἰδὲ ἀνωτέρω σελ. 361.

§ 26. ***Τὸ ἀνισόχρονον τῶν φωνητικῶν ἀλλοιώσεων δὲν εἶναι τεκμήριον ὅτι ἀληθῶς αὗται δὲν συνέβησαν.*** Εἶπον ἀνωτέρω ὅτι αἱ μέγισται ἀλλοιώσεις τῆς προφορᾶς ἐγένοντο ἀπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μέχρι τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ἀλλ' οἱ ἀντερασμικοὶ βουλόμενοι ν' ἀναγάγωσι τὰς γλωσσικὰς ἀλλοιώσεις εἰς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐρωτῶσι: «Ἐὰν ἡ προφορὰ διέμεινε πράγματι ἀμετάβλητος ἐπὶ δεκαὲξ ἢ δεκαεπτὰ ἑκατονταετηρίδας, καθ' ἃς ἡ χώρα ὑπέστη τοσαύτας περιπετείας, διατί νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τοσοῦτον ὑπερμέτρως ἠλλοιώθη κατὰ

τοὺς ἓξ ἢ ἑπτὰ προηγουμένους αἰῶνας, δηλονότι ἀπὸ τῆς Δ′ ἢ Ε′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς Α′ ἢ Β′ μ. Χ.;». Εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπαντῶ πρῶτον ὅτι, καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς ἐκπτώσεως τῶν ἡμιφώνων s, j, ϝ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ πεζοῦ λόγου ἐγένοντο τοσαῦται συναλοιφαὶ ὅσαι οὔτε πρότερον ἐπὶ χιλιετηρίδας οὔτε μετὰ ταῦτα συνέβησαν, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι τότε παρήχθησαν πάμπολλαι χασμωδίαι καὶ τότε ἐγένετο ἀνάγκη ἵνα διὰ ποικίλων συναλοιφῶν ἐξαφανισθῶσιν, οὕτω καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἰδιαίτεραί τινες αὐτῆς τῆς γλώσσης ἰδιότητες ἐπεκούρησαν σφόδρα τῇ ἐξαλλαγῇ τῆς προφορᾶς, λέγω πρὸ πάντων τὴν ὁσημέραι ἐλαττουμένην ἀλλ' εἰσέτι ἐξακολουθοῦσαν διαφορὰν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων. Μετὰ τὴν ἐξίσωσιν δὲ τούτων ἐπῆλθε σωτηρία ἀμφοτέρων τῶν τάξεων, τῆς ποσότητος τῶν βραχέων ἐπαυξηθείσης κατὰ τοσοῦτον ὅσον ἠλαττώθη ἡ τῶν μακρῶν, ἀλλ' ἅμα ἐξέλιπον καὶ αἱ πλεῖσται πρὸς περαιτέρω ἀλλοιώσεις ἀφορμαί. Ὁ ἐπιστάμενος πῶς οἱ μὲν τὴν βόρειον Ἑλληνικὴν λαλοῦντες καὶ μετὰ ἰσχυροῦ τονισμοῦ ἐκφέροντες τὰς τονουμένας συλλαβάς, τρόπον τινὰ μακράς, ἀληθῶς εἰπεῖν μετ' ἐντάσεως, ἐξαλλοιοῦσι τὴν προφορὰν τῆς γλώσσης, οἱ δὲ τὴν μεσημβρινὴν λαλοῦντες, πάσας τάς τε τονουμένας καὶ ἀτόνους συλλαβὰς μετὰ τῆς αὐτῆς περίπου ἐντάσεως ἐκφωνοῦντες, σῴζουσι τὰ φωνήεντα ἀπαθῆ, ἐκεῖνος δύναται νὰ σχηματίσῃ ἔννοιάν τινα τῶν φωνητικῶν μεταβολῶν, ὅσαι τότε διαστελλομένων ἔτι τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἦσαν δυναταί, μετέπειτα δὲ ἀδύνατοι (ἰδὲ Κεφ. Η′). Πρόσθες ὅτι τότε ὑπῆρχον ἔτι δίφθογγοι δυνάμεναι ἐξαλλοιούμεναι νὰ καταστῶσιν ἁπλοῖ φθόγγοι καὶ δὴ ν' ἀλλοιωθῶσιν, ἔπειτα δ' οὐχί. Ἔπειτα παρατηρεῖται καὶ τοῦτο ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος κατὰ τὰ ἐκτεθέντα (ἀνωτέρω Α′ §18.19.) κατέπνιγε μὲν τὰς ἄλλας διαλέκτους, ἐξηπλοῦτο δὲ ἐπὶ πάντας τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐπὶ πολυαρίθμους βαρβάρους ἐν Ἀσίᾳ, Εὐρώπῃ καὶ Ἀφρικῇ,

ἦτο φυσικὸν νὰ μεταβληθῇ καθ' ὃν τρόπον ἡ σύνταξις, ὁ θησαυρὸς τῶν λέξεων, αἱ σημασίαι, οὕτω καὶ ἡ φωνητικὴ αὐτῆς. Πάντοτε καὶ πανταχοῦ παρατηρεῖται κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Ε' § 8 ἡ ἀνάμειξις διαφόρων γλωσσῶν, ἡ ἀντικατάστασις γλώσσης τινὸς ὑπ' ἄλλης κττ., ὡς τῶν σπουδαιοτάτων αἰτίων τῆς μεταβολῆς τῆς προφορᾶς· ὅπως δ' αἱ διάφοροι γλῶσσαι οὕτω καὶ αἱ διάφοροι διάλεκτοι τῆς αὐτῆς γλώσσης ἀναμιγνυόμεναι, ἐκβαλλόμεναι ὑπὸ μιᾶς τινος πάντοτε γίνονται αἰτία μεγάλων φωνητικῶν ἀλλοιώσεων.

Ἐσωτερικαὶ ἄρα τῆς γλώσσης ἰδιότητες καὶ ἐξωτερικαὶ ἅμα τοῦ ἔθνους περιστάσεις ἡνωμέναι ἐπήνεγκον κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τοιαύτας καὶ τηλικαύτας φωνητικὰς ἐξαλλαγάς, ὁποίας πάντες οἱ ἑξῆς αἰῶνες δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐπενέγκωσιν. Πρόσθες τούτοις ὅτι καὶ ἂν τυχὸν ἡμεῖς μηδεμίαν ἀποχρῶσαν αἰτιολογίαν τῶν τότε γενομένων μεταβολῶν ἠδυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν καὶ καθορίσωμεν, πάλιν δὲν θὰ ἐδικαιούμεθα ν' ἀρνηθῶμεν αὐτὰς ἀλλ' ἁπλῶς θὰ ὠφείλομεν νὰ βασανίσωμεν τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, ἤτοι νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἀληθῶς ἐγένοντο κατὰ τοὺς χρόνους τούτους καὶ μὴ κατὰ παλαιοτέρους, συνεκρύπτοντο δὲ ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ὅπερ ὡς εἴδομεν, δὲν ἀληθεύει.

§ 27. *Τὰ λεγόμενα περὶ ἡδύτητος ἢ ἀηδίας ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς προφορᾶς εἶναι ὑποκειμενικὰ καὶ ἀσήμαντα.* Καὶ ἡ πολλάκις παρ' ἡμῖν καὶ παρὰ τοῖς Ἐρασμικοῖς προφερομένη διισχύρισις, ὅτι ἡ ἐκφώνησις τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ φθόγγου ἢ τῆς λέξεως κατ' Ἐρασμικὸν ἢ κατὰ τὸν ἡμέτερον τρόπον προσπίπτει ἀηδὴς ἢ τἀνάπαλιν, δὲν ἔχει ἀληθῶς ἀποδεικτικὴν δύναμιν οἱανδήποτε, ἐπειδὴ ὅπερ ἡμεῖς ἔχομεν αἴσθημα τῆς σημασίας ἑκάστης λέξεως καὶ τῶν φθόγγων αὐτῆς εἶναι ὑποκειμενικόν, ἐσχηματίσθη κατὰ μικρὸν ψυχολογικῶς διὰ τὴν αἰσθητὴν ἡμῖν σύνδεσιν τῶν φθόγγων τῆς λέξεως μετὰ τῆς σημασίας αὐτῆς καὶ πρόδηλον, ὅτι ἀφοῦ αἱ φωνητικαὶ ἀλλοιώσεις τελοῦνται κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Κεφ. Ε' ἀνεπιγνώστως καὶ κατὰ κλίμακα ἀπειρόβαθμον, οἱ ἄνθρω-

ποι συνάπτουσι τὴν σημασίαν τῆς λέξεως μετὰ τῶν νέων ἑκάστοτε φθόγγων, ἂν ἐκείνη μὲν μένῃ ἀμετάβλητος, οὗτοι δὲ μεταβάλλωνται, καθὼς καὶ τὴν νέαν σημασίαν, ἂν καὶ αὕτη ὁπωσδήποτε ἠλλοιώθη, μετὰ τῶν νέων φθόγγων. Οὕτω λ.χ. ἡ λέξις *βοῦς* ἐλέγετο πρότερον *guous* (Ἰνδ. λέγεται gāus, Γερμ. kuh), ἀλλ' ὅμως ὅτε μετεβάλλετο τὸ guous εἰς *βοῦς*, πάντες τὴν αὐτὴν σημασίαν συνῆπτον μετὰ τῶν ποικίλων φθόγγων guous. . . . *βοῦς*. Τὸ γλυκὺ ἐλέγετο πάλαι ποτὲ γλuku, οὕτω δ' ἐξεφωνεῖτο καὶ ἐν αἷς διαλέκτοις τὸ *υ* ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u· ἀλλ' ὀφθαλμοφανῶς καὶ τὸ γλuku καὶ τὸ γλüxü καὶ τὸ νῦν γλixi ὁμοίαν σημασίαν εἶχεν· πρβλ. ἔτι λέξεις, οἷον *χάρις* ἤτοι **khάρις* - *χάρις*, *dhesos - *thesos - **ΘΗεος* - *θεός*, *φύσις* καὶ ἐπὶ τῶν αἰδοίων, *ἀγορὰ* καὶ ἐπὶ τοῦ χυδαίου, παιδὶ τῆς ἀγορᾶς, *οἰκονόμος* καὶ ἐπὶ τοῦ φιλαργύρου κλπ. Ἐνίοτε φαίνεται ὅτι ἡ κατ' Ἔρασμον ἐκφώνησις καθίστησιν εὐφωνοτέραν τὴν λέξιν, πρβλ. *ὑγίεια*, *ἠοῖαι*, *τῆς ὑγιείης τῆς ἀληθείης* κλπ., ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων ἀληθῶς οὐδὲν ἀτρεκὲς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν. Εἰ δὲ καί τι ἄλλο, τὸ ταῦτα μάλιστα ἀγνοεῖν ἀρετὴ τοῦ Γραμματικοῦ κατὰ τὸν Κοϊντιλιανόν.

Δυνατὸν αἱ μεθοδολογικαὶ αὗται ἀρχαί, περὶ ὧν ἐγὼ κρίνω ὅτι εἶναι ἀπαραίτητον νὰ τηρῶνται κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ περὶ τῆς ἀρχαίας προφορᾶς ζητήματος, νὰ φανῶσιν εἴς τινας ὅτι ὄζουσιν ὑπερκριτικῆς τινος, καὶ ὅτι καθιστῶσι τὴν ἔρευναν πάνυ δύσκολον. Εἰς ταῦτα ἀπαντῶ ὅτι, ἴσως διά τινα ἰδιοσυγκρισίαν πάντοτε ὑπέλαβον τὴν αὐστηρὰν κριτικήν, ἔστω καί πως ὑπερκριτικήν, προτιμοτέραν τῆς ἀκρισίας, καὶ ὅτι, ἂν μὴ παντάπασι σφάλλωμαι, δὲν πρόκειται περὶ εὐκολωτέρας ἐρεύνης, ἀλλὰ περὶ μεθοδικωτέρας καὶ δὴ ἀσφαλέστερον εἰς τὴν ἀλήθειαν ἀγούσης. Περὶ τούτου πρόκειται καὶ χάριν τούτου ἀπεφάσισα νὰ διαλάβω διεξοδικώτερον περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὑπολαβὼν ὅτι καιρὸς ἤδη νὰ πεισθῶμεν ὅτι, ὅπως μέγα μέρος τοῦ τυπικοῦ, τῆς συντάξεως, πλεῖσται σημασίαι καὶ μέγα πλῆθος τῶν λέξεων ἠλλοιώθησαν σὺν

τῷ χρόνῳ, οὕτως ἠλλοιώθησαν καὶ πολλοὶ τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης ἡμῶν, ἐπειδὴ πάντα ταῦτα, ὄντα στοιχεῖα τῆς γλώσσης, συμμεταβάλλονται καὶ ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἄλληλα· ὅτι ὅπως πανταχοῦ τῆς γῆς ἐν πάσῃ γλώσσῃ παρατηροῦνται σύμπασαι αἱ ἀλλοιώσεις αὗται, οὕτως ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ, ἐκτὸς ἄν τις πείσῃ ἑαυτόν, ὅτι αὕτη εἶναι τέρας τι οὔτε ἐξελισσομένη οὔτε ἀλλοιουμένη κατὰ τοὺς γενικοὺς τῶν γλωσσῶν νόμους· ὅτι εἶναι ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ἀποβάλωμεν τὴν ἀτοπωτάτην ἀνάμειξιν τῆς ψευδοῦς φιλοπατρίας καὶ τῶν ἐθνικῶν προλήψεων μετὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἐπιστημονικῶν ζητημάτων καὶ νὰ θελήσωμεν νὰ ἴδωμεν ὀρθοῖς ὄμμασιν αὐτὰ τὰ πράγματα πῶς ἔχουσιν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ οὐδένα θὰ δυνηθῶμεν διὰ τῶν δικηγορικῶν στρεψοδικιῶν νὰ πείσωμεν, ὅπως ἡ μακρὰ ἐξέλιξις τοῦ περὶ προφορᾶς ζητήματος ἔπεισεν, ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν, ὤφειλε νὰ ἔχῃ πείσει πάντας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΙΔΙΚΟΝ

§ 1. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν φωνηέντων*. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἐν σελ. 131 περὶ τῆς μεγάλης ποικιλίας ἧς ἐπιδεκτικοὶ εἶναι οἱ φωνήεντες φθόγγοι, ἐγένετο φανερὸν ὅτι τὰ γραπτὰ σημεῖα τῆς γλώσσης ἐν τῇ παραστάσει μάλιστα τῶν φωνηέντων εἶναι σφόδρα ἐλλιπῆ. Διότι πλὴν τῶν πέντε στοιχειωδῶν, ὡς εἰπεῖν, φωνηέντων ἅτινα σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις παρατηροῦνται, ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἀποχρώσεις αὐτῶν, τ.ἔ. ἕκαστον τούτων δύναται νὰ προφέρηται κλειστότερον ἢ ἀνοικτότερον, ὥστε νὰ προσεγγίζῃ ἢ καὶ ταυτισθῇ ἄλλῳ, λ. χ. τὸ *α* δύναται νὰ κλίνῃ πρὸς τὸ *ο*, ὅτε γράφεται å, ἢ πρὸς τὸ *ε*, ὅτε γράφεται *α*, τὸ *ο* πρὸς τὸ *υ* ἢ πρὸς τὸ *ε*, τὸ *ε* πρὸς τὸ *α* ἢ τὸ *ο* ἢ πρὸς τὸ *ι* κττ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιάδε ἢ τοιάδε ἑκάστου τούτων διάθεσις δύναται νὰ ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ τόνου, ἐκ τοῦ ποσοῦ, ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ λέξει κλπ., διὰ τοῦτο συμβαίνει, ὥστε ὁ αὐτὸς φθόγγος νὰ διασπᾶται εἰς δύο ἢ καὶ τρεῖς· ἐπειδὴ δ' ὅμως τὸ παριστῶν τὰς ἀποχρώσεις ταύτας γράμμα δύναται ἐπὶ μακρὸν νὰ τελῇ τὴν αὐτοῦ λειτουργίαν ὅπως καὶ πρὸ τῆς ἀλλοιώσεως, μᾶλλον συγκρύπτονται ἢ δηλοῦνται δι' αὐτῶν οἱ ἀληθῶς ὑπάρχοντες φθόγγοι. Οὕτω λ. χ. κατὰ τὴν Η' καὶ Ζ' ἑκατοντ. π. Χ. τὸ *Α* καὶ *Ε* παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις ἐκτήσαντο δύο

διαφόρους προφοράς, τὴν μὲν ὡς βραχέα, α, ε, τὴν δὲ ὡς μακρά, ᾱ, ē. Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις χρόνοις παρὰ τοῖς βορείοις Ἕλλησι τὰ φωνήεντα ο καὶ ε διεσχίσθησαν εἰς ό, έ τονούμενα καὶ εἰς υ, ι ἄτονα. Ἀλλ' εἰ καὶ αἱ ἑκάστοτε ἀνακύπτουσαι διαφοραὶ αὗται συνήθως καταλείπονται ἐν τῇ γραφῇ ἀδήλωτοι, εἶναι πρόδηλον ὅτι ἀνάγκη νὰ λαμβάνωνται πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐξετάζωνται, διότι αὗται κατ' ἀλήθειαν εἶναι αἱ πρῶται πηγαὶ ἐξ ὧν πηγάζουσι καὶ ἑρμηνεύονται τὰ παράδοξα φαινόμενα τῆς ἀνακυπτούσης ἑκασταχοῦ ποικιλωτάτης διαφορᾶς αὐτῶν.

Ἕνεκα δὲ τῆς μεγάλης ποικιλίας ταύτης τῶν ἀληθῶς ἐκφωνουμένων φθόγγων καὶ τῆς ἀτελοῦς παραστάσεως αὐτῶν διὰ τῆς γραφῆς ἀνάγκη προσέτι νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι ὅταν διαλαμβάνωμεν περὶ φθόγγου τινὸς οἷον τοῦ διὰ τοῦ η παριστωμένου, μόνον ἱστορικῶς καὶ ἀδρομερῶς θεωρουμένου τοῦ πράγματος λέγομέν τι, *φυσιολογικῶς* δὲ ὁ λεγόμενος εἷς οὗτος φθόγγος εἶναι μᾶλλον πλῆθος ὁμοίων κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον παρεκκλίσεων. Ἡ δὲ ἑνότης αὐτοῦ κεῖται ἐπ' ἀληθείας ἐν τῷ καθολικῷ καὶ ἀδρομερεῖ αἰσθήματι ἡμῶν.

Οὕτως ἀποδείκνυται ὅτι αἱ τῶν φωνηέντων τροπαὶ καὶ παθήσεις ἐν ταῖς γλώσσαις, αἵτινες ἔχουσιν ἰσχυρὸν τονισμόν, διατίθενται κατὰ πρῶτον λόγον ὑπὸ τοῦ τονισμοῦ, καὶ ἐν ταῖς γλώσσαις, ἐν αἷς ἡ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων προσῳδία μεγάλως διαφέρει, διατίθενται πολλάκις κατὰ λόγον τῆς προσῳδίας. Ἐντεῦθεν τὰ πάθη τῶν μακρῶν ἢ τονουμένων εἶναι ὅλως διάφορα τῶν βραχέων ἢ ἀτόνων. Τὰ τονούμενα διὰ τὴν μείζονα ἔντασιν τῆς προφορᾶς αὐτῶν σῴζονται μᾶλλον, τοὐναντίον δὲ τἄτονα ἐξασθενοῦσι, καθίστανται ἄλογοί τινες φθόγγοι καὶ τέλος πίπτουσιν. Ἀλλὰ καὶ πάλιν πολλάκις παρατηρεῖται ὅτι ἵνα τὰ μακρὰ σωθῶσιν, τρέπονται εἰς κλειστότερα, τὸ ᾱ εἰς ē, τὸ ē εἰς ῑ κττ. κττ.

Πρὸς τούτοις ὀφείλει νὰ ἐξετάζηται ἡ φύσις τῶν περιβαλλόντων τὰ φωνήεντα συμφώνων, διότι οὐχὶ σπανίως συντελοῦσιν εἰς τὴν μεταβολήν, τὴν ἔκτασιν κτλ. αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. συνηθέ-

στατα τὰ ἔρρινα σύμφωνα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἦχου ἑπομένου ἢ προηγουμένου φωνήεντος, ἔπειτα τὰ λοιπὰ φωνήεντα καὶ τὰ διαρκῆ σύμφωνα. Καὶ προηγούμενα ἢ ἑπόμενα τὰ οὐρανικὰ καὶ χειλικά, ἐνίοτε καὶ τὰ ἔρρινα καὶ λαρυγγικὰ ἐπιδρῶσι πολλάκις ἐπὶ τὰ φωνήεντα.

Ἐν τοῖς ἀτόνοις φωνήεσιν ἐξεταστέον ἂν προηγῶνται ἢ ἕπωνται τῇ τονουμένῃ συλλαβῇ, ἂν κεῖνται ἐν τέλει τῆς λέξεως ἄνευ ἑπομένου τελικοῦ τινος συμφώνου ἢ ἂν ἀκολουθῶνται ὑπὸ συμφώνου κττ. Καὶ ὁμοίως διακριτέα τὰ φωνήεντα τὰ πρὸ τοῦ τόνου εἰς ἀρχτικὰ λέξεως καὶ καθόλου εἰς τὰ ἐν τῇ ἀρχτικῇ συλλαβῇ καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς ἑξῆς ταῖς πρὸ τοῦ τόνου κττ. κττ.

§ 2. *Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ Η.* Ἐλέχθη ἀνωτ. σελ. 289 ὅτι ἡ κυρία διαφορὰ τῆς Ἐρασμικῆς προφορᾶς ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κεῖται ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῶν διφθόγγων καὶ τῶν φωνηέντων Η καὶ Υ. Ἀρχόμενοι τῆς ἐξετάσεως τούτων ἀπὸ τοῦ Η παρατηροῦμεν ἐν πρώτοις, ὅτι, ἐπειδὴ μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου οἱ Ἀθηναῖοι ἐποιοῦντο, καθ' ἃ εἴδομεν ἐν κεφ. Δ' § 9, χρῆσιν τοῦ Ε εἰς παράστασιν καὶ τοῦ βραχέος *ε* καὶ τοῦ μακροῦ *ε*(=*η*), δῆλον ὅτι θὰ ἐξεφώνουν τὸ μακρὸν τοῦτο ὁμοιότερον τῷ *ε* ἢ παντὶ ἄλλῳ φθόγγῳ, λ. χ. τῷ *ι*. Ἡ εἰκασία δ' αὕτη ἀποβαίνει πιθανωτέρα, ὅταν παρατηρηθῇ πρῶτον ὅτι τοῦτο γίνεται κανονικώτατα, ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως, οὐδέποτε δὲ γράφεται *ι* ἀντὶ μακροῦ *ε*(=*η*). Ἔπειτα ὅτι καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 106 εἴδομεν, ὁ Πλάτων διατεινόμενος ὅτι οἱ ἀρχαῖοι (οἱ παλαιοὶ οἱ ἡμέτεροι) τῷ ἰῶτα εὖ μάλα ἐχρῶντο καὶ οὐχ ἥκιστα αἱ γυναῖκες, νῦν δὲ ἀντὶ τοῦ ἰῶτα ἢ *ει* ἢ *η* μεταστρέφουσιν, σαφῶς διδάσκει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ τὸ *η* διεστέλλετο τοῦ *ι*[1]). Τὸ αὐτὸ συνάγεται καὶ ἐξ ὧν λέγει περὶ τῆς δυνάμεως ἑκατέρου,

[1]) Ἡ γνώμη ὅτι τὸ ᾱ γενόμενον ᾱ- ē ἐτράπη πρὸ τοῦ Σωκράτους εἰς ῑ καὶ ἐντεῦθεν πάλιν εἰς ē-*η*, οἷον ἦν ἐπὶ Πλάτωνος, ὅθεν πάλιν εἰς *ι* ἐν ταῖς μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίσι (*ἁμέρα - ἄμέρα - ēμέρα - ῑμέρα - ἡμέρα - ῑμέρα, Δαματερ - Δεμετερ - Διμίτιρ - Δημήτηρ* ὅθεν *Διμίτιρ*), εἶναι παντάπασιν ἀπίθανος καὶ οὐδαμοῦ τοῦ κόσμου, ὅσον ἐμοὶ γνωστόν, παρατηρηθεῖσα. Ὁμοίως ἄτοπος εἶναι ἡ γνώμη ὅτι αἱ γυναῖκες ἐπὶ Πλάτωνος ἐχρῶντο τῷ *ι* ὅπου οἱ ἄνδρες τῷ *η*.

ὅτι τῷ μὲν *ι* ἐχρήσατο ὁ ὀνοματοθέτης πρὸς τὰ λεπτὰ πάντα, τῷ δὲ *η* πρὸς τὸ μῆκος. Ὁμοίως συνάπτων ὁ Πλάτων τὸ *Ἥρα* πρὸς τὸ *ἀέρα* καὶ τὸ *ἥρως* πρὸς τὸ *ἔρως* διδάσκει ὅτι ὅμοιόν πως τῷ ε ἐθεώρει τὸ *η* οὐχὶ δὲ τῷ *ι*. Ὁμοίως εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 291-2, ὅτι Διονύσ. ὁ Ἁλικαρν. ἐπὶ Αὐγούστου διέστελλε σαφέστατα τὸ *η* τοῦ *ι*, τάσσων τὸ μὲν *η* εἰς τὴν β΄ τάξιν εὐθὺς μετὰ τὸ *α*, τὸ δὲ *ι* ἔσχατον, πέμπτον. Ὥστε οὐ μόνον ἐπὶ Πλάτωνος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Αὐγούστου, διεστέλλετο κάλλιστα τὸ *η* τοῦ *ι* ἐν τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ.

Ὁμοίως ἐμφαίνει ὁ Ἀριστοφάνης ἐν Ὄρνισι στ 299 κέξ. ὅτι καὶ τοῦ *ει* διαφόρως ἐξεφωνεῖτο τὸ *η*, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦ πτηνοῦ *κηρύλος* διέστελλον οἱ θεαταὶ ἀκούοντες αὐτὸ ἀπὸ τοῦ *κειρύλος* τοῦ πεπλασμένου πρὸς τὸ *κείρω*, μόνον κατὰ τὸ *η-ει*. Ἔπειτα καὶ τόδε ῥητέον ὅτι ἂν ταῦτα ἀπηγγέλλοντο ὁμοίως, ἡ ἀπορία τοῦ ἑτέρου τῶν διαλεγομένων οὐδένα λόγον θὰ εἶχεν. Εὐελπίδης «*τίς γάρ ἐσθ' οὔπισθεν αὐτῆς*; Πεισθ. *ὅστις ἐστί*; ***κειρύλος***. Εὐελπ. *κειρύλος γάρ ἐστιν ὄρνις*; Πεισθ. *οὐ γάρ ἐστι Σποργίλος*; Ὁ Ἀριστοφάνης ἄρα μεταβαλὼν τὸ *κηρύλος* εἰς *κειρύλος* καὶ οὕτως ὑποδείξας τὸ *κείρειν* διδάσκει σαφῶς ὅτι οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ διέστελλον ἐν τῇ ἐκφωνήσει τὸ *η* και *ει* (κλειστὸν ē) κάλλιστα.

Τὴν διαφορὰν τοῦ *η* ἀπὸ τοῦ *ι* διδάσκει ἡμᾶς καὶ ἡ σταθερὰ μεταγραφὴ τοῦ μὲν Λατ. ē διὰ τοῦ *η*, τοῦ δὲ Ἑλλ. *η* διὰ τοῦ Λατ. ē, οἷον *Λουκρήτιος*, *ῥήξ*, *δηνάρια*, *Φῆστος* κττ. καὶ Philemo, Homerus, Herakles, crepida, apotheca, pergamena, ecclesia, ethice κλπ. κλπ., ἐπειδὴ ἄλλως ἠδύναντο καὶ οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἑκάτεροι εἶχον τὸ γράμμα I τὸ παραστατικὸν τοῦ φθόγγου *i*, νὰ γράφωσι *ῥίξ*, *δινάρια*, *apothica*, *ithici* κλπ.

§ 3. *Ὁ διὰ τοῦ Η παριστώμενος φθόγγος ἦν ἀνοικτὸς* ē. Ἐπὶ τῶν νήσων Κέω, Νάξου, Δήλου καὶ Ἀμοργοῦ διεστέλλετο ἐν τῇ ἐκφωνήσει τὸ ē καθ' ὅσον ἦν Ἰαπετικὸν ē (διὸ καὶ γράφεται

διὰ τοῦ Ε, ἤτοι δι' οὗ σημείου καὶ ὁ βραχὺς κλειστὸς ε φθόγγος) καὶ τὸ ἐκ τοῦ ἀρχαίου μακροῦ α προελθὸν ä, διὸ καὶ γράφεται διὰ τοῦ Η· πρβλ. *ἀνέθΕκεν, κασιγνΕτη, ἐπιβλΕματι, μΕ, χρΕσθαι, Ε* = ἦ, *ΚλενογένΕς* κλπ. ἀλλὰ *ΝικάνδρΗ, ἐκΗβόλος, ἰοχεαίρΗι, ϙόρΗ, κασιγνέτΗ, ΔειναγόρΗ, ΕὔδΗμος, ΧσενΗρετος, κλίνΗι κλίνΗν, σΗμα, σιωπΗι, τΗν οἰκίΗν, ἐπΗν, ἱστίΗι, τριΗκόστια, κΗδεον* κλπ.. καὶ προσέτι *τὰ θύΗ,* ὃ ἔχον τὸ *Η* ἐκ τοῦ *εα* μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ἀνοικτῆς προφορᾶς τοῦ διὰ τοῦ Η δηλουμένου φθόγγου. Τὴν διαφορὰν δὲ ταύτην τοῦ ἀλφαγενοῦς ē ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ē δὲν ἔσῳζον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Περικλέους, ὡς φαίνεται· ἐντεῦθεν οὐ μόνον οὐδεμία διαφορὰ ἐν τῇ γραφῇ τούτων οὔτε ἀρχαιόθεν οὔτε μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἀπαντᾷ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ὅπως λ. χ. ἐπὶ τῶν εἰρημένων νήσων, ἀλλὰ καὶ ὁ μεταπλασμὸς τῶν τριτοκλίτων εἰς *-ης-ους-η* κατὰ τὰ πρωτόκλιτα εἰς *-ης-ου-ην (Ἀριστοφάνην),* ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ 410 περίπου π. Χ. ὑπεμφαίνει ὅτι τὸ *η* (ἐκ τοῦ ā) τῆς α' κλίσεως καὶ τὸ *η* (ἐκ τοῦ ē) τῆς γ' κλίσεως εἶχον ὁμοίαν προφοράν, ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐπίδρασις αὕτη (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ. 589-590). Καὶ ὁ Πλάτων ἐτυμολογῶν τὸ *ἡμέρα* (*ἁμέρα*) ἀπὸ τοῦ *ἥμερος* (*Ηēμερος*) φαίνεται ὅτι ὁμοίως ἐξεφώνει ἀμφότερα, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐτυμολογεῖ, οὐδὲν βέβαιον.

Ἀλλὰ ποῖός τις ἦν ἆρά γε ἐπὶ Πλάτωνος ἐν Ἀθήναις ὁ διὰ τοῦ Η γραφόμενος φθόγγος; ἦν ἀνοικτὸς ἢ κλειστός; *ä*-ē ἢ ẹ̄; ὑπὲρ τῆς ἀνοικτῆς τούτου προφορᾶς μαρτυροῦσι τάδε:

Α') Ὅτε οἱ Βοιωτοὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ' π. Χ. ἑκατοντ. παρέλαβον τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον παρὰ τῶν Ἀθηναίων, τὸ γράμμα Η μετεχειρίσαντο, ἵνα παραστήσωσι τὸν ἐκ τῆς διφθόγγου ΑΙ ΑΕ περισταλέντα εἰς ἁπλοῦν φθόγγον ē, ἤτοι ἔγραψαν *κΗ, χΗρε, Ἀθανῆος, Ἀρίστηχμος, Τελεστῆος, Ταναγρήων, ἱππότη* κττ. Ἔδωκαν δὲ οἱ Βοιωτοὶ τὴν δύναμιν ταύτην τῷ γράμματι Η πάντως δι' οὐδένα ἄλλον λόγον, ἢ διότι ταύτην τὴν προφορὰν εἶχε τότε ἐν Ἀθήναις, ὅπως καὶ εἰς ἄλλα γράμματα ἐποίη-

σαν, οἷον εἰς τὸ *υ*, εἰς τὸ *ου*, εἰς τὸ *ει* κλπ. Φαίνεται δὲ πιθανώτατον ὅτι ἀνοικτός τις φθόγγος *ᾶ* ἔμελλεν ἐκ τῆς διφθόγγου *αι αε* πρῶτον ν' ἀναπτυχθῇ. Διότι ἐκ τῆς διφθόγγου τῆς ἐχούσης ὡς κύριον φωνῆεν τὸν ἀνοικτότατον φθόγγον *α* δὲν ἦτο δυνατὸν κατὰ φύσιν νὰ προκύψῃ τὸ κατ' ἀρχὰς κλειστὸν ē ἀλλὰ ἀναγκαίως ἀνοικτὸν *ᾶ*. Ἔπειτα οἱ Βοιωτοὶ παριστῶσι τὸν κλειστὸν φθόγγον ē διὰ τοῦ *EI*, οἷον *πατεὶρ ἀνέθειкε* κλπ.· δῆλον ἄρα ὅτι γράφοντες *κή*, *χῆρε*, *ἡί* = αἰεί, ἀλλ' *Εἰρότιμος*, *μεὶ* κτλ. διάφορον δι' ἑκατέρου παρίστων φθόγγον, καὶ δὴ ὅτι παρέστησαν τοῦτον τὸν παρ' αὐτοῖς ἐκ τοῦ *αι* ἀναπτυχθέντα νέον φθόγγον *ᾶ* διὰ τοῦ Η, διότι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ὅμοιον παρίστων δι' αὐτοῦ φθόγγον.

β') Ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἀνεπτύχθη τὸ Η καὶ κατὰ συναίρεσιν ἐκ τοῦ ΕΑ, οἷον *γένεα - γένη*, *ἐγρηγόρη*, *ἀπωλώλη*, *ἐξώλη* κλπ. Ἀλλ' εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς δῆλον, ὅτι τὸ *α* τοῦ *εα* δὲν ἠδύνατο αἴφνης καὶ διὰ μιᾶς νὰ ἐξαφανισθῇ, ἀλλὰ πάντως μᾶλλον τοῦτο ἢ τὸ *ε* θὰ ἐξεφωνεῖτο καὶ θὰ ἠκούετο, ἤτοι θὰ ἐσχηματίζετο φθόγγος τις *ᾶ*, ὅστις κατὰ μικρὸν ἔβαινε κλειστότερος γινόμενος· (πρβλ. καὶ Δωρ. *τὰ ἐμὰ-τἠμά*, *νικάει-νικῆ*, *ὁράεν-ὁρῆν* κττ. δι' ὧν ὁμοίως ἐλέγχεται σαφῶς ἀνοικτὴ προφορὰ τοῦ *η* παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν).

γ') Πολὺ βραδύτερον τὸ Η ἢ τὸ *ει* συνέπεσε τῷ ῑ, ἐπειδὴ τὸ μὲν ΕΙ ἤδη εὐθὺς ἐν τοῖς μετὰ τὸν Μ. Ἀλέξανδρον χρόνοις ἄρχεται συγχεόμενον τῷ μακρῷ ῑ, τὸ δὲ *η* ἐν Ἑλλάδι πολὺ μ. Χ. ἤτοι ἀπὸ τοῦ β' ἢ γ' αἰῶνος μ. Χ. κέξ. καὶ οὐχὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Δῆλον ἄρα ὅτι τὸ μὲν ΕΙ παρίστα κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' π. Χ. αἰῶνα τὸν κλειστὸν φθόγγον ē, τὸ δὲ Η τὸν ἀνοικτὸν *ᾶ*. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ μόνον τότε ὅτε τὸ ΕΙ εἶχε ταυτισθῇ ἐν τοῖς πλείστοις τῷ ῑ, ἄρχεται ὁ ἐπὶ τὸ στενότερον σχηματισμὸς τοῦ Η, ἀνθ' οὗ γράφεται ἐνίοτε ΕΙ, ἤτοι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, δι' οὗ παριστᾶτο πρότερον μὲν πανταχοῦ, τότε δ' ἐν ὡρισμέναις μόνον χώραις (ἰδὲ κατωτ. § 14) ὁ κλειστὸς ē φθόγγος.

δ') Καὶ τὸ *βῆ βῆ* τοῦ Ἀριστοφάνους καὶ Κρατίνου μᾶλ-

λον ὑπὲρ ἀνοικτοῦ ä φαίνεται μαρτυροῦν, ἐπειδὴ τὰ πρόβατα βληχώμενα σφόδρα ἀνοικτὸν e, ἤτοι ä ἐκβάλλουσι φθόγγον, οὐχὶ κλειστὸν ē.

Ἐν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις ἡ προφορὰ τοῦ Η ἐποίκιλλε σφόδρα, ἀλλαχοῦ μὲν ἐπὶ τὸ ἀνοικτότερον, ἀλλαχοῦ δὲ ἐπὶ τὸ κλειστότερον χωροῦσα· οὕτω λ.χ. ἐν τῇ Ἠλείᾳ ἐξεφωνεῖτο σφόδρα ἀνοικτόν, διὸ καὶ *α* ἀντ' αὐτοῦ εὑρίσκεται, οἷον *πατάρ*, *βασιλᾶες*, *ἔα*=*εἴη* κττ., ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ φαίνεται ὅτι τὸ Η ἐξεφωνεῖτο ἀνοικτόν, διότι καὶ νῦν ἔτι τὸ Η ὡς *ε* προφέρεται ἐν τῷ Πόντῳ (ἰδὲ κατωτ. σ. 382). Ἀνοικτὴν τοῦ *η* προφορὰν τοὐλάχιστον ἐν ἀρχῇ λέξεως ἐλέγχουσι καὶ τὰ Λέσβια *αἴμισυς*, *αἰμίονος*, *Αἰσίοδος*, περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω. Ἐν δὲ τῇ Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ μέχρι μὲν τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰωνικοῦ καὶ Ἀττικοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἐπί τινα ἔτι χρόνον γράφεται Ε καὶ ἀντὶ τοῦ βραχέος *ε* καὶ ἀντὶ τοῦ μακροῦ Η, πρβλ. *Ἀμφάλκες*, *εδ'*, *Ἀριστοτέλες*, *Φιλοχάρες*, *Σαυγένες*, *Καλλικράτες*, *Ἁγέσανδρος*, *Ἱσμενίοι*, *Ἱπποκύδες*, κττ. (καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Θηβῶν τοῦ 355-346 εὑρίσκεται *ὀγδοέκοντα*, *πρισγέες* παρὰ τὸ *Εἰρότιμος*, *στατεῖρας)*. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν δ' ἐπεκράτησε κατὰ μικρὸν ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου Ε (=ē) νὰ γράφηται ΕΙ, οἷον *μεί*, *πατείρ*, *ἀνέθεικε* κττ., οὐχὶ δὲ *μί*, *πατίρ*, ὅπως γράφουσιν *ι* ἀντὶ ἀρχαίου ΕΙ, *ἔχι*, *λέγι*, *ἀΐδι*, *ἡΐ*= αἰεὶ κλπ. Ἐπειδὴ δ' οἱ Βοιωτοὶ οἱ οὕτω καινοτομοῦντες τὰ τῆς γραφῆς δὲν ἀποβλέπουσι προφανῶς εἰς παλαιοτέραν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν τῶν φθόγγων, δῆλον ὅτι παρ' αὐτοῖς ὁ ἀρχαῖος μακρὸς φθόγγος ē δὲν ἦτο κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα π. Χ. ὅμοιος οὔτε τῷ Ἀττ. ē (*η*) οὔτε πάλιν τῷ ī, διότι τότε θὰ ἔγραφον ἁπλούστατα *πατήρ*, *μή* ἢ *πατίρ*, *μί*, ἀλλ' ὅμοιος ἄλλῳ τινὶ φθόγγῳ κειμένῳ μεταξὺ τοῦ φθόγγου τοῦ ὑπ' αὐτῶν γραφομένου διὰ τοῦ Η καὶ τοῦ *ι*, δηλ. μεταξὺ τοῦ *Ἀθανῆος*, *ἱππότη*, καὶ τοῦ *ἔχι*, *ἀΐδι* κλπ, ἤτοι κλειστὸς ē φθόγγος, οἷον ἀναγκαίως παρίστα τότε ἐν Ἀθήναις τὸ ΕΙ.

§ 4. *Ἑρμηνεία ἀνωμαλιῶν τινων καὶ ἐξαιρέσεων.* Ἐξαιρέσεις τινὲς τούτων πολλάκις προφερόμεναι ἑρμηνεύονται ἄλλως· λ. χ. τὸ τοῦ Πλαύτου liroe liroe (= λῆροι λῆροι) συνήφθη παρετυμολογικῶς πρὸς τὸ lira delīrus deliro, ἃ γνήσια Λατινικά· πρβλ. Velius Longus, Keil Ζ' 73, 2 sic etiam delīrus placet Varroni, non delerus: non enim, ut quidam existimant a graeco tracta vox est, παρὰ τὸ ληρεῖν, sed a lira, id est sulco. Ita sicuti boves, cum se a recto actu operis detorserint, delirare dicuntur, sic qui a recta via vitae ad pravam declinant, per similitudinem translationis item delirare existimantur. (Τὸ Λατ. līra προῆλθεν ἐκ παλαιοτέρου leisa, ἀρχ. Γερμ. wagan-leisa, Λιθ. lyse, ἀρχ. Σλαυ. loisa).

Τὸ *δινάρια* ἀντὶ *δηνάρια* ἔλαβε τὸ *ι* διὰ τὴν πρὸς τὸ *δῖνος δινέω* παρετυμολογίαν καὶ τὸ *Σέστιος* ἀντὶ *Σήστιος* ἐκανονίσθη κατὰ τὸ *Σέξτος Σέξτιος* κττ. Πολλὴ φαίνεται παρὰ τῷ Ὁμ. ἡ σύγχυσις τοῦ *η* καὶ *ει*, καὶ πολλοὶ τύποι φέρονται διὰ τοῦ *η* καὶ *ει* ἅμα, οἷον *τεθνηὼς* καὶ *τεθνειώς*, *θήης* καὶ *θείης* κλπ. Ταῦτα βεβαίως οὐ γνήσια, ἀλλὰ τῶν μεταγραφέων. Λέγεται, ὅτι πρὸ τῶν φωνηέντων ᾰ, *ο*, *ω*, *ου* τὸ *ε* γίνεται *ει*, πρὸ δὲ τοῦ *ε*, *η*, *ι*, κεῖται *η*. οἷον *φρείατα, εἶος, σπεῖος*... ἀλλὰ *χέρηες, τελήεσα, βλήεται, θήης, φανήῃ, χέρηι, σπῆι* κττ. Ἀλλ' ἡ ἀλήθεια εἶναι πάντως ὅτι τὴν ἐναλλαγὴν ταύτην τοῦ *η* καὶ *ει* τὴν ἀναπτυχθεῖσαν κατ' ἀντέκτασιν φωνητικῶς ἐν ἐνίοις τύποις (ἰδὲ κατωτ. ἐν τῷ περὶ Ἀντεκτάσεως) ἐκαθολίκευσαν πλημμελῶς οἱ Γραμματικοὶ ὑπολαβόντες ὅτι ὅπως ἐλέγετο *ἀγακλῆϊ* ἀλλ' *ἀγακλεῖος*, *σπῆι* ἀλλὰ *σπεῖος* κττ., οὕτως ἔδει νὰ λέγηται καὶ *θείω θείομεν* ἀντὶ *θήω θήομεν*, ἀλλὰ *θήῃς θήῃ θήετε*, *βείω* ἀλλὰ *βήῃς* κλπ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων ἐμφανίζεται καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ ἐνιαχοῦ τὸ *ει* ἢ καὶ αὐτὸ τὸ *ι* ἀντὶ τοῦ *η*. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ χρῆσις αὐτοῦ αὕτη δὲν παρατηρεῖται ἐν πάσῃ λέξει οὐδ' ἐν πάσῃ λέξεων θέσει ἐλευθέρως ἀλλὰ περιωρισμένη ἐν τάξεσί τισι τύπων καὶ λέξεων (ἰδὲ ἀνωτέρω

σελ. 224), δῆλον ὅτι οὐχὶ φωνητικὴ τροπὴ ἀλλ' ἀναλογικὸς μεταπλασμὸς πρόκειται· λ. χ. περὶ τοῦ *ἐτίθεις ἐτίθει*, *ἵεις ἵει* κττ. σχηματισθέντων κατὰ τὸ *ἐποίεις ἐποίει* ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 365. (Καὶ τοῦ πρώτου προσώπου εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις παραδείγματα, *προΐειν* παρ' Ὁμ. καὶ *ἠφίειν* Ἀττ. Πρὸς δὲ καὶ τοῦ ἐνεστῶτος παρὰ ποιηταῖς *τίθεις* ἢ *τιθεῖς*, *παρτιθεῖ*, *ἵεις ξυνίεις* ἢ *-εῖς*, καὶ τὰ ἀπαρέμφατα *συνιεῖν* καὶ *τιθεῖν* (Θεογν.), πρβλ. καὶ *ἐδίδους ἐδίδου*, *διδοῖ* κτλ. ἃ προφανῶς ἐλέγχουσι τὴν ἀναλογικὴν γένεσιν αὐτῶν).

Τὸ *ἥλκυσεν* ἀντὶ *εἵλκυσεν*, *καθῆλκεν* ἀντὶ *καθεῖλκεν* ἐπιγρ. Ἀττικῆς τοῦ Γ' αἰῶνος, τὸ *ἀφεῖκεν* παρὰ τὸ *ἀφῆκεν* Τελμησσοῦ, τὸ *βασιλεῖς*, *ἱππεῖς* ἀντὶ *βασιλῆς*, *ἱππῆς* ἀπὸ τοῦ 375 π. Χ. καὶ ἑξῆς ἑρμηνεύονται ἄλλως καὶ οὐχὶ διὰ φωνητικῆς συγχύσεως τοῦ *ει* καὶ τοῦ *η*. Ἤτοι τὸ μὲν *ἕλκω* ἔλαβεν αὔξησιν *η* κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἀπὸ τοῦ *ε* ἀρχομένων πολλῶν ῥημάτων. Ἐν τῷ *ἀφεῖκεν ἀφῆκεν* πρόκειται ἐναλλαγὴ τοῦ παρακειμένου *εἷκα ἀφεῖκα ἀφεῖκας* καὶ τοῦ ἀορίστου *ἧκα ἀφῆκα*. Ἡ δὲ πληθ. ὀνομαστικὴ καὶ αἰτιατικὴ εἰς *-εις* τῶν εἰς *-εὺς* ὀνομάτων ἀντὶ *-ης* καὶ *-εας* ἐσχηματίσθη κατὰ τὰς ὀνομαστικὰς καὶ αἰτιατικὰς τῶν εἰς *-ης* καὶ *-ὺς* ἤτοι *εὐγενεῖς ἡδεῖς* = *βασιλεῖς*. Τὸ *βασιλέας* οὐδέποτε ἠδύνατο βεβαίως νὰ συναιρεθῇ εἰς *βασιλεῖς*. Τὸ *συβήνη* καὶ *Σικινῆται* εἶναι οἱ διὰ τῶν Ἀττικῶν ἐπιγραφῶν πιστούμενοι τύποι· ἑρμηνεύονται δὲ κατὰ τὰ περὶ τοῦ *εἰράνα* κττ. ἐν σελ. 213 εἰρημένα, ἤτοι ἐκανονίσθησαν κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ηνη* καὶ *-ῆται* ὀνόματα· *τήθη* ἀντὶ *τίτθη* δηλοῖ οὐχὶ σύγχυσιν τῶν φθόγγων ἀλλὰ τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων, διὸ καὶ τὸ *τ* παρελείφθη. Τὰ ξένα ὀνόματα ἰδίους ἔχοντα φθόγγους καὶ ὡς ἄγνωστα τὴν σημασίαν πολλαχῶς παρετυμολογούμενα οὐδὲν ἀληθῶς διδάσκουσιν ὁπωσδήποτε ἂν γράφωνται, οἷον *Αὐρήλιος* καὶ *Αὐρίλιος*, *Κυντήλιος* καὶ *Κυντίλιος* κλπ. Τὸ Δωρ. *ἵκω* οὐ ταὐτὸν φωνητικῶς τῷ *ἥκω*, ὅπως οὐδὲ τὸ *ἠδὲ* τῷ *ἰδέ*· ταῦτα ἐτυμολογοῦνται σήμερον ἄλλως, διὸ πλημμελῶς προσάγονται εἰς ἀπόδειξιν τῆς ταυτότητος τῆς προφορᾶς.

§ 5. *Χρόνος τῆς ἐπὶ τὸ κλειστότερον τροπῆς τοῦ Η.* Ἀπὸ τῆς Β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἄρχεται ὄντως ἐνιαχοῦ κλειστότερον ἐκφωνούμενον τὸ Η ὥστε γράφεται καὶ ΕΙ ἀντὶ Η, οἷον ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐπὶ τῶν νήσων, *δεείση*, *προνοειθήτω*, *ἐνεῖσαν*, *εἴ=ἤ*, *ποτείριον*, *τειρεῖν* κλπ., ἀπὸ δὲ τῆς Β΄ μ. Χ. καὶ πρὸς τὸ *ι*, οἷον *Λυκομίδης* ἀντὶ *Λυκομήδης*, *Χαρήσιος* ἀντὶ *Χαρίσιος*, *μίτηρ*, *πάτρις* (= πάτρης) κτλ.

Ἄλλα εἶναι προδήλως πλημμελήματα τῶν λιθοκόπων ἢ βαρβαροφωνίαι τῶν ἀλλογλώσσων, οἷον *θυάνι* ἀντὶ *θυαίνῃ*. Ὁμοίως ἐλέγχει τὸ *Ἡρακλειώτις* ἀντὶ *Ἡρακλειώτης* καὶ τἀνάπαλιν ἡ *Ἐπικρατὴς* ἀντὶ *Ἐπικρατὶς* ὅτι ὁ λιθοκόπος συνέχυσε τὰς καταλήξεις τῶν δύο γενῶν. Γραφαὶ δὲ παπύρων οἷον *ἤνου* ἀντὶ *οἴνου*, *τὸ μίαν* ἀντὶ *τὴν μίαν*, *μὺ εἰτύεις* ἀντὶ *μὴ εἰδείης* κττ. οὐδὲν ἄλλο ἀληθῶς δύνανται νὰ διδάξωσιν ἡμᾶς ἢ ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δεινῶς διεστρέφετο ἐν τοῖς στόμασι τῶν βαρβάρων καὶ ἐκβαρβαρωθέντων ἐκείνων ἀνθρώπων μακρὰν τῆς Ἑλλάδος.

Διότι ὄντως ἐν Αἰγύπτῳ καὶ καθόλου ἐν τοῖς βαρβάροις φαίνεται ὅτι πολὺ πρότερον, ἀπὸ τῆς Β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο πολλαχοῦ ὁ φθόγγος οὗτος προβαίνων τοσοῦτον ἐπὶ τὸ κλειστότερον ὥστε κατὰ μικρὸν ἐταυτίσθη ὅλως τῷ *ι*. Τὰς λεπτὰς διαφορὰς τῶν διαφόρων, κλειστῶν ἢ ἀνοικτῶν, φθόγγων τῆς Ἑλλ. γλώσσης δὲν ἠδύναντο οἱ βάρβαροι οὔτε νὰ αἰσθάνωνται οὔτε νὰ προφέρωσιν, ὅπως οὐδὲ οἱ κάτοικοι τῆς Μαδαγασκάρης τὰς λεπτότητας τῆς Γαλλικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ περὶ τῆς προφορᾶς τούτων προκειμένου παρατηρῶ ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 333—5 δύναται μὲν νὰ γίνηται λόγος περὶ ἰδιώματος τῶν Ἑλληνιστὶ λαλούντων ἀλλογενῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν μετ᾽ αὐτῶν ἐκβαρβαρουμένων Ἑλλήνων (ὅρα Παμφύλους παλαιότερον), ὁμοίως περὶ Μικρασιατῶν βαρβαριζόντων καὶ Ἑλλήνων παρ᾽ αὐτοῖς ὁμοίως, ἀλλὰ περὶ Κοινῆς Ἐθνικῆς γλώσσης ἐχούσης τοὺς χαρακτῆρας τῶν ἰδιωμάτων τούτων τῶν Αἰγυπτίων καὶ Μικρασιατῶν οὐχί, καθ᾽ ὃν τρόπον οὐδ᾽ ὅσα τῆς

Γαλλικῆς γλώσσης διαφθείρουσιν οἱ κάτοικοι τοῦ Τογκίνου, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἴδια τῆς ἐθνικῆς τῶν Γάλλων προφορᾶς καὶ γλώσσης. Ὅταν δὲ ὁμοφώνως καὶ ἀπὸ κοινοῦ καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν καὶ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρνασεὺς διδάσκωσιν οὕτω σαφῶς ὅτι τὸ *η* διέφερε μέχρι τῆς Β΄ ἑκατοντ. τοσοῦτον ἀπὸ τοῦ *ι*, οὐδεμίαν ἀποδεικτικὴν δύναμιν δύνανται νὰ ἔχωσιν ὅσα οἱ ἀλλόγλωσσοι βάρβαροι ἔφθειραν μάλιστα μὲν ἐν ταῖς βαρβαρικαῖς χώραις, εἶτα δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι πρὸ τῶν χρόνων τούτων, ἢ ὅσα τυχὸν οἱ χαράκται ἐσφάλησαν ἄλλ' ἀντ' ἄλλων χαράξαντες.

Προσέτι παρατηρητέον ὅτι ἐν τῇ Κοινῇ συνέπεσον διάφοροι τοῦ *η* προφοραί, τ. ἔ. καὶ τοῦ ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος κλειστοῦ ē καὶ τοῦ ἐκ τῆς Ἰων. ἀνοικτοῦ ē, ὥστε καὶ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ διὰ τὸ ἀνάμεικτον τῶν κατοίκων ἠδύναντο νὰ συνυπάρχωσιν ἀμφότερα, λ. χ. ἐν Αἰγύπτῳ, ἔνθα καὶ *ι* ἀντὶ *η* *(ἀνέθικε)* καὶ πάλιν *ε* ἀντὶ *η*· ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ σήμερον ἔτι διακρίνεται ἐν Πόντῳ τὸ *ι* τοῦ *η*, ὃ προφέρεται πολλαχῶς ὡς *ε*, οἷον *βέχω βέχας, συνέλ(ι)κον, σπέλαιον, ἡ νύφε, ὁ κλέφτες, ἄσκεμος, ἐγάπεσα, ἐτίμεσα, ἔρθα, ἔνοιξε, ἔκ(ου)σεν* (πρβλ. Κούσην ἐν Πλάτωνος Τόμ. Ε΄ σελ. 387). Φαίνεται ἄρα ὅτι ἡ ἐπὶ τὸ κλειστότερον τροπὴ τοῦ φθόγγου τούτου δὲν ἦτο καθολική, πανελλήνιος, ἀλλὰ διάλεκτοι μέν τινες, αἷς ἠκολούθησε τέλος καὶ ἡ Ἀττικὴ καὶ Κοινή, ἐχώρησαν πρὸς τὸ *ί* καὶ μ. Χ. ἐταύτισαν τὸ *η* καὶ τὸ *ί*, ἄλλαι δέ, οἷον ἡ Ἰωνικὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐξηκολούθησαν ἔχουσαι τὸ *η* ἀνοικτὸν ὡς ē μακρόν, διὸ καὶ ὅτε ἀπὸ τοῦ Β΄ μ. Χ. αἰῶνος κέξ. τὰ μακρὰ καὶ τὰ βραχέα φωνήεντα ἄρχονται συγχεόμενα, τότε ἐν μὲν ταῖς ἄλλαις διαλέκτοις καὶ ἐν τῇ Κοινῇ τὸ *η* συγχέεται τῷ *ι*, ἐν δὲ τῇ Ἰων. τῷ *ε*.

Τῇ σαλευούσῃ ἄρα κατὰ τὰς διαλέκτους προφορᾷ ταύτῃ τοῦ Η κατὰ τὰς πρώτας μ. Χ. ἑκατονταετηρίδας καὶ τῇ πολυειδεῖ ἀναμείξει τῶν Ἑλλήνων ὀφείλεται τὸ παράδοξον ἀληθῶς φαι-

νόμενον ὅτι τὸ Η κατὰ τοὺς χρόνους τούτους συγχέεται κατὰ τὰ εἰρημένα οὐ μόνον τῷ *ι* ἀλλὰ καὶ τῷ *ε*, *Χαρήσιος, Κυρίνη, Δημοσθήνης, Ἔκληκτος, Καλλήστρατος, ἐψηφησμένη, πάτρις* = *πάτρης, μίτηρ, ἥδρυσε, ἔκτησαν* κτλ. καὶ *Σωτέρος, Ἀθενᾶς, Φαλερέως, Μενογένης, Μιλεσία, ἐπίσεμον* κλπ. πάντ' ἀνεξαιρέτως τῶν μ. Χ. χρόνων.

Ὅτι δ' ὄντως οὐχ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐπῆλθεν ἡ σύγχυσις τοῦ *η* πρὸς τὸ *ι*, ὅτι ἐπῆλθε διάσχισις ἐν τῇ χρήσει τούτων, περὶ τούτου διδάσκει ἡμᾶς σαφῶς ἡ ἐκφώνησις τοῦ *η* ὡς *ε* ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὐχὶ δὲ ὡς *ι*, ὅπως ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Διότι ἄλλως, οὐδεὶς νοεῖ πῶς ἦν δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ σήμερον ἡ διαφορὰ αὕτη, ἂν μὴ ἀρχαιόθεν ἐκληροδοτεῖτο ἑκατέροις χωρίς [1]).

§ 6. *Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ Υ.* Κατὰ τοὺς χρόνους τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ φθόγγος οὗτος ἐξεφωνεῖτο πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἤτοι ὡς πλῆρες καὶ τέλειον u ἢ πάντως ὁμοίως αὐτῷ. Διὰ τοῦτο δὲ ἐγένετο χρῆσις τοῦ στοιχείου Υ πανταχοῦ καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς εἰς παράστασιν τοῦ φθόγγου τούτου u. Διεσώθη δ' ἡ ἀρχαία προφορὰ αὕτη τοῦ Υ πολλαχοῦ, οἷον ἐν τῇ Λακωνικῇ, τῇ Βοιωτίᾳ, τῇ Θεσσαλίᾳ, τῇ Φωκίδι, τῇ Κρήτῃ, τῇ Ἀρκαδίᾳ καὶ Κύπρῳ, τῇ Παμφυλίᾳ, τῇ Λέσβῳ καὶ τῇ Εὐβοίᾳ. (πρβλ. τὰ καὶ σήμερον ἔτι ἐν Κύμῃ λεγόμενα *σουδύο, σουδεμένοι σούδεστα, θουγατέρα, κιούρτος, μούρτα* καὶ *μουρτία, γιοῦρος, γιοῦρο-γιοῦρο, ξανασούρω ξανάσουρμα, σούρω, σοῦρ τα, κουπαρία* (= ὁ ἱστὸς

[1]) Τὸ *ε* ὅπερ παρ' ἡμῖν πολλάκις ἀντὶ τοῦ *η* ἀπαντᾷ, οἷον *ξερός, μερί, κερί, νερό, γερός, θεριό, κρεμνός, ἐφέλεσα, ἐφόρεσα, ἐχώρεσα, ἐβάρεσα, ἐκαρτέρεσα ἀλέθω, στέκω, ὑπερέτης* κλπ. δὲν εἶναι ἀρχαία κληρονομία, ἀλλὰ νεωτερικὴ ἀνάπτυξις παρὰ τὰ ὑγρὰ ἢ ἀναλογικὴ ἐπίδρασις· διὰ τοῦτο καὶ ἄλλοι φθόγγοι οἷον *ι (υ), ο, α* τρέπονται εἰς *ε* ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὅροις, πρβλ. *μερμήγκι, περνάρι, μάγερας, μαξελλάρι, ἀφορέζω, ἀντίδερο, πέφτω, γένομαι, λυθερνάρι, σιτέρι* κλπ. Ὁ δὲ φθόγγος **i** ὅστις ἐν ταῖς διαλέκτοις τοῦ Πόντου ἀντὶ τοῦ προσδοκωμένου **e** ἐκ τοῦ *η* ἀπαντᾷ, δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ (ὁμοίως τῷ Τσακων. *η* - **i** ἀντὶ τοῦ Δωρ. ᾱ), ἐξ ἐπιδράσεως τῆς Ἀττικῆς-Κοινῆς διὰ τὴν ἐκκλησίαν, τὴν διοίκησιν, τὰ σχολεῖα κλπ.

τῆς ἀράχνης, ἐν ᾧ ὡς ἐν *κύπῃ*, χαλύβῃ διαμένει ἡ ἀράχνη, πάντως ἐκ τοῦ *κύπη - κυπάριον - κυπαρία*), *Στούρα*, *Κούμη* κλπ. (τὸ δὲ *σούζουμα*, *τουλούπα*, *πίτουρα*, *ἄχιουρα*, *σκαλεθούρα* = θυρὶς ἐπὶ τοῦ τοίχου, δύνανται νὰ ἑρμηνευθῶσι καὶ ἄλλως). Ὁμοίως λέγεται ἐν Κύπρῳ *ἐσοὺ* ἀντὶ ἐσύ, *ἐγένετουν* ἐκ τοῦ ἀρχαίου *ἐγένετυ*, ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 339). Καὶ ἐν μὲν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ τῇ Λακωνικῇ μετὰ τοὺς ὀδοντικοὺς φθόγγους *τ*, *δ*, *ϑ*, μετὰ τὸ ὑγρὸν *λ*, *ρ*, καὶ μετὰ τὸ ἔρρινον *ν* τὸ υ ἐτράπη εἰς ἰu, διὸ γράφεται *Νιουμφόδωρος*, *Πολιουκλεῖς*, *Διωνιούσιος*, *Ϝαδιουλόγος*, *τιοῦχα* κττ. Τούτου δ᾽ ἕνεκα καὶ σήμερον ἐν τῇ Τσακωνικῇ κατόπιν μὲν τῶν χειλικῶν *π*, *β*, *φ*, *ψ*, *μ* καὶ τῶν ὑπερωϊκῶν *κ*, *γ*, *χ*, *ξ* τὸ Υ ἐξακολουθεῖ ἐκφωνούμενον ὡς *u*, πρβλ. *γουναῖκα*, *ἄχουρα*, *κούε*, *κρέμμου*, *μουχάλα* (στένωμα) κλπ., κατόπιν δὲ τῶν ὑγρῶν, τῶν ὀδοντικῶν *τ*, *δ*, *ϑ*, *σ*, *ζ*, τοῦ *ν* καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως μετεβλήθη εἰς *ἰου*, καὶ δὴ ὅπως ἐλέγετο ἐν Βοιωτίᾳ *τιούχα*, *Ϝαδιουλόγος*, *Πολιουκλεῖς*, *Διωνιούσιος* κττ., οὕτω καὶ νῦν ἐν τῇ Τσακων. *νιούττα*, *ἐκιοῦ* = τύ, *ϑιουρίδα*, *φριούγανε*, *βαϑιοῦ*, *(ν)ιοῦμε* = ὑμεῖς, *λιούκο* κττ. (ἰδὲ Γλωσσολογ. Μελετ. σελ. 550 κἑξ.). Πρὸς τὰ εἰρημένα φαίνεται ἀντιβαίνουσα ἡ μαρτυρία τῶν Λακωνικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἐξαιρουμένου τοῦ *Κονοουρέων*, *Κονοουρέα* ἀντὶ *Κυνοσουρέων*, *Κυνοσουρέα*, σαφῶς ὑπὲρ τῆς προφορᾶς τοῦ Υ ὡς *ου* μαρτυρούντων (ἰδὲ κατωτ. σελ. 386), ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀεὶ διὰ τοῦ Υ οὐχὶ διὰ τοῦ *ου* παριστᾶται ὁ φθόγγος οὗτος, λ. χ. *δύο*, *ἀργυριō*, *ἘλευΗύνια*, *Ἐκέφυλος*, *ΛύΗιππον*, *Πρυαῖος*, *Ἐπικύδης*, *Ὀλυμπιονίκας*, *ἀποστρυϑέται*, *συναρχίας*, *ἐντυγχάνουσιν*, *ὑπάρχην*, *συνγραφάν*, *ἱεροϑύται* κλπ. Ὁμοίως ἀναγινώσκεται παρ᾽ Ἀλκμᾶνι ἀεὶ Υ, οἷον *πολυμμελές*, *Πολυδεύκης*, *ὑμέ*, *εὐπύργω*, *φύκεσσιν*, *κορυστάν*, *Εὔρυτον*, *μυλάκρωι*, *μάρτυς*, *ἀκήρυκτος*, *μαρτύρεται*, *ὑποπετριδίων*, *ἱπποσύβην*, *παγχρύσιος*, *ἀμύναι*, *Λυδία*, *κύππασις*, *κυπαίρω*, *ἑλιχρύσω*, *πυλεῶνος*, *κύματος*, *μελιγάρυες*, *Κύπριν*, *περιρρύταν*, *δαιτυμόνεσσιν*, *γυναικί*, *Δῦσαν*, *κορυφαῖς*, *ἄπυρος*, *τετυγμένον*, *ϑυγάτηρ* κττ. Ἀλλ᾽ ἐπ᾽ ἀληθείας οὐδὲν

ταῦτα ὑπὲρ τῆς ὡς ü προφορᾶς τοῦ Υ ἀποδεικνύουσι, διότι καὶ οἱ Λάκωνες ἐποιοῦντο ἀεὶ χρῆσιν τοῦ Υ ὁποίαν ἐξ ἀρχῆς εἶχον μάθει καὶ κατὰ τὸν 7 π. Χ. αἰῶνα ὅτε τὰ ποιήματα τοῦ Ἀλκμᾶνος συνετάχθησαν, ἡ ἐν Ἀθήναις ἀνακύπτουσα προφορὰ τοῦ Υ ὡς ü ἠγνοεῖτο ἐν τῇ Λακωνικῇ. Γραφέντα δ' οὕτω παρέμειναν ἀμετακίνητα καὶ ὅτε ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἡ Λακωνικὴ διάλεκτος ἐμελετήθη καὶ ἡ προφορὰ τοῦ Υ ὡς *ου* ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ ἐγνώσθη. (Τοὐναντίον συνέβη ἐν τοῖς ποιήμασι τῆς Βοιωτίας Κορίννης, διὸ ἐν τοῖς ἀποσπάσμασιν αὐτῆς εὑρίσκεται καὶ τὸ Υ καὶ τὸ *ου*, πρβλ. *Μυρτίδ', θρᾶνυξ, ὑέλινον* καὶ *τού, ὠνούμηνεν, οὐμέ, οὐμίων, γλουκού, φοῦσα* κλπ). Καὶ ἐν τῇ Λυσιστράτῃ τοῦ Ἀριστοφάνους διὰ τοῦ Υ φέρονται γεγραμμένα τὰ Λακωνικά, πρβλ. *γυμνάδδομαι, πυγάν, ὑποψαλάσσετε, ὑμέ, ξυναλίαζε, μύσιδδε, ὑπνῶν, γυμνάς, τἀργύριον* κλπ. (πρβλ. καὶ τὰ τοῦ Βοιωτοῦ ἐν τοῖς Ἀχαρν. *τύ, φυσῆτε, ὑμές, ἀφύας, πολὺ* κλπ.). Οὐδεμία ἄρα ἀμφιβολία ὅτι οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἀριστοφάνης. Ἀλλ' οἱ συλλέξαντες τὰς Λακωνικὰς γλώσσας παρετήρησαν ἐν μέρει τὴν διάφορον ταύτην προφοράν, διὸ ἔγραψαν *ου* ἀντὶ *υ* (οὐχὶ δ' ὅμως καὶ *ιου*) καὶ ἐντεῦθεν παραλαβὼν διέσωσεν ὁ Ἡσύχιος πολλὰς Λακωνικὰς λέξεις μετὰ τῆς γραφῆς τοῦ *ου* ἀντὶ *υ*· πρβλ. *ζούγωνερ*· βόες ἐργάται (νῦν *ζουγό), κάρουα*· κάρυα (νῦν *κάρζου), κουανᾶ*· μέλανα (νῦν *κουβάνε*), *δίφουρα*· γέφυρα, *μουσίδδει*· μυθίζει, *φοῦιγξ*· φῦσιγξ, *ἔγχουτον*· ἄρτον στεάτινον, *αἰσχούνα*· αἰσχύνη, *τούνη*· σύ, (νῦν *ἐκιοὺ* ἤτοι ἐτύ), *φουάδδει*· σωμασκεῖ κλπ. Ἡ δὲ προφορικὴ παράδοσις τῆς σημερινῆς Λακωνικῆς ἤτοι Τσακωνικῆς ἀναπληροῖ τὴν γραπτήν [1]).

Ὅτι δὲ καὶ αἱ διάλεκτοι τῆς Κρήτης, τῆς Ἀρκαδίας καὶ Κύπρου, Παμφυλίας καὶ Εὐβοίας διέσωσαν τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ Υ ὡς u, τούτου τεκμήρια ἔχομεν πρῶτον τὸ Υ, ὃ προῆλθε διὰ κλει-

[1]) Τσακωνικαί τινες λέξεις ἐκφωνοῦνται μετὰ τοῦ **i** ἀντὶ **u** ἢ **iu**. οἷον *ὑζὲ* ἐκ τοῦ *υἱός, ὑπρὲ* ἐκ τοῦ *ὕπνος, ὕο* ἐκ τοῦ *ὕδωρ* κλπ., ἀλλ' αὗται φαίνεται ὅτι μετὰ τοῦ φωνήεντος τούτου εἰσῆλθον ἐκ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν σχολείων.

στὴν προφορὰν ἐκ τοῦ ο, *ἀπὺ* (Κύμη τῆς Ἰταλίας καὶ Ἀρκαδίᾳ), *ἄλλυ* κττ. (διότι τὸ ἀντὶ τοῦ ο λεγόμενον τοῦτο Υ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκφωνῆται ὡς ü ἀλλ' ὡς u) ἢ ἐκ τοῦ Ϝ· δεύτερον τὸ Ϝ τὸ ἀναπτυχθὲν παρὰ τὸ Υ ἤτοι παρὰ τὸ *u* (διότι ἐκ μόνου τοῦ u, οὐχὶ καὶ τοῦ ü ἢ i ἀναπτύσσεται φυσιολογικῶς τὸ Ϝ)· καὶ τρίτον τὸ ὅ τὸ κείμενον ἀντὶ τοῦ *υ*, διότι τὸ κλειστὸν (ἄτονον μάλιστα) ο ἐλάχιστον διέφερε τοῦ u· πρβλ. Κυπρ. *ἐϜρητάσατυ, γένοιτυ, ὑνέθηκε* (= *ἀνέθηκε*), *ὑνευχσάμενος, ὑν τύχα, Ὀνασαγόραῦ, Νασιώταῦ* (τὸ *αῦ* δισυλλάβως, ἐκ τοῦ *αο*), *ΓέρυϜος, δυϜάνοι, ὑϜ αἱς=ἐπὶ αἰεί*. Ἀρκαδ. *τᾶς ζαμίαῦ* (ὁμοίως τὸ *αῦ* δισυλλάβως). Παμφυλ. *ὑ βωλόμενος* (πρβλ. καὶ *ἀργύρυ* γεν., *Ἀφορδισίυ* καὶ παρὰ ταῦτα *ΛιμνάΟΥ*). Ἐν Κρήτῃ ἐγράφη καὶ *Ὑέργον* τ. ἔ, *ụέργον*, ἐν Ἰταλίᾳ *Ὑελῆ* ἀντὶ *Οὐελία Ἐλέα* ἀντὶ τοῦ Ϝ ἤτοι τοῦ ἡμιφώνου *ụ* παραληφθέντος τοῦ *υ*[1]), ὅπως ἐν ἄλλοις, ἧττον ἔτι ἀκριβῶς, τοῦ *ο*, *Ὀάξος, Ὀλισσήν, Ὀράτριος* ἀντὶ *Ϝάξος, Ϝλισσήν, Ϝράτριος*. (Παρελήφθη δὲ τὸ Υ εἰς παράστασιν τοῦ ἡμιφώνου *ụ*, ἐπειδὴ κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν σελ. 316—320 οὕτως ἐξεφωνεῖτο τὸ *υ* ὡς ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων *ευ αυ*, διὸ καὶ ἐνίοτε ἐγράφετο τό τε *υ* καὶ τὸ Ϝ). Βοιωτ. *Εὐφροσόναν, Ἀμόντας, Ἀμονίαο, θοσίῃς* (=θυσίαις), *Μικόλος* (ἐν Ὀρχομενῷ Μικούλος), *Σομφόρυ* κλπ., *Γλαφορίδας, Ὄλομπος Ὀλομπίων* ἐκ Φωκίδος. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ φαίνεται προβᾶσα ἡ τούτων σύγχυσις, ὥστε καθ' ὃν τρόπον ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου Υ ἐγίνετο χρῆσις τοῦ *ιου*, οὕτως ἐγράφετο ἐνίοτε *ιου* καὶ ἀντὶ τοῦ σφόδρα κλειστοῦ Ο, πρβλ. *Διουσκορίδαν, Διουκλεῖς, Θιουτίμη, Νιουμείνιος, Νιουμείνιχος*, καὶ ἔτι περαιτέρω συγχύσει ἀμφοτέρων τῶν ὀρθογραφιῶν *Διυδότω*,

[1]) *Ὑελῆ* λέγεται παρ' Ἡροδ. Α' 167 ἢ ἄλλως *Οὐελία* καὶ *Ἐλέα* (Velia) καὶ *Ὑελητέων* (= *Ἐλεατίων*) ἀναγινώσκεται ἐπὶ νομισμάτων· ἀλλ' ὅτι καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἐξεφώνει τὸ Υ ὡς *ου* δὲν συνάγεται ἐντεῦθεν, διότι ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας ἴσως παρέλαβε τὸ ὄνομα τῆς πόλεως μετὰ τῆς ὀρθογραφίας τῶν ἐγχωρίων, οἵτινες περὶ τὰ μέσα τῆς στ' ἑκατονταετηρίδος ἐξ Ἰωνίας ταύτην ἀποικίσαντες ἠδύναντο νὰ διασῴζωσι τὴν ἀρχαιοτέραν προφοράν. Πρόσθες ὅτι πρόκειται πάλιν περὶ ξένης λέξεως.

Νιυμείνιος. Κυπρ. *κρόστολλος, πέποσμαι, φοτεύω* κλπ.· πρβλ. καὶ τὸ ἀνωτέρω σελ. 384 *Κονοουρέων* Λακωνικόν.

Ἀλλ' ἐν τῇ Ἰωνικῇ (πλὴν τῆς Εὐβοϊκῆς), τῇ Ἀττικῇ καὶ ἐν Κορίνθῳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς ἤδη κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα εὑρίσκομεν τὸ Υ τετραμμένον εἰς ἄλλον τινὰ φθόγγον, ἄγνωστον μὲν ἀληθῶς ἡμῖν, ἀλλὰ πάντως διάφορον τοῦ Λατ. u, ὅμοιον δέ πως τῷ Γαλλ. u ἢ τῷ Γερμ. ü (πρβλ. τἀνωτ. σελ. 292 παρατεθέντα Διονυσ. Ἁλικαρν. « . . τὸ *υ, περὶ γὰρ αὐτὰ τὰ χείλη συστολῆς γενομένης ἀξιολόγου πνίγεται καὶ στενὸς ἐκπίπτει ὁ ἦχος*)[1]). Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ἔκτοτε ἐν ταῖς χώραις ταύταις, ἀπὸ δὲ τῆς Ε' ἑκατ. καὶ ἀλλαχοῦ οἷον ἐν Λοκροῖς τοῖς Ὀζόλαις, ὅτε ἤθελον νὰ παραστήσωσι τὸν νεώτερον φθόγγον u τὸν ἐκ συναιρέσεως τοῦ *οο, εο, οε* ἢ ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ ο προελθόντα, δὲν ἐφαίνετο αὐτοῖς τὸ γράμμα Υ ἐξαρκοῦν εἰς τοῦτο. Διὰ ταῦτα οἱ Κορίνθιοι γράφουσι *Διοδώρου, Ὀλυμπίου, Σωνόου*, οἱ Σικυώνιοι *Μοῦσος*, οἱ Κερκυραῖοι *υἱοῦ, δάμου, τοῦ*, οἱ Ἀθηναῖοι *Ηϵρακλέους, Λϵτοῦς, Ἑρμοῦ, Περίθους, Αὐτόβουλος*, οἱ Λοκροὶ *δάμō, Ὑποκναμιδίōν, τō ὅρκō* κλπ. ἀλλὰ *Λοκρούς, τοὺς Ὀποντίους* κλπ. πάντα τοῦ ΣΤ' καὶ Ε' αἰῶνος. Ἂν τὸν Ε' αἰῶνα ἐν ταῖς εἰρημέναις χώραις τὸ Υ ἐξεφωνεῖτο ἔτι ὡς u, α') τὸ νέον τοῦτο u δὲν θὰ ἐγράφετο διὰ τοῦ ΟΥ, θὰ ἐκρίνετο δὲ κατάλληλον τὸ ἁπλοῦν στοιχεῖον Υ, ὅπως δὲν θὰ διωρθοῦτο καὶ τὸ πλημμελῶς ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τῆς Ζ' ἑκατ. ὑπὸ τοῦ χαράκτου τὸ πρῶτον γραφὲν *ἈντιδότΥ* εἰς *Ἀντιδότ*Ὕ, ἤτοι δὲν θὰ ἐπεγράφετο τὸ Ο ἐπὶ τοῦ κεχαραγμένου πρότερον Υ· ἡ προσθήκη τοῦ Ο ἐλέγχει σαφῶς ὅτι διὰ τοῦ γραφέντος Υ δὲν παριστᾶτο προσηκόντως ὁ ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐκφωνούμενος ἐν τῷ τύπῳ τούτῳ φθόγγος· β') καὶ τὸ νέον ου = u τὸ ἐκ τῆς συναιρέσεως ἢ ἀντεκτάσεως προελθὸν ἔμελλε βραδύτερον νὰ τραπῇ εἰς ü κα-

[1]) Παθόντος τοῦ Υ ὁ φθόγγος u ἀπώλετο ὅλως ἐκ τῆς Ἰων. Ἀττ. καὶ Κορινθίας διαλέκτου ἐπί τινα χρόνον, καὶ ἔπειτα ἀνέκυψεν ὁ ἐκ τοῦ ΟΥ καὶ τοῦ ō (ἀντεκτάσει ἢ συναιρέσει) ἤτοι ὁ μακρὸς ū, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ βραχὺς ŭ, ὃς ἄγνωστος αὐτοῖς, μέχρις οὗ μ. Χ. τὰ φωνήεντα πάντα ἐβραχύνθησαν.

θάπερ καὶ τὸ παλαιόν, ἤτοι νὰ λεχθῇ *τῦ ἀνθρώπυ* ἀντὶ τοῦ ἀνθρώπου. διότι ἂν ταῦτα ἅπαξ ἐγίνοντο ὅμοια, οὐδεὶς νοεῖ, διατί μόνον τὸ ἐκ συναιρέσεως καὶ ἀντεκτάσεως *u* ἔμελλε νὰ σωθῇ οὕτως ὡς *u*, τὸ δ' ἄλλο οὐχί. Αἱ διάφοροι ἄρα τούτων τύχαι ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις πείθουσι πάντα ὅτι τὸ ἀρχαῖον Υ (=u) καὶ τὸ ἐξ ἀντεκτάσεως καὶ συναιρέσεως ου (u) οὐδέποτε ἐν ταῖς εἰρημέναις χώραις κατ' ἀλήθειαν ἐταυτίσθησαν, ἀλλ' ὅτι ὁ διὰ τοῦ Υ παριστώμενος φθόγγος πρὸ τοῦ Ε' αἰῶνος εἶχεν οὕτως ἀλλοιωθῇ ὥστε δὲν ἐθεωρεῖτο πλέον τὸ Υ κατάλληλον νὰ παραστήσῃ καὶ τὸν νέον φθόγγον u.

Ἔνια φαίνονται ὅτι ἀντιβαίνουσι τοῖς ἐκ τοῦ *Hἐρακλέους, Λἐτους* κλπ. ποριζομένοις διδάγμασιν, ἀλλὰ ταῦτα εἶναι πλημμελεῖς γραφαὶ ἀμαθῶν ἀγγειοπλαστῶν ἢ ἀλλοδαπῶν, ἴσως Πελοποννησίων, Βοιωτῶν κλπ., παρ' οἷς ἐξεφωνεῖτο τὸ Υ ὡς u, καὶ ταύτην τὴν δύναμιν τοῦ στοιχείου ἠπίσταντο οἱ ἐκ τῶν χωρῶν τούτων ἕλκοντες τὸ γένος. Διὰ τοῦτο γραφαὶ οἷον *ΔυνεκέτΥ, ΚλίβΥλος* κττ. οὐδὲν ἀποδεικνύουσι κατὰ τῆς ἄλλοθεν ἀποδεικνυομένης προφορᾶς τοῦ Υ ὡς ü ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ϛ' αἰῶνος.

Πόσον δὲ χρόνον πρότερον τὸ Υ εἶχε τραπῇ εἰς ü, εἶναι ἀληθῶς εἰπεῖν ἄγνωστον. Ἀλλ' ὅμως ἄν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι τὸν κατὰ τὸν Ϛ' αἰῶνα ἀκμάσαντα Πέρσην Huvaχstra οἱ Ἕλληνες ὠνόμασαν *Κυαξάρην*, τοὺς δὲ κατὰ τὸν Ε' γνωσθέντας, Vistaspa Vidarna, *Ὑστάσπεα* καὶ *Ὑδάρνεα*, καὶ τὸν Huvaspa *Χοάσπην* (ποταμὸν) δηλ. ὅτι πρότερον μὲν παρίστων τὸ Περσικὸν *u* διὰ τοῦ Υ, νῦν δὲ διὰ τοῦ *ο*, τὸ δὲ Περσ. *ui* διὰ τοῦ *υ*, δὲν θὰ σφαλῇ ἴσως ἂν ὑπολάβῃ ὅτι οὐχὶ πέραν τῆς Ζ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐξικνεῖται ἡ νεωτέρα προφορὰ τοῦ Υ τοὐλάχιστον ἐν Ἰωνίᾳ. Ἐν τῇ Ἀττικῇ παρατηρητέον προσέτι α') ὅτι οὐδ' ἐν αὐταῖς ταῖς ἀρχαιοτάταις ἐπιγραφαῖς γράφεται τὸ Q πρὸ τοῦ Υ, ἀλλὰ τὸ Κ, πρβλ. *Κύλōν, Κυνόρτἐς*, παρὰ τὸ *Qόραχς*, *Qo[υφαγόρας]*, *Καλιqόμē* κλπ., καὶ β') ὅτι παλαιότατα ἐν τῇ Ἀττικῇ φαίνεται

ἐκλιπὸν τὸ ϝ (ἰδὲ κατωτ.), εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι μετὰ τῆς τροπῆς τοῦ Υ εἰς ü συνδέεται καὶ ἡ ἀπώλεια τοῦ ϝ.

Ἀλλὰ περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. ἡ τροπὴ αὕτη εἶχεν ἱκανῶς προβῇ ἐν Ἀθήναις, διὸ καὶ οἱ Βοιωτοὶ παραλαβόντες τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον μετὰ τῆς ἐν τῇ Ἀττικῇ προφορᾶς αὐτοῦ, ἐπειδὴ κατὰ τὰ λεχθέντα διετήρουν τὴν ἀρχαίαν προφορὰν τοῦ Υ ὡς u, *Ηύδωρ*, *κῦμα*, *κύνες* κλπ., δὲν εὕρισκον ἁρμόζον τὸ νέον Ἀττικὸν Υ εἰς παράστασιν τοῦ ἀρχαιοπινοῦς φθόγγου αὐτῶν, διὸ γράφουσιν ἀντὶ τοῦ Υ τὸ καὶ ἐν Ἀττικῇ εὔχρηστον *ΟΥ*, ἤτοι *κούματα*, *κούνες*, *οὔδωρ*, *Πουθίω*, *χρουσίω* κλπ. Τοὐναντίον δὲ μεταχειρίζονται κατὰ τὸν τρίτον π. Χ. αἰῶνα τὸ *Υ*, ἵνα παραστήσωσι νέον τινὰ παρ' αὐτοῖς ἀναπτυχθέντα ἐκ τοῦ *οι* φθόγγον ü, ὅμοιον τῷ Ἀττικῷ *υ*, *αὐτῦ*, *λυπός*, *ϝυκία*, *ἀϝυδός*, *ἱαρῦ*, *τῦς*, *αὐτῦς*, *προξένυ* κτλ.

Δὲν πρέπει δ' ὅμως νὰ νομισθῇ ὅτι τὸ Υ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα προσήγγιζε τῷ *ι*, εἰ καὶ ἀληθῶς ἀκριβὴς καθορισμὸς τῆς προφορᾶς αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δοθῇ. Ἀλλ' ὅμως ἂν τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν α') ὅτι μετὰ τὸ Υ οὐχὶ τὸ μακρὸν Α ἀλλὰ τὸ Η φωνητικῶς ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ Ἀττικῇ, τ. ἔ. ὅτι ἐλέγετο *ὀξύη*, *σικύη*, οὐχὶ *ὀξύα*, *σικύα* (πρβλ. Γλωσσολ. Μελετ. σελ. 542 κἑξ.), καὶ β') ὅτι τὸ μὲν *ο* οὐκ ἐκώλυε τὸ πρὸ αὐτοῦ *ρ* νὰ ἐπιδρᾷ ἐπὶ τὸ μετ' ἀμφότερα ἐκφωνούμενον ᾱ, *ἀκροάσομαι ἀκρόαμα*, *ἀθρόα*, *δικρόα* κλπ., τὸ δὲ *Υ* ἐκώλυεν, *ὀφρύη*, *νορύη*, *ἀφρύη*, τότε πείθεται ὅτι οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνηται περὶ ἀνοικτῆς ὡς i ἢ οἱασδήποτε τοιαύτης προφορᾶς τοῦ Υ.

Ἡ ἐν τῇ Ἰων. καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἀναπτυχθεῖσα νεωτέρα προφορὰ αὕτη τοῦ Υ ὡς ü μετεδόθη ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς καὶ κατέστη σχεδὸν πανελλήνιος· ἔκτοτε δὲ ὁ φθόγγος οὗτος ü ἐξηκολούθησε νὰ βαίνῃ τὴν πρὸς τὸ i ὁδόν, ἤτοι νὰ σχηματίζηται μετ' ἐλάσσονος στρογγυλότητος τοῦ στόματος, ἀλλὰ πάντοτε διάφορος τοῦ *ι* μέχρι τοῦ

900 ἢ 1000 περίπου μ. Χ. (πρβλ. Ἀθηναίου Τόμ. Ι' σελ. 427 κἑξ.) Μόνον δ' ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων κατέστη πολλαχοῦ, ἀλλ' οὐχὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ὅμοιος τῷ ι ἐν τοῖς Ἕλλησιν (παρὰ τοῖς βαρβάροις ἐταυτίσθη τῷ ι πολὺ πρότερον, ἀλλὰ περὶ τούτων οὐδεὶς λόγος).

Εἴπομεν ὅτι οὐχὶ ἐν πάσαις ταῖς χώραις τῆς Ἑλλάδος τὸ Υ κατέστη ὅμοιον τῷ ι· τοιαῦται χῶραι διατηρήσασαι τὸ Υ κεχωρισμένον τοῦ Ι εἶναι ἡ Ἀττική, ἡ Μεγαρική, ἡ Αἴγινα, ἡ Κύμη τῆς Εὐβοίας καὶ ἡ Μάνη. Σημειωτέον δ' ὅτι δὲν ἐκφωνοῦσιν αὐτὸ ὡς ü ἀλλ' ὡς iu· πρβλ. *τσ̧ουλ̧ιά, τσ̧ούρτος, σ̧ιοῦκα, ἄχ ουρα, τσ̧ιούκλος, τσουτιάζει* = κοιτάζει *σκ ουνί, σ̧ιού, σ̧ιουμπλιαστὴς* κλπ. (Περὶ τούτων ἴδε Ἀθηνᾶς τόμ. Γ' σελ. 101 καὶ Δημ. Καμπούρογλου, Ἱστορίας Ἀθηναίων τόμ. Α'. σελ 349).

Διάφορος ἄρα εἶναι ὁ ἐκ τοῦ ü προελθὼν ὡς ι̧u φθόγγος οὗτος τῶν Ἀθηναίων, Μεγαρέων κλπ., ἀπὸ τοῦ ἀρχαιόθεν ὡς u παραμείναντος Υ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ Τσακωνικῇ, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πρὸ τούτου μὲν τὰ ὑπερωϊκὰ *κ, γ, χ*, διατηροῦνται ὑπερωϊκά, πρβλ. Τσακων. *γουναῖκα, κουβάνε* (κυανοῦς), *κούε* (= κύων), *ἄχουρα* κτλ., πρὸ ἐκείνου δὲ τρέπονται εἰς τὰ ἀντίστοιχα οὐρανικά, *κ̧ούρτος, j̧οῦρος, j̧ουναῖκα, σκ ούλλος, τσ̧ούκλος, ἄχ̧ουρα* κλπ. Ἔπειτα ἐν μὲν τῇ Ἀττικῇ, Μεγαρικῇ κλπ. ὁ ἐκ τοῦ Υ προελθὼν φθόγγος οὗτος u-ι̧u συνέπεσεν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις τῷ ἐκ τοῦ *οι* ἀναπτυχθέντι ü (ἰδὲ κατωτ.), διὸ ὁμοίως ἐκφέρονται *σκ̧ουλὶ* καὶ *σκ̧ουνὶ* (σχυλλὶ καὶ σχοινὶ) *χ̧ιοῦρος* καὶ *χ̧ούνω* (=χοῖρος καὶ χύνω), *τσ̧οῦμα* καὶ *τσ̧ουλία, τσ̧ιουμοῦμαι, τσ̧ούτη* (= χῦμα, κοιλία, κοιμῶμαι, κοίτη) κτλ.· ἐν τῇ Τσακωνικῇ δὲ μόνον τὸ ἀρχαῖον Υ προφέρεται ὡς *ου* ἢ *-ι̧ου*, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ ἀρχαῖον ΟΙ, ὃ ἐτράπη εἰς *ι*, πρβλ. *τσοίτα, τσοιτέντου, ἀνοίντου* (= κοίτα κοιτάζω ἀνοίγω), *μοῖρα* κλπ. Ἡ ἱστορία ἄρα τοῦ Τσακωνικοῦ Υ-u ἢ ι̧u εἶναι παντελῶς ἀνεξάρτητος τῆς τοῦ Υ ὡς ι̧u ἐν ταῖς εἰρημέναις διαλέκτοις.

§ 7. *Ἑρμηνεία τῶν ἀρχαιόθεν παρατηρουμένων ἀνωμάλων.* Ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ τὰ εἰρημένα μέχρι τῆς δεκάτης μ. Χ. ἑκατοντ. διεστέλλετο τὸ *υ* τοῦ *ι*, ἀλλ' ὅμως ἀπαντῶσιν ἐναλλαγαί τινες τούτων καὶ αὗται ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαίων, τῶν δοκίμων χρόνων, καὶ πολλάκις μέχρι τοῦδε αἱ τὴν ἐναλλαγὴν ταύτην ἐμφαίνουσαι λέξεις προηνέχθησαν ὡς τεκμήρια τῆς ἐξ ἀρχαίων χρόνων συγχύσεως αὐτῶν, τοῦτο δὲ παραδόξως ἐγένετο καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκείνων οἵτινες ἐπείσθησαν οἷς πρὸ 21 ἐτῶν ἐν Ἀθηναίου τομ. Ι' σελ. 426—8 ἐδίδαξα, ὅτι ἡ προφορὰ τοῦ *υ* ὡς ü, ἢ πάντως διάφορος τοῦ *ι*, ἐξηκολούθει σῳζομένη μέχρι τοῦ δεκάτου αἰῶνος. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι ἂν φωνητικῶς τὸ *υ* καθόλου μέχρι τοῦ 900 ἢ καὶ 1000 μ. Χ. ἐξεφωνεῖτο ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων διακεκριμένως ἀπὸ τοῦ *ι*, δὲν ἠδύνατο κατὰ τὸ 500 ἢ 400 π. Χ. ἤτοι 1500 ἔτη πρὸ τῆς ταυτίσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ *ι*, νὰ συμπίπτῃ αὐτῷ ἐξαιρετικῶς ἐν ἐνίαις μόνον λέξεσιν· περὶ τούτου οὐδεμίαν δύναται νὰ ἔχῃ ἀμφιβολίαν ὁ πεπεισμένος περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ὁμαλότητος τῶν φωνητικῶν νόμων, περὶ ὧν διελάβομεν ἐν Κεφαλ. Ε', ἀλλὰ θὰ προτιμήσῃ μετ' ἐμοῦ νὰ ζητήσῃ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὰ παράχορδα ταῦτα κατὰ τὰς ἐν τῇ γλωσσικῇ ἐπιστήμῃ ἀνεγνωρισμένας ἀρχάς, ἢ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ὀρθογραφικὴν αὐτῶν πλημμέλειαν. Οὕτω λ. χ. θὰ ἑρμηνεύσῃ μετ' ἐμοῦ τὸ *υ* τὸ ἐν τῷ Ἐπιδαυρίῳ *Ἀρτάμυτι* ἀντὶ Ἀρτάμιτι καὶ τὸ ἐν τῷ Ἀττικῷ *Τύμων* ἀντὶ Τίμων καὶ *Μυνδῆς* ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ *μ*, ὃ διὰ τῶν χειλέων σχηματιζόμενον, καθ' ἃ καὶ τὸ u, γίνεται πολλάκις αἰτία τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐκ διαφόρων ἄλλων φθόγγων, πρβλ. *μουσταρδὰ* ἐν Κρήτῃ ἀντὶ μασταρέα, *πουρνάρι*, *μουσκάρι* ἀντὶ πιρνάρι-πρινάρι, μοσχάρι κλπ. Τὸ *γυνὺ* καὶ *συκύα* ἀντὶ *σικύα* (ἐν ἐπιγρ. Ἀττικαῖς Ῥωμαϊκῶν χρόνων), τὸ *ἥμυσυ ἥμυσυν* (ἐν ἐπιγρ. Ἀττικαῖς ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. καὶ ἑξῆς.) *Δυνδυμήνη* ἀντὶ Δινδυμήνη, *Κυνδυῆς* παρὰ τὸ Κινδυῆς (τοῦ Ε' αἰῶνος), *κυλύχνιον*, *Κυνθυκῷ* ἀντὶ χυλίχνιον, Κυνθικῷ, *ἘλευΗύνια* Λακων. ἀντὶ Ἐλευσίνια κλπ. ἑρμηνεύονται κατ' ἀφομοίωσιν τῆς ἀτόνου

συλλαβῆς πρὸς τὴν ἔχουσαν τὸν διαφόρως ἀπαγγελλόμενον καὶ τονούμενον φθόγγον u ἢ ü· πρβλ. *σουσουράδα, λουτρουγῶ, κουντούρης, σκουτούρα* κλπ. ἀντὶ *σεισουράδα, λειτρουγῶ, κοντούρης, σκοτούρα* κλπ. *Σίβιλλα* ἀντὶ *Σίβυλλα* ἀνεγνώσθη ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ καὶ ἡρμηνεύθη ὡς γινόμενον κατ' ἀφομοίωσιν· ἐπειδὴ δ' ὅμως τροπὴ εἰς ι ἄλλων φθόγγων κατ' ἀφομοίωσιν δὲν εἶναι συχνή, νομίζω ὅτι καθ' ἃ ἀνωτέρω σελ. 213 εἴπομεν περὶ τοῦ *εἰράνα* ἀντὶ *εἰρήνα* καὶ σελ. 380 περὶ τοῦ *συβήνη, Σικινῆται* ἀντὶ *συβύνη, Σικινῖται*, οὕτω καὶ ἐνταῦθα δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι καὶ τοῦτο μετεσχηματίσθη κατὰ τἆλλα θηλ. εἰς *-ιλλα, Τελέσιλλα, Πράξιλλα, Χάριλλα, Κύδιλλα* κτλ., πρβλ. Ἀθηνᾶς ΙΓ' 526. πρβλ. ἔτι τὸ ἐν Ἀθήναις πολλάκις λεγόμενον *τινιάζω* καὶ τὸ Κρητικὸν *φωνιάζω* ἀντὶ *τινάζω, φωνάζω* κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-ιάζω* ῥήματα, οἷον *κοπιάζω, μουδιάζω, ψειριάζω, ψωριάζω, σκουληκιάζω* κλπ.

Περὶ τοῦ ἐκ Μεγάρων καὶ τῶν ἀποικιῶν αὐτῶν *αἰσιμνάτας, αἰσιμνῶντες* κττ. ἀντὶ *αἰσυμν-* τὸ πάντων ἁπλούστατον φαίνεταί μοι νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι μετεσχηματίσθη εἰς *αἰσι-* τὸ μὲν κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *αἴσιμος* (αἴσιμα εἰπεῖν) *Αἰσι-γένης, Αἴσιμος, Αἰσιμίδης*, τὸ δὲ κατὰ τὰ πολλὰ εἰς *-σι* (*-ψι-ξι*) λήγοντα πρῶτα συνθετικά. Ὅτι δ' ὄνομα οὐ σύνθετον ἐξελήφθη ὑπὸ τῶν Μεγαρέων ὡς σύνθετον, τοῦτο οὐδὲν ἄπορον· πρβλ. τὰ ἡμέτερα *Κεφαλλονιὰ* ἀντὶ Κεφαλληνία, *ἀροθυμῶ, ἀμοσκάλη* (Ῥόδῳ), *ἀκλοθῶ* κτλ. κτλ.

Κατ' ἀφομοίωσιν τῶν φωνηέντων ὀφείλομεν νὰ ἑρμηνεύσωμεν, ὡς φαίνεται, καὶ τὴν λέξιν *βιβλίον* ἀντὶ ἀρχαιοτέρου **βυβλίον* (ὅθεν καὶ *βίβλος* ἀντὶ *βύβλος*) ὅπως καὶ *τριβλίον* ἀντὶ *τρυβλίον*· ὅτε δὲ ἐν τοῖς Ἀλεξανδρεωτικοῖς χρόνοις ἐγνώσθη ὁ γνήσιος Αἰγυπτιακὸς τύπος ἐπηνωρθώθη ἀπὸ τοῦ Β' π. Χ. αἰῶνος εἰς *βύβλος, βυβλίον, βυβλιοθήκη* .

Κατὰ μετάθεσιν δὲ τοῦ *υ* ἑρμηνευτέον τὸ *Μιτυλήνη* ἀντὶ *Μυτιλήνη* (τῆς Τέω 306—31) καὶ *Λυβικὸς* ἀντὶ *Λιβυκὸς* (παπυρ.),

καὶ *Δυδίμαι* ἀντὶ *Διδύμαι* ἐπὶ ἀγγείου (Τιρυνθ.). Κατὰ συνεκδρομὴν δὲ πρὸς τὰ πολλὰ εἰς *-ικὸς* ἐγένετο τὸ *ἅλικὸς* ἀντὶ *ἅλυκὸς* (πρβλ. Σλαυ. sladuka) ὅπως καὶ *Δαρικὸς* ἀντὶ *Δαρεικός*. Καὶ τὸ *Ἀμφικτίονες* (πρβλ. *περικτίονες*) μετεβλήθη κατὰ τὸν Δ' π. Χ. αἰῶνα εἰς *Ἀμφικτύονες* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς *Ἀμφικτύονα* τὸν *Δευκαλίωνος*, ᾧ καὶ ἱερὸν ἐκτίσθη καὶ *Ἀμφικτυονὶς* ἡ Δημήτηρ ἐκλήθη. Ὁμοίως τὸ παλαιὸν *Μούνιχος Μουνιχία Μουνιχιὼν Ἁβρώνιχος* μετεβλήθη εἰς *Μούνυχος Μουνυχία, Ἁβρώνυχος* ἀπὸ τοῦ Δ' π. Χ. αἰῶνος διὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *ὄνυχος, γαμψώνυχος* κττ. (ἰδὲ Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Α' σελ. 96). *Μόλυβδος* εἶναι ἡ ἀρχαιοτέρα ὀρθογραφία, ἐπειδὴ δὲ παρὰ τοῦτο ὑπῆρχε καὶ ἄλλη συνώνυμος λέξις *βόλιμος*, συνεφύρθησαν εἰς *μόλιβος μόλυβος* καὶ *βόλιβος* (*περιβολιβῶσαι* Ῥόδῳ). *Δηίφυβος* ἐπὶ ἀμφορέως ἀντὶ *Δηίφοβος* καὶ *Ὑσμήνα* ἐπὶ ἄλλου ἀντὶ *Ἰσμήνα* εἶναι πιθανῶς πλημμελεῖς γραφαὶ ἀμαθῶν πλαστῶν, καθ' ἃ καὶ γραφαὶ οἷον *Δυμαίνετος, Διόνισος, Διονισιγένης, δακρίων, Δακτίλιος, λίσει = λύσει*, διὸ καὶ οὐδὲν δύνανται ν' ἀποδείξωσιν ἀπέναντι τῆς σταθερᾶς τῶν παλαιῶν διαφορᾶς ἐν τῇ γραφῇ καὶ δὴ καὶ ἐν τῇ προφορᾷ τοῦ *υ* ἀπὸ τοῦ *ι*. Τὸ *Ὀλισσεὺς* παραβαλλόμενον πρὸς τὸ *Οὐλίξης* Ulixes ὑπεμφαίνει ἀρχαίαν διαφοράν. Τὸ δὲ *Τινδαριδᾶν* (Λακων. ἐπιγρ.) φαίνεται πλημμελὴς γραφὴ ἀντὶ *Τυνδαριδᾶν* ἐκ τοῦ *Τυνδάρεως*, οὗ καὶ τύπος *Τευδάρεως* ἐπὶ ἀγγείου ἀνεγνώσθη, ὥστε *τευδ-τυδ τυνδ* ὅπως *πευθ-πυθ-πυνθ-άνομαι* (πρβλ. Λατ. *tundo* καὶ Ἰνδ. *tudáti* = tundit).

Ἐνίοτε φαίνεται ἐναλλαγὴ τοῦ *υ* πρὸς πάντα σχεδὸν τὰ φωνήεντα, οἷον πρὸς τὸ *ε* ἢ *α* ἢ *ω* ἢ *ει* ἢ *ο*· πρβλ. *πέσυρες τέσσαρες τέτορες, κώδεια -κώδυια-κώδυα, ἐρρωγυῖα -ἐρρηγεῖα, γεγονυῖα -γεγονεῖα, ψεῖα -ψύα, χελώνη -χελύνη, μῶμαρ -μῦμαρ, ἀγορὰ -ἄγυρις, ἄμωμος-ἀμύμων* κλπ. Ἀλλ' εἶναι καὶ τοῖς τυφλοῖς δῆλον ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἑρμηνευθῶσι ταῦτα *φωνητικῶς*, ἐκτὸς ἂν τις προθυμῆται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ πάν-

τες οἱ φθόγγοι ἀδιακρίτως συνεχέοντο ἐν τῇ προφορᾷ, καὶ τοῦτο παρὰ πᾶσαν τὴν προφανῆ πεῖραν. Περὶ τούτων ἰδὲ τὰ εἰρημένα ἐν τῷ Κεφαλαίῳ περὶ Μεταπτώσεως.

Ἄλλα τινὰ ἐναλλάσσοντα τὸ υ πρὸς τὸ ι ἢ ο ἑρμηνεύονται κατὰ τὴν γλωσσικὴν ἀρχὴν τῆς ἀνομοιώσεως (ἰδὲ τὸ περὶ Ἀνομοιώσεως Κεφ.), οὕτω λ.χ. *ἴψος ἰψηλός, πορφύρω, μορμύρω, κόκκυξ, γογγύζω, ποππύζω* κλπ. Ἡ ἐναλλαγὴ δὲ τοῦ *υ* πρὸς τὸ *οι* ἐν τῷ *Μοισός Μυσός* ἑρμηνεύεται κατὰ τὸν ἐρευνητὴν τῆς τῶν ἀρχαίων Θρᾳκῶν γλώσσης Tomaschek ἐκ τῆς φωνητικῆς τῆς γλώσσης ταύτης.

§ 8. *Φύσις τῶν διφθόγγων*[1]). Ἐν σελ. 129 ἐμάθομεν ὅτι κύριον χαρακτῆρα τὰ φωνήεντα ἔχουσι πρῶτον μὲν τὸν γενικὸν ἦχον, ἔπειτα ἁρμονικούς τινας ἤχους, καὶ ὅτι διὰ τὰς γενετικὰς καὶ ἀκουστικὰς αὐτῶν ἰδιότητας ταῦτα εἶναι οἱ κατ' ἐξοχὴν φθόγγοι, οἱ ἀληθεῖς φορεῖς τῆς συλλαβῆς. Ἐντεῦθεν συνάγεται ὅτι ἑκάστη συλλαβὴ ἓν μόνον ἔχει καὶ δύναται νὰ ἔχῃ καθαρὸν καὶ ἀληθὲς φωνῆεν, ὅτι δὲ αἱ δίφθογγοι λεγόμεναι δὲν συνάπτουσιν ὄντως δύο τέλεια φωνήεντα εἰς μίαν συλλαβήν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὁρισμὸν τῆς φυσιολογίας (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 312—3) ἓν τέλειον φωνῆεν καὶ ἓν ἡμίφωνον, οἷον ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν ἐν τοῖς *κορόδο, βόηθα, ἀετὸς* κττ.

§ 9. *Διαίρεσις τῶν διφθόγγων κατὰ τοὺς παλαιοὺς Γραμματικούς.* Κατὰ τοὺς παλαιοὺς Γραμματικοὺς αἱ δίφθογγοι διῃροῦντο εἰς τρεῖς τάξεις, 1) εἰς τὰς κατ' ἐπικράτειαν, *ᾳ, ῃ, ῳ, υι,*

[1]) Ἐπειδὴ ἡ λέξις ***δίφθογγος*** δὲν εἶναι παλαιοτέρα τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων, εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι οἱ Γραμματικοί, οἱ πλάσαντες καὶ τοῦτον καὶ τοὺς πλείστους ἄλλους τεχνικοὺς ὅρους ὡρμῶντο συνήθως ἀπὸ τοῦ γραπτοῦ λόγου, καὶ ἐπειδὴ ὠνόμασαν οὕτω καὶ τὸ ΕΙ καὶ ΟΥ, ἅτινα ὁμολογουμένως πολὺ πρότερον εἶχον καταστῇ ἁπλοῖ φθόγγοι, ἐλέχθη ὅτι οὐχὶ δύο φθόγγους ***προφερομένους*** ἀλλὰ δύο φθόγγους ***γεγραμμένους*** ἐσήμαινεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ ὅρος ***δίφθογγος***. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἠδύνατο οὗτος νὰ λέγηται κυριολεκτικῶς μὲν ἐπὶ τῶν ἔτι διφθογγικῶς ἐκφωνουμένων διφθόγγων (συλλαβῶν), ***ευ, αυ, αι, οι, ᾱι, ωι,*** καταχρηστικῶς δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων ***ει, ου,*** (***ηι***). Τοῦτο δ' εἶναι ὡς γνωστὸν ὁ κλῆρος παντὸς σχεδὸν τεχνικοῦ ὅρου.

2) εἰς τὰς κατὰ συμπλοκήν, *αυ, ευ, ηυ, ωυ* καὶ 3) εἰς τὰς κατὰ κρᾶσιν *αι, ει, οι, ου*. Παρετήρησαν δηλ. ὅτι ἐν ταῖς διφθόγγοις *ᾳ, ῃ, ῳ, υι* τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν *ι* παρεσιωπᾶτο, ἐπεκράτει δὲ τὸ προτακτικόν, ἐν δὲ ταῖς *αυ, ευ, ευ, ωυ* ἀμφότερα τὰ φωνήεντα συμπλεκόμενα ἀπήρτιζον μίαν συλλαβήν, ἐν δὲ ταῖς *αι, ει, οι, ου* ἀμφότερα συνεκεράννυντο εἰς ἕνα φθόγγον διάφορον τοῦ προτακτικοῦ, ἐν δὲ τῇ *αι* καὶ *ου* καὶ τοῦ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος. Συνήθως ἀποδίδοται τῇ περὶ τούτων διδασκαλίᾳ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν μεγάλη σημασία καὶ τὰ λεγόμενα ὑπ' αὐτῶν μεταφέρονται ἀβασανίστως καὶ ἐφαρμόζονται ἐπὶ τὴν δόκιμον γλῶσσαν. Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον, ὅτι τοῦτο τότε μόνον θὰ εἶχεν ὀρθῶς, ἂν ἀπεδείκνυτο πρότερον ὅτι οὐδεμία φωνητικὴ μεταβολὴ περὶ τὰς διφθόγγους ἐγένετο ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων μέχρι τῶν Γραμματικῶν τούτων· ὅτε δ' ὅμως ὁμολογεῖται, ὅτι ὅλως τοὐναντίον, ἀκριβῶς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους διὰ τὰς πολιτικὰς περιστάσεις τά τε ἄλλα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καθεστῶτα καὶ οὐχ ἥκιστα ἡ γλῶσσα αὐτοῦ μετεβλήθη ὡς πρὸς τοὺς τύπους, τὰς συντάξεις, τὰς σημασίας καὶ δὴ καὶ τοὺς φθόγγους, δὲν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἀπονέμωμεν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ὅ,τι μανθάνομεν παρὰ τῶν μεταγενεστέρων τούτων.

Ἰδίᾳ περὶ τῶν διφθόγγων προκειμένου παρατηρεῖται ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη προϋποτίθησι τοιαύτην αὐτῶν προφορὰν οἵαν νῦν ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ δή, ἂν μὴ ἀποδειχθῇ πρότερον ὅτι καὶ οἱ τῶν δοκίμων χρόνων Ἕλληνες ὁμοίως ἡμῖν ἐξεφώνουν ταύτας, ἡ διαίρεσις αὕτη ἐφαρμόζεται μὲν εἰς τὴν προφορὰν τῶν διφθόγγων κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Γραμματικῶν καὶ κατὰ τοὺς ἡμετέρους, οὐχὶ δὲ ἀναντιλέκτως καὶ εἰς τὴν ἐκφώνησιν αὐτῶν κατὰ τοὺς δοκίμους χρόνους. Ὅτι δ' ἀληθῶς αἱ δίφθογγοι ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις δὲν ἐξεφωνοῦντο ὅπως ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, καθίσταται πιθανὸν καὶ ἐκ μόνης τῆς παρατηρήσεως τῆσδε, ὅτι οὐδεὶς ἀνθρώπων δύναται νὰ νοήσῃ, τίνος ἕνεκα καὶ παλαιότερον καὶ μετὰ τὴν ἐπὶ Εὐκλείδου γενομένην μεταρρύθμισιν μετεχειρίζοντο ΑΙ,

ΟΙ, ΕΙ κττ. εἰς παράστασιν φθόγγων τοιούτων, οὓς ἡμεῖς σήμερον ἁπλούστατα θὰ παριστῶμεν διὰ τοῦ Ε καὶ Ι. Προδήλως ἡ χρῆσις τούτων θὰ ἦτο πολυτέλεια ἄσκοπος. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ ἀλφάβητος πρὸ Εὐκλείδου ἦν, καθ' ἃ εἴδομεν, ἐλλιπὴς παριστῶν διὰ τοῦ Ε καὶ τὸ ε καὶ τὸ η καὶ τὸ ē (τὴν νόθην λεγομένην δίφθογγον ΕΙ), ὁμοίως διὰ τοῦ Ο καὶ τὸ ο καὶ τὸ ω καὶ τὸ νόθον ō (ου)· πῶς ἦτο δὲ δυνατὸν νὰ συμβιβάζηται τηλικαύτη πενία πρὸς τοιαύτην πολυτέλειαν; Κατὰ λογικὴν ἄρα ἀμείλικτον ἀνάγκην ὁμολογητέον ὅτι οἱ διὰ δύο γραμμάτων πρὸ τῆς συμπήξεως ἱστορικῆς ὀρθογραφίας παριστώμενοι φθόγγοι ἦσαν διάφοροι τῶν διὰ τῶν ἁπλῶν φωνηέντων παριστωμένων. Ἀλλ' ὁποῖοί τινες ἑκάστοτε καὶ ἑκασταχοῦ ἀληθῶς ἦσαν, τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων.

§ 10. *Διάφοροι αἱ τύχαι τῶν διφθόγγων κατὰ λόγον τῶν συστατικῶν αὐτῶν.* Ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν γενομένης διαιρέσεως τῶν διφθόγγων καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς προφορᾶς αὐτῶν μανθάνομεν ὅτι αἱ τύχαι τῶν διφθόγγων, ὧν τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν ἦν ἰ̯, ὑπῆρξαν διάφοροι τῶν ἐχουσῶν ὑποτακτικὸν φωνῆεν υ̯, καὶ πάλιν ἑκατέρας τάξεως αἱ τύχαι ὑπῆρξαν διάφοροι κατὰ λόγον τῆς βραχείας ἢ μακρᾶς προσῳδίας τοῦ προτακτικοῦ φωνήεντος, καὶ κατὰ λόγον τῆς συγγενείας ἢ ἀλλοτριότητος τῶν στοιχείων αὐτῶν. Ἐντεῦθεν καθόλου αἱ μὲν μακρόφωνοι ᾳ, ῃ, ῳ μετεβλήθησαν κατ' ἐπικράτειαν, ἤτοι ἐν ταύταις κατίσχυσε τὸ προτακτικὸν τοῦ ὑποτακτικοῦ, αἱ δὲ βραχύφωνοι *αι ει, οι, υι* καὶ ἡ *ου* ἔπαθον κρᾶσιν, ἤτοι ἐν ταύταις ἡνώθησαν ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα εἰς ἕν, αἱ δὲ *αυ, ευ,* (*ηυ, ωυ*) ἐξηκολούθουν πάντοτε συμπλέκουσαι ἀμφοτέρους τοὺς φθόγγους αὐτῶν εἰς μίαν συλλαβήν. Τὴν συγγένειαν ἢ ἀλλοτριότητα τῶν στοιχείων τῶν διφθόγγων ἔγνωμεν καὶ ἀνωτ. σελ. 306, ἔνθα ἐμάθομεν ὅτι ὑπάρχουσι δίφθογγοι, ὧν τὰ στοιχεῖα εἶναι διάφορα τ. ἔ. ἀφίστανται ἀλλήλων μεγάλως (α · υ̯, α + ἰ̯), ὅτε καὶ οἱ μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων ἐκφωνούμενοι μεσάζοντες φθόγγοι γίνονται ἀκουστοί, καὶ ἄλλαι ὧν τὰ στοιχεῖα εἶναι

συγγενῆ καὶ ὅμοια καθόλου ἀλλήλοις (ο+ᴜ, ε+ɪ). Νῦν δὲ λέγομεν ὅτι ἕνεκα ἀπλοποιήσεως καὶ εὐκολίας, ἤτοι ὅπως ἡ μετάβασις ἀπὸ τοῦ πρώτου στοιχείου εἰς τὸ ἔσχατον τελῆται συντομώτερον, συμβαίνει πολλάκις ἀφομοίωσίς τις τῶν στοιχείων τούτων. Πρβλ. τὰ ἀνωτ. σελ. 318 Κρητ. *βωλονομέναις, ἐξοδούσαντες* καὶ τὰ Λατ. *jeubeo - joubeo. κττ. Ὁμοίως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γερμ. τὸ μὲν ai ἐγένετο ei, τὸ δὲ au ἐτράπη εἰς ou κατ' ἀφομοίωσιν καὶ ἀπλοποίησιν. Πρόδηλον δ' εἶναι ὅτι ὅσῳ συγγενέστεροι εἶναι οἱ τὰς διφθόγγους ἀπαρτίζοντες φθόγγοι, τοσούτῳ εὐκολώτερον αὗται καθίστανται ἁπλοῖ φθόγγοι προσεγγιζόντων τῶν στοιχείων αὐτῶν ἀλλήλοις καὶ συγχωνευομένων εἰς ἕνα φθόγγον. Οὕτω λ.χ. θὰ ἴδωμεν κατωτέρω ὅτι, ἐπειδὴ τὸ Υ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας αὐτοῦ προφορᾶς ὡς *u* μετέβη εἰς τὴν τοῦ ü πρὸ τοῦ Πεισιστράτου, διὰ τοῦτο ἡ δίφθογγος *υι*, ἑνοῦσα δύο συγγενέστατα φωνήεντα, ἤρξατο συγχωνευομένη καὶ ἁπλοποιουμένη ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐν Ἀττικῇ εἰς ῡ, *ὗς, κωδύας, ὀργυᾶς* κττ. Ἕνεκα τῆς μεγάλης ποικιλίας καὶ διαφορᾶς τούτων ἀνάγκη νὰ διαλάβωμεν περὶ μιᾶς ἑκάστης χωρὶς ἐξετάζοντες κατὰ τὸ ἐνὸν τὰς τύχας αὐτῆς ἐν ταῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἑλλάδος.

§ 11. *Περὶ τῆς διφθόγγου ΕΙ. Ποία τις ἡ προφορὰ αὐτῆς.* Ἐπειδὴ τὰ στοιχεῖα τῆς διφθόγγου ταύτης δὲν διαφέρουσι πολὺ ἀλλήλων, ἅτε σχηματιζόμενα ἐν χώραις τοῦ στόματος ἐγγὺς ἀλλήλων κειμέναις, *ε-ι*, διὰ τοῦτο ἡ σχετικῶς μικρὰ μεταξὺ τούτων ἀπόστασις ἤρξατο ἐνωρὶς ἐλαττουμένη καὶ ἀφανιζομένη, προσεγγίζοντος καὶ ἀφομοιουμένου συνεχῶς τοῦ προτακτικοῦ πρὸς τὸ ὑποτακτικὸν καὶ τἀνάπαλιν, καὶ ἐκ τῶν δύο διακεκριμένων ὡς πρὸς τὸ ποιὸν πρότερον φθόγγων, *ε-ι*, προέκυψεν ἕτερος μακρὸς μὲν ἀλλὰ κείμενος μεταξὺ ἀμφοτέρων, ἤτοι κλειστὸς ẹ̄ καὶ τέλος ῑ.

Ἀκολουθοῦντες τοῖς ἐπιγραφικοῖς τεκμηρίοις εὑρίσκομεν ὅτι παρὰ τοῖς Ἴωσι καὶ τοῖς Ἀθηναίοις, ἔτι δὲ ἐν Κορίνθῳ καὶ ταῖς ἀποικίαις αὐτῆς, πάντως δὲ καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ἡ δίφθογγος ΕΙ καθίστα-

ται ἁπλοῦς φθόγγος ἤδη ἀπὸ τοῦ ϛ' αἰῶνος[1]· ἀλλ' ἡ παράστασις αὐτοῦ διὰ τοῦ ΕΙ (ἢ Ε), οὐχὶ διὰ τοῦ Ι διδάσκει περιφανῶς, ὅτι οὗτος δὲν συνέπιπτε τῷ *ι*, ἀλλ' ἦν πάντως ἐψιλόν τι κλειστόν. Τῶν ἀντερασμικῶν τις φρονῶν τἀναντία δισχυρίζεται ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ ΑΙ παρέστησαν κατὰ τὴν Ε' ἑκατονταετηρίδα (ὅτε παρέλαβον τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον) τὸν μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν φθόγγον ē, διὰ τοῦ Η δὲ τὸ μακρὸν ἀλλὰ κλειστὸν ē, διὰ τοῦ Ε τὸ βραχὺ καὶ κλειστὸν *e*, καὶ τέλος διὰ τοῦ ΕΙ τὸ μακρὸν *ι*· πρβλ. Βασάν. σελ. 301 «*ἡ ὡς μακροῦ ι ἐκφώνησις τοῦ ει εἶναι ἀρχαιοτάτη, δυναμένη ἀκωλύτως ν' ἀναβιβασθῇ μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου*» καὶ Ἀθηνᾶς Θ' 172, 8 κἑξ. «*πολὺ ἀρχαιότερον τῆς δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἡ δίφθογγος ΕΙ καὶ τὸ μακρὸν Ι εἶχον λάβει τὴν αὐτὴν δύναμιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἀλφαβήτῳ*».

Εἰς ταῦτα παρατηρῶ ὅτι, ἂν μὴ σφάλλωμαι, εἶναι ἀδύνατον νὰ πεισθῇ τις, ὅτι καθ' οὓς χρόνους ἔλειπε κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν σελ. 324 κἑξ. ἱστορικὴ ὀρθογραφία, οἱ Ἀθηναῖοι μεταχειριζόμενοι πρὸ τοῦ Εὐκλείδου τὸ ἐπιχώριον ἀλφάβητον ἐν τοῖς ἐπισήμοις τῆς πόλεως αὐτῶν γράμμασιν ἔγραφον μὲν Ε ἀντὶ τοῦ νόθου ΕΙ, ἀνεγίνωσκον δ' ἀκριβῶς ὅπως τὸ Ι, ἤτοι ἔγραφον μὲν *τρὲς* καὶ ἡδὲς, *ἐς* διὰ τοῦ Ε καὶ *σῖτος, πίνω* διὰ τοῦ Ι, ἀνεγίνωσκον δ' ὁμοίως τὰ οὕτω διαφόρως γραφόμενα. Οὐδὲ βλέπει τις τίνος ἕνεκα μετέπειτα κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου δὲν ἐξέτειναν τὴν χρῆσιν τοῦ γράμματος Ι εἰς παράστασιν πάντων τῶν ὡς *ι* ἐκφωνουμένων φθόγγων, ὅπως λ. χ. τὴν χρῆσιν τοῦ ΟΥ εἰς παράστασιν παντὸς φθόγγου *u* εἴτε ἀρχαῖον *ου* εἴτε νέον ū παρίστα, καὶ τὴν τοῦ Η εἴτε ἀρχαῖον ē εἴτε νέον ū-ä-ē ἐδήλου.

Τούτοις προστίθεται ὅτι καθ' ἃ ἄλλοθεν ἤτοι ἐκ τῶν γραφῶν

[1]) Ἡ γνώμη αὕτη περὶ τῆς ὡς ἁπλοῦ ē ἐκφωνήσεως τῆς ἀρχαίας γνησίας διφθόγγου ΕΙ καὶ τῆς ἀρχαίας ΟΥ ὡς ū περὶ τὰ τέλη τῆς ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος προηνέχθη καὶ ἀπεδείχθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ καὶ πολυτίμου καθηγητοῦ μου κ. **K. Brugmann** ἐν Κουρτίου Μελέταις Δ' 84 (ἐν ἔτει 1871).

ἐννεία, θειός, εἰάν, εἰαυτόν, Ἀχαρνείως, δείωνται, Θεμιστοκλείους κλπ. εἶναι γνωστόν, ἐν Ἀθήναις μάλιστα κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ. τὸ ΕΙ παρελαμβάνετο ἐνίοτε εἰς παράστασιν κλειστοτέρου τινὸς βραχέος φθόγγου. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαινε καὶ ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τὸ 400 π. Χ., ἔνθα πολλάκις καὶ τὸ πρὸ συμφώνου βραχὺ κλειστὸν ẹ γράφεται διὰ τοῦ ΕΙ, πρβλ. *Δαμοξείνω, Ξεναρείτω, Θιόφειστος* κττ. Ὅτι δ' ὁ φθόγγος οὗτος ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ δὲν ἦτο *ι* (ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Λακωνικῇ, Κρητικῇ, Ἡρακλειωτικῇ, Ἀργείᾳ, καὶ ἄλλαις διαλέκτοις ἀληθῶς τὸ ε πρὸ τοῦ *ο, ω, α* εἶχεν ἐντελῶς τραπῇ εἰς *ι, θιός, ἔτια, ἐτίων* κλπ.), ἀλλ' ἁπλῶς κλειστὸν ẹ, ἀπόδειξις εἶναι τοῦτο ὅτι κατόπιν ἐν τῇ Κοινῇ καὶ ἐν τῇ μετέπειτα Ἑλληνικῇ ὁ φθόγγος οὗτος δὲν ἐμφανίζεται ὡς *ι*, ὅπως τὰ ἄλλα ΕΙ, ἀλλ' ὡς *ε*, πρβλ. *θεός, βασιλέα, νέος* κλπ. Ἀλλ' ἂν τὸ ΕΙ δὲν ἦτο δηλωτικὸν τοῦ *ι* ἐν οἷς καταχρηστικῶς παρελαμβάνετο, *θειός, γραμματεία, νεία* κλπ., δῆλον ὅτι οὐδ' ἐν οἷς κατὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον ἐγράφετο καὶ ἐξεφωνεῖτο, ἤτοι οὐδ' ἐν τοῖς *κεῖσθαι, λείπω, τρεῖς, ποίει* κλπ. ἠδύνατο νὰ εἶναι τοῦ *ι* παραστατικόν.

Καὶ ἂν δὲ ἠθέλομεν ὁμολογήσει τοῖς ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Θ' 162 λεγομένοις ὅτι οὐχὶ ἐν πάσαις ἀλλ' ἐν ἐνίαις μόνον λέξεσι συνεχέετο τὸ *ει* καὶ *ι*, πάλιν ἠθέλομεν προσκρούσει πρὸς πολλὰς δυσκολίας, ἤτοι πρῶτον πρὸς τοὺς φωνητικοὺς νόμους οὐκ ἐπιτρέποντας τοιαύτας ἐξαιρέτους χάριτας (πρβλ. ἀνωτ. Κεφ. Ε'), καὶ δεύτερον εἰς τοῦτο ὅτι, ἀφοῦ τότε οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ ΕΙ παρίστων καθόλου οὐχὶ τὸ μακρὸν *ι* ἀλλ' ἐψιλοειδῆ τινα φθόγγον ἔστω ὅσον τις θέλει κλειστόν, θὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν —ἐπὶ τοῦτο ἄγει ἀναγκαίως ἡ διδασκαλία αὕτη— ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ Εὐκλείδου εἶχον τέσσαρα ὅλα σημεῖα παραστατικὰ τοῦ φθόγγου *ε*, ἤτοι ἓν μὲν τὸ Ε, διὰ τὸ βραχὺ καὶ κλειστὸν *ε*, ἕτερον δὲ τὸ ΑΙ, διὰ τὸν μακρὸν καὶ ἀνοικτὸν φθόγγον ē, ἕτερον, τὸ Η, διὰ τὸν κλειστὸν ē, καὶ τέλος τὸ ΕΙ ἐπ' ἴσης

διὰ τὸν μακρὸν καὶ κλειστὸν ē, ἤτοι δύο σημεῖα διὰ τὸν μακρὸν κλειστὸν ē φθόγγον.

Ὁμοίως μαρτυροῦσι καὶ οἱ Βοιωτοὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ὅτι κανονικῶς τὸ ΕΙ παρίστα ἐν τῇ Ἀττικῇ οὐχὶ τὸν μακρὸν φθόγγον ι ἀλλὰ τὸν μακρὸν καὶ κλειστὸν ē, διότι τούτου ἕνεκα βεβαίως ἔγραφον κατὰ τὴν Δ´ ἑκατονταετηρίδα οἱ Βοιωτοὶ *πατείρ, ἀνέθεικε,* ἀντὶ *πατήρ, ἀνέθηκε,* κττ., βραδύτερον δὲ καὶ *τεῖ Τρεφωνίει, τεῖ Σαράπι* κττ. ἀντὶ *τοῖ Τρεφωνίοι, τοῖ* κλπ. καὶ οἱ Θεσσαλοὶ *ἔσσεσθειν, πεπείσθειν, βέλλειτει* κττ. ἀντὶ *ἔσσεσθαι, πεπεῖσθαι, βούληται* κττ., διότι τὸ ΕΙ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ, ὅθεν παρελήφθη ὁ ἀλφάβητος, παρίστα κλειστόν τινα ē φθόγγον, οὐχὶ ī (ἂν οἱ Βοιωτοὶ ἀπήγγελλον *patir,* θὰ ἔγραφον διὰ τοῦ ι *πατίρ,* κλπ., ὅπως καὶ *λέγις, ἔχις* κττ.), ὅπως ἔγραψαν καὶ ΟΥ ὅπου πρότερον ἔγραφον ἁπλοῦν Υ, διότι ἐν τῷ Ἰωνικῷ καὶ Ἀττικῷ ἀλφαβήτῳ ὁ φθόγγος u οὕτω διὰ τοῦ ΟΥ παριστᾶτο. Ὅπως δ᾽ ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀνειμένῃ Δωρίδι ἡ ἀρχαία δίφθογγος ΕΙ εἶχε πρὸ τοῦ 400 οὕτως ἁπλοποιηθῇ ὥστε τὰ σημεῖα, δι᾽ ὧν παριστᾶτο πρότερον αὕτη, ἤτοι τὸ ΕΙ, ἐνομίσθησαν κατάλληλα, ἵνα παραστήσωσι καὶ τὸν κλειστὸν ἐκεῖνον φθόγγον, ὅστις ἐξ ἀντεκτάσεως (*τιθένς-τιθείς, τιθένσα-τιθεῖσα*) καὶ ἐκ συναιρέσεως τῶν δύο *εε* (*πήχεες-πήχεις, λαλέετε-λαλεῖτε*) εἶχε προέλθει καὶ μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων ἀτελῶς παριστᾶτο διὰ τοῦ αὐτοῦ σημείου Ε, δι᾽ οὗ καὶ τὸ μακρὸν (ē = *η*) καὶ τὸ βραχὺ *ε*. Ἡ διὰ τῶν αὐτῶν ἄρα σημείων γραφὴ καὶ τῆς γνησίας ΕΙ, *γένει, ᾔδει, πείθω, εἶμι* κτλ. καὶ τοῦ ἐκτενοῦς μὲν ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκ τοῦ *ε* καταγωγὴν αὐτοῦ λίαν κλειστοῦ ἁπλοῦ φθόγγου ē, *εἰμί, εἰσί, θεῖσα, τιθεῖσι, πήχεις, παχεῖς, λαλεῖτε* κλπ. πείθει α´) ὅτι τὸ ΕΙ τότε δὲν ἀπηγγέλλετο πλέον ὅπως τὸ ἡμέτερον *λεϊμόνι,* ἀλλ᾽ ὥς τις φθόγγος μεταξὺ τοῦ ē καὶ ī κείμενος, διὸ καὶ διεστάλη ἀμφοτέρων διὰ τῆς γραφῆς· ἀλλὰ καὶ β´) ὅτι δὲν εἶχεν ἐπὶ Εὐκλείδου ταυτισθῇ τῷ μακρῷ ἰῶτα, καὶ πολλῷ ἧσσον τῷ βραχεῖ· ὅσα δὲ φέρονται τοιαῦτα παραδείγματα εἶναι

ἢ βαρβαροφωνίαι ἀλλογλώσσων ἀγγειογράφων ἢ κακῶς ἡρμηνευμένα.

§ 12. *Ἑρμηνεία ἀνωμαλιῶν τινων περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ΕΙ.* Εἴδομεν ἀνωτέρω σελ. 231 τὰ κατὰ τὸ *Χείρων, Στείβων, Στάγειρος* κττ., ἔτι δὲ ἐν σελ. 253 τὰ κατὰ τὸ *ἀλλοϊδέα* κττ. Ὑπολείπονται ἄλλα τινὰ περὶ ὧν λέγομεν συντόμως τάδε: Τὸ *Κλίταρχος, Κλιταγόρας, Κλιτίας* ἠδύναντο κάλλιστα νὰ προέλθωσι δι' ἀνομοιώσεως ἐκ τοῦ *Κρίταρχος, Κριταγόρας, Κριτίας*. Τὸ δὲ *Φιδίας* ἀντὶ *Φειδίας* (μετὰ γνησίας διφθόγγου ΕΙ) εἶναι σφάλμα τοῦ λιθοκόπου, παραλιπόντος τὸ Ε, ὅπως τὸ *ἈμφιτρΈταν* ἀντὶ *Ἀμφιτρίταν* μετὰ τοῦ ε ἀντὶ ι· *Ὑπερείδης* εἶναι ἡ γνησία γραφή, οὐχὶ *Ὑπερίδης*, ἅτε τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ-*εἶδος* σχηματισθέντος καὶ τριτοκλίτως κλινομένου (πρβλ. καὶ *Πολυείδης, Χαριείδης, Εὐείδης*). Τὸ *Διννομένης* (Αἰολ.) διὰ διττοῦ *νν* ἐλέγχει ἀφομοίωσιν τοῦ *σ+ν*, προῆλθεν ἄρα οὐχὶ ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ θέματος **δϝει(σ)ος δέ(ι)ος*, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀσθενοῦς **δϝις-νὸς *διννος-Διννομένης*. Τὸ *Ἄδειστος* ἐκ τοῦ *ἀ+δεῖσαι *δειστος* σχηματισθὲν ἔχει ὁμαλώτατα ἰσούμενον τῷ *Ἀτρεστίδας, Ἄφοβος, Ἀτρόμητος*· ἡ ἐκδοχὴ αὕτη προφανῶς εἶναι πολὺ προτιμοτέρα τῆς ἑτέρας καθ' ἣν κεῖται ἀντὶ Ἥδιστος· τὸ *Ἑρμίας* ἐσχηματίσθη οὐχὶ κατὰ φωνητικὴν τροπὴν ἐκ τοῦ *Ἑρμείας*, ἀλλὰ καθ' ἃ ἀνωτ. σελ. 213. 380 ἐλέχθη, κατ' ἐναλλαγὴν τῶν καταλήξεων *-είας -έας -ίας*, ὅπως καὶ τὰ εἰς *-εια -ια, -ειον -ιον* κτλ. Ὅμοιον τῷ *ἀλλοϊδέα* εἶναι τὸ παρ' Ἡσιόδῳ *ἀϊδές*.

Ἀντὶ τῆς εἰς -ῑ δοτικῆς τῶν εἰς *-ις* ὀνομάτων ἀναγινώσκονται πολλαχοῦ τῆς Δωρικῆς καὶ Αἰολ. διαλέκτου ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ ἑξῆς τύποι δοτικῆς εἰς *-ει*· τοῦτο δ' ὅμως δὲν δύναται ἀναμφισβητήτως ν' ἀποδείξῃ φωνητικὴν ταυτότητα τοῦ *ι* καὶ *ει*, διότι δύναται κάλλιστα νὰ ἐκληφθῇ ἐπίδρασις τῆς Ἀττικῆς· ὅτι δὲ ἡ ἐπίδρασις αὕτη δὲν ἐμφανίζεται κατ' ἀρχὰς ἐν τοῖς θέμασι τῶν ὀνομάτων ἀλλὰ μόνον ἐν ταῖς καταλήξεσιν, οὐδὲν θαῦμα, διότι ἡ ἐπίδρασις ἠδύνατο νὰ περιορίζηται ἐν τοῖς γραμματικοῖς τύποις τοῖς διδασκομένοις καὶ γνωστοτέροις· πρβλ. *πο-*

[ιστ]άσει Ἐπιδαύρου τῆς Δ' ἑκατοντ., *τᾶ πόλει* Ἐρέσου τοῦ 326 π. Χ., *ἐμ πόλει* Κῶ τῆς Γ'. Ὁ ἐκλαμβάνων τὸ ΕΙ τοῦτο γραφὴν τοῦ μακροῦ ῑ, ὀφείλει νὰ ἐκλάβῃ καὶ τὸ *ου* τοῦ *λαφυροπωλίου* τῆς Τεγεατικῆς ἐπιγραφῆς (Cauer 457) ὡς ἴσον τῷ *ω*, διότι ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ κεῖται καὶ *ἐπιζαμίω, τῶ ἔργω* κλπ.

Μόνον ἐν Βοιωτίᾳ (οὐχὶ δὲ καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ) φαίνεται ὅτι ἡ δίφθογγος αὕτη εἶχε τραπῆ ἀρχομένου τοῦ Δ' αἰῶνος εἰς ῑ, διὸ καὶ ἅμα εἰσαχθέντος τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου γράφεται ἁπλῶς *ι* ἀντὶ τοῦ προτέρου ΕΙ, οἷον *Θειογίτα, Εὐκλίδας, Ξενόκλια, ϝισόκλια, ἀίδοντες, Ἀμινοκλέις, Διουσίκλια, Πτοΐλλιος, Διοζότιος, Ἀριστογιτόνιος, Πουθογίτων, λέγις, ἔχις* κτλ.

§ 13. *Σάλος ἐν τῇ γραφῇ τοῦ ΕΙ καὶ Ε.* Μετὰ τὴν σύμπτωσιν ἐν τῇ ἐκφωνήσει τῆς γνησίας διφθόγγου, τῆς ἔκπαλαι διὰ τοῦ ΕΙ γραφομένης καὶ νῦν ὡς ẹ̄ ἐκφωνουμένης, καὶ τοῦ ἐξ ἀντεκτάσεως τοῦ ε ἢ ἐκ συναιρέσεως τοῦ εε προελθόντος ἁπλοῦ φθόγγου ẹ̄, τοῦ πρότερον διὰ μόνου τοῦ Ε γραφομένου, ἐπῆλθε σύγχυσις ἐν τῇ γραφῇ αὐτῶν, ὥστε ἐγράφετο καὶ *ΔϝΕνία, ΠοτΕδᾶνι, φεύγΕ, ἈργÊος* Κορινθ., *ΦΕδίō* Θύμβρας, *ἈΕμναστος* Ἄργους, *ΠΕσιδος, ΠΕθῖνος, ΑἰνΕο, ΜενεκλΕδης* Ἀττικῆς, πάντα τῆς Ϛ' ἑκατονταετηρίδος(¹). Κατὰ τὴν ἀκόλουθον δ' ἑκατοντ. ἐλέχθη *ΣτΕριᾶθεν, τεμένΕ, θίγΕς, δοκÊς, υἱΕ, κΕται, ἐχσαλΕψατο, ἩρακλΕδης, ΔΕσάνωρ,* Ἀττικῆς καὶ *ἈριστοκλΕδης ΝεοκλΕδης* (Στύρων) κττ.

Κατὰ δὲ τὴν Δ' ἑκατονταετηρίδα ἐπεκράτησε μὲν ἡ διὰ τοῦ ΕΙ παράστασις καὶ τοῦ γνησίου ΕΙ=ẹ̄ καὶ τοῦ νόθου ẹ, ἀλλ' ὅμως ἀναγινώσκονται καί τινα διὰ μόνου τοῦ ε γεγραμμένα παρὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον, τὸ ἀπαιτοῦν ΕΙ, ἤτοι *λεοντοΕδής, Ἔη, ΔημοκλΕδης, ἩρακλΕδης, λύσΕ, πόλΕ, κΕται,* κλπ.

(¹) Καὶ τὸ περίφημον Ε τὸ ἐν τοῖς Δελφικοῖς γράμμασιν ἢ παραγγέλμασιν οἷον ***γνῶθι σαυτόν, μηδὲν ἄγαν*** κλπ. καταλεγόμενον ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡρμηνεύθη πιθανῶς ὡς κείμενον ἀντὶ ΕΙ=***ἴθι***, δι' οὗ παραγγέλματος ὁ Θεὸς προσεκάλει τὸν μετὰ φόβου καὶ τρόμου προσιόντα, ἵνα εἰσέλθῃ.

Τοὐναντίον δὲ γράφεται ἀπὸ τῆς Ε΄ ἑκατονταετηρίδος τὸ ΕΙ ἀντὶ τοῦ νόθου Ε ἐν τοῖς *εἰμί* (Σιγείου), *εἰμί, χειροτονῆσαι, ἐπεστάτει, Κλείσοφος, εἶχε* κττ. (Ἀττ.). Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι πρὸς τὸ Ε μὲν ἐνηλλάσσετο οὕτω συχνῶς ὁ νέος οὗτος φθόγγος ē, πρὸς τὸ Ι δὲ καὶ Η οὐχί, ἀποδεικνύει περιφανῶς ὅτι οὔτε τῷ *ι* οὔτε τῷ *η* συνέπιπτεν, ὅτι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸ *ε* ἢ πρὸς τὸ *ι* ὅμοιος ἦν καὶ ὅτι ἐπ' ἀληθείας περὶ ταυτίσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ *ι* οὐδεὶς δύναται νὰ γίνηται λόγος.

§ 14. *Τροπὴ τοῦ ει εἰς μακρὸν ι καὶ γραφὴ τούτου δι' ἐκείνου.* Ληγούσης τῆς τετάρτης ἑκατοντ. ὁ πρότερον διακεκριμένως ἐκφωνούμενος οὗτος κλειστὸς φθόγγος ē, ἤρξατο ἔτι μᾶλλον κλειστότερος προφερόμενος μάλιστα ἐν ταῖς διαλέκτοις (οὐχὶ δ' ἴσως καὶ ἐν Ἀττικῇ, ἀναντιλέκτως δ' οὐχὶ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος), ὥστε νὰ προσεγγίζῃ σφόδρα καὶ τέλος νὰ συμπέσῃ τῷ μακρῷ οὐχὶ δὲ καὶ τῷ βραχεῖ *ι*· πρβλ. *πολειτείαν* καὶ ἀντιστρόφως *ἶς* ἀντὶ *εἶς* ἐκ Δωδώνης τῆς Δ΄ ἑκατοντ., *Νεικόλαος* Ἀχαΐας, καὶ *Τειμαγόρας, Τειμάρατος* Ῥόδου, *ἐποίκτειρον* κττ., καὶ ἀντιστρόφως *Ἀστυφάνι, Δαμοφάνι* κατὰ τὸ *Πασιθέμι, Γνάθι* Ἐπιδαύρου, *κλείνεσθαι* Κῶ τῆς Γ΄ ἑκατοντ., *νεικητήριον, Δημονείκου* Ὠρωποῦ κττ. Ἀφομοιωθέντος δ' οὕτω καθ' ὁλοκληρίαν τοῦ ΕΙ πρὸς τὸ μακρὸν *ι* ἐπεκράτησε κατὰ μικρὸν τὸ ἔθος τοῦ παριστᾶν τὸ μακρὸν *ι* διὰ τοῦ ΕΙ, ἐντεῦθεν γράφεται κατὰ τοὺς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους *πολείτης, νείκη, Σαλαμεῖνος, πείπτω, γείνομαι, γεινώσκω* κτλ. (πρβλ. Κόντον ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Γ΄ σελ. 309—8 [1]).

Μόνον ὅτε εἵπετο μὲν τῷ *ει* τὸ *α, ο, ω*, προηγεῖτο δ' αὐτοῦ φθόγγος διάφορος τοῦ *ι*, τότε φαίνεται ὅτι διέσῳζε μέχρι τῆς δευτέρας

[1]) Αὐτὴ αὕτη ἡ παράστασις τοῦ μακροῦ *ι* διὰ τοῦ ΕΙ ἐμφαίνει σαφῶς ὅτι διεστέλλετο ἔτι ἐν τῇ προφορᾷ τὸ μακρὸν *ι* τοῦ βραχέος, καὶ δὴ ὅτι ἀδύνατον ν' ἀληθεύῃ ἡ δισχύρισις ὅτι τὸ ΕΙ ἤδη πρὸ τοῦ Ὁμήρου ἠδύνατο νὰ συσταλῇ εἰς *ι* βραχὺ καὶ ὅτι οὕτω κατὰ βράχυνσιν προῆλθε τὸ *ἀλλοΐδέα* ἐκ τοῦ *εἶδος*. Τὸ *ΕΙ* καὶ τὸ βραχὺ *ι* συνέπεσον ἀληθῶς ἐν τῇ Ἑλλάδι τότε μόνον ὅτε καθ' ὁλοκληρίαν ἐξέλιπεν ἡ διάφορος τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων προσῳδία.

μ.Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀρχαιοτέραν, ἀνοικτοτέραν τινὰ προφοράν, διὸ καί, ἐπειδὴ τότε ἀλλαχοῦ τὸ ΕΙ παρίστα τὸν μακρὸν φθόγγον *ι*, ἐν ταῖς πρὸ τοῦ *α*, *ο*, *ω* θέσεσι ταύταις ἔγραφον πολλάκις ἀπὸ τῆς β΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τοῦ 150 περίπου μ. Χ. τὸ Ε ἢ τὸ Η, ὃ ἀνοικτότερον ἔτι παρίστα φθόγγον· πρβλ. *ἀτέλῃαν, πανδοκήοις* τῆς Β΄ π.Χ. ἑκατ., ἔπειτα νεώτερα *Κυπρογένηα, βασιλήας, ἱέρηαν, εὐσέβηαν, χρήας, μνήας, Καισαρήων, Βαρβιλλήων, Καρνέου, ἀριστέῳ, Φιλεταιρέοις, τὰ δάνεα, Γρυνέῳ* κλπ. Ἡ γραφὴ τοῦ *η* ἐν τούτοις ἀντὶ τοῦ *ει* αἰτίαν ἔχει ὁποίαν καὶ ἡ γραφὴ εϝ αϝ ἀντὶ *ευ*, *αυ*, ἤτοι τὴν τάσιν, ἵνα μὴ διὰ τῶν αὐτῶν σημείων παριστῶνται ἄλλοι ἀλλαχοῦ φθόγγοι.

§ 15. ***Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς διφθόγγου ΑΙ.*** Ὅτι ἡ δίφθογγος ΑΙ, καθ' οὓς χρόνους τὸ πρῶτον ἐγράφη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἐφ' ὅσον ἱστορικὴ ὀρθογραφία δὲν ὑπῆρχεν, ἐγράφετο διὰ δύο γραμμάτων διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον ὅτι οὐχ ἁπλοῦν φθόγγον παρίστα, εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω σελ. 306-7. Τὸ ζήτημα ἄρα εἶναι πότε μετὰ τὸν καταρτισμὸν τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ἤτοι μετὰ τὸ 400 π. Χ. ἡ δίφθογγος αὕτη ἀπὸ διφθόγγου *αἰ* (πρβλ. *ἀηδόνι, ἀετός, τὰ εἶπα*) μετέστη εἰς ἁπλοῦν ē φθόγγον ἐν ταῖς διαφόροις χώραις καὶ ἰδίως ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ἐπειδὴ πρῶτον ἐν Βοιωτίᾳ ἡ ΑΙ, ὅπως καὶ ἡ ΕΙ, ἐτράπησαν εἰς ἁπλοῦς φθόγγους, καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς αὐτόθι γραφῆς διαλευκαίνεται ἡ τροπὴ αὕτη, ἀρκτέον ἀπὸ τῆς διαλέκτου ταύτης.

Πρῶτοι πάντων φαίνονται μεταβαλόντες τὴν γραφὴν τῆς διφθόγγου ΑΙ εἰς *αε* οἱ Ταναγραῖοι (ἀπὸ τοῦ ϛ΄ αἰῶνος π. Χ.) καὶ οἱ Πλαταιεῖς, πρβλ. ***Ἀβαεόδορος, Ὀκίβαε, Πυλιμμάδαε, Εὐϝαενέτα, ϝεργαένετος, Αἐσχρώνδας, Πραύχαε, Λυσανίαε, Ἀμεινοκλείαε, ταῖ Δάματρι κτλ.*** Οἱ δὲ λοιποὶ Βοιωτοὶ ἔγραφον ***ΑΙ***, εἰ καὶ ἡ προφορὰ καὶ παρ' αὐτοῖς εἶχεν ἀλλοιωθῆ. Διὰ τοῦτο βλέπομεν ὅτι ὅτε κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Δ΄ ἑκατοντ. παρέλαβον τὸν Ἰωνικὸν ἀλφάβητον καὶ πρὸς αὐτὸν μετερρύθμισαν τὴν ὀρθογραφίαν αὐτῶν, μετεχειρίσαντο τὸ γράμμα ***Η*** εἰς παράστασιν τοῦ τέως διὰ

τοῦ ΑΙ παριστωμένου φθόγγου, ὁμοίως καὶ οἱ Ταναγραῖοι καὶ Πλαταιεῖς γράφουσιν ΙΙ ἀντὶ τοῦ πρότερον ΑΕ. Τοῦτο δὲ σημαίνει πρῶτον ὅτι ἐκ τῆς διφθόγγου *αι* εἶχον ἔλθει οἱ Βοιωτοὶ τότε εἰς ἁπλοῦν φθόγγον ē καὶ ὅτι ὁ Βοιωτικὸς νέος φθόγγος οὗτος ἰσοδυνάμει τῷ ἐν τῇ Ἀττικῇ διὰ τοῦ *η* παριστωμένῳ. Ἐντεῦθεν γράφουσιν *εὐεργέτης*, *ὀφείλετη*, *δεδόχθη*, *ἱππότη*, *κή*, *χῆρε*, *Δαμήνετος*, *Ἡγονισθενιτάων*, *ἠὶ* κλπ. ἀντὶ *εὐεργέταις*, *ὀφείλεται*, *δεδόχθαι*, *ἱππόται*, *καί*, *χαῖρε*, *Δαμαίνετος*, *Αἰγοσθενιτάων*, *αἰεὶ* κλπ. Σημειωτέον δ' ὅτι παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς καὶ τοῦτο τὸ *η* σὺν τῷ χρόνῳ κατέστη ἔτι μᾶλλον κλειστότερον, ὥστε οἱ μεταγενέστεροι γράφουσιν ἀντ' αὐτοῦ *ει*, ἤτοι τὸ σημεῖον ἐκεῖνο δι' οὗ παλαιότερον παρέστησαν τὸν ἐκ τοῦ *η* προελθόντα κλειστὸν φθόγγον μεταξὺ τοῦ ē καὶ i. πρβλ. *Ἀθανεῖον*=*Ἀθανῆον*, = *Ἀθηναῖον*, *Θηβεῖος*, *Ταναγρείων*, *Εἴμων*, = *Αἵμων*, *εἰ*=*ἠ*=*αἰ*. Ὁμοιόν τι φαίνεται συμβὰν καὶ ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας, πρβλ. *βέλλειτει*, *γινύειτει*, *ἐψάφιστει*, *Ἀνδρείμουν*, *Εἱμούνιος*, *Εἵμουν*. Ἀλλ' οἱ λοιποὶ Ἕλληνες δὲν ἠκολούθησαν αὐτοῖς ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ, ὥστε τὸ *αι* ἐτράπη μὲν μετέπειτα καὶ παρ' αὐτοῖς εἰς ä ἀλλ' οὐχὶ καὶ περαιτέρω εἰς κλειστὸν ē ἤτοι *ει*, διὸ καὶ σήμερον ἔτι λέγομεν *καί*, *λέγεται*, *ἔρχεται*, *αἰτία*, κλπ. ἤτοι e ἀντὶ ΑΙ.

Ὅπως οἱ Ταναγραῖοι καὶ οἱ Πλαταιεῖς οὕτως ἐζήτησαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες πρὸ τοῦ 400 π. Χ. καὶ μετὰ ταῦτα νὰ παραστήσωσιν ἀκριβέστερον τὴν ἀλλοιουμένην τότε προφορὰν τοῦ ΑΙ, καὶ ἐπειδὴ τῶν πολλῶν φθόγγων τῶν σχηματιζομένων ἐν τῷ στόματι κατὰ τὴν μετάβασιν τῆς ἀρθρώσεως ἀπὸ τῆς χώρας τοῦ *α* εἰς τὴν τοῦ *ι* ἠκούετο μᾶλλον ὁ μεταξὺ κείμενος *ε* (ὃς καὶ ἐπεκράτησε τέλος σὺν τῷ χρόνῳ) ἢ ὁ *ι*, γράφουσιν αὐτὸν ἀντὶ τοῦ *ι* ἢ καὶ ἀμφοτέρους, πρβλ. τὰ ἀρχαιότατα *Αἔθων*, *Ἀθαναέα*, *Πεϱαεόθεν* Κορινθ., *Αἔθρα* Ἀττ., ἔπειτα *Ἐλαιέαν* (435 π. Χ.) *καιὲ* = καί, *Ἀμυκλαιέοις* (Λακων. τῆς β' ἢ α' π. Χ. ἑκατοντ.), ἄλλοθεν δὲ *Κορωναιέων*, *Οἰταιέων*, *Φόραε*, *Αἐερόπα*,

ἀναιερεῖ (τῆς γ΄ ἑκατοντ. ἐκ Χαιρωνείας) κλπ. κλπ., (ἰδὲ τἀνωτέρω σελ. 306—7 εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Joh. Schmidt περὶ τῆς σημασίας τῶν γραφῶν τούτων). Ταῦτα πάντα διαρρήδην μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ *αι* δὲν ἐξεφωνεῖτο τότε ὡς ἁπλοῦς φθόγγος, ἀλλὰ ὡς δίφθογγος.

Ἄλλο τεκμήριον τῆς διφθογγικῆς προφορᾶς τῆς *αι* ἔχομεν τὰς ἐν ἰδίῳ ἀλφαβήτῳ γεγραμμένας Κυπρίας ἐπιγραφάς, ἐν αἷς ἀναγινώσκεται κανονικῶς *α-ι*, *ο-ι* ὅπου ἡμεῖς ἡνωμένως *αι*, *οι* γράφομεν, οἷον to-ve-na-i = *δοϜέναι* = δοῦναι, to i-se = *τοῖς*, pa-i-si = *παισί*, a-i ve-i = *αἰϜεὶ* κτλ. Τὸ δὲ τεκμήριον ὅπερ οἱ Ἐρασμικοὶ λαμβάνουσιν ἐκ τῆς κατὰ τὴν ἕκτην, πέμπτην καὶ τετάρτην ἑκατονταετηρίδα συχνῆς ἐναλλαγῆς τοῦ *αι* καὶ *α* πρὸ φωνήεντος ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς, οἷον *αἰετὸς ἐναιέτιον*, *παραιετὶς* ἀεὶ μετὰ τοῦ *αι* μέχρι τοῦ 298 π. Χ., *αἰεὶ* καὶ *ἀεὶ* (ἀπὸ τοῦ 426 κἑξ.), *ἐλαία* καὶ *ἐλάα*, *Πειραιῶς* καὶ *Πειραῶς* κττ., δὲν εἶναι ἰσχυρόν, ἢ τοὐλάχιστον δὲν εἶναι ἀποδεικτικὸν τῆς προφορᾶς τῶν χρόνων ἀπὸ τοῦ 500—300, διότι οἱ ἄνευ τοῦ *ι* τύποι οὗτοι, οἷον *Ἀθηναία* καὶ *Ἀθηνάα*, *Πειραεύς*, *Κρηταεύς*, *Κυδαθηναεὺς* κττ. ἐν Ἀττ. ἐπιγρ., *Φωκάας* καὶ *Ὑμήναον* Σαπφ., *Μυτιλήναοι* καὶ *Φώκα* ἐπιγρ. Λέσβου τοῦ Δ΄ αἰῶνος, *Γεννάοι Ἑρμάου* Θεσσαλ., *Τερώναον*, *Τίμαος*, *Σπόνδαος*, *Αἴσχραος* Ἰων. κττ. κττ. δύνανται νὰ εἶναι ἀρχαιοτέρα κληρονομία, ἤτοι νὰ ἔχωσι μὲν ἀναπτυχθῇ κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας, νὰ παραμένωσι δὲ ἐν χρήσει ἐκ παραλλήλου οἵ τε ἀναλλοίωτοι καὶ οἱ ἀλλοιωθέντες τύποι. Περὶ τούτου πείθεται ἕκαστος μαθὼν ὅτι τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ περὶ τὴν *ει* καὶ *ε*, ἥτις καθ' ἃ ἤδη ἐλέχθη, ἐγένετο ἁπλοῦς φθόγγος ē πρὸ τοῦ 500 π. Χ., καὶ ὅμως ἐνηλλάσσετο πλειστάκις τῷ *ε* πρβλ. *ὠκεῖα-ὠκέα*, *ἀδεῖα-ἀδέα*, *Ἡράκλεια-κλεώτης*, *Ἀλεξάνδρεια-δρεώτης* κττ. Ἐν τούτοις βεβαίως ἐπεκράτει μεγάλη ποικιλία κατὰ χρόνους, κατὰ διαλέκτους, κατὰ τὰ πρωτότυπα ἢ παράγωγα κτλ., περὶ ὧν γενήσεται ἐν τοῖς ἑξῆς ἐκτενὴς λόγος.

Ἐξεφωνεῖτο ἄρα κατὰ πάντας τοὺς ἀρχαίους χρόνους προδήλως ἡ δίφθογγος ΑΙ ὑπὸ τῶν λογιωτέρων τ. ἔ. ἐν τῇ καθολικῇ Ἑλληνικῇ, ἐθνικῇ γλώσσῃ οὐχ ὡς ἁπλοῦν φωνῆεν ē, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς *αEι*, ἤτοι οὕτω συνθέτως ὥστε πλὴν τοῦ *α* καὶ *ι*, καὶ μᾶλλον ἢ ταῦτα, ν' ἀκούωνται καὶ ἄλλοι φθόγγοι· τούτων δὲ ὁ μεταξὺ τῆς θέσεως τοῦ *α* καὶ τοῦ *ι* σχηματιζόμενος *ε* σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεδίδου καὶ τέλος, τῶν ἄλλων βαθμηδὸν φθινόντων, οὗτος μόνος ἐξεφωνεῖτο. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἦν ὡς εἰκὸς μακρός, διότι ἡ φωνὴ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον παρέμενεν ἐπ' αὐτοῦ ὅσον ἀπήτει πρότερον ἡ ἐκφώνησις πάντων τῶν στοιχείων τῆς διφθόγγου, τῆς μεταβολῆς μᾶλλον περὶ τὴν κίνησιν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἢ περὶ τὸν χρόνον τῆς ἐκφωνήσεως γινομένης· ἔπειτα δ' ὅμως ὅτε μετὰ τὴν Β' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἐξέλιπεν ὅλως ἡ διαφορὰ τῆς προσῳδίας ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, τότε ἐβραχύνθη καὶ τὸ ē τοῦτο. Ἐπ' ἴσης πρέπει νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὁ ἐκ τοῦ *αι* προελθὼν φθόγγος οὗτος ē ἦν ἀνοικτός, ἅτε περιέχων ἐν ἑαυτῷ καὶ τὸ *α*, καὶ δὴ σφόδρα διάφορος τοῦ ἀρχαίου ē ἤτοι τοῦ *η*, διὰ τοῦτο δὲ καὶ μέχρι σήμερον ἔτι ταῦτα κάλλιστα διαστέλλονται.

Τὰ πρῶτα ἀπαντῶντα παραδείγματα τῆς συγχύσεως τοῦ ΑΙ καὶ Ε ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς δὲν εἶναι παλαιότερα τῆς Β' μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος, *Πλατεαῖς, διφθέρες* κττ. Ἐν Αἰγυπτιακοῖς παπύροις ἀνακύπτει ἀληθῶς ἡ ἐναλλαγὴ αὕτη 300 ὅλα ἔτη πρότερον, ἤτοι ἀπὸ τῆς Β' πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, οἷον *ὁρᾶτE, ἀγοράσE,* κτλ. καὶ τἀνάπαλιν *ἐρρῶσθαι, πιστεύσεται, βαίνεται* κτλ., ὁμοίως δ' εὕρηται ἐναλλαγὴ τοῦ *αι* καὶ *η* καὶ *ε* ἐν τῇ μεταφράσει τῶν Ο', οἷον ***Βαιθὴλ Βαιθλεὲμ Βηθὴλ Βηθλεὲμ Βεθλεέμ, Βαιθσὰν Βηθσὰν Βεθσάν*** [1]),

[1]) Σημειώσεως ἄξιον εἶναι ὅτι ἐν τῷ *Βαιθήλ, Βαιθλεέμ, Βαιθαγλὰ Βαιθαρών,* κλπ. περιλαμβάνεται ὁ αὐτὸς φθόγγος ὅς καὶ ἐν τῷ **bēth** *βῆτα*. Ἐπειδὴ δηλ. ὁ φθόγγος ὁ ἐν τῷ *βῆτα* παραληφθεὶς ἀρχαιότατα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν συνεβάδισε τῷ ἀρχαίῳ Ἑλληνικῷ ē εἰς τὴν ἐπὶ τὸ κλειστότερον προφοράν, διὰ τοῦτο ὅτε βραδύτερον πάλιν ὁ αὐτὸς Σημιτικὸς φθόγγος ὁ ἀναλλοίωτος ἐν τοῖς Ἑβραίοις παραμένων καὶ ἐν ταῖς συνθέτοις μετὰ τοῦ **bēth** Ἑβραϊκαῖς λέξεσι περιεχόμενος ἔμελλε ν' ἀποδοθῇ δι' Ἑλληνικοῦ

Αἰλὼν Ἠλὼν Ἐλών, Αἰλὰμ καὶ παρὰ Πολυβίῳ *Ἐλυμαΐς, Γαιβὰλ Γεβὰλ* κττ. Ἀλλ' ἂν ἀληθῶς αἱ γραφαὶ αὗται κατάγωνται ἐκ τῶν Ο' καὶ μὴ ἐκ τῶν μετέπειτα μεταγραφέων, ὅπερ πάντοτε βεβαίως δυνατόν, ἀκριβῶς ἐπὶ τούτων ἐφαρμόζεται τὸ λογικὸν ἀξίωμα, καθ' ὃ qui nimium probat, nihil probat. Οἱ ἀλλόγλωσσοι βάρβαροι ἐκεῖνοι κάκιστα τὴν Ἑλληνικὴν λαλοῦντες συνέχεον φθόγγους, οὓς οἱ γνήσιοι Ἕλληνες οὔτε πρότερόν ποτε οὔτε μετὰ ταῦτα συνέχυσαν, οἷον τὸ *αι* καὶ *η*· καθ' ὃν ἄρα τρόπον γράφοντες ἐναλλὰξ *η* καὶ *ε* ἀποδεικνύουσιν ὅτι οὐδὲν περὶ τῆς διαφόρου προσῳδίας αὐτῶν ᾐσθάνοντο, εἰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπὶ μακρὸν μ. Χ. διέστελλον τὰ κατ' αὐτήν, οὕτω γράφοντες καὶ *αι* καὶ *η* καὶ *ε* ἐξελέγχονται συγχέοντες φθόγγους μέγα διεστῶτας καὶ τότε ἀλλήλων, τὸ *η* καὶ *αι*, ὅπως ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα διδάσκει.

§ 16. *Ἑρμηνεία τῶν παραδειγμάτων ἐν οἷς τὸ ΑΙ καὶ Ε ἐναλλάσσονται.* Τῆς πλήρους τροπῆς τοῦ *αι* εἰς ē ἢ καὶ ĕ φέρονται ἔνια παραδείγματα παλαιοτέρων χρόνων· ἀλλὰ ταῦτα ἢ ἑρμηνεύονται ἄλλως ἢ εἶναι βαρβαροφωνίαι ἀλλογλώσσων· λ. χ. τὸ *Ἁλεὺς* ἀντὶ *Ἁλαιεὺς* τῆς Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἐξ Ἀττικῆς φαίνεται πλημμέλημα τοῦ λιθοκόπου, ὅπως ἀναντιλέκτως τὸ *Αἰγιαιεὺς* τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος εἶναι σφάλμα, ἀφοῦ οὐδ' *Αἰγιεεὺς* ὑπάρχει· περὶ τοῦ *μαμε* = *μάομαι* ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 335. Τὸ Ὁμ. *Ἐνιῆνες* δὲν κεῖται βεβαίως ἀντὶ τοῦ *Αἰνιῆνες*. Ὁ Ὅμηρος ἠδύνατο κάλλιστα, ἂν ἤθελε, νὰ παραλάβῃ τὸν τύπον *Αἰνιῆνες* ἤτοι νὰ εἴπῃ «*τῷ δ' Αἰνιῆνες ἕποντο μενεπτόλεμοί τε Περαιβοί*» Β 749, ὅπως εἶπεν *Αἰγυπτίη, Ἱστίαιαν*. Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη αὐτῷ βραχύνσεως τοῦ *αι* εἰς *ε*, καὶ ἀνάγκη ἄλλης ἑρμηνείας. Πιθανῶς τὸ *Ε* εἶναι ἁπλῶς πλημμελὴς γραφὴ μεταγενεστέρων χρόνων. Οὐδὲ τὰ ὀνόματα εἰς *-αίτης -αΐς -αια, -αικός, -αίδης*

γράμματος, τὸ Ἑλληνικὸν γράμμα Η δὲν ἀνταπεκρίνετο ἀκριβῶς πρὸς τὸν Σημιτικὸν φθόγγον ē, ἐντεῦθεν ἡ ποικιλία περὶ τὴν παράστασιν· πρβλ. τὰ ἐκ τῆς Λατ. παρειλημμένα τὸ πάλαι *ῥήξ ῥήγισσα* πρὸς τὸ ἐκ τῆς Ἰταλικῆς βραδύτερον *ῥεγγῖνα*.

ὅπως οὐδὲ τὰ εἰς *-ούς -ουκός*, λ. γ. *Αἰναῦται, Ἐλαῦται, Ἀθηναύς, Ἀθηναυκός, Κορωναυκός, Πλαταυκός, Πλαταύς, Ἀχαυία, Δικαυίδης, Εὐβούς, τριηροπουκὼν* κττ. παρὰ τὰ *Αἰναῖται, Ἐλαῖται, Ἀχαΐδα, Ἀθηναΐς, Πλαταϊκός, Εὐβοΐς, τριηροποϊκὸς* κλπ. διδάσκουσιν ἀληθῶς τι περὶ τῆς μονοφθόγγου ὡς *ε* καὶ *υ* προφορᾶς τῶν διφθόγγων *αι οι*. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ὅτι ἐν τῷ *αι, οι* ἠκούοντο πλείονες φθόγγοι, *αει οει* (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 306), συνέβαινε πολλάκις παρὰ τὸ *αι, οι*, ὁσάκις εἵπετο ἄλλο *ι*, νὰ παραλείπηται τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῆς διφθόγγου, ἤτοι νὰ γράφηται *Πλαταυκὸς Εὐβουκὸς* καὶ *Πλαταϊκὸς Εὐβοϊκός*· κατ' ἀμφοτέρας δηλ. τὰς ἐκφορὰς οἱ αὐτοὶ περίπου ἠκούοντο φθόγγοι *αει, οει*.

Δῆλον ἄρα ὅτι ἡ παραβολὴ τῶν ὀνομάτων εἰς *-αύτης, -αΐτης -αυκὸς -αϊκὸς -αύς -αΐς -ουκὸς -οϊκὸς -ούς -οΐς* πρὸς τύπους πλαστούς, οἷον *Ὀλυμπι-ικὸς-πικός, νεανι-ικὸς-νικός*, ἐν οἷς οὐχὶ φωνήεντα δίφθογγον ἀπαρτίζοντα, ἀλλὰ δύο παντελῶς ὅμοιοι φθόγγοι *ι+ι* ἔδει νὰ συνεκφωνῶνται, εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν ἄτοπος. Διὰ ταῦτα καὶ τὸ *κλαίω - κλάω, καίω - κάω, ποιῶ-ποῶ* κλπ. ἑπομένου μὲν *ο, ου, ω* σῴζουσι τὸ *ι*, ἑπομένου δὲ *ε, ει, η* ἤτοι φθόγγου τινὸς περιεχομένου ὡς εἰπεῖν ἤδη ἐν τῷ *αι, οι*, ἀποβάλλουσιν αὐτό, ἤτοι *ποιῶ, κλαίω, καίω, ποιοῦμεν, κλαίομεν* κττ., ἀλλὰ *κλάεις, κάεις, ποεῖς, ποητής, ποήσω, κλαήσω*, ὅπως καὶ *ἀεί, ἀετὸς* κττ., ἀντὶ *κλαειήσω, κλαείεις, ποειεῖς, ποειητής, ποειήσω* κλπ. Οἱ οὕτω δὲ σχηματισθέντες διττοὶ τύποι ἠδύναντο ἐπὶ μακρὸν παρ' ἀλλήλους νὰ ἐκφέρωνται καὶ ὅτε ἀληθῶς τὸ *αι, οι* κατέστη τέλειον *ε, υ*, ἠδύναντο ὅμως καὶ ν' ἁπλοποιηθῶσιν ἐπικρατήσαντος μόνου τοῦ ἑτέρου. Ἐν τῷ *καίω, κλαίω, ἐλαία, ποιῶ* ἐπεκράτησαν οἱ μετὰ τοῦ *ι* λεγόμενοι τύποι *κλαίω κλαίομεν κλαίουσι, καίω καίομεν καίουσι, καίωσι* κλπ., διὸ καὶ σήμερον ἔτι *κλαίω κλαίεις κλαίει, ἐποίκα, ἐλαία* (ἐν Μεγάροις, Αἰγίνῃ, Κύμῃ, Ἀττικῇ. *ἐλαὶ* δὲ ἐν τῇ δυτικῇ Κρήτῃ καὶ Ἰκάρῳ, ἐκ τοῦ *ἐλαία* ἐλήφθη τὸ *αι* καὶ εἰς τὸ *ἐλαίινος* ἀντὶ *ἐλάινος*)· ἐν δὲ τῷ *ἀετός, ἀεί, ἀενάως* κττ. τοὐναντίον, ἐπειδὴ τὸ *ι* τῆς διφθόγγου ΑΙ ἀεὶ πρὸ τοῦ *ε* εὑρισκόμε-

νον ἀπεϐλήθη τούτου ἕνεκα ἀνεπιστρεπτεί, διὸ λέγομεν σήμερον πάντες *ἀετὸς* οὐχὶ *αἰτὸς* ὅπως ἐκ τοῦ *αιε* συστελλομένων τῶν δύο ὁμοίων φθόγγων εἰς ἕνα, πάντως θὰ ἐλέγομεν, ἂν τὸ *αἰετὸς* ἐκληροδοτεῖτο ἡμῖν.

Περὶ τοῦ πλημμελοῦς *τὰ κενὰ τοῦ πολέμου* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *τὰ καινὰ τοῦ πολέμου* διέλαϐεν ἄριστα κατὰ τὸ ἔθος αὐτοῦ ὁ Κόντος ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ Ε' σελ. 105 κἑξ. (πρϐλ. καὶ Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΓ' σελ. 453 κἑξ.). Περὶ τοῦ *Ποτειδεᾶται* παρὰ τὸ Ποτείδαια ἰδὲ τὰ γεγραμμένα μοι ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Η 463 καὶ Θ' 190. 211-3. Τὸ *φαίναξ* ἀντὶ *φέναξ* φαίνεται παρετυμολογηθὲν πρὸς τὸ *φαίνω*. Τὰ δὲ παραδείγματα ἐναλλαγῆς τοῦ *αι* καὶ *η* ἐξ ὧν πολλάκις συνήχθη ἡ μονόφθογγος τοῦ *αι* ἐκφώνησις οἷον *λήθαργος* καὶ *λαίθαργος*, *ληκάζω καὶ λαικάζω* κλπ. ἡρμηνεύθησαν ἤδη ἐν τῷ περὶ Μεταπτώσεως [1].

Διατείνονται ὅτι ἐπειδὴ ἐν τῇ ἐκθλίψει ἀπεϐάλλετο ὁλόκληρος ἡ δίφθογγος *αι* ἤτοι ἀμφότερα τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, διὰ τοῦτο αὕτη πάντως ἁπλοῦν φθόγγον θὰ εἶχεν. Ἂν τοῦτο συνέϐαινεν ἐν μόνῃ τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ, θὰ ἦν ὄντως τὸ ἐπιχείρημα ἰσχυρόν· νῦν δ' ὅμως παρατηρεῖται ὅτι καὶ παρ' Ὁμ. ἐκθλίϐεται ἡ δίφθογγος *αι* καὶ *οι*, πρϐλ. *βούλομ' ἐγώ, ὅς μ' ἔθελεν μιγήμεναι, οὐδὲ σ' ὀΐω* κλπ. καὶ οὕτως ἐφαρμόζεται καὶ ἐπὶ τούτων τὸ προμνημονευθὲν λογικὸν ἀξίωμα. Διότι ὑποτιθεμένου ὅτι ἐπὶ Ὁμήρου ἡ *αι* καὶ *οι* ἐξεφωνοῦντο ὡς ἁπλᾶ φωνήεντα, ἀπορεῖται διατί οἱ γράψαντες τὰ ἔπη ταῦτα εἰσήγαγον εἰς αὐτὰ οὕτω πολλαπλῆν ὀρθογραφίαν τῶν αὐτῶν φθόγγων, καὶ διατί ἀπὸ τοῦ 7ου αἰῶνος πανταχοῦ

[1]) Ὅστις ἐκ τοῦ *ληκάζω λαικάζω* συνάγει ὅτι τὸ *η* καὶ *αι* ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις, ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ταὐτὸν καὶ περὶ τοῦ *οι* καὶ *ω*, ἐπειδὴ κατὰ τὸ σχῆμα τοῦ ᾱi - ᾱ τούτων καὶ τοῦ *δαίομαι, δαιτυμών, δαιτρός, δαίνυμι* καὶ *δᾶμος*, -δῆμος κττ. λέγεται καὶ *κοίτη-κῶμα, ποιμὴν* καὶ *πῶϋ* κττ., καὶ περὶ τοῦ *ω* καὶ ι, διότι *πῶμα* καὶ *πίνω*, καὶ περὶ τοῦ *ωυ* καὶ ῡ, διότι ὁμοίως ἔχει τὰ *φωλεὸς φωλεά* : *φῦλον*, κττ. Ἔπειτα δὲν εἶναι ἐσχάτη ἀμεθοδία νὰ παραγκωνίζωνται μὲν μυρία παραδείγματα ἐν οἷς τὸ *αι* καὶ *η* διαμένουσιν ἀσύγχυτα, νὰ λαμβάνωνται δὲ τὰ ἄλλως ἑρμηνευόμενα ὡς ἀποδείξεις τῆς συγχύσεως αὐτῶν;

τῆς Ἑλλάδος γράφεται *AI* (ἢ AE) οὐχὶ δὲ *η* ἢ *ε*. Ἐπὶ Ὁμήρου βεβαίως οὐδεὶς πιστεύει ὅτι ἦν ἡ ὀρθογραφία ἱστορική. Ὁμοίως διατείνονται ὅτι ἐπειδὴ ἐν τοῖς παπύροις οὐδέποτε (?) χωρίζεται ἐν τέλει στίχου ἡ δίφθογγος AI εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῆς, διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ πιστευθῇ ὅτι ἕνα μόνον, ἁπλοῦν ἀπήρτιζε φθόγγον. Παραλείπων ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἄνωτ. οἱ ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους γραφέντες πάπυροι δὲν παριστῶσιν ἡμῖν τὴν γνησίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης προφοράν, παρατηρῶ ὅτι ἀφοῦ καὶ αἱ δίφθογγοι *ευ*, *αυ*, αἵτινες βεβαίως καὶ πρότερον καὶ τότε καὶ κατόπιν δύο φθόγγους παριστῶσι, δὲν χωρίζονται ἐν τέλει στίχου, ἀλλ' ὁμοίως τῇ *ει*, *ου* κλπ. γράφονται, οὐδὲν ἀποδεικνύεται ὑπὸ τοῦ ὀρθογραφικοῦ τούτου ἔθους.

Ἡ δοτ. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων τῆς -*αισι* εἶχε δίφθογγον γνησίαν, *αι*, οὐχὶ ε, ὅπως πλημμελῶς πολλάκις ὑπεστηρίχθη. Τὸ ἀρχαιότερον *ταμίασι*, *δραχμῆσι*, *θύρᾱσι*, *ὥρᾱσι* *Ἀθήνησι* κλπ. προσέλαβον τὸ *ι* κατ' ἀναλογίαν τῶν δευτεροκλίτων εἰς -*οισιν*, ἀνεπτύχθη ἄρα ἀληθὴς δίφθογγος, ὅπως δίφθογγος ἦν καὶ ἐν τοῖς εἰς -*οισιν*. Τὸ *ηι* ᾱι ἐτράπη ἔπειτα εἰς ᾰι, διότι καὶ ἐν τῇ ὀνομαστικῇ πληθ. ἦν ᾰί, διὸ *τιμαῖς* ἀντὶ *τιμῇσι*, *τιμῇσι*, *ὥραις* ἀντὶ *ὥρᾱσι*-*ὥρᾱισι*. (Πρβλ. τὴν ἐπίδρασιν τῆς β' κλίσεως ἐπὶ τὴν α' καὶ ἐν τῇ ἑν. γεν. οἷον *Ἀτρείδαο* κατὰ τὸ *θεοῖο* καὶ ἔπειτα *Ἀτρείδου* κατὰ τὸ *θεοῦ*). Ἀλλὰ διὰ τὴν τροπὴν τοῦ *αι*, *ηι* εἰς ᾰι οὐδεὶς βλέπει, διατί ἔμελλε νὰ προέλθῃ ἁπλοῦς φθόγγος ē, ἢ διατί δὲν ἔμελλον νὰ γράψωσιν αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ λοιποὶ Ἕλληνες διὰ τοῦ H, ὅτε παρέλαβον τὸ Ἰωνικὸν ἀλφάβητον.

Καὶ ἡ χρῆσις τοῦ *αι* ὡς βραχέος φωνήεντος ἐν ἀρχαίοις ἐπιγράμμασιν οἷον

Διογένης ἀνέθηκεν Αῐσχύλου ὑὸς Κεφαλῆος.
ὅσπερ δ]ή πατρὸς ῠ̆ς Χαιρίωνος ἐπεύχεται εἶνα[ι]

οὐδὲν ἀποδεικνύει περὶ τῆς ὡς ἁπλοῦ φωνήεντος *ε* ἐκφωνήσεως αὐτῆς, ἐπειδὴ οἱ ποιηταὶ τούτων, ἀδόκιμοι καὶ ἀφυεῖς ἄνθρωποι,

ἐβίαζον προφανῶς τὴν γλῶσσαν. Καὶ ἄλλοι τότε ἀφυεῖς ποιητίσκοι (πρβλ. Ἀριστοφ. Βατραχ. στ. 89. 96) ἐβίαζον τὴν γλῶσσαν μεταχειριζόμενοι κατὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ μέτρου *Νικόβοὔλος, καϊ, κοϊνὸς* κττ., ἀλλ' οὗτοι εἶναι προφανῶς οὐδεμιᾶς πίστεως ἄξιοι καὶ κακοὶ σύμβουλοι ἐν τοῖς περὶ προφορᾶς ζητήμασιν.

Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Θασίου *ἀναιρερημένος*, παρὰ τὸ *ἀνα]ραιρημένος* τοῦ Δ' αἰῶνος εἶναι ὄντως δύσκολος διά τε ἄλλα καὶ διὰ τὸ μονῆρες αὐτοῦ· ἀλλ' εἶναι αὐτόδηλον ὅτι, ὅταν τἆλλα τὰ σαφῆ τῆς γλώσσης μαρτύρια διδάσκωσιν ὅτι κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ. ἡ δίφθογγος *αι* δὲν εἶχε καταστῆ ἁπλοῦν ē, οὐδεὶς δύναται νὰ στηρίξῃ τὴν προφορὰν ταύτην ἐπὶ τοῦ δυσκόλου τούτου [1]). Ἡ δὲ τροπὴ τοῦ *Ἰφιστιάδης* εἰς *Ἡφαιστιάδης* (τοῦ Δ' αἰῶνος) ὀφείλεται προφανῶς εἰς παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *Ἥφαιστος*, οὕτω δὲ καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ τὸ *η* ἀντὶ *ι* καὶ τὸ *αι* ἀντὶ *ι* νοεῖται.

Ἐπειδὴ ἐν Λέσβῳ ἐλέχθη *αἴμισυς αἰμίονος*, *Αἰσίοδος*, ἐνομίσθη ὅτι τὸ *αι* τῶν λέξεων τούτων ἐμφαίνει ἀνοικτὴν ὡς ä προφορὰν τοῦ ἀρχαίου πανελληνίου ē καὶ δὴ ὅτι τὰ παραδείγματα ταῦτα (τῆς τετάρτης π. Χ. ἑκατονταετηρίδος) ἐδίδασκον ὅτι ἡ δίφθογγος ΑΙ τότε εἶχε καταστῆ ἁπλοῦν ē. (Οἱ ταῦτα διατεινόμενοι περὶ τοῦ *αι* δὲν βλέπουσιν ὅτι ἐναντίον τῆς περὶ τοῦ Η θεωρίας αὐτῶν ὑποβάλλουσιν αὐτῷ προφορὰν σφόδρα ἀνοικτὴν ὡς ä). Ἀλλὰ παρετηρήθη ὅτι ὅπως ἐν τούτοις ἐμφανίζεται *αι* ἀντὶ ē, οὕτως ἐμφανίζεται τὸ *αι* καὶ ἀντὶ *α* καὶ τὸ *οι* ἀντὶ *ω*, καὶ ταῦτα πάντοτε ἑπομένης συλλαβῆς ἐχούσης *ι*, πρβλ. *φαῖσι* (τρίτον ἑν.), *ἴσταιμι, γέλαιμι, δοκίμοιμι*, = *φᾶσι, ἴσταμι, γέλαμι, δοκίμωμι*, ὅπως καὶ *αἴμισυς Αἰσίοδος*. Δῆλον ἄρα ὅτι πρόκειται ἐπένθεσις τοῦ *ι* ἐκ τῆς ἑπομένης συλλαβῆς εἰς τὴν πρώτην, ὅτε τὸ ē προ-

[1]) Ὑπάρχουσιν οἱ δοξάζοντες ὅτι ταῦτα εἶναι διάφορα τὸν σχηματισμόν. Καὶ ἀναντιλέκτως ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι κατὰ τοὺς διπλασιασμοὺς τούτους ἄλλοτε μὲν βραχὺ μέρος μόνον τῆς ῥίζης, ἄλλοτε δὲ μεῖζον παρελαμβάνετο, (πρβλ. *ἀκ-ήκοα, ἀλ-ήλιφ-α*, ἀλλὰ *ἐγρ-ήγορ-α* κλπ.), δὲν θὰ θελήσῃ ἐκ τοιούτων ποικίλων σχηματισμῶν νὰ συναγάγῃ τὸ μέγα συμπέρασμα περὶ τῆς ταυτότητος τοῦ *αι* καὶ *ε* κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀφοῦ πάντα τἆλλα ἀναμφήριστα τεκμήρια βοῶσιν ὑπὲρ τοὐναντίου.

φερόμενον, ὡς φαίνεται, ἀνοικτὸν (ἴδε ἀνωτέρω τὰ Ἠλεῖα παραδείγματα) ἡνώθη μετὰ τοῦ ι καὶ ἅμα συνεστάλη εἰς ᾰ, ὅθεν *αι* ὅπως τὸ ᾰ (*γέλαιμι* οὐχὶ *γέλᾳμι*) καὶ τὸ ω (*δοκίμοιμι* οὐχὶ *δοκίμῳμι*), ὅθεν *αἷμυσυς* ἀντὶ *ᾇμυσυς* ἢ *εἷμυσυς*

§ 17. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς διφθόγγου οι.* Ἡ ἐξέλιξις τῆς διφθόγγου ταύτης ὑπῆρξε καθόλου ὁμοία πρὸς τὴν τῆς *αι*, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ κλειστὸν *ο* διέφερε τοῦ *ι* πολὺ μᾶλλον ἢ τὸ ἀνοικτὸν *α* τοῦ *ι*, διὰ τοῦτο ἐπὶ πλείονα χρόνον διετηρήθη ἡ *οι* ἢ ἡ *αι*. Οὕτω κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡ *οι* δὲν εἶχε καταστῆ οὔτε ἐν Βοιωτίᾳ οὔτε ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἁπλοῦς φθόγγος. Διότι ἂν οἱ Βοιωτοὶ ἐξεφώνουν τότε αὐτὴν ὡς ἁπλοῦν *υ* (ὅπως βραδύτερον), θὰ ἔγραφον βεβαίως τοῦτο, ὅπως ἔγραψαν Η ἀντὶ παλαιοτέρου ΑΙ ἢ ΑΕ. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἀρχαιόθεν ἐγράφη ΑΕ ἀντὶ ΑΙ, οὕτως ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ϛ' ἑκατοντ. μάλιστα ἐν Βοιωτίᾳ (Τανάγρᾳ), ἔπειτα καὶ ἀλλαχοῦ, ΟΕ ἀντὶ ΟΙ, δι' οὗ δηλοῦται ὅτι πλὴν τοῦ Ο καὶ Ι ἠκούετο καὶ ἄλλος φθόγγος μεταξύ, ὁ ε· πρβλ. ***Μοέριχος***, ***Χοερίλος***, ***Ἀριστόθοενος***, ***Δαμαενέτοε***, ***Κοέρανος***, ***ϝΗεκαδάμοε***, ***Πολυαράτοε***, ***Διονύσοε***, ***Καβίροε*** (Θηβ.) κλπ. Ἀλλ' αὐτὸ καὶ μόνον ὅτι ἀντὶ τοῦ παλαιοτέρου ΟΕ οἱ Βοιωτοὶ ἐπαναφέρουσι τὸ ΟΙ καὶ δὲν εἰσάγουσι τὴν χρῆσιν τοῦ *υ*, ὅπως ἀντὶ τοῦ παλαιοτέρου ΑΕ δὲν ἐπαναφέρουσι τὸ ΑΙ ἀλλ' εἰσάγουσι τὸ Η, μαρτυρεῖ μεγαλοφώνως ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς ΟΙ δὲν εἶχε προβῆ ὅσον ἡ τῆς ΑΙ. Ὅτε δὲ περὶ τὰ μέσα τῆς Γ' ἑκατοντ. π. Χ. ἀληθῶς τὸ *οι* κατέστη ἐν Βοιωτίᾳ ἴσον τῷ *υ*, τότε οἱ Βοιωτοὶ εἰσήγαγον τὸ στοιχεῖον *υ* εἰς παράστασιν τοῦ νέου τούτου φθόγγου, ἤτοι γράφουσι ***ϝυκίας***, ***αὐτῦς***, ***τῦς ἄλλυς προξένυς***, ***τραγαϝυδός***, ***ϝεϝυκονομειόντων***, ***Ἐρχομενῦ***, ***Εὐβώλυ***, ***θύναρχος***, ***τῦ δάμυ***, ***κατάλυπον*** κττ. κττ.

Ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ φθόγγος *υ*, ἤτοι ἡ συνισταμένη τῶν στοιχείων τῆς διφθόγγου *οι* ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος π. Χ. ἤρξατο ἐνιαχοῦ τῆς Βοιωτίας νὰ ἐπισκοτῇ τοὺς παρ' αὐτὸν ἀκουομένους ἄλλους φθόγγους, δι' αὐτὸ ἐγράφη ἐν Τανάγρᾳ ἤδη κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ.

τῦς θιῦς ἀντὶ *τοῖς θιοῖς*· εὑρέθη δὲ καὶ *Σαπφῦ* ἀντὶ Σαπφοῖ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἐν Βοιωτίᾳ.

Ὅτι δ' ὅμως ἐν Ἀττικῇ τὸ *οι* ἦν ἔτι δίφθογγος κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπὶ Εὐκλείδου μεταρρυθμίσεως τοῦ ἀλφαβήτου, πρόδηλον πρῶτον ἐκ τούτου, ὅτι οὐδὲν κατὰ τὴν παράστασιν αὐτοῦ ἐκαινοτομήθη [1], καὶ δεύτερον ἐκ τῶν φωνητικῶν παθῶν, ἤτοι ἐξ αὐτῆς ἀμέσως τῆς γλώσσης· οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τὴν κρᾶσιν τῆς *οι* μετὰ τοῦ ἑξῆς *ε* παράγεται *ου*· πρβλ. *μοι ἐστὶν - μοὐστίν, σοὐστί, μοὔχρησεν, μοὐδόκει, σοὔδωκεν* κττ., ἃ ἀκατανόητα μὲν ἐκ τοῦ *υ + ε*, νοητὰ δὲ ἐκ τοῦ *ο (ι) + ε*. Ὁμοίως εἶναι παντάπασιν ἀδιανόητος ἡ γένεσις τοῦ *θοἰμάτιον* ἐκ τοῦ *τὸ ἱμάτιον*, ἂν τὸ *οι* ἐπὶ Ἀριστοφάνους καὶ Δημοσθένους εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ *υ*, τοὐναντίον δὲ προφανεστάτη, ἂν τὴν τοῦ *οῑ*. Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι τὸ *οι* ἐκθλίβεται, τὸ δὲ *υ* οὐχί. Οὐδεὶς δὲ βεβαίως θέλει πιστεύσει ὅτι τοιοῦτοι κεχραμένοι τύποι *μοὐστί, θοἰμάτιον, σοὔδωκεν* κτλ. ἐσῴζοντο ἀρχαιόθεν ἐκ παραλλήλου πρὸς τοὺς πλήρεις, ὅπως λ. χ. εἴδομεν ἐν τῷ *θἄτερον θἀτέρου - ἕτερον ἑτέρου* κλπ.

Ὁμοίως ἀποδείκνυται ἐκ τῆς ἐν Ναυπάκτῳ χρήσεως τοῦ ϙ πρὸ τοῦ ο καὶ τοῦ *οι*, τοῦ *κ* δὲ πρὸ τοῦ *α, ε, ι*, ὅτι καὶ αὐτόθι ἐν τῷ *οι* τὸ *ο* ἠκούετο σαφῶς, πρβλ. *ϙοινάνῦν, ἐπιϝοίϙῦν*, ἀλλ' *ἐπιϝοικία, ϝοικέοντα, ϝοικιατᾶν, ὅϙον, Περϙοθαριᾶν, κατιϙόμενον, ϝεϝαδεϙότα, ϝεϙόντας* κλπ., ἀλλὰ *καταλείποντα, καρῦξαι, ϝέκαστον*.

Ὁ ἁπλοῦς δὲ φθόγγος ü, ὅστις καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτέρω ἀπὸ τῆς Δ' ἑκατοντ. ἤρξατο ν' ἀνακύπτῃ ἐν Βοιωτίᾳ (*τῦς θιῦς, Σαπφῦ*) καὶ ὅστις αὐτόθι ἀπαντᾷ συχνὸς ἀπὸ τῶν μέσων τῆς Γ' ἑκατοντ. ἀντὶ τοῦ ἀρχαίου *οι*, προέβη ἐν Βοιωτίᾳ κατὰ μικρὸν ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τὸ κλειστότερον, ὥστε μετὰ ἕνα αἰῶνα, τ. ἔ. κατὰ τὸν

[1] Τὸ ἐπὶ Ἀττικοῦ (?) ἀγγείου *Κροῖσος* εἶναι μονῆρες, ἴσως ἔργον Βοιωτοῦ τινος δεδιδαγμένου τὴν ὀρθογραφίαν ταύτην ἐν Βοιωτίᾳ. Πάντως δὲν ἐμφαίνει ἁπλοῦν φθόγγον, ὅπως οὐδὲ τὸ *πρωροὶ* = φρουροί.

Β΄ π. Χ. παριστᾶται διὰ τοῦ *ει*, ἤτοι διὰ τοῦ κλειστοτάτου ē, πρβλ. *τεῖ Δί, τεῖ βασιλεῖ, τεῖ Τρεφωνίει, αὐτεῖ* (=αὐτῷ =αὐτοῖ) *ἄλλει* (=ἄλλοι), *τεῖ Σαράπι* κλπ. Ἀλλ' ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι ἡ ἀνάπτυξις ὑπῆρξε σφόδρα διάφορος, ἐπειδὴ ἀναντίλεκτα παραδείγματα τῆς συγχύσεως τοῦ *οι* καὶ *υ* μόνον μετὰ Χριστὸν ἀπαντῶσιν ἐν Ἑλλάδι, λ. χ. *φοίλοπις* (Κρήτης), *θυναρμόστρια* (Λακωνικῆς), *οἰπό, οἰαλᾶς, λυπά, πεπύημαι, Ποιανεψιὼν* (Ἀττικῆς 238-44 μ. Χ.) κττ., τῆς συγχύσεως δὲ τούτων πρὸς τὸ *ι* πολλούς, 9 ἢ 10 αἰῶνας μ. Χ. Ὅτι δ' ὅμως ἀπὸ τοῦ Γ' αἰῶνος π. Χ. ὁ φθόγγος οὗτος *υ*, ἡ συνισταμένη, ὡς εἰπεῖν, τῶν φθόγγων *ο* καὶ *ι*, καὶ ἂν μὴ μόνος ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ διφθόγγῳ *οι*, ἦν δ' ὅμως ἱκανῶς αἰσθητός, τοῦτο ἐμφαίνει ἡ καθ' ὁμοίωσιν πρὸς τὴν παρακειμένην συλλαβὴν ἐμφάνισις τοῦ *υ* ἀντὶ τοῦ *ι*, λ.χ, *Δαμοθοινὺς* τοῦ Δ΄ αἰῶνος ἀντὶ *Δαμοθοινὶς* ἐκ Θηβῶν καὶ *Χοιρύλος* ἐξ Ὠρωποῦ τοῦ Γ΄ καὶ ἐκ Δήλου τοῦ 180, ἔνθα καὶ ἐν τῇ Κοινῇ ἐμφανίζεται ἡ τροπὴ αὕτη. Τοιοῦτοι τύποι μόνον τότε εἶναι δυνατοί, ὅταν ἐν τῇ προηγουμένῃ συλλαβῇ ὁμολογουμένως κατισχύῃ καὶ ἀκούηται μᾶλλον παντὸς ἄλλου ὁ φθόγγος *υ*, ὅπως καὶ ἐν τῷ *Μυτυληναῖος, κυλύχνιον, Κυνθυκῷ* κλπ. Ἀλλὰ μόνος καὶ καθαρὸς ὁ φθόγγος ü ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ ἐπισήμῳ, τῇ ἐθνικῇ γλώσσῃ ἀναντιλέκτως ἀπὸ τοῦ Γ΄ αἰῶνος μ. Χ., διότι μόνον ἀπὸ τοῦ 238 κἑξ. ἄρχονται ἀπαντῶντα παραδείγματα συγχύσεως τοῦ *οι* καὶ *υ* ἐν τῇ Ἀττικῇ. Ἔκτοτε δὲ ἀληθῶς καθ' ἅπαντα τὸν μέσον αἰῶνα τὸ *οι* καὶ *υ* συγχέονται κατὰ τὴν προφορὰν καὶ γραφήν.

§ 18. *Ἑρμηνεία τῶν φαινομένων ἀνωμάλων.* Οἱ προθυμούμενοι νὰ δείξωσιν ὅτι ἀρχαιόθεν πάντα «*μία Μύκονος*» ἦσαν, οὐκ ὀλίγα τῆς ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων συγχύσεως τοῦ *οι* πρὸς ἄλλους φθόγγους ἐξεῦρον καὶ παρέθηκαν παραδείγματα, ἀλλ' οὐδὲν τούτων δύναται ν' ἀντιστῇ εἰς αὐστηρὰν κριτικήν. Οὕτω λ. χ. περὶ τοῦ *Εὔθυνος* καὶ *Εὔθοινος* ὡς διαφόρων τὴν σύνθεσιν καὶ τὴν προφοράν, περὶ τοῦ *λιμὸς* καὶ *λοιμὸς* ὡς διαφόρων τὴν ἐκφώνησιν, περὶ τοῦ *θοἰμάτιον* (πρβλ. *τό‿ειπα, τό‿ειδα*), περὶ

τοῦ *Πύθιος* καὶ *Ποίτιος* (ὅθεν καὶ συμφύρσει *Πύτιος*), περὶ τοῦ Ἰωνικοῦ *ὅις* καὶ τοῦ Ἀττικοῦ μονοσυλλάβου ἀλλὰ διφθογγικῶς ἐκφωνουμένου *οἶς*, (πρβλ. *βοήθα βόηθα*) ἐλέχθησαν ἤδη τὰ δέοντα. Ὁμοίως περὶ τοῦ *Εὔβοια - Εὐβο(ι)ικὸς Εὐβο(ι)ίς, τριηροπο(ι)ικῶν, ἀγαλματοπο(ι)κὸς* (ἐν σελ. 409). Τὸ *δυεῖν* τῆς νεωτέρας Ἀτθίδος ἀντὶ *δυοῖν* τῆς παλαιᾶς ἐμφανίζει τροπὴν τοῦ *οι* εἰς *ει* κατόπιν τοῦ *υ*· τοῦτο δ' ἀναμιμνήσκει τὰ Λατ. vīcus vīnum παρὰ τὸ *Ϝοῖκος, Ϝοῖνος*, ἐν οἷς μετὰ τὸ *u̯* ὡσαύτως τὸ *oi* ἐτράπη εἰς *ei* ὅθεν *i*, ἐνῷ ἄλλως τὸ *oi* ἐν τῇ Λατιν. τρέπεται εἰς ū πρβλ. *oinos - ûnus, commoinis, communis, oitor - ûtor* κλπ. Διὰ τοῦτο ᾐκάσθη ὅτι διὰ τὸν παρακείμενον φθόγγον τοῦτον *υ*, ἐτράπη καὶ ἐν τούτῳ τὸ *οι* εἰς *ει*. Ὅτι δ' ἀληθῶς οἱ παρακείμενοι οὗτοι φθόγγοι ἐπιδρῶσιν ἐπ' ἀλλήλους, δηλοῦται καὶ ὑπὸ γραφῶν οἷον *λοιπεῖς* ἀντὶ *λοιποῖς*, *οἴκει* ἀντὶ *οἴκοι*, *Φαληρεῖ* ἀντὶ *Φαληροῖ*, (ἐν φράσεσιν οἷον *Φαληροῖ οἰκοῦντα* ὅθεν *Φαληρεῖ οἰκοῦντα*) κττ. ἔνθα ἀνομοίωσίς τις φαίνεται γινομένη.

Τὰ εἰς *-υτης* κύρια ὀνόματα προελθόντα ἐκ τῶν ὑποκοριστικῶν εἰς *-υς*, *Φίλυς Φιλύτης, Ξένυς Ξενύτης*, καθ' ἃ καὶ *Ἀρχύτας*, *Ἀνδρύτας* διαφέρουσιν ἐτυμολογικῶς τῶν εἰς *-οιτης* (*οἴσω* καὶ *οἶτος*), *Ἀγροίτης*, *Ἀνδροίτας*, *Ἀνεμοίτας*, *Ἱεροίτας*, *Ἱπποίτας*, *Κλεοίτας*, *Ξενοίτας*, *Παροίτας*, *Φιλοίτας*, *Ἐχοίτας*, *Θεοίτας*, *Μενοίτας*, *Μενοίτιος*, *Διοίτας*. Τὸ Δωδωναῖον *κυνὸν* ἀντὶ *κοινὸν* δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς σύμφυρσις τοῦ *ξυνὸς* καὶ *κοινός*. Ταῦτα ἐνθυμούμενοι δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι τὸ *Ἁγνοίσιος* ἀντὶ *Ἁγνούσιος*, τὸ *περιαλιφὴν* ἀντὶ *περιαλοιφήν*, τὸ *Περιθείδης* ἀντὶ *Περιθοίδης* τῆς Δ' ἑκατοντ. κττ. ἐμφαίνουσι σύγχυσιν τοῦ *οι* καὶ *ου* ἢ τοῦ *οι* καὶ *ι* ἢ ἄλλου τινὸς φθόγγου, ἀλλὰ θὰ ἑρμηνεύσωμεν αὐτὰ ὡς σφάλματα τῶν χαρακτῶν, καὶ δὴ οὐδενὸς ἀποδεικτικά, ὅπως οὐδὲ τὸ βαρβαρικὸν *ἰνάρι* καὶ τἄνωτ. σελ. 335. 350 μνημονευθέντα *ἰωνιστής, Euplia, Amarillis, Didimus, Jacintus* κττ. Εἰς *υι* δὲν ἐτράπη ἡ δίφθογγος *οι*, τὰ δὲ παραδείγματα, ὅσα τῆς τροπῆς ταύτης προεφέροντο πρό-

τερον, ἡρμηνεύθησαν ἄλλως· λ. χ. ἐν Βοιωτίᾳ μετὰ τὴν τροπὴν τοῦ *οι* εἰς *υ* τὸ *τοίδε* ἐγένετο, ὡς εἰκός, ***τυῖδε*** ἐν ἄλλαις δὲ διαλέκτοις ἐκληρονομήθησαν ἀρχαιόθεν τοιοῦτοι ἐπιρρ. τύποι εἰς ***-υι*** καὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπέδωκαν· οὕτω λ. χ. τῷ Ἰνδ kuvid (ἐκ θέματος ku καὶ τοῦ δεικτικοῦ id) θὰ ἀντεστοίχει ἐν τῇ Ἑλλ. **κυϜὶ* **κυῒ* ἢ **πυϜὶ* **πυῒ*, ἐξ οὗ κατὰ τὸ ***πέρυτι πέρυτις πέρυσιν, ἄνευν ἄνευς ἄνευ, πολλάκις πολλάκιν πολλάκι, ὀκτάκις ὀκτάκιν ὀκτάκι*** κλπ. ἐγένετο ***πυῒς-πυῒν*** καὶ κατ' αὐτὸ ***τυῒ τυῒν*** = ἐκεῖ, ***ὑῒ ὑῒς*** καὶ συγχωνεύσει τοῦ ***ι***, ***ὗς=ὅποι***, καὶ περαιτέρω ἀναλογίᾳ ***μέσυϊ, πήλυϊ, ὅπυϊ, ὅπυς, ἀμῦς, ἀλλῦς, πλίυι, ἐνδῦς, κηνούει*** τ.ἕ. ***κηνύϊ*** Κρῆτες κλπ.

Ἀναύξητοί τινες ἐν πολλοῖς ἀντιγράφοις τῶν ἀρχαίων ἀπαντῶντες ῥηματικοὶ τύποι ἀπὸ ***οἰ-*** ἀντὶ ***ᾠ-*** ἀρχόμενοι ἐξελήφθησαν ὡς τεκμήρια τῆς ὡς ἁπλοῦ φθόγγου προφορᾶς τοῦ ***οι***. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοιοῦτοι τύποι δὲν εὑρίσκονται ἐν ταῖς Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς εἰ μὴ ἀπὸ τοῦ 333 π. Χ. καὶ ἑξῆς, διὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐξ ἀντιγράφων παλαιοτέρων ἀποκατεστάθη ὁ ηὐξημένος τύπος ἐν τοῖς δραματικοῖς ποιηταῖς· εἰκάζεται δὲ ὅτι διὰ τὴν μεταγενεστέραν καὶ διαλεκτικὴν χρῆσιν τῶν ἀναυξήτων τύπων ἐγένετο ἡ εἰσφθορὰ αὐτῶν καὶ εἰς τοὺς Ἀττικούς, (ἰδὲ Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΔ' σελ. 133-6).

§ 19. ***Περὶ τῆς διφθόγγου υι.*** Ἡ δίφθογγος ***υι*** δὲν ἦτο ἀρχαία Ἰαπετική, ἀλλ' ἀνεπτύχθη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἐκ συναιρέσεως τοῦ ***υ + ι*** ἐκπεσόντος ἡμιφώνου τινὸς μεταξὺ αὐτῶν, πρβλ. Ἰνδ. vidusī ****Ϝιδυσια, Ϝιδυῖα, *ὀρχηστυϜι, *πληθύϜι, ὀρχηστυῖ, πληθυῖ, *δυϜ-ῖμεν=δυῖμεν, *μυσια-μυῖα.*** Ἐν αἷς διαλέκτοις τὸ ***υ*** ἔσῳζε τὴν ἀρχαίαν αὐτοῦ προφορὰν ὡς u, ἡ δίφθογγος ***υι*** (=ui πρβλ. ***τοὐ εἶπα, σοὐ εἶχα,*** ἐν Κρήτῃ ***βούηθα βουηθῶ***) ἐλέγετο καὶ πρὸ συμφώνων καὶ πρὸ φωνηέντων καὶ ἐν τέλει λέξεως· πρβλ. Λεσβ ***τυῖδε, υἶς, πλίυι, Δέρμυι*** (Βοιωτ.), ***ζιφυίο ζίφυιον*** καὶ ***Θυίω*** Ἠλείᾳ καὶ τὰ Ὁμηρ. ***ὀρχηστυῖ, ὀϊζυῖ, δεκάφυιον***=δεκαπλάσιον εἶπεν ὁ Καλλίμαχος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Μεγ. ἐτυμ. κττ. Ἐν τῇ Λεσβίᾳ διαλέκτῳ καὶ διὰ προλήψεως καὶ φωνη-

εντοποιήσεως τοῦ *j* ἐν τοῖς εἰς *-jω* ῥήμασιν ἀνεπτύχθη ἡ δίφθογγος αὕτη, πρβλ. *φυίω, λυίω* κλπ. Ἐν δὲ τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ διαλέκτῳ τραπέντος τοῦ u εἰς ü ἡ σύναψις τούτων προσέπιπτε δύσκολος, ἐντεῦθεν συνεχωνεύθη τὸ *ι* μετὰ τοῦ προηγουμένου *υ* (=ü) εἰς ῡ.

Ἡ συγχώνευσις αὕτη εἰς ἓν μακρὸν ῡ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις πρὸ τοῦ 400 π. Χ., διὸ ἀπὸ τοῦ 600-400 σπανίως, μετὰ ταῦτα δὲ τακτικῶς ἀπαντᾷ μόνον ῡ, πρβλ. ***υἱύς, Ἀρέπυια*** ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγείων, καὶ ἔπειτα ***διερρωγύας, κατεαγῦα, παρειληφῦα, κωδύας κωδυῶν, ὀργυᾶς, ὑός, Ἰλείθυα, Ὠρείθυα*** καὶ οὕτω καθεξῆς κατὰ τὴν Δ΄ καὶ Γ΄ ἑκατονт.· ἀπὸ δὲ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων καὶ ἑξῆς ἐπανέρχεται ἡ παλαιὰ ὀρθογραφία τοῦ ***υι*** διὰ τὸν ἐπικρατήσαντα Ἀττικισμόν. (Ὅτι τὸ ῡ τοῦτο ἠδύνατο καὶ νὰ βραχυνθῇ ἔπειτα, διδάσκει τὸ παρὰ κωμικῷ ποιητῇ ***μητρῦ(ι)άν***, πρβλ. καὶ τὸ Ἐπιχάρμειον ***παχῠαῖον***). Ὅπου διὰ τὴν σημασίαν, ἤτοι διότι ἐδήλου γραμματικήν τινα σχέσιν, τὸ *ι* μετὰ τὸ *υ* ἦν ἀναγκαῖον, ἐκεῖ ἐπανήρχετο διὰ τὴν τοῦ συστήματος ἀνάγκην, διὸ ἐλέγετο ***ἰχθύϊ, μυΐ*** κλπ. Πρὸ συμφώνων δὲ ἡ δίφθογγος ***υι*** (=üi) δὲν ἐφαίνετο εὐκόλως ἀπαγγελτή, ἐντεῦθεν φέρεται ἤδη παρ' Ὁμήρῳ ἡπλοποιημένη, οἷον ***λῦτο, ἐκδῦτο, ἐκδῦμεν, δαινῦτο***. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ προφορὰ τοῦ *υ* ἐπὶ Ὁμήρου ἦν ἔτι ἡ τοῦ u, ταῦτα οὐ γνήσια, ὅπως λ.χ. τὸ ***βοτρύδιον ἰχθύδιον ὀφρύδιον*** κλπ. ἐν οἷς τὸ ***υι*** συνεχωνεύθη εἰς μακρὸν ῡ. Περὶ τῶν εἰς ***-υ(ι)α*** καὶ ***εια*** τύπων, ***γεγονεῖα ἐρρηγεῖα κώδεια*** (Ὁμ.), ***κώδυα*** (Ἀττ.) ***ψεῖα ψῦα*** κττ., ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 278.

§ 20. ***Περὶ τῆς προφορᾶς τῆς διφθόγγου ου.*** Ἐπειδὴ τὰ στοιχεῖα *ο* καὶ *u* τῆς διφθόγγου *ου*, ὅπως καὶ τὸ Ε καὶ Ι τῆς *ει*, ἦσαν συγγενῆ ἀλλήλοις, ἐνωρὶς προσήγγισαν πρὸς ἄλληλα καὶ ἀφωμοιώθησαν, ὥστε πρὸ τοῦ 500 π. Χ. συνεχωνεύθησαν εἰς ἕνα ἁπλοῦν μακρὸν φθόγγον ū (ἴδε § 10. 11). Ὅτι δ' ὅμως πρότερον διφθογγικῶς ἐξεφωνεῖτο ὡς *ou*, ἐλέγχεται τοῦτο μὲν διὰ τῶν ἐν Κρήτῃ γραφῶν, οἷον ***λοϝκ-, σποϝδδάν, οϝτοι οϝτο = οὗτοι***

οὕτω, ιτοϜος κλπ., τοῦτο δὲ διὰ τῶν Κυπρίων ***a-ro-u-ra*** = ***ἄρουρα, o-vo*** = ***οὐ*** κλπ. Τὴν δ' ὡς ἁπλοῦ φθόγγου ū προφορὰν τοῦ ΟΥ μανθάνομεν ἐκ τούτου, ὅτι ἤδη ἀπὸ τῆς Ϛ' ἑκατοντ. εὑρίσκομεν γεγραμμένα τὰ δύο γράμματα Ο καὶ Υ, δι' ὧν παρίστατο ἀρχαιόθεν ἡ γνησία δίφθογγος ***ou***, εἰς παράστασιν τοῦ ἐκ συναιρέσεως ἢ ἐξ ἀντεκτάσεως προελθόντος νέου ἁπλοῦ ἐξ ἀρχῆς σφόδρα κλειστοῦ φθόγγου ō ἢ ū· πρβλ. ἀνωτ. σελ. 387. Ὑπὸ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους ἐλέχθη ***τοῦ βοῦ*** κατὰ τὸ ***πλοῦ, νοῦ*** κττ., δι' ὧν δηλοῦται ὅτι τὸ ΟΥ τοῦ ***βοῦς*** οὐδὲν διέφερε τοῦ ***ου*** τοῦ ***νοῦς, πλοῦς*** κλπ.

§ 21. ***Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν διφθόγγων αυ καὶ ευ.*** Αἱ δίφθογγοι ***αυ*** καὶ ***ευ*** διὰ τὴν χειλικὴν μὲν καὶ ἡμίφωνον φύσιν τοῦ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος ***u̯***, διὰ τὴν ἀλλοτριότητα δὲ τῶν προτακτικῶν φωνηέντων ***α, ε*** ἀπὸ τοῦ ***u̯***, ἔσχον διάφορον ἀνάπτυξιν τῶν διφθόγγων τῶν ἐχουσῶν ὑποτακτικὸν φωνῆεν ***ι***, διὸ κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἐν μὲν τῷ ***αυ, ευ*** ἐγένετο συμπλοκή, ἐν δὲ τῷ ***αι ει οι*** κρᾶσις. Ὅτι δὲ τὸ ***u̯*** τοῦτο οὔτε σύμφωνον ***β*** ἢ ***φ*** τὸ πάλαι ἦτο οὔτε τέλειον φωνῆεν ***υ***, ἀλλ' ἡμίφωνον ***u̯***, ἀπεδείχθη ἐν σελ. 316-320. Ἕνεκα δὲ τῆς ἡμιφώνου ταύτης φύσεως τοῦ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος πολλαχῶς ἐζήτησαν νὰ παραστήσωσι τὸν ἡμίφωνον φθόγγον ***u̯*** διὰ τοῦ σημείου ***Ϝ, υϜ*** κτλ.· πρβλ. ἀνωτέρ. σελ. 165 καὶ 316.

Διὰ πάντων τούτων οὐδὲν ἄλλο ἢ ἐζητεῖτο πληρεστέρα τις παράστασις τοῦ ἡμιφώνου φθόγγου ***u̯***, ὃν οὔτε τὸ Υ[1]) οὔτε τὸ ***Ϝ*** μόνον παρίστα ἀκριβῶς. Ὅτε δὲ βραδύτερον τὸ ***Ϝ*** ἐξεβλήθη ἐκ τῶν κατὰ πόλεις ἐπιχωρίων ἀλφαβήτων ἐπικρατήσαντος πανταχοῦ τοῦ Ἰωνικοῦ, τότε τὸ Υ μόνον ὑπολειφθὲν ἠναγκάσθη ἑκὸν ἄκον νὰ ἀναλάβῃ μὲν κατὰ πρῶτον, νὰ ἐξακολουθῇ δὲ διὰ παν-

[1]) Ἡ γνώμη ὅτι τὸ Υ διὰ τοῦτο ἐν ἐξήρκει εἰς παράστασιν τοῦ ἐκφωνουμένου ἐν τούτοις φθόγγου, διότι εἶχε γίνει ü, εἶναι πλημμελής, διότι ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Κύπρῳ ὁμολογουμένως τὸ Υ δὲν ἐτράπη εἰς ü, ἀλλὰ παρέμεινεν u καὶ ὅμως *ΒακεύϜα, ΕὐϜάγορος, ΕὐϜρητάσατυ* κλπ. ἐλέγετο.

τὸς τελοῦν τὴν διττὴν ταύτην λειτουργίαν, τῆς παραστάσεως δηλ. τοῦ τε φωνήεντος ***υ*** καὶ τοῦ ἡμιφώνου ***u̯*** (ὅπως καὶ τὸ Λατινικὸν V) καὶ ὅτε ἀκόμη εἰς πλῆρες καὶ τέλειον σύμφωνον, ***β*** ἢ ***φ*** ἐτράπη τὸ ***u̯*** τοῦτο.

Ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ ἐξεφωνεῖτο πολλάκις ***αο, εο*** ἀντὶ ***αυ, ευ,*** ὅπερ παραβάλλεται πρὸς τὸ ***αε, οε*** καὶ νοεῖται ὁμοίως τούτοις, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ***α*** καὶ ***ε*** ἐρχόμενοι ἐπὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ ***u̯*** ἐσχημάτιζον καὶ ἄλλους μεταξὺ κειμένους φθόγγους, οὗτοι δὲ μάλιστα ἠκούοντο, ὁσάκις τὸ στόμα κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐκφωνήσεως μὴ ἐστρογγυλοῦτο ἀρκούντως· ἐντεῦθεν ἔγραφον τὸ μεταξὺ ***α*** καὶ ***u*** κείμενον ***ο*** ἀντὶ τοῦ ***υ,*** ἤτοι ***φεόγειν, αοτόν*** κτλ.

Τὰ παραδείγματα τῆς τροπῆς ταύτης ἄρχονται ἀπὸ τῆς Ε′ ἑκατοντ. (***βασιλεὸς*** (Χίου), ***Κεφαλεός***), ἐπιδίδουσι δὲ κατὰ τὴν Δ′ καὶ Γ′. (πρβλ. Γ. Ζολώτα, Ἀθηνᾶς τόμ. Δ′ σελ. 30-2).

Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ ὑποτακτικοῦ φωνήεντος τῆς ***αυ, ευ,*** διδάσκει Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς (κατὰ τὴν Β′ μ. Χ. ἑκατ.) ὅτι «πάλιν τούτων (τῶν συλλαβῶν) τινὲς ἀπὸ μὲν τῶν φύσει μακρῶν ἧττον κοιναὶ γίνονται ὅταν ἡ φωνηέντων πάσχουσα συλλαβὴ σύγκρουσιν εἰς μέρος λόγου τε λήγῃ καὶ διὰ διφθόγγων γίνηται τῶν κατὰ συμπλοκήν· ***λέγω δὲ τῶν διὰ τοῦ υ συντιθεμένων· εὐτονωτέρους γὰρ αὗται παρέχονται τοὺς ἤχους, ἀμφότερα φανερῶς ἐκβοῶσαι τὰ φωνήεντα***». Ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ συνήθει λόγῳ ἐπ' αὐτοῦ οὐκ ἀμφότερα τὰ φωνήεντα φανερῶς ἐξεβόων αἱ δίφθογγοι αἱ εἰς ***-υ*** περατούμεναι (ἰδίᾳ ἡ ***ου***), ἐπιστάμεθα ἡμεῖς καὶ δὲν πιστεύομεν αὐτῷ. Λαμβάνοντες δ' ὅμως πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι οὗτος ἦν μουσικὸς καὶ διαλαμβάνει περὶ μουσικῆς καὶ ἐνθυμούμενοι τὰ ἀνωτέρω σελ. 319 ***ταούρων, εοὐύδρου***, δυνάμεθα μετὰ πολλῆς πιθανότητος νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τῶν διφθόγγων ***αυ ευ*** ἐν τῷ ᾄδειν ἀμφότερα φανερῶς ἐξεφωνοῦντο τὰ φωνήεντα, καὶ δὴ καὶ ὅτι ἐν τῷ συνήθει λόγῳ τὸ ὑποτακτικὸν τούτων ***υ*** ἦν ἔτι κατὰ τὴν Β′ μ. Χ. ἑκατοντ. ἢ πάντως κατὰ τοὺς χρόνους τῶν πηγῶν τοῦ Κοϊντιλιανοῦ ἡμίφωνον οὐχὶ τέλειον σύμφωνον ***β*** ἢ ***φ***, διότι τὸ πλῆρες σύμ-

φωνον *β* ἢ *φ* κατ' οὐδένα τρόπον ἠδύνατο ν' ἀκούηται ὡς φωνῆεν.

§. 22. *Περὶ τῆς γενέσεως νέων διφθόγγων αυ, ευ ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ.* Καθ' ὃν τρόπον τὸ *ị* διὰ τὸν διάφορον συλλαβισμὸν ἐν τῇ Αἰολικῇ διαλέκτῳ συνήπτετο μετὰ τοῦ προηγουμένου u εἰς δίφθογγον *υι*, *λυίω*, *ὀπυίω*, *ἀλυίω*, *φυίω* κλπ., οὕτω καὶ τὸ *ụ* συνήπτετο μετὰ τοῦ προηγουμένου *α* ἢ *ε* εἰς δίφθογγον *αυ*, *ευ*· πρβλ. *αὔως*, *αὔηρ*, *ναῦος*, *παραύα*, *εὐάλωκα*, *αὔελλα*, *αὐάτα*, *εὔαδε*, *εὔιδε*, *αὔρηκτος*, *εὐράγη* κττ. (Προηγουμένου *ι* τὸ *u* δὲν συνήπτετο μετ' αὐτοῦ εἰς δίφθογγον, ἀλλ' ἀπεβάλλετο, πρβλ. Διụ - ος - Διὸς παρὰ τὸ *αὔηρ*. Τοσοῦτο δύναται ἡ φύσις τοῦ προηγουμένου καὶ ἑπομένου φωνήεντος εἰς τὴν γένεσιν διφθόγγων ἢ ἁπλῶν φωνηέντων, πρβλ, τάνωτ. σελ. 310 - 1 λεχθέντα περὶ τούτων). Περὶ τῆς προφορᾶς τούτων οὐδὲν βέβαιον δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν.

§ 23. *Περὶ τῶν παθημάτων τῶν διφθόγγων ευ, αυ.* Καθ' ὃν τρόπον τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν *ị* οὕτω καὶ τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν *ụ* παρελείπετο ἐνίοτε ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις πρὸ φωνήεντος· οἷον *ἐπισκεάζειν*, *σκεοθήκας* (Κερκύρ. τῆς Γ' π. Χ. ἑκατ.), *κατασκεώσηται*, *κατεσκέωσται* ἐκ Δελφῶν τῆς Β'., *ἐπεσκέασαντο* Κύμης τῆς Α', *Ἑωνυμεύς*, *καταδουλεάτω* κττ. Ἐκ τῶν ὁμαλῶν δὲ τούτων τύπων ἠδύνατο ὁ ἄνευ τοῦ *υ* τύπος νὰ μετενεχθῇ κατ' ἀναλογίαν καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἤτοι καθ' ὃν τρόπον ἀπὸ τοῦ *ἔχεα χέω* ἐσχηματίσθη ὁ μέλλων *χέσομαι* (ἐπιγρ.) ἀντὶ *χεύσομαι*, οὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ *κοσμητέ(υ)ω ἐκοσμήτεον* ὁ παρακείμ. *κεκοσμητεκότων*, ἐκ τοῦ *πά(υ)ω* ὁ μέλλ. *πάσω* κττ. Καὶ καθ' ὃν τρόπον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις παρελείπετο τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν *ι* παρὰ τὰς μακροφώνους διφθόγγους *ᾱι ηι ωι*, οὕτω καὶ τὸ *ụ* ἐν τῇ αὐτοπαθεῖ ἀντωνυμίᾳ *ἑαυτὸν αὐτόν*, διότι καὶ ἐν ταύτῃ ἐγένετο κρᾶσις, *ἑοῖ-αὐτῷ-ἑαυτῷ*, *οἷ-αὐτῷ-αὑτῷ* καὶ δὴ ἦν τὸ ᾱ μακρόν· ὅπως καὶ ἐν τῷ *ἐμαυτὸν-ἐματόν* καὶ *ταὐτὸν-τἀτόν*. Τὰ ἐν Ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς παραδείγματα τῆς ἀντωνυμίας *ἁτόν*, *ἑατὸν* δὲν εἶναι παλαιότερα τοῦ 74 π. Χ.· ὁμοίως δὲ Ῥωμαϊκῶν καὶ ἀκριβέστε-

ρον αὐτοκρατορικῶν χρόνων εἶναι καὶ τὰ ἀπαντῶντα ἐν ἄλλαις χώραις (Ὀρχομενῷ, Ὀλυμπίᾳ, Λήμνῳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ κτλ).

Ἔνια δὲ παραδείγματα παλαιοτέρων χρόνων, ἐν οἷς τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν *υ* φαίνεται ἐκβληθέν, ἑρμηνεύονται ἄλλως, ἤτοι τὸ Ἀττ. *ἐνοίας* ἀντὶ *εὐνοίας* τῆς Γ' π. Χ. ἑκατοντ. καὶ *Πολύεκτος* ἐκ Ῥόδου τῆς Δ' ἢ Ε' εἶναι γραφικὰ σφάλματα τῶν λιθοκόπων· τὸ αὐτὸ ῥητέον καὶ περὶ τῶν ἐπὶ ἀγγείων ἀναγινωσκομένων ***Ἔβολος*, *Ἐστράτου*, *Ἐκράτης*, *Ἐρυθυς*** ἀντὶ ***Εὐρυσθεύς***, ἄλλα δ' εἶναι βαρβαροφωνίαι, οἷον ***ἀπελεθέρα*** (καὶ σήμερον ἔτι λέγεται ***λεύτερος*, *λευτεριά*, *λευτερώνω***), ἢ εἶναι ξένα, καὶ δὴ ἡ ἐν αὐτοῖς δίφθογγος ἠρθροῦτο καὶ διετίθετο διαφόρως τῆς γνησίας Ἑλληνικῆς. πρβλ. ***Ἄγουστος*** (οὕτως ἐν Κρήτῃ καὶ σήμερον), ***Ἀφείδιος*** (**Aufidius**, ἐν ᾧ καὶ παρετυμολογία ἐκ τοῦ ***φείδεσθαι*** φαίνεται γενομένη), ***Ἀροῦγκοι*** κτλ. Καὶ τὸ ***Αὐλοφῶν*** ἀντὶ ***Ἀγλωφῶν*** τῶν Θασίων εἶναι προφανὲς γραφικὸν σφάλμα, ἐπειδὴ τὸ *ṷ* κεῖται οὐχὶ ἀντὶ τοῦ *β* ἀλλ' ἀντὶ τοῦ *γ*· ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποτεθῇ οὐ μόνον ὅτι τὸ *ṷ* τοῦτο εἶχε πρότερον τραπῆ εἰς *β*, ἀλλὰ καὶ τοῦτο εἰς *γ*, καὶ ὅτι ἐνηλλάσσετο τὸ *γ* πρὸς τὸ *β* καὶ τὸ *β* πρὸς τὸ *ṷ*. Ἀλλὰ τοσαῦται προϋποθέσεις εἶναι ἀδύνατοι. Οὕτως ἔχει πιθανῶς καὶ τὸ Κερκυραῖον ***εὔβδομήκοντα*** καὶ τὸ Ὀρχομένιον ***εὔβδομος*** καὶ τὸ Δελφικὸν ***ἐπίστεφσε*** (τῆς Β' π. Χ. ἑκατοντ.), ὁμοίως τὸ ***Ταρσέχς*** ἐξ Αττ. τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Καὶ τὸ Περσικὸν Auromazda ἐξηλληνίσθη εἰς ***Ὡρομάζης***, ἐξ οὗ συνήχθη ὅτι ἡ *αυ* ἐξεφωνεῖτο ὡς *ω*· ἀλλ' ἀφοῦ καὶ σήμερον ἔτι δύο φθόγγοι δι' αὐτῆς παριστῶνται, δῆλον ὅτι οὐδὲν βέβαιον ὑπὸ τῆς μεταγραφῆς τῆς ξένης ταύτης λέξεως διδασκόμεθα. Ὁμοίως τὰ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ σφάλματα οὐδὲν ἀποδεικνύουσι περὶ τῆς γνησίας ἐν Ἑλλάδι προφορᾶς τούτων. Ἂν οἱ Ὄσκοι γράφωσιν ***thesawron***, καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ***ἐμβλεύσαντες*, *ῥαύδους***, καὶ οἱ Ο' ***Δαυὶδ*** καὶ ***Δαβὶδ*** κττ., οὐδὲν ἄλλο ἢ μαρτυροῦσιν ὅτι δὲν ἠδύναντο οὔτε τοὺς φθόγγους τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ν' ἀκούωσιν εὐκρινῶς καὶ ἐκφωνῶσιν ὀρθῶς, οὔτε τοὺς

φθόγγους τῆς ἰδίας αὐτῶν γλώσσης νὰ παριστῶσι διὰ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἀκριδῶς.

§ 24. *Περὶ τῆς βραχύνσεως ἢ ἁπλοποιήσεως τῶν μακροφώνων διφθόγγων ᾱι, ηι, ωι, ηυ.* Τῶν μακροφώνων διφθόγγων *ᾱι, ηι, ωι, ηυ,* (καὶ *ωυ*), μέρος μὲν ἐτράπη εἰς βραχυφώνους ἀρχαιόθεν ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις, πρβλ. Ἰνδ. *dyāus, Ζεὺς* ἀντὶ **Ζηύς, nāus-ναῦς* ἀντὶ **νηῦς* κττ., μέρος δὲ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς, οἷον *τεῖ βουλεῖ* καὶ *τοῖ δήμῳ* κτλ. καὶ μέρος ἀπώλεσε τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν ἐν ἀρχαιοτάτοις Ἰαπετικοῖς χρόνοις πρὸ συμφώνου, πρβλ., *πῶμα* Ἰνδ. *pā-tram pōcolom* ἐκ ῥίζης *pōi*, **Ζηυ-ς-Ζῆν* Ἰνδ. *dyām*, Λατ. *diem*, **βου-βῶν* καὶ Ἰνδ. *gām*, *rāy-as* γεν., ἀλλ' αἰτ. *rām rem* (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 260). Τὰ πάθη ταῦτα θέλουσιν ἐξετασθῇ κατόπιν, νῦν δ' ὁ λόγος ἔσται περὶ τῆς προφορᾶς τῶν σῳζομένων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μακροφώνων διφθόγγων.

§ 25. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν διφθόγγων ᾱι, ηι, ωι.* Αἱ μακρόφωνοι δίφθογγοι ἐξεφωνοῦντο κατ' ἀρχὰς διφθογγικῶς, ἤτοι οὕτως ὥστε ἀμφότεροι οἱ φθόγγοι αὐτῶν νὰ σχηματίζωνται καὶ ἀκούωνται. Ὅτι ἐπὶ Ὁμήρου ἐξεφωνεῖτο τὸ *ι* τούτων, ἀποδείκνυται πρῶτον διὰ τούτου, ὅτι ἐκ παραλλήλου ἀναγινώσκεται παρ' αὐτῷ *Θρήικες, πατρώιος, Τρωϊάδες, ὑπερώϊον, ὤιξε, δηϊώσωσι* καὶ *Θρῆκες, πατρῷον, Τρῳάδες, ὑπερῷα, ᾦξε* Ω 457, *δηώσας* κττ. Ἐπειδὴ εἶναι προφανὲς ὅτι καὶ γενομένης τῆς συναιρέσεως ἔμελλε πάντως ν' ἀκούηται ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν καὶ τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν (πρβλ. τὰ εἰρημένα ἀνωτέρω σελ. 312 περὶ τοῦ *ἀηδόνι, ἀιτός*)· ἄλλως, ἐξαφανιζομένου τούτου ἅμα τῇ συναιρέσει, θὰ ἐματαιοῦτο ἡ κατάληψις· εἶναι ὡσεί τις ἡμῶν ἔλεγεν αἴφνης *καί, κλαὶ* ἀντὶ *κλαίει, καίει,* ἢ *πά, λέ, φά, τρώ*, ἀντὶ *πάει, λέει, τρώει* κττ., ἢ καὶ *ἀτός, βοθῶ* κττ. ἀντὶ *ἀιτός, βοηθῶ.*

Δεύτερον ὅτι, ἂν ἀπὸ τῶν Ὁμ. χρόνων ἤρχετο παραλειπόμενον τὸ ὑποτακτικὸν *ι*, ἐπειδὴ ἱστορικὴ ὀρθογραφία οὔτε τότε οὔτε ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις μέχρι τοῦ 400 περίπου π. Χ.

ὑπῆρχεν (ἰδὲ σελ. 324-5), δῆλον ὅτι οὔτε ἐν τοῖς Ὁμ. ἔπεσι θὰ ἐγράφετο οὔτε ἐν ταῖς μετέπειτα ἐπιγραφαῖς θὰ ἦτο οὕτω σταθερὰ ἡ χρῆσις αὐτοῦ. Ἡ γραφὴ ἄρα αὐτοῦ παρ' Ὁμ. καὶ ἡ σταθερὰ καθόλου τῶν ἐπιγραφῶν χρῆσις μαρτυροῦσιν ὅτι τοῦτο ἐξεφωνεῖτο ἐπὶ Ὁμήρου σαφῶς.

Πρόσθες ὅτι καθ' ἃ παρετήρησαν τῶν Ὁμηρ. ἐπῶν ἐρευνηταί, ὅπου ἔκειτο παρ' Ὁμ. ἀληθῶς *ηι, ωι, ᾱι* (οὐχὶ *η, ω, ει, οι, ᾰι,*) ἑπομένου φωνήεντος δὲν γίνεται καθόλου εἰπεῖν βράχυνσις τοῦ προηγουμένου *ᾱι, ηι, ωι,* ὅπως συμβαίνει ὅτε τῷ ἁπλῷ *ᾱ, η, ω* ἢ ταῖς βραχυφώνοις διφθόγγοις ἕπεται φωνῆεν.

Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο ὅτι πολλάκις ἀντὶ τοῦ *ωι* ἀναγινώσκεται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς *οι*, οἷον ***προῖρα*** Ἀττ. τῆς Δ' ἑκατοντ., ***κωμοιδία, τρόποι οἷ, νόμοι, προίην*** κττ., διδάσκει σαφῶς ὅτι *ωι*, οὐχὶ *ω* ἁπλοῦν ἐξεφωνεῖτο. Ταῦτα συνήθως ὑπολαμβάνονται ἴχνη παλαιοτέρας ὀρθογραφίας, ἀλλὰ προδήλως ἡ ἐκδοχὴ τῆς βραχύνσεως τοῦ *ωι* εἰς *οι*, ἀνάλογος οὖσα πρὸς τὴν βράχυνσιν τοῦ *ηι* εἰς *ει* εἶναι πολὺ πιθανωτέρα.

Σημειωτέον δὲ ὅτι ἐκ τοῦ οὐχὶ διαλυτοῦ τῶν μακροφώνων διφθόγγων *ᾱι, ηι, ωι* εἰς τὰ στοιχεῖα αὐτῶν *ᾱ+ι, η+ι, ω+ι,* δὲν δύναται νὰ συναχθῇ τὸ συμπέρασμα τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῶν ὡς ἁπλῶν φωνηέντων, ὅπως ὑπό τινων ὑπεστηρίχθη· διότι ἐπ' ἀληθείας οὔτε αἱ βραχύφωνοι δίφθογγοι *αι, ει, οι, αυ, ευ, ου* διελύοντο, ἂν μόνον ἦσαν ἀρχαῖαι, ἤτοι ἂν ἀρχαιόθεν μίαν μόνην συλλαβὴν ἀπήρτιζον· μόνον δ' ὅπου συνῆλθον εἰς μίαν συλλαβὴν καὶ δίφθογγον τὰ πρὶν διεστῶτα καὶ δυσὶ συλλαβαῖς ἀνήκοντα φωνήεντα, ἐκεῖ ἐνίοτε ἐμφανίζονται καὶ κεχωρισμένα, ἤτοι ἐν τῇ καταστάσει τῇ πρὸ τῆς συνάψεως, ***παϝις-πάις-παῖς, *ὄϝις-ὄϊς-οἷς Τρωιάδες-Τρῳᾶδες, χρηΐζω-χρῄζω, ληΐζομαι ληϊστὴρ-λῄζομαι λῃστήρ.*** Τὸ *ι* ἄρα ἀμφοτέρων τῶν τάξεων ἦν φθόγγος προφερόμενος καὶ ἀκουόμενος, οὐχὶ δὲ σημεῖον ὅτι ἀπώλετο φθόγγος τις, οἷον ἡ ἀπόστροφος κλπ., ὅπως ὑπό τινος ἐδιδάχθη.

Ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων ἤρξατο ἔστιν ὅτε πα-

ρασιωπώμενον τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν τῶν διφθόγγων *αι, ωι*. Αἰτίαν δ' ἡ παράλειψις αὕτη ἔχει πρῶτον τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐμμονὴν τῆς φωνῆς ἐπὶ τοῦ προτακτικοῦ μακροῦ φωνήεντος, δι' ἣν τὸ πνεῦμα τὸ ἀνῆκον τῇ συλλαβῇ ἐξηντλεῖτο, ὥστε δὲν ὑπελείπετο εἰς σχηματισμὸν τοῦ ὑποτακτικοῦ, ὅπερ οὕτως ἔμενεν ἀνεκφώνητον. Οὕτω π. χ. ἤκουέ τις πολλάκις τῶν παίδων βοώντων ἄλλοτε ἐν Ἀθήναις «*πάρτε λαχεῖα τῆς Ἐθνικῆς Τραπέεζ!* (πρβλ. τὰ ἡμέτερα *ῥοϊδίτης* καὶ *ῥοδίτης*, *ῥόϊδι* καὶ *ῥόδι*, ἐν Ἄνδρῳ *ῥούδι*, *ῥοϊδίκι* καὶ *ῥοδίκι* παρὰ τὸ *ῥαδίκι*, *βόϊδι* καὶ *βόδι*, *γάϊδαρος* καὶ *γάδαρος* *τό εἶδα* καὶ *τό 'δα*, *τό εἶπα* καὶ *τό 'πα* κτλ. ἐν οἷς τὸ ὑποτακτικὸν φωνῆεν δύναται καὶ νὰ ἐκφωνηθῇ καὶ νὰ παρασιωπηθῇ). Δεύτερον ὅτι καθάπερ τὸ *ι* τῶν ἄλλων διφθόγγων πρὸ φωνήεντος οὕτως ἠδύνατο καὶ τὸ τούτων νὰ ἐκθλίβηται πρὸ ἀκολούθου φωνήεντος, ὥστε ὅπως ἐλέχθη ἐν Κύπρῳ *ὁ ἰν τῷ* ἀντὶ *οἱ ἐν τῷ*, *ὁ αὐτῶ* ἀντὶ *οἱ αὐτῶ*, οὕτω καὶ *τᾶ(ι) Ἀθάναι*, *τῶ Ἀπόλλωνι* ἐπὶ ἀρχαιοτάτου ἀγγείου ἐκ Ναυκράτεως. Κατὰ τὸν Α' π. Χ. οὐδ' ἐν τῇ τῶν λογίων γλώσσῃ ἐξεφωνεῖτο πλέον τὸ *ι* τοῦτο, ὅπως διδάσκει Διονύσιος ὁ Θρᾷξ ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ λέγων *ὅτι* «ἡ δευτέρα (συζυγία ἐκφέρεται) διὰ τοῦ *αι* προσγραφομένου μὲν τοῦ *ι*, μὴ συνεκφωνουμένου δέ». Ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου αἰῶνος εἰσήχθη ἡ συνήθεια νὰ μὴ προσγράφηται, ἀλλὰ νὰ ὑπογράφηται καὶ ἐπεκράτησεν ἔκτοτε παρὰ τὴν χρῆσιν τῶν παλαιῶν. Ἕνεκα τῆς παραλείψεως ταύτης ἐν πολλαῖς λέξεσιν ἐπεκράτησε κατόπιν παρὰ τὴν ἐτυμολογίαν ἡ ἄνευ τοῦ *ι* γραφή, λ. χ. ἐν τοῖς ὑποκοριστικοῖς *σπηλάδιον*, *ἐλάδιον*, *προσκεφαλάδιον* κττ., ἐν τῷ *σώζω*, *ἀποθνήσκω*, *μιμνήσκω*, *ζῶον*, *ζωγράφος* κλπ., ἅτινα δυνάμει τῆς ἐτυμολογικῆς αὐτῶν γενέσεως ὤφειλον νὰ γράφωνται μετὰ τοῦ ἰῶτα. (Ἡ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις παράλειψις αὕτη τοῦ ἰῶτα ἐν τῇ διφθόγγῳ *αι* διδάσκει ἡμᾶς ὅτι ὄντως *τῷ κρέᾳ*, *τῷ γήρᾳ* ἐλέγετο, ὅπως ὁ Ἡρωδιανὸς ῥητῶς ἐδίδαξε, διότι εὑρίσκεται ἐπιγραφικῶς *γήρα βεβαρημένος*, *ἐν γήρα*. Ὁμοίως Δωριστὶ *παρατήσαντο ἀρημένοις* ἀντὶ *παρᾳτήσαντο ᾀρημένοις*).

§ 26. ***Ἡ κατὰ τόπους διάθεσις τῶν μακροφώνων διφθόγγων.*** Πρόδηλον φαίνεται ὅτι ἐπὶ τὴν καινοτομίαν ταύτην δὲν ἦλθον ὡς εἰκὸς πάντες οἱ Ἕλληνες ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ, ἀλλ' ἄλλοι πρότερον καὶ ἄλλοι βραδύτερον ἐχώρησαν ἐπ' αὐτήν, εἰ καὶ ἡμεῖς σήμερον διὰ τὴν ἐλλιπῆ τῶν διαλέκτων παράδοσιν καὶ διὰ τὴν μετέπειτα ἐπικρατήσασαν Κοινὴν ἴχνη μόνον τῆς ἐξελίξεως ταύτης δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν. Οὕτω λ. χ. φαίνεται ὅτι τὸ ὑποτακτικὸν τοῦτο ι ἐν τῇ Αἰολίδι τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῆς Ε' ἑκατονταετηρίδος ἤρξατο παραλειπόμενον· ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι ἐν Θεσσαλ. ἐπιγραφῇ τῶν μέσων τοῦ Ε' αἰῶνος ἀναγινώσκεται μὲν ***Σδαιρᾶι τᾶι Κορινθίδι, κὲν ἀταγίαι,*** ἀλλὰ ***κὲν ταγά***, ἐν ἄλλῃ ἀρχαίᾳ ἐπιγρ. (Φαρσάλων) κεῖται ***τἀφροδίται τὰ Πειθό***· ἐν ψηφίσματι τῆς Λέσβου τοῦ 324 π. Χ. οὐδ' ἴχνος τοῦ ι τούτου ἀναγινώσκεται. Ἐν Κύπρῳ μέχρι τοῦ Ε' αἰῶνος γράφεται τὸ ι, πλὴν ἐν τῷ ἄρθρῳ καὶ μάλιστα ἑπομένου φωνήεντος, ***τᾶ Ἀθάναι, τῶ Ἀμύκλωι,*** πρβλ. ἔτι (τοῦ ϛ' αἰῶνος) ***τῶ Ποτειδᾶνι*** (Κορίνθου), ***τῶ Νικιαίῳ, τῶ Γλαυκίω*** (Αἰολίδος), ***τῶ Πτωΐω*** (Νάξου), ***λῶον, Κῶος ἐν δεξιᾷ, τῶ κοινῶ, ἐφ' ὧτε, Ναΐω, Ἀθηναία, Εὐχίρω Ἀχελῶος, τῶ πρόνεῳ, δέμο, τῶ θιάσῳ, ὑγιεία, παρὰ ταμία*** (Ἀττικῆς), ***Κλεινία, Θεοτίμα, Νικοστράτω*** (Επιδαύρου). Ὁμοίως ἀποδείκνυται διὰ τῆς χρήσεως τῶν δραματικῶν ὅτι ἦν δυνατὸν ἐν τῇ συνεπείᾳ νὰ παρασιωπᾶται τὸ ι τοῦτο· πρβλ. τὰ βραχυνθέντα ***ωι ηι*** ἐν τῷ ***Τρωιάς, πατρώιος*** (Εὐριπίδου), ***τουτωί, ταυτηί*** (Ἀριστοφ.). Καὶ τὸ ἔθος τοῦτο ἐλάμβανε κατὰ μικρὸν μείζονα ἐπίδοσιν, ὥστε ἀπὸ τῆς Γ' π. Χ. ἑκατοντ. τοῦτο μὲν συχνότερον ἢ πρὶν παρελείπετο τὸ ι, τοῦτο δὲ πολλάκις ἐγράφετο ὅπου οὐκ ἔδει, τοῦτο δὲ τέλος ἠγνόουν καὶ αὐτοὶ οἱ Γραμματικοὶ ἂν πολλοὺς Ὁμηρικοὺς τύπους ἢ λέξεις, οὓς ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ δὲν μετεχειρίζοντο, ὤφειλον νὰ γράφωσι μετὰ τοῦ ἰῶτα τούτου ἢ ἄνευ αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. τὸ Ὁμηρικὸν Α 129 «***αἴ κέ ποθι*** Ζεὺς ***δῶσι*** πόλιν Τροίην εὐτείχεον ἐξαλαπάξαι» ὅπερ ἄνευ τοῦ ι ἐκφερόμενον παρέσχε Ζωΐλῳ τῷ Ἀμφιπολίτῃ περὶ τὰ τέλη τῆς Δ' ἑκα-

τοντ. ἀφορμὴν νὰ ὑπολάβῃ αὐτὸ γ΄ πληθυντ. καὶ νὰ ψέξῃ τὸν ποιητὴν ἐπὶ σολοικισμῷ. Ὁ Ἀρίσταρχος ἔγραφε τὸ ***ἦχι, ἦφι, βίηφι, ἁμαρτῇ*** ἄνευ *ι* παρὰ τὴν παράδοσιν καὶ ἀντιστρόφως ***δμῳῶν***. Βραδύτερον δὲ ἀφοῦ ἐκ τῆς ζώσης γλώσσης παρελείφθη τὸ *ι* τοῦτο ἠμφεσβήτουν καὶ περὶ ἄλλων, οἷον ὁ Δίδυμος περὶ τοῦ ***θνήσκω*** καὶ τοῦ ***σώζω*** (ἄλλοι περὶ τοῦ ***μιμνήσκω***) ἃ ἔγραφεν ἄνευ τοῦ *ι* παρὰ τὴν παράδοσιν κλπ. Πρβλ. ἔτι ***τῷ θεῷ*** ἀντὶ ***τὼ θεὼ*** περὶ τὸ 200 π. Χ. Ἀττικῆς, ***τῷ Ἀσκληπιῷ*** τῷ 220 καὶ ***εἴῃ*** ὁμοίως τῆς Γ΄ ἑκατοντ.· ***Ἀπολλοδότῳ*** καὶ ***Κολλώτᾳ, παρὰ τῷ δάμῳ, καταξίως τῷ Θεῷ***, πᾶσαι γενικαὶ κακῶς γεγραμμέναι ἐν Κρήτῃ τῷ 193 π. Χ., ***τῷ πόρῳ*** = τοῦ πόρου Κερκύρας τῆς Γ΄ ἑκατοντ., ***ἐστεφανώθῃ*** ἐκ Χάλκης καὶ ***αἱρέθῃς συνωρίδι*** ἐκ Καρπάθου, τῆς Γ΄ ἑκατοντ. κλπ.

§ 27. ***Βάσανος τῶν ἀρχαιοτέρων ἄνευ τοῦ ι παραδειγμάτων.*** Σημειωτέον δ' ὅτι οὐχὶ πάντα ὅσα συνήθως προσάγονται τεκμήρια τῆς παραλείψεως τοῦ ὑποτακτικοῦ *ι* τῶν μακροφώνων τούτων διφθόγγων *ᾳ, ῳ, ῃ*, εἶναι ὄντως ἀποδεικτικά, ἐπειδὴ τούτων ἄλλα ἄλλως ἑρμηνεύονται. Οὕτω λ. χ., τὸ ἐκ Κυζίκου Φρυγικὸν ***Μάνη*** δυνατὸν νὰ εἶναι ἄκλιτον ὁμοίως τῷ «***κυανοχαῖτα Ποσειδάωνι***» τοῦ ἐπικοῦ Ἀντιμάχου ὅπερ ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἄκλιτον συνεδέθη μετὰ δοτικῆς, ὅπως καὶ τὸ ***ὠρανίαφι*** ὑπὸ τοῦ Ἀλκμᾶνος ὡς κλητική, ***Μῶσα Διὸς θύγατερ ὠρανίαφι λίγ' ἀείσομαι***. Οὐδ' ἠδύνατο ἄρα νὰ ἔχῃ ἰῶτα. Ὁμοίως τὸ ξένον ***ζῆλα*** ὑπὸ τοῦ Εὐπόλιδος ἐλήφθη ὡς ἄκλιτον καὶ συνεδέθη δοτικῇ «***ταὐτὸν ποιεῖ τό τ' Ἀττικὸν τῷ ζῆλα συγκεραννύς.***» Τὰ δ' εἰς -*ω* θηλ. ὀνόματα εὑρίσκονται ἀρχαιόθεν ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς καὶ ἐπὶ τῶν ἀγγείων μετὰ τοῦ *ι* καὶ ἄνευ αὐτοῦ ἐκ παραλλήλου, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ἡρῳδιανὸς (Β΄ 545) ὅτι «τὰ ἀρχαῖα τῶν ἀντιγράφων ἐν ταῖς εἰς -*ω* ληγούσαις εὐθείαις εἶχε τὸ ἰῶτα προσγεγραμμένον οἷον ***ἡ Λητωί, ἡ Σαπφωὶ*** σὺν τῷ *ι*». Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύνατο ἐν τούτῳ μόνῳ τῷ τύπῳ κατ' ἐξαίρεσιν ν' αναπτυχθῇ ὁ σάλος οὗτος ἐν οὕτως ἀρχαίοις χρόνοις (ἀπὸ τῆς Ϛ΄

ἑκατονταετ.), εἰκάζεται ὅτι ταῦτα τὸ πρῶτον ἔληγον εἰς -*ώ*, ὅτι δ' ἔπειτα ἐκ τῆς κλητικῆς καὶ τῶν ἄλλων πτώσεων τῶν ἐχουσῶν τὸ *ι* (*Λατοῖ*, **Λατοi̯ος* **Λατοi̯ι* κλπ.) ἐλήφθη τοῦτο *ἀναλογικῶς* καὶ δὴ οὐ πανταχοῦ καὶ σταθερῶς καὶ εἰς τὴν ὀνομαστικήν, ὅπως λ. χ. τὸ -*ν* καὶ -*ρ* ἐκ τῶν αὐτῶν πτώσεων εἰς τὴν ὀνομαστικὴν (πρβλ. *τέρμων* Λατ. *termo*. *πατὴρ* Ἰνδ. *pitā'*). Αἱ τοπ. πληθ. εἰς -*ασι* ἀντὶ -*αισι* δὲν ἀπώλεσαν τὸ *ι*, ἀλλὰ τοὐναντίον εἶναι ἀρχαιότερα λείψανα τῆς τοπικῆς τῆς στερουμένης αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ προσλαβούσης κατ' ἀναλογίαν τῶν εἰς -*οισι* δευτεροκλίτων ὀνομάτων, πρβλ. ἀνωτ. σελ. 411 καὶ τὰ ἀρχαιότερον τύπον διασῴζοντα ἐπιρρήματα *Ἀθήνησι*, *Πλαταιᾶσι*, *Θήβησιν*, *Περγασῆσι*, *θύρασιν*, *ὥρασιν*, *Ὀλυμπίασι* κττ. ἅτε ἐπιρρηματικῶς ἐκλαμβανόμενα ἤτοι ἀποσπασθέντα ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν πτώσεων (πρβλ. ἀνωτ. σελ. 223). Ἐντεῦθεν τύποι οἷον *ταμίασι*, *μυρίασι* παρὰ τὸ *χιλίαισι*, *μυρίαισι*, ὅπως καὶ *αὐτῆσι*, *ἐπιστάτησι* κττ. παρὰ τὰ Ὁμ. *νύμφῃσι*, *τῇσι* κλπ. δὲν δύνανται νὰ προσάγωνται ὀρθῶς παραδείγματα τῆς παραλείψεως τοῦ *ι*.

Ἐν ἄλλοις ἑρμηνεύεται ἡ τοῦ ἰῶτα ἐμφάνισις ἢ παράλειψις κατὰ σύμφυρσιν· οὕτω λ.χ. ἐπειδὴ ἐλέγοντο μετὰ τοῦ ἰῶτα οἱ τύποι τοῦ ἐνεστωτικοῦ θέματος *σωίζω*, ἄνευ δ' αὐτοῦ οἱ τοῦ ἀοριστικοῦ, μελλοντικοῦ κλπ. *σαώσω*-*σώσω* *ἐσάωσα*-**ἐσῶσα*-*ἔσωσα*, ἐπῆλθε σύγχυσις, ἐντεῦθεν ἐλέχθη τοῦτο μὲν *σώζω*, (ὅπερ κατὰ τἀνωτ. σελ. 427 προετίμα ὁ Δίδυμος) τοῦτο δὲ *ἔσῳσε*, *σῴσωσι*, *σεσῳμένος* τῆς Δ' καὶ τῆς Γ' ἑκατ. καὶ *σῷος* τῆς Δ'. Ὁμοίως ἔχει τὸ *πρᾷος* καὶ *πρᾶος*, διότι ἐκ τῆς ῥίζης prāi, ὅθεν **πρᾱi̯-ύς*, ἐγένετο ὁμαλῶς *πρᾱΰς*, Ἰων. *πρηΰς*, *πρᾱΰνω* κττ., ἐκ δὲ τοῦ παρεκτεταμένου διὰ τῆς καταλήξεως -*ος*, **πρᾱi̯u̯-ος*, ὅθεν **πρᾱιϜος* *πρᾷος* *πρᾳότης* (πρβλ. *ἰὸς* ἀντὶ *ἰσϜὸς* καὶ Ἰνδ. *isu-s*, *δόρυ* Ἰνδ. *dāru*, καὶ Σλαυ. *derv o*, *taku* καὶ *takv-á* κλπ.). Ἐκ τοῦ *πρᾷος* καὶ *πρᾱΰς* διὰ συμφύρσεως ἐγένετο *πρᾶος* καὶ κύριον ὄνομα *Πρᾶος*, *Πρηΰλος* Θάσῳ, *Πρασύλα*, *Πραῦχος* *Πραύχα* ἀντὶ **Πρα-οχος* **Πρα-οχα* Βοιωτ., *Πρεάνθης* ἀντὶ *Πρηάνθης* Ἰων., *Πραύ-αρ-*

χος Μεγάροις κλπ. Ὅτι δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς *πρᾷον* ἦν, διδάσκει καὶ ἡ παράδοσις, οἷον τὸ Γουδ. Ἐτυμολ. «τὰ εἰς *-ον* καθαρὰ δισύλλαβα διφθόγγῳ παραληγόμενα τέσσαρά ἐστιν καὶ τὰ μὲν δύο ἐκφωνεῖ τὸ *ι*, οἷον *μεῖον, πλεῖον*, τὰ δὲ δύο οὐχί, οἷον *ῥᾷον, πρᾷον.*»

Ὅπως ἐν τοῖς *-ώ* καὶ *-ῴ* οὕτω καὶ ἐν τῇ ὑποτακτ. εἰς *-ῃ* καὶ *-η* φαίνεται ἀληθῶς μέγας σάλος ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἔχουσιν αἰτίαν ἐτυμολογικὴν οὐχὶ φωνητικήν, διὸ οὐ παραβλητέα τοῖς ἀνωτέρω. Εἶναι δηλονότι γνωστὸν ὅτι ἡ ὑποτ. ἀρχαιόθεν εἶχεν οὐ μόνον τὰς πληρεστέρας καταλήξεις *-μι, -σι, -τι, -ντι*, ἀλλὰ καὶ τὰς βραχυτέρας *-m, -s, -t, -nt*, πρβλ. *viçāmi* = *εἴσειμι*, οὗ ὑποτ. *viçā'si* καὶ *viçā's*, *viçā'ti* καὶ *viçā't*, *ĕ'mi* = *εἶμι*, ὑποτ. *áyasi* καὶ *áyas* *áyati* καὶ *áyat*, *ásmi* = *εἰμί*, ὑποτ. *ásasi* καὶ *ásas*, *ásati* καὶ *ásat* κττ. Ἐντεῦθεν ἠδύνατο κάλλιστα νὰ λέγηται ἐξ ἀρχῆς *λέγῃ* καὶ *λέγη, φέρῃ* καὶ *φέρη, μάθῃ* καὶ *μάθη* κλπ. Ἐν τῇ Ἰωνικῇ καὶ Ἀττικῇ φαίνονται μετέπειτα οἱ μετὰ τοῦ *ι* τύποι καθολικευθέντες, ὅπως καὶ οἱ μετὰ μακροῦ φωνήεντος *ἴωμεν, ἀμείψωμεν* κλπ. (ἰδὲ σελ. 209—10). Ἀλλαχοῦ δ' ὅμως ἐκαθολικεύθησαν οἱ ἄνευ τοῦ ὑπογεγραμμένου *ι* τύποι, λ. χ. ἐν Ἀρκαδίᾳ *τυγχάνη, προσκατυβλάψη* (Τεγέᾳ), *παρένθη* (Λυκούρᾳ), ἐν Κύπρῳ *ἐξορύξη* κττ. Ὁμοίως διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς ὀργανικῆς συνέβη σύμφυρσις τῶν τύπων τῆς δοτικῆς εἰς *αι, ηι, ωι* καὶ τῶν τῆς ὀργανικῆς εἰς *ᾱ, η, ω*, διὸ καὶ προσέλαβον κατὰ μικρὸν οἱ τῆς ὀργανικῆς τύποι, οἱ ἄνευ τοῦ ἰῶτα παλαιότερον ἐκφερόμενοι, τὸ ἰῶτα τοῦτο, πρβλ. παλαιότερον *πάντη*, Δωρ. *παντᾶ, ταυτᾶ, ἆτε, πήποκα, ὅπη, ἑκατέρη, ταύτη, τῆδε* (Ὀλυμπ.), *αὐτῆ* (Χίου) κλπ., ἔπειτα δὲ *πάντῃ, παντᾷ, ταύτῃ, ταυτᾷ, ὅπῃ, ἑκατέρῃ* κλπ. Καὶ αὐτὰ τὰ εἰς *-ω* ἐγράφησαν, ὡς φαίνεται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις μετὰ τοῦ ἰῶτα, *ἐγγυτέρῳ, ἐγγυτάτῳ* κλπ.

§ 28. *Τροπὴ τῶν μακροφώνων διφθόγγων ωι, ηι εἰς βραχυφώνους οι, ει.* Ἐν τῇ Ἀττικῇ παρατηρεῖται ὅτι ἐνίοτε καὶ ἐβραχύνθη τὸ *ωι* εἰς *οι*, διὸ *τοῖ δήμοι, τοῖ Διονύσῳ, τοῖ κοι-*

μητηρίοι, τοῖ ἱερεῖ, αὐτοῖ κλπ. Ἀλλ' ἡ ὀρθογραφία αὕτη δὲν κατίσχυσε τοῦτο μὲν ὅτι τὸ ***ωι*** καὶ βραχυνθὲν πάλιν ἦν διάφορον τοῦ ἀρχαίου ***οι***, ἅτε ἀνοικτοῦ ὄντος τοῦ ***ω***, τοῦ δὲ ***ο*** κλειστοῦ, ὥστε τὸ ***τοῖ δήμοι*** ἐδήλου μὲν τὴν προσῳδίαν ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὸ ποιὸν τοῦ συνήθους ***οι***· ἔπειτα δὲ ἐπειδὴ ἡ βράχυνσις αὕτη ἦν τοπικῶς περιωρισμένη, ὥστε ἐν τῇ Κοινῇ κατεκράτησεν ἡ καθολικὴ Ἑλληνικὴ προφορὰ τοῦ ***ωι*** μετὰ μακροῦ ***ω***. Ἰδιαιτέρου λόγου χρῄζει ἡ δίφθογγος ΗΙ, διότι διὰ τὴν συγγένειαν τῶν συστατικῶν αὐτῆς (πρβλ. τὰ περὶ τοῦ ***ου*** καὶ ***ει*** εἰρημένα ἐν § 10-11) ἐγένετο τοιαύτη ἡ ἐξέλιξις αὐτῆς, οἵα δὲν ἀπαντῶμεν ἐν ταῖς ἄλλαις ***ᾳι***, ***ωι***. Τὸ ἀνοικτὸν δηλ. ***η*** ἀφωμοιώθη τῷ ἑξῆς κλειστῷ ***ι*** καὶ ἅμα ἐβραχύνθη ὥστε ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ Ἰων. ἀλφαβήτου εἰς τὴν Ἀττικήν, ἀποδεδειγμένως δὲ ἀπὸ τοῦ 380 π. Χ. ἀντὶ τοῦ ΗΙ εὑρίσκεται γεγραμμένον ***ει***· πρβλ. ***Αἰγηὶς - Αἰγεύς, Ἀριστηίδης - Ἀριστείδης, Ἀριστοληίδης - Ἀριστολείδης, Ἀρρενηίδης - νείδης, κληὶς - κλεὶς*** (***κληίω-κλείω, κληιδίον, κληῖθρον, κλησίον***), ***κληίζω-κλείζω, θνηίσκω-θνείσκω*** (ἐν ἐπιγραφ. Ἀττικῆς), ***ληιτουργεῖν-λειτουργεῖν, ληιστὴς - λειστὴς*** (ἐπιγρ. Ἀττικῆς), ***νηιὸς - νειός, Οἰνηὶς - Οἰνείς, παρηιὰ - παρειά, Πεντεληικὸς-τελεικός, Πυθηίς, Χαιρεληίδης-λείδης, Χολληίδης-είδης***, κττ. Καὶ ἐν μὲν τῷ ***κλείς, κλείω, κλεῖθρον***, καὶ ***παρειὰ*** ἐπεκράτησεν ἀπὸ τοῦ 380 π. Χ. ἡ νεωτέρα ὀρθογραφία, ἐν τοῖς ἄλλοις δὲ διετηρήθη ὁπωσδήποτε ἡ ἀρχαία μέχρι τοῦ 300 περίπου, ἐξ οὗ χρόνου ἐν πάσαις ἀπαντᾷ μόνον τὸ ***ει***, μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὅτε ἡ μὲν προφορὰ τούτων κατέληξεν εἰς ἁπλοῦν ***ι***, διὸ ***Οἰνίς, Ἐρεχθίς, Χολλίδης Ἡρακλίδης, λιτουργία*** κττ. ἀναγινώσκονται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς, οἱ δὲ λόγιοι ἐπανήγαγον τὴν ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἥτις καὶ παρέμεινεν ἔν τισι μέχρι σήμερον, οἷον ***ληστής, χρῄζω*** κττ. παρὰ τὸ ***λειτουργῶ, Ἀριστείδης, κλείω, κλεὶς*** κττ. Οὕτως εἰσήχθη τὸ ***ηι*** καὶ εἰς τὴν ἑνικὴν δοτικὴν τῶν εἰς-***η*** καὶ -***ᾱ*** πρωτοκλίτων ἀπὸ τῶν ἄλλων πτώσεων ἀναλογικῶς (***τιμῇ μούσῃ***), εἰς τοὺς ηὐξημένους χρόνους

ἀπὸ *αι* καί τινων ἀπὸ *ει* ἀρχομένων ῥημάτων, ***ἧρουν***, ***ἤκαζον ἦσαν***, ***ᾔδεσαν***, εἰς τὰ ὀνόματα τῶν φυλῶν ***Οἰνηίς***, ***Αἰγηίς***, εἰς τὰ θηλ. πατρωνυμικά, ***Χρυσηΐς*** κλπ.· τοὐναντίον δὲ τὸ *ει* εἰς τὰ πατρωνυμικοῦ τύπου εἰς-***είδης***, ***Ἀριστείδης*** (πρβλ. ***Λητωΐς-Λητοΐδης***), εἰς τὸ ***κλείς***, ***παρειὰ*** κττ. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ διὰ τοῦ *η* ἁπλοῦ παρεστάθη ἀτελέστερον ἐνίοτε ὁ ἐκ τοῦ *ηι* προελθὼν φθόγγος οὗτος, οἷον ***ληιτουργεῖν*** ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. Τούτου δὲ ποιεῖται μνείαν καὶ ὁ Ἀττικιστὴς Μοῖρις διδάσκων ὅτι διὰ τοῦ *η* γράφουσι τοῦτο οἱ Ἀττικοί, διὰ τοῦ *ει* δὲ οἱ Ἕλληνες, τ.ἔ. οἱ μετὰ τοὺς Ἀττικοὺς ἀκμάσαντες Ἑλληνισταί. Πλείονα εὑρίσκονται ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων ***πράσσης***, ***δυνηθῆς***, ***ἐπηνῆσθαι***, ***βούλη*** κτλ., καὶ μάλιστα ἐν πρωτοκλίτοις ὀνόμασιν, ἐν οἷς κυρίως πρόκειται τὸ ἀναλογικῶς ἐκ τῶν ἄλλων πτώσεων ἐπανελθὸν *η* ἀντὶ τοῦ φωνητικῶς ὁμαλοῦ ***ει - ι***, ἤτοι ***τῇ βουλῇ*** ἀντὶ ***τῖ βουλῖ***.

Ἐν τῇ μεταβολῇ τῆς προφορᾶς ταύτῃ ἔχουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν τραγικῶν εἰς-*ει* λήγοντα δεύτερα ἑνικὰ πρόσωπα τῆς μέσης ἢ παθητικῆς φωνῆς. Καὶ σημειωτέον ὅτι διὰ τὴν σύμπτωσιν ταύτην ἐπιγραφικῶς δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ πότερον -*ει* ἢ -*ηι* ἔγραφαν ἀληθῶς οἱ τραγικοί, ὑπολείπεται ἄρα μόνη ἡ παράδοσις περὶ τούτων· φαίνεται δέ, ἂν πιστεύσωμεν τῷ Χοιροβοσκῷ, ὅτι παρὰ τούτοις οὐκ εἰς-*ει* ἀλλ' εἰς τὸ παλαιότερον -*ηι* κατέληγον τὰ πρόσωπα ταῦτα («οἱ τραγικοὶ ἀκολουθοῦσι τοῖς κοινοῖς»), ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τῷ Θουκυδίδῃ καὶ Ἀριστοφάνει. Ἡ δὲ γραφὴ -*ει* εἰσήλασεν εἰς τοὺς νεωτέρους κωμικοὺς καὶ ῥήτορας διὰ τὴν ὁμοίαν προφοράν, ἀλλ' οἱ Γραμματικοὶ ἐπανήγαγον τεχνικῶς τὸ *ηι*, ὅπερ καὶ παρέμεινεν ὡς ἱστορικὴ ὀρθογραφία μέχρι τέλους· μόνα δὲ τὰ γνωστὰ ***οἴει***, ***ὄψει***, ***βούλει*** δὲν ἐκανονίσθησαν ἐκ νέου κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον, ἀλλὰ παρέμειναν εἰς -*ει* λήγοντα.

Καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις διεστέλλετο μέχρι τῆς Ε' ἑκατοντ. π. Χ. τὸ ΗΙ τοῦ ΕΙ, διὸ καὶ αἱ Αἰολικαὶ καὶ Ἰακαὶ καὶ Κρητικαὶ ἐπιγραφαὶ διαστέλλουσι κανονικῶς τὸ *ηι* τοῦ *ει* ἐν τοῖς δια-

φόροις τύποις τῆς ὑποτακτικῆς οὕτως ὥστε ἀναγινώσκεται ἐν αὐτῇ κανονικῶς *ηι* μὲν ἐν οἷς χρόνοις ἡ ὁριστικὴ ἔχει θεματικὸν φωνῆεν *ο/ε*, ἤτοι ἐν τῷ ἐνεστῶτι τῶν εἰς *-ω-ομαι*, καὶ τῷ β' ἀορίστῳ τῶν εἰς *-ον-ομην*, *ει* δὲ ἐν οἷς χρόνοις καὶ ἐν αἷς συζυγίαις (λ. χ. ἐν ταῖς τῶν εἰς *-μι*) ἡ ὁριστικὴ δὲν εἶχε θεματικὸν φωνῆεν. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον διεκρίνετο *ἴομεν, ἀμείψομεν, ἐρύσσομεν, εἴδομεν* (οἶδα), *τραπήομεν, στήετον* κττ. ἀπὸ τοῦ *ἴδωμεν, βλέπωμεν βλέπητε ἴδητε* κττ. οὕτω καὶ τὸ *θάνῃ, βουκουλῇ* τοῦ *κόψει* (ὑποτ.), *περάσει, κατείπει* (εἶπα) κττ.· ἐν Κρητικῇ ἐπιγραφῇ διαστελλούσῃ τὸ *η* τοῦ *ε* γράφεται *παρῇσει*, ἀλλὰ *τετνάκῃ*. Ὁμοίως ἐν Ἰωνίᾳ κατὰ τὸν Ε' π. Χ. αἰῶνα *ποιήσει, ἐπάρει, κατάξει, ἐκκόψει, ἀποκρύψει*, καὶ ἐν Κέῳ *ἐξενιχθεῖ*, ἀλλὰ *ἐξέλῃ, θάνῃ*. Ἀλλ' ἔπειτα συνέπεσε καὶ ἐν ταῖς διαλέκτοις ταύταις, ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸ ΗΙ καὶ ΕΙ, πρβλ. *ἀδικηθεῖ, συγχωρεῖ, παρεῖ, τεῖ θυσίει*, κττ. ἐξ Ὠρωποῦ, *τεῖ βουλεῖ, τεῖ Δήμητρι, τεῖ Κόρει, ἀναγραφεῖ, σταθεῖ* κττ. ἐξ Ἀττικῆς.

§ 29. *Περὶ τῆς διφθόγγου ηυ.* Τὸ *ηυ* ἀντὶ *αυ ευ* ὡς αὔξησις τῶν ἀπὸ *αυ-ευ* ἀρχομένων ῥημάτων εἶναι κανονικὸν ἐν τοῖς δοκίμοις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν Γραμματικῶν (οὐχὶ δὲ καὶ τῶν ἀντιγράφων, ἃ πολλαχῶς διεσκευάσθησαν κατὰ τὴν μεταγενεστέραν χρῆσιν), *ἀντηύγει, ηὗδα, ηὔλει, παρεξηυλημένους, ηὔξηκας, ἐπηύρου, ηὐχένιζε, ηὐλιζόμην, ἀφηυάνθην, ηὐαινόμην, ηὔθυνε, ηὐνάσθην, ηὗρον, ηὔχου, ηὔξω, ἀφηῦσεν* (πρβλ. Ἀθηνᾶς τόμ. ΙΔ' σελ. 133 κέξ.). Περὶ τῆς προφορᾶς αὐτῆς τοσοῦτο μόνον λέγομεν ὅτι ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις διέφερεν, ὡς εἰκός, τῆς *ευ* κατὰ λόγον τῆς διαφορᾶς τοῦ *η* ἀπὸ τοῦ *ε*, ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις βραχυνθέντος τοῦ προτακτικοῦ φωνήεντος αὐτῆς *η* συνέπεσε τῇ *ευ*.

§ 30. *Περὶ τῶν συμφώνων. Τίς ἡ ἐκ τῆς παραβολῆς τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν πιθανὴ φαινομένη προφορὰ τοῦ ζ καὶ τῶν ἀρχαιοτάτων μέσων καὶ δασέων τῆς Ἑλληνικῆς.* Παραβάλλων τις τὰ σύμφωνα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πρὸς τὰ

ἐτυμολογικῶς ἀντίστοιχα τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν καὶ ἐξετάζων τὴν δύναμιν καὶ τὰ πάθη αὐτῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ ἀλφαβήτου παραστάσεως αὐτῶν μανθάνει πρῶτον ὅτι τοῖς ἡμετέροις μέσοις *β*, *γ*, *δ* ἀντιστοιχοῦσι b, g, d, τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν· δεύτερον ὅτι διὰ τοῦ ζ συνήθως καὶ διὰ τοῦ ξ, ψ ἀεὶ παριστᾶτο ἐξ ἀρχῆς διπλοῦς φθόγγος, διὸ καὶ τὴν πρὸ αὐτῶν βραχεῖαν συλλαβὴν ποιοῦσι θέσει μακράν· τρίτον ὅτι τὰ *φ*, *χ*, *ϑ* ἦσαν τὸ πρῶτον ἀληθῶς δασέα, ἤτοι ψιλὰ +δασεῖ πνεύματι, *ph*, *kh*, *th*, διὸ καὶ ἐν Κρήτῃ ἐγράφετο κατ' ἀρχὰς μόνον τὸ ψιλὸν *π* καὶ *κ* ἀντὶ τῶν δασέων, *φ*, *χ*, ἐν δὲ Θήρᾳ καὶ Μήλῳ σαφέστερον ἔτι ΠΗ ΚΗ ΘΗ, λ. χ. *ΘΗαρύμαρΗος*, *ΘΗαρυμάρΗα*, *ἀμενπΗές*, *'ΕκπΗάντōι*, *ἐπευκΗόμενος*, *γρόπΗōν*, *ΚριτοπΗύλō* κττ.

§ 31. *Περὶ τοῦ χρόνου τῆς τροπῆς αὐτῶν εἰς τὰ γνωστὰ ἡμῖν*. Πότε οἱ φθόγγοι οὗτοι ἔλαβον ἣν νῦν ἔχουσι δύναμιν, ἤτοι πότε τὰ δασέα ΠΗ ΚΗ ΘΗ ἐγένοντο διαρκῆ πνευματώδη, οἷα τὰ ἡμέτερα *φ*, *χ*, *ϑ*; πότε τὸ ζ ἐγένετο ἁπλοῦν ἠχηρὸν s (z) οἷον ἐν τῷ Γαλλ. zéro, chose, raison κττ. ἐκφωνοῦμεν; πότε τὰ μέσα ἀπὸ ἀκαριαίων καὶ κλειστῶν b, g, d ἐγένοντο οἷα σήμερον διαρκῆ καὶ μετάστενα πνευματώδη *β γ δ*; πότε τὰ διττὰ *π π*, *σ σ*, *μ μ* κλπ. ἡπλοποιήθησαν ἐκφωνούμενα ὡς *π*, *σ*, *μ* κλπ; Καὶ συνέβησαν ἄρα ταῦτα ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις ἢ μετὰ ταῦτα καὶ πανταχοῦ συγχρόνως ἢ ἐν ταύτῃ μὲν τῇ χώρᾳ πρότερον ἐν ἐκείνῃ δ' ὕστερον, καὶ πάντα ἐν ταὐτῷ χρόνῳ ἢ ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ βραδύτερον; Ὁ ἐνθυμούμενος τὰ περὶ τῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων εἰρημένα θέλει μοι ὁμολογήσει ἐκ τῶν προτέρων διατεινομένῳ ὅτι οὔτε πάντα συγχρόνως οὔτε πανταχοῦ ὁμοίως συμμετεβάλλοντο ἀλλὰ καὶ πολὺ διαφόρως, καὶ ὅτι οὐδεμία λογικὴ ἀνάγκη ἐπιβάλλει, ὅπως τὸ ἀποδειχθὲν περὶ μιᾶς χώρας νομίζηται πανελλήνιον, ἢ τὸ εἰκασθὲν ὡς πιθανὸν περί τινος τούτων νομίζηται ὅτι εἶναι ἐπ' ἴσης πιθανὸν περὶ πάντων. Πρὸς δὲ τούτοις ῥητέον καὶ τόδε ὅτι δὲν

δυνάμεθα ν' ἀποδείξωμεν, ἂν ἡ προφορὰ ἑκάστου τῶν ἀφώνων ἦν ἁπλῆ τις ἐπὶ πάσης χώρας τῶν λέξεων, ἢ ἄν, ὅπερ πιθανώτερον, ἐποίκιλλε κατὰ λόγον τοῦ προηγουμένου ἢ ἑπομένου φωνήεντος ἢ συμφώνου (περὶ τούτου ἴδε κατωτ.). Τοσοῦτο μόνον φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἕκαστος φθόγγος τούτων ἦν ἁπλοῦς τὴν προφοράν, εἰ καὶ ποικίλος τὴν ἐτυμολογικὴν γένεσιν ἀποδείκνυται, λ. χ. τὸ *β* ἀντιστοιχεῖ Ἰαπετικῷ *β* (πρβλ. *βάρβαρος* καὶ Ἰνδ. *barbara s*, *βέμβιξ* Λετ. *bamba* = σφαῖρα, *βαβάζω* Λατ. *babulus*, *βύκτης* Λατ. *bucca, būcina* , *λείβω* Λατ. *lībo*, *ὄμβρος* Ἰνδ. *ambu*, *ὕδωρ* κλπ.), καὶ Ἰαπετικῷ *g* (j) (πρβλ. *βορὰ βιβρώσκω* Ἰνδ. *girati*, *βοῦς* Ἰνδ. *gāus*, *ἔρεβος* Ἰνδ. *rajas* = *σκότος* κλπ.). Ὅμοιόν τι ἀποδείκνυται καὶ περὶ τοῦ *δ* καὶ περὶ τοῦ *φ-θ* καὶ *π-τ* ἀντιστοιχούντων εἴτε ἀρχαίῳ Ἰαπετικῷ *d* εἴτε *g*, εἴτε *bh dh, ph, th, p, t* εἴτε *gh q* (πρβλ. *φέρω bharati* καὶ *θείνω*, *φόνος* Ἰνδ. *ghanas πάρος paras* καὶ *πότερος τίς kataras kim*)· τὰ αὐτὰ σχεδὸν περὶ τοῦ *ζ* προελθόντος ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις εἴτε ἐκ τοῦ *g+j* εἴτε ἐκ τοῦ *d+j* εἴτε ἐκ τοῦ Ἰαπετ. *j*, εἴτε βραδύτερον ἐκ τοῦ *σ+δ*, πρβλ. *ἅρπαγ-ος*, **ἁρπαγ-jω*, *ἁρπάζω*, **ἐλπιδ-jω-ἐλπίζω*, *ζέω yasati*, *ζεύγνυμι yunakti jungo*, **Ἀθηνασ-δε-Ἀθήναζε* κλπ, εἴτε τέλος ἐκ τοῦ *δj*, *ζάπλουτος*, *ζά* κττ.

Ἀλλ' οὐδαμῶς συνάγεται ἐκ τούτου ὅτι καὶ ἡ προφορὰ αὐτῶν διεσῴζετο διάφορος μέχρι τῶν ἱστορικῶν χρόνων· οὕτως ἡμεῖς προφέρομεν τὸ *σ* καθ' ἕνα μόνον τρόπον εἴτε ἀρχαίῳ Ἰαπετικῷ s ἀντιστοιχεῖ, λ. χ. *στατός, ἵστημι, στῦλος, γένος*, εἴτε ἐκ τοῦ t προῆλθεν οἷον, *δόσις, θέσις, πέρυσι* κλπ., εἴτε ἐκ τοῦ διπλοῦ *σσ* ἡπλοποιήθη, *μέσος, ὅσος*, ἢ καὶ *γλῶσσα, θάλασσα, ἀλλάσσω* κλπ. Δὲν εἶναι ἄρα ἀληθὴς ἡ δισχύρισις ὅτι διὰ τὴν ποικίλην παλαιότατα γένεσιν τούτων, ποικίλην κατ' ἀνάγκην εἶχον καὶ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἔτι τὴν προφορὰν καὶ ὅτι οὐδὲν βέβαιον δυνάμεθα νὰ μάθωμεν περὶ αὐτῶν. Τὸ τοῦ Κρατίνου καὶ Ἀριστοφάνους *βῆ βῆ* φαίνεται συνηγοροῦν ὑπὲρ τῆς προφορᾶς τοῦ *β* ὡς *b*, διότι καθ' ἃ

ἀνωτ. σελ. 352 εἴδομεν, διὰ τοῦ *μπέε μπέε* παριστῶμεν ἡμεῖς τὴν φωνὴν τῶν προβάτων. Ἀλλὰ κατὰ τὰ εἰρημένα αὐτόθι μικρὰ καὶ ἀβέβαια δύνανται νὰ συναχθῶσιν ἐντεῦθεν περὶ τῆς προφορᾶς αὐτοῦ ὡς b τεκμήρια, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ὀλίγον βραδύτερον κατὰ τὴν Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἀνακύπτει νέα παράστασις τοῦ *b* διὰ τοῦ *μβ* ἢ *ββ* (ἰδὲ κατωτ. 438).

Τὸ *β* ἀναγινώσκεται ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς Δ' π. Χ. ἑκατοντ. κἑξ. ἀντὶ τοῦ *Ϝ* ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Κρήτης, τῆς Λακωνικῆς, τῆς Ἠλείας, τῆς Ἠπείρου κλπ. Πρβλ. τὰ Κρητικὰ *διαβειπάμενος* (τῆς Δ' ἑκατοντ.), ***Βολοεντίοι***, ***Βολόεις*** (τῆς Γ'), ***Βινατίαν***, ***Βοίνοπα***, ***Βορθίω***, ***Βιδάταν*** κλπ., τὰ Λακωνικὰ ***Βαστίας***, ***Βαννείδας*** (τῆς Δ'), ***βωρσέα***, ***Βειτυλεῖς***, ***διαβέτης***, ***Βοικέτας*** κλπ., τὸ ἐξ Ἠπείρου ***Εὔβανδρος*** (περὶ τὸ 350 π. Χ.), τὸ Ἠλεῖον ***βοικίαρ*** (τῆς Γ' π. Χ.), ***Βασίας*** Ἀρκὰς (*Ϝασίας*) παρὰ Ξενοφ. Ἀναβ. Δ' 1,18 καὶ ***Κορβείδας*** ὁ Βοιωτὸς ***ΚορϜείδας*** (ὁμοίως τῆς Δ'), τὸ Κερκυραῖον *ὄρβος* τῶν πρώτων Χριστιανικῶν χρόνων ἀντὶ παλαιοτέρου *ὄρϜος*. ***Εὐβαίων*** ἀνεγνώσθη καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ ἀλλ' ἄγνωστον ἂν ἐγράφη ὑπ' Ἀθηναίου. Καὶ ἀληθὲς μέν, ὅτι καὶ καθ' αὑτὸ ἀπίθανον εἶναι ὅτι τὸ *Ϝ* ἐτράπη ἀπὸ ἡμιφώνου *u̯* εἰς b ἤτοι εἰς κλειστόν, ἀκαριαῖον φθόγγον, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσης γινώσκεται ὅτι τὰ Τσακωνικὰ ***βαννέ***, ***βαννία*** καὶ ἡ τοπωνυμία ***Βοίτουλο*** τὸ *Ϝ* ὡς *β* παρέχουσι καὶ ὅτι ὁ ἐξ ἀρχῆς κλειστὸς καὶ ἀκαριαῖος φθόγγος b ἐτράπη ποτὲ εἰς διαρκὲς μετάστενον v, διὸ λέγομεν σήμερον *βορ̥ιάς*, *βαφ̥ιάς* κττ., μετὰ τοῦ αὐτοῦ v, μεθ' οὗ καὶ τὸ ***Βοίτουλο***, καὶ δὴ ὅτι ἴσως ἔκτοτε ἤρξατο σχηματιζόμενος ἀντὶ τοῦ κλειστοῦ καὶ ἀκαριαίου b μετάστενος διαρκής τις φθόγγος. Ἀλλὰ τὸ πιθανὸν τοῦτο οὐδαμῶς καὶ βέβαιον, διότι ἐλλείποντος τοῦ *Ϝ* ἐν τῷ νεωτέρῳ Ἰωνικῷ ἀλφαβήτῳ δι' οὐδενὸς ἄλλου συμφώνου ἠδύναντο νὰ παραστήσωσιν ὁπωσδήποτε τὸν πρότερον διὰ τοῦ *Ϝ* παριστώμενον φθόγγον ἢ διὰ τοῦ *β*· θὰ κατέφευγον ἄρα εἰς τὴν γραφὴν ταύτην καὶ ἂν τὸ *β* ἔτι ὡς b ἤθελεν ἐκφωνεῖσθαι. (Σημειωτέον δ' ὅτι τὸ ***Βορ-***

θαγόρας ἐν ἀρχαιοτάτῃ Ἀργείᾳ ἐπιγρ. δὲν κεῖται ἀντὶ τοῦ *Ϝορθαγόρας,* ἐπειδὴ τὸ Ϝ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἐσώζετο καὶ ἐγράφετο ἐν τῷ Ἀργείῳ ἀλφαβήτῳ, ἀλλ' ἔχει τὸ *β* ἀρχαῖον, τοῦ πρώτου συνθετικοῦ ἀναγομένου εἰς ἄλλο θέμα, οὐχὶ εἰς τὸ *ὄρθρος ὀρθρ-αγόρας,* διότι οὐδέποτε εἶχε τὸ *ὄρθρος* Ϝ ἐν ἀρχῇ. Συνάπτουσιν αὐτὸ πρὸς τὸ *βαρύς, βριαρὸς* κττ.).

Ἀλλ' ἐν τῇ τοσαύτῃ ἀμφιβολίᾳ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ *β* τοῦ ἀντὶ τοῦ Ϝ γραφομένου, τοσοῦτο μένει πάντοτε ἀναμφίβολον ὅτι ἐκ τῆς μεταγραφῆς ταύτης δὲν δύναται οὐδαμῶς ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ὁ αὐτὸς φθόγγος ἐσημαίνετο διὰ τοῦ *β* καὶ ἐν ταῖς λέξεσιν ὅσαι πρότερον εἶχον *β* καὶ ἐν αἷς ἦν Ϝ, ἤτοι ἐν τῷ *βῆμα, βάπτω, βίος, βοῦς* καὶ ἐν τῷ *βοικίαρ, βωρσέα, Βολόεις* κττ., ἢ ὅτι πάντα τὰ νῦν διὰ τοῦ *β* γραφόμενα ἐξεφωνοῦντο ἀκριβῶς ὅπως σήμερον χειλοδοντικῶς.

Καὶ τὸ Λατ. v παριστᾶτο κατ' ἀρχὰς ἐν τῇ Ἑλλ. ἀτελῶς διὰ τοῦ *ου,* ἀπὸ δὲ τοῦ 180 π.Χ. καὶ διὰ τοῦ *β* (πρβλ. *Λίβιος, Βίβιος* ἐκ Δήλου). Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ Λατ. v δὲν ἐξεφωνεῖτο ὅπως τὸ ἡμέτερον *β,* ἀλλ' ὅπως τὸ Ἀγγλ. w, διὸ καὶ οἱ Ἕλληνες ἠδυνάτουν νὰ ἐκφωνήσωσιν αὐτό, καὶ διέφθειρον λέγοντες *u-eni* τὸ *veni,* διὰ τοῦτο οὐδὲν ἐκ τῆς πάντοτε ἀτελοῦς ταύτης γραφῆς μανθάνομεν. Ὁ γράψας τὸ 180 π. Χ. *Λίβιος, Βίβιος,* καὶ ὁ Στράβων εἰπὼν *Νοβουμκώμουμ* καὶ οἱ Ο' μεταγράψαντες *Δαβείδ, Ἰεχωβᾶ* κττ., ἐποίησαν οὕτω, διότι ἄλλο μέσον εἰς παράστασιν τοῦ ἀκουομένου φθόγγου w δὲν εἶχον· τὸ σύνηθες *ου* ἀπεῖχε τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς οὐχ ἧσσον τοῦ *β* καὶ ἂν τοῦτο ἤθελεν ἐκφωνεῖσθαι ὡς b.

§ 32. ***Μαρτυρίαι καὶ τεκμήρια περὶ τῆς προφορᾶς τῶν μέσων.*** Πρῶτος τῶν σωζομένων ἡμῖν ἀρχαίων ὁ Πλάτων ἐξέθηκε βραχέα τινά, ἔπειτα δὲ Διονύσιος ὁ Ἁλικαρν. ἐκτενέστερον διέλαβε περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἀφώνων. (Τούτου τὴν διδασκαλίαν παρεθήκαμεν ἀνωτ. σελ. 343—4.). Ἐν ταύτῃ φαίνεται διδάσκων ὅτι οὔτε τὸ *β* οὔτε τὸ *φ* ἦσαν τότε, ὅπως νῦν, χειλοδον-

τικά, ἀλλὰ διχειλικά, διότι, ὡς λέγει, *ἀπὸ τῶν χειλέων ἄκρων* ἐξεφωνοῦντο καὶ τὰ τρία χειλικά, *π*, *β*, *φ*, ἐνῷ σήμερον μόνον τὸ *π*. (Κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ἡμετέρου *β* καὶ *φ* οὐδεμία συμπίεσις ἢ σύμμυσις τῶν χειλέων ἀπαιτεῖται· ἐγὼ ἐκφωνῶ καὶ τὸ *β* καὶ τὸ *φ* εὐκολώτατα αἴρων διὰ τῆς χειρὸς τὸ ἄνω χεῖλος, ὥστε νὰ μὴ ἅπτηται μηδαμῶς τοῦ κάτω χείλους, ἡ συμπίεσις τελεῖται τότε μεταξὺ τοῦ κάτω χείλους καὶ τῶν ὀδόντων. Περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ πράγματος δύναται ὁ ἀναγνώστης νὰ πεισθῇ αἴρων πρὸ κατόπτρου τὸ ἄνω χεῖλος καὶ ἔπειτα ἐκφωνῶν τὸ *φ*, *β*. Τὸ *π* δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ σχηματίσῃ οὕτω, τὸ δὲ *φ* καὶ *β* εὐκολώτατα). Ἀκριβέστερα φαίνεται ὅτι διδάσκει Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς διατεινόμενος ὅτι «τῶν ἀφώνων τὰ μὲν *διὰ τῶν χειλῶν ἠχεῖται μόνον*, τοῦ πνεύματος τὴν *ἔμφραξιν* κατὰ μέσον ἐκβιαζομένου, ὡς τὸ *β* καὶ τὰ τούτου περιεκτικά», διότι διαλαμβάνων περὶ *ἐμφράξεως* καὶ ὀνομάζων τὸ *β καὶ τὰ περιεκτικὰ τούτου* ἤτοι τὸ *φ* καὶ *π*, δηλοῖ σαφῶς ὅτι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τούτων πάντων ἀπηρτίζετο φραγμός τις καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν χειλέων, ἤτοι ὅτι ἦσαν *ἀκαριαῖα, κλειστὰ* καὶ *διχειλικά*. Ὅμοια διδάσκει καὶ ὁ Σχολιαστὴς Διονυσ. τοῦ Θρακός, Βεκκήρου Ἀνεκδ. 810, 10 ὅτι «*Τοῖς μὲν οὖν ἄκροις χείλεσι πιλουμένοις* ἐκφωνεῖται [τὸ *π*], ὥστε σχεδὸν μηδὲ ὀλίγον τι πνεῦμα παρεκβαίνειν· ἀνοιγομένων δὲ τῶν χειλέων πάνυ καὶ πνεύματος πολλοῦ ἐξιόντος ἐκφωνεῖται τὸ *φ*· τὸ δὲ *β*, ἐκφωνούμενον *ὁμοίως τοῖς ἄκροις τῶν χειλέων*, τοῦτ᾽ ἔστι περὶ τὸν αὐτὸν τόπον τοῖς προλεχθεῖσι τῶν φωνητικῶν ὀργάνων *οὔτε πάνυ ἀνοίγει τὰ χείλη ὡς τὸ φ, οὔτε πάνυ πιλεῖ ὡς τὸ π* . . .». Οὕτως ἄρα ἡ ἡμετέρα χειλοδοντικὴ τοῦ *β* προφορὰ φαίνεται νεωτέρα καὶ αὐτοῦ τοῦ Σχολιαστοῦ Διονυσίου τοῦ Θρακός. Διότι κατὰ τὰ εἰρημένα οὐχὶ διὰ τῶν ἄκρων χειλέων σχηματίζεται νῦν τὸ *β*, καὶ τὸ ἄνοιγμα τῶν χειλέων εἶναι νῦν τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ τε *φ* καὶ τοῦ *β*, ἡ μόνη δὲ διαφορὰ αὐτῶν ἔγκειται ἐν τῷ ἠχηρῷ τοῦ *β* καὶ τῷ

ἀήχῳ τοῦ *φ*. Ὁμοίως φαίνεται διδάσκων ὁ Διονύσιος εἰ καὶ οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς σαφηνείας, ὅτι καὶ τὸ *δ* καὶ *ϑ*, ἀφοῦ ὁμοίως τῷ *τ* ἐσχηματίζοντο, ἦσαν οὐχὶ ὅπως νῦν μεσοδοντικά, ἀλλ' ὄντως, ὅπως πάντοτε τὸ *τ*, *ὀδοντικά*.

Ἀλλὰ καθ' ἃ ἐπανειλημμένως εἴδομεν, αἱ περιγραφαὶ αὗται καὶ διδασκαλίαι ἀληθεύουσι μὲν προκειμένου περὶ τῶν χρόνων καθ' οὓς τὸ πρῶτον παρετηρήθησαν καὶ ἐγράφησαν, ἤτοι περὶ τῆς Ε' καὶ Δ' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος (ἀπὸ Πρωταγόρου, Προδίκου καὶ λοιπῶν μέχρις Ἀριστοτέλους) ἀλλ' οὐχὶ ἀναγκαίως καὶ περὶ τῶν χρόνων τῶν ἀνδρῶν τούτων τῶν ἐπαναλαμβανόντων ἀταλαιπώρως τὰ τῶν παλαιῶν διδάγματα. Τοῦτο παραβλέπουσιν οἱ περὶ τὸν Ἔρασμον, καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνουσι τὰς διδασκαλίας ταύτας ὡς ἰσχυρὰς προκειμένου περὶ τῶν χρόνων τῶν ἀνδρῶν τούτων, ὃ αὐθαίρετον. Διότι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει ἀναγκάζων ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν αὐτοῖς ἰδίᾳ τοῦτο, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ καθ' ἃ ἀνωτ. εἴπομεν κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ. ἀνακύπτει νέα διὰ τοῦ *μβ* παράστασις τοῦ ξενικοῦ φθόγγου *b*, λ. χ. *Ἀρύμβας* παρὰ Δημοσθένει, *Ἀρύββας* (ἐν Ἀττ. ἐπιγραφῇ τοῦ 343 π. Χ.) καὶ *Ἀρύβας*· πρβλ. καὶ *Ἄϑαμβος* καὶ *Ἄϑαββος* καὶ *Ἄϑαβος* ἐν Δελφοῖς τῆς Β' π. Χ. ἑκατ.). Ὁμοίως ἐγράφη ὑπὸ τῶν Ο' *Ἀμβακούμ*. Οἱ ποικίλοι οὗτοι τρόποι *β*, *μβ*, *ββ* τῆς παραστάσεως τοῦ ξένου φθόγγου b διδάσκουσι μεγαλοφώνως ὅτι πάντως τὸ Ἑλλ. *β* δὲν ἐξεφωνεῖτο τότε ὡς b.

Σημειωτέον δ' ὅτι καθ' ἃ ἡ φυσιολογικὴ γένεσις τοῦ b, *β*, v, W διδάσκει, ἄπειροι τούτων ποικιλίαι καὶ ἀποχρώσεις ἀπὸ τοῦ κλειστοῦ καὶ ἀκαριαίου b μέχρι τοῦ χειλοδοντικοῦ νεωτέρου *β* διὰ τῶν χειλοδοντικῶν βαθμίδων εἶναι δυνατaί. Ὥστε καὶ ἀποδειχθέντος ὅτι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους τὸ *β* οὐκ ἐξεφωνεῖτο ὡς b, πάλιν οὐδαμῶς συνάγεται ὅτι ἀπηγγέλλετο ὅπως τὸ ἡμέτερον *β* χειλοδοντικῶς.

Περὶ τοῦ *γ* εἶναι γνωστὸν ὅτι τοῦτο ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὴν Β' π. Χ. ἑκατ. παρίστα τὸν ἀναπτυχθέντα μεταξὺ φωνηέντων ἡμί-

φωνον φθόγγον j, διὸ εὑρίσκεται *ἐκφόρηγα* ἤτοι *ἐκφορι(j)α* (τοῦ Β΄ π. Χ. αἰῶνος), *κλαίγω* αὐτόθι τοῦ 160 π. Χ., *Σαραπιγῆον* κλπ. Ὁμοίως εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν Παμφυλίᾳ κατόπιν λεπτοῦ φωνήεντος *ε* ἢ *ι* ἀντὶ τοῦ *γ* εὑρίσκεται *ι*, οἷον *ΜΗειάλητι* = Μεγάλητι, *ΜΗΕΙΑΛΕ*, *Πρειίας* = *Περγίας* κττ.

Ἀλλ' ἀναντιλέκτως τὰ ἐν ταῖς διαλέκτοις καὶ ἐν ταῖς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος χώραις ἀπαντῶντα ἔκτροπα ταῦτα δὲν παριστῶσιν ἡμῖν τὴν προφορὰν τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς, τὴν ἐπίσημον, τὴν ἐθνικήν. Τοῦτο μανθάνει τις παρατηρήσας ὅτι τὸ *γ* ἐν τῷ *μέγας*, *ἀργεῖ*, *ὀργὴ* κττ. προφέρεται παρ' ἡμῖν κάλλιστα· δῆλον ἄρα ὅτι καὶ τὸ πάλαι ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἐθνικῇ γλώσσῃ. Καὶ ἐκ τῶν λέξεων *ὀλίγος*, *ὀλιγωρῶ*, *ἀγήγοχα*, *Φιγάλεια* ἐξέπεσε τὸ *γ*· ἀλλ' οὐχὶ φωνητικῶς, ἀλλ' ἐκ μὲν τοῦ *ὀλίγος* (καὶ *ὀλιγοστός*, *ὀλιγωρεῖ*), κατ' ἀναλογίαν τοῦ *μείων* καὶ *πλείων*, ἐκ δὲ τοῦ *ἀγήγοχα* κατ' ἀνομοίωσιν (πρβλ. *ἀμ(φι)φορεύς*, *φ(ρ)ατρία*, *ἐκπ(λ)άγλως* κττ.), ἐκ δὲ τοῦ *Φιγάλεια* κατὰ παρετυμολογίαν πρὸς τὸ *φιάλη*· πρβλ. Ἀθηνᾶς Τόμ. ΙΒ΄ σελ. 162. Ὁμοίως ἐξέπεσε τὸ *γ* κατ' ἀνομοίωσιν ἐκ τοῦ *γιγνώσκω γίγνομαι*, ἡ δ' ἔκτασις τοῦ ι ἐπῆλθε κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὰ εἰς *-ίνω -ίνομαι*· τὸ Βοιωτικὸν *ἰών* πάντως ἠκολούθησεν ἀναλογίᾳ τινί, ὅπως καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα αὐτοῦ ἐκ τοῦ πληθ. *ἁμὲς* ἐλέγχει· ἴσως ἐσχηματίσθη κατὰ τὸ *τιοὺ* = τὺ-σύ, ὅπως καὶ ἐν τῇ Τσακων. λέγεται *ἐζοὺ* κατὰ τὸ **ἐτιοὺ-ἐκιοὺ* ἀντὶ *ἐγού*, (πρβλ. Γλωσσολογ. Μελ. σελ. 559). Οὐδὲν ἄρα ἐντεῦθεν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον περὶ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης προφορᾶς αὐτοῦ.

Διὰ τῆς ἀπὸ τῆς Ε΄ ἑκατ. ἀρχομένης ἀφομοιώσεως τοῦ *κ* τῆς προθέσεως *ἐκ* πρὸς τὸ ἀρκτικὸν ἠχηρὸν τῆς ἑπομένης λέξεως ἢ τοῦ β΄ συνθετικοῦ, *β*, *δ*, *λ*, *μ*, *ν*, *ρ*, *F*, δι' ἧς γίνεται *ἐγ* ἢ καὶ *ἐγκ*, δὲν ἀποδείκνυται ὅτι ἀληθῶς τὸ *γ* ἐξεφωνεῖτο ὡς *γ* ἢ ὡς *g*, διότι τὸ *ἐγ Λέσβου*, *ἐγ Βυζαντίου*, *ἐγβάτης*, *ἐγ Ῥόδου*, *ἐγ Μακεδονίας* κλπ. δύναται κάλλιστα καὶ ὡς *γλ*, *γβ*, *γρ*, *γμ* κλπ. καὶ ὡς *gl*, *gb*, *gr*, *gm* νὰ ἐκφωνηθῇ. Φαίνεται δ' ὅμως ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ

κγ, γκ, οἷον *ἐκγ Μακεδονίας* (389 - 383 π. Χ.), *ἐκγ Ναυπάκτου, ἐκγ Πειραιῶς, ἐγκ Μυρρινούττης* (τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος), *ἐγκ Μαγνησίας, ἐκγδημίαν, ἐκγδίδομεν* κλπ., ἐλέγχει μᾶλλον κλειστοῦ ἢ μεταστένου φθόγγου (*g* μᾶλλον ἢ *γ*) προφοράν. Ὁμοίως δύναται ἐν τοῖς *ἐγκλίνω, ἐγγράφω, ἐγχέω* κττ. τὸ ἔρρινον καὶ ὡς *γ* καὶ ὡς *g*, μᾶλλον δὲ ὡς *g* νὰ ἐκφωνῆται. Περὶ τούτων ὡρισμένα καὶ ἀκριβῆ δύναται ν' ἀπαιτῇ ἢ ἀνευρίσκῃ μόνος ἐκεῖνος, ὅστις ἀγνοεῖ τὴν καταπληκτικὴν ποικιλίαν τῶν φθόγγων. ἥτις δύναται ν' ἀναπτυχθῇ ἐν τούτοις. Οὐδ' ἐκ τῆς ἐν συμπλοκῇ μετ' ἠχηρῶν συμφώνων ἐναλλαγῆς τοῦ *γ* καὶ *κ* δύναται νὰ συναχθῇ τι βέβαιον, διότι καὶ ὡς *γ* καὶ ὡς *g* ἂν ἐξεφωνεῖτο, ἡ ἐναλλαγὴ ἦν δυνατή, λ. χ. *κναφεὺς - γναφεῖον, κωλακρέται - κωλαγρέται, κνίφων - Γνίφων, ἐγλέγειν, ἐγδέχεσθαι* (καὶ σήμερον *γδέχομαι*), *ἐγδέρω* (καὶ σήμερον *γδέρνω*), *ἔγγονος ἐνδειγνύμενος* κττ., πρβλ. ilex ilicis ἀλλ' iligneus, decet ἀλλὰ dignus κττ.

Περιγραφὴν τῆς ἐκφωνήσεως τοῦ *γ* δίδωσιν Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανός, ἀλλ' οὕτως ἀσαφῆ καὶ ἀτελῆ, ὥστε οὐδὲν ἐξ αὐτῆς βέβαιον μανθάνομεν· «τὰ δὲ τῆς παρειᾶς ὑποσαιρούσης τοῦ τε πνεύματος ῥαγδαίως καὶ εἰς πλάτος προϊεμένου ὡς τὸ *γ* *καὶ τὰ* (ἢ ὅπως ὁ κ. Γιάνναρις ἤχασε *κατὰ*) ἑκατέρωσε ἄκρα»· ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι καὶ ἂν ὡς g καὶ ἂν ὡς *γ* ἐκφωνήσωμεν τὸ Γ, πάντοτε δυνάμεθα ἔσωθεν τῶν παρειῶν νὰ σχηματίσωμεν ψόφον καὶ νὰ ἐκβάλωμεν πνεῦμα ῥάγδην καὶ πολύ.

Ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν μέσων προφορὰ διεσώθη μέχρις ἡμῶν ἐν ταῖς συμπλοκαῖς αὐτῶν μετὰ τῶν ἐρρίνων, ἤτοι ἐν τοῖς συμπλέγμασι $\nu+\delta, \mu+\beta, \gamma+\gamma$ (*ἄνδρας, (ἐ)μβαίνω, ἀγγαρεύω*), (πρβλ. τὸ *τι* τὸ παραμεῖναν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἀπαθὲς ὅτε προηγεῖτο αὐτοῦ *σ, ἐστί, μάστις, πίστις, πύστις* κλπ.). Τὰ συμπλέγματα ταῦτα διεστέλλοντο τὸ πάλαι ἀπὸ τῶν *ντ, μπ, γκ* (πρβλ. τὰ ἡμέτερα *ἀντὶ ἀλλὰ πόντα*), ἐν δὲ τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀφωμοιώθησαν τὰ ἑξῆς ἄφωνα *π, τ, κ* πρὸς τὰ προηγούμενα ἔρρινα καὶ ἐγένοντο ἠχηρά, οἷα τὸ *b d g*, ἐντεῦ-

θεν συνέπεσε τὸ *ἀμπέλι* καὶ *μβαίνω*, τὸ *ἀντὶ* καὶ *ἄνδρας*, τὸ *ἀναγκάζω* καὶ *ἀγγαρεύω*, *ἄγκος* καὶ *ἄγγος* κττ. Ἀλλ' ἡ ἀφομοίωσις αὕτη ἦν ἀλλοτρία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς, διὸ καὶ ἐν τῇ συναρμογῇ τῶν τῆς προτάσεως λέξεων ἐξεφωνεῖτο *τὴγ γῆν* ἀλλὰ *τὸγ κακὸν* οὐχὶ *τὸγ gακὸν* ὅπως νῦν, *τὴμ βουλὴν* ἀλλὰ *τὸμ Πειραιᾶ*, οὐχὶ *τὸμ bειραιᾶ*, *τὸν δρόμον* ἀλλὰ *τὸν τόπον*, οὐχὶ *τὸν dόπον*, ὅπως νῦν κλπ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ *β*, *γ*, *δ* ἐν ταῖς ἄλλαις συμπλοκαῖς ἐκφωνοῦμεν ὡς διαρκεῖς μεταστένους φθόγγους, διὰ τοῦτο μᾶλλον τὸ *ντ* καὶ *μπ*, ἐν οἷς τὸ ἔρρινον + κλειστῷ συνάπτεται, ἢ τὸ *μβ*, *νδ*, φαίνονται ἡμῖν δηλωτικὰ τῶν φθόγγων mb, nd ἢ καὶ ἁπλῶς τοῦ b, d, πρβλ. Μπάρτ, *Ντοῦζε* κττ.

Ἀντὶ τοῦ *δ* ἀναγινώσκομεν ἐν ἐπιγραφαῖς τισι τῆς Ἠλείας τῆς Ϛ' καὶ Ε' ἑκατοντ. τὸ γράμμα Ζ, *τὰ ζίκαια*, *Ϝειζώς*, *ζίφυιον*, *Ὀλυνπιάζων*, *Ζί*, *ζέ*, *οὐζέ*, *ζᾶμον* κλπ. Τοῦτο φαίνεται δηλοῦν ὅτι τὸ *δ* εἶχε καταστῇ ἐν Ἠλείᾳ διαρκὴς πνευματώδης φθόγγος, ἀλλ' ἄδηλον ἂν τοιοῦτος οἷος ὁ ἡμέτερος *δ*. Ἀλλὰ διατί οἱ Ἠλεῖοι ἐτόλμησαν τὴν καινοτομίαν ταύτην; Πιθανὸν φαίνεται ὅτι τὸ Δ παρὰ μὲν τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἐδήλου εἰσέτι ἄλλον φθόγγον, ἴσως ἀναριαῖον καὶ κλειστὸν ὡς d, διὸ δὲν ἐφαίνετο τοῖς Ἠλείοις κατάλληλον, ἵνα παραστήσῃ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἐκφωνούμενον διαρκῆ. Ἂν δὲ μετὰ ταῦτα οἱ Ἠλεῖοι ἐγκατέλιπον μὲν τὴν γραφὴν ταύτην, εἰσήγαγον δὲ τὸ Δ ἀντὶ τοῦ Ζ, τοῦτο σημαίνει οὐχὶ ὅτι ἡ προφορὰ αὐτῶν ἐν τῷ μεταξὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὸν ἀρχαῖον κλειστὸν φθόγγον d, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ Ἰωνικῷ ἀλφαβήτῳ, ὅπερ παρέλαβον καὶ οἱ Ἠλεῖοι, τὸ Ζ ἐτέλει ἄλλην λειτουργίαν, ἴσως δὲ ὅτι καὶ ἀλλαχοῦ, ἤτοι ἐν τῇ καθολικῇ Ἑλληνικῇ ὁ διὰ τοῦ Δ παριστώμενος φθόγγος μετεβλήθη, ὥστε ἐγένετο διαρκὴς καὶ ὅμοιός πως τῷ ἐν Ἠλείᾳ πρότερον διὰ τοῦ Ζ ἐκφραζομένῳ.

Ἐκ τῶν λόγων τοῦ Πλάτωνος, Κρατύλ. 427 αβ (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 342-3) οὐδὲν δυνάμεθα νὰ μάθωμεν ἀναντίλεκτον, διότι καὶ κατὰ τὴν προφορὰν τοῦ *d* καὶ κατὰ τὴν τοῦ *δ* πάντοτε συμ-

πίεσίς τις σχηματίζεται· τὸ σπουδαῖον εἶναι ἂν πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως αὐτοῦ σχηματίζηται ἔμφραξις καὶ ἂν αὕτη λύηται κατὰ τὴν ἐκφώνησιν, ἢ ἂν πρότερον σχηματίζηται μόνον στενὸν καὶ μένῃ στενὸν κατὰ τὴν ἐκφώνησιν. Τὰ αὐτὰ λεκτέον καὶ περὶ τῶν τοῦ Διονυσ. τοῦ Ἁλικαρν. ὅτι δηλ. τὰ ὀδοντικὰ *τ, δ, ϑ* ἐκφωνοῦνται «τῆς γλώττης ἄκρῳ τῷ στόματι προσερειδομένης κατὰ τοὺς μετεωροτέρους ὀδόντας, ἔπειθ' ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἀπορριπιζομένης καὶ τὴν διέξοδον αὐτῷ κάτω περὶ τοὺς ὀδόντας ἀποδιδούσης»· τὰ δὲ *κ, γ, χ,* «τῆς γλώττης ἀνισταμένης πρὸς τὸν οὐρανὸν ἐγγὺς τῆς φάρυγγος καὶ τῆς ἀρτηρίας ὑπηχούσης τῷ πνεύματι, *οὐδὲν οὐδὲ* ταῦτα διαφέροντα τῷ σχήματι ἀλλήλων, πλὴν ὅτι τὸ μὲν *κ* ψιλῶς λέγεται, τὸ δὲ *χ* δασέως, τὸ δὲ *γ* μετρίως καὶ μεταξὺ ἀμφοῖν». Ἄξιον παρατηρήσεως ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Διονυσίου εἶναι ὅτι οὐ μόνον οὐδεμίαν διαστολὴν ποιεῖται τοῦ *κ, π, τ,* ἃ καὶ νῦν καὶ τότε πάντως ἦσαν ἄφωνα κλειστά, μεταβατικὰ καὶ ἀκαριαῖα, ἀπὸ τῶν μέσων καὶ δασέων, ἅτινα νῦν εἶναι πνευματώδη, ἀλλὰ καὶ διαρρήδην ἐν τέλει προστίθησιν ὅτι *οὐδὲν οὐδὲ ταῦτα* (τ. ἔ. τὰ οὐρανικά, ὅπως οὐδὲ τὰ χειλικὰ καὶ ὀδοντικὰ) διαφέρουσιν ἀλλήλων κατὰ τὸν σχηματισμὸν πλὴν ὅτι τὸ μὲν *κ* (καὶ δὴ καὶ τὸ *π* καὶ *τ*) ψιλῶς, τὸ δὲ *χ* (καὶ δὴ καὶ τὸ *φ, ϑ*) δασέως κττ. Ἄν τις ἤθελε νὰ πιστεύσῃ ὅτι διὰ τούτων περιγράφει τὸν τρόπον καθ' ὃν αὐτὸς ὁμιλῶν ἐσχημάτιζε τοὺς φθόγγους τούτους, θὰ ἠναγκάζετο νὰ πιστεύσῃ ὅτι καὶ τὰ μέσα καὶ τὰ δασέα ἦσαν ἔτι ἐπ' αὐτοῦ κλειστά· ἀλλ' ἐπειδὴ καθόλου παρατηρεῖται ὅτι, κατὰ τὰ ἀνωτ. σελ. 345 εἰρημένα, πολλάκις οἱ περὶ τούτων διαλαμβάνοντες μεταγενέστεροι ἐπαναλαμβάνουσι θεωρίας καὶ διδασκαλίας παλαιοτέρων, δὲν φροντίζουσι δ' ἀληθῶς νὰ μάθωσι καὶ διδάξωσι ποία τις ἦν ὄντως ἐπ' αὐτῶν ἡ προφορὰ (ὅρα καὶ τὰ περὶ τοῦ ζ κατωτέρω λεγόμενα), διὰ τοῦτο δὲν ὀφείλομεν νὰ ἀποδώσωμεν αὐτῷ τὴν προφορὰν ταύτην, ἀλλὰ πάντως ὅμως τοῖς παρ' ὧν ἔλαβε τὴν διδασκαλίαν ταύτην, τ. ἔ. τοῖς περὶ ταῦτα ἀσχοληθεῖσι κατὰ τὴν Ε' καὶ Δ' ἑκατονταετηρίδα. Οὕτως ἐκ τῶν λόγων τοῦ Διονυσίου

συνάγεται μετὰ πολλῆς πιθανότητος τίς ἦν ἡ προφορὰ τῶν μέσων καὶ δασέων ἐπὶ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους. Οἱ Ρωμαῖοι μεταγράφουσι τὸ Ἑλλ. *β*, *δ*, *γ*, διὰ τοῦ b, d, g καὶ τἀνάπαλιν οἱ Ἕλληνες τὸ Λατ. b, d, g διὰ τοῦ *β*, *δ*, *γ*, ἀλλ' οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ ἐντεῦθεν περὶ τῆς προφορᾶς αὐτῶν· διότι ἄλλα γράμματα παριστῶντα ἀκριβῶς τοὺς ἡμετέρους φθόγγους *β*, *δ*, *γ* δὲν εἶχον ὅπως οὐδ' ἡμεῖς εἰς ἀκριβῆ παράστασιν τῶν Λατ. b, d, g. Ἐντεῦθεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἐκεῖνοι ἠρκούμεθα τῇ ἀτελεῖ παραστάσει αὐτῶν. Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι συγχέουσι τὰ Ἑλληνικὰ ἄφωνα πολυτρόπως, ἅτε στερούμενοι ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν φθόγγων ὁμοίων τοῖς ἡμετέροις μέσοις καὶ ψιλοῖς καὶ δὴ καὶ γραμμάτων· διὸ μεταχειρίζονται ἐναλλὰξ μέσα καὶ ψιλά, τ.ἔ. εἰς παράστασιν τοῦ *κ* τὸ *k* καὶ *g*, εἰς παράστασιν δὲ τοῦ *γ* τὸ *g* καὶ *ng* καὶ *k*, καὶ εἰς παράστασιν τοῦ *δι* τὸ *ti* καὶ *tsi* καὶ *ntsi* κττ.· πρβλ. ntsiuphia = διουφία, phrg'a = φυρκα, lephôger = λυφοχερ, geph'aersôre = κεφαερσωρε, g'ath'ar'a = καθαρα, tsitsiu = διδιου, ntöntroma = δονδρομα, hrontor = ροδορ, atuel = ἀδαηλ, ntarengô = δαρυγκω κττ.

Μόνον ἐκ τῆς παρατηρήσεως ὅτι καὶ πρὸ τοῦ e καὶ τοῦ i γράφεται ὁμοίως k, g, ng, οὐχὶ ts, nts, εἰκάζεται πιθανώτατα, ὅτι τὸ Ἑλλ. *κ*, *γ* δὲν εἶχε τότε τὴν νῦν πολλαχοῦ προφορὰν ὡς τσ καὶ *τζ*, ἀλλὰ τοῦτο διδασκόμεθα ἡμεῖς καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἡμετέρας γλώσσης, ἥτις μόνον διαλεκτικῶς παρέχει ἡμῖν τοιούτους φθόγγους.

§ 33. *Περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ Ζ.* Ὁ φθόγγος οὗτος παλαιότατα προῆλθε κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. ἐν σελ. 434 ἐκ τοῦ g+j, d+j **ἁρπαγ-jω ἁρπάζω*, **Di̯ēu̯s Ζεύς*, **σχιδ-jα σχίζα*, τὸ δὲ ἐκ τοῦ *σ+δ*, **βυσ-δην-βύζην*, **Ἀθηνανς + δε-Ἀθήναζε*, τὸ δὲ ἐκ τοῦ Ἰαπετ. *j*, *yásati* Ἰνδ. = *ζέω* Ἰνδ., *yūs* καὶ Λατ. *jūs* καὶ *ζύ-μη*, *jugum*, *yugám - ζυγὸν* κττ., πρὸς δὲ βραδύτερον ἐν ταῖς διαλέκτοις ἐκ τοῦ *δj*, οἷον *κάρζα* Αἰολ. *κόρζα* Κυπρ., *ζά = διά*, *ζάθεος*, *ζατρεφής*, *Ζόννυσος*, *ζάπλουτος*, *ζαμενής*, *Ζάλευκος*, *Ζόδωρος*, *ζάει πνεῖ·* Κύπριοι κτλ.

Πρὸς δὲ τούτοις εὕρηται καὶ ἐν ξέναις λέξεσιν, οἷον ἐν τοπωνυμίαις οὐκ ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης τὴν ἀρχὴν ἐχούσαις. Τούτων δὲ ὁ φθόγγος διέφερεν ἔτι ἐπὶ Ὁμήρου προφανῶς, διὸ εὑρίσκομεν ὅτι πρὸ τοῦ Ζ τούτου τὸ προηγούμενον βραχὺ φωνῆεν μένει θέσει βραχύ· πρβλ. *οἵ τε Ζάκυνθον ἔναιον, ὑλήεσσα Ζάκυνθος, ὑλήεντι Ζακύνθῳ, ἱερῆς εἰς ἄστυ Ζελείης*, παρὰ τὸ *νεφεληγερέτα Ζεὺς* κττ. Πότε δὲ καθόλου τὰ διαφόρου ἀρχῆς καὶ γενέσεως ταῦτα Ζ ἡπλοποιήθησαν, ὥστε ἐξεφωνοῦντο πάντα ὁμοίως, ἄδηλον, (ἐπὶ Ὁμήρου ἐν τῇ Ἀσίᾳ βεβαίως οὔπω)· ὁμοίως εἶναι ἄδηλον ἂν πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐτελέσθη συγχρόνως ἡ ἁπλοποίησις αὕτη ἢ ἂν ἐν ταύτῃ τῇ πόλει πρῶτον καὶ ἐν ἐκείνῃ ἔπειτα. Τὸ βέβαιον δ' ὅμως καὶ ἀναντίλεκτον εἶναι ὅτι δὲν ἐτελέσθη ὁμοιομόρφως, τ. ἔ. ὅτι ἐκ τῆς παλαιᾶς ποικιλίας δὲν ἀνεπτύχθη πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ὅμοιός τις φθόγγος ἀλλ' ἀλλαχοῦ ἄλλος, ἤτοι παρήχθη ποικιλία. Εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς καὶ τἀντίγραφα τῶν Αἰολέων ποιητῶν οἱ Αἰολεῖς τῆς Ἀσίας μετεχειρίζοντο *σδ* ἀντὶ τοῦ *ζ*, *Σδεύς*, *σδυγός*, *μελίσδω*, *συρίσδω*, *ὕσδων*, *εἰκάσδω*, *σδεύγλα*, *ἀχνάσδημι* κττ. Αἱ δ' ἐπιγραφαί, ἐξαιρουμένων τινῶν μεταγεν. καὶ δὴ κατὰ μίμησιν ἀρχαΐζουσῶν, παρέχουσι μόνον ζ· δῆλον ἄρα ὅτι τὸ *σδ* μετεχειρίσαντο οἱ Αἰολεῖς ποιηταὶ οἱ μακρῷ προγενέστεροι τῶν ἐπιγραφῶν, αὗται δὲ τὸ ἡπλοποιημένον ζ. Οἱ Κρῆτες, οἱ Λάκωνες, οἱ Ἠλεῖοι, οἱ Βοιωτοὶ κλπ. μετεχειρίζοντο *δ* ἐν ἀρχῇ καὶ *δδ* ἐν μέσῳ λέξεως *πράδδω*, *δουλίδδω*, *Δεύς*, οἱ Κρῆτες μάλιστα καὶ *τ* καὶ *ττ*, *Τῆνα* καὶ *Ττῆνα*. Καὶ πάλιν οἱ Ἠλεῖοι γράφουσι *ζ* ἀντὶ *δ*, *ζίκαια*, *ζίφυιον*, *καζαλήμενον* καὶ οἱ Κρῆτες ἀντὶ *σσ*, *ὄζοι* = *ὅσσοι*, *ἀναδάζα(θ)θαι* = *ἀναδάσσασθαι* κττ. Ταῦτα πάντα διδάσκουσιν ὅτι ποικίλοι λίαν ἐσχηματίζοντο ἐν ταῖς διαφόροις χώραις φθόγγοι, καὶ ὅτι μόνον διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς Ἀττικῆς καὶ Κοινῆς ἐγνώσθη καὶ κατίσχυσε μία τούτων ἐκφώνησις, ἡ ἐν τῇ Ἀττικῇ εὔχρηστος.

Ἀλλ' ὅπως ἂν εἶχεν ἡ κατὰ τόπους προφορὰ τούτων, τοσοῦ-

τον μένει πάντοτε προφανές, ἅτε ὑπὸ τῆς παραστάσεως αὐτοῦ διὰ τοῦ *σδ, δδ* δηλούμενον, ὅτι ἐν ταῖς πλείσταις χώραις τῆς Ἑλλάδος (ἴσως ἐν Ἠλείᾳ οὐχὶ) διπλοῦν τὸ Ζ παρίστα φθόγγον καὶ ὅτι, ἐν Αἰολίδι τοὐλάχιστον, τὸ πρῶτον στοιχεῖον αὐτοῦ ἦν τὸ *σ*, ἠχηρῶς πάντως ὡς z ἐκφωνούμενον· τοῦτο, φαίνεται, πιστοῦσιν ἡμῖν καὶ ἐπιγραφαί τινες ἀπὸ τῆς Δ' ἑκατ. π. Χ. κἑξ., ἐν αἷς τὸ σ ἑνοῦται τῷ *ζ*, λ. χ. *συναγωνισζόμενοι, Ἐρασζμία, Βυσζάντιοι, Θεόσζοτος, ἐνδέσζμους, ἐπεψήφισζεν, ἀναβασζμοὺς* κλπ.· (πρβλ. καὶ ***Βυζζάντιοι*** καὶ ***Ἀζζειοὶ*** καὶ ***Κλαζζομένιοι***)· τοῦτο ἀποδεικνύει πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἀποβολὴ τοῦ ἐρρίνου πρὸ τοῦ ζ ἄνευ ἀντεκτάσεως (πρβλ. κατωτ. τὸ περὶ Ἀντεκτάσεως), οἷον *συ-ζῶ, συ-ζητῶ, σαλπί-ζω, φορμί-ζω, πλά-ζω, λί-ζω* κττ., ὅπως καὶ *συ-σκευάζω, συ-στρατιώτης, συσπᾶν*, ἐνῷ πρὸ τοῦ *ψ* καὶ *ξ* τὸ ἔρρινον μένει, *συγξέσαι, συμψῆλαι*· πρβλ. καὶ *ἔρδω, ἀμέρδω*, ἀντὶ **Ϝερζω* -**Ϝεργ-ἰω*, **ἀμέρζω* -**ἀμεργ-ἰω*, ἐξ οὗ δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐκ τοῦ *γ* + j προελθὸν *ζ* ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ Ἰωνικῇ διαλέκτῳ ὁμοίως τῷ ἐκ τοῦ *σδ*, διὸ καὶ ἀποβληθέντος μεταξὺ συμφώνων τοῦ συριστικοῦ ἔμεινε μόνον τὸ *δ, Ϝεργἰω*-**Ϝερζω* ἤτοι **Ϝερzδω* ὅθεν *Ϝέρδω*, ἐνῷ *σαρξί, μάρψαι*, ἤτοι *ρξ, ρψ*.

Ἀπέναντι τῶν τεκμηρίων τούτων περὶ τῆς ὡς διπλοῦ φθόγγου ἐκφωνήσεως αὐτοῦ οὐδὲν ἀληθῶς σημαίνει, ὅτι ἀρχαιόθεν δι' ἑνὸς γράμματος, τοῦ Ζ, παριστᾶτο, ἐνῷ τἆλλα διπλᾶ καὶ διὰ τοῦ ΚΣ, ΠΣ ἢ ΧΣ, ΦΣ, διότι τοῦτο κατὰ τἀνωτέρω σελ. 151. 154 εἰρημένα παρελήφθη ἀρχαιότατα ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου καὶ ἦν πᾶσι κοινόν, ἐκεῖνα δ' ἐξηυρέθησαν βραδύτερον. Ἔπειτα τὴν διπλῆν τοῦ ζ φύσιν πιστοῦσιν ἡμῖν προσέτι τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, μαρτυροῦσι δὲ διαρρήδην καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι, εἰ καὶ ἀτελῶς περιγράφουσιν αὐτό· οὕτω λ. χ. ὀνομάζει ὁ Ἀριστοτέλης, Μεταφυσ. 1093 α, 20 τὸ *ζ* καὶ *ξ* καὶ *ψ* διπλᾶ, καὶ αἰτιολογῶν τὸ ὅτι τρία μόνον διπλᾶ ὑπάρχουσιν ἐπιφέρει «αἴτιον ὅτι τριῶν ὄντων τόπων ἓν ἐφ' ἑκάστου ἐπιφέρεται τῷ σ, διὰ τοῦτο τρία μόνον ἐστίν». Ἀτυχῶς τὸ χωρίον δὲν παρεδόθη ἡμῖν ὑγιές, ἀλλ' ὁπως-

δήποτε γίνεται δῆλον ὅτι διπλοῦν λέγεται τὸ ζ καὶ περὶ συμπλοκῆς τοῦ σ ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος. Ὁμοίως διδάσκει Διονύσιος ὁ Θρᾷξ (Βεκκ. Ἀνέκδ. 632,5) ὅτι «σύγκειται τὸ μὲν ζ ἐκ τοῦ σ καὶ δ, τὸ δὲ ξ ἐκ τοῦ κ καὶ σ, τὸ δὲ ψ ἐκ τοῦ π καὶ σ» καὶ Διον. Ἁλικαρν. 78 «διπλᾶ δὲ λέγουσιν αὐτὰ ἤτοι διὰ τὸ σύνθετα εἶναι, τὸ μὲν ζ διὰ τοῦ σ καὶ δ, τὸ δὲ ξ διὰ τοῦ κ καὶ σ, τὸ δὲ ψ διὰ τοῦ π καὶ σ συνεφθαρμένων ἰδίαν φωνὴν λαμβάνοντα ἢ διὰ τὸ χώραν ἐπέχειν δυεῖν γραμμάτων ἐν ταῖς συλλαβαῖς παραλαμβανόμενον ἕκαστον». Ὁ δὲ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς 622 καὶ διαστέλλει τὸ ζ τῶν ἄλλων διπλῶν, ὅτι ταῦτα μὲν ἐν τέλει λέξεω; δύνανται νὰ κεῖνται, τὸ δὲ ζ οὐχί, διότι «ἐκ τοῦ σ καὶ δ δοκεῖ συγκεῖσθαι, οὐδέποτε δὲ λέξις Ἑλληνικὴ εἰς ἄφωνον καταλήγει». Κατὰ ταῦτα φαίνεται ἀνεπίδεκτον ἀμφιβολίας τινός, ὅτι ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ δὴ ἐπισήμῳ γλώσσῃ κατὰ τοὺς μάρτυρας τούτους τὸ σ, πάντως ἐκφωνούμενον ὡς z, προηγεῖτο τοῦ ἀφώνου· τοῦτο δύναταί τις καὶ ἄλλως νὰ νοήσῃ ἐνθυμηθεὶς ὅτι τὸ σ μετὰ τὸ δ ἢ τ δὲν εἶναι ἀνεκτὸν ἐν τῇ Ἑλλ., πρβλ. **ποδσὶ ποσσὶ ποσί*, **χαριτ-σι · χάρισι.*

Ἀλλὰ διὰ τίνων φωνητικῶν ὀργάνων καὶ διὰ τίνων κινήσεων αὐτῶν καὶ ἐν τίνι χώρᾳ τοῦ στόματος ἐτελεῖτο ἡ ἄρθρωσις; τί σημαίνουσιν οἱ λόγοι Διονυσ. τοῦ Ἁλικαρν. ὅτι «ἡσυχῇ τῷ πνεύματι δασύνεται» καὶ ὅτι μᾶλλον τῶν ἄλλων διπλῶν ἡδύνει τὴν ἀκοὴν καὶ εἶναι γενναιότατον, ὅτι συμφθείρονται καὶ ἐν τῷ διπλῷ τούτῳ οἱ φθόγγοι καὶ *ἰδίαν* φωνὴν ἀποτελοῦσι, περὶ τούτων οὐδὲν βέβαιον δύναται νὰ λεχθῇ. Πρόσθες τούτοις ὅτι καθ' ἃ ἐπανειλημμένως ἐμάθομεν (σελ. 345 καὶ 438), ἐπειδὴ οἱ μεταγενέστεροι οὗτοι περὶ τούτων διαλαμβάνοντες κατὰ τὸ ἔθος αὐτῶν παραλαμβάνουσι τὰς διδασκαλίας τῶν παλαιοτέρων, πᾶσαι αὗται αἱ μαρτυρίαι μόνον περὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους εἶναι ἀληθῶς ἀποδεικτικαί, περὶ τῶν ἐφεξῆς δ' οὐχί. Περὶ τούτου πείθεται ἕκαστος μαθὼν ὅτι ὁ Λατῖνος Γραμματικὸς Velius Longus ἐπὶ Τραϊανοῦ προσέχων εἰς τὸν τρόπον τῆς ἐκφωνήσεως

αὐτοῦ ἀρνεῖται ὅτι εἶναι διπλοῦν τὸ ζ, ὅπως τὸ ξ καὶ ψ, λέγων ὅτι ἓν στοιχεῖον μόνον ἀκούεται κατὰ τὴν ἐκφώνησιν αὐτοῦ. « Si quis *secundum naturam* vult excutere hanc litteram [id est z], *inveniet duplicen non* esse, si modo illam *aure sinceriore exploraverit*. Nam et simpliciter scripta (τ. ἔ. ὡς ζ) aliter sonare potest, aliter geminata (τ. ἔ. ὡς σδ), quod omnino duplici litterae non accidit. Scribe enim per unum z et *consule aurem*; non erit ἀζηχής quo modo *ἀσδη χής*... et plane siquid supervenerit me dicente sonum huius litterae, *invenies eundem tenorem, a quo coeperit*...» Διὰ τούτων λέγεται ῥητῶς ὅτι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ στοιχεῖον ἠκούετο κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ ζ, οὐχὶ δύο ὅπως κατὰ τὴν τοῦ ξ ἢ ψ, θὰ ἐλέγετο ἄρα zz ἢ τοιοῦτό τι.

Κατ' αὐτὰ λέγομεν ὅτι μέχρι τῆς Δ' π. Χ. ἑκατοντ. τὸ Ζ εἶχε διάφορον δύναμιν τῆς μετέπειτα· διότι μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων εὑρίσκομεν ὅτι καὶ τὸ ἠχηρὸν καὶ τὸ ἄηχον *s*, ἤτοι καὶ τὸ z καὶ τὸ s, παριστῶντο διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος, τοῦ σ, τοῦ Ζ ἄλλην, ὡς φαίνεται, ἔχοντος προφορὰν καὶ διὰ τοῦτο ἀκαταλλήλου πρὸς τοῦτο φαινομένου· πρβλ. *σβέννυμι, Πελασγός, πρέσβυς, Σεμέλη* ἡ Φρυγικὴ *Ζεμελω*, ὅπως ἐγράφη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (πρβλ. *ζέμελω ἡ γῆ παρὰ Φρυξί*), *μίσγω* κτλ.· ἀπὸ δὲ τῆς Δ' ἑκατοντ. ἄρχεται ἐν ταῖς χώραις ταύταις γραφόμενον καὶ τὸ ζ, οἷον *Πελαζγικὸν* τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, *πρεζβευτοῦ, Ζμύρνα, ψήφιζμα* κτλ. μεταγενεστέρων χρόνων. Ὅτι δ' ὅμως ὁ οὕτω παριστώμενος φθόγγος δὲν ἦτο ἀκριβῶς οἷος ὁ ἡμέτερος, κατανοεῖ τις ἐκ γραφῶν οἷον *Βυσζάντιοι, ἀναβασζμούς, ἐπεψήφισζεν* (πρὸ τοῦ 288 π. Χ.) κττ., δι' ὧν σαφῶς ἐμφαίνεται ἡ τάσις πρὸς παράστασιν τῆς διπλῆς φύσεως τοῦ ἐκφωνουμένου φθόγγου.

Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ προφορὰ αὕτη ἔτι μᾶλλον ἡπλοποιεῖτο ὥστε τὸ διπλοῦν ὁπωσδήποτε πρότερον Ζ καθίστατο βαθμηδὸν ἁπλοῦν ἠχηρὸν *s*· ἐπειδὴ δ' ὅμως οἱ περὶ τούτου διαλαμβάνον-

τες ἑκάστοτε παραλαμβάνουσι παρὰ τῶν παλαιοτέρων, διὰ τοῦτο ἀδύνατον ἡμῖν ἐκ τῶν λόγων αὐτῶν νὰ μάθωμεν πότε ἀληθῶς κατέστη ὁποῖον τὸ ἡμέτερον. Ἐν ταῖς διαλέκτοις αἱ τύχαι αὐτοῦ ὑπῆρξαν βεβαίως πολλαὶ καὶ διάφοροι, καὶ σήμερον δὲ ἔτι σῴζονται ἐπί τινων νήσων ἴχνη τῆς παλαιᾶς ποικιλίας· οὕτω λ. χ. ἐν Ἰκαρίᾳ ἔνθα σῴζονται καὶ ὅσα ἀρχαιόθεν ἐξεφωνοῦντο διπλᾶ σύμφωνα, προφέρεται τὸ ζ ὡσεὶ ἦν διττὸν ζζ, *μαζζίν*, *βυζζίν*, *νὰ ζζῇ* κτλ., ἐπ' ἄλλων δὲ νήσων, οἷον Καρπάθου, Χίου ὡς *dz*, οἷον *χάladza*, *κράdzω* κττ.

Ἔνια ἐμφανίζοντα ἐναλλαγὴν τοῦ σ καὶ ζ, οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν, ἐπειδὴ τοιαύτη ἐναλλαγὴ οὐδὲ ἐν τῇ σημερινῇ Ἑλληνικῇ ἀπαντᾷ· διὰ τοῦτο τὰ ἐπὶ παπύρων συχνὰ ἀναγινωσκόμενα *ῥίσης*, *βαζάνων* κττ. εἶναι Αἰγύπτια, ἀλλ' οὐχὶ Ἑλληνικά· τὸ *Σωζίας* ἀντὶ *Σωσίας* συνεδέθη πιθανῶς πρὸς τὸ *Σώζων*, *Σωζομενός*, *σώζω*· τὸ δὲ ἐπὶ ἀγγείου *Ζακωνίδης* εἶναι βαρβάρου τινὸς ἀγγειοπλάστου κττ.

§ 34. *Περὶ τῆς προφορᾶς τῶν δασέων φ, χ, θ.* Ἂν τὰ δασέα λεγόμενα σύμφωνα *φ*, *χ*, *θ*, ἐξεφωνοῦντο ἀρχαιόθεν ὅπως τὰ ἡμέτερα, οὐδεὶς νοεῖ οὔτε τὴν κατ' ἀνομοίωσιν τροπὴν αὐτῶν εἰς ἀντίστοιχα ψιλά, *πέφυκα*, *κίχρημι*, *τίθημι* (πρβλ. τὰ ἡμέτερα *χοχλός*, *χόχλακας*, *φαφλατᾶς*, *φαφούτης*), οὔτε τὴν ἀπώλειαν τοῦ πνεύματος ἐν τοῖς *γέγραπται*, *γραπτός*, *βέβρεκται* (πρβλ. τὰ ἡμέτερα *γραφτός*, *βρεχτός*). Ἀλλ' ὅμως πάλιν, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἀνομοίωσις ἐγένετο παλαιότατα πρὸ τῆς διαιρέσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους, διὸ καὶ εἶναι κοινὴ πάσαις, εἶχε δὲ λήξει ἡ δρᾶσις αὐτῆς πρὸ τῶν Ὁμηρικῶν χρόνων, ἐντεῦθεν καὶ δύο δασέα ἐλέγοντο ἔκτοτε ἐν διαδοχικαῖς συλλαβαῖς ὅπως καὶ νῦν, (πρβλ. *ἔσχεθον*, *Ἐχέφυλος* (παρὰ τὸ ἀρχαιότερον *Ἐκέφυλος*), *ὀρνιθοθήρας*, *παχύχυμος*, τὰ ἐπὶ ἀγγείων *Θέθις*, *θήθη*, *θροφός*, *Χαχρυλίων*, *Χόχλος*, *ἐκφεφόρηκα*, *καθέχω* κττ.) καὶ ἐπειδὴ καὶ ἡ προσαρμογὴ τῶν συμφώνων πρὸς ἄλληλα ἐγένετο ἔτι παλαιότερον κατ' αὐτοὺς τοὺς Ἰαπετικοὺς ἢ μᾶλλον κατὰ τοὺς ἔτι ἀρ-

χαιοτέρους χρόνους τῆς δημιουργίας τῆς κλίσεως, διὰ ταῦτα οὐδὲν βέβαιον ἐντεῦθεν περὶ τῆς προφορᾶς αὐτῶν ἐπὶ Περικλέους ἢ Δημοσθένους δύναται νὰ συναχθῇ.

Ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν δύναται νὰ συναχθῇ τι βέβαιον περὶ τῆς φύσεως τῶν δασέων, διότι πάντες οὗτοι ἤκμασαν ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις, ὅτε ἡ προφορὰ εἶχεν ἀλλοιωθῇ. Οὐδαμοῦ βεβαίως λέγουσιν οἱ Γραμματικοὶ ὅτι τὰ δασέα λεγόμενα συνέκειντο ἐκ τῶν ψιλῶν σὺν τῷ δασεῖ πνεύματι, οὐδὲ ποιοῦνται τὸ παράπαν μνείαν τινὰ ὅτι μετὰ τὰ κλειστὰ π, κ ἐξεφωνεῖτο δασὺ πνεῦμα· ἀλλ' οὐδ' ἠδύναντο νὰ ποιήσωσι τοῦτο, ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῶν τὰ δασέα δὲν ἦσαν πλέον κλειστὰ + δασεῖ. Διὰ τοῦτο ἀρκοῦνται ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ὅτι ταῦτα ἐκφωνοῦνται *δασέως* ἢ ὅτι κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν δασέων ὁ ἀὴρ ἐξέρχεται ἔνδοθεν ἐκ τοῦ φάρυγγος, ἐνῷ κατὰ τὴν τῶν ψιλῶν ἐκ τοῦ περὶ τοὺς ὀδόντας τόπου, ἐξ οὗ προδήλως οὐδὲν σαφὲς μανθάνομεν.

Οἱ φιλοτιμούμενοι τῶν ἡμετέρων ν' ἀναγάγωσι τὴν ἡμετέραν προφορὰν τούτων εἰς τοὺς δοκίμους χρόνους προβάλλουσι πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, οἷον α') ὅτι οἱ Ἕλληνες παρίστων διὰ τοῦ *φ* τὸν φθόγγον ὃν οἱ Ρωμαῖοι διὰ τοῦ *f*, ὅπερ κατὰ τὰ πολλάκις μέχρι τοῦδε εἰρημένα οὐδὲν ἀποδεικνύει, ἀφοῦ οὐδὲν ἄλλο εἶχον μέσον· ἔπειτα τὴν διαφορὰν τούτων ἐλέγχει σαφῶς ἡ μεταγραφὴ τοῦ Ἑλλ. *φ* διὰ τοῦ Λατ. p ἢ ph, οἷον Pilippus καὶ Philippus, ὃ παραβλέπουσιν οἱ τὴν ταυτότητα ὑποστηρίζοντες β') ὅτι τὰ συμπλέγματα ΚΗ, ΠΗ, ΘΗ δὲν ἀπαρτίζουσι τὴν πρὸ αὐτῶν συλλαβὴν θέσει μακράν, ὅπως λ. χ. τὸ ξ, ψ, καὶ τὸ ζ. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ μετὰ τῶν φωνηέντων δασὺ πνεῦμα, ὃ βεβαίως ἐξεφωνεῖτο σαφῶς, ἀπήρτιζε μετὰ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἁπλοῦ συμφώνου τὴν συλλαβὴν θέσει μακρὰν οὐδ' ἐπὶ Σόλωνος, καὶ ὅμως τότε ἐξεφωνεῖτο πάντως τὸ δασὺ πνεῦμα· πρβλ. *αἶψα γὰρ ἂν φάτις Ηέ'δε, Ἀττικὸς Ηοῦτος ἀνήρ, χεῖρας Ηύπερθεν ἔχει, νόος Ηοῖσιν ἑτοῖμον* κττ. Οὐδὲ οἱ Λατῖνοι ποιηταὶ οἱ μεταχειριζόμενοι τὰ ch, ph, th λαμβάνουσι τὴν πρὸ τούτων βραχεῖαν

συλλαβὴν ὡς θέσει μακράν, πρβλ. colaphus, philosophus, calathus, Antiochus, Nicomachus, Symmachus κττ.· γ) ὅτι ἂν ἐξεφωνεῖτο ἀληθῶς πΗ, κΗ, ἔμελλον νὰ συγχέωνται πολλάκις τῷ *π*, *κ*. Ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ σημαίνει τι, διότι τὸ κατόπιν τῶν κλειστῶν ἐκφωνούμενον πνεῦμα διέστελλεν αὐτὰ τῶν ψιλῶν σαφῶς. (Ὅστις ἤκουσεν Ἄγγλων λαλούντων τὴν Ἑλληνικήν, ἐνθυμεῖται ὅτι λέγουσι *τὸν πΗατέρα*, καὶ τὸ *πΗ* τοῦτο ἐκφωνοῦσι τοσοῦτον σαφῶς, ὥστε οὐδεμία σύγχυσις τοῦ *πΗ* καὶ τοῦ *π*, ὅπως ἡμεῖς ἐκφωνοῦμεν αὐτά, εἶναι δυνατή).

Ἔπειτα φρονῶ ὅτι πᾶς ἀπαθὴς κριτὴς θά μοι ὁμολογήσῃ ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Μήλιοι καὶ οἱ Θηραῖοι γράφουσιν κατὰ τὴν Ϛ' ἑκατοντ. *ἘκπΗάντō*, *ἀμενπΗές*, *ἐπευκΗόμενος*, *γρόπΗōν* (τὸ *γρο* βραχύ), *ΚΗίρων*, *ΘΗαρυμάκΗα*, *ΘΗαρύμαqΗος*, *ΚριτοπΗύλō* κττ., οὐδεμία περὶ τοῦ μετὰ τὰ κλειστὰ ἐκφωνουμένου δασέος πνεύματος καταλείπεται ἀμφιβολία. Διότι ἡ διισχύρισις ὅτι ταῦτα εἶναι λείψανα ἀδεξίου γραφῆς παλαιοτέρων χρόνων, οὐδεμίαν ἔχει ἢ δύναται νὰ ἔχῃ σημασίαν, οὐ μόνον διότι τοιαύτη ἱστορικὴ ὀρθογραφία οὔτε ἀπεδείχθη οὔτε πιθανὴ φαίνεται, ὥστε οὕτως οὐδὲν ἄλλο ἢ ἑρμηνεύεται τὸ ἄγνωστον δι' ἀγνώστου καὶ τούτου ἀπιθάνου, ἀλλὰ καὶ διότι οὐδὲν ἀληθῶς σημαίνει ἄν τις καὶ κατὰ μίαν ἔτι ἑκατονταετηρίδα, μέχρι τῶν πρώτων ἐπιγραφικῶν τῆς γλώσσης ἡμῶν τεκμηρίων, θελήσῃ ν' ἀναγάγῃ τὴν παράστασιν τῶν δασέων διὰ τῶν σημείων ΘΗ, ΠΗ, ΚΗ. Ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι ἐν Ἑλληνικαῖς χώραις παρεστάθησαν τὰ δασέα οὕτως, ὅπερ πάντως ἐμφαίνει ὅτι καὶ ἐξεφωνοῦντο καθ' ὃν ἐγράφοντο τρόπον. Ὁμοίως εἶναι ἀσύστατος ἡ διισχύρισις ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ Η σκοπὸν εἶχε νὰ διαστείλῃ τὰ δασέα τῶν ψιλῶν, διότι τὸ Θ διεστέλλετο σαφῶς τοῦ *τ* καὶ οὐδενὸς Η ἔχρῃζε πρὸς διαστολήν.

§ 35. *Περὶ τοῦ χρόνου τῆς τροπῆς τῶν δασέων εἰς πνευματώδη*. Κατὰ τὰ εἰρημένα δυνάμεθα θαρρούντως νὰ διισχυριζώμεθα ὅτι πάλαι ποτὲ τὸ δασὺ πνεῦμα μετὰ τὰ ἄφωνα ἐξεφω-

νεῖτο ὥστε ἀπηρτίζοντο ἀληθῶς δασέα, καὶ τὸ ζήτημα νῦν κυρίως εἶναι νὰ καθορισθῇ ὁ χρόνος καθ' ὃν τὰ κλειστά, ἀκαριαῖα, δασέα ἢ δασυνόμενα *ΠΗ, ΚΗ, ΘΗ* ἀφίκοντο εἰς πνευματώδη καὶ διαρκῆ οἷα τὰ ἡμέτερα *φ, χ, ϑ*. Ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀνάγκη νὰ δηλωθῇ, α') ὅτι ἡ ἐξέλιξις κατ' ἀνάγκην ἐγένετο μακρὰ καὶ διὰ μυρίων βαθμίδων, διότι πολλοὶ οἱ βαθμοὶ τῆς δασύνσεως, καὶ β') ὅτι καθ' ἃ ἀνωτέρω εἴπομεν, οὐδεμία ἀνάγκη ἐπιβάλλει τὴν παραδοχὴν ὅτι πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἐτελεῖτο συγχρόνως ἡ ἐξαλλοίωσις, ἢ ὅτι πάντα τὰ δασέα ὁμοίως ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ μετεβάλλοντο καὶ οὐχὶ τὸ ἓν πρότερον τῶν ἄλλων. Τοὐναντίον ἡ ἐκ τῶν τέως εἰρημένων πεῖρα καθίστησιν ἐκ τῶν προτέρων πιθανόν, ὅτι λίαν ἀνισοχρόνως καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλως συνετελέσθη ἡ ἐξέλιξις τούτων. Καὶ τὸ ἐκ τῶν προτέρων πιθανὸν εὑρισκόμενον πιστοῦται καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων, ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ παρατηρεῖται ὅτι κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καθ' οὓς γράφουσιν οἱ Μήλιοι καὶ οἱ Θηραῖοι ΠΗ, ΚΗ, ΘΗ, οἱ Ἴωνες μεταχειρίζονται μόνον τὰ ψιλὰ ἐν συναλοιφαῖς καὶ συνθέσεσιν, οἷον *τοὐρμοκράτεος, πέντ' ἡμέρησιν, ἀπ' οὗ, κατ' ἅπερ* κττ., ἀλλὰ τὰ δασέα ἐν αἷς λέξεσιν ἀρχαιόθεν ἐλέγοντο, οἷον *ϑεός, φίλος, χρέος,* κττ.· τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἐν τοῖς δασέσι λεγομένοις πολὺ πρότερον εἶχον ἀμφότερα, κλειστὸν καὶ πνεῦμα, οὕτω συμφθαρῆ καὶ συνταχῆ παρ' αὐτοῖς, ὥστε δὲν ἠκούετο πνεῦμά τι μετὰ τὸ κλειστόν. Διὰ τοῦτο ἐκλιπόντος τοῦ δασέος πνεύματος τοῦ μετὰ τῶν φωνηέντων ἐκφωνουμένου, ἤτοι λεχθέντος *ὁ ὅρκος, ἡ ἅλως, οὗ, ἀπ' οὗ*, κττ., δὲν ἐλέχθη καὶ *κρέος, πύσις, πυλή, τεός* ἀντὶ *χρέος, φύσις, φυλή, ϑεός,* ὅπως βεβαίως θὰ ἐλέγετο, ἂν καθ' οὓς χρόνους ἤρξατο ἀποβαλλόμενον τὸ δασὺ πνεῦμα τὸ μετὰ τῶν φωνηέντων, ἐξεφωνεῖτο ἐν Ἰωνίᾳ ἔτι σαφῶς *κατόπιν* τῶν δασέων, ὅπως ἡ γραφὴ τῶν Θηραίων καὶ Μηλίων δεικνύει. Τὸ λεχθὲν περὶ τῆς Ἰωνίας ἰσχύει καὶ περὶ τῆς Αἰολίδος καὶ Ἠλείας, διότι καὶ αὐτόθι λέγονται μὲν τὰ δασέα οἷον *τετρῖφϑαι, λελέχϑαι, ἐμ-*

φανίζων, *θεὸς* κτλ. ἀλλ' ἐν ταῖς συναλοιφαῖς καὶ συνθέσεσιν ἐμφανίζεται τὸ ψιλὸν ἀντὶ τοῦ δασέος οἷον *προταρμόζω*, *κἀπάλα*, *κατεστακόντων*, *κατέρωτα* κττ.· δῆλον ἄρα ὅτι πολὺ πρότερον τὸ κλειστὸν αὐτῶν στοιχεῖον καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα συνεχωνεύθησαν, καὶ ἀπὸ κλειστῶν + πνεύματι ἐγένοντο ἁπλᾶ. (Ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ὅτι ἐν τῇ Ἰωνίᾳ τὰ δασέα πρὸ τῶν Μηδικῶν ἐξεφωνοῦντο οὐχὶ ὅπως τὰ Θηραῖα καὶ Μήλια δεικνύουσιν, ὡς ΠΗ, ΚΗ κτλ., ἀλλ' ἡνωμένα, διδάσκει ὅτι τὸ ἐκ Χίου *καταπθιμένης* (Cauer 497) καὶ τὸ ἐκ Μυλάσων *ἐλεγκθέντος* ἀντὶ *ἐλεγχθέντος* (αὐτ. 494 τῆς Δ' ἑκατοντ.) οὐδὲν ἀποδεικνύουσιν ὑπὲρ τῆς ὑπάρξεως στοιχείου τινὸς *κ* καὶ *π* ἐν αὐτοῖς. Πιθανῶς ἄρα πρόκειται σφάλμα τοῦ χαράκτου. Περὶ τοῦ *ἄπθιτον* ἐκ Κρίσσης (παρὰ Cauer 202) δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμέν τι, ἅτε ἀγνοοῦντες τὴν προφορὰν τῶν δασέων αὐτόθι.)

Ἐν Κρήτῃ τὸ κατ' ἀρχὰς γράφονται τὰ ψιλὰ *π* καὶ *κ* ἀντὶ τῶν οὐχ ὑπαρχόντων ἐν τῷ Κρητικῷ ἀρχαιοπινεῖ ἀλφαβήτῳ δασέων *φ*, *χ*, (ἰδὲ σελ. 161)· ὅτι δ' ὅμως ἡ παράστασις αὕτη ἦν ἀτελής, ὅτι ἀληθῶς δὲν ἐξεφωνοῦντο ἁπλῶς ψιλὰ *π* καὶ *κ*, ἀλλ' ἄλλοι τινές, ἄγνωστον ποῖοι φθόγγοι, (ἂν ὅπως ἐν Μήλῳ καὶ Θήρᾳ ΠΗ, ΚΗ ἢ ἄλλως), τοῦτο μανθάνομεν τοῦτο μὲν ὑπὸ τῶν μνημονευθεισῶν ἐν σελ. 161 γραφῶν *Χερσονασίον*, *Φαιστίον*, τοῦτο δὲ ὑπὸ τῆς μετέπειτα, εἰσαχθέντος τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου, ὁμοίας γραφῆς τῶν λέξεων ὅπως καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ, πρβλ. *συμμαχησῶ*, *ἀρχεῖον*, *ἐχφέρεσθαι* κλπ., ὅπερ θὰ ἦτο ἀδύνατον, ἂν πρότερον ἀληθῶς ἐξεφωνεῖτο *Παιστός*, *συμμακησῶ*, *ἀρκεῖον*, *ἐκπέρεσθαι* κλπ., καὶ τέλος ὑπὸ ἀντιμεταχωρήσεων οἷον *Θυκάγαθαῖ* ἐν ἀρχαιοτάτῃ ἐπιγραφῇ τῆς Γόρτυνος, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι μόνον διὰ τοῦτο, διότι ἐλέγετο πρότερον *τύΚΗᾳ ἀγαθᾷ* ἐγένετο *Θυκάγαθᾷ*.

Τὰ ἐν Ναξίᾳ ἀρχαιοτάτῃ ἐπιγραφῇ τῆς ϛ' ἑκατοντ. ἀναγινωσκόμενα *ΝαΗσίο*, *ΦΗράΗσο*, *ἕΗσοχος* ἀντὶ τοῦ ἐν νεωτέρᾳ ἐπιγραφῇ *Νάχσιος*, *Ἀλχσήνορ* φαίνονται ὅτι μαρτυροῦσι πνευματώδη

τοῦ *χ* προφοράν, ἀφοῦ τοῦτο διὰ τοῦ Η παριστᾶται. Ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμηθῇ πρῶτον ὅτι καὶ σήμερον ἔτι τὸ Χ ἐκφωνεῖται, μάλιστα πρὸ συμφώνων, παχύτερον, ἰσχυρότερον παντὸς δασέος πνεύματος, ἔπειτα ὅτι οἱ Νάξιοι δὲν γράφουσιν ἀληθῶς ἐν τούτοις τὸ σημεῖον Θ ἀλλ' ἕτερόν τι, τὸ ◻, ἤτοι μεταβεβλημένον, τότε πείθεται εὐκόλως ὅτι οὐδ' ἐκ τούτων δύναται ὄντως νὰ συναχθῇ βέβαιόν τι συμπέρασμα περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *χ*. Ἔτι δ' ὀλιγώτερον διδάσκει τι τὸ Βοιωτ. *Ηράφσαντι* ἀντὶ *Γράφσαντι* τῆς Ε' π. Χ. ἑκατοντ., ἅτε προφανῶς σφάλμα τοῦ λιθοκόπου, τὸ Γ βεβαίως δὲν ἐξεφωνεῖτο ὡς *Η*. Ἐν Παμφυλίᾳ ἐπιγραφῇ τῆς Γ' π. Χ. ἑκατοντ. ἀνεγνώσθη *φίκατι* ἀντὶ *Ϝίκατι*, ἤτοι τὸ Ϝ παριστᾶται διὰ τοῦ *φ*· ἀλλ' ἂν ἐξαιρέσῃ τις πλημμελεῖς τινας ἐτυμολογίας, τοῦτο ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ καὶ προδήλως εἶναι τῶν βαρβαρικῶν διαφθορῶν τῆς διαλέκτου ταύτης (ἴδε σελ. 67), ὅθεν οὐδὲν βέβαιον δύναται νὰ συναχθῇ περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *φ* οὔτε ἐν τῇ Παμφυλίᾳ οὔτε — τοῦτο πολλῷ ἧσσον — ἐν τῇ Ἑλλάδι· (περὶ τοῦ **λαίφα**· ἡ ἀσπίς, **λαῖφος**· ὁ τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ χρώμενος καὶ **φέσπερε** ἴδὲ τὸ περὶ τοῦ Ϝ κεφάλ.). Ὁμοίως εἶναι ἄχρηστοι ἡμῖν γραφαὶ βαρβαρικῶν λέξεων, οἷον **φῶϋς** ἢ **ϑῶϋς** παρ' Ἀριστοτέλει ἀντὶ **Ϝῶϋς** ἐν Κορινθ. ἀγγείῳ, ἢ γραφαὶ κατ' ἀφομοίωσιν προελθοῦσαι, οἷον **Χαχρυλίων**, **Θέϑις**, **Θωρόϑεος** = **Δωρόϑεος**, **Θυφειϑίδης** = **Θυφειδίδης** κττ., ἢ κατὰ παρετυμολογίαν, οἷον **Κόροιφος (οἴφω)** κλπ.

Ἀλλ' ἂν τὰ μέχρι τοῦδε εἰρημένα μηδεμίαν παρέχωσιν ἡμῖν λαβὴν πρὸς καθορισμὸν τοῦ χρόνου τῆς τροπῆς τῶν κλειστῶν δασέων εἰς πνευματώδη, τὰ ἀκόλουθα πάθη τῶν φθόγγων τῆς γλώσσης διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ ἐξαλλοίωσις αὕτη εἶχε τελεσθῇ κατὰ τὴν Δ' ἑκατ. ἐν τῇ Ἀττικῇ τοὐλάχιστον διαλέκτῳ. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι πρὸ τῆς Δ' ἑκατοντ. τὰ δασέα *φ*, *χ*, ὅπως καὶ τὰ ψιλὰ καὶ τὰ μέσα, κωλύουσι τὰ ὑπ' αὐτῶν χωριζόμενα φωνήεντα ν' ἀφομοιωθῶσιν, ἔκτοτε δ' οὐχί· πρβλ. **Ἐρχομενός**, **Τρεφώνιος**, **Δελφοί**, καὶ ἀπὸ τοῦ 350 π. Χ. κέξ. **Τροφώνιος**,

ὀλίγον βραδύτερον *Ὀρχομενὸς* καὶ *Δολφοί*. Αἰτία τούτου οὐδεμία ἄλλη δύναται βεβαίως νὰ εἶναι ἢ ὅτι πρότερον τὰ δασέα ἦσαν ὁμοίως τοῖς ψιλοῖς καὶ μέσοις κλειστά, ἀλλὰ κατὰ τὴν Δ΄ ἑκατοντ. οὕτως εἶχον συνταχῆ εἰς ἕνα μόνον φθόγγον, ὥστε κατὰ τὰ ἐν τῷ περὶ Ἀφομοιώσεως λεχθησόμενα ἐπετρέπετο νῦν ἡ ἀφομοίωσις, πρότερον δὲ οὐχί.

Ὁμοίως παρατηροῦμεν ὅτι καὶ ἐν ἄλλοις καὶ ἐν τῷ ἐπιχωρίῳ τῶν Ἀθηναίων ἀλφαβήτῳ ἀντὶ τοῦ *ξ* καὶ *ψ* παρελαμβάνετο τὸ ΧΣ, ΦΣ· ταῦτα δὲ παραβαλλόμενα πρὸς φαινόμενα οἷον *ἔξω, θρέψω, θρέξομαι, θρίξ, θριξὶ* κττ. φαίνονται ἀλλόκοτα, ἑρμηνεύονται δ' ὅμως ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι τὸ μὲν *θριξί, θρέψω, ἔξω* κλπ. ἔχουσι συνημμένον ἀρχαιότατον Ἰαπετικὸν gh+s, bh+s, ἤτοι ἀληθῶς κλειστὰ+δασεῖ+σίγμα, καὶ ὅτι τὰ συμπλέγματα ταῦτα πάλαι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δημιουργίας τῆς κλίσεως συνεχωνεύθησαν καὶ ἡπλοποιήθησαν. Τοὐναντίον δὲ τὰ συμπλέγματα ΦΣ ΧΣ ἀνήκουσιν ἄλλοις χρόνοις· ἀκριβῶς δὲ τοῦτο ὅτι ταῦτα παρέμειναν τοιαῦτα καὶ ἐγράφοντο οὕτω, δηλοῖ σαφῶς, ὅτι δὲν ἀπηρτίζοντο ἐκ κλειστῶν +δασεῖ+σ, ἀλλ' ἁπλῶς ἐκ φθόγγων ἁπλῶν+σίγμα. Ποῖόν τι δ' ὅμως ἦν τὸ ἁπλοῦν τοῦτο στοιχεῖον, ἄδηλον, διότι οὐδαμῶς ἕπεται ἐκ τοῦ ἁπλοῦ αὐτῶν ὅτι καὶ ἐξεφωνοῦντο ὁμοίως τοῖς ἡμετέροις.

Πρὸς τὰ διδάγματα ὅσα ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φωνηέντων καὶ ἐκ τῆς γραφῆς ΦΣ ΧΣ ποριζόμεθα περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν *φ, χ* ὡς ἁπλῶν φθόγγων, φαίνεται ὅτι ἀντιβαίνουσι τὰ κατὰ τὴν συναλοιφὴν πάθη, ὅτε τὰ ψιλὰ τρέποντα εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα, πρβλ. *οὐκ ἔχω* καὶ *οὐκ Hέξω -οὐκH ἕξω -οὐχ ἕξω, ἀντ' Hυμων ἀνθ' ὑμῶν, ἀπ -Hυμῶν -ἀπH -ὑμῶν- ἀφ' ὑμῶν, ἀφαρπάζω, καθαιρῶ* κλπ. Ἐπειδὴ δ' εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐν αἷς διαλέκτοις τὸ δασὺ πνεῦμα ἀπώλετο, ἡ κατὰ τὴν συναλοιφὴν τροπὴ αὕτη καθόλου ἀγνοεῖται, τοὐναντίον δ' ἐν αἷς τὸ δασὺ ἐκφωνεῖται, οἷον ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἡ κατὰ τὴν συναλοιφὴν τροπὴ αὕτη γίνεται, διὰ τοῦτο πιστεύεται ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Ἔρασμον, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ

δασέα λεγόμενα σύμφωνα ἀπετελοῦντο ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐκ στοιχείου κλειστοῦ + δασεῖ κατὰ πάντας τοὺς δοκίμους χρόνους μέχρι τῶν μεταγενεστέρων. Ἀλλ' ἡ γνώμη αὕτη καίπερ εὐλογοφανὴς (πρβλ. ΑΠΗΟΥ-ΑΦΟΥ, ΟΥΚΗΥΜΕΙΣ-ΟΥΧΥΜΕΙΣ), δέν μοι φαίνεται ἀληθής, φρονῶ δ' ὅτι συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα τῆς ἀφομοιώσεως (*Τροφωνίου*) καὶ τῆς γραφῆς ΧΣ ΦΣ δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἐν μὲν τῇ Ἰωνίᾳ, ὅτε τὸ πρῶτον κατηρτίσθη ὁ πεζὸς λόγος, τὸ δασὺ πνεῦμα εἶχε καταστῇ οὕτως ἀσθενές, ὥστε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς δὲν εἶχε δύναμιν νὰ τρέψῃ ἐν τῇ συναλοιφῇ τὸ πρὸ αὐτοῦ ψιλὸν εἰς τὸ ἀντίστοιχον δασὺ ὁποιονδήποτε ἦν τοῦτο, ἐντεῦθεν ἐγράφη *κατ' ἅ, ἐπ' ἡμῖν* κλπ.· ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ, ὅτε πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε' ἑκατοντ. ἤρξατο σχηματιζομένη ἡ ἐγχώριος γραμματεία, καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα ἦν ἔτι ἰσχυρότατον καὶ τὸ δασὺ στοιχεῖον ἐν τοῖς δασέσιν ἐξεφωνεῖτο καὶ ἠκούετο σαφῶς· ἐντεῦθεν ἀντὶ τοῦ *κατ' Ηἀ* ἐγράφη τὸ ἰσοδύναμον *καθ' ἅ*, ὁμοίως *ἐπ' Ηἀ-ἐπΗ ἁ-ἐφ' ἅ, ὑπΗηγοῦμαι-ὑφηγοῦμαι* κλπ. Σχηματισθέντα δὲ ταῦτα παρέμειναν οὐχὶ δι' ἱστορικὴν ὀρθογραφίαν, ἀλλὰ διότι καὶ ἐφ' ὅσον ἐπεκουροῦντο ὑπὸ τοῦ ἀεὶ ἐκφωνουμένου ἰσχυρῶς δασέος πνεύματος τοῦ μετὰ τῶν φωνηέντων. Τοῦτο νοεῖ ἕκαστος ἐνθυμηθεὶς ὅτι ὅτε βραδύτερον ἐξέλιπε τὸ δασὺ πνεῦμα, ἤρξατο καὶ ἡ παράλειψις τῆς τροπῆς ταύτης τῶν ψιλῶν εἰς δασέα ἐν ταῖς συναλοιφαῖς.

Ἔπειτα καὶ τόδε ῥητέον ὅτι πιθανῶς εἴτε ἔγραφον ΑΠ ΗΜΩΝ, ΟΥΚ ΗΜΕΙΣ, ΚΑΤ ΗΜΩΝ, εἴτε ἔγραφον ΑΦ ΗΜΩΝ, ΟΥΧ ΗΜΕΙΣ, ΚΑΘ ΗΜΩΝ, δὲν θὰ παρίστων ἀκριβῶς τοὺς ἀληθῶς κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ. ἐκφωνουμένους φθόγγους, ἀλλὰ μόνον κατὰ προσέγγισιν, προετίμων δὲ τὸν δεύτερον τρόπον τὸν δηλοῦντα ὁπωσδήποτε τὸ σαφῶς ἐκφωνούμενον δασύ.

Ὅτι δὲ ἀληθῶς κατὰ τὴν Ε' ἑκατοντ. ἐγένετο ἡ περὶ ταῦτα μεταβολὴ καὶ ὅτι κατὰ τὴν Δ' δὲν ἦσαν ταῦτα πλέον κλειστὰ + δασεῖ, μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦδε, ὅτι τὸ *Θ* ἐν τῇ Ἀττικῇ (καὶ Ἰωνίᾳ) δὲν ἦτο τὸ αὐτὸ κατὰ τὴν Δ' ἑκατοντ. οἷον κατὰ τὴν Ε'· παρα-

τηρεῖται δηλ. ὅτι τὸ ἀρχ. Περσ. καὶ Ἰταλικὸν ***θr*** πρῶτον μὲν παριστᾶτο διὰ τοῦ *τρ*, ἔπειτα δὲ διὰ τοῦ *δρ* καὶ *θρ*, τ. ἔ. σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεγένετο καὶ ἐν τῷ Ἑλλ. *Θ* τοιαύτη μεταβολὴ ὥστε ἐκρίνετο κατάλληλον νὰ παραστήσῃ καὶ τὸν ξένον φθόγγον *θ*, ὃν πρότερον, ὡς φαίνεται, δὲν ἠδύνατο, πρβλ. *Μιτρογάθης* Αἰσχύλ., *Μιτραδάτης*, *Μιτροβάτης*, *Ἰθαμίτρης*, *Τριτανταίχμης*, *σατράπης* κττ. Ἡροδ., ἔπειτα *Τιθραύστης*, *Σπιθραδάτης* (παρὰ Κτησίᾳ παρ' ᾧ καὶ *Μιτρώστης*, *Ἀσπαμίτρης)*, *ἐξαιθραπεύοντος* ἐκ Μυλάσων 367 π. Χ., *σαδράπαν* Αἰολ. τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρ. κττ. Ὁμοίως εἶπον ὁ Ἐπίχαρμος καὶ Σώφρων, παρ' ὧν καὶ Σιμωνίδης καὶ Σοφοκλῆς, τὴν λέξιν *λίτρα* ἀπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ ***liθra*** ὅθεν ἔπειτα ***libra***. Καὶ ἀγνοεῖται μὲν κατὰ τίνα ἑκατοντ. ἡ Ἰταλικὴ λέξις αὕτη παρελήφθη εἰς τὴν Ἑλλ. τὸ πρῶτον, ἀλλὰ πάντως οὐχὶ πρὸ τῆς Η'. Ὑπὲρ τῆς πνευματώδους προφορᾶς τοῦ *φ* καὶ *θ* ἐν Νάξῳ ἀπὸ τῆς Ε' π. Χ. ἑκατοντ. φαίνεται ὅτι μαρτυρεῖ τὸ ἐν Ναξίᾳ ἐπιγραφῇ (πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Πελοπονν. πολέμου) *Δωροφέα*· ἀλλὰ καθ' ἃ ἤδη ὁ Roehl καὶ Wilamowitz ᾔκασαν, τὸ *φ* τούτου ἀντὶ *θ* εἶναι πλημμελὴς γραφὴ καὶ οὐδὲν ἀποδεικνύει· τοὐναντίον δὲ εἶναι ἀποδεικτικὸν τὸ μεταγενέστερον ἐκ Δωδώνης *φεῶν*, *φύοντες* ἀντὶ *θεῶν*, *θύοντες*, ἐπειδὴ τὸ *θ* ἐν τούτοις εἶναι ἐτυμομολογικῶς πρῶτον καὶ μόνον μετὰ τὴν τροπὴν αὐτοῦ εἰς πνευματῶδές τι ἠδύνατο νὰ τραπῇ εἰς *φ*, οὐχὶ δὲ καὶ ἐφ' ὅσον ἐσῴζετο ἡ ἀρχαία ὡς κλειστῶν καὶ ἀκαριαίων προφορὰ αὐτῶν.[1]) Τὸ *τ* καὶ *π* δὲν ἐναλλάσσονται.

Ἐκ τῶν περιγραφῶν καὶ κρίσεων τῶν ἀρχαίων δὲν διαλευκαίνεται ἡ προφορὰ τῶν δασέων. Οὕτω λ. χ. ὁ Πλάτων ἐν Κρατύλ. 427 ὀνομάζει καὶ τὸ *φ* ὅπως καὶ τὸ *σ* καὶ *ζ* καὶ τὸ *ψ*

[1]) Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *φ* καὶ *θ* ὅπως καὶ τοῦ *β* καὶ *δ* καὶ ἡ τοῦ *π* καὶ *τ* γενομένη ἐν ἄλλαις λέξεσιν οἷον ***φήρ - θήρ***, ***πέτταρες - τέτταρες***, ***βάραθρον - δέρεθρον***, οὐδὲν περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *φ - θ*, *β - δ*, *π - τ* μαρτυρεῖ, ἐπειδὴ οἱ φθόγγοι οὗτοι δὲν παράγονται ἐξ ἀλλήλων τροπῇ τοῦ ἑτέρου εἰς τὸν ἕτερον, ἀλλὰ κατάγονται ἐξ ἄλλων ὑπερωϊκῶν **q g gh** διὰ χειλώσεως καὶ ὀδοντώσεως (ἰδὲ κατωτ.).

πνευματῶδες γράμμα, ὅθεν οὐδὲν διδασκόμεθα ποῦ καὶ πῶς ἐξεφωνεῖτο τὸ πνεῦμα τοῦτο. Ὁ Κοϊντιλιανὸς (35—95 μ. Χ.) ἐν τῇ **Institutio Oratoria** ΙΒ', 10, 27 λέγει ὅτι **jucundissimas ex Graecis litteras non habemus** *υ* **et** *φ*. Ἀλλὰ ποία τις ἦν αὕτη ἡ ἡδύτης, δὲν μανθάνομεν. Πάντως δ' ὅμως διέφερε τοῦ Λατινικοῦ **f**, ὃ ἠδυνάτουν οἱ Ἕλληνες νὰ προφέρωσιν. Ὁ δὲ Πρισκιανὸς κατὰ τὴν ΣΤ' μ. Χ. ἑκατοντ. ἐν Βιβλ. Α' 14 διδάσκει ῥητῶς ὅτι «**hoc tamen scire debenus, quod non fixis labris est pronuntianda f, quomodo ph, atque hoc solum interest.** (Ἐπειδὴ διὰ τοῦ **ph** μετεγράφετο τὸ Ἑλλ. *φ*, τὸ περὶ τοῦ **ph** λεγόμενον ἰσχύει καὶ περὶ τοῦ *φ*, ὃ τοῦτο μόνον διέφερε τοῦ Λατ. ὅτι οὐ **fixis labris**, τ. ἔ. οὐ διχειλικῶς ἐξεφωνεῖτο, ὅπως τὸ Ἑλληνικόν). Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Πρισκιανοῦ θὰ ἦτο πολλοῦ λόγου ἀξία προκειμένου περὶ τῆς προφορᾶς τοῦ *φ* ἐν τοῖς μεταγενεστέροις καὶ Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις, ἂν μὴ ὑπῆρχεν ἡ ὑπόνοια ὅτι παρέλαβεν αὐτὴν παρὰ παλαιοτέρων κατὰ τὸ τότε κρατοῦν ἔθος· εἰς τοῦτο δ' ἄγει ἡ μαρτυρία τοῦ Σχολιαστοῦ Διονυσ. τοῦ Θρᾳκὸς τοὐναντίον διδάσκοντος ὅτι «*ἀνοιγομένων δὲ τῶν χειλέων πάνυ καὶ πνεύματος πολλοῦ ἐξιόντος ἐξεφωνεῖτο τὸ φ*», Βεκκήρ. Ἀνεκδ. 810, 4. Τὴν γνώμην Διονυσ. τοῦ Ἀλικαρν. περὶ τῶν συμφώνων παρεθήκαμεν ἀνωτ. 343—4, τὴν δὲ Ἀριστείδου Κοϊντιλιανοῦ ἀνωτ. σελ. 437—8, ἐδείξαμεν δ' ἅμα ὅτι αὗται εἶναι ἀνάξιαι πίστεως ὡς μαρτυρίαι περὶ τῶν χρόνων αὐτῶν. Ἀλλ' ἂν μὴ περὶ τούτων, πάντως δ' ὅμως περὶ τῶν χρόνων Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος ἰσχύουσιν, ὅθεν ἡ διδασκαλία περὶ τῶν κλειστῶν ἀφώνων ψιλῶν, μέσων καὶ δασέων κατέρχεται, ἤτοι ταῦτα τότε ἐσχηματίζοντο οὐχὶ ὅπως νῦν, ἀλλὰ **fixis labris**, μετ' ἐμφράξεως.

Τὴν μετὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους γενομένην μεταβολὴν ἐλέγχει, ἂν μὴ σφάλλωμαι, καὶ ἡ μετονομασία αὐτῶν ὑπὸ τῶν Στωϊκῶν καί τινων Γραμματικῶν, οἵτινες κατὰ τὴν μαρτυρίαν Σέξτου τοῦ Ἐμπειρικοῦ (622) ἀντὶ *ἀφώνων* ὠνόμασαν αὐτὰ *ἡμίφωνα,* πάντως

τούτου ἕνεκα ὅτι ἐπ' αὐτῶν δὲν ἦσαν πλέον κλειστὰ μετὰ πνεύματος, ἀλλὰ μᾶλλον πνευματώδη καὶ διαρκῆ.

Αἱ μεταγραφαὶ τῶν δασέων τῆς Ἑλλην. διὰ τῶν ch, ph. th ἐν Ἰταλίᾳ καὶ γραφαὶ τῶν Κοπτῶν ἐν Αἰγύπτῳ οἷον *ἐπ' Ηόσον* κτλ., οὐδὲν ἄλλο ἀποδεικνύουσιν ἢ ὅτι ταῦτα μὲν διεστέλλοντο τῶν ψιλῶν, οἱ δὲ ἀλλόγλωσσοι ἐστεροῦντο ἀκριβεστέρου πρὸς παράστασιν τούτων τρόπου, διὸ ἀκολουθοῦντες ἴσως παλαιοτέρᾳ ὀρθογραφίᾳ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ θέλοντες νὰ διαστέλλωσιν αὐτὰ τῶν ἀντιστοίχων ψιλῶν κατέφυγον εἰς τὴν μεταγραφὴν ταύτην, εἰ καὶ πάντως δὲν παρίστων οὕτως ἀκριβῶς τοὺς γνησίους Ἑλληνικοὺς φθόγγους.

§ 36. *Περὶ τοῦ Θ ἐν τῇ Λακωνικῇ καὶ Κρήτῃ*. Ἰδίαν ἀνάπτυξιν φαίνεται λαβὸν τὸ *Θ* ἐν τῇ Λακωνικῇ διαλέκτῳ, ἐν ᾗ εὕρηται τετραμμένον εἰς *σ* οὐ μόνον πρὸ τοῦ *ι*, ὅπως ἐν Ἀττικῇ (πρβλ. *Πάρνηθος-Παρνήσιος, Προβάλινθος-λίσιος, Τρικόρυνθος-ρύσιος, ἐρυθίβη* ἐν Ῥόδῳ (Στράβων. ΙΓ' 613) καὶ *ἐρυσίβη, Ἐρυθιβίου* Ἀπόλλωνος, *ἐρυσίπελας*, ὁπόθεν οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ περὶ τῆς πνευματώδους τοῦ *Θ* προφορᾶς, ἀφοῦ καὶ τὸ *τ* ὁμοίως τρέπεται, πρβλ. *Χάριτες-Χαρίσια, Ἀρτέμιτος-Ἀρτεμίσιον*), ἀλλὰ καὶ πρὸ τῶν ἄλλων φωνηέντων καὶ παρά τινα σύμφωνα (πρβλ. *σαμινά, σίγε, Ἀσᾶναι, πάσορ, κασεύδει, σερμοί, κασάνω* κττ. καὶ σήμερον ἔτι λέγεται ἐν τῇ Τσακων. *σέρι, σάτη = θέρος, συγάτηρ* κττ.)· διὰ τούτου δηλοῦται σαφῶς ὅτι πολὺ πρὸ τῆς τροπῆς ταύτης τὸ *Θ* εἶχεν ἐν τῇ Λακωνικῇ καταστῇ σφόδρα διάφορον τοῦ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐκφωνουμένου, πάντως πνευματῶδες καὶ δὴ *σ*, ἢ ὅμοιόν τι ἀσθενέστατα ἀρθρούμενον, ὁποῖον τὸ τῶν σημερινῶν Ἰκαρίων, παρ' οἷς καὶ ἐναλλάσσεται τὸ *ϑ* καὶ *σ*.

Ἀλλὰ περὶ τοῦ χρόνου τῆς τροπῆς ταύτης οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὡρισμένον· διότι αἱ μὲν Λακωνικαὶ ἐπιγραφαὶ αἱ παλαιότεραι τῆς Β' π. Χ. ἑκατοντ. δὲν παρέχουσιν αὐτῆς παραδείγματα, παρέχουσι δὲ ὁ Ἀλκμάν, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ξενοφῶν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης πρβλ. Ἀλκμᾶνος, *Σεράπνας,*

παρσένοις, σιῶν, σάλεσσι κλπ.; Ἀριστοφάνους *μουσίδδην, σέλει, σιώ, ἐλσών, σηροκτόνε, παρσένε, ἀγασώς* κτλ., Θουκυδ. Ε´ 77 *σιῶ σύματος* = θεοῦ θύματος, Ξενοφ. Ἀγησιλ. 5, 5 *οὐ τὼ σιώ*, Ἀριστοτ. 1145α, 29 *σεῖος ἀνήρ*. Ἡ διαφωνία τῶν ἐπιγραφῶν καὶ τῶν συγγραφέων τούτων ἑρμηνεύεται συνήθως διὰ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι σ ἀντὶ τοῦ *ϑ* εἶναι παραδιόρθωσις τῶν παλαιῶν ἐκδοτῶν καὶ μεταγραφέων, οἵτινες ἐπιστάμενοι τὴν χρῆσιν ταύτην ἐκ τῆς μεταγενεστέρας Λακωνικῆς εἰσήγαγον αὐτὴν καὶ εἰς τοὺς συγγραφεῖς. Ἀλλ᾽ ὁ ἐνθυμούμενος ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται οὐδὲ τῆς Λακωνικῆς προφορᾶς τοῦ Υ ὡς u καὶ ịu παρέχουσιν ἴχνος, θὰ διστάσῃ νὰ κηρύξῃ ἁπαξάπαντα ταῦτα διαφθορὰς καὶ θὰ προτιμήσῃ μετ᾽ ἐμοῦ νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἄγνοιαν αὐτοῦ.

Καὶ ἐν Κρήτῃ φαίνεται τὸ *Θ* ἀπὸ τῆς Ε´ ἑκατοντ. τετραμμένον εἰς πνευματῶδες, διὸ ἀναγινώσκεται διττὸν *ϑϑ* οὐ μόνον ἀντὶ *σϑ* κατ᾽ ἀφομοίωσιν, *ἀλλύεϑϑαι, πράδδεϑϑαι, ἀποδάτταϑϑαι, καταϑίϑεϑϑαι, ἐπιτελεϑϑέντων, Εὐρυϑϑενία* κττ., ἅτινα φαίνονται ἀνεκφώνητα, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ *ϑ* συνέκειτο ἐκ κλειστοῦ καὶ μετ᾽ αὐτὸ πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ διττοῦ *σσ*, οἷον *Ἀρκάϑϑι, Ϝέτεϑϑι, πορτίαϑϑαν* (=προσ-οῦσαν ἤτοι προτιέασσαν), *εὐγλωϑ(ϑ)ίοι, πόλιϑ(ϑ)ι*, ἐν οἷς τὸ *ϑϑ* τὸ ἀντὶ *σσ* πάντως ἀνάγκη νὰ ἐκφωνηθῇ συριστικῶς, οὐχὶ δὲ οὕτως ὥστε ν᾽ ἀκούηται κλειστὸν *τ* καὶ μετ᾽ αὐτὸ πνεῦμά τι.

§ 37. *Περὶ τῶν δασέων ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ σ καὶ μετὰ ἀλλήλων.* Ἐκ τῆς γραφῆς *στ* ἀντὶ *σϑ* ἐν Βοιωτίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἠλείᾳ, Λοκρίδι καὶ Μεγαρικῇ συνάγεται σαφῶς ὅτι τὸ *ϑ* κατόπιν τοῦ *σ* οὐκ ἔσχε τὴν αὐτὴν ἀνάπτυξιν ἣν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις συμπλοκαῖς, ἀλλὰ παρέμενε μᾶλλον κλειστὸν σὺν δασεῖ· ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ τὸ *ϑ* ἐν ταῖς ἄλλαις θέσεσιν εἶχε τραπῇ εἰς πνευματῶδές τι, δὲν ἐφαίνετο τοῖς λαλοῦσι καὶ γράφουσι τὰς διαλέκτους ταύτας τὸ γράμμα τοῦτο δηλωτικὸν τοῦ μετὰ τὸ *σ* ἐκφωνουμένου ὑπ᾽ αὐτῶν ὀδοντικοῦ συμφώνου, διὸ προετίμων τὸ *τ*, εἰ καὶ πιθανῶς οὐδὲ τοῦτο πα-

ρίστα ἀκριβῶς τὸν ἐκφωνούμενον φθόγγον. Καὶ τὰ Κρητικὰ ***πρόθθα, τὰθ θυγατέρας, δάτταθθαι, ὠνῆθθαι*** κττ. ἐμφαίνουσιν ὅτι τὸ ***σθ*** προσέπιπτε τοῖς Κρησὶ δυσεκφώνητον. Ὁμοίως φαίνεται ἐμφαῖνον καὶ τὸ Ἠλεῖον ***ποήασσαι=ποιήσασθαι*** ὅτι τὸ ***σθ*** προσέπιπτεν αὐτοῖς ἀνεκφώνητον, διὸ φιλοτιμούμενοι νὰ φύγωσι τὸ διαλεκτικὸν ***στ*** καὶ νὰ παραλάβωσι τὸ τῆς Κοινῆς ***σθ*** ἐξώκελλον εἰς ***σσ***. Ὅτι δ' ὄντως μετὰ τὸ ***σ*** δὲν ἐξεφωνεῖτο ὁ πνευματώδης φθόγγος οἷος ἐν τῷ ***θεός, φιλόθεος, ἐθέλω*** κττ., μαρτυρεῖ καὶ ἡ νεωτέρα ἡμῶν γλῶσσα, διασῴζουσα, ὅπως καὶ ἐν τῷ ***ἄνδρες, ἀγγαρεύω, (ἐ)μβαίνω*** ἀρχαίαν διαφοράν.

Καὶ ἡ χρῆσις τῶν δύο δασέων ***φ, χ,*** ἐν συμπλοκῇ μετὰ τοῦ ***θ,*** οἷον ***φθ, χθ*** ἐν τῷ ***πεπλέχθαι, τρεφθῆναι*** κττ. εἶναι ἀδιανόητος, ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἀμφότερα ταῦτα ἐξεφωνοῦντο ὡς κλειστὰ + δασεῖ· διότι συμπλέγματα οἷον ***ἐτρεπΗτΗην ἐπλεκΗτΗην*** εἶναι φυσιολογικῶς ἀνεκφώνητα. Διὰ τοῦτο ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως τῶν φωνηέντων ἐν τῷ ***Τροφωνίῳ*** κλπ. καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν γραφῶν ΧΣ ΦΣ συναχθέντα πορίσματα δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ δασέα κατὰ τὴν Ε' ἑκατοντ. συνετάχησαν εἰς ἕνα φθόγγον ἁπλοῦν καὶ δασύν, ἄγνωστον ἀκριβῶς ποῖον, ὅτι τότε ἀμφότερα τὰ συμπλεκόμενα πρότερον στοιχεῖα ἠλλοιώθησαν, διότι οἱ γράφοντες ***μὴ λέγ' Ηούτως, τρῖβ' Ηούτως, οὐδ' Ηούτως, ὁ δ' Ηυἱὸς*** δὲν ἔγραφον βεβαίως ***τετρῖφθαι*** ἀντὶ ***τετρῖβθαι, λελέχθαι*** ἀντὶ ***λελέγθαι*** χάριν ἐξωτερικῆς, χάριν τῶν ὀφθαλμῶν ἐξομοιώσεως, ὅπως πολλάκις λέγεται. Πάντως ἄρα καὶ ἐν τούτοις τὰ δασέα δὲν ἦσαν πλέον κλειστά.

§ 38. ***Φυσιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν δασέων εἰς πνευματώδη.*** Ποδηγετούμενοι ὑπὸ τῆς φυσιολογικῆς τῶν φθόγγων γενέσεως καί πως ὑπὸ ὁμοίων ἐν ἄλλαις γλώσσαις ἀναλόγων φαινομένων δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν πῶς ἐκ τῶν κλειστῶν δασέων ΚΗ, ΠΗ, ΘΗ προῆλθον τὰ ὑμέτερα ***χ, φ, θ.*** Πρὸς τοῦτο ἀνάγκη νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι ὁ φραγμὸς ὁ σχηματιζόμενος πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τούτων ἤρξατο χαλαρούμενος, ὥστε νὰ ὑπολείπηται μᾶλλον στέ-

νωμά τι, δι' οὗ τὸ μετὰ τὸ πρῶτον στοιχεῖον ἀκολουθοῦν ἀσθενὲς πνεῦμα ἤρξατο ἐκβαλλόμενον ἰσχυρότερον καὶ ἅμα ἀφομοιούμενον τῷ πρὸ αὐτοῦ στοιχείῳ, οὕτω δὲ παρήχθη Π_φ K_χ ἀντὶ ΠΗ, ΚΗ ἤτοι φθόγγοι *προστριβεῖς* ἀντὶ *δασέων*. Τὴν βαθμῖδα τῶν προστριβῶν φαίνεται ὅτι ἐμφανίζουσιν ἡμῖν αἱ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου ἀρχόμεναι καὶ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων σποραδικῶς ἀπαντῶσαι γραφαί, οἷον *ὄκχος*, *ὀκχέω*, *ἐκχϑέματα* (Κεῖον τῆς γ' ἑκατ.) *δεδόκχϑαι*, *μετηλλακχότος* κλπ. κλπ. (Φθόγγοι τοιοῦτοι προστριβεῖς ἐκφωνοῦνται σήμερον ὑπὸ τῶν Καλυμνίων λεγόντων *πετϑερός*, *ξατϑός*, *σορόκχος*, *κάπφαρι(ι)*, *κοκχάριν*, *λάκχος* κλπ. πρβλ. Γλωσσολογ. Μελετῶν σελ. 159).

§ 39. *Τὸ χ οὐχὶ ἀντὶ τῆς δασείας*. Ὅτι τὸ χ παραλαμβάνεται πολλάκις εἰς δήλωσιν τοῦ δασέος πνεύματος εἶναι ἀνάληθες· πάντα δὲ τὰ πρὸς τοῦτο προσαχθέντα παραδείγματα στηρίζοντα ἐπὶ πλημμελῶν ἐτυμολογιῶν, οἷον τὸ *Χαρμονίδης*, *Χαρμολέων* κττ. ἅτινα σύγκεινται οὐκ ἐκ τοῦ *ἁρμο*- ἀλλ' ἐκ τοῦ *χάρμη* ἢ *χάρμα*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ΄

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ, ΨΙΛΗΣ ΚΑΙ ΔΑΣΕΙΑΣ

§ 1. *Περὶ ψιλῆς καὶ δασείας. Φυσιολογικὴ γένεσις τῶν πνευμάτων τούτων.* Θέλοντες ν' ἀπαγγείλωμεν φωνῆέν τι ὀφείλομεν καὶ ῥεῦμα ἀέρος ἐκ τῶν πνευμόνων νὰ ἐκβάλωμεν καὶ τοὺς φωνητικοὺς συνδέσμους νὰ τείνωμεν καὶ εἰς τὸ κοῖλον τοῦ στόματος τοιοῦτον σχῆμα νὰ δώσωμεν οἷον ἀπαιτεῖ τὸ εἰδικὸν χρῶμα τοῦ ἀπαγγελτέου φωνήεντος (ἰδὲ Κεφ. Γ΄ § 6. 7). Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν πρόκειται νὰ πράξωμεν ταῦτα, δυνάμεθα α΄) νὰ κλείσωμεν πρὸ πάντων τούτων στερεῶς τὴν γλωττίδα, ὥστε ὁ ἦχος τότε μόνον νὰ δύνηται νὰ ἐξέλθῃ καὶ καταστῇ αἰσθητός, ὅταν ὁ φραγμὸς οὗτος λυθῇ, ὅτε τοῦ φωνήεντος προηγεῖται ψόφος τις αἰσθητὸς μάλιστα κατὰ τὸν ψίθυρον. Οὗτος δὲ ὁ *ἔκκροτος* φθόγγος ἀντιστοιχεῖ τῷ aleph τῶν Σημιτικῶν γλωσσῶν καὶ τῇ ψιλῇ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων· β΄) νὰ ἐπιτρέψωμεν πρὸ πάντων τούτων τὴν ἔξοδον εἰς τὸ ῥεῦμα τοῦ ἐκπνεομένου ἀέρος καὶ ὅταν ἤδη ἐκφύγῃ ἡ πρώτη ὤθησις τοῦ ῥεύματος, τότε νὰ τείνωμεν τὰς χορδὰς καὶ σχηματίσαντες τὸ κοῖλον στόμα καταλλήλως νὰ ἐκφωνήσωμεν τὸ φωνῆεν. Τὸ πρὸ τοῦ φωνήεντος τούτου ἐκπεμπόμενον οὕτω ῥεῦμα ἀντιστοιχεῖ τῇ δασείᾳ τῶν ἀρχαίων [1]). Ἐπειδὴ δὲ ὁ χρόνος ὁ μεταξὺ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκπομπῆς τοῦ ἀέρος καὶ τῆς ἀντηχήσεως τῶν φωνητικῶν συνδέσμων καὶ δὴ

[1]) Ὁρισμοὺς τῆς ψιλῆς καὶ δασείας εὑρίσκει ἕκαστος ἐν τοῖς ἀρχαίοις Γραμματικοῖς. Ἐπειδὴ δ' ὅμως οὔτε φυσιολογικῶς ἐζήτουν νὰ περιγράψωσι τὴν γένεσιν αὐτῶν οὔτε ἐπ' αὐτῶν ἀκριβῶς ὅπως ἄλλοτε ἀπηγγέλλοντο τὰ πνεύματα ταῦτα, τούτου ἕνεκα οὐδὲν ὑγιὲς μανθάνει τις παρ' αὐτῶν· πρβλ Σχολ. Διονυσίου τοῦ Θρᾳκός, Bekk. Ἀνέκδ. 692, 25 «τὸ σημεῖον τῆς δασείας... τίθεται *ἐπάνω φωνήεντος δασυνομένου, ἤγουν ἐκ τοῦ θώρακος μετὰ πολλῆς τῆς ὁρμῆς ἐκπεμπομένου (τίθεται ἐπάνω φωνήεντος ἐκ τοῦ θώρακος ἐκπεμπομένου!), τὸ δ' ἕτερον ἐπάνω φωνήεντος ψιλουμένου, ἤτοι ἐξ ἄκρων χει-*

καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ φωνήεντος δύναται νὰ εἶναι διάφορος, ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐκπνοὴ αὕτη δύναται νὰ εἶναι διάφορος ὡς πρὸς τὴν ἔντασιν καὶ ἐπειδὴ τέλος καὶ ἡ τῶν φωνητικῶν συνδέσμων προσέγγισις εἶναι ἄλλοτε ἄλλη, διὰ ταῦτα πλεῖσται ποικιλίαι ὡς πρὸς τὴν ἰσχὺν τοῦ δασέος πνεύματος εἶναι δυναταί, ἀπὸ τοῦ ἰσχυροῦ H εἰς τὸ ἀσθενέστατον ʽ. Καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὸ δασὺ οὔτε ἐν πᾶσι τοῖς χρόνοις οὔτε ἐν πάσαις ταῖς χώραις ἦν τὸ αὐτό.

§ 2. *Γένεσις τοῦ δασέος πνεύματος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.* Τὸ δασὺ πνεῦμα ἦτο ξένον τῆς Ἰαπετικῆς γλώσσης, ἀνεπτύχθη δὲ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τὸ μὲν ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις πρὸ τοῦ χωρισμοῦ τῆς γλώσσης εἰς διαλέκτους, τὸ δὲ μετὰ τὸν χωρισμὸν τοῦτον. Προῆλθε δὲ τὸ πάλαι μὲν ἐν τῇ Πανελληνίῳ περιόδῳ

α΄) Ἐκ τῆς τροπῆς τοῦ *s* κειμένου ἐν ἀρχῇ λέξεως φωνήεντος ἑπομένου καὶ ἐντὸς λέξεως μεταξὺ φωνηέντων.

β΄) Ἐκ τῆς τροπῆς τοῦ ἠχηροῦ j, τοῦ τ᾽ ἐν ἀρχῇ λέξεως καὶ τοῦ ἐντὸς λέξεως μεταξὺ δύο φωνηέντων.

Ἔπειτα δὲ μόνον ἔν τισι διαλέκτοις

1) Ἐκ τῆς προλήψεως τοῦ ἐν τῇ ἑπομένῃ συλλαβῇ ἀναπτυχθέντος δασέος εἰς τὴν ἀρκτικήν.

2) Ἐκ τοῦ ἐν ἀρχῇ λέξεως Ϝ.

3) Ἐκ τῆς φωνητικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ *υ* ἀπὸ *u* εἰς ü-Hυ.

4) Ἐξ ἀναλογίας.

5) Ἐν τῇ Λακωνικῇ, τῇ Ἀργείᾳ καὶ τῇ Κυπρίᾳ διαλέκτῳ ἐκ τῆς τροπῆς τοῦ σ μεταξὺ φωνηέντων.

§ 3. *Δασεῖα ἐκ τοῦ s ἢ j.* Τὸ δασὺ πνεῦμα ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ *s* ἔν τε τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ μέσῳ τῶν λέξεων, ἀπώλετο δὲ πρότε-

λέων προφερομένου (τίθεται ἐπάνω φωνήεντος ἐξ ἄκρων χειλέων προφερομένου!) Ἔστι γὰρ ἡ μὲν ψιλὴ ποιότης συλλαβῆς, καθ᾽ ἣν ἄκροις τοῖς χείλεσι τὸ πνεῦμα προφέρεται, οἷον ***Αἴας***, ἡ δὲ δασεῖα ποιότης συλλαβῆς, καθ᾽ ἣν ἀθρόον ἐκ βάθους χειλέων τὸ πνεῦμα ἐκφέρεται ».

ρον ἐκ τοῦ μέσου τῶν λέξεων καὶ βραδύτερον ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ἐτυμολογικῶς ἄρα ἀντιστοιχεῖ τῷ s τῶν ἄλλων γλωσσῶν ἐν ταῖς χώραις ταύταις Ἑλληνικὴ δασεῖα· πρβλ. *ὁ, ἡ* Ἰνδ. *so, sā, ἔχω* Ἰνδ. sáhati, *ἵστημι* si sto, *ἓξ ἑπτὰ* sex septem, *ἵζω ἕδρα* sido ἀντὶ *si sdo, sedeo, *ἅλς* sal, *ἅλλομαι* salio, *ἕρπω* serpo, *ἡγέομαι* sāgus, *ἡμι*-semi-, *ἑκυρά, ἑκυρὸς* socrus, socerus καὶ socer, *ὅλος* Ἰνδ. sarva, Λατ. sollus, *ἕνος* Ἰνδ. sana Λατ. senex, *ἁνύω* Ἰνδ. sanōti, *ὁμὸς* Ἰνδ. sama, *ἱμὰς* Ἰνδ. sīman, *ὕπνος* Ἰνδ. su̯apnas, Λατ. somnus ἀντὶ sopnos-suepnos, *ἕλκω* sulcus, *ἔτης ἕταρος* sat-elles, *ὗς* Λατ sus, *ὕλη* ἀντὶ *Ὕλϝη* Λατ. sulva, *εἵμαρται* ἀντὶ se-smr̥-tai ἐκ ῥίζης smer *μείρομαι*, *υἱὸς* Ἰνδ. sunùs, *ὁδὸς* Σλαυ. choditi = ἰέναι, *ὑλία* Γοτθ. sulja ἁ-ἐν τῷ *ἅπας* κτλ. Ἰνδ. sa-κττ.· *ἁγνὸς* Ἰνδ. yajñas, *ἅγιος ἅζομαι* Ἰνδ. yajyás καὶ τὸ *ἅγος* Ἰνδ. yájas, *ὅς* Ἰνδ. yas, *ὑμμε*- Ἰνδ. yusma, *ἧπαρ* Ἰνδ. yakr̥t Λατ. jecur, *ὑσμίνη* ἀντὶ *ὑθμίνη Ἰνδ. yudh κττ.

Ἐκ τοῦ *su̯* προῆλθεν ἡ δασεῖα ἐν τῇ ἀντωνυμίᾳ τοῦ γ´ προσώπου, *οὗ, οἷ, ἓ* καὶ τοῖς παραγώγοις ἢ συνθέτοις αὐτῆς, οἷον *ἑκάς, ἑκηβόλος Ἑκάδημος* κττ., *ἑός,* Ἰνδ. sva, Λατ. suus ἀντὶ sovos-*sevos, ἐν τῷ *ἡδὺς* suāvis ἀντὶ *suādvis Ἰνδ. suādùs, *ἱδρὼς* Ἰνδ. svidati· καὶ ἐκ τοῦ *sj* ἐν τῷ *ὑμήν, ὕμνος* Ἰνδ. syūman.

§ 4. *Δασεῖα ἐκ προλήψεως.* Κατὰ πρόληψιν μετέβη τὸ δασὺ πνεῦμα ἐκ τῆς ἑπομένης συλλαβῆς ἐπὶ τὴν ἄρχουσαν. Καθ᾽ ὃν δηλ. τρόπον ἐλέχθη *Χόλχος, Θέθις, Θαλθύβιος, θήθη, θροφός, Ἀνθίλοχος, ἐκφεφόρηκα, Χαχρυλίων φαρθένος, Διοφείθης, χεχαρισμένον, θρεφθεὶς* κττ. ἐν Ἀττικῇ, *Φίθων* ἐν Βοιωτίᾳ, *θεθμὸν* ἐν Λακων., *θέθμιον* ἐν Λοκρίδι, *ἐθέθην* καὶ *θυφλὸς* ἐν Κύμῃ κττ., οὕτως ἠδύνατο νὰ προληφθῇ καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα τὸ μὲν ἐκ τοῦ δασέος συμφώνου, ὥστε νὰ λεχθῇ *ἡθμός, ἁριθμός, Ἱσχύλος, εὔχομαι* ὅθεν *Εὐξίστρατος, Εἱλείθυια, ἰχθύς, Ἀφροδίτη* κτλ., τὸ δὲ ἐκ τοῦ δασέος πνεύματος, ὥστε νὰ λεχθῇ *ἱερὸς* παρ᾽ Ἀττ., *ἱαρὸς* ἐν

Βοιωτίᾳ, Θεσσαλίᾳ, Ἀχαΐᾳ καὶ πολλαχοῦ τῆς Δωρίδος ἀντὶ **ἰ-Ηερος* *ἰ-Ηαρος ἀπὸ *ἴσαρος (Ἰνδ. ishira-), *ἕως* παρ' Ἀττ., *ἀλλ' ἠώς* Ἰωνιστί, *ἀώς* Δωριστὶ ἀντὶ **αὐΗως* ἀπὸ ausōs, πρβλ. Λατ. aurora ἀντὶ *ausōs-a καὶ Ἰνδ. ushás· ὁμοίως *εὕω* ἀντὶ **εὐΗω* ἀπὸ **ευσω* (πρβλ. ūro ἀντὶ *eusō)· *ἵημι* ἀντὶ *ἰ-Ηημι si-sēmi ἢ ji-jēmi· *ἰάλλω* (ἀντὶ *ἰ-Ηάλλω ἀπὸ *Ηι-Ηαλλω-sisalįo) παρ' Ἀττικοῖς κττ. Καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα ἐν τῷ *ἀκούσια* (Ἀττ.) καὶ ἐν τῇ αὐξήσει τῶν παρῳχημένων τῶν ἀπὸ s ἢ ϝ ἀρχομένων ῥημάτων δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ οὕτως, οἷον **ἀΗεκούσια Ηακούσια, *ἐ-Ηηκα-ἧκα, *ἠ-Ηάλων-ἑάλων, *ἐ-Ηερπον-εἷρπον, *ἠ-Ηόρων-ἑώρων, *ἐ-Ηεπόμην Ηειπόμην, ἔργω ἐ-Ηέρχθην-Ηείρχθην* κτλ., δύναται δ' ὅμως καὶ δι' ἀναλογίας νὰ ἑρμηνευθῇ (ἰδὲ κατωτ. § 7). Ὅτι τὸ ἐν τούτοις δασὺ ἀπώλετο ἐκ τῆς β' συλλαβῆς, οὐδὲν θαῦμα, ἀφοῦ καθόλου ἐκ τοῦ μέσου τῶν λέξεων ἐσιγήθη τὸ δασὺ (ἰδὲ κατωτ. § 11). Καθ' ὁμοίαν πρόληψιν ἐγένετο καὶ τὸ *φροῦδος* (*προ+Ηοδός), *φρουρὸς* (*προ-Ηορός), *φροίμιον (προ-Ηοῖμος Ηοίμη), τέθριππον, οἰχωρὸς* (οἰκο+Ηορός). Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἡ κατὰ πρόληψιν ἀνάπτυξις τοῦ δασέος πνεύματος δὲν παρατηρεῖται ἐν πάσαις ταῖς δασυνούσαις ἄλλως διαλέκτοις ὁμοίως καὶ ἀπὸ κοινοῦ, δῆλον ὅτι τοῦτο ἀνεπτύχθη μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν διαλέκτων ἀπ' ἀλλήλων χωρὶς ἐν ἑκάστῃ καὶ δὴ διαφόρως, ἐντεῦθεν καὶ αἱ διαφωνίαι αὐτῶν. Οὕτω λ. χ. ἐλέγετο *ἱαρὸς* ἐν Θήρᾳ, Ἐπιδαύρῳ, Ῥόδῳ, Ἀκαρνανίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, *ἀώς* ὑπὸ τῶν Δωρ. *ἠώς* ὑπὸ τῶν Ἰώνων κλπ. Οἱ Ἀθηναῖοι φιλοῦσι τὴν ἐκ προλήψεως δασεῖαν μάλιστα πάντων [1]).

§ 5. *Δασεῖα ἐκ τοῦ ϝ.* Ἀντὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ϝ εὑρίσκεται ἐν πολλαῖς λέξεσι τὸ δασὺ πνεῦμα, πρβλ. *ἧλος γάλλος* παρ' Ἡσυχ. ἤτοι *ϝάλλος, ἕσπερος, ἑσπέρα* vesper, *ἑκὼν* Ἰνδ. vaçmi, *ἕρση* καὶ *ἑρσήεις* ἀλλὰ καὶ *ἐέρση* καὶ *ἔρση* Ἰνδ. varshas, *ϝωροὶ* =

[1]) Φαίνεται ὅτι ἡ μετάβασις τοῦ δασέος αὕτη ἀπὸ τῆς β' συλλαβῆς εἰς τὴν πρώτην ἐγένετο πρὸ τῆς ἀποβολῆς τοῦ ϝ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων, διὸ ὅσαι λέξεις εἶχον ἐν ἀρχῇ ϝ δὲν ἐδασύνθησαν· πρβλ. **ϝισος ἰὸς* virus, *ἔαρ* vasar κττ.

ὀφθαλμοὶ παρ' Ἡσυχ. καὶ *ὅρονται, οὖρος* παρ' Ὁμ. καὶ ἔπειτα *ὁράω, φρουρός, οἰχωρὸς*=οἰκουρός, *ἕννυμι, ἕλμις-ινθος* καὶ *ἕλμιγξ* (ὅθεν νῦν ἐν Κρήτῃ ὅρμιγγας ὁρμίγγοι) Λατ. = vermis, *ἕργω* Ἰνδ. vrajás=περίφραγμα, *ἑλίσσω*, ἐκ ῥίζης vel, *ἑληθερὲς* παρὰ τὸ *γέλαν* αὐγὴν ἡλίου καὶ *γελοδυτία*· ἡλιοδυσία (τ. ἔ. Ϝέλαν, Ϝελοδυτία) παρ' Ἡσυχ. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς πλείσταις λέξεσι τὸ Ϝ ἐκ τῆς ἀρχῆς τῶν λέξεων ἀπεβλήθη ἁπλῶς οὐδὲν ἴχνος καταλιπόν, πρβλ. *ἔπος, ἐλπίζω, ἄγνυμι, ὠθέω, ἰδεῖν* κτλ., διὰ τοῦτο ἡ ἐμφάνισις ἐν τούτοις τοῦ Η εἶναι ἀνώμαλος. Ἔχων δέ τις πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 453 περὶ τοῦ *φίκατι, φέσπερε* ἀντὶ *Ϝίκατι, Ϝέσπερε* καὶ περὶ τοῦ *Ϝῶϋς, φῶϋς, θῶϋς* καὶ ἐνθυμούμενος ὅτι τὸ Ϝ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐξεφωνεῖτο λίαν ἀσθενῶς, δύναται ἴσως νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ ἀσθενῶς ἐκφωνούμενος οὗτος φθόγγος ἐτράπη εἰς ἄηχον καὶ τούτου παραστάσεις ἀτελεῖς καὶ ἀνακριβεῖς πάντοτε κατὰ πόλεις καὶ χρόνους διάφοροι εἶναι καὶ τὸ *φ* καὶ τὸ δασὺ πνεῦμα. Ὁπωσδήποτε βεβαία ἑρμηνεία τοῦ δασέος πνεύματος ἐν τούτοις ἀντὶ τοῦ Ϝ μέχρι τοῦδε δὲν ἐξηυρέθη.

§ 6. *Δασεῖα ἐκ τῆς φωνητικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ υ.* Ἐκ τῆς φωνητικῆς ἀλλοιώσεως τοῦ *υ* ἀπὸ u εἰς ü ἢ Γαλλ. u φαίνεται ἀναπτυχθὲν τὸ δασὺ πνεῦμα ἐν πολλαῖς ἀπὸ τοῦ *υ* ἀρχομέναις λέξεσι, πρβλ. *ὑπὸ ὑπὲρ* Ἰνδ. upar, upari, *ὕστερον* ἀντὶ **ὑδτερον* Ἰνδ. uttaras, *ὕδωρ* unda, Ἰνδ. udaka, *ὕδρος ὕδρα* (udràs Ἰνδ.) κτλ. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα οὐδεμίαν ἔχει φυσιολογικὴν ἀνάγκην, πρβλ. τὰ Γαλλ. une, uniforme κλπ., τὰ Γερμ. über, üben κλπ., ἐν οἷς τοῦ ü οὐδὲν δασὺ προηγεῖται. Τὰ ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν μνημονευόμενα Βοιωτικὰ *οὔδωρ, Οὐρία, Οὐριεὺς* οὐδὲν ἀποδεικνύουσι, διότι παρὰ Κορίννῃ ἀναγινώσκεται καὶ *οὐμὲς* καὶ *οὐμίων*, καὶ *οὔλη* ἀντὶ ὗλαι, καὶ *πεντήκοντ' οὐψιβίας* ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν ὡς Βοιωτικόν, καὶ ὅμως ἐν πᾶσι τούτοις τὸ δασὺ εἶχε λόγον. Πιθανὸν φαίνεται ὅτι κατὰ τὸ ὁμαλῶς δασυνόμενον *ῦ* τὸ ἐκ τοῦ su, ju κττ., ἐδασύνθη

πᾶν υ ἐν ἀρχῇ λέξεως· πρβλ. τὰ περὶ τοῦ ϱ ἐν τοῖς ἑξῆς μέλλοντα νὰ ῥηθῶσιν.

§ 7. *Δασεῖα κατ' ἀναλογίαν.* Συχνοτέρα εἶναι καὶ μάλιστα ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ ἡ ἐμφάνισις τοῦ δασέος κατ' ἀναλογίαν. Εἴδομεν λ. χ. ἀνωτ. σελ. 216 ὅτι, ἐπειδὴ λέξεις τινὲς ἐδασύνοντο, ἔλαβον τὸ δασὺ πνεῦμα καὶ αἱ ὅμοιαι ἢ ἀντίθετοι αὐτῶν κατὰ τὸν νόμον τοῦ συνειρμοῦ. Οὕτως ἡρμηνεύθη τὸ *ἡμεῖς* κατὰ τὸ *ὑμεῖς* (Ἰνδ. asma), τὸ *ἧμαι κάθημαι* κατὰ τὸ *ἕζομαι* (Ἰνδ. astē). Κατὰ ταῦτα δὲ ἐλέχθη καὶ τὸ *εὕδω, καθεύδω,* ἐνῷ τὸ ἐξ αὐτοῦ παλαιότερον παραχθὲν *εὐνὴ* καὶ *Εὐδάνεμοι* διέσωσε τὸ ψιλὸν πνεῦμα. Ὁμοίως ἐλέχθη *ἀκούσια* ἐν ἀρχαίᾳ Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ κατὰ τὸ ἐναντίον *ἑκούσια· ἵεμαι* (ἀπὸ τοῦ *Ϝίεμαι*) κατὰ τὸ *ἵημι* (ἀπὸ τοῦ *si-sēmi* ἢ *ji-jēmi*)· *ἕλωϱ εἷλον,* ἅτινα ἤρχοντο ἀπὸ Ϝ διὰ τὸ *αἱϱέω* ὃ ἀπὸ τοῦ s ἤτοι ἀπὸ *H*· *ὑφοψίαν* ἀντὶ *ὑποψίαν, ὑφιδόμενος* ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ *ἐφεῖδε* ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ διὰ τὸ *ὑφοϱῶ, ἐφοϱῶ,* καὶ *ἐφόπτης* παρ' Ἡσυχίῳ διὰ τὸ *ἔφοϱος· ἐφίοϱκος* καὶ *ἐφιοϱκεῖν* διὰ τὸ *ὅϱκος* καὶ τἀνάπαλιν *πεντοϱκίαν* διὰ τὸ *ὄμνυμι* ἐν Λοκρίδι· *καθ' ἔτος, καθ' ἐνιαυτὸν* ἐν ἐπιγραφαῖς διὰ τὸ *καθ' ἕκαστον ἔτος, καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν,* ἔπειτα καὶ διὰ τὰ ὁμοίως χρονικὰ *ἡμέϱα, ὥϱα, ἑβδομάς· ὀκτὼ ἐννέα ὀκτακατίοι, ὀκτάπεδος, ἐνενήκοντα* ἐν Ἡρακλείᾳ διὰ τὸ *ἕξ, ἑπτά, ἑπτακατίοι, ἑβδομήκοντα· ἁλκυὼν* διὰ τὸ *ἅλς,* ἐνῷ Λατ. alcedo· *Ἁλίαϱτος* ἀντὶ παλαιοτέρου *Ἀϱίαϱτος* δι' ὁμοίαν πρὸς τὸ *ἅλς, ἁλὸς* παρετυμολογικὴν συσχέτισιν· *ἱέϱαξ* ἀντὶ *Ϝιέϱαξ* (*Ϝείϱακες*) διὰ τὸ *ἱεϱός,* καθὰ καὶ τὸ *ἱϱός· ἕλκος* (πρβλ. ulcus καὶ Ἰνδ. arças) διὰ τὸ *ἕλκω, ὁλκή, ὁλκὸς* κλπ. ἔχοντα κανονικῶς τὸ δασύ· *ἅγω* ἐν Λοκρίδι καὶ ἀλλαχοῦ διὰ τὸ *ἁγέομαι,* καὶ τἀνάπαλιν *Ἀγεμὼ* ἐν Ἀρκαδίᾳ, *Ἀγησίλαος, Ἄγις· Εἰλείθυια* παρὰ τὸ *Εἰλείθυια* διὰ τὸ *ἵλαος, ἔχω καθέχω* διὰ τὸ *ἕξω* κττ. Οἱ ἀνωτ. σελ. 465 μνημονευθέντες παρῳχημένοι ἠδύναντο κατὰ ταῦτα νὰ δασυνθῶσι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρκτικῶν χρόνων· τοῦτο εἶναι ἀναντίλεκτον περὶ τοῦ *ἑ-σπόμην* (Πλατ. *οὐχ ἕσπου*) κατὰ τὸ *ἕπομαι,* δυνατὸν δὲ περὶ τοῦ

ἑώρων, ἑάλων, εἱπόμην κτλ. (Μόνον τὸ ἀλλότριον τοῦ λόγου τῶν Ἀθηναίων *ἔσπον* τοῦ *ἕπω* διέσωσε τὸ γνήσιον πνεῦμα, διὸ *ἐπέσπον*, ὅπως καὶ *ἐπ-έσχον κατέσχον* ἐκ τοῦ ψιλουμένου *ἔχω*). Καὶ τὸ *ἁρμός, ἁρμονία, ἁρμόζω* ἀπὸ τοῦ *ἀραρίσκω*, (*ἄρμενος, ἀρετή*) παραγόμενα ἐδασύνθησαν κατὰ τὸ *ὅρμος*· *ἅπτομαι, ἡμμένος* κτλ. ὁμοίως διὰ τὸ *ἑξῆς, ἑκτὸς* κττ.· *ἁλωὴ* ἐπὶ τοῦ κεκαλλιεργημένου ἀγροῦ ἐδασύνθη κατὰ τὸ *ἅλως*· *ὁμοίιος* (*θάνατος, πόλεμος, γῆρας* κττ.) κατὰ τὸ *ὅμοιος*, εἰ καὶ πράγματι ὅλως διάφορον ἐκείνου· *ἵστωρ*, ὅθεν *ἱστορία* κτλ. κατὰ τὸ συνώνυμον *αἵμων*· *οἱσόντι* ἐν Ἡρακλ. κατὰ τὸ *ἡγέομαι*· *ἅκρος* ἐν Κερκύρᾳ κατὰ τὸ *ὅρος, ὅριον* καὶ *ἁκροσκιρία* ἐν Ἡρακλείᾳ· *ἕστε* παρὰ Θεοκρ. κατὰ τὸ *ἄος*· *ἀκέομαι, ἐφακεῖσθον* ἐν Δελφοῖς κατὰ τὸ *ἡσυχάζω ἥσυχος* κττ., καθ' ὃ καὶ τὸ *ἕκηλος* παρ' Ὁμ.· *ἁραιὸς* παρ' Ἀττ. κατὰ τὸ ἐναντίον *ἀθρόος*· *Ἁγνούσιος* ἀντὶ *Ἀγνούσιος* (*ἄγνος*=ἡ λύγος) κατὰ τὸ *ἁγνός*· *ἀγρεύω* (*ἐφ-άνγρενθειν*) ἐν Λαρίσσῃ κατὰ τὸ *αἱρέω*· *ἵππος* κατὰ τὸ *ἅρμα*, πρβλ. *ἀφ' ἵππων μάχεσθαι, σὺν ἵπποισι καὶ ὄχεσφι* κτλ., διὰ τοῦτο τὰ ἐκ τούτου σύνθετα συντεθέντα πρὸ τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δασέος πνεύματος σῴζουσι τὸ ψιλὸν ἄτρεπτον, οἷον *Λεύκιππος, Κράτιππος, Νίκιππος* κτλ., ὅπως καὶ τὸ Ἀργεῖον *Ἰπ(π)ομέδōν*. Τὸ δὲ ἐκ τοῦ νεωτέρου *ἔφιππος* γενόμενον κύριον *Ἔφιππος* (ὁ κωμικὸς) ἐλέχθη μετὰ τοῦ *φ*.

§ 8. *Δασεῖα ἐκ τοῦ σ ἔν τισι διαλέκτοις.* Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Λακωνικῆς, τῆς Ἀργολίδος καὶ τῆς Κύπρου, ἔτι δὲ ἐκ τῆς Λυσιστράτης Ἀριστοφάνους καὶ ἔκ τινων Λακωνικῶν καὶ Κυπρίων γλωσσῶν παρ' Ἡσυχίῳ καὶ ἐκ τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου μανθάνομεν ὅτι τὸ ἐντὸς λέξεως μεταξὺ φωνηέντων *σ*, ὃ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησιν ἐξεφωνεῖτο καλῶς, ἐτράπη παρ' αὐτοῖς εἰς *H*, ὃ κατόπιν ἐσιγήθη· πρβλ. *ΠοHοίδαια, ἘλευHύνια, ἐνHεβōHαις, ἐνίκαHε, ἐποίεHε, ΠοHοιδᾶνι, ΔιοHικέτα, ΑἰρήHιππος, ΑἰνηHίας, ΛύHιππον, νεικάαρ, μῶαν Κονοουρεῖς, Σώανδρος, σαάμων=σησάμων, πᾶα, κλεῶα, ἐκλιπῶα, θυρσαδ-*

δωᾶν καὶ *παιδδωᾶν, πωτάομαι, δρμαον* κλπ. Λακωνικά· *δαμοΗίᾳ, ΚύλαΗος, ʽΑγεΗικράτες, ἐποίϜεΗε, Θράνλλος, Τελέϊππος, ʼΑγηίδαμος* κττ. ἐξ Ἀργολίδος· *ἐπίσταϊς, φρονέωϊ, ποεχόμενον* ἐκ Κύπρου· ἔπειτα τὰς Κυπρ. παρ' Ἡσυχίῳ λέξεις *ἄδειος*· ἀκάθαρτος (*ἀ* + *δεῖσα* = ὑγρασία καὶ κόπρος), *ἔναυον*· ἔνθες ἀντὶ ἔναυσον, *ἰμίτραον*, ὑπόζωσον ἀντὶ ἐμ-μίτρασον, *ἰμπάταον*· ἔμβλεψον (πρβλ. παπταίνω) καὶ *ἰνκαπάταον*· ἐγκατάβλεψον, καὶ τὰς Λακωνικὰς *βίωρ* = ἴσως, *λῆις* = λῆσις βούλησις, *θίαορ* = θίασος, *μωίδδει* = μουσίζει, *φοῦιγξ* = φῦσιγξ κττ.

§ 9. *Παράστασις τοῦ δασέος πνεύματος.* Καθ' ὃν χρόνον τὸ ἀλφάβητον εἰσήχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ δασὺ πνεῦμα ἀπηγγέλλετο σαφῶς καὶ εὐκρινῶς, ἐντεῦθεν καὶ ἐγένετο χρῆσις τοῦ στοιχείου ἢ γράμματος Η εἰς παράστασιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν Ἰωνίᾳ ἔνθα τὸ ἀλφάβητον συνεπληρώθη, τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐνωρὶς ἐξησθένησεν, τὸ σημεῖον τούτου Η κατέστη κατὰ τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 158 δηλωτικὸν τοῦ ē, καὶ ὅτε ἔπειτα μετὰ τὸ 480 π. Χ. τὸ Ἰωνικὸν τοῦτο ἀλφάβητον εἰσήχθη εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τοῦ 400 περίπου εἰς τὰς διαφόρους χώρας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Η ἐγένετο χρῆσις εἰς παράστασιν τοῦ ē, τότε τὸ Η ἐδήλωσε τό τε δασὺ πνεῦμα καὶ τὸ μακρὸν ē, καὶ ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ ἐν αἷς τὸ Η ἔχει ἀμφοτέρας τὰς δυνάμεις, καὶ ἄλλαι, ἐν αἷς τὸ Η ἅπαξ γραφόμενον σημαίνει ἅμα τό τε Η καὶ τὸ ē ἢ καὶ τὸ ĕ ἔτι, ἤτοι Η = Ηē, Ηĕ, *Ηρακλες* ἐν Ἀχαΐᾳ, *ΛΗοντίς, Ηρσαῖος* = *λΗεοντίς, Ηερσαῖος* ἐκ Κορίνθου κττ., πρβλ. ἀνωτ. σελ. 158. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐκ τῆς χρήσεως ταύτης ἐγεννήθησαν δυσκολίαι, ἐγένετο ἀνάγκη νὰ παραλειφθῇ ὅλως ἡ διὰ τῆς γραφῆς δήλωσις τοῦ δασέος πνεύματος καίπερ σαφῶς ἔτι προφερομένου καὶ λάβη τὸ Η μόνην τὴν δύναμιν τοῦ ē, ἣν καὶ ἐν Ἰωνίᾳ εἶχε, νὰ ἐξευρεθῇ δὲ ἴδιόν τι σημεῖον χάριν αὐτοῦ. Τοῦτο φαίνεται ὅτι συνέβη κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 166 πολλαχοῦ. Τοῦ σημείου δὲ τούτου ἐγίνετο χρῆσις ἐν διαλεκτικοῖς μνημείοις χάριν σαφηνείας, διὸ ἀναγινώσκεται ἐπὶ ἀρχαίων παπύρων περιεχόντων ἀποσπάσματα

τοῦ Ἀλκμᾶνος καὶ Ὁμήρου ὡς ⊢, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς διαλεκτικαῖς (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 166), ἔτι δὲ καὶ ἐν περιτέχνῳ Περγαμηνῇ ἐπιγραφῇ (ἀρ. 333). Ἀπὸ δὲ τῶν πρώτων μ. Χ. αἰώνων καὶ ἑξῆς ἐγράφετο καὶ ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ, (κανονικῶς τό τε ψιλὸν καὶ τὸ δασὺ ἀπὸ τῆς Θ΄ ἑκατοντ. κἑξ.). Ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν δὲ παρελήφθη τὸ ἕτερον σκέλος τοῦ Η ἤτοι τὸ ⊣ εἰς παράστασιν τοῦ ἑτέρου πνεύματος χάριν συμπληρώσεως, καὶ κατὰ μικρὸν διὰ τὴν ταχυγραφικὴν χρῆσιν ἀπὸ τῆς ΙΑ΄ περίπου ἑκατοντ., τὸ μὲν ⊣ ἐγένετο ᾿, τὸ δὲ ⊢ ῾.

§ 10. ***Θέσις τῆς δασείας ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ φθόγγου, φωνήεντος ἢ ἡμιφώνου.*** Τὸ δασὺ πνεῦμα ἐπιγράφομεν ἡμεῖς σήμερον ἐπὶ τῶν ἀρκτικῶν φωνηέντων ὅπως καὶ οἱ ἀρχαῖοι πρὸς δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποτακτικοῦ τῶν ἐν ἀρχῇ λέξεως διφθόγγων, οἷον ***αἶξ*** ἀλλ' ***ἀίσσω***, ***εὗρους*** ἀλλὰ ***εὔρροος*** καθὰ καὶ τοὺς τόνους. Τοῦτο γίνεται ὅπως μὴ ἀναλελυμένως ἀναγινώσκωνται αἱ δίφθογγοι, ἀλλ' οὔτε ἐπὶ ἀρχαίας παραδόσεως στηρίζεται οὔτε ὀρθὸν φωνητικῶς εἶναι, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ οὕτως οὐχὶ τὸ καθαρὸν φωνῆεν, ὁ ἀληθὴς φορεὺς τῆς συλλαβῆς, ἀλλὰ τὸ ἡμίφωνον τὸ καὶ πολλάκις ἀποβαλλόμενον, τονίζεται καὶ πρὸς τούτοις τὸ ***υ*** φαίνεται ψιλούμενον. Πρὸς δὲ γράφομεν αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀρκτικοῦ ***ρ***, οἱ δὲ ἀρχαῖοι καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν μέσῳ λέξεως ***ρ*** ὅτε προηγεῖτο αὐτοῦ δασύ, οἷον ***χρόνος, θρόνος, ἀφρός***, ὅτε δὲ προηγεῖτο αὐτοῦ ψιλόν, ἔγραφον τὸ σημεῖον τῆς ψιλῆς, ***Ἀτρεύς, κάπρος***. Ἡ δασύτης αὕτη τοῦ ἐν ἀρχῇ ***ρ*** προῆλθεν ἐντεῦθεν ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸ τούτου ἦν πάλαι ἡμίφωνόν τι ὃ ἐτράπη εἰς Η. Ἀποδείκνυται δ' ἡ γραφὴ αὕτη ὑπὸ τοῦ ἐπιγραφικοῦ ***ρΗοϝαῖσι*** (Κερκύρας) ἐκ ῥίζης **sreu** καὶ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς ὀρθογραφίας **Rhodus, rhetor** κλπ. Ὁμοίως εὑρίσκεται τὸ Η συμπεπλεγμένον καὶ μετ' ἄλλων ἡμιφώνων, οἷον τοῦ ***ϝ***, τοῦ ***λ***, τοῦ ***μ***, τοῦ ***ν***, πρβλ. ***ϝΗεκαδάμοε*** (Βοιωτ.), ***λΗαβών*** (Αἰγιν.), ***ΛΗάβετος, ΜΗείξιος, μΗεγάλου, ΜΗεγαρεῖ, λΗέοιτο, ΛΗεοντίς, ΜΗόψος, ξυνΗῇ***. Καὶ ἐν τούτοις ἀποδείκνυται ὅτι τὸ Η προῆλθεν ἐκ τοῦ σ, καὶ μεταθέσει ἐξεφωνήθη μετὰ τὸ ἡμίφωνον ***ρ, ϝ, λ,***

μ, ν. Διότι οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει ν' ἀρνηθῶμεν ὅτι τὰ γραφόμενα στοιχεῖα ταῦτα δὲν ἀπηγγέλλοντο. Τοὐναντίον ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐξεφωνεῖτο τὸ Η ἐν τούτοις ὅπως καὶ ἐν τῇ *ΘΗαρύμαϙΗος, μηδ'Ηενί, πΗυλὴν* κλπ. Δὲν φαίνεται δ' ἀληθὲς οὐδὲ τὸ πολλάκις λεχθὲν ὅτι τὸ Η ἐν τοῖς συμπλέγμασι τούτοις ἐδήλου ἁπλῶς ὅτι τὸ ἡμίφωνον *ϱ*, *ϝ*, *λ*, *μ*, *ν*, ἦν ἄηχον· διότι ὅπως παρετήρησεν ὁ I. Schmidt, ἡ ἀντέκτασις ἐν τῷ *εἴληφα* ἐκ τοῦ **σε-σλᾰφ-α* βοᾷ ὅτι τὸ *σλ* οὐχὶ ἄηχον ἀλλ' ἠχηρὸν *λλ* ἀπέδωκεν, διότι μόνον ἐξ ἠχηρῶν γίνεται ἡ ἀντέκτασις. Τὸ ἀποδειχθὲν δὲ περὶ τοῦ *σε-σλαφα εἴληφα* ἰσχύει ὡς εἰκὸς καὶ περὶ τοῦ **σλαβεῖν *Ηλαβεῖν λΗαβεῖν*. Ἔπειτα τέλος καὶ τὰ παρ' Ἡσυχίῳ *βεκάς, βεκῶς, βάδομαι* καὶ τὸ παρὰ Παυσανίᾳ *βαδὺ* πάντα ἔχοντα τὸ ἠχηρὸν *β* ἐκ τοῦ *σϝ*, μαρτυροῦσιν ὅτι τὸ *σϝ* - Ηϝ - ϝΗ οὐχ ἄηχον παρίστα *ϝ*.

§ 11. ***Θέσις τῆς δασείας ἐντὸς λέξεως***. Ἐπὶ τῶν ἐντὸς λέξεως φωνηέντων ἢ διφθόγγων δὲν γράφομεν σήμερον τὸ δασὺ πνεῦμα, διότι, εἰ καὶ ἀνεπτύχθη πάντως αὐτόθι ὅπως καὶ ἐν ἀρχῇ λέξεως τὸ Η ἐκ τοῦ *σ* (πρβλ. sa'casē = **σεπεσαι - *ΗεπεΗαι- Ηέπεαι*, mánasas - **μενεσος *μενεΗος - μένεος*, anis - ta **ἀνισ-ια - *ἀνιΗια - *ἀνια ἀνία*), καὶ ἐκ τοῦ j (πρβλ. bharayanti- **φορεjοντι - *φορεΗοντι φορέοντι*), ἐνωρὶς παρεσιωπήθη. Ἀλλ' ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς εὑρίσκεται πολλάκις τὸ Η ἢ Ͱ γεγραμμένον πρὸ τοῦ ἀρκτικοῦ φωνήεντος ἢ τῆς διφθόγγου τοῦ β' συνθετικοῦ, καὶ οὐχὶ σπανίως διαλαμβάνουσι περὶ τούτου οἱ Γραμματικοί· πρβλ. τὰ ἐξ Ἡρακλείας *ἀνͰελόμενος, ἀνͰεῶσθαι, παϱͰεξόντι, συνͰερξόντι, τριͰημίγυον, πενταͰετηρίδα*, τὰ ἐξ Ἀττ. *πάϱέδϱος, εὔόρκον, ἀῶϱιον, τϱιήμιποδιαῖος, τϱιήμικοτύλιον, διάϱμόσαντι, καθἄπεϱ, ἄώϱος, ἐνὅδια, πϱοσήκέτω, ἐσὅδον, υἵΰς, ἐνίδϱύεσθαι*, τὸ Ἀρκαδ. *παϱΗεταξάμενος*, τὸ ἐκ Πραινεστοῦ *ἐνΗυδϱίς*. Ὁμοίως ἀναγινώσκεται ἐν χειρογράφοις ἡ δασεῖα ἐντὸς λέξεως ὅπως παρετηρήθη ἐν τῷ Ἐνετικῷ τοῦ Ὁμήρου κώδικι ὑπὸ Villoison ἐν Ἀνεκδ. Β' 119. Ὁμοίως παρατηρεῖ ὁ Mai ἐν τῷ Περὶ Ἀμβροσιανοῦ

κώδικος περιέχοντος ἀποσπάσματα τῆς Ἰλιάδος σελ. 582, ὅτι « Καὶ τῶν πνευμάτων σημεῖα εὑρίσκονται ὑπὸ συγχρόνου χειρὸς γεγραμμένα ὡς Η ἢ ⊢ ἢ ⊣ ». Κατὰ δὲ τοὺς παλαιοὺς Γραμματικοὺς Τρύφωνα καὶ Σέλευκον (Ἀθηναίου 397, e καὶ 398 a) ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων *ταΗῶς*, κατὰ δὲ τὸν Ἡρῳδ. Α΄ 547, 9 *εὐΗοί, εὐΗάν, εὐΗαί*. Γράφει δὲ καὶ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ Συντάξ. 319 « Πρόδηλον γὰρ κἀκ τῆς *συνούσης δασείας* ὡς οὐχ ἓν ἁπλοῦν ἐστι τὸ *διότι*, καθὸ οὐ παρεμπίπτει ἡ ἐν τοῖς φωνήεσι δασεῖα ἐν μέσαις ταῖς λέξεσιν . . . . ὅμοια τῷ *εὐοῖ, εὐᾶν, εὐαί*, ἔτι τῷ παρ' Ἀττικοῖς *ταῶς*».

Ἀλλὰ τούτων τὸ μὲν *ταῶς* (Λατ. pauo) ὡς ξένη λέξις (Ἀραβ.) οὐδὲν σαφὲς διδάσκει ἡμᾶς περὶ τῆς προφορᾶς τῶν ἐν αὐτῷ φθόγγων· τὰ δ' ἄλλα ὡς ἐπιφωνήματα ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἰδίαν προφοράν· πρβλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 186 περὶ τοῦ *ἆ* καὶ Βεκκ. Ἀνεκδ. 1423, « οὐ δεῖ τὰ σχετλιαστικὰ τῶν ἐπιρρημάτων καὶ εὐκτικά, οἷον οὐδὲ τὰ βακχικὰ *ὑπὸ τὴν ἔντεχνον ἀκολουθίαν ἄγειν*, εἴγε οὐδὲ μέρη λόγου τινὲς εἶναι ταῦτα ἐνόμισαν· πασχούσης γὰρ ψυχῆς ἢ διακόρου ὑπὸ οἴνου οὔσης ἄλογοι δηλονότι καὶ αἱ ἐκφωνήσεις αὐτῆς. . . . . ».

Οἱ δὲ Γραμματικοὶ διδάσκουσι περὶ πολλῶν συνθέτων ὅτι ἐδασύνοντο ἐν ἀρχῇ τοῦ β΄ συνθετικοῦ· πρβλ. Ἡρῳδ. Β΄ 48, 31 *ἀέκοντος* δασυντέον τὸ *ε*. 50,32 *ταλαύρινον* Ἀρίσταρχος ψιλοῖ τὸ *ρ*· οὐ γάρ φησι σύνθετον δεῖ νοεῖν τὸν σχηματισμόν, ἀλλὰ κατὰ ἁπλῆν ἔννοιαν . . . . εἴτε δὲ λεκτὸν ἔχει τὸ ἐπὶ τέλους εἴτε παρέλκει, *ὀφείλει φυλάττεσθαι τὸ πνεῦμα*· οὕτω γὰρ διελάβομεν καὶ περὶ τοῦ *μελιηδέος* οἴνου· 86,4, *συνώμεθα*· τοῦτο ὁ Ἀρίσταρχος δασύνει ὑγιῶς· ταὐτὸν γὰρ τῷ συνθώμεθα· ἐσχημάτισται οὖν ἀπὸ τοῦ *ἵημι* . . . . εἰσὶ μέν τινες οἳ ἐψίλωσαν οὐκ εὖ· 90, 17 *εἰ ἴδιον συνθέτων λέξεων τὸ καὶ κατὰ μέσον δασύνεσθαι*, οἴδαμεν δὲ καὶ τὸ *ἅδε* ῥῆμα συνεχῶς. . . ., εἰκότος ἂν φήσαιμεν ὅτι τὸ *ευ* ἐπίρρημα προσῆλθε καὶ οὕτως ἐφυλάχθη τοῦ ῥήματος ἡ δασεῖα ὡς ἐν λέξει συνθέτῳ (τ. ἔ. *εὐάδε*)· 120,1 *συν-*

ἡμοσύνας: δασυντέον. Αὐτ. 31 δασέως τὸ *εἶνυον* (ἐν τῷ *καταεῖνυον)*, ἀπὸ γὰρ τοῦ *εἰνύω* ἐστὶ θέματος· 126,9 *ἐξέσίην*: Ἀρίσταρχος δασύνει τὴν δευτέραν συλλαβήν· παρὰ τὸ *ἵημι* . . Νεοπτόλεμος δὲ ὁ Παριανὸς λέγων παρὰ τὸ ἐξιέναι πεποιῆσθαι τὴν λέξιν ἀξιοῖ ψιλοῦν· αὐτ. 21 *δίεπ'*: παρὰ τὸ *ἕπω* δασυνόμενον· οὕτως Ἀρίσταρχος καὶ οἱ πλείους. . . . καὶ οὕτως ἔχει τὰ τῆς ἀναγνώσεως· 97,25 *ὠκυάλου*: ἐψίλωσαν τὸ α, παραγωγὴν δεξάμενοι καὶ οὐ σύνθεσιν, καὶ οὕτως ἡ παράδοσις ἐπείσθη, καὶ τάχα ἐπεὶ μηδὲν ἄλλο ἢ τὸ *ὠκὺ* ἐκ τῆς λέξεως σημαίνεται. Ἡ δὲ *ἁλὸς* γενικὴ ἐν τῇ συνθέσει ἐπὶ μὲν κυρίων ψιλὸν ἀποφέρεται τὸ πνεῦμα, *Εὐρύαλος*, *Ἀμφίαλος*, *Ἀστύαλος*, ἐπὶ δὲ ἐπιθετικῶν τὸ ἴδιον τηρεῖ πνεῦμα, *πολλαὶ ἐν ἀμφιάλῳ Ἰθάκῃ* (α 395), *ἀγχίαλόν τ' Ἀντρῶνα* (Β 697), *ὕφαλος*, ὥστε καὶ τοῦτο ἐλέγχεται τὸ *ὠκύαλος* ψιλούμενον». 102,36 *ἐσῆλατο* : Ἀρίσταρχος καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ δασύνουσι, Λυσανίας δὲ ψιλοῖ, προσνέμων τὸ *σ* τῷ *η* *σήλασθαι* γάρ φησι σημαίνειν τὸ ἀποσπᾶν καὶ σαλεύειν κτλ.

Διὰ τούτων γίνεται δῆλον ὅτι ἁπλῶς πρὸς ἐτυμολογικόν, ἑρμηνευτικὸν σκοπὸν ἔγραφον τὸ πνεῦμα ἐπὶ τούτων, οὐχὶ δὲ καὶ ἕνεκα προφορᾶς τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε τῶν λέξεων τούτων κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν· διὰ τοῦτο ὁσάκις μὲν ἡ σημασία τοῦ 6' συνθετικοῦ ἦν αὐτοῖς σαφής, ἐδάσυνον, ὁσάκις δὲ οὐχί, ἐξελάμβανον ὅτι οὐχὶ σύνθεσις ἀλλὰ παραγωγὴ πρόκειται, πάντα τεχνάσματα Γραμματικῶν, ἀλλότρια δὲ τῆς ἀληθῶς λαλουμένης γλώσσης. Διὰ τοῦτο ἐδίδασκον ὅτι γραπτέον *Φίλ'ιππος* ἀλλὰ *φίλιππος, Εὐαίμονίδης*, «ἵνα κύριον γένηται», ἀλλ' *εὐαίμων*, (ἰδὲ ὅσα περὶ τούτων ἄριστα διέλαβε ὁ Lehrs ἐν τῷ De Aristarchi Studiis Homericis[2] σελ. 304 κἑξ.).

§ 12. *Σάλος ἐν τῇ χρήσει τοῦ Η.* Πολὺς παρατηρεῖται σάλος ἐν τῇ χρήσει τοῦ Η. Οὕτω πρῶτον, καθ' ἃ ἐν § 2 παρετηρήσαμεν, μέρος μόνον τοῦ δασέος πνεύματος, τὸ ἐκ τοῦ s καὶ j προελθὸν ἅτε ἀνεπτυχθὲν ἐν τῇ προδιαλεκτικῇ περιόδῳ, ἦτο ἐν ἀρχῇ κοινὸν πάσαις ταῖς διαλέκτοις, τὸ δ' ἀναπτυχθὲν ἔπειτα

μετὰ τὸν χωρισμὸν τῶν διαλέκτων ἐκ τῆς προλήψεως, ἐκ τοῦ Ϝ, ἐκ τῆς ἀλλοιώσεως τοῦ *υ*, ἐξ ἀναλογίας οὐχί. Τὰ ψιλούμενα ἄρα ἔν τινι διαλέκτῳ οἷς ἀντιστοιχοῦσιν ἐν ἄλλαις δασυνόμενα δὲν εἶναι πάντοτε ἀνώμαλοι παραφθοραὶ οὐδ' ἐμφαίνουσι πάντοτε παράλειψιν τοῦ Η, ἀλλὰ τοὐναντίον πολλάκις ἀρχαιότερα, γνησιώτερα· πρβλ. τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 464—5 περὶ τοῦ *ἠώς, ἀώς, ἱερός*· ὁμοίως εἶναι τὸ *ἄκων ἀκούσιος* ἀρχαιότερον καὶ γνησιώτερον τοῦ ἀναλογικῶς μεταβληθέντος *ἀκούσια*. Ὁμοίως τὸ *ἀμὲ* ἐν Κρήτῃ, Καρπάθῳ, Κῷ καὶ ἐν Λακων., τὸ *ἴκκος* ἐν Ταράντι, καὶ *Ἰπ(π)ομέδων* ἐν Ἄργει κττ.

Δεύτερον πολλάκις ἐν τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ παρατηρεῖται ὅτι λέξεις ὁμολογουμένως ἐτυμολογικῶς συναφεῖς διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα. Οὕτω λέγεται καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ καὶ ἐν ἄλλαις *ἕδρα, ἕζομαι, ἕδος, ἵζω* ἀλλ' *ἔδαφος, ἐδάφιον, ἔδεθλον*, ὁμοίως *ἅμα* ἀλλὰ παρ' Ὁμ. *ἀμόθεν· ἅπαξ, ἁπλοῦς*, ἀλλ' *ἄλοχος, ἀδελφός· ἡδονὴ ἥδομαι, ἁνδάνω* ἀλλ' *ἦδος* κλπ. Ἄλλοτε ὁ αὐτὸς τύπος φέρεται διττῶς *ἀνύω* καὶ *ἁνύω, ἄνω* καὶ *ἅνω, ἀθρόος* καὶ *ἁθρόος, αὔω* καὶ *ἀφαύω· αὔσω· εὔω* καὶ *εὔστρα* καὶ *εὕω* καὶ *ὑτθὸν* = τὸ περίεφθον κττ.

Τρίτη αἰτία τοῦ σάλου ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τοῦ Η ἐν ταῖς διαφόροις διαλέκτοις εἶναι ὅτι ἔνιαι τούτων ἀπὸ παλαιοτάτων χρόνων ἤρξαντο ἀποβάλλουσαι αὐτό, ἐνῷ ἄλλαι ἐτήρησαν ἐπὶ μακρότερον χρόνον καὶ ἄλλαι ἐπὶ μήκιστον· πρῶται παραμελήσασαι τὸ Η εἶναι ἡ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ἰάς, ἡ αὐτόθι Αἰολίς, ἡ Ἠλεία καὶ ἐν Κρήτῃ αἱ διάλεκτοι πόλεών τινων περὶ τὰ ἀνατολικὰ καὶ μέσα μέρη τῆς αὐτῆς, οἷον τῆς Λύκτου, Γόρτυνος, Κνωσοῦ, Ἰτάνου, Ὀάξου καὶ Ἐλευθερνᾶς, (οὐχὶ δὲ καὶ ἡ διάλεκτος τῆς Ἀπτέρου, τῆς Δρήρου, τῆς Λατοῦς, τῆς Ὀλοῦντος, τῆς Ἀλλαρίας, τῆς Ἱεραπύτνης). Τὴν παράλειψιν ταύτην βεβαιούμεθα οὐ μόνον ἐκ τῆς παραλείψεως τοῦ σημείου Η ἐν ταῖς παλαιαῖς ἐπιγραφαῖς τῶν χωρῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ψιλοῦ πρὸ δασυνομένου φωνήεντος ἐν συναλοιφῇ· οἷον *μοι-*

κίονὶ ἑλε̃ν, λειονὶ οἱ, κατιστάμεν, κατιστάτω, κὠ, κὴψῆθθαι (ἐκ Κρήτης), *κατιαραύσειε, κατισταί̈, ποταρμόξαιτο, κ' ἁ πόλις* ('Ηλείας), *τοὔρμοκράτεος, τῆρη, κατιδρυθέντος, ἀπήγησιν* ('Ιωνίας), *οὐκ οὕτω* (Παπυρ. Σαπφοῦς) κτλ. κτλ. 'Ανώμαλά τινα ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν ψιλωτικῶν καὶ παρ' 'Ηροδότῳ ἑρμηνεύονται διὰ τὸν διάφορον χρόνον τῆς συνθέσεως. Οὕτω λ. γ. εὑρέθη *ἀφελόμενος, ἀφαίληται* ἐν Γόρτυνι, *ποθελομένω* 'Ηλείᾳ, *καθημένου* Τέῳ, *κάθοδον* 'Αλικαρνασῷ, *μεθέλῃι* Χίῳ, ἀλλ' *ἀπ' ἑκάστου* Μιλήτῳ· πρβλ. καὶ τὰ παρ' 'Ηροδότῳ *καθεύδουσι, ἀφεῖτο. 'Εντεῦθεν γὰρ ἔμελλον ὑδρευσάμενοι εἰς τὸ πέλαγος* **ἀφήσειν**, *ἐπὶ τούτου δὲ τῷ χώρῳ οὔνομα γέγονε* **'Αφέται**· 7, 193. Καθ' ὃν ἄρα τρόπον καὶ ἡμεῖς λέγομεν *ἅρπαξεν, ὅπ' ἅρπαξεν, ἀπ' ὅπου κ' ἂν πᾶς* κττ. ἀλλὰ *καθώς, ἀφοῦ, ἀφίορκος, ἀφοροῦμαι = ὑφορῶμαι* κττ., ἅτε ἀρχαιόθεν κληρονομηθέντα, οὕτως ἠδύναντο καὶ ἐκεῖνοι νὰ σῴζωσι μὲν τὰ πρὸ τῆς ἀπωλείας τοῦ δασέος συντεθέντα *κάθοδος, καθεύδω* κττ., νὰ ποιῶσι δὲ νέα σύνθετα *κάτημαι, ἀπικνέομαι* κλπ., καὶ λέγωσι κατὰ συναλοιφὴν *ἐπ' ἅ, μεθ' ὅ, οὐκ οὕτω* κττ. Καὶ ἐν τῇ διαλέκτῳ τῶν Κυπρίων φαίνεται σιγηθὲν τὸ ἀρχαῖον δασὺ πνεῦμα. Καὶ ἀληθὲς μὲν ὅτι διὰ τοῦ ἐπιχωρίου ἀλφαβήτου δὲν δηλοῦται τοῦτο, ἀφοῦ διὰ τοῦ αὐτοῦ γράμματος ἐσημαίνετο καὶ τὸ ψιλὸν καὶ τὸ δασὺ καὶ τὸ μέσον ἑκάστης τάξεως, γίνεται δ' ὅμως πιθανὸν διὰ τούτων α') ὅτι τὸ ἀλφάβητον τοῦτο, ἀκριβῶς παριστῶν τὰ συριστικὰ καὶ λοιπὰ ἡμίφωνα, οὐδὲν ἔχει σημεῖον τοῦ Η· β') ὅτι τὸ τελικὸν -ς τῶν δευτεροκλίτων ὀνομάτων ἀκολουθούμενον ὑπὸ τοῦ ἄρθρου καὶ δὴ κείμενον μεταξὺ φωνηέντων ἐτρέπετο εἰς Η, καὶ δὲν ἐγράφετο, οἷον *'Αριστόφαντο ὁ 'Αρισταγόραϋ*· τοῦτο θὰ ἦτο ἀδύνατον ἂν ἐξεφωνεῖτο *'Αριστόφαντος Ηο 'Αρισταγόραϋ*· γ') ὅτι ἐν τῷ συλλαβογραφικῷ τούτῳ ἀλφαβήτῳ συλλαβίζεται τὸ ἀρκτικὸν φωνῆεν τῶν λέξεων μετὰ τοῦ προηγουμένου τελικοῦ συμφώνου οἷον su no r(o) koi s(e) = *σὺν ὅρκοις*, to no r(o) ko n(e) = *τὸν ὅρκον*, ὁ δὲν

θὰ ἦτο δυνατόν, ἂν τὸ φωνῆεν ἐξεφέρετο δασέως, ἤτοι ἂν ἐξεφωνεῖτο *τὸν Ηορκον* κλπ.

Πλὴν τῶν πέντε τούτων διαλέκτων αἵτινες ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις φαίνονται ἀπολέσασαι τὸ δασύ, ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι αἵτινες ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις ἐλέγχονται ἀποβάλλουσαι αὐτό. Οὕτω λ. χ. οἱ Φλειάσιοι γράφουσι μὲν *Ηόρϙον* ἀλλ' ἅμα καὶ *ὅτι, ἁ* (=ἡ) καὶ πρὸς τούτοις δὲν τρέπουσι πάντοτε εἰς δασὺ τὸ πρὸ τοῦ *ὅρκον* ψιλὸν τ, ἀλλὰ γράφουσι *αἴτ' Ηόρϙον* (ὅπως φέρονται ταῦτα καὶ παρ' Ἡροδότῳ), δι' οὗ δηλοῦται ὅτι ἐγράφετο κατὰ συνήθειαν ἢ καὶ διότι ἐξεφωνεῖτο ὁπωσδήποτε τὸ Η, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶχε τοσαύτην δύναμιν ὥστε νὰ τρέπῃ τὸ *τ* εἰς *ϑ*. Ὁμοίως φαίνεται ὅτι ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις λίαν ἀσθενῶς ἐξεφώνουν τὸ Η καὶ οἱ Λοχροὶ καὶ οἱ Καλύμνιοι, διὸ *ἁ, ὠπάγων, 'Ωϊανθεύς, κ' ὁ, πεντορκίαν, μετ' ὁμονοίας* κτλ. (Τὸν ἐν ταῖς διαλέκτοις σάλον παρετήρησαν ἤδη οἱ παλαιοί, διὸ διδάσκουσιν ὅτι οἱ μὲν Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες τῆς Ἀσίας ἦσαν ψιλωτικοί, οἱ δὲ Ἀττικοὶ δασυντικοί. Ἀλλ' ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἦν πολυειδῶς ἐλλιπής, τοῦτο μὲν ὅτι περὶ τοῦ ψιλωτικοῦ τῶν Κρητῶν, Κυπρίων καὶ Ἠλείων οὐδὲν ἠπίσταντο, τοῦτο δὲ ὅτι ἐκαθολίκευον εὐκόλως τὰ παρατηρηθέντα ὑπ' αὐτῶν· πρβλ. Ἀπολλ. Δυσκολ. περὶ Συντ. Δ' «ἀπειράκις τὰ Δωρικὰ διὰ ψιλῶν ἀντιστοίχων τὰς συναλοιφὰς ποιεῖται, *κὠ τοξότας Ἡρακλέης κάλλιστ' ὑπαυλεν· κἀ μέγ'.... Μελάμποδά τ' Ἀρπόλυκόν τε, ἄρχοιμεν γὰρ κὠϑρασίων*». Ἀλλ' ἐκ τῆς γενικῆς φράσεως *Δωρικὰ* οὐδὲν διδασκόμεθα. Λακωνικὸν βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἀπόσπασμα, ἐπειδὴ οἱ Λάκωνες κάλλιστα διέσῳζον τὸ δασὺ πνεῦμα).

Ὅπως δ' οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες λέγονται ψιλωτικοί, οὕτω τἀνάπαλιν οἱ Ἀττικοὶ δασυντικοί· ἡ ἀλήθεια δ' εἶναι οὐχὶ ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἐδάσυνον πάντα τὰ ἀρκτικὰ φωνήεντα, ἀλλ' ὅτι διὰ προλήψεως, δι' ἀναλογίας καὶ διὰ καθολικεύσεως τῶν ἔν τισι τύποις μόνον ὁμαλῶς δασυνομένων παρέχουσι τὸ δασὺ συχνότερον ἢ οἱ ἄλλοι· (ἐκ τῆς ὀρθογραφίας τῆς διαβοήτου Ἀττικῆς ἐπιγραφῆς

324 ἥτις ἀνωμάλως φέρει τὸ δασὺ πνεῦμα ἐπὶ πολλῶν ψιλουμένων ἄλλως φωνηέντων καὶ παραλείπει αὐτὸ ἐν ἄλλοις δασυνομένοις συνήθως, οἷον *ἀπό, ἐν, ὀροφήν, οἰκοῦντι, ἐργαζόμενος, εὔδοξος, ἄγοντα, ἀγαλματοποϊκοῦ, Ἁγρυλῆσι, Αἰσχίνης, Ἁλωπεκῆσι, Ἁμεινιάδης, ἀναγράφομεν, ἀνάλωμα, ἄνδρα, ἐγγυητής, ἐντός, Ἐπιείκης, Ἴκαρος, ἰκριώματα, ὄντα, ὀπισθοφανῆ* κττ. καὶ ἔπειτα *ἤ, ἱερέας, εἱστήκει, ἕδραν,* οὐδὲν δύναται νὰ συναχθῇ συμπέρασμα περὶ τῆς οὐκ ἐκφωνήσεως τοῦ δασέος πνεύματος· πάντως ξένος τις ἦν ὁ χαράκτης καὶ ἐσφάλλετο δεινῶς).

§ 13. *Ἑρμηνεία τινῶν περὶ τὴν χρῆσιν τῆς δασείας ἀνωμαλιῶν.* Ἐν τοῖς μέχρι τοῦδε εἰρημένοις ἡρμηνεύθησαν ἀνωμαλίαι τινὲς περὶ τὴν χρῆσιν τοῦ δασέος πνεύματος. Νῦν ἐρχόμεθα ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν ἄλλων τινῶν. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται πολλάκις ὅτι ἐπειδὴ καὶ ἐν ἑπομένῃ τινὶ συλλαβῇ ὑπῆρχε δασὺ ἢ πνεῦμα ἢ σύμφωνον, δι' αὐτὸ κατ' ἀνομοίωσιν ἀπεβλήθη τὸ τῆς πρώτης. Καθ' ὃν δηλ. τρόπον τὸ **θρέφω*, **θριχός*, **Ηέχω*, **θίθημι* κτλ. ἐγένοντο *τρέφω, τριχός, ἔχω, τίθημι,* παρὰ τὸ *θρέψω, θρίξ, θριξί, ἕξω, θήσω,* ἃ διὰ τὴν ἀποβολὴν τοῦ ἐν τῇ ἀκολούθῳ συλλαβῇ δασέος ἔσωσαν τὸ πρῶτον, οὕτω καὶ παρὰ τὸ *ἁμός, ἅμα, ὁμοῦ* ἐλέχθη τὸ ψιλούμενον *ἀμόθεν*· παρὰ τὸ *ἅπας, ἁπλόος, ἁπλοΐς, ἁπληγίδες* χλαῖναι, ἐλέχθη τὸ *ἀδελφός, ἄλοχος, ἀθρόος* κττ., παρὰ τὸ *ἕδρα, ἕζομαι, ἕδος* ἐψιλώθη τὸ *ἔδαφος, ἐδάφιον, ἔδεθλον*· παρὰ τὸ *ἥδομαι, ἁνδάνω, ἡδονὴ* ἐλέχθη τὸ *ἦθος*, διότι ἐν ταῖς πλαγίαις πτώσεσιν ἐλέγετο **ΗηδεΗος*, **ΗηδεΗι*, **ΗηδεΗα*, **ΗηδεΗων* καὶ οὕτως ἡπλοποιήθησαν εἰς **ἠδεΗος*, **ἠδεΗι*, **ἠδεΗα*, **ἠδεΗων* καὶ ὡς πλείονα κατίσχυσαν τῶν δασυνομένων **Ηηδος*, **Ηηδεσσι*. Ὁμοίως ἐλέγετο **ΗαύΗω* (ἐκ sauso), **ΗαυΗαίνω*, **ΗαυΗος*, **ΗαυΗαλέος*, **ΗαυΗονά*, ἐξ ὧν **αὖΗω, αὖΗος* κλπ. ἀλλὰ **Ηαύσσω* **Ηαυστηρός*, ἔπειτα δ' ἐπῆλθεν ἐξίσωσις καὶ δὴ *Ηαύω, ἀφαύω καὶ αὖος* κατὰ τὸ *Ηαύρω*, ἀλλὰ καὶ τἀνάπαλιν *αὐστηρὸς* κατὰ τὸ *αὐονή, αὖος* κτλ. Ὁμοίως ἐλέγετο ἐκ ῥίζης sen (πρβλ. *αὐθ-έντης*) *Ηάνυμαι*, **ΗανυΗαι*, *Ηάνυται*, *Ηα-*

νύμεθα, **Ηάνυσθε*, *Ηάνυνται*, **Ηανύμεθον*, **Ηανύμεθον* κλπ., ἐξ ὧν προῆλθε *Ηάνυμαι*, *Ηάνυται*, *Ηάνυνται*, ἀλλ' **ἀνυΗαι*, ***ἀνύμεθα***, ***ἄνυσθε***, ***ἄνυσθον*** κλπ. καὶ ἐκ τούτων ἀνεπτύχθη τὸ διπλοῦν σύστημα τοῦ ***ἄνω***, ***ἄνυμι*** καὶ ***ἄνω***, ***ἄνυμι***. Οὕτω τὸ ἀθροιστικὸν *α*, ἐπειδὴ ἐν ἄλλαις μὲν λέξεσιν κανονικῶς διὰ τὴν ἐτυμολογικὴν αὐτοῦ γένεσιν ἐκ τοῦ *sa* ἐδασύνετο, ἐν ἄλλαις δ' ὅμως διὰ τὴν ἀνομοίωσιν ἐψιλοῦτο, ἐνομίσθη ὅτι δύναται καὶ νὰ δασύνηται καὶ νὰ ψιλῶται· ἐντεῦθεν οὐ μόνον ***ἄλοχος***, ***ἀδελφός***, ***ἀκόλουθος***, ἀλλὰ καὶ ***ἄκοιτις*** καὶ ***ἀτάλαντος*** καὶ ***ἄπεδος*** = ὁμαλὸς καὶ ***ἀγάστορες*** ἀδελφοὶ δίδυμοι, καὶ ***ἀγάλακτος*** ὁμογάλακτος, καὶ ***ἄπτερος*** ἰσόπτερος, ***ἄδρυα*** μονόξυλα, ***ἀολής***, ***ἄξυλος*** πολύξυλος, ***ἀκύμονος*** πολυκύμονος, ***ἄπτερος*** φάτις, ***ἄψιλος*** πολύπτερος, ***ἄβιος*** πλούσιος, ***ἄσκιος*** ὕλη· ἡ δασεῖα ὕλη, ***ἄπυρος***, ***ἀτενές***, ***ἀχανὲς*** κττ. Καὶ τἀνάπαλιν ἐκ νέου ***ἀθρόοι*** κατὰ τὸ ***ἅπαντες***, ἐπειδὴ ὁ νόμος τῆς ἀνομοιώσεως τῶν δασέων ἀκμάσας ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις ἔληξε πρὸ τοῦ Ὁμήρου, ὥστε ἔκτοτε ἐλέγετο ***θαλέθοντες*** παρὰ τὸ ***τηλεθόων***, ***φθινύθω***, ***ὑφαίνω***, ***θέσθε***, ***Κορινθόθεν***, ***ὅθεν***, ***ἧχι*** κττ. Ἐνῷ δὲ ἐλέχθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετὰ δασέος αὖθις τὸ ***ἀθρόοι***, παρέμεινε ψιλούμενον τὸ ἐξ αὐτοῦ παλαιότερον παραχθὲν ***ἀθροίζω***.

Ὁμοίως εὑρίσκεται ἐν Ἀττικαῖς καὶ ἄλλαις ἐπιγραφαῖς πλειστάκις τὸ ἄρθρον καὶ οἱ τύποι τῆς ἀναφορικῆς ἀντωνυμίας ἄνευ τοῦ δασέος πνεύματος ὁμαλῶς, διότι πολλαὶ τῶν μετ' αὐτὸ ἀκολουθουσῶν λέξεων ἤρχοντο ἀπὸ δασέος ἢ περιεῖχον δασὺ ἢ πνεῦμα ἢ σύμφωνον καὶ δὴ κατ' ἀνάγκην ἐγένετο κατ' ἀνομοίωσιν ἀποβολὴ τοῦ δασέος τοῦ ἄρθρου. Ὅτε δὲ καὶ ἐν τούτῳ ἐμορφώθησαν διττοὶ τύποι ***ὁ***, ***ἡ***, ***οἱ***, ***αἱ***, καὶ ***ὀ***, ***ἠ***, ***οἰ***, ***αἰ***, τότε ἐγίνετο καὶ συγκεχυμένη τούτων χρῆσις. (πρβλ. τὰ εἰρημένα περὶ τούτου ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Β' σελ. 380). Μόνον ὅσαι λέξεις διαρκῶς ἔν τινι τῶν ἀκολούθων συλλαβῶν εἶχον δασὺ σύμφωνον, ἀπέβαλον ὅλως τὸ ἐν ἀρχῇ δασὺ πνεῦμα, λ. χ. ***ἦθος ἔθος ἐθίζω*** ἀπὸ ***svādha***, suesco.

Ὁμοίως ἐλέχθη καὶ *ἔχω* καὶ *καθέχω* ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν διὰ τὰ *ἕξω*, *ἕξις* κλπ. Καὶ τἀνάπαλιν ἐψιλώθη διὰ τοὺς ἄλλους χρόνους τὸ *ἔσταλκα*, ἀντὶ παλαιοτέρου *ἕσταλκα* **σε-σταλκα*, καὶ τὸ *εἴληφα* ἀντὶ *εἵληφα* ἐκ **σε-σλαφ-α* (πρβλ. *ἀφειληφότας* ἐξ ἐπιγρ. Ἀττ. τοῦ 410 π. Χ.) ὅπως τὸ *εἵμαρται* ἐκ **σε-σμαρ-ται*. Ἀλλ' ἐν μὲν τῷ *εἵμαρται* ἐσώθη τὸ δασὺ πνεῦμα, ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχον ἄλλοι χρόνοι τοῦ ῥήματος *μείρομαι* μετὰ ψιλοῦ πνεύματος ἐκφερόμενοι, τοὐναντίον δὲ ἐγένετο ἐν τῷ *εἴληφα* καὶ *ἔσταλκα* διὰ τὸ *ἔλαβον ἐλάμβανον ἐλήφθην ἐλαβόμην, ἔστειλα ἔστελλον ἐστάλην ἐστειλάμην*, ὅπως συνέβη καὶ ἐν τῷ *ἕστηκα ἕσταμαι*, ἀνθ' ὧν διὰ τὸ *ἔστην*, *ἐστάθην*, *ἐστησάμην* ἐλέχθη καὶ *ἐπεστάκοντα* ἐκ Θεσσαλίας (τῆς Ε' ἑκατοντ.) *ἐπεστάκεον* ἐν Δελφοῖς καὶ *κατεσταμένοι* ἐν Ἀνδανίᾳ καὶ *κατεστώσης* ἐν Ἀμοργῷ κττ. Τὸ δὲ *ἄσμενος* παραγόμενον ἄλλοτε ἐκ τοῦ **svad-s-menos*= *ἡσάμενος* ἐνομίζετο ὅτι ἐψιλοῦτο ἀνωμάλως, νῦν συνάπτεται τῷ *νέομαι*, *νόσ-τος*, ὥστε τὸ *ας* ἐκ τοῦ *nes* μεταπτωτικῇ συστολῇ. Ὁμοίως χωρίζουσι σήμερον τὸ *ἰδίω* ἀπὸ τῆς ῥίζης *svid*, *ἱδρώς*, *ἱδρώω*, ἀφ' ἧς συνάψεως ἀποτρέπει καὶ ἡ διάφορος προσῳδία τοῦ ι. Ἄλλα ἑρμηνεύονται ὡς δάνεια τ. ἔ. ὅτι ἐκ διαλέκτων εἰσήλασαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ διὰ τοῦτο ψιλοῦνται παρὰ τὸ ἀληθὲς ἔτυμον· τούτων ἄλλα μὲν εἶναι τοῦ ποιητικοῦ λόγου ἴδια, ἄλλα δ' ὅμως ἐγένοντο εὔχρηστα καὶ ἐν τοῖς πεζοῖς· πρβλ. *ἔτης* παρ' Αἰσχ. παρὰ τὸ *ἑταῖρος*· *ὀπαδὸς* παρὰ τὸ *ἕπομαι*, ὃ εἰ καὶ κεῖται παρὰ Πλάτωνι, ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀλλότριον τοῦ πολιτικοῦ τῶν Ἀθηναίων λόγου, ὅπως καὶ διὰ τοῦ μακροῦ *α* ἐλέγχεται· *ἀτὰρ* καὶ *ἄτερ* (Γερμ. sonder)· ἱππαρμοστὴς ἐν Ξενοφ. Ἀν.· ὁμοίως φαίνεταί μοι ὅτι εἰσῆλθον ἐκ τῆς Ἰωνικῆς τὸ *ἀπηλιώτης*, *ἀντήλιος*, τὸ *ὀδὸς* (οὐδὸς Ἰων.) ἐκ ῥίζης sed, ἔτι δέ, ὡς φαίνεται, καὶ τὸ ῥῆμα *ἐάω* Λατ. de-sivare.

Ἄλλα πάλιν ἑρμηνεύονται διὰ τούτου ὅτι ἀρχόμενα πάλαι ἀπὸ ἡμιφώνου καὶ λαμβάνοντα πολλάκις κατὰ τὰ ῥηθησόμενα κατωτέρω προθετικόν τι φωνῆεν φέρονται νῦν κατὰ δύο τύπους,

τὸν μὲν ἄνευ προθετικοῦ φωνήεντος καὶ δασυνόμενον, τοῦ ἡμιφώνου τραπέντος εἰς δασὺ πνεῦμα, τὸν δὲ μετὰ προθετικοῦ καὶ ψιλούμενον, τοῦ προθετικοῦ φωνήεντος οὐδένα λόγον εἰς δάσυνσιν ἔχοντος. Ἐπὶ τὴν διάγνωσιν ταύτην ἔρχεταί τις παρατηρήσας ζεύγη τύπων οἷον *ἕργω* καὶ *εἵργω* ἤτοι *ἐ-Ϝέργω-ἐέργω-εἵργω* (πρβλ. Αἰσχυλ. Ἑπτ. 458 *ἀπείργειν*, Χοηφ. 567 *ἀπείργετε*, ἀλλὰ 445 *ἄφερκτος*, ὁ ἀόρ. *καθεῖρξαν* Θουκυδ. Δ' 47 ἐκ τοῦ ἕργω), *ἕδνα* καὶ *ἔεδνα*, *ἕρση* καὶ *ἐέρση*, *ἕλιξ*, *ἑλίσσω* καὶ *εἱλίσσω* κτλ.

Ἔνια μένουσιν ἔτι ἀνερμήνευτα, οἷον *ὀπωρὶς* ἐν τῇ Λακων. καὶ *μεθοπωρινὸς* ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις· καὶ τἀνάπαλιν *ἀνιοχίων* ἐν Λακων. καὶ *Ἀνιοχίδας* ἐν Κορίνθῳ· *ἐλπίς*, *ἐλπίζω* ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις, *ἑσλὸς* ἐν Ἀρκαδίᾳ, *ἅμαξα*, *ἁμαξιτός*, *ὅρος* ἐν Ἡρακλείᾳ, *ὁπλίταν* ἐν Ἄργει, *ἁμέρα* Μεσσην. Ἀρκαδ., Λοκρίδι καὶ ἀλλαχοῦ, *ἅρνησις* ἐν Ἡρακλείᾳ κττ.

§ 14. *Περὶ τῆς παρ' Ὁμήρῳ χρήσεως τῆς δασείας.* Ἡ παρ' Ὁμ. χρῆσις τῶν πνευμάτων φαίνεται ἐπισφαλής, ἐπειδὴ ὁ Ὅμηρος εἴτε Αἰολιστὶ εἴτε Ἰωνιστὶ ἐποίησεν, ἠγνόει τὸ δασὺ πνεῦμα· τοῦτο ἄρα ἐκανονίσθη ἔπειτα ἐν δασυντικῇ τινι διαλέκτῳ, πιθανῶς ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τὴν ἐν τῇ διαλέκτῳ ταύτῃ κρατοῦσαν χρῆσιν, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν κατὰ γραμματικὰς παρατηρήσεις καὶ θεωρίας. Ἐντεῦθεν παρατηρεῖται ὅτι ὅσοι Ὁμ. τύποι καὶ λέξεις εὐχρηστοῦσι καὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, δασύνονται ἐν τοῖς Ὁμ. ἔπεσι, πρβλ. *ἅλις*, *ἅλλομαι*, *καθαλλομένη*, *ἅμα*, *ἀφαμαρτάνω*, *ἐφαρμόσειε*, *ἁρμονίη*, *ἕ*, *ἕνεκα*, *ἡμεῖς*, *ἐφημέριος*, *ὑμεῖς* κλπ., ὅσαι δὲ ἄλλως φέρουσι τὸν Ἰωνικὸν ἢ Αἰολικὸν χαρακτῆρα ψιλοῦνται, οἷον *ἄδην*, *ἄσαιμι* (satis sat), *ἐπάλτο*, *ἐπάλμενος*, *ἄμυδις*, *ἐπήμβροτον*, *βητ-άρμονες*, *εἰλιπόδεσσι* (Λιθ. selù), *ἠέλιος*, *ἔτης*, *τούνεκα*, *ἄμμε*, *αὐτῆμαρ*, *οὐδός*, *ὔμμιν*, *οὖρος* (ὅρος), *οὖλος* (ὅλος), *ἄτερ*, *αἶα*, *ἐπίστιον* κττ. Ὡρμῶντο δὲ οἱ Γραμματικοὶ εἰς τὰς ἀποφάνσεις αὐτῶν τοῦτο μὲν ἐκ συναλοιφῶν καὶ συνθέσεων, τοῦτο δὲ ἐκ διαλεκτικῶν ἰχνῶν, ἤτοι ἐκ τοῦ ἄλλως γνωστοῦ Αἰολικοῦ ἢ Ἰωνικοῦ χαρακτῆρος τῶν

λέξεων, ἢ ἐξ ἐτυμολογιῶν κττ., οὐχὶ δὲ ἐξ ἰδίας προφορᾶς (πρβλ. *κατ' ἀμαξιτόν, ἐπάλτο, ἄμυδις, ἤμβροτον, οὐδός, ἐπίστιον*), διὸ καὶ ἐνίοτε διαφωνοῦσιν· πρβλ. Ἡρωδ. Β' 62, 31 «Νικίας καὶ Πάμφυλος δασύνουσι τὸ *ἅμυδις*, ἐπεὶ παρὰ τὸ ἅμα ἐγένετο· ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης καὶ οἱ περὶ Ἀλεξίωνα ψιλοῦσιν, πολὺ δὲ πρότερον καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀρίσταρχον, *καθότι, φασί, φιλεῖ πως τὰ ἀπὸ δασέων πολλάκις μετασχηματιζόμενα ψιλοῦσθαι, ἡμέρα ἦμαρ, ἡδονὴ ἦδος*. Πρόδηλον δὲ κἀκ τῆς συναλοιφῆς, *πάντ' ἄμυδις κεφαλῆς* (Μ 385)· ἐχρῆν δὲ αὐτοὺς προσθεῖναι ἐκεῖνο, ὡς ὅτι τὸ *ἄλλυδις* καὶ *ἄμυδις* ἐξαιρέτως τρίτην ἀπὸ τέλους ἔχει τὴν ὀξεῖαν, καὶ τῇ παραληγούσῃ ἐξαιρέτῳ ἐχρήσατο, ἢ διὰ τοῦ *υ* ἐξηνέχθησαν· ἐχρῆν οὖν *ἁμάδις* τι εἶναι ὡς *χαμάδις*· τροπὴ δὲ τοῦ *α* ἐγένετο εἰς τὸ *υ*, ὡς τὸ *σάρκες-σύρκες*, καὶ *ἐπεὶ Αἰολικὴ τροπή, καὶ ὁ τόνος Αἰολικὸς καὶ τὸ πνεῦμα*»· καὶ 55, 13 *ἔτας*: ὁ Ἀσκαλωνίτης ψιλοῖ ἐφ' οὗ ἂν τάσσηται, φησί, σημαινομένου. Πολλὰ γὰρ ἡ λέξις σημαίνει, εἰ δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἑταίρων, φησί, πάλιν ψιλωτέον, ἐπεὶ συγκοπὴ ἐγένετο ὡς ἀπὸ τοῦ *ἥλατο ἆλτο*.... Ἀλεξίων δὲ δασύνει· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος οὐδὲν ἄντικρυς περὶ τοῦ πνεύματος ἀπεφήνατο. Ἡμῖν δὲ δοκεῖ ἀφορμῇ ἐκείνῃ χρήσασθαι. Εἰ ἄδηλόν ἐστι τὸ πνεῦμα, τὰ δὲ τοιαῦτα πολλάκις ἐκ συναλοιφῶν κρίνεται, εὑρέθη δὲ διὰ ψιλοῦ ἡ συναλοιφή, οὐδέποτε δὲ διὰ δασέος, δῆλον ὅτι διὰ τοῦτο συγκαταθετέον τῷ Ἀσκαλωνίτῃ ψιλοῦντι. Παρὰ γοῦν Αἰσχύλῳ οὕτως εὕρομεν «*οὔτε δῆμος οὔτ' ἔτης ἀνήρ*» (Ἀποσπ. 262) καὶ παρ' Εὐριπίδῃ τὸ «*πόλει μὲν ἄρχων φωτὶ δ' οὐκ ἔτῃ πρέπων*». Καὶ 95, 24 *ἦιε*: Ἀρίσταρχος δασύνει, ἀπὸ τῆς ἕσεως τῶν βελῶν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Κράτητα ψιλῶς ἀπὸ τῆς ἰάσεως. Καὶ οὕτως ἐπείσθησαν οἱ Γραμματικοὶ πρὸς διάφορον ἐτυμολογίαν διαφόρως ἀναγινώσκειν. Ἀγνοοῦσι δὲ ὅτι ὁ χαρακτὴρ μάχεται· ἀεὶ γὰρ τὸ *η* πρὸ φωνήεντος ψιλοῦται, *ἠώς, ἤια*, ταύτῃ καὶ τὸ *ἥ τε* ξείνων θέμις ἐστὶ (ι 268) δασύνεται, τὸ δὲ *ἠΰτε* ψιλοῦται· καὶ τὸ *ἕως* δασύνεται, τὸ δὲ *ἠὼς* ψιλοῦται, καὶ τὸ *ἥλιος* δασύνεται, τὸ δὲ *ἠέλιος* ἐψιλώθη· ὥστε εἴτε ἐκ τοῦ *ἤϊος* δασυνο-

μένου ἐστὶν εἴτε ἐκ τοῦ ψιλουμένου, μόνον ψιλωτέον». Ὅπως ἕκαστος βλέπει, προκειμένου περὶ τῶν λέξεων τούτων, ἃς δὲν μετεχειρίζοντο ἐν τῷ συνήθει λόγῳ, οἱ Γραμματικοὶ δὲν συμβουλεύονται τὴν ἰδίαν αὐτῶν προφοράν, ἀλλὰ τὴν ἐτυμολογίαν, τὴν συναλοιφὴν κττ., ὅπως θὰ ἐποιοῦμεν καὶ ἡμεῖς σήμερον. Ἀλλ' ἀκριβῶς τούτου ἕνεκα ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ πνεύματος λέξεων καὶ τύπων ἀγνώστων ἐν τῷ καθ' ἡμέραν λόγῳ, οὐδὲν δύναται εὐλόγως νὰ συναχθῇ συμπέρασμα περὶ τῆς ἐκφωνήσεως ἢ οὐκ ἐκφωνήσεως τοῦ δασέος κατὰ τοὺς χρόνους αὐτῶν ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ.

§ 15. *Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀπωλείας τοῦ δασέος πνεύματος.* Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 158 καὶ 469 ὅτι μετὰ τὴν διάδοσιν τοῦ Ἰωνικοῦ ἀλφαβήτου ἐδέησε νὰ μείνῃ τὸ δασὺ πνεῦμα ἐπί τινα χρόνον ἀσημείωτον καὶ ὅτι κατὰ τὴν Δ' π. Χ. ἑκατοντ. ἐξηυρέθη ἕτερόν τι σημεῖον ⊢ εἰς δήλωσιν αὐτοῦ, ὅτι δ' ὅμως τὸ σημεῖον τοῦτο δὲν κατέστη καθολικῆς χρήσεως, εἰ μὴ πολὺ βραδέως. Ἐντεῦθεν γίνεται δῆλον ὅτι, ἀφοῦ σημεῖον αὐτοῦ καθολικῆς χρήσεως δὲν ὑπῆρχεν ἐπὶ μακρόν, ἡ ἐν τῇ γραφῇ συχνὴ παράλειψις τοῦ Η ἢ ⊢ δὲν ἀποδεικνύει ἀληθῶς ὅτι καὶ δὲν ἐξεφωνεῖτο ἐν τῇ συνήθει καὶ ἐπισήμῳ γλώσσῃ. Τὸ συμπέρασμα τοῦτο συνήγαγον πολλάκις πολλοί, ἀλλ' εἶναι προφανῶς πλημμελές. Τοῦ λοιποῦ ὁδηγοὶ ἡμῶν θὰ εἶναι πρῶτον μὲν αἱ μαρτυρίαι τῶν παλαιῶν, ἔπειτα δὲ τὰ περὶ τὴν συναλοιφὴν σφάλματα. Κατ' αὐτὰ λέγομεν ὅτι ἐπὶ Ἀριστοτέλους τὸ δασὺ ἐξεφωνεῖτο σαφῶς, ἐπειδὴ αἱ λέξεις *ὅρος* καὶ *ὄρος* ἐγράφοντο μὲν ὁμοίως, ἐξεφωνοῦντο δὲ διαφόρως, διὸ λέγει «ΟΡΟΣ *ἐν μὲν τοῖς γεγραμμένοις ταὐτὸν ὄνομα,* ὅταν ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων γεγραμμένον ᾖ καὶ ὡσαύτως, κἀκεῖ δ' ἤδη παράσημα ποιοῦνται, *τὰ δὲ φθεγγόμενα οὐ ταὐτά*». Σοφιστ. Ἔλεγχ. 177β,3. Καὶ τῆς ῥητῆς μαρτυρίας ταύτης τοῦ Σταγιρίτου τὸ κῦρος πειρῶνται νὰ ἐλαττώσωσι διατεινόμενοι ὅτι ἐν μόνῃ ταύτῃ τῇ λέξει διεσῴζετο τὸ δασύ. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν φαίνεται ἀδιανόητον, πῶς ἦν δυνατὸν νὰ σιγηθῇ μὲν ἐπὶ πασῶν τῶν λοιπῶν, νὰ διατηρηθῇ

δ' ἐπὶ μόνης ταύτης· τοιαύτας ἐξαιρέτους χάριτας ἀγνοοῦσιν οἱ φωνητικοὶ νόμοι. Ἔπειτα αὐτὸς οὗτος ὁ φιλόσοφος διδάσκει ἀλλαχοῦ (Ποιητ. 20) περὶ τῶν φωνηέντων καθόλου ὅτι «ταῦτα διαφέρει *δασύτητι* καὶ *ψιλότητι* καὶ μήκει καὶ βραχύτητι καὶ ὀξύτητι καὶ βαρύτητι καὶ τῷ μέσῳ (= περισπωμένῃ)».

Ἀλλ' ἀπὸ τούτου καὶ ἑξῆς οὐδεμίαν ἔχομεν ῥητὴν περὶ τούτων παράδοσιν, διότι καὶ τὰ ὀλίγα ὅσα οἱ Γραμματικοί, σχολιασταὶ καὶ λοιποὶ λέγουσιν, εἶναι ἐπαναλήψεις ἐκ παλαιοτέρων. Ὅτι δ' ὅμως καὶ κατόπιν ἐξηκολούθει ἐπὶ πολὺ ἐκφωνούμενον τὸ δασὺ πνεῦμα, τούτου ἀποδείξεις ἔχομεν τάςδε: α') Ὅτι ἐν ταῖς πρὸ Χριστοῦ γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς ἐλάχιστα παρατηροῦνται σφάλματα περὶ τὴν τροπὴν τῶν ψιλῶν εἰς τὰ ἀντίστοιχα δασέα κατὰ τὴν σύνθεσιν καὶ συναλοιφήν, πρβλ. *εἶσατ' ὑπὸ* ('Αττ.) *κατ' ὑοθεσίαν*, *κατ' ἑταιρίαν*, *κατιστάτωσαν*, τοὐναντίον δὲ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἄρχονται αὐξανόμενα· οὐδεὶς δὲ νοεῖ τίνος ἕνεκα ἡ διαφορὰ αὕτη ἔμελλε ν' ἀναπτυχθῇ, ἂν μὴ εἶχε τὴν αἰτίαν αὐτῆς ἐν τῇ ἀναπτυσσομένῃ ὁσημέραι διαφόρῳ προφορᾷ τοῦ δασέος. β') Ὅτι κατ' ἀναλογίαν ἐν τοῖς χρόνοις τῆς Κοινῆς ἀνεπτύχθη τὸ δασὺ ἐν πολλαῖς λέξεσιν· εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ νοήσωμεν πῶς ἠδύνατο νὰ ἐξαπλωθῇ ἡ χρῆσις αὕτη, ἂν μὴ ἐξεφωνεῖτο σαφῶς ἐν ταῖς λέξεσιν ὅθεν ὡρμήθη. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὸν χρόνον ἑκάστου νέου φαινομένου, ἀλλὰ τοσοῦτο μένει πάντοτε βέβαιον, ὅτι ταῦτα εἶναι ἀλλότρια τῶν δοκίμων χρόνων, ἔνια δὲ καὶ πολὺ μεταγενέστερα· πρβλ. *ἐφ' ἴσῃ* κατὰ τὸ *ἐφ' ὁμοίᾳ*, (πρβλ. *ἐπ' ἴσῃ καὶ ὁμοίᾳ*), *ὑφιδόμενος*, *καθιδόντες ἐφεῖδε*, *ἐφόπτης*, *ὑφοψίαν* κττ. κατὰ τὸ *ἐφορῶ-ὑφορῶμαι*, *ἔτος*, *ἐφ' ἔτος*, *καθ' ἔτος*, *δωδεχέτῃ*, *δεχέτῃ* κτλ. κατὰ τὸ *ὥρα*, *ἡμέρα*, *καθ' ἕκαστον ἔτος* κτλ.· τότε ἐλέχθη πάντως καὶ τὸ *μεθ' αὔριον* διὰ τὸ *μεθ' ἡμέραν*, *ἀφ' ἑσπέρας* κττ., καὶ τὸ *ἐφακροῶμαι* ὅθεν τὰ νῦν *ἀφουκροῦμαι* καὶ *ἀφουκράζομαι* (ἐν Κρήτῃ), *ἀφηκράζομαι* ('Ηπείρῳ) κτλ. κατὰ τὸ *ἀφοροῦμαι* = *ὑφορῶμαι*. Τότε καὶ τὸ *ἐφίορκον* (ἐκ Σμύρνης 244 π. Χ.) *ἀφίορ-*

κος, ἀφιορκῶ, τὸ *ἴδιος, καθ' ἰδίαν* (τῆς Γ' π. Χ. ἑκατοντ. 'Αττ.) κατὰ τὸ *ἑαυτοῦ* κττ.

Ἡ γνώμη δ' ὅτι αἱ δασυνόμεναι ἐν τῇ Κοινῇ λέξεις αὗται εἰσήλασαν εἰς αὐτὴν ἔκ τινος δασυντικῆς διαλέκτου, φαίνεταί μοι ἀπίθανος· διότι ἀποδεδειγμένα καὶ ἀναντίλεκτα ἐν τῇ Κοινῇ μέχρι σήμερον ἴχνη ἄλλης διαλέκτου πλὴν τῆς ἐν 'Ασίᾳ 'Ιωνικῆς δὲν παρετηρήθησαν, αὕτη δ' ὅμως πρὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων εἶχεν ἀποβάλει τὸ δασὺ πνεῦμα. Ἔπειτα παρατηρῶ ὅτι εἶναι πρόδηλον ὅτι ἵνα οἱ μεταγενέστεροι Ἕλληνες δυνηθῶσι καὶ ν' ἀκούσωσι καὶ παραλάβωσι καὶ ἐκφωνῶσι τὸ δασὺ πνεῦμα ἐν ταύταις, ἔδει νὰ μὴ ἔχωσι τοῦτο καθ' ὁλοκληρίαν ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου ἀπολέσει. Ἡμεῖς σήμερον δὲν θὰ ἠδυνάμεθα βεβαίως νὰ ἐκφωνήσωμεν αὐτὸ ἔν τισι λέξεσιν, ἂν τυχόν τινες παρεῖχον ἡμῖν αὐτὰς δεδασυσμένας. Πάντως ἄρα ἐσῴζετο καθόλου ἐν τῇ Κοινῇ ἡ χρῆσις τοῦ δασέος πνεύματος καὶ διὰ τοῦτο ἠδύνατο νὰ γένηται καὶ κατάχρησις αὐτοῦ.

γ') Ὅτι πολλαὶ Ἑλληνικαὶ δασυνόμεναι λέξεις παραληφθεῖσαι ὑπὸ ἀλλογλώσσων δασύνονται ἐν ταῖς γλώσσαις αὐτῶν· δὲν δύναται δὲ πιθανῶς νὰ λεχθῇ ὅτι οἱ ξένοι παρέλαβον αὐτὰς ἐκ τῆς Ἑλλην. μετὰ τῆς ὀρθογραφίας ταύτης, διότι οὐ μόνον τὸ δασὺ πνεῦμα καθόλου εἰπεῖν τότε δὲν ἐγράφετο ἐπὶ τῶν κοινῶν καὶ συνήθων λέξεων, ἀλλὰ καὶ διότι πολλαὶ τούτων δὲν ἦσαν τοῦ λόγου τοῦ τότε γραφομένου ἀλλὰ τοῦ λαλουμένου ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἷον τὰ ὑποκοριστικὰ εἰς *-ιν* ἀντὶ *-ιον*. Δῆλον ἄρα καὶ ἐκ τούτου ὅτι ἐξεφωνεῖτο τὸ δασὺ πνεῦμα, ὅτε εἰσήλασαν αἱ λέξεις αὗται εἰς τὰς ξένας γλώσσας, διὸ καὶ ἐνομίζετο ἀναγκαῖον νὰ παριστᾶται, πρβλ. τὰ Λατ. aphaeresis, cathedra, enhygros, icosahedrum, hora, hermae, hypobasis κττ., τὰ Ἰνδικὰ Hipastratasa = Ἱπποστράτου, harija = ὁρίζων, hibuka = ὑπόγειον. Ὅμοια παρέχουσι καὶ ἡ Κοπτική, Ἑβραϊκή, Συριακή, Αἰθιοπικὴ κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ

§ 1. *Περὶ τῆς φύσεως τῶν τόνων.* Ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι διὰ προτάσεων λαλοῦμεν καὶ προτάσεις οὐχὶ λέξεις κεχωρισμένας τονίζομεν, διὰ ταῦτα ὅπως συντακτικῶς οὕτω καὶ φωνητικῶς ἡ πρότασις ἣν ἐκφέρομεν ἀπαρτίζει ἑνότητα, ἐν ᾗ πολλὴ ἡ περὶ τοὺς τόνους ποικιλία. Ὅ,τι ἄρα συνήθως λέγομεν τόνον τῆς λέξεως οὐδὲν ἄλλο κατ' ἀλήθειαν εἶναι ἢ ἀφαίρεσίς τις ἐκ τοῦ τόνου τῆς προτάσεως. Ἐντεῦθεν δῆλον α') ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐξετάζωμεν οὐχὶ μόνον τὸν τόνον τῆς λέξεως ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς προτάσεως, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ λέξεις ἔχουσιν ἴδιον τόνον, καὶ β') ὅτι οἱ τόνοι εἶναι συμφυεῖς καὶ ἀναπόσπαστοι ἀπὸ τῆς ἐκφωνήσεως πάσης γλώσσης εἴτε γράφονται τὰ δηλωτικὰ τούτων σημεῖα εἴτε μή. Καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἄρα ἐξεφωνοῦντο οἱ τόνοι καὶ πρὸ τοῦ γραφῶσιν.

§ 2. *Τί ἐστὶ τόνος.* Περὶ τούτου διαλαμβάνει Διονύσιος ὁ Θρᾷξ ἐν τῇ Γραμματικῇ αὐτοῦ λέγων: «Τόνος ἐστὶ φωνῆς ἀπήχησις ἐναρμονίου ἢ κατὰ ἀνάτασιν ἐν τῇ ὀξείᾳ ἢ κατὰ ὁμαλισμὸν ἐν τῇ βαρείᾳ ἢ κατὰ περίσπασιν ἐν τῇ περισπωμένῃ», ἤτοι τόνος εἶναι αἱ διάφοροι (κατ' ἀνάτασιν, κατὰ περίσπασιν ἢ καθ' ὁμαλισμὸν) ὡς πρὸς τὸ ὕψος ἢ τὴν ἰσχὺν διαβαθμίσεις εἰς ἃς ἡ φωνὴ κατὰ τὴν ὁμιλίαν μεταπίπτει[1]), διότι ὁ ἐκφωνούμενος λόγος ὁμοιάζει οὐχὶ πρὸς ὁδὸν ἐπὶ εὐρέος πεδίου ἐκτεινομένην ἀλλὰ πρὸς ὁδὸν διερχομένην ἀδιαλείπτως διὰ λοφώδους τινὸς χώρας ἢ

[1]) Ἡ τε ἰσχὺς καὶ τὸ ὕψος νοοῦνται σχετικῶς, οὐχὶ ἀπολύτως, ἐπειδὴ καὶ ψιθυρῶς λαλοῦντες διακρίνομεν τὰς τονουμένας, ἤτοι τὰς ὁπωσδήποτε ἐξαιρουμένας συλλαβάς, τῶν ἀτόνων.

πρὸς θάλασσαν καθ' ὁλοκληρίαν αὐλακουμένην ὑπὸ κυμάτων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑψηλῶν. Ὁμοίως διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς ἐν Α' σελ. 5 ὅτι «*προσῳδία* (ἤτοι τόνος) *ἐστὶ ποιὰ τάσις ἐγγραμμάτου* (=δυναμένης διὰ γραμμάτων παρασταθῆναι) *φωνῆς ὑγιοῦς* (ἢ *ὑγιὴς) κατὰ τὸ ἀπαγγελτικὸν τῆς λέξεως ἐκφερομένη μετά τινος τῶν συνεζευγμένων περὶ μίαν συλλαβὴν ἤτοι κατὰ συνήθειαν διαλέκτου ὁμολογουμένης ἤτοι κατὰ τὸν ἀναλογικὸν ὅρον καὶ λόγον*». Καὶ εἶναι μὲν φυσιολογικῶς δυνατὸν νὰ ἐξαίρηται εἴτε κατὰ τὴν ἰσχὺν εἴτε κατὰ τὸ ὕψος τῆς φωνῆς συλλαβή τις ὑπὲρ τὰς ἄλλας καὶ νὰ γίνηται οὕτω τὸ στήριγμα τῶν ἀτόνων καὶ τῆς ὅλης λέξεως, εἰς ἣν διὰ μόνου τοῦ τόνου φαίνεται παρεχομένη ἡ ἑνότης· ἀλλ' ὅμως ἀμφότερα, ἤτοι ἥ τε ἰσχὺς καὶ τὸ ὕψος, συνυπάρχουσιν ἐν πάσῃ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ταύτῃ μὲν ὑπερισχύει ὁ ἰσχυρὸς τόνος, ἐν ἐκείνῃ δὲ ὁ μουσικός, δύναται δὲ καὶ νὰ συμβῇ, ὥστε γλῶσσά τις νὰ μεταβῇ ἀπὸ τοῦ μουσικωτέρου εἰς τὸν ἰσχυρότερον ἢ τἀνάπαλιν. Καθόλου ἄρα ῥητέον ὅτι τρία τινὰ ὀφείλομεν νὰ ζητῶμεν καὶ ἐξετάζωμεν ἐν τῷ τόνῳ, α') τὴν ἔντασιν ἢ χαλάρωσιν (ἥτις κατὰ τὰ ἐν σελ. 135-6 εἰρημένα ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς διαφόρου στήλης τοῦ ἐκβαλλομένου ἀέρος) μεθ' ἧς ἐκφέρομεν τοὺς φθόγγους, β') τὴν σχέσιν τοῦ ὕψους ἢ βάρους τῆς φωνῆς κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν συλλαβῶν, τῶν λέξεων καὶ προτάσεων, γ') τὴν κατὰ τὴν διάφορον ποσότητα διάρκειαν τῆς ἐκφωνήσεως αὐτῶν· διότι καὶ τὰ τρία ταῦτα μέγα δύνανται κατὰ τὰς τονικὰς διαβαθμίσεις.

§ 3. *Ποικιλία τῶν τόνων*. Κατὰ τὸν προφορικὸν λόγον ἐκφέρομεν μετά τινος τόνου οὐ μόνον ἐκείνας τὰς συλλαβάς, ἐφ' ὧν λέγομεν ὅτι κεῖται ὁ τόνος (οἱ δὲ Ἕλληνες καὶ γράφομεν), ἀλλὰ καὶ πάσας τὰς ἄλλας, εἰ καὶ κατὰ ποικίλους βαθμούς. Οἱ φωνητικοὶ διαστέλλουσι τὰς διαφόρους συλλαβὰς τῶν λέξεων κατὰ λόγον τοῦ τονισμοῦ τριχῶς, ἤτοι Α') εἰς τὰς φερούσας τὸν κύριον τόνον τῆς λέξεως καὶ δὴ μετ' ἰσχύος ἢ ὕψους ἐκφε-

ρομένας, Β΄) εἰς τὰς φερούσας δευτερεύοντά τινα, ἀσθενῆ ἢ βαρὺν τόνον καὶ Γ΄) εἰς τὰς φερούσας μέσον τινὰ τόνον.

Ἀλλὰ τῶν τριῶν τούτων βαθμῶν μόνας σχεδὸν τὰς τοῦ Α΄ εἴδους ἔλαβον οἱ ἀρχαῖοι πρὸ ὀφθαλμῶν, ἐντεῦθεν διῄρεσαν τοὺς τόνους α΄) εἰς τὸν ἐντεταμένον ἢ ὀξύν, β΄) εἰς τὸν ἀνειμένον ἢ βαρὺν καὶ γ΄) εἰς τὸν τεθλασμένον ἢ περισπώμενον, καθ᾽ ὅσον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ τελευταίου μέρους τῆς συλλαβῆς ὁ τόνος ἀφικνεῖται εἰς τὴν μεγίστην αὐτοῦ ἰσχὺν ἢ εἰς τὸ ὕπατον ὕψος οἷον *τιμέέν, καλόν,* ἢ καθ᾽ ὅσον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῆς συλλαβῆς ὁ τόνος καθόλου εἶναι ἀσθενὴς ἢ βαρύς, οἷον *τιμὲὲ* μεγάλη, *καλὸς* θεός, ἢ καθ᾽ ὅσον κατὰ τὴν ἐκφώνησιν φύσει μακρᾶς συλλαβῆς ἑνοῦνται ἀμφότεροι οἱ τόνοι, ὅ τε ἰσχυρὸς ἢ ὀξὺς καὶ ὁ ἀσθενὴς ἢ βαρύς, οἷον *ἠδέὶ-ἠδεῖ, τιμέὲς-τιμῆς* [1]). Ἡ κυρία ἄρα διαφορὰ τοῦ ὀξέος ἀπὸ τοῦ περισπωμένου τόνου κεῖται ἐν τούτῳ, ὅτι ἑκάτερος ἄλλον χρόνον τῆς μακρᾶς συλλαβῆς τονίζει, οἷον *ύύ* ὁ ὀξύς, ἢ ἂν ἡ συλλαβὴ εἶναι βραχεῖα, ἁπλῶς *ύ,* καὶ *ύὺ* ὁ περισπώμενος, ἐκ τούτου *δαΐς-δᾴς* καὶ *πάϊς-παῖς* κλπ.

Τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων γενομένην διαίρεσιν τῶν κυρίως τονουμένων συλλαβῶν καὶ μόνων τούτων μανθάνομεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ συνήθει γραμματικῇ· ὅτι δ᾽ ὅμως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συλλαβῶν διεκρίνετο κατὰ τὴν ἐκφώνησιν ὁ περισπώμενος τόνος τοῦ βαρέος καὶ ὅτι δὲν εἶχον πᾶσαι αἱ ἄτονοι συλλαβαὶ τὸν αὐτὸν τόνον, τοῦτο ἔσται δῆλον ἐκ τῶν ῥηθησομένων κατωτέρω.

[1]) Σημειωτέον δ᾽ ὅτι ἡ ἕνωσις αὕτη ἀμφοτέρων τῶν τόνων ἐπὶ μακρᾶς φύσει συλλαβῆς δύναται νὰ γένηται διαφοροτρόπως, ἤτοι δύναται, ἐνῷ καθόλου ὁ τόνος ἐξακολουθεῖ γινόμενος ἰσχυρότερος, πρὸ τῆς ἀφίξεως εἰς τὴν κορυφὴν ἤτοι τὸ μέσον τῆς κατὰ παράτασιν, ἅτε μακρᾶς, ἐκφωνουμένης συλλαβῆς, νὰ ἐπέρχηται μικρὰ αὐτοῦ ἐξασθένωσις, ἢ τἀνάπαλιν, ἐνῷ ἐν γένει ἐξακολουθεῖ ἐξασθενούμενος, νὰ ἐπιγίνηται μετὰ τὴν κορυφὴν τῆς συλλαβῆς μικρὰ αὐτοῦ ἐνίσχυσις. Ἐν ταῖς περιπτώσεσι ταύταις γίνεται λόγος περὶ *δικορύφου τόνου,* ἐπειδὴ εὐκόλως γεννᾶται ἐν τοῖς ἀκούουσι τὸ αἴσθημα δύο συλλαβῶν· ἐντεῦθεν καὶ ἐν τῇ μετρικῇ πολλάκις ἡ οὕτω τονουμένη συλλαβὴ λαμβάνεται διαλελυμένη εἰς δύο.

§ 4. *Περὶ τοῦ τόνου ἐν ταῖς ἐπὶ μέρους γλώσσαις.* Ἡ φύσις τοῦ τόνου ἑκάστης γλώσσης χωρὶς χρήζει πολλῆς καὶ ἰδίας ἐξετάσεως, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ κατὰ μέγα μέρος ἐξαρτᾶται ἡ ἐξέλιξις τῶν φωνητικῶν φαινομένων αὐτῆς. Οὕτω λ. χ. ὁ ἰσχυρὸς τονισμὸς ὡρισμένων συλλαβῶν, οἷον τῶν ἀρκτικῶν, ἐπιφέρει τὴν ἐξασθένωσιν κατὰ ποσὸν ἢ ποιὸν ἢ κατ' ἀμφότερα τῶν ἑπομένων ἀτόνων, ὅπως συνέβη ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ γλώσσῃ. Ἐξ αὐτοῦ ἄρα κρέμανται αἱ πλεῖσται φωνητικαὶ μεταβολαὶ καὶ ὅσα συνήθως λέγομεν *φθογγικοὺς νόμους* οὐδὲν ἄλλο, καθ' ἃ εἴδομεν ἐν Κεφ. Ε' § 2.8, εἶναι ἢ πίστωσις ὅτι ἀντὶ τῶν φθόγγων περιόδου τινὸς ἐκφωνοῦνται βραδύτερον ἄλλοι· μόνον δ' ὅταν ἐξετασθέντες ἀποδειχθῶσιν ἀποτελέσματα τοῦ τοιούτου ἢ τοιούτου τονισμοῦ, ἀνευρίσκεται ἡ ἀληθὴς αἰτία αὐτῶν.

§ 5. *Τίς ὁ τόνος τῶν ἀρχαίων ἀδελφῶν γλωσσῶν.* Τίς ὁ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν τόνος, δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωστόν, ἐπειδὴ πολλῶν τούτων οὐδὲ τὰς τονιζομένας συλλαβὰς τῶν λέξεων ἐπιστάμεθα, ἐν πάσαις δὲ ἐλάχιστα περὶ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἰσχύος αὐτοῦ καθ' ἃ καὶ περὶ τοῦ ἐν τῇ προτάσει τόνου. Τοσοῦτον δ' ὅμως φαίνεται πάντοτε πιθανόν, ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ Ἰαπετικῇ μετὰ τὴν τελείαν διαμόρφωσιν τῆς κλίσεως ἀλλὰ καὶ πολὺ πρὸ τῆς διασπάσεως αὐτῆς εἰς τὰς γνωστὰς ἀδελφὰς γλώσσας, ἐπεκράτει ὁ δυναμικὸς ἢ ἰσχυρὸς τόνος, καὶ ὅτι τότε συνέβησαν τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα πάθη τῆς Μεταπτώσεως τὰ περιλαμβανόμενα ἐν τῷ Κεφαλαίῳ Η'. Μετὰ δὲ τὴν συντέλεσιν τῶν μεταπτωτικῶν ἐκείνων φαινομένων ἔλαβεν ὁ μουσικὸς τόνος ἐπίδοσίν τινα· ἐντεῦθεν ἐν ἄλλαις μὲν γλώσσαις ἀνεπτύχθη καὶ κατίσχυσεν ὁ ἰσχυρός, ὅπως λ. χ. ἐν τῇ Λατινικῇ, ἐν ἄλλαις δὲ ὁ μουσικός, ὅπως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ τῇ Ἰνδικῇ.

§ 6. *Πηγαὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Λατινικοῦ τόνου.* Τὰ κατὰ τοὺς τόνους τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς διδασκό-

μεθα α') ὑπὸ τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, Γραμματικῶν, μουσικῶν ἢ μετρικῶν, β') ὑπὸ τονουμένων παλαιῶν ἀντιγράφων· γ') ὑπὸ τῶν παθημάτων αὐτῆς τῆς γλώσσης δ') ὡς πρὸς τὴν θέσιν αὐτῶν ὑπὸ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς καὶ τῶν Ῥωμανικῶν γλωσσῶν, καὶ ε') ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν γλωσσῶν.

§ 7. *Ἡ περὶ τοῦ τονισμοῦ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν· ἀρχαία παράδοσις περὶ αὐτοῦ.* Εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι ἡ περὶ τοῦ τονισμοῦ τῆς Ἑλλ. γλώσσης διδασκαλία τῶν Γραμματικῶν εἶναι ἔν τισιν ἐλλιπής, ἐπειδὴ κατὰ τὰ κατωτέρω λεχθησόμενα ἀκολουθοῦντες τοῖς μουσικοῖς εἰς μόνον τὸν μουσικὸν τόνον ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν, ἐγκατέλιπον δ' ἀνεξέταστον τὸν παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα ὁπωσδήποτε πάντοτε δυναμικόν, ὅπως ἀποδείκνυται διὰ τοῦ φαινομένου τῆς ἐγκλίσεως καὶ τῆς προκλίσεως (ἰδὲ κατωτ.). Ὁμοίως μικρὸν καὶ ἐλλιπῆ λόγον ποιοῦνται περὶ τῆς φύσεως τοῦ δευτερεύοντος τόνου τοῦ ἐν ταῖς ἀτόνοις λεγομέναις συλλαβαῖς ἐκφωνουμένου (ἰδὲ § 3), καὶ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαφυλάξωσιν ἑαυτοὺς μακρὰν πάσης ἐκ τῶν προτέρων θεωρίας καὶ πλημμελοῦς καθολικεύσεως. Ἀλλ' ἐπ' ἴσης εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι οὐ μόνον ὡς πρὸς ὅσα περὶ τῆς συγχρόνου αὐτοῖς Ἑλληνικῆς διδάσκουσιν ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν παλαιὰν τῶν τόνων παρ' Ὁμήρῳ, Πινδάρῳ, τοῖς δραματικοῖς κλπ. παράδοσιν φαίνονται καθ' ὁλοκληρίαν ἀξιόπιστοι. Ἐπ' ἴσης εἶναι ἀναντίλεκτον ὅτι λίαν ἐκτενεῖς καὶ ἀκριβεῖς μελέτας περὶ τῶν τόνων, ὁποίας περὶ οὐδενὸς ἄλλου τῆς Γραμματικῆς μέρους, ἐποιήσαντο (μόνος ὁ Ἡρῳδιανὸς ὥρισε τὸν τόνον 60,000 λέξεων!)· ὅταν δέ τις λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἐπεχείρησαν τῷ ἔργῳ οὐχὶ χάριν τῆς λαλουμένης καὶ γραφομένης ὑπ' αὐτῶν γλώσσης, ἀλλὰ χάριν τῶν παλαιῶν ποιητῶν, καὶ ὅτι καθόλου ἐπιτυχῶς διεξήγαγον αὐτό, καίτοι ἐστεροῦντο τῶν κοινῶν παρ' ἡμῖν βοηθημάτων, οἷον λεξικῶν, γραμματικῶν κττ., δὲν δύναται νὰ θαυμάσῃ ἀρκούντως τὴν πολυμάθειαν, τὴν ὀξύτητα τῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν δεινότητα αὐτῶν.

Ἐποίησαν δὲ ταῦτα, ἐπειδὴ τοῦτο μὲν ἄνδρες ἔξοχοι οἷον Ζηνόδοτος, Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος καὶ ἄλλοι, μάλιστα δὲ ὁ ὕπατος τούτων Ἀρίσταρχος, διέλαβον περὶ αὐτῶν, τοῦτο δὲ παράδοσις τῶν τόνων ζῶσα, συνεχὴς καὶ ἀδιάλειπτος, ἐσῴζετο μέχρις Ἀριστοφάνους καὶ Ἀριστάρχου· ἐντεῦθεν πάντας τοὺς ποιητὰς ὅσους ἐξέδωκεν ὁ Ἀρίσταρχος, ἐπικούς, λυρικούς, δραματικούς, ἐξέδωκε μετὰ τῶν τονικῶν σημείων, ἅτινα γνωστὰ καὶ πρότερον ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἀριστοτέλους ὁπωσδήποτε ὄντα κατέστησε πασίγνωστα ἡ μεγάλη δόξα Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου. Καὶ δὲν μνημονεύεται μὲν ῥητῶς ὅτι πάσας τὰς λέξεις ἐν ταῖς ἐκδόσεσιν ἐτόνισεν ὁ Ἀρίσταρχος, ἀλλὰ τοσάκις γίνεται μνεία αὐτοῦ ὑπὸ τῶν μετέπειτα προκειμένου περὶ τονικῶν ζητημάτων, πολλάκις μικρὸν συμβαλλομένων εἰς τὴν κατάληψιν, οἷον περὶ τῆς ἐγκλίσεως, τῆς ἀναστροφῆς τῶν προθέσεων κττ., ὥστε πάντως ἢ οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα κατέλιπεν ἀσημείωτα.

Τὴν ὕπαρξιν παραδόσεως περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν μανθάνομεν πολλαχόθεν· πρβλ. Ἡρῳδιανοῦ Β 262 «*αἰδῶ:* Ἀρίσταρχος περισπωμένως ἀναγινώσκει, ὁμοίως καὶ τὸ *ἠῶ δῖαν ἔμμνε* (Ι 662) καὶ ἡμεῖς δὲ αὐτῷ συγκατατιθέμεθα...» Β 292 *ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο·* τινὲς ἀνέγνωσαν *ἄπο ἧς ἀλόχοιο,* ἵνα σημαίνηται τὸ *ἄπωθεν·* ἄμεινον δὲ πείθεσθαι *τῇ κατειθισμένῃ ἀναγνώσει·* Β, 504 *Γλισᾶντα, ἡ συνήθεια* προπερισπᾷ τὸ ὄνομα, ἡ δὲ *ἱστορία προπαροξύνει·* Γ 20 *δηιοτῆτι·* οὕτως Ἀρίσταρχος προπερισπᾷ ὡς ἀπὸ ὀξυτόνου εὐθείας· Γ 240 *νέεσσ' ἐνὶ ποντοπόροισιν·* Νικίας οὐκ ἀναστρέφει· οὐ συμφωνεῖ δὲ *τὰ τῆς ἱστορίας* αὐτῷ· Γ 344 *διαμετρητῷ:* Ἀρίσταρχος περισπᾷ καὶ οἱ ἄλλοι καὶ *οὕτως ἔχει ἡ παράδοσις,* καί ἐστι παρασύνθετον· Δ 138 τὸ *ἔρυτο* ψιλοῦται καὶ προπαροξύνεται· οὕτως Ἀρίσταρχος καὶ ἐπείσθη αὐτῷ ἡ *παράδοσις·* Ε 31 *Ἆρες Ἄρες*: Ἰξίων τὸ δεύτερον ὀξύνει... *οὐχ οὕτως δὲ ἔχει ἡ παράδοσις·* Η 289 *πινυτήν*: Ἀρίσταρχος ὡς *καλὴν καὶ ἐπεκράτησεν οὕτως ἡ παράδοσις·* Θ 178 *ἀβλήχρ'*: Ἡρακλείδης ὁ Μιλήσιος βαρύνει ὡς *ἄσιτα* ... ὅτι *βληχρόν* ἐστι τὸ ἰσχυ-

ρόν, ὅπερ κατὰ στέρησιν ὀφείλει λέγεσθαι *ἄβληχρος*, ὡς *ἄκακος*... *ἡ μέντοι παράδοσις ὀξύνει* τὸ *ἀβληχρὸς* καὶ *ἀβληχρήν*, πεισθεῖσα πρῶτον τῷ παρασχηματισμῷ ὡς ἁπλῷ... Ι 614 *ἵνα μή μοι ἀπέχθηαι φιλέοντι*: ὁ Ἀσκαλωνίτης ἀναγινώσκει ἵνα *μή μοί* τὰς δύο βαρυτόνως:, οἷον ἵνα *μὴ ἐμοὶ* κατ' ὀρθὴν τάσιν, συγκριτικὴ γάρ ἐστι, φησίν, ὡς πρὸς τὸν Ἀγαμέμνονα· καὶ ὑγιῶς φησιν· *ἡ μέντοι παράδοσις ἐγκλιτικῶς* ἀνέγνω ἐπὶ τὴν *μή* τὴν ὀξεῖαν τιθεῖσα· Ι 516 *ἐπιζαφελῶς* ὡς χαλεπῶς.... ἐχρῆν δέ, ἐπεὶ παρὰ τὸ *ζάφελος* γέγονε, καὶ *ζαφέλως* ἀνεγνωκέναι βαρυτόνως ἢ καὶ ἐκεῖνο κατ' ὀξὺν προφέρεσθαι τόνον.... Καὶ ζ 330 Ἀρίσταρχος περισπᾷ τὸ *ζαφελῶς καὶ οὕτως ἐπεκράτησεν*· ἔδει δὲ βαρυτόνως. Ἡρωδ. Α' 50, 17 *Γλισᾶς*: Διονύσιος ἱστορεῖ τοὺς ἐγχωρίους συστέλλειν τὸ ἰῶτα καὶ μὴ περισπᾶν, *ἀλλ' οὐ πάντως ἐπικρατεῖ ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν χρῆσις ἐπὶ τὴν Ὁμηρικὴν ἀνάγνωσιν*· καὶ Α' 39, 10 *Ἶτων*... οἱ ἐγχώριοι ὀξυτόνως αὐτήν φασιν *Ἰτών*· Μ 20 *Κάρησος*: Τυραννίων ὀξύνει τὸ *Καρησὸς* ὡς *Παρνασός*· οὕτω γὰρ ὑπὸ Κυζικηνῶν ὀνομάζεσθαι τὸν ποταμόν· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος βαρύνει ὡς *Κάνωβος*· εἴπομεν δ' ἐν ἑτέροις ὅτι *οὐ πάντως ἐπικρατεῖ* κλπ. Ν 103 *θώων* Ἀρίσταρχος βαρύνει τὸ *θώων* καὶ ἐπείσθη ἡ παράδοσις· Α' 428,13 «τὸ *δυσώδων* καὶ *εὐώδων* καὶ *νοσώδων* τῷ λόγῳ μὲν περισπασθήσονται, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ταύτας καὶ τὰς ὁμοίας βαρύνει.... οὐκ εὐλόγως ... παραλόγως οὖν Ἀρίσταρχος βαρύνει καὶ *ἐπείσθη ἡ παράδοσις*. Καὶ τὸ *τριήρων* οἱ μὲν βαρύνουσιν, οἱ δὲ περισπῶσιν, ὥσπερ καὶ *αὐτάρκων* καὶ *αὐθάδων* καὶ τὸ *συνήθων* καὶ *κακοήθων* βαρύνεται ὥσπερ καὶ τὰ αὐτῶν ἐπιρρήματα.»

Ὁμοίως γράφει ὁ Φώτιος «*λαβέ*· ὀξυτονεῖν φασι τοὺς περὶ τὸν Ἀρίσταρχον *παρὰ τὴν χρῆσιν καὶ τὸ ἔθος*·» καὶ «*σησαμῆν* περισπωμένως καὶ Ἀρίσταρχος καὶ Σέλευκος· ἡ δὲ χρῆσις ἑτέρως». *Χρῆσις* καὶ *ἔθος* νοεῖται ἡ τῆς Κοινῆς καὶ συνήθους γλώσσης, ᾗ οὐκ ἠκολούθει ὁ Ἀρίσταρχος ἀεὶ προκειμένου περὶ παλαιοτέρου τονισμοῦ. Διότι καθ' ὃν τρόπον ὡς πρὸς τοὺς τύπους, τὰς λέξεις κττ.,

οὕτω καὶ ὡς πρὸς τοὺς τόνους τὰ Ὁμηρικὰ ποιήματα εἶχον ἤδη πολὺ πρὸ τῶν Ἀλεξανδρίνων Γραμματικῶν καταστῇ ὑποκείμενα ἐρεύνης, καὶ πολλαὶ περὶ αὐτῶν εἶχον γίνει παρατηρήσεις, πρὸς δὲ ἤδοντο καὶ ἀνεγινώσκοντο ἀδιαλείπτως ὑπὸ τοῦ Ἑλλ. λαοῦ· ἐντεῦθεν ὁ Ἀρίσταρχος κατὰ παράδοσιν τὸ μὲν γραπτήν, τὸ δὲ προφορικὴν ὑπάρχουσαν μέχρις αὐτοῦ καὶ γνωστὴν αὐτῷ καθώριζε καὶ τὴν θέσιν τοῦ τόνου (*δηϊοτῆτι*) καὶ τὸ εἶδος αὐτοῦ (*αἰδῶ*) καὶ τὴν ἔγκλισιν καὶ τὴν ἀναστροφὴν αὐτοῦ κλπ. Διότι μόνον ἰσχυρὰ παράδοσις ἠδύνατο νὰ ἀναγκάζῃ τοὺς μετέπειτα Γραμματικοὺς νὰ τηρῶσι τὸν παραδοθέντα τόνον καὶ ἅμα νὰ ὁμολογῶσι τὸ παράλογον αὐτοῦ. Ὁμοίως μόνον συνεχὴς ζῶσα παράδοσις ἠδύνατο νὰ ὁδηγήσῃ εἰς διδασκαλίας παντάπασι διαφόρους τῆς τότε λαλουμένης γλώσσης· πρβλ. Μ 204 *κόψε γάρ αὐτον*. οὕτως ἐγκλιτέον τὴν ἀντωνυμίαν κατ' αἰτιατικὴν πτῶσιν· μέμνηται καὶ Ἡρῳδιανὸς καὶ Ἀπολλώνιος.

Ἀλλ' ὅμως δὲν πρέπει νὰ πιστευθῇ ὅτι ἐπὶ πάσης λέξεως οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν ὁ Ἀρίσταρχος ἢ νὰ ἐπιγράψῃ τὸν παραδεδομένον ἀρχαιόθεν τόνον· τοὐναντίον φαίνεται πιθανόν, ὅτι παράδοσις ὁμόφωνος περὶ πολλῶν ἀπηρχαιωμένων λέξεων καὶ τύπων δὲν ὑπῆρχεν, διὸ ἠναγκάζετο νὰ καταφεύγῃ εἰς παρατηρήσεις καὶ ἀναλογίας, καὶ ὁμολογητέον ὅτι τὸ δαιμόνιον ἐκεῖνο πνεῦμα πλείονα κατώρθωσε καὶ ὀλιγώτερα παντὸς ἄλλου ἐσφάλη· πρβλ. Λ 659 *οὐτάμενοι*: Ἀρίσταρχος ὡς *ἱστάμενοι* καὶ *κιχράμενοι*.... διὰ τὸν χαρακτῆρα· *ὁ γὰρ ἀνὴρ τῷ χαρακτῆρι μᾶλλον τοὺς τόνους προσνέμει*· Α 364 *στενάχων*: ὁ Σιδώνιος περισπᾷ, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος βαρύνει· τὰ πολλὰ γάρ φησι κινήματα ὡς ἀπὸ βαρυτόνου γέγονεν. βαρὺ δὲ *στενάχοντος* ἄκουσα (θ 95), *ἐπεστενάχοντο* δ' ἑταῖροι (Δ 154). Μ 337 *γεγωνεῖν*: ὁ Ἀσκαλωνίτης βαρύνει ὡς *ἀνύειν*, Ἀρίσταρχος δὲ περισπᾷ ὡς *φιλεῖν*, καὶ ἔοικε μᾶλλον περισπώμενον εἶναι παρὰ τῷ ποιητῇ· ὡς γὰρ *ἐνόεον* καὶ *ἐφίλεον* οὕτω καὶ *ἐγεγώνεον*· Π 185 «*ἀκάκητα*: Ἀρίσταρχος προπαροξύνει ....ἐπείσθη δὲ ἡ παράδοσις». Οὕτω τὰ τετρασύλλαβα τῶν θεῶν ἐπίθετα ταῦτα

μητίετα, εὐρύοπα, ἀκάκητα προπαροξύνονται κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀριστάρχου, τὸ δὲ *ἱππηλάτα, ποικιλομῆτα* κτλ. οὐχί· φαίνεται ἄρα ὅτι, ἐπειδὴ κατὰ λόγον τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὸ *εὐρύοπα (εὐρυ + ὄπα)* κανονικῶς προπαρωξυτονήθη, διὰ τοῦτο ἐκανονίσθησαν κατ' αὐτὸ καὶ τἆλλα τετρασύλλαβα ὁμοίας σημασίας ἐπίθετα καὶ ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης. Τοῦτο δὲ ἠπίστατο μὲν ἐκ παλαιοτέρας παραδόσεως ὁ Ἀρίσταρχος, διὸ ἐτόνισεν οὕτως, ἠγνόουν δ' οἱ μετέπειτα καὶ ἠμφεσβήτουν. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐμέμφοντο αὐτόν, οἷον Σχολ. Π 415 «*Ἀμφοτερόν*: εἰς διαστολὴν τὸ κύριον ὀξυτόνως ἀνέγνω ὁ Ἀρίσταρχος ὡς *δεξιτερόν*, καὶ ἐπείσθησαν οἱ Γραμματικοί· περὶ δὲ τῆς τοιαύτης *ἀνωμαλίας* τοῦ ἀνδρὸς ἐν ἑτέροις ἡμῖν εἴρηται».

Κατὰ ταῦτα ἐπειδὴ ἢ δὲν ὑπῆρχε περὶ πάντων τῶν ἀπηρχαιωμένων τύπων καὶ λέξεων παράδοσις ἢ δὲν ὑπῆρχεν ὁμόφωνος, ὁ δὲ Ἀρίσταρχος ἐν ταῖς ἐκδόσεσι μὲν ἐπέγραψε τὸν τόνον αὐτῶν, ἐν τοῖς ὑπομνήμασι δὲ δὲν ᾐτιολόγησε τοῦτο, παρατηρεῖται ὅτι περὶ ἐνίων ἀμφισβητοῦσιν οἱ Γραμματικοί, τοσοῦτο μᾶλλον καθ' ὅσον ἄνδρες κατὰ πολὺ ἀπολειπόμενοι τοῦ Ἀριστάρχου, οἷον Τυραννίων, Πτολεμαῖος ὁ Ἀσκαλωνίτης, Ἀλεξίων καὶ ἄλλοι ἐπεβάλοντο νὰ διαλάβωσι περὶ τοῦ τονισμοῦ παρ' Ὁμήρῳ. Πρβλ. τὰ περὶ τοῦ *στενάχων* καὶ *γεγωνεῖν* εἰρημένα, ἔτι δὲ Ξ 372 «*κεφαλὰς δὲ παναίθῃσιν κορύθεσσιν κρύψαντες*, τὸ *παναίθῃσιν* οἱ πλείους προπερισπῶσιν. Εὐφράνωρ δὲ βαρύνει. Λ 239 *λίς*· ὁ μὲν Ἀρίσταρχος ὀξύνει, ὁ δὲ Αἰσχρίων περισπᾷ... Ξ 387 *δαΐ*: ὁ Ἀσκαλωνίτης βαρύνει ὡς *Θέτι*, οἱ δὲ ὡς *φλεβὶ* ὀξύνουσιν, οἷς συγκατατίθεμαι. Ο 320 *κατένωπα*: Ἀρίσταρχος προπερισπᾷ *κατενῶπα* ὡς *κατὰ δῶμα*, ἀπ' εὐθείας τῆς *ὤψ*, ἥτις αἰτιατικὴν ἔχει τὴν *ὦπα*· ὁ δὲ Ἀλεξίων καὶ οἱ πλείους ὡς *κατέναντα*, οἷς καὶ βέλτιον πείθεσθαι. Ξ 396 *τόσσος γε*: Ἀρίσταρχος φυλάσσει τὴν ὀξεῖαν ἐπὶ τῆς *τοσ* συλλαβῆς, ὁ δὲ Τυραννίων *τοσσός γε* ἀνέγνω τὴν *σός* συλλαβὴν ὀξύνων· οὐκ εὖ. Μ 158 *ταρφειάς*: Ἀρίσταρχος ὀξύνει ὡς *πυκνάς*, ὁ δὲ Θρᾷξ Διονύσιος ὁμοίως

προφέρεται τῷ *ταχείας* παρὰ τὸ *ταρφὺς* ἀρσενικόν . . . καὶ δῆλον ὅτι ἀναλόγως μὲν ἀναγινώσκει ὁ Θρᾷξ, ἐπεκράτησε δὲ ἡ τοῦ Ἀριστάρχου. Ἡρῳδιαν. Α΄ 324,13. Καὶ τὸ *δόχμη* Τρύφων ὡς *ὄχθη* καὶ *στάθμη* βαρύνει· Ἀρίσταρχος δὲ ὀξύνει, ὡς δηλοῖ καὶ ὁ κωμικὸς ἐν τῷ «οὔτοι ἀφεστήκασι πλεῖν ἢ δύο *δοχμά*»· ἐν μέντοι, φησί, *τοῖς ἀκριβεστέροις ἀντιγράφοις* ὀξεῖα *ἐπίκειται τῇ πρώτῃ συλλαβῇ* κατὰ τὸ λόχμη, λόγχη, ὄχθη, ὄχνη». Β 368 *ἤ*: Πτολεμαῖος περισπᾷ τὸν *η*, διαπορητικὸν ἐκδεχόμενος· εἰσὶ δὲ οἱ καὶ ὀξύνουσιν, ὥσπερ καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀλεξίωνα, ἐκδεχόμενοι διαζευκτικὸν τὸν *ἤ*. Ο 606 *τάρφεσιν* ὡς *βέλεσιν* οἱ πλείους, καὶ ἡμεῖς δὲ συγκατατιθέμεθα· οὐ γάρ ἐστιν ἐπίθετον, ὡς ἀξιοῖ Τυραννίων. Ο 698 *ἄντεσθε*: Τυραννίων παροξύνει ὡς *λαθέσθαι*, *πυθέσθαι*, ἐκδεχόμενος μέσον δεύτερον ἀόριστον, οὐχ ὑγιῶς· σημαίνει γὰρ παρατατικόν. Περὶ τοῦ *ὡς*-*ὥς*-*ὧς* διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς Β΄ 160 *ὧς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον*· τὸ *ὥς* ὀξύνεται κἂν ἐν μέσῳ κἂν ἐν τέλει ᾖ, πλὴν μόνον ὅτε σημαίνει τὸ *ὅμως*· ὀξύνεται μὲν ἐν ἀρχῇ οὕτως, «*ὧς* δὲ λέων ἐχάρη» καὶ ἐν μέσῳ *ὧς αἰεὶ τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὁμοῖον*, καὶ ἐν τέλει *ὄρνιθες ὥς*. Καὶ Β΄ 79, 6 «*ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέτρεπον ἡμετέροισιν καὶ πεζός περ ἐὼν ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη*: τὸ μὲν πρότερον ὡς περισπωμένως, τὸ δὲ ἕτερον κατ' ἔγκλισιν, ἐπειδήπερ τὸ μεταφραστικὸν αὐτοῦ ἐστιν, *ἐπεὶ οὕτως ἦγε τὸ νεῖκος ἡ Ἀθηνᾶ*». Καὶ Β΄ 23, 34 «καὶ *ὧς*: τὸ *ὡς* ὁπότε σημαντικόν ἐστι τοῦ *ὅμως* περισπᾶται». Ἐπειδὴ δηλονότι τὸ *ὡς* παρελαμβάνετο καὶ ἀναφορικῶς (= ὅπως) καὶ δεικτικῶς (= *οὕτως*), καὶ ἐπὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ὅμως*, καὶ δὴ ἐτονίζετο παλαιότερον οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐπὶ πασῶν τῶν σημασιῶν, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡ διαφορὰ αὕτη ἐξησθένει, προκλιτικοῦ γενομένου τοῦ *ὡς*, συνέβη ὥστε νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις εἰς τὴν περὶ τούτου παράδοσιν· ἐντεῦθεν ὁ Ἀρίσταρχος καὶ Τυραννίων ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *οὕτως* περιέσπων, ἀλλὰ *καὶ ὧς ἐθέλω*, *ἐπεὶ ὧς ἄγε νεῖκος Ἀθήνη*, *ἀλλὰ καὶ ὧς ἱππεῦσι μετέσσομαι*, *ἀλλ' οὐδ' ὧς σε ἔολπα*, ὁ δὲ Ἀπολλώνιος ἀντέλεγεν, ἀλλ' ἐποίει τοῦτο οὐχὶ ἐκ

λόγων προφορᾶς ζώσης ἀλλ' ἕνεκα θεωρίας ἰδίας περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ.

Ὁμοία τις ἀμφιβολία ἐμφανίζεται καὶ ἀλλαχοῦ, οἷον Β 592 «*ἐΰκτιτον Αἰπύ*: Ἀρίσταρχος ὡς *ὀξύ*· συγκατατίθεται δὲ αὐτῷ καὶ Ἀπολλόδωρος. Φερεκύδης δὲ ὁ Ἀθηναῖος τὸ μὲν *ἐΰκτιτον* κύριον ὄνομα παρέλαβε, τὸ δὲ *αἰπὺ* ἐπίθετον· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου τινὲς τὸ μὲν *ἐΰκτιτον* ἐπίθετον, τὸ δὲ *αἰπὺ* κύριον, ἐπεὶ καὶ ἐν ἄλλοις (Λ 711) εἴρηκεν, «ἔστι δέ τις Θρυόεσσα πόλις, αἰπεῖα κολώνη», ὃ νῦν εἴρηκεν Αἰπύ, καὶ ὡς ἴδιον γενόμενον βούλονται βαρυτονεῖν. Πτολεμαῖος δέ φησι μὲν κύριον εἶναι τὸ *Αἰπύ*, οὐ μὴν συγκατατίθεται τῷ τόνῳ φάσκων ὡς ὅτι πολλαὶ πόλεις ὁμοφωνοῦσι προσηγορικοῖς, *Ἕλος, Αἰγιαλός*· χρὴ μέντοι γινώσκειν, ὅτι ἀναλογωτέρα ἀνάγνωσις ἦν ἡ βαρεῖα· τὰ γὰρ εἰς *-υ* μονογενῆ οὐδέτερα βαρύνεται, *πῶϋ, μέθυ* .... Ἐν μέντοι τῇ Ζ (422) διαλαμβάνων περὶ τοῦ *ἰῷ* φανερῶς λέγει, ὅτι Ἀρίσταρχος ὀξύνει τὸ *Αἰπὺ* καὶ ἐπείσθη αὐτῷ ἡ πλείων χρῆσις· καὶ Β' σελ. 101, 39 «ἐχρῆν μὲν διὰ τὸ κλιτύας περισπᾶσθαι τὸ *κλιτῦς* (Π 390), ἀνεγνώσθη δὲ κατ' ὀξεῖαν τάσιν ἐν ἐγκλίσει, ὁμοίως τῷ *κνημῖδας ῥαπτὰς δέδετο, γραπτῦς ἀλεείνων* (ω 229)· ἐν μέντοι τῇ Ὀδυσσειακῇ προσῳδίᾳ φανερῶς τὸ *γραπτῦς* περισπᾷ καί φησιν ὅτι εἴη εἰρηκὼς ὡς καὶ τὸ *κλιτῦς* δεῖ περισπᾶσθαι, ἀμφίβολος οὖν ἐφ' ἑκατέρων ὁ τόνος». Πιθανὸν φαίνεταί μοι ὅτι καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀμφιβολία περὶ τοῦ τονισμοῦ αἰτίαν ἔχει τὸν ἐν τῇ παραδόσει σάλον· εἶναι δηλ. γνωστὸν ὅτι αἱ πληθ. αἰτ. αὗται περιεσπάσθησαν ἀναλογικῶς (ἰδὲ § 17), καὶ δὴ πιθανὸν ὅτι ἡ περίσπασις αὕτη ἐγένετο κατὰ μικρόν, ἴσως οὔπω ἐπὶ Ὁμήρου, καὶ ἴσως οὐχὶ πανταχοῦ· ἐντεῦθεν ἐκληρονομήθη ὁ σάλος.

Ἐπειδὴ ἐν ἀρχαίοις χρόνοις τὰ εἰς *-ως -εσος -εσι -οσα* (*αἰδὼς *αἰδεσος *αἰδεσι *αἰδοσα,* ὅθεν-**αἰδοσος -*αιδοσι *αἰδοσα αἰδόος αἰδόι αἰδόα, ἠὼς ἠόα, -αἰδῶ ἠῶ*) καὶ τὰ εἰς *-ω -*οjος *οjι* (*Λατὼ Λατόος Λατόι Λατὼν*) συνέπεσον ἐν ταῖς πλείσταις πτώσεσιν, ὥστε ἐσχηματίσθη τοῦτο μὲν ἡ *αἰδὼ* ἀντὶ ἡ *αἰδώς*,

τοῦτο δὲ τὴν *Λητώ*, τὴν *Κλειὼ* κλπ. ἀντὶ τὴν *Λητών*, τὴν *Κλειὼν* καὶ περαιτέρω *τὸν λαγῶ* παρὰ *τὸν λαγὼν* κττ., οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ κληρονομήσαντες ἀπὸ τῶν δοκίμων χρόνων τὴν ἐν τοῖς ὀνόμασιν εἰς *-ως -ω* (τῆς γ' καὶ τῆς β' Ἀττικῆς κλίσεως) ποικιλίαν ταύτην ἠγνόουν ἀληθῶς πῶς ἔδει νὰ τονίσωσιν· πρβλ. Ἀθηναίου Θ' 400 Τρύφων δέ φησι «τὸν *λαγὼν* ἐπ' αἰτιατικῆς ἐν Δαναΐσιν Ἀριστοφάνης *ὀξυτόνως* καὶ μετὰ τοῦ *ν* λέγει, «λύσας ἴσως ἂν τὸν *λαγὼν* συναρπάσειεν ὑμῶν», καὶ ἐν Δαιταλεῦσιν «ἀπόλωλα· τίλλων τὸν *λαγὼν* ὀφθήσομαι». Ξενοφῶν δ' ἐν Κυνηγετικῷ χωρὶς τοῦ *ν*, *λαγῶ* καὶ *περισπωμένως* . . . εἰσὶ δὲ οἳ καὶ ταῦτ' (ἤτοι τὴν ὀνομαστ. πληθ.) ἀλόγως κατὰ τὴν τελευτῶσαν συλλαβὴν περισπωμένως προφέρονται· δεῖ δὲ ὀξυτονεῖν τὴν λέξιν, ἐπειδὴ τὰ εἰς *-ος* λήγοντα τῶν ὀνομάτων ὁμότονά ἐστι, κἂν μεταληφθῇ εἰς τὸ *-ω* παρ' Ἀττικοῖς, *ναὸς νεώς*, *κάλος κάλως*». Καὶ Ζ' 315 c «τὴν μέντοι ἑνικὴν εὐθεῖαν *ὁ ὀρφὼς ὀξυτόνως* προφέρονται Ἀττικοί· τὴν δὲ γενικὴν Κρατῖνος Ὀδυσσεῦσι «*τέμαχος ὀρφῶ χλιαρόν*».

Καθόλου ἄρα ῥητέον ὅτι αἱ περὶ τῶν μικρῶν τούτων διαφωνίαι τῶν Γραμματικῶν, συνήθως ἔχουσαι τὴν αἰτίαν αὐτῶν ἐν τῇ πολλῷ προγενεστέρᾳ ταραχῇ τῶν τόνων τύπων τινῶν ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ δὴ καὶ *ἐν τοῖς ἀντιγράφοις*, ἐμφαίνουσι σαφέστατα τὰς περὶ τῶν τόνων τῆς Ἑλλ. γλώσσης ἐκτενεῖς καὶ ἀκριβεῖς μελέτας τῶν ἀρχαίων.

Ἐπ' ἴσης εἶχον γνῶσιν τῶν τόνων τῶν ἰδιαζόντων τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ Ἀττικῇ (πρβλ. *τροπαῖον, ἐρῆμος, ὁμοῖος* κλπ. κατωτέρω) καὶ ταῖς λοιπαῖς διαλέκτοις, δι' ὧν ἀντιδιεστέλλοντο πρὸς τὴν Κοινήν, καὶ ἠπίσταντο τούτους τὸ μὲν ἀπὸ τῆς συνεχοῦς ἐν τοῖς θεάτροις διδασκαλίας τῶν μεγάλων τραγικῶν, τὸ δὲ ἀπὸ τῆς μελέτης τῶν φιλολογικῶν μνημείων ἔν τε τοῖς σχολείοις καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἀπὸ τῆς ἐξετάσεως τῶν σῳζομένων ἔτι κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεωτικοὺς χρόνους διαλέκτων. Διὰ τοῦτο διακρίνουσι πολλάκις τὸν Ἀττικὸν καὶ διαλεκτικὸν τονισμὸν τοῦ Κοινοῦ ἢ διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ τονισμοῦ τύπων ἀγνώστων τῇ Κοινῇ. Οὕτω

π. χ. διαλαμβάνουσι περὶ τοῦ τονισμοῦ *τιθεῖσι, δεικνῦσι, διδοῦσι, ἱστᾶσι, τιθεῖμεν, τιθεῖτον, διδοῖμεν, διδοῖτον* κττ. κττ. ἰδὲ κατωτέρω).

§ 8. *Ἔλεγχος τῆς ἀρχαίας περὶ τονισμοῦ παραδόσεως.* Τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀξιοπιστίαν τῶν ἀρχαίων δυνάμεθα σήμερον ἐν μέρει νὰ βασανίσωμεν παραβάλλοντες τὰ περὶ τῆς θέσεως τῶν τόνων παραγγέλματα αὐτῶν πρὸς τὸν τονισμὸν τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ὅτε εὑρίσκομεν ὅτι καθόλου εἰπεῖν πλήρης καὶ τελεία εἶναι ἡ συμφωνία αὐτῶν. (Περὶ τῶν τόνων τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης ἰδὲ τὰ εἰρημένα μοι ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Α΄ σελ. 247 κἑξ., 481 κἑξ., ἔτι τόμ. Ι΄ σελ. 18 κἑξ. καὶ ἐν τῇ ἐμῇ Einleitung σελ. 36 κἑξ. καὶ 418 κἑξ.).

Εἶναι δὲ πολλῆς προσοχῆς ἄξιον ὅτι ὅπως πολλαὶ ἄλλαι ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονευόμεναι διαφοραὶ καὶ ποικιλίαι τῆς ἀρχαίας γλώσσης σῴζονται μέχρι σήμερον ἐν ταῖς κατὰ τόπους διαλέκτοις, οὕτω καὶ τονικαί. Οὕτω λ. χ. διδάσκει ὁ Ἡρῳδ. Α΄ 94, 19 ὅτι «*κονὶς* τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, *κόνις* δὲ τὸ χῶμα». Ἀλλ' ἐκ τοῦ Ἀρκαδίου γίνεται δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐτονίζετο ἐπὶ τῆς παραληγούσης· θὰ ἐσάλευεν ἄρα ἡ χρῆσις· καὶ ἀληθῶς καὶ σήμερον ἔτι παρατηρεῖται ὅτι ἡμεῖς μὲν ἐν τῇ Ἑλλάδι λέγομεν *κόνιδα*, οἱ δὲ Ποντικοὶ *κονίδα* (=κονίς, lendes, παρὰ τὸ κόνις σκόνι cinis).

Ἀλλὰ πολλῷ ἀκριβέστερος γίνεται ὁ ἔλεγχος τῆς περὶ τῶν τόνων διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων διὰ τῆς παραβολῆς τοῦ ὑπ' αὐτῶν διδασκομένου τονισμοῦ τῆς Ἑλληνικῆς πρὸς τὸν τονισμὸν ἄλλων ἀδελφῶν γλωσσῶν, οἷον τῆς Ἰνδικῆς, Λιθουανικῆς, Γερμανικῆς κλπ., δι' ὧν ἀπεδείχθησαν ἀληθῆ καὶ αὐτὰ τὰ ἀλλόκοτα νομιζόμενα διδάγματα τῶν Ἑλλήνων Γραμματικῶν, λ. χ. ἡ ποικιλία ἐν τῷ τονισμῷ τῶν μονοσυλλάβων τριτοκλίτων· πρβλ. *τρεῖς τριῶν τρισὶ* = tráyas trayānā'm trishú, *φλὸξ φλογὸς φλογὶ* = bhrā'j bhrājás bhrājí, *πούς ποδὸς ποδὶ πόδες ποδῶν ποσὶ* = pā't, padás padí, pa'dam pa'das padā'm patsú, *Ζεὺς Διὸς*

Διί, *Δία* = dyāús, divás, diví dí'vam, *ναῦς νηὸς νηὶ νῆα νῆες νηῶν ναυσὶ* = nāús nāvás nāví, nā'vam, nā'vas, nāvām, nāusú, *ὄψ*, *ὀπός*, *ὀπί*, = vāk, vāca's, vācí κλπ κλπ. Πρβλ. ἔτι *ἄγγελος* ángiras, *ἅγιος* = yájyas, *ἄκμων* = áçmā(n), *ἄκρις* = áçris, *ἄκων* = áçā(n), *ἄμετρον* = ámātram, *ἀνὴρ* = nā'(r), *ἀνέρες* = náras, *ἄρκτος* = ṛ'ksha, *ἀρμὸς* = īrma's, *ἄρσην* = vṛ'shā(n), *ἄστυ* = va'stu, *γαῦλος* = gō'las, *γενετὴρ* = janitā', *γένυς* = ha'nus, *γέργερος* = ga'rgaras, *γέρων* = ja'ran(t) *γόμφος* = ja'mbhas, *γονὴ* = janā', *γόνυ* = jā'nu, *γυνὴ* = gnā', *δαὴρ* = dēvā'(r, *δέκα* = da'ça, *δοιός* = dvaya's, *δολιχὸς* = dīgrha's, *δόρυ* = dā'ru, *ἐγὼν* = aha'm, *ἐννέα* = na'va, *ἔχις* = a'his, *ζυγὸν* = yuga'm, *ἰὸς* = visha's, *ἵππος* = a'çvas, *καινὴ* = kanyā', *κλόνις* = çrō'nis, *λευκὸς* = rōca's, *λύκος* = vṛ'kas, *μέσος* = ma'dhyas, *μέτρον* = mā'tram, *μοιχὸς* = mēghàs, *μωρὸς* = mūra's, *ναυαγὸς* = nāvāja's, *νέος* = na'vas, *νέποδες* = na'patas, *ξυρὸν* = kshūra's, *ὄγμος* = a'jmas, *ὀδόντες* = da'ndas, *ὄϊς* = a'vis, *οἶτος* = ē'tas, *ὄκρις* = a'cris, *ὀκτὼ* = ashtāú, *ὅλος* = sa'rvas, *ὁμὸς* = samàs, *οὖθαρ* = ū'dhar, *ὀφρῦς* = bhrū's, *ὄχος* = va'has *πάτριος* = pi'triyas, *τέκτων* = ta'ksan, *φράτωρ* = bhrā'tā(r), *ὦμος* = a'msa, *μέθυ* = ma'dhu, *πέντε* = pa'ñca, *ἑπτὰ* = sa'ptam, *δώδεκα* = dvā'daça, *ἔτι* = a'ti, *ἐντὸς* = antàs, *yā'vat* tā'vat = *ἦος τῆος*, *πέρι* = pa'ri κλπ.

Ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς ὅλας τάξεις παρατηρεῖται συμφωνία τονισμοῦ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ Ἰνδικῇ γλώσσῃ· πρβλ. α) τὰ εἰς -ος οὐδ. τριτόκλιτα, οἷον *ἄγος* a'gas, *αἶθος* = ē'dhas, *ἄγκος* = a'nkas, *ἄνθος* = a'ndhas, *βρέφος* = ga'rbhas, *γένος* = ja'nas, *εἶδος* = vē'das, *ἔπος* = va'cas, *θάρσος* = dha'rsas, *μένος* = ma'nas, *πέος* = pa'ṣas, *τένος* = ta'nas, *τέλος* = ta'ras, κττ. [1])

[1]) Πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 81, 1 περισπαστέον τὸ *στεῖνος*, οὐδετέρως γὰρ ἐξενήνεκται· πᾶν δὲ οὐδέτερον εἰς -ος λῆγον ἐν ὀνόμασι βαρύνεσθαι θέλει. Οὕτως οὖν καὶ *μακρὸς* ὀξύνομεν ἀρσενικὸν ὑπάρχον, εἰ δὲ οὐδέτερον γένοιτο, βαρύνεται. οὕτω καὶ τὸ *κλειτός*· οὐδέτερον γὰρ γενόμενον βαρύνεται παρ' Ἀλκμᾶνι, ἐν τῷ Θεσσαλικῷ *κλείτει*.»

β) τὰ εἰς -ής ἐπίθετα, οἷον *εὐμενὴς* = surmanā's, *ψευδὴς σαφὴς* καὶ Ἰνδ. rakshā's = *ἐπιβλαβής*, apā's = *ἐνεργής*, tyajā's = *ἐπιγενὴς* κττ.

γ) τὰ εἰς -ύς ἐπίθετα, οἷον *βαρὺς* = gurús, *πολύς* = purús, *βραδὺς* = mṛdús, *θρασὺς* = dharsús, *ὠκὺς* = āçús, *ἐγγὺς* = anhús, *εὐρὺς* = urús, *ἐλαχὺς* = laghús, *ἡδὺς* = svādús, *παχὺς* = bahús, *πλατὺς* = pṛthús κττ.

δ) τὰ παθητικὰ ῥηματικὰ εἰς -τὸς -νὸς καθ' ἃ καὶ τὰ μετὰ τοῦ στερητικοῦ *ἀ-* συντιθέμενα, οἷον *βατὸς* = gata's, *βροτὸς* = mṛta's, *κλυτός* = çruta's, *γνωτὸς* = jñāta's, *πεπτὸς* = pakta's, *ῥυτὸς* = sruta's, *στατός* = sthita's, *νιπτός* = nikta's, *ἁγνός* = yajña's, *δοτὸς* = data's, *ἐρατὸς* — ratas, *δρατὸς* = dṛta's, *θετὸς* = hita's, *-ματός*, *αὐτό-ματος*, matas, *φατὸς* = hata's, *τατὸς* = tata's, *τιτὸς* = cita's, *φυτὸς* = bhūta's, *φθιτὸς* = kshita's, *πιστὸς* = buddha's, *ἄβατος* = a'gatas, *ἄφθιτος* = a kshitas, *ἄγνωστος* = a'jñātas, *ἄϊστος* = a'vittas κττ.

ε) τὰ συγκριτικὰ εἰς *-ιον* καὶ τὰ ὑπερθετικὰ εἰς *-ιστος*, οἷον *βάρδιστος* = mra'dishtas, *ἐλάχιστος* = la'ghishthas, *ἥδιστος* = svā'dishthas, *μέγιστος* = ma'hishthas, *ὤκιστος* = ā'çishthas, la'ghīyas = *ἔλασσον*, svā'dīyas = *ἥδιον*, ā'çīyas = *ὤκιον*, a'hīyas = *ἆσσον* κλπ.

ϛ) τὰς μετοχάς, ὧν αἱ μὲν τοῦ ἐνεργητικοῦ ἐνεστῶτος τῶν θεματικῶν ῥημάτων (τῆς Α' συζυγίας) εἶναι βαρύτονοι, αἱ δὲ τοῦ ἐνεργ. β' ἀορ. καὶ τοῦ ἐνεργ. παρακειμένου ὀξύτονοι, οἷον bha'ran = *φέρων*, bō'dhan = *πευθόμενος*, pa'can = *πέσσων*, rē'can = *λείπων*, *εἰδὼς ἰδυῖα* = vidvā'n, vidúsī, *πεφευγὼς* = bubhujvā'n, *πεφυὼς* = bubhūvā'n, *λελοιπὼς* = ririkvā'n, *δεδορκὼς* = dadṛçvā'n, *δρακὼν* = dṛça'n. Ὁμοίως τὰς μετοχὰς τῶν ἐνεστώτων εἰς *-νημι* καὶ *-νυμι* ῥημάτων, *πιτνάς* Ἰνδ. krīṇā'n (= πωλῶν), *ζευγνύς*, Ἰνδ. sunva'n (= ἀνύων) κττ.

ζ') τὰ εἰς *-σις (-τις)* καὶ *-μα*, οἷον *βάσις* = ga'tis, *δέρξις* = dṛ'shtis, *δῆμα* = dā'man, *εἷμα* = va'smaun, *οἶμα* = ē'man, *τέρμα* ta'r-

man, *θῆμα* = dhāman, *χεῖμα* = hēman, *φῦμα* = bhūmān, *τέρψις* = tŗ'ptis, *πόσις* = pa'tis κττ.

η') τὰς κλητικὰς ὧν τινες ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον ὅσον ἔνεστιν ἀπωτάτω τῆς ληγούσης διὰ τὴν ἀρχαιόθεν ἐν τῇ πτώσει ταύτῃ ἔγκλισιν, (ἰδὲ κατωτ.), οἷον *πάτερ, σῶτερ, δᾶερ, θύγατερ, εἴνατερ, δέσποτα, μητίετα, ἀκάκητα, Ἄπολλον, μόχθηρε, πόνηρε, ἄδελφε* κλπ. καὶ Ἰνδ. pi'tar, dā'tar, ga'ta. a'mba κτλ

θ') προστακτικάς τινας, ὧν τονίζεται ἡ τελικὴ συλλαβὴ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ καὶ ἐν τῇ Ἰνδικῇ, οἷον *ἐλθέ, ἰδέ, εἰπέ,* κατά τινας δὲ Γραμματικοὺς καὶ *λαβέ, εὑρέ, πιέ, φαγέ, φαθί,* κλπ. (ἰδὲ κατωτ.) καὶ Ἰνδ. ēdhí = *ἴσθι,* ihí = *ἴθι* κττ.

ι') Ἐπίθετά τινα εἰς *-ρος* καὶ *-λος,* ἅτινα τονίζονται ἐν ἀμφοτέραις ταῖς γλώσσαις ἐπὶ τῆς ληγούσης, πρβλ. *ἐρυθρός* rudhira's, *ἱερὸς* ishira's, *παχυλὸς* bahula's, *πιαρὸς* pīvarà's κλπ.

ια') τὰ εἰς *-τὺς* ὀνόματα, οἷον *δαιτύς, κλειτύς, ἐδυτύς, ὀρχηστύς, δαριστὺς* κττ., Ἰνδ. pitús (= πόσις), gantús (= τὸ ἰέναι), jantús (= γένεσις) κττ.

ιβ') τὰ ἀφῃρημένης σημασίας ῥηματικὰ εἰς *-ᾰ (η), γονή, φορά, τομὴ* κττ. καὶ Ἰνδ. nindā' (= ἐπίπληξις), jarā' (= γῆρας), īçā' (= κυριότης) κλπ.

ιγ') τὰ εἰς *-τήρ, -ήρ, -ήν,* οἷον *ζευκτήρ, δοτήρ, σωτήρ, ῥητήρ, ἀνήρ, ἀήρ, αὐχήν, ἀδήν, πευθήν, λειχὴν* κτλ. καὶ Ἰνδ. yōktā'(r), dhātā'(r), nā'(r), uksā'(n)(= ταῦρος) κτλ.

ιδ') τὰ εἰς *-'τωρ, -'ων,* οἷον *ῥήτωρ, πράκτωρ, ἵστωρ, βήτωρ, ἄκτωρ,* Ἰνδ. jē'tār (= νικητής), hō'tār (= θύτης), dā'tār (= δώτωρ), *τέκτων* καὶ Ἰνδ. ta'ksān, vŗ'san (= Ϝάρρην), u'ksan (= ταῦρος) κλπ.

Οὐχὶ δὲ μόνον ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τόνου ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ εἶδος αὐτοῦ φαίνονται ἀκριβεῖς παρατηρηταὶ οἱ ἀρχαῖοι. Παράδοξος βεβαίως καὶ ἐκτὸς πάσης ἀναλογίας φαίνεται ὁ τονισμός, ὁ *λεώς,* οἱ *λεῴ,* ὁ *Μενέλεως,* τοῦ *Μενέλεω,* ἡ *ναῦς* τῆς *νεώς,* τῆς *πόλεως,* τοῦ *ὄφεως* κττ., ἀλλ' ἑρμηνεύε-

ται ὡς προελθὼν ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου, τοῦ πρὸ τῆς ἀντιμεταχωρήσεως ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τούτων κειμένου ὀξέος τόνου, *ὁ λαὸς οἱ λαοί, ὁ Μενέλαος, τῆς νᾱὸς νηός, τῆς πόληος, τοῦ *ὄφηος*. Ὁ ὀξὺς δηλονότι τόνος ἐπὶ τῶν συλλαβῶν τούτων ἦν πρὸ πολλοῦ πεπηγώς, διὸ καὶ παρέμεινεν ἀναλλοίωτος καὶ ὅτε μετέπειτα διὰ τῆς ἀντιμεταχωρήσεως μετεβλήθη ἡ τῶν συλλαβῶν προσῳδία. Καὶ ὅμως τὸν ἀλλόκοτον τοῦτον τονισμὸν πιστῶς παρέδωκαν ἡμῖν οἱ παλαιοὶ Γραμματικοί. Ἐπειδὴ δὲ οἱ τύποι οὗτοι ἦσαν ἄγνωστοι τῇ Κοινῇ, δῆλον ὅτι αἱ περὶ τῶν τόνων γνώσεις αὐτῶν κατήρχοντο ἐκ τῶν δοκίμων χρόνων διὰ τῆς παραδόσεως.

Εἰς ταῦτα ἀποβλέπων τις δὲν δύναται νὰ μὴ πιστεύσῃ αὐτοῖς καὶ ὅσα περὶ τοῦ μουσικοῦ τόνου τῆς ἀρχαίας γλώσσης, περὶ τῆς ὀξείας, βαρείας καὶ περισπωμένης διδάσκουσιν, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ καὶ δι᾽ ἄλλων λόγων ὑποστηρίζεται ὁ μουσικὸς τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης τόνος καὶ ἀποδείκνυται τὸ Ἰαπετικογενὲς τῆς περισπωμένης (ἰδὲ κατωτ. § 12).

§ 9. *Μουσικοὶ καὶ γλωσσικοὶ περὶ τῶν τόνων. Ὁ μουσικὸς τόνος*. Πολὺ πρὸ τῆς Δ´ ἑκατονταετηρίδος οἱ μουσικοί, οἱ περὶ τὰς τάσεις καὶ βαρύτητας τῶν ἤχων, περὶ τὰ μέλη καὶ τοὺς ῥυθμοὺς ἀσχολούμενοι, ἦλθον ἐπὶ τὴν διάγνωσιν καὶ τὸν καθορισμὸν τῶν τόνων ὀνομάσαντες αὐτοὺς διὰ τῶν μουσικῶν ὅρων τῆς *ἁρμονίας, τοῦ τόνου, τῆς ἐπιτεταμένης, τῆς ἀνειμένης, τῆς προσῳδίας, τῆς ὀξείας* καὶ *βαρείας*· πρβλ. Πλάτωνος Κρατύλ. 399 Β «τὰς ὀξύτητας μεταβάλλομεν .... ἀντὶ ὀξείας τῆς μέσης συλλαβῆς βαρεῖαν ἐφθεγξάμεθα ...» καὶ 416, Β. «τοῦτο (τὸ *καλὸν*) χαλεπώτερον κατανοῆσαι, καί τοι λέγουσί γε αὐτὸ *ἁρμονίᾳ* μόνον καὶ *μήκει* τοῦ *ου* παρῆκται ... οὐκοῦν τὸ *καλέσαν* τὰ πράγματα καὶ τὸ *καλὸν* ταὐτόν ἐστι τοῦτο, διάνοια;» Τὸ *καλὸν* ἄρα διέφερε τοῦ *καλοῦν* (γραφομένου καὶ τούτου ΚΑΛΟΝ) μόνον *τῇ ἁρμονίᾳ* ἤτοι *τῷ τόνῳ* καὶ *τῷ μήκει* ἤτοι τῇ ἐκτάσει τοῦ Ο (ὀνομαζομένου καὶ τούτου ΟΥ).

Τοῖς μουσικοῖς δὲ κατακολουθοῦντες καὶ οἱ περὶ τὴν γλῶσσαν ἀσχολούμενοι παρέλαβον ἀπὸ τῆς Ε΄ ἑκατοντ. τοὺς αὐτοὺς ὅρους καὶ ἐπ' αὐτῶν ἵδρυσαν τὸ γραμματικὸν σύστημα, οἷον ἡ συνήθης γραμματικὴ ἔκτοτε σῴζει. Θὰ ἦτο δ' ὅμως προδήλως ἀδύνατον ἐξ ἀρχῆς νὰ συναφθῶσι ταῦτα καὶ θὰ ἐνομίζετο δικαίως μεγίστη ἀνακρίβεια καὶ ἀκυρολογία ἡ χρῆσις τῶν αὐτῶν ὅρων ἐπὶ πραγμάτων τοσοῦτο διαφόρων οἷα νῦν ἡμῖν φαίνονται τὰ μουσικὰ καὶ τὰ γραμματικά, ἂν ἀληθῶς ὁ ἰσχυρὸς τόνος τότε εἶχεν οἵαν νῦν δύναμιν καὶ σημασίαν, ἤτοι ἂν κατεκράτει τοῦ μουσικοῦ.

Ὁ λόγος δ' ὅτι οἱ Ἕλληνες τούτου ἕνεκα ἵδρυσαν τὸ τονικὸν σύστημα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ στοιχείου, ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι αἰσθητόν, ἀκουστόν, ἅτε παριστῶν κλίμακα συγκεκριμένων φθόγγων, ἐνῷ ὁ δυναμικὸς τόνος δὲν εἶναι ἀκουστὸς καὶ ἐκφεύγει τὴν παρατήρησιν, δὲν εἶναι ἀληθής, ἐπειδὴ κατ' ἀλήθειαν καὶ καθ' ἃ ἡ φυσιολογία τῶν φθόγγων διδάσκει, ὁ δυναμικὸς τόνος εἶναι κάλλιστα αἰσθητός, καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἠδύναντο ἐπ' ἴσης καλῶς νὰ λάβωσι τοῦτον ὡς βάσιν τοῦ τονικοῦ συστήματος αὐτῶν, ἂν ὄντως οὗτος καὶ μὴ ὁ μουσικὸς ὑπερίσχυεν· ἂν δ' ἀληθῶς μὴ ἐπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μουσικοῦ ἵδρυσαν τὸ σύστημα αὐτῶν, τοῦτο βοᾷ μεγαλοφώνως ὅτι τοῦ μουσικοῦ στοιχείου μᾶλλον ἀντελαμβάνοντο, ἤτοι τοῦτο ἦν τὸ ἐπικρατέστερον. Ὅτι δὲ καὶ οἱ Λατῖνοι Γραμματικοὶ διὰ μουσικῶν ὀνομασιῶν ὠνόμασαν τοὺς τόνους τῆς γλώσσης αὐτῶν accentus, acutus, gravis, circumflexus, εἰ καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν οὐχὶ μουσικὸν ἀλλ' ἰσχυρὸν εἶχε τονισμόν, τοῦτο οὐδὲν σημαίνει, οὐδὲ δύναται νὰ συναχθῇ ἐκ τῆς ἀτόπου παρ' αὐτοῖς χρήσεως ταύτης ὅτι καὶ ἐν Ἑλλάδι πλημμελὴς ἐγένετο τούτων χρῆσις· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι τοῦτο μὲν ἐμιμοῦντο ἐν πᾶσι τούτοις τοὺς Ἕλληνας, τοῦτο δ' εὗρον τὸ ὀνοματολόγιον ἕτοιμον καὶ μετέφρασαν ἁπλῶς αὐτό, ὅπως καὶ ἐν ἄλλοις ἐποίησαν, δὲν παρετήρησαν δὲ τὴν διαφορὰν τοῦ τόνου ἐν τῇ Λατ. γλώσσῃ.

Ἔπειτα παρατηρεῖται ὅτι καὶ οἱ Ἰνδοὶ Γραμματικοὶ οἱ περὶ τὰ φωνητικὰ ζητήματα ἐπιμελέστατα ἀσχοληθέντες καὶ τὴν φυσιολογικὴν δύναμιν καὶ γένεσιν τῶν φθόγγων καλῶς ἐξερευνήσαντες ἀποφαίνονται ὁμοίως τοῖς Ἕλλησιν *περὶ μουσικοῦ τόνου* ἐπικρατοῦντος ἐν τῇ γλώσσῃ αὐτῶν. Καὶ ἡ συμφωνία αὕτη τῶν Ἰνδῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας Γραμματικοὺς ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ θεωρίᾳ, συμφωνία αὕτη ἀνευρίσκεται καὶ ἐν τοῖς πράγμασιν ἤτοι ἐν αὐτοῖς τοῖς γλωσσικοῖς φαινομένοις. Διότι πλὴν τῆς μαρτυρίας ταύτης τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἔχομεν τὰς ἐνδείξεις αὐτῆς ταύτης τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· παρατηρεῖται δηλ. 1) ὅτι κατὰ τὴν ἀπαγγελίαν τοῦ ἐμμέτρου λόγου, εἰ καὶ ἠκούετο βεβαίως ὁπωσδήποτε καὶ ὁ τόνος τῶν λέξεων, ἀλλ᾽ ὅμως καθ᾽ ὁλοκληρίαν παρημελεῖτο, ἐρρυθμίζετο δὲ ὁ λόγος κατὰ τὰς θέσεις καὶ ἄρσεις τῶν ποδῶν, ἤτοι ἐξήροντο συχνότατα αἱ ἄτονοι συλλαβαὶ ἢ καὶ αἱ ἐγκλιτικαὶ λέξεις· πρβλ. *ὣς φάτο, τὸν δὲ ἄνακτα χόλος λάβεν οἷον ἄκουσεν, μηδὲ γένος πατέρων αἰσχυνέμεν οἳ μέγ᾽ ἄριστοι, ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἵκηαι, ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ᾽ ἀμείνονες εὐχόμεθ᾽ εἶναι.* Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαινε πολλάκις καὶ κατὰ τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ λογοπαίγνια· πρβλ. Ἀριστοφάνους «ὅστις γε *πίνειν* οἶδε καὶ *βινεῖν* μόνον· ἵστη βόειον *δημὸν* — οἴμοι δείλαιος, τὸν *δῆμον* βούλεται διιστάναι» κττ. Καὶ ὅμως ἐν ταῖς παρηχήσεσι καὶ τοῖς λογοπαιγνίοις οὐδέποτε παραμελεῖται παρ᾽ ἡμῖν ὁ τόνος, ἀλλ᾽ ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ὁμοίως τονιζομένων στηρίζονται ταῦτα (πρβλ. τἀνωτ. σελ. 354—5 παρατεθέντα).

2) ὅτι οἱ φθόγγοι τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης φαίνονται καθόλου εἰπεῖν ἀκέραιοι διασωθέντες, ἐν ἄλλοις λόγοις μεταξὺ τονουμένων καὶ ἀτόνων φωνηέντων δὲν παρατηροῦμεν διάφορον ἐξέλιξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ, ὁποίαν λ. χ. ἐν τῇ νεωτέρᾳ βορείῳ Ἑλληνικῇ, ἐν τῇ Λατινικῇ, τῇ Γερμανικῇ, τῇ Κελτικῇ, τῇ Ἀρμενιακῇ κλπ., ἐν αἷς ὁ τονισμὸς ἦν ἰσχυρός, καὶ ἐν αἷς ἡ τῶν ἀτόνων φθόγγων φθορὰ εἶναι αὐτόχρημα καταπληκτική. Καὶ εἶναι

μὲν γνωστὸν ὅτι διάφοροι ὑπάρχουσι· τοῦ δυναμικοῦ τόνου βαθμοὶ (πρβλ. τὸν ἐν τῇ βορείῳ Ἑλληνικῇ κρατοῦντα πρὸς τὸν νησιωτικὸν) καὶ ὅτι οὐχὶ πάντες ἐξ ἴσου ἐπιφέρουσι φωνητικὰς ἀλλοιώσεις· ἀλλ' εἶναι ἐπ' ἴσης ἀναντίλεκτον ὅτι γλῶσσα, ὅπως ἡ ἀρχαία Ἑλληνική, διαστέλλουσα καθ' ὁλοκληρίαν ἀσύγχυτα τὰ μακρὰ τῶν βραχέων φωνηέντων, ἂν εἶχε δυναμικὸν τόνον, πλεῖστα κατ' ἀνάγκην θὰ συνέκοπτεν ἄτονα, θὰ ἀπέβαλλε καὶ θὰ ἐβράχυνεν κλπ. Οὐκ ὀρθῶς δὲ παραβάλλεται ὁ δυναμικὸς τόνος τῆς μεσημβρινῆς Ἑλληνικῆς, ὁ τὰς λέξεις καθόλου εἰπεῖν ἀλωβήτους καταλείπων, πρὸς τὸν ὑποτιθέμενον δυναμικὸν τῆς ἀρχαίας, ἐπειδὴ παρ' ἡμῖν ἐλλειπούσης τῆς διαφόρου τῶν φωνηέντων ποσότητος διὰ μόνου τοῦ δυναμικοῦ τόνου ἐξαίρονται αἱ τονούμεναι συλλαβαί, τότε δ' ὅμως ὁ τονισμὸς οὗτος ἀντεμάχετο πολλάκις πρὸς τὴν προσῳδίαν τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων καὶ δὴ τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῶς ἀπαράβλητα.

3) ὅτι τὸ πάθος τῆς συναλοιφῆς καθόλου, ἤτοι τῆς συναιρέσεως, τῆς κράσεως, τῆς συνιζήσεως οὔτε παρακωλύεται σχεδὸν καθόλου [1]) ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τοῦ τόνου (πρβλ. *ἠδέϊ-ἠδεῖ, νόος-νοῦς, ψευδέος-ψευδοῦς, αἰδόα-αἰδῶ, φιλέω-φιλῶ,* κλπ. ὅπως και *γένεϊ-γένει, περίπλοος-περίπλους*) οὔτε βοηθεῖται σχεδὸν καθόλου ὑπὸ τῆς ἐλλείψεως αὐτοῦ, καὶ δὴ δὲν δύναται νὰ μαρτυρήσῃ περὶ τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ φύσεως. Μόνον αἱ συγκοπαί, ἀποκοπαί, βραχύνσεις κττ. θὰ ἤλεγχον ἀληθῶς δυναμικὸν τονισμόν, ἀλλὰ τὰ πάθη ταῦτα εἶναι σχεδὸν ἄγνωστα ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ [1]), ἐπειδὴ ὅσα συνήθως προβάλλονται ὑπὲρ τοὐναντίου παραδείγματα, οἷον **μιμενω-μίμνω*, **πιπετω-πίπτω, δώδεκα, πατρός, βέβληκα, ἄμπωτις, φέρετε* καὶ *φέρτε* κττ., ἢ εἶναι ἀρχαιοτάτη Ἰαπετικὴ κληρονομία καὶ ἑρμηνεύονται κατὰ τοὺς τότε νόμους τῆς μεταπτώσεως, ἢ εἶναι διάφοροι ἐξ ἀρχῆς

[1]) Λέγω *σχεδὸν καθόλου* καὶ *σχεδὸν ἄγνωστα* ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ δισύλλαβα, *θεός, πέος, δέος* καὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ε' ἑκατονατ. π. Χ. ἀναφανέντα *Θουκυδίδης, νουμηνία* ἀντὶ *Θεοκυδίδης, νεομηνία* κττ. περὶ ὧν ἴδε κατωτ.

σχηματισμοί, (*φέρετε* κατὰ τὰ εἰς -*ω*, καὶ *φέρτε* κατὰ τὰ εἰς -*μι*), ἢ εἶναι ἀναλογικά, οἷον *παρβαίνω*, *ἀγξηράνῃ*, *ἀνστήσειε* κλπ., περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω, ἢ εἶναι βαρβαρικαὶ διαστροφαὶ (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 334—6) ἢ τέλος γραφικὰ σφάλματα· πρβλ. τἄνωτ. σελ. 337 ἢ καὶ *Ἄκ(α)στος*, *ἐποίησ(ε)ν*, *Ἀθήνηθ(ε)ν*, *Ἀρχ(ι)κλε̄ς*, *Ἀρ(ι)στόξενος*, *Δε̄μόκρ(ι)τος*, *Χ(α)ρίδε̄μος*, *Δε̄ι(ά)νειρα*, *Π(ο)λίō*, *Ἀπ(ο λόδōρος*, *Φ(ι)λίας* κλπ. Ὅτι δὲ τὰ πάθη ταῦτα ἦσαν ὄντως ἀλλότρια τῆς ἀληθῶς λαλουμένης ὑπὸ τῶν γνησίων Ἑλλήνων, πεπαιδευμένων καὶ ἀπαιδεύτων, γλώσσης, ἀποδείκνυται περιφανῶς ὑπὸ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς, ἀγνοούσης ὅλως τὰς καταστροφὰς καὶ ἀπωλείας ταύτας.

Πρὸς τὰς ῥητὰς δὲ μαρτυρίας ταύτας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ Ἰνδῶν Γραμματικῶν καὶ πρὸς τὰ προφανῆ ταῦτα γλωσσικὰ φαινόμενα οὐδὲν δύναται ἡ ἐκ τῆς ψιλῆς ἐκ τῶν προτέρων θεωρίας οὐχὶ δὲ ἐκ τῶν πραγμάτων, ἐκ τῶν ὑστέρων, εἰλημμένη ἀντίρρησις, καθ' ἣν πολυσύλλαβοι λέξεις, οἵας ἀρχαιόθεν εἶχεν ἡ Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Ἰνδική, δὲν δύνανται νὰ ἐκφωνῶνται, ἂν μὴ ἔχωσι συλλαβήν τινα ἰσχυρῶς τονουμένην, ἐφ' ἧς ὡς ἐπὶ στηρίγματος νὰ στηρίζωνται αἱ λοιπαί· ἐπειδὴ ὅσον καὶ ἂν εἶναι ἀσθενέστερος τοῦ ἰσχυροῦ ὁ μουσικὸς τόνος, πάντοτε ὑπάρχει καὶ παρέχει ἱκανὸν στήριγμα εἰς τοῦτο. Ἱκανῶς πολυσυλλάβους λέξεις ἔχουσι σήμερον αἱ γλῶσσαι τῶν Πολυνησίων, ἀλλ' ὅμως κάλλιστα ἐκφωνοῦνται, εἰ καὶ ἐν αὐταῖς ὁ μουσικὸς τόνος ἐπικρατεῖ. Ὁμοίως εἶναι πλημμελὴς ἡ ἀντίρρησις ὅτι ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν ἐλέγχει τὴν δυναμικὴν αὐτοῦ φύσιν, ἐπειδὴ τὸ φαινόμενον τοῦτο, πόρισμα ἀληθῶς ἀναπτύξεως δευτερεύοντός τινος τόνου (ἰδὲ κατωτ.), ἠδύνατο ἐπ' ἴσης νὰ συμβῇ εἴτε ἰσχυρὸς εἴτε μουσικὸς ἦν ὁ τόνος τῆς λέξεως ἤτοι τὸ στήριγμα τῶν συλλαβῶν αὐτῆς. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις ὑπερισχύων μουσικὸς οὗτος τόνος ἤρξατο ὑποκύπτων κατὰ μικρὸν εἰς τὸν ἀνέκαθεν παρ' αὐτὸν εὐχρηστοῦντα καί, ὡς φαίνεται, ὁσημέραι ἐπίδοσιν λαμβάνοντα

ἰσχυρόν· πόσον χρόνον ἢ μᾶλλον πόσους αἰῶνας διήρκεσεν ἡ πάλη αὕτη, ἐπὶ πόσον χρόνον ἦσαν ἰσοπαλεῖς, ἄδηλον ἡμῖν· τοσοῦτο μόνον φαίνεται βέβαιον ὅτι καθ' ὅσον ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἐπεδίδου ἡ ἐξίσωσις καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν μακρῶν καὶ βραχέων φωνηέντων, κατὰ τοσοῦτον καὶ ὁ μουσικὸς τόνος ὑπέκυπτε τῷ ἰσχυρῷ. Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν πρῶτον ὅτι κατὰ τὴν Γ' καὶ μάλιστα κατὰ τὴν Β' π. Χ. ἑκατοντ. ἐν τοῖς παπύροις καὶ πολλαῖς ἀμελέστερον γεγραμμέναις ἐπιγραφαῖς πολλάκις τὰ τονούμενα φωνήεντα ἐκτείνονται καὶ γράφονται διὰ τοῦ *ει*, *η*, *ω* ἀντὶ *ι*, *ε*, *ο*, τὰ δὲ ἄτονα συστέλλονται καὶ γράφονται διὰ τοῦ *ι*, *ε*, *ο* ἀντι *ει*, *η*, *ω*, πρβλ. *Μακεδώνας*, *ὤντος*, *πρώκειμαι*, *ὤπως*, *βοώς*, *μεγαλώδοξον*, *ἐδώθη*, *ὤνομα*, *ἦως*, *τεθήαμαι*, *ἐννήα*, *ἀνδρεί*, *ἐστεὶν* κττ. καὶ *πρόσοπον*, *ἔδοκα*, *εὔφονον*, *ἀπελλάγην*, *Φίλονος* κττ. Καὶ δεύτερον ὅτι ὁ μυθογράφος Βάβριος καὶ ὁ Νόννος, ἀμφότεροι μετὰ Χριστὸν ἀκμάσαντες, δὲν εἶναι ὅπως οἱ παλαιοὶ πάντῃ ἀδιάφοροι ὡς πρὸς τὸν τόνον τῶν λέξεων, ἀλλ' ἀεὶ τονίζουσι τὴν προτελευταίαν τοῦ στίχου συλλαβήν. Ὁ τόνος ἄρα εἶχε προσλάβει ἰσχύν. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐλάμβανε μείζονα ἐπίδοσιν, διὸ καὶ ἀπὸ τῶν πρώτων Χριστιανικῶν ἑκατοντ. μέχρι σήμερον καθολικῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἱ μὲν τονούμεναι συλλαβαὶ ἐξαίρονται, διὸ καὶ ὡς μακραὶ παραλαμβάνονται ὑπὸ τῶν ποιητῶν, αἱ δ' ἄτονοι οὐχί, διὸ καὶ ἐν τῷ μέτρῳ θεωροῦνται βραχεῖαι· πρβλ. τοὺς δακτυλικοὺς στίχους,

Ψάλλω ἡρώων ἀνδρῶν τὰ παθήματα, οἵτινες ὄρη
πύργον κρατοῦν δυνατὸν κατὰ πάσης ἐφόδου τυράννων.

§ 10. *Περὶ τῶν γραπτῶν σημείων τῶν τόνων.* Πρῶτος ποιεῖται μνείαν τῶν τονικῶν σημείων ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἐν Σοφιστ. Ἐλέγχ. 20, 3, 21 ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν ὡς περὶ κοινῶν καὶ εὐχρήστων πραγμάτων· διαλαμβάνων δηλ. περὶ τῶν μνημονευθέντων ἀνωτ. σελ. 482 *ὅρος* καὶ *ὅρος* (ἢ κατ' ἄλλην ἑρμη-

νείαν *ὅρος* καὶ *ὀρὸς)* ἐπιφέρει ὅτι «κἀκεῖ *δ' ἤδη παράσημα ποιοῦνται*». Φαίνεται ἄρα ὅτι χάριν τῆς εὐκόλου καὶ ἀκριβοῦς ἀναγνώσεως τῶν παλαιοτέρων ποιημάτων εἶχον ὅπως τοῦ δασέος πνεύματος τὸ σημεῖον ⊢, οὕτω καὶ τῶν τόνων ἐξεύρει σημεῖά τινα τῆς ὀξείας, τῆς βαρείας καὶ τῆς περισπωμένης, δι' ὧν διέστελλον ἐν τῇ γραφῇ τὸν ἐν τῇ προφορᾷ τόνον τῆς συλλαβῆς, τῆς λέξεως καὶ τῆς προτάσεως. Ταῦτα δὲ μετ' ἄλλων πολλῶν κριτικῶν σημείων μετεχειρίσατο Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς αὐτοῦ πονήμασι καὶ οὕτω κατέστησε κοινῆς χρήσεως· πρβλ. Ἡρωδιαν. Α΄ σελ. λθ΄ «ἐπεὶ δ' ἑώρα (δηλ. Ἀριστοφάνης ὁ Βυζάντιος) τὴν ἔξω τοῦ μέλους λέξιν οὐ κατὰ τὸ βαρὺ μόνον οὐδ' ἐν τῷ ὀξεῖ καταμένουσαν ἀλλὰ καὶ τρίτου τινὸς δεομένην τόνου, τούτου δὴ τοῦ περισπωμένου, πρότερον *αὐτῆς τῆς φωνῆς τὴν δύναμιν ἐσκοπεῖτο*, καὶ ἐπεὶ συνέβαινε ταῖς περισπωμέναις λέξεσιν *εὐθὺς ἀρχομένην τὴν φωνὴν ὀξύ τι ὑπηχεῖν, κατατρέπειν* (γρ. καταστρέφειν) *δὲ ὡς εἰς τὸ βαρύ*, οὐδὲν ἢ μῖξιν καὶ κρᾶσιν ἐξ ἀμφοῖν, τοῦ τε ὀξέος καὶ τοῦ βαρέος ἡγησάμενος εἶναι τὸ περισπώμενον, οὕτως αὐτῇ καὶ τὸ σχῆμα ἐποιήσατο κλπ». Ἀνύψωσις ἄρα καὶ κατάπτωσις ἢ ἐνίσχυσις καὶ ἄνεσις τῆς φωνῆς ἐν τῇ αὐτῇ συλλαβῇ εἶναι ἡ περισπωμένη καὶ τοιοῦτον καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς ' '. Καὶ Διονυσ Ἁλικαρν. 129—30...τῶν δὲ ἀμφοτέρας τὰς τάσεις ἐχουσῶν (λέξεων) αἱ μὲν κατὰ μίαν συλλαβὴν συνεφθαρμένον ἔχουσι τῷ ὀξεῖ τὸ βαρύ, ἃς δὴ περισπωμένας καλοῦμεν, αἱ δὲ ἐν ἑτέρῳ τε καὶ ἑτέρῳ χωρίς, ἑκάτερον τὴν οἰκείαν φυλάττον φύσιν». Καὶ «duplex est (circumflexus), nam ex acuto et gravi constat; incipiens enim ab acuto in gravem desinit. Ita dum ascendit et descendit cirumflexus efficitur» (Audax).

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τῶν μεταγενεστέρων χρόνων κέξ., μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς διαφορᾶς τῶν μακρῶν καὶ βραχειῶν συλλαβῶν καὶ τὴν κατίσχυσιν τοῦ δυναμικοῦ τόνου, τὰ σημεῖα ταῦτα δὲν ἦσαν πλέον ἀκουστὰ ἀλλ' ἁπλῶς ὁρατὰ σύμ-

βολα, ὅπως καὶ σήμερον, διὰ τοῦτο δὲ καὶ πολλοὶ Γραμματικοὶ μεταγενέστεροι Ἀριστοφάνους, Ἀριστάρχου, Ἡρωδιανοῦ κλπ. ἐξετάζοντες καὶ καθορίζοντες τὸν τόνον τῶν λέξεων πολλάκις δὲν λαλοῦσιν ὡς περὶ πράγματος γνωστοῦ ἐκ τοῦ καθ' ἡμέραν λόγου, (περὶ τοῦ Ἀριστοφάνους παρέδωκεν ὁ Ἡρωδιανὸς ὅτι *αὐτῆς τῆς φωνῆς τὴν δύναμιν ἐσκοπεῖτο*) οὐδ' ἑρμηνεύουσι τοὺς τόνους ἐκ τῆς λαλουμένης τότε Ἑλληνικῆς, ἀλλ' ἢ ἐκ τῆς παραδόσεως ἢ κατά τινας ἰδίας θεωρίας καὶ ἀρχάς, ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὔτε ᾐσθάνοντο ἀληθῶς οὔτε ἠπίσταντο τὴν φύσιν τοῦ ἀρχαίου τόνου, διὸ καὶ ἐφήρμοζον πλημμελῶς τοὺς εἰς τοὺς ὀξεῖς καὶ βαρεῖς ἤχους ἀναφερομένους τῶν ἀρχαίων τονικοὺς ὅρους ἐπὶ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀσθενεῖς (ὁ *βαρὺς φθόγγος* τοῦ Κύκλωπος παρ' Ὁμήρῳ δὲν ἦτο βεβαίως ἀσθενής, οὐδ' ὁ Ζεὺς *ὁ βαρύγδουπος, ὁ βαρυβρεμέτης, ὁ βαρύκτυπος, ὁ βαρυσφάραγος, ὁ βαρυόπης,* οὐδ' οἱ *βαρύφθογγοι* λέοντες) καὶ ἐσφαλμένα περὶ τούτου οὐκ ὀλίγα (περὶ τούτου ἴδε κατωτέρω ἐν τῷ περὶ τοῦ *γαλήν' ὁρῶ*) διδάσκουσιν. Ἀλλ' ἡμῖν ἀρκεῖ ὅτι ἐκεῖνοι προσέχοντες εἰς τὴν *παράδοσιν* διδάσκουσι ποῦ δι' ὀξείας, ποῦ διὰ βαρείας καὶ ποῦ διὰ περισπωμένης ἐτόνιζον οἱ δόκιμοι. Ἐπειδὴ ὅτε πρῶτον ἐπενοήθησαν τὰ σημεῖα ταῦτα εἴτε ὑπὸ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρωδιανοῦ εἴτε καὶ παλαιότερον ἔτι, ὅπερ πιθανώτερον (πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α' λη' κἑξ.), ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ὡρμήθησαν ἐκ τῆς μουσικῆς, πάντως οὐκ εἰς τὴν ὅρασιν ἀλλ' εἰς τὴν ἀκοὴν ἀνεφέροντο καὶ ἐπὶ ταύτης ἐστηρίζοντο.

§ 11. *Λειτουργία τῶν τονικῶν σημείων*. Διὰ τῶν τονικῶν σημείων τούτων δηλοῦται α') ὁ συλλαβικὸς τόνος, ἤτοι τὸ εἶδος τοῦ ἐπὶ τῆς τονουμένης καὶ ἀτόνου συλλαβῆς ἐκφωνουμένου τόνου, πρβλ. *κτῆμα* ἀλλὰ *κτήματος, κῆπος* ἀλλὰ *κήπου, οἶκοι* ἀλλ' *οἴκοι, καλοὶ* ἀλλ' *Ἰσθμοῖ, Φαληροῖ, Σφηττοῖ· χορδαὶ* ἀλλὰ *μναῖ, χρυσαῖ· αὐτοῦ καλοῦ,* ἀλλὰ *ἰδού, οὔ,· τὼ καλὼ* ἀλλὰ *τῶν καλῶν,*

ὁ βασιλεὺς ἀλλ' *ὦ βασιλεῦ*, *ὁ Ζεὺς* ἀλλ' *ὦ Ζεῦ*, κλπ. ἡ *νύκτα νύκτες* ἀλλὰ *νυκτός, νυκτί, νυκτῶν, νυξί*, κλπ.

β') ὁ ἐν τῇ συνεπείᾳ μεταβαλλόμενος τόνος τῶν ὀξυτόνων λέξεων, πρβλ. *χαλεπὰ τὰ καλά*, καὶ *τὰ καλὰ χαλεπά, χαλεπόν ἐστι χρῆμα* καὶ *ἔστι χαλεπὸν χρῆμα* κττ.

γ') ἡ θέσις τοῦ κυρίου τόνου ἐπὶ ὡρισμένης συλλαβῆς ἑκάστης λέξεως καὶ ἑκάστου κινήματος αὐτῆς, πρβλ. *ἄνθρωπος - ἀνθρώπου, νόμος - νομός, τόμος - τομός, ἔχθρα - ἐχθρά, Ξάνθος - - ξανθός, τὸ ὄρος - ὁ ὀρὸς* κλπ.

§ 12. *Ἀρχαιότης τοῦ περισπωμένου τόνου.* Ὁ συλλαβικὸς διάφορος τόνος, βαρύς, ὀξὺς ἢ περισπώμενος δὲν ἀνεπτύχθη, εἰ μὴ ἐπὶ μικρὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἦν Ἰαπετικὴ κληρονομία· τοῦτο μανθάνομεν παρατηροῦντες α') ὅτι αἱ ἀντίστοιχοι τῶν συλλαβῶν καὶ λέξεων τῶν παρ' ἡμῖν περισπωμένων καὶ αἱ ἀντίστοιχοι τῶν μακρῶν τελικῶν διφθόγγων *αι, οι, (πείθοι, πείσαι)* προφέρονται σήμερον ἔτι ἐν τῇ Λιθουανικῇ γλώσσῃ ὁμοίως μετὰ περισπωμένης, αἱ δὲ ἀντίστοιχοι συλλαβαὶ καὶ λέξεις αἱ παρ' ἡμῖν ὀξυνόμεναι, ὀξύνονται καὶ ἐν αὐτῇ, πρβλ. *ἀλφὴ* καὶ Λιθ. algà= (μισθός), *ἀλφῆς* Λιθ. algõs, *ἀλφῇ* Λιθ. algai (μετὰ διφθόγγου), *ἀλφὴν* algà(m), *ἡ ὀργυιά, τῆς ὀργυιᾶς, τὰς ὀργυιὰς* καὶ patì paeziõs pacziàs, *σκιά σκιᾶς σκιᾷ* καὶ mergà mergõs mergai, *κακὸς κακὼ κακοὶ κακοὺς κακῶν* καὶ baltùs - is, baltù -judu, baltẽ' ji, baltùs-ius, baltû ju, *θεὼ θεῶν* καὶ kar sztù karsztû, *θεῷ* Λιθ. vilkuî (=λύκῳ), *θεοῖς* vilkaîs, *θεῶν* vilkû(m) ἀλλὰ *θεὼ* vilkù καὶ *καλοὶ* geri (=καλοί), *εἶποι* tesukẽ κλπ.

β') ὅτι αἱ ἀντίστοιχοι τῶν συλλαβῶν τῶν παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς Λιθουανοῖς περισπωμένων ἐν τῷ ἐμμέτρῳ λόγῳ τοῦ Rig-vēda τῶν Ἰνδῶν πολλάκις ἀπαιτοῦντος τοῦ μέτρου πάσχουσι διαίρεσιν, ἤτοι μετροῦνται ὡς δύο συλλαβαί, αἱ δὲ οὐ περισπώμεναι παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς Λιθουανοῖς οὐδεμίαν ποτὲ πάσχουσι διαίρεσιν· πρβλ. *βῶν βῶς* Ἰνδ. gaam gaas· οὕτως αἱ γεν. πληθ. (εἰς ām

(=ων) συχνότατα ἀνάγκη ν' ἀναγινώσκωνται ὡς *aam*, ὁμοίως ἡ ἀφαιρετ. τοῦ ἑν. εἰς -āt (Λατ. Gnaivōd) ἀναγνωστέα πολλάκις δισυλλάβως κλπ.

γ') ὅτι ἐν τῇ Γοτθικῇ καὶ Λιθουανικῇ αἱ τελικαὶ συλλαβαί, αἱ παρ' ἡμῖν περισπώμεναι, σῴζουσι τὸν μακρὸν χρόνον, αἱ δὲ ὀξυνόμεναι παρ' ἡμῖν βραχύνονται ἐν ἐκείναις, ὅπως καὶ παρ' ἡμῖν αἱ ἐξ ἀρχῆς ὀξυνόμεναι ἐν τέλει λέξεως δίφθογγοι *αι*, *οι* ἐβραχύνθησαν ὡς πρὸς τὸν τόνον ἐν προϊστορικοῖς χρόνοις, διὸ *καλοὶ ἄνθρωποι, καλαὶ τράπεζαι, λέγεται, λέγεσθαι, ἴδμεναι* κτλ., τοὐναντίον δὲ αἱ περισπώμεναι πάλαι οὐχί, διὸ *πείθοι, πείσαι* κττ.

δ') ὅτι, καθ' ἃ ἐν τοῖς ἀκολούθοις θέλει ἀποδειχθῇ, τὰ μετὰ περισπωμένης ἐκφερόμενα φωνήεντα ἢ αἱ δίφθογγοι ἀρχαιόθεν διετίθεντο διαφόρως τῶν ὀξυνομένων ἔν τε τῇ λέξει καὶ ἐν τῇ συνεπείᾳ.

§ 13. *Γένεσις τοῦ περισπωμένου τόνου.* Τὴν πρώτην γένεσιν καὶ φύσιν τῆς περισπωμένης ἐν τῇ Ἰαπετικῇ περιόδῳ δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, ἂν ὁρμώμενοι ἀπὸ τῆς παρατηρήσεως ὅτι καὶ νεώτεραί τινες περισπώμεναι συλλαβαὶ ἀνεπτύχθησαν προφανῶς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ὁσάκις δύο φωνήεντα ἢ καὶ δίφθογγοι πρότερον δύο συλλαβὰς ἀπαρτίζουσαι καὶ δὴ καὶ δύο τόνους φέρουσαι συνέπεσον ἔπειτα εἰς μίαν συλλαβὴν (*τιμάεις-τιμᾷς, παχέι-παχεῖ, τρέες-τρεῖς, ποιέομεν-ποιοῦμεν*), εἰκάσωμεν ὅτι καὶ τότε τὸ αὐτὸ φαινόμενον τῆς συναλοιφῆς δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων δύο ὅλας συλλαβὰς (οὐχὶ κατὰ συνίζησιν ἀπαγγελλομένας) πρότερον ἀποτελουσῶν παρήγαγε τὴν περισπωμένην [1]). Καὶ ἡ ὑπόθεσις αὕτη εὑρίσκεται ἀληθὴς διὰ τῆς ἀναλύσεως· πρβλ. *νυκτ-ὶ πλακ-ί*, ἤτοι *-ι* κατάληξιν τῆς τοπικῆς, καὶ *Ἰσθμοῖ*, ἤτοι *Ἰσθμό-ἰ, Φαληρό-ἰ, ἐκέ-ἰ, τηνεῖ* κττ., ἐνῷ *οἱ καλοί, τὰς τιμάς, τὰς χαρὰς* κλπ. Ὁμοίως

[1]) Ἀποδειχθέντος οὕτως ὅτι ἡ συναλοιφὴ δύο φωνηέντων ἢ διφθόγγων παρήγαγε περισπωμένην ὀφείλομεν περὶ πάσης ὀξυνομένης συλλαβῆς νὰ ὑπολαμβάνωμεν ὅτι δὲν προῆλθεν ἐκ συναιρέσεως· ἤτοι οἱ τύποι *τιμή, χαρά, τιμήν, χαράν, καλοί, πολλοί*, οὐ προῆλθον ἐκ συναιρέσεως κλπ.· τοῦτο δ' εἶναι κάλλιστον μέσον εἰς διάγνωσιν τῶν μετὰ καταλήξεως ἢ ἄνευ αὐτῆς σχηματισθέντων τύπων τῶν ὀνομάτων καὶ ῥημάτων.

ἴδμεν-αι δόμεν-αι ἔμμεν-αι παρ-αὶ (οὐχὶ *παραῖ*) μετὰ τῆς ἀρχαίας καταλήξεως τῆς δοτικῆς *-αι*, ἔπειτα *χαρᾷ* = **χαρᾶ-αι, τιμᾷ, καλωῖ* = **καλο-αι, τῷ θεῷ, ἐνῷ τὼ καλώ, θεώ, τιμαὶ καλαί, πολλαὶ* κλπ. Ὁμοίως **θεο-ων θεῶν, καλῶν, ε-ἴη-ν ε-ἴη-ς ε-ῖ-μεν ε-ῖ-τε* καὶ *θε-ίη-ν θε-ίη-ς θε-ῖ-μεν θε-ῖ-τε θε-ῖ-τον, θε-ῖ-το*, καὶ δὴ καὶ *φέρο-ι-ς φέρο-ι, πείθο-ι-ς πείθο-ι* κλπ.

Ἡ συναίρεσις ἄρα, δι' ἧς συνέστησαν αἱ καταλήξεις τῆς τοπικῆς, τῆς δοτ. καὶ εὐκτικῆς *(οι, ει, αι)*, παρήγαγε περισπωμένας συλλαβάς, οἵας σῴζει ἔτι ἡ Λιθουανικὴ γλῶσσα ἐπὶ τῶν τύπων τούτων, ἀλλ' ἅμα καὶ μακροτέρας τῶν οὐκ ἐκ συναιρέσεως γενομένων διφθόγγων. Ὧν ἄρα τύπων ἡ λήγουσα ἐκ συναιρέσεως προελθοῦσα περισπᾶται, ἂν φέρῃ τὸν κύριον τόνον, τούτων δὲν περισπᾶται ἡ παραλήγουσα, ἂν τονίζηται· πρβλ. *Ἰσθμοῖ, Μεγαροῖ* ἀλλ' *οἴκοι, εἴποι* καὶ Λιθ. tesukē = στρέψειεν. Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον τὸ ἀνωτ. § 3 λεχθέν, ὅτι καὶ τῶν ἀτόνων τούτων συλλαβῶν ὁ ἀσθενής, ὁ δευτερεύων τόνος ἦν ποικίλος, ὅπως καὶ ὁ τῶν τονουμένων, ἤτοι ὁ τῆς τελικῆς συλλαβῆς *οἴκοῖ, δίκαῖ, λόγῶν, εἴποῖ, φέροῖ, πείθοῖ, πείσαῖ, λέξαῖ*, ἦν διάφορος τοῦ *λόγοὶ, φόροὶ, πᾶσαὶ, φόρὼ* κτλ. καὶ ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη τοῦ περισπωμένου τόνου ἀπὸ τῶν λοιπῶν θὰ ὑπῆρχεν οὐ μόνον ἐν τῇ ληγούσῃ ἀλλ' ἐπὶ πάσης συλλαβῆς τῶν λέξεων, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δ' ὅμως γλώσσῃ μόνον ἐν τῇ ληγούσῃ πρόκειται ἐλευθέρα χρῆσις τῆς ὀξείας ἢ περισπωμένης, ἐν δὲ τῇ παραληγούσῃ οὐχί, ἐπειδὴ συχνὰ κωλύει ἡ μακρότης τῆς ληγούσης, πρβλ. *εἴην* καὶ *εἶτε, εἶτον, δοίην* καὶ *δοῖτε δοῖτον* κλπ.

Συναίρεσιν καὶ περισπωμένην ἐκ ταύτης εὕρομεν ἀνωτ. σελ. 254 καὶ ἐν τοῖς μεταπτωτικῶς ἐσχηματισμένοις *ὀφρῦς* ἐκ τοῦ obhreuos -obhreus -obhruus -obhrûs-*ὀφρῦς*, neuom -neum-nuum -nûm-*νῦν, ὀσφῦς, μῦς δρῦς*, κττ.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς συναλοιφῆς ἀνεπτύχθη ὁ περισπώμενος τόνος ἐν τῇ Ἰαπετικῇ περιόδῳ καὶ ἐκ τῆς ἐκτενείας· εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 241—2 ὅτι ἐκ τοῦ pódos ἐγένετο πώς, Ἰνδ. pāt, Λατ. pēs, ἐκ

τοῦ patéros - pitā́ *πατήρ*, ἐκ τοῦ poiménos-*ποιμήν*, ἐκ τοῦ bhóros bhōr - *φώρ*, ἐκ τοῦ klópos *κλώψ*, ἐκ τοῦ *légos lēx, ἐκ τοῦ *régos - rēx, ἐκ τοῦ *vrópos *Ϝρώψ* κττ.[1]), ἤτοι ὅτι τὸ βραχὺ καὶ τονούμενον φωνῆεν ἐξετείνετο ἀποβαλλομένου τοῦ τῆς ἑπομένης ἀτόνου. Ὅτε δ' ὅμως ἀπώλετο μὲν ὁμοίως συλλαβή τις ἄτονος, ἀλλ' ἡ πρὸ αὐτῆς τονουμένη ἦν ἤδη πρότερον φύσει ἢ θέσει μακρά, τότε ὁ ὀξὺς τόνος αὐτῆς ἐτράπη εἰς περισπώμενον, πρβλ. *nāúsos - naûs - *ναῦς*, pántos - pānts - *πᾶς, ἱμᾶς, ἀνδριᾶς* glaúkos - glaûx - γλαῦξ[2]) κλπ.

Πρὸς δὲ τούτοις ἀνεπτύχθη ἐν τῇ Ἰαπετικῇ περιόδῳ ἡ περισπωμένη καὶ ὅτε τὸ ἀποβαλλόμενον μὴ ἦν ὅλη συλλαβὴ ἀλλὰ μόνον τὸ ὑποτακτικὸν τῶν μακροφώνων διφθόγγων ἡμίφωνον *u̯, i̯, l, r, m, n* (καὶ ἡ συμπλοκὴ φωνηέντων μετὰ τῶν ὑγρῶν ἢ ἐρρίνων ἀπήρτιζε δίφθογγόν τινα)· πρβλ. diéu̯o - m, ὅθεν κατὰ τὸν ἀνωτέρω νόμον ἀποβληθέντος τοῦ *o* ἐκτείνεται τὸ τονούμενον *é* τῆς πρὸ αὐτοῦ διφθόγγου καὶ γίνεται diḗu̯m καὶ καὶ ἔπειτα ἀποβολῇ τοῦ ὑποτακτικοῦ *u̯* περισπᾶται τὸ ē̃, ὅθεν *diēm, Λατ. diem Ἰνδ. dyā́m - *Ζῆν* ὁμοίως gónom - gṓu̯m - gā́m - *βῶν*, gónos - gṓu̯s - gā́s - *βῶς*[3]). Τὸ dōm, skōr, ichōr ἐγίνοντο κατ' ἀποβολὴν τῶν τελικῶν ἡμιφώνων *δῶ, ἰχῶ, σκῶ* καὶ ἔπειτα πάλιν *ἰχῶρ* (ὅπως κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσταθίου ἔγραφόν τινες

[1]) Ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη γένεσις πολλῶν τριτοκλίτων μετ' ἐκτεταμένου φωνήεντος ἐν τῇ ὀνομαστικῇ ἐκ δευτεροκλίτων, εἰ καὶ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξος, ἐπειδὴ τοὐναντίον συνήθως βλέπομεν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις γινόμενον, ἀλλ' ὅμως οὐδὲν ἐπ' ἀληθείας ἔχει τὸ κατ' ἀρχὴν πλημμελές, καὶ δὴ οὐδὲν δύναται ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῆς ἐπιστημονικὸν ἐπιχείρημα· ὅταν δ' αὕτη ἑρμηνεύῃ φωνητικὰ ἀνώμαλα ἄλλως προσπίπτοντα φαινόμενα, οἷον τὴν ἐκτένειαν ἐν τῇ ὀνομαστικῇ πολλῶν τριτοκλίτων (ἰδὲ σελ. 242), οὐδεὶς λόγος νὰ μὴ πιστεύσωμεν αὐτῇ.

[2]) Παραβάλλων τις τὸ nāus - *νηῦς πρὸς τὸ *γλαῦξ* κττ. βλέπει ὅτι ὅπου ἡ ἐκτεινομένη συλλαβὴ ἦν θέσει μακρά, ἡ ἐν αὐτῇ δίφθογγος ἔχει τὸ προτακτικὸν φωνῆεν βραχύ, γλαῦξ, ὅπου δὲ θέσει βραχεῖα ἡ ἐν αὐτῇ δίφθογγος ἔχει τὸ προτακτικὸν τοῦτο φωνῆεν μακρόν, nāus *νηῦς· ὁ τόνος εἶναι πάντοτε περισπώμενος.

[3]) Ὁ ὑποτιθέμενος τύπος govo - s σώζεται ἐν τῷ Ἰνδ. gava - yas = βοὸς εἶδος, καὶ ὁ ὑποτιθέμενος diévos ἐγένετο ἐκ τοῦ πληρεστέρου dei̯eu̯os, ἐξ οὗ κατὰ λόγον τοῦ τόνου ἢ τὸ πρῶτον e ἀπεβλήθη ὅθεν di̯éu̯os ἢ τὸ δεύτερον, ἐξ οὗ deivos - divus.

ἀντὶ *ἰχώρ), σκῶρ·* πρβλ. τὸ Λιθ. poemû,=*ποιμήν*, akmû=*ἄκμων*, szû=*κύων*, vandû=*ὕδωρ*, κλπ., ἐν οἷς φαίνεται σαφῶς ὅτι ἡ ἀποβολὴ τοῦ ἐρρίνου ἢ ὑγροῦ κατόπιν τοῦ μακροῦ φωνήεντος ἀντεσηκώθη διὰ περισπωμένης. Ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ περισπωμένου τόνου ἐν τῷ ναῦς ἐκ τοῦ *nāûsos, πᾶς ἐκ τοῦ pántos κλπ. καὶ ἐν τῷ *ἰχῶρ-ἰχῶ, poimōn poemû* καὶ ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνωτ. σελ. 510 περὶ βραχύνσεως τῶν πάλαι ὀξυνομένων τελικῶν μακρῶν φωνηέντων καὶ διφθόγγων ἐν τῇ Λιθ. καὶ Γοτθ., διατηρήσεως δὲ τῆς μακρᾶς, δύο χρόνους περιεχούσης προσῳδίας, ἂν περιεσπᾶτο, γίνεται δῆλον ὅτι ἡ περισπωμένη μακρὰ συλλαβὴ διαφέρει τῆς ὀξυτονουμένης οὐ μόνον ὅτι ἄλλος χρόνος ἐν ἑκατέρᾳ τονίζεται (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 487), ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ μὲν περισπωμένη ἔχει τρεῖς χρόνους, ἡ δὲ ὀξυνομένη δύο μόνον.

Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀνεπτύχθη, καθ' ἃ εἴπομεν, ὁ περισπώμενος τόνος α') ἐκ τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου τῆς κλητικῆς· καθ' ὃν δηλονότι τρόπον ἐλέγετο *ὁ πατὴρ-ὦ πάτερ, ὁ σωτὴρ-ὦ σῶτερ, ἡ θυγάτηρ-ὦ θύγατερ*, κτλ. οὕτως ἐλέχθη καὶ *ὁ βασιλεύς, ὁ Ζεύς*, ἀλλ' *ὦ βασιλεῦ, ὦ Ζεῦ, ἡ Λητὼ ὦ Λητοῖ*, ἤτοι *ἡ Λητόό* ἀλλ' *ὦ Λητόί·* β') ἐν τοῖς ῥηματικοῖς τύποις, ὧν ὁ τόνος ἀναβιβάζεται ὅσον ἐνδέχεται ἀνωτέρω τῆς ληγούσης (ἰδὲ κατωτ.). Καθ' ὃν δηλ. τρόπον ἐλέγετο *ἔ-λιπες, ἔ-μαθες* παρὰ τὸ *λιπεῖν, μαθεῖν* κτλ., οὕτως ἐλέχθη καὶ οὐ μόνον *ἔβην, ἔφυν* ἀλλὰ καὶ *βῆν, φῦν* ἤτοι *βέὲν, φύὺν* παρὰ τὸ *βάς, φύς·* ἤτοι καὶ ἐν τούτοις γίνεται ἔγκλισίς τις τόνου, τοῦ πρώτου χρόνου τῆς μακρᾶς συλλαβῆς φέροντος τὸν τόνον, τοῦ δὲ δευτέρου ἐγκλινομένου· γ') ἐν τῇ μακρᾷ παραληγούσῃ πρὸ βραχείας ληγούσης (τοῦτο οὐκ ἐξ ἴσου χρηστὸν ἐν πάσαις ταῖς διαλέκτοις), ὁ κυρίως ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου, ἤτοι *κτῆμα*= *κτέὲμα* ἀντὶ *κτέέμα, ὦμος*=*όὸμος, ζῷον*=*ζόὸιον, Ϝοῖδα, Ϝεῖδος, λεῖπε, εἶμι, φεῦγε* κλπ. Καὶ ἂν δι' ἐπενθέσεως, δι' ἀντεκτάσεως, διὰ συναιρέσεως κλπ. ἀνεπτύχθη ἡ μακρότης ἐν τῇ παραληγούσῃ, ὁμοίως ἀναπτύσσεται ὁ περισπώμενος τόνος,

πρβλ. *βραχεϝ α-*βραχειϝα-βραχεῖα, **διϝιος-*δῖϝος-δῖος, στάνσα-στᾶσα, πάνσα-πᾶσα, *εσι-εἶ, *τρεες-τρεῖς, Λητόος-Λητοῦς, *οϝις-ὄϊς-οἶς κλπ. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι, ὅτι ἐν τῇ παραληγούσῃ ἀνεπτύσσετο ἡ περίσπασις καὶ ὅτε τὸ α΄ τῶν συναλειφομένων ἐβαρύνετο, τὸ δὲ β΄ ὠξύνετο [1]), ἂν μόνον τὰ συναλειφθέντα ὡς μία λέξις ἢ εἷς τύπος ἐφαίνετο τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι. Τοσοῦτον ἀναγκαῖος φαίνεται ὁ περισπώμενος τόνος τῆς παραληγούσης ἤτοι ὁ ἐπὶ τοῦ πρώτου χρόνου αὐτῆς τονισμός, ὅτε ἡ λήγουσα ἦν βραχεῖα· πρβλ. δαΐδες-δᾷδες παρὰ τὸ δαΐς-δάς, παῖδες-παῖδες, ἑσταότος-ἑστῶτος (παρὰ τὸ ἑσταὼς-ἑστώς), τὸ ἔπος-τοὖπος, τοὔψον, ὦλλοι, θὦπλα, τἆλλα, τοὶ ἄρα-τἆρα, τὸ προέχον-τὸ προὖχον, καὶ ὅσα χὦσα κλπ. Διότι αἱ συγκιρνώμεναι λέξεις, ὡς χωροῦσαι εἰς σύνθεσιν, δύνανται νὰ λάβωσιν ἕνα μόνον τόνον, διὸ οὐδὲ χωρίζονται διὰ στίξεως, ὅπως αἱ ἐκθλιβόμεναι. Κατὰ λόγον ἄρα τῆς στενοτέρας ἢ χαλαρωτέρας συγκολλήσεως ὑπολαμβάνονται ἢ ὡς τέλεια σχεδὸν σύνθετα [2]) διάφορα τῶν ἁπλῶν λέξεων καὶ ὡς πρὸς τὰ φωνήεντα, διὸ καὶ τονίζονται, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι λέξεις, προὖχον, τοὔψον, τοὖπος, τἆργα, κἄτι (= καὶ ἔτι), τἆλλα, μεντἆρα, ὦλλοι, τἄνδον, χὦσοι, χἄμα, ὤνθρωπε (οὐχὶ ὤνθρωπε ἢ ὦ'νθρωπε), ἐγὦκτανον, ἐγὦλεγον, ὤριστος κττ., ἢ ὡς παραθετικῶς κείμεναι, διὸ χὤστις, χὤτι, χὤσπερ. Ὑπάρχουσιν οἱ δοξάζοντες ὅτι ὅπου ἐκ τῆς κράσεως παράγεται δίφθογγος ου, ῳ (τοὖργον, θοὔπλον, κῷνος (= καὶ οἶνος), περιεσπᾶτο, ὅπου δὲ μακρὸν φωνῆεν, τἆλλα, τἆργα, θὦπλα, οὐχί· ἀλλ' ἡ δοξασία αὕτη οὐδένα ἔχει λόγον οὐδὲ στηρίζεται ἐπὶ παραδόσεως.

Τελευταῖον δ' ἀνεπτύχθη ὁ περισπώμενος οὗτος τόνος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ ἐξ ἀναλογίας. Οὕτω λ. χ. ἡ νεωτέρα αἰτ. τὴν κλεῖν περιεσπάσθη, εἰ καὶ ἡ ὀνομαστικὴ ἡ κλείς (κληϝίς-κληίς-κλείς) ὁμαλῶς ὠξύνετο· ὁμοίως ἐλέχθη ὑπὸ Καλλιμάχου

[1]) Πιθανῶς οὗτος ὁ κατηναγκασμένος, ἀναγκαῖος τόνος τῶν ἀρχαίων.

[2]) Πρβλ. κατωτέρω σελ. 517 τὰ περὶ τοῦ οὔτις - Οὖτις λεγόμενα.

ἡ αἰτ. *θεῦν* ἀντὶ *θεὸν* μετὰ περισπωμένης, ἐπειδὴ καθ' ἃ ἐδίδαξεν ὁ Ἡρωδιανὸς (Β' 77 4) «πᾶσα αἰτιατικὴ μονοσύλλαβος εἰς *ν* λήγουσα περισπᾶται, ἀπέστραπται δὲ τὸν ὀξὺν τόνον, *μῦν*, *μνᾶν*, *σῦν*, *ὖν*», τ. ἕ. ἐπειδὴ πᾶσαι αἱ μονοσύλλαβοι αἰτ. εἰς -*ν* μετὰ περισπωμένης ἐξεφέροντο, διὰ τοῦτο ἠκολούθησε καὶ ἡ *θεῦν* καὶ ἡ *κλεῖν* τῷ τονισμῷ τούτων.

Ὁμοίως φαίνεται ὅτι κατὰ τὰς περισπωμένας ταύτας ἑνικὰς αἰτ. εἰς -*ν* περιεσπάσθησαν καὶ αἱ πληθυντικαὶ αἰτ. ἐνίων ὀνομάτων, οἷον *τὰς κλιτῦς*, *τὰς ὀσφῦς*, *τὰς δρῦς*, *τὰς σῦς*, *τοὺς ἰχθῦς* κτλ., πρβλ. καὶ *εἷς* κατὰ τὸ *τρεῖς*. Κατὰ τὸ *εἰδεῖμεν* ἐκ τοῦ **εἰδέσ-ι-μεν*, *εἰδεῖτε* ἐκ τοῦ **εἰδέσ-ι-τε*, κατὰ τὴν εὐκτ. τῶν συνθέτων τοῦ *εἰμὶ* **ἀπεσ-ίη-ν*, **ἀπέσ-ι-μεν*, **ἀπέσ-ι-τε*. . . . ὅθεν *ἀπείην ἀπεῖμεν-εἶτε* καὶ **παρέσιμεν-παρεῖμεν* κλπ. καὶ κατὰ τὰ συνῃρημένα *ποιοῖτε*, *φιλοῖτε*, *ποιοῖεν*, *φιλοῖεν* κλπ. περιεσπάσθησαν καὶ αἱ ὁμοίως λήγουσαι εὐκτικαὶ τῶν εἰς -*μι*, αἵτινες ἐν τοῖς Ἰαπετικοῖς χρόνοις συνῃρέθησαν καὶ οὕτω παρεδόθησαν ἡμῖν, διὸ λέγεται *διδοῖμεν*, *τιθεῖμεν*, *ἱεῖμεν*, *ἱσταῖμεν* κλπ., ἀντὶ **δίδοιμεν*, **τίθειμεν*, κατὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας[1]). Κατὰ τὸ *ἱστᾶσι* ἐκ τοῦ **ἱστά-ασι* ἐτονίσθη καὶ *τιθεῖσι*, *διδοῦσι*, *ἱεῖσι* Ἰων. καὶ *ἱᾶσι* Ἀττ. ἀντὶ *τίθεισι*, *δίδουσι*, *ἵεισι*, *ἵασι*, Δωρ. *τίθεντι*, *δίδοντι*, *ἵεντι*[2]).

Ὁμοίως ἐτονίσθη καὶ ἡ ὀνομαστικὴ *βοῦς* καὶ ἡ αἰτιατικὴ *βοῦν* διὰ περισπωμένης ἀπὸ τῆς αἰτ. *βῶν* καὶ *βῶς* (αἰτ. πληθ.), διότι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶχε θέμα gŭv-*βοϝ*, οὐχὶ gōu-*βωυ*, ὅπως λ. χ. τὸ nāu, ἐντεῦθεν μόνον ὅπου ἀπεβλήθη τὸ *u* ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ ἡ περισπωμένη.

§ 14. *Προφορὰ τοῦ περισπωμένου τόνου*. Ὁ περισπώμενος τόνος ὅ τε Ἰαπετικὸς καὶ ὁ ἰδιαίτερος Ἑλληνικός, *καλῆς καλῇ*,

[1]) Ἐπειδὴ οὕτως ἐλέχθη *διδοῖμεν διδοῖτον διδοίτην διδοῖτε διδοῖεν* κλπ. ὅπως καὶ *ποιοῖμεν ποιοῖτον ποιοίτην ποιοῖμεν ποιοῖεν*, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἔπειτα καὶ ὁ ἐν *φοροίην*, *φιλοίην* (ἤδη παρ' Ὁμ.) *ποιοίης*, *φοροίης*, *φιλοίης*, *φιλοίη*, ὅμοιος τῷ *διδοίην διδοίης διδοίη*·

[2]) Ὅτι καὶ ἀπώλετο ὁ περισπώμενος τόνος κατ' ἀναλογίαν, περὶ τούτου ἰδὲ κατωτ.

θεῶν θεοῖς, Ἰσθμοῖ, Ζῆν, ναῦς, σκῶρ, κτῆμα, σῶμα, κῆπος, τρεῖς, παχεῖς, Λητοῦς κτλ. ἐξηκολούθει ἀποδεδειγμένως μέχρι τοῦ τέλους τῆς Ε΄ ἑκατοντ. π. Χ. κάλλιστα διαστελλόμενος τοῦ ὀξέος, καὶ δὲν ἀπώλετο, ὅπως ἐλέχθη, ἅμα γενομένης τῆς συναιρέσεως (πρόσθες ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα οὐδ' ἐγένετο πᾶς περισπώμενος τόνος ἐκ συναιρέσεως). Τοῦτο μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Ἡγελόχου τοῦ ὑποκριτοῦ, ὅστις ὅτε τῷ 408 π. Χ. ἐδίδασκε τὸν Ὀρέστην τοῦ Εὐριπίδου ἀπαγγέλλων τὸν στίχον 279 *ἐκ κυμάτων γὰρ αὖθις αὖ γαλήν' ὁρῶ*, ἀντὶ *γαλήν' ὁρῶ* ἤτοι *γαληνά ὁρῶ* εἶπε *γαλῆν' ὁρῶ*, τ. ἔ. ἐτόνισε διὰ περισπωμένης ἀντὶ ὀξείας ὡσεὶ ἦτο *τὴν γαλῆν*, διὸ καὶ ἐκωμῳδήθη (πρβλ. Ἀριστοφ. Βατρ. 303). Ἀλλὰ κατὰ τὴν Β΄ μ. Χ. ἑκατοντ. ἡ διαφορὰ αὕτη δὲν ἦτο πλέον αἰσθητὴ τοῖς Ἕλλησι· τοῦτο μανθάνομεν ἐξ ὧν ὁ Ἡρῳδιανὸς διδάσκει περὶ τοῦ ἐκτεθλιμμένου *κεῖν', δειλ'* ἐν Β΄ 73, 5 (καὶ 389, 11) «*κεῖν'*: λέγει ὁ τεχνικὸς ἐν τῷ ὑπομνήματι τοῦ περὶ παθῶν Διδύμου· τὰ ὀξύτονα ἡνίκα ἐκθλίβεται τὴν ὀξυνομένην συλλαβήν, ἀναπέμπει τὴν ὀξεῖαν ἐπὶ τὴν ὀπίσω συλλαβήν, καὶ ἐὰν ᾖ ἡ ἐκθλιβεῖσα συλλαβὴ ἡ ἔχουσα τὴν ὀξεῖαν βραχεῖα, ἡ δὲ ὀπίσω συλλαβὴ φύσει μακρά, τῷ τονικῷ παραγγέλματι γίνεται περισπώμενον· περισπᾷ γοῦν τὸ *δεῖλ'* (Ρ 201 *ἆ δεῖλ' οὐδέ τι τοι θάνατος καταθύμιός ἐστιν*), ἐν δὲ τῇ Ὁμηρικῇ προσῳδίᾳ ἐναντιοῦται τούτῳ». Τοῦτο βεβαίως δὲν ἦτο δυνατόν, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ προφορᾷ ταῦτα σαφῶς διεστέλλοντο, ἐπειδὴ εἶναι πρόδηλον ὅτι ἐκθλιβέντος τοῦ βραχέος καὶ ἀσθενῶς τονουμένου φωνήεντος (συνέβαινον δὲ βεβαίως καὶ ἐπὶ Ἡρῳδιανοῦ τοιαῦται ἐκθλίψεις) ἡ λέξις δὲν ἐγίνετο ὅλως ἄτονος, ἀλλ' ἔσῳζε τὴν αὐτοτέλειαν καὶ δὴ καὶ τὸν τόνον αὐτῆς, ὅστις ἐξεφωνεῖτο ἐπί τινος τῶν προηγουμένων συλλαβῶν ὥς τις δευτερεύων, ἀσθενὴς τόνος. Θὰ ἠδύνατο ἄρα ν' ἀκούῃ καὶ διαστέλλῃ αὐτὰ ὁ τεχνικός, ἂν μέχρις αὐτοῦ διεστέλλετο ἐν τῇ προφορᾷ σαφῶς ἡ ὀξεῖα τῆς περισπωμένης.

Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐμφανίζεται ἡ ἀμφιβολία καὶ ἀβεβαιότης αὕτη, ὅταν πρόκειται νὰ καθορισθῇ ὁ τόνος λέξεων ἐκ παραθέσεως

ἐσχηματισμένων· ἐπειδὴ δηλονότι μακρὰ εἶναι ἡ ὁδὸς ἀπὸ τῆς ἁπλῆς παραθέσεως (πολλάκις κατὰ τὴν παράθεσιν ἡ ἑπομένη λέξις φαίνεται ὡς ἐγκλίνουσα, ἀποτιθεῖσα ἁπλῶς τὸν τόνον αὐτῆς ἐπὶ τὴν προηγουμένην, οἷον Κωνσταντινούπολις) μέχρι τῆς πλήρους καὶ τελείας συνθέσεως καὶ συγχωνεύσεως εἰς μίαν, οἷον τοῦτο μὲν *καίπερ*, *ἧπερ* κττ., τοῦτο δὲ *οἴνοψ*, *αἶθοψ*, *δώδεκα*, *ἕνδεκα* (*ἄνδρες* ἀντὶ *δέκα εἷς*), διὰ τοῦτο προκειμένου περὶ λέξεων ἐπηυξημένων διὰ τῶν μορίων *-δε*, *-περ*, *-τε*, *-θε* κττ. καὶ ἡ παλαιὰ προφορὰ βεβαίως θὰ ἐκυμαίνετο (κατὰ λόγον τῆς στενοτέρας ἢ χαλαρωτέρας συνθέσεως) καὶ οἱ μεταγενέστεροι σφόδρα ἀμφέβαλλον, ἂν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωσι τῷ τόνῳ τῶν ἐγκλινομένων ἢ τἀνάπαλιν τῷ γενικῷ τονισμῷ τῆς μακρᾶς παραληγούσης πρὸ βραχείας ληγούσης. πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 60, 3 *τώδε* (Θ 109) «παροξύνεται τὸ *τώδε* παραλόγως· ἀληθὲς γὰρ ὡς ὅτι τὰ διὰ τοῦ *δε* ἐπεκτεταμένα, εἰ ἔχοι πρὸ τέλους φύσει μακράν, προπερισπᾶται, ὅπερ ὤφειλε κἀπὶ τοῦ *τώδε δὲ νῶι* εἶναι, ἀλλ' ὅμως πάλιν ἐπεκράτει καὶ ἐπὶ τούτου πρὸ τέλους ἡ ὀξεῖα». Καὶ 155, 22 «χρήμασι σὺν *τοίσδεσσι*: (ν 269) προπαροξυτονητέον τὸ *τοίσδεσσι*». Ἀλλὰ κατ' ἄλλην πάλιν διδασκαλίαν γράφεται *οὔτις* (μόνον δὲ τὸ συμπαγέν, ὡς κύριον ὄνομα παρασταθὲν Ὁμηρικὸν *Οὖτις* περιεσπάσθη), *εἴθε*, *αἴθε*, *εἴτε*, *ὥστε*, *ὥσπερ*, *ἧπερ*, *Πυθώδε* (καὶ ἄλλοι *Πυθῶδε*), *εἴσφρες* κττ. Ὁμοίως δὲ παρὰ τὸ *τοίσδεσσι* τοῦ Ἡρῳδιανοῦ ἐγράφετο *τοῖσδεσσι*, *οὔτινος*, *ὥντινων* κτλ., οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι οὔτε *ὥντινων* οὔτε *εἴθε* ἀληθῶς ἐξεφωνεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, ἡ δὲ γραφὴ τῶν συνθέτων τούτων ἐκανονίσθη κατὰ τὰ ἁπλᾶ. (Περὶ Ἀριστοφ. τοῦ Βυζ. ἴδε § 10).

§ 15. *Περὶ βαρείας. Προφορὰ καὶ γένεσις αὐτῆς.* Ἡ βαρεῖα καθ' ὅσον μὲν ἐξεφωνεῖτο καὶ ἐτίθετο ἐπὶ τῶν ἀτόνων συλλαβῶν τῆς λέξεως, ἦν ὅπως καὶ ἡ περισπωμένη, τόνος συλλαβῆς, καθ' ὅσον δὲ ἀντὶ τῆς ὀξείας τῆς ἐπὶ τῆς λήγούσης ἐν τῇ συνεπείᾳ, ἦν τόνος προτάσεως. Διότι πρῶτον πᾶσαι αἱ συλλαβαὶ τῶν λέξεων, ὅσαι δὲν ἔφερον τὸν κύριον τόνον, ὀξὺν ἢ περισπώμενον,

ἐξεφωνοῦντο βαρύτερον καὶ ἐλάμβανον τὸν βαρὺν τόνον· ἐξαίρεσιν τούτου ἀπετέλουν πολλάκις τὰ ἄρθρα, αἱ προθέσεις, ἔν τε συνθέσει καὶ ἐν συντάξει, καὶ τὰ λοιπὰ μόρια, ἤτοι αἱ βοηθητικαὶ λέξεις γραφόμεναι ἄνευ τόνου (οὕτω λ. χ. ἐν τῷ Λαυρεντιακῷ κώδικι τοῦ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Ἀπολλωνίου τοῦ Ῥοδίου)· πρβλ. καὶ Ἀπολλων. Δυσκ. περὶ Συντάξ. Δ' «τὸ δὲ *καταγράφω* εἴτε δύο μέρη λόγου ἐστὶν εἴτε καὶ ἕν, οὐκ ἐνδείκνυται διὰ τῆς τάσεως, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια, τὸ *ἀποίκου*, *καταφέροντος*, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἔχεται ἀμφιβολίας· *ἀποψέ*, *ἀποδίς*, *καθότι*, *διότι* . . . . . .»· καὶ «Προτιθέμεναι δὴ τῶν τοῦ λόγου μερῶν (αἱ προθέσεις) ἢ κατὰ σύνθεσίν εἰσιν ἢ κατὰ παράθεσιν. Ἐν μὲν οὖν ταῖς εὐθείαις τῶν πτωτικῶν καὶ ἔτι ταῖς συνυπαρχούσαις κλητικαῖς οὐκ ἔστι τὴν παράθεσιν τῶν προθέσεων ἐπινοῆσαι· πρόδηλον γὰρ ὅτι τὸ *σύνοικος*, *ἐπίκουρος*, *σύνδουλος*, *ὑπέρδουλος*, *πάροικος*, *μέτοικος*, *ἔκδηλος*, *ἀνάδρομος*, *περίοπτος*, *περιφόρησος* σύνθεσιν τὴν τῶν γενῶν ἀνεδέξατο, οὐ μόνον διὰ τὸν ἀναδραμόντα τόνον κατὰ τὴν σύνθεσιν, ἐπεὶ καί τινα συνεφύλαξε τὴν αὐτὴν τάσιν καὶ οὐ τῇ μονῇ τοῦ τόνου ἀπολύεται τῆς συνθέσεως ὡς ἔχει τὸ *περικλυτός*, *ἀναδρομή*, *συνοχή*, *καταμονὴ* ἄλλα πλεῖστα, ἀλλὰ κἀκ τοῦ συνυπάρχειν κατὰ πάντα σχηματισμὸν τὴν πρόθεσιν, ὅπερ οὐ παρεπόμενόν ἐστι τοῖς ἐκ παραθέσεως, ὡς ἔχει τὸ *κατὰ Κτησιφῶντος*, *ὑπὲρ Ἀριστάρχου*, οὐ συμφερόμενα κατὰ πᾶσαν πτῶσιν διὰ τῆς αὐτῆς συντάξεως». Διονυσ. Ἁλικαρν. 130 «ταῖς δὲ πολυσυλλάβοις, οἷαί ποτ' ἂν ὦσιν, ἡ τὸν ὀξὺν τόνον ἔχουσα μία ἐν πολλαῖς βαρείαις ἔνεστιν». Καὶ Ἡρῳδιαν. Α' 10, 6 «ἰστέον δὲ ὅτι καθ' ἑκάστην λέξιν ἐν μιᾷ συλλαβῇ τίθεμεν ἢ ὀξεῖαν ἢ περισπωμένην, ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς συλλαβαῖς βαρεῖαν, οἷον *Μὲνέλὰὸς* ἡ δευτέρα συλλαβὴ ὀξύνεται, αἱ δὲ λοιπαὶ βαρύνονται, καὶ ἐν τῷ *ἂλλοῖὸς* ἡ μέση περισπᾶται ἡ δὲ πρώτη καὶ τρίτη βαρύνονται. . . ἀλλ' ὡς ὁμολογουμένας τὰς τοιαύτας βαρείας ἐῶμεν διὰ τὸ μὴ καταστίζειν τὰ βιβλία».

Δεύτερον πάντα τὰ ὀξύτονα ἐν τῇ συνεπείᾳ, ἤτοι ἐν τῇ συνεχ-

φορᾷ τοῦ λόγου, ἐγίνοντο βαρύτονα, ἤτοι ἡ ὀξυτόνησις ἐτρέπετο ἐν τῇ συνεπείᾳ εἰς βαρυτόνησιν, ἐπεγίνετο *ἄνεσις τοῦ τόνου, ἐκοιμίζετο ὁ τόνος*. Οὐδεμίαν δὲ οὐδαμοῦ διαφορὰν παρατηροῦσιν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ μεταξὺ τῶν ἀτόνων συλλαβῶν λέξεώς τινος καὶ τῆς ληγούσης τῆς ἐν τῇ συνεπείᾳ ἀντὶ ὀξείας δεχομένης βαρεῖαν, ἤτοι μεταξὺ τοῦ *ἒπὶλὸγὸς* καὶ τοῦ *ἀγωγὸς καλὸς οὗτος*.

Ὅτι δ' ἀληθῶς δὲν ὑπῆρχεν ἐν τούτοις μεγάλη καὶ οὐσιώδης τὸ πάλαι διαφορά, βλέπει τις καὶ ἐκ παραθέσεων, οἷον *παράχρῆμα-παραχρῆμα, ἐπιπολύ, προτοῦ, εἰςαῦθις, εἰσό*[1]), *ἐπειδή, ἐπειδάν, μηκέτι, δηλαδή, τοιγάρ, τοιγαροῦν* κττ., καὶ ἐκ τοῦ ἀνεκδότου «βιβλίου *καινοῦ*» ἢ «βιβλίου *καὶ νοῦ*», εἰ καὶ δὲν θὰ ἐξεφωνεῖτο βεβαίως ἐπὶ πασῶν τῶν βαρυτονουμένων συλλαβῶν τούτων ὅλως ἰσοδύναμος τόνος· πιθανῶς αἱ βαρυνόμεναι, αἵ τε ἐν τῇ συνεπείᾳ καὶ ἐντὸς λέξεως, μουσικῶς μὲν εἶχον τὸ αὐτὸ ὕψος, δυναμικῶς δὲ διάφορον διαβάθμισιν· πρβλ. *εἲ μὴ μὴτρυὶὴ πὲρὶκὰλλὴς Ἠὲρίβοὶὰ*», ἔνθα ἕνδεκα ὅλαι, ὁμοίως διὰ βαρείας τονούμεναι συλλαβαί, προηγοῦνται τῆς τονουμένης δι' ὀξείας *ρί*. Ἀλλὰ τίνες τούτων ἑκάστοτε μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐξήροντο, ἄγνωστον ἡμῖν, ἐπειδὴ οἱ παλαιοὶ Γραμματικοὶ ἀφροντιστήσαντες τελέως τοῦ δυναμικοῦ τόνου οὐδὲν περὶ τούτων διδάσκουσιν ἡμᾶς. (Αἱ ἐξαιρέσεις τῆς τροπῆς τῆς ὀξείας εἰς βαρεῖαν εἶναι σφόδρα διδακτικαί· πρβλ. *τίς, τί*, οὐχὶ *τὶς τὶ* ἐπὶ ἐρωτήσεως. Ὁμοίως ὁσάκις πρόκειται νὰ γένηται λόγος περὶ λέξεώς τινος, τότε αὕτη ὡς οὖσα τὸ κύριον τοῦ λόγου ἢ τὸ λογικὸν ὑποκείμενον δὲν δύναται ν' ἀπαγγέλληται ἐξησθενωμένως, ἐντεῦθεν λέγεται *τὸ ἀνήρ ὄνομα, εἰ τὸ μή λέγεις* κτλ.). Ἀλλὰ βραδύτερον κατὰ τοὺς ἐσχάτους Ῥωμαϊκοὺς καὶ πρώτους Βυζαντιακοὺς χρόνους ἡ χρῆσις τῆς βαρείας μετεβλήθη περιορισθεῖσα ἐν τῇ τελικῇ συλλαβῇ τῶν λέξεων ἐν συνεπείᾳ· αἰτία δὲ τούτου δὲν ἦτο μόνον τὸ

[1]) Πρβλ. Ἀπολλ. Δυσκολ. περὶ Συνταξ. Δ', ἔνθα περὶ τοῦ *εἰσό* λέγει ὅτι «ἐνεκλίνετο γὰρ ἡ πρόθεσις ἐξ ὀξείας τάσεως εἰς παράθεσιν παραλαμβανομένη, ὅπερ παρεπόμενόν ἐστι πάσῃ προθέσει».

λεγόμενον, ἵνα μὴ καταστίζωνται καὶ καταχαράσσωνται τἀντίγραφα, ἀλλὰ μᾶλλον βαθυτέρα τις, ὅτι δηλ. μεταβληθείσης τῆς προφορᾶς ὡς πρὸς τὰ μακρὰ καὶ βραχέα καὶ ὡς πρὸς τὸν μουσικὸν καὶ δυναμικὸν τόνον ἠθέλησαν διὰ τῆς βαρείας ταύτης τὸ μὲν νὰ σημάνωσι τὴν ἄλλως συνήθη θέσιν τοῦ ἐπικρατήσαντος τέλος δυναμικοῦ καὶ σαφοῦς γενομένου τόνου τῆς λέξεως, τὸ δὲ νὰ συμβιβάσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἀρχαίαν ταύτην καθολικήν, ἐπὶ πάσης ἀτόνου συλλαβῆς γραφὴν τῆς βαρείας πρὸς τὴν νέαν προφοράν. Διότι ἐκλιπούσης τῆς διαφόρου τῶν μακρῶν καὶ βραχέων προσῳδίας καὶ τοῦ μουσικοῦ τόνου, ὁ δυναμικὸς κατέστη σημαντικώτατος, ἐπειδὴ ἦν τὸ μόνον μέσον, δι' οὗ ἐρρυθμίζετο ὁ λόγος, καὶ ἡ δήλωσις αὐτοῦ ἀναγκαιοτάτη [1]).

Ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν προῆλθεν ἡ νῦν γραφομένη βαρεῖα, ἤτοι καὶ ἐκ τῆς περισπωμένης καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως ὅλως τόνου, ἤτοι ἐκ τῆς ἐγκλίσεως ἢ προκλίσεως· δῆλον ἄρα ὅτι ὅπου ἀποδείκνυται προελθοῦσα ἐξ ἐγκλίσεως ἢ προκλίσεως, ἐκεῖ ἀποδοτέα αὐτῇ ἄλλη δύναμις, καὶ ἄλλη ὅπου ἐν τῇ συνεπείᾳ κεῖται ἀντὶ ὀξείας ἐπὶ τῆς ληγούσης ὀξυνομένης ἄλλως λέξεως. Εἴπομεν ἀνωτέρω σελ. 518 ὅτι τὰ μόρια, τὰ ἄρθρα, καὶ αἱ προθέσεις καὶ ὅτε τὸ πάλαι ἐτόνιζον διὰ βαρείας πάσας τὰς οὔτε ὀξυτονουμένας οὔτε περισπωμένας συλλαβὰς τῶν λέξεων, πολλάκις ἔμενον ἄτονοι. Καὶ ἀληθῶς ταῦτα σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ δεικτικῶν ἀντωνυμιῶν, ἀπὸ αὐτοτελῶν ῥηματικῶν τύπων ἢ ἐπιρρημάτων κλπ. περιελθόντα εἰς τὴν ὑπηρετικὴν λειτουργίαν, ἣν νῦν ἔχουσιν, ἀπέβαλον κατὰ μικρὸν τὸ αὐτοτελὲς καὶ αὐθύπαρκτον καὶ μετ' αὐτοῦ τὸν τόνον αὐτῶν [2])

[1]) Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ μεταβολὴ τοῦ τονισμοῦ μεταβάλλει καὶ τὸν ῥυθμὸν τῆς γλώσσης καθόλου, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν διαφορῶν τούτων ἐν ταῖς γλώσσαις, ταῖς διαλέκτοις καὶ τοῖς ἰδιώμασι στηρίζεται καθόλου εἰπεῖν ὅ,τι λέγομεν ἁδρομερῶς ἰδίαν ἑκάστου τόπου προφοράν.

[2]) Τὴν τροπὴν λέξεων πρότερον αὐτοτελῶν εἰς ὑπηρετικὰς τῶν προτάσεων καὶ δὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀτόνους βλέπομεν καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῇ· ἔνιαι μάλιστα τῶν λέξεων τούτων δισύλλαβοι οὖσαι οὕτως ἀσθενῶς τονίζονται, ὥστε ἀγνοεῖ τις ἐπὶ ποτέρας συλλαβῆς κεῖται ὄντως ὁ τόνος· πρβλ. ***μόνον***, ***χωρίς***, ***διχῶς***, ***κἀνείς***, ***ἰδέ***, κλπ., ἃ γινόμενα μόρια λέγονται ***μον***, ***χωρις***, ***διχως*** ἢ ***χώρις***, ***δίχως***, ***κανεις***, ***ἰδε***, οἷον τὸ ***ξέρω***, ***μον***

πρβλ. *ό, ή, οί, αί*· πρὸς δὲ *πέρι, πάρα, ἔνι, κάτα, μέτα* κλπ , *ἄλλα, *ἔπει* (πρβλ. *ἔπει-τα*) κλπ., καὶ *περι, παρα, ἐν, κατα, μετα, ἀλλα* κλπ. καὶ μετὰ ταῦτα *περί, παρά, ἀλλὰ* κλπ. Ὅτι ταῦτα κατ' ἀλήθειαν ἦσαν ἐντελῶς ἄτονα, νοεῖ τις ἐντεῦθεν πρῶτον ὅτι οὐδεὶς λόγος, δι' ὃν τούτων τὰ μὲν ἀπὸ φωνήεντός τινος ἀρχόμενα καὶ πνεῦμά τι δεχόμενα μονοσύλλαβα νὰ παριστῶνται ἄτονα, τὰ δὲ ἀπὸ συμφώνου τινὸς ἀρχόμενα νὰ τονίζωνται· πρβλ. *ἐν* ἀλλὰ *ξύν, ὁ ἡ οἱ αἱ*, ἀλλὰ *τὸ τὰ* κλπ., *ὡς, εἰ* ἀλλὰ *γάρ, μέν, δὲ* κλπ. Δεύτερον ὅτι τὰ δισύλλαβα τούτων ἔκθλιψιν παθόντα δὲν φαίνονται ἀναβιβάζοντα τὸν τόνον, ὅπως αἱ ἄλλαι ἀληθῶς τονούμεναι λέξεις· πρβλ. *παρ' ἡμῖν, κατ' ἄλλους, ἐπ' ἐμοί* κλπ., παρὰ τὸ *δείν' ἔπαθον, γαλήν' ὁρῶ* κλπ.· τοῦτο ἐγίνετο διότι ἐπ' ἀληθείας δὲν εἶχον τόνον. Τρίτον ὅτι ἐν τῇ Αἰολίδι τῆς Ἀσίας, ἔνθα κατὰ τὰ μέλλοντα νὰ λεχθῶσι κατωτέρω τὰ ὀξύτονα ἐτρέποντο εἰς βαρύτονα, αἱ βοηθητικαὶ αὗται λέξεις δὲν ἀνεβίβαζον τὸν τόνον αὐτῶν.

Ἐν τοῖς ἀκολούθοις ἀποδείκνυται ἡ βαρεῖα προελθοῦσα κατ' ἔγκλισίν τινα ἐκ τῆς περισπωμένης· παρατηρεῖται δηλ. ὅτι λέξεις ἢ τύποι συντιθέμενοι μεταβάλλουσι τὸν περισπώμενον τόνον αὐτῶν εἰς βαρεῖαν· οὕτω λέγεται *ποδῶν*, ἀλλ' *ἐκποδών, ἐκεῖ, πεῖ, τηνεῖ, τουτεῖ, ἁπλεῖ, διπλεῖ* ἀλλ' *ἀσυλεί, ἀσπονδεί, ἀθεεὶ* κττ., τ. ἔ. τὸ *ποδῶν* ἔπαθεν ἔγκλισίν τινα διὰ τὴν πρὸ αὐτοῦ πρόθεσιν, καὶ τὸ **θεεῖ* ὁμοίως ἔγκλισιν διὰ τὸ πρὸ αὐτοῦ πρῶτον συνθετικόν· πρβλ. ἔτι *νηποινεί, αὐθημερεί, ἀμαχεί, αὐτοψεί, αὐτοματεί, ἀμοχθεί, πανδημεί, πανομιλεί, ἀσπονδεί, αὐτοενεὶ* κττ. παρὰ τὸ *ἐκεῖ, Ἰσθμοῖ, πεῖ, Φαληροῖ*.

Ὁμοίως ἀνεπτύχθη διὰ προκλίσεως ἡ βαρεῖα ἐκ τῆς περισπωμένης ἐν τῷ *ἰδού, ὥς, τώς*, κττ. ἀντὶ *ἰδοῦ, ὧς, τῶς* κλπ.

Ὁμοίως μαρτυρεῖ Ἀπολλώνιος ἐν τῷ περὶ ἐπιρρ. 581 «καὶ ἔτι παρὰ Δωριεῦσιν *ἔνια* (δηλ. ἐπιρρ. εἰς -ως) ὀξύνεται, ὥστε κατ' ἔγκλισιν ἀνεγνώσθη *ἦ ῥα κάλως* (οὕτω Blass, ἄλλοι *καλῶς)*

τί νὰ σοῦ κάμω, νὰ τοῦ τὸ πῆς χωρις ἄλλο ἢ χώρις ἄλλο, ἦρθε κανεις ἐδῶ σήμερα ; γι'ά ἰ'δες δουλειές ! κλπ. κλπ.

ἀποκαθάρασα ἐξελεπύρωσεν» Σώφρονος 87. Καὶ 583, 21 «βίαιοι ἄρα οἱ ὑπολαμβάνοντες αὐτὸ (δηλ. τὸ ὥς) Δωρικὸν καὶ γὰρ τῶν Δωρικῶν πρόκειταί τινα περισπώμενα», καὶ Ἡρῳδ. Β΄ 932, 8 «οὐδὲν εἰς -*ως* λῆγον ἐπίρρημα ὀξυνόμενον, *ὑπεσταλμένης Δωρίδος διαλέκτου*, ἀλλὰ μόνον τὸ ὥς καὶ τῶς ἀνταποδοτικὸν αὐτοῦ ὑπάρχον· οὐκ ἀγνοῶ μέντοι ὅτι ἐν διαφόρῳ σημαινομένῳ καὶ διαφόρῳ συντάξει ἔσθ' ὅτε περισπᾶται», καὶ Α΄ 515, 2 «Δωριεῖς δὲ τὰ ἀπὸ τῶν εἰς -*ος* ὀξυτόνων ἐπιρρήματα ὀξύνουσιν, *σοφὸς σοφώς, καλὸς καλώς*. (*οὐδ' ἀμὼς ἐῇ*=οὐδαμῶς ἐᾷ ἀνεγνώσθη ἐν παπύρ. Ἀλκμᾶνος). Κατὰ ταῦτα δῆλον ὅτι καὶ Δωρικὰ ἐπιρρ. εἰς -*ῶς* ἐν τῇ συνεπείᾳ τοῦ λόγου ἀσθενέστερον τονούμενα ἀντὶ περισπωμένης ἐλάμβανον βαρεῖαν. Ὁμοίως λέγεται ὑπὸ Ἡρῳδ. Β΄ 114, 18 «Περὶ τοῦ *η* τοῦ ὑποτασσομένου τῷ *τί* καὶ τῷ *ἐπεὶ* ἐδηλώσαμεν ὡς τῷ *τί* ὑποτασσόμενος μὲν ἐγκλίνεται, τῷ δὲ *ἐπεὶ* περισπᾶται», ἤτοι κατόπιν μὲν τοῦ ἀεὶ ὀξυτόνου πευστικοῦ *τί* ἐξασθενοῦται ὁ τόνος τοῦ *ἤ* ἤτοι τρέπεται εἰς βαρεῖαν, *τί ἤ*, κατόπιν δὲ τοῦ *ἐπεί*, ὃ καθ' ἃ καὶ ἐν τῷ *ἐπει-δή, ἐπει-δὰν* δηλοῦται, δὲν ἐξεφωνεῖτο μετ' ἰσχυροῦ τόνου, περιεσπᾶτο, *ἐπεὶ ἦ*· πρβλ. καὶ Ἀπολλων. Δυσκολ. π. Συντ. Α΄ «τὸ *ἦ* περισπώμενον μὲν κατ' ἀρχὴν τῶν λόγων, οὐ μὴν κατὰ τὰς ὑποτακτικὰς συντάξεις, ὡς ἐν τῷ *τιή δὲ σὺ νόσφιν ἀπ' ἄλλων, ὁτιή κάλλιστον ἢ κατὰ Ξάνθιππον*». Ὁμοίως δὲ διὰ τὴν γενομένην ἐν τῷ *εἰμὶ* καὶ *φημὶ* ἔγκλισιν τονίζονται ταῦτα ἐπὶ τῆς ληγούσης διὰ βαρείας οὐχὶ διὰ περισπωμένης ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ὅπως τὸ πάλαι, ἐπειδὴ καθ' ἃ παρατηρεῖ Ἀπολλων. π. Συνταξ. «προηυθέτισται τὰ ἐγκλιτικὰ μόρια ἐπὶ τέλους ἔχειν τὴν ὀξεῖαν ἢ φύσει ἢ δυνάμει —λέγω δὲ δυνάμει διὰ τὰ περισπώμενα—, ἵνα ἡ τοῦ τόνου ἀποστροφὴ τὸ μὲν προκείμενον ὀξύνῃ, αὐτὸ δὲ μεταστήσῃ εἰς βαρεῖαν τάσιν»· καὶ «τὸ *εἰμὶ* καὶ *φημὶ* ὠξύνθη διὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἔγκλισιν καίτοι τῶν ῥημάτων καταφερομένων εἰς τὴν ἐπὶ τέλους βαρεῖαν» αὐτ., ἡ βαρεῖα ἄρα ἦν καὶ ἐν τούτοις τόνος ἐξ ἐγκλίσεως προελθὼν καὶ ταύτης τεκμήριον.

Περὶ τῆς θέσεως τῶν τόνων ἐν τῇ λέξει.

§ 16. *Ἐλεύθερος ὁ Ἰαπετικὸς τονισμός, περιωρισμένος δὲ ὁ Ἑλληνικὸς καὶ Λατινικός.* Τὸ ὕψος ἢ ἡ δύναμις τῆς φωνῆς αὐξάνεται μὲν ἢ ἐνισχύεται κατὰ τὴν ἐκφώνησιν μιᾶς τινος συλλαβῆς δισυλλάβου ἢ πολυσυλλάβου λέξεως, ἐλαττοῦται δὲ ἢ ἐξασθενοῦται κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τῶν λοιπῶν. Ἡ διαδοχικὴ δ' αὕτη τάξις τῶν συλλαβῶν εἶναι ἐν ἑκάστῃ λέξει ἢ ἐν ἑκάστῳ τύπῳ τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητος (*τιμή, νίκη, ἀνὴρ ἄνδρες ἀνδρῶν, γυνὴ γύναι γυναικὸς γυναῖκες γυναικῶν, πατὴρ πάτερ*), καὶ ἀνάγεται καθ' ἃ ἀνωτέρω § 8 ἐδείχθη εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην γλῶσσαν. Ὁ τόνος ἄρα τῆς Ἑλληνικῆς εἶναι συνέχεια τοῦ τῆς Ἰαπετικῆς καὶ διετηρήθη ἐν τοῖς πλείστοις πιστῶς.

(Διατὶ τὸ πάλαι κατὰ τὴν γλωσσογονικὴν περίοδον αἱ διάφοροι λέξεις ἢ αἱ διάφοροι κατηγορίαι τῶν λέξεων ἢ οἱ διάφοροι τύποι αὐτῶν ἐτονίσθησαν διαφόρως, πρβλ. *δίκη, νίκη, μελέτη, μάχη* καὶ *λαβή, τελετή, τελευτή, φήμη, μνήμη* καὶ *γραμμή, κλυτός, πρακτός, ῥητὸς* καὶ *πρᾶγμα, ῥῆμα, γυνὴ γυναικός, κύνα κυνὸς* κλπ. κλπ., εἶναι ἄγνωστον ἡμῖν).

Ἀλλὰ παρὰ τὰς μεγάλας ὁμοιότητας ταύτας τοῦ Ἑλληνικοῦ τόνου πρὸς τὸν Ἰνδικὸν καὶ δὴ πρὸς τὸν ἀρχαῖον Ἰαπετικὸν παρατηροῦνται καὶ μεγάλαι αὐτῶν διαφοραί, ἐπειδὴ ὁ ἀρχαιόθεν κληρονομηθεὶς τόνος μετεβλήθη εἴτε ἐν τῇ ἡμετέρᾳ εἴτε ἐν ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις. Παραβάλλοντες δὲ τὸν τονισμὸν τῶν διαφόρων γλωσσῶν μανθάνομεν ὅτι ἡ θέσις τοῦ ἐν τῇ λέξει τόνου ἦν ἐν τῇ παλαιᾷ Ἰαπετικῇ πάντη ἐλεύθερος οὔτε ὑπὸ τῆς διαφόρου προσῳδίας τῶν φωνηέντων ἢ διφθόγγων οὔτε ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν συλλαβῶν ὁπωσδήποτε περιοριζόμενος, ὥστε πᾶσα συλλαβὴ τῆς λέξεως ἠδύνατο νὰ τονίζηται· ὅτι δὲ ὁ ἐλεύθερος οὗτος τόνος διεσώθη μὲν ἐν τῇ Ἰνδικῇ καὶ Λιθουανικῇ γλώσσῃ,

μετεβλήθη δ' ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀλλαχοῦ ἄλλως καὶ περιωρίσθη, ὥστε ἐν μὲν τῇ Ἑλλην. μόνον τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν τις δύναται νὰ τονίζηται, ἐν δὲ τῇ Λατ. μόνον ἡ παραλήγουσα καὶ προπαραλήγουσα (πλὴν τῶν μονοσυλλάβων), ἐν δὲ τῇ Λετικῇ καὶ τῇ Βοημικῇ μόνη ἡ ἀρκτική, ἐν δὲ τῇ ἀρχαίᾳ Γερμανικῇ ἡ ῥιζική. ἐν τῇ Πολωνικῇ ἡ παραλήγουσα κττ.

(Περὶ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ τόνου ἐν ταῖς τελευταίαις τρισὶ συλλαβαῖς τοῦ ἐν τῇ Ἑλλ. παρατηρουμένου διέλαβον οἱ παλαιοὶ Γραμματικοί, ἀλλ' ὅσα εἰς ἑρμηνείαν προέτειναν δὲν εἶναι ὀρθά· πρβλ. Βεκκήρ. Ἀνεκδ. 686, 12 «Ἀπορήσειε δ' ἄν τις διὰ τί μὴ ἔστι τάσις πρὸ τριῶν συλλαβῶν· λέγομεν οὖν ὅτι ἀδύνατόν ἐστιν ἐκταθῆναι τὴν φωνὴν πέραν τοῦ τοιούτου μέτρου ἤτοι πρὸ τριῶν συλλαβῶν ὀξυνθῆναι. Ἔπειτα οὐδὲ λέξις Ἑλληνική, θεματική, ἁπλῆ, πρωτότυπος ὑπερβαίνει ποτὲ τὴν τρισυλλαβίαν· καὶ Ἑλληνικὴ μὲν εἴρηται διὰ τὰ Ἑβραϊκά, οἷον *Ἰωάννης*, θεματικὴ δὲ διὰ τὸ *ἐφίλησα*, ἁπλῆ δὲ διὰ τὸ *Μενέλαος, Θεόδωρος*, πρωτότυπος δὲ διὰ τὸ *Γεώργιος* ἀπὸ γὰρ τοῦ *γεωργῶ* παράγεται· μηδέποτε οὖν τρισυλλάβου λέξεως εὑρισκομένης τοιαύτης, πῶς ἔμελλε γίνεσθαι τάσις πρὸ τριῶν συλλαβῶν;» Καὶ Χοιροβοσκοῦ αὐτ. 1211 «ἔστι δ' εἰπεῖν καὶ ἄλλην ἀπολογίαν, δι' ἣν οὐδέποτε ὑπερβαίνει τόνος τὴν τρισυλλαβίαν· ἔχει δὲ οὕτως· πρῶται τέλειαι λέξεις εἰσὶν αἱ τρισύλλαβοι, ἔχουσι γὰρ ἀρχὴν καὶ μέσον καὶ τέλος· ἐπειδὴ οὖν πρῶται λέξεις εἰσὶν αἱ τρισύλλαβοι, εἰκότως μέχρις αὐτῆς ἔστησαν οἱ τόνοι καὶ οὐχ ὑπερβαίνουσι τὴν τρισυλλαβίαν». Ἀλλ' ὅτι φυσιολογικῶς εἶναι δυνατὸς καὶ ἀνωτέρω τῆς προπαραληγούσης τονισμός, τοῦτο εἶναι σήμερον τοῖς πᾶσι γνωστόν, παρατηρεῖται δὲ πράγματι καὶ ἐν πολλαῖς γλώσσαις· καὶ ὅτι Ἑλληνικὴ πρωτότυπος, ἁπλῆ κτλ. λέξις δὲν ὑπερβαίνει τὴν τρισυλλαβίαν, οὐδὲν πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ἡ Ἰαπετικὴ γλῶσσα λέξεις κεκλιμένας, συνθέτους καὶ δὴ πολυσυλλάβους εἶχε, καὶ ταύτας ἐπὶ πάσης συλλαβῆς τονιζομέ-

νας ἐκληρονόμησεν ἡ Ἑλληνική, καὶ τούτων τῶν πολυσυλλάβων τὸν τόνον μετέβαλεν).

§ 17. *Αἰτία τοῦ περιορισμοῦ τοῦ τόνου ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ.* Ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐγένετο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἐπειδὴ ἐν τοῖς προϊστορικοῖς χρόνοις ἀνεπτύχθη ἐπὶ ἄλλης, ἢ τῆς τονουμένης ἀνέκαθεν συλλαβῆς, νέος τις τόνος, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις *ἄνοστος ἀνοστέσσα, νόστιμος-νοστιμέσσα,* (Πόντῳ), *ἔλεγα-ἐλεγάμε, πάγησα-παγησάμε,* (ἐν τῇ Στερεᾷ Ἑλλάδι), *ἤρχουμουν* καὶ *ἠρχουμοῦνε, ἠρχεντόνε* (ἐν Κρήτῃ)· καὶ ὁ νέος οὗτος τόνος ὁ ἐπί τινος τῶν τελευταίων συλλαβῶν ἀναπτυχθεὶς πάλαι κατέστη βαθμηδὸν ἰσχυρότερος τοῦ ἐπί τινος προηγουμένης ἐκφωνουμένου ἀρχαίου, καὶ τέλος ὁ *κύριος τόνος* τῆς λέξεως· τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο τῆς κατακρατήσεως τοῦ νεωτέρου καὶ ἐξασθενώσεως τοῦ ἀρχαίου τόνου ἐμφανίζεται σήμερον ὡς *περιορισμὸς* αὐτοῦ.

Συνέβη δ' ὁ περιορισμὸς τοῦ τόνου ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν ἐν χρόνοις πολὺ ἀφεστῶσι τοῦ Ὁμήρου· τοῦτο μανθάνομεν οὐ μόνον ἐκ τῆς συμφωνίας πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων ἀλλὰ καὶ ἐξ Ὁμηρικῶν λέξεων, οἷον *Ἀκρόνεως, Ἀναβησίνεως* κττ., ὧν ὁ τονισμὸς νοεῖται μόνον ἂν ὑποτεθῇ ὅτι πολὺ πρὸ τῆς γενέσεως τούτων ἐκ τοῦ *ἈκρόνᾱϜος, ἈναβασίνᾱϜος* ὁ τῆς τρισυλλαβίας νόμος ἦν πεπηγὸς ἐν τῷ γλωσσικῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων καὶ δὴ ἔμπεδος καὶ ἀμετακίνητος.

Ἐπικρατήσαντος δὲ τοῦ νέου, τοῦ δευτερεύοντος τόνου κατωρθώθη, ὥστε μόνον δύο ἢ ἐν τροχαϊκῷ ῥυθμῷ τρεῖς μόνον χρόνοι νὰ δύνωνται νὰ ἐκφέρωνται πρὸς τὸ πέρας τῆς λέξεως ἄνευ τινὸς τόνου ἐν πολυσυλλάβοις λέξεσι καὶ τύποις τῆς Ἑλλ. γλώσσης [1]).

[1]) Ἀρχαιοτέρα τῆς ἀναπτύξεως ταύτης εἶναι ἡ βράχυνσις τῶν ἐν τέλει λέξεως ἀρχαιόθεν κειμένων καὶ οὐ περισπωμένων διφθόγγων *αι, οι,* (ἰδὲ σελ. 510), διὰ τοῦτο δὲ καὶ βραχεῖαι θεωροῦνται ὡς πρὸς τὸν τόνον. Ὁ τονισμὸς τοῦ τῆς Σαπφοῦς *Μήδεϊα* ἐπὶ τῆς τετάρτης συλλαβῆς εἶναι πλάσμα τῶν Γραμματικῶν καὶ ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ πάντως ἐν

§ 18. *Ὁ τονικὸς νόμος τῆς τρισυλλαβίας ἐν λέξεσι καὶ συντακτικαῖς συνεκφοραῖς.* Κατὰ ταῦτα ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς παραληγούσης τῶν μακροκαταλήκτων καὶ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης τῶν βραχυκαταλήκτων λέξεων, ἂν αὗται πρότερον ἐτονίζοντο ἀνωτέρω τῶν συλλαβῶν τούτων, νέος τις τόνος, ὃς κατίσχυσε βαθμηδὸν τοῦ ἀρχαίου· πρβλ. *θέμενος, φάμενος, δέγμενος* κττ., ἀλλὰ bháramānas bha'rāmanasya bha'rāmanēṣu **φερόμενος* **φέρομενοιο* **φέρομενοισι*, ὅθεν *φερὸμενος, φερομὲνοιο φερομὲνοισι* καὶ δὴ *φερόμενος, φερομένοιο, φερομένοισι*, a'n-api hitas a'napihitasya a'napihitēṣu **ἄνεπιθετος* **ἄνεπιθετοιο* **ἄνεπιθετοισι* *ἀνεπίθετος ἀναπιθέτοιο, ἀνεπιθέτοισι*, bha'rāmahē - **φέρομεθα*-*φερόμεθα*, svā'diyān - **ἄδιων* - *ἀδίων*) (*ἀλλ'* svā'diyas - *ἄδιον*) svā'diyāsam - **ἄδιο(σ)α* - *ἀδίω*, ja'nasām - **γένε(σ)ων* - *γενέων*, **Ἄγαμεμνον* - *Ἀγάμεμνον*, **ὄνομακλυτος*-*ὀνομάκλυτος* a'pavantas - **ὄποϝεντες* - *ὀπόεντες* a'pavantām - **ὄποϝεντων* - *ὀποέντων*, ca'rkərā - **κρόκαλη* - *κροκάλη*, ja'natrī ja natryās - **γένετειρα* **γένετειρας* - *γενέτειρα γενετείρας*, a'pacitis - **ἄποτισις* - *ἀπότισις*, pítriyasya - **πάτριοιο* - *πατρίοιο*, a'ntarāya - **ἔντερωι* - *ἐντέρωι*, ra'gisthāis - **ἐλάχιστοις* - *ἐλαχίστοις* svā'disthasya - **ἄδιστοιο* - *ἀδίστοιο*, *δώδεκα* ἀλλὰ *ἑκκαίδεκα* ἀντὶ **ἕκκαιδεκα* κτλ. [1]).

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 1 οὐχὶ λέξεις ἀλλὰ προτάσεις ἐκφωνοῦμεν καὶ δὴ πολλάκις δύο λέξεις διὰ τὴν σημασίαν αὐτῶν στενῶς συνδεδεμένας μετ' ἀλλήλων συναπαγγέλλομεν, τὸ συμβαῖνον πολυσυλλάβῳ λέξει συμβαίνει καὶ τῇ τοιαύτῃ συνεκφορᾷ, ἤτοι καὶ ἐν ταύτῃ δύο, ἢ ἐν τροχαϊκῷ ῥυθμῷ τρεῖς, μόνον χρόνοι δύνανται νὰ ἐκφέρωνται ἐν τέλει τῆς συνεκφο-

τούτῳ ὅτι τοῦ μέτρου ἀπαιτοῦντος τετρασύλλαβον τύπον, οἱ Γραμματικοὶ εὕρισκον ἀνοίκειον νὰ τονίσωσιν Αἰολικὸν τύπον κατωτέρω τοῦ κοινοῦ καὶ γνωστοῦ ἤτοι *Μηδέϊα* παρὰ τὸ κοινὸν *Μήδεια*.

[1]) Τὰ εἰς διπλοῦν ξ ἢ ψ λήγοντα πολυσύλλαβα ἁπλᾶ δύνανται νὰ προπερισπῶνται, ἂν ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, *Καππάδοξ, καλαῦροψ, πολυπῖδαξ ἐριβῶλαξ, χειρῶναξ, Δημῶναξ, Ἑρμῶναξ, δημοκῆρυξ, ψευδοκῆρυξ* κλπ. Αἰτία πάντως δὲν εἶναι ὅτι ἡ λήγουσα τούτων ἦν θέσει μακρά, ἀλλὰ

ρᾶς ἄτονοι, *ἄνθρωπόν τινα, δυώδεκα, ἐγώ εἰμι* κττ. (περὶ τούτων ἰδὲ § 29 κέξ.).

Ὁ νόμος δ' οὗτος καθ' ὃν δευτερεύων τις ὑστερογενὴς τόνος ἀνεπτύχθη ἐπὶ συλλαβῆς τινος κειμένης ἐγγυτέρω τῆς ληγούσης ἢ ὅσον ἦν ἡ πρότερον τονουμένη, καὶ δι' οὗ ὁ τόνος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φαίνεται ὅτι περιωρίσθη ἐπὶ μιᾶς τῶν τριῶν τελευταίων συλλαβῶν, ὀνομάζεται *νόμος τῆς τρισυλλαβίας* ἢ *τρισυλλαβικός*.

§ 19. *Ὁ τονικὸς νόμος τῶν δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ ὀξυτόνων τὸ πρὶν λέξεων*. Ἐνῷ κατὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας πολλαὶ λέξεις καὶ τύποι κατεβίβασαν τὸν τόνον αὐτῶν, παρατηρεῖται ὅτι καὶ τἀνάπαλιν ἐγένετο ἀλλαχοῦ, ἤτοι ἀναβιβασμὸς αὐτοῦ ἐν λέξεσιν ὅσαι τὸ πάλαι οὖσαι ὀξύτονοι καὶ ἅμα δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ μετεβλήθησαν εἰς παροξυτόνους.

Οὕτω 1) τῶν εἰς -*λος* ὀξυτονουμένων ἐν τῇ Ἰνδικῇ γλώσσῃ ὀνομάτων, ὅσα μὲν εἶναι τριβράχεος ἢ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ, ὀξύνονται καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, ὅσα δ' ὅμως εἶναι δακτυλικοῦ, παροξύνονται· οἷον *μυελὸς* (οὕτω τριβράχεος ῥυθμοῦ παρ' Ἀττ.), *ἁμαλός*, **δασυλός-δαυλός, ὀβολός, ὁμαλός, παχυλός, ἀταλός, τροχαλός, χθαμαλὸς* κττ., *ἁμαρτωλός, ἀπατηλός, σιγηλός, τρυφηλός, ὑψηλός, χαμηλὸς* κλπ., ἀλλὰ *ἀγκύλος, αἰδύλος, αἱμύλος, αἰόλος, ἀρκτύλος, δριμύλος, ἐρωτύλος, ἡδύλος, καμπύλος, κηρύλος, κορθύλος, κορυπτίλος, κρωβύλος, κωτίλος, μικκύλος, μορμύρος* καὶ *μορμύλος, ναυτίλος, ὀγκύλος, ὀπτίλος, ὀργίλος, ὀρχίλος, ὀσμύλος, ποικίλος, πομπίλος, στρογγύλος, στωμύλος, φειδίλος, χονδρίλος* κλπ., καθ' ἃ καὶ *τροχίλος, φρυγίλος* κττ.[1]).

μᾶλλον ἀναλογία καὶ ἐπίδρασις τοῦ τόνου τῶν πλαγίων πτώσεων, *Δημώνακτος χειρώνακτος ἐριβώλακος - Δημῶναξ χειρῶναξ ἐριβῶλαξ* κλπ.

[1]) Τὰ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ προπαροξύτονα εἰς -*λος*-*λον* ἦσαν ἐξ ἀρχῆς προπαροξύτονα οἷον *ἄγγελος, αἴγιλος, ἄμπελος, ἀτάσθαλος, αἴσυλος, ἀήσυλος, γόγγυλος, δάκτυλος, εἴκελος, κόνδυλος, μέσπιλον, μιμαίκυλον, σπόνδυλος* καὶ *σφόνδυλος, τρόχμαλος* κττ., ὅπως καὶ πολλὰ τριβράχεος ἢ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ, οἷον *σκόπελος, ὄπιλλος, κότυλος, πίτυλος, στάφυλος, στρόβιλος* κλπ., ἰδὲ Κόντον Ἀθηνᾶς Τόμ. Α' σελ. 19. Ἕνεκα δὲ τούτου διεφύλαξαν τὸν τόνον αὐτῶν ἀμετακίνητον, ὅπως καὶ τὰ εἰς -*ρος, βάρβαρος, βόρβορος, γέργερος* κττ.

Ὁμοίως παρατηρεῖται ὅτι τῶν κυρίων ὀνομάτων εἰς *-λος* παροξύνονται ὅσα εἶναι ἐν τῇ ὀνομαστικῇ αἰτιατικῇ καὶ κλητικῇ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, πρβλ. *Αἰσχύλος, Ζωΐλος, Ἡγύλος, Κρωβύλος, Μικκύλος, Μυρτίλος, Ῥωμύλος, Πραΰλος, Φειδίλος, Πενθίλος, Σωΐλος, Ταξίλος* καθ᾽ ἃ καὶ τὰ τριβράχεος, *Χρεμύλος, Κρατύλος* κττ., ἀλλὰ *Ἥρυλλος, Θράσυλλος, Κράτυλλος* κττ., πρβλ. περὶ τούτων Κόντον ἐν Γλωσσ. Παρατηρ. σελ. 59 κἑξ. Τὸ δὲ *Φάρσαλος, Δαίδαλος, Ἄξυλος, Ὄξυλος, Οἴτυλος, Τάνταλος* κττ., ἦσαν ἐξ ἀρχῆς προπαροξύτονα, τὸ δὲ *Κύψελος, Στάφυλος* εἶναι νεώτερα προελθόντα ἐκ τοῦ θηλ. *κυψέλη, σταφυλή*, περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω.

2) Τῶν μετοχῶν εἰς *-μένος*, ὅσων ἡ προπαραλήγουσα εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά, ὅπως λ. χ. αἱ πλεῖσται τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ὁ τόνος ἀναβιβάζεται ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν· πρβλ. *εἰρημένος, βεβλημένος, πεφυγμένος, κεκαδμένος, ἐπιειμένος, τεθηγμένος, δεδραγμένος* κλπ., κατ᾽ αὐτὰς δὲ καὶ *λελυμένος, δεδεμένος, τεταμένος* κττ. Αἱ μετοχαὶ αὗται ἢ ἠκολούθουν τῷ τόνῳ τοῦ ῥήματος (ἰδὲ κατωτ.) ἢ ἐτονίζοντο τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς ληγούσης, sasṛmānà καὶ bhávamana. Καὶ ἴχνη τούτου ἐσώθησαν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ὅσαι, ἐπειδὴ ἀπεσπάσθησαν τοῦ ῥηματικοῦ συστήματος καὶ δὲν ἦσαν δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, διετήρησαν τὸν ἑαυτῶν τόνον· πρβλ. *δεξαμενή, ἰαμεναί*· ὑλώδεις καὶ ἔνυδροι τόποι καὶ πόαν ἔχοντες (ἐκ τοῦ *ἰαίνειν*), *Ἀκεσαμενός, Ἰαμενός, Ἀκουμενός, Ἐρχομενὸς-Ὀρχομενός, Στησαμενός, Σωζομενός, Τισαμενὸς* κττ. (Αἱ μετοχαὶ τοῦ ἀορ. οἷον *βλήμενος*, βλήμενος ἠὲ τυπείς, *φθίμενος, κλύμενος, Κλύμενος, ἵκμενος, ὄρμενος* κττ. ἐτονίζοντο ἀρχαιόθεν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης).

3) Τὰ προσδιοριστικὰ σύνθετα, ὧν τὸ β´ συνθετικὸν ἦν ῥηματικὸν εἰς *-ος*, ἐπὶ ἐνεργητικῆς σημασίας, ἦσαν τὸ πάλαι ὀξύτονα καὶ νῦν ἔτι παραμένουσιν ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ ὀξύτονα τὰ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ, τὰ δὲ δακτυλικοῦ παροξύνονται· πρβλ.

στρατηγός, βουμολγὸς κττ., ἀλλὰ *καρατόμος, πατροκτόνος, κεραοξόος, ἐπεσβόλος* κττ., (ἰδὲ περὶ τούτων κατωτέρω).

4)᾽ Ἐν τῇ κλίσει τῶν ὀνομάτων αἱ ἀσθενεῖς πτώσεις ὅσαι οὖσαι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ ἐτονίζοντο ἐπὶ τῆς ληγούσης νῦν παροξύνονται· πρβλ. *πατράσι, μητράσι, θυγατράσι, ἀστράσι, ἀνδράσι, ὀφρύος ὀφρύϊ ὀφρύσι, ἀστέρος ἀστέρι ἀστράσι, εἰκόνος εἰκόνι εἰκόσι, ποιμένος, αὐχένος* κττ. παρὰ τὸ *συὸς συΐ συσί, γυναικὸς γυναικὶ γυναιξὶ* κττ. (Ὅτι καὶ τἆλλα ἐτονίζοντο ἄλλοτε ἐπὶ τῆς ληγούσης ἐν ταῖς ἀσθενέσι πτώσεσι δηλοῦται καὶ ὑπὸ τῶν παραγώγων, ἐν οἷς κεῖται τὸ ἀσθενέστατον θέμα, ληφθὲν πάντως ἐκ τῶν ἀσθενῶν πτώσεων, πρβλ. *ποίμν-η, ἄστρ-ον, λίμν-η* κττ. Διὰ τὸν νόμον ἄρα τοῦτον ἐπῆλθεν ἀναβιβασμὸς καὶ δὴ ἐξομαλισμὸς τοῦ τονισμοῦ ἐν τούτοις).

5) Τὰ εἰς *-τέος* ῥηματικὰ ἐπίθετα τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα εἶναι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, τούτοις δ᾽ ἠκολούθησαν καὶ τὰ ὁμοίως λήγοντα εἰς *-λέος*, πρβλ. *πρακτέος, ῥητέος, ποιητέος, διδακτέος* κλπ., καθ᾽ ἃ καὶ *λυτέος, εὑρετέος* κττ., καὶ *θαρσαλέος, ἀζαλέος, σμερδαλέος, διψαλέος, πειναλέος, κερδαλέος, ἁρπαλέος, ῥωγαλέος* κττ. (Ὅτι ταῦτα ἐτονίζοντο πρότερον ἐπὶ τῆς ληγούσης μανθάνομεν ἐκ τῶν Ἰνδ. ἀναλόγων ληγόντων εἰς -vás, kēsavá's = *μακρόκομος*, añjivá's = *γλοιώδης*).

6) Τὰ ἐπίθετα καὶ οὐσιαστικὰ εἰς *-ίος* καὶ τὰ τρισύλλαβα ὑποκοριστικὰ τὰ ἐξ ἀρχῆς διὰ τῆς καταλήξεως *-ιον* σχηματιζόμενα τονίζονται ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἂν εἶναι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, *ἀντίος, πλησίος, νυμφίος, γομφίος, κωβίος, σκορπίος, μυρίος* κττ., *παιδίον, χαρτίον, σχοινίον, χωρίον, κλειδίον* κττ. ἀλλὰ *λύριον, θύριον, σπάθιον, πτύχιον, κτένιον, πόδιον, λίθιον, δόκιον* κλπ. (Ὅσα ἔχουσι κατάληξιν ἄλλην, οἷον *-ιδιον*, καὶ διὰ συναιρέσεως ἐγένοντο τρισύλλαβα, τονίζονται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ὅπως καὶ τὰ ὑπερτρισύλλαβα, οἷον *κῶας κωΐδιον-κῴδιον, γήδιον, βοίδιον, νοίδιον, ῥοίδιον, στῴδιον, ζῴ-*

διον. Ὁμοίως τονίζονται ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ὅσα εἶναι ἐπιθετικά, οἷον *δέσμιον, ὅρκιον, αὔλιον, αἴτιον, ἴσθμιον* κτλ. Ἄλλα τινὰ τονίζονται ἐν τοῖς μεταγενεστέροις ἀνωμάλως ἐπὶ τῆς παραληγούσης, οἷον *θρονίον* (καὶ νῦν *θρονί,*) *βραχίον, κλαδίον, πτυχίον*, ἃ καὶ σήμερον ἔτι οὕτω τονίζονται. Ὁ τονισμὸς τούτων ἔχει καθόλου νῦν ὅπως καὶ τὸ πάλαι).

7) Ἄλλα τινὰ ὁμοίου ῥυθμοῦ οὐσιαστικὰ καὶ ἐπίθετα, *παρθένος, καρκίνος, ὀστέον ὀστέα* (πρβλ. Ἡρωδ. Β′ 128, 29 «τινὲς ὄστεα ὡς χάλκεα, ἄμεινον δὲ παροξύνειν»), *ἀθρόος, ἁπλόος, διπλόος, πηλίκος, ὁπηλίκος, τηλίκος, ἡλίκος* κλπ.

8) Ἐπιρρήματα, οἷον *αὐτίκα, πηνίκα, ἡνίκα, πολλάκις, πλειστάκις, πεντάκις, ἑπτάκις, τοσσάκις-τοσάκις, ἑκατοντάκις*, καθ᾽ ἃ ἔπειτα καὶ *δεκάκις, εἰκοσάκις, χιλιάκις*, *ἠρέμα, ἀτρέμα*, κττ.

Τοῦ κανόνος τούτου εὑρίσκονται οὐκ ὀλίγαι ἐξαιρέσεις· οὕτω λ.χ. διὰ τὰ πολλὰ εἰς *-τὸς -κὸς -μὸς -ρὸς -νὸς* ὀξύτονα ἐλέχθη ὀξυτόνως πάντοτε τὸ *αἰετός, ὑετός, συρφετός, αἰνετός, εὑρετός, αἱρετός, ἑρπετός, ἑρπετόν, ἁμαξιτός, ἀταρπιτός*, κττ. (πρβλ. *μενετός, ἐλετός, ἐτός, δοτός, λυτός, κλιτός, κριτός, δετός, φευκτός, ποιητὸς* κλπ). Ὁμοίως *ἀστικός, ἱππικός, νυμφικός, φαρμακός, ψιττακὸς* κττ., *χηραμός, αὐλαμός, πιερός, ἁλμυρός, ὀρφανός, ὀπωρινός, δειλινός, οὐρανός* [1]).

Ἄλλα πάλιν εἶναι ὀξύτονα ἕνεκα ἄλλων λόγων, λ. χ. τὸ *ἀριστερός, δεξιὸς* διὰ τὸ *δεξιτερός*, τὸ *ὀμφαλὸς* δι᾽ ἄλλα ὀνόματα τῶν μελῶν τοῦ σώματος οἷον *ὀφθαλμός, μυελός*· τὸ *Θεσσαλὸς* διὰ τὰ ἄλλα Ἠπειρωτικὰ ἐθνικά, οἷον *Μολοσσός, Θεσπρωτός, Ἀποδωτὸς* κλπ.· τὸ δὲ *ἑκυρός, πενθερός, ἀνεψιός, περιστερὸς* ἐγένοντο ἐκ τῶν θηλ. *ἑκυρὰ* (πρβλ. Ἰνδ. çva'çuras, Λιθ. szészuras, θηλ. çvaçrû s), *πενθερά, ἀνεψιὰ* (aneptį-a παρὰ τὸ ἀρσ. nepotes *νέποδες), περιστερά*. Ὅτι δ᾽ ἐκ τῶν θηλ. γί-

[1]) Κατὰ τὸ *κολοιὸς αἰγυπιὸς* κττ. ἐτονίσθησαν πολλὰ πτηνῶν ὀνόματα ἐπὶ τῆς ληγούσης εἰς *-ιος* λήγοντα, οἷον *ἐρωδιός, ἐδωλιός, ἐγωλιός, χαραδριός, βομβυλιὸς* κττ. ἔτι δὲ καὶ τὰ σύνθετα ἐκ τούτων, οἷον *λευκερωδιός*.

νονται ἀρσ., δηλοῦται καὶ ἐξ ἄλλων ἀρχαίων καὶ νέων, πρβλ. *Κύψελος* παρ' Ἡροδότῳ Ε 92 ἐκ τοῦ *κυψέλη*, *Λίμνος* Πλουτ., *Δάφνος* παρ' Ἀθηναίῳ, *Σφαῖρος*, *Στάφυλος*, *Σφῦρος*, *Μοῦσος*, *Θάλασσος*, *στεῖρος*, *χῆρος*, *πόρνος*, *μητρυιός*, *ἑταῖρος* κττ. ἐκ θηλυκῶν ἐσχηματισμένα (πρβλ. Κόντον, ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Ε' σελ. 117 καὶ Lehrs, De Arist. Stud. Hom. σελ. 290 σημ.)· ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἡμῶν γλώσσῃ λέγεται ὁ *γραιός*, ὁ *ψεύτρης*, ἔπειτα ὁ *Δόξας*, ὁ *Πάγκας*, ὁ *Χρίσταινας* κττ.

§ 20. *Ἐν λέξεσιν ὀξυτόνοις σπονδειακοῦ ῥυθμοῦ* (– ´–) *ὁ τόνος ἀπὸ τῆς ἐσχάτης συλλαβῆς ἀνεβιβάσθη ἐπὶ τὴν παρεσχάτην καὶ ἐν λέξεσι τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονιζομέναις* (–´ ˘) *ἀπὸ τοῦ τελευταίου χρόνου τῆς μακρᾶς συλλαβῆς μετεκινήθη ἐπὶ τὸν πρῶτον* (´– ˘). Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον πρῶτον μὲν ἀνεπτύχθη ἐπὶ τῆς τονουμένης παραληγούσης πάσης τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ λέξεως ὁ περισπώμενος τόνος, ὅστις κατὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀναβιβασμὸς αὐτοῦ· πρβλ. *θῆμα*, *δῶρον*, *χεῖρα* κττ. καὶ ἀνωτ. σελ. 513. Ἔπειτα δὲ τύποι καὶ λέξεις τὸ πάλαι ὀξύτονοι σπονδειακοῦ ῥυθμοῦ μετεβλήθησαν εἰς παροξυτόνους· πρβλ. *μήτηρ* ἀντὶ **μητήρ* Ἰνδ. mātā' ὅπως καὶ pitā' *πατήρ*, ὁμοίως *κύκλου κύκλῳ* Ἰνδ. cakra', *ὤνου*, *ὤνῳ* Ἰνδ. vasná, *κόγχου κόγχῳ* çankhá. *ὕδρου* udrás, *κύμβου* kumbás, *γαύρου* garvás, *στόλου* stūlás κττ. Ἐπειδὴ δ' ὅμως πολλαὶ λέξεις ἐν ἄλλοις μὲν τύποις ἦσαν σπονδειακοῦ ῥυθμοῦ, *κύκλου κύκλῳ*, *ὤνου*, *ὤνῳ* κλπ., ἐν ἄλλοις δ' οὐχί, *κύκλος*, *ὦνος*, *ὦνον* κτλ., ἀνεπτύχθη κατὰ τὰς διαλέκτους ποικιλία, καὶ ἐν μὲν τῇ Αἰολίδι τῆς Ἀσίας ἐπεκράτησεν ὁ τονισμὸς τῶν τύπων ἐν οἷς ἐγένετο ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου, ἐν ταῖς ἄλλαις δ' οὐχὶ μόνος οὗτος, ἀλλ' ἐν ἄλλοις ἄλλος· πρβλ. *σωρός*, *δαυλὸς* κτλ. καὶ *κύκλος*, *μήτηρ* κτλ. Ἔν τισι δ' ἐσώθη καὶ ποικιλία κατὰ τὰς διαλέκτους, οὕτω λ. χ. λέγεται Ἀττικὸν τὸ *μῶρος*, *στροῦθος*, *βαῦνος*, *πῆρος*, *δέρη*, *ἕως*, κοινὸν δὲ τὸ *μωρός*, *στρουθός*, *βαυνός*, *πηρός*, Ἰων. *δείρη*, *ἠώς*. (Ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου ἐγένετο πρὸ

τῆς μεταβολῆς τῆς προσῳδίας τοῦ *ἠώς-ἕως*, *δειρή-δέρη*).

Ὁμοίως ἐν τῇ γενικῇ πληθυντικῇ πολλῶν μακροπαραλήκτων καὶ περισπωμένων δισυλλάβων κατίσχυσεν ὁ νέος τόνος, διὸ ἐλέχθη *παίδων* παρὰ τὸ *παιδός*, *παιδί*, *παισί*, *δμώων*, *δᾴδων*, *θώων*, *κράτων*, *σέων* ἀπὸ παλαιοτέρου **σήων*, *Τρώων* *φώτων*, *φῴδων*, *ὤτων* (ἀλλ' *ὠσί!*, *πάντων* [1]). Καὶ αἱ μετοχαὶ *ὄντων*, *φάντων*, *θέντων*, *δόντων*, *στάντων*, *βάντων*, *γνόντων*, *δύντων*, *φύντων* κττ. ἐτονίσθησαν ἕνεκα τούτου ἐπὶ τῆς παραληγούσης· ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἰσχυρῶν πτώσεων ὁρμηθεὶς κατίσχυσεν ἐν ταύταις πανταχοῦ ὁ ἐπὶ τοῦ θέματος τόνος.

Ὅπως ἐν τῷ *θῆμα*, *μώρου*, *παίδων*, (–́ ⏑̀, –̀ –́ ὅθεν –́–̀ ⏑̀, –́ –̀ οὕτω καὶ ἐν πολυσυλλάβοις λέξεσιν τριβράχεος ἢ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ ὁ ἀρχαῖος τόνος ἀνεβιβάσθη ἀπὸ τῆς παραληγούσης ἐπὶ τὴν προπαραλήγουσαν, ὥστε τὸ σχῆμα ⏑̀⏑́⏑̀, –̀ ⏑́⏑̀ ἐγένετο ⏑́⏑̀⏑̀, –́ ⏑̀⏑̀, πρβλ. **παχέος-πάχεος* ὅθεν καὶ ὀνομ. *πᾶχυς* bāhús, varútram=*ἔλυτρον*, parút(i)-*πέρυσι*, vidhávas=*ἠ-ίθεος*, udáras=*ὅδερος*· γαστήρ, nā ma *ὄνομα*, ra'jas-*ἔρεβος*, catvā'ras *τέσσαρες*, *νήιος* nāvíyas, *ἄγριος* ajríyas, dharúna *θέλυμνον*, *χίλιοι* sahasríya. Ὁμοίως ἑρμηνεύονται οἱ προπαροξύτονοι τύποι τῆς προστ. τοῦ ἀορ. *ἔλθετε*, *εἴπετε*, *λάβετε*, *εὕρετε* παρὰ τοὺς ὀξυτόνους *ἐλθέ*, *εἰπέ*, *λαβέ*, *εὑρέ*, ἀντὶ **ἐλθέτε* **εἰπέτε*, **λαβέτε*, **εὑρέτε*.

§ 21. *Ἀρχαῖος τόνος σωθεὶς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ*. Ἐξετάζοντες τὰ γένη τῶν λέξεων καὶ τύπων, ὅσα εἴτε διὰ τὴν τρισυλλαβίαν κατεβίβασαν, εἴτε κατὰ τοὺς ἄλλους τονικοὺς νόμους ἀνεβίβασαν τὸν τόνον, εὑρίσκομεν ὅτι πλὴν τῶν καταλεχθεισῶν ἀνωτ. σελ. 497—500 τάξεων καὶ τύπων, ἠδυνήθησαν νὰ διασώσωσι τὸν ἀρχαῖον αὐτῶν τόνον ἐπὶ μὲν τῆς ληγούσης μόναι α') αἱ μονοσύλλαβοι

[1]) Τὸ *πάντων* κατὰ τὰ Τον. Παραγγελμ. Ἰωάν. Ἀλεξ 18.32 «μετοχῆς εἴληφεν ἀναλογίαν, ᾧ λόγῳ καὶ τὸ *πᾶσι* βεβαρυτόνηται ὡς στᾶσι, δοῦσιν, «καὶ τὸ *τίνων τίσι*» ὅτι πυσματικῶς πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ ἀορίστου» 18,17. Οἱ Δωριεῖς ἐτόνιζον ὁμαλῶς *παντῶν*, *Τρωῶν*, *παιδῶν*, κττ (Περὶ τούτων ἰδὲ κατωτ.)

καὶ αἱ δισύλλαβοι πυρριχίου, τροχαϊκοῦ καὶ ἰαμβικοῦ ῥυθμοῦ λέξεις καὶ τύποι, οἷον *ἕξ*, *ὤψ*, *ποδός*, *τρισί*, *εὑρέ*, *μάχη* κττ.

β΄) Αἱ τρισύλλαβοι καὶ πολυσύλλαβοι, ἂν μὴ ἦσαν δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, πρβλ. *παχυλός*, *ἀρετή*, *γενετή*, *γενετήρ*, *δεξιτερός* κττ.

Ἐπὶ δὲ τῆς παραληγούσης τὰ μακροκατάληκτα καὶ τὰ βραχυπαράληκτα δισύλλαβα, οἷον *ἄκμων*, *φράτωρ*, *φήμη*, *ἄρσην* κττ., *δέσις*, *θέσις*, *φλόγα*, *πόδα* κττ. Ἐπὶ δὲ τῆς προπαραληγούσης ἔσωσαν τὸν ἀρχαῖον τόνον μόναι αἱ βραχυκατάληκτοι λέξεις, κατεβίβασαν δὲ ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν αἱ μακροκατάληκτοι· πρβλ. *γένεος γενέων* (jánasas jánasām), *φέροντα φερόντων*, *ἀλλότριος ἀλλοτρίῳ*.

Τὸν δὲ ἀρχαῖον περισπώμενον τόνον διέσωσαν καθόλου καλῶς μόναι αἱ ἐπὶ τῆς ληγούσης περισπώμεναι λέξεις καὶ οἱ τύποι, οἷον *θεῷ*, *θεῶν*, *χειρῶν*, *Ἰσθμοῖ* κττ., οὐχὶ δὲ πάντοτε καὶ ὅσαι περιεσπῶντο ἐπὶ τῆς παραληγούσης, διότι πολλαὶ τούτων μετέβαλον τὴν περισπωμένην εἰς ὀξεῖαν, πρβλ. *θεῖμεν θεῖτε*, *δοῖμεν δοῖτε* ἀλλὰ *θείτην*, *δοίτην*.

§ 22. *Μετακίνησις τῶν τόνων κατ᾽ ἀναλογίαν*. Εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 216 ὅτι πολλῶν λέξεων μετεκινήθη κατ᾽ ἀναλογίαν ὁ τόνος, ἀπηντήσαμεν δὲ μέχρι τοῦδε οὐκ ὀλίγαις τὸν τόνον ἀναλογικῶς μεταβαλούσαις. Ἀλλ᾽ ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ διαρρήδην ὅτι καὶ εἰς τὰς τονικὰς μεταβολὰς δύο μάλιστα δυνάμεις συμβάλλονται, ἡ φωνητικὴ καὶ ἡ ἀναλογία, καὶ ὅτι κατ᾽ αὐτὴν πολλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ καὶ ἐν πάσῃ γλώσσῃ μετεβλήθησαν. Οὕτω λ. χ. παρατηρεῖται ὅτι τῶν μετουσιαστικῶν ἐπιθέτων εἰς *-εος* καὶ τῶν πολλαπλασιαστικῶν εἰς *-οος* καὶ τοῦ *κάνεον* οἱ συνῃρημένοι τύποι τῆς ὀνομ. ἑνικ. καὶ πληθ. καὶ ὁ τῆς ἑνικ. αἰτ., *χρύσεος* - **χρύσους*, *χρύσεον* - **χρύσουν*, *χρύσεοι* - **χρῦσοι* κττ. ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς ληγούσης κατὰ τὰς πλαγίας πτώσεις *χρυσέου* - *χρυσοῦ*, *χρυσέῳ* - *χρυσῷ* κττ. Καὶ τἀνάπαλιν τῶν συνθέτων εἰς *-πλοος*, *-νοος*, *-θροος*, *-ροος*, *κροος* κττ., αἱ πλάγιαι πτώσεις μετὰ

τὴν συναίρεσιν ἐτονίσθησαν ὁμοίως ταῖς ὀρθαῖς, *εὐνόου*-**εὐνοῦ*, *εὐνόῳ*-**εὐνῷ*, ἔπειτα *εὔνου*, *εὔνῳ* κατὰ τὸ *εὔνοος*-*εὔνους*, *εὔνοον*-*εὔνουν*. Αἱ γεν. *οὔατος*, *φρέατος*, *στέατος*, καὶ αἱ δοτ. *οὔατι*, *φρέατι*, *στέατι*, ἀφοῦ συνηρέθησαν εἰς δισυλλάβους **ὦτος*, **φρῆτος*, **στῆτος*, **ὦτι*, **φρῆτι*, ἠκολούθησαν τῷ τόνῳ τῶν δισυλλάβων γενικῶν καὶ δοτ. εἰς *-ός* *-ί* καὶ δὴ κατὰ τὸ *ποδός*, *ποδί*, *κλειδός*, *κρατός*, *θητός*, *σητός*, *παντός*, *φωτὸς* κλπ., ἐλέχθη καὶ *ὠτός*, *ὠτί*, *φρητός*, *στητός*, (*ἔαρος*-*ἦρος* *ἔαρι*-*ἦρι* συνηρέθη μὲν ἐν τῇ γεν. καὶ δοτ., δὲν ἠκολούθησε δ' ὅμως τῷ τόνῳ τῶν δισυλλάβων γενικῶν καὶ δοτικῶν). Κατ' ἀναλογίαν τῶν ἀρσ. εἰς *-της* ἐτονίσθησαν καὶ τὰ ἐκ τούτων γενόμενα θηλυκὰ εἰς *-τις* ἐπὶ τῆς παραληγούσης· πρβλ. *δεσπότης δεσπότις*, *πολῖτις*, *πρεσβῦτις*, *ἀγρότις*, *ἀγυιᾶτις*, *Σπαρτιᾶτις*, *ζεφυρῖτις*, *Πελασγιῶτις* κττ., ὁμοίως δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν τύπον τούτων ἐσχηματισμένα ὀνόματα τῶν νόσων οἷον *ἡ πλευρῖτις*, *νεφρῖτις*, *φρενῖτις*, *ὀφθαλμῖτις* κττ., πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 102 κέξ. (Τὸ *χερνῆτις* δὲν εἶναι θηλυκὸν τοῦ *χερνήτης* ἀλλὰ παράλληλος σχηματισμὸς τοῦ *χερνὴς* *χερνῆτος*, ὅπως καὶ τὸ *δασπλῆτις* τοῦ *δασπλὴς* *δασπλῆτος*. Ἐκ τοῦ Ὁμηρικοῦ δὲ *χερνῆτις* ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου τὸ εἰς *-της*, *χερνῆταν*).

Ὁμοίως ἐτονίσθη κατὰ τὸ ἀρσ. *κυνώπης* τὸ θηλ. *αὐλῶπις*, *βλοσυρῶπις*, *βοῶπις*, *γλαυκῶπις* ἐπὶ τῆς παραληγούσης. Καὶ κατὰ τὴν ὀνομαστικὴν *ἡ Λακεδαίμων*, *ὁ αὐτοκράτωρ*, *ὁ κοσμήτωρ*, *ὁ Νοήμων*, *ὁ Μαχάων*, *ὁ Ἱκετάων*, *ὁ Ἰάσων*, *ὁ Παλαίμων*, *ὁ Ἀρείων*, *ὁ Ἀρετάων* κττ. ἐτονίσθη καὶ ἡ κλητικὴ τούτων ἐπὶ τῆς παραληγούσης, *ὦ αὐτοκράτορ*, *ὦ κοσμῆτορ*, *ὦ Νοῆμον*, *ὦ Λακεδαῖμον* κττ. Καὶ κατὰ τὸ ἀρσ. καὶ θηλυκὸν *ὁ σκιόεις*, *ὁ χαρίεις*, *ἡ σκιόεσσα*, *ἡ χαρίεσσα* κττ. ἐτονίσθη καὶ τὸ οὐδ. *τὸ σκιόεν*, *τὸ τιμῆεν*, *τὸ πυρόεν*, *τὸ χαρίεν*· μόνον δ' ὅτε τὸ οὐδ. *χάριεν* παρελαμβάνετο ἐπιρρηματικῶς, ἤτοι μόνον τότε ὅτε ἀποσπασθὲν ἀπὸ τοῦ ἀρσ. καὶ θηλ., μεθ' ὧν ἀπήρτιζε σύστημα, ἐλέγετο καθ' ἑαυτό, προπαρωξύνετο ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν. Ὁμοίως ἐτονίσθη *τὸ τυγχάνον*, *τὸ ἐκλέγον*, *τὸ ἐκφεῦγον* κττ. ἐπὶ τῆς παραληγού-

σης διὰ τὸ ἀρσ. καὶ θηλ. *ὁ τυγχάνων*, *ἡ τυγχάνουσα*, *ὁ ἐκλέγων* κττ.

Διὰ τῆς καταλήξεως *-ιᾰ* ἐσχηματίζετο τὸ θηλυκὸν πολλῶν τάξεων συμφωνολήκτων καὶ ἄλλων ὀνομάτων· τὰ δ' οὕτω σχηματιζόμενα ἐτονίζοντο ἐν τῇ ὀνομ. καὶ αἰτ. ὅσον ἐνεδέχετο ἀνωτέρω τῆς ληγούσης, *ἄγυια ἄγυιαν*, *Πλάταια Πλάταιαν*, *ὀρέγυια-αν* καὶ *ὀρόγυια-αν*, *μία-αν*, ἐν δὲ τῇ γεν. καὶ δοτ. ἐπὶ τῆς ληγούσης *ὀργυιᾶς ὀργυιᾷ*, *ἀγυιᾶς ἀγυιᾷ*, *Πλαταιᾶς*, *μιᾶς* κλπ. Ἀλλὰ τῶν ποικίλων τούτων πολλὰ ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ κατ' ἀναλογίαν πρὸς ἄλλας τάξεις οὐχ οὕτω ποικιλλούσας τὸν τόνον ἐξισώθησαν, διὸ *μητρυιὰ μητρυιᾶς*, *ὀργυιά*, *ἀγυιά* κλπ., ἀλλὰ *νέκυια*, *κώδυια*, *αἴθυια*, *Ἅρπυιαι* κττ. Ἐν τῷ *Πλάταια*, *Θέσπια* ἀλλὰ *Πλαταιαί*, *Θεσπιαὶ* ἐγένετο ὁ ἐξομαλισμὸς κατὰ δύο διαφόρους τρόπους διχασθέντος τοῦ πρῴην συστήματος *ἡ Πλάταια*, *αἱ Πλαταιαὶ* κλπ.

Κατ' ἀναλογίαν τῆς γεν. πληθ. τοῦ ἀρσ. καὶ οὐδ. τῶν δευτεροκλίτων ἐπιθέτων ἐτονίσθη ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ καὶ ἡ ὁμοίως περατουμένη εἰς *-ων* γεν. πληθ. τοῦ θηλ. αὐτῶν, οἷον *τῶν δικαίων*, *τῶν ἁγίων*, *τῶν ἀθῴων* κττ. Παρὰ δὲ τοῖς Δωριεῦσι συναιροῦσι τὸ *-αων* εἰς *-ᾶν* ἐλέγετο ἀεὶ διαφόρως, *τριακατίων τριακατιᾶν*, *ἄκρων ἀκρᾶν*, *ἀμφοτέρων ἀμφοτερᾶν* κττ. Ὁμοίως παρὰ τοῖς Ἴωσιν *ἄλλων ἀλλέων*, *μελάνων μελαινέων*, *ὑψηλῶν ὑψηλέων*, *λοιπῶν λοιπέων* κλπ., ἔτι δὲ καὶ παρ' Ἀττικοῖς ὅσαι θηλ. γενικαὶ πληθ. καὶ ἄλλως διέφερον τῶν ἀντιστοίχων ἀρσ., *τῶν εὐθέων τῶν εὐθειῶν*, *τῶν λεγόντων τῶν λεγουσῶν*, *τῶν ῥηθέντων τῶν ῥηθεισῶν* κλπ. Μόνον δ' ὅσα θηλυκὰ εἰς *-ᾰ -η* τῶν ἀρσ. εἰς *-ος* δευτεροκλίτων ἐπιθέτων κατέστησαν τέλεια οὐσιαστικά, τ.ἔ. ὅσα ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τοῦ συστήματος τῶν ἐπιθέτων καὶ τῆς ἀντιστοιχίας αὐτῶν, ἐφύλαξαν τὸν παλαιὸν καὶ ὁμαλὸν τόνον· πρβλ. *αἱ μέσαι μεσῶν*, *ὑπάται ὑπατῶν* (οὐχὶ *ὕπαται ὑπάτων!*), *νεάται νεατῶν* ἐπὶ τῶν χορδῶν. Ὁμοίως καὶ ὅσα ἐξ ἐθνικῶν ἐγένοντο οὐσιαστικά· πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 425,29 «τὸ *Ῥόδιαι*, *Σάμιαι* καὶ τὰ τοι-

αῦτα εἰ μὲν ἐθνικὰ εἴη, συμβαρύνει ταῖς ἀρσενικαῖς τὰς γενικάς· εἰ δὲ κύρια—ἐνδέχεται γὰρ *Ῥοδίαν* τινὰ καλεῖσθαι καὶ *Σαμίαν*—τότε περισπῶσι τὰς γενικάς, *Ῥοδιῶν, Σαμιῶν*». *Φράγκος* καὶ θηλ. *Φράγκα* εἶναι νῦν γνωστὰ ὀνόματα, τὸ δὲ Γερμανὸς εἶναι ὄνομα κληρικῶν πολλῶν, *Θετταλὸς* ὠνομάζετο υἱὸς τοῦ Κίμωνος, ἄλλος *Λακεδαιμόνιος* κλπ.

Κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων πτώσεων ἐτονίσθη καὶ ἡ γενικὴ τοῦ πληθ. καὶ δυϊκοῦ πολλῶν εἰς -*ης* τριτοκλίτων βαρυτόνων, οἷον *τριήροιν, τῶν τριήρων, τῶν συνήθων, κακοήθων, αὐτάρκων*, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἐκ τούτων ἐπιρρήματα *συνήθως, κακοήθως, αὐτάρκως, αὐθάδως*· πρβλ. ἀνωτ. σελ. 491.

Ὁ Ἡρωδιανὸς ἀποβάλλει ὡς πλημμελῆ τὴν ἑρμηνείαν, ἣν ὁ Ἀρίσταρχος ἔδωκε, τοῦ βαρυτόνου *αὐτάρκων, εὐώδων* κλπ., ἀλλὰ δὲν λέγει ὅτι ὁ τονισμὸς οὗτος ἦν ἀλλότριος τῆς γλώσσης, ἀλλὰ τοὐναντίον ὅτι ἐπείσθη τῷ Ἀριστάρχῳ ἡ παράδοσις προκειμένου περὶ τῶν Ἀττικῶν τύπων. Πῶς ἐν τῇ συνήθει γλώσσῃ εἶχον, δὲν λέγουσιν ὑμῖν, πιθανῶς ἕνεκα τοῦ κρατοῦντος τότε σάλου. Περὶ δὲ τοῦ τονισμοῦ τῆς γεν. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων ἐν τοῖς Βυζαντιακοῖς χρόνοις, οἷον *τῶν Γαλλίων, τῶν ἀπελάτων* κττ. ἰδὲ Ἀθηνᾶς τόμ. Α'. σελ. 251. Κατὰ τὴν γεν. πληθ *δραχμῶν* ἐτονίσθη καὶ τὸ ἀναπληροῦν πολλάκις αὐτὴν *χιλιάδων, μυριάδων* ὑπὸ τῶν Ἀττικῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης *χιλιαδῶν μυριαδῶν*, πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 428,9 «ταῦτα παρ' Ἀθηναίοις περισπῶνται, παρ' ἡμῖν δὲ βαρύνονται». Ἐπειδὴ τῶν εἰς -*τρον* ληγόντων τῶν σημαινόντων μέσον, ὄργανον κττ. ἓν μόνον *τὸ λουτρὸν* τονίζεται ἐπὶ τῆς ληγούσης, εἰκάζω ὅτι κατὰ τὸ *ψυχρὸν* καὶ *θερμὸν* ὠξυτονήθη, τοῦτο δ' ἐμφαίνει μοι καὶ ἡ παραδοθεῖσα παλαιὰ διαφορά, καθ' ἣν *λοῦτρον* ἐπὶ τοῦ τόπου, *λουτρὸν* δὲ τὸ ὕδωρ ᾧ λουόμεθα. Μ. Ἐτ. 568, 56.

Τὸ ἐκ τοῦ *ἄτεχνος (ἀ+ τέχνη)* σχηματιζόμενον ἐπίρρ. *ἀτέχνως* ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ *ἄνευ τέχνης καὶ μηχανῆς, ἄνευ πανουργίας καὶ δόλου*, ὅτε συνωνύμει τῷ *ἁπλῶς, φανερῶς*, ἐτονίσθη

ὁμοίως τούτοις ἐπὶ τῆς ληγούσης, *ἀτεχνῶς*· ἐπὶ δὲ τῆς ἐννοίας τοῦ ἄνευ τέχνης, τοῦ ἀνεπιστημόνως ἐσώθη ὁ ἀρχαῖος τονισμὸς *ἀτέχνως*. Κατὰ τὴν γεν. καὶ αἰτ. πληθ. *ἀνθρώπων ἀνθρώπους* κττ. ἐτονίσθη καὶ ἡ ὀνομ. *οἱ ἀνθρώποι, οἱ ἀνέμοι, οἱ ἀγγέλοι* κττ. καὶ κατὰ τὸ α΄ καὶ β΄ πρόσωπον τῶν παρῳχημένων *ἐλέγαμεν, ἐλέγετε, ἐφάγαμεν ἐφάγετε* ἐτονίσθη καὶ τὸ γ΄ *ἐλέγαν, ἐφάγαν, ἐμποροῦσαν* κττ. Κατ᾽ ἀναλογίαν τοῦ προπαροξυτόνου ἀπαρεμφάτου τοῦ μέσου ἐνεστῶτος *φέρεσθαι, δέρεσθαι* κττ. ἐτονίσθη καὶ τὸ *ἔρεσθαι* «*μεταλλῆσαι καὶ ἔρεσθαι*» ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης· ἐπειδὴ (Ἡρῳδ. Β΄ 99, 2) «. . . ἀξιούντων πάντων τὸ *ἐρέσθαι* ὁμοίως τῷ *πυθέσθαι*, ἐπειδήπερ μέσος δεύτερος ἀόριστός ἐστιν, ἀπεφηνάμην ὡς ἡ *παράδοσις* τρίτην ἀπὸ τέλους ἐποίησε τὴν ὀξεῖαν οὐ τῷ σημαινομένῳ πεισθεῖσα ἀλλὰ *τῷ χαρακτῆρι τῆς φωνῆς*, ἐπεὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀπαρεμφάτων προπαρωξύνετο ὄντα ἐνεστῶτος οἷον *φέρεσθαι δέρεσθαι*, ἃ εἶχε τὴν *ρε* συλλαβὴν πρὸ τοῦ τέλους τῆς ἀρχούσης συλλαβῆς εἰς τὸ *ε* ληγούσης».

Ὁμοίως διδάσκει περὶ τοῦ *ἡσυχῇ* ὅτι «συνεξέδραμε τοῖς εἰς -*χῇ* ἐπιρρήμασι περισπωμένοις, *τριχῇ, τετραχῇ, πενταχῇ, ἀλλαχῇ, μοναχῇ*» Ἡρῳδ. Α΄ 489,4, 490,23, καὶ ὅτι ὁμοίως τῷ *ἐντελῶς, ἐπιμελῶς*, κττ. ἐτονίσθη τὸ *ἐπιζαφελῶς* ἐκ τοῦ *ζάφελος*· Ἡρ. Β΄ 67,8. Τὸ *Ἀραδὴν -δένος* τονίζεται σήμερον ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης *Ἀράδενα* (ὄνομα κώμης ἐν Σφακίοις) πάντως κατὰ τὰ θηλυκὰ εἰς -*'αινα, λέαινα, γείταινα, Παύλαινα* τονισθέν· τὸ *ὑπόδρα* σχηματισθὲν εἰς -*άξ, ὑποδράξ* ὠξυτονήθη κατὰ τὸ *ὀκλάξ, ὀδάξ, εὐράξ, μουνάξ, διαμπάξ, διασφάξ*.

§ 23. *Τονισμὸς τῶν εἰς -ός ὀξυτόνων ἐπιθέτων, παρὰ τὰ εἰς -ος βαρύτονα οὐσιαστικά.* Πολλάκις καὶ ὑπὸ πολλῶν παρετηρήθη ὅτι παρὰ τὰ εἰς -*ός* ὀξύτονα ῥηματικὰ ἐπιθετικῆς ἐννοίας ὑπῆρχον ἄλλα βαρύτονα εἰς -ος οὐσιαστικά· πρβλ. *ἀγὸς* καὶ *ἀγωγός, αἰθός, αἰνός, ἀλφός, ἀμοιβός, ἀμολγός, ἀμορβός, ἀμοργός, ἀοιδός, ἀργός, ἀρχός, ἀρωγός, αὐσόν*· ξηρόν, *ἀσφοδελός*, ὁ τόπος ὁ φύων τὸν ἀσφόδελον, *βαγός* = ϝαγὸς (ἄγνυμι, ἐν τῷ *ναυαγός*), *βορός, βο-*

σκός, *γονός* ὁ γεννητικός, *γοργός*, *γυρός*, *δοκὸς* καὶ *δοχός*, *δολιχός*, *ζυγός*, *ζωός*, *θαλλός*, *θολός*, τὸ μέλαν τῆς σηπίας ἅτε θολοῦν, *θοὸς* καὶ *βοηθόος*-*βοηθός*, *θορός*, *ἰλλός* = ὁ παραβλώψ, *ἰπνός*, *ἰός* = δηλητήριον, *καμψὸν* = καμπύλον, *κλοπός*, *κομπός*, *κομψός*, *κραγός*, *κυφὸς*=κύπτων, κεκυφώς, *λοιγός* (ὡς ἀπολλύων, ἔπειτα καὶ αὐτὴ ἡ φθορά. πρβλ. ὄλεθρος Μακεδών.), *λοπός*, *λοχός*· ἡ λεχώ, *μοιχός*, *μολγός*, *μολπός*, *μωκὸς* = σκώπτων, *νομός*, *ὁδός*, *ὁλκὸς* (ξιφουλκός), *ὀχός*, *πηγός*, -*πολός* (*ἀμφί*-*θαλαμη*-*πόλος*)κτλ., *πομπός*, *πορὸς* τὸ πλατοῦν, *πτωχός*, *ῥαμψὸν* = καμπύλον, *σαργός*, *σηκός*, *σικχός*, *σκοιὸς* = ὁ σκιὰν παρέχων, *σκοπός*, *σοός*, *σοφός*, *στιλβός*, *ταγγός*, *ταγός*, *ταρσὸς* = τὸ ξηραῖνον, τὸ ἐφ' οὗ ξηραίνομεν, *τομός*, *τιθασός*, *τροπὸς* = τροπωτὴρ περὶ ὃν αἱ κῶπαι, *τροφός*, *τροχός*, *τρυσός*, *φαγός*, *φακός*, *φαρμακός*, *φειδός*, *φηλὸς* = ἀπατεών, *φοξός*, *φορός*, *φριξός*, *φυλακός*, *χορός*. (Ἐν ἐνίοις δὲν εἶναι σαφὴς σήμερον ἡ ἐνεργητικὴ σημασία, οἷον *λοιπός*, *ὀπός*, *σορός*, *σωρός*, *σαργός*, *φηγὸς* κττ., ἔνια δὲ φαίνονται ἐξαιρούμενα, διότι καίτοι ἐνεργητικῆς ἐπιθετικῆς σημασίας, παροξύνονται, πρβλ. *θοῦρος*, *μάγος*, *μῖμος* (τὸ πρῶτον βεβαίως = ἡ μίμησις, ἔπειτα ὁ μιμούμενος), *ὄκκος* = ὀφθαλμός, *ὅρκος* = τὸ περικλεῖον, ἀλλ' ὡς φαίνεται, ἐδήλου κυρίως τὸ περίφραγμα, τὸ πέριξ ἐγερθέν, ὃ ἔπειτα κλείει, *οὖρος* = ἡ φυλακὴ τὸ πρῶτον καὶ ἔπειτα ὁ φύλαξ, *ὄφλος* = ὀφειλέτης, *πλάνος*, *σκάρος*, *σκοῖδος* = ταμίας, διοικητής, *σπάρος*, *τράγος*).

Παρὰ ταῦτα δὲ λέγονται ἄλλα βαρύτονα μετὰ ἀφηρημένης ἢ παθητικῆς σημασίας, οἷον *ἄγορος*, *αἶνος*, *βόλος*, *βόμβος*, *βρόμος*, *βρόχος*, *γάμος*, *γόμφος*, *γόνος*, *γόος*, *γῦρος*, *δίσκος* (τὸ βαλλόμενον, δικεῖν=ῥῖψαι, βαλεῖν), *δόκος*, *δόμος*, *δόρπος*, *δρόμος*, *δρόπος*, *δρόσος*, *ζῆλος*, *ζόφος*, *θάμβος*, *θόλος*, *θόρος*, *θόρυβος*, *θρῦλος*, *ἴλλος* (ἡ λέξις αὕτη ῥητῶς μνημονευομένη ὑπὸ τοῦ Πολυδεύκους ἐν Ὀνομ. Β' 54 καὶ ὑπὸ τοῦ Εὐσταθίου ἀμφιβάλλεται ἔν τισι λεξικοῖς· ὅτι δ' ὅμως ὑπῆρχε καὶ μάλιστα οὐχὶ μόνον παρὰ τοῖς Ἴωσι, δηλοῦται σαφῶς διὰ τούτου,

ὅτι καὶ σήμερον ἔτι λέγεται ἐν Κρήτῃ *ὁ γίλλος οἱ γίλλοι* ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν, οἷον, *θά σου βγάλω τοὺς γίλλους σου, νὰ μή με θωρῇς ἐτσά), ἶπος, καῦσος, κέλαδος, κέλευθος, κῆπος, κόλος, κλάδος, κόλαφος, κόλπος, κόμπος, κόπος, κόρος* ὡς αὐξανόμενον ἢ ηὐξημένον, *κρότος, κτύπος, λόγος, λόχος, λύγος, μόγος, μόρος, μῦθος, μῦκος, ναῦλος, νόσος, ὄγκος, οἶκος, ὄκνος, ὄγμος, ὄλβος, ὅμαδος, ὄροφος, πάγος, πάλος* τὸ παλλόμενον, *πάταγος, πάτος, πλόκος, πλόος, πόνος, πόθος, πόκος, πόρος, ῥόγχος, ῥοῖζος, ῥόος, ῥόφος, ῥύπος, ῥῶπος, σάλος, σκότος, σκάφος, στόμφος, σόος* (ἡ πόρευσις), *στίχος* καὶ *στοῖχος, σπόρος, στόλος, στόνος, στρόφος, τάγγος, τοῖχος, τάραχος, τάφος, τόκος, τόμος, τόνος, τόπος, τόρμος, τρίβος, τρόπος, τρόχος* (= ὁ τόπος ἐν ᾧ τρέχουσιν), *τύπος, τῦφος, ὕπνος, φθόγγος, φθόρος, φλοῖσβος, φόνος, φόρος, χόλος, χόος, χρόμος, ψῆφος, ψόγος, ψόφος, ὦνος, ὦχρος*. (Ἐλάχισται εὑρίσκονται ἐξαιρέσεις τούτων, λ. χ. *βυθός, δορὸς* (διὰ τὸ *δορά*), *καρπός, λοπός, ὀρυμαγδός, ὀρφὸς* (ὡς παρέχων σκιάν, σκότος, τὸ κατ' ἀρχάς, ἔπειτα ὡς σκοτεινός, πρβλ. καὶ *σκοιός*), *ῥαιβὸς* καὶ *ῥοικὸς* (διὰ τὸ μετὰ τῆς καταλήξεως *-νό-ς* ἐσχηματισμένον *ῥικ-νός*), *στραβὸς* ὡς ἐστραμμένος ἀλλὰ διὰ τὸ συνώνυμον *ἰλλός*), *φηγός*· οὐδεμία ὑπολείπεταί μοι ἀμφιβολία ὅτι ἑκάστου τούτων ὁ τόνος μετεκινήθη κατ' ἀναλογίαν πρὸς συνώνυμον, εἰ καὶ ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἀπόδειξις τούτου δύσκολος, ἂν μὴ ὅλως ἀδύνατος ἐν τῷ παρόντι).

§ 24. *Τονισμὸς τῶν εἰς -τὸς ἐπιθέτων παρὰ τὰ εἰς -τος βαρύτονα οὐσιαστικά.* Ἡ διαφορὰ ἣν ἔγνωμεν ἐν τοῖς εἰς *-ος* ὀξυτόνοις ἐπιθέτοις ἀπὸ τῶν εἰς *-ος* βαρυτόνων οὐσιαστικῶν παρατηρεῖται καθόλου καὶ ἐν τοῖς εἰς *-τος* λήγουσιν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ταῦτα δὲν εἶναι ἁπλᾶ τὴν χρῆσιν καὶ τὴν σημασίαν, ἀνάγκη ἐν αὐτοῖς νὰ διαστέλλωμεν Α') τὰ ἐπίθετα, ἅτινα ἐν τῇ Λατ. καὶ Ἰνδ. συνήφθησαν τῷ ῥήματι καὶ ἀπετέλεσαν τὴν μετοχὴν τοῦ παθητικοῦ παρακειμένου, ἐν δὲ τῇ Ἑλλην. διέσωσαν τὴν ἐπιθετι-

κήν, συνήθως παθητικὴν σημασίαν (ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη καὶ ἡ τοῦ δυνατοῦ γενέσθαι), πολλάκις δὲ καὶ ἐνεργητικήν.

Παραδείγματα ῥηματικῶν ἐπιθέτων μετὰ παθητικῆς σημασίας οὐδεμία ἀνάγκη ν' ἀναγράψω· διὰ τοῦτο παρατηρῶ μόνον ὅτι ἀποθετικά τινα ῥήματα ἔχουσι τὸ ῥηματικὸν εἰς -*τος* μετὰ παθητικῆς καὶ ἐνεργητικῆς ἅμα σημασίας, ὀλίγα δέ τινα μετὰ μόνης ἐνεργητικῆς· πρβλ. *δυνατὸς* = ὁ δυνάμενος, *λωβητὸς* καὶ ἐπὶ πάθους καὶ ἐπὶ ἐνεργείας (*λωβήτ' ἔπη* = τὰ λωβώμενα), *μεμπτὸς* καὶ ἐπὶ πάθους καὶ ἐπὶ ἐνεργείας ἤτοι ἐπιτήδειος μέμφεσθαι, *μιμητός*, *πλανητὸς* = ὁ πλανώμενος, *φθεγκτὸς* = ὁ φθεγγόμενος κττ. Ῥήματα δέ τινα ἀμετάβατα ἔχουσι τὸ ῥηματικὸν εἰς -*τος* μετὰ σημασίας ἣν ἄλλως διὰ τῆς ἐνεργητικῆς μετοχῆς ἐκφράζομεν, πρβλ. *αἰακτὸς* = αἰάζων, *βρυτὸς* = ὁ βρύων, *μενετὸς* = ὁ μένων, *πιστὸς* = ὁ πίστεως ἄξιος καὶ ὁ πιστεύων, *πλωτὸς* = ὁ πλέων, *ῥυτὸς* = ὁ ῥέων, *συτός*, *ἐπίσσυτος*, *τλητὸς* = ὑπομένων κτλ. Καὶ ἐκ τῶν ἐνεργητικῶν δὲ μεταβατικῶν ῥημάτων σχηματίζονται ῥηματικὰ ἐπίθετα εἰς -*τος* ἅτινα συντιθέμενα μετ' ὀνομάτων, ἐπιρρημάτων, σπανίως δὲ καὶ μετὰ προθέσεων ἔχουσι πολλάκις ἐνεργητικὴν σημασίαν· πρβλ. *ἄγνωστος*, *ἀδάκρυτος*, *ἀθαύμαστος*, *ἄθυτος*, *ἀθέατος*, *ἄϊστος*, *ἀμφίπληκτος*, *ἀνάριστος*, *ἀνέλπιστος*, *ἀνώμοτος*, *ἄπαστος*, *ἄπρακτος*, *ἀπροσδόκητος*, *ἀπώμοτος*, *ἄψαυστος*, *πάμφθαρτος*, *πανάλωτος*, *ὕποπτος* κτλ.

Β') Τὰ ἀφῃρημένα οὐσιαστικὰ (ὧν ἔνια ἐγένοντο ἔπειτα συγκεκριμένα) κατ' ἀρσ., θηλ. καὶ οὐδέτερον γένος· τούτων πολλὰ ἀνεβίβασαν τὸν τόνον, τὰ μὲν διὰ τὴν πρὸς τἀνωτέρω ἐκτεθέντα εἰς -*ος* βαρύτονα ὁμοιότητα, τὰ δὲ καὶ διὰ σημασιολογικὴν ὁμοιότητα πρὸς ἄλλα βαρύτονα· πρβλ. ἀρσ. 1) *ἀγοστὸς* (ἡ ἀγκάλη), *αἰετός*, *ἄκατος*, *ἀλαλητός*, *ἄλετος*, *ἀλοητὸς* καὶ *ἀλοητός*, *ἀλοιτὸς* (ἄδικος καὶ μιαρός), *ἄμητος* (ὁ καιρὸς τοῦ θερισμοῦ, *ἀμητὸς* δὲ τὸ ἀμώμενον, ὁμοίως *θέριτος* ὁ καιρός, *θεριτὸς* δὲ τὸ θεριζόμενον, *τρύγητος* ὁ καιρός, *τρυγητὸς* δὲ τὸ τρυγώμενον, ὁμοίως *δείπνητος* καὶ *δειπνητὸς* κλπ.), *ἄργετος*, *ἀρκετός*, *ἄροτος* ὁ καιρὸς τοῦ ἀροῦν, τὸ

ἀροῦν, *ἀροτὸς* = ὁ δυνάμενος ἀροῦσθαι καὶ ὁ ἀρηρομένος, *ἄρτος* (ἀπὸ τοῦ *ἀραρίσκω*, πρβλ. *ἀρτύω*), *ἄωτος*, *βάτος*, *βίοτος* (καὶ *βιοτή*), *βλαστὸς* (καὶ *βλάστη*), *Βοιωτός*, *βρότος* (μορύσσω), *βρῦτος* *βροχετός*, *βρυχετός*, *βρούχετος* παρ' Ἡσυχ., *γλουτός*, *γοῖτος* (ὁ ῥύπος), *γωρυτός*, *δειπνη(σ)τὸς* (= ὁ τοῦ δείπνου καιρός, *δειπνητὸς* αὐτὸ τὸ δεῖπνον, Εὐσταθ.), *δέλτος*, *δορπηστός*, *ἔμετος* (ἡ τῶν περιττωμάτων κένωσις, *ἐμετὸς* δὲ αὐτὸ τὸ κενωθέν, Σουίδ.), *ἔργετος* Ἡσυχ., *θάνατος* (καὶ *θνητὸς* ἐπίθ.), *θέριτος* καὶ *θεριτός*, *Ἰαπετός*, *ἱστός*, *κάκτος*, *κάματος* (καὶ *κμητὸς* ἐπίθ.), *κάπετος* καὶ *σκάπετος*, *κεστός*, *κοῖτος* (*κοίτη*), *κοπετός*, *κοντός*, *κότος*, *κόστος*, *κωκυτός*, *λαιλαπετός*, *λικμητός*, *λοπητός*, *λωτός*, *μαστὸς* (καὶ *μασθὸς* καὶ *μαζός*), *μίλτος*, *μίτος*, *μοῖτος*, *μοτός*, *μύρτος*, *μυττωτός*, *ναστός*, *νεοττός*, *νιφετός*, *νόστος*, *νότος*, *νῶτος*, *ξυστὸς* καὶ *ξυστόν*, *οἶκτος*, *ὀϊστός*-*οἰστός*, *οἶτος*, *ὀχετός*, *πάγετος* (ὅπερ ὀξύνει ἡ συνήθεια, Ἡρῳδ. Α' 219,2), κατ' ἄλλους δὲ *πάγετος* μὲν *κρύος*, *παγετὸς* δὲ ὁ *χειμών*, *παλτός*, *παστός*, *πέρατος*-*τη*, *πλατάνιστος*, *πλοῦτος*, *πνιγετός*, *πόντος*, *πότος* (*ποτὸς καὶ ποτὸν* τὸ πινόμενον), *πυρετός*, *πρωκτός*, *ῥυάχετος*, *σειστός* (γυναικεῖον κόσμημα), *σηπετός*, *σκάπετος*, *σκελετός*, *σκηπτός*, *σκότος*, *σπορητός*, *σταγετός*, *στατὸς* καὶ κατ' ἄλλους *στάτος* (ἀρχή τις καὶ σκάφη), *στρατός*, *στρεπτός*, *συρφετὸς συρφετὴ* (παροιμία), *τοκετός*, *τρύγητος* ὁ καιρὸς μονογενῶς, *τρυγητὸς* δὲ τὸ τρυγώμενον, *τυπετός*, *ὑετός*, *φλογετός*, *φοῖτος*, *φόρτος*, *φορυτός*, *φρυκτός*, *χόρτος*, *ψαιστὸς* κτλ. πρβλ. καὶ Ἰνδ. ga'rtas = *ὑψηλὴ ἕδρα*, a'sta-m = *πατρίς*, sī'·tā = *αὖλαξ*, vā'ta = *ἀήτη*, ha'sta = *χείρ*, ma'rta = *βροτός*, na'kta = *νὺξ* κττ.

Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι μόνα τὰ λήγοντα εἰς -*ωτὸς* εἶναι πάντα ὀξύτονα, οἷον *δικτυωτός*, *καρυωτὸς* (φοῖνιξ), *κροκωτὸς* (χιτών), *κιβωτός*, *λεπιδωτός*, *λιβανωτός*, *μυττωτόν*, *μυωτὸς* (χιτών), *ῥαβδωτός*, *χειριδωτός*, καὶ ὅτι ὀλίγα τινὰ εἰς -*τος* καίπερ σύνθετα τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης, πρβλ. *ἁμαξιτὸς* καὶ *ἀταρπιτός*,

Ἀποδωτός, *ἀφυσγετός*, *Βουθρωτὸς* πολίχνη τῆς Ἠπείρου, *Θεσπρωτοί*, *κονιορτὸς* (ἀλλὰ *νέορτος*), *κωλοσυρτὸς* κττ. (Ὁ Ἀρίσταρχος καὶ ὁ Ἡρωδιανὸς φαίνονται δοξάζοντες, ὅτι ὅσα εἰς -τος λήγοντα ἐλάμβανον ἐπιθέτων ἔννοιαν, ἐβαρύνοντο, ὅσα δ' οὐσιαστικῶν, ὠξύνοντο· πρβλ. Ἡρωδ. Α' 219,12 «τὸ δὲ *λαιλαπετὸς* μὴ ὂν ἐπιθετικὸν ὠξύνθη καὶ τὸ *Ἰαπετὸς* ἐπὶ κυρίου. *Οὕτως οὖν καὶ τὸ ἀφυσγετός, εἴπερ οὐκ ἔστιν ἐπιθετικόν, ὑγιῶς ὀξυτονηθήσεται κατὰ τὸν Ἀρίσταρχον· ἢ εἴπερ αὐτὸ βαρύνομεν κατὰ τὸν Τυραννίωνα, δώσομεν αὐτὸ καὶ ἐπικεῖσθαί τινι*». Ἀλλ' ὅτι τοῦτο δὲν ἀληθεύει ἐπὶ πάντων, δεικνύουσι σαφῶς τὰ παρατεθέντα παραδείγματα).

Καὶ θηλυκά, *ἀήτη* (μετὰ ταῦτα ἐγένετο ἀρσ. ὁ ἀήτης ἐπειδὴ ἐξελήφθη ὡς ὄνομα ἀνέμου, πρβλ. τὰ περὶ τοῦ γένους τῶν οὐσ.), *ἀκτή*, *ἀρετή*, *ἀορτή*, *ἀπάτη*, *ἄτη* (*αὐάτα* Πινδ.), *ἀϋτή*, *βαίτη* (ἡ διφθέρα), *βάτη* (ἡ γῆ παρὰ Μεσσηνίοις), *βιοτή*, *βλαστὴ* (τοῦτό τινες βαρύνουσιν, Ἡρωδ. Α' 344, 19), *βλαύτη* καὶ συνηθέστερον *βλαῦται*), *βροντή*, *γαμετή*, *γενετή*, *δαίτη*, *δετή*, *δροίτη* ἡ πύελος, *εἱρκτὴ* καὶ *ἑρκτή*, *ἐλάτη*, *ἑορτὴ* καὶ *ὀρτή*, *ἐρεικτή*, *ἐν-ετή*, *κηρωτή*, *κοπτὴ* καὶ *κόπτη*, *λεπαστὴ* ἡ κύλιξ, *λιτή*, *λοίτη*, *μάτη*, *μελέτη*, *μηλωτή*, *μορτή*, *μοτὴ* = *μοτόν*, *οἰσπωτὴ* (ὁ ῥύπος), *νεάτη* *νήτη*, *ὀρυκτή*, *παλαστή*, *πάστη*, *πέλτη*, *πηκτὴ* (ὄργανον μουσικόν), *πινυτή*, *πλάτη*, *ποτή*, *στακτή*, *τελετή*, *τελευτή*, *φυστή*, *φώκτη*, *χαίτη*, *ψάκτα* ἡ ψωκτὴ μᾶζα (Ἡσυχ.), *ψυκτὰ* ἡ μὴ πολλῷ ὕδατι πεφυραμένη (Ἡσυχ.) Καὶ οὐδέτερα *βρῦτον*, *δάκετον*, *ἑρπετόν*, *μοτόν*, *νῶτον*, *ξυστόν*, *παλτόν*, *ποτόν*, *ῥητόν*, *σπάρτον*, *φυτόν*, *ψαιστὸν* κττ.

§ 25. *Τονισμὸς τῶν ἀπὸ τῶν εἰς -τη θηλυκῶν ἐσχηματισμένων ὀνομάτων θηλ. εἰς -της γεν. τητος καὶ ἀρσ. εἰς -της γεν. του.* Ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἀναλογικῶς πρὸς τὰ εἰς -*ος* ἀφῃρημένην ἢ παθητικὴν ἔχοντα σημασίαν, οὐχὶ δ' ἕνεκα φωνητικοῦ τινος νόμου, ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος ἔν τισιν εἰς -*τον* -*τος* -*τη*, διὰ τοῦτο συνῳδὰ τῷ χαρακτῆρι τῶν ἀναλογικῶς μεταβεβλημένων

(ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 219-21), οὔτε αὐτὰ ταῦτα οὔτε αἱ τάξεις, ὅσαι ἐκ τῶν εἰς *-τη* ἀνεπτύχθησαν, ἤτοι ἡ εἰς *-της* γεν. *τητος*, καὶ ἡ εἰς *-της* γεν. *του* τονίζονται καθ' ἕνα καὶ μόνον ἁπλοῦν τονικὸν νόμον, ἀλλὰ ποικιλοτρόπως· διὸ περὶ τούτου λέγομεν καθολικῶς ὅτι

α') Κατὰ τὸ *βλάστη*, *κοίτη* κττ. παρὰ τὸ *ἀκτή*, *εἱρκτή*, *ἐνετή*, κττ. ἐλέχθη, προεκταθείσης τῆς καταλήξεως *-τᾶ* εἰς *-τα-τ*, τοῦτο μὲν *ταχύ-τη-τ-ος ταχύτης*, *βαρύ-τη-τ-ος βαρύτης*, *φιλότης κακότης* κττ., τοῦτο δὲ *ποτὴς ποτῆτος*, *ἁδροτής*, *βραδυτὴς ταχυτὴς τραχυτὴς κουφοτής*, *δηϊοτὴς* κτλ. Ἀλλ' ὁ σάλος ἐν τούτοις κατὰ μικρὸν ἐξέλιπεν, διὸ μόνον ἐκεῖνα ἐτήρησαν ὁμοφώνως τὴν ὀξυτονίαν ὅσα ἀπηρχαιώθησαν οἷον τὸ *δροτής*, *ποιής*, ἢ ὅσα διαφέρουσι καὶ ἄλλως ἐξωτερικῶς, οἷον *ἐσθής*· περὶ δὲ τῶν ἄλλων ἠμφεσβήτουν οἱ Γραμματικοί. Πρβλ. Ἡρῳδ. Α' 83,10 «σεσημείωται *ταχυτής*, *βραδυτής*, *ἁδροτής*, *ἀνδροτής*, *δηϊοτής*· καὶ τὰ παρ' Ἀττικοῖς ὀξύτονα *τραχυτής*, *κουφοτής*· τὸ μέντοι *ποτής*, καὶ *ἐστὴς* καὶ *ἐσθὴς* δισύλλαβα». Καὶ Εὐστ. 669 «περὶ δὲ τοῦ τόνου τῆς *δηϊοτῆτος* ὥσπερ καὶ τῆς *ταχυτῆτος* καὶ *βραδυτῆτος* καὶ τῶν ὁμοίων προπερισπωμένων ἀμφιλογεῖται· οἱ μὲν γὰρ συνηγοροῦσιν ὀξέως τονοῦσθαι τὰς αὐτῶν εὐθείας, *δηϊοτὴς* γάρ φασι καὶ *ταχυτὴς* καὶ *βραδυτής*· πλείους δὲ ἀντιλέγουσι γενναιότερον βαρυτονοῦντες καὶ αὐτὰ καὶ τὸ *φιλότης*, *κακότης*».

Κατὰ τὰ σαλεύοντα ταῦτα παραδείγματα εἰς *-'τα* καὶ *-τά* ἐτονίσθησαν ἐξ ἀρχῆς ποικίλως καὶ τὰ ἐκ τούτων ἀναπτυχθέντα ἀρσ. εἰς *-τας -της* πρωτόκλιτα ἤτοι *ἀγρότης*, *κομήτης*, *μαθητής*, *ποιητὴς* κλπ.· ἀλλ' ὅμως τὸ Ἑλλην. πνεῦμα τὸ πανταχοῦ κατὰ λόγον χωροῦν ἐπήνεγκεν εἰς ταῦτα τάξιν, κατά τινα πρότυπα κανονίσαν καὶ ἐξομαλίσαν αὐτά, ὥστε σήμερον δύνανται, νομίζω, περὶ τούτων νὰ τεθῶσι καθολικῶς οἱ ἀκόλουθοι κανόνες· Α') τὰ *παρώνυμα* ὀνόματα εἰς *-της*, τὰ σημαίνοντα τὸ ἔχειν τὸ ὑπὸ τοῦ πρωτοτύπου σημαινόμενον, ἢ τὸ ἀνήκειν ἢ ὅμοιον εἶναι αὐτῷ, ἢ κατάγεσθαι ἐξ αὐτοῦ κττ., *εἶναι βαρύτονα*

(καὶ σχηματίζουσι τὸ θηλυκὸν αὐτῶν εἰς *-ις -ιδος* οὐχὶ εἰς *-τρις -τριδος)*· πρβλ. *ἀγελή-της, ἀγυιά-της, αἰγλή-της, ἀκέστης* (ἄκος), *Ἀπολλωνιά-της, Ἀσιά-της, αὐλή-της, βαλανεί-της, Βιθυνιά-της, Βοιά-της, βορεά-της, γαγά-της* (Γάγαι), *Γερανειά-της, δεσμώτης, Δυσεά-της, Ἐλεά-της, εὐνήτης, Θουριά-της, Θυέστης* (θύος), *κεράσ-της* (κέρας) *κηλή-της, κλοιώτης, κομή-της, κορυνή-της, Κυδωνιά-της, κωμή-της, λιμνή-της, λοφιή-της, Μαιά-της, Μαλεᾶ-τις, Μασσαλιή-της, ναύ-της, οἰήτης, οἰά-της, οἰκιά-της, Ὀρέστης* (ὄρος), *πεδή-της, πενέστης* (πένης), *περονή-της, Πευκέσ-τας, πλανή-της πολί-της, πολιά-της, πρυμνή-της, πρωρά-της, πυλᾶ-τις, Ῥιθυ-μνιά-της, σκαπανή-της, σκηνή-της, σκοπιή-της, σπονδή-της, στηλή-της, σφενδονή-της, σωρεί-της, Τεγεά-της, Ὑδρεά-της, ὑπηνή-της, ὡβά-της* κττ. Ἐκ τῶν παρωνύμων τούτων ἀπεσπάσθησαν αἱ καταλήξεις *-ιτης, -οτης -ωτης -ιώτης -ητης -έτης* κλπ., δι᾽ ὧν σχηματίζονται πολλὰ ὀνόματα ἐξ ἄλλων καὶ τονίζονται πάντα ἐπὶ τῆς παραληγούσης· πρβλ. *μεσίτης, θαλαμίτης, ζευγίτης* κττ., *δημότης, ἱππότης τοξότης* κττ., *ἠπειρώτης, κλαρώτης, λεσχηνώτης, δεσμώτης, κλοιώτης, θιασώτης, ἀσπιδιώτης, ἰδιώτης, Ἀμπρακιώτης, στασιώτης, στρατιώτης, βακχιώτης* κττ., *γεννήτης, γενειήτης, ἀργήτης* κττ., *οἰκέ-της, δαμέ-τας* (ἐν Καρπάθῳ), *φυλέ-της, κτοινέτας* (ἐν Ῥόδῳ ὁ ἐκ κτοίνας), *εὐνέτης* κττ.

Β´) Τῶν ῥηματικῶν 1) τὰ δισύλλαβα παροξύνονται· πρβλ. *αἴτης* (μετ-), *ἄκτης* (κατάκτης), *ἅπτης* (κανδηλ-), *ἄρτης* (-άντπυλ-), *αὔστης* (πυρ-), *βάτης* καὶ *βήτης* (*δια-καρκινο-ἐπι-*), *βλύτης* (μυρο-), *βότης* καὶ *βώτης* (συ-οἰ-), *βράστης, βύκτης, γεύστης* (προ-), *γνώστης, γλύπτης, δείκτης, δέκτης* (πολυ-), *δέρκτης, δέτης* (ταυρο-γλωσσο-), *δήκτης, δότης* (προ-κατα-), *δράστης, δρέπτης, δύτης* (τρωγλο-ἐπενδύτης λωπο-) καὶ *δύστης* (κατα-), *ἕκτης* (καχέκτης, πλεον-), *ἕντης* (αὐθ-έντης), *ἕρκτης* (εὐ-), *ἕστης* (ἀφέστης ὑπο-

ἑστης), *ἕτης* (*ἀφ-έτης, ἀφέται·* ἀπελεύθεροι ἐν Λακωνικῇ), *ἔτης, ἐν-έται* οἱ ἐνοικοῦντες, *ϝίτης* καὶ *ἀϝίτης* (μετὰ τοῦ ἀθροιστικοῦ *α* ὁ ἀγαπητός, *ϝί-εμαι, in-vītus*), *ζεύκτης* (σήμερον ἐν Κρήτῃ *ζεύτης* = τὸ σχοινίον δι' οὗ οἱ ἀροῦντες ὁδηγοῦσι τοὺς βοῦς), *θέτης* (νομο-ὀνοματο-), *θλάστης, θύστης* = ὁ ἱερεύς, *θύτης, -ίκτης* (προίκτης), *ἴτης* (ὁρμητικὸς καὶ ἀναιδής), *καύστης* (ἐγκαύστης κλπ. σήμερον -καύτης, παλουκο-), *κάμπτης* (πιτυο-), *κέντης* (βου-), *κλάστης, κλέπτης, κλώστης, κοίτης* (παρα-ἀ-), *κράκτης, κράτης, *κτάντης* (ἐναρο-), *κτίστης, κτίτης, λέκτης* (συλ-ψηφο-), *λήπτης* (προσωπο-), *λύτης, μύστης, νάστης*, (Προνάστας ἐν Βοιωτίᾳ ἐπιγραφῇ), *νήπτης, νήστης, ξάντης, ξέστης, ξύστης, οἴκτης* (ἀν-θυρ-), *ὄπτης* (αὐτόπτης παν-ἐπ-δι-κατ-παντεπόπτης), *παίκτης* καὶ παλαιότερον *παίστης* (*συμπαίστης*), *πάλτης* καὶ πέλτης (καταπάλτης Ἀττ. καὶ -*πέλτης* μεταγεν.), *πάστας* (= ὁ κεκτημένος, ἐπιγρ. Γορτυν.), **πέτης, (ὠκυ-ὑψι-), πεύστης, πλάστης, πλήκτης, πλήτης* (τειχεσι-), *πλύτης, πλώτης, πνίκτης* (*σκυλλο-ψυχο-*), *πότης, πράτης, πρήστης* (ἐμ-), *πρίστης*, (κυμινο-), *πτήτης* (χθαμαλο-), *πτίστης, πύκτης, ῥαίστης* (*ποντο-κυνο-*), *ῥάπτης, -ῥείτης* (βαθυ-ἀκαλα-) καὶ *ῥύτης* (*ἐπιρρύτης*), *ῥέκτης* (παντορρέκτης), *ῥύστης, σάκτας, σβέστης, σείστης, σίντης, στάτης* (παρα-προ-ἐπι-συμπαρα-), *σύρτης, σφάκτης, σφάλτης, σφίγκτης* (νῦν σφίχτης ἐν Κρήτῃ), *σχίστης* (ξυλο-ἀπο-), *σώστης* (Ἅγιος Σώστης, *διασώστης*), *τάκτης* (*συν-*), *τίστης* (*ἐκτίστης*), *τεύκτης* (*ἐντεύκτης*), *τίτης, τμήτης, τρέστης, τρίπτης, τρώκτης, φάντης* (*συκο-ἱερο-*), *φήτης* (ὑπο-προ-), *-φόντης* (*ἀργει-ἀνδρει-αὐτο-*), *φράκτης, φύτης* (ἀμπελο-), *χάρτης, χάφτης* (κάπτω), *χέστης, χρήστης, χρίστης, χύτης, ψάλτης, ψεύστης* (ψεύτης νῦν), *ὤστης* (*ἐξώστης* ἐν Κρήτῃ νῦν σημαίνει τὸ ἐν Ἀθήναις μπαλκόνι λεγόμενον).

Τούτων ἐξαιρέσεις εἶναι πρῶτον τὸ *ἐπαστής, ληστής*, ἅπερ ἐπ' ἀληθείας εἶναι ὁμαλὰ ἅτε πρότερον τρισύλλαβα, *ἐπαϊστής*,

ληϊστής, ἔπειτα τὸ *ψαλτὴς* Ἀττικῶς (Ἡρῳδ. Α' 62,29), καὶ τὸ *κριτής*. Πάντως τὸ *ψαλτὴς* ἐκανονίσθη κατὰ τὰ συνώνυμα *συρικτής, κιθαριστής, φορμιγκτής, ἀοιδὸς* κττ., τὸ δὲ *κριτὴς* καὶ τὰ σύνθετα αὐτοῦ *ἐπι-ὑποκριτὴς* κτλ. κατὰ τὸ *δικαστής, διαιτητὴς* κττ., τὰ δὲ μεταγενέστερα *ὀνειροκρίτης, δικαιοκρίτης, χειροκρίτης* = χειροσκόπος ἐν ἐπιγρ. Μαγνησίας παρὰ τὸν Μαίανδρον, ἐτονίσθησαν κανονικῶς. Πρὸς τούτοις τὸ *ὠμηστής, βρωμηστής, δερμηστὴς* περιέχοντα δεύτερον συνθετικὸν τὸ ἐκ τοῦ *ἔδω* σχηματιζόμενον δισύλλαβον **εσ-της* ἢ **ησ-της* ἀντὶ **εδ-της, *ηδ-της* (πρβλ. *νήστης*), ἔδει νὰ τονίζωνται ἐπὶ τῆς παραληγούσης. Τὴν αἰτίαν τῆς ὀξυτονίας διδάσκει ὁ Ἡρῳδιανὸς Β' 76,26 «*ὠμησταί*: Ἀρίσταρχος ὡς *ἀθληταί*, Τυραννίων δὲ ὡς *κομῆται*, σύνθετον ἐκδεχόμενος τὴν λέξιν· *ἄμεινον δὲ λέγειν*, ὡς ὅτι τὰ εἰς -*στης* λήγοντα, τῷ *η* παραληγόμενα, ἔχοντα πρὸ τοῦ *τ* τὸ *σ* ὑπὲρ δύο συλλαβὰς ὄντα ὀξύνεται, *ἑρπηστής, ὀρχηστής*». Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Ἡρῳδ. ἀσπαζόμενος τὸν τονισμὸν τοῦ Ἀριστάρχου τ. ἔ. τῆς παραδόσεως ἡρμήνευσεν αὐτὸν ὡς ὁμοίως ἔχοντα τοῖς ἁπλοῖς πολυσυλλάβοις εἰς -*στής, ἀλφηστής, τευχηστής, χηρωστής, ἑρπηστής, ὀρχηστής, ὀγκηστὴς* κττ., οἷς ἔκρινεν ὅτι συνεξέδραμε τὸ *ὠμηστής*.

β') Τὰ ὑπερδισύλλαβα βραχυκατάληκτα εἶναι ὁμοίως παροξύτονα· -*αγερέτης* (νεφεληγερέτης στηροπηγ-, φαίνεται κατάληξις -*ετης* ὅπως καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις), *αἰνέτης* (ἐπ-), *ἀλέτης* (*ἀπ-αλέτης* νῦν ἐν Κρήτῃ, *πασπαλ- κεγχρ- ὑδραλ-*), *ἀλκέτης* (*τοξαλκέτης*), -*απάτης* (*ὀρκαπάτης φρεν-*), *ἀργέτης*, *ἀρότης* (*ὀψαρότης πρωτηρότης, γειαρότης*), *ἀρχέτης, βελέτης* (*ἑκατη-*), *βρεμέτης* (*ἐρι- ὑψι-*), *γαμέτης, γενέτης, δερκέτης, δακέτης* (παν-), *δραπέτης, ἐλάτης* (χωπηλ- ἱππηλ-), *ἑπέτης* (ὁ ἀκόλουθος), *ἐπωπέτης* (ὁ Ζεὺς παρ' Ἀθηναίοις), *ἐργάτης* (*συν-*), -*εργέτης* (*συνεργέτης εὐεργέτης*), *ἐρέτης* (*ὑπηρέτης αὐτερέτης*), *εὐχέτης, ἐχέτης* (Πινδ., *ὁμωχέτας* Βοιωτ. παρὰ Θουκυδ. Δ' 97,3.), *ἡγέτης* (κυν- ἀρχ- στρατ- μουσ-), *ἠπύτα* (κῆρυξ), *ἠχέτης*, (*ἠχέτα* τέττιξ), *ἱκέτης, κραγέτης, λακέτης, λαμπέτης, μενέτης* (εὐμενέτης), *ναιέτης*,

ὀλέτης (πτηνο-γιγαντ-), *ὀμότης* (συνωμ-), *ὀφειλέτης, πελάτης, ῥεϜέτης* (-*ῥείτης* -), *σθενέτης* (ἐρι-), *φερέτης* (ὑπερ-). Τοῦ κανόνος τούτου ἐξαίρεσις εἶναι τὸ *εὑρετής*, ὅτι δ' ὅμως τοῦτο οὐκ ἐξ ἀρχῆς ἦν ὀξύτονον, ἀλλὰ κατά τι ἄλλο συνώνυμον, οἷον *ἐπινοητής, σοφιστὴς* ἤ τι τοιοῦτον ὠξυτονήθη, δηλοῖ καὶ τὸ θηλ. *εὑρέτις* οὐχὶ *εὑρετὶς* καὶ τὸ σύνθετον *ἐφευρέτης*.

Εἶναι δ' *ὀξύτονα* α') τὰ τρισύλλαβα καὶ πολυσύλλαβα ὧν ἡ παραλήγουσα εἶναι φύσει ἢ θέσει μακρά· προβλ. *ἀγορητής, ἀγυρτὴς* (μεταγεν. ἀγύρτης), *ἀθλητής, αἰτωλιστὴς* ὁ αἰτωλίζων, *ἀκονητής, ἀκοντιστής, ἀκουστὴς* (*ὠτακουστής*), *ἀκροατής, ἀμυντής, ἀναλωτής, ἁρμοστής, ἀσπιστής, αὐλητής, βεβαιωτής, βουλευτής, βραβευτής, δανειστής, δικαστής, ἐγγυητής, ἑεδνωταί, ἐθελοντής, εἰλαπιναστaί, ἑκοντής, ἑλικτὴς* καὶ *ἱμαντελικτὴς* (ἰδὲ Κόδητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Κόντου 209), *ἐρανιστής, ἐραστής, ἑρπηστής, εὐθυντής, ζηλωτής, ἡλιαστής, ἠπεροπευτής, θαυμαστής, θεατής, θωρηκτής, ἰχνευτὴς* (ἀν-), *καθαρτής, καλλυντής, κηδεστής, κηδευτής, κιθαριστής, κορυστής, κωλυτής, λογιστής, λυδιστὴς* (ὁ λυδίζων), *λυριστής, μαθητής, μαχητής, μετεωριστής, μηνυτής, μιμητής, ὀαριστής, οἰωνιστής, ὀργιαστής, ὀρθωτὴς* (διορ-), *ὀρχηστής, παλαιστής, πειρατής, περατὴς* (καὶ *περάτης* διὰ τὸ *πελάτης*· νῦν ἐν Κρήτῃ=ὁδοιπόρος καὶ *(ἐ)μπεράτης* ὁ μοχλὸς τῆς θύρας), *ποικιλτής, πολεμιστής, πραϋντής, σκεπαστής, σοφιστής, σταυρωτής, τελεστής, τοξευτής, τρυγητής, ὑβριστής, φοιτητής, χηρωστής, χορευτής, χρυσωτὴς* κττ.

Πόσον ἡ δισυλλαβία συνεδέθη μετὰ τοῦ παροξυτόνου καὶ ἡ πολυσυλλαβία μετὰ τοῦ ὀξυτόνου, βλέπει τις ἐντεῦθεν, ὅτι ἀσυναιρέτως ἐλέγετο κατ' ἀρχὰς *θυμοραϊστής, Ἰλιορραϊστής*, ἀλλ' ἔπειτα *βοορραίστης, λυκο- μητρο- τεκνορραίστης*. Ὁμοίως ἀπὸ τοῦ *ζεύγνυμι* ἐγένετο τὸ *ζεύκτης*, ὅθεν νῦν ὁ *ζεύτης*, ἀπὸ δὲ τοῦ *(συζεύγνυμι-) συζεύγω* ἐγένετο ἐν Κρήτῃ νέον ὄνομα *συζευτής*, ὥστε σήμερον λέγεται ὁ *ζεύτης* ἀλλ' ὁ *συζευτής*. Ὁμοίως ἀπὸ τοῦ *πιέζω* ἐγένετο τὸ *πιεστής, καταπιεστής*, ἀλλ' ἀπὸ

τοῦ δισυλλάβου *πι̯άνω* τὸ *πι̯άστης* (*πουλλοπι̯άστης*). Ὁμοίως ἐπλάσθησαν ἀπὸ τῶν συνθέτων καὶ δὴ πολυσυλλάβων ῥημάτων *καταχρῶμαι, κατακτῶμαι* (*κατακτῶ*), *μεταφράζω* τὰ παράγωγα *καταχραστής, κατακτητής, μεταφραστής,* εἰ καὶ ἐκ τῶν ἁπλῶν *χρῶμαι, κτῶμαι, φράζω* παροξυτόνως ἔδει νὰ λέγωνται *χρήστης, κτήτης, φράστης* καὶ δὴ καὶ συντιθέμενα *καταχρήστης, κατακτήτης* (πρβλ. *ἰδιοκτήτης*), *μεταφράστης*· πρβλ. καὶ τὸ σύνηθες τοῖς ἡμετέροις *ἐμπρηστὴς* ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *ἐμπρήστης*.

Σημειωτέον δ' ὅμως ὅτι ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ὁ κανονισμὸς τοῦ τόνου τούτων ἐπῆλθε κατὰ μικρὸν δυνάμει ἀφομοιωτικῆς ἀναλογίας, οὐχὶ δὲ φωνητικοῦ τινος νόμου, διὰ τοῦτο παρέμειναν διὰ πάντων τῶν αἰώνων ἀνεξομάλιστα πολυσύλλαβά τινα λήγοντα εἰς -*ντης*, -*ρτης*, -*κτης*, -*πτης* τονιζόμενα ἐπὶ τῆς παραληγούσης. Οὕτω λ. χ. τονίζεται *ἀσκάντης, ἐγέρτης, ἐριδάντης* (ἰδὲ Κόβητον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Α΄ 208), *εὐφράντης, μιάντης, μασύντης* (παρα-), *ὀξύντης, ὀρίντης, ὑφάντης* (ἐν Κρήτῃ νῦν *ἀνυφαντής*) μετὰ ἐρρίνου ἢ ὑγροῦ ἐν τῷ θέματι, καθ' ἃ καὶ *ἀγύρτης* μεταγενέστερον ἀντὶ τοῦ Ἀττ. *ἀγυρτής*. Ἔτι δὲ *ἀλλάκτης κατ- δι-* (ἀλλὰ καὶ *διαλλακτής*), *ἀσκαρδαμύκτης* καὶ *σκαρδαμύκτης, βαβάκτης* (= ὀρχηστής), *βρυάκτης, διώκτης* μεταγεν., *κατ-αράκτης* ἢ καὶ *καταρράκτης, κεκράκτης, κολάπτης, λαβράκτης, λαφύκτης, μαλάκτης, νυστάκτης, ὀρύκτης, σαβάκτης, σπαράκτης, ταράκτης* (ἐν τοῖς εἰς Αἰσχύλ. σχολ. καὶ ἐν Κρήτῃ νῦν *ταράχτης*), *τινάκτης, τρηματίκτης, φαρμάκτης, φυλάκτης, χαράκτης* μεταγ.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου ὅτι δὲν ἐπετεύχθη κατ' ἀναλογίαν μέχρι τέλους ὁ ἐξομαλισμὸς τούτων πάντων κατὰ λόγον τοῦ δισυλλάβου ἢ πολυσυλλάβου καὶ τοῦ βραχυπαραλήκτου ἢ μακροπαραλήκτου αὐτῶν, ἐπῆλθε καὶ ἄλλη αἰτία μετακινήσεως τοῦ τόνου ἐνίων καὶ δὴ νέας περιπλοκῆς. Παρατηρεῖται δηλ. ὅτι δὲν διαστέλλονται ἀείποτε ὡς πρὸς τὴν σημασίαν ἀκριβῶς τὰ ῥηματικὰ τῶν παρωνύμων καὶ τἀνάπαλιν, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον ἡ διαφορὰ αὐτῶν ἔν τισι μὲν εἶναι καταφανής, οἷον *κηλή-της* ὁ πάσχων κή-

λην, *κηλητὴς* ὁ κατακηλῶν, *πεδή-της* ὅπως καὶ *δεσμώτης*, *κλοιώτης* ὁ φέρων πέδας, δεσμὰ κλοιόν, *πεδητὴς* (λίθος) ὁ πεδῶν, δεσμεύων, *γεννήτης* ὁ ἀνήκων τῷ γένει καὶ *γεννητὴς* ὁ γεννῶν, αὐλήτης villicus (αὐλή) καὶ *αὐλητὴς* ὁ αὐλῶν κττ., ἐν ἄλλοις δὲ οὐχί· ἐντεῦθεν πολλαὶ ἀναλογικαὶ τῶν τόνων μεταβολαί· λ. χ. τὸ *αἰχμητὴς* ἐγένετο βεβαίως ἐκ τοῦ *αἰχμὴ* ὅπως τὸ *κορυνήτης* ἐκ τοῦ *κορύνη*, *σφενδονήτης* ἐκ τοῦ *σφενδόνη*· κττ., ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ *αἰχμητὴς* συνωνυμεῖ τῷ *μαχητής*, *πολεμιστὴς* ἐκανονίσθη κατ' αὐτά. Ὁμοίως ἔχει τὸ *ἀστεροπητής*, *βυκανητὴς* (πρβλ. *σαλπιγκτής*, *συρικτής*, *φορμιγκτὴς* κττ.) κττ., τοὐναντίον δὲ παρατηρεῖται ἐν τῷ *κυβερνήτης*, ὅπερ ἐκανονίσθη κατὰ τὸ *πρυμνήτης*, *πρῳράτης*, ἐκτὸς ἂν τις ἤθελε νὰ ἐκλάβῃ αὐτὸ παρώνυμον ἔκ τινος ἀπολωλότος **κυβέρνη* ἢ **κύβερνον*, ἐξ οὗ καὶ τὸ *κυβερνάω*· πάντως δὲ κατὰ τὸ *κυβερνήτης* ἐκανονίσθη τὸ *αἰσυμνήτης*, (αἰσυμνᾶν). Καὶ τὸ μεταγενέστερον *ἀλείπτης* φαίνεται τονισθὲν κατὰ τὸ συνώνυμον *τρίπτης*. Πρόσθες ὅτι πολλάκις ἐσχηματίσθη καὶ παρώνυμον καὶ ῥηματικὸν ἐκ παραλλήλου καὶ ταῦτα ἔπειτα συνέπεσον σημασιολογικῶς, ἐντεῦθεν ἄλλη ἀφορμὴ ταραχῆς· πρβλ. *τέλος*, *ἄκος*, *κῆδος*, *ἄργος* ὅθεν *τελέστης*, *ἀκέστης*, *Κηδέστης* *Ἀργέστης* ὅπως *ὄρος* *Ὀρέστης*, *θύος* *Θυέστης* **πεῦκος* (πρβλ. *ἐχεπευκὴς*) *Πευκέστης*· ἀλλὰ καὶ *τελῶ* *τελεστής*, *ἀκοῦμαι* *ἀκεστής*, *κήδομαι* *κηδεστής*· ὁμοίως *πλάνη*, *ἄλη*, *σῦλα*, *πόνος* κττ., ὅθεν *πλανήτης*, *ἀλήτης*, *συλήτης*, *πονήτης*, ἀλλὰ ταῦτα συνήφθησαν καὶ πρὸς τὰ ῥήματα *πλανᾶσθαι*, *ἀλᾶσθαι*, *συλῶ*, *πονῶ*· τὸ *ἀήτη*, περὶ οὗ διελάβομεν ἀνωτ. σελ. 40 σημ., γενόμενον ἀρσ. *ὁ ἀήτης* συνήφθη τῷ *ἄημι*. Τὸ παρώνυμον *ἀργέστης* μετεβλήθη εἰς *ἀργεστής*, *ἀργεστᾶο Νότοιο* διὰ τὸν χαρακτῆρα-*στής*, ὅπως τὸ *ὠμηστής*, *χηρωστὴς* καὶ λοιπὰ πολυσύλλαβα εἰς -*στής*.

§ 26. *Τονισμὸς τῶν εἰς -νος καὶ -ρος ἐπιθέτων παρὰ τὰ εἰς -νος -ρος οὐσιαστικά.* Τὰ λεχθέντα περὶ τῶν εἰς ος καὶ -τος ἰσχύουσι καθόλου καὶ περὶ τῶν εἰς -*νος* -*ρος* εἴτε ἐκ ῥημάτων εἴτε ἐκ ῥιζῶν ἐσχηματίσθησαν, ἤτοι ἐπὶ ἐνεργητικῆς μὲν σημασίας

ὡς δηλωτικὰ τοῦ δρῶντος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀξύτονα, ἐπὶ δὲ παθητικῆς ἢ ἀφῃρημένης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ βαρύτονα· πρβλ. *ἀγανός*[1]), *ἁγνὸς* Ἰνδ. yajña', *αἰνός*, *ἀκμηνὸς* ὁ ἀκμὴν ἔχων, *ἀλαπαδνός*, *δεινός*, *ἑανός*, *ἐδανός*, *ἐραννός*, *ἱκανός*, *ἰδανός*, *κεδνός*, *κραιπνός*, *μορφνὸς* = σκοτεινός, *πιθανός*, *πτηνός*, *στεγανὸς* καὶ *στεγνός*, *στυμνός*, *τερπνός*, *τραγανός*, *φανὸς* κττ. Ἰνδ. rōcana' = λευκός, krōsana' = κραυγάζων, purana' = ὁ ἄλλοτε, usna' = ζεστός, çuna' = εὐδαίμων κττ. Καὶ *αἰσχρός*, *γαμβρός*, *ἐρυθρὸς* Ἰνδ. rudhira', *ἐχθρός*, *ζωρός*, *ἱερὸς* Ἰνδ. isira', *ἰθαρός*, *καθαρὸς* Ἰνδ. çuthira', *λαμπρός*, *λευρός*, *λιπαρός*, *λυγρός*, *μακρός*, *ξυρόν*, *πικρός*, *πιερὸς* Ἰνδ. pīvara', *πυρρός*, *σαπρός*, *σκιδαρὸς* Ἰνδ. chidira' (= ξίφος, πέλεκυς), *στερρός*, *στιφρός*, *τορός*, *ὑγρός*, *ὑδαρός*, *φαιδρός*, *ψυχρὸς* κτλ. Ἰνδ. patara' = πετόμενος, udra' = ὑδαρός, citra' = λαμπρός, dravara' = τρέχων, çukra' = καθαρός, διαυγής, ksipra' = ταχύς, çakra' = ἰσχυρός, vira' = Λατ. vir κτλ. Ἀλλὰ *ἄγνος*, *αἶνος*, *βλέννος*, *δῖνος*, *θάμνος*, *θρᾶνος*, *θρῆνος*, *θῦνος* (ὁ ἀγών), *κῶνος*, *ὄκνος*, *πῖνος*, *πόνος*, *τέκνον*, *ὕμνος*, *ὕπνος* Ἰνδ. sva'pnas, *φθόνος* κτλ., καὶ Ἰνδ. a'nnam τὸ ἐδεστὸν (ad+nam), sthū'na = στῦλος, yā'na-m = ἡ πορεία, dā'na m τὸ διδόναι, bhā'na-m = ἡ ἐμφάνισις, va'rna = χρῶμα, ra'tna = θησαυρὸς κτλ.· καὶ *αἴθρα*, *ἄκρος ἄκρα*, *βόθρος*, *δῶρον*, *ἕδρα*, *ἔχθρα*, *κόπρος*, *λῆρος*, *οἶστρος*, *ὄμβρος*, *ὕδρος ὕδρα*, *ὥρα ὧρος*, *ὦχρος* κτλ. καὶ Ἰνδ. súrā μεθυστικὸν ποτόν, va'jra = κεραυνός, çū'ra = ἥρως, dhī'ra = σοφὸς κλπ.

(Δὲν πρέπει δ' ὅμως νὰ παρασιωπηθῇ ὅτι πολλὰ τούτων τονίζονται ἄλλως, πρβλ. *λύχνος*, *λίχνος*, *λάγνος* κττ., ἃ καίτοι ἐνεργητικὰ βαρύνονται· καὶ τἀνάπαλιν *ἐρυμνός*, *κρημνός*, *κεραυ-*

[1]) Πρβλ. Ἡρωδ. Β' 89, 17...γίνεται δέ τινα ἀπὸ ῥημάτων διὰ τοῦ *ανος* παραγόμενα ὀξύτονα, ἅπερ τὴν τρίτην ἀπὸ τέλους ἔχει βραχεῖαν ἢ αὐτόθεν ἀπὸ τῶν ῥημάτων μετειληφότα, ὡς ἀπὸ τοῦ *ἄγω ἀγανὸς στέγω στεγανός*, ἢ ἐκ τῆς μακρᾶς τῆς κατὰ τὰ ῥήματα εἰς βραχεῖαν μεθιστάμενα, ὡς παρὰ τὸ *ἵκω ἱκανὸς* καὶ παρὰ τὸ *πείθω πιθανός*, *τρώγω τραγανός*, *εἴδω* ἰδανός, «τὰς ἰδανὰς χάριτας ὁ Καλλίμαχος . . .»

νός, *καπνός*, *πελιδνός*, *ταπεινός*, *ληνός*, *πλυνὸς* κττ., ἃ καίτοι οὐδεμίαν δηλοῦσιν ἐνέργειαν, ὀξύνονται. Ὁμοίως καὶ *λάρος*, *ταῦρος*, *φάγρος*, *θοῦρος*, *γαῦρος*, *γλίσχρος*, *λάβρος* κττ. καὶ πάλιν *καιρός*, *νεφρός*, *ὀρός*, *σορός*, *σωρός*, *σταυρὸς* κττ. Περὶ τούτων δύναται τοσοῦτον μόνον καθολικῶς νὰ λεχθῇ ὅτι α΄) διὰ σημασιολογικὰς μεταβολὰς οὐχὶ σπανίας τὰ τῆς μιᾶς τάξεως μετέστησαν εἰς τὴν ἄλλην, πρβλ. *φθόρος ἀργυρίου*, *ὄλεθρος Μακεδών*· καὶ β΄) διὰ τοὺς τονικοὺς ἀνωτ. σ. 527-33 μνημονευθέντας νόμους οὐκ ὀλίγα μετέβαλον τὸν τόνον αὐτῶν ὥστε διὰ τὴν μακρὰν παραλήγουσαν ἐγένοντο ἀπὸ ὀξυτόνων παροξύτονα, καὶ γ΄) κατ᾽ ἀναλογίαν ἄλλων συνωνύμων μετεκινήθη πολλῶν ὁ τόνος, ὥστε νῦν φαίνονται ἀνώμαλα. Διὰ πάντα ταῦτα διαφαίνεται μὲν ἔτι ὁ ἐπικρατῶν ἐν τούτοις τονικὸς νόμος, ἀλλ᾽ οὐχὶ καὶ ἄνευ ταραχῆς τινος).

Τὰ δὲ παρώνυμα ἢ καθόλου παράγωγα εἰς *-νος* ποικίλλουσιν, ἤτοι ἄλλα μὲν τονίζονται ἐπὶ τῆς ληγούσης, οἷον *οἰωνός*, *υἱωνός*, *κοινωνός*, *φαεινὸς-φᾱνός*, *ἀλγεινός*, *ἐρατεινός*, *ὀρεινός*, *πεδινός*, *ἀληθινὸς* κλπ., οὕτω μάλιστα τὰ δηλωτικὰ τοῦ χρόνου εἰς *-ινός* λήγοντα, *ἐαρινός*, *αὐρινός*, *τητινός*, *νυκτερινός*, *χειμερινός*, *θαμινός*, *ταχινός* κλπ., ἄλλα δέ, λήγοντα εἰς *-ῖνος*, εἶναι προπερισπώμενα, *ἐρυθρῖνος*, *ἀγχιστῖνος*, *κορακῖνος*, *ἀγρωστῖνος*, κλπ., καὶ ἄλλα, οἷον τὰ σημαίνοντα τὴν ὕλην ἐξ ἧς γίνεταί τι καὶ εἰς *-ινος* λήγοντα, προπαροξύτονα, *κρίθινος*, *φήγινος*, *λίθινος*, *ἄνθινος*, κττ.

§ 27. *Τονισμὸς τῶν ἐξ ἐπιθέτων γενομένων οὐσιαστικῶν, κυρίων καὶ προσηγορικῶν.* Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν ληγόντων εἰς *-ος*, *-τος*, *-ρος*, *-νος*, ἐδείχθη ὅτι καθόλου εἰπεῖν ὑπῆρχε τάσις, ἵνα τὰ μὲν ἐπίθετα τονίζωνται ἐπὶ τῆς ληγούσης, τὰ δὲ οὐσιαστικὰ ἀνωτέρω αὐτῆς, καὶ ὅτι ἡ τάσις αὕτη χρονολογεῖται ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων Ἰαπετικῶν χρόνων. Τάσιν δὲ λέγοντες νοοῦμεν ὅτι ταῦτα δὲν ἐκανονίζοντο κατὰ φθογγικόν τινα νόμον, ὁποῖος ἦν λ. χ. ὁ ἀνωτέρω μνημονευθεὶς

τῆς τρισυλλαβίας, ἀλλ' ὅτι τοιοῦτο ἦν τὸ τῶν λαλούντων τὴν γλῶσσαν αἴσθημα περὶ τούτων, ὥστε ἐφαίνετο αὐτοῖς ὅτι διὰ τῆς βαρυτονίας ἐδηλοῦτο σαφέστερον ἡ φύσις τοῦ οὐσιαστικοῦ ἢ διὰ τῆς ὀξυτονίας. Διὰ ταῦτα βλέπομεν ἅμα μὲν ὅτι κατὰ πάντας τοὺς χρόνους θηρεύεται ὑπὸ τῶν λαλούντων ἡ διὰ μετακινήσεως τοῦ τόνου κατ' ἀναλογίαν τῶν προϋπαρχόντων ὁμοίων δήλωσις τοῦ ὅτι λέξις τις ἐν τῷ αἰσθήματι αὐτῶν ἐγένετο ἤδη οὐσιαστικόν, ἅμα δὲ ὅτι ἐν ἐλαχίσταις μόνον τάξεσιν ἠδυνήθη νὰ καταστῇ κανών, ἐν ταῖς λοιπαῖς δὲ κυμαίνεται ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου. Αἰτία τούτου εἶναι οὐ μόνον ὅτι κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν Κεφαλ. ΣΤ' τὰ κατ' ἀναλογίας ποικίλας πλαττόμενα καὶ μεταπλαττόμενα δὲν δύνανται φύσει νὰ εἶναι οὕτως ἁπλᾶ καὶ ὁμοίως ἔχοντα, ὅπως λ. χ. τὰ κατὰ φωνητικοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ μετάβασις ἀπὸ ἐπιθέτου εἰς οὐσιαστικὸν τελεῖται βαθμηδόν, ὅπως καὶ ἡ τῶν συνθέτων εἰς ἁπλᾶ καὶ τῶν κατὰ παράθεσιν ἐκφερομένων εἰς σύνθετα, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ λαλοῦντες τὴν γλῶσσαν δὲν δύνανται πάντοτε ν' ἀποφαίνωνται μετὰ βεβαιότητος, ἂν ὄνομά τι εἶναι ἔτι ἐπίθετον, ἢ ἂν ἐγένετο ἤδη οὐσιαστικόν. Οὕτω λ. χ. τὸ ***Κυκλοβόρος*** ὄνομα χειμάρρου τῆς Ἀττικῆς, φέρει τὸν τόνον τοῦ προσηγορικοῦ, τοῦ οὔπω γενομένου κυρίου, διότι οὗτος ῥέων κύκλῳ τῆς πόλεως κατεβίβρωσκε τὸ ἔδαφος, ὅπως καὶ νῦν ἔτι παρ' ἡμῖν οἱ χείμαρροι. Ὁμοίως ἐτόνισεν ὁ Ἀρίσταρχος τὰ Ὁμηρικὰ ***Γλαύκη*** καὶ ***Θόη*** ἀλλ' ***Ἀψευδής***, ***Νημερτής***, διότι ὅπως ὁ Lehrs ὀρθῶς παρετήρησεν, ὁ Γραμματικὸς ἐκεῖνος ᾐσθάνετο καλῶς ὅτι τὸ μὲν ***Γλαύκη*** καὶ ***Θόη*** ἦσαν πρότερον ἤδη δεδομένα καὶ συνήθη κύρια ὀνόματα, διὰ δὲ τοῦ ***Ἀψευδὴς*** καὶ ***Νημερτής***, ὠνομάσθησαν οὕτως αἱ Νηρηΐδες αὗται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἁπλῶς διὰ τὴν μαντικὴν τέχνην αὐτῶν. Διότι διαφέρει μεγάλως ἄν τις πλάσῃ ἐξ ἐπιθέτου ὄνομά τι, ἵνα ἁπλῶς κατά τινα προσωποποίησιν παραστήσῃ ζωηρότερον ἔννοιαν τινά, ἢ ἂν πλάσῃ αὐτὸ οὕτως ὥστε νὰ καταστῇ τέλειον κύριον ὄνομα. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Ἐμπεδοκλῆς ἀλληγορικῶς παριστῶν τὴν σύνοδον τῶν ἀνθρω-

πίνων παθῶν γράφει, « Ἔνθ' ἦσαν Χθονίη τε καί.... Καλλιστώ τ' *Αἰσχρή* τε Θόωσά τε *Δηναιή τε, Νημερτής* τ' ἐρόεσσα..» · πρβλ. ἔτι τὸ *Ἱππημολγοί, Ἱπποφάγοι, Λωτοφάγοι, Μελινοφάγοι, Φθειροφάγοι, Χελωνοφάγοι.*

Γράφει δὲ καὶ ὁ Ἡρῳδιανὸς ἐν τόμῳ Β' 4,41 «*Ἱρήν:* Ἀρίσταρχος ὀξύνει, ὁμοίως τῷ ἐπιθετικῷ *ἱρήν*, εἰσὶ δὲ οἵ βαρύνουσιν *εἰς ἰδιότητα*, ὥσπερ ἐδηλώσαμεν ἐπὶ τοῦ *Ῥίπην* τε Στρατίην τε (Β 606)· ἡ δὲ αὐτὴ ἀναλογία ἐχώρει καὶ ἐπὶ τῶν εἰς *-ος*. Καὶ πάλιν ὡς ἐπὶ ἐκείνων ἐλέγομέν τινα ὁμοτόνως μένειν, οὕτως καὶ ἐπὶ τούτων. *Καὶ ἔστιν ὁρίσασθαι τὰ μείναντα ὅτι ἐπαίνων ὀνόματά ἐστιν, οὐκ ἀναστρέφοντος τοῦ κανόνος· οὐ γὰρ τὰ ἐπὶ ἐπαίνου μένει.* Καὶ τῶν μὲν τρεπόντων *ἀρητὴ Ἀρήτη*, τῶν δὲ μεινάντων *Πινυτή*, μήτηρ *πινητή* (υ 131), *Ἀγαυή*. Οὕτως καὶ *Ἱρή*». Καὶ Β' 4,31 «*Ὀρθὴ* ὀξυτόνως *ἐπιθετικῶς γὰρ τέτακται*». Καὶ 96,6 «*Κλειτὸς* ὄνομα κύριον· ὀξυντέον δὲ ὁμοίως τῷ ἐπιθέτῳ, *ἐπειδὴ κόσμου ἐστὶ τὸ ἐπίθετον* », (κατόπιν ἐγένετο τέλειον κύριον, διὸ ἐλέχθη *Κλεῖτος* ὁ στρατηγὸς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου). Ὁ Ἡρῳδιανὸς ἄρα θέλων νὰ αἰτιολογήσῃ τὸ ἀμετακίνητον τοῦ τόνου ἔν τισι διδάσκει ὅτι ταῦτα ἐπαίνων ἐστὶν ὀνόματα, κόσμου ἐστίν, ἐπιθετικῶς τέτακται, ἤτοι παραλαμβάνονται ὡς ἐπίθετα μετὰ τῆς ἐτυμολογικῆς αὐτῶν σημασίας, οὐχὶ δὲ ὡς κύρια ὀνόματα· ἀλλ' ἐπειδὴ παρετήρησεν ὅτι οὐ πάντα τὰ τοιαύτην ἔχοντα σημασίαν φυλάττουσι τὸν τόνον, προστίθησι τὸ *οὐκ ἀναστρέφοντος τοῦ κανόνος, οὐ γὰρ τὰ ἐπὶ ἐπαίνου μένει* ». Διὰ τούτων ὁμολογεῖται ὅτι ἡ μετάβασις τοῦ ἐπιθέτου εἰς τὸ οὐσιαστικὸν τελεῖται κατὰ μικρόν, ὅτι πολλάκις εἶναι αἰσθητὸν ὡς ἐπιθετικῶς ἔτι κείμενον, τ. ἔ. ὡς διασῷζον τὴν ἀρχαίαν ἐτυμολογικὴν ἔννοιαν, ὅτε φύσει φυλάττει τὸν ἑαυτοῦ τόνον· ἀλλ' ὅτι ἐν πολλοῖς ἐγένετο ὁ ἀναβιβασμὸς τοῦ τόνου, εἰ καὶ σαφὴς ἔτι ἡ ἐτυμολογικὴ σημασία καὶ τἀνάπαλιν πολλάκις ὁ τόνος μένει ἀμετακίνητος, εἰ καὶ τὸ ἐπίθετον κατέστη ἤδη ἐν τῷ αἰσθήματι τῶν λαλούντων οὐσιαστικόν. Διὰ ταῦτα δέ, καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτ. σ. 495, ὁ

Πτολεμαῖος ἐτόνιζεν *Αἰπύ*, «φάσκων ὡς ὅτι πολλαὶ πόλεις ὁμοφωνοῦσι προσηγορικοῖς, *Αἰγιαλός*». Ὅτι δὲ καὶ ἡ κατὰ τόπους χρῆσις πολλαχῶς ἐποίκιλλεν, εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 491 περὶ τοῦ Ὁμ. *Ἴτων* καὶ *Κάρησος*, ἀνθ' ὧν *Ἰτὼν* καὶ *Καρησὸς* ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων, ὅπως καὶ ὁ *Πλεῖστος* ποταμὸς ἐλέγετο ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Πλειστὸς* (Ἡρ. Α' 217) καὶ ἡ *Λύκαστος* ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων *Λυκαστὸς* κτλ., καὶ ὅτι «ἡ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν χρῆσις οὐ πάντως ἐπικρατεῖ καὶ ἐπὶ τὴν Ὁμ. ἀνάγνωσιν», δι' οὗ διαρρήδην ἀνομολογεῖται ἡ ὕπαρξις καὶ ἅμα ἡ παραμέλησις τῶν τοπικῶν διαφορῶν.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν ἐξ αὐτῆς τῆς γλώσσης ἀνωμαλιῶν ἐπεγένετο καὶ ἄλλη ἐκ τῶν Γραμματικῶν, οἵτινες στερούμενοι περὶ πολλῶν καὶ παραδόσεως καὶ κρίσεως ὑγιοῦς ὁποίων ηὐμοίρει ὁ Ἀρίσταρχος, καὶ παρανοοῦντες ἔνια γλωσσικὰ φαινόνόμενα ἐπεχείρησαν νὰ ἐφαρμόσωσιν ἐπὶ πολλὰ τὴν βαρυτονίαν, οὕτω δὲ παρήγαγον μεγάλην σύγχυσιν ἐν τῇ παραδόσει. Ἐντεῦθεν περὶ πολλῶν ὑπάρχει διπλῆ παράδοσις, πρβλ. «πόλις ἀξιόλογος τὰ *Πάταλα*, ἀφ' ὧν ἡ νῆσος *Παταληνὴ* ὀξυτόνως *ὡς οἱ ἀκριβεῖς λέγουσι· τινὲς* δὲ καὶ βαρυτόνως ὡς *Πριήνην* ἀναγινώσκουσιν» Εὐσταθ. εἰς Διονύσ. Περιηγητὴν 1093. Καὶ Ἡρῳδιανοῦ Β' 107 *σκύμνους*: *σκύμνος* ὡς *ὕμνος* εἰς ἰδιότητα ἀνεγνώσθη· τὸ μέντοι ἀνδρωνυμικὸν ὀξύνεσθαι ἀξιοῖ ὁ Ἀσκαλωνίτης πρὸς διαφοράν. Ὁ μέντοι λόγος συναγωνίζεται τῇ βαρείᾳ τάσει· τὰ γὰρ εἰς -*νος* λήγοντα μετ' ἐπιπλοκῆς συμφώνου δισύλλαβα μονογενῆ, ἔχοντα ἐν τῇ πρὸ τέλους συλλαβῇ τὸ *υ*, βαρύνεσθαι θέλει, *ὕμνος*, *κύκνος*, *λύχνος*, *Κύθνος*, οὕτως ἄρα καὶ *σκύμνος*». Καθόλου δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν περὶ τούτων γενικῶς τὰ ἑξῆς:

1) Ὁ τόνος ἀναβιβάζεται κανονικῶς ἐπὶ τῶν εἰς -*ης* τριτοκλίτων συνθέτων, ὅταν ταῦτα γένωνται κύρια, πρβλ. *Ἀλιθέρσης*, *Μεγαπένθης*, *Δημοσθένης*, *Ἀλκισθένης*, *Μηνογένης*, *Περικλέης*, *Ἀντιφάνης*, *Θυμοχάρης* κλπ. (Περὶ τοῦ *Ἀψευδὴς Νημερτὴς* εἴπομεν ἀνωτέρω τὰ δέοντα· ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐλέχθη ἔπειτα κύριον ὄνομα *Ἀψεύδης*)· ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐλέ-

χθη καὶ *Εὐμενὴς* καὶ *Εὐτυχής* καὶ *Καλοετὴς* καὶ *Εὐγενής*, καὶ *Εὐπρεπὴς* κττ., πρβλ. Εὐσταθ. σελ. 952,16 καὶ Μεγ. Ἐτυμ. 435, 42, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν οὐδεὶς λόγος ἐν τῷ παρόντι.

2) Ὁμοίως ἀναβιβάζεται ἐπὶ τῶν κυρίων εἰς -ος συνθέτων, ὧν τὸ β΄ συνθετικὸν εἶναι ῥηματικὸν ἐνεργητικὸν εἰς -ός· πρβλ. *Λόχηγος Ἄρχηγος Χόρηγος, Λεώγορος Ἀρτεμάγορος, Κλειτάγορος, Ζῶγρος, Ἀγύαρχος, Δάμαιθος Κύναιθος, Ἀρίσταινος, Ὤταργος, Κύδαννος* (= *Κύδαρνος* Κρήτῃ), *Βάλαυχος, Ἀνδρόβολος Κυκλόβολος, Θεόγονος Λαόγονος, Θεόδοκος Δημόδοκος, Νικόδρομος, ΘεόϜεργος* (Θεσπιῶν) *Κλείεργος, Πύλωρος, Ἀλκίθοος Ἱππόθοος, Βούκολος, Ἀριστόλοχος Ἱππόλοχος, Θηρίμαχος Θρασύμαχος, Καλλίοχος Ἀστύοχος, Βούπαλος, Καλλίπονος, Θεόπομπος, Θεόπροπος, Καλλίρροος, Τηλέσκοπος, Δόρυσσος, Ναύστροφος, Πολύτροπος, Δηίφοβος, Αὐτόφονος, Ἀνδρόφορβος* κττ. (Περὶ τοῦ τονισμοῦ *Κυκλοβόρος* κττ. ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 552-3). Ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐλέχθη *Νικηφόρος*, κατ' ἀρχὰς ἐπίθετον θεῶν, ἔπειτα καὶ ἐπὶ ἀνθρώπων, ἐν δὲ τῷ Βυζαντιακῷ Ἑλληνισμῷ *Παλαιολόγος*, σήμερον εἶναι πασίγνωστον τὸ *Χαροκόπος*, καὶ τὸ *Οἰκονόμος* ὅπερ ἀπὸ ἐκκλησιαστικοῦ ἀξιώματος κατέστη ἐπίθετον πολλῶν.

3) Ὅτι καθόλου εἰπεῖν ἀναβιβασμὸς μὲν τόνου γίνεται, καταβιβασμὸς δὲ οὐχί. Καὶ λέγεται μὲν ἀληθῶς *εἱαμενὴ* καὶ *ἱαμεναί*, *δεξαμενή, Ἀγχομενός, Ἀκεσσαμενός, Ἀκουμενός, Ἀλαλκομεναί, Δεμεναί, Δεξαμενός, Ἐρχομενὸς* καὶ *Ὀρχομενός, Εὐρυμεναί, Ἰαμενός, Ἰδομεναί, Κλαζομεναί, Κλαυσαμενός, Μισγομεναί, Ὀργομεναί, Στησαμενός, Σωζομενός, Τισαμενός, Φαμενός*, ἀλλὰ ταῦτα ἐπ' ἀληθείας διασῴζουσι κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. § 19 ἀρχαῖον τονισμόν· Ὁμοίως ἔχει τὸ *Ἀμφοτερὸς* καὶ *Ἑκατερός*, διότι καὶ ταῦτα ἐτονίζοντο τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς ληγούσης, πρβλ. τὸ *δεξιτερὸς* καὶ Ἰνδ. *katarás* = **ποτερός*. Τὸ δὲ *Ἀξιός*, ἂν ἐκ τοῦ ἄξιος, ὅπερ οὐ πιθανόν, ἐτονίσθη κατὰ τὸ *Σπερχειός, Ἀσωπός, Ἀλφειός, Κηφισὸς* κττ.· πρβλ. καὶ *Μελαιναὶ* κατὰ

τὸ συνώνυμον *Κελαιναί*. Τὸ *Κολωναὶ* εἶναι θηλ. τοῦ *κολωνὸς* οὐχὶ ἄρα ἐκ τοῦ *κολώνη*· τὸ *Θαλαμαὶ* ἱερὸν τῶν Διοσκούρων παρὰ τὸ *θαλάμη* ἔχει ὁμοίως τῷ *Μυλαὶ* ἐκ τοῦ *μύλη* καὶ τῷ *Κλεωναὶ* παρὰ τὸ ἐν. κύριον ὄνομα *Κλεώνη*· φαίνεται ὅτι κατὰ τὰς ὁμαλῶς ὀξυτονουμένας τυπωνυμίας πληθ. ἀριθμοῦ εἰς *-αὶ* ἐτονίσθησαν καὶ ταῦτα.

4) Ὅτι πολλὰ ἀπὸ ἐπιθέτων δηλωτικῶν τοῦ χρώματος ἢ σωματικοῦ τινος ἐλαττώματος ἢ προτερήματος ἢ καὶ ψυχικῆς καθόλου ἰδότητος ἐσχηματισμένα κύρια ἀναβιβάζουσι τὸν τόνον, πρβλ. *Ἄργος, Γλαῦκος Λεῦκος, Ξάνθος, Πύρρος, Ἄγκυλος, Χῶλος, Γόργος, Μίκκος, Βάλακρος, Βλαῖσος, Ῥοῖκος, Βράγχος, Σῖμος, Κύρτος, Θόη, Σμῖκρος, Δόλιχος, Λάμπρος, Τέρπνος, Δέξιος, Γλάφυρος, Σίγηλος, Φᾶνος, Χρῆστος, Ἄρατος, Αἴνητος, Ἐπαίνετος, Ἔρατος, Κλεῖτος Κλείτη, Ὀνύμαστος* κτλ., ἀλλὰ καὶ *Ἀγλαός, Γαληνός, Ποθεινός, Φαμενός, Ἀστεῖος, Ἡδεῖα, Ἀγαπητός, Φιλητός, Πιστός, Πινυτή*, κτλ.

5) Ὅτι συνήθως τὰ ἐθνικὰ γινόμενα κύρια φυλάττουσι τὸν τόνον αὐτῶν, οἷον *Ἀχαιός, Ἠλεῖος, Θετταλός, Δαναός, Ἰλλυριός* κττ.· ἐξαίρεσιν ποιοῦνται τὸ *Τευκροὶ-Τεῦκρος, Γραικοὶ-Γραῖκος*, τὸ δὲ *Ἀθήναιος* οὐκ ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ *Ἀθηναῖος* ἀλλ' ἐκ τοῦ *Ἀθηνᾶ*, ὅπως *Διονύσιος, Ἀπολλώνιος, Ἕρμαιος, Ἥραιος, Δῖος* (=δίϝιος). Τὰ θηλ. *Θεττάλη*, δρᾶμα Μενάνδρου καὶ *Δανάη* ἀπεσπάσθησαν ὅλως τῶν ἐθνικῶν καὶ παρωξυτονήθησαν.

6) Ὅτι ἐν λέξεσιν ὑπερδισυλλάβοις βραχυκαταλήκτοις ἂν γίνηται ἀναβιβασμὸς τόνου, δὲν γίνεται ἐπὶ τὴν παρεσχάτην, ἀλλ' ἐπὶ τὴν προπαραλήγουσαν, τονισμὸς ἄρα οἷον *Γλαφύρος, Ἐρύθρος* κττ., εἶναι ἀδύνατος. (Τὸ *Βαλίος* ἐκ τοῦ *βαλιὸς* ἐκανονίσθη κατὰ τὰ εἰς *-ίος* τριβράχεα παροξύτονα κύρια, ἃ πολλὰ καὶ τάξιν ὅλην ἀπαρτίζουσι, *Κλυτίος, Στρατίος, Χρομίος, Δολίος, Ὀδίος* κττ.).

7) Ὅτι παρὰ τὸν ἀνωτ. σελ. 527 μνημονευθέντα τονικὸν νόμον τῶν εἰς δακτυλικὸν ῥυθμὸν περατουμένων τὰ ὑποκοριστικοῦ τύπου γυναικῶν ὀνόματα προπαροξύνονται, οἷον τὸ *Μύρτιον*,

τὸ Νάννιον, τὸ Λέμβιον, τὸ Μόσχιον, τὸ Φάνιον· (ὁ τονισμὸς ἡ *Χρυσίον* φαίνεται κατὰ τοῦτο ἀνώμαλος, καὶ ἴσως οὐκ ἀληθής).

8) Ὅτι πολλάκις ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπιθέτου τὸ μὲν κατὰ τοῦτο τὸ γένος ἐσχηματισμένον ἀναβιβάζει, τὸ δὲ κατ᾽ ἐκεῖνο φυλάττει τὸν τόνον, οἷον *Γαληνός, Γαλήνη* καὶ *γαλήνη, Δαναός Δανάη, Κραναός Κρανάη, Σειληνὸς Σειλήνη* καὶ ἀντιστρόφως, *Ἔρυθρος* ἀλλὰ *Ἐρυθραί* κτλ.

9) Ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο φαίνεται ἐλαττούμενον σὺν τῷ χρόνῳ, ἐντεῦθεν σήμερον πλείονα σῴζουσι τὸν ἐπιθετικὸν τόνον· πρβλ. *ὁ Καλός, ὁ Κακὸς* (ἐν Κρήτῃ), *ὁ Σκληρός, ὁ Σγουρός, ὁ Ἀκριβός, ὁ Χαροκόπος, ὁ Οἰκονόμος, ὁ Νικηφόρος, ὁ Δρυμύς, ὁ Μπραγὸς* (*δίδυμος* ἐκ τοῦ συμπραγής), *ὁ Ξα(ν)θός, ἡ Ξα(ν)θή, ὁ Ξερός, ὁ Ζερβός, ὁ Μακρύς, ὁ Παχύς, ὁ Λιγνός, ὁ Στραβός, ὁ Κουτσός, ὁ Κουφός, ᾽ς τοὺς Κορφούς, Ζωντανός, Πεπανός, Θαλασσινός, Καμαρινὸς* κττ.· καὶ τοπωνυμίας *ὁ Ὁμαλός, ὁ Γιαλός, Σκεπαστή, Σκοτεινός, Σκοτεινόν, Φωτεινός, Ψαρή, Σταυρός, Σταυρί, Κισσός, Λουτρόν, Τουρλωτή, Καλαμωτή, Μεστά, Ἐπισκοπή, Ψυχρὸν* κττ., πρβλ. καὶ τἀρχαῖα *Ἀγαυή, Αἰραί, Ἀκτή, Ἀττική, Βατή, Γλυκερά, Γυραί, Δραγμός, Ἐλεός, Ἐλευθεραί, Ἐρινεός, Θορά, Ἰσθμός, Λιμηρά, Μισητός, Πλαγκταί, Πρωτή, Ῥωγμοί, Σπαρτός, Φαιστὸς* κλπ.

Εἰς οὐσιαστικὰ προσηγορικὰ φαίνεται ὅτι μετέστησαν ἐπίθετά τινα διὰ τῆς μετακινήσεως τοῦ τόνου, καὶ τὸ πάλαι καὶ ἔπειτα, οἷον *γαλήνη* παρὰ τὸ *γαληνός, γῦρος* παρὰ τὸ *γυρός, ἔχθρα* παρὰ τὸ *ἐχθρός, ζώη* παρὰ τὸ *ζωός, θέρμη* παρὰ τὸ *θερμός, ἴλλος* παρὰ τὸ *ἰλλός, κάκη* παρὰ τὸ *κακός, κύρτος* παρὰ τὸ *κυρτὸς* (καὶ νῦν *κέρτος* ἐν Κρήτῃ, *κιούρτος* ἀλλαχοῦ ὁ ἁλιευτικὸς κόφινος), *λέπρα* παρὰ τὸ *λεπρός, λέπυρον* παρὰ τὸ *λεπυρός, λεύκη* παρὰ τὸ *λευκός, πρύμνη* παρὰ τὸ *πρυμνός, σκόλιον* παρὰ τὸ *σκολιός, σπάρτον* παρὰ τὸ *σπαρτός, στράβη* παρὰ τὸ *στραβός, φαλάκρα* παρὰ τὸ *φαλακρός, χόνδρος* παρὰ τὸ *χονδρός, ὦχρος* καὶ *ὤχρα* παρὰ τὸ *ὠχρός* κττ. Ὁμοίως λέγομεν καὶ ἡμεῖς *ἀλ-*

μύρα (*ἁλμυρός*), *βράδυ*, *γλύκα* (*γλυκὸς*) καὶ τὸ ἐναντίον *πίκρα* ἢ *πρίκα* (*πικρὸς* καὶ *πρικός*), *δαμάσκηνα*, *δίπλη* (*διπλός*), *ζέστη* (*ζεστός*), *κάκου* (τοῦ) (*κακός*), *ὁ κάλος* (ὁ ἐραστής, ἐν Κύπρῳ), *Κόντος* (*κοντός*), *κάπυρα* (*καπυρός*), *λαγωνίκα* (*λαγωνική*), *μαδάρα* (*μαδαρός*), *μαλάκα* (*μαλακή*), *μελάνη* (*μελανή*), *Μυτιλήναια* (σῦκα οὕτω λεγόμενα), *ξέρα* (ὕφαλος ἢ καὶ ἴσαλος πέτρα ἐν τῇ θαλάσσῃ πρὸς ἣν προσαράττουσι καὶ θραύονται τὰ πλοῖα). *πόρδαλος* (*ἡ ἐρείκη*), *στάχτη* (*ἡ στακτὴ κονία*), *τρέλλα* (*τρελλὸς*), *τρόχαλος* (*τροχαλός*, οὕτως ἐν Κρήτῃ καλοῦσι τοὺς σωροὺς τῶν ἐκ τῶν ἀμπέλων συναγομένων καὶ μακράν που σωρευομένων μικρῶν στρογγύλων λίθων), *τύφλα* (*τυφλός*), *χάλαρα* (*χαλαρός*, οὕτως ἐν Κρήτῃ τὰ διερρωγότα μέρη τοῦ ἐδάφους, ὅπου πολλοὶ λίθοι), *ἡ χλώρη* (*χλωρός*), *ψάχνη* (*ψαχνός*), *ψύχρα* (*ψυχρός*) κττ.

Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα λέγονται ἄλλα πολλὰ ἄνευ μεταβολῆς τοῦ τόνου, οἷον *νερό*, *πηχτή*, *σφαχτά*, *κοπανιστὴ* (τυροῦ εἶδος), *ὁ ποντικός*, *ὁ θερμὸς* (οὕτω λέγεται ἐν Κρήτῃ τὸ θερμὸν ὕδωρ, δι' οὗ φυρῶσι τὸ σταῖς). *ὁ ἀρραγὸς* (—*ὁ ἀρραγὴς* ἀσκὸς ἐν Κρήτῃ) καὶ τοὐναντίον *τὰ ῥαγὰ* ἐν Χίῳ = τὰ διερρωγότα ἐδάφη, *ἀνεμική*, *μπιστικός*, *χειμωνικὸ* κλπ. κλπ.

§ 28. *Τονισμὸς τῶν ἐξ οὐσιαστικῶν γενομένων ἄλλων οὐσιαστικῶν κυρίων καὶ προσηγορικῶν*. Ἐπειδὴ καθ' ἃ εἴδομεν ἀνωτ. σελ. 185-6 τὰ κύρια ὀνόματα ὑποκοριζόμενα πάσχουσι πολυειδεῖς συγκοπὰς καὶ ἀλλοιώσεις, συμβαίνει πολλάκις ὥστε οἱ οὕτω γενόμενοι ὑποκοριστικοὶ τούτων τύποι νὰ ὁμοιάζωσι προσηγορικοῖς ἢ καθ' ὁλοκληρίαν, ὅπως λ.χ. *Ἵππος*, *Ἶσος*, *Πόλεμος*, *Ἄξιος*, *Ἄριστος*, *Πόλις* κττ. ἀντὶ *Ἱππόλυτος*, *Ἰσόνομος*, *Ἀρίστιππος*, *Πολέμαρχος* καὶ τοιούτων τινων, ἢ μέχρι τοῦ τόνου, πρβλ. *Καῖρος*, *Κάπνος*, *Θῦμος*, *Ἄγων*, *Ἄγαθος*, *Εὔχη*, *Αἴχμη*, *Ἴσχυς*, *Φρόντις*, (πρβλ. *Ἆγις*, *Νῖκις*,) κτλ., ἐντεῦθεν ἐγεννήθη τὸ αἴσθημα ὅτι ἠδύναντο καὶ οὐσιαστικὰ νὰ τρέπωνται εἰς κύρια ἀναβιβαζομένου τοῦ τόνου. Κατ' ἀλήθειαν δ' ὅμως σχεδὸν πανταχοῦ πρόκειται ὑποκοριστικὸς τύπος καὶ οὐδὲν ἄλλο· πρβλ. *Ἄστος*

ἀπὸ τοῦ *Ἀστόνομος Ἀστόφιλος* ἤ τινος τοιούτου, *Ἄγων* ἀπὸ τοῦ *Ἀγώνιππος*, *Ἄσωπος* ἀπὸ τοῦ *Ἀσωπόδωρος*, *Δαμάστης* ἀπὸ τοῦ *ἱπποδαμαστής*, *Ἀκέστης* καὶ *Ἐξακέστης*, ἀπὸ τοῦ *Ἀκεστόδωρος -θεμις-τιμος*, *Καῖρος* ἀπὸ τοῦ *Καιρογένης Καίριμος*, *Στράτος* ἀπὸ τοῦ *Φιλόστρατος Στρατοκλῆς*, *Θῦμος* ἀπὸ τοῦ *Θυμοχάρης Θυμάρης Ἀγάθυμος*, *Κάρπος* ἀπὸ τοῦ *Καρπόδωρος*, *Ἵλαρος* ἀπὸ τοῦ *Ἱλαροκλῆς Ἱλαρίδας*, *Φρόντις* ἀπὸ τοῦ *Εὐφροντίδης*, *Ἴσχυς* ἀπὸ *Ἰσχύλος Ἰσχόμαχος* κτт. Ἄλλα ἐγένοντο κατ' ἀναλογίαν ἄλλων, λ. χ. τὸ *Στερόπη* ἀπὸ τοῦ *στεροπὴ* κατὰ τὸ *Μερόπη*, *Δρυόπη*, *Καλλιόπη*, κττ. ὅπως καὶ τὸ *Λαλάγη* κατὰ τὸ συνώνυμον *πλατάγη*. Τὸ δὲ *Ἰάκχη* οὐκ ἀπὸ τοῦ *ἰακχὴ* ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἀρσ. *Ἴακχος*, ὅπως πάντως καὶ τὸ *Κολωνὴ* ἀπὸ τοῦ *Κολωνὸς* καὶ ἡ *Πόμπη* ἀπὸ τοῦ *Πόμπος*, καὶ ἡ *Τίμη* ἀπὸ τοῦ *Τῖμος* κτλ., ἢ ἐτυμολογοῦνται ἄλλως, λ. χ. *Ῥίπη* οὐκ ἀπὸ τοῦ *ῥιπὴ* ἀλλ' ἀπὸ τοῦ *ῥίψ ῥιπός*, ὅθεν ὠνομάσθη ἡ Ἀρκαδικὴ πόλις.

Ὅτι δ' ἀπὸ τούτων καὶ τῶν τοιούτων ὁρμώμενοι ἠδύναντο νὰ προβῶσιν ἐνίοτε καταχρηστικῶς καὶ ἐπὶ τὸν ἀναβιβασμὸν ἀληθῶς τοῦ τόνου, τοῦτο εἶναι πάντη φυσικόν· οὕτως ἑρμηνεύεται ἴσως τὸ *Φύη*, *Αὔγη*, *Κραύγη*, *Παραψύχη*, *Κορύφη* κτλ.

Καθ' ὃν τρόπον κύρια οὕτω φαίνεται ὅτι παράγονται καὶ προσηγορικὰ οὐσιαστικὰ ἐξ ἄλλων οὐσιαστικῶν, ὥστε γεννᾶται ἡ ἐντύπωσις ὅτι τὰ μὲν ἀφῃρημένης σημασίας εἶναι ὀξύτονα, τὰ δὲ συγκεκριμένης βαρύτονα· πρβλ. *ἁρπαγὴ* καὶ *ἁρπάγη*, *καλυφὴ περικαλυφὴ* καὶ *καλύβη*, *καμπὴ* καὶ *κάμπη* (καὶ νῦν ἔτι ἡ κάμπια), *πλαταγὴ* (ὁ ἦχος) καὶ *πλατάγη* τὸ κρόταλον, *σκαφὴ* καὶ *σκάφη* κττ.

Πρὸς πλήρη κατανόησιν τοῦ φαινομένου τούτου ἐνθυμητέον, ὅτι τοῦτο παρατηρεῖται οὐχὶ ἐν τοῖς εἰς -ᾱ (η) ὀνόμασι τοῖς γενομένοις καθ' ἑτεροίωσιν τοῦ ε/ο, ē/ō κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 243-6, ἀλλὰ μόνον ἐν τοῖς ἔχουσι ῥιζικὸν φωνῆεν (*α*, *ι*, *ο*, *υ*, *η*, *ω*, *ε*, ἢ δίφθογγον), ἅτινα καὶ διφοροῦνται ὡς πρὸς τὸν τόνον. Πρβλ. πρῶτον: *ἀγορά*, *ἀκοή*, *ἀλοιφή*, *ἀμοιβή*, *ἀμοιϝά*, *ἀοιδή*, *βολή*, *βουλή*, *βροχή*, *γονή*, *δοκή*, καὶ *δοχή*, *δομή*, *δορά*, *δρομή*, *ἐδωδή*,

θορή, *κλοπή*, *κονή*, *κουρά*, *κτονή*, *λοιβή*, *μολὴ* (*προμολή*), *μομφή*, *μονή*, *μορὰ* (καὶ *μόρα*), *νομή*, *ξοὴ* (*παραξοή*), *ὀκωχή*, *ὁλκή*, *ἐν-οπή*, *ὀροφή*, *ὀχή*, *πλοκή*, *πνοή*, *ποθή*, *πολὴ* (*ἐμπολή*), *πομπή*, *πορδή*, *ποτή*, *ῥοή*, *ῥοπή*, *ῥωγή*, *σκοπή*, *σοβὴ* (*ἀνασοβὴ* καὶ *σόβη* *γραο-μυιοσόβη*), *σπορά*, *σπονδή*, *σπουδή*, *στοά*, *στοιβή*, *στολή*, *στοναχή*, *στοργή*, *στροφή*, *τολὴ* (*ἀνα-ἐν-ἐπι*-κλπ.), *τομή*, *τονή*, *τροπή*, *τροφή*, *τροχή*, *φθογγή*, *φθορά*, *φορά*, *φονή*, *φορβή*, *χοή*. Οὕτω παρατηρεῖται ἀντίθεσις μεταξὺ τῶν ὀξυτόνων θηλυκῶν εἰς -*ά* καὶ τῶν παροξυτόνων ἀρσεν. καὶ οὐδ. δευτεροκλίτων εἰς -*ος* (*ον*)· πρβλ. *τόμος τομή*, *φόρος*. *φορά*, *σπόρος σπορά*, *πόθος ποθή*, *ἄγορος ἀγορά*, *ὄρρος οὐρὰ* κττ.

Καὶ δεύτερον *ἀγάπη*, *ἀγὴ* (*ἄγνυμι*), *ἄγη* (*ἄγαμαι*), *ἀγωγή*, *ἄζη*, *ἀϊκή*, *ἀκωκή*, *ἀκὴ* (καὶ *ἄκη*), *ἀλαλή*, *ἀλαλαγή*, *ἀλκή*, *ἀλή*, *ἀλύκη* (*ἀλύω*), *ἀμυχή*, *ἄνη*, *ἀνάγκη*, *ἄντη*, *ἀνωγή*, *ἀπάτη*, *ἀλλαγή*, *ἀλφή*, *ἀπειλή*, *ἀρὰ* (κατάρα), *ἁρμογή*, *ἁρπαγή*, *ἁρπάγη*, *ἅρπη*, *ἀρχή*, *ἄση*, *ἀστραπή*, *ἄτη*, *αὐγή*, *αὐδή*, *αὐλή*, *αὔχη*, *αὔξη*, *ἀφή*. *βαφή*, *βλάβη*, *βλάστη*, *βληχή*, *βοή*, *βορά*, *βορβορυγή*, *βοσκή*, *βρίμη*, *γαμφή*, *γραφή*, *γλυφή*, *δείλη*, *διδαχή*, *δίκη*, *δρυφή*, *δύη*, *εἵλη* καὶ *ἴλλη*, *εἰρήνη*, *ἐνιπή*, *ἕρση*, *ἐρωή*, *εὐλή*, *εὐχή*, *ζάλη*, *ζυγὴ* (*ἀνα*-), *ζωὴ καὶ ζόη* Ἰων., *ἥβη*, *ἠχή*, *θήκη*, *θλιβὴ* (ἐκ-), *θοίνη*, *θωή*, *ἰαχή*, *ἰωγή*, *ἰωκή*, *καλύβη* καὶ *καλυφὴ* (*περι*), *καμπή*, *κάμπη*, *κάπη*, *καύχη*, *κήλη*, *κλαγγή*, *κλίνη*, *κνίδη*, *κόγχη*, *κομιδή*, *κοπή*, *κράδη*, *κρήνη*, *κορκορυγή*, *κραυγή*, *κριγὴ* (καὶ *κρίγη*), *κρυβὴ* (ἀπο), *κώπη*, *λαβή*, *λαλαγή*, *λατάγη*, *λήθη*, *λύγη*, *λύπη*, *λώβη*, *μάθη*, *μάρη*, *μάχη*, *μάργη*, *μαρμαρυγή*, *μέθη*, *μύκη*, *μύλη*, *νάρκη*, *νίκη*, *ὀδωδή*, *οἰμωγή*, *ὀλολυγή*, *ὀπή*, *ὀρυχή*, *ὀργή*, *οὐλή*, *οὔλη* (*δίκη ἐξούλης*), *οὐρά*, *ὀφειλή*, *παλαχή*, *πάγη*, *πάθη*, *πάλη*, *πέδη*, *πλάνη*, *πτοία*, *πτυχή*, *ῥαγή*, *ῥαφή*, *ῥιπή*, *ῥιφή*, *σάγη* καὶ *σαγή*, *σαλαγὴ* (καὶ ἧττον ὀρθῶς *σαλάγη*), *σάλη*, *σιγὴ* καὶ *σιωπή*, *σήπη*, *σκαφὴ* καὶ *σκάφη*, *σκέπη*, *σμαραγή*, *στέγη* καὶ *τέγη* (νῦν ἐν Κρήτῃ καὶ *στέγη* καὶ *στεγή*), *σύρη*, *σχέδη*, *σχίδη*, *σχολή*, *ταγγὴ* καὶ *τάγγη*, *ταγή*, *ταραχή*, *ταφή*, *τιναγή*, *τριβή*,

τρύγη, τυπή, τύχη, ὑλακή, φραδή, φενάκη, φρίκη, φυγή, φυή, φυλακή, χαρά, χαραγή, χλιδή, ψυχή, ὠνή, ὠπή, ὠτειλή,

Ἡ ποικιλία ἄρα τοῦ τονισμοῦ εἶναι περιωρισμένη, ὑπάγεται ὑπὸ νόμον τινὰ καὶ δὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀνώμαλος, ἀλλὰ πάντως ἔχει λόγον καὶ ἡ διαρκὴς ὀξυτονία ἐν τοῖς ἑτεροιουμένοις καὶ ἡ τονικὴ ποικιλία ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸν λόγον τοῦτον εὑρίσκομεν παρατηροῦντες ὅτι διὰ τῶν ὀξυτόνων δηλοῦται σαφῶς ἡ ἐνέργεια τοῦ ῥήματος, ὅτι δὲ ἐν τοῖς οὐχ ἑτεροιουμένοις ὑπάρχουσι μὲν ἀναντιλέκτως ῥηματικὰ ὀξύτονα ἀφῃρημένης σημασίας εἰς *-ή (ἀκωκή, ἀγωγή, διδαχή, ὀδωδή, εὐχή, σκαφή, σφαγή, κραυγή* κτλ.), ὑπάρχουσι δ'ὅμως καὶ ἄλλα, ἅτινα φαίνονται πρωτοτυπώτερα τῶν ῥημάτων, ῥιζικὰ ὡς εἰπεῖν ὀνόματα, χαλαρῶς μόνον ἢ οὐδαμῶς πρὸς τὰ ῥήματα συνδεόμενα, καὶ δὴ ὅπως πάντα τἄλλα ὀνόματα οὕτω καὶ ταῦτα ἐλευθέρως τονιζόμενα, οἷον *ἀνάγκη, ἄνθη, ἅρπη καὶ ἁρπάγη, δείλη, δίκη, ζάλη, ἕρση, εἵλη, ἥβη, θοίνη, κάμπη, κάπη, κνίδη, κόγχη, κράδη, κώπη, λήθη, λύπη, μάχη, νάρκη, ὀπή, σιγὴ* κττ. Ταῦτα δὲ ὡς ἀπέχοντα τῶν ἀντιστοίχων ῥημάτων δηλοῦσι συνήθως οὐχὶ τὴν ἀφῃρημένην ἔννοιαν αὐτῶν ἀλλὰ πολλάκις συγκεκριμένα ὄντα. Ὥστε τὰ μὲν ῥηματικὰ τ. ἔ. τὰ τὴν ἀφῃρημένην ἔννοιαν τοῦ ῥήματος δηλοῦντα ὀξύνονται, τά δ'ἄλλα διφοροῦνται. Τοῦτο παρετήρησεν ὁ Ἡρῳδιανὸς εἰπὼν ὅτι τὸ *παταγὴ* κοινότερον μὲν ὀξύνεται ὡς τὸ *ἀλαλαγή*, ἀλλ' αὐτὸς πάντως κατὰ τὴν παράδοσιν ἐβάρυνεν αὐτὸ «ὅτι οὐκ ἐκ τοῦ *πατάσσω* γίνεται, ***ὠξύνετο γὰρ ἂν ὡς τὸ ἀλαλαγή***, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ *πάταγος*, οὗ τὸ θηλυκόν φησιν ἡ *πατάγη*». Παρὰ τὰ παλαιὰ ἄρα συγκεκριμένην ἔννοιαν ἔχοντα *ἅρπη* καὶ *ἁρπάγη, καλύβη, κάμπη, πλατάγη, σκάφη* κττ. ἐπλάσθησαν ἄλλα νεώτερα ῥηματικὰ πρὸς δήλωσιν τῆς ῥηματικῆς ἐννοίας ὀξύτονα εἰς *-ή, ἁρπαγή, σκαφὴ* κλπ., καὶ οὕτω παρήχθησαν ζεύγη ὀνομάτων, ὧν τὸ μὲν βαρύτονον εἶχε συγκεκριμένην, τὸ δὲ ὀξύτονον ἀφῃρημένην σημασίαν. Ἐπειδὴ δὲ οὕτως ἐφαίνετο ὅτι παρήγετο τὸ βαρύτονον ἐκ τοῦ ἑτέρου, διὰ τοῦτο ἐγένετο ἀληθῶς ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἔν τισι συγκεκρι-

μένην ἔννοιαν ἔχουσι τοιαύτη μετακίνησις τοῦ τόνου. Πρβλ. *ποιή, ῥοιή, χροιή* καὶ Λ-τ. *πόα, ῥόα, χρόα, ἀμόργη, σόβη (γραομυο-), φόβη, χλόη, χρόμη, χνόη*, παρὰ τὰ ἀφηρημένα *πνοή, βοή, ἀκοή, χοὴ* κττ. Ἐπί τινων, ὡς φαίνεται, δὲν κατίσχυσεν ὅλως ὁ νέος οὗτος κατ' ἀναλογίαν τόνος, οἷον *σάγη* καὶ *σαγή, μόρα* (ὃ καὶ διὰ τὸ *μοῖρα*) καὶ *μορά*. Τὸ *φθόη* ἐκανονίσθη κατὰ τὸ συνώνυμον *φθίσις*. Τὸ δὲ *λόγχη* οὐκ ἐκ τοῦ λαγχάνω ἀλλὰ συνάπτεται τῷ Λατ. lancea, τῷ Ἰρικῷ laigen κλπ.

Διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν λέγονται τὰ πολλὰ τῶν εἰς *-όνη* ἢ *-ώνη* συγκεκριμένων βαρυτόνως, τὰ δὲ ἀφηρημένα συνήθως ὀξυτόνως, πρβλ. *ἀγχόνη, ἀκόνη, ἀμπεχόνη, ἀρπεδόνη, βελόνη, περόνη, σφενδόνη, ἀλκυόνη, ἀνεμώνη, κορώνη* κττ., ἀλλὰ *ἡδονή, καλλονή, κνησμονή, φλεγμονή, πημονὴ* κλπ., ἀλλὰ παρὰ ταῦτα καὶ *μελεδώνη, ῥαστώνη* κττ.

Περὶ τοῦ τόνου ἐν τῇ προτάσει

§ 29. *Τόνος προτάσεως· τίνα τὰ ἀποβάλλοντα τὸν τόνον αὐτῶν.* Ἐπειδὴ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 1 οὐχὶ λέξεις κεχωρισμένας ἀλλὰ προτάσεις ἐκφωνοῦμεν καὶ ταύτας τεχνητῶς χωρίζομεν εἰς λέξεις, δῆλον ὅτι ἀληθῶς εἰπεῖν οὐχὶ ἡ λέξις ἀλλὰ ἡ πρότασις φέρει τὸν τόνον [1]), καὶ ὅτι καὶ ὁ τόνος οὗτος ὁμοίως ἐξεταστέος. Λέγομεν δὲ τόνον προτάσεως οὐ μόνον τὴν διάφορον ἐκφώνησιν τῶν στοιχείων αὐτῆς ὡς κατηγορικῆς, ἀπορηματικῆς, θαυμαστικῆς κττ., ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξαρσιν μερῶν τινῶν, εἰς ἃ συνήθως διαιροῦμεν αὐτήν. Διότι οὐδεμιᾶς προτάσεως *πάντα τὰ στοιχεῖα τονίζονται ἐν τῇ συνεπείᾳ ὁμοίως*, οὐδὲ τὸ πάλαι ἐτονίζοντο, ἀλλά τινα τούτων ἀπέβαλλον καὶ ἀποβάλλουσι τὴν αὐθυπαρξίαν καὶ δὴ καὶ τὸν τόνον αὐτῶν, γινόμενα *ἐγκλιτικὰ* ἢ *ἐγκλινόμενα* [2]). Συνέ-

[1]) Τὸ συνήθως λεγόμενον ὅτι ὁ τόνος χαρακτηρίζει τὴν ἑνότητα τῆς λέξεως δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀληθές, διότι καὶ ἡ φράσις *τὸ σῶμά μου, οὐκ ἔχω, ἔχω τι* κττ., κατ' ἀλήθειαν ἕνα μόνον φέρουσι τόνον ἐπὶ τοῦ *σῶ*, *ἔ*, αἱ δὲ ἄλλαι συλλαβαὶ εἶναι ἄτονοι.

[2]) *Ἐγκλινόμενον* διαφέρει *ἐγκλιτικοῦ*, ἐπειδὴ καθ' ἃ διδάσκει Ἡρῳδ. Α' 552,1, τὸ

6αινε δ' ἐξ ἀρχῆς τὸ πάθος τοῦτο οὐχὶ μόνον, ὅτε τὸ ἐγκλιτικὸν ἐξεφωνεῖτο εὐθὺς μετὰ τὴν λέξιν μεθ' ἧς ψυχολογικῶς συνήπτετο, ἀλλὰ καὶ ὅτε ἐτίθετο μετ' ἄλλην λέξιν, ἔστω καὶ προηγουμένην τῆς εἰς ἣν ἀνῆκε συνταχτικῶς, ἤρκει ἡ ψυχολογικὴ ὑπόταξις, ἤτοι ἤρκει ὅτι ψυχολογικῶς ἔννοιά τις καὶ δὴ καὶ ἡ παριστῶσα αὐτὴν λέξις δὲν ἐξήρετο· πρ6λ. Θεοκρ. Α' 32 *ἔντοσθεν δὲ γυνά τι θεῶν δαίδαλμα τέτυκται* ἀντὶ γυνά, δαίδαλμά τι θεῶν, Δημοσθ. σελ. 169 *ἤδη τις εἶπεν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοί που λέγων*», ἔνθα τὸ *που* συνάπτεται ψυχολογικῶς τῷ *εἶπεν* κλπ· πρ6λ. περὶ τούτων Ἐλέγχων καὶ Κρίσεων σελ. 441-445. Πρὸς τούτοις συνέ6αινε τὸ πάθος τοῦτο οὐ μόνον λέξεσι καὶ τύποις μεμονωμένοις ἀλλὰ καὶ κατηγορίαις ὅλαις λέξεων. Τοιαῦται λέξεις ἦσαν ἀντωνυμικοί τινες τύποι, οὐκ ὀλίγα ἐπιρρήματα, σύνδεσμοι καὶ προθέσεις, ἔτι πολλάκις ἡ κλητικὴ καὶ τὸ ῥῆμα, ἔνια στοιχεῖα τῆς προτάσεως δι' ἄλλων στοιχείων αὐτῆς προσδιοριζόμενα κττ.

§ 30. *Ἔγκλισις ἐν ταῖς ἀντωνυμίαις.* Περὶ τῶν ἀντωνυμιῶν παρατηρεῖται ὅτι ἀρχαιόθεν ὑπῆρχον διπλοῖ τούτων τύποι ἐγκλιτικοὶ ἢ ἐγκλινόμενοι καὶ ὀρθοτονούμενοι, ἤτοι φυλάττοντες

μὲν *ἐγκλινόμενον* κοινὸν ὄνομα πάσης λέξεώς ἐστι κατὰ τὸ τέλος ὀξυνομένης τρεπούσης τε εἰς βαρεῖαν, τὸ δὲ ἐν ἰδίοις θέμασι καταλειπόμενον ἀριθμῷ ἰδίῳ· καὶ τὸ μὲν αὐτὴν μόνην τὴν ἐπὶ τέλους ὀξεῖαν ἀμείβει εἰς βαρεῖαν, τὸ δὲ καὶ μετατίθησιν εἰς τὴν ὑπερκειμένην συλλαβήν, εἰ καὶ τὰ τοῦ λόγου ἐπιδέχοιτο». Τὰ ἐγκλιτικὰ λέγονται καὶ *ἐγερτικὰ* ἅτε τὸν τόνον τῆς πρὸ αὐτῶν λέξεως ἐγείροντα, ὥστε κυρίως τὸ ***ἐγκλιτικὸν*** ἀντίκειται τῷ *ὀρθοτονουμένῳ*. Πρ6λ. Ἀπολλ. περὶ Ἀντωνυμ. 43 Α' «Συμβέβηκε τῶν ἀντωνυμιῶν ἃς μὲν ***ὀρθοτονεῖσθαι***, τοῦτ' ἔστι τὸν κατὰ φύσιν τόνον ἔχειν, ἃς δὲ *ἐγκλίνεσθαι*. . . . Αἱ μὲν οὖν *ὀρθοτονούμεναι* καὶ προτάσσονται καὶ ὑποτάσσονται, *ἐμοὶ ἔδωκεν*, *ἔδωκεν ἐμοί*, αἱ δὲ ἐγκλινόμεναι μόνως εἰσὶν *ὑποτακτικαί*· διαφέρει δὲ *ὑποτακτικὸν ὑποτασσομένου*, ᾗ τὸ μὲν πάντοτε ἐν ὑποταγῇ, τόν τε ἴδιον τόνον οὐκ ἔχει, τὸ δὲ ὑποτασσόμενον καὶ προτάσσεται καὶ τὸν τόνον τὸν ἑαυτοῦ ἔχει (ἐμοὶ γὰρ ἔδωκας, ἔδωκας ἐμοί), ὃν τρόπον καὶ *ἐγκλινόμενον ἐγκλιτικοῦ*· τὸ μὲν γὰρ ἐγκλινόμενον αὐτὸ μόνον κοιμίζει τὴν ὀξεῖαν *αὐτὰρ ἐγὼ καὶ* ***Τυδείδης***, τὸ δ' ἐγκλιτικὸν μετὰ τοῦ τὸν τόνον ἀποσβεννύειν καὶ τὴν (πρὸ) ἑαυτοῦ βαρεῖαν ὀξύνει, *Ἀπολλώνιός μοι, ἐτίμησάς με*». Καὶ «καλοῦνται οὖν αἱ ἐντελεῖς (ἀντωνυμίαι) κατὰ τὴν φωνὴν καὶ τὸν διαγεγραμμένον τόνον *ὀρθοτονούμεναι*, *τάχα συνωνυμοῦντος τοῦ ὀρθοῦ* ***καὶ τοῦ ὑγιοῦς***· αἱ δὲ τὸν τόνον μετατιθεῖσαι ὡσπερεὶ ἀπὸ τῶν ἐγκλινόντων τὰ βάρη ἐφ' ἕτερον σῶμα ***ἐγκλιτικαί***».

τὸν ἑαυτῶν τόνον· πρβλ. *ἐμοῦ* καί *μου*, *ἐμοὶ*[1]) καί *μοι*, *ἐμὲ* καί *με*, *σοῦ σοὶ σὲ* καὶ *σοὺ σοὶ* (παρ' Ὁμ. *τοὶ*) *σέ*, Δωρ. *τὺ* (αἰτ.) κττ. Ἐντεῦθεν ἐγκλιτικοὶ μὲν εἶναι οἱ ἀντωνυμικοὶ τύποι *μου*, *μευ*, *μεθεν*, *μοι*, *με*, *τοι*, *τυ* (αἰτ.), *μιν*, *σφωε*, *σφιν*, *σφε*, *νιν*, καὶ οἱ τύποι τῆς ἀορ. *τὶς τινὸς* καί *του*, *τινὶ* καὶ *τῳ* (πλὴν τοῦ *ἄττα*)· ἐγκλινόμενοι δὲ καὶ δὴ οὐκ ἀείποτε ἐγκλίνονται, οἱ τύποι *σοῦ*, *σέο*, *σεῦ*, *σοί*, *σέ*, *οὗ*, *εὗ*, *ἕθεν*, *οἷ*, *ἕ*, *ἡμῶν*, *ἡμῖν*, *ἡμᾶς*, *ὑμῶν*, *ὑμῖν*, *ὑμᾶς*, *σφωέ*, *σφωίν*, *σφῶν*, *σφέων*, *σφίσι*, *σφᾶς* καὶ *σφάς*, *σφέας*. Καὶ νέαι ἀντωνυμίαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ἀναπτυχθεῖσαι ἐγένοντο ὁμοίως ἐγκλινόμεναι, πρβλ. *αὐτόν*, *αὐτήν*, *αὐτό*, *αὐτοὺς* κττ, αἳ ἀπὸ Ὁμ. ἤδη ἐνεκλίνοντο, πρβλ. ἀνωτ. σελ. 492 *κόψε γάρ αὐτον*, καὶ τὰ νῦν ἐγκλιτικὰ *δέν τον θέλω*, *θέλεις τον*, *πᾶρ' τα*, *φέρ τα*, *εἰπά το* κλπ.

Καθόλου δὲ παρατηρεῖται ὅτι αἱ ἀντωνυμίαι εἶναι ὀρθοτονούμεναι α) ὅτε κεῖνται ἐν ἀρχῇ προτάσεως, οἷον *ἐμὲ δ' ἔγνω καὶ προσέειπεν*, *χωρῶ πρὸς ἔργον· σοὶ δ' ἐφίεμαι, θεά*, *τοιάνδ' ἀεί μοι σύμμαχον παρεστάναι· σὲ μὲν εὖ πράσσοντ' ἐπιχαίρω·* β) ὅτε κεῖνται ἐπὶ ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς, *ἀτρέμας ἧσο καὶ ἄλλων μύθων ἄκουε, οἳ σέο φέρτεροί εἰσιν*. *Διός δέ τοι ἄγγελός εἰμι, ὅς σεῦ ἄνευ ἐὼν μέγα κήδεται· ὥς σοὶ ἐνὶ στήθεσσιν ἀτάρβητος νόος ἐστίν·* καὶ γ) ὅτε συντάσσονται προθέσεσιν (ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ οὐ πάντοτε, ἰδὲ κατωτέρω), *καὶ τὰ μὲν εὖ δάσσαντο μετὰ σφίσιν υἷες Ἀχαιῶν*. Καὶ ἡ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆς προτάσεως θέσις αὐτῶν οὔτε πολὺ συνήθης εἶναι οὔτε δεῖται λόγων εἰς ἑρμηνείαν. Ἡ δὲ ἐπὶ ἐμφάσεως ἢ ἀντιδιαστολῆς περιλαμβάνει πλείονας περιπτώσεις καθ' ὅσον λέγονται μόναι αἱ προσωπικαὶ ἢ συνάπτονται μετὰ τῆς *αὐτὸς* καὶ πάλιν καθ' ὅσον ἡ τοῦ γ' προσώπου κεῖται ἐπὶ αὐτοπα-

[1]) Ἀντὶ παλαιοτέρου **ἔμοι* σῳζομένου ἔτι ἐν τῷ μετὰ τοῦ *γε* συνημμένῳ, *ἔμοιγε* καθ' ὃ ἐλέχθη καὶ *ἔγωγε*. Ἐτονίσθη δὲ ἐπὶ τῆς ληγούσης τὸ *ἐμοὶ ἐμὲ* κατὰ τὸ *μοὶ μὲ* καὶ κατὰ τὰς *σοί*, *σοι σέ*, *σε*, ὅπως καὶ αἱ κτητικαὶ ἀντωνυμίαι *ἐμός*, *τεός*, *ἑὸς* ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς ληγούσης κατὰ τὰς ἐκ τῶν ἐγκλινομένων *μου*, *σου*, *Ϝου*, σχηματισθείσας **μός*, *σός*, *Ϝός*, ἤτοι ὁ τόνος τοῦ *ἐμοῦ*, *ἐμοί*, *ἐμέ*, *ἐμός*, *τεός*, *ἑός*, προῆλθεν ἐκ συμφύρσεως τῶν τύπων **ἔμου+μού*, **ἔμοι+μοί*, **ἔμε+μέ*, **ἔμος+*μὸς* κττ.

θείας ἢ οὐχί. Πρβλ. Ἡρωδ. Α΄ 555, 12 «ὅτε μὲν ἀπολελυμένως λέγονται καὶ οὐχὶ πρὸς ἕτερον πρόσωπον ἀντιδιαστέλλονται, ἐγείρουσι τὴν πρὸ αὐτῶν ὀξεῖαν· ὅτε δὲ κατὰ τὴν πρός τι ἕτερον διαστολὴν ἐκφέρονται, ὀρθοτονοῦνται· οἷον ἀπολελυμένως, *σεῦ*, «*ἀλλά σευ ἀκάματος*» ὀρθοτονουμένως «*σοῦ δ' ἐπεὶ ἐξέλετο* ψυχήν», *σέο*, ἀπολελυμένως, *ὥς σεο νῦν ἔραμαι*» (Γ 446), ὀρθοτονουμένως δέ, *ὡς σέο νῦν ἔραμαι*» (Ξ 328), *σέ*, ἀπολελυμένως, «*ἐπείσε πρῶτον ἔθηκα*, ὀρθοτονουμένως δέ, *μή σέ γ' ἐν ἀμφιάλῳ Ἰθάκῃ*· καὶ *ἤ ὀλίγον οἷ (= ἑαυτῷ) παῖδα ἐοικότα γείνατο Τυδεύς*, καί, *ἐπεὶ οὔ ἕθεν (= αὐτῆς) ἐστὶ χερείων οἱ δέ οἱ* (= αὐτῷ) *ἐβλάφθησαν ἄνευ κέντροιο θέοντες, οἵ ἑ (= αὐτὸν) ὦσαν ἀπὸ σφείων* (= ἑαυτῶν)· και *ἀμυνέμεναι δὲ οἷ αὐτῷ*».

Καὶ αἱ μὲν τοῦ α΄ καὶ β΄ προσώπου συναπτόμεναι μετὰ τοῦ *αὐτῷ, αὐτοῦ, αὐτῇ* κτλ. ἐλαμβάνοντο ἀεὶ ἐπὶ αὐτοπαθείας καὶ ὠρθοτονοῦντο, καθ' ἃ διδάσκει Ἀπολλων. Συντ. λέγων ὅτι «ὀρθοτονοῦνται καὶ ὅσαι συντάσσονται τῇ *αὐτὸς* ἐπιταγματικῇ, *ἐμοὶ αὐτῷ, σοὶ δ' αὐτῷ, οὐδὲ σεῦ αὐτῆς, οὐδ' ἐμοὶ αὐτῷ*». Ἀλλ' αἱ τοῦ γ΄ τότε μόνον ὠρθοτονοῦντο, ὅτε αὗται καὶ οὐχὶ ἡ κατόπιν *αὐτὸς* ἐξεφέροντο μετ' ἐμφάσεως, διὸ ἐλέχθη καὶ «*ἀλλά οἱ αὐτῷ Ζεὺς ὀλέσειε βίην*, καὶ *Εὐρύαλός δέ ἑ αὐτὸν ἀρεσσάσθω*»· πρβλ. καὶ Ἡρῳδ. Α΄ 557, 2 «αἱ τοῦ τρίτου προσώπου ἑνικαί τε καὶ πληθυντικαί, ὅτε μὲν τὸ ἐξ αὐτῶν μεταφραζόμενόν ἐστιν *αὐτός*, ὃ καὶ ἐπίταγμα λέγεται, ἐγείρουσι τὴν πρὸ αὐτῶν ὀξεῖαν, ἡ μὲν *ἕο*, *ἐπεί ἑο κήδετο λίην* (ξ 461), ἔστι γὰρ ἐπεὶ *αὐτοῦ* (τοῦ Ὀδυσσέως) ἐκήδετο ὁ Εὔμαιος, ὅτε δὲ μεταφραζομένη μετὰ τοῦ ε λέγεται ἡ ἀντωνυμία, τοῦ ε ἐκφερομένου δασυνομένου, οὐκ ἐγείρουσιν, οἷον *Δηίφοβος δὲ — ἀσπίδα ταυρείην σχέθ' ἀπὸ ἕο* (Ν 162—3), ἔστι γὰρ *ἀφ' ἑαυτοῦ*. Εἰσὶ δὲ *ἕο εὗ, ἕθεν, οὗ, ἕ, σφέων, σφίσι σφέας*· αὗται δὲ καὶ σὺν τοῖς ἐπιτάγμασι λέγονται, ὅτε δὴ καὶ ὀρθοτονοῦνται πάντως, οἷον *πὰρ δὲ οἷ αὐτῷ* (ο 285)· ἐὰν δὲ ἐκ περισσοῦ τὸ ἐπίταγμα λαμβάνηται, ἐγκλίνονται, *ἀλλά οἱ αὐτῷ Ζεὺς ὀλέσειε βίην*, ἔστι γὰρ *ἀλλ' αὐτῷ* ψιλῶς»·

πρβλ. καὶ *ἐν πρύμνῃ δ' ἄρ' ἔπειτα καθέζετο· πὰρ δὲ* ***οἷ αὐτῷ*** *εἷσε Θεοκλύμενον·* ***σοὶ δ' αὐτῷ*** *μελέτω·* ***ἕο δ' αὐτοῦ*** *πάντα κολούει·* ***ἓε δ' αὐτὸν*** *ἐποτρύνει μάχεσθαι* κττ.

Τὸ ἐρωτηματικὸν *τίς* τονίζεται ὡσεὶ μηδεμία ἄλλη λέξις εἵπετο αὐτῷ· αἰτία τούτου οὐχὶ ἡ τάσις πρὸς διαστολὴν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἀορ. *τὶς* ἀλλ' ἡ σημασία «*ἕνεκα πεύσεως*», *καὶ* «*πρὸς τὴν πεῦσιν βαρύνεται τὸ τίνων, ἐπεὶ τὰ πύσματα πρὸς πάντων Ἑλλήνων βαρύνεται* (τ. ἔ. λαμβάνουσι βαρεῖαν ἐπὶ τῆς ληγούσης, ὀξεῖαν δὲ ἢ περισπωμένην ἐπὶ τῆς παραληγούσης) *πόσος, τίνες, ποῖος, ὑπὲρ μίαν συλλαβὴν ὄντα.*» Ἀπολλ. Δυσκολ. (Ὁμοίως μένει ἀείποτε ὀρθοτονούμενον τὸ *ἠμί*, διότι ἀείποτε παραλαμβάνεται ἐν τῷ λόγῳ παρενθετικῶς). Ἐπειδὴ καὶ αἱ προθέσεις ἐν τῷ λόγῳ ἦσαν συνήθως προκλιτικαὶ καὶ δὴ ἄτονοι (ἰδὲ κατωτ. § 31), διὰ τοῦτο ὅτε μετ' αὐτὰς εἵπετο ἐγκλινόμενος τύπος προσωπικῆς ἀντωνυμίας, ὃς ἐλέγετο ἐν ἄλλαις φράσεσιν ὀρθοτονούμενος, ἐτονίζετο ἡ ἀντωνυμία, λ. χ. *ἐπὶ σέ, παρὰ σοῦ, κατὰ σέ, ἐκ σοῦ, διὰ σέ, ἐπὶ σοί, ἕνεκα ἐμοῦ* (πρβλ. Ἀπολλ. «*τὶς γὰρ ἂν θαρρήσειεν Ἑλλήνων ἐγκλίνειν τὸ ἕνεκά μου*). Μόναι αἱ τοῦ α΄ προσ. *με, μου, μοι* ἐμφανίζουσί τινα σάλον κατόπιν τοῦ *πρός*, οἷον *πρός με* (παρὰ Πλάτωνι, Ξενοφῶντι καὶ Δημοσθένει, παρέδωκαν δὲ ἡμῖν οἱ Γραμματικοὶ ὅτι ἔκειτο καὶ παρὰ Μενάνδρῳ) καὶ *πρὸς ἐμέ*· παρὰ τοῖς δραματικοῖς ἀναγινώσκεται καὶ *ἀμφί μοι, ὑπέρ μου*. Οἱ δὲ τῆς ἀορ. *τὶς* τύποι ἐγκλίνονται καὶ κατόπιν τῶν προθέσεων κείμενοι, διότι λεγόμενοι ἀεὶ ἐγκλιτικῶς δὲν εἶχον ἀντιστοίχους ὀρθοτονουμένους τύπους, ὅπως αἱ προσωπικαὶ ἀντωνυμίαι, οἵτινες νὰ εἰσχωρήσωσι μετὰ τὰς προθέσεις· ἐντεῦθεν *παρά τινος, ἐπί τινι, ἀπό τινος* κττ. (Ἐπειδὴ ἡ κλητικὴ κατ' ἀλήθειαν δὲν ἐχωρίζετο ἐν τῇ συνεπείᾳ διὰ κομμάτων, ὅπως ἐν τοῖς βιβλίοις βλέπομεν, διὰ τοῦτο καὶ μετ' αὐτὴν παρελαμβάνετο ὁ ἐγκλινόμενος τύπος, *Πάτροκλέ μοι δειλῇ, μή τοι κασίγνητέ μ' ἀτιμάσῃς, ὦ τέκνον μοι, σπεῦδε.)*.

Τονίζονται δὲ ἐπὶ τῆς ληγούσης οἱ τύποι τῆς ἀορίστου ἀντωνυμίας *τὶς* ὅταν κεῖνται ἐν ἀρχῇ προτάσεως ἢ στίχου καὶ ὅταν προ-

τάσσηται αὐτῆς τὸ ἄρθρον εἰς δήλωσιν τοῦ ἀτόμου, τοῦ ἑνὸς ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὅλον γένος· καὶ τέλος ὅταν συνδέηται ἀντιθετικῶς διὰ τοῦ *μὲν-δέ·* πρβλ. «οὐχ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ ἁπλῶς ἂν εἴη πολίτου καὶ ἀνδρός, *τινὸς* μέντοι πολίτου» Ἀριστοτ. Πολιτ. 3, 4, 9. καὶ «ἀναγκαῖον ἤτοι πᾶσι τοῖς πολίταις ἀποδεδόσθαι πάσας ταύτας τὰς κρίσεις ἢ *τισὶ* πάσας, οἷον ἀρχῇ *τινὶ μιᾷ* ἢ πλείοσιν ἢ ἑτέραις ἑτέρας, ἢ *τινὰς μὲν* αὐτῶν πᾶσι, *τινὰς* δὲ τισίν» αὐτ. 4, 14, 3. «Οὐδέ τι Νηλεὺς *τῷ* ἐδίδου ὃς μὴ ἕλικας βόας εὐρυμετώπους ἐκ Φυλάκης ἐλάσειε λ, 288· ὁ *τὶς* ἄνθρωπος, ἡ *τὶς* γραμματική, *τινὲς μὲν - τινὲς δέ.*

§ 31. *Ἔγκλισις ἐν τοῖς μορίοις.* Μόρια ἐγκλιτικὰ ἀρχαιόθεν εἶναι τὸ τε Λατ. que Ἰνδ. ca, τὸ *μο* ἐν τῷ **ἤ-Ϝε* ὅθεν **ἠϜέ-ἠὲ -ἤ*, Λατ. ve καὶ Ἰνδ. va καὶ vā, τὸ *γε* ἐν τῷ *ἔμοιγε ἔγωγε, ἐμοῦγε ἐμέγε* (= Γοτθ. mi-k καὶ νέον Γερμ. mich), τὸ *νυ* Γοτθ. nu, τὸ *κι*, *πολλά-κι*, (Ινδ. purū'cid), *τετράκι*[1]), τὸ *κε*, *κεν*, *κα*, *ῥα*, τὸ *θήν*, *πέρ*, *τοι*, ὃ κατ' ἀρχὰς ἀντωνυμία ἔπειτα ἐπιρρ., *δε*, *ὅ-δε*, *νε*, *ὅνε* κττ.

Τὰ ἐγκλιτικὰ ταῦτα μόρια καὶ αἱ ἐγκλινόμεναι καὶ ἐγκλιτικαὶ ἀντωνυμίαι ἐτίθεντο ἀρχαιόθεν συνήθως μετὰ τὴν πρώτην λέξιν τῆς προτάσεως ἢ μετὰ τὴν λέξιν εἰς ἣν ἀνεφέροντο. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ στοιχεῖα τοῦ λόγου ἃ τίθενται πρὸ τῆς κυρίας λέξεως καὶ ἀποβαλόντα τὸν τόνον αὐτῶν κατέστησαν *προκλιτικά*, ὅπως ὑπὸ τῶν νεωτέρων ὠνομάσθησαν. Ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχον παρατηρήσει καὶ καθορίσει, παρεδέχοντο δὲ ταῦτα ὀξύτονα, ἢ ἐγκλιτικά, πρβλ. ἀνωτ. σελ. 519 σημ. «ἐνεκλίνετο γὰρ ἡ πρόθεσις ἐξ ὀξείας τάσεως εἰς παράθεσιν παραλαμβανομένη, *ὅπερ παρεπόμενόν ἐστι πάσῃ προθέσει*». Ἐν τῇ πράξει δὲ ἢ ἐτόνιζον γράφοντες χωρίς, ἢ κατέλειπον ἄτονα συνάπτοντες εἰς μίαν λέ-

[1]) Κατά τινα διδασκαλίαν Ἰωάννου τοῦ Χάρακος ἐν Βεκκήρου Ἀνεκδ. 1156 καὶ οἱ σύνδεσμοι *μέν. δέ, γάρ*, ἐνεκλίνοντο Καὶ οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἐν τῇ συνεπείᾳ ὁ τόνος αὐτῶν θὰ ἐκοιμιζετο, αλλ' ἂν καὶ μέχρι τελείας ἀτονίας καὶ ἂν πάντοτε, ὅπως λ. χ. ἐν τῷ *τε* ἄδηλον· πρβλ. καὶ *πώ-μαλα*, *οὔκουν* κττ.

ξιν ἐν τῇ γραφῇ. Ἀλλ' ὁμολογουμένως αἱ ἐν συντάξει προθέσεις καὶ τὰ ἄρθρα, τὸ μόριον *εἰ*, *ὡς*, *αἰ*, *καί*, *οὐ*, *εἰς*, *ἐν*, *ὁ*, *ἡ*, *οἱ*, *αἱ*, *τό*, *τά* κλπ. δὲν ἐτονίζοντο ἐν τῇ συνεπείᾳ, ἀλλ' ἔπασχον ἀνάλογόν τι, πρὸς τὴν ἔγκλισιν, ἤτοι *πρόκλισιν*. Τοῦτο μανθάνει τις ἐνθυμηθεὶς τἄνωτ. σελ. 521 λεχθέντα περὶ τῶν ἀπὸ φωνήεντος ἀρχομένων μονοσυλλάβων μορίων καὶ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ τόνου πάντων τούτων κατὰ τὴν ἔκθλιψιν τοῦ τελικοῦ αὐτῶν φωνήεντος. Σημειωτέον δ' ὅτι αἱ νῦν οὕτω προκλιτικαὶ γενόμεναι προθέσεις παλαιότερον ἦσαν τέλεια ἐπιρρήματα καὶ ὠρθοτονοῦντο (πρβλ. Ἰνδ. **pári**=*περί*, **ápa**=*ἀπό*, **úpa**=*ὑπό*, **ánti**=*ἀντί*, **pára**=*παρά*, **práti**=*προτί*, **áti**=*ἔτι*, ὅπερ διέσωσε τὸν τόνον ἅτε ἐπίρρημα μεῖναν), διὸ καὶ τὰ δι' αὐτῶν προσδιοριζόμενα ἐστηρίζοντο ἐπ' αὐτῶν, *ἔξ-εστι*, *ἄπ-ιθι*, *ne-scio*, *ὑπέρ-μορον*, *ὑπέρ-βιον* κλπ. Ἀλλ' ὅτε μετέπειτα διὰ τὴν συχνὴν χρῆσιν καὶ τὴν καθ' ὡρισμένην τάξιν, ἀεὶ πρὸ τῶν πτώσεων, ἐκφορὰν αὐτῶν ἐν τῷ λόγῳ [1]) ἀνεπτύχθη στενή τις σχέσις τῶν μορίων τούτων πρὸς τὰς δι' αὐτῶν κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδαμῶς, ἔπειτα δ' ἀληθῶς προσδιοριζομένας πτώσεις, τότε ἐγένοντο ὄντως προθέσεις καὶ ἀπέβησαν *προκλιτικαί*.

§ 32. *Ἔγκλισις ἐν τοῖς συνθέτοις*. Τὸ προσδιοριζόμενον ὄνομα καὶ ἡ ἀντωνυμία προσηρείδετο πολλάκις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐγκλιτικῶς ἐπὶ τὸ προσδιορίζον προηγούμενον ὄνομα ἢ ἐπίρρημα, ἐπειδὴ συνήθως τοῦτο μᾶλλον ἐξῄρετο διά τε τοῦ τόνου καὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ πρὸ τοῦ προσδιοριζομένου· πρβλ. *Διόσκουροι*, *Διόσ-δοτος*, *Διό-δοτος*, *Ἁλόννησος*, *Πελοπόννησος*, *Ἱεράπολις*, *ἀκρό-πολις*, *ἄ-πληστος*, *ἄ-πατρις*, *φιλόπατρις*, *φιλόπολις*, *ὑπέρβιον*, *πρόπαν*, *ἐπίπαν*, *σύμπαν*, *ἔνδον* (ἐν + δομ δῶμα δῶ), *πρό-φρων*, *ἔναλος*, *ὕφαλος*, *ἔνυπνος*, *ὑπέρμορον*, *πρόταξις*, *παράβολος*, *πρόβλημα*, *Δὶ-φίλος-δίφιλος Δίφιλος*, *ἐπέκεινα πάραυτα*, de novo-denuo in sloco-isloco-ilico κττ.

[1]) Οἱ Στωϊκοὶ ἐκάλουν αὐτὰς *προθετικοὺς συνδέσμους* δι' ἣν πρὸ τῶν προσδιοριζομένων ὑπ' αὐτῶν ἐλάμβανον ἐν τῷ λόγῳ θέσιν.

Καὶ ἐν τοῖς ἀριθμητικοῖς ἐπεκράτησεν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἡ συνήθεια τῆς συνεκφωνήσεως καὶ τοῦ ἀπαρτισμοῦ μιᾶς μόνης λέξεως· πρβλ. *dvā'daça δώδεκα*, *ἕνδεκα*, *Ϝείκοσι*, **τρείσκαιδεκα*, **τέσσαρεσκαιδεκα*, **πέντεκαιδεκα* κτλ., ὅθεν διὰ τὸν τῆς τρισυλλαβίας τόνον ἐγένοντο τὰ γνωστὰ *τρεισκαίδεκα*, *ἑκκαίδεκα* κλπ.

§ 33. *Ἔγκλισις ἐν τῇ κλητικῇ.* Καὶ ἡ κλητικὴ ἐξεφέρετο τὸ πάλαι πολλάκις ἐγκλινομένη, πλὴν ἐν ἀρχῇ προτάσεως ὅπως φαίνεται ἐν τῇ Ἰνδικῇ γλώσσῃ. Διὰ τοῦτο ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἢ τονίζεται ὁμοίως ταῖς ἄλλαις πτώσεσιν, ἤτοι ὀρθοτονεῖται ὅπως καὶ ἄλλαι πτώσεις, ἢ τονίζεται ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω τῆς ληγούσης, ὅπερ οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀποτέλεσμα τῆς παλαιᾶς συχνῆς καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἐγκλίσεως, ὅπως ἐλέγχει τὸ προτιθέμενον ὦ καὶ ἡ οὐχὶ συχνὴ χρῆσις αὐτῆς ἐν ἀρχῇ προτάσεως. Περιωρίσθη δ' ἡ ἔγκλισις ἐν Ἑλλάδι διὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας, (πρβλ. καὶ τὸ Λατ. Ju-piter ἀπὸ τοῦ Jeu pater=Ζεῦ πάτερ). Τὸ *Ἀγάμεμνον* ἄρα, *Ἰσόκρατες*, *Περίκλεις*, *Σώκρατες*, *πόνηρε*, *ἄδελφε*, *Ἄπολλον*, *μόχθηρε*, *πάτερ*, *θύγατερ*, *σῶτερ*, *μῆτερ* κτλ. εἶναι κεκανονισμένα κατὰ τὸν νόμον τῆς ἐγκλίσεως καὶ τρισυλλαβίας, ὥσπερ καὶ τὸ **ὅδ-ποτερος- ὁππότερος-* (πρβλ. **ὅδ-τι-ὅττι* κτλ.). Τὰ δισύλλαβα *πάτερ*, *ἄνερ*, *μῆτερ*, *σῶτερ* ἠδύναντο νὰ ἐκφέρωνται καὶ ὅλως ἀτόνως, ἂν μὴ ἐλέγοντο πολλάκις καὶ ἐν ἀρχῇ προτάσεως, ὅτε ἐφύλαττον τὸν τόνον αὐτῶν, καὶ ἂν μὴ κατὰ τὰς ἄλλας κλητικὰς τὰς τονιζομένας πάντοτε ἐκανονίζετο ὅτι καὶ αὗται ὀφείλουσι νὰ τονίζωνται. Ἐντεῦθεν ἐκαθολικεύθησαν οἱ τύποι *ἄνερ*, *πάτερ* κττ., ἀπεβλήθησαν δὲ οἱ ἄτονοι **πατερ*, **ανερ*, **μητερ*, **σωτερ* κλπ. Ὁμοίως τῆς ἀρχαίας ἐγκλίσεως ἀποτέλεσμα εἴδομεν ἀνωτ σελ. 513 ὅτι εἶναι καὶ ὁ τονισμὸς *Ζεῦ*, *βασιλεῦ* κτλ. ἀντὶ **Ζεὺ* **βασιλεὺ* (πρβλ. *Ζεύς*, *βασιλεὺς*) ὅπως καὶ *βῆν*, *στῆ*, *δῦ* κτλ. (ἀνωτ. σελ. 513).

§ 34. *Ἔγκλισις ἐν τῷ ῥήματι.* Καὶ οἱ ῥηματικοὶ τύποι ἦσαν τὸ πάλαι ἐγκλινόμενοι, πλὴν ὅτε ἔκειντο ἐν ἀρχῇ προτάσεως ἢ ἐν ἐξηρτημένῳ λόγῳ, ὅτε ὠρθοτονοῦντο. Ὁ ποικίλος οὗτος τονισμὸς

ἐσώθη μὲν κάλλιστα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τῶν Ἰνδῶν γλώσσῃ, μετεβλήθη δ' ἐν τῇ Ἑλληνικῇ διὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας, ἀλλ' ὅμως ἴχνη τινὰ καὶ τῶν ὀρθοτονουμένων καὶ τῶν ἐγκλινομένων τὸ πάλαι ὃ ἐσώθησαν καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ. Καὶ ἴχνη μὲν τῶν ὀρθοτονουμένων εἶναι α) οἱ οὐκ ἐγκλινόμενοι τύποι τοῦ *εἰμὶ* καὶ *φημί*, ἤτοι τὸ *εἶ, φῄς, ἔστι* [1]), β) οἱ ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζόμενοι τύποι τῆς προστ., οἷον *ἐλθὲ εὑρὲ εἰπέ*, παρ' Ἀττικοῖς δὲ καὶ *ἰδὲ λαβέ* κατά τινα δὲ μαρτυρίαν τοῦ Χοιροβοσκοῦ καὶ *φαγὲ* καὶ *πιὲ* ἐτόνιζον οἱ Ἀττικοί. Ὁμοίως ἐτόνιζον *φαθί*, ἔτι δὲ τὸ β' ἑν. πρόσωπον τῆς προστακτικῆς τοῦ μέσου ἀορίστου δευτέρου, *λαβοῦ, πυθοῦ, πιθοῦ, τραποῦ* κτλ. Κατὰ δὲ τὸν γραμματικὸν Τυραννίωνα καὶ τὸ β' πληθ. *λαβέσθε, πυθέσθε*, ὅπερ ὅμως κατ' ἄλλην μαρτυρίαν οὐκ Ἀττικὸν ἀλλὰ τῶν νεωτέρων Ἰώνων.

Ἴχνη δὲ τῶν ἐγκλινομένων εἶναι α') οἱ λοιποὶ τύποι τοῦ ἐνεστῶτος τῆς ὁριστικῆς τοῦ εἰμὶ καὶ φημὶ (πλὴν τῶν ἀναγεγραμμένων ἀνωτέρω) *καλόν ἐστι, ἐγώ εἰμι, οὔ φημι* κλπ. Ἡ συνήθως προφερομένη αἰτιολογία τῆς ἐγκλίσεως τῶν τύπων τοῦ *εἰμὶ* καὶ *φημί*, ὅτι δηλ. ἡ ἔννοια αὐτῶν εἶναι ἀσθενὴς καὶ ἄχρους, εἶναι ὅλως πλημμελής· πρβλ. *ἐγώ φημι, φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι* (ἀνθ' οὗ ὁ Γραμματικὸς Τυραννίων ἔγραφε *φῆμι*, ὅπερ ἔχει μὲν ὁμοιότητα πρὸς τὸ Ἰνδ. bhā'mi, ἀλλ' ἂν καὶ ἐπὶ Ὁμ. ἔτι ἔσωζε τὸν ἐπὶ τῆς ἀρχούσης τόνον τοῦτον, ἄδη-

[1]) Κάλλιστα πρὸς τὸν Ἰνδικὸν τονισμὸν τοῦ ῥήματος ἐν ἀρχῇ προτάσεως συμφωνοῦσι τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν Γραμματικῶν περὶ τοῦ *ἐστὶ* λεγόμενα· πρβλ. Bekk. Ἀνεκδ. 1148. « Τὸ *ἔστιν* ἡνίκα ἄρχει λόγου ἢ ὅτε ὑποτάττεται τῇ *οὐ* ἀποφάσει ἢ τῷ *καὶ* ἢ *εἰ* ἢ *ἀλλὰ* συνδέσμῳ ἢ τῷ *ὡς* ἐπιρρήματι ἢ τῷ *τοῦτο*, τηνικαῦτα τὴν ὀξεῖαν ἔχει ἐπὶ τοῦ *ε*, οἷον *ἔστι πόλις Ἐφύρη, οὐκ ἔστ' οὐδ' ἔοικε, ὡς ἔστι κακὸν ἀμαθία, εἰ ἔστιν οὕτως, ἀλλ' ἔστιν εἰπεῖν, τοῦτ' ἔστιν ἁμάρτημα* ». Δηλαδὴ τὸ ἔστιν τονίζεται ἐν ἀρχῇ προτάσεως ἢ ὅταν ἔχῃ πρὸ αὐτοῦ ἀσθενεῖς τινας λέξεις, *ὡς, εἰ*, ἢ ἐκτεθλιμμένας, *ἀλλ'*, τοῦτ' καὶ δὴ καθόλου ἀδυνάτους νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς στήριγμα τῆς προτάσεως, αὐτὰς πάντοτε συγκολλωμένας καὶ συνεκφωνουμένας μετὰ τῆς ἀκολούθου λέξεως. προκλινομένας. (Ὅτι δὲ ὅταν ἐσήμαινεν ὕπαρξιν τὸ *ἐστίν*, ὠρθοτονεῖτο, ἠγνόουν οἱ παλαιοί, εἶπον δ' οἱ νεώτεροι καὶ φαίνεται ἀληθῶς πιθανόν, ὅτι ἄλλως ἐξεφωνεῖτο τὸ *ἐστὶ* ὅπου ἦν ἁπλοῦς σύνδεσμος καὶ ἄλλως ὅπου ἐδήλου ὕπαρξιν ἢ τὸ δυνατὸν γενέσθαι, οἷον *ἔστι δ' ὅπῃ νῦν ἔστι*, Αἰσχ. Ἀγαμ. 67, *κεῖσε μὲν ἔστι καὶ ὕστερον ὁρμηθῆναι* κττ.).

λον). Ἡ ἀληθὴς αἰτία εἶναι ὅτι μόνα ταῦτα τὰ δύο ῥήματα ἔχουσιν ἐν τῇ ὁριστικῇ τοῦ ἐνεστῶτος δισυλλάβους μόνον καὶ ἐπιδεκτικοὺς ἐγκλίσεως τύπους· (πρβλ *εἰσί, φασὶ* καὶ *ἴασι, ἴσασι*).

β΄) Οἱ δισύλλαβοι ῥηματικοὶ τύποι (οἱ δυνάμενοι κατὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας νὰ ἐγκλιθῶσιν), ὅταν συντεθῶσι μετὰ προθέσεως ἢ μετὰ τῆς αὐξήσεως (ἥτις ἐπ᾽ ἴσης εἶναι πρόθεσις τοῦ παρελθόντος χρόνου δηλωτική, ὅπως ἡ *πρό*), πρβλ. *ἔ-λεγον, ἔ-φερον, ἔ-κειτο ἔ-σχον προσ-έ-σχον, ἀπό-φημι, πρόσ-σχες, ἀπόσχω, ἐπί-σχω, ἐπίσχες, ἀνάσχοιτο, ἀνάσχωμαι, ἐπίσπω, ἐπισπωμαι, ἐπίσποιτο, ἀπόπτωμαι, ἀπόπτοιτο κάτ-ειπε, ἄπ-αγε, ἄπ-ιθι, κατά-θες, ἄφ-ες, πρό-ες, ἐνί-σπες*[1]), *ἐπί-θες ἀπόδος, κατά σχες* κττ., ἀλλ᾽ *ἀπεῖχον, κατεῖχον, κατεῖδον, ἀπῆγον, ἀφῆκα* κττ., ἃ φαίνονται ὅτι οὐκ ἀνεβίβασαν τὸν τόνον, κατ᾽ ἀλήθειαν δ᾽ ὅμως ἀνεβίβασαν αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἐν αὐτοῖς αὔξησιν καὶ νῦν οἱ ἀληθεῖς ῥηματικοὶ τύποι εἶναι καὶ ἐν τούτοις ἐγκλινόμενοι· πρβλ. ἔτι *ἀπό-στητε, ἀπό-δοτε πρόσ-θετε ὑπόθετε* κττ. ἀλλ᾽ ὑποτ. *ἀπο-στῆτε ἀπο-δῶτε, ὑποθῆτε* κττ., ὅπως καὶ *ἀπο-δῶ, ἐκ-δῶ, ἀνα-βῶ, φυλαχθῶ, φυλαχθῆτε*, κττ. ἐπειδὴ οἱ τύποι οὗτοι τῆς ὑποτ. προῆλθον ἐκ συναιρέσεως, *στήω, στήῃς, στήῃ, στήομεν, στήετε, βήω, βήῃς, βήομεν* κλπ., ἐν οἷς διὰ τὸν τρισυλλαβικὸν τονικὸν νόμον ἦν ἀδύνατος ἡ ἔγκλισις ἐν τῇ Ἑλλ. γλώσσῃ. Καὶ οἱ μὲν ὀρθοτονούμενοι τύποι φαίνεται ὅτι διετήρησαν τὸν ἑαυτῶν τόνον, ἐπειδὴ ὡς ἐκ τῆς σημασίας αὐτῶν συχνότατα ἐλέγοντο ἐν ἀρχῇ προτάσεως, οὐ προτασσομένου αὐτῶν μορίου ἢ ἄλλης λέξεως καὶ ἐπειδὴ καθ᾽ ἑαυτοὺς ἀπήρτιζον ἰδίαν πρότασιν (*φῄς; εἶ; φαθί, εἰπέ, λαβέ, λαβοῦ, ἰδὲ* κλπ.[2]).

[1]) Τὸ προπαροξύτονον *ἔνισπε* ἐν δ 642 καὶ ἀλλαχοῦ ὑπώπτευσεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ὁ Nauck ὡς οὐχ ὑγιῶς ἔχον. Πρόδηλον δ᾽ ὅτι τύποι, οἷον *ἔνι-σπε, κάτα-θες, ἄπο-δος, ἔπι-σχες*, θὰ ἦσαν τοσοῦτον ὀρθοὶ ὅσον καὶ *κάλος τις, κάκοι που*, κλπ. ἀντὶ *καλός τις, κακοί που* κλπ·

[2]) Συντιθέμενον τὸ *εἶ* ἀναβιβάζει τὸν τόνον, *πάρ-ει*· ἂν δὲ καὶ τὸ *φῄς*, ἀμφίβολον διὰ τὸν σάλον τῶν ἀντιγράφων.

Οἱ δ' ἄλλοι ῥηματικοὶ τύποι μόνον ἐν μέρει ἠδύναντο νὰ διασώσωσι τὴν ἔγκλισιν ἕνεκα τῆς ἀναπτύξεως τοῦ τρισυλλαβικοῦ τονισμοῦ· ἐντεῦθεν καὶ τὸ *φέρεσθην* καὶ τὸ *φερεσθην* καὶ τὸ *φέρομεθα* καὶ τὸ *φερομεθα* ὤφειλον νὰ τονισθῶσιν ἐπὶ τῆς συλλαβῆς ἐκείνης ἐφ' ἧς ἡ τρισυλλαβία ἐπέτρεπεν, οὐχὶ δ' ἀνωτέρω, ἤτοι ἐν πᾶσι τούτοις ὤφειλε νὰ ἀναπτυχθῇ δευτερεύων τις τόνος ἐπὶ τῆς τρίτης ἢ ἐπὶ τῆς δευτέρας (ἐν μακρᾷ ληγούσῃ) συλλαβῆς καὶ οὗτος νὰ κατισχύσῃ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 17-8. Ὅπως δὲ τῶν πολυσυλλάβων τούτων καὶ τῶν ὁμοίων τούτοις ῥηματικῶν τύπων ὁ τόνος φαίνεται καταβιβασθείς, οὕτω τἀνάπαλιν φαίνεται ὁ τόνος ἄλλων ἀναβιβασθείς· οὕτω λ. χ. ὁ τόνος τῶν λεγομένων β' ἀορίστων, ὁ τοῦ παρακειμένου, πολλῶν τύπων τῶν εἰς -*μι* ῥημάτων, ὅσοι τὸ πάλαι ἐν τῇ Ἰαπετικῇ καὶ κατόπιν ἐν τῇ Ἰνδικῇ τονίζονται οὐχ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, ὅπως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φαίνεται, ἐν ᾗ παρατηρεῖται ὅτι ἡ μὲν ἀπαρέμφατος καὶ ἡ μετοχὴ τούτων, ἤτοι οἱ οὐ ῥηματικοὶ ἀλλ' ὀνοματικοὶ τύποι, τονίζονται κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον ἐπὶ τῆς ληγούσης ἢ παραληγούσης, οἱ δὲ λοιποὶ οἱ ὄντως ῥηματικοὶ ἀείποτε ὅσον ἔνεστιν ἀνωτέρω τῆς ληγούσης· πρβλ. *κατά-κειμαι κατακεῖσθαι*, *σύν-οιδα συνειδέναι συνειδώς*, *ἕστηκα ἑστάναι ἑσταώς*, *ἔ-λιπον λιπεῖν λιπών*, *τίθημι τιθέναι τιθείς*, καὶ *τάνυται* Ἰνδ. tanutē', *λέλοιπα* Ἰνδ. rirē'ca, *δέδορκα* dadárça, *γέγονα* jajā'na, *ἔοικα* vivē'ca, *πέποιθα* bibhē'da, *ἴμεν* Ἰνδ. ima's, *ἴστω* vittā'd, *ἴτω* itā'd, *ἴ-σθι* ēdhí, *ἴθι* = i-hí, *κλῦθι* = çrudhí, *εἴην θείην γνοίην* = syā'm, dhēyā'm, jñēyā'm, *λάχε*, *λίπε*, *φύγε* κττ. *λίπες λίπομεν λίπετε λίπω λίπῃς λίπῃ λίποιμεν λίποις* κττ. παρὰ τὰ Ἰνδ. tudā'mi tuda'si tuda ti κλ. Καὶ τούτων αἰτία ὁμοίως εἶναι ἡ ἔγκλισις τοῦ ῥήματος. Διότι τἀρχαῖα ἐγκλινόμενα *'*λιποιμι '*λιποις*, *'*λιποι*, *'*λιποιμεν*, *'*λιποιτε '*λίποιεν*, *'*λιπω*, *'*λιπωμεν*, *'*λιπωντι*, *'*λιπομεν*, *'*λιπετε*, *'*λιπον* κλπ. (ὅθεν διὰ τὸν νέον τόνον *λίπωμεν*, *λίπομεν*, κττ.) καὶ τὰ ὀρθοτονούμενα **λιποῖμι*, **λιποῖς*, **λιποῖ*, **λιποῖμεν*, **λιποῖτε*, **λιπῶ*, **λιπῶμεν*,

**λιπόμεν* κττ. ἡπλοποιήθησαν, ἐκαθολικεύθησαν δὲ οἱ διὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας ἐκ τῶν ἐγκλινομένων ἀναπτυχθέντες τύποι *λίπομεν, λίπωμεν, λίποιμι, λίποιμεν* κλπ. Ἐν τούτοις ἄρα κατίσχυσεν ὁ ἐν τοῖς ἐγκλινομένοις ἀναπτυχθεὶς νέος τόνος καὶ δι᾽ αὐτὸ φαίνονται ἡμῖν ὡσεὶ ἀνεβίβασαν αὐτὸν ὅσον ἐνεδέχετο ἀνωτέρω τῆς ληγούσης.

Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβη καὶ τοῖς ἄλλοτε μὲν ἐγκλινομένοις ἄλλοτε δ᾽ ὀρθοτονουμένοις τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς ληγούσης βραχέσι τύποις, *λιπόν, ἰμέν, ἰδμέν, φαμέν, στάν, βάν, φύν,* κττ. Ἤτοι καὶ ἐν τούτοις κατίσχυσεν ὁ ἐπὶ τῶν ἐγκλινομένων ἀναπτυχθεὶς νεώτερος τόνος καὶ δὴ φαίνεται ἀναβιβασθείς, *λίπον, φῆμεν, βῆμεν, ἴμεν, ἴδμεν, φύὺν, βέὲν, στέὲν,* κττ. Ταῦτα ἅτε δισύλλαβα καὶ μονοσύλλαβα ἠδύναντο νὰ διασώσωσι καὶ τὴν ἔγκλισιν αὐτῶν, καθ᾽ ὃν τρόπον τὰ δισυλλάβους καὶ μονοσυλλάβους μόνον τύπους ἔχοντα *εἰμὶ* καὶ *φημὶ* ἠδυνήθησαν τοῦτο. Ἀλλ᾽ ὅπως οἱ πολυσύλλαβοι καὶ δὴ κατὰ τὸν νόμον τῆς τρισυλλαβίας ἀνεπίδεκτοι ἐγκλίσεως τύποι, *φέρομεν, φέρετε φέρουσι, ἄγομεν, ἄγετε, λέγομεν, λέγετε, ἴασιν, ἴσασι* κλπ. ἐποίησαν ὥστε νὰ τονίζηται ἀεὶ καὶ *φέρε, ἄγε, λέγε, ἴμεν, εἶμι, οἶδα, ἴδμεν,* κττ. οὕτω καὶ οἱ πολυσύλλαβοι καὶ τονιζόμενοι τύποι τούτων *ἔσταμεν, ἔφυμεν, ἔβημεν, ἔβητε, ἔλιπον, ἐλίπομεν, ἔφυνον, ἔμαθον* κττ., ἐγένοντο αἰτία, ὥστε καὶ οἱ δισύλλαβοι καὶ οἱ μονοσύλλαβοι τύποι νὰ φέρωνται ἀεὶ μετὰ τόνου. (Πρβλ. καὶ τὰ λεχθέντα ἀνωτ. σελ. 569 περὶ τῶν κλητικῶν *πάτερ, ἄνερ, μῆτερ, σῶτερ* κττ., αἳ τονίζονται διὰ τὰς ἄλλας πτώσεις τῶν ὀνομάτων τούτων καὶ διὰ τὰς ἄλλας τρισυλλάβους καὶ δὴ ἀεὶ τονουμένας κλητικὰς *θύγατερ, ἄδελφε, Ἄπολλον* κττ.)

Καθόλου ἄρα ὁ τρισυλλαβικὸς νόμος ἐπέδρασεν ἐπὶ ῥηματικοὺς τύπους τριῶν κατηγοριῶν· α) ἐπὶ τοιούτους, οἵτινες εἴτε ἐγκλινόμενοι εἴτε ὀρθοτονούμενοι ἐπὶ τὴν ἄρχουσαν συλλαβὴν τὸ πάλαι ἦσαν, ὤφειλον κατὰ τὸν τρισυλλαβικὸν νόμον ἢ νὰ τηρήσωσι τὸν τόνον ἐπὶ τῆς ἀρχούσης τρίτης συλλαβῆς ἂν ἦσαν τρι-

σύλλαβοι καὶ βραχυκατάληκτοι, *φεύγομεν, φεύγετε, γράφομεν, γράφετε,* ἢ νὰ καταβιβάσωσιν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τρίτην ἢ καὶ ἐπὶ τὴν δευτέραν, ἂν ἦσαν πολυσύλλαβοι (ἢ καὶ τρισύλλαβοι μακροκατάληκτοι), *ἐφεύγομεν, ἐφευγέτην, ἐφερέσθην, λεγοίσθην* κττ.

β') Ἐπὶ τοιούτους, οἵτινες ὡς ἐγκλινόμενοι μὲν τὸ πάλαι ὤφειλον ὁμοίως τοῖς ἀνωτέρω, περιορισθείσης τῆς ἐγκλίσεως κατὰ τὰ λεχθέντα ἐν § 17-8, νὰ τονισθῶσι κατὰ τὸν τρισυλλαβικὸν τόνον ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἢ παραληγούσης, ὡς τονιζόμενοι δὲ κατωτέρω τῆς προπαραληγούσης θὰ ἠδύναντο νὰ διαφυλάξωσι τὸν ἑαυτῶν τόνον, ἂν μὴ κατίσχυεν ὁ τονισμὸς τῶν ἐγκλινομένων, ἤτοι οἱ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης τονιζόμενοι τύποι, ἐντεῦθεν *-'λιπωμεν* ὅθεν *λίπωμεν* *-'λιποιμεν* ὅθεν *λίποιμεν* κττ.

γ') Ἐπὶ τοιούτους, οἵτινες τονιζόμενοι δι' ὀξείας τὸ πάλαι ἐπὶ τῆς ληγούσης ἀνεβίβασαν τὸν τόνον ὁπωσδήποτε, ἐντεῦθεν imás, vidma'=*ἴμεν, Ϝίδμεν*, καὶ gā'm *βῆν* ἤτοι *βέεν, στῆν, φῆ, δῦ* κττ.

Ἔν τισι φαίνεται ὅτι παρὰ τὰ εἰρημένα δὲν ἀνεβιβάσθη ὅσον ἠδύνατο ὁ τόνος, οἷον ἐν τῷ *παρέσται, ἐξέσται, ἀπέσται ἐπέσται* κττ., ἔτι δὲ ἐν τοῖς συγκεκομμένοις τύποις, *φοβέαι, μυθέαι, πωλέαι, πωλέ', ἀποαιρέο, ἐκλέ'* Ὁμηρ., καὶ *δινέαι* Ἀνακρ., *ἐξηγέο, φοβέο* κττ. Ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ *ἐχρῆν* παρὰ τὸ *χρῆν*. Καὶ τὸ μὲν *ἔσται* φαίνεται ὅτι εἶναι νεώτερος σχηματισμὸς ἔκ τινος ἀρχαιοτέρου **εἶται* ἀντὶ **ἔσ-ε-ται* (e-r-i-t), εἰς ὃ ἀντὶ τοῦ ei ὑποκατεστάθη τὸ ῥιζικὸν *ἐς*. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ **εἶται* φαίνεται ὅτι προῆλθε καὶ τὸ *ἐσσεῖται* (ἐκ τοῦ *ἔσ-σε ται* + *εἶται* = *ἐσσ-εῖται*). Τὸ δὲ *χρῆν* περιέχει ἤδη αὔξησιν, ἅτε ἐκ τοῦ *χρὴ* + *ἦν* διὰ συναιρέσεως προελθόν, ἡ δὲ προσθήκη τοῦ ἑτέρου *ἐ* χάριν μείζονος σαφηνείας γενομένη δὲν ἠδύνατο νὰ μετακινήσῃ τὸν ἤδη προηγουμένως πεπηγότα τόνον. Οἱ δὲ τύποι *φοβέαι, μυθέαι, ἀποαιρέο* κττ. κεῖνται ἀντὶ τῶν ἐκ συναιρέσεως τοῦ εε εἰς ει προελθόντων *φοβεῖαι, μυθεῖαι, ἀποαιρεῖο* κτλ. ὅθεν κατὰ βράχυνσιν ἢ μετάθεσιν τῆς ποσότητος (ἰδὲ κατωτέρω) ἐγένοντο οἱ νῦν βραχὺ φωνῆεν ἔχοντες. Ἀλλ' ἡ νεω-

τέρα βράχυνσις δὲν ἠδύνατο νὰ συμβάληται εἰς μετακίνησιν τοῦ τόνου (πρβλ. καὶ *ὑπερδέα, ἀκλέα* κττ).

§ 35. *Νόμοι τῆς ἐγκλίσεως.* Μετὰ τὸν περιορισμὸν τῆς ἐγκλίσεως ἐν ταῖς τελευταίαις συλλαβαῖς τῆς λέξεως ἢ φράσεως λέγεται μὲν *καλός ἐστι, σοφά τινα, ὅς τις, υἱός μου, ποταμοί τινες, ποταμός τις, ἄλλως τε, ἤ κεν, ἤ νυ, ἀλλά τοι, οἷ ρα* κττ., ἀλλ' οὐχὶ καὶ **πατήρ ἥμεων* ἢ *πατήρ ἥμων, *ἄλλοι τινες, *τέχνης τινος* κττ. ὅπως οὐδὲ **ἕ-φερεσθην, *ἕ-φερομεθα* ἢ **φερομεθα*, οὐδὲ **'-ποτερος, *ὅδ-ποτερος -*ὅπ-ποτερος*, ἤτοι παρέμειναν ἐγκλινόμενα μόνον ὀλίγα τινὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, ἀντωνυμίαι, μόρια, ῥηματικοὶ τύποι, ὧν χαρακτὴρ εἶναι καθόλου εἰπεῖν ὅτι πάντα εἶναι μονοσύλλαβα ἢ δισύλλαβα ἀλλὰ πυρρυχίου ⏑⏑ ἢ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ -⏑. Διότι γενομένης τῆς ἐγκλίσεως κατὰ τὸν τῆς τρισυλλαβίας νόμον, τότε μόνον ἀνεπτύσσετο ὁ δευτερεύων τόνος ἐπὶ τῆς ληγούσης τοῦ α' καὶ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ β' μέρους τῆς ἑνότητος ταύτης, ὅτε ἡ ἑπομένη ἦν μονοσύλλαβος ἢ καὶ δισύλλαβος ἀλλὰ πυρρυχίου ἢ τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ. Ὅτε δ' ὅμως τὸ ἐγκλινόμενον ἦν δισύλλαβον καὶ ἅμα σπονδείου ἢ ἰαμβικοῦ ῥυθμοῦ (- -, ⏑ -), τότε ὁ δευτερεύων τόνος ἀνεπτύσσετο ἐπὶ τῆς παραληγούσης αὐτοῦ, πρβλ. *ἄλγεά τινος*, *ἀλλ' ἄλγεα ἥμων, ἄλγεα ἧμιν*.

Ὅπως δ' ἐν τῷ **ἔλεγομεθα-ἐλεγόμεθα, *ἔλεγεσθην-ἐλεγέσθην* κτλ., κατίσχυσεν ὁ δευτερεύων τόνος ἀποβληθέντος τοῦ ἀρχαίου, οὕτω θὰ συνέβαινε καὶ ἐν τῷ *ἄνθρωπόν τινα, ἄνθρωποί τινες, πόλεμός τις* κλπ., ἂν μὴ αἱ προηγούμεναι λέξεις αὗται λεγόμεναι πολλάκις καὶ καθ' ἑαυτὰς ἐτήρουν τὸν ἴδιον τόνον, *ἄνθρωπος, ἄνθρωπον, πόλεμος* κλπ. Νῦν δὲ ἐπειδὴ ὁ τόνος τῶν κυρίων λέξεων ἐσῴζετο ἄλλως ἀναλλοίωτος ὡς πρὸς τὴν θέσιν, ἐκανονίζετο ἑκάστοτε ὁ τοῦ ὅλου συμπλέγματος ἀδρομερῶς μόνον κατὰ τὸν τῆς τρισυλλαβίας τόνον, τ. ἔ. αἱ ἐγκλινόμεναι ἡνοῦντο μετὰ τῆς πρὸ αὐτῶν λέξεως εἰς μίαν ἑνότητα καὶ ταύτης ὁ τόνος ἦν ἢ μόνος ὁ τοῦ α' μέρους ἤ, ἂν οὗτος ἔκειτο ἀπωτέρω τῆς θέσεως τοῦ δευτερεύοντος τόνου, οὗτός τε καὶ ὁ δευτερεύων· πρβλ. *πατήρ μου,*

πατήρ τινος, ἀλλά τινες, φιλεῖ τε, πολλάκις τε, φίλος τις καὶ ἔπειτα *ἄγγελοί τινες, πόλεμόν τινα* κλπ. Ὅπως δ' ἐν τοῖς τελευταίοις τούτοις ὁ δευτερεύων τόνος ὡς ὀξὺς ἀνεπτύσσετο ἐπὶ τῆς ληγούσης τοῦ πρώτου στοιχείου τῆς ἐνότητος, οὕτως ἀνεπτύχθη καὶ ἐν τῷ *πρῶτός ἐστι, σῶμά τι,* (πρβλ. κατωτέρω τὸ *ποῖά ττα-ποῖ' ἅττα* ἤτοι τὸ σχῆμα —͂ —̀ —̀ ἐγένετο —͂ —́ —̀). Ὁμοίως ἐπειδὴ καθ' ἑαυτὸν ἐκφερόμενος ἕκαστος τύπος μετὰ τοῦ τόνου αὐτοῦ ἦν ἐντετυπωμένος ἐν τῷ γλωσσικῷ τῶν λαλούντων αἰσθήματι (λ. χ. *τιμή, τιμήν,* ἀλλὰ *τιμῆς, τιμῇ, τιμῶν, τιμαῖς* ἀλλὰ *τιμάς*), διὰ τοῦτο φαίνεται ὡσεὶ ὁ ἀρχιγενὴς ὁ ἰδιάζων τόνος οὗτος, ὀξὺς ἢ περισπώμενος ἐφυλάττετο καὶ ὅτε ἐν τῇ συνεπείᾳ μετ' ἐγκλιτικῶν στενῶς συνεδέετο, ἐντεῦθεν *τιμῆς* καὶ *τιμῆς τινος, οὗ* καὶ *οὗ τινος, ποῦ* καὶ *ποῦ φησι, βοῶν* καὶ *βοῶν τισι, ἦ* καὶ *ἦ που, Ἑρμοῦ του, ναῦν τινα, σῦς ἐστιν* κττ. Κατ' ἀλήθειαν ὅμως μετεβάλλετο ὁ περισπώμενος εἰς ὀξὺν ἤτοι ἀνεπτύσσετο δευτερεύων τόνος, τὰ σχήματα —͂ —̀ καὶ —͂ ⏑̀⏑̀ ἐτρέποντο εἰς —́ —́ —̀ καὶ —́ ⏑̀⏑̀, καὶ οὗτος θὰ κατίσχυεν ἐν τῇ συνεπείᾳ, ἂν μὴ ὁ τῆς ἁπλῆς λέξεως ἀντεμάχετο. Ἐντεῦθεν βλέπομεν ὅτι ὅπου τὸ πρῶτον μέρος τῶν συνεκφωνουμένων, τὸ περισπώμενον πρίν, συνεδέθη ἀρρήκτως μετὰ τοῦ ἐγκλιτικοῦ ὥστε ἡνωμένον μετ' αὐτοῦ ἐξεφέρετο, ἐκεῖ ἀντὶ περισπωμένης εὑρίσκομεν ὀξεῖαν, πρβλ. *ἦ* καὶ *ἤτοι* παρὰ τὸ *ἦ γάρ, ἦ θεν, ἦ κεν, ἦ που, ἦ μέγα πένθος, ἦ ῥα* κτλ.

Ὅταν ὁ ἐγκλινόμενος τύπος εἶναι δισύλλαβος καὶ μακροκατάληκτος ἢ καὶ βραχυκατάληκτος, ἂν μὲν μετ' ἄλλων βραχυκαταλήκτων καὶ δὴ ἐπιδεκτικῶν ἐγκλίσεως τύπων συνδέηται εἰς ἓν ὑλικὸν σύστημα (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 202), ἐγκλίνεται ὁμοίως τούτοις, ἂν δὲ συνδέηται μετ' ἄλλων μακροκαταλήκτων καὶ δὴ ἀνεπιδέκτων ἐγκλίσεως, δὲν ἐγκλίνεται ὅπως οὐδ' οὗτοι. Διὰ τοῦτο λέγεται *ὧν τινων* (κατὰ τὸ *οἵ τινες, οὕς τινας, ὅν τινα, οἷς τισι* κλπ.), *ἐπύθετό τινων* κατὰ τὸ *ἐπίθετό τινος, κῆπός τινων* κατὰ τὸ *κῆπός τινος, κῆπός τινι* κττ., ἐπειδὴ τὸ *τὶς τινὸς* κλπ. ἐνεκλίνετο. Τοὐναντίον *ἄλγεα ἧμιν* ἀντὶ *ἄλγεά ἡμιν* κατὰ τὸ *ἄλγεα ἧμῖν* καὶ *ἄλ-*

γεα ἥμων, εἴσιδεν ἥμας κατὰ τὸ *ἤκουσεν ἥμων* κττ. (Πρβλ. Ἀπολλων. Συντ. «ἠρκέσθη οὖν ἡ ἔγκλισις αὐτὸ μόνον διὰ τῆς μεταθέσεως τοῦ τόνου, *ἤκουσ' ἥμων*, λέγω ἀπολύτως, τῆς τάσεως μετατιθεμένης κατὰ τὴν ἄρχουσαν, ἠδυνάτει γὰρ ἐπὶ τὸ προκείμενον μόριον προελθεῖν, εἴ γε μέχρι τριῶν χρόνων τὰ τῆς ἀμοιβῆς τοῦ τόνου ἐγγίνεται· καὶ ἕνεκα τούτου τὸ *καί σφεας* ἐξ ὅλης τῆς ἀντωνυμίας μετέθηκε τὸν τόνον. .». Καὶ «εἰ γὰρ καὶ τὴν τάσιν οὐκ ἀποβάλλουσι (δηλ. τὸ *ἡμῶν* καὶ τἄλλα τετράχρονα), ἀλλ' αὐτήν γε μετατιθέασι κατὰ τὸ ἄρχον μέρος, ὡς *ἄκουσον ἥμων*). (Τὸ δισύλλαβον *ἄττα* οὐκ ἐγκλίνεται, ἐπειδὴ προελθὸν ἐκ τοῦ **ποῖά τια-ποῖά ττα-ποι' ἄττα* κατὰ πλημμελῆ χωρισμόν, ἣν ἤδη κατ' ἔγκλισιν τονούμενον κατὰ τὸ πρῶτον α).

Ἐπειδὴ δύο ἀλλεπάλληλοι συλλαβαὶ δὲν δύνανται φυσιολογικῶς νὰ ἐκφέρωνται μεθ' ὁμοίως ἰσχυροῦ ὀξέος τόνου, διὰ τοῦτο αἱ παροξύτονοι λέξεις δὲν προσέλαβον καὶ δεύτερον τόνον, ὅτε εἵπετο α') ἐγκλιτικὸν μονοσύλλαβον καὶ ἂν ἔτι εἶχε μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον, οἷον *ἄλλος που, ἄλλως που, πολλάκις που, ἄλλου του, ἄλλῳ τῳ*· β') ἐγκλινόμενον δισύλλαβον *φίλος τινός, φίλου τινός, φίλος ποτὲ* κττ., διότι τὸ *φίλόν ποτε φίλός τινος* κλπ. θὰ εἶχε δύο ὀξείας ἐπὶ δύο διαδοχικῶν συλλαβῶν, αἵ ἀνεκφώνητοι, ἡ δὲ βαρεῖα ἐπὶ τοῦ ἐγκλινομένου *φίλος τινός, φίλου τινὸς* κττ. εἶναι κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 522 προϊὸν καὶ τεκμήριον ἐγκλίσεως καὶ οὐδὲν ἄλλο. (Τὰ δισύλλαβα ἐγκλινόμενα, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἐγκλιτικά, ἰδὲ § 29, ἠδύναντο, καθ' ὃν τρόπον τιθέμενα ἐν ἀρχῇ προτάσεως διεφύλαττον τὸν ἑαυτῶν τόνον, οὕτω καὶ νὰ τονίζωνται τιθέμενα κατόπιν παροξυτόνου λέξεως, *ἄλλος ἐστίν, φίλος ποτέ, ἄλλοι τινές, ἄλλων τινῶν)*. Κατὰ τοὺς ἀρχαίους καὶ ἐπὶ περισπωμένων εἰς διπλοῦν -*ξ* ἢ -*ψ* ληγουσῶν λέξεων τὰ δισύλλαβα ἐγκλινόμενα φυλάττουσι τὸν τόνον αὐτῶν, οἷον *κῆρυξ ἐστίν, λαῖλαψ ποτέ, φοῖνιξ ἐστίν*. Ἠκάσθη ὅτι ἡ ἐν τῷ *οἴαξ ἐστίν, θώραξ ποτὲ* κττ. γενομένη διάθεσις τῶν ἐγκλινομένων ἐκαθολικεύθη· ἀλλ' ὅταν τις ἐνθυμηθῇ ὅτι αἱ εἰς διπλοῦν -*ξ* ἢ -*ψ* καταλήγουσαι λέξεις ἠδύναντο

μὲν κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων νὰ προπερισπῶνται, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ προπαροξύνωνται, διὸ *πῖδαξ, βῶλαξ, κλῖμαξ, αὖλαξ, κατῆλιψ*, ἀλλὰ *καλαῦροψ, Καππάδοξ, ἐριβῶλαξ, πολυπῖδαξ* κττ., τότε εὑρίσκει πιθανώτερον ὅτι ἄλλος τις ἀπωτέρω λόγος συνδεόμενος πρὸς τὴν φύσιν τοῦ διπλοῦ συμφώνου ὑποκρύπτεται ἐν τῷ φαινομένῳ.

Οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ διδάσκουσιν ὅτι ὁμοίως ταῖς λέξεσι ταῖς ἐχούσαις φύσει μακρὰν τὴν παραλήγουσαν, βραχεῖαν δὲ τὴν λήγουσαν διατίθενται πρὸ τῶν ἐγκλιτικῶν καὶ ὅσαι ἔχουσι θέσει μόνον μακρὰν τὴν παραλήγουσαν, βραχεῖαν δὲ τὴν λήγουσαν, ἤτοι ὅπως *μῆνές τινες, φῦλά τε, σῆμά ἐστιν*, οὕτω καὶ *ἔνθά ποτε, φύλλά τε* κλπ. Ὅτι δ' ἀληθῶς τοῦτο οὕτως εἶχεν, ἐμφαίνει τὸ *ἐνθάδε καὶ τοσσόςδε* ἀντὶ *ἔνθά δε-ἔνθάδε-ἐνθάδε*, ὅπου φαίνεται κοιμηθεὶς ὁ ἀρχαῖος τόνος πρὸ τοῦ ἀναπτυχθέντος ἐγκλιτικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ τονισμὸς οὗτος, *ἔνθά δε, τόσσός δε* δύο ὀξείας ἐπὶ δύο ἀλλεπαλλήλων συλλαβῶν ἐμφανίζων, φαίνεται ἀλλόκοτος, ἀνάγκη νὰ ὑποληφθῇ, ὅτι ἀληθῶς εἰπεῖν οὐχὶ ὀξεῖα ἀλλὰ περισπωμένη ἐξεφωνεῖτο ἐπὶ τῆς θέσει μακρᾶς συλλαβῆς καὶ δὴ ὅτι τὸ *εἶδος τι* καὶ τὸ *ἔνθα δε* ἐτονίζοντο ὁμοίως· πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 129,1 «*ἄνδρα μοι ἔννεπε*, ἔδει μὲν ἐν τῷ *ἄνδρα* δύο εἶναι ὀξείας ὡς τὸ *ἄνδρά τε καὶ οἶκον* ζ 81, ἀλλ' ἐφυλάξατο ὁ Ἀρίσταρχος, διὰ τὸ μὴ ἐν τῇ εἰσβολῇ τῶν λέξεων κακοφωνίαν ποιῆσαι». Θὰ ἦν ἄρα *εἶδός τε* καὶ *ἔνθά τε* τῆς περισπωμένης ἐπὶ τοῦ *εν* ἐκφωνουμένης, ὅπως ἀληθῶς ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Λιθουανῶν καὶ Γερμανῶν, añ, eñ, griñdys, teñka κλπ. Ἐὰν δέ τις παρατηρήσῃ τὰς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἀναγραφομένας παροξυτόνους λέξεις ὅσαι θέσει μόνον μακρὰν ἔχουσαι τὴν παραλήγουσαν ἐδέχοντο ἐπὶ τῆς ληγούσης τὸν τοῦ ἑπομένου ἐγκλιτικοῦ τόνον, οἷον *Λάμπέ τε, ἄλλό τι, ἔνθά οἱ, θάρσός μοι, ἔστί τοι* κττ., βλέπει ὅτι σχεδὸν ἐν πάσαις μετὰ τὸ κυρίως φωνῆεν ἕπεται ὑγρὸν ἢ ἔρρινον ἢ συριστικόν, ἤτοι φθόγγοι εὐσύναπτοι μετὰ τῶν πρὸ αὐτῶν φωνηέντων, ὅπως καὶ τὰ ὑποτακτικὰ τῶν διφθόγγων φωνήεντα μετὰ τῶν πρὸ

αὐτῶν προτακτικῶν, καὶ δι' αὐτὸ ἐν ταῖς εἰρημέναις γλώσσαις τῶν Λιθουανῶν καὶ Γερμανῶν φέροντες ἀληθῶς τὴν δευτέραν κορυφὴν τοῦ δικορύφου τόνου. Ἐξεφωνεῖτο ἄρα τότε ἀληθῶς *Λᾶμπέ τε, ἔνθά τε, ἄλλός τε, ἔστί τε* κλπ. ἤτοι περισπωμένη ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ ὀξεῖα ἐπὶ τῆς ληγούσης [1]). Ὅτι δὲ κατὰ τὴν ἔγκλισιν ὀξεῖα, ἤτοι ἀληθὴς τόνος, ἀνεπτύσσετο ἐν τῷ τέλει τοῦ α' μέρους, ἐλέγχει σαφῶς πλὴν τοῦ ἄνωτ. *ἐνθάδε* καὶ *τοσσόσδε* τὸ *τοιόςδε* ἀντὶ παλαιοτέρου *τοῖόσδε* καὶ τὸ *ἄττα*, οὗ ὁ ὀξὺς τόνος προῆλθε κατὰ τὰ εἰρημένα ἄνωτ. σελ. 577 ἐκ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ *ποῖά τια*.

§ 36. *Περὶ συνεγκλιτικῶν.* Περὶ τῶν συνεγκλιτικῶν διδάσκει ὁ Ἡρωδιανὸς ἐν Α' 551 ὅτι «συνεγκλιτικόν ἐστι σύνταξις δυοῖν ἢ πλειόνων μορίων ἐγκλιτικῶν ἐπαλλήλων ὀξυνομένων, ὡς ἔχει τὸ τοιοῦτο, *ἤ νύ σέ που δέος ἴσχει*». Ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι ὁ δι'

[1]) Ἔν τισι παραδείγμασι μετὰ τὸ τονούμενον τῆς παραληγούσης φωνῆεν ἕπεται ἄφωνον, οἷον *δφρά τοι*· ἐν τούτοις ἀνάγκη νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐγένετο κατάχρησις καὶ καθολίκευσις τῆς περισπωμένης ἐπὶ τῆς παραληγούσης, ἀλλ' ἂν συνέβη ἐν τῇ λαλουμένῃ ἀληθῶς γλώσσῃ ἢ ὑπὸ μόνων τῶν Γραμματικῶν, ἄδηλον· τὸ δεύτερον φαίνεται ἀληθεῦον ἐν τοῖς τύποις τῆς ἀντωνυμίας *σφε σφισι σφιν σφεας*, ἧς, ἀγνώστου ἐν τῷ καθημερινῷ λόγῳ, ὁ τόνος κατὰ τοὺς Γραμματικοὺς ἀεὶ ἀναβιβάζεται ἐπὶ τὴν λήγουσαν τῆς πρὸ αὐτῆς λέξεως ὡς ὀξεῖα, ἤτοι ἐλέγετο οὐ μόνον *ὅς τίς σφιν, ὅ τί σφι, ἔνθά σφισι* κτλ., ἀλλὰ καὶ *ἵνά σφισι, ὅθί σφεας ὅθί σφιν. ἄρά σφιν* κλπ., πρβλ. Ἡρωδ. Α' 562,11 «σημειοῦνται καὶ τὰς διὰ τοῦ *σφ* ἀντωνυμίας· αὗται γὰρ ἀναπέμπουσι τὸν τόνον τῇ προηγουμένῃ λέξει, οἷον *Ἀτρείδής σφισι, ἔνθά σφεας ἐκίχανε, ἵνά σφ' ἀγορῇ τε θέμις τε, ἵνά σφισι δῶκ' ἐνοσίχθων, ὅτέ σφεας εἰσαφίκηται, τόξά σφεών τις ἄριστα Κυδώνια* (Καλλιμαχ.), *πολλάκίς σφεας*» καὶ Β' 153 11 «ὅτε ἡ διὰ τοῦ *σφ*- ἀντωνυμία ἐπιφέρεται, ἐγείρει τὴν πρὸ αὐτῆς ὀξεῖαν καὶ ἐπὶ σπονδείου καὶ ἐπὶ πυρριχίου καὶ ἐπὶ ἰάμβου διὸ ἐπιστατέον τῷ *οὐ γάρ τ' οἶδ' εἰ ἔτί σφιν* ὑπότροπος ἵξομαι» (Ζ 367) καὶ 155 26 «*ἤτοί σφεας*· ἐγκλιτικὴ ἡ *σφέας*, διὸ τὴν *τοι* συλλαβὴν ἐγερτέον.» καὶ Β, 32,31 «*ὅτι οἱ* ἐν μιᾷ ὀξεῖα προενεκτέον· πᾶσα γὰρ δίβραχυς λέξις πρὸ ἐγκλιτικοῦ οὐκ ἐπιδέχεται ἐπάλληλον ὀξεῖαν, *εἰ μὴ ἐπιφέροιτο ἀντωνυμία διὰ τοῦ σφ*». Ἄλλα παραδείγματα οἷον *ὅττί μοι, τίπτέ μοι μήτε τι, καίπέρ ἐστιν* κττ. ἑρμηνεύονται εὐκόλως, ἐπειδὴ ἡ προηγουμένη δισύλλαβος λέξις σύγκειται ἐκ δύο λέξεων, ὧν ἡ β' ἦν ἐγκλιτική.

Ὅτι δὲ τὰ τῆς ἐγκλίσεως τοῦ τόνου ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων ἔν τισιν Ὁμηρικοῖς χωρίοις πλημμελῶς, κατὰ θεωρίας ἰδίας καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν λαλουμένην γλῶσσαν ἐκανονίσθησαν, μανθάνει τις ἐνθυμηθεὶς ὅτι καὶ εἰς ἑρμηνευτικοὺς σκοποὺς μετεχειρίζοντο τοὺς τόνους, πρᾶγμα ἀδύνατον προκειμένου περὶ τόνων λαλουμένης καὶ αἰσθητῆς γλώσσης. Οὕτω λ. χ. ἔγραφον *ἔνθ' ἔσάν οἱ πέπλοι*, ὅπως δηλωθῇ ὅτι τὸ *οἱ* δὲν ἦτο ἄρθρον., πρβλ. Ἡρωδ. Β' § 56,11 «*ἔσάν οἱ* ἐγκεκλιμένως ἀναγνωστέον. Οὕτω δύο τόνους καίτοι πυρ-

ὀξείας τονισμὸς οὗτος πάντων τῶν ἐπαλλήλων μορίων πλὴν τοῦ τελευταίου οὐ μόνον ἀντιβαίνει πρὸς τὴν φύσιν αὐτῶν τούτων τῶν ἀσθενῶς ἐκφερομένων καὶ δὴ ἐγκλινομένων λέξεων, ἀλλὰ καὶ πρὸς φυσιολογικὸν τῆς γλώσσης νόμον, καθ' ὃν δύο ἐπάλληλοι συλλαβαὶ δὲν δύνανται νὰ ἐκφέρωνται μετ' ὀξέος τόνου. Ἂν δέ τις ἐπιμελέστερον ἐξετάσῃ, εὑρίσκει ὅτι οὐδ' οἱ ἀρχαῖοι ἦσαν σύμφωνοι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ταύτῃ, πάντως τούτου ἕνεκα, ὅτι οὐκ ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς προφορᾶς τῆς γλώσσης, ἀλλ' ἀπὸ θεωριῶν ἰδίων ὡρμῶντο εἰς τὰς διδασκαλίας αὐτῶν· πρβλ. Ἡρωδ. Β' 115, 3 «*εἴ πώς εὖ πεφίδοιτο*: ἡ *εὖ* ἀντωνυμία ἐν τῇ συντάξει ἐνέκλινε τὸν τόνον· ἔστι γὰρ ἀπόλυτος· οὐχ ὃν τρόπον δ' οἴεται ὁ Ἀσκαλωνίτης τὸ *πῶς* πάντως ὀξυτονηθήσεται, *ἐπεὶ ἤδη ἐμελέτησε καὶ ἄλλων ἐγκλιτικῶν ἐπιφερομένων* τὸ *πῶ* καὶ τὸ *πῶς* (γρ. *πὼ* καὶ τὸ *πὼς*) *τοῦτο μὴ πάσχειν. οὔ πώς ἐστ' Ἀγέλαε* (χ 136), *μή πώς με προϊδὼν* (δ 396), *μή πώ μ' ἐς θρόνον ἵζε, διοτρεφὲς* (Ω, 553), *οὔ πώμιν φασι φαγέμεν* (π, 143). Οὕτως οὖν καὶ τὸ *εἴ πώς εὖ πεφίδοιτο οὐκ ἀναγκαστικὴν ἕξει τὴν ἐπὶ τοῦ πῶς* (γρ. πώς) *ὀξεῖαν*. Ὁ μέντοι Ἀρίσταρχος γενόμενος κατὰ ταύτην τὴν προσῳδίαν τοῦτο μόνον ἀπεφήνατο, ἐγκλίνοντα δεῖν τῷ τόνῳ καὶ δασύνοντα λέγειν τὴν τρίτην συλλαβήν· σημαίνει γὰρ εἴ πως αὐτοῦ». Ὁ Ἀρίσταρχος ἄρα οὐδὲν εἶπε περὶ τονισμοῦ τοῦ *πώς*. Ἔπειτα Β' 116, 32 «*τὸν δέ μέ φασι γείνασθαι*: ὁ Ἀσκαλωνίτης ἐκ πλήρους λαμβάνει τὴν ἀντωνυμίαν (ἤτοι γράφει *δ' ἐμὲ*) καὶ ὀρθοτονεῖ· εἰσὶ μέν τοι οἱ ἀπολύτως (ἤτοι *δέ με*) ἀνέγνωσαν. Ὅμοιον δ' ἐστὶ τὸ ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ (α, 215) *μήτηρ μέν τέ μέ φησι τοῦ ἔμμεναι* καὶ οὐδέν ἐστι τὸ κωλῦον.» Καὶ 140, 20 «*μή πως με προϊδών*: τὸ *πῶ*

ριγιακῆς οὔσης τῆς λέξεως, ἵνα μὴ ἄρθρον νοηθῇ τὸ *οἱ* ἀλλ' ἀντωνυμία». Ὁμοίως *λοέσσαί τε* ἵνα μὴ συναφθῇ εἰς *λοέσσαιτε* 162,33 «*λοέσσαί τε χρῖσαί τε*» παραλόγως ἐνεκλίναμεν, ἵνα μὴ πληθυντικὸν ῥῆμα ὑπολάβωμεν». Καί, ἵνα μὴ τὸ *πάρ* συναφθῇ πρὸς τὸ *οἰσέμεν*, ἔγραφεν ὁ Ἀρίσταρχος *στεῦτο γὰρ Ἡφαίστοιο πάρ' οἰσέμεν ἔντεα καλά*, εἰ καὶ ἐδίδασκεν ὅτι ἐκτεθλιμμέναι προθέσεις οὐκ ἀναστρέφουσι. Καὶ «*γενέσθαί τε τραφέμεν τε*» ἀλλεπάλληλοι ὀξεῖαι καίτοι σπονδειακόν ἐστιν, ἀλλ' ἴσως ἵνα ἐκφύγωμεν τὸν διπλασιασμὸν τοῦ ῥήματος, λέγω δὲ τοῦ *τετραφέμεν τε*» κττ.

καὶ πῶς ἐμελέτησεν ἐγκλιτικῶν ἐπιφερομένων μὴ ὀξυτονεῖσθαι.» Καὶ 159, 15 «*ἐπεί θήν μοι καὶ ἀμείψασθαι θέμις ἐστίν*: τὴν τελευταίαν τοῦ *ἐπεὶ* ὀξυτονητέον διὰ τὴν *μοὶ* ἐγκλιτικὴν οὖσαν»· καὶ αὐτ. στ. 29 «*καί κέ τεο* δμώων: τὸ τέο ἀόριστον, διὸ καὶ ἐπὶ τοῦ *κε* ὁ τόνος. Ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης *ἐτεοδμώων* τῶν ἀγαθῶν θεραπόντων». Ὥστε χάριν τῆς ὀρθῆς καταλήψεως μᾶλλον ἢ χάριν ὀρθῆς προφορᾶς φαίνεται ὅτι παρηγγέλλετο τοῦτο.

Ἂν δὲ κατόπιν τοῦ σάλου τούτου ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια τοῦ συνεγκλίνειν ἤτοι τοῦ ὀξυτονεῖν πάντα τὰ ἐγκλιτικὰ πλὴν τοῦ τελευταίου, τοῦτο βεβαίως αἰτίαν ἔχει τὴν γραμματικὴν θεωρίαν καὶ οὐχὶ τὴν προφοράν· οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι μεγάλη μὲν θὰ ἐπεκράτει ἐν τούτοις ἑκάστοτε ποικιλία τονισμοῦ, ὅτι δὲ καθόλου καὶ ἐπὶ τούτων θὰ ἴσχυον οἱ γενικοὶ περὶ τόνων νόμοι, τ. ἔ. τὰ συνεγκλιτικὰ ταῦτα ἐθεωροῦντο ὡς στοιχεῖα ἢ συλλαβαὶ λέξεως καὶ ἐξεφωνοῦντο πάντως ὡς *σοφός γε τις*, ἀλλὰ *σοφοί γε εἰσίν, ἥ νυ σέ που, φίλοι τινές μοι εἰσίν, γυνή μου ἐστὶν, ὄνομά μου ἐστίν, τί νυ οἱ, εἴπως εὖ πεφίδοιτο* κττ., ὅπως καὶ συχνότατα εὑρίσκονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις, *δέ τε μιν, οὐδέ τι μιν, γυνή σου ἐστίν, ἐν γαστρί σου ἐστίν, ὄνομά μου ἐστὶν* κλπ.

§ 37. *Περὶ τμήσεως καὶ ἀναστροφῆς.* Ἀναστροφὴν ἐκάλεσαν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ τὸ φαινόμενον καθ' ὃ ἡ πρόθεσις τίθεται μετὰ τὴν λέξιν εἰς ἣν ἀναφέρεται, ὅτε πολλάκις μεταβολή τις περὶ τὸν τόνον αὐτῆς παρατηρεῖται. Ἡ μεταβολὴ τοῦ τόνου αὕτη συμβαίνει πρῶτον ἐν δισυλλάβοις πυρριχίου ῥυθμοῦ προθέσεσιν, ὅτε ὁ τόνος τίθεται ἐπὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν συλλαβῆς ὡς ὀξεῖα, πρβλ. *θεῶν* ***ἄπο*** *μήδεα εἰδώς, ᾧ* ***ἔνι*** *κούρῃ· μάχῃ* ***ἔνι*** *κυδιανείρῃ, τρίποδος* ***πέρι*** *ποιητοῖο, νηυσὶν* ***ἔπι*** *κλονέονται, νηυσὶν* ***ἔπι*** *προέηκα, χαρίτων* ***ἄπο*** *κάλλος ἔχουσαι, τούτου* ***πέρι***, *πραγμάτων* ***πέρι*** *μεγάλων, τότε δ' ἤδη ἔχεν* ***κάτα*** *γαῖα μέλαινα, λούσῃ* ***ἄπο*** *βρότον αἱματόεντα* κττ.

Τῶν προθέσεων δὲν ἔπασχεν ἀναστροφὴν ἡ *διά*, εἰ καὶ πυρριχίου ῥυθμοῦ, ἔτι δὲ ἡ *ἀντί, ἀμφί*, καὶ οἱ τύποι *παραὶ*

καταί, ὑπείρ. Αἰτία τούτου εἶναι ὅτι πᾶσαι αὗται εἶναι πτώσεις ἀρχαιόθεν ἐπὶ τῆς ληγούσης τονιζόμεναι (λ. χ. τὸ *ἀντὶ* εἶναι τοπικὴ τοῦ **ἄντ*, ἐξ οὗ καὶ τὸ *ἄντα* καὶ τὸ *ἄντην*, ὁμοίως τὸ *ἀμφί*, ἡ *καταὶ* καὶ *παραὶ* εἶναι ἀρχαῖαι δοτικαί, ἡ *ὑπεὶρ* διὰ τὴν μακρὰν λήγουσαν δὲν ἠδύνατο νὰ γένηται ἄτονος)· ἐντεῦθεν δὲν ἠδύναντο νὰ μεταβάλλωσι τὸν τόνον αὐτῶν. (Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἑρμηνεία τῆς ἀναστροφῆς μὲν τῶν πυρριχίου ρυθμοῦ προθέσεων (πλὴν τῆς *διά)*, οὐχ ἀναστροφῆς δὲ τῶν ἄλλων, ὅτι δηλ. ὅπως τὸ **πατροκτονὸς* ἐγένετο, ἅτε εἰς δακτυλικὸν ρυθμὸν περατούμενον, *πατροκτόνος* (ἰδὲ § 19), οὕτω καὶ τὸ *ἀρετῆς περί, πραγμάτων περί, Ξάνθῳ ἐπί, νήεσσιν ἐνί, σοφίης παρά* κτλ. ὡς συμπροφερόμενα καὶ δακτυλικὸν ρυθμὸν ἀπαρτίζοντα ἀνεβίβασαν τὸν τόνον ἀπὸ τῆς ληγούσης ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν, ὅπως καὶ *δόμων πάρος, ἄτης ἄτερ* κλπ.· τοὐναντίον δὲ τὸ *Αἰγίσθου ἀμφί, πολέμου ἀντί*, κτλ. ἔχοντα ρυθμὸν ὅμοιον τῷ *δημαγωγός*, καὶ *καλῶν ὑπείρ, πολέμου διαί, ἀνδρὸς καταί, οἴκου παραὶ* κτλ., ἔχοντα ἄλλον οὐχὶ δακτυλικὸν ρυθμόν, δὲν ἀνεβίβασαν τὸν τόνον. Ποτέρα τῶν ἑρμηνειῶν τούτων ἀληθεύει ἢ ἂν καὶ ἀμφότεραι, ἐπειδὴ δὲν ἀποκλείουσιν ἀλλήλας, ἄδηλον. Ἡ παρατήρησις μόνον ὅτι κατὰ τὸν Ἡρωδιανὸν ὅτε μεταξὺ τῆς προσδιοριζομένης λέξεως καὶ τῆς ἀκολουθούσης προθέσεως ἐμεσολάβει λέξις τις δὲν ἐγίνετο ἀναστροφή, ἤτοι δὲν ἐλέγετο *κρατὶ δ᾽ ἔπι* ἀλλὰ *κρατὶ δ᾽ ἐπὶ* κτλ., φαίνεται συνιστῶσα τὴν ἑρμηνείαν ταύτην· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἡ παρατήρησις ἀμφίβολος καὶ ἡ *διὰ* ἀντιβαίνει, προτιμοτέρα ἡ πρώτη ἑρμηνεία).

Δεύτερον ἐν ταῖς μονοσυλλάβοις προθέσεσι καὶ τῷ *ὥς*, αἵτινες τονίζονται δι᾽ ὀξείας ὅταν κεῖνται μετὰ τὴν λέξιν εἰς ἣν ἀναφέρονται ἀλλὰ καὶ ἅμα ἐν τέλει τοῦ στίχου, *οὐ μέν μοι κακὸς εἴδεται οὐδὲ κακῶν ἔξ· ἐλθὼν δ᾽ ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν· ἀλλ᾽ ἄγε μηκέτι ταῦτα λεγώμεθα νηπύτιοι ὥς· τῷ ὅγε οἰνοποτάζει ἐφήμενος ἀθάνατος ὥς· ὡς δ᾽ ὅτ᾽ ἀοιδὸν ἀνὴρ ποτιδέρκεται, ὅστε θεῶν ἔξ | ἀείδει δεδαὼς ἔπε᾽ ἱμερόεντα βροτοῖσιν*. Τῶν νεω-

τέρων τινὲς τονίζουσι ταύτας διὰ βαρείας καὶ ἐντὸς προτάσεως, οἷον «καλεσσαμένω ἀγορὴν ἐς πάντας Ἀχαιούς», «ἀνδρῶν μαχᾶν ἐκ παγκρατίου», ὅπερ ἀληθῶς ἐλάχιστον διαφέρει τοῦ ὅλως ἀτόνου. (Κατ' ἀναλογίαν τῶν ῥηματικῶν τύπων ἐλέχθησαν καὶ μετοχαὶ κατ' ἀντιστροφήν, οἷον *ἐγὼ δὲ φυγὼν ὕπο νηλεὲς ἦμαρ. ὀλέσαντ' ἄπο πάντας ἑταίρους).*

Σημειωτέον δ' ὅτι κατ' ἀλήθειαν τὸ φαινόμενον τοῦτο δὲν εἶναι ὄντως ἀναστροφή, ἀλλὰ καθ' ὃν τρόπον ἡμεῖς σήμερον λέγομεν *κάθισε κάτω* καὶ *κάτω κάθισε, ἔλα πάνω* καὶ *ἐπάνω ἔλα* κλπ., οὕτως ἠδύνατο καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις χρόνοις, ὅτε αἱ λεγόμεναι προθέσεις ἦσαν ἔτι ἐπιρρήματα, νὰ λέγωνται καὶ πρὸ τῶν λέξεων εἰς ἃς ἀνεφέροντο καὶ μετ' αὐτάς, (πρβλ. «*τότε δ' ἤδη ἔχεν κάτα γαῖα*» καὶ «*τοὺς δ' ἤδη κάτεχεν φυσίζοος αἶα*».) Καὶ ὅτε μὲν ἐξεφωνοῦντο πρὸ αὐτῶν, ἠδύναντο νὰ προσκολληθῶσιν αὐταῖς καὶ κατὰ μικρὸν γένωνται προκλιτικὰ (ἰδὲ § 31)· ὅτε δ' ὅμως εἵποντο ἢ ὁπωσδήποτε ἐχωρίζοντο ἀπ' αὐτῶν, τότε, καθ' ἑαυτὰς λεγόμεναι, διέσῳζον τὴν ἰδίαν ἀνεξαρτησίαν καὶ δὴ καὶ τὸν τόνον. Ὁ τόνος ἄρα τῶν προθέσεων ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μαρτυρεῖ ἀληθῶς τὴν ἀρχαιοτάτην αὐθυπαρξίαν αὐτῶν καὶ παριστᾷ φαινόμενον πολὺ τῆς προκλίσεως ἀρχαιότερον. Ὁμοίως ταῖς προθέσεσιν ἔχει καὶ τὸ ὁμοιωματικὸν ὥς τονιζόμενον ὧς ἢ ὥς, ὅτε ἐτίθετο μετὰ τὴν λέξιν εἰς ἣν ἀνῆκεν, *θεὸς ὣς τίετο δήμῳ, πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν*. Εἰδικώτερον παρατηρητέα περὶ τούτων τάδε:

α') Ὅταν τὸ ὑπὸ τῆς προθέσεως προσδιοριζόμενον οὐσιαστικὸν συνοδεύηται ὑπὸ ἐπιθετικοῦ ἢ ἄλλου προσδιορισμοῦ καὶ ἡ πρόθεσις κεῖται μεταξὺ μὲν τούτων κατόπιν δὲ τοῦ οὐσιαστικοῦ, αὕτη φυλάττει τὸν ἀρχαῖον τόνον, οἷον *Ξάνθῳ ἔπι δινήεντι, ποταμὸν πάρα δινήεντα, νήεσσ' ἔνι ποντοπόροισιν, μάχῃ ἔνι κυδιανείρῃ, ἄστυ πότι σφέτερον* (Ρ 287 καὶ 419) κττ., διότι «Ἀρίσταρχος τοῖς κυριωτέροις (τ. ἔ. τοῖς οὐσιαστικοῖς) συνέταττε τὰς προθέσεις»· ἀλλ' *ἐμῷ ὑπὸ δούρατι, γαμβροῖο παρὰ Προίτοιο, ποταμοῦ ἀπὸ Σελλήεντος* (= ἀπὸ τοῦ Σελλήεντος ποταμοῦ), *βοῶν ὑπὸ πόσσ'*

ἐριμύκων (ὑπὸ ποσσὶ βοῶν ἐριμύκων), *λᾶος ὑπὸ ῥιπῆς* (= ὑπὸ τῆς ῥιπῆς τοῦ λίθου). (Κατὰ τὸν γραμματικὸν Πτολεμαῖον συναπτέον τὸ *ἀπὸ* τῷ προσηγορικῷ *ποταμοῦ* καὶ γρ. *ποταμοῦ ἄπο Σελλήεντος*.

β΄) Ὅτε μετὰ τὴν πτῶσιν καὶ τὴν ἀνεστραμμένην πρόθεσιν ἕπεται ἄλλη λέξις προσδιοριζομένη ἐπ' ἴσης διὰ τῆς προθέσεως ἀλλὰ πρὸς τὸ προηγούμενον διὰ συνδέσμου τινὸς συνδεομένη, ἡ ἀναστροφὴ γίνεται, λ. χ. *νηῶν ἄπο καὶ νηῶν ἄπο καὶ κλισιάων.*

γ΄) Ὅτε ἡ πρόθεσις ἐχωρίζετο ἀπὸ τῆς εἰς ἣν ἀνῆκε λέξεως, δὲν ὠρθοτονεῖτο, ἐκτὸς ἂν ἔκειτο ἐν τέλει προτάσεως ἢ στίχου, οἷον *πάντων δ' ἔπτυσε πουλὺ κάτα· ἄξιος; οὐ μέν μοι κακὸς εἴδεται, οὐδὲ κακῶν ἔξ* (Ξ, 472), *ἐλθὼν δ' ἀργυρότοξος Ἀπόλλων Ἀρτέμιδι ξύν* (ο 410)· *ἀλλὰ ἦλθε δ ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος* «οὐκ ἀναστρέφεται ἡ πρόθεσις διὰ τὸ μεσολαβῆσαι τὸν *δέ*» (Ἡρῳδ. Β 161,31), *ὦσε δ' ἀπὸ ῥινὸν* (51,37), *τῷ δ' ἐπὶ Τυδείδης ἦλθε κρατερὸς Διομήδης*. Ἀλλὰ πρὸς τὸν κανόνα τοῦτον ἀντέλεγον ἄλλοι, καὶ νεώτεροι ἐκδόται πολλάκις οὐ τηροῦσιν αὐτόν· πρβλ. *ταύτης δὴ πέρι, οὗ δὴ καὶ νῦν ἐφέστηκε πέρι τὸ λεγόμενον· αἰδοῦς δὲ καὐτὸς δυσκρίτως ἔχει πέρι.* Παρετήρησαν δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι παρὰ Πλάτωνι τὸ *ἀρετῆς δ' αὖ πέρι* ὡς σημειῶδες.

δ΄) Ὅτε ἡ πρόθεσις ἐφαίνετο κειμένη ἀντὶ πλήρους ῥήματος, ὠρθοτονεῖτο· πρβλ. ε 16 *οὐ γάρ οἱ πάρα νῆες*· ἀναστρεπτέον τὴν *πάρα*, ἀντὶ γὰρ τοῦ πάρεστιν ἐστίν». Καὶ «*οὐ γὰρ ἔπ' ἀνήρ*· ὀξυτονητέον τὴν *ἐπί*, ἔστι γὰρ σημαντικὴ ῥήματος», Α 174 «*πάρ' ἔμοιγε καὶ ἄλλοι*: τὴν παρὰ πρόθεσιν κατὰ τὴν ἄρχουσαν ὀξυτονητέον· καὶ καθόλου ὁπότε σημαντικαί εἰσι ῥημάτων αἱ προθέσεις, τοῦτον τὸν τόνον ἀναδέχονται· *ἐπεὶ οὔτοι ἔπι δέος* (Α 515), *οὐ γὰρ ἔπ' ἀνὴρ οἷος Ὀδυσσεύς*», καὶ, 440 «*πάρα γὰρ θεοί εἰσι καὶ ἡμῖν* ὀξυτονητέον τὴν *παρὰ* πρόθεσιν κατὰ τὴν ἄρχουσαν· ἐστι δ' οὐκ ἀναστροφὴ ἀλλὰ καθ' ὑπερβατὸν κεῖται διαλελυμένου τοῦ *πάρεισιν*». Ὁμοίως ἐτονίζετο *οὐ γάρ τις μέτα τοῖος ἀνήρ· πάρα γὰρ καὶ ἀμείνονες ἄλλοι· ὕπο δ' ἡμίονοι ταλαεργοί· ἔνθ' ἔνι μὲν φιλότης, ἐν δ' ἵμερος, ἐν*

δ' ὀαριστύς· πάρα δ' ἀνὴρ ὃς καταθήσει κττ. Ὁμοίως ἐλέγετο *ἄνα* = ἐπάνω, « ἀλλ' *ἄνα* ἐξ ἑδράνων ».

Νεώτεροί τινες ἐχόμενοι τῆς ἀρχαίας ἐπιρρηματικῆς τῶν προθέσεων σημασίας (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 568) ὀρθοτονοῦσι μὲν ὅπου εὑρίσκουσιν αὐτὰς ἐπιρρηματικῶς κειμένας ἤτοι πλήρη τὴν σημασίαν αὐτῶν ἐχούσας, βαρύνουσι δὲ ὅπου ὑπολαμβάνουσιν ὅτι κεῖνται προθετικῶς, οἷον *κάτα δ' ὅρκια πιστὰ πάτησαν*=κάτω..., ἀλλ' *ἡμῖν ἄπο λοιγὸν ἀμῦναι* = ἀπαμῦναι· *ἔπι δ' ἠμύει ἀσταχύεσσιν, ἔπι τ' ἔλπεται* ἀλλ' *ἐπὶ δ' ἤνεον ὕπο τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα, ὕπο δὲ στεναχίζετο γαῖα*, ἀλλὰ *ὑπὸ δ' ἔστρεφον ἡνιοχῆες, ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο· πέρι δ' αὖ Πριάμοιο παίδων, οὕνεκά τοι πέρι δῶκε πολεμήια ἔργα, πέρι κῆρι* κττ. Ἀλλ' ἄλλοι γράφουσιν *ἀπὸ πάτριδος αἴης, ἀπὸ τείχεος, ἀπὸ ἧς ἀλόχοιο, πολλὸν γὰρ ἀπὸ πλυνοί εἰσι πόληος* κττ. κατὰ τὰ Ἐνετικὰ εἰς τὸν Ὁμ. Σχόλια ἐν Σ, 64 « Ἀρίσταρχος φυλάττει τὸν τόνον τῆς προθέσεως· ἔφαμεν δ' ἐν ἑτέροις ὅτι ἡ *ἀπό*, ἐὰν συντάσσηται τῇ γενικῇ μὴ μεταξὺ πιπτουσῶν λέξεων καὶ σημαίνῃ τὸ ἄπωθεν, φυλάσσει τὸν τόνον· οὕτως γοῦν ἀνέγνωμεν *ἀπὸ πατρίδος ἄνδρα κατακτὰς* κττ. », ὥστε ἡ διάκρισις αὕτη καὶ ὁ τονισμὸς οὗτος δὲν στηρίζεται μὲν ἐπὶ ἀναντιλέκτου παραδόσεως, ἄδηλον δὲ καὶ κατὰ πόσον ἐπιτυγχάνει τἀληθοῦς.

Δὲν ἐγίνετο δ' ἀναστροφὴ τόνου κατὰ τοὺς ἀρχαίους Γραμματικοὺς α') ὅταν ἡ πρόθεσις ἔχῃ τὴν συνήθη θέσιν αὐτῆς· β') ὅταν γίνηται ἐναλλαγὴ προθέσεων οἷον « *δσον ἐμῇ κεφαλῇ περὶ δέδϜια* », ἔνθα ἡ *περὶ* ἐνομίζετο ὅτι ἔκειτο ἀντὶ τῆς *ὑπέρ*. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προφανῶς πλημμελές, καὶ στηρίζεται ἐπὶ ἐσφαλμένης καθολικεύσεως τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας, καθ' ἣν καὶ ἂν γένηται ἐναλλαγὴ προθέσεων, δὲν γίνεται ὀρθοτόνησις τῆς προθέσεως τῆς κειμένης πρὸ τῆς λέξεως εἰς ἣν ἀναφέρεται, ὅπως τινὲς ἐδόξαζον.

γ') Ὅταν αἱ προθέσεις πάθωσιν ἔκθλιψιν τοῦ τελικοῦ φωνήεντος αὐτῶν, τότε δὲν ἀναστρέφουσι τὸν τόνον καὶ ἂν κεῖνται μετὰ τὴν λέξιν εἰς ἣν ἀναφέρονται, ἐκτὸς ἂν ἀκολουθῇ στίξις· πρβλ.

ὁ δ' ἔλυεν ὑφ' ἵππους, τῷ δ' ἄρα ἐπ' Ἀντίλοχος Νηλήιος ἤλασεν ἵππους, τοῖσι δ' ἐπ' Εὐρύπυλος Εὐαίμονος ἀγλαὸς υἱὸς (Η 167), «οὐκ ἀναστρεπτέον *τήν ἐπ'*, ὅτι συνήλειπται» κτλ. Ἀλλὰ (ρ 266) «*ἄστυ κάτ'· αὐτὰρ μῆλα*: εἰ καὶ συναλοιφή, ὅμως δύναται ἀντιστρέφεσθαι διὰ τὴν ἀνάπαυσιν (Ἡρωδ. Β' 161, 5)»· καὶ 107, 6 «*στεῦτο γὰρ Ἡφαίστοιο πάρ' οἰσέμεν ἐντέα καλά.* Ἀρίσταρχος ἀναστρέφει τὴν πρόθεσιν πρὸς τὸ μὴ ἀμφιβάλλεσθαι τὸν λόγον, καίτοι τῶν συναλειφομένων μὴ ἀναστρεφομένων, ὡς καὶ Ἀπολλώνιός φησιν». Ἑρμηνευτικὸν ἄρα σκοπὸν εἶχε πολλάκις ἡ χρῆσις τῶν τόνων ἐν τούτοις, καθ' ἃ ἐλέχθη ἀνωτ. σελ. 579-80 σημ.· ἐντεῦθεν νεώτεροί τινες ἐκδόται δὲν ἀκολουθοῦσι τῷ παραγγέλματι τούτῳ, τονίζουσι δὲ πολλάκις καὶ τὴν ἐκτεθλιμμένην πρόθεσιν, εἰ καὶ μηδεμία ἕπεται στίξις, οἷον *ἧς ὕπ' εὖ πεπόνθατε.*

δ') Ὅταν ἡ πρόθεσις χωρίζηται μὲν κατὰ τμῆσιν ἀπὸ τῆς λέξεως εἰς ἣν ἀναφέρεται, ἀλλὰ προηγῆται αὐτῆς, οἷον *ἡμῖν ἀπὸ λοιγὸν ἀμῦναι· νήπιοι οἳ κατὰ βοῦς.... ἤσθιον* πρβλ. Ἡρωδ. Β' 42,3, «εἰκότως τινές φασιν ὅτι αἱ προθέσεις ὅταν κατὰ διάλυσιν λέγωνται πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα, φυλάσσουσι τοὺς τόνους· *κατὰ* ταῦρον *ἐδηδὼς* (Ρ 542), *κατὰ* βοῦς Ὑπερίονος *ἤσθιον* (α, 8), *ἀνὰ* δ' ὁ πτολίπορθος Ὀδυσσεὺς *ἔστη* (Β 278)» οὕτω καὶ *ὑπό τε τρόμος ἔλλαβε τε γυῖα, παρὰ δ' ἔγχεα μακρὰ πέπηγεν* κλπ.

Περὶ διαλεκτικοῦ τονισμοῦ.

§ 38. *Διαλεκτικαὶ ἐν τοῖς τόνοις διαφοραί· ἐλλιπὴς παράδοσις αὐτῶν.* Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα ἡ τηλικαύτην ἐν τοῖς φωνητικοῖς, τυπικοῖς καὶ λοιποῖς γλωσσικοῖς στοιχείοις δεικνύουσα ποικιλίαν, δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἔχῃ ὅμοιον κατὰ πάντα καὶ ἁπλοῦν τονισμόν, ἀφοῦ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 4 ὁ τοιοῦτος ἢ τοιοῦτος τόνος εἶναι ἡ κυρία ἀρχὴ καὶ αἰτία τῶν τοιούτων ἢ τοιούτων φωνητικῶν φαινομένων. Ἐπὶ ταῦτα προσέσχον ἤδη οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοί, ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς ἐν τῇ Καθολικῇ αὐτοῦ προσῳ-

δίᾳ οὐκ ὀλίγα περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν διαλέκτων ἐδίδασκεν λαμβάνων ἐκ παλαιοτέρων ἢ καὶ αὐτὸς ἐξακριβῶν. Ἐξετάζοντες δὲ νῦν ἡμεῖς τὰς τονικὰς τῶν διαλέκτων διαφοράς, ἃς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδασκόμεθα, εὑρίσκομεν ὅτι ὁ μὲν νόμος τῆς τρισυλλαβίας καὶ ὁ τῆς παροξυτονίας ἐν ταῖς λέξεσι δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ φαίνονται κοινοὶ πάσαις ταῖς διαλέκτοις, ἀνεπτύχθησαν ἄρα πιθανῶς ἐν ἀρχαίοις προδιαλεκτικοῖς χρόνοις· ὁ δὲ νόμος τοῦ ἀναβιβασμοῦ τοῦ τόνου ἐν λέξεσι καὶ τύποις σπονδειακοῦ (ἀπὸ ὀξυτόνων εἰς παροξυτόνους) καὶ τροχαϊκοῦ καὶ τριβράχεος ῥυθμοῦ (ἀπὸ παροξυτόνων εἰς προπερισπωμένας καὶ προπαροξυτόνους) ἐμφαίνει μεγάλην ποικιλίαν ἐν ταῖς διαλέκτοις.

Ἀλλ' ἂν περὶ τῆς Ὁμ. προσῳδίας τοσοῦτον ἐλλιπὴς περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων, τὸ κακὸν γίνεται χεῖρον προκειμένου περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν διαλέκτων· διότι πρῶτον μὲν ἁδρομερῶς διαλαμβάνουσι περὶ Ἰωνικοῦ, Δωρικοῦ καὶ Αἰολικοῦ τονισμοῦ καὶ ὀλίγα τινὰ ἰδιάζοντα ἑκάστῳ τούτων ἀναγράφουσιν· ἀλλ' ἡμεῖς ἐπιστάμεθα ὅτι καὶ ἡ Δωρὶς καὶ ἡ Ἰὰς ἦν ποικίλη, ὅτι ἄρα τὰ λεγόμενα Ἰωνικὰ ἢ Δωρικὰ ἠδύναντο κάλλιστα νὰ εἶναι εὔχρηστα ἔν τινι Δωρικῇ καὶ Ἰωνικῇ χώρᾳ, ἄγνωστα δὲ ἐν ἄλλῃ, ὅπως λ. χ. τὰ Αἰολικὰ ἰδίαζον μόνοις τοῖς ἐν Ἀσίᾳ Αἰολεῦσιν· πῶς δὲ ἐτόνιζον οἱ ἄλλοι Αἰολεῖς καὶ οἱ διάφοροι Δωριεῖς καὶ Ἴωνες, ἄδηλον. Πρόσθες ὅτι ἐκεῖνοι μὲν ἀνέγραψαν μόνον ὅσα ἐνόμιζον ἴδια ἑκάστης διαλέκτου, ἡμεῖς δὲ σήμερον ἐν ἀγνοίᾳ τῶν καθ' ἕκαστα ὑποτίθεμεν ὅτι τὰ οὐ μνημονευόμενα ὑπ' αὐτῶν θὰ ἦσαν ὅμοια τοῖς Ἀττικοῖς καὶ Κοινοῖς, ὅπερ βεβαίως ἀναπόδεικτον.

§ 39. *Περὶ τοῦ Αἰολικοῦ τονισμοῦ.* Περὶ τῶν Αἰολέων τῆς Ἀσίας διδάσκουσιν ἡμᾶς ὁμοφώνως οἱ ἀρχαῖοι ὅτι ἦσαν βαρυντικοί, τ. ἔ. ὅτι οὐδεμιᾶς λέξεως (πλὴν μιᾶς τάξεως, περὶ ἧς κατωτέρω) ἐτόνιζον τὴν λήγουσαν. Πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 825, 3. «Οἱ Αἰολεῖς βαρυντικοί εἰσι (τὸ γὰρ *Ἀτρεὺς* *Ἄτρευς* λέγουσι) . . . . ὅτι πᾶσαν λέξιν ὑπὲρ μίαν συλλαβὴν παρ' ἡμῖν ὀξύ-

τονον βαρύνουσι, χωρὶς τῶν προθέσεων καὶ τῶν συνδέσμων, οἷον *Ἀχιλλεύς, σοφὸς — Ἀχίλλευς, σόφος* . . . πρόσκειται « χωρὶς τῶν προθέσεων καὶ τῶν συνδέσμων », ἐπειδὴ ἐπὶ τούτων οἱ Αἰολεῖς φυλάττουσι τὴν ὀξεῖαν τάσιν, οἷον *ἀνά, κατά, αὐτάρ, ἀτάρ* ». Καὶ Α΄ 467, 1. « σεσημείωται τὸ *ἐγρήγορθαι*, οἷον *ἐγρήγορθαι ἄνωχθι* (Κ 67), ὅτι παρακειμένου ὂν προπαροξύνεται· περὶ οὗ ἔστιν εἰπεῖν ὅτι Αἰολίδος ἐστὶ διαλέκτου καὶ τούτου χάριν ἀνεβίβασε τὸν τόνον· οἱ γὰρ Αἰολεῖς ἀναβιβαστικοὶ τῶν τόνων εἰσὶ » κττ.

Ὅτι οἱ Αἰολεῖς δὲν διέσωσαν ἀρχαῖόν τι ἐν τούτοις, πείθεταί τις ἐνθυμούμενος τὰ ἀνωτέρω § 8 περὶ τῶν ὁμοίως τονουμένων λέξεων καὶ κατηγοριῶν ὅλων λέξεων ἐν τῇ Ἑλλ. καὶ Ἰνδικῇ γλώσσῃ. Τὸ φαινόμενον ἄρα τοῦτο παρὰ τοῖς Ἀσιάταις Αἰολεῦσι ἔχει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ ἐν τῷ τόνῳ, ὅστις ὑστερογενῶς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἰδίᾳ ἀνεπτύχθη ἐν λέξεσι, τύποις καὶ συντακτικαῖς συνεκφοραῖς σπονδειακοῦ, τροχαϊκοῦ, τριβράχεος καὶ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ, ὅτε κατὰ τὰ εἰρημένα ἐν § 20 ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος· πρβλ. *θυμῶ θυμῷ-θύμω θύμῳ, ἅ σά-ἅ σα, τῶ σῶ-τῶ σω, ταὶς σαὶς-ταίς σαις, λεύκω-λεῦκος, σκλήρω-σκλῆρος, αὔτω-αὖτος, βώμω-βῶμος, τραχέος-τράχεος-τρᾶχυς, παχέος-πάχεος πᾶχυς, ὄξυς, Λάτω, Σάπφω, Ἄτρευς Πήλευς, ναῦος, πείναις, ὄρθοις, χρύσοις*, κττ. Ἀπὸ τούτων δ᾽ ἀρξάμενοι προέβησαν οἱ Αἰολεῖς βήματά τινα ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, ἤτοι πρῶτον καὶ ἀπὸ τῆς λη γούσης τῶν τροχαϊκοῦ, τριβράχεος καὶ δακτυλικοῦ ῥυθμοῦ λέξεων ἀνεβίβασαν τὸν τόνον, *ὀρανὸς-ὄρανος, πόταμος, μάλθακον, ὄμολος, ἔροτις, ἔδυνα, = ὀδύνη, τριβόλετερ, Ἕλενα, φέρενα, δύνατος* κττ., καὶ δεύτερον, ἀφοῦ οὕτως ἀπέβαλον τὴν ὀξυτόνησιν ἐκ τῶν πλείστων λέξεων κατὰ τοὺς τονικοὺς τούτους νόμους, ἀνεπτύχθη παρ᾽ αὐτοῖς τὸ αἴσθημα ὅτι πᾶσα τονιζομένη λέξις ἔδει νὰ μὴ τονίζηται ἐπὶ τῆς ληγούσης οἱουδήποτε ῥυθμοῦ ἦν, ἀλλὰ πάντως ἀνωτέρω ταύτης· ἐντεῦθεν ἐτόνισαν *ἄμμε, δίδοις, κάλος, σόφος, πόδος* (ἀντὶ *ποδός*), *Ποτίδαν, Ἀχίλλευς, βασίλευς, εὔρυ-*

νέφην, ἔγων, δυσμένην, κυκλοτέρην κττ.· τρίτον καὶ λέξεων καὶ τύπων παντὸς ῥυθμοῦ ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονιζομένων δι' ὀξείας ἢ περισπωμένης ἀνεβίβασαν τὸν τόνον, οἷον *βασιλῆος-βασίληος, Ἀχιλλῆος-Ἀχίλληος, ζάτεισα(=ζητοῦσα), δίδοισθα, ἐγρήγορθαι, ἔφθορθαι, εἴρηνα* κττ. Οὕτω κατέστη, ὡς φαίνεται, κανών, καθ' ὃν ἐκ τῆς προσῳδίας μὲν τῆς ληγούσης ἐξηρτᾶτο καὶ ἡ θέσις καὶ τὸ εἶδος τοῦ τόνου (ὀξέος ἢ περισπωμένου), ἀλλ' ἔδει ν' ἀναβιβάζηται ὅσον ἔνεστιν ἀπωτάτω τῆς ληγούσης. Τούτοις ὁμόλογος εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία τῶν ἀρχαίων ὅτι τὰ μονοσύλλαβα ὀνόματα τὰ ἔχοντα μακρὸν φωνῆεν ἢ δίφθογγον περιεσπῶντο, οἷον *Ζεῦς, ῥῶξ, πτῶξ, χῆν, δρῶψ*, τ. ἑ. καὶ ἐν τούτοις ἐτονίζετο ὁ πρῶτος χρόνος τῆς μακρᾶς συλλαβῆς, τοῦ δευτέρου ἀτόνου καταλειπομένου καὶ ὡς εἰπεῖν ἐγκλινομένου. Μόνα τὰ ἄκλιτα μόρια διέσωσαν κατὰ τὸ φαινόμενον τὸν τόνον αὐτῶν ἐπὶ τῆς ληγούσης, κατ' ἀλήθειαν δ' ὅμως ταῦτα ὡς προκλιτικὰ οὐδένα ἔφερον τόνον, ἡ δὲ γραφομένη ἐπ' αὐτῶν βαρεῖα ἦν σημεῖον τῆς ἐγκλίσεως καὶ οὐδὲν ἄλλο.

Ἐν οἷς τύποις ἐγένετο συναίρεσις ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις καὶ κατὰ τὸν γενικὸν περὶ συναιρέσεως κανόνα ὤφειλε νὰ περισπασθῇ ἡ λήγουσα ἢ ἡ παραλήγουσα οἷον *θεάων - θεᾶν, ἀναγραφήῃ - ἀναγραφῇ, συλαθήωισι - συλαθῶισι* κττ., ἀγνοεῖται ἀληθῶς, ἂν καὶ τότε ἠδύνατο ν' ἀναπτυχθῇ δευτερεύων τόνος ἀνωτέρω τούτου, ὥστε νὰ τονισθῇ *θέαν, ἀναγράφῃ, συλάθωισι.* Παρατηρῶν δ' ὅμως τις πρῶτον ὅτι οἱ Γραμματικοὶ διαρρήδην μόνας τὰς προθέσεις καὶ τοὺς συνδέσμους ὡς ἐξαιρέσεις ἀναγράφουσι, περὶ τοιούτων δὲ τύπων οὐδένα λόγον ποιοῦνται, καὶ δεύτερον ὅτι καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἀττικῇ ἐπενήργει ὁ νόμος οὗτος καὶ ἐν ἐνίοις κατίσχυσε τοῦ παλαιοῦ (ἰδὲ § 41), καὶ τέλος ὅτι τοσοῦτον συχνὴ ἦν παρ' αὐτοῖς ἡ χρῆσις τῆς βαρυτονίας, εὑρίσκει πιθανὸν ὅτι καὶ ταῦτα ἐβαρύνθησαν.

§ 40. *Περὶ τοῦ Δωρικοῦ τονισμοῦ.* Περὶ τῶν Δωριέων παρεδόθη ἡμῖν ὅτι ἐτόνιζον δι' ὀξέος τόνου ἐπὶ τῆς παραληγούσης τὰ

τρίτα πληθ. πρόσωπα τῶν παρῳχημένων χρόνων, *ἐστάσαν, ἐφιλήθεν, ἐλύσαν, ἐλάβον, ἐμάθον* κττ. καὶ τὴν ὀνομ. τοῦ πληθ. ἀριθμοῦ τῶν πρωτοκλίτων καὶ δευτεροκλίτων οὐσιαστικῶν καὶ ἐπιθέτων λ. γ. *ἀγγέλοι, ἀνθρώποι, τυπτομένοι, ἀγκύραι, φιλοσόφοι, Μενελάοι, γεραιτάτοι, ἱμερογλεφάροι, αὐειρομέναι, μησαμένοι* (οὕτως ἐν παπύρ. Ἀλκμ.) κλπ., καὶ ὅτι τὰς γεν. πληθ. τῶν μονοσυλλάβων ὀνομάτων ὅσας κατὰ τὰ εἰρημένα ἀνωτ. σελ. 532 οἱ Ἀττικοὶ ἐτόνιζον ἐπὶ τῆς παραληγούσης, οὗτοι περιέσπων, οἷον *παντῶν, δμωῶν, θωῶν* κττ. Εἰς ἑρμηνείαν τούτων ἀνάγκη νὰ λεχθῇ πρῶτον, ὅτι ὁ νόμος ἐκεῖνος καθ' ὃν ἐπὶ λέξεων καὶ τύπων τροχαϊκοῦ ῥυθμοῦ ἀνεπτύχθη περισπώμενος τόνος ἤτοι ἐγένετο ἀναβιβασμὸς τοῦ χρόνου ἐπὶ τὸν πρῶτον χρόνον τῆς μακρᾶς συλλαβῆς ὥστε ἐλέχθη *πῶμα, οἶδα, εἶδος, κῆπος* κττ., καὶ δεύτερον ὅτι ὁ νόμος καθ' ὃν ἐπὶ λέξεων σπονδειακοῦ ῥυθμοῦ ὁ τόνος ἀνεβιβάσθη ἀπὸ τῆς ληγούσης ἐπὶ τὴν παραλήγουσαν, **κυκλοῦ-κύκλου, παντῶν-πάντων*, οἱ νόμοι οὗτοι δὲν ἀνεπτύχθησαν, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ Δωρικῇ, ἐντεῦθεν ἐλέγετο *γυναίκες, αἶγες, παίδες, χείρες, ὀρνίθες, πτώκες* κττ. Καὶ δεύτερον ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῶν ἄλλων προσώπων, πρώτου καὶ δευτέρου, καὶ τῶν ἄλλων πτώσεων, γεν., δοτ. καὶ αἰτ., ἐτονίσθη καὶ ἡ ὀνομαστικὴ καὶ τὸ τρίτον πληθ. πρόσωπον, τ. ἔ. *φιλοσόφων φιλοσόφοις φιλοσόφως, φιλωμένων φιλωμένοις φιλωμένως* κττ., ὅθεν καὶ *φιλοσόφοι φιλωμένοι, ἐλάβομεν ἐλάβετε, ἐλύσαμεν ἐλύσατε*, ὅθεν *ἐλάβον, ἐλύσαν* κττ. Γνωστὸν δ' εἶναι ὅτι καὶ ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλληνικῇ ἡ αὐτὴ ἐπεκράτησεν ἀναλογία (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 537).

(Ἡ γνώμη ὅτι φωνητικῶς ἀνεπτύχθη ἐπὶ τούτων δευτερεύων τόνος, δὲν δύναται ν' ἀληθεύῃ, διότι ἀπορεῖται διατί ἐν μόνῳ τῷ γ' πληθ. προσώπῳ καὶ ἐν μόνῳ τῷ πληθ. ἀριθμῷ τῶν ὀνομάτων ν' ἀναπτυχθῇ, ἤτοι διατί μόνον *φιλοσόφοι, φιλωμένοι* καὶ οὐχὶ καὶ *φιλοσόφος, φιλωμένος τυπτομένος* κτλ. καὶ διατί μόνα τὰ γ' πληθ. *ἐστάσαν ἐλύσαν, ἐλάβον* καὶ οὐχὶ καὶ τὰ ἑν. *ἐλάβον ἐλάβες, ἐλάβε, ἐλύσας ἐλύσε* κλπ).

Ὁμοίως παρεδόθη ἡμῖν ὅτι ἡ γεν. πληθ. τῶν πρωτοκλίτων θηλ. ἐπιθέτων συνῃρεῖτο εἰς -*ᾶν* καὶ περιεσπᾶτο, *ἀμφοτερᾶν, κυανεᾶν, ἀκρᾶν, ἀλλᾶν* κττ. ὅπερ καθ' ἃ εἴδομεν ἐν σελ. 535 ἔχει ὁμαλῶς καὶ εἶναι ἀρχαιοπρεπέστερον τοῦ κατ' ἀναλογίαν ἀλλοιωθέντος συνήθους *ἄλλων, ἀμφοτέρων* κττ. Ἀπροσδόκητον μόνον φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν Ἀπολλ. ἐν τῷ Περὶ ἀντωνυμίας 41 «τὴν γενικὴν πληθυντικὴν περισπῶσι Δωριεῖς, ἐπεὶ καὶ τὰς τοιαύτας τῶν ἀντωνυμιῶν, *τουτῶν* γὰρ καὶ *τηνῶν,* οἷς ὅμοιον καὶ τὸ *ἀλλῶν* . . . ἴσως δὲ καὶ τὸ ἐλλιπὲς τῆς εὐθείας ἀνεπλήρωσαν Δωριεῖς, ὡς ἀπὸ ὀξυτόνου εὐθείας ἑνικῆς περισπῶντες», τ.ἔ. καὶ τοῦ ἀρσ. καὶ οὐδ. γένους τὴν γεν. πληθ. τῶν ἀντωνυμικῶν ἐπιθέτων τούτων περιέσπων, ἐνῷ τῶν ὁμοίως κλινομένων δευτεροκλίτων ἐπιθέτων τὴν γεν. πληθ. ἐτόνιζον ὁμοίως τοῖς Ἀττικοῖς, *τῶν φίλων ἀνδρῶν.* Ὅτι κατ' ἀναλογίαν τῶν θηλ. εἰς -*ᾶν* ἐτονίσθησαν τὰ ἀρσ. καὶ οὐδ. ταῦτα εἰς -*ῶν*, οὐδεμίαν ἔχει πιθανότητα καὶ διὰ τὴν ἄλλην ὑπάρχουσαν διαφορὰν αὐτῶν (*ᾶν*-*ῶν*) καὶ διότι οὐδ' ἴχνος τῆς ἀναλογίας ταύτης ἐμφανίζεται ἐν τοῖς ἐπιθέτοις. Ἕνεκα τούτου ᾐκάσθη ὅτι ταῦτα εἶναι ἀρχαία κληρονομία καὶ ἔπειτα παρετηρήθη ὅτι καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν Ἰνδῶν τὰ ἀντωνυμικὰ ταῦτα ἐπίθετα σχηματίζουσι τὴν γεν. πληθ. διαφόρως τῶν ὀνομάτων, διότι τὰ μὲν ὀνόματα εἶχον κατάληξιν -ōm ἢ ŏm, ὃ συναιρεθὲν ἐν ἀρχαιοτάτοις χρόνοις μετὰ τοῦ *ο* τῶν δευτεροκλίτων παρεδόθη πάσαις ταῖς ἀδελφαῖς γλώσσαις ἡνωμένον μετ' αὐτοῦ, ἤτοι *φίλων,* οὐχὶ **φιλοων, φύλων, λόγων,* Ἰνδ. caratām κτλ.· τὰ δὲ ἀντωνυμικὰ ἐπίθετα εἶχον κατάληξιν -sōm, ὅθεν τοῦ μὲν θηλ. ἡ γεν. ἐλέγετο tā-sōm-τάων, anjā sōm *ἀλλάων* κτλ., τοῦ δὲ ἀρσ. καὶ οὐδ. toi-sōm, anjoi-sōm ὅθεν Ἰνδ. tēsām, anyēsām, Ἑλλην. **τοιων-*τοων-τῶν, *ἀλλοιων-*ἀλλοων-ἀλλῶν*· οὕτω καὶ *τηνᾶν τηνῶν, ταυτᾶν τουτῶν* κττ. Ὥστε τὰ Δωρικὰ ταῦτα *ἀλλῶν, τηνῶν* κττ. ὅπως καὶ αἱ γεν. *παντῶν, Τρωῶν* εἶναι ἀρχαία κληρονομία καὶ ὁμαλῶς τονίζονται.

Κατὰ τὰς γενικὰς δὲ ταύτας *ἀλλῶν*, *τηνῶν* κττ. ἐτονίσθησαν καὶ τὰ ἐπιρρήματα *ἀλλῶς*, *τηνῶς*, *οὑτῶς*, *ὁπῶς*, ἔτι δὲ *παντῶς* κατὰ τὴν γεν. *παντῶν*. Ὁμοίως δὲ κατ' ἀρχαιότατον Ἰαπετικὸν ἔθος ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς ληγούσης καὶ ἄλλα παρ' αὐτοῖς ἐκ τῶν ἀντωνυμικῶν ἐπιθέτων καὶ ἐκ τοῦ *πᾶς* γενόμενα ἐπιρρ., οἷον *ἀλλᾷ*, *ἁμᾶ*, *ὁμᾶ*, *ὁπᾷ*, *παντᾷ*, *τουτῶ*, *τηνῶ*, *τουτεῖ*, *τηνεῖ*, *αὐτεῖ* κττ. Διότι ὅπως ἡ ἐκτενὴς παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς τάξις τῶν παραγώγων ἐπιρρημάτων εἰς -âm (τὰ avyayībhāvam) διδάσκει, ἀρχαιόθεν ἐπεκράτει ὁ σχηματισμὸς ὀξυτόνων ἐπιρρημάτων ἀπὸ διαφόρων ἐπιθέτων οὐχ ὀξυτόνων.

Ὁμοίως παρεδόθη ἡμῖν καὶ ἄλλη τονικὴ διαφορά, τ. ἔ. τονισμὸς τῆς παραληγούσης δι' ὀξείας ἀντὶ περισπωμένης καὶ ταῦτα προκειμένου καὶ περὶ μακρᾶς παραληγούσης προελθούσης διὰ συναιρέσεως ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς χρόνοις, οἷον *ἐσσήται*, *δραμήται*, *ποιήται*, (οὕτως ἀνεγνώσθη *δραμείται* ἐν παπυρῳ περιέχοντι ἀποσπάσματα Ἀλκμᾶνος)· πρβλ. Ἡρῳδ. Β' 34,9, ἄρκιον *ἐσσεῖται*· προπερισπαστέον τὸ *ἐσσεῖται*· οὐ γὰρ παροξυντέον ὥς τινες, ἐπεὶ Δώριον», καὶ Σχολ. Θεοκρ. Α' 83 «*φορῆται*· μανιωδῶς φέρεται. Καθόλου τὰ εἰς -*ται* ῥήματα, ὅταν τῷ *η* παραλήγηται περισπωμένως, παροξυτονοῦσι Δωριεῖς, ὅταν δὲ βαρυτόνως, ὁμοίως ἡμῖν ἐκφέρουσιν». Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὔτε ἡ περὶ τούτου παράδοσις τῶν ἀρχαίων εἶναι ἄνευ ἀντιφάσεως οὔτε οἱ πάπυροι παρέχουσι μόνον παροξυτονουμένους τύπους, ἀλλὰ καὶ *λεξοῦ(μαι)* ἀνεγνώσθη ἐπὶ παπύρου καὶ τοὐναντίον διδάσκει ἀλλαχοῦ ὁ Σχολιαστὴς τοῦ Θεοκρίτου λέγων «*περισπῶσι*» (δηλ. οἱ Δωριεῖς) καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν προπαροξυνομένους παθητικοὺς μέλλοντας ποιοῦντες εἰς *ου* καὶ τρέποντες τὴν *ου* εἰς *ευ*, κατὰ τὴν τῶν περισπωμένων ἀναλογίαν ὡς *κείσομαι κεισοῦμαι κεισεῦμαι* ἀναλόγως τῷ *ποιεῦμαι*»· διὰ ταῦτα δύσκολον εἶναι νὰ λεχθῇ τι περὶ τούτων βέβαιον. Ἴσως οἱ μέσοι καὶ παθητικοὶ μέλλοντες οὗτοι εἰς -*σεῦμαι* περιεσπῶντο πολλαχῶς ὁμοίως τοῖς ἐπὶ τῆς ληγούσης περισπωμένοις εἰς -*σῶ*, ἤτοι ἴσως ἐλέγετο *φευξοῦμαι κλαυ-*

σοῦμαι ποιησοῦμαι κττ. κατὰ τὸ *γραψῶ, ποιησῶ* κττ., ἴσως ἐκράτει καὶ κατὰ τόπους ποικιλία. Τὸ βέβαιον φαίνεται ὅτι τὰ βαρύτονα εἰς *-ομαι -εται -ονται* ἐξεφέροντο ὁμοίως τοῖς Ἀττ., ἤτοι *λέγομαι λέγεται λέγονται*, δι' οὗ ἐλέγχεται πλημμελὴς ἡ δοξασία ὅτι τὸ τελικὸν *αι* ἦν παρὰ τοῖς Δωριεῦσι μακρόν.

Ἐλέχθη ὅτι παρὰ τοῖς Δωριεῦσιν δὲν ἀνεπτύχθη ὁ περισπώμενος τόνος ἀντὶ τοῦ ὀξέος ἐπὶ μακρᾶς παραληγούσης, τ. ἔ. ὅτι ἐλέγετο κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον *χεῖρες, πάσαι, Ἁρπυίᾱς Μοίρᾱς, αἶγες, Πάνες, γυναίκες, παίδες, νάσος* (= νήσους), *πάσαι* (= πᾶσαι), *πάσᾱς* (= πάσας), *πράξᾱς, ὥρᾱς, ἀείδεν, ἐνεύδεν, ἐλύσαν, ἀμύναι* κττ. Ἀλλ' ἂν καὶ *εἶδος, οἶδα, πράσσε, κάπος* κττ. τ.ἔ. ἂν πανταχοῦ, ὅπου ἀνεπτύχθη νεωτέρα περισπωμένη κατὰ τὸν εἰρημένον νόμον, περὶ τούτου οὐδὲν παρεδόθη ἡμῖν, φαίνεται δ' ὅμως λίαν πιθανόν.

Αἱ δ' ὀνομαστικαὶ τῶν εἰς *-αϝων -αων* συναιρούμεναι ἐν τῇ Δωρίδι εἰς *-αν* ὠξύνοντο, ἐνῷ αἱ γεν. πληθ. εἰς *-αων -ᾶν* συναιρούμεναι περιεσπῶντο, ἤτοι ἐλέγετο *Ποτιδάν, Ἀλκμάν, ξυνάν, κοινάν, νεάν, Ἰάν, Παιάν*, ἀλλὰ γεν. πληθ. *τᾶν πυλᾶν, σεμνᾶν, ἀμφοτερᾶν, ἀκρᾶν*. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἡ περίσπασις εἶναι ὁ κανονικὸς τονισμός, ἡ δὲ ὀξυτόνησις συνεκδρομὴ πρὸς τὰ *Τιτάν, Αἰνιάν, Ἀκαρνάν, Εὐρυτάν, Ἀτιντὰν* κλπ.

Ὁμοίως διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ παλαιοὶ ὅτι καί τινα μονοσύλλαβα ὀνόματα περισπώμενα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὤξυνον οἱ Δωριεῖς, οἷον *γλαύξ, σκώρ, παίς, γραύς, ναύς*, τ. ἔ. ὅτι καὶ τὴν ἐπὶ τῆς ληγούσης περισπωμένην ἔτρεπον εἰς ὀξεῖαν. Τούτων τὸ *παὶς* ἔχει κάλλιστα ἅτε ἐκ τοῦ *παϝὶς-παὶς* παραχθέν. Τὰ δ' ἄλλα εἶχον τὴν περισπωμένην ἐξ ἐκτενείας. Φαίνεται ἄρα ὅτι καθ' ὃν τρόπον τὰ εἰς *-ῶς* ἐπιρρήματα ἔτρεπον εἰς *-ώς*, (ἰδὲ Ἀπολλ. Δυσκολ. ἀνωτ. σελ. 321-2) οὕτω καὶ ταῦτα, εἰ καὶ ἄγνωστον ἐπὶ πόσον προέβησαν εἰς τὴν ὀξυτόνησιν ταύτην καὶ ἂν πάντες ἢ μόνον ἔνιοι.

Καθόλου δ' ὅμως ἐξεταζόμενα ταῦτα τά τε ἐπὶ τῆς παραληγούσης καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ληγούσης ὀξεῖαν ἀντὶ περισπωμένης δε-

χόμενα φαίνονται διδάσκοντα ὅτι ἐν πολλοῖς ὁ Δωρικὸς τονισμὸς κατὰ τοῦτο διεστέλλετο τοῦ Ἀττικοῦ, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐκφωνήσεως τῆς μακρᾶς συλλαβῆς ὁ τόνος ἀνυψούμενος κατὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ πρώτου χρόνου αὐτῆς, δὲν κατεβιβάζετο κατὰ τὴν τοῦ β', ὅπως ἐν τῇ Ἀττικῇ καὶ Κοινῇ, ἀλλὰ τοὐναντίον κατὰ τὸν πρῶτον χρόνον ἦν ἀσθενέστερος, κατὰ δὲ τὸν β' ἰσχυρότερος, ἤτοι ἦν οὐχὶ ‿̀ ἀλλὰ ‿́, ὥστε ἐξεφωνεῖτο *ποιέέται, τὰ'ς νάάσος, σκόόρ* κττ.

Ὁ Δωρικὸς τονισμὸς τοῦ *φρατὴρ* εἶναι ἀρχαιότερος τοῦ Ἀττ. *φράτηρ* τοῦ κανονισθέντος κατὰ τὸ *φράτωρ* (πρβλ. τὰ περὶ τῶν εἰς *-(τ)ήρ* καὶ ́ *-(τ)ωρ* λεχθέντα ἀνωτέρω σελ. 500).

§ 41. *Περὶ τοῦ νεωτέρου Ἀττικοῦ καὶ Ἰωνικοῦ τονισμοῦ.* Πολλάκις ἀναφέρεται ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν (πρβλ. Ἡρῳδ. Β'. 47, 38. 34, 4) ὅτι οἱ νεώτεροι Ἀττικοὶ ἐτόνιζον μακροπαράληκτά τινα ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἀντὶ τῆς παραληγούσης· πρβλ. *ἀγέλαιος, ἄγροικος, ἄδελφε, ἄληθες, ἄχρειος*[1]), *βαῦνος, γέλοιος, ἔγωγε, ἔρημος, ἕτοιμος, μόχθηρος, πόνηρος,* καθ' ἃ καὶ *βδέλυρος, μῶρος, νόμαιος, ὅμοιος, πῆρος, στροῦθος, τρόπαιον.*

Ἐν τούτοις φαίνεται ὅτι ὁ ἀνωτέρω § 20 παρατηρηθεὶς τονικὸς νόμος, καθ' ὃν ἐν ταῖς μακροπαραλήκτοις λέξεσιν ἀνεπτύσσετο νεώτερός τις τόνος ἀνωτέρω τῆς ληγούσης, ἐξηκολούθησεν ἰσχύων καὶ ἐν τοῖς ἱστορικοῖς χρόνοις ἐν τῇ Ἀττικῇ διαλέκτῳ, διὸ ἀνεπτύχθησαν τὰ φαινόμενα ταῦτα.

Ὁμοίως λέγεται ὅτι οἱ νεώτεροι Ἀττικοὶ ἐτόνισαν τὴν πληθ. ὀνομ. τῶν παροξυτόνων εἰς *-ά* (οὐχὶ καὶ τῶν εἰς *-η*) θηλυκῶν ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, οἷον *αἴτιαι, ἥμεραι, εὐπρά-*

[1]) Ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ἡρῳδ. Β' 33, 27 «καθ ἦν ἀναλογώτερον τὸ *ἄχρειος* παρὰ γὰρ τὸ *χρεία* τὸ κατὰ στέρησιν *ἄχρειος* ὡς *μοῦσα ἄμουσος*· ἡ μέντοι παρὰ τῷ ποιητῇ ἀνάγνωσις ἀφορμῆς ἐχομένη τῆς κατὰ τὴν συνεκδρομὴν περιεσπάσθη...», δὲν εἶναι ὀρθὴ ἐπειδὴ τὸ *ἀχρεῖος* ἐσχηματίσθη ἐκ τοῦ *α + χρηϜώ ἀχρήϊος ἀχρηῖος - ἀχρεῖος* (πρβλ. καὶ **χρήϜεα - χρήϊα* παρ' Ἡσυχ. καὶ ἐν ἐπιγρ. ἐκ Δρήρου).

ξιαι, τραγῴδιαι κττ., ἔνιοι δὲ ἐτόνιζον καὶ παρ' Ὁμ. *ἐκηβόλιαι, συνθέσιαι* δικαίως ἀποδοκιμαζόμενοι ὑπὸ τοῦ Ἡρῳδ. Φαίνεται ὅτι ὁ τονισμὸς οὗτος ἐκανονίσθη κατὰ τὸν τῶν θηλ. ἐπιθέτων *ἡ ἁγία αἱ ἅγιαι, ἡ δικαία αἱ δίκαιαι, ἡ αἰτία αἱ αἴτιαι, ἡ Λυκία αἱ Λύκιαι, ἡ Ῥοδία αἱ Ῥόδιαι* κλπ. (πρβλ. τὸ νῦν αἱ *κύριαι* προτάσεις καὶ αἱ *Κυρίαι* ἔρχονται). Περὶ τοῦ *ψαλτής, τραχυτής, κουφοτής* κττ. ἐλέχθησαν τὰ δέοντα ἐν σελ. 546 καὶ σελ. 548.

Περὶ τοῦ νεωτέρου Ἰωνικοῦ τόνου παραδίδουσιν ἡμῖν οἱ παλαιοὶ ὀλίγα τινά, ὅτι ὅπως ἔλεγον *λαβοῦ πιθοῦ* κττ. οὕτω καὶ *πιθέσθε λαβέσθε*. Ὁ Ἡρῳδ., Β' 107,18, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ τονισμὸς οὗτος ἦν μόνον τῶν νεωτέρων Ἰώνων, διὸ καὶ μέμφεται τὸν Τυραννίωνα εἰσάγοντα τοῦτον εἰς τὰ Ὁμηρικὰ ἔπη· ἀλλ' οὐδεὶς δύναται σήμερον μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀποδείξῃ τοῦτο· πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἦν ἀρχαία κληρονομία, ἐξεβλήθη δὲ διὰ τὴν τῆς Ἀττικῆς ἐπίδρασιν ἀπὸ τῶν Ὁμ. ἐπῶν [1]).

§ 42. ***Περὶ τοῦ τονισμοῦ τῶν ἐκ τῆς Λατινικῆς παραληφθεισῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν λέξεων. Βάσις τῆς διαιρέσεως αὐτῶν.*** Ἐπειδὴ ἡ κλίσις τῶν ὀνομάτων τῆς Λατ. γλώσσης εἶχε μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς τὴν τῶν ὀνομάτων τῆς Ἑλλ., ἀναγκαία καὶ φυσικὴ ἐφαίνετο τοῖς Ἕλλησιν ἡ μεταγραφὴ καὶ κλίσις ἑκάστου Λατ. ὀνόματος, εἰσαγομένου εἰς τὴν Ἑλληνικήν, κατὰ τὴν ἀντίστοιχον Ἑλληνικὴν κλίσιν. Ἐπειδὴ δ' ὅμως καὶ ἡ θέσις τοῦ τόνου ἐν ἑκατέρᾳ γλώσσῃ οὐκ ἀπὸ τῆς προσῳδίας τῆς αὐτῆς συλλαβῆς ἐξηρτᾶτο, ἀλλὰ ἐν μὲν τῇ Ἑλλ. ἀπὸ τῆς ληγούσης, ἐν δὲ τῇ Λατ. ἀπὸ τῆς παραληγούσης, καὶ ἄλλως διέφερον τὰ τῆς κλίσεως ἐν ἑκατέρᾳ, διὰ τοῦτο ἀνεπτύχθη μεγάλη ποικιλία καὶ ἐγένετο ἀνάγκη, ἵνα ἐπέλθωσι μεταβολαί τινες περί τε τἆλλα καὶ περὶ τὸν τόνον αὐτῶν. Χάριν τοῦ εὐσυνό-

[1]) Ὁ παραδεδομένος τονισμὸς *ἁρμονιῇσιν* ἐν ε 248 καὶ 361, περὶ οὗ ὁ Ἡρῳδ. Β' 143, 10 διδάσκει ὅτι «ἔστιν Ἰώνων ὁ καταβιβασμός», οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ ἢ ὅτι κατὰ τὸ *ἱμονιά, ἀνθρακιά, ἀχυρμιά, καλιὰ* κττ. ἐτονίζετο ὑπὸ τῶν Ἰώνων καὶ τοῦτο ἐπὶ τῆς ληγούσης.

πτου διαιρῶ τὰς λέξεις τὰς ἐκ τῆς Λατ. εἰσελθούσας εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν εἰς διαφόρους τάξεις, βάσιν διαιρέσεως λαμβάνων τὰς δύο τελευταίας συλλαβὰς αὐτῶν.

§ 43. *Λέξεις μετὰ καταλήξεων ἐχουσῶν ἀντιστοίχους ἐν τῇ Ἑλληνικῇ.* Ὅσων Λατ. λέξεων ἡ κατάληξις εἶχεν ὁμοίαν καὶ ἀντίστοιχον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, τούτων ὁ τόνος ἔμεινε καὶ ἐν τῇ Ἑλλ. ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβῆς, ἐφ' ἧς ἦν καὶ ἐν τῇ Λατινικῇ. Οὕτω λ. χ.

1) Τὰ εἰς -ius -*ιος* ὀνόματα τονίζονται καὶ ἐν τῇ Ἑλλην. ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, *Ἰούλιος, Ἰούνιος, Ὀκτάουιος, Πομπήιος, Μάριος, Λικίνιος* κλπ., ἅτε ὅμοια τοῖς Ἑλλην. εἰς -*ιος*, οἷον *Γεώργιος, Δημήτριος, Λεόντιος, Θεοδόσιος, Ἡσύχιος, Μελάνθιος* κλπ.

2) Τὰ εἰς -ārium -*αριον* ὅμοια ὄντα τοῖς Ἑλληνικοῖς εἰς -*ᾰριον* τονίζονται ὁμοίως ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης, *ἀρμάριον, κελλάριον, σουδάριον* κτλ. κατὰ τὸ *ἀνδράριον, ἀνθρωπάριον, δοξάριον, θηκάριον, κηπάριον* κλπ.

3) Τὰ εἰς -īnus-*ῖνος*, ἀντιστοιχοῦντα τοῖς ἀρχαιόθεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ προπερισπωμένοις εἰς -*ῖνος*, διεφύλαξαν τὸν τόνον αὐτῶν καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ· πρβλ. *Ἀκραγαντῖνος, Λεοντῖνος, Ταραντῖνος, Κρατῖνος, Φαλῖνος, Φιλῖνος, Πασῖνος, Ἀναξῖνος, Κρητῖνος, Μυρῖνος, Δεξῖνος, Ἐργῖνος, Ἀρχῖνος, Καλλῖνος, Ἀρκτῖνος, Κτησῖνος, Ἐρυκῖνος, Ἀμπελῖνος, Ἱππαρῖνος, Ἐλωρῖνος, Ἐρασῖνος, ἐρυθρῖνος, κορακῖνος, μυξῖνος* κττ. καὶ δὴ καὶ *Αὐεντῖνος, Καικῖνον, Ἰουστῖνος, Πραινεστῖνος, Ἀλβῖνος, Κυρῖνος, Ῥουφῖνος, Σατορνῖνος, Σατυρῖνος, Πικεντῖνος, Σαβῖνος, Καπιτωλῖνος, Παυλῖνος, Κωνσταντῖνος, Ἀντωνῖνος, Φαλερῖνος, Κηνσωρῖνος, Φαβωρῖνος, Βικτωρῖνος, Συρρεντῖνος, Βαρβῖνος, Βυζαντῖνος, Σιγνῖνος, Σπωλητῖνος, Ῥηγῖνος, Τιβουρτῖνος, Τριφολῖνος, Κασιλῖνον, Κλουσῖνος, Λαρητῖνος, Λατῖνος, Μαμερτῖνος, Νουκερῖνος, Ἀμερῖνος, Οὐεσιῖνος, Νιγρῖνος,*

Περεγρῖνος, Παλατῖνος, Κολλῖνος, Κολλατῖνος, Κουαρτῖνος, Ταυρῖνος, Στουῖνος κττ.

Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ ὑπῆρχον καὶ προπαροξύτονα εἰς *-ινος* καὶ ὀξύτονα εἰς *-ινός*, πολλὴ εἰσεχώρησεν εἰς τὸν τονισμὸν τῶν ἐπηλύδων τούτων, καθ' ἃ καὶ τῶν Ἰταλιωτικῶν καὶ Σικελιωτικῶν ποικιλία καὶ ἀνωμαλία· καὶ ἐπειδὴ προσέτι ἐπὶ πολλὰς ἑκατονταετηρίδας ἐξηκολούθησεν ἡ εἰσαγωγὴ τούτων, τὰ δὲ τῆς Ἑλλ. ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πολλαχῶς ἠλλοιώθησαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπῃ τις περὶ πάντων τούτων ὅτι μόνον ἐπὶ τῆς παραληγούσης ὀφείλουσι νὰ τονίζωνται. Ἐντεῦθεν ἀνάγκη καὶ κατὰ χρόνους, ἴσως καὶ κατὰ τόπους, καὶ κατὰ συγγραφεῖς νὰ ἐξετάζηται ἀκριβῶς ἕκαστον· πρβλ. *Τίκινος* καὶ *Τίκινον*, *Ποίνινος* Poenīnus (ὄρος τῶν Ἄλπεων), *Πούκινον* Pucīnum πόλις τῶν Κάρνων, *Ἄλτινον* Altīnum, *Ἀρούπινον* Arupīnum, *Ἄρπινον*, ἢ *Ἄρπινα* (ἡ) Arpīnum, *Σέντινον* καὶ *Σεντῖνον* Sentinum, *Ἀβέλλινον*, *Ἀτακινὸς* Atacīnus, *Ἀπεννῖνος* ἀλλὰ τὰ *Ἀπέννινα*, *Ἀκούινον* Aquīnum κτλ. Κοινῶς δὲ τονίζεται νῦν *Ἀρτινός, Πατρινός, Καστρινός, Παργινός, Παξινός, Βυζαντινός, Ἀλεξανδρινός* (εἰ καὶ καθ' ἃ ὁ Κόντος ἐν Σωκράτει, Α' 63 παρετήρησε, τὸν τονισμὸν *Ἀλεξανδρῖνος* μαρτυρεῖ ὁ Νικάνωρ), *Παρισινός, Φλωρεντινὸς* κττ. ἀντὶ *Βυζαντῖνος, Ἀλεξανδρῖνος, Παρισῖνος, Φλωρεντῖνος* κλπ. καθ' ὃν τρόπον τονίζομεν *Τριεστῖνος, Ἀλγερῖνος, Βαρβερῖνος* κττ. Ὁμοίως κεῖται *Ἐλωρινὴ* (ὁδὸς) παρὰ Θουκυδίδῃ καὶ ἐν τοῖς λεξικοῖς Πασσοβίου καὶ Παπίου-Βενσελήρου ἀντὶ *Ἐλωρίνη* κλπ. (Τὸ *Ἀρίμινον* Ἡρῳδ. Α' 383, 24 ἔχει ὁμαλῶς, διότι Arimĭnum ἐτονίζετο καὶ ἐν τῇ Λατ.).

4) Τὰ εἰς -scus *-σκος*, ὅμοια ὄντα τοῖς εἰς *-ίσκος* διετήρησαν τὸν τόνον αὐτῶν ἐπὶ τῆς παραληγούσης· πρβλ. *ἀβακίσκος, ἀμφορίσκος, ἀστραγαλίσκος, ἀστερίσκος, ἀσπιδίσκος, σφηκίσκος, σφηνίσκος, ἀνθρωπίσκος, νεανίσκος, καδίσκος, κλαδίσκος, κοτυλίσκος, λεκανίσκος, μηνίσκος ὀβελίσκος, πινακίσκος*, κλπ. καὶ δὴ καὶ *Πατίσκος, Γραουίσκοι, Φαλίσκοι, Ἀκουμφαλίσκον*,

Οὐόλσκοι, Ταυρίσκοι (Τερίσκοι καὶ *Ταυρῖνοι).* Κατὰ ταῦτα φαίνεται ὅτι οὐκ ὀρθῶς τονίζεται *Οὐόπισκος* δέον *Οὐοπίσκος*.

§ 44. *Λέξεις, ἐν αἷς διὰ τὴν διάφορον ἐν ἑκατέρᾳ γλώσσῃ προσῳδίαν τῆς ληγούσης ὁ τόνος κατεβιβάσθη.* Ὅσαι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ διὰ τὴν μακρὰν τῆς ληγούσης προσῳδίαν δὲν ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι τὸν τόνον αὐτῶν ἐφ᾽ ἧς συλλαβῆς εἶχον αὐτὸν ἐν τῇ Λατ., κατεβίβασαν αὐτὸν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νόμου τῆς τρισυλλαβίας· πρβλ. Cicero-*Κικέρων*, Scipio-*Σκιπίων*, Allia-*Ἀλλίας*, Anio-*Ἀνίων* καὶ Anien-enis-*Ἀνίης*, Scapula-*Σκαπούλας*, Curio-*Κουρίων*, Addua-*Ἀδούας*, centurio-*κεντυρίων* κλπ.

Τὰ ἀρσ. πρωτόκλιτα τῆς Λατ. λήγοντα εἰς-a βραχὺ θὰ ἠδύναντο νὰ διατηρήσωσι τὸν τόνον αὐτῶν ἀμετακίνητον, ἂν ἐν τῇ Ἑλλην. ὑπῆρχε τάξις ἀρσ. ὀνομάτων πρωτοκλίτων εἰς βραχὺ *-α*, ὅπως ὑπάρχει θηλ.· νῦν δ᾽ ἐλλειπόντων ἀντιστοίχων εἰς *-α* τὰ Λατ. τὰ λήγοντα εἰς-a μετεσχηματίσθησαν εἰς-*ας* καὶ δὴ προσέλαβον μακρὸν φωνῆεν, διὸ παρωξύνθησαν εἴτε παροξύτονα εἴτε προπαροξύτονα ἦσαν ἐν τῇ Λατ., οἷον *Ποπλικόλας*, *Ἀγρικόλας*, *Ἀγρίππας*, *Μουρήνας* (οὐχὶ *Μουρῆνας*) *Κατιλίνας*, *Σενέκας*, *Μεσσάλας*, *Ἁδρίας*, *Μοσσέλλας* κττ. Πρὸς δὲ τούτοις, ἐπειδὴ ταῦτα λήγοντα εἰς-*ας* ἦσαν ὅμοια τοῖς συγκεκομμένοις καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους λίαν εὐχρήστοις, εἰς-*α* δὲ περισπώμενον λήγουσιν Ἑλληνικοῖς, οἷον *Κοσμᾶς*, *Ἡρᾶς*, *Δημοσθᾶς*, *Πατροβᾶς*, *Ἑρμογᾶς*, *Ἰσιγᾶς*, *Γοργονᾶς*, *Νικομᾶς*, *Παρμενᾶς*, *Θεωνᾶς*, *Θεοφᾶς* κλπ., ἐντεῦθεν κατεβίβασάν τινα τὸν τόνον, οἷον *Νομᾶς-ᾶ* (πρβλ. Διονυσ. Ἁλικαρν. Β′ νη′, 2, ὄνομα *Νόμαν*, χρὴ δὲ τὴν δευτέραν συλλαβὴν ἐκτείναντας βαρυτονεῖν, ὅπερ ὁ Πόρτος ὡς νόθον διαγράφει), *Ἀκύλας* καὶ *Ἀκυλᾶς-ᾶτος* ἐν Συλλ. Ἑλλ. ἐπιγρ. 5065, *Σισέννας-α* καὶ *Σισεννᾶς* κττ.

2) Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πολλὰ θηλ. εἰς-ia-*ια* ἀπὸ προπαροξυτόνων ἐγένοντο παροξύτονα ἐκταθέντος τοῦ *α* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, οἷον *Λιουία*, *Ὀκταουία*, *Ἰουλία*, *Πορκία*, *Γαΐα*, κλπ. Ἄξιον ση-

μειώσεως εἶναι ὅτι βιαζόμενοι ὑπὸ τῆς προπαροξυτονίας ἐκανόνιζον καὶ ὠρθογράφουν πολλάκις τὰ ὀνόματα πόλεων κατὰ τὰ Ἑλλ. εἰς-εια, οἷον *Ἄντεια, Ἀρίκεια, Βάντεια, Βονώνεια, Φαβέντεια, Νωρήεια* κττ.

3) Ἐπειδὴ καθ' ἃ ἐλέχθη ἐν σελ. 526 σημ. ἐν τῇ Ἑλληνικῇ δὲν τονίζεται ἡ προπαραλήγουσα ὅταν ἡ λήγουσα εἶναι θέσει μακρά, πρβλ. *καλαῦροψ, κατῶβλεψ, καταῖτυξ, κατῆλιψ, χειρῶναξ* κτλ. διὰ τοῦτο τὸ pontifex κατεβίβασε τὸν τόνον λεχθὲν *ποντίφιξ*, ὁμοίως θὰ τονισθῇ καὶ ἡ ὀνομαστικὴ Allobrox-*Ἀλλόβροξ*.

§ 45. *Λέξεις ἐν αἷς διὰ τὴν διάφορον προσῳδίαν τῆς παραληγούσης ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος.* Τὰ ἐπὶ τῆς παραληγούσης διὰ τὴν μακρὰν αὐτῆς προσῳδίαν τονιζόμενα Λατινικὰ ὀνόματα ἀρσ. καὶ οὐδ. γένους ἀνεβίβασαν τὸν τόνον ἐν τῇ Ἑλλ., τούτου ἐν ταύτῃ οὐκ ἐκ τῆς παραληγούσης ἐξαρτωμένου· πρβλ. *Ἄμβουστος, Αἰνόβαρβος, Ἀμίτερνον, Ἄτερνος, Ἀρούερνοι, Αὔγουστος, Αὐγούστουλλος, Αὔιτος, Αὔρουγκοι, Βρίξελλον, Βερούκωσσος, βέξιλλον* (Ἰουστ. Μ.), *βούκελλος, Κάμιλλος, κάγκελλον* (ὅμοιον τῷ Ἑλλ. *κύπελλον*), *Ἴνδικτος, Καράκαλλος, Κάτιλλος, Κάτουλλος, Κούιντος, Κουίητος* ἢ *Κύητος, κωδίκελλος, Κύριλλος, Κέθηγος, Λούκουλλος* καὶ *Λεύκουλλος, Κυρίωσσος, Λίβερτος, Λιγιτίωσσος, Μέτελλος, Μόδεστος, Μέταυρος, Οὐέναφρος, Οὐέρητον, Οὔλτυρνος, Οὐέρτυρνος, Ὄκταβον, Οὔξελλον, Πρόσυμνοι, Πρίουερνος, Παρτέρκουλλος, Πίσαυρον, Πραίνεστος* (ὁ καὶ *Πραινεστός*), *Ῥήγιλλος, Σάβελλοι, Σάλερνον, σουβίτυλλος, Σούπερβος, Τέρεντος, Τάβυρνον, Τίβουλλος, Τάρβελλοι, Τίγιλλος, Τίμαυος, Τίφερνον-ς, Τούδερτον, Φόρεντον, φουμώσῳ τυρῷ* Ἀθην. Γ' 113. Ἡ μόνη ἀναντίλεκτος ἐξαίρεσις εἶναι, ἐφ' ὅσον ἐπίσταμαι, τὸ *Σεουῆρος* καὶ ἴσως τὸ *Σερῆνος*. Παρ' Ἡρῳδ. Α' 175,25 ἀναγινώσκεται «τὰ εἰς-*ερνος* Ἰταλιωτικὰ παροξύνεται, *Φαλέρνος, Πατέρνος, Ἰουέρνος* ἔθνος πρὸς τῇ Κελτικῇ Γαλατῶν.... *Πριουέρνος* πόλις Ἰταλίας». Ἀλλ' ὁ ὀρθὸς τούτων

τονισμὸς εἶναι ἀναμφιβόλως ὁ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης· πρβλ. *Τάβυρνον* (ὄρος), *Ἄτερνον*, *Ἀρούερνος* κλπ., φαίνεται δ' ὅτι πλημμέλημά τι ἐγένετο περὶ τὴν παράδοσιν. Ἴσως γραπτέον *προπαροξύνεται* ἀντὶ *παροξύνεται*. Οὕτω δὲ τονίζεται καὶ παρὰ Παπίῳ σελ. 556, *Ἰούερνος*, *Πάτερνος* σελ. 1147, *Πρίουερνος* καὶ *Πριούερνος* σελ. 1254 καὶ *Φάλερνος* σελ. 1596. Σημειωτέον δ' ὅτι καὶ ἄλλα ἀνωμάλως τονιζόμενα ἀναγινώσκονται ἐν τοῖς λεξικοῖς καὶ ἄλλοις βιβλίοις, οἷον *Κουιῆτος* ἢ *Κυητὸς* ἀντὶ *Κουίητος Κύητος*, *Κουεῖντος* ἀντὶ *Κόϊντος*, *Αὖιτος* ἀντὶ *Αὔιτος*, *Οὐενύστος* ἢ *Βενούστος* ἀντὶ *Οὐένυστος* ἢ *Οὐένουστος* κττ.

Ταῦτα ἐν τῇ γενικῇ καὶ δοτικῇ τονιζόμενα ἐπὶ τῆς παραληγούσης ὁμοίως τοῖς ἡμετέροις, *Διοδώρου*, *Ἀδμήτου*, *Ὁμήρου*, *Φαλαίκου*, *Ἀειμνήστου*, *Διοδώρῳ*, *Ἀδμήτῳ* κλπ. ἀνεβίβασαν τὸν τόνον ἐν τῇ ὀνομαστικῇ καὶ αἰτιατικῇ, ἐν αἷς ἡ λήγουσα εἶναι βραχεῖα, ὁμοίως τοῖς ἡμετέροις, ἤτοι κατὰ τὸ *Ἀδμήτου*-*Ἀδμήτῳ*-*Ἄδμητος*-*Ἄδμητον* ἐλέχθη καὶ *Μετέλλου* -*λλῳ* *Μέτελλος* -*ον*, *Κατούλλου* *Κατούλλῳ* *Κάτουλλος*-*ον*, *Ἀμβούστου*-*στῳ*, *Ἄμβουστος*-*τον* κλπ· (πρβλ. τὰ ἐν Ἀθηνᾶς Τόμ. Α'. σελ. 253 εἰρημένα μοι περὶ τοῦ τονισμοῦ *βούκολος*, *ἄγκωνας*, *κώλληγας*, *πυρόβολος* *πυρόμαχος*, *λύθρινας* κττ., ἀπὸ τοῦ πληθ. *οἱ βουκόλοι*, *οἱ πυρομάχοι* κττ., κατὰ τὸ σχῆμα *οἱ ἀνέμοι*, *οἱ ἀγγέλοι*, *οἱ κοράκοι*-*ὁ ἄνεμος*, *ὁ ἄγγελος*, *ὁ κόρακας* κλπ.). Ὅπως δ' ἐν τούτοις ἀνεβιβάσθη ὁ τόνος κατ' ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα πρὸς ἀντίστοιχα Ἑλληνικά, οὕτως ἐν ἄλλοις κατεβιβάσθη, πρβλ. *Πραίνεστος* καὶ *Πραινεστός*, *Λωρετόν*, *Μαλεβεντόν*, *Νωμεντόν*, *Συρρεντὸν* κττ. Ἀκριβῶς δὲ τούτου ἕνεκα ὅτι κατ' ἀναλογίαν ταῦτα ἐκανονίζοντο ἑκάστοτε οὕτως, ἐγένετο δυνατόν, ἵνα καί τινα παραμείνωσι μετὰ τοῦ γνησίου Λατ. τονισμοῦ. Τοῦτο δὲ συνέβη μάλιστα ἐκείνοις ὧν ὁ τύπος οὐδὲν ἔχων ἀντίστοιχον καὶ ὅμοιον ἐν τῇ Ἑλλην. ἐνεποίει πᾶσι ξένην ἐντύπωσιν καὶ ἤλεγχε τὴν ἀλλογενῆ αὐτοῦ ἀρχήν.

Τοῦτο φαίνεται σαφῶς 1) ἐν τοῖς πολυαρίθμοις εἰς -atus -*ᾶτος*

-ᾶτον πρβλ. *Πατρᾶτος, Πριουᾶτος, βουκελλᾶτον, Δεντᾶτος, Κιγκινᾶτος, Πακᾶτος, Πιλᾶτος, Τουρκουᾶτος, Ἀργεντορᾶτον* κλπ.· πρβλ. καὶ *Κορνοῦτος* καὶ *Βελλοῦτος* (ὁ καὶ Βέλλουτος). (Ὀνόματα Ἑλληνικὰ εἰς -*ἄτος* ὑπάρχουσιν ἔνια, ἀλλὰ τονίζονται ἢ ἐπὶ τῆς προπαραληγούσης ἢ ἐπὶ τῆς ληγούσης, πρβλ. *ἔνατος, δέκατος, Ἔλατος, νέατος, ἐρατός, ἐλατός, θεατὸς* κλπ. ὥστε δὲν ἀντιστοιχοῦσι τοῖς Λατ.).

2) Ἐν τοῖς θηλικοῖς εἰς -*ῖνα*, οἷον *Ἀγριππῖνα Αἰκατερῖνα, Ἀντωνῖνα, Ἰουστῖνα, καβαλλῖνα, καρῖνα, κωρτῖνα, Κλουστομῖνα, Κουρῖνα, Κουιρῖνα, Κυρῖνα, Κροστομῖνα, Κωνσταντῖνα, Λιβιτῖνα, Μαρῖνα, Μεναλλῖνα, Μεσσαλῖνα, Ὀρεστῖνα, Παλατῖνα, Παυλῖνα, Παγκῖνα, πισκῖνα, Πλωτῖνα, ποπῖνα, Σαβῖνα, Σατῖνα, σεντῖνα, Συλλῖνα, Ταρρακῖνα, Ταρκυλῖνα, Τερεντῖνα, Τερῖνα, Τυρακῖναι, Φαυστῖνα, Φλαβῖνα, Ὠφεντῖνα* κλπ. Ὁ τονισμὸς *Ἀργεντόρατον, Ἀρέλατον, Ῥέατον* κττ., φαίνεται κατ᾽ αὐτὰ ἀνώμαλος καὶ πιθανῶς πλημμελής, ἤτοι ἀνύπαρκτος.

Οὕτω δ᾽ ἀντιδιαστέλλονται τὰ *Ἰταλικὰ* ἢ *Ἰταλιωτικὰ* ταῦτα τοῦτο μὲν τῶν προπαροξυτόνων Ἑλληνικῶν εἰς -*ινα*, *Αἴγινα, Βούρινα, Βέλβινα, Βέμβινα, Κύτινα, Ἀγύρινα, Καμάρινα, Μέλινα, Μύρινα, Μυκέρινα*, κλπ., τοῦτο δὲ τῶν παροξυτόνων εἰς -*ίνη*, οἷον *μυρσίνη, ἀξίνη, ἰατρίνη, Ἀχραδίνη, Ἀρκεσίνη, Ἐλωρίνη, ἡρωΐνη, ὠκεανίνη, μελίνη, Ἀσίνη, Βολίνη, Βουλίνη* κτλ.

3) Ἐν τοῖς εἰς -ąris -ālis -īlis -ēlis -ūlis -ensis -ellis εἴτε παρεξετείνοντο εἰς -*ιος* εἴτε ἔληγον εἰς -*ις* ἐν τῇ Ἑλληνικῇ, πρβλ. *Ἀπολλινάρις* καὶ -*ιος Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, λεγιωνάριος, ὠρδινάριος, κουβικουλάριος, ἐξτραωρδινάριος, φαμελιάριος, πριμιπιλάριος, λεντιάριος, κορνικουλάριος, σκρινιάριος, δρουγγάριος, ῥητιάρις, σαγιττάρις, ὀρεάρις, λανκιάρης, Ποπλάρις, Οὐιτάλιος* καὶ *Οὐιτάλις, ἀρσηνάλης, Κερεάλις, Μαρτιάλις, Ἰουενάλις, Αὐρήλις, κουρούλις* καὶ *κουρούλιος, πεδούλις, Φιδήλιος, Καστρήνσιος* -*ήνσις, Ναρβωνήσιος, Σαβινήσιος, Ἀγριππήσιος* κλπ.

Ἐπειδὴ ταῦτα ἐλέγοντο ἐν τῇ Λατ. καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ καὶ εἰς -*ius* καὶ εἰς -*is* -*ιος* -*ις*, οἷον *Τιβέριος* καὶ *Τιβέρις*, *Σεμπρώνιος* καὶ *Σεμπρώνις*, *Οὐαλέριος* καὶ *Οὐαλέρις*, *Φάβιος* καὶ *Φάβις*, *Ἀκίλιος* καὶ *Ἀκίλις*, *Φλάβιος* καὶ *Φλάβις*, *Λουκρήτιος* καὶ *Λουκρήτις* κλπ., διὰ τοῦτο παρατηρεῖται πρῶτον ὅτι ἔνια, εἰ καὶ ἐν τῇ Λατ. οὐδέποτε ἔληγον εἰς ius-ium, παρεκτείνονται ἐν τῇ Ἑλλ. εἰς *ιος*-*ιον*· πρβλ. τὰ ὀνόματα *Σεπτέμβριος*, *Ὀκτώβριος*, *Νοέμβριος*, *Δεκέμβριος*, ἔπειτα *φραγγέλιον* ἀντὶ flagellum, *καστέλλιον* castellum κλπ., καὶ δεύτερον ὅτι ὁ τόνος καὶ τῶν ἐλλιπεστέρων εἰς -*ις* -*ιν* μένει ἀείποτε ἐπὶ τῆς συλλαβῆς, ἐφ' ἧς ἔκειτο ἐπὶ τῶν πληρεστέρων εἰς -*ιος* -*ιον*, *Ἀκίλις* καὶ *Ἀκίλιος*, *Λουκρήτις* καὶ *Λουκρήτιος*, *Λικίνις* καὶ *Λικίνιος* κλπ.

Κρίνω περιττὸν νὰ ἐξάρω πόσον ἡ παρέκτασις εἰς -*ιον* τῶν πρὶν εἰς -*ellum* ληγόντων (πρὸς τῇ ποικιλίᾳ τῶν -*ius* -*is* -*ium* *im*) συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἐν Ἀθηνᾶς Τομ. ΙΒ' σελ. 285 κἑξ. ἀναπτυχθεῖσαν γνώμην μου, ὅτι τὰ εἰς -*ις* ἀντὶ -*ιος* καὶ -*ιν* ἀντὶ -*ιον* ὀνόματα ἂν μὴ προῆλθον, πάντως ἐπέδωκαν διὰ τὰ Λατινικὰ ταῦτα.

4) Ἐν τοῖς εἰς -*μεντον*, πρβλ. *Γρουμέντον* (παρὰ Πτολεμ. *Γρούμεντον*), *κομβέντον*, *λαξαμέντον*, *αὐριπιγμέντον*, *σηγμέντα*, *παλουδαμέντα*.

5) Ἐν τοῖς εἰς -*οῦνδος* καὶ -*οῦγκος* -*οῦρνος* -*οῦνος* κττ., *Σεκοῦνδος*, *Ἰουκοῦνδος* (καὶ *Ἰούκουνδος*), *Ἰοῦγκος*, *Σατοῦρνος*, *Οὐολτοῦρνος*, *Τριβοῦνος*, *Γυγγοῦνον*, *Κοντοῦκτος*, *σαλβοκοντοῦκτος* καὶ τὰ μνημονευθέντα *Κορνοῦτος*, *Βελλοῦτος*.

§ 46. *Λέξεις ὧν μετεβλήθη ὁ τόνος κατ' ἀναλογίαν ἀντιστοίχων Ἑλληνικῶν.* Ὅσα ὀνόματα ἐπερατοῦντο εἰς καταλήξεις ὧν αἱ ἀντίστοιχοι ὠξύνοντο ἐν τῇ Ἑλλην., ὠξύνθησαν εἰσελθόντα εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν· πρβλ. 1) τὰ εἰς -*ianus* -*ianum* -*ιανὸς* -*όν*, -*ienus* -*ιηνὸς* -*όν*, -*anus* -*ανός*, -*ēnus* -*ηνός*, οἷον *Ἀλβανός*, *Ἀλεμαννοί*, *Ἀγκωνιτανός*, *Οὐρβανός*, *Φουνδανός*, *Γαυρανός*, *Ἀφρικανός*, *Καπυανός*, *Οὐενεφρανός*, *Στατανός*, *Κογκανοί*,

Λαβικανός, Γερμανός Σωρ(ρ)ανός, Σερρανός, Τεανὸς -ὸν (οὐχὶ *Τέανον*) (πρβλ. Ἡρωδ. Α' 180,9 καὶ 383,24), *Καμπανός, Κοϊντιλιανός, Κλαυδιανός, Αἰμιλιανός, Ἀππιανός, Λουκιανός, Ἰουστινιανός, Μαξιμιλιανός, Μαρκιανός, Οὐλπιανός, Πρισκιανός, Γαλιηνός, Λαβιηνός, Τισιηνός, Αὐιηνός, Ἀλμηνὸς* (οὐχὶ *Ἀλμῆνος*) *Ἀμασηνὸς Amasēnus, Καληνὸς Calenus, Μισηνός*, κλπ.· πρβλ. τὰ ἡμέτερα *Τραλλιανός, Σαρδιανός, Ἀσιανός, Καρδιανός, Παριανὸς* (Πάριον), *Οὐρανός, Ἠριδανός, Ροδανός, ὠκεανός, Σικανός, Κιανός, Φαμενός, Δεξαμενός, Ἐρχομενὸς* κλπ. (πρβλ. Ἡρωδιανοῦ Α' 197,24-180,10) *Ἀβασηνός, Ἀλπηνοί, Ἀβυδηνός, Βοτρυηνός, Γαγγρηνός, Γαληνός, Σαρακηνός, Σιληνός, Τυρσηνὸς* κλπ. Μόνον τὸ *Σερῆνος (Serenus)* εὑρίσκω ἐπὶ τῆς παραληγούσης τονούμενον, ἀλλ' ἀμφιβάλλω λίαν ἂν ὀρθῶς

2) Τὰ εἰς *-icus -ικός*, οἷον *Ἀγενδικὸν Agendicum, Ἀπουλικός, Καλαϊκός, Κλασσικός, Ὀπικοί, Ὀμβρικοί, Μαρσικός, Ρουστικὸς* παρ' Ἰουστίνῳ τῷ Μάρτυρι ὀρθότερον τοῦ *Ρούστικος* παρὰ Προκοπίῳ, *Νωρικός, Νωρική*· ἀλλὰ καὶ *ἰουρίδικος, δομέστικος, πούβλικος, Γαιτούλικος, Γάλλικος, Τέτρικος, Οὔρβικος, Σάτρικον* (ὃ παρὰ Στεφ. τῷ Βυζαντίῳ *Σατρικόν*).

3) Τὰ εἰς *-tus -tum* πολλάκις ὠξύνθησαν κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ πρότυπα εἰς *-τὸς -τόν* πρβλ. *Βενεβεντὸς* (ὃ καὶ *Μαλοεντὸς* ἐλέγετο Ἡρωδ. Α' 222,25), *Καρουεντὸς* ἢ *Καρυεντός, Λαυρεντός, Λωμεντὸς* καὶ *Νωμεντός, Συρρεντός, Ραρεντός, Πολλεντός*· (πρβλ. τὰ ἡμέτερα *Ἀμαραντός, Ἀπεραντός, Ἀποδωτοί, Βουθρωτόν, Βοιωτοί, Θεσπρωτοί, Κολλυτὸς* κττ.)· ἀλλὰ καὶ *Καρύεντος, Λαύρεντον* καὶ *Νώμεντον, Ράρεντος, Οὐενέβεντος* κλπ., πολλάκις τονίζεται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις.

4) Καὶ τὰ εἰς δακτυλικὸν ρυθμὸν ἢ καὶ τρίβραχυν περατούμενα εἰς *-ulus* ἐτονίσθησαν ἐπὶ τῆς παραληγούσης, κατὰ τὰ Ἑλληνικὰ εἰς *-ύλος*· πρβλ. *Αὐγουστύλος, Ἀντύλος, Βεσύλος* ἀντὶ *Βέσυλος, Κατύλος* καὶ *Κατούλος, Λεντούλος, Μοτίλος, Ρεμύ-*

λος, *Ῥουτίλος*, *Κυρίλος*, *Ῥωμύλος*, *Φαυστύλος*, *Φιγύλος*, (ἀλλὰ καὶ μετὰ Λατ. τονισμοῦ *Ῥήβιλος*,.

5) Κατὰ τὰ πολλὰ τῆς ἡμετέρας γλώσσης εἰς -*νὸς* -*νὸν* ἐτονίσθη καὶ τὸ Λατ. *Φανὸν Fanum* (Ὀμβρ. πόλις), παρὰ Προκοπίῳ καὶ τὸ *Τυρνὸς* παρὰ Διον. Ἁλικαρν.

§ 47. *Τονισμὸς τῶν πρωτοκλίτων θηλ. εἰς* -a *παραληφθέντων εἰς τὴν Ἑλληνικήν*. Περὶ τὸν τονισμὸν τούτων παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐπεκράτησε δεινὸς σάλος, διότι ἔνια μὲν τούτων ὅπως τὰ λήγοντα εἰς -*lla* ὅμοια ὄντα τοῖς Ἑλλ. εἰς -*λλα*, *ἅμιλλα*, *Ἀρίστυλλα*, *Τελέσιλλα*, *Πράξιλλα* κτλ. ἠδύναντο νὰ κανονισθῶσιν κατ' αὐτὰ καὶ ἀληθῶς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἡρῳδιανοῦ ἐν Α' 254 οὕτως ἐκανονίσθησαν ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν· πρβλ. *Ἄβελλα*, *Ἄβολλα*, *Ἄγυλλα*, *Ἄκριλλα*, *ἄμπουλ(λ)α*, *Ἄτελλα*, *Ἄχολλα*, *Βίτελλα*, *Ἔντελλα*, *Ἴβυλλα*, *Κάμιλλα*, *Κόριλλα*, *Κρόταλλα*, *Μάκολλα*, *Μάρκελλα*, *Μέτελλα*, *πάτελλα*, *Πρίσκιλλα*, *Ῥήγιλλα*, *Στύελλα*, *Φαλκώνελλα*, *Φενέστελλα*, *Φρέγγελα* κττ.

Ταὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐπί τινων ληγόντων εἰς -nna ἢ -na sa, ἅτε ὁμοίων τοῖς Ἑλλ., οἷον *Δίκτυννα*, *Κόριννα*, *Καμάρινα*, *Μύρινα*, *Βούρινα*, *Αἴγινα*, *Βέμβινα*, *Ἄμφισσα*, *Λάρισα*, *Ἐπίασσα* κλπ.· πρβλ. *Ἄαρνα*, *Ἄμισα* πόλις Γερμανίας, *Ἄντεμνα*, *Απινα* πολίχνη Ἀπουλίας, *Βίεννα* (πρβλ. Κόντον ἐν Λογ. Ἑρμῇ Ε' 60-4), *Κάρανα*, *Καίσηνα*, *Ἰντέραμνα*, *Κρίμισα* πόλις Ἰταλίας, *Μέντυρνα*, *Ῥάουεννα* καὶ *Ῥάβεννα*, *Σύεσσα*. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἀναγινώσκονται ἐν τοῖς ἀντιγράφοις καὶ δὴ καὶ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι καὶ ἐν Λεξικοῖς κττ. πολλὰ τούτων καὶ παροξυτόνως, οἷον *Ἀρδουέννα* (Κουμανούδ.), *Ἀτέλλα*, Ἡρῳδ. Β' 885, 9, *Δομετίλλα*, *Καλάνδαι*, *καμέλλαν* Πολυδεύκους Γ' 110, *Ὀκταβίλλα*, Eckinger, Orthogr. 17, *Οὐερκέλλαι*, *Οὐαλεντίλλα*, (Ecking. 64), *Οὐολατέρραι*, *Ποσίλλα* (Ecking. 65) καὶ *Πόσιλλα* (αὐτ. 69), *Ῥαβέννα* (Ecking. 17), *Ῥουσέλλαι*, *Σατορνίλλα* (Ecking. 63), *Καπίννα* Τυρρηνικὴ πόλις προξύνεται Ἡρῳδ. Α' 257, 20, *Ῥηγίλλα*, *Τολῶσσα*, *Φαισοῦλαι*. Τὰ δὲ *καδένα*,

μεμβράνα, σαγίττα, ταβέρνα, ἀντέννα, σεντῖνα κττ. εἰσῆλθον εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν καὶ σῴζονται μέχρι σήμερον μετὰ τοῦ τόνου τούτου.

Καθόλου ἄρα περὶ τούτων φαίνεται ἐπικρατοῦσα πλήρης καὶ τελεία ἀκαταστασία· πρβλ. *Ἀρδουέννα, Καπίννα, Ῥαβέννα, Ἀτέλλα* καὶ *Ἄβελλα, Ἄπινα* κλπ. Ἀναγκαῖον ἄρα φαίνεται μάλιστα μὲν νὰ καθορισθῇ νόμος καὶ τάξις τις τούτων, εἰ δὲ μὴ τοῦτο δυνατόν, τοὐλάχιστον νὰ δειχθῇ ἡ αἰτία τῆς συγχύσεως καὶ τοῦ ἀδυνάτου τῆς εὑρέσεως νόμου τινός, νὰ αἰτιολογηθῇ ἡ ἀνωμαλία.

Περὶ τούτων ἄρα λέγομεν ὅτι τὰ Λατινικὰ πρωτόκλιτα θηλυκὰ εἰς -a δὲν εἶχον ἐν τῇ Ἑλληνικῇ ἀντίστοιχον ἐν ὡρισμένον καὶ ἁπλοῦν σχῆμα, ὅπως λ. χ. τὰ εἰς ***-ius-ιος***, ἀλλὰ μεγάλην ποικιλίαν, ἤτοι *ᾰ-ης-η-ᾰν, ᾰ-ᾱς-ᾳ-ᾰν, ᾱ-ᾱς-ᾳ-ᾱν, -η-ης-ῃ-ην*, οἷον *ἅμιλλα ἁμίλλης*, ***εὐθεία εὐθείας εὐθείᾳ εὐθεῖαν***, *χρεία χρείας χρείᾳ χρείαν, τιμὴ τιμῆς τιμῇ τιμὴν* κλπ. Πρόσθες ὅτι τὸ μὲν βραχὺ *α* ἦν ἀνεκτὸν κατόπιν τινῶν φθόγγων (πρβλ. *μυῖα* ἢ *μῦα, εὐθεῖα, γραῖα, λέγουσα, Μοῦσα, ἅμιλλα, εὔθυνα, ἄμυνα, γέννα, σφῦρα, πεῖρα* κλπ.), τὸ δὲ μακρὸν *α* κατόπιν τοῦ *ρ, ι, ε*, (*χαρά, σοφία, γενεά*), ἔτι δὲ τοῦ *ο* τοῦ ἐκ τοῦ *οι* προελθόντος (*πόα, χρόα, ῥόα, στοά*), τὸ *η* δὲ μετὰ τὰ ἄφωνα (*κοίτη, ἁρπάγη, πηγή, κάκη, ἄλη, μήνη* κλπ.). Νῦν δ' ἔμελλον νὰ ὑπαχθῶσι τὰ εἰς - a περατούμενα Λατ. ὀνόματα ταῦτα ὑπὸ τὸ ποικίλον τοῦτο σχῆμα, καὶ λάβωσιν οὕτως Ἑλληνικὴν ἔμφασιν· ἀλλὰ πρὸς τοῦτο ἀντέβαινεν ὁ χαρακτὴρ πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἅτε ἄφωνος ἢ *ο* ἢ ***u*** ὤν. Πρόσθες ὅτι καθ' οὓς χρόνους εἰσήλαυνον ταῦτα εἰς τὴν Ἑλληνικήν, τὰ παλαιὰ διακεκριμένα σχήματα *ᾰ-ης -ῃ ᾰν, ᾰ-ᾱς ᾱ-ᾰν, ᾱ -ᾱς -ᾳ ᾱν* κλπ. συνεχέοντο, ἐπειδὴ εἰσεχώρει καὶ ὁσημέραι κατεκράτει ἡ ἁπλῆ κλίσις, ἡ ἐν πάσαις ταῖς πτώσεσι διατηροῦσα τὸ αὐτὸ φωνῆεν, *ὁ πρεσβευτής, τοῦ πρεσβευτῆ, ὁ ἀπηλιώτης τοῦ ἀπηλιώτη, ὁ Ἀγαθοκλῆς τοῦ Ἀγαθοκλῆ* κττ. (πρβλ. τῆς ἐμῆς Einleitung σελ. 76). Οὐδὲν ἄρα ἄπορον ὅτι οἱ ἄνθρωποι

ἐκεῖνοι ἠγνόουν κατὰ τί σχῆμα ἔδει νὰ κλίνωσι καὶ πῶς νὰ τονίσωσιν ἕκαστον τῶν ἐκ τῆς Λατινικῆς μικρὸν κατὰ μικρὸν εἰσχωρούντων ὀνομάτων τούτων. Τοῦτο μανθάνομεν τὸ μὲν ἐκ τῆς ποικιλίας τῶν παραδειγμάτων, τὸ δὲ ἐκ τῆς ῥητῆς μαρτυρίας τῶν Γραμματικῶν, εἰ καὶ σημειωτέον ὅτι ἡ τῶν ἀντιγράφων χρῆσις φαίνεται συνιστῶσα μᾶλλον τὴν παροξυτόνησιν τούτων, οἱ δὲ Γραμματικοὶ καθόλου τὴν προπαροξυτόνησιν· κατ' ἀλήθειαν δ' ὅμως οὐδέποτε φαίνεται ἐπικρατήσας εἷς κανὼν ἐν τούτοις· πρβλ. *Ἄλβα-ης η* καὶ *Ἄλβα-ας -ᾳ* καὶ *Ἄλβη -ης* (Ἡρωδ. Α' 307, 20) καὶ *Ἀλβὴ* ἔτι ἀνεγνώσθη, *Αὐγούστα* καὶ *Αὔγουστα Αὔγουσται* (Ἡρωδ. Β' 885, 15), *Ἀργύριππα* (Β' 885, 7), *Ἀπίολα, Ἀτέλλα, Ἀτρία* καὶ *Ἀρτεμίτα* (αὐτ. Α' 271, 4), *Αὐφιδῆνα, Βέλιτρα* (Ἡρωδ. 885, 7), *Βίτελλα, Βερκέλλαι, Γενεῖτα, Γενόα* καὶ *Γένουα* (καλουμένη νῦν *Ἰάνουα* (Ἡρωδ. Α' 301, 23), *Δερτὼν -ῶνος* καὶ *Δερτῶνα, Δέρτωσα* καὶ *Δερτῶσα* Στραβ. Γ' 159, *Ερβιτα* καὶ *Ἑρβίτη, Ἐχέτρα* (Ἡρωδ. Β' 885, 19), *Ζάκανθα, Ιλερδα* (Ἡρωδ. Α' 253, 3), *Καιήτη* καὶ *Καιάτα-ης, Καινίνη* (Ἡρωδ. Α' 334, 3) καὶ *Καινίνα, Καισῆνα* καὶ *-ήνη, Καπίννα, κανδήλα -ας, Καρμένα, κέλλα* καὶ *κέλλη, Κορίολλα, Κρόταλλα, Κόρτωνα* και *Κρότων, Κρεμὼν -ῶνος* Στραβ., *Κρεμώνη* Πτολεμ., *Κρέμωνα* παρ' ἄλλοις, *Λούνα, Λούπα, Μαντύη* ἢ καὶ *Μαντύα* (Ἡρωδ. Α' 337, 8) γράφεται καὶ *Μάντουα* τῷ τῶν Ῥωμαίων ἔθει (Ἡρωδ. 303, 7) καὶ *Μάντυα* πόλις Ῥωμαίων, Β' 885, 28, *Μονῆτα -της, Λάδεστα, Λαίνιλλα, Νώλα -ης* (Ἑκαταίῳ) *Νώλη* (Πολυβ.), *Οἶνα, Ὀκρίκολα* πόλις Τυρρηνῶν Ἡρωδ. Β' 885, 37, *Οὐόλκαι, Παῦλα, Πέδα* (Ἡρωδ, 252, 27). *Ῥάβα* (Ἡρωδ. 252, 5), *Ῥήγιλλα* ὁ καὶ *Ῥηγίλλα, Ῥηγισούιλλα, Ῥεσάλα, Σατίκολα, Σαβίνη* (Ἡρωδ. Α' 334, 7), *Σατρία* πόλις Ἰταλίας, *Σιβερίνη* πόλις Οἰνωτρῶν (Ἡρωδ. Α' 334, 8), *Ταβέρναι, φαβόλα, φέρουλα, φίστουλα, Φαβούλλα, Φαισοῦλαι* καὶ *Φαίσουλαι*, καὶ ἡ *Φαισόλα* ἢ ἡ *Φαίσολα* καὶ τὰ *Φαίσολα, Φαῦστα-ης, Φοῦνδα, Φουρνίτα*, (Ἡρωδ. Α' 252, 32, Β' 886, 8), *Φρέγελλα* (Ἡρωδ. αὐτ. 12), *Φρεγῆνα.* Πρβλ. ἔτι Ἡρωδ.

Β' 752, 34 «περὶ τοῦ *Αὐγούστα* λέγουσιν ὅτι ὤφειλεν *Αὐγούστη* εἶναι ἡ εὐθεῖα διὰ τοῦ *η*, τὸ *τ* γὰρ τῷ *η* χαίρει, οἷον *χαίτη, ἐλάτη, Ἀφροδίτη, μελέτη, ἀρετή, τελευτή*· καὶ κατ' ἄλλον δὲ κανόνα ὤφειλεν *Αὐγούστη* εἶναι, ἐπειδὴ τὰ εἰς -ος ἀρσενικὰ ποιοῦντα κατὰ ἰδίαν θηλυκά, τουτέστι μὴ ὄντα κοινὰ τῷ γένει, διὰ τὸ *ὁ φιλόσοφος* καὶ *ἡ φιλόσοφος*, ἔχοντα πρὸ τοῦ -ος σύμφωνον μὴ τὸ *ρ*, εἰς *η* ποιεῖ τὸ θηλυκόν, οἷον *σοφὸς σοφή, καλὸς καλή - κάλλιστος καλλίστη, ἄριστος ἀρίστη, μέγιστος μεγίστη*· οὕτως οὖν καὶ *Αὔγουστος Αὐγούστη* ὤφειλε γενέσθαι τὸ θηλυκόν, ἀλλ' ἔτρεψε τὸ *η* εἰς *α* βραχύ, δηλονότι Ἰταλικῶς· τὸ γὰρ ὄνομα Ἰταλικόν· ὅθεν ἀξιοῦσι τὸ μὲν κύριον ὄνομα τὸ *Αὐγούστα* λέγειν, ὅτι *ἐκτείνει* τὸ *α* καὶ προσθέτει τοῦ -ς ποιεῖ τὴν γενικήν, οἷον *Αὐγούστας*, ὥσπερ *Ἀθηνᾶ Ἀθηνᾶς, Διοτίμα Διοτίμας, Φερετίμα Φερετίμας, Δωρικῶς* δηλονότι τραπέντος τοῦ *η* εἰς *α μακρόν*· τὸ δὲ ἐπὶ τῆς βασιλίδος . . . τρέπει τὸ *α* εἰς *η* ἐν τῇ γενικῇ οἷον *Αὐγούστης*, ὥσπερ *μοῦσα μούσης, ἅμαξα ἁμάξης*, ὡς τοῦ *α* συνεσταλμένου ὄντος». Καὶ Α' 271, 13 «*Αὔγουσται* πόλεις ἐν Κιλικίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ». Ταῦτα πάντα εἶναι Γραμματικῶν θεωρίαι καὶ ἀπόπειραι, ἵνα καὶ τὰ ξένα ταῦτα ὑπάγωσιν ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς κανόνας, ἀλλ' ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ δὲν συνέβαινον. Πρόσθες τούτοις ὅτι πολλάκις ἔχοντες τὴν συνείδησιν ὅτι ξένας λέξεις εἶχον πρὸ ὀφθαλμῶν ἐτόνιζον καὶ ἐσχημάτιζον αὐτὰς κατὰ τοὺς Λατίνους, πρβλ. καὶ τὸ μνημονευθὲν τοῦ Ἡρῳδ. «γράφεται καὶ *Μάντουα* τῷ *τῶν Ῥωμαίων ἔθει*», ἔτι δὲ καὶ τὰ ὀνόματα εἰς *-ura -οῦρα*, ἃ πάντα ὡς ξένα καὶ ξένην ἐμποιοῦντα καθόλου ἐντύπωσιν ἐτήρησαν τὸν τόνον ἐπὶ τῆς παραληγούσης οἷον *κλεισοῦρα, λιμαδοῦρα, σαβοῦρρα, κουλτοῦρα, λειξοῦρα, φιβλατοῦραι, παρατοῦρα, ῥαζοῦρα, ἀρματούρα*, καὶ τότε βλέπει ἕκαστος ἡλίκαις δυσκολίαις ἀπήντων ἐκεῖνοι περὶ τὸν κανονισμὸν τούτων καὶ πόσον δύσκολον ἢ μᾶλλον ἀδύνατον ὑπῆρξεν νὰ κανονισθῶσιν ὁμοιομόρφως.

Τὰ μέχρι τοῦδε λεχθέντα ἰσχύουσι περὶ τῶν λέξεων τῶν ἐκ τῆς Λατινικῆς εἰσελθουσῶν εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, περὶ

δὲ τῶν μετέπειτα κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐκ τῆς Ἰταλικῆς οὐχί· διότι τούτων ὁ τόνος φαίνεται διατηρούμενος ἀναλλοίωτος καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ· πρβλ. *φουρ ῶζος, καπριτσ:ῶζος, σκαμπρῶζος, λουκέττο, σπαρματσέττο, μαστέλλο, μαντέλλο, καπέλλο, τσερβέλλο, μαντέλλο, κολλᾶρο, βελλᾶνος, βετρᾶνος, Ποταμιᾶνος, Βοστιτσᾶνος, Βονιτσᾶνος, Πρεβεζᾶνος, Ζαβιτσᾶνος, σορόκκος, καπάρρο, καπρίτσο, κοντοῦττο, γουβέρνο* κλπ. κλπ.